COLLEEN
McCULLOUGHOVÁ

CAESAR

COLLEEN
McCULLOUGHOVÁ

CAESAR

LEŤTE, KOSTKY!

IKAR

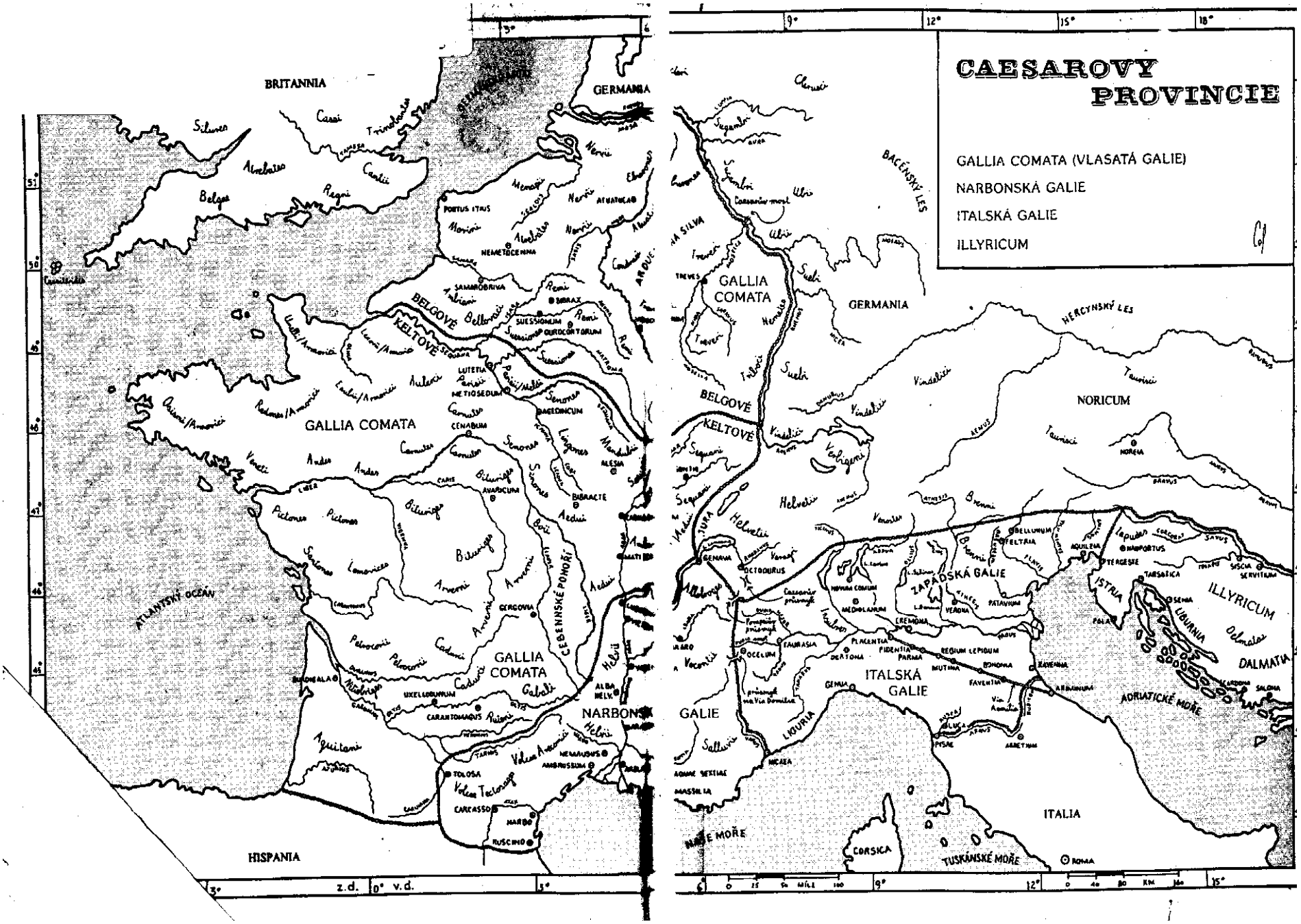
Colleen McCullough

CAESAR

Copyright © 1997 by Colleen McCullough
Translation © 1999 by Vladimír Svoboda
Cover illustration © 1999 by Igor Piačka
Cover design © 1999 by Viera Fabianová
Czech edition © 1999 by Ikar

ISBN 80-7202-542-2 (Ikar. Praha)
EAN 978-80-7202-542-8
ISBN 80-242-0133-X (Euromedia Group. Praha)

JOSEPHU MERLINOVI,
laskavému, moudrému, vnímavému, přímému a zásadovému.
Vpravdě skvělému člověku.

CAESAROVY PROVINCIE
GALLIA COMATA (VLASATÁ GALIE)
NARBONSKÁ GALIE
ITALSKÁ GALIE
ILLYRICUM
BRITANNIA
GERMANIA
GALLIA COMATA
BELGOVÉ
KELTOVÉ
NARBONSKÁ GALIE
HISPANIA
ATLANTSKÝ OCEÁN
CEBENNSKÉ POHOŘÍ
BACÉNSKÝ LES
HERCYNSKÝ LES
NORICUM
ITALSKÁ GALIE
ZÁPADSKÁ GALIE
ILLYRICUM
ISTRIA
LIBURNIA
DALMATIA
ADRIATICKÉ MOŘE
GALIE
ITALIA
CORSICA
TYRHÉNSKÉ MOŘE
TUSKÁNSKÉ MOŘE
z.d.
v.d.

SEZNAM MAP A KRESEB

MAPY

Caesarovy provincie — přední předsádka
Caesar v Británii (54 př.n.l.) a v Belgické Galii (53 př.n.l.) — 37
Forum Romanum — 133
Crassus na Východě — 171
Trasa Caesarova pochodu s Patnáctou legií z Placentie do Agedinka od březnových non do dubnových id roku 52 př.n.l. — 214
Caesar a Vercingetorix – tažení roku 52 př.n.l. — 219
Italia ve vztahu k tažením roku 49 př.n.l. — 397
Caesar v Hispánii roku 49 př.n.l. — 446
Makedonie, Épeiros, Řecko, Via Egnatia, provincie Asia — 474
Egypt — 533
Známé země Východu — zadní předsádka

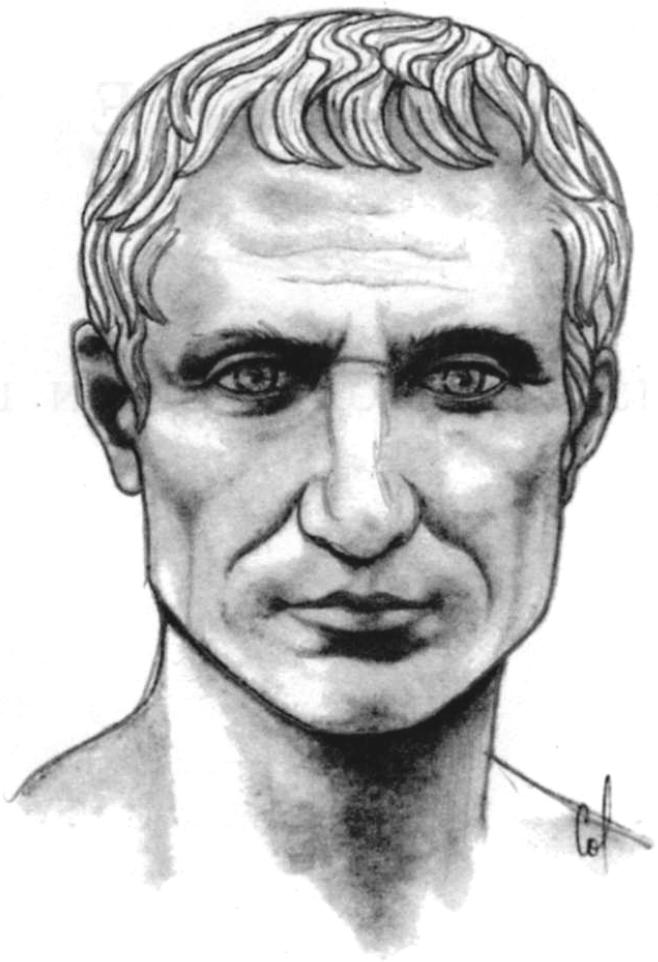
KRESBY

Gaius Julius Caesar — 8
Quintus Tullius Cicero — 34
Metellus Scipio — 105
Vercingetorix — 168
Avaricum — 239
Alesia — 265
Titus Labienus — 300
Gaius Scribonius Curio — 336
Lucius Domitius Ahenobarbus — 376
Pompeius — 439
Římští magistráti — 579

BRITÁNIE

LISTOPAD ROKU 54 PŘ. N. L.

GAIUS JULIUS CAESAR

Příkaz zněl: dokud bude Caesar spolu s větší částí své armády setrvávat v Británii, neodesílat za ním naprosto žádné zprávy kromě těch absolutně nejnaléhavějších! Dokonce i pokyny senátu si musely počkat v Portu Itiu na galské pevnině, až se Caesar opět vrátí ze svého druhého tažení na onen ostrov na samém západním konci světa, z míst tajuplných jako sama Serica.

Tohle byl ovšem dopis od Pompeia Velikého, jenž byl nejen *Prvním mužem Říma*, ale kromě toho i Caesarovým zetěm. Když tedy Gaius Trebatius v Caesarově kurýrní stanici převzal nevelký váleček z červené kůže opatřený Pompeiovou pečetí, nezasunul ho do přihrádky, aby tu spolu s ostatními podobnými zásilkami vyčkával budoucího Caesarova příchodu z Británie. Zvedl namísto toho s povzdechem své až příliš baculaté tělo – většinu života totiž trávil dílem vsedě, dílem u jídla – a na vyzáblých nožkách se vydal ven do osady, zbudované v podstatě na půdorysu loňského armádního tábora, jen méně rozlehlé. Skýtala dosti neutěšený pohled. Řádka dřevěných domků za řádkou, jeden vedle druhého, půda uliček mezi nimi udusaná, tu a tam krámek či dva. Nikde ani stromeček, všechno rovné, jako nalinkované.

Kéž bych tak byl v Římě, pomyslel si, když se trmácel po dlouhatánské Via Principalis. Lusknutím prsty bych si přivolal nosítka a dal bych se ten kus cesty pohodlně odnést. Jenomže v Caesarových táborech se žádná nosítka nevedla, takže Gaiovi Trebatiovi, velice nadějnému mladému právníkovi, nezbývalo než ujít celou tu nekonečnou vzdálenost pěšky. Bylo mu to dost proti mysli, stejně jako celý ten římský systém, jenž si usmyslel, že takový Gaius Trebatius pro svou slibnou právnickou dráhu učiní mnohem víc službou vojákům v poli, než kdyby se namísto toho lajdal po Foru Romanu – či se tamtudy dal dokonce poponášet v nosítkách! Netroufl si dokonce odnesením zásilky ani pověřit kohokoli níže postaveného. Caesar neústupně trval na tom, že každý musí i ty nejprotivnější složky svých povinností plnit osobně, zejména pokud by jejich přesun na někoho dalšího mohl vést – řečeno s vojáky – k průšvihu.

Och, tohle je k vzteku! Užuž Trebatius málem udělal čelem vzad, potom však skryl levici v záhybech togy splývajících mu z ramene, nasadil důležitou tvář a přece jen vykročil kolébavě kupředu. Opřen o stěnu svého domku tam postával Titus Labienus, uzdu pokojného koně zavěšenu na lokti, a rozprávěl s jakýmsi galským hromotlukem, samé blýskavé zlato a křiklavé barvy. Byl to Litavikkus, nově jmenovaný velitel aedujské jízdy. Třeba ti dva stále ještě probírají osud předchozího náčelníka jízdy, jenž raději dezertoval, než by se dal přimět k přeplavbě bouřícími mořskými vlnami do Británie. A jehož pak přes všechny prokázané služby Titus Labienus dal zabít. Takové nezvyklé, ba čarovné jméno to bylo – jak jenom znělo? Dumnorix. Ano, Dumnorix… Proč v něm jen to jméno vzbuzuje představu, že má co činit i s jakýmsi Caesarovým skandálem s nějakou ženskou? Pro Trebatia tohle představovalo trvalý zdroj potíží – stále ještě nebyl v Galii natolik dlouho, aby si všechny takové historky dokázal vštípit do paměti.

To je samozřejmě celý Labienus – vybavovat se takhle s nějakým Galem! Koneckonců on sám vlastně není nic jiného než stejný barbar. Kouska Římana v něm není. Krátké kudrnaté černé vlasy. Snědá pleť s velkými mastnými póry. Pichlavé, přitom však studené černé oči. I nos má jako nějaký Semita – hákovitý, s chřípími, která vyhlížejí, jako by mu je někdo zkoušel ještě trochu rozšířit nožem. Orel je to. Labienus je obyčejnský dravec. A podměrečný k tomu.

„Ty chceš asi shodit trochu toho sádla, že ses taky vydal na vzduch, viď, Trebatie?“ otázal se onen římský barbar a v úsměvu odhalil zuby, které si velikostí nezadaly s koňským chrupem.

„Spěchám do přístavu,“ odpověděl důstojně Trebatius.

„Kvůli čemu?“

Trebatius se měl co přemáhat, aby mu neodsekl, že po tom Labienovi vůbec nic není, ale namísto toho se jen kysele pousmál a odpověděl; v nepřítomnosti vojevůdce je tu Labienus přece jen čímsi jako velitelem. „Potřebuji stihnout hřebíkovou pinasu. Mám tu dopis pro Caesara.“

„Od koho?“

Gal Litavikkus rozhovor živě sledoval. Takže tedy rozumí latinsky. U Aeduů to ostatně není nic zvláštního. Žijí přece pod římským vlivem už po celé generace.

„Od Gnaea Pompeia Magna.“

„Ach tak,“ odchrchlal si Labienus a odplivl si. Zlozvyk odkoukaný za léta bratříčkování s těmi Galy. Nechutné.

Od okamžiku, kdy padlo Pompeiovo jméno, přestal Labienus jevit zájem a s pokrčením ramen se opět obrátil k Litavikkovi. Nu ovšem! Byl to přece Labienus, kdo si před časem začal s Pompeiovou někdejší manželkou, Mucií Tertií. Tak to tehdy alespoň s chichotáním odpřisáhl Cicero. Jenomže ta si pak Labiena po rozvodu stejně nevzala. Nebyl pro ni dost dobrý. Provdala se za mladého Scaura. Tenkrát ještě mladého.

Trebatius supěl dál, dokud na samém konci Via Principalis posléze neprošel bránou tábora a nevkročil do vesničky zvané Portus Itius. Až příliš velkolepé jméno pro pouhou rybářskou osadu. Kdo ví, jak jí předtím říkali Morinové, Galové, na jejichž území ležela? Caesar ji do armádních záznamů jednoduše zaznamenal jako hranici etapy. Mělo to znamenat konečný bod, anebo výchozí bod? Bylo na každém, aby si vybral.

Pot se Trebatiovi řinul po zádech proudem, vpíjel se do jemné vlny jeho tuniky; před odjezdem mu všichni tvrdili, že podnebí v Zadní Galii, té Vlasaté, je chladné a mírné, pro tento rok to však zcela určitě neplatilo! Bylo vedro, vzduch prosycený vlhkostí. A tak Portus Itius páchl rybinou. A páchl po Galech. Gaius Trebatius Galy nenáviděl. Nenáviděl i práci, kterou tu musí dělat. A třebaže nedospěl až do stadia, že by začal nenávidět i samého Caesara, docela určitě mu ležel v žaludku Cicero, jenž využil veškerého svého vlivu, aby pro svého dobrého přítele, slibného mladého právníka Gaia Trebatia Testu, toto vysoce ceněné postavení urval.

Portus Itius se ani v nejmenším nepodobal žádné z oněch půvabných rybářských vesniček lemujících Tuskánské moře, se stinným loubím z révy před každou vinárničkou, které vyhlížely, jako by tam byly od věků, už od tehdy, kdy před tisíciletím na tento břeh ze své trojské lodi seskočil král Aeneas. S jejich písněmi, se smíchem, s jejich *intimitou.* Tady jen vichry bičovaly pobřeží pískem, k dunám se tiskly sporé trsy trávy a vzduchem se nesl teskný křik statisíců racků.

Ale zato teď byla u břehu stále ještě uvázána štíhlá veslice, ona pinasa, kterou chtěl zastihnout. Její římská posádka naloďovala poslední z tuctu beden hřebíků, maximální náklad, jaký při svých rozměrech ještě byla – jak alespoň doufali – schopna uvézt.

S příchodem do Británie jako by Caesarovo příslovečné štěstí přestalo platit; už druhým rokem po sobě jeho lodě ztroskotávaly za bouří strašlivějších, než byly všechny vichřice dující křížem krážem Naším mořem. Letos si byl Caesar naprosto jist, že svých osm set lodí spolehlivě uklidil do bezpečí! Jenomže tentokrát vichřice udeřila

současně s přílivem (jak se má člověk vůbec vypořádat s jevy tak zvláštními, jako je příliv a odliv?) a smýkala jimi, jako by to byly pouhé hračky. A porozbíjela je na kousky. Přesto však i tyhle trosky stále ještě zůstávaly Caesarovým vlastnictvím. Caesar se nezdržoval hořekováním ani proklínáním vichřic a přílivů. Rozkázal všechny kousíčky lodí sesbírat a dát plavidla opět dohromady. Proto ty hřebíky. Miliony hřebů. Na důmyslné loďařské dílo nebyl čas ani řemeslníci; do zimy potřebovala být armáda zpátky v Galii.

„Stlučte je prostě dohromady," nařídil. „Stačí, když vydrží těch třicet mil plavby po Oceánu. Pak mohou jít pro mne a za mne ke dnu."

Pinasa jakožto součást římské kurýrní služby tedy veslovala sem a tam mezi Portem Itiem a Británií, směrem tam brala pokaždé dvanáct beden hřebíků, zpátky pak vozila depeše.

Když si jen pomyslím, že jsem se málem ocitl až tam! říkal si v duchu Trebatius a navzdory vedru a vlhku ho i pod tíživou togou zalil studený pot. Caesar, jenž s sebou potřeboval zručného stylistu, ho původně zařadil do svého doprovodu. Na poslední chvíli se však zachtělo cesty do Británie Aulovi Hirtiovi – všichni bohové nechť ho za to navěky opatrují! Ať si je pro Gaia Trebatia i Portus Itius tím nejkoncovatějším koncem etapy, jen když nebude znamenat jenom začátek další.

Dnes měla pinasa navíc i jednoho pasažéra; jelikož organizaci této přeplavby dostal za úkol právě on sám společně s Trogem (v obvyklém caesarovsky šibeničním termínu), věděl Trebatius velice dobře, kdo vlastně onen Gal – či spíše Brit – je. Byl to Mandubracius, král britanských Trinobantů, kterého Caesar navrací jeho lidu oplátkou za jejich pomoc. Po belgicku namodřená příšera, jen co je pravda. Celý jeho ústroj byl kostkován v mechových zeleních a v různých odstínech vybledlé modři, které jako by přecházely ve složitý sytě blankytný vzor namalovaný přímo na kůži. Prý to tak v Británii dělají, jak alespoň říkal Caesar, aby splynuli s pozadím svých nekonečných hvozdů; stojíš pár stop od nich – a nevidíš je. A také se tím snaží navzájem zastrašit při střetnutí v boji.

Trebatius předal malý nachový váleček kapitánovi – říká se mu tak správně? – otočil se a obratem vyrazil na zpáteční cestu do kurýrní stanice. Při představě pečené husičky, která ho čekala k večeři, se mu už začínaly v ústech sbíhat sliny. Nic zvláštního na těch místních Morinech není, to je pravda, ale husy mají docela určitě nejlepší na celém světě. Nejenže jim Morinové cpou slimáky a šneky rovnou do volat, ale oni ty chuděry také nutí neustále běhat a běhat – ach to zlořečené chození! – až mají masíčko tak křehké, že se na jazyku přímo rozplývá.

*** * ***

Veslaři v pinase, po osmi na každém boku, zabírali neúnavně v pravidelném rytmu, třebaže jim takt neudával žádný *hortator*. Po hodině si vždy vydechli, napili se a pak opět nahrbili záda, nohy zapřeny o žebra na čvachtajícím dně lodi. Jejich kapitán seděl na zádi s kormidelním veslem a s vědrem na vylévání vody a spravedlivě dělil svou pozornost mezi oba tyto nástroje.

Když se počaly blížit strmé, nápadně bělavé útesy Británie, král Mandubracius, sedící vzpřímeně a hrdě na přídi, jako by se napřímil a zpyšněl ještě víc. Vrací se přece domů, třebaže se od svého britanského domova vzdálil toliko do belgické pevnosti

Samarobrivy, kde měl být podobně jako řada dalších rukojmí internován do doby, než Caesar rozhodne, kam ho uklidí do bezpečí.

Římské expediční síly v Británii pro sebe zabraly velice dlouhou písčitou pláž, která ve vnitrozemí kdesi v dáli mizela až v Cantijských bažinách. Rozbité lodě – nespočetné množství jich tu bylo! – ležely na podpěrách až za pruhem písku a byly obehnány obvyklými opevňovacími zábranami římských vojenských táborů. Byl tu bezpočet příkopů, valů, palisád, předprsní, věží a pevnůstek, které se zdály táhnout na míle daleko.

Velitel tábora, Quintus Atrius, už čekal, aby převzal hřebíky, malý rudý váleček od Pompeia a také krále Mandubracia. Zbývalo ještě několik hodin denního světla; sluneční vozataj spěl v těchto končinách k západu mnohem pomaleji než v Itálii. Čekalo tu už několik Trinobantů, bez sebe radostí, že opět vidí svého krále, popleskávali ho po zádech a líbali ho na ústa, jak mezi nimi bylo zvykem. Král i onen červený váleček od Pompeia měli vyrazit ihned, neboť cesta za Caesarem jim měla trvat několik dnů. Přivedli koně; Trinobantové a římský velitel eskadrony se vyhoupli do sedel a projeli ven severní bránou, kde je rázem obklopilo pět set aedujských jezdců, takže se stali jádrem kavalkády o pěti koních našíř a stovce zdéli. Velitel pobídl svého koně a vyrazil do čela jednotky a ponechal tak králi a jeho urozenému doprovodu možnost volně si pohovořit.

„Člověk si není nikdy jistý, že někdo z Římanů náhodou nehovoří nějakým natolik blízkým jazykem, aby nám mohl rozumět," řekl Mandubracius a s požitkem nasál dusný vzduch. Voněl *domovem.*

„Caesar a Trogus snad, ale ti ostatní sotva," řekl jeho bratranec Trinobellunus.

„Tuhle jistotu nemáš nikdy," opakoval král. „Jsou teď v Galii už pátým rokem, většinu času tráví mezi samými Belgy. A navíc mají kolem sebe také nějaké ženy!"

„Jen samé běhničky! Táborové poběhlice!"

„Jenomže ženské jsou ženské. Žvaní a žvaní a lecjaké slovíčko se pak natrvalo zadře pod kůži."

Postupně je sevřel hluboký bukový a dubový hvozd rozkládající se na sever od Cantijských bažin, až cestu s hluboko vyježděnými kolejemi, po které skupina postupovala, pohltilo šero; aedujští jezdci napjali pozornost, kopí pohotově, tu a tam sáhli po mečících a malé okrouhlé štíty si přesunuli před prsa. Pak však dorazili na velkou mýtinu se strništěm po pšeničném lánu, kde na slámové žluti tvrdě vyvstávaly zčernalé kostry dvou nebo tří shořelých chatrčí.

„Dostali Římané to obilí?" otázal se Mandubracius.

„Na území Kantiů ano, všechno."

„A od Kassivellauna?"

„Ten spálil všechno, co nedokázal odvézt. Na sever od Tamesy si pak Římané užili dost hladu."

„A jak jsme na tom my?"

„My máme všeho dostatek. A co Římané pobrali, to také zaplatili."

„Pak bychom se měli postarat, aby nadále ujídali spíše z Kassivellaunových zásob."

Trinobellunus pootočil hlavu; v zlatavém světle mýtiny zazářily spirály a voluty, jimiž měl pomalovánu tvář i nahou hruď, přízračnou modří. „Dali jsme sice Caesarovi slovo, že mu přispějeme na pomoc, když jsme ho byli požádat, aby tě přivezl zpátky, ovšem napomáhat nepříteli se příliš se ctí nesrovnává. Shodli jsme se, že o tom nejlépe rozhodneš ty sám, Mandubracie."

Triobantský král se zasmál. „Caesarovi samozřejmě pomůžeme! Půdy mají Kassové beztak nadbytek a také jejich stáda nám připadnou, jen co bude s Kassivellaunem konec. My zkrátka Římanů chytře využijeme.“

Přiklusal velitel eskadrony, jeho kůň trochu tančil na místě, neboť to bylo temperamentní zvíře a tempo pochodu mu bylo pomalé. „Caesar tu zanechal dobrý tábor, nedaleko před námi,“ řekl pomalu jazykem atrebatských Belgů.

Mandubracius pohlédl na bratrance a povytáhl obočí. „Co jsem ti povídal?“ řekl mu jen. A Římana se otázal: „Je bezpečný?“

„Odtud až po Tamesu je bezpečné vše.“

* * *

Tamesa byla v Británii hlavním tokem, byl to hluboký, široký a silný proud, avšak tam, kde končil účinek přílivu, existovalo místo, kde ji bylo možno přebrodit. Od jejího severního břehu tam už počínalo území Kassů, neukázal se tu ale teď nikdo z nich, aby hájil brod anebo zčernalá pole za řekou. Eskadrona překročila Tamesu za úsvitu a pokračovala dál vlnící se pahorkatinou, kde sice temena vršků dosud zdobily čupřiny lesíků a hájů, ale nížiny tu byly všechny buď zorány, anebo využívány k pastvě. Směřovali nyní k východoseverovýchodu a zhruba čtyřicet mil od řeky tak dorazili do zemí Trinobantů. Na širokém, výhodně položeném vrchu na pomezí území Kassů a Trinobantů tam stál Caesarův tábor, nejzazší římská bašta na cizí půdě.

Mandubracius tohoto velkého Římana až dosud nespatřil; jako rukojmí byl sice vzat na Caesarův příkaz, když však dorazil do Samarobrivy, zjistil, že Caesar je za Alpami, v Italské Galii, v nekonečné dáli. A později Caesar zamířil rovnou do Portu Itia, neboť měl v úmyslu pokračovat ihned v cestě. Léto slibovalo být mimořádně horké, což bylo dobré znamení pro přeplavbu přes onu zrádnou úžinu. Události se nicméně nevyvíjely zcela podle plánu. Treverové začali nadbíhat Germánům usedlým za řekou Rhenus a oba treverští magistráti, nazývaní vergobreti, se dostali do vzájemného sporu. Jeden z nich, Cingetorix, soudil, že lepší bude diktátu Říma se podrobit, zatímco Indutiomarus se domníval, že situace, kdy Caesar je v daleké Británii, právě dozrála pro vzpouru s germánskou dopomocí. A pak se tam Caesar náhle objevil se čtyřmi legiemi a s lehkým pochodovým vybavením, jako vždy rychlejší, než se komukoli z Galů mohlo jen zdát. Ke vzbouření nedošlo; vergobreti byli přinuceni podat si ruce; Caesar pobral další rukojmí včetně Indútiomarova syna a odpochodoval zpět do Portu Itia. Dorazil tam, právě když se strhla dosti silná bouře rozpoutaná vichřicí dující bez přestání po pětadvacet dní od severozápadu. Do toho všeho začal působit potíže aedujský Dumnorix – a zaplatil za to životem – takže když jeho loďstvo vyplulo o dva měsíce později, než zamýšlel, byl Caesar notně rozmrzelý.

Rozmrzelost ho dosud nepřešla, jak dobře věděli jeho legáti, avšak když vyšel vstříc Mandubraciovi, aby ho pozdravil, nebyl by ji na něm poznal nikdo, kdo s ním nebyl v každodenním styku. Postavu měl na Římana značně vysokou, takže Mandubraciovi pohlížel zpříma do očí. Byl však štíhlejší, ztepilejší, s mohutně vyvinutými lýtkovými svaly, jakými se vyznačovali snad všichni Římané – za což podle svého vlastního vyjádření vděčili neustálým výpravám a pochodům. Na sobě měl Caesar zcela pracovně vyhlížející ústroj, kožený pancíř a suknici z volně visících kožených pruhů, a opásán nebyl mečem a dýkou, nýbrž šarlatovou šerpou svého vysokého imperia, předepsaným způsobem ovinutou přes pancíř a uvázanou na prsou obřadným uzlem. I

pokožku měl světlou docela jako Galové! Prořídlé plavé vlasy měl sčesány z temene dopředu, stejné barvy bylo i jeho obočí; tváře měl ošlehané a osmahlé do barvy starého pergamenu. Požitkářsky plné rty napovídaly zároveň i smysl pro humor. Ale tím nejpodstatnějším na Caesarovi jsou jeho oči, říkal si Mandubracius, se světlounce modrými duhovkami lemovanými uhlově černou obroučkou, zářivé a pronikavé. Nikoli studené, spíše vševidoucí. On přesně ví – dospíval král k závěru – proč vlastně přijde pomoc právě od Trinobantů.

„Nesluší se, abych v zemi, která ti náleží, vítal já tebe, Mandubracie," promluvil dobrou atrebatštinou, „zato doufám, že přivítáš ty mne."

„S radostí, Gaie Julie."

Následoval úsměv, jenž odhalil zdravé zuby. „Ne, jenom Caesare," řekl. „Všichni mě znají jako Caesara."

A vtom stanul po jeho boku Kommius, bodře se na Mandubracia usmíval a popošel kupředu, aby ho popleskal po zádech. Ale když už ho bezmála políbil na rty, Mandubracius ještě včas pootočil hlavu, aby se pozdravu vyhnul. Ten odporný červ! Ta římská loutka! Caesarův vrtichvost. Pro Atrebaty sice pořád ještě král, avšak pro Galii zrádce. Slídí pilně kolem, jen aby splnil každičké Caesarovo přání: byl to přece právě Kommius, kdo doporučil, aby byl Mandubracius zahrnut mezi vhodná rukojmí; byl to Kommius, kdo zaséval rozbroje mezi jednotlivé krále v Británii a poskytl tak Caesarovi jedinečnou možnost se na ostrově pevně zachytit.

Velitel eskadrony předstoupil, v ruce malý rudý kožený váleček, který mu předal kapitán pinasy s takovou úctou, jako by to byl dar přímo od římských bohů. „Od Gaia Trebatia," řekl, odzdravil a ukročil nazpět, aniž na jediný okamžik spustil z Caesara zraky.

Při Dagdovi, jak oni ho všichni zbožňují, pomyslel si Mandubracius! Je to pravda, co se říká v Samarobrivě. Jsou pro něho hotovi zemřít. A on to ví a využívá toho. Neboť právě oplatil kavaleristovi pozdrav úsměvem a oslovil ho jménem. To si tenhle jezdec zapamatuje nadosmrti a bude o tom vyprávět ještě svým vnoučatům, dožije-li se jich. Ovšem Kommius ten Caesara nemiluje, neboť nikdo z Vlasaté Galie Caesara doopravdy milovat nemůže. Jediný člověk, kterého Kommius miluje, je on sám. Oč mu vlastně jde? Chce se snad stát – až se Caesar jednou nadobro vrátí do Říma – nejvyšším králem celé Galie?

„Uvidíme se později při večeři, Mandubracie, a pak si pohovoříme," řekl Caesar, pozvedl malý červený váleček v pozdravu na rozloučenou a vykročil k bytelnému koženému stanu na pahorku uměle navršeném uprostřed tábora, kde se na samé špici stožáru třepetala červená vojevůdcova vlajka.

*** * ***

Vnitřním zařízením se stan příliš nelišil od vybavení příbytků nižších vojenských tribunů: pár skládacích židliček, několik stolů, rovněž skládacích, poličky na svitky, které bylo možno ve chvíli rozebrat a složit. U jednoho stolu se hrbil vojevůdcův osobní tajemník, Gaius Faberius, hlavu skloněnu nad kodexem; Caesara už unavovalo zaměstnávat obě ruce rozvíjením svitků anebo se obtěžovat sháněním těžítek, dával teď přednost jednotlivým listům fanniovského papíru, které pak nařídil sešívat na levém okraji dohromady, takže se výsledným svazkem dalo listovat arch po archu. Nazýval ho kodexem a zapřísahal se, že takto bude mnohem více mužů ochotno seznamovat se s

jeho obsahem, než kdyby to byl běžný pás stočený do svitku. Aby čtení jednotlivých archů usnadnil ještě více, rozděloval je do tří sloupců, namísto aby se na ně psalo od kraje do kraje. Dal tuto podobu nejprve svým zprávám pro členy senátu, s tím, že adresáty zároveň označil za hnízdo pologramotných opičáků, postupně však kodexy v Caesarových písemnostech naprosto převážily. Trpěly ovšem jednou podstatnou vadou, která bránila tomu, aby zcela nahradily dosavadní svitky: při častějším obracení se z kodexů všité listy vytrhávaly a snadno se i ztrácely.

U druhého stolku seděl jeho nejoddanější klient, Aulus Hirtius. Přes svůj skromný původ to byl mimořádně nadaný a schopný muž a cele se upjal na Caesarovu hvězdu. Drobný, čiperný mužík se dokázal se stejnou vášní probírat horami papírů jako vrhat se do bitevní seče a čelit vrtochům válečných situací. Řídil Caesarovu zpravodajskou a kurýrní službu a staral se o to, aby vojevůdce dopodrobna znal vše, co se odehrává v Římě, třebaže právě dlel čtyřicet mil severně od řeky Třesy, na nejzápadnější výspě světa.

Když Caesar vešel, oba muži vzhlédli, žádný z nich se však nepokusil o úsměv. Vojevůdce byl rozmrzelý, velice mrzutý. I když to v tu chvíli nedával na sobě znát, dokonce se na oba pousmál a pozvedl ruku s nachovým koženým válečkem.

„Dopis od Pompeia," řekl a vydal se k jedinému skutečnému kousku nábytku, který byl v místnosti, k slonovinovému kurulskému křeslu náležejícímu k jeho vysokému postavení.

„Všechno, co v něm stojí, už tak jako tak určitě víš," řekl Hirtius a teprve teď se usmál.

„To je sice pravda," řekl Caesar, rozlomil pečeť a snímal z válečku víčko, „jenomže Pompeius má svůj zvláštní styl. A já mám ty jeho listy rád. Už sice není tak splašený a nedovzdělaný, jako býval, než se oženil s mou dcerou, ale na jeho stylu se nezměnilo pranic, Pompeius je pořád svůj." Vsunul do válečku dva prsty a vytáhl svitek s Pompeiovým dopisem na světlo dne. „Bohové, ten je ale dlouhý!" zvolal, pak se shýbl a z dřevěné podlahy zvedl další roličku. „Ne, jsou to dva dopisy." Prohlížel horní okraje obou svitků. „Jeden byl napsán v měsíci *sextilis*," zabručel, „a ten druhý v září."

Zářijový dopis odložil Caesar na stůl před svým kurulským křeslem, avšak ani onen druhý, z měsíce *sextilis*, nerozvinul a nezačal číst ihned; pozvedl od něho hlavu a nevidoucíma očima se zahleděl ven ze stanu, otvorem po cípu plachty, doširoka odklopeném, aby dovnitř vnikalo co nejvíce světla.

Co já vlastně dělám tady? Jde mi snad o jejich pár pšeničných políček? O stádečko střapatého skotu či o modře zmalovaného náčelníka, o toho zaprášeného hrdinu, jenž jako by vystoupil rovnou z Homérových veršů? A který do bitev stále ještě vyráží na válečném voze, za štěkotu svých vlkodavů a za doprovodu barda opěvujícího jeho slávu?

Nu, já samozřejmě dobře vím, proč tu jsem. Proto, že mi tak velela moje *dignitas*. Proto, že se tahle zapšklá zemička a její ještě zapšklejší obyvatelé loni začali domnívat, že Gaia Julia Caesara nadobro odehnali od svých břehů. Že si už začali libovat, jak toho Caesara porazili. Vrátil jsem se jen proto, abych je přesvědčil, že Caesara neporazí nikdo. A jakmile Kassivellauna přiměju, aby se mi podrobil a aby v tom smyslu uzavřel s Římem smlouvu, vypadnu z téhle díry a nikdy už se sem nevrátím. Zato v jejich vzpomínkách setrvám natrvalo. Kassivellaunova harfeníka jsem jistě obdařil novými náměty pro jeho písně. Může teď zpívat o tom, jak sem přitrhl Řím a jak se jejich válečné vozíky vytratily kamsi na bájný druidský západ. A zrovna tak zůstanu ve Vlasaté Galii až do té chvíle, než i nejposlednější muž na jejich půdě neuzná mne – a v

mé osobě i Řím – za svého pána. Neboť já sám vskutku *znamenám* Řím. Což o sobě ten můj zeť, jenž je o šest let starší, než jsem já, nikdy říct nebude moci. Střež dobře své brány, můj milý Pompeie Magne. Dlouho už *Prvním mužem Říma* nezůstaneš. Přichází Caesar.

* * *

Seděl, páteř napřímenu, pravou nohu vysunutu vpřed, levou poněkud staženu pod velké X zkřížených podstavců svého kurulského křesla a otevřel teď dopis od Pompeia Velikého označený názvem měsíce *sextilis*, čili srpen.

Nerad ti to píšu, Caesare, ale kurulské volby stále ještě nejsou na obzoru. Och, Řím kvůli tomu samozřejmě existovat nepřestane, a dokonce bude mít i jakous takous vládu, jelikož nějaké ty tribuny lidu se nám přece jen zvolit podařilo. Ale s jakým cirkusem! Zamíchal se do toho Cato. Nejprve využitkoval svého postavení plebeje a prétora k tomu, aby zablokoval plebejské volby, poté se dal se svým obvyklým vyřváváním slyšet, že varuje všechny kandidáty, že osobně překontroluje každou jednotlivou tabuličku, kterou voliči vhodí do košíků – a že zjistí-li jakoukoli manipulaci s nimi, požene to před soud. Kandidáty tím pochopitelně vyděsil k smrti!

Všechno začalo onou dohodou, kterou můj synovec Memmius, pitomeček jeden, upletl s Ahenobarbem. V celé historii podmazávání za našich konsulských voleb jaktěživo ještě tolik mužů nedalo a tolik jich nepřijalo tak obrovský balík úplatků! Cicero si zavtipkoval, že objem peněz, které změnily majitele, byl tak omračující, že zvedl úrok ze čtyř na osm procent. A není moc daleko od pravdy, třebaže to bylo řečeno v žertu. Já osobně se domnívám, že Ahenobarbus, který jako konsul na volby dohlíží – Appius Claudius jako patricij přece tuhle možnost nemá – usoudil, že si může dělat, co je mu libo. A jemu by bylo libo vidět toho mého synovečka pitomečka Memmia a s ním i Domitia Calvina příští rok v úřadě konsulů. Celá ta banda – Ahenobarbus, Cato, Bibulus – pořád ještě šmejdí sem a tam jako psiska po poli plném hovínek, jen aby vyčenichali nějaký ten důvod, jak a proč tě obžalovat a jak ti odebrat velení. Jistěže by to měli snazší, kdyby si koupili konsuly a pár výbojných tribunů lidu k tomu.

Ale nejdřív bych asi měl dokončit to povídání o Catonovi. Nu, jak čas běžel a běžel a začínalo to čím dál tím víc vypadat, že příští rok žádné konsuly ani prétory mít nebudeme, doléhala stále naléhavěji potřeba zajistit si přinejmenším tribuny lidu. Podle mne se Řím bez vyšších magistrátů nějak obejít dokáže. Dokud je tu alespoň senát, který dovede rozvazovat a zavazovat šňůrku na měšci, a pokud jsou tu tribunové lidu schopní prosadit potřebné zákony, nebude nějaké ty konsuly a prétory nikdo příliš postrádat. Pokud ovšem těmi konsuly nejsme ty anebo já. To se rozumí samo sebou.

Takže posléze se ti kandidáti na tribuny lidu kolektivně sebrali a vydali se za Catonem poprosit ho, aby už s těmi obstrukcemi konečně přestal. A co si měl Cato počít, Caesare? Jenomže oni na prosbách nepřestali. Nabídli mu, že každý z kandidátů složí půl milionu sesterciů (ke Catonovým rukám), jestliže Cato nejen svolí ke konání voleb, ale sám na jejich průběh i dohlédne! A kdyby zjistil jakoukoli podvodnou manipulaci, postihne toho, kdo se jí provinil, pokutou ve výši onoho půl milionu. Cato, náramně spokojen sám se sebou, návrh přijal. Byl ovšem přespříliš chytrý, než aby ty peníze od nich převzal. Přiměl je vystavit

namísto toho z právního hlediska bezchybné směnky, tak aby sám sebe nevystavil nějakému obvinění ze zpronevěry. Mazané, co?

Takže nakonec k volbám přece jen došlo, jejich opoždění nepřesáhlo tři nundiny a Cato střežil celý jejich průběh jako ostříž. Znáš jeho nos, takže musíš připustit, že tenhle příměr je zcela na místě! Jednoho kandidáta při čemsi přistihl, takže mu nařídil odstoupit a vysolit příslušnou částku. Myslel si zřejmě, že Řím při pohledu na takovou ukázku neúplatnosti padne na zadek. K čemuž ovšem nedošlo. Vůdcové plebejů jsou namísto toho vzteky bez sebe. Tvrdí, že je to zcela neústavní a pobuřující situace, když se prétor – namísto aby dřepěl ve svém tribunálu a soudil, co má soudit – někde motá jako nikým neustanovený dohlížitel nad volbami.

Skalní opory obchodního světa, jezdci, nemohou Catonovi přijít na jméno, zatímco bouřící davy ho mají za polonahého blázna s věčnou kocovinou. Vždyť on je koneckonců prétorem tribunálu, jenž má stíhat zločiny zneužití úřední moci! Vede procesy proti mužům natolik významným, že jim byla svěřena správa provincie – proti mužům, jako je třeba Scaurus, nynější manžel mé bývalé ženy! Patricij nejstaršího rodu! Jenomže jak si Cato počíná? Donekonečna ten Scaurův proces protahuje. A když konečně pravda vyjde najevo, je zpitý, že ani nemůže soudu předsedat, a pokud se na tribunálu objeví, přijde bosý, pod togou nemá tuniku a oči mu div nevypadnou z důlků. Já vím, že na samém úsvitu republiky muži nenosili boty ani tuniky, ale že by se tyhle vzory všech ctností, ti naši příkladní předci, byli dopracovali ke své slávě na Foru ožralí, to je pro mne novinka.

Požádal jsem Publia Clodia, aby Catonovi trochu ztrpčil život, a Clodius dělal, co uměl. Nakonec to ale vzdal, přišel za mnou a povídal, že chci-li se Catonovi doopravdy dostat na kůži, budu si na to muset povolat z Galie zpátky do Říma Caesara.

Když se Publius Clodius v dubnu vrátil z cesty po Galatii, kde vybíral daně, koupil Scaurův dům za čtrnáct a půl milionu! Ceny realit mají k realitě tak daleko jako představa vestálky o tom, jaké by to asi bylo, kdyby si to s někým udělala. Ostatně i za pitomou skříňku s nočníkem můžeš třeba dát i půl milionu. Scaurus ovšem ty peníze dosti zoufale potřeboval. Od těch her, co uspořádal jako édil, je bez vindry – a když si loňského roku zkusil trochu přilepšit ze své provincie, dostal se před Catonův tribunál. Kde asi zůstane trčet, dokud Cato neodejde z úřadu, tak pomalu to u Catonova soudu chodí.

Publius Clodius naproti tomu zřejmě neví, co s penězi. Nový dům si obstarat musel, to chápu. Když Cicero přestavoval ten svůj, šel s ním do takové výšky, že Publius Clodius kvůli tomu přišel o veškerý výhled. Takový malý naschvál, co? Jinak je ovšem Ciceronův dům přímo pomníček nevkusu. A přitom, představ si, měl tu drzost přirovnat tu krásnou vilku, kterou jsem napojil na komplex budov svého divadla, k převozní kocábce vlečené za quinquerémou!

Jedno je jisté, že totiž Publius Clodius ty peníze vytahal z prince Brogitaria. Není nad to inkasovat daně osobně. Jaká úleva, že terčem Clodiova zájmu už nejsem já sám. Myslel jsem, že ty roky po tvém odchodu do Galie, když se do mě Clodius se svými bojůvkami pustil, snad vůbec nepřečkám. Neopovážil jsem se téměř vycházet z domova. I když najmout si proti těm Clodiovým rváčům zrovna Milonovy tlupy byla asi chyba. Milona posedlo velikášství. Ano, já vím, je to sice Annius – mimochodem toliko adopcí – jenomže on přesto není nic víc než podstrčený halama, dobrý leda tak k závodům ve zvedání kovadlin, na nic jiného.

Víš, co udělal? Přišel za mnou, abych ho podpořil, až se bude ucházet o konsulát! „Drahý Milone," řekl jsem mu na to, „takového něco já přece udělat

nemůžu! To by bylo, jako kdybych rovnou veřejně přiznal, že ty a ti tví ranaři jste pracovali v mém nájmu!“ Povídal na to, že on a jeho chlapci pro mne doopravdy pracovali, a co má být? Musel jsem notně přitvrdit, než se mi podařilo vyhodit ho.

Jsem rád, že Cicero docílil osvobození Vatinia. Cato jako předseda soudu nad tím div nepukl vzteky! Podle mne by se Cato vydal třeba do Hádu useknout jednu z Kerberových hlav, jen kdyby měl jistotu, že tě tím dostane do kotle s vařící polévkou. Divné na celém tom procesu je jen to, že Cicero předtím neměl pro Vatinia nic než pohrdání – och, měl bys toho veleadvokáta slyšet, jak si stěžuje, že ti dluží miliony a že kvůli tomu musí hájit tvé stvůry! Ale jak tak byli během procesu pořád pohromadě, docházelo k čemusi zvláštnímu. Nakonec vypadali jako dvě holčičky, které se ve škole spřátelily a najednou nemohou být jedna bez druhé. Zvláštní párek, ale je na ně docela milý pohled, když se spolu chichotají. Oba jsou mimořádně pohotoví v žertování a tak si o sebe navzájem brousí vtip.

Měli jsme tu tak horké léto, jaké snad nikdo nepamatuje, a vůbec také nepršelo. Sedláci jsou na tom špatně. A pár sobeckých darebáků v Interamně se rozhodlo prokopat se do Velinského jezera a svést jeho vody do řeky Nar, aby tak mohli zavlažovat svá pole. Bylo zle, v okamžiku, kdy se Velinské jezero vyprázdnilo, vyschla Rosea Rura – umíš si to představit? Nejšťavnatější pastviny v celé Itálii jsou nadobro zničeny! Přišel za mnou starý Axius z Reate a chtěl, aby senát nařídil Interamnským, že musí ten nový kanál okamžitě zasypat, takže budu muset předložit tuhle věc senátu, a pokud by to bylo nutné, přimět některého z mých tribunů lidu, aby navrhl potřebný zákon. Vždyť jsme oba, ty i já, vojáci, takže moc dobře víme, jak důležitá jsou Rosea Rura pro římské armády. Kde jinde by mohly vyrůst tak dokonalé muly – a v takových počtech? Sucho je jedna věc, Rosea Rura druhá. Řím potřebuje muly. Jenomže v Interamně zkrátka žijí samí oslové.

A nakonec pro tebe mám jednu nečekanou novinu. Právě zemřel Catullus.

Caesarovi unikl tlumený výkřik; Hirtius i Faberius se po něm podívali, když však spatřili výraz na jeho tváři, sklonili okamžitě hlavy opět k práci. Když Caesar dokázal zamlžený zrak znovu soustředit, vrátil se k dopisu.

V Portu Itiu asi o tom budeš mít zprávu od jeho otce, usoudil jsem ale, že bys to raději věděl už teď. Podle mého už to vůbec nebyl tentýž Catullus, poté co ho Clodia poslala k vodě – jak že ji to nazval Cicero za Caeliova procesu? „Palatinská Médeia“. Nezní to špatně. Ale mně se ta jeho původní „zlevněná Klytaiméstra“ stejně líbila líp. Rád bych věděl, jestli Celera v té lázni doopravdy zabila ona. Tvrdí to alespoň kdekdo.

Dobře se ještě pamatuji, jak jsi běsnil, když o tobě Catullus začal psát ty trefné epigramy, poté co jsi *praefectem fabrum* jmenoval Mamurru – ani Julia se neubránila úsměvu, když si je přečetla, a přívržence nad ni věrnějšího asi nemáš! Povídala, že jedno ti Catullus prostě nedokáže odpustit, že jsi totiž vyzdvihl velice špatného básníka mnohem výš, než mu příslušelo. A že se kromě toho Catullus vrátil z Bíthýnie, kam se vydal plný snů o rychlém zbohatnutí coby svého druhu legát správce – mého synovce Memmia – s měšcem prázdnějším, než s jakým odcházel. Škoda že se předem nepřišel zeptat mne, byl bych mu samozřejmě prozradil, že Memmius má ten svůj míšek stažený jak rybí prdelku. Zatímco i ten poslední z tvých mladších vojenských tribunů bývá hojně odměňován.

Vím, jak jsi tuhle situaci nakonec vyřešil – s kteroupak ty si ostatně nedokážeš poradit? Byla to šťastná shoda okolností, že zrovna jeho *tata* je tvůj dobrý přítel, viď? Zavolal si ho pěkně, Catullus za ním přiklusal do Verony, jeho *tata* mu nakázal, aby byl na jeho přítele Caesara hodnější, Catullus se omluvil a tys pak toho chudáka kluka svlékl dočista donaha. Nevím, jak to děláš, Julia říká, že je ti to prostě dáno. Tak či onak, Catullus se vrátil do Říma a s epigramy na Caesara byl konec. Jenomže konec byl i s Catullem samotným. Viděl jsem tu proměnu na vlastní oči, protože Julia se obklopuje všemi těmihle básníky a dramatiky, a musím říct, že je to moc dobrá společnost. V Catullovi jako by doskomírával plamínek, den za dnem scházel. Nespáchal sebevraždu. On prostě vyhasl – jako lampička, která spálila všechen olej, co v sobě měla.

Jako lampička, která spálila všechen olej…, slova na papíře se opět rozplývala; Caesar musel vyčkat, až se neprolité slzy opět ztratí.

Neměl jsem mu to dělat. Byl nesmírně zranitelný, a já jsem toho využil. Miloval otce a byl to dobrý syn. Poslechl. Domníval jsem se, že mu tu ránu potřu samým balzámem, když ho pozvu na večeři a oslním ho nejen šíří svých znalostí jeho tvorby, ale i hloubkou svého pochopení pro ni. Byl to přece tak skvělý večer. On byl nesmírně inteligentní, tak jak to já mám rád. Ale neměl jsem to dělat. Zabilo to v něm jeho *animus*, smysl jeho života. Ale co jiného jsem měl dělat? Neponechal mi přece na vybranou. Caesarovi se nikdo posmívat nesmí, i kdyby to byl ten nejlepší básník v celých dějinách Říma. Umenšil mou *dignitas*, můj osobní podíl na slávě Říma. Protože jeho dílo přetrvá. Raději mě měl vůbec vynechat, než aby mě vystavil veřejnému posměchu. A to všechno kvůli takové mrše, jako je nějaký Mamurra. Ohavný poeta a špatný chlap. Jenomže dodavatel zásob pro mou armádu to bude výtečný a mezkař Ventidius mi ho už ohlídá.

Slzy se rozplynuly, vlády se chopil opět rozum. Caesar mohl číst dál.

Rád bych ti napsal, že je Julia v pořádku, ale, po pravdě řečeno, se jí vede nevalně. Říkal jsem jí, že už žádné děti mít nemusíme – mám dva docela pěkné syny od Mucie, a dceři, kterou jsem s ní měl, se v manželství s Faustem Sullou daří výtečně. On právě vstoupil do senátu – chlapík je to. Ovšem ničím ani v nejmenším nepřipomíná Sullu. Což je asi jen dobře.

Jenomže ženské – pokud jde o děti – mají své vrtochy. A tak je Julia opět v šestém měsíci. Nebylo jí příliš dobře už od onoho hrozného potratu, tehdy když jsem se ucházel o konsulát. Ta moje drahá holčina, moje Julia! Obdařil jsi mě učiněným pokladem, Caesare, nikdy ti za to nepřestanu být vděčen. A tu výměnu provincií s Crassem jsem samozřejmě podnikl hlavně kvůli jejímu zdraví. Do Sýrie bych se byl musel vydat osobně, zatímco správu Hispánie mohu klidně vykonávat prostřednictvím legátů odsud, z Říma, a být tady Julii po boku. Afranius i Petreius jsou naprosto spolehliví, nedovolí si ani upšuknout, pokud jim nedám výslovný souhlas.

Když už je řeč o mém váženém konsulském kolegovi (musím ovšem podotknout, že jsme spolu během našeho druhého společného konsulátu vycházeli o mnoho líp než za onoho prvého), moc rád bych věděl, jak si v té Sýrii vlastně vede. Slyšel jsem, že v tom velkém chrámu v Hierosolymě štípl celé dva tisíce talentů zlata. Och, co naděláš s chlapem, který dokáže zlato doslova *vyčenichat?* Byl jsem v onom chrámu jedenkrát v životě. A i kdyby v něm bylo uschováno zlato celého světa, nepřiměl bych se vzít si z něho jediný prut.

Židé ho obřadně prokleli. A navíc byl také obřadně proklet o posledních listopadových idách rovnou uprostřed Capenské brány. Ateiem Capitonem, tribunem lidu. Capito se posadil Crassovi do cesty, odmítl hnout se z místa a nepřestával vykřikovat ty kletby, při kterých se člověku hrůzou přímo ježí vlasy na hlavě. Musel jsem nařídit svým liktorům, aby ho odtamud odtáhli. Mohu říct jen tolik, že Crassus proti sobě dokázal popudit už spoustu lidí. A nejsem si jist, zda je schopen si vůbec uvědomit, co všechno na svou hlavu svolává tím, že si znepřátelil Parthy. On si asi představuje, že parthští katafraktariové jsou totéž co ti arménští katafraktariové. Třebaže parthského katafraktaria v životě viděl leda namalovaného. Jezdec i kůň od hlavy až k patě celí oděni v řetízkové brni. Brrr!

Onehdy jsem viděl tvou matku. Přišla k nám na večeři. Nádherná žena! A neříkám to proto, jak je rozumná. Ona je pořád ještě úchvatně krásná, třebaže mi říkala, že jí už minula sedmdesátka. Nevypadá na víc jak na pětačtyřicet. Není těžké uhádnout, odkud se vzala ta Juliina krása. I Aurelia projevila o Julii starost, a tvoje maminka si nijak nelibuje v sýčkování. To ostatně víš sám nejlíp.

Náhle se Caesar rozesmál. Hirtius a Faberius se lekli, trhli sebou; dlouho už neslyšeli strohého vojevůdce takhle vyprsknout.

„Tohle si musíte poslechnout!“ řehtal se a vzhlédl na okamžik od svitku. „Takového něco ti ještě nikdo v oficiálním hlášení nenapsal, Hirtie!“

Sklonil hlavu a začal předčítat nahlas, což samo o sobě představovalo pro oba jeho posluchače malý zázrak, neboť Caesar byl jediným člověkem na světě, o kom věděli, že dokáže číst nekonečný sloupec klikyháků na svitku papíru spatra.

„’A teď,‘“ říkal hlasem, v němž se tetelilo veselí, „’pro tebe mám něco o Catonovi a Hortensiovi. Nu, Hortensius už dávno není tak mladý, jak kdysi býval, a dal se tak trochu cestou, kterou se před svou smrtí pustil i Lucullus. Až příliš mnoho exotických jídel a všelijakých zvláštnůstek, jako je anatolský mák a africké houbičky. Och, u soudů to s ním pořád ještě zvládáme, ale jako advokát už má svá nejlepší léta dávno za sebou. Kolik mu teď může být? K sedmdesátce? Omeškal se s tím svým prétorstvím i s konsulským úřadem o pár let, pokud mě paměť neklame. Dodnes mi nedokázal odpustit, že jsem odsunul jeho konsulát ještě o další rok, když jsem se tehdy v pouhých šestatřiceti letech stal konsulem já sám.

Považoval nicméně Catonův postup za voleb tribunů lidu za největší vítězství zásad *mos maiorum* od chvíle, co měl Lucius Junius Brutus – pročpak se u nás vlastně soustavně zapomíná na Valeria? – tu čest založit republiku. A tak se přibatolil za Catonem a požádal ho, aby se směl oženit s jeho dcerou Por*cií*. Jeho Lutatia, jak řekl, je sice řadu let po smrti, ale on už o novém sňatku ani neuvažoval, až když spatřil, jakým způsobem jedná Cato s plebeji. Tu noc po volbách, jak prohlásil, měl sen, v němž se mu zjevil Jupiter Nejlepší Největší a sdělil mu, že se má s Markem Catonem spojit skrze manželský svazek.

Cato na to pochopitelně nemohl kývnout, alespoň ne po tom povyku, jaký spustil, když jsem se já oženil se sedmnáctiletou Julií. Porcii dosud není ani tolik. Kromě toho zamýšlel provdat ji za svého synovce Bruta. Hortensius, to je pravda, neví kam s penězi, ovšem s Bratovým jměním se jeho majetek nedá naprosto srovnávat, že? Takže Cato řekl, že ne, že si Hortensius Porcii vzít nemůže. A tak se pak Hortensius optal, jestli by se tedy nemohl oženit s některou z Domitií – kolik těch ošklivých, pihovatých holek s vlasy jako oheň vlastně Ahenobarbus s tou Catonovou sestrou měl? Dvě? Tři? Čtyři? Je to vlastně jedno, neboť Cato prohlásil, že se žádnou z nich.‘“

Caesar vzhlédl, oči mu jen hrály.

„Pořád ještě nemám představu, co se z téhle historky vlastně vyklube, ale jsem napnutý jako struna," řekl Hirtius, na rtech široký úsměv.

„To netuším ani já," řekl Caesar a pokračoval v předčítání. „'Hortensius podpírán svými otroky se tedy odbelhal, obraz zlomeného muže. Ale ráno tam byl už zase zpátky, a to se skvělým nápadem. Jelikož nemá dovoleno oženit se s Porcií ani s jednou z Domitií, povídal, nemohl by si tedy vzít alespoň Catonovu manželku?'"

„*Marcii*?" vydechl Hirtius. „Philippovu dceru?"

„Přesně s tou se přece Cato oženil," řekl Caesar s vážnou tváří.

„Ale Philippus si přece vzal tvou neteř, ne? Atii."

„Ano. Philippus byl blízkým přítelem Atiina prvního manžela, Gaia Octavia. Takže když uplynulo období povinného smutku, oženil se s ní. A jelikož mu přivedla nevlastní dceru a k tomu ještě jednu vlastní dceru a syna, nebyl asi Philippus příliš nerad, když se s Marcií mohl tímto způsobem rozloučit. Povídal jednou, že ji dal Catonovi, tak aby stanul jednou nohou v mém táboře a druhou nohou v táboře *optimátů*,". vysvětloval Caesar a otíral si oči.

„Čti dál," řekl Hirtius, „nemohu se dočkat."

Caesar pokračoval. „'A Cato řekl ANO! Na mou čest, Caesare, Cato řekl ano! Souhlasil s tím, že se s Marcií rozvede a dovolí jí pak, aby se provdala za Hortensia – pokud k tomu ovšem dá svolení i Philippus. A tak se ti dva vydali domů za Philippem otázat se ho, zda svolí, aby se Cato s jeho dcerou rozvedl a aby se ona pak směla provdat za Hortensia a toho stařík tak obšťastnila. Philippus si zamnul bradu a řekl ANO! To jest, dodal, je-li Cato sám ochoten svou manželku oželet! Všechno se to odehrálo rychleji, než bys stačil říct *mnoho milionů sesterciů.* Cato se tedy s Marcií rozvedl a osobně ji pak Hortensiovi při svatebním obřadu předal. Celý Řím z toho byl naprosto paf! To víš, denně se sice odehrávají věci, kterým by člověk pomalu vůbec nevěřil, kdyby se o nich neměl možnost přesvědčit, ale tahle catonovsko-marciovsko-hortensiovsko-philippovská fraška představuje i v dějinách římských skandálů cosi naprosto ojedinělého, to musíš uznat. Kdekdo – mne nevyjímaje! – se domnívá, že Hortensius za to Catonovi a Philippovi zaplatil půlkou své jmění, třebaže to Cato i Philippus rozhořčeně popírají.'"

Caesar si svitek odložil do klína, znovu si otíral oči a vrtěl hlavou.

„Chudák Marcia," řekl tiše Faberius.

Oba muži na něho překvapeně pohlédli.

„To mne vůbec nenapadlo," řekl Caesar.

„Třeba je to potvora," řekl Hirtius.

„Ne, to bych neřekl," zachmuřil se Caesar. „Setkal jsem se s ní jednou, třebaže ještě ne jako s dospělou. Ale mnoho jí tehdy do plnoletosti nechybělo, třináct nebo čtrnáct jí bylo. Černovlasá, snědá, jako ostatně všichni z její rodiny, ale velice hezká. A podle Julie a mé matky nesmírně milá. Cato jí úplně popletl hlavu – a ona zase jemu, jak tenkrát psal Philippus. Tou dobou jsem byl v Luce spolu s Pompeiem a s Markem Crassem a staral jsem se o zajištění svého velení a svých provincií. Marcia byla původně zasnoubena s Corneliem Lentulem, jenomže ten pak umřel. Nato se vrátil Cato po anexi Kypru se dvěma tisíci truhlic zlata a stříbra a Philippus – jenž byl toho roku konsulem – ho pozval k večeři. Marcia a Cato se podívali jeden na druhého a všechno tím rázem bylo hotovo. Cato požádal o její ruku, což v rodině vyvolalo hotovou bouři. Atia se té myšlenky zhrozila, ale Philippus se domníval, že to bude docela rafinované, když se takhle posadí na zídku, nohy na obou jejích stranách – to

jest, když bude ženatý s mou neteří a současně tchánem mého nejzapřisáhlejšího nepřítele.“ Caesar pokrčil rameny. „Nakonec bylo po jeho.“

„A Cato s Marcií se pak jeden druhému omrzeli,“ řekl Hirtius.

„Ne, právě že ne. Proto je z toho celý Řím paf, abych užil Pompeiových slov.“

„Ale *proč* tedy?“ otázal se Faberius.

Caesar se usmál, ale pohled na jeho tvář byl všechno jen ne radostný. „Pokud znám našeho milého Catona – a já myslím, že ho znám dost dobře – tak zřejmě neunesl pocit, že je šťastný, a odsoudil tu svou vášeň pro Marcii jako nepatřičnou slabost.“

„Chudák Cato!“ řekl Faberius.

„Chmm!“ zabručel Caesar a vrátil se k dopisu ze srpna.

> A to, Caesare, je pro tuto chvíli všechno. Bylo mi moc líto, když jsem se dozvěděl, že Quintus Laberius Durus byl zabit, sotva přistál v Británii. Jinak jsou zprávy, které nám posíláš, prostě skvostné!

Odložil dopis označený *sextilis* a chopil se zářijového listu, svitku mnohem útlejšího. Otevřel ho a zachmuřil se; některá slova v něm byla rozmazána a rozpita, jako by na ně kdosi rozlil vodu ještě dříve, než se inkoust stačil vpít do papyru.

Ovzduší v místnosti se rázem proměnilo, jako kdyby bylo naráz zašlo slunce, které venku až dosud tak oslnivě zářilo. Hirtius vzhlédl, naskočila mu husí kůže; Faberius se roztřásl.

Caesar stále ještě skláněl hlavu nad druhým Pompeiovým dopisem, naprosto ztichl, znehybněl; i oči, do nichž mu žádný z obou mužů teď neviděl, zcela určitě ztuhly v ledovém pohledu – oba by na to byli přísahali.

„Nechte mne tu o samotě,“ řekl Caesar zcela normálním hlasem.

Hirtius a Faberius beze slova vstali a vyklouzli ven ze stanu, z per, která nechali položena na listinách, kaňkal inkoust.

> Och Caesare, jak já jen tohle vydržím? Julia je mrtvá. Má nádherná, krásná, sladká holčička je mrtvá. Umřela ve svých dvaadvaceti letech. Já sám jsem jí zatlačil oči a položil jí na ně mince; vložil jsem jí mezi rty zlatý denarius, abych jí zajistil nejlepší místo v té Charónově bárce.
>
> Zemřela ve snaze dát mi syna. Byla v sedmém měsíci a nikde žádná výstraha před tím, co mělo přijít. Až na to, že se necítila dobře. Nikdy si na nic nepostěžovala, ale já jsem to na ní poznal. Pak ji přepadly bolesti a ona porodila. Byl to chlapec, který byl naživu ještě po dva dny, takže přežil svou matku. Vykrvácela k smrti. Nic nedokázalo ten proud krve zastavit. Strašný konec! Takřka do poslední chvilky byla při vědomí, jenom víc a víc slábla a byla stále bledší a bledší, i když měla takovou světlounkou pleť odjakživa. Nepřestávala se mnou a s Aurelií mluvit, pořád hovořila a hovořila. Vzpomínala, že ještě nestačila udělat tohle, chtěla, abych jí slíbil, že udělám tamhleto. Hloupůstky, jako že je třeba natrhat a usušit blešník, třebaže na to je přece čas ještě celé měsíce. Znovu a znovu mi říkala, jak moc mě má ráda, že mě měla ráda už jako malá holčička. Jak šťastnou že jsem ji učinil. Ani chvilinka bolesti že s tím pro ni nebyla spojena. Jak jenom mohla tohle vyslovit, Caesare? Vždyť to já jsem byl příčinou té hrozné bolesti, která ji zahubila, toho scvrklého a jakoby z kůže staženého skřetka. Já jsem rád, že umřel. Svět nebude nikdy s to přijmout muže, jenž by měl v žilách tvou a mou krev. On by byl svět rozdrtil, jako když zašlápneš švába.

Vidím ji stále před sebou. Pláču a pláču a slzy nevysychají. Poslední, co se z ní vytrácelo navždy, byly její oči, tak veliké a tolik *modré*. Tak láskyplné. Och Caesare, jak já to jen překonám? Šest krátkých let. Za pár dnů mi bude dvaapadesát, a měl jsem ji všehovšudy jen pouhých šest roků. Předpokládal jsem, že mě jednou bude muset oželet. Netušil jsem, že tomu bude naopak a že to nastane takhle brzy. Och, bylo by to příliš brzy, i kdybychom spolu byli žili šestadvacet let! Och, jaká bolest je to, Caesare! Chtěl bych, abych to byl raději já, ale přiměla mě přísahat, že ji nebudu dobrovolně následovat. Jsem odsouzen k životu. Jenomže jak já budu žít? Jak já vůbec dokážu žít? Mám ji přece živě před sebou! Vím, jak vypadala, jak zněl její hlas, jak voněla, jaká byla na dotek, jak chutnala. Zní v mém nitru jako lyra.

Ale k ničemu to není. Nevidím už ani na psaní, a je přitom třeba, abych ti tohle všechno vypověděl. Vím, že tenhle dopis za tebou pošlou do Británie. Přiměl jsem prostředního syna tvého strýce Cotty, Marka – je letos prétorem – aby svolal senát k zasedání, a požádal jsem otce senátory, aby odhlasovali mé zesnulé dívence státní pohřeb. Ale ten *mentula*, ten *cunnus* Ahenobarbus o tom nechtěl ani slyšet. A na kurulském pódiu k tomu hýkal svoje Cato. Že státní pohřeb nepřísluší ženám; že poskytnout státní pohřeb mé Julii by znamenalo znesvětit sám stát. Museli mě držet, jinak bych byl toho *verpu* Ahenobarba vlastníma rukama zabil, kdybych se k němu byl dostal. Prsty se mi při pomyšlení, jak ho popadám za hrdlo, pořád ještě samy svírají. Říká se, že senát se nikdy nevzepře proti vůli prvního konsula, ale tentokrát se to stalo. Hlasování pro státní pohřeb bylo takřka jednomyslné.

Měla to nejlepší z nejlepšího, Caesare. Pohřebníci se svého úkolu ujali s láskou. Zůstala tak krásná, třebaže bledá byla jako křída. Nalíčili jí tedy tváře a načesali tu její zářivou hřívu do vysokého účesu, jaké tak ráda nosila, a upevnili ho hřebenem s drahokamy, který jsem jí daroval k jejím dvaadvacátým narozeninám. Když pak seděla na márách uprostřed černých a zlatých podušek, vypadala jako bohyně. Tu mou holčičku nebylo třeba schovávat do skryté schrány pod márami a vystavovat místo ni nějakou loutku. Dal jsem ji obléknout do její zamilované levandulové modré, do téže barvy, jako když jsem ji poprvé spatřil a domníval se, že je to sama Luna Noci.

Průvod jejích předků byl impozantnější než u jakéhokoli Římana. Na vůdčím voze jela herečka Corinna s Juliinou maskou na tváři – i Venuše v mém chrámu Venuše Vítězné nad mým divadlem má Juliinu podobu. Corinna na sobě měla i Juliin zlatý oděv. Byli tam všichni, od prvého juliovského konsula až po Quinta Marcia Rega a po Cinnu. Čtyřicet vozů s předky, každý z koní černý jako obsidián.

Přítomen jsem byl i já sám, třebaže nemám přes pomerium vstupovat do města. Zpravil jsem liktory třiceti kurií, že se pro tento den chápu svého zvláštního imperia obilních daní, které mě opravňovalo překročit posvátnou hranici, ještě než jsem se ujal správy svých provincií. Myslím, že Ahenobarbus byl vystrašený. Nepokusil se mi v tom nijak zabránit.

A co ho polekalo? Zástupy na Foru, ty nesmírné počty lidí. Nikdy v životě, Caesare, jsem neviděl nic podobného. Na žádném pohřbu, ba ani na Sullově nikoli. Na Sullu přišli civět. Ale pro mou Julii přišli plakat. Tisíce a tisíce jich byly. Docela obyčejní lidé. Aurelia říká, že to bylo proto, že Julia vyrůstala v Subuře, uprostřed nich. Zbožňovali ji od těch časů. A uctívají ji dodnes. Tolik Židů! Netušil jsem, že jich v Římě žije taková spousta. Už na první pohled byli zřejmí, s dlouhými kudrnatými vlasy a s dlouhými kudrnatými plnovousy. Ty ses k nim ovšem zachoval pěkně, když jsi byl konsulem. A i ty jsi mezi nimi

všemi vyrůstal, to já vím. Jenomže Aurelia tvrdí, že Julii přišli oplakávat jen a jen kvůli ní samé.

Skončil jsem tím, že jsem požádal Servia Sulpicia Rufa, aby za ni pronesl z roster chvalořeč. Nevěděl jsem, komu bys dal přednost ty sám, ale chtěl jsem opravdu velikého řečníka. A přesto jsem nějak nedokázal, když už jsem se měl rozhodnout, požádat o tohle Cicerona. Och, byl by to určitě přijal! Kvůli mně, nikoli kvůli tobě. Ale nedomníval jsem se, že by do projevu dokázal vložit srdce. Zatímco Servius je v jádře upřímný chlap, patricij, a nadto i lepší řečník než sám Cicero, pokud není tématem politika anebo zrada.

Jenomže na tom nakonec vůbec nezáleželo. Chvalořeč pronesena nebyla. Všechno probíhalo přesně podle plánu od našeho domu na Carinách až dolů na Forum. Čtyřicet válečných vozíků s předky bylo pozdraveno v bázni a v úctě; nebylo slyšet nic než pláč těch tisíců. A poté, když Julia na márách dospěla kolem Regie na otevřené prostranství dolního Fora, všichni jako by se naráz zalykali, chvíli nemohli popadnout dech a pak začali *kvílet.* Ani barbarský jek na bojišti mě nikdy tak nevystrašil jako tenhle nářek, při kterém tuhla krev v žilách. Zástup se zavlnil, ze všech stran se rozběhl k nosítkám s márami. Nikdo ho nedokázal zadržet. Ahenobarbus a pár tribunů lidu se o to sice pokusilo, ale dav je smetl stranou, jako když povodeň odnáší zvadlé listy. Nato se lidé chopili már a donesli je do samého středu Fora. Ze všeho možného pak začali vršit hranici – z bot, z papírů, z kousků dřeva. Všechno toto palivo putovalo odkudsi zpoza zástupů a pak nad jejich hlavami – nevím vůbec, kde se bralo.

Zpopelnili ji přímo tam na Foru Romanu, zatímco o Ahenobarba se pokoušel na schodech k senátu záchvat mrtvice a Servius zůstal vyděšeně stát na rostrech, kam se utekli i herci shluknuti jako barbarské ženy, které vědí, že se jim legie chystají podřezat hrdla. Splašení koně a prázdné válečné vozíky se rozptýlili po celém Římě, zatímco hlavní truchlící se nedostali dále než k Vestinu chrámu, kde jsme bezmocně zůstali stát.

Jenomže tím ještě nebyl zdaleka všemu konec. V davu byli i vůdci plebejů a ti se šli utkat s Ahenobarbem na senátním schodišti. Juliin popel, prohlásili, musí být uložen v hrobce na Martově poli, mezi hrdiny. Cato se postavil za Ahenobarba. Požadavek deputace odmítli. Ne, ne! Na Martově poli nebyla nikdy pohřbena žádná žena! K takovému něčemu že může dojít jen přes jejich mrtvoly! Myslel jsem už, že Ahenobarba skutečně ta mrtvice stihne. Avšak zástup narůstal dál, až si konečně Ahenobarbus i Cato uvědomili, že nepodrobí-li se, prosadí si dav svou doslova i přes jejich mrtvoly. Museli proto odpřisáhnout.

A tak má drahá holčička bude mít hrobku na palouku na Martově poli, uprostřed mezi hrdiny. Nedokázal jsem dosud překonat smutek natolik, abych se stavbou započal, ale udělám to. Bude to nejskvělejší hrobka na onom místě, to mi můžeš věřit. Nejhorší na tom je, že senát zakázal pohřební hry na její počest. Nedůvěřují davům a tomu, jak by se mohly zachovat.

Splnil jsem svou povinnost. Všechno jsem ti vypověděl. Na tvou matku to dolehlo nesmírně těžce, Caesare. Pamatuji se, že jsem ti psal, že bys jí nehádal víc jak pětačtyřicet let a ani o den více. Ale dnes vypadá zcela na svých sedmdesát. Starají se o ni Vestiny Panny – i tvoje mladičká manželka Calpurnia. I ona bude Julii postrádat. Byly dobré přítelkyně. Och, zase ty slzy. Vyplakal jsem jich už celý oceán. Má holčička nenávratně zmizela. Jak já to jen vydržím?

Jak já to jen vydržím? Otřes byl takový, že Caesarovi vyschly i slzy. *Julia?* Jak já to jen dokážu přežít?

Jak bez ní vůbec dokážu *žít!* Můj ptáček, má nádherná perla. Není tomu tak dlouho, co mi bylo šestačtyřicet, a už mi má dcera umřela při porodu. Tak přece umřela i její matka, když se mi pokusila dát syna. V jakých kruzích se to svět pohybuje? Och *mater,* jak jen se ti budu moci podívat do očí, až nadejde můj čas k návratu do Říma? Jak jen přečkám všechny ty projevy soustrasti, tu zkoušku síly, která nastává po smrti milovaného dítěte? Všichni mi budou chtít vyjádřit lítost a všichni to budou myslet upřímně. Ale jak já to dokážu poslouchat? Dívat se na ně očima, které prozrazují, do jaké hloubky jsem byl zraněn, odhalit jim svou bolest – ne, to udělat nemohu. Ta bolest je jen a jen *moje.* Nesmí patřit nikomu jinému. Nikdo se nesmí stát jejím svědkem. Pět let jsem svou dcerku neviděl, a teď už ji tedy neuvidím nikdy. Sotva už si vzpomínám, jak vyhlížela. Jen to vím, že mi nikdy nezpůsobila žádnou bolest, žádné hoře. Nu, tak se to přece říká. Jen ti dobří umírají mladí. Jen ti dokonalí nejsou nikdy poznamenáni životem ani nezakysnou příliš dlouhým bytím. Och Julie! Jak já to jenom přečkám?

Vstal z kurulského křesla, třebaže ten pohyb nohou ani nevnímal. Pompeiův srpnový list ležel stále ještě na stole, zářijový dosud držel v ruce. Pryč odtud, skrze poodhrnutý cíp stanové plachty, ven do spořádaného chodu tábora na samém okraji nicoty a na konci všech věcí. Tvář měl vyrovnanou a jeho zraky, když se setkal s pohledem Aula Hirtia, bezúčelně postávajícího u vlajkového stožáru, byly nesporné Caesarovy oči. Chladné, ne však studené. Vševidoucí, jak postřehl Mandubracius.

„Všechno v pořádku, Caesare?“ otázal se Hirtius a napřímil se.

Caesar se vlídně usmál. „Ano, Hirtie, všechno je v pořádku.“ Zdvihl levici, aby si oči trochu zastínil, a pohlédl k zapadajícímu slunci. „Čas k večeři už minul, a my dnes máme uhostit krále Mandubracia. Nesmíme dopustit, aby si tihle Britové o nás pomysleli, že jako hostitelé nejsme dosti vychovaní. Zejména když je uctíváme jejich vlastním jídlem. Pustil by ses laskavě do toho? Budu tam za chvilku.“

Odbočil doleva na otevřené prostranství táborového fora přiléhajícího k velitelskému stanu a objevil tam mladého legionáře, zjevně v trestu, jak uhrabává dohasínající ohniště. Když voják spatřil, jak se k němu blíží vojevůdce, začal hrabat ještě usilovněji a v duchu se zaříkal, že už se při přehlídce nikdy nedá přistihnout s nějakou závadou. Ještě nikdy však neviděl Caesara takhle zblízka, a tak, když se k němu vojevůdcova vysoká postava sklonila, stanul na okamžik, aby si ho dobře prohlédl. A nato se na něho vojevůdce *usmál!*

„Počkej, chlapče, nezadus ten oheň nadobro; budu jeden žhavej uhlík potřebovat,“ řekl Caesar širokou a trochu nedbalou latinou, jakou hovořili všichni řadoví vojáci. „Cos to vyved, že sis vysloužil tenhle úklid zrovna v takovým svinským horku?“

„Neměl jsem utaženej pásek od přilby, veliteli.“

Caesar se shýbl, v pravici malý svitek papíru, a přidržel ho za růžek k doutnajícímu oharku, dosud trochu řeřavějícímu. Pruh papíru vzplál; Caesar se napřímil a podržel ho, až mu prsty začaly olizovat svíjející se plaménky. Teprve když se svitek celý rozpadl v lehounké černé vločky sazí, pustil ho na zem.

„Svou zbroj nesmíš zanedbat ani na sebemenší chviličku, to si pamatuj; to je to jediný, co stojí mezi tebou a oštěpem nějakýho Kassa.“ Otočil se a vydal se zpátky k velitelskému stanu, se zasmáním však ještě přes rameno dodal. „Vlastně ne, to jediný ne! Ještě tu je taky tvoje odvaha a tvá římská mysl. Těmi totiž ve skutečnosti všechno vyhráváš. A řádně utažená přilba na palici je od toho, aby ti tu tvou římskou mysl uchránila!“

Oheň byl vmžiku zapomenut. Mladý legionář stál a s pokleslou bradou civěl tam, kde mu vojevůdce zmizel. To je přece chlap! Mluvil s ním jako rovnej s rovným!

Docela přátelsky. A docela po našem. I když jako řadovej voják určitě jaktěživ nesloužil! Jak von tohle všechno dokáže? Voják se zazubil, s horečným úsilím dohrabal ohniště a pak popel ještě řádně udupal. Náš vojevůdce prostě ví všechno a ví vo všem, tak jako zná jménem všechny centuriony ve svý armádě. Je to zkrátka Caesar.

Každému Britovi připadala hlavní pevnost Kassů a jejich kmenového náčelníka Kassivellauna naprosto nedobytná; byla postavena na strmém, avšak mírně zaobleném vršku a byla obehnána vysokými sypanými valy zpevněnými ještě trámy. Římané ji dlouho nedokázali vypátrat, neboť stála uprostřed neprostupných hvozdů, na míle daleko od jejich okraje, teď k ní však Caesar za pomoci Mandubracia a Trinobelluna jako průvodců postupoval přímým a energickým pochodem.

Kassivellaunus byl chytrost sama. Po oné první bitvě – kterou prohrál, když aedujští jezdci konečně překonali bázeň před britskými válečnými vozíky a ověřili si, že boj proti nim je vcelku snadnější než třeba srážka s germánskými jezdci – využil král Kassů zcela fabiovské taktiky. Svou pěchotu rozpustil a obkličoval namísto toho římský pochodový proud čtyřmi tisíci válečných vozíků neustále připravených zaútočit; jakmile se pochodující Římané ocitli v zalesněném úseku cesty, vyrážely válečné vozy znenadání z podrostu, prodíraly se mezerami taktak postačujícími jejich šíři a napadaly především Caesarovy pěšáky, kteří se stále ještě nedokázali zbavit strachu z této zvolna už zastarávající válečné výzbroje.

Vozíky rozsévaly děs, o tom nebylo sporu. Bojovník na nich stál vpravo od vozataje, jeden oštěp třímal připravený v pravici a několik dalších měl nachystáno v hrsti levé ruky; pohotově byl i krátký meč v pochvě uchycený na košatině po jeho pravém boku. Bojoval téměř obnažen, pomalován po celém těle vinoucími se úponkovými ornamenty provedenými sytou borytovou modří. Když mu oštěpy došly, tasil meč a s rychlostí a mrštností akrobata vyběhl kupředu, po oji trčící mezi oběma malými koníky, kteří vozík táhli, zatímco vozataj je bičem pobídl rovnou doprostřed římských vojáků. Bojovník se pak z výšky čnějící oje vrhl mezi bijícími kopyty vpřed a nikým neohrožován sekal do vojáků couvajících před vzpínajícími se koňmi.

Za tohoto posledního Caesarova výpadu proti pevnosti Kassů však už měli jeho tvrdošíjní a odolní vojáci plné zuby Británie, válečných vozíků i zkrácených přídělů. Nemluvě o nesnesitelném dusnu. Už v předchozí službě přivykli vedru; vydrželi i za letního žáru pochody o celkové délce patnácti set mil a nepotřebovali nic víc než občasný celodenní odpočinek. Každý přitom nesl na vidlicovité tyči, rovnovážně položené na levém rameni, svých třicet liber nákladu. K tomu přibývala ještě váha kroužkové košile, sahající až po kolena a utažené přes boky opaskem s mečem a dýkou, tak aby z jejich ramen byla sňata alespoň část z celkových dvaceti liber zátěže. Nač si ovšem nedokázali zvyknout, byl zdejší vzduch, takřka plně nasycený vlhkostí; údy jim v něm slábly natolik, že Caesar byl nucen poopravit své kalkulace o tom, jakou vzdálenost jeho muži při této běžné pochodové zátěži dokáží urazit. Za běžného horkého italského nebo španělského dne to mohlo být i přes třicet mil. V podmínkách britského parna sotva pětadvacet.

Dnešek ale přinesl jistou úlevu. Tím, že za sebou zanechali Trinobanty a malý oddíl římské pěchoty jako ostrahu polního tábora, mohli Caesarovi muži dál pochodovat bez zavazadel, jen s přilbami na hlavách a *pila* v rukou, namísto aby se vezla na zádech

mezků každého osmičlenného družstva. Do lesa se vnořili plně připraveni. Caesarovy rozkazy byly jasné: couvnout nesmíte ani o krok, nápor koní zachytíte pomocí štítů, *pila* nastavte tak, abyste je prohnali modře zdobenou hrudí vozataje, a bojovníky pak vyřídíte meči, jasné, chlapi?

Aby je povzbudil, pochodoval Caesar uprostřed proudu solidárně s nimi. Většinou šel opěšalý, na svého válečného oře – s paznehty místo kopyt – vystupoval jen tehdy, když se potřeboval rozhlédnout z větší výše. Zpravidla býval obklopen štábem svých legátů a tribunů. Dnes nikoli. Šlapal bok po boku s Asiciem, mladším centurionem Desáté legie, a vyměňoval si žerty s těmi vojáky před sebou a za sebou, kteří byli v doslechu.

Nájezd válečných vozíků, k němuž posléze došlo, se soustředil na zadní voj čtyřmílového pochodového proudu Římanů, avšak tak daleko před aedujským jízdním zadním vojem, že jezdci nemohli vyrazit kupředu; cesta byla úzká, válečných vozů všude bezpočtu. Tentokrát to však byli legionáři, kdo přešel do útoku: vyrazili se svými štíty kupředu proti koním, proti vozatajům vrhli spršku kopí a pak se pustili do válečníků. Měli už sice Británie po krk, nechtělo se jim však vrátit do Galie, aniž by pár těch pojízdných příšer pořádně sesekali. A dlouhé galské meče neměly ve střetu s krátkým *gladiem* římského legionáře, jímž se útočilo zdola nahoru, v boji zblízka pražádné vyhlídky na úspěch. Vozíky se v nepořádku stáhly zpět mezi stromy a už se neukázaly.

Pevnost sama už pak nepředstavovala žádný problém.

„Bude to jako sebrat nemluvněti chrastítko," prohlásil Asicius bujaře svému vojevůdci, ještě než vyrazili do boje.

Útok zahájil Caesar současně ze dvou protilehlých stran opevnění, které zdolávali jeho legionáři, zatímco Aeduové s bojovým pokřikem projížděli po svazích vršku. Kassové se rozprchávali na všechny strany, mnoho z nich na útěku zahynulo. Caesar se zmocnil citadely a spolu s ní i takového množství zásob, že postačilo nejen ke splacení výpůjček od Trinobantů, ale zajistilo navíc i výživu jeho mužů až do doby, kdy navždy opustí Británii. Největší ztrátu však pro Kassy znamenaly jejich válečné vozy, které sem byly postupně svezeny a bez přípřeží pak shromážděny uvnitř. Rozjařeni legionáři je rozštípali na kousíčky a poté je spálili na obrovské hranici, zatímco Trinobantové, kteří mezitím rovněž přitáhli, se s nadšením ujali opuštěných koní. Jiná kořist tu nebyla prakticky žádná; Británie nebyla bohatá zlatem ani stříbrem, a zcela určitě by se tu marně hledaly perly. Nádobí pocházelo od arvernských hrnčířů, k pití sloužily poháry z rohů.

Nastal čas k návratu do Vlasaté Galie. Blížila se rovnodennost (roční období jako obvykle značně pokulhávala za kalendářem) a zle poškozené římské lodi by byly stěží mohly čelit strašlivým podzimním bouřím. Jakmile měl Caesar zajištěny zásoby a jakmile se Trinobantové ujali držení převážné části půdy Kassů a jejich zvířat, vyslal dvě ze svých čtyř legií jako předvoj míle dlouhého nákladního trénu, druhé dvě určil jako jeho zadní pochodovou záštitu a pak se vydal na pochod k pobřeží.

„Co hodláš podniknout s Kassivellaunem?" otázal se Gaius Trebonius kráčející po vojevůdcově boku; pokud šel pěšky vojevůdce, nemohl vsednout na koně ani jeho hlavní legát – měl zkrátka smůlu.

„On to určitě zkusí ještě jednou," říkal Caesar klidně. „Chci odplout včas, ale ne dřív, než se nám on poddá a než o tom uzavřeme smlouvu."

„Ty se domníváš, že se nás pokusí napadnout za pochodu?"

„Pochybuji. Na to ztratil příliš mnoho mužů, když padla jeho pevnost. Včetně tisícovky posádek válečných vozíků. A všechny vozy k tomu.“

„Trinobantové si náramně pospíšili, aby odvedli všechny ty koně. Dost na tom vydělali.“

„Proto nám také pomáhali. Ještě včera truchlili, dnes už se veselí.“

A přesně totéž jako by platilo o něm, pomyslel si Trebonius, který Caesara miloval a měl o něho starost. Jenomže opak je pravda. Co vlastně bylo v onom dopise? V tom listě, který Caesar spálil? Všichni si povšimli jisté změny v jeho chování; až pak jim Hirtius pověděl o Pompeiových dopisech. Nikdo by si byl přece tak jako tak nedovolil nahlížet do jakékoli vojevůdcovy korespondence, kterou Caesar nepředal k uložení Hirtiovi nebo Faberiovi. A přece se Caesar rozhodl Pompeiův dopis raději nechat shořet. Jako by pálil své lodě. Proč?

To ale nebylo vše. Caesar se také přestal holit. To bylo něco zcela mimořádného u muže, jenž se tolik štítil vší, že si dával vytrhávat všechny chloupky z podpaží, z hrudi i z třísel, u muže, jenž měl ve zvyku holit se i za zuřících bojů. Bylo na něm možno pozorovat, jak se mu při pouhé zmínce o zahmyzení ježí sporé vlasy; a dováděl své sloužící k šílenství požadavkem, aby vše, co obléká, bylo čerstvě vyprané, bez ohledu na to, v jakých podmínkách právě žili. Ani jedinou noc by byl nepřespal v místnosti s podlahou z pouhé udusané hlíny, neboť půda přece tak často plodí blechy, a tak v jeho osobních zavazadlech nikdy nechyběly dílce dřevěné podlážky pro jeho velitelský stan. Jaká tohle byla živná půda pro jeho nepřátele v Římě, když si na jeho účet chtěli zavtipkovat! Z obyčejného nenatřeného dřeva se v oněch zlolajných ústech stával mramor a mozaika. A přece Caesar dokázal naproti tomu sebrat pavouka a smát se, jak mu vyplašeně pobíhá po dlani, zatímco při pouhém pomyšlení na něco takového omdlévali i někteří z nejvyznamenávanějších centurionů Desáté legie. To jsou, vysvětloval, *čistotní tvorové,* neúnavně pomáhají uklízet domácnost. Pokud se ale v jeho blízkosti objevil šváb, byl Caesar rázem na stole, nedokázal si poskvrnit ani podrážku tím, že by ho zašlápl. Tohle, říkal otřásaje se hnusem, je *nečistá* havěť!

A přesto byl toto už třetí den jejich cesty – čili jedenáctý den od chvíle, kdy obdržel onen dopis – co se neoholil. Zemřel mu zřejmě kdosi velice blízký. Truchlí. Ale *pro koho?* Samozřejmě se to posléze dozvědí i oni, ihned jakmile přistanou v Portu Itiu, jeho mlčení však napovídalo, že o tom nejen nechce hovořit nyní, ale že si nepřeje ani zmínku o tom i poté, kdy to vejde v obecnou známost. Trebonius a Hirtius se oba domýšleli, že jde asi o Julii. Trebonius se zařekl, že si toho idiota Sabina vezme stranou a pohrozí mu obřezáním, pokud by snad vojevůdci chtěl projevit soustrast – co jen toho chlapa napadlo, že se Caesara přímo zeptal na důvod, proč se neholí?

„Quintus Laberius,“ odpověděl Caesar úsečně.

Ba ne, to není kvůli Quintovi Laberiovi. Tím pravým důvodem je určitě Julia. Anebo snad ta jeho legendární matka, Aurelia. Proč by mu ovšem právě tuhle zprávu měl podávat Pompeius?

Quintus Cicero – jenž byl k všeobecné úlevě daleko méně protivný než jeho veledůležitý bratříček, advokát všech advokátů – se rovněž domníval, že jde o Julii.

„Jak jen si on teď udrží Pompeia Magna, pokud tomu tak skutečně je?“ vyptával se Quintus Cicero v jídelně legátů při jedné z dalších večeří, k níž se Caesar nedostavil.

Treboniovi předci sice byli ještě o stupínek bezvýznamnější než předci Quinta Cicerona, ale byl členem senátu, a byl proto dobře obeznámen s politickými vazbami v Římě včetně těch, které byly utužovány sňatkem. Smysl otázky Quinta Cicerona tedy okamžitě pochopil. Caesar přece Pompeia Velikého, jenž je *Prvním mužem Říma,*

velice potřebuje. Válka v Galii ještě dávno neskončila; i Caesar sám se domnívá, že její ukončení si vyžádá plných pěti let jeho druhého pověření správcem Galie. Jenomže po jeho mrtvole lační už tolik vyjících senátorských vlků, že Caesar jako by bez ustání kráčel po laně napjatém nad jámou s řeřavým uhlím. Trebonius, jenž ho miloval a strachoval se o něho, si neuměl představit, že by mohl existovat někdo schopný vzbudit ještě více nenávisti, než kolik se zdál svolávat na svou hlavu Caesar. Ten pokrytecký prďoch Cato si na pokusech o udolání Caesara vybudoval celou svou životní dráhu, nemluvě o Caesarově konsulském kolegovi Markovi Calpurniovi Bibulovi a o tom kanci Luciovi Domitiovi Ahenobarbovi anebo velearistokratovi Metellovi Scipionovi, natvrdlém jako dřevo.

Jistě, bažili i po Pompeiově kůži, ne však s onou prazvláštní posedlostí, jakou v nich zjevně rozdmýchával toliko Caesar. *Proč? Och,* měli by se tak s tím mužem účastnit alespoň jednoho tažení, poznali by, co je zač! Za Caesarova velení se člověku ani v nejtajnějším koutku mysli nezrodí pochyba, zda všechno dopadne, jak má. Ať se věci vyvíjejí sebeklikatěji, on nakonec vždycky nalezne tu správnou cestu. Cestu k vítězství.

„Ale *proč* vlastně oni na něho tak nepříčetně sočí?“ otázal se rozzlobeně Trebonius.

„To je docela jednoduché,“ ušklíbl se Hirtius. „On je ve srovnání s nimi hotový maják v Alexandrii, zatímco oni vypadají jako koudelový knůtek čouhající z konečku Priapova *mentuly.* Sočí i na Pompeia Magna, protože je to *První muž Říma,* a oni si myslí, že by žádný takový neměl existovat. Jenomže Pompeius je praobyčejný Piceňan pocházející z kdovíjakého datla. Zatímco Caesar je Říman a potomek Venuše a Romula. Všichni Římané sice ctí své aristokraty, jenomže některým by vyhovovalo, kdyby tihle šlechtici byli jako Metellus Scipio. Kdykoli se Cato a Bibulus a všichni ostatní podívají na Caesara, uvidí někoho, kdo je ve všech směrech lepší než oni. Právě tak jako Sulla. Caesar je díky svému rodu a díky tomu, co umí, schopen všechny je zaplácnout jako mouchy. A oni se ho snaží předejít a utlouct namísto toho jeho.“

„On toho Pompeia zkrátka nezbytně potřebuje,“ řekl zamyšleně Trebonius.

„Pokud si má podržet své imperium a své provincie, pak ano,“ řekl Quintus Cicero a namočil si do misky s olejem třetího řádu nevalný chléb upečený na pochodu. „Bozi, jak já už se těším na nějakou tu pečenou husičku v Portu Itiu,“ řekl pak na závěr debaty.

*** * ***

Když armáda konečně dorazila do hlavního tábora u oné dlouhé písčité pláže, zdálo se, že pečené husičky jsou už v dohledu. Naneštěstí měl Kassivellaunus o budoucnosti trochu jinou představu. S tím, co mu zbylo z jeho Kassů, prosel územím Kantiů a Regnů, dvou kmenů, které sídlily jižně od Tamesy, a postavil posléze přece jen další armádu. Jenomže útok na příbřežní tábor působil dojmem, jako by si Britové chtěli mermomocí polámat kosti bušením do kamenné zdi. Jejich bojovníci, vesměs pěší, nastavili obráncům na táborovém opevnění nahé hrudi a oštěpy si je, jednoho po druhém, nacházely jako terče seřazené na cvičišti. Kromě toho se dosud nepoučili o tom, co už tak dobře znali Galové: poté co Caesar vyvedl své muže z tábora k boji muže s mužem, Britové namísto aby ustoupili, setrvali na místě a dali se houfně pobíjet. Lpěli totiž na starobylé zásadě, podle níž muž, jenž opustí bojiště prohrané bitvy, stává se navždy bezectným vyvrhelem. Belgy na evropské pevnině stála už tato

neblahá tradice padesát tisíc životů zmařených v jediné bitvě. Nyní už i Belgové – jakmile byla porážka nevyhnutelná a zřejmá – unikali raději z bojiště a žili přesto se ctí dál, aby tak mohli bojovat v příštích srážkách.

Kassivellaunus posléze požádal o příměří, podrobil se a podepsal smlouvu, kterou na něm Caesar požadoval. Poté Caesarovi poskytl i rukojmí. Podle kalendáře byl už listopad, podle ročních období začínal teprve podzim.

Začala evakuace armády, avšak poté co si osobně prohlédl všech zhruba sedm set lodí, Caesar rozhodl, že přeplavba proběhne nadvakrát.

„Přibližně polovina lodí je v docela dobrém stavu," řekl Hirtiovi, Treboniovi, Sabinovi, Quintovi Ciceronovi a Atriovi. „Takže nejprve na tuhle lepší polovinu nalodíme jízdu, nákladní zvířata s výjimkou centurijních mul a dvě legie a odešleme je do Portu Itia. Pak se vrátí prázdné lodi pro mne a zbývající tři legie."

Na ostrově si ponechal Trebonia a Atria; ostatním legátům nařídil, aby se plavili s první flotilou.

„To jsem rád, že jsem byl vybrán, abych tu setrval," řekl Trebonius, když sledoval, jak oněch tři sta padesát plavidel odráží od břehu.

Byly to lodi, které dal v Galii Caesar postavit na řece Ligeru a které pak vyslal na otevřené moře, aby se tam utkaly se dvěma sty dvaceti masivními plachetními koráby z dubového dřeva náležejícími Venetům. Plavcům tohoto galského kmene tehdy připadly římské lodi s vesly a s křehkými borovými trupy, s nízkou přídí i zádí až směšné. Hračky dobré leda tak k plavbě ve škopíčku, snadná kořist. Jenomže všechno dopadlo zcela jinak.

Zatímco Caesar a jeho pozemní vojsko hodovali na strmých útesech na sever od Ligeru a sledovali celou akci jako nějací diváci při hrách v Cirku Maximu, Caesarovy lodi vycenily tesáky, kterými je opatřil Decimus Brutus a jeho zbrojíři v průběhu horečných příprav oné zimy, kdy se loďstvo budovalo. Kožené plachty na venetských lodích byly tak těžké a nepoddajné, že jejich hlavní úpony připomínaly spíše řetězy než lana; to Decimus Brutus věděl, takže dal každou ze svých víc jak tří set lodí vybavit dlouhým bidlem s drapákem a hákovacími kotvicemi. Římská loď doveslovala na dosah venetské a natočila se k ní podélně, nato posádka vztyčila okované bidlo, nechala je zaklesnout do venetského oplachtění a zabrala naplno vesly. Plachty i stožáry na venetských lodích se poroučely a zanechaly plavidlo bezmocně trčet na hladině. Tři římské lodi ho pak obklíčily jako psi vysokou zvěř, jejich posádky na ně přeskočily, pobily všechno na palubě a loď poté zapálily. Když pak navíc ulehl vítr, bylo vítězství Decima Bruta úplné. Toliko dvaceti ze všech venetských lodí se podařilo uniknout.

I teď se osvědčily nízké boky, s jakými byly římské lodi postaveny. Zvířata tak lekavá, jako jsou koně, nebylo možno naloďovat dříve, než byly lodi sesunuty na vodu, avšak jakmile už pluly na hladině a byly i náležitě uvázány, stačilo položit z boku lodi široký můstek sahající až na pláž a po něm pak vyvést koně tak rychle, že neměli čas se příliš plašit.

„Na to, že jsme bez doku, to neprobíhá špatně," pochválil si naloďování spokojeně Caesar. „Zítra je tu máme zpátky a pak můžeme odjet i my zbylí."

Jenomže s rozbřeskem se od severozápadu přihnala vichřice, která sice příliš nerozbouřila vody poblíž pláže, ale zabránila oněm třem stům padesáti lodím v návratu.

„Och Trebonie, v téhle zemi mi nekyne štěstí!" rozkřikl se vojevůdce pátého dne trvání bouře a zuřivě si mnul strnisko na bradě.

„Jsme tu jako Řekové na březích Ília," řekl Trebonius.

Zdálo se, že tato poznámka přispěla k vojevůdcově rozhodnutí; upřel studené světlé oči na svého legáta. „Jenomže já se nemíním stát Agamemnónem," řekl se zaťatými zuby, „a deset let tu také zůstat nehodlám!" Obrátil se a křikl: „Atrie!"

Táborový prefekt se přihnal celý vylekaný. „Ano, Caesare?"

„Vydrží ty hřeby v tom, co tu zbylo?"

„Patrně ano, ve všech lodích kromě asi čtyřiceti."

„Pak tedy využijeme tohohle severozápadního větru. Dej zatroubit k nástupu, Atrie. Chci, aby se všechno nalodilo do zbylých lodí, kromě oněch čtyřiceti."

„Nevejdou se tam!" vyjekl vyděšeně Atrius.

„Namačkáme je tam jako nasolené ryby do sudu. Pokud poblinkají jeden druhého, mají zkrátka smůlu. Jakmile dosáhneme Portu Itia, můžou se pak jít vykoupat třeba v plné zbroji. Odrazíme v okamžiku, kdy bude naloděn poslední muž a poslední *ballista*."

Atrius polkl. „Možná že tu budeme muset nějakou těžší výzbroj nechat," navrhl opatrně.

Caesar povytáhl obočí. „Nenechám tu ani svou artilerii, ani beranidla, ani žádné nářadí, nenechám tu jediného vojáka ani žádné nebojové síly, nesmí tu zůstat ani jediný otrok. Jestli je tam nebudeš umět nacpat ty, Atrie, já ti to předvedu."

Nebyla to prázdná slova a Atrius to dobře věděl. Věděl také, že jeho další dráha závisí na tom, zda svede to, co by jeho vojevůdce určitě dokázal provést a bezpochyby i provedl s naprostou dokonalostí a navíc s neobyčejnou rychlostí. Quintus Atrius už dál neprotestoval, sebral se a rozběhl se dát zatroubit k nástupu.

Trebonius se nad jeho spěchem rozřehtal.

„Copak je tu k smíchu?" otázal se Caesar studeně.

Ne, teď opravdu není čas na žerty! Trebonius okamžitě ztichl. „Nic, Caesare! Vůbec nic."

Rozhodnutí padlo asi hodinu po východu slunce; vojáci i nebojové jednotky se pachtily celý den, na nejbytelnější lodi nakládali na pláži Caesarovu drahocennou artilerii, nářadí, vozy a muly. Muži vyčkávali, až budou lodi sesunuty na zčeřené moře, sami je i pomáhali odstrkávat a pak se po provazových žebřících škrábali na palubu. Běžně se za přiměřený náklad pro jednu loď pokládal jeden obléhací stroj nebo nějaké ženijní vybavení, čtyři muly, jeden povoz, čtyřicet vojáků a dvacet veslařů; ovšem při celkovém počtu osmnácti tisíc vojáků a mužů nebojových sil a čtyř tisíc otroků – a po připočtení veslařských posádek – bylo obložení lodí nevyhnutelně mnohem větší.

„Není to až udivující?" zeptal se Trebonius Atria, když se slunce chýlilo k západu.

„A co?" otázal se táborový prefekt, jemuž se už únavou třásla kolena.

„To, jak on je šťastný! Och, ať už ho stihl jakýkoli žal, on jím trpí dosud, ale jinak – při všech bozích – on je šťasten! Dostalo se mu totiž nesplnitelného úkolu."

„Byl bych radši, kdyby každou loď nechal vyplout, jakmile se dokončí její naloďování."

„To by nesměl být on! Připlul s flotilou a s flotilou také odpluje. Až v Portu Itiu spatří všechna ta galská smetánka, jak se Caesar blíží, uvidí muže plně vládnoucího svou armádou. Rozkouskovat ji jako někde na přívoze? To on nikdy nepřipustí! A má plnou pravdu, Atrie. Musíme Galům ukázat, že jsme lepší *ve všem.*" Trebonius vzhlédl k růžovějící obloze. „Je pár dní po úplňku, měsíc bude svítit celou noc. Caesar dá odrazit, jakmile bude připraven, bez ohledu na hodinu."

Předpověď to byla přesná. O půlnoci se Caesarova loď vydala po větru, do černa dmoucího se moře, s pohupujícími se lucernami na přídi i na zádi jako s majáky vedoucími ostatní lodi, které se v podobě šířící se kapky postupně vydaly za nimi.

Caesar stál opřen o zábradlí na zádi, uprostřed mezi oběma zkušenými námořníky, kteří obsluhovali kormidelní vesla, a sledoval myriády světel rozprostřené jako roj světlušek nad neproniknutelnou temnotou oceánu. *Vale,* Británie. Nebudu tě postrádat. Co ale leží v onom neznámu za tebou, tam, kam se ještě neplavil nikdo z lidí? Tohle není žádné z malých moří; je to mohutný oceán. *Toto* je ono místo, kde žije velký Neptun, nikoli ten rybníček Našeho moře. Snad jednou, až budu stár a dokonám všechno, čeho si žádá má krev a má síla, nasednu na jednu z oněch venetských lodí z pevného dubového dřeva, vytáhnu na stožár kožené plachty a vydám se na západ, tam, kam vede nekonečná sluneční stezka. Romulus se ztratil kdesi v neladu Kozích bažin na Martově poli, a i tak – poté co se nevrátil domů – se o něm domnívali, že byl povolán do říše bohů. Zatímco já popluji do mlh věčnosti a všichni budou mít jistotu, že jsem byl přijat do říše bohů. Je tam i moje Julia. Lidé to dobře vědí. Zpopelnili ji na Foru a zřídili jí hrobku mezi hrdiny. Nejdříve ale musím dokonat všechno to, čeho si žádá moje krev a moje síla.

*** * ***

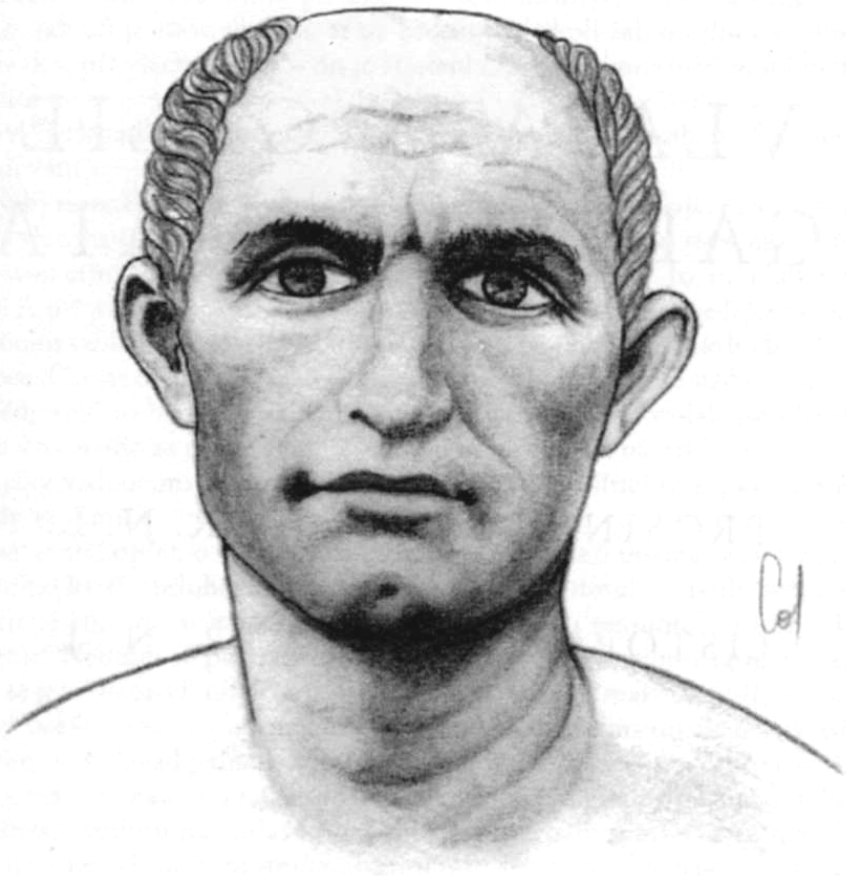
Vítr přihnal mraky, ale měsíc nepřestával svítit a lodi se udržely pohromadě, hnány vichrem takové síly, že se jejich jediná lněná plachta vzdouvala jako břicho ženy, která se užuž čeká, a že takřka ani nepotřebovaly vesla. Přeplavba trvala šest hodin; Caesarova loď vplula do Portu Itia za úsvitu, s celou flotilou ve formaci za sebou. Vrátilo se mu jeho štěstí. Ani jeden muž, ani jedno zvíře, ani jediný kus jeho výzbroje nepadl Neptunovi za oběť.

VLASATÁ GALIE (GALLIA COMATA)

PROSINEC ROKU 54 PŘ. N. L

LISTOPAD ROKU 53 PŘ. N. L

QUINTUS TULLIUS CICERO

„Pokud v Portu Itiu setrvá všech osm legií, budou zásoby obilí vyčerpány ještě před koncem roku," řekl Titus Labienus. „Nákupčí se v tomto směru nesetkali s příliš velkým úspěchem. Soleného vepřového je hojnost, stejně tak slaniny, oleje, sladkého řepného sirupu a sušeného ovoce, zato obilí a luštěnin, od pšenice až po cizrnu, je pomálu."

„A chtít od vojáků, aby bojovali bez chleba, to prostě nejde," povzdychl si Caesar. „Hlavní potíž se suchem je v tom, že obvykle dolehne všude zároveň. Pšenici ani hrách nenakoupím v Hispániích ani v Italské Galii; ty trpí stejně." Pokrčil rameny. „Nu, zbývá tedy jediné řešení. Legie na zimu rozmístit po celém území a obětovat bohům za lepší úrodu v příštím roce."

„Škoda že nám naše flotila nezbyla celá a nedotčená," podotkl dosti beztaktně Quintus Titurius Sabinus. „Je pravda, že v Británii bylo k zalknutí, ale úrodu tam měli výtečnou. Kdybychom byli měli k dispozici celé loďstvo, mohli jsme si odtamtud pšenice dovézt celé hory."

Ostatní legáti se schoulili do sebe; uchovat loďstvo v bezpečí byla Caesarova odpovědnost, a třebaže se proti němu spikly větry, vlnobití a příliv, nebylo zrovna moudré vyslovovat na radě poznámky, které by si Caesar mohl vyložit jako výtky anebo kritiku. Sabinus měl ovšem tentokrát štěstí, pravděpodobně proto, že ho Caesar považoval za trochu užvaněného hlupáčka už od prvního okamžiku, kdy se k němu ohlásil do služby. Dostalo se mu jen pohrdavého pohledu, nic víc.

„Co okrsek, to jedna legie," pokračoval vojevůdce.

„S výjimkou území Atrebatů," pospíšil si snaživě Kommius. „Nebyli jsme suchem postiženi do té míry jako ostatní; dokážeme uživit dvě legie, pokud nám na jaře zapůjčíš pár lidí z nebojových jednotek k orbě."

„Kdybyste se vy Galové, sotva se o stupínek povznesete nad úroveň nevolníka," skočil mu do řeči Sabinus ironicky, „necítili nebetyčně povzneseni nad to, abyste si také stoupli za kleče pluhu, nepřipadalo by vám obdělávání velkých lánů tak nesnadné. Proč k tomu nevyužijete zástupy všech těch zahálejících darmojedů, druidů?"

„Už delší čas jsem neviděl jít za pluhem ani Římana z první majetkové třídy, Sabine," řekl mu sladce vojevůdce a pak se na Kommia usmál. „Výtečně! To tedy znamená, že Samarobriva nám za této zimy může sloužit za sídlo hlavního stanu. Ale Sabina k tobě nepřidělím. Sabinus by se, myslím, mohl odebrat… na území Eburonů – a jako spoluvelitele si s sebou vezme Cottu. S nimi půjde Třináctá a ubytují se v Atuatuce, Na táboře je sice trochu znát opotřebení, ale on už si to Sabinus určitě dá do pořádku."

Hlavy se sklonily, naráz měli všichni ruku u úst, aby zakryli úsměv; Sabinus byl právě vykázán na nejhorší post v celé Galii, navíc ve společnosti muže, jímž on hluboce opovrhoval a s nímž teď má společně velet legii čerstvých rekrutů, která čirou náhodou navíc nese i nešťastné číslo. Bylo to samozřejmě poněkud tvrdé vůči Cottovi (jenž byl rodem Aurunculeius, nikoli Aurelius), ale někdo koneckonců Sabinem být obdařen musel, a každému až na chudáka Cottu se ulevilo, že si k tomu Caesar nevybral právě jeho.

Přítomnost krále Kommia nesl samozřejmě muž, jako byl Sabinus, s nelibostí; naprosto mu nebylo jasné, proč vůbec Caesar zve do rady nějakého Gala, ať si je sebeposlušnější a sebedůvěryhodnější. Kdyby býval Kommius jen trochu přijatelnějšího zevnějšku a trochu lepší společník, byl by možná vzat na milost; jenomže on byl až běda nevzhledný a pramálo příjemný. Výškou byl na belgického

Gala spíše malé postavy, vyznačoval se ostrými rysy a podivně kradmým chováním. Pískově plavé vlasy, nepoddajné jako koště, neboť si je (jako všichni galští bojovníci) myl vápennou vodou, měl staženy do jakéhosi koňského ohonu, který mu trčel do výše a křiklavě se odrážel od krvavé červeně jeho pestře kostkované šály. Caesarovi legáti měli sklon považovat ho za pouhého podlézavce, jací se vždycky vyskytují v blízkosti významných mužů, aniž přitom vzali v úvahu, že je to král velice mocného a bojovného kmene Belgů. Belgové ze severozápadu neupírali svým králům právo jmenovat každoročně nové vergobrety, zato však mohl být král vyzván k zápolení o trůn kýmkoli z kmenové šlechty; o získání královského stolce rozhodovala síla, nikoli dědická práva. A Kommius byl králem Atrebatů již po velice dlouhou dobu.

„Trebonie," pokračoval Caesar, „ty budeš s Desátou a Dvanáctou přezimovat v Samarobrivě a postaráš se i o veškerý trén. Marku Crasse, ty se utáboříš nepříliš daleko od Samarobrivy – asi pětadvacet mil od ní, na hranici mezi Bellovaky a Ambiany. Převezmeš Osmou. Fabie, ty setrváš se Sedmou tady v Portu Itiu. Quinte Cicerone, ty půjdeš spolu s Devátou na území Nerviů. Roscie, ty si užiješ trochu klidu a pokoje – pošlu tě s Pátou Alaudovskou dolů mezi Esubie, jen aby tamější Kelti věděli, že jsem nezapomněl na to, že také existují."

„Ty zřejmě očekáváš nepokoje mezi Belgy," řekl podmračený Labienus. „Souhlasím s tebou, byli až příliš dlouho zticha. Chceš, abych se jako obvykle vydal k Treverům?"

„Ale ne až do Trevíru. Půjdeš sice mezi Trevery, ale na pomezí s Remy. Vezmeš si jezdectvo a Jedenáctou."

„Pak bych se usadil na Mose, poblíž Viroduna. Pokud zrovna nenapadne deset stop sněhu, bude tam hojnost pastvy."

Caesar povstal, znamení, že porada končí. Svolal své legáty sice hned v okamžiku, kdy stanul na břehu, což znamenalo, že bude chtít, aby se osm legií utábořených v současné době u Portu Itia vydalo na místa svých zimních táborů neprodleně. Všichni legáti už teď nicméně věděli, že tím, kdo Caesarovi zemřel, byla Julia. Zprávu obsahovaly četné dopisy těm, kdo se podobně jako Labienus tažení do Británie nezúčastnili. Nikdo však ani nehlesl.

„Budeš tam pěkně v teploučku a v pohodlí," řekl Labienus Treboniovi, když spolu odcházeli. Vycenil velké koňské zuby „Ta Sabinova natvrdlost je přímo otřesná! Kdyby byl hlupák mlčel, pochodoval by teď do tohoto teplého hnízda *on.* Jen si to představ – trávit zimu tam nahoře, kousek od ústí Mosy, kde ustavičně ječí vichřice, moře zaplavuje kdeco, skály, bažinaté pláně, rašeliniště, a navíc máš za zadkem pořád Germány, pokud jim tam nechají kousek místa Eburoni a Nerviové."

„Zato mají blízko k moři, mohou si nalovit ryby a úhoře a nasbírat ptačí vejce."

„Děkuju pěkně, já se rád spokojím se sladkovodními rybami a pokud jde o vejce – moji sloužící si docela dobře poradí s chovem slepic."

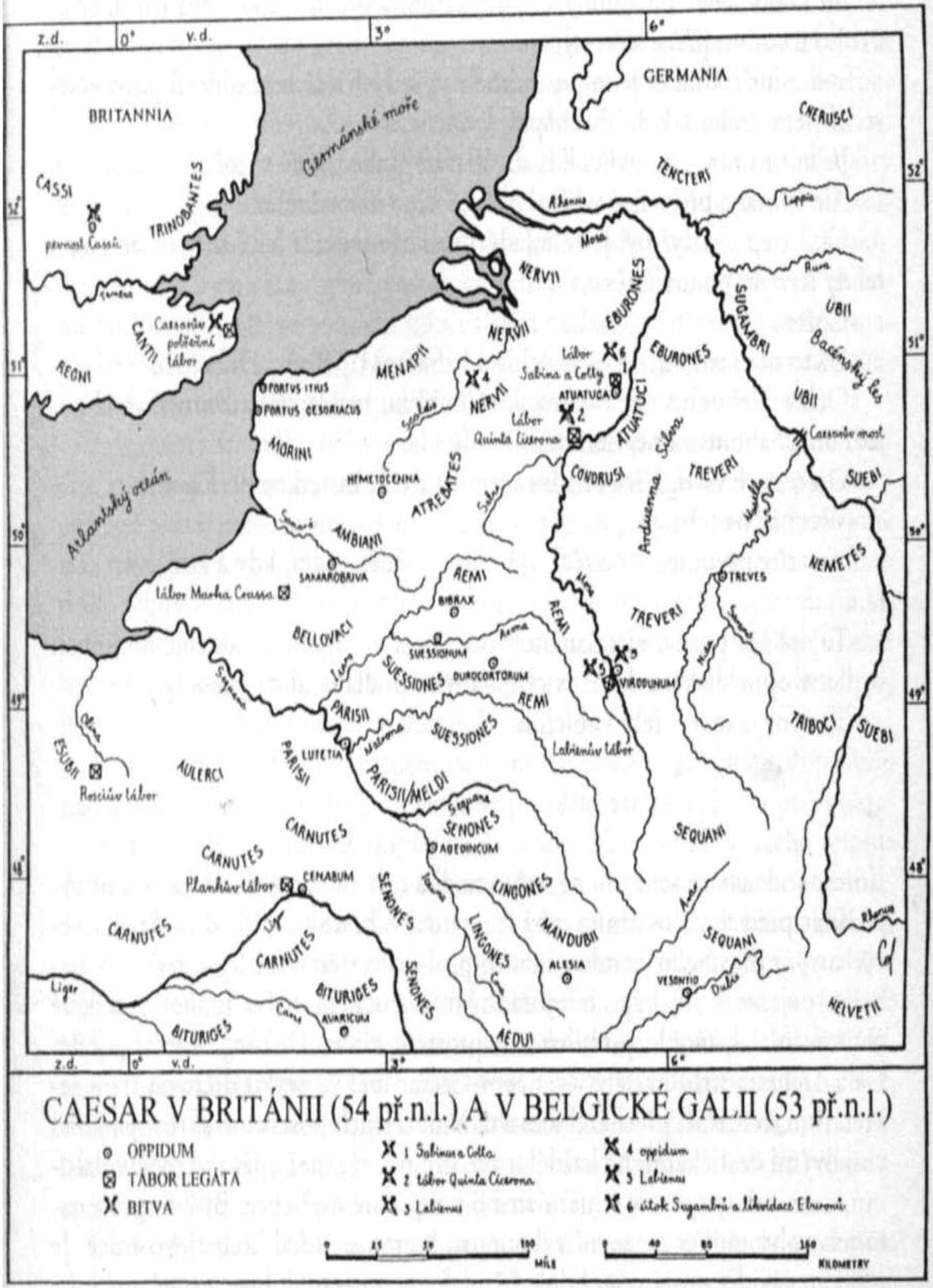
„Caesar je určitě přesvědčen, že propuknou nepokoje."

„Buď to, anebo si takhle obstarává výmluvu, aby se nemusel na zimu vracet do Italské Galie."

„K čemu to?"

„Och Trebonie, nechce se mu prostě mezi všechny ty Římany! Hrnuly by se mu kondolence od Salony až po Ocelum a on by celou zimu trnul, že se z toho nakonec přece jen sesype."

Trebonius stanul, v jeho posmutnělých šedých očích se objevil údiv. „Nevěděl jsem, že ho tak dobře chápeš, Labiene."

z.d.
0°
v.d.
3°
6°
BRITANNIA
GERMANIA
Německé moře
Atlantský oceán
CHERUSCI
TENCTERI
CASSI
TRINOBANTES
pevnost Cassi
CANTII
REGNI
Caesarův polní tábor
NERVII
EBURONES
SUGAMBRI
UBII
Bacénský les
Caesarův most
MENAPII
MORINI
PORTUS ITIUS
PORTUS OESORIACUS
tábor Sabina a Cotty
tábor Quinta Ciceróna
ATUATUCI
COVDRUSI
TREVERI
SUEBI
ATREBATES
NEMETOCENNA
AMBIANI
SAMAROBRIVA
tábor Marka Crassa
REMI
BIBRAX
BELLOVACI
SUESSIONUM
SUESSIONES
DUROCORTORUM
VIRODUNUM
TREVERI
NEMETES
TREVES
PARISII
LUTETIA
PARISII/MELDI
AULERCI
ESUBII
Rosciův tábor
Labienův tábor
TRIBOCI
SUEBI
SENONES
AGEDINCUM
CARNUTES
Planhův tábor
CENABUM
LINGONES
MANDUBII
ALESIA
SEQUANI
VESONTIO
HELVETII
AEDUI
BITURIGES
AVARICUM
Liger
Sena
Matrona
Axona
Vesontio
z.d.
0°
v.d.
3°
6°
CAESAR V BRITÁNII (54 př.n.l.) A V BELGICKÉ GALII (53 př.n.l.)
OPPIDUM
TÁBOR LEGÁTA
BITVA
1 Sabinus a Cotta
2 tábor Quinta Cicerona
3 Labienus
4 oppidum
5 Labienus
6 útok Sugambrů a likvidace Eburonů
0 25 50 100
MÍLE
0 40 80 160
KILOMETRY

„Jsem tu s ním od chvíle, kdy do Vlasaté Galie prvně vkročil.“

„Ale Římané přece nepovažují pláč za něco nemužného!“

„Cítil stejně, když byl ještě mladý. Jenomže tenkrát ještě nebyl Caesarem, tehdy to bylo pouhé jméno.“

„Cože?“

„Už to není jen jméno,“ vysvětloval Labienus trpělivě. „Dnes je to symbol.“

„Och!“ Trebonius opět vykročil. „Chybí mi tu Decimus Brutus!“ řekl pojednou. „Sabinus za něj není žádná náhrada.“

„On se zase vrátí. Však se vám všem tu a tam zasteskne po Římu.“

„Všem až na tebe.“

Caesarův první legát zavrčel. „Já musím vědět nejlíp, kdy a kde je mi dobře.“

„To dokážu poznat i já. Samarobriva! Jen si to představ, Labiene! Budu tam bydlet v opravdickém domě, s vyhřívanými podlahami a s vanou.“

„Ty zpovykanče,“ řekl Labienus.

*** * ***

Korespondence se senátem se nahromadila celá hora a bylo třeba se s ní vypořádat před vším ostatním, což Caesarovi zabralo plné tři dny. Před vojevůdcovým dřevěným domkem zatím probíhalo stěhování legií, což však nebylo spojeno s nijakým mimořádným rozruchem nebo hlukem; veškeré papírování tak mohlo probíhat v naprostém klidu. Dokonce i letargického Gaia Trebatia strhl nastalý vír, neboť Caesar měl ve zvyku diktovat třem sekretářům současně, přecházel sem a tam mezi jejich postavami shrbenými nad voskovými destičkami, na každého vychrlil pár vět, než opět pokročil k dalšímu, aniž se kdy spletl v tématu anebo v započaté myšlence. Byla to právě tato jeho ohromující pracovní výkonnost, kterou si získal Trebatiovo srdce. Je těžké nenávidět muže, který dokáže udržet ve varu tolik hrnců současně.

Nakonec ze všeho ovšem bylo třeba vyřídit i osobní dopisy, neboť z Říma každým dnem docházely nové a nové zprávy. Do Portu Itia to bylo z Říma osm set mil po trase, která povětšině vedla podél řek Vlasaté Galie, dokud se daleko dole v Narbonské Galii nenapojila na silnice Via Domitia a Via Aemilia. Caesar si zřídil kurýrní službu, jejíž poslové byli neustále v sedle anebo na lodích na cestě mezi Římem a kterýmkoli místem, kde právě byl. Caesarův požadavek na kurýry zněl minimálně padesát mil denně. Nejnovější zprávy z Říma tak získával v době kratší dvou *nundin* a zajišťoval si tím, že jeho nepřítomnost nijak neoslabí jeho vliv. Jenž vzrůstal a vzrůstal, úměrně rostoucímu Caesarovu bohatství. Británie mu sice mnoho kořisti neposkytla, zato z Dlouhovlasé Galie jí už vyzískal celé hory.

Caesar měl germánského propuštěnce, Burgunda, jehož zdědil od Gaia Maria, tehdy když Marius v patnáctém roce Caesarova věku zemřel. Byl to šťastný odkaz; Burgundus náležel neoddělitelně k Caesarovu dospívání i k jeho mužnému věku. Až do předchozího roku byl neustále s Caesarem; tehdy ho Caesar s přihlédnutím k jeho věku ponechal na odpočinku v Římě, kde pečoval o Caesarovy pozemky, o Caesarovu matku a o jeho manželku. Pocházel z kmene Kimbrů, a třebaže byl ještě chlapec, když Marius vymazal Kimbry a Teutony z povrchu zemského, znal příběh svého lidu. Podle Burgunda zůstal kmenový poklad Kimbrů a Teutonů v péči jejich příbuzných Atuatuků, u nichž trávili onu zimu před pokusem o invazi do Itálie. Ze tří čtvrtí milionu mužů, žen a dětí se pouhým šesti tisícům podařilo vrátit se do zemí Atuatuků, kde se

hrstka přeživší Mariův masakr usadila a z Kimbrů se stala Atuatuky. Tam také nadále setrvaly ony poklady kmenů Kimbrů a Teutonů.

V druhém roce svého pobytu ve Vlasaté Galii pronikl Caesar do země Nerviů, kteří bojovali opěšalí a žili u Mosy, pod územím Eburonů, kam právě teď zdrcený a nešťastný Sabinus vedl Třináctou legii a ještě otřesenějšího a ještě nešťastnějšího Lucia Aurunculeia Cottu. Mezi Nervii a Caesarovým vojskem došlo tehdy k bitvě, k pověstnému střetu, kdy Nerviové raději setrvali na bitevním poli, aby zemřeli, než aby žili dál s vědomím utrpěné porážky; Caesar byl pak milosrdný a dovolil jejich ženám, dětem a starcům, aby se bez újmy navrátili do svých nezničených domovů.

Atuatukové byli dalším kmenem sídlícím na řece Mose, výše proti proudu nad územím Nerviů. Třebaže i Caesar utrpěl těžké ztráty, byl schopen pokračovat dál v tažení a zaútočil vzápětí na Atuatuky. Ti se stáhli do svého oppida Atuatuky, pevnosti na kopci vévodícím rozlehlým Ardenským hvozdům. Caesar Atuatuků oblehl a dobyl, avšak Atuatukům se nevedlo zdaleka tak dobře jako Nerviům. Jelikož ho obelhali a pokusili se ho obelstít, dal Caesar celý kmen shromáždit na poli poblíž zničeného oppida, povolal otrokáře, kteří se vždy zdržovali poblíž římského trénu, a prodal kmen, aniž ho jakkoli třídil, tomu, kdo nabídl nejvyšší částku. Dražební blok byl tehdy prodán jako celek, třiapadesát tisíc Atuatuků, zdánlivě nekonečný had vyděšených, plačících a ožebračených lidí, hnaných pak přes území ostatních kmenů až na velký otrocký trh v Massilii, kde byli rozděleni, roztříděni a znovu prodáni.

Byl to chytrý tah. Ony ostatní kmeny se totiž vesměs nacházely na samém pokraji vzbouření, neschopny uvěřit, že by mnohatisícová vojska Nerviů a Atuatuků nedokázala Římany rozdrtit. Avšak dlouhý proud zajatců je přesvědčil o čemsi jiném; k žádné revoltě proto nedošlo. Vlasatá Galie začala přemýšlet, co jsou tihle Římané zač. Začala si klást otázku, jak vlastně bojují ty jejich nepočetné armády složené ze skvěle vycvičených jednotek, které jednají v naprosté shodě, jako by to byl jeden muž. Nevrhají se na nepřítele jako ječící a neukázněná masa ani se nevybičují do bitevního šílenství, v němž by pak byli schopni vydržet cokoli. Po celé generace tu byli Římané toliko obávanými, avšak zpola neskutečnými bytostmi; až do Caesarova příchodu znamenali pouhé bubáky ke strašení děcek.

Uvnitř atuatuckého oppida nalezl Caesar konečně ony kmenové poklady Kimbrů a Teutonů, hromady zlatých předmětů i zlaté pruty, které s sebou přinesli před dávnými staletími, když opustili zemi Skythů bohatou na zlato, smaragdy a safíry, a které pak chtěli – prozatím – ponechat v Atuatuce. Bylo právem vojevůdce ponechat si veškeré zisky z prodeje otroků, kořist se však dělila mezi státní pokladnu a všechny složky vítězné armády, počínaje vojevůdcem až po posledního řadového vojáka. I tak – ještě než byly pořízeny přesné soupisy a než se dlouhá řada vozů vydala pod zesílenou ochranou do Říma, kde bude kořist uložena až do dne vojevůdcova triumfu – však už Caesar bezpečně věděl, že jeho finanční starosti pominuly a že si je až do konce života už nebude muset připouštět. Prodej kmene Atuatuků do otroctví mu sám o sobě vynesl dva tisíce talentů a jeho podíl z kořisti tuto částku bezpochyby ještě převýší. Z každého jeho řadového vojáka se stane bohatý člověk, jeho legáti si budou moci dovolit zaplatit cestu ke konsulátu.

Což byl teprve počátek. V řekách stékajících z Cebennského horského masivu Galové dolovali stříbro a rýžovali zlato. Byli to dokonalí řemeslníci a zruční kováři; a tak třeba i konfiskovaná hromada okovaných kol anebo sudů s řádnými obručemi představovala peníze. A s každým sesterciem, který Caesar odeslal do Říma, zvětšoval se i jeho osobní podíl na veřejném blahu a hodnotách – jeho *dignitas.*

Bolest nad ztrátou Julie nezmizí nikdy, a Crassem se Caesar nestane. Peníze pro něho nikdy nebyly cílem samy o sobě; jistěže to byl pouhý prostředek ke zvýšení jeho *dignitas*, neživá materie, jež ovšem má – jak se poučil v oněch letech svého děsivého zadlužení, když šplhal vzhůru po žebříčku magistrátních úřadů – v řádu věcí svrchovanou důležitost. Cokoli zvětší jeho *dignitas*, zvýší i *dignitas* jeho mrtvé dcery. Je v tom útěcha. Jeho úsilí a její dar probouzet lásku zajistí, že nebude vzpomínána jen jako Caesarova dcera a manželka Pompeia Velikého. A až se navrátí do Říma, uspořádá pohřební hry, které jí senát zatím odepřel. I kdyby měl otcům senátorům – jak jim kdysi při jiné příležitosti pohrozil – vlastní botou rozdupat jejich přirození, aby dosáhl svého.

*** * ***

Dopisů byla spousta. Některé se zabývaly pouze obchodními záležitostmi, což platilo zejména o listech od jeho nejvěrnějšího přívržence Balba, hispánského bankéře z Gad, a od římského bankéře Gaia Oppia. Jeho současné bohatství uchvátilo do svých sítí i finančního kouzelníka ještě obratnějšího: Gaia Rabiria Postuma, muže, jemuž se odměnou za to, že zreorganizoval rozvrácené egyptské státní účetnictví, dostalo jen toho, že byl králem Ptolemaiem Aulétem a jeho alexandrijskými nohsledy obrán dohola a bez jediné vindry vsazen na loď mířící do Říma. Byl to Caesar, kdo mu pak půjčil peníze, aby mohl začít znovu. A byl to také Caesar, jenž se tehdy zapřisáhl, že jednoho dne zinkasuje veškeré peníze, které Egypt Rabiriovi Postumovi dluží – a to vlastní rukou.

Byly tu dopisy od Cicerona, sladce štěbetající o tom, jak dobře se vede jeho mladšímu bratru Quintovi. Prodchnuté vřelým soucitem s Caesarovou ztrátou, neboť Cicero byl, navzdory vší své marnivosti a ješitnému pozérství, v jádře laskavý a láskyplný tvor.

Ach! Svitek od Bruta! Příští rok mu bude třicet a má tedy vstoupit do senátu jako kvestor. Caesar mu psal těsně předtím, než odjížděl do Británie, a požádal ho, aby se stal členem jeho štábu jako osobně vyžádaný kvestor. Funkci kvestora pro něho vykonával po několik let Crassův starší syn Publius a tento rok Caesar přijal jako kvestora jeho mladšího bratra, Marka Crassa. Oba to byli báječní chlapci, až na to, že hlavním úkolem kvestora bylo starat se o finance; Caesar se domníval, že Crassovi synové zdědili otcovo finanční nadání, byl to však předpoklad naprosto mylný. Legie vedli skvěle, ale sečíst X a X nedokázali. Zatímco Brutus je plutokrat v senátorském převleku, je to génius, pokud jde o vydělávání peněz a jejich správu. V současné chvíli se účetnictvím provincie sice zabývá Trebatius, ale, poctivě řečeno, mu tahle práce vlastně ani nepřísluší.

Brutus… I po tolika letech Caesar stále ještě pociťoval bodnutí výčitek, kdykoli se mu Brutus čímkoli připomenul. Brutus Julii nesmírně miloval, trpělivě čekal víc jak deset let od jejich zásnub, až dospěje do věku, kdy se budou moci vzít. Pak ovšem spadl Caesarovi rovnou do klína skutečný dar bohů: Julia se bláznivě zamilovala do Pompeia Velikého a on do ní. Což znamenalo, že Caesar bude moci Pompeia svázat se svou věcí těmi nejjemnějšími hedvábnými pouty, svazkem se svou vlastní dcerou. Zrušil její zasnoubení s Brutem (jenž byl v těch dnech ještě znám adoptivním jménem Servilius Caepio) a provdal ji za Pompeia. Byla to nesnadná situace, zdaleka nesnadnější než jen kvůli Brutově zlomenému srdci. Brutova matka Servilia byla už

léta Caesarovou milenkou. Uchovat si její přízeň i po této urážce stálo Caesara perlu v ceně šesti milionů sesterciů.

Děkuji ti za tvou nabídku, Caesare. Je od tebe velice laskavé, že na mne myslíš a žes mi připomněl, že mě letos čeká volba kvestorem. Naneštěstí si ještě nejsem jist, že kvestorství získám, jelikož volby jsou teprve před námi. Budeme to, jak doufáme, vědět v prosinci, kdy, jak se říká, bude lid skutečně volit v tribuích kvestory a vojenské tribuny. Pochybuji však, že se dočkáme voleb vyšších magistrátů. Memmius odmítá odvolat svou kandidaturu na konsula a strýček Cato přísahal, že dokud tak Memmius neučiní, on k žádným kurulským volbám nedá souhlas. Mimochodem: nevšímej si žádných pomlouvačných řečí o rozvodu strýčka Catona s Marcií. Strýček Cato se prostě koupit *nedá.*

Vydám se do Kilikie jako osobně vyžádaný kvestor nového správce pro příští rok, Appia Claudia Pulchra. Je to nyní můj tchán. Před měsícem jsem se oženil s jeho starší dcerou Claudií. Je to velice milá dívka.

Ještě jednou ti děkuji za tvou laskavou nabídku. Matce se vede dobře. Pokud vím, i ona ti posílá dopis.

No tohle! Caesar odložil svinuvší se lístek a zamžikal, nikoli kvůli slzám, nýbrž ohromením.

Šest let se Brutus neženil. Sotva moje dcera zemře, on se ožení během jediných *nundin.* Zdá se, že pořád ještě doufal. Čekal na ni, byl si jistý, že se jí posléze začne zajídat to manželství se starým chlapem, jenž neslynul ničím jiným než svou vojenskou slávou a svými penězi. Nijaký původ, žádní předci hodní zmínky. Jak dlouho by byl Brutus ještě vyčkával? Kdoví. Ale ona v Pompeiovi Magnovi našla opravdového druha, a nikdy by ji taky nebyl omrzel. Měl jsem vždycky sám na sebe zlost za to, že jsem Bruta ranil, třebaže jsem netušil, co pro něho Julia znamená, dokud jsem se toho skutku nedopustil. Ale stát se to muselo, bez ohledu na to, kdo utrpěl a jak moc. Paní Fortuna mě obdařila dcerou tak krásnou a tak líbeznou, že okouzlila toho jediného z mužů, kterého jsem zoufale potřeboval. Jak ale k sobě Pompeia Magna připoutám teď?

Stejně jako Brutus mu i Servilia napsala pouze jediný dopis, ve srovnání například s Ciceronovými čtrnácti samostatnými statěmi. A nebyl to ani příliš dlouhý dopis. Přesto byl zvláštní pocit brát do ruky papír, jehož se dotýkala i ona. Jako by byl nasycen nějakým jedem vstřebávaným konečky prstů. Zavřel oči a pokusil se představit si ji, vybavit si, jak vypadá, jak chutná, připomenout si tu její zničující, vychytralou, zběsilou vášeň. Co by asi cítil, kdyby ji teď opět spatřil? Je to téměř pět let, co se neviděli. Jí bude padesát, zatímco jemu je šestačtyřicet. Ale je patrně stále ještě mimořádně přitažlivá; pečuje o sebe, vlasy si udržuje černé jako bezměsíčná noc, takové, jaké je i její srdce. Neboť odpovědným za tu hromádku neštěstí, v niž se proměnil Brutus, nebyl Caesar; vina za Brutův osud padala cele na hlavu jeho matky.

Předpokládám, že Brutovo odmítnutí sis už přečetl. Všechno po pořádku, jak máš ty ve zvyku, takže mužští měli přednost. Mám teď alespoň patricijskou snachu, třebaže není snadné dělit se o domov s jinou ženou, která není mou pokrevní dcerou a není proto zvyklá na mou autoritu – na to, jak vedu věci já. Naštěstí pro klid v domě je Claudia myška. Nemyslím si, že by taková bývala Julia, při vší své křehkosti. Škoda že postrádala tvou houževnatost. Proto také ovšem zemřela.

Claudii si Brutus vybral za manželku z jediného důvodu. Ten picenský přivandrovalec Pompeius *Magnus* začal s Appiem Claudiem vyjednávat, aby mu ji

dal pro jeho syna Gnaea. Který je sice napůl po matce Mucius Scaevola, jenže to na jeho tváři ani na jeho povaze není znát. Mnohem víc je to opět pouhý Pompeius Magnus, ovšem bez kousku kloudné myšlenky v hlavě. Vypadá spíše na to, že by dokázal mouchám trhat křidélka. A Brutovi se nadto zalíbilo v představě, že by vyfoukl nevěstu právě tomu chlapovi, jenž předtím připravil o nevěstu jeho samého. Což se mu povedlo. Appius Claudius věru není žádný Caesar. Je to konsul otrapa a od příštího roku se nepochybně stane tím nejúplatnějším správcem, jakého kdy Kilikie zažila. Položil tedy na jednu misku vah jmění mého syna Bruta a jeho vynikající původ, na druhou vliv, jaký má v současné době Pompeius Magnus, i skutečnost, že nejdál to asi stejně dotáhne Pompeiův mladší chlapec Sextus; váhy se tak zhouply v Brutův prospěch. Načež popadl Pompeia Magna jeden z těch jeho pověstných záchvatů vzteku. Jak se s nimi asi dokázala vyrovnávat Julia? Ten jeho řev a jekot se rozléhal po celém Římě. Nato ovšem učinil Appius velice chytrý krok. Nabídl milému Pompeiovi pro jeho Gnaea další ze svých dcer, Claudillu. Není jí ještě ani sedmnáct, ale Pompeiové přece nikdy nebyli proti nějakému tomu zneužívání holčiček. Takže nastala všeobecná spokojenost. Appius získal dva zetě, jejichž majetek dohromady převyšuje celou státní pokladnu, dvě ukrutně ošklivé a fádní holky získaly prvotřídní manžely a Brutus vyhrál svou válčičku proti *Prvnímu muži Říma.*

Brutus má se svým tchánem, jak alespoň oba doufají, vyrazit do Kilikie ještě letos, třebaže senát se pořád ještě ošívá, že by měl Appiovi Claudiovi povolit tak časný odchod do jeho provincie. Appius Claudius před otci senátory na oplátku prohlásil, že se tam vydá, i kdyby to mělo být bez *lex curiata.* Že zkrátka pojede. Konečné rozhodnutí ještě nepadlo, třebaže můj trucovitý polobratříček Cato běduje nad tím, že pro patricije už zase mají platit nějaká zvláštní privilegia. Moc jsi mi v tomto směru neposloužil, Caesare, když jsi mého syna připravil o Julii. On je od té doby s Catonem jedna ruka. Nemohu vystát, jak se Cato pošklebuje, že teď můj syn naslouchá spíše jemu než mně.

Je to pěkný pokrytec, ten Cato. Nepřestává žvanit o republice a o *mos maiorum* a o degeneraci staré vládnoucí třídy, ale nakonec si vždycky najde důvod, proč to, co on chce prosadit, je ta jediná správná politika. Nejpůvabnější na takovémhle přisvojení si nějaké filozofie je podle mě to, že svému novopečenému vyznavači dovoluje nacházet polehčující okolnosti pro jakékoli jeho jednání a za jakýchkoli okolností. Podívej se jen na ten jeho rozvod s Marcií. Říká se, že každý muž má svou určitou cenu, za kterou ho lze koupit. Já bych tomu věřila. A věřím také, že Hortensius tu skutečnou Catonovu cenu doopravdy prožbleptl. Pokud jde o Philippa – nu, to je zkrátka epikurejec, a cena nekonečné slasti se může vyšplhat dost vysoko.

Když už je řeč o Philippovi, byla jsem tam před pár dny na večeři. Atia je koneckonců tvá neteř a není to žádná poběhlice. Její nevlastní syn, mladý Philippus – velice hezký a urostlý chlapík! – ji celý ten večer hltal očima, asi jako když se býček kouká na jalovičku za plotem. Och, samozřejmě že to Atia postřehla, ale nic nedala najevo. Od ní se ten mládenec žádného povzbuzení nedočká. Doufám, jen že si toho nepovšimne Philippus starší. Jinak se to útulné hnízdečko, které si Atia našla, rázem ocitne v jednom plameni. Když jsme dojedli, dala přivést toho svého jediného miláčka a předvedla mi ho. Svého synka, Gaia Octavia. Čili tvého prasynovce. Bylo mu zrovna devět let, měl toho dne narozeniny. Úchvatné dítě, to musím připustit. Och, kdyby jen byl takhle vyhlížel můj Brutus – to by byla Julia nikdy nesvolila vzít si Pompeia Magna! Půvab toho chlapce mi dočista vzal dech. A je tak *juliovský!* Kdybys prohlásil, že jde o tvého syna, každý by ti uvěřil. Ne že by se ti podobal jednotlivými rysy, má jen – opravdu nevím, jak to popsat. Má v sobě cosi *tvého.* Spíš uvnitř než navenek. Měla jsem ovšem to potěšení zjistit,

že tak úplně dokonalý ten malý Gaius Octavius přece jenom není. Odstávají mu ouška. Poradila jsem Atii, ať mu nestříhá vlásky tak nakrátko.

A to je vše. Nemám v úmyslu tě ujišťovat o své soustrasti nad Juliinou smrtí. S podřadnými chlapy pořádné děti nenaděláš. Dvakrát to zkusila, ani jednou se to nepovedlo, a ten druhý pokus ji stál život. Dal jsi ji tomu halamovi z Picena, namísto abys ji provdal za muže, jehož původ byl rovný jejímu. Padni to tedy na tvou hlavu.

Snad to byla ta snůška sžíravostí, které za všechna ta léta od Servilie musel vyslechnout, co teď Caesarovi posloužilo jako štít; odložil její dopis a neučinil nic víc, než že vstal a šel si umýt ruce.

Nenávidím ji asi ještě víc než toho jejího odporného polobratra Catona. Je to ta nejbezohlednější, nejkrutější a nejzatrpklejší žena, jakou jsem kdy poznal. A přesto – kdybych se s ní zítra setkal, asi bychom v tom milování pokračovali dál. Julia ji nazvala hadem; dobře si onen den pamatuji. Bylo to přiléhavé přirovnání. Z toho jejího nešťastného, žalostného, bezpáteřného chlapce je teď nebohý, sklíčený, bezpáteřný muž. Tvář poničenou hnisavými vřídky, mysl rozleptanou oním jediným hnisavým vředem, Servilií. Brutus neodmítl kvestorství v mém štábu kvůli nějakým zásadám, ani kvůli Julii, ani kvůli odporu svého strýce Catona; a penízky má rád a moji legáti si jich vydělají spousty. Ne, Brutus odmítl, protože se mu nechce do provincie zmítané válkou. Kdyby přijal, mohl by se vystavit i nějaké té bitvě. Kilikie žije v míru. Tam se bude moci poflakovat, nelegálně lichvařit a půjčovat peníze místním hodnostářům, a nejbližší letící kopí nebo šíp od něho budou dál než Eufratés.

* * *

Ještě dva dopisy, pak pro tento den skončí a nařídí svým služebníkům, aby balili. Je čas vydat se do Samarobrivy.

Musíš to dokončit, Caesare! Přečíst si ten list od manželky a list od své matky. Jejich laskavá slova tě zabolí mnohem víc, než by dokázaly Serviliiny surovosti.

A tak znova usedl v tichu své soukromé pracovny, kde ho nesledovaly žádné cizí oči, dopis od matky položil na stůl a rozvinul list od své manželky Calpurnie. Vlastně ji sotva znal. Jen pár měsíců prožil v Římě s onou nezralou, plachou dívčinou, která si cenila rezavé kotě, které jí Caesar daroval, stejnou měrou, jako si Servilia považovala šestimilionové perly.

Caesare, všichni mi říkají, že je na mně, abych ti napsala a sdělila ti tuto zprávu. Och, přála bych si, aby tomu tak nebylo. Chybí mi moudrost i léta, abych usoudila, kterak to učinit nejlépe, takže mi, prosím, odpusť, pokud ve své nevědomosti způsobím, že to poneseš ještě tížeji, než, jak vím, na tebe tato událost dolehne.

Když Julia zemřela, zlomilo to tvé mamince srdce. Aurelia byla pro Julii jako matka. Vychovala ji. A tak nesmírně se radovala z jejího sňatku, z toho, jak je Julia v manželství šťastná, jak krásně se jí žije.

My tu v rezidenci pontifika maxima žijeme dosti v ústraní, jak se patří na domov Vestiných Panen. Třebaže sídlíme v samém středu Fora, všechen ten ruch a vzrušení se nás dotýkají jen málo. Moc se nám to tak zamlouvalo, Aurelii i mně: přívětivý a klidný útulek žen, žádné rozbroje, žádné vzájemné podezírání, žádné

předhůzky. A navíc k nám Julia, která sem za námi často chodila, pokud byla v Římě, pokaždé vnášela závan širého světa. Klípky, veselí, žerty.

Když umřela, puklo tvojí matce srdíčko. Byla jsem tam, u Juliina lůžka, a sledovala jsem, jak je silná, kvůli Pompeiovi i kvůli Julii. A jak je laskavá! Všechno, co řekla, bylo tak moudré. Držela Julii za ruku, zatímco Pompeius ji držel za druhou. To ona poslala pryč lékaře, když už viděla, že nic a nikdo nedokáže Julii zachránit. Byla to ona, kdo nám poskytoval klid a soukromí po všechny zbývající hodiny. A když pak Julia skonala, uvolnila své místo Pompeiovi, ponechala ho s Julií o samotě. Vystrnadila i mne z pokojíka a odvedla mne domů, zpátky do Domus Publiky.

Není to dlouhá cesta, jak víš. Nepromluvila za těch pár kroků jediné slovo. Až když jsme vešli do našich dveří, vyrazila strašlivý výkřik a začala naříkat. Nedá se říct, že plakala. Bědovala, klečela na kolenou, slzy jí tekly proudem, bila se do prsou a rvala si vlasy. Křičela, rozdrápala si tváře i krk do krve. Seběhly se dospělé Vestálky, všechny jsme plakaly, snažily jsme se přimět Aurelii vstát, pokoušely jsme se ji nějak uklidnit, ale ani my samy jsme nedokázaly přemoci pláč. Nakonec jsme se k ní schoulily na podlahu, objaly jsme ji, obemkly jsme se všechny navzájem a zůstaly tak po většinu noci. Zatímco Aurelia dál zoufale a strašlivě naříkala.

I to však posléze skončilo. Ráno už byla schopná vstát a vrátit se do Pompeiova domu, pomoci mu uspořádat vše, co bylo třeba. A pak to chuděrka dítě umřelo a Pompeius odmítl na ně pohlédnout, anebo ho dokonce políbit, takže to byla Aurelia, kdo připravil všechno pro jeho skromňoučký pohřeb. Konal se týž den a Aurelia, já a dospělé Vestálky jsme byly jedinými truchlícími. Nemělo ani jméno, a žádná z nás ani nevěděla, jaké má ona větev Pompeiů třetí *praenomen.* Upamatovaly jsme se jen, že jména Gnaeus a Sextus už v té rodině použita byla, takže jsme se shodly na Quintovi; znělo nám to důstojně a náležitě. Na jeho hrobce bude napsáno Quintus Pompeius Magnus. Jeho popel zatím uchovávám já. O hrobku se postará můj otec, neboť Pompeius to odmítl.

Nemusím ti asi psát nic o Juliině pohřbu, protože vím, že vše uvedl ve svém dopise už Pompeius.

Ale tvé mamince to zlomilo srdce. Už mezi námi nežila, jen dožívala – však ty víš, jaká bývala, rychlá a rázná, ale teď jako by už jenom plynula s proudem. Och, bylo to hrozné! Ať se potkala s kýmkoli z nás – s pradlenou, s Eutychem, s Burgundem, s Cardixou, s některou z Vestiných Panen – anebo se mnou – pokaždé stanula, pohlédla na nás a ptala se: „Proč jsem to nemohla být já? Proč to musela být zrovna ona? Já už přece nikomu nejsem k ničemu dobrá! Proč jsem to tedy nemohla být já?“ A co jsme jí na to měli odpovědět? Jak se při tom nerozplakat? I ona se pak pokaždé dala do nářku a znovu a znovu se vyptávala: „Proč jsem to nemohla být já?“

Tak to trvalo dva měsíce, ale jen před námi. Pokud přicházeli lidé kondolovat, vzchopila se a chovala se tak, jak to od ní všichni očekávali. Každého ovšem vyděsil její vzhled.

Potom se jednoho dne zavřela ve svém pokoji a usedla na zem, pohupovala se kupředu a zpátky a cosi si mumlala. Jen tu a tam se ozval výkřik a pak zas ten nářek. Musely jsme ji převlékat a mýt, snažily jsme se, co jsme mohly, přimět ji, aby ulehla na lůžko, ale ona odmítla. Odmítala i jíst. Burgundus jí stiskl nos a Cardixa jí nalila do úst trochu ředěného vína, ale dál jsme si nikdo jít netroufl. Už při pomyšlení na to, že bychom ji snad měli násilím položit a krmit, nám bylo úzko. Radili jsme se o tom společně, Burgundus, Cardixa, Eutychus a Vestiny Panny, a shodli jsme se, že ty sám bys asi nechtěl, aby byla vyživována za použití

násilí. Pokud jsme pochybili, odpusť nám, prosíme. To, co jsme udělali, jsme činili s nejčistšími úmysly.

Dnes ráno zemřela. Nebylo to pro ni těžké, netrpěla nijak. Popilia, Nejvyšší Vestina Panna, říká, že to byla milost. Je to už dlouho, co s námi naposledy rozumně hovořila, ale těsně před koncem přišla k sobě a mluvila zcela jasně. Většinou o Julii. Požádala nás všechny – přítomny byly i dospělé Vestálky – abychom za Julii obětovaly Velké Matce a Junoně Sospitě a abychom nezapomněly také na Bonu Deu. Myšlenka na Bonu Deu, jak se nám zdálo, ji nesmírně trápila; trvala na tom, abychom jí slíbily, že Bonu Deu nepomineme. Musela jsem jí přísahat, že po celý tento rok i po všechny další roky budu hádkům Bony Dey pravidelně nosit vejce a mléko. Zdálo se, že se domnívá, že jinak by tě stihlo nějaké strašlivé neštěstí. Nevyslovila tvé jméno téměř až do chvíle, kdy zemřela. Poslední věta, kterou pronesla, zněla: „Povězte Caesarovi, že toto všechno přispěje k jeho větší slávě.“ Potom zavřela oči a její dech se zastavil.

Víc není co říct. Její pohřeb zařizuje můj otec a i on ti samozřejmě posílá dopis. Trval však na tom, že to musím být já, kdo ti o tom poví. Je mi to nesmírně líto. Budu Aurelii postrádat s každým úderem svého srdce.

Dej na sebe, prosím, pozor, Caesare. Vím, jaká rána to pro tebe bude, tak záhy po Juliině odchodu. Přála bych si pochopit, proč se tyhle věci dějí, ale nedokážu to. Ale nějak přece jen tuším, co ten její poslední vzkaz pro tebe znamenal. Bohové trýzní ty, které mají nejraději. Přispěje to k tvé ještě větší slávě.

Ani po této zprávě nenásledovaly slzy.

Snad jsem už předem věděl, že takový musel být běh věcí. Že by snad *mater* dokázala žít bez Julie? Nemyslitelná věc. Och, proč jenom je ženám souzeno zakoušet tak nesnesitelnou trýzeň? Ony přece svět neřídí, ony za nic nemohou! Proč tedy mají takhle trpět?

Jejich životy jsou tak úzce vymezené, tolik stěsnané jen a jen do okolí domácího krbu. Soustřeďují se jen a jen na své synky a dcerky, na své domovy, na své muže. Tak to mají v povaze. A není pro ně krutějšího osudu než hledět do hrobu svých vlastních dětí.

Tahle část mého života je tedy dneškem navždy uzavřena. A dveře k ní už nikdy nepootevřu. Nezbyl mi nikdo, kdo by mě miloval tak, jak miluje žena svého syna anebo svého otce. I ta má chuděra manželka je pro mne zcela cizí bytost, která ty své kočičky má raději než mne. A proč by také neměla? Zůstávají jejími věrnými společníky, poskytují jí alespoň zdání lásky. Zatímco já se doma sotva zdržím. Nevím o lásce nic než to, že je třeba si ji zasloužit. A třebaže teď v sobě cítím naprostou prázdnotu, jsem si vědom síly, která ve mně narůstá. Tohle mě nezdolá. Naopak, znamená to pro mne osvobození. Cokoli mám ještě uskutečnit, to také vykonám. Nezbyl nikdo, kdo by mi mohl říct, že to nedokážu.

Sebral svitky všech tří dopisů: Serviliina, Calpurniina, Aureliina.

Konec pobytu onoho množství mužů, kteří právě zvedali kotvy a vydávali se na pochod, znamenal i pálení pozůstatků po nich. Caesar byl těm početným ohništím rád. Předchozí žhavý uhlík, který potřeboval, nalezl jen náhodou, neboť za oněch veder bylo ohňů pramálo. Věčný plamen v táboře sice hořel stále, ten však náležel Vestě, a odebrat z něho částečku ohně pro všední použití vyžadovalo obřady a modlitby. Caesar byl pontifikem maximem; toto mystérium by byl nikdy nadarmo neporušil.

Ale tak jako v případě Pompeiova dopisu se i teď jeden z ohníčků venku nabídl sám. Přiživil ho Serviliiným dopisem a s trpkým úsměškem sledoval, jak se vzňal. Poté do plamenů s nehybnou tváří přihodil i Calpurniin svitek. Jako poslední je následoval

Aureliin list, dosud neotevřený a nerozvinutý, avšak Caesar přesto nezaváhal. Na ničem, co mu ještě Aurelia chtěla sdělit a co mu ještě napsala, už teď nezáleží. Obklopen poletujícími sazemi si Caesar přetáhl přes hlavu cíp své nachem lemované togy a pronesl slova očišťující modlitby.

Z Portu Itia to bylo do Samarobrivy osmdesát mil snadného pochodu; nejprve skrze hluboké dubové hvozdy, cestou s vyježděnými kolejemi, druhý den pak napříč rozlehlými mýtinami, kde byla půda obdělávána pro setbu anebo kde se na šťavnatých lučinách popásaly nahé galské ovce a obrostlý galský skot. Trebonius vyrazil s Dvanáctou o mnoho dříve než Caesar, jenž odcházel jako poslední. Fabius spolu se Sedmou zůstal na místě, strhl už obranná zařízení tábora sloužícího osmi legiím a obnovil je na prostoru, který mohla pohodlně uhájit jedna legie. Uspokojen, že tato výspa je v dobrém stavu a že může odolat útokům, vydal se pak Caesar s Desátou legií do Samarobrivy.

Desátá byla jeho oblíbená legie, ta, se kterou rád osobně pracoval, a třebaže její číslo nepatřilo k nejnižším, byla to ona prapůvodní legie ze Zaalpské Galie. Když se tehdy v březnu před téměř pěti lety přihnal z Říma – překonal oněch sedm set mil za osm dnů a probojovával si cestu kozími stezičkami v alpských průsmycích – byla to právě Desátá legie, kterou zastihl pod Pomptinovým velením v Genavě. Než pak dorazily Pátá Alaudovská a Sedmá, které postupovaly delší a schůdnější cestou, Caesar a Desátá se zatím sblížili. Typické pro Caesara bylo, že se tak nestalo v bitvě. Nejomílanější úsloví o Caesarovi v armádě znělo, že na každou bojovou akci, kterou si s ním odbydeš, tě Caesar nejdřív ze všeho přiměje odkopat a přeházet deset tisíc vozů hlíny a kamení. K čemuž došlo právě u Genavy, kde Desátá navršila šestnáctistopovou hradbu dlouhou devatenáct mil, aby zabránila migrujícím Helvetiům v dalším pronikání do Narbonské Galie. Bitvy, říkalo se v armádě, to už je jen sladká odměna, kterou ti Caesar dopřeje za všechno to kopání, přehazování, rubání a tesání. Nikdo si toho neužil tolik jako právě Desátá, a nikdo také v oněch nepočetných bitvách nebojoval statečněji. Neboť Caesar se nikdy nepouštěl do srážek, pokud to nebylo naprosto nevyhnutelné.

Ani teď, kdy dlouhý a ukázněný proud Desáté šlapal stejným krokem zemí Morinů kolem Portu Itia a do kroku si také prozpěvoval, nechybělo v jejich blízkosti svědectví o pilné práci římské armády. Vozová cesta dubovými lesy totiž byla opevněná; ve vzdálenosti sto kroků od cesty se po obou stranách tyčila hradba pokácených dubů a oněch sto kroků bylo poseto jejich pařezy.

Před dvěma lety vytáhl Caesar se třemi legiemi a několika kohortami navíc proti Morinům, aby si připravil cestu pro zamýšlenou výpravu do Británie. Potřeboval přístav na březích morinského území, co nejblíž onomu tajuplnému ostrovu. Třebaže však vyslal heroldy, aby požádali o uzavření smlouvy, Morinové žádné poselstvo nevypravili.

Překvapili ho uprostřed budování tábora a Caesar by byl málem podlehl. Pokud by byli měli lepší velitele, mohla válka ve Vlasaté Galii skončit už tehdy a právě na tomto místě mohli Caesar a jeho vojáci ležet mrtvi. Jenže Morinové, namísto aby onen smrtící úder dovedli až do konce (jak by to byl zcela určitě učinil Caesar), se stáhli zpět do hloubi svého dubového hvozdu. Když tehdy Caesar znovu sešikoval své jednotky a spálil své mrtvé, zmocnil se ho nesmírný vztek, zloba v oné studené a nevzrušené podobě, jaká byla vlastní toliko jemu samému. Jak nejlépe dát Morinům najevo, že to

bude on, Caesar, kdo posléze zvítězí? Že každý jeho mrtvý bude splacen jejich strašlivým utrpením?

Rozhodl se neustoupit. Postupovat naopak dál, dál až do slaných bažin morinského pobřeží. Nikoli však uzounkou stezkou zastíněnou věkovitými duby, dokonalým krytem pro belgické záškodníky. Ne, on povede své jednotky dál širokou silnicí, pod jasným a bezpečným sluncem.

„Morinové patří k druidům, chlapci!“ oslovil shromážděné vojáky. „Takže oni věří, že každý strom má *animus* – svého ducha, svou duši! A čí duše že je nejposvátnější? Který že je to strom? *Nemer!* Dub! Který že strom roste v těch jejich posvátných hájích, v *nemetonech?* Dub! Co že je to za strom, na který šplhá druidský velekněz, celý v bílém, aby z jeho koruny za svitu luny zlatým srpem sežnul jmelí? *Nemer!* Dub! Co že je to za strom, na jehož větvích visí kostlivci a chřestí ve větru jakožto oběti, které od druidů přijímá Esus, jejich bůh války? *Nemer!* Dub! Co že je to za strom, pod nímž druid zřizuje svůj oltář s lidskou obětí ležící tváří dolů, aby jí pak mečem rozsekl páteř a z jejího zmítání věstil budoucnost? *Nemer!* Dub! Který že strom je svědkem toho, jak druidové pletou své proutěné klece, zavírají do nich zajatce a pak je upalují k poctě Taranise, jejich boha hromu? *Nemer!* Dub!“

Odmlčel se v sedle svého válečného koně – onoho s paznehty místo kopyt – se sytě šarlatovým pláštěm vojevůdce splývajícím po jeho bocích v úhledných záhybech. Na jeho rtech se objevil zářivý úsměv. Vyčerpaní vojáci mu oplatili stejnými úsměvy, cítili, jak se jim žilami rozlévá nová síla.

„Věříme snad my Římané, že stromy mají duši? Myslíme si snad něco takového?“

„NE!“ zaburáceli vojáci.

„Věříme na nějaké dubové učení a dubovou magii?“

„NE!“ zaburáceli vojáci.

„Věříme na lidské oběti?“

„NE!“ zaburáceli vojáci.

„Máme my tyhle lidi rádi?“

„NE!“ zaburáceli vojáci.

„Zahubme tedy jejich mysli, zničme v nich samu vůli žít – tím, že jim ukážeme, že Řím je mocnější než ten nejsilnější dub! Že Řím je věčný, zatímco duby věčné nejsou. Pustíme na svobodu ty duchy z jejich dubů, ať Moriny straší do konce všech dnů a lidí! Jste pro?“

„ANO!“ zahřměli vojáci.

„Chopte se tedy seker!“

Míli za mílí pak zatlačoval Caesar se svými muži Moriny nazad do mokřin, káceli dub za dubem a razili průsek tisícovku stop široký, odvětvené kmeny i osekané větve vršili po obou stranách do vysokých stěn a dělali si vroubky za každý poražený majestátní strom klesnuvší s praskotem do náruče země. Pološílení hořem a hrůzou se Morinové nevzmohli na odpor. S hořekováním se dali na ústup, až se konečně truchlící a zoufalé hloučky rozplynuly kdesi v mokřadech.

Roztesknila se i sama obloha. Na pokraji slaných bažin se dalo do deště a pršelo a pršelo, až byly římské stany zcela promáčeny a zkřehlí a provlhlí římští vojáci se třásli zimou. Avšak to, co vykonali, vrchovatě postačilo. Uspokojený Caesar se stáhl, aby své muže ubytoval v pohodlném zimním táboře. Zvěst o této zkáze se však rozletěla po celé zemi; Belgové a Keltové se hroutili žalem, nedokázali pochopit, co je to za muže, kteří dokáží povraždit stromy, a přesto klidně v noci spát a za dne se smát.

Římané neuznávali než svá římská božstva, do myslí římských vojáků nepronikl sebemenší závan cizích křídel. Cestou z Portu Itia do Samarobrivy si po všechny ty míle vedoucí středem padlých velikánů bujaře vykračovali a prozpěvovali a svatokrádežná paseka je pranic neznepokojovala.

A Caesar, jenž teď kráčel pěšky spolu s nimi, pohlédl na stěnu z pobitých stromů a usmál se. Objevil nový způsob vedení boje a uchvátila ho myšlenka, že válku lze přenést do samé nepřítelovy mysli. Jeho důvěra v sebe sama i ve své vojáky byla sice bezmezná, přesto však bude neskonale lepší, když se dobývání odehraje uvnitř soupeřovy hlavy. Pak už nebude moci protivník římské jho nikdy svrhnout. Bude to Vlasatá Galie, která se bude muset poddat, nikoli Caesar.

*** * ***

Široce známé řecké úsloví pravilo, že nic na světě nemůže být ošklivější než galské oppidum. Plně to žel platilo i o Samarobrivě. Pevnost ležela na řece Samaře uprostřed úrodného údolí, v tuto chvíli sice zprahlého a vyschlého, přesto však plodnějšího než většina ostatní země. Bylo to hlavní oppidum belgického kmene Ambianů, kteří měli úzké vztahy ke Kommiovi a k Atrebatům, svým sousedům a příbuzným na severu. Na jihu a na východě jejich kraje hraničily s územím Bellovaků, divokého a bojovného kmene, jenž se sice Římanům podrobil, kde však přesto v současnosti docházelo k hrozivému vření.

Pokud šlo o Caesarovo tažení, nestály ovšem krajinné půvaby nijak v popředí jeho soupisu hodnot. Samarobriva mu prostě mimořádně vyhovovala. Třebaže belgická Galie nebyla nijak bohatá na kámen a třebaže ani v nejlepších skalních odkryvech nebyli Galové příliš zdatnými lamači, byly hradby Samarobrivy přesto kamenné a nebylo těžké je dále zpevnit v římském stylu. Ježily se teď věžemi, z nichž bylo možno zpozorovat blížícího se nepřítele už na míle daleko, její brány byly nyní zaštítěny dodatečnými násypy a vzadu za pevností se rozkládal mohutně opevněný armádní tábor.

Místa byl uvnitř hradeb dostatek, nebylo to však nijak přívětivé prostředí. Běžně tu nikdo nebydlel; byl to pouhý prostor k uskladnění potravin a kmenových pokladů, nijak nečleněný ulicemi. Bez valného pořádku tu stála rozeseta různá skladiště bez oken a vysoké sýpky. Tyčil se tu i velký dvouposchoďový dřevěný dům; v mírových časech zde žil nejvyšší thén kmene spolu se svými šlechtici a v míru i ve válce sloužila budova i jako poradní síň. Zde byl v hořejším patře ubytován Caesar, a to s daleko menším pohodlím, než jakému se těšil Trebonius. Ten si tu totiž za svého předchozího pobytu vybudoval kamenný dům vybavený nejen spodním topeništěm na dřevěné uhlí (které vyhřívalo jak podlahu domu, tak i velkou lázeň), ale i milenkou z kmene Ambianů.

Ani jeden z těchto domů neměl ovšem náležitou latrínu řádně postavenou nad stružkou s proudící vodou, která by fekálie odplavovala do stoky anebo do řeky. Vojsko na tom bylo v tomto směru lépe; žádný Caesarův zimní tábor takové hygienické zařízení nepostrádal. Žumpy byly povoleny jen v táborech zřizovaných v průběhu tažení, musely být ovšem dostatečně hluboké a jejich dno muselo být denně poházeno hlínou s vápnem, avšak dlouhodobě užívané latríny by byly i v zimě zdrojem chorob, neboť znečišťovaly spodní vody. Armáda potřebovala vojáky zdravé, nikoli churavé. Galové tyto problémy nebyli s to pochopit, neboť se neshlukovali do měst, žili raději ve vesničkách anebo na samotách rozesetých po krajině. Do války se odebírali vždy jen na

pár dní, a k zajištění všech tělesných potřeb s sebou brali své manželky a otroky. Doma zůstávali jen nevolníci a druidové ve svých lesních útočištích.

Dřevěné schody vedoucí do poradní síně v prvním patře byly umístěny na vnější stěně budovy, před živly je trochu chránila přesahující střecha. Pod schody zřídil Caesar latrínu tak hlubokou, že to byla spíše studna. Dal kopat tak dlouho, až narazili na podzemní pramen, který pak odvedli dlouhou štolou sahající až do řeky Samary. Zařízení mělo daleko do dokonalosti, bylo to však to nejlepší, co Caesar dokázal. Využíval ho i Trebonius. Což byl podle Caesarových slov oboustranně dobrý obchod, neboť on zase měl na oplátku k dispozici Treboniovu lázeň.

Střecha Caesarova domu byla až dosud došková, což byla u Galů sice obvyklá krytina na všech budovách bez rozdílu velikosti, jenomže Caesar sdílel obavu všech Římanů před ohněm, a navíc ještě trpěl svou soukromou hrůzou z myší a čmelíků, dvojí havěti, která došky považovala za přímo stvořené pro jejich potěchu. Došky tedy musely dolů, nahradily je břidlicové tašky dovezené až z úpatí Pyrenejí. Jeho dům byl proto studený, vlhký a nevětraný, jelikož jeho nevelká okénka byla chráněna masivními dřevěnými okenicemi, a ne italskými s mřížkou, která dovolovala výměnu vzduchu. Byla to improvizace, jindy totiž nemíval ve zvyku setrvávat ve Vlasaté Galii po oněch šest měsíců, kdy vojska vzhledem k ročnímu období měla bojovou pauzu. Za normálních okolností dlel v kterémkoli oppidu, které si zvolil za zimní sídlo svého hlavního stanu, pouhých pár dnů, než se pak vydal do Italské Galie a do Illyrika, kde se věnoval správě těchto veskrze římských provincií v maximálním komfortu zajišťovaném pro něho nejbohatším mužem kteréhokoli města, kam zavítal.

Tato zima tedy bude jiná. Do Italské Galie a do Illyrika neodcestuje; pro příštích šest měsíců bude jeho domovem Samarobriva. Vyhne se tak všem kondolencím, zejména teď, kdy už věděl, že zemřela i jeho matka. Kdo asi bude oním příslovečným třetím? Ačkoliv, když tak o tom přemýšlel, smrt v jeho životě chodívala spíše v dvojstupu než po trojicích. Gaius Marius a jeho otec. Cinnilla a teta Julia. Nyní Julia a *mater*. Ano, vždycky to bylo po dvou. Kdo ostatně ještě zbývá?

Jeho propuštěnec Gaius Julius Thrasyllus ho už očekával nahoře na schodech v otevřených dveřích, usmíval se a ukláněl se.

„Zůstanu tady celou zimu, Thrasylle. Co můžeme podniknout, aby to tu bylo trochu útulnější?“ otázal se a podal mu svůj nachový plášť. Dva sloužící už čekali, aby mu rozepjali pancíř z vyztužené kůže a vrchní suknici z kožených pásů, nejprve však musel odložit šarlatovou šerpu svého vysokého imperia; on jediný se jí směl dotknout, a poté, co ji rozvázal, složil ji pečlivě a uložil do drahokamy posázené krabice, kterou mu podával Thrasyllus. Jeho spodní odění bylo z nachového plátna podloženého vlnou a zpevněného károvaným prošitím, takže za pochodu dobře sálo pot (řada vojevůdců sice dávala při pochodech přednost tunice, a to i když se vezli na gize, jenže vojáci museli pochodovat s dvaceti librami kroužkové brně na sobě, proto i Caesar oblékal pancíř) a bylo dostatečně tlusté, aby v tomto počasí hřálo. Sloužící mu zuli boty a navlékli na nohy trepky z ligurské plsti a pak zmizeli i s odloženou vojenskou výstrojí, aby ji uklidili.

„Navrhoval bych ti, aby sis postavil pořádný dům tak jako Gaius Trebonius, Caesare,“ řekl Thrasyllus.

„Máš pravdu, to udělám. Zítra si vyhlédnu místo.“

Usmál se ještě a odešel do velké místnosti, kde byla rozestavena lehátka a ostatní římské zařízení.

Nenalezl ji tam, ale slyšel, jak si v sousedním pokoji povídá s Orgetorigem. Nejlépe bude vyhledat ji, dokud je něčím zaměstnána, tak ho alespoň nezahrne projevy náklonnosti. Byly chvíle, kdy mu to bylo docela příjemné, nikoli však tohoto večera. Ne s tím rozbolavěným nitrem.

Tamhle je. Skloněna nad dětskou postýlkou, proslulá hříva ohnivých vlasů jí přepadla přes čelo dolů, takže ze synka neuviděl nic než punčošky z nachové vlny. Proč jen si umanula oblékat to dítě do šarlatu? Už mnohokrát nad tím dal najevo svou nelibost, avšak ona ji odmítala vzít na vědomí, jelikož byla královskou dcerou. Pro ni byl tento chlapec budoucím králem Helvetiů; proto mu nach právem náležel.

Vycítila jeho přítomnost ještě dříve, než ho spatřila, okamžitě se napřímila, její oči i zuby se zablýskly ve šťastném úsměvu, jako by nic jiného v její tváři ani neexistovalo. Při pohledu na Caesarovo vousisko se však zamračila.

„Tata!“ zajíkl se chlapeček radostí.

Podobal se spíše tetě Julii než Caesarovi samotnému, a už to stačilo, aby Caesarovo srdce roztálo. Tytéž velké šedé oči, stejná tvář a naštěstí i táž smetanová pokožka namísto pihovaté galské bledosti. Vlásky měl zcela caesarovské, téměř stejného odstínu jako bývaly Sullovy, ani rusé, ani do zlatova. A slibovaly plné opodstatnění pro cognomen Caesar, což znamenalo hlavu s jemným a hustým vlasem. Co se Caesarovi jeho nepřátelé naposmívali kvůli jeho řidnoucí kštici! Škoda jen, že ten chlapec jméno Caesar nikdy neponese. Pojmenovala ho po svém otci, jenž býval králem Helvetiů: Orgetorix.

***

Bývala hlavní manželkou Dumnorigovou, ještě v době, kdy se tento muž dosud krčil kdesi v přítmí, pln zášti ke svému bratrovi, nejvyššímu vergobretovi Aeduů.

Poté, co byli ti z Helvetiů, kteří přežili onen pokus o migraci, zatlačeni zpět do své alpské domoviny a poté co se Caesar vypořádal ještě také s Ariovistem, králem germánských Suebů, vydal se římský vojevůdce na cestu po zemích Aeduů, aby se blíže seznámil s tímto národem, jehož význam v politických plánech trvale narůstal. Byli to Keltové, ovšem pořímštění, a byl to nejpočetnější a nejbohatší kmen v celé Zadní Galii; jeho šlechta hovořila latinsky a kmen získal postavení *spojence a přítele národa římského.* Pro Řím se Aeduové stali hlavním zdrojem jízdního vojska.

Původním Caesarovým záměrem – když tehdy cválal do Genavy – bylo skoncovat nejprve s helvetskou migrací a s germánskými výpady přes řeku Rhenus. Poté, jakmile toho bude dosaženo, chtěl započít s dobýváním území při řece Danubiu po celé délce jejího toku, od pramenů až po ústí. Avšak v době, kdy ono první tažení ve Vlasaté Galii ukončil, rozhodl se své plány pozměnit. Danubius může počkat. Nejprve ze všeho zajistí bezpečnost Itálie od západu tím, že zpacifikuje celou Zadní Galii a promění ji ve zcela loajální nárazníkové území tvořící hráz mezi Naším mořem a Germány. K této radikální změně přispěl právě germánský Ariovistus; pokud by si Řím nepodrobil a plně nepořímštil všechny kmeny v Galii, padly by zcela určitě za oběť dotírajícím Germánům. A po Galech by přišla na řadu Itálie.

Dumnorix spřádal nejrůznější intriky ve snaze nahradit svého bratra jako nejvlivnějšího muže mezi Aeduy, avšak po porážce svých helvetských spojenců (utužil tyto vztahy sňatkem) se stáhl do svého sídla poblíž Matiska, aby si tu lízal své rány; právě tam ho Caesar nalezl, když se vracel do Italské Galie, aby přepracoval své plány

a zreorganizoval svou armádu. Uvítal ho správce, uvedl ho do hostinských pokojů a odporoučel se, aby Caesar mohl sám zvážit, kdy se bude chtít za Dumnorigem vypravit do přijímací síně.

Caesar ovšem do místnosti vkročil v tu nejnevhodnější chvíli – právě v okamžiku, kdy jakási statná žena sršící hněvem napřáhla bělostnou pravici a uštědřila Dumnorigovi tak tvrdou ránu do brady, že Caesar uslyšel, jak mu čelisti cvakly o sebe. Dumnorix se natáhl jak široký, tak dlouhý, zatímco do něho žena, kolem níž vířil fantastický oblak rudých vlasů jako vojevůdcův plášť, počala kopat. Dumnorix se potácivě zvedl, byl však znovu sražen na zem a opět se mu dostalo kopanců, při nichž rozrušená útočnice nešetřila silou. Vtom do místnosti vtrhla další žena, stejné postavy, jen o něco mladší; neporadila si ale s rusovláskou o nic lépe, její pokus o levý hák byl zablokován, vzápětí pak následoval zvedák, který novou příchozí poslal okamžitě v bezvědomí k zemi.

Caesar se nesmírně bavil. Opřel se o stěnu a výjev sledoval dál.

Dumnorix se stáhl z dosahu oněch zabijáckých bot, poklekl na jedno koleno, v očích smrt, když vtom spatřil svého hosta.

„Mne si nevšímej, jako bych tu nebyl," řekl Caesar.

Jenomže jeho slova jako by byla signálem k ukončení kola, ne-li celého zápasu. Rusovláska ještě i nehybnému tělu své druhé oběti uštědřila vzteklý kopanec, ale pak stanula, nádherná ňadra se jí dmula a v tmavomodrých očích bleskl údiv. Nedůvěřivě zírala na onu absurdní postavu, která se tu tak náhle zjevila – na Římana v purpurem lemované toze napovídající jeho vysoké postavení.

„Nečekal – jsem tě – tak brzy!" lapal Dumnorix po dechu.

„To vidím. Ta paní boxuje mnohem lépe než naši atleti při hrách. Jestli ti to bude příjemnější, vrátím se do svých komnat a nechám tě, aby sis vyřídil své domácí problémy v klidu. Pokud je ovšem klid to správné slovo."

„Ne, ne!" Dumnorix si urovnával košili a sbíral ze země pohozený šál; zjistil přitom, že mu byl s krku serván takovou silou, že mu spona, jíž měl onen pruh látky uchycen na levém rameni, vyškubla i celý rukáv z průramku. Upřel na rusovlásku nenávistný pohled a zahrozil jí pěstí. „Já tě zabiju, ženo!"

Nakrčila jen pohrdavě horní ret, neřekla však ani slovo.

„Směl bych být rozhodčím?" otázal se Caesar, odstoupil od stěny a přesunul se do strategického postavení mezi Dumnorigem a rusovláskou.

„Díky, Caesare, raději snad ne. Právě jsem se s tou vlčicí rozvedl."

„S vlčicí? Byla to přece vlčice, kdo odkojil nikoho menšího než samotného Romula a Rema! Doporučil bych ti spíš, abys ji poslal do pole. S pobíjením Germánů by neměla mít žádný problém."

Oči se jí rozšířily, když zaslechla Caesarovo jméno; pokročila až k němu, do blízkosti pouhých několika palců od jeho tváře, a vysunula bradu. „To je křivda, čeho se na mně dopouští!" vykřikla. „Můj kmen už mu není k ničemu, teď když byl poražen a musel se vrátit na své vlastní území, a tak se Dumnorix se mnou rozvedl! Neměl k tomu žádný jiný důvod než svůj prospěch! Nebyla jsem mu nevěrná, nejsem chudá, nejsem nevolnice! Zapudil mne bez jediného zákonného důvodu! Ukřivdil mi!"

„A není snad důvod tady?" otázal se jí Caesar a ukázal na dívku ležící na zemi.

Horní ret se opět trochu nakrčil. „Pche!" vyprskla.

„Máš se svou ženou nějaké děti, Dumnorigu?"

„Ne, ona je neplodná!" vykřikl Dumnorix, chytaje se alespoň tohoto argumentu.

„Nejsem neplodná! Co ty si vůbec představuješ, Dumnorigu? Že děti přicházejí na svět z ničeho nic někde na druidském oltáři? Jsi sice samá děvka a samé víno, ale nejsi dostatečný mužský na to, abys dokázal oplodnit kteroukoli ze svých žen!“ Její pěst znovu vylétla do vzduchu.

Dumnorix ucouvl. „Opovaž se mne dotknout, ženo, a já ti tu podříznu chřtán od ucha k uchu!“ Nůž měl naráz v ruce.

„Nu tak, nu tak,“ řekl káravě Caesar. „Vražda je vražda, a pokud by k ní mělo dojít, by bylo věru lépe, aby se to stalo někde jinde než před očima římského prokonsula. Chcete-li se ale bít dál, jsem ochoten dělat rozhodčího. Ovšem za podmínky stejných zbraní na obou stranách, Dumnorigu. Přeje si snad paní také nůž?“

„Jistěže!“ zasyčela.

Další slova však zůstala nevyřčena a skutky nedokonány, neboť dívka na podlaze začala sténat; Dumnorix, jenž jí byl zjevně očarován, k ní rychle poklekl.

Rusovláska se otočila a pozorovala ho, zatímco Caesar si prohlížel ji. Och, ta je dočista jiná, než jaké já znám! Vysoká, urostlá, přesto však ženský jemná a štíhlá; pas stažený zlatým opaskem jako by se až ztrácel na půl cestě mezi klenutými ňadry a boky, a na té skvostné výšce mají zřejmě hlavní zásluhu její dlouhé nohy, říkal si. Čím však byl přímo unesen, byly její vlasy. Rozlévaly se jí bohatými ohnivými proudy po ramenou a po zádech až po kolena, tak husté a bohaté, že téměř žily svým vlastním životem. Většina galských žen sice měla skvostné vlasy, žádná se však nemohla pyšnit tak zářivou hřívou jako tahle.

„Ty pocházíš z Helvetiů,“ řekl.

Prudce se otočila tváří k němu, jako by teprve teď postřehla něco víc než jen nějakou purpurem lemovanou togu.

„Ty jsi Caesar?“ otázala se.

„Jsem. Ale tys mi neodpověděla na mou otázku.“

„Mým otcem byl král Orgetorix.“

„Ach ano. Ten, co se zabil ještě před onou migrací.“

„Přinutili ho k tomu.“

„Znamená to, že se vrátíš k svému lidu?“

„To nemohu.“

„Proč?“

„Byla jsem zapuzena. Nikdo mě nebude chtít.“

„Nu, to si opravdu říká o nějakou tu ťafku.“

„Ublížil mi, ukřivdil mně! Ničím jsem si to nezasloužila!“

Dumnorigovi se konečně podařilo dívce pomoci opět na nohy, stál teď s rukou kolem jejího pasu. „Zmiz z mého domu!“ rozkřikl se na rusovlásku.

„Ne dřív, než mi vrátíš mé věno!“

„Rozvedl jsem se s tebou, mám právo si ho ponechat!“

„Nu, Dumnorigu,“ říkal mu vlídně Caesar. „Ty jsi přece bohatý muž, ty její věno nepotřebuješ. Ta paní říká, že se nemůže vrátit ke svému lidu; to nejmenší, co pro ni můžeš učinit, je umožnit jí žít někde v přiměřených poměrech.“ Obrátil se k rusovlásce. „Kolik že ti dluží?“ otázal se jí.

„Dvě stě krav, dva býky, pět set ovcí, mou postel a lůžkoviny, můj stůl, mou židli, mé šperky, mého koně, mé služebnictvo a tisíc zlatých mincí,“ odříkávala.

„Vrať jí její věno, Dumnorigu,“ řekl Caesar tónem, jenž nepřipouštěl žádné odmluvy. „Já ji doprovodím z tvého území do Narbonské Galie a usadím ji někde daleko od Aeduů.“

„Ale s tím já tě přece nemohu obtěžovat, Caesare," kroutil se Dumnorix.

„Žádné obtíže s tím mít nebudu, o tom tě ujišťuji. Mám to na cestě."

A tak se také stalo. Když Caesar odcházel ze země Aeduů, doprovázelo ho dvě stě krav, dva býci, pět set ovcí, vůz plný nábytku a truhel, hlouček otroků a rusovláska na zvysoka našlapujícím italském oři.

Co si o tomto cirkusu myslel Caesarův vlastní doprovod, si jeho členové ponechali pro sebe, vděční, že alespoň jednou se jejich vojevůdce neveze ve zmítající se gize a za plného cvalu nediktuje dvěma z nich najednou dopisy. Jel namísto toho volným krokem na koni podél oné paní a vyprávěl si s ní celou cestu z Matiska až po Arausio, kde osobně dohlédl na koupi pozemků dostatečně velkých, aby se na nich mohlo pást dvě stě krav, dva býci a pět set ovcí, a ubytoval rusovlásku i její čeleď v pohodlném domě, který na nich stál.

„Ale já nemám manžela, nemám žádného ochránce!" řekla.

„Nesmysl!" odpověděl se smíchem. „Tady jsme v Narbonské Galii, a ta patří Římu. Myslíš snad, že v tuto chvíli už celý okrsek Arausia neví, kdo tě tu usídlil? Já jsem tu správcem. Nikdo se tě ani nedotkne. Naopak, budou se všichni předhánět, aby ti mohli prokázat službu. Budeš přímo zaplavena nabídkami pomoci."

„Patřím tedy tobě."

„Takového něco si oni samozřejmě pomyslí."

Po celou cestu se spíše mračila, než usmívala, ale teď se na její tváři rozhostil úsměv, v širokých ústech se zableskly její nádherné zuby. „A co si myslíš ty?" otázala se ho.

„Myslím na to, jak krásné by bylo zahalit se do tvých vlasů jako do togy."

„Rozčešu si je."

„Ne," řekl a vyhoupl se na svého cestovního koně, jenž měl normální kopyta. „Umyj si je. Proto jsem tak trval na tom, že v tvém domě musí být pořádná vana. Zvykni si ji používat denně. Uvidíme se na jaře, Rhiannon."

Zamračila se. „Rhiannon? Tak se já přece nejmenuji, Caesare. Vždyť ty znáš mé skutečné jméno."

„Je v něm příliš mnoho ix, než aby to byla jazyková lahůdka. Rhiannon."

„To znamená –"

„Ano. Žalostiplná. Ukřivděná. Zlovolně zhrzená."

Pobídl koně a odklusal, avšak na jaře se vrátil, jak slíbil.

Dumnorix nedal najevo, co mu probíhá hlavou, když se jeho neprávem zapuzená manželka vrátila do země Aeduů v Caesarově doprovodu, ale do smíchu mu nebylo. Zejména když se mezi Aeduy rozkřiklo jako pikantní klípek, že vyhnaná manželka osočená z neplodnosti pak vzápětí otěhotněla a následující zimu porodila Caesarovi ve svém domě poblíž Arausia syna. Což jí nijak nezabránilo, aby pak na jaře a v létě putovala s trénem armády. Kdekoli byl zřízen hlavní stan, usídlila se s dítětem i ona a vyčkávala Caesarova příchodu. Bylo to uspořádání, které se velice osvědčovalo; Caesar ji vídal jen tak často, aby jí zůstával okouzlen, a ona ho poslechla a drhla sebe i dítě tolik, že oba zářili čistotou.

* * *

Zdvihl synka z postýlky a políbil ho, přitiskl si jeho jako malovanou tvářičku ke své zarostlé a škrabavé líci a pozdvihl mu ručičku, aby mu zlíbal dolíčky kloubů.

„On mne poznal navzdory těm vousům.“

„Myslím, že by tě poznal, i kdybys docela změnil barvu.“

„Zemřela mi dcera a matka.“

„Ano. Už mi o tom řekl Trebonius.“

„Nebudeme o tom mluvit.“

„Trebonius také říkal, že možná zůstaneš celou zimu tady.“

„Chtěla by ses raději vrátit do Narbonské Galie? Mohu tě tam poslat, i když bych tě sám nedoprovázel.“

„Ne.“

„Postavíme si tu lepší dům, ještě než napadne sníh.“

„To by se mi líbilo.“

Rozprávěli spolu tiše dál, Caesar přecházel místností sem a tam, dítě držel na ruce a hladil mu rudozlaté kudrny, čisťounkou pleť, vějířky řas klesající zvolna na růžové tvářičky.

„Usnul, Caesare.“

„Takže bych ho měl asi uložit.“

Do postýlky s ním, dobře ho zachumlat do měkounké nachové vlny, hlavičku na purpurový polštářek; Caesar ho ještě chvilku upřeně pozoroval, pak objal Rhiannon paží a spolu s ní vyšel z místnosti.

„Je sice dost pozdě, ale mám připravenou večeři, pokud máš chuť.“

Pozvedl její splývající vlasy a potěžkal je v ruce. „Chuť dostávám, kdykoli tě uvidím.“

„Nejdřív ta večeře. Ty si na jídlo moc nepotrpíš, takže do tebe musím vpravit, co jen dokážu. Pečená zvěřina a vepřová pečeně s pěknou kůrčičkou. Chřupavý chleba, ještě horký z pece, a šestero druhů zeleniny z mé zahrádky.“

Byla obdivuhodná hospodyně, velice se lišila od Římanek; ač z královského rodu, tu byla na kolenou v zeleninové zahradě, tu sama připravovala sýr nebo obracela matrace v posteli, kterou stále vozila s sebou, právě tak jako svůj stůl a židli.

V pokoji bylo teplo od několika ohřívadel žhoucích v temných koutech, po stěnách byly rozvěšeny medvědí kožešiny a vlčí kožky, kdekoli se prkna seschla a zafukovalo – a to ještě zdaleka nebyla zima. Jedli stuleni na témže lehátku, v dotyku spíše přátelském než tělesném, a pak vzala Rhiannon harfu, položila si ji na koleno a počala hrát.

Tohle snad, říkal si, je další příčina, proč se mi pořád tak líbí. Vlasatí Galové byli proslulí svými skvostnými melodiemi, jejich prsty se chápaly mnohem více strun, než měla pouhá lyra, byla to hudba divoká i jemná zároveň, vášnivá a úchvatná. Ach, a zpívat jak uměli! Tak jak se teď rozezpívala ona, když zanotovala jakousi píseň něžnou a tesknou slovy i nápěvem, čiročiré city. Italská hudba byla melodičtější, postrádala však schopnost oné nespoutané improvizace; řecká hudba byla dokonalejší matematicky, chyběla jí však ta síla – i slzy. Toto byla píseň, jež se neopírala o slova, ale o hlas. A Caesar, jenž miloval hudbu ještě více než literaturu anebo výtvarná díla, uchvácen naslouchal.

Milování s ní poté chutnalo jako další prodloužení oněch tónů. Proměnil se ve vichr burácející oblohou, stal se plavcem po oceánu hvězd – a v písni jejího těla posléze nalezl úlevu.

Zprvu se zdálo, jako by propukající *galská* bouře měla být ve skutečnosti bouří *keltskou*. Caesar se teprve měsíc zabydloval v pohodlí svého nového kamenného domu, když přišla zpráva, že karnutští starší, podníceni druidy, zabili svého krále Tasgetia. Nebylo to nic, co by jinak vyvolalo přílišné znepokojení, v tomto případě však k němu důvod byl; králem se Tasgetius stal za přímého Caesarova vlivu. Karnutové byli mnohem významnější galský kmen, než odpovídalo pouhému jejich počtu a majetku, neboť právě nevelký okrsek na karnutském území zvaný Karnutum se stal středem tkáně druidů rozprostřené po celé Vlasaté Galii, samým pupkem druidského světa. Nebylo to oppidum ani město, ale soubor pečlivě vybraných dubových, jeřábových a lískových hájů prostřídaných shluky druidských chýší.

Odpor druidů vůči Římu byl naprosto nesmiřitelný. Řím představoval silné lákadlo k novému, odlišnému a přitažlivému odpadlictví, jehož cílem byl střet se samou podstatou druidského étosu a jeho zničení. Příčinou nebyl Caesarův příchod do Galie. Tento pocit se vrýval do povědomí druidů po dobu téměř dvou staletí, kdy sledovali, jak galské kmeny na jihu postupně podléhají pořímštění. Řekové sídlili v Narbonské Galii mnohem déle, avšak setrvávali v okolí Massilie a s barbary nenavazovali žádné styky. Římané naproti tomu byli nenapravitelně činorodí lidé, navykli si prosazovat své zásady a životní styl, kdekoli se usídlili, a libovali si v udílení vysoce ceněného římského občanství těm, kdo s nimi byli ochotni spolupracovat a kdo jim prokazovali dobré služby. Říznými válečnými akcemi potlačovali nežádoucí jevy, jako byl třeba lov lebek – oblíbená zábava Salluviů, kteří sídlili mezi Massilií a Ligurií – a pokud neuspěli napoprvé, pokaždé se vraceli s novým válečným tažením. Řekové vnesli na jih Galie svoje víno a olivy, avšak Římané dosáhli toho, že se původní obyvatelé Narbonské Galie posléze naučili po římsku i myslet: přestali ctít druidy a své urozené syny namísto do Karnuta posílali studovat do Říma.

Caesarovým příchodem tedy střet nezačínal, nýbrž vrcholil. Jelikož byl pontifikem maximem, a tudíž hlavou římského náboženství, požádal ho Nejvyšší druid v průběhu jeho cesty na území Karnutů – prvního roku, kdy ho doprovázela Rhiannon – o rozmluvu.

„Pokud ti bude vyhovovat arvernština, můžeš tlumočníka poslat pryč," řekl Caesar.

„Slyšel jsem už, že hovoříš několika našimi jazyky, ale proč právě arvernština?" otázal se Nejvyšší druid.

„Moje matka měla služebnou, Cardixu, která byla arvernského původu."

Objevil se stín nevole. „Otrokyni."

„Původně ano, ne však nadlouho."

Caesar si Nejvyššího druida prohlížel od hlavy k patě: byl to pohledný světlovlasý čtyřicátník, oděný prostě v dlouhou tuniku z bílého plátna; byl hladce oholen a nebyl pomalován žádnými ornamenty.

„Máš nějaké jméno, Nejvyšší druide?"

„Kathbad."

„Očekával jsem, že budeš starší, Kathbade."

„Mohu říci totéž, Caesare." Prohlídce byl teď podrobován Caesar. „Jsi galsky světlovlasý. Je to neobvyklé?"

„Ne příliš. Ve skutečnosti je spíše neobvyklé být snědý. Můžeš to posoudit z našich třetích jmen, která zpravidla vypovídají o tělesných rysech. Běžné jméno je Rufus, což znamená ryšavý. Flavus a Albinus svědčí o světlých vlasech. Muž, který má skutečně černé vlasy i oči, se jmenuje Niger."

„A jsi nejvyšším knězem.“

„Ano.“

„Toto postavení jsi zdědil?“

„Ne, pontifikem maximem jsem byl zvolen. Úřad je to doživotní, tak jako u všech našich kněží a augurů, kteří jsou voleni. Zatímco naši magistráti jsou voleni pouze na jeden rok.“

Kathbad zvolna přimhouřil víčka. „I já jsem byl zvolen. Provádíš obřady svého lidu skutečně osobně?“

„Pokud jsem v Římě.“

„Což mi není dost jasné. Byl jsi i hlavním magistrátem svého lidu a teď vedeš jeho armádu. A přitom jsi velekněz. To je pro nás neslučitelné.“

„Pro senát a lid římský vůbec ne,“ řekl Caesar žoviálně. „Naproti tomu, jak se domnívám, tvoří druidové v kmeni do jisté míry výlučnou skupinu. Dalo by snad mluvit o intelektuálech.“

„Jsme jak kněžími, tak i lékaři, právníky a básníky,“ pokusil se Kathbad o stejně lehký tón.

„Aha, čili duševní pracovníci! Znamená to specializovat se na nějaký obor?“

„Trochu, zejména pro ty, kteří rádi léčí. Ale každý z nás zná zákony, obřady, dějiny a písně našeho lidu. Jinak by nemohl být druidem.“

Hovořili v hlavní síni veřejné budovy v Cenabu, nyní už zcela sami, poté co byl tlumočník poslán pryč. Caesar se rozhodl obléci si togu a tuniku pontifika maxima, skvostně vyhlížející oděv s širokými šarlatovými a nachovými pruhy.

„Slyšel jsem,“ řekl Caesar, „že vy nic nezapisujete – takže pokud by jednoho krásného dne byli současně pobiti všichni druidové v Galii, zahynulo by i jejich vědění. Ale jistě zachováváte své učení i nějakým záznamem, v bronzu, na kameni nebo na papíru! Písmo tu přece není neznámé!“

„Není, všichni druidové umí číst a psát. My ale nezapisujeme nic, co se dotýká našeho poslání. Tomu se všemu učíme nazpaměť. Trvá to dvacet let.“

„To je chytré!“ řekl uznale Caesar. Kathbad se zachmuřil. „Chytré?“

„Je to přece vynikající způsob, jak si chránit krk a kůži. Nikdo si netroufne komukoli z vás ublížit. Není divu, že se druid může vydat do samého středu bitvy a zastavit boj.“

„Ale kvůli tomu to přece neděláme!“ zvolal Kathbad.

„To chápu. Ale stejně je to chytré.“ Caesar přešel k dalšímu takovému citlivému tématu. „Druidové neplatí žádné daně, je to tak?“

„Daně neplatíme, to je pravda,“ řekl Kathbad o něco upjatěji, avšak s nepohnutou tváří.

„Ani nesloužíte v armádě?“

„Ani nekonáme službu jako bojovníci.“

„Ani nevykonáváte žádné podřadné práce?“

„Jsou to spíš ty tvé otázky, které jsou chytré, Caesare. Volíš slova, která nám už sama o sobě křivdí. My přece sloužíme, zasluhujeme si svou odměnu. Řekl jsem ti už, že jsme kněžími, lékaři, právníky a básníky.“

„Ženíte se?“

„Ano, ženíme se.“

„A živí vás pracující lidé.“

Kathbad se ovládal. „Oplátkou za naše služby, které nejsou žádným způsobem nahraditelné.“

„Ano, i tomu rozumím. Velice chytré.“

„Předpokládal jsem, že se budeš chovat s větším taktem. K čemu je ti dobré urážet nás?“

„Já vás přece neurážím, Kathbade. Jde mi o holá fakta. V Římě toho dosud víme pramálo o životě těch galských kmenů, které se s námi zatím nedostaly do styku. Polybius sice něco málo o vás druidech napsal a zmiňují se o vás i někteří druhořadí historici. Ale mou povinností je podat o těchto věcech zprávu senátu, a nejlepší způsob, jak si je ověřit, je ptát se,“ řekl Caesar s úsměvem, ale bez vlídnosti. Kathbad však zůstával nepřístupný.

„Pověz mi něco o ženách.“

„O ženách?“

„Ano. Zjistil jsem, že ženy, podobně jako otroci, mohou být podrobeny mučení. Ověřil jsem si rovněž, že je u vás povoleno mnohoženství.“

Kathbad se napřímil. „U nás existuje deset rozličných stupňů manželství, Caesare,“ řekl s důstojností. „To umožňuje jistou šíři, pokud jde o počet žen, které si muž má možnost vzít. My Galové jsme bojovní. A v bitvách muži umírají. Což, jinými slovy řečeno, znamená, že v našem lidu je více žen než mužů. Naše zákony byly tvořeny pro nás, nikoli pro Římany.“

„Přesně tak.“

Kathbad se slyšitelně nadechl. „Ženy tu mají své přesné místo. Podobně jako muži mají i ony duši, zaměňují posléze pobyt na tomto světě za bytí v onom. A jsou i kněžkami.“

„Druidskými?“

„Ne, druidskými ne.“

„Při všech rozdílech jsou mezi námi i podobnosti,“ řekl Caesar a úsměv dostoupil až do jeho očí. „My své kněze volíme, v tom se podobáme. Nepovolujeme ženám zastávat kněžské úřady důležité pro muže, to je další podobnost. Rozdíly jsou v našem postavení jako mužů – týkají se vojenské služby, veřejných úřadů, placení daní.“ Úsměv se vytratil. „Kathbade, Řím nemá ve zvyku rušit božstva a obřady jiných národů. Tobě ani vašim bohům nehrozí ode mne ani ze strany Říma žádné nebezpečí. Až na jednu jedinou věc. Lidské oběti musí ustat. Muži se navzájem pobíjejí všude a v každém národě. Avšak žádný národ žijící v sousedství Našeho moře nezabíjí muže – ani ženy – pro potěšení božstev. Bohové si nežádají lidské oběti, a kněží, kteří se o nich něco takového domnívají, bloudí.“

„Lidé, které obětujeme, jsou buď váleční zajatci, anebo otroci zakoupení právě pro tento účel,“ odsekl Kathbad.

„To nicméně musí přestat.“

„Ty lžeš, Caesare. Ty a Řím galský způsob života vskutku ohrožujete! Hrozíte přímo duším našeho lidu!“

„Už žádné lidské oběti,“ řekl Caesar nesmlouvavě a rázně.

Pokračovali tak ještě po několik hodin. Oba muži se dozvídali víc a víc o myšlenkách toho druhého. Když však schůzka skončila, odcházel z ní Kathbad hluboce znepokojen. Pokud bude Řím i nadále pronikat do Vlasaté Galie, všechno dojde změny; druidský duch se začne vytrácet, až posléze zmizí docela. Proto je třeba Řím z Galie vytlačit.

*** * ***

Caesarovým dalším krokem v reakci na tento rozhovor bylo, že začal vyjednávat o povolání Tasgetia na karnutský královský trůn, jenž byl shodou okolností právě uprázdněn. U Belgů by se o takovéto záležitosti bylo rozhodovalo soubojem, avšak mezi Kelty (včetně Karnutů) měla hlavní slovo rada starších, kde ovšem průběh bedlivě sledovali – a samozřejmě do něho i zasahovali – druidové. Výsledek znamenal těsné vítězství Tasgetia, jemuž pomohl jeho nepopiratelný nárok podle rodového původu. Právě o něho Caesar stál, neboť Tasgetius strávil v dětství čtyři roky v Římě jako rukojmí a byl s to plně pochopit nebezpečí, jaké by hrozilo jeho lidu, kdyby ho měl vést do otevřené války.

To vše teď patřilo minulosti. Tasgetius byl mrtev a radu řídil Nejvyšší druid Kathbad.

„Takže," řekl Caesar svému legátovi Luciovi Munatiovi Plankovi, „vyzkoušíme, do jaké míry se dají zastrašit. Karnutové jsou dosti složité bytosti a Tasgetiova vražda nemusela být zrovna signálem k válce. Snad ho zabili z nějakých kmenových důvodů. Seber Dvanáctou a napochoduj k jejich hlavnímu městu, Cenabu. Zřídíš si tam na nejbližším suchém místě před jeho hradbami zimní tábor a budeš dávat *dobrý pozor*. Není tam naštěstí mnoho lesů, takže nebudou mít příležitost tě překvapit a zaskočit. Ale připrav se na to, že mohou nastat potíže, Planku."

Plancus byl dalším z Caesarových oblíbenců, muž, jenž podobně jako Trebonius a Hirtius vděčil za svůj vzestup plně Caesarovi. „A co s druidy?" otázal se.

„Druidy i Karnutum nech naprosto na pokoji, Planku. Nechci, aby tahle válka dostala jakoukoli náboženskou příchuť, ta potom jen posiluje protivníka v odporu. Mně osobně jsou druidové dost protivní, ale nemám v úmyslu se s nimi střetávat ani o trošku víc, než bude nezbytně nutné."

Plancus s Dvanáctou odpochodoval, takže Caesar s Desátou v Samarobrivě osaměl. Na chvíli si Caesar pohrával s myšlenkou, že do tábora povolá Marka Crassa s jeho Osmou, jelikož byli vzdáleni všehovšudy pětadvacet mil, ale pak se rozhodl ponechat je, kde jsou. Cítil přímo v kostech, že pokud nějaká vzpoura propukne, pak to nebude mezi Kelty, nýbrž mezi Belgy.

Tušení to bylo správné. Každý mocný soupeř zpravidla vyvolá v život protivníky schopné se mu postavit, a jeden takový muž se již objevil. Jeho jméno bylo Ambiorix a byl to spoluvládce belgických Eburonů, téhož kmene, na jehož území přezimovala Třináctá legie složená z dosud zelených rekrutů pod „zcela rovnocenným" velením Sabina a Cotty.

Vlasatá Galie měla velice daleko k jednotě, zejména pokud šlo o vztahy mezi zčásti germánskými a zčásti keltskými Belgy na severu a severozápadě a čistě keltskými kmeny na jih od nich. Jejich neschopnost shodnout se Caesarovi velice posloužila už v minulosti a měla mu neméně napomoci i v nadcházejícím válkou zmítaném roce. Neboť Ambiorix se nepokusil najít si spojence mezi Kelty; obrátil se raději na své belgické druhy. Což Caesarovi umožnilo vést dílčí války s jednotlivými kmeny, nikoli se sjednoceným národem.

Atuatuků zbyla pouhá hrstka – odtamtud Ambiorigovi od chvíle, kdy Caesar prodal celý kmen do otroctví, žádná naděje na pomoc nekynula. Stejně tak nemohl očekávat spolupráci od Atrebatů, kde Kommius, jejich loutkový král v římských službách, podnikal všechno možné, aby za pomoci Římanů dosáhl vytvoření nové hodnosti, Nejvyšší král Belgů. Nerviové před pár lety dostali notně za vyučenou, byl to však velký a lidnatý kmen, který byl stále ještě schopen vyslat do pole hrozivý počet válečníků. Potíž byla jen v tom, že to byli pěší bojovníci, zatímco Ambiorix sám byl

jezdec. Stálo by ovšem za to zjistit, jakou neplechu by tam mohl podnítit, ale za jezdeckým vůdcem Nerviové nepůjdou. Koho potřeboval Ambiorix získat, byli Treverové, jejichž vojsko tvořili především jezdci; a Treverové byli i nejpočetnějším a nejmocnějším kmenem ze všech Belgů.

Ambiorix byl spíše štíhlé postavy, což bylo u Belgů dost neobvyklé, avšak s impozantním zjevem a vystupováním. Vysoký byl jako čistokrevný Germán, vlasy světlé jako len měl ztuženy vápennou vodou, takže mu trčely kolem hlavy jako slunečnímu bohu Héliovi, mohutný světlý knír mu splýval téměř až po ramena a jeho tvář s pronikavýma modrýma očima nepostrádala jistý ušlechtilý půvab. Nosil černé úzké kalhoty i černou košili; velký obdélný šál, který měl obtočen kolem těla a upevněn na levém rameni, nesl eburský vzor černých a nachových kostek na ostře šafránově žlutém podkladu. Těsně nad lokty obepínala obě jeho paže zlatá *torquis* o tloušťce hada, nad zápěstími byla dvojice zlatých náramků posázených zářivým jantarem, na krku se mu leskla další masivní zlatá *torquis* na obou koncích zdobená koňskou hlavičkou. Sponu šálu na rameni tvořil leštěný jantar vsazený do zlata a jeho opasek i ramenní závěs zbroje byly zhotoveny z pospojovaných zlatých destiček posázených jantarem, stejně tak jako pochvy jeho meče a dýky. Vyhlížel každým coulem jako král.

Dříve však, než nabyde dostatečného významu, aby dokázal přesvědčit ostatní kmeny, že se mají spojit s jeho Eburony, potřeboval Ambiorix dobýt jednoho vítězství. A nač chodit dál než do svých vlastních zemí? Tam se přece nabízejí Sabinus s Cottou a s Třináctou legií jako dárek od samotných božstev. Problémem byl jenom jejich tábor; trpké zkušenosti už Galy poučily, že ztéci a dobýt náležitě opevněný zimní tábor je prakticky vyloučeno. Zejména když je vybudován – jako právě v tomto případě – na pozůstatcích mohutného galského oppida, které římská dovednost proměnila v nedobytnou pevnost. Bez vyhlídky na úspěch by byl i jakýkoli pokus Atuatuků oblehnout a vyhladovět ji; Římané i s takovouto úvahou ze strany nepřítele počítali. Každý římský zimní tábor měl zajištěn dostatek čerstvé vody, hojnost zásob a takové hygienické vybavení, že se nemusel obávat nemocí. Ambiorigovi zbývalo jediné: vylákat nějak Římany z Atuatuky ven. Zamýšlel Atuatuku napadnout, ovšem takovým způsobem, aby své Eburony nevystavil žádné úhoně.

Naprosto nečekal, že vstříc mu v tom vyjde sám Sabinus tím, že k němu vyšle delegaci s nedůtklivým dotazem, co si to král vlastně dovoluje. Ambiorix si tedy pospíšil odpovědět na to osobně.

„Nepůjdeš si s ním přece povídat tam ven!“ řekl Cotta, když si Sabinus začal navlékat zbroj.

„Samozřejmě že půjdu. Ty bys měl jít s sebou, spoluveliteli.“

„To tedy ne!“

Takže Sabinus vyšel zcela sám kromě tlumočníka a čestné stráže; rozmluva se uskutečnila přímo před přední bránou Atuatuky, a Ambioriga doprovázelo dokonce méně mužů, než s sebou měl Sabinus. Žádné nebezpečí tu přece nehrozí, pražádné. Co to jen ten Cotta má?

„Proč jsi napadl můj tábor?“ osopil se na krále prostřednictvím tlumočníka Sabinus.

Ambiorix pokrčil rameny a rozpřáhl ruce v přehnaném gestu údivu, oči dokořán překvapením. „Urozený Sabine, nedělám přece nic jiného, než co právě teď podniká každý král a každý náčelník od jednoho konce Vlasaté Galie po druhý,“ řekl.

Sabinus cítil, jak mu krev mizí z tváří. „Co tím chceš říct?“ otázal se a olízl si rty.

„Vlasatá Galie se vzbouřila, urozený Sabine.“

„Zatímco Caesar osobně sedí v Samarobrivě? Nesmysl!“

Další pokrčení rameny, další udivený pohled oněch modrých očí. „Caesar už v Samarobrivě není, urozený Sabine. Tos nevěděl? Rozmyslel si to a odcestoval do Italské Galie, už měsíc je tomu. Jakmile se dostatečně vzdálil, zavraždili Karnutové krále Tasgetia a vzpoura začala. Samarobriva je pod takovým náporem, že se velice brzy čeká její pád. Nedaleko od ní byl rozdrcen Marcus Crassus, Titus Labienus je v obležení. Quintus Cicero s celou Devátou legií jsou mrtví a Lucius Fabius a Lucius Roscius se stáhli do Tolosy v Narbonské Galii. Zůstal jsi tu sám, urozený Sabine."

Zbledlý Sabinus jen potrhl hlavou. „Ach tak. Děkuji ti za otevřenost, králi Ambiorigu." Otočil se a s třesoucími se koleny se téměř rozběhl k bráně, aby o tom pověděl Cottovi.

Cotta na něho zůstal koukat s otevřenými ústy. „Nevěřím jedinému slovu z toho všeho."

„Ale to bys měl, Cotto. Bohové, Marcus Crassus a Quintus Cicero jsou mrtví, stejně tak jako jejich legie!"

„Pokud by byl Caesar změnil své rozhodnutí a odebral se do Italské Galie, Sabine, byl by nás o tom určitě zpravil," trval Cotta na svém.

„Možná to udělal. Ale asi k nám ta zpráva nedorazila."

„Věř mi, Sabine, Caesar je pořád ještě v Samarobrivě! Ambiorix ti napovídal lži, aby nás přiměl k rozhodnutí dát se na pochod pryč odtud. Neposlouchej ho! Je to liška a chce tě vylákat ven jako králíka z nory!"

„Musíme odejít, dřív než se vrátí. *Hned*!"

Jediným svědkem tohoto rozhovoru byl *primipilus* Třinácté legie, centurio s přezdívkou Gorgo, neboť pod pouhým jeho pohledem vojáci údajně kameněli. Jako šedivějícího veterána, jenž byl v římských legiích už od Pompeiovy války proti Sertoriovi v Hispánii, ho Caesar přidělil ke Třinácté kvůli jeho zdatnosti ve výcviku vojáků a kvůli jeho houževnatosti.

Cotta na něho pohlédl, v očích prosbu o podporu.

„Co ty si o tom myslíš, Gorgone?"

Hlava pod fantastickou přilbou s obrovským tuhým chocholem trčícím do stran několikrát pokývla. „Lucius Cotta má pravdu, Quinte Sabine," řekl. „Ten všivák Ambiorix lže. Chtěl by, abysme zpanikařili a vytáhli odtud. V táboře na nás nemůžou, ale v okamžiku, kdy se dáme na pochod, jsme zranitelný. Jestli vyrazíme, jsme všichni mrtví. Máme tu sice moc dobrý chlapce, ale zelený jsou pořád ještě až běda. Potřebujou projít aspoň jednou správně řízenou bitvou – a to s dobrejma spojencema vedle sebe – aby dozráli. Jestli budou nasazený do boje bez nějaký tý veteránský legie, která by se s nima postavila do jedný řady, sesypou se a bude po nich. A to bych já nerad viděl, Quinte Sabine, protože jsou to *doopravdy* nadějný hoši."

„Já vám říkám, že vyrazíme! *Ihned*!" rozkřikl se Sabinus.

A žádnými důvody se nedal oblomit. I po hodině dalšího dohadování a argumentace trval Sabinus stále ještě na ústupu. Pohnout se nedali ani Cotta a Gorgo. Minula další hodina a oni nadále stáli na svém, že Třináctá musí setrvat ve svém zimním táboře.

Sabinus vyrazil ven sehnat si něco k jídlu a Cotta s Gorgonem zděšeně hleděli jeden na druhého.

„Je to blázen!" křičel Cotta, nedbaje, že uráží legáta v přítomnosti centuriona. „Jestli mu my dva společně nedokážeme ten ústup vymluvit, je schopen nechat nás všechny pobít."

„Problém je asi v tom," zauvažoval Gorgo, „že on jednou vyhrál jako samojedinej bitvu, a teď si myslí, že zná vojenskou příručku líp než sám Rutilius Rufus, kterej ji

napsal. Ovšem Venellové nejsou Belgové, a Viridovix byl typickej natvrdlej Gal. Jenomže Ambiorix není ani typickej, ani natvrdlej. Je to krajně nebezpečnej chlap.“

Cotta si vzdychl. „Budeme se muset snažit dál, Gorgone.“

A tak se snažili. Snesla se už noc a oni se stále ještě pokoušeli přesvědčit Sabina, jenž však byl čím dál tím zatvrzelejší a rozhněvanější.

„Tak už toho konečně nech!“ křikl na něho posléze Gorgo, jemuž došla trpělivost. „Při Martovi, pokus se věci vidět, jak doopravdy vypadaj! Jestli opustíme tenhle tábor, jsme všichni mrtví! Což zahrnuje jak tebe, tak i mě! Ty jsi třeba připravenej umřít, ale já ne! Caesar sedí v Samarobrivě, a ať jsou ti všichni bozi milostiví, jestli on někdy přijde na to, co se tu těchhle posledních dvanáct hodin dálo!“

Pro člověka, jenž se nedokázal smířit s přítomností krále Kommia na římské radě, nebyla samozřejmě o nic stravitelnější takováhle slova od prostého centuriona, ať si to byl veteránský *primipilus*, či nikoli. Zrudlý v tváři napřáhl ruku, vrhl se na něho a uštědřil mu políček. To už bylo pro Cottu příliš, skočil mezi ně, srazil Sabina na zem, klekl na něj a nemilosrdně do něho začal bušit pěstmi.

Byl to Gorgo, kdo je od sebe celý zděšený posléze roztrhl. „Nechte toho, prosím vás!“ křičel na ně. „Myslíte si snad, že ti moji kluci jsou hluchý, němý a slepý? Oni moc dobře vědí, co se tu mezi námi děje! Ať se rozhodnete, jak se rozhodnete, už se jednou rozhodněte! Tímhle jim moc nepomůžete!“

Cotta, slzy na krajíčku, upřel pohled na Sabina. „Dobrá, Sabine, ať je po tvém. Ani Caesar by ti patrně nevymluvil, co ti straší v hlavě!“

*** * ***

Zorganizovat ústup trvalo celé dva dny, neboť vojáci, všichni ještě nezkušení mladíčci, se za nic na světě nedali svými centuriony přesvědčit, aby své ranečky nepřetěžovali všelijakými osobními poklady a suvenýry a aby zredukovali svou záložní výstroj a další cetky uložené na vozech. Nic z toho nemělo cenu jediného sestercie, ovšem pro sedmnáctileté rekruty to představovalo drahocenné upomínky na počátky jejich vytoužené vojenské dráhy.

Pochod byl už od počátku nesmírně pomalý, k jeho urychlení nepřispívaly ani sněhové plískanice, které jim do tváří hnal hučící vichr přímo z Germánského oceánu; půda byla promáčená i zmrzlá, vozy se bořily až po nápravy a nebylo snadné je vyprošťovat. Den nicméně ubíhal a rozeklané výšiny Atuatuky se začaly ztrácet v plouhajících se mlhách. Sabinus se začal před Cottou holedbat, ten však jen sevřel rty a neřekl ani slovo.

Déšť a sníh zato poskytly výtečný skryt Ambiorigovi a jeho Eburonům, kteří si dávali s rozmyslem na čas jako muži, kteří mnohem lépe než Římani znali zdejší krajinu.

Vše zatím probíhalo naprosto hladce podle Ambiorigova plánu; nemohl ovšem připustit, aby římský pochodový proud sledující tok Mosy dospěl tak daleko od Atuatuky, že by se náhodně setkal s někým z mužů Quinta Cicerona, neboť Quintus Cicero a Devátá legie byli samozřejmě náramně naživu. V okamžiku, kdy Sabinus v čele Třinácté dospěl s celou legií do úzké soutěsky, vyslal Ambiorix své pěšáky, aby zastavili další postup římského předvoje a současně vypustil jízdní bojovníky proti týlu pochodového proudu, jenž se začal obracet a překážel tak čelním jednotkám v ústupu ze sevření rokle, tolik výhodné pro Ambiorigovy záměry.

První reakcí na nájezd ječících eburonských hord proti oběma koncům kolony byla slepá panika, Eburoni se tentokrát nevyzdobili svými zářivě žlutými šerpami, takže vyhlíželi jako černé stíny hrnoucí se na svět odkudsi z podsvětí. Nezkušení příslušníci Třinácté legie nevydrželi ve formaci a pokoušeli se prchat. Ještě horší to bylo se Sabinem, kterého úlek a strach rázem zbavily všeho, čemu se kdy naučil o taktice.

Když však pominul první otřes, Třináctá legie, uchráněná před okamžitým zmasakrováním právě oním úzkým prostorem, v němž se přepad odehrál, se poněkud uklidnila. Prchat nebylo kam, a jakmile Cotta, Gorgo a jeho centurioni sešikovali rozprášené nováčky opět do bojové sestavy, chlapci si k svému uspokojení uvědomili, že nepřátele dokáží i pobíjet. Vybičováni bezvýchodností situace se vzchopili k rozhodnutí, že umírat nebudou jen oni sami. A zatímco bojovníci v čele a v týlu pochodového proudu odráželi eburonské útoky, vojáci v jeho středu za pomoci nebojových sil a otroků začali vršit obranné náspy.

Při západu slunce tu Třináctá dosud stála, otřesně prořídlá, ale zdaleka neporažená.

„Neříkal jsem ti, že jsou to dobrý chlapci?“ otázal se Gorgo Cotty, když na okamžik mohli stanout, aby nabrali dech; Eburoni se právě stáhli, aby se sešikovali k dalšímu hromadnému útoku.

„Proklínám Sabina!“ zasyčel Cotta. „*Jsou* to výteční hoši! Jenže všichni tu zemřou, Gorgone, zatímco by si zasloužili žít a ozdobit své praporce vyznamenáními!“

„Och, při Jovovi!“ zasténal Gorgo.

Cotta sebou trhnul, obrátil se a zalapal po dechu. Sabinus, s jakousi tyčí, na niž uvázal svůj bílý šátek, právě přelézal hromady mrtvých v ústí soutěsky směrem k místu, kde se Ambiorix radil s veliteli svého vojska.

Ambiorix, ozdobený zářivě žlutým šálem, neboť byl jedním z velitelů, Sabina uviděl a vyšel mu několik kroků vstříc, dlouhý meč skloněn hrotem k zemi. S ním postoupili kupředu dva další náčelníci.

„Příměří! Příměří!“ vykřikl ztěžka oddychující Sabinus.

„Příměří s tebou uzavřu, Quinte Sabine, ale jedině pokud složíte všechny zbraně,“ řekl Ambiorix.

„Ušetři ty z nás, kteří zbyli, prosím tě!“ řekl Sabinus odhazuje ostentativně meč i dýku od sebe.

Odpovědí mu byl náhlý švih Ambiorigova předlouhého meče; Sabinova hlava vzlétla do vzduchu, loučíc se s attickou přilbou stejně tak, jak se musela rozloučit s tělem. Jeden z Ambiorigových druhů zachytil přilbu ještě v letu, avšak Ambiorix si počkal, až se hlava na zemi dokutálí, než k ní přešel a sebral ji.

„Och, mor na tyhle okudlané Římany!“ zaklel, když si nedokázal Sabinovy kratičké vlasy omotat kolem prstů. Teprve když sevřel ruku jako pařát, podařilo se mu ji zvednout do výše a mávnout směrem k Třinácté. „Do útoku!“ zaječel. „Usekejte jim všem hlavy! Sekejte hlavy!“

I Cotta byl skolen a sťat zanedlouho poté, avšak Gorgo se dožil ještě toho, že uviděl, jak *aquilifer* umíraje vstoje dokázal ještě sebrat poslední síly a mrštit posvátným stříbrným orlem jako oštěpem vzad za vytrácející se římské řady.

Se soumrakem se Eburoni stáhli a Gorgo obcházel své chlapce, aby se přesvědčil, kolik z nich se drží na nohou. Zoufalý zbyteček: sotva dvě stovky z původních pěti tisíc.

„Nuže, do toho, hoši,“ řekl jim, když se shlukli uprostřed moře svých padlých kamarádů, „taste meče. Zabijte všechny, kdo ještě dýchají, a pak se vraťte sem ke mně.“

„Kdy se Eburoni zase vrátí?“ otázal se sedmnáctiletý chlapec.

„Za úsvitu, chlapče, jenomže tu nikoho z nás nenajdou naživu, aby ho mohli upálit v těch svých košatinách. Dobijte raněné, pak přijďte sem. Naleznete-li kohokoli z našich nebojových jednotek nebo z otroků, dejte jim vybrat. Ať se buď teď hned seberou a pokusí se prorazit k Remům, anebo ať zůstanou tady a zemřou společně s námi.“

Zatímco se vojáci vydali splnit jeho rozkazy, Gorgo sebral stříbrného orla a rozhlížel se kolem sebe, neboť jeho oči už přivykly šeru. Ah, tamhle! Vydlábl v měkké, krví prosáklé půdě úzkou rýhu a žerď s orlem do ní zahrabal, jen nehluboko. Poté začal zvedat a přetahovat mrtvá těla kolem, až jimi bylo ono místo zcela zakryto, nato usedl na kámen a vyčkával.

Kolem půlnoci se přeživší vojáci Třinácté legie raději sami zabili, než by se dali upálit zaživa v proutěných klecích.

*** * ***

Příslušníků nebojových sil i otroků zbylo jen nemnoho, neboť všichni vytrhávali padlým vojákům meče a štíty a bojovali. Avšak ti, kteří přežili, byli bez námitek propuštěni nepřátelskými řadami, takže k Caesarovi dospěla zpráva o osudu Třinácté už za soumraku následujícího dne.

„Trebonie, ty se tu o všechno postaráš,“ řekl už v pevné ocelové zbroji, šarlatový plášť vojevůdce upnut přes ramena.

„Caesare, nemůžeš se přece nikam vydat bez ochrany!“ vykřikl Trebonius. „Vezmi s sebou Desátou; pošlu pro Marka Crassa a pro Osmou, aby zatím Samarobrivu hájili oni.“

„Ambiorix už bude dávno pryč,“ řekl s klidem Caesar. „Dobře ví, že vzápětí dorazí římské posily, a nemá v úmyslu to své vítězství jakkoli oslabit. Vyzval jsem už remského Doriga, aby povolal své muže do zbraně. Bez ochrany nebudu.“

A nebyl. Když dosáhl řeky Sabis, v místě nedaleko od jejího pramene, čekal ho už Dorix s deseti tisíci kavaleristů. Spolu s Caesarem sem přijel oddíl aedujské jízdy a jeden z jeho nových legátů, Publius Sulpicius Rufus.

Když vyjeli na vrchol pahorku, Rufus vydechl úžasem. Dole pod sebou uviděli masu remských jezdců. „U Jova, to je pohled!“

„Hezká podívaná, co?“ zavrčel Caesar.

Na kostkovaných šálách Remů se střídala jasná modř s tlumeným karmínem, vetkán byl do nich ještě tenký žlutý proužek a stejný vzor měly i jejich kalhoty; matně karmínové byly také jejich košile, zatímco pokrývky koní zářily jasnou modří.

„Netušil jsem, že Galové jezdí na tak pěkných koních.“

„Však se ostatní Galové na žádné takové neposadí,“ řekl Caesar. „Máš totiž před sebou Remy, kteří se už před řadou generací začali živit šlechtěním italských a hispánských plemen. Proto mě také právě oni vítali tak nadšeně a s tolika vřelými projevy přátelství. Měli potíž s ochranou svých chovů – ostatní kmeny podnikaly neustálé nájezdy na jejich stáda. Odrážením útoků se z nich samotných sice stávali vynikající kavaleristé, ale přesto přicházeli o spoustu zvířat a chovné hřebce museli ustájit doslova v pevnostech. Kromě toho sousedí s Trevery, kteří po remských koních přímo prahnou. Pro Remy jsem byl darem bohů – můj příchod se pro ně stal znamením,

že Řím hodlá ve Vlasaté Galii setrvat nadobro. Takže Remové mi poskytují vynikající jízdu, a já na oplátku zase mezi Trevery – abych je trochu postrašil – vysílám Labiena.“

Sulpicius Rufus se zachvěl; přesně věděl, co má Caesar na mysli, i když Labiena znal jen z historek kolujících po Římě. „A co je vlastně na galských koních tak špatného?“ otázal se.

„Nejsou o mnoho větší než naši poníci. Zdejší plemeno, pokud nemá příměs cizí krve, jsou skutečně poníci. Což je velice nepříjemné pro muže takového vzrůstu, jaký je běžný u Belgů.“

Dorix vyjel na výšinu a srdečně se s Caesarem pozdravil, pak stočil svou ploskonosou klisnu s krásnou dlouhou hřívou po bok vojevůdce.

„Kde je teď Ambiorix?“ otázal se Caesar, jenž od chvíle, kdy obdržel onu zprávu, zachovával klid a nedal najevo sebemenší známku zármutku.

„Nikde v blízkosti bojiště. Moji zvědové hlásili, že je zcela opuštěné. Přivedl jsem s sebou otroky, aby mrtvé spálili a pohřbili.“

„To je od tebe velice laskavé.“

Utábořili se na noc a ráno se vydali na cestu.

Ambiorix odvezl všechny své mrtvé; v rokli ležela pouze těla Římanů. Caesar sesedl a rukou dal pokyn, aby se Remové i jeho vlastní jízdní eskadrona zdrželi opodál. Šel dál jen se Sulpiciem Rufem a už cestou se mu po zbrázděných tvářích řinuly slzy.

Ze všeho nejdříve nalezli tělo sťatého Sabina, jednoznačně o tom svědčila jeho zbroj legáta; a Sabinus byl pomenší, zatímco Cotta byl značně vyšší postavy.

„Ambiorix si hlavu římského legáta odvezl, aby s ní ozdobil vchod do svého domu,“ řekl Caesar, nedbaje, jak se zdálo, slz.

Téměř všechna těla byla bez hlavy. Eburoni podobně jako mnoho galských kmenů, ať keltských, či belgických, utínali hlavy nepřátel jako bojové trofeje, aby si je pověsili na veřeje svých příbytků.

„Jsou obchodníci, kteří prodejem cedrové pryskyřice Galům vydělávají spoustu peněz,“ řekl Caesar, jenž stále ještě tiše plakal.

„Cedrové pryskyřice?“ otázal se Sulpicius Rufus, který rovněž slzel a jemuž tento věcný tón rozmluvy připadal naprosto bizarní.

„Galové s její pomocí ty hlavy konzervují. Čím více hlav má muž rozvěšeno kolem svých dveří, tím vyšší je jeho vojenská prestiž. Někomu nevadí, že se z nich posléze stávají pouhé lebky, ale přední šlechtici nakládají své trofeje do cedrové pryskyřice. Sabina poznáme, až ho spatříme.“

Pohled na mrtvé a na bojiště nebyl pro Sulpicia Rufa ničím novým, avšak tažení absolvovaná v raném mládí se všechna odehrávala na Východě, kde se věci děly, jak si právě teď uvědomoval, jiným způsobem. *Civilizovaně.* Toto bylo poprvé, kdy zavítal do Galie, a přibyl pouhé dva dny předtím, než dostal od Caesara rozkaz, aby ho na této cestě za smrtí doprovodil.

„Nu, nebyli alespoň zmasakrováni jako bezbranné ženy,“ řekl Caesar. „Svedli tu strašlivý boj.“ Náhle stanul.

Došel k místu, kde se přeživší vojáci zjevně pozabíjeli sami, o tom nemohlo být pochyb; hlavy zůstaly nedotčeny, Eburoni se jejich tělům zřejmě vyhnuli širokým obloukem, snad vylekáni takovouto zmužilostí, jim samým cizí. Zemřít v bitvě znamenalo slávu. Zemřít po ní, v temnotách, bylo děsivé.

„Gorgo!“ řekl Caesar a teprve teď se zcela zhroutil.

Poklekl vedle prošedivělého veterána a chopil jeho tělo do náruče, schoulil se k němu, přitiskl tvář k neživoucím vlasům a tiše hořekoval. Jeho nářek neměl pranic společného s matčinou a dceřinou smrtí, to plakal vojevůdce pro své vojáky.

Sulpicius Rufus kráčel dál, otřesen, neboť teď teprve uviděl, jak mladičcí byli, většina z nich se ještě ani neholila. Och, co tohle je za svět! Uslzenýma očima přebíhal z tváře na tvář, hledaje nějakou známku života. A nalezl ji v tváři staršího centuriona, jehož ruce dosud svíraly jílec meče zabořeného v jeho břichu.

„Caesare!“ křikl. „Caesare, jeden z nich žije!“

A tak zvěděli příběh Ambioriga, Sabina, Cotty a Gorgona, ještě než onen centurio *pilus prior* posléze dokonal.

Caesarovi slzy dosud neosychaly; vztyčil se.

„Nikde tu není orel,“ řekl, „ale měl by tu být. Aquilifer ho vrhl do středu obrany ještě dříve, než zemřel.“

„Sebrali ho určitě Eburoni,“ řekl Sulpicius Rufus. „Převrátili kdeco, kromě těch, kteří zabili sami sebe.“

„Což Gorgo určitě předpokládal. Najdeme ho právě tam.“

Jakmile odklidili těla v Gorgonově blízkosti, objevili i stříbrného orla Třinácté legie.

„Za celé své dlouhé vojenské dráhy, Rufe, jsem ještě nikdy nespatřil legii pobitou do posledního muže,“ řekl Caesar, když se vraceli k místu, kde trpělivě vyčkával Dorix a Remové. „Věděl jsem, že je Sabinus nadutý hlupák, ale když si tak dobře poradil s Viridovigem a s Venelly, domníval jsem se, že nějaké schopnosti přece jen má. Pochyboval jsem spíše, o Cottovi, že by na to stačil sám.“

„To všechno jsi nemohl tušit,“ řekl Sulpicius Rufus v nejistotě, co na to říci.

„Nemohl. Ale ne pokud jde o Sabina. Nepředvídatelný se ukázal spíše Ambiorix. Belgové v něm objevili zdatného vůdce. Potřeboval mě porazit zcela o své újmě, tak aby všem ostatním ukázal, že je schopen je vést. Teď se určitě vydal očichávat Treverům zadky.“

„A co když Nerviům?“

„Ti bojují opěšalí, což je u Belgů neobvyklé. Ambiorix je jezdec. Proto pojede na námluvy k Treverům. Cítíš se na dlouhou jízdu, Rufe?“

Sulpicius Rufus zamžikal. „Tvou výdrž v sedle asi nemám, Caesare, ale udělám vše, oč požádáš.“

„Dobrá. Já musím zůstat tady a vést pohřební obřady za Třináctou legii, jejímž padlým chybí hlavy, takže nemohou dostat do úst minci, aby mohli zaplatit Charónovi. Naštěstí jsem pontifikem maximem. Jsem oprávněn uzavřít potřebné smlouvy s Jovem Nejlepším Nejvyšším a s Plutonem, aby Charónovi za ně za všechny zaplatili hromadně.“

Bylo to nadmíru pochopitelné. Ti Římané, kteří byli za normálních okolností sťati, ztráceli současně i římské občanství; a nemít ústa, která by přijala minci k zaplacení převozu přes řeku Styx, znamenalo, že stínům oněch mužů – nikoli duším, nýbrž bezduchým pozůstatkům někdejšího života – by nezbylo než namísto sestupu do podsvětí nadále bloudit po zemi. Měli by tak blízko – jako neviditelní pomatenci – k živoucím bláznům bloumajícím světem sem a tam. Od soucitných lidí se jim sice dostává jídla i oděvu, nikdy se však nedočkají pozvání, aby setrvali, a nikdy také nepoznají teplo domova.

„Vezmi si mou eskadronu jízdy a jeď pro Labiena,“ řekl Caesar, vyňal z podpaždí šátek, utřel si oči a vysmrkal se. „Najdeš ho na Mose, nedaleko od Viroduna. Dorix ti

dá pár Remů jako průvodce. Pověz Labienovi, co se tu přihodilo, a řekni mu, ať je ostražitý. A ještě něco mu vyřiď," Caesar se chraptivě nadechl, „řekni mu, že milost nesmí dostat absolutně nikdo."

* * *

Quintus Cicero nevěděl o osudu Sabina, Cotty a Třinácté legie pranic. Utábořeni přímo uprostřed Nerviů a bez dobrodiní pevnosti, jako byla Atuatuka, se tu Ciceronův mladší bratr a Devátá legie zařídili na zimu s takovým pohodlím, jaké jen dovolovala rovinatá pastvina, po níž se prohánějí vichry se sněhem a plískanicemi – především ovšem tak daleko od okraje lesa, jak to jen bylo možné, a v dostatečné vzdálenosti od řeky Mosy.

Nebylo to koneckonců tak docela špatné místo. Táborem protékal vesele zurčící a nezamrzající potok, zajišťující na přítoku čistou vodu a odvádějící na opačném konci splašky z latrín do Mosy. Potravin měli hojnost, a to v daleko pestřejší skladbě, než Quintus Cicero po oné neradostné poradě v Portu Itiu vůbec doufal. Dřevo na topení nebylo těžké obstarat, třebaže oddíly vyslané pro ně do lesa vycházely vždy plně vyzbrojeny, zůstávaly v bojové pohotovosti a měly kromě toho zřízen signální systém pro případ, že by potřebovaly pomoc.

Nejpříjemnějším rysem tohoto zimního ubytování byla existence přátelsky nakloněné vesničky v bezprostřední blízkosti tábora; místní nervijský šlechtic stranil pobytu římské armády v Belgice, neboť byl přesvědčen, že pokud se Belgové stanou spojenci Říma, budou mít mnohem lepší vyhlídky ubránit se Germánům. Výsledkem bylo, že s ochotou pomáhal, kdekoli to bylo možné, a že také projevoval shovívavost, pokud šlo o ženy pro římské vojsko. Byl-li voják ochoten zaplatit, byly tu i ochotné ženy. Quintus Cicero s poškubávajícími koutky úst jen mhouřil oči a spokojil se tím, že v dopise svému staršímu bratrovi hovícímu si touto dobou v Římě nadhodil otázku, zda by vlastně neměl požadovat nějakou část z podílu, který Vertiko nepochybně vybírá od svých svolných nevolnic i dalších zájemkyň, jejichž řady se utěšeně rozrůstaly, sotva se široko daleko rozletěla zvěst o štědrosti v táboře Deváté.

Devátá legie byla složena z opravdických veteránů naverbovaných v Italské Galii v průběhu posledních pěti měsíců Caesarova konsulátu; museli si probojovat cestu, jak s oblibou vykládali, od řeky Rhodanu až po Oceanus Atlanticus a od Garumny v Aquitanii až ke břehům belgické Mosy. Ačkoli nikomu z nich nebylo přes třiadvacet let, byli to už ošlehaní a nebojácní chlapi. Plemenem byli v podstatě spřízněni s těmi, s nimiž teď už po pět let sváděli boje – Caesar je totiž vesměs získal z krajů na levém břehu řeky Padus, v Italské Galii. Jejími obyvateli byli převážně potomci Galů, kteří do Itálie vtrhli pár století předtím. A tak byli vojáci Deváté povětšině vysocí, světlovlasí nebo narezlí a světloocí. Ne že by jim kvůli tomuto příbuzenství byli dlouhovlasí Galové jakkoli přirostli k srdci; Devátá Vlasaté Galy ze srdce nenáviděla, ať to byli Belgové, či Keltové. Nic nevadí, žije-li vojsko v respektu před nepřítelem, nemůže však vůči němu chovat jakékoli pocity náklonnosti, nebo dokonce soucitu. Nenávist náleží k základní citové výbavě řádného vojáka.

To, že Quintus Cicero nic nevěděl o osudech Třinácté, však nebyla jediná mezera v jeho informacích o současné situaci; chyběly mu i zprávy o tom, jakým způsobem Ambiorix intrikuje na radách Nerviů a jak se snaží natropit Římanům co největší škody ještě dříve, než dospěje k nějaké dohodě s Trevery. Páka, jakou Ambiorix nasazoval, byla prajednoduchá: jakmile zjistil, že se nervijské ženy Římanům nabízejí, jen aby si v

zimním táboře Deváté přivydělaly nějaký peníz (což byl statek, k jakému se normálně dostávaly jen velice zřídka), bylo už velice jednoduché Nervie notně popíchnout.

„To vám doopravdy nevadí namáčet si knot do toho, co pomuchlal nějaký římský voják?“ tázal se, modré oči dokořán údivem. „Budou ty vaše děti opravdu vaše? Budou mluvit nervijsky, nebo latinsky? Budou pít pivo, nebo víno? Budou se olizovat při představě chleba namazaného máslem, anebo vzdychat po olivovém oleji, do kterého by si ho mohli máčet? Poslechnou si raději písně druidů, anebo půjdou raději shlédnout nějakou tu římskou frašku?“

Pár dní se tak zdálo, že Ambiorigovi přeje štěstí. Poté se pokusil o setkání s Quintem Ciceronem, na němž hodlal vyzkoušet stejnou léčku, na jakou nachytal Sabina. Jenomže Quintus Cicero nebyl věru žádný Sabinus; nepřijal dokonce ani Ambiorigovo poselstvo, a když nepřestávali naléhat a dorážet, vzkázal jim zhurta po poslovi, že s žádným dlouhovlasým Galem jednat nebude, ať se pitvoří, jak chce, a ať laskavě táhnou do háje (kterážto výzva byla formulována jazykem ještě daleko méně diplomatickým).

„Naservíroval jsi jim to pěkně, jen co je pravda,“ okomentoval to centurio *primipilus* Titus Pullo a zazubil se od ucha k uchu.

„Pche!“ řekl jen Quintus Cicero a poposedl si na kurulském křesle. „Já tu přece nejsem od toho, abych se sral s kdejakým drzým primitivem. Já mám docela jiné úkoly. Jestli chtějí jednat, ať si jdou za Caesarem. Vyjednávání je Caesarova záležitost, ne moje.“

„Zajímavý na Quintovi Ciceronovi je,“ řekl Pullo svému druhovi Luciovi Vorenovi, jenž byl *pilus prior,* „že on klidně dokáže říct takovýho něco jako teď, a pak se hned obrátit k Vertikovi a bejt na něj jako mílius – aniž by se snad zdálo, že je v něčem nedůslednej.“

„Hm, Vertika on má totiž docela rád,“ řekl Vorenus. „Pro něj Vertiko není kdovíjakej vlezlej divoch. A jakmile se jednou octneš na seznamu Ciceronovejch přátel, je pak docela jedno, co jsi vlastně zač.“

Což bylo v podstatě totéž, co Quintus Cicero sděloval na papíře svému staršímu bratříčkovi v Římě. Psali si tak už celá léta, neboť každý vzdělaný Říman psával bezpočet dopisů jiným vzdělaným Římanům. Dokonce i řadoví vojáci psali pravidelně domů svým rodinám, aby jim sdělili, jak se jim tu žije, co dělají, jaké bitvy vybojovali a s jakými chlapy sdílejí stan. Značná část z nich uměla psát již před vstupem do armády, ti ostatní pak zjišťovali, že alespoň část zimy v táboře se budou muset povinně učit. Zejména ve službě pod vojevůdci, jako byl Caesar, jenž jako dítě sedával na kolenou Gaiovi Mariovi a hltal všechno, co mu Gaius Marius ze svých zkušeností sděloval. Včetně poučení o užitečnosti legionářů, kteří umějí číst a psát.

„Je to něco podobného, jako když učíš vojáky plavat,“ mumlával Marius mrtvicí ztuhlými rty. „Může to někdy i zachránit životy.“

Je to zvláštní, říkal si Quintus Cicero. Ten můj bratříček je vlastně tím snesitelnější, čím větší vzdálenost nás dělí. Odtud, ze zimního tábora mezi Nervii mu vskutku připadal jako téměř ideální starší bratr. Zatímco na Via Tusculana, kde ho měl nablízku – a kde trvale hrozilo, že se může neohlášen objevit u dveří – byl zpravidla k nesnesení. Z jedné strany do něho hučel Marcus samé dobré rady, o které Quintus vůbec nestál a které se mu nechtělo ani poslouchat, zatímco mu do druhého ucha vříkala Pomponia a navíc musel balancovat jako provazolezec, aby zachoval dostatečně vlídnou tvář vůči Pomponiinu bratrovi Attikovi a zůstal přesto alespoň trochu pánem ve svém vlastním domě.

Ne že by každý z dopisů, který od Cicerona obdržel, nebyl tak jako tak plný rad, jenomže tady, uprostřed Nerviů, nebylo třeba se jimi řídit, ba dokonce je ani číst. Quintus se zdokonalil v umění rozpoznat s přesností jedné slabiky, kde kázání začíná a kde zase končí, takže ony početné aršíky prostě přeskočil a četl jen to zajímavé.

Starší bratr Cicero byl až otřesný stydlín, jenž si po celých pětadvacet let, co žil se svou obávanou ženou Terentií, netroufl ani očkem mrknout po jiné. A tak, pokud byl Quintus Marku Tulliovi nablízku, nezbývalo než tvářit se stejně umravněle. Zde mezi Nervii nebyl naštěstí nikdo, kdo by sledoval, co to zase mladší bratříček provádí. A mladší bratříček se toho naprováděl při sebemenší příležitosti věru dost. Třebaže byly belgické ženy poněkud rozložité a trochu ráznějších způsobů, všechny se předháněly v získávání přízně onoho pomilováníhodného hubeňourka a velitele tábora, s jeho rozkošnými způsoby a velkoryse otevřeným měšcem. Po životě stráveném s Pomponií (jež byla rovněž ráznost sama) se ovšem Quintovi Ciceronovi belgické ženy jevily jako sama Elysejská pole nekomplikovaných radovánek.

Avšak hned nazítří poté, co se poslové krále Ambioriga namísto přijetí dočkali nezdvořilého vyhazovu, začal se Quinta Cicerona zmocňovat prazvláštní nepokoj. Něco nebylo v pořádku; ale co, to ani on sám netušil. A pak ho začala jaksi svrbět špička nosu. Poslal pro Pullona a pro Vorena.

„Něco se chystá," řekl, „a moc se mě nevyptávejte, jak jsem na to přišel, protože já sám nemám ponětí, kde jsem to sebral. Pojďme se projít po táboře a podívat se, jak bychom ještě mohli vylepšit jeho obranu."

Pullo se po očku podíval na Vorena; pak oba dva s respektem upřeli pohled na Quinta Cicerona.

„A pošlete hned někoho, ať přivede Vertika – potřebuju s ním mluvit."

Jakmile to bylo zařízeno, vydali se všichni tři v doprovodu centurionů obhlédnout přísným okem tábor.

„Víc věží," řekl Pullo. „Máme jich šedesát, potřebujeme jich ale dvakrát tolik."

„Souhlasím. A valy zvýšit o deset stop."

„Hlínou, nebo trámy?" otázal se Vorenus.

„Trámy. Zem je nasáklá vodou a promrzlá. S trámy to půjde rychleji. O těch dalších deset stop prostě nastavíme předprsně. Ať se chlapi ihned vydají kácet. Pokud se na nás chystá nějaký útok, do lesa se nedostaneme, tak ať se to vyřídí hned. Stačí je porazit a dovléct do tábora. Upravit si je pak už můžeme tady."

Jeden z centurionů odklusal.

„Do příkopů by se mělo zapíchat víc kůlů," řekl Vorenus, „protože prohloubit už nejdou."

„Určitě. Jak jsme na tom s uhlím?"

„Něco málo máme, ale pokud budeme potřebovat opálit těch pár tisíc zašpičatělých kolíků, nebude to stačit. Materiálu na ně bude dost z těch větví."

„Pak je třeba zjistit, kolik uhlí nám bude schopen poskytnout Vertiko." Velitel se zamyšleně popotahoval za dolní ret.

„Obléhací kopí."

„Z dubů se dělat nedají," řekl Vorenus. „Budeme muset najít břízy nebo jasany s rovnými kmínky."

„Víc kamenů pro artilerii," řekl Pullo.

„Pošlete pár mužů dolů k Mose."

„A ještě něco mě napadá," řekl Pullo, „jestli bysme totiž o tom neměli dát vědět Caesarovi."

Tohle si musel Quintus Cicero trochu rozvážit. Vlivem staršího bratra Marka Cicerona, jemuž Caesar ležel v žaludku od doby, kdy se postavil proti popravě catilinovských spiklenců, měl i Quintus Cicero sklon Caesarovi spíše nedůvěřovat. Jistá nevraživost ovšem jeho bratrovi nijak nebránila na Caesarovi vyškemrat, aby přijal do svého vojska Quinta jako jednoho ze svých legátů a Gaia Trebatia jako tribuna. A Caesar, ač o Ciceronově zaujatosti vůči sobě dobře věděl, neodmítl. Zdvořilé úsluhy prostě patřily k profesionalitě konsulárů.

Tato tradiční rodinná nevůle vůči Caesarovi s sebou ovšem nesla, že se Quintus Cicero zatím s vojevůdcem nesblížil natolik jako ostatní legáti a že dosud nenalezl v jednání s ním správný tón. Neuměl si dost dobře představit, jak asi Caesar zareaguje, když mu jeden z jeho vyšších legátů pošle alarmující zprávu, pro jejíž zdůvodnění nemůže zatím uvést nic lepšího, než že ho zasvrběl nos a že má pocit, že se v těchto končinách docela určitě chystá nějaká nezdoba. Zúčastnil se, pravda, s Caesarem výpravy do Británie, a byla to zajímavá zkušenost, ne však taková, aby si podle ní dokázal ujasnit, jakou míru nezávislosti v rozhodování Caesar u svých legátů připouští. Od počátku expedice až do ukončení se tehdy Caesar chopil jejího přímého velení.

Na tom, co teď odpoví Pullonovi, záviselo mnoho. Pokud by se rozhodl chybně, nepožádá ho asi Caesar, aby zůstal v Galii další rok anebo dva; čekal by ho osud Servia Sulpicia Galby, jenž zpackal to své tažení do vysokých Alp a nedočkal se výzvy, aby setrval. Zprávám určeným pro senát nebylo co věřit; v těch byl Galba dokonce vychválen. Ale každý vojenský expert, který si je přečetl, musel ihned rozpoznat, že se Galba vojevůdci ani dost málo nezavděčil.

„Nemyslím," řekl Pullonovi posléze, „že by mohlo vadit, když dáme Caesarovi vědět. Pokud se mýlím, přijmu pokárání, které si vysloužím. Jenomže, Pullone, já nějak *vím*, že se nepletu! Ano, napíšu Caesarovi hned teď."

Měli zčásti štěstí, zčásti smůlu. Štěstí spočívalo v tom, že Nerviové dosud nesvolali hotovost, a neviděli proto důvod, proč nasazovat na tábor zvědy; předpokládali prostě, že jeho obyvatelé se asi zaměstnávají běžnými pracemi a záležitostmi. To Quintovi Ciceronovi umožnilo pokácet dostatek stromů a navozit je dovnitř a započít také se stavbou dalších šedesáti věží na obvodě tábora. Dík nevšímavosti Nerviů se mu rovněž podařilo nashromáždit velkou zásobu pěkných kulatých dvouliberních kamenů pro římskou artilerii. Smůla naproti tomu byla v tom, že se nervijská rada už rozhodla pro válku, takže na cestě vedoucí ze Samarobrivy na jih, ve vzdálenosti asi sto padesáti mil, postavili hlídku.

Dopis, který byl odeslán běžným kurýrem a který Quintus Cicero formuloval ostýchavým až omluvným tónem, byl zkonfiskován spolu se všemi ostatními listy, které posel dopravoval. Vzápětí byl pak kurýr usmrcen. Někteří druidové z kmene Nerviů uměli latinsky, takže obsah kurýrova vaku putoval k nim, aby si korespondenci přečetli. Quintus ovšem svůj dopis Caesarovi napsal řecky, což byl další důsledek onoho zasvědění nosu. Teprve o mnoho později se rozpomněl, jak zaslechl Vertika poznamenat, že druidové severních Belgů jsou vzděláváni v latině, nikoli však v řečtině. V jiných krajích Galie že tomu ovšem je právě naopak a že se volba cizího jazyka řídí možností jeho využití.

Jinak souhlasil Vertiko s Quintem Ciceronem: cosi se skutečně chystá.

„Já už jsem do té míry znám jako Caesarův přívrženec, že teď nejsem na radě vítán," řekl nervijský thén s úzkostí v hlase. „Ale někteří moji nevolníci viděli v posledních dvou dnech procházet mým územím válečníky, které doprovázeli nosiči štítů a nákladní zvířata – jako by nastupovali do všeobecné hotovosti. Touto roční

dobou nemohou táhnout proti nějakému cizímu území. Domnívám se, že terčem se máš stát ty.“

„V tom případě ti navrhuji,“ řekl Quintus Cicero rázně, „aby ses i se svými lidmi přestěhoval k nám do tábora. Bude ti tam možná trochu těsno a nebude to právě pohodlí, na které jsi zvyklý, ale dokud uhájíme tábor, budeš v bezpečí. Jinak by ses mohl stát první obětí. Bude ti to vyhovovat?“

„Och ano!“ zvolal Vertiko s hlubokou úlevou. „Nouzí kvůli nám trpět nebudete – dovezeme všechnu pšenici, co máme – všechnu drůbež a dobytek – a taky spoustu dřevěného uhlí.“

„Skvělé!“ zářil Quintus Cicero. „A neobávej se, že bychom vás nechali zahálet, všechny vás zaměstnáme.“

*** * ***

Pět dní poté, co byl zabit kurýr, Nerviové zaútočili. Znepokojen, že nedostal žádnou odpověď, odeslal Quintus Cicero další dopis, avšak i tentokrát byl kurýr polapen. Namísto aby ho rovnou zabili, podrobili ho Nerviové mučení, a dozvěděli se tak, že Quintus Cicero a Devátá legie horečně pracují na zesílení táborového opevnění.

Hotovost se sešla v úplnosti; vzápětí Nerviové vyrazili. Jejich tempo se značně lišilo od římského postupu, dokonce i od usilovného pochodu Římanů, neboť oni běželi plavným a neúnavným klusem, kterým přímo hltali míli za mílí. Každý bojovník byl doprovázen nosičem štítu, osobním otrokem a obtíženým poníkem, na němž měl naložen svůj tucet oštěpů, kroužkovou košili, pokud ji měl, potraviny, pivo, kostkovaný šál s kombinací mechové zeleně a zemité oranžové a vlčí kožich na noc pro zahřátí; oba jeho sloužící si své potřeby nesli v ranečku na zádech. Neběželi v žádném spořádaném tvaru. Nejrychlejší dorazili jako první, nejpomalejší přiběhli nakonec. Avšak poslední muž nedospěl k cíli vůbec; kdo zůstal poslední vzadu, byl obětován bohu bitev Esovi – pověšen na větvi v posvátném dubovém háji.

Celý den trvalo Nerviům, než se všichni shromáždili před římským táborem, zatímco Devátá pilně řezala a stloukala; hradba a zvýšené předprsně byly hotovy, avšak dodatečných šedesát věžiček dosud poporůstalo a tisíce zašpičatělých kolíků se stále ještě přitvrzovaly na stovkách ohnišť z dřevěného uhlí, kdekoli v táboře vybýval kousíček místa.

„Výborně, budeme se takhle činit ještě celou noc,“ řekl Quintus Cicero potěšeně. „Útok dnes Nerviové ještě nezahájí, vyčkají, až si pořádně odpočinou.“

Řádný odpočinek, jak se ukázalo, trval Nerviům asi hodinu; sotva zapadlo slunce, zaútočili v celých tisících na táborovou hradbu, příkopy zaházeli haluzemi a křiklavě obarvené a opeřené oštěpy použili jako opor při zlézání trámových stěn. Jenomže na hradbě už byla připravena Devátá, u každého dlouhého obranného kopí dva muži, aby jím sráželi Nervie, sotva přilnuli ke stěně. Další muži byli rozmístěni na rozestavěných vížkách, využívali své výškové převahy a vrhali svá *pila* se smrtící přesností. A z nitra tábora nepřestávaly *ballisty* metat dvulibrové balvany, nanošené od řeky, doprostřed změti tísnících se nepřátel.

S houstnoucím soumrakem nápor útočníků ustal, nepohaslo však bojové rozjaření Nerviů, kteří nepřestávali křepčit a ječet a hulákat na míli daleko na všechny strany od tábora; světlo dvaceti tisíc pochodní zaplašilo tmu a v jejich bronzovém přísvitu se ti, kdo je třímali, pohupovali sem a tam, hrudě holé, hřívy vlasů ztuhlé v bizarních

účesech, oči a zuby jiskřící kratičkými záblesky při každé otočce, při každém výskoku, kdy za jásavého řevu vyhazovali pochodně do výše a s žonglérskou obratností po nich ještě ve vzduchu opět chňapali.

„To je fantastické, co?“ halasil Quintus Cicero za letmé inspekce ohnišť, zpocených lopotících se artilleristů, kteří už shodili i drátěné košile, i ustájených zvířat, která se v ohlušujícím rámusu vzpínala a plašila. „Ohromné, viďte? Takhle nám alespoň Nerviové posvítili na dokončení našich věží! Takže do toho, chlapci, zaberte pořádně! Kde myslíte, že jste, v nějakém tom Sampsikeramově harému, nebo kde?“

Vtom mu bedry projelo ostré píchnutí a až do prstů levé nohy mu vystřelila tak ochromující bolest, že se nedokázal zdržet kulhání. Och, to ne, ne teď! *Tohle* ho teď nesmí postihnout! Takovýhle záchvat ho přece dokáže upoutat na lůžko na celé dny, po které ho bolest promění v pouhý sténající uzlíček neštěstí. Jenomže to teď nejde! Jak by mohl zalézt do postele ve chvíli, kdy všichni a všechno závisí jenom na něm? Položí-li se velitel, kam se poděje morálka ostatních? A tak Quintus Cicero zaťal zuby a belhal se táborem dál, a tu a tam sebral dokonce sílu, aby sevřené čelisti na okamžik povolil, usmál se, zažertoval, řekl svým chlapům, jak jsou báječní – a jak hodní jsou ti Nerviové, že jim k tomu všemu svítí…

*** * ***

Den co den Nerviové útočili znovu a znovu, zaplnili příkopy, pokoušeli se vyšplhat na vrcholek hradby, a každým dnem je Devátá znovu a znovu odrážela, znovu lovila hákem větve listnáčů naházené do příkopu, pobíjela Nervie.

Každý večer psal Quintus Cicero řecky další dopis Caesarovi, vyhledával otroka nebo Gala ochotného za velkou sumu list pronést nepřátelskými řadami, a sledoval ho, jak mizí v temnotách.

A každé ráno pak Nerviové přivedli dalšího kurýra z předchozí noci na zdálky viditelné místo, zamávali ukořistěným dopisem, výskali a křepčili, dokud nezačalo mučení posla kleštěmi, noži či žhavým železem; to pak zmlkli, aby se jeho křik a stony nerušeně donesly do rázem strnulého římského tábora.

„Nesmíme se dát, chlapi,“ říkal Quintus Cicero, když se na svých pravidelných obchůzkách belhal táborem, „nesmíme těm *mentulům* dopřát potěšení, že nás takhle dostali!“

Oslovení muži se na to jen ušklíbli, pokynuli mu na pozdrav, optali se ho, jak se vede jeho hřbetu, a o Nerviích se vyjadřovali slovy, při nichž by byl Ciceronův starší bratr Tullius nejspíš padal do mdlob. A bojovali dál.

Pak se jednoho dne dostavil Titus Pullo se zasmušilou tváří. „Quinte Cicerone, máme tu nový problém,“ řekl drsně.

„Jakýpak?“ otázal se velitel snaže se ze svého hlasu zaplašit únavu a pokoušeje se stát zpříma.

„Odvedli nám vodu. Potok vyschnul.“

„Víš sám, co je třeba udělat, Pullone. Začněte kopat studně. Nahoře, pěkně daleko od latrin. A začněte kopat také žumpy.“ Zazubil se. „Šel bych vám pomoct, ale nějak se na ten krumpáč teď necítím.“

Napětí v Pullonově tváři rázem povolilo; sloužil už někdy někdo pod velitelem tak optimistickým a nezdolným, jako je Quintus Cicero, jehož nádavkem ke všem strastem nezlomí ani houser?

Od prvního útoku uplynulo už dvacet dnů a Nerviové nepřestávali každého rána dotírat znovu. Zásoba kurýrů vyschla stejně jako voda v táboře a Quintus Cicero si musel chtě nechtě připustit, že žádné z jeho zpráv se zřejmě nepodařilo řadami Nerviů proniknout. Nu, neměl na vybranou než pokračovat v odporu. Odrážet ty bestie ve dne, využívat nocí k opravám škod a schraňovat všechno, co se může nadcházejícího jitra hodit – a čekat co bude, až se dostaví úplavice a horečky. Och, co on všechno s Nervii provede, jestli se dožije toho, že se z téhle kaše vyhrabe! Muži Deváté legie byli stále ještě nezlomeni a dobrého ducha a nadále pracovali se stejným úsilím, pokud právě stejně rozhořčeně nebojovali.

Přišla úplavice, přišly horečky, avšak náhle přišel i horší problém.

Nerviové postavili pár obléhacích věží – nic, co by se dalo srovnávat s dobývacími věžemi, jaké uměli zbudovat Římané, nicméně schopné napáchat pořádnou zkázu, pokud je Nerviové dokázali umístit dostatečně blízko, aby posloužily jako základny pro metání jejich kopí. A pro bombardování kameny z nerviovských praků.

„Kde oni jen tu artilerii sebrali?“ stěžoval si velitel legie Vorenovi. „Jestli tohle nejsou pravé římské *ballisty*, tak ať já nejsem mladší bratr velikého Cicerona!“

Vorenus ovšem podobně jako Quintus Cicero neměl potuchy, že artilerie pochází z opuštěného tábora Třinácté legie, a tak zůstalo při tom, že objevení se římských *ballist* představuje zřejmě signál nějaké další pohromy. Znamená to snad, že se vzbouřila celá Galie? Ze i ostatní legie byly přepadeny a zničeny? A že i v tom případě, že by některá z jejich depeší byla pronikla za okruh obléhatelů, nezbyl naživu nikdo, kdo by na ni mohl odpovědět?

Bombardování kameny bylo ještě jakž takž snesitelné, avšak poté přišli Nerviové s dalšími nápady. Ve stejné chvíli, kdy se znovu vrhali útokem proti valům, naložili na páky *ballist* náruče podpáleného suchého roští a vymrštili je do tábora. K obraně hradeb byli nasazeni i nemocní, takže zbývalo jen málo mužů k hašení ohňů, které propukaly v onom městečku dřevěných baráků, málo lidí na to, aby stačili ovázat oči vyděšeným zvířatům a vyvést je na volné prostranství. I otroci, nebojové síly a Vertikovi lidé pracovali každý za dva a pokoušeli se vypořádat s tímto novým postrachem a vykonávat přitom i všechno, co bylo třeba k tomu, aby obránci Deváté obstáli v boji nahoře na hradbě. Morálka vojska však byla natolik pevná, že bojovníci ani neotočili hlavu, když za jejich zády vzplál jejich majetek i drahocenné zásoby proviantu v plamenech rozdmýchávaných ostrým vichrem počínající zimy. Setrvali na místě a nápor Nerviů odrazili.

Uprostřed nejzuřivějšího boje uzavřeli Pullo a Vorenus sázku o to, kdo z nich je statečnější, a požadovali, aby se rozhodčím stala celá Devátá. Jednu z obléhacích věží dokázali Nerviové vysunout do takové blízkosti, že se přímo dotýkala táborové hradby; Nerviové ji už počali využívat jako žebříku a přeskakovat rovnou doprostřed obránců. Pullo sebral pochodeň a chráněn štítem jí mrštil proti obléhací věži; Vorenus skočil pro další pochodeň a vystoupil zpoza svého štítu ještě výše, aby ji mohl vhodit přímo do věže. Znovu a znovu, opět a opět, až se celá věž vznítila a Nerviové se dali na útěk, vyztužené účesy v jednom plameni. Pullo popadl luk a toulec se šípy a předvedl, že sloužíval u krétských lučištníků – v plynulém sledu vypouštěl šíp za šípem a ani jediným nechybil. Vorenus odpověděl tím, že si kvapem navršil u nohou *pila* a vrhal je se stejnou rychlostí a elegancí – a ani on se nemíjel cíle. Ani jeden z nich neutrpěl sebemenší škrábnutí, a když bylo po útoku, všichni z Deváté jen vrtěli hlavou. Výsledek byl nerozhodný.

„Tenhle třicátý den se situace obrací," prohlásil Quintus Cicero, když se snesla tma a Nerviové v nedisciplinovaných shlucích odtáhli.

Svolal si totiž malou válečnou radu: kromě něho byli přítomni Pullo, Vorenus a Vertiko.

„Chceš snad říct, že zvítězíme?" otázal se udiveně Pullo.

„Chci tím říct, že se situace obrací k horšímu, Tite Pullone. Jsou při těch útocích den za dnem dovednější a odněkud si sehnali římskou těžkou výzbroj." Zamručel a pěstí se udeřil do stehna. „Bohové! Nějakým způsobem tu zprávu skrze jejich řady přece dostat *musíme*!" Obrátil se k Vertikovi. „Nechci žádat o dalšího muže, aby podnikl další pokus, ale je naprosto nezbytné, aby se k Caesarovi dostala. A my musíme hned tady na místě rozhodnout, jak to zařídit, aby kdokoli, koho pošleme, přežil prohlídku, pokud bude dopaden. Vertiko, ty sám jsi Nervius. Jak to máme udělat?"

„Přemýšlel jsem už o tom," řekl svou trochu škobrtavou latinou Vertiko. „Především by to měl být někdo, kdo se může vydávat za jednoho z nervijských bojovníků. Tam venku jsou teď sice i Menapiové a Kondrusiové, ale nemáme tu žádné šály jejich kmenových barev. Jinak by bylo nejlepší, kdyby se kurýr mohl prohlásit za někoho z nich." Odmlčel se a povzdychl. „Kolik zásob přečkalo ty ohnivé střely?"

„Vystačí tak na sedm nebo osm dní," řekl Vorenus, „ovšem dost mužů marodí, takže nejedí. Snad tedy na deset dní."

Vertiko kývl. „Pak navrhuji tohle řešení: bude to muset být někdo, kdo převlečen za nervijského bojovníka obstojí prostě proto, že je sám Nervius. Nabídl bych se, že se o to pokusím sám, ale mne by okamžitě poznali a odhalili. Ale jeden z mých nevolníků je ochoten to podstoupit. Je to chytrý člověk, dokáže samostatně myslet."

„To je zvlášť důležitý!" zabručel Pullo, v tváři celý od sazí, tuniku z kovových plátků rozervanou od hrdla až po závěs meče. „Nezbytný je to, to chápu. Jenomže čeho se já bojím, je ta tělesná prohlídka. Posledně jsme strčili tu zprávu poslovi přímo do zadku, a ty potvory ji přece našly. Dost možná, že toho tvýho chlapíka třeba vůbec nezastavěj a že projde – ale když ho zastavěj, budou ho prohledávat. Ten dopis najdou, ať ho bude mít, kde chce, a když ho nenajdou, budou ho mučit."

„Podívej se," řekl Vertiko a sebral nervijský oštěp ležící opodál na zemi.

Nebyla to římská zbraň, ale řemeslně byla vypracována dobře; na dlouhém dřevěném ratišti měla nasazenu poměrně širokou železnou čepel ve tvaru listu. A jelikož si Vlasatí Galové libovali v barvách a zdobení, nebyla ani tato zbraň tak docela holá. V místě, kde ji vrhač třímal, byla opatřena nápletem v nervijských barvách, mechově zelené a zemitě oranžové, a z tohoto ovinutí se na poutečkách bimbala tři husí brka, rovněž obarvená onou mechovou zelení a oranžovou.

„Pochopil jsem už, že to musí být písemná zpráva. Ústnímu sdělení nervijského bojovníka by Caesar nemusel uvěřit. Napiš teď to své sdělení v co nejmenší podobě a na co nejtenčí papír, Quinte Cicerone. Já zatím nechám mým ženám tenhle ovinek vypárat na nějakém oštěpu, který bude vyhlížet jako dostatečně použitý, ale ne zas jako omoklý a kdovíkde sebraný. Dopis obtočíme kolem ratiště a zakryjeme ho pak znovu tím opletením." Vertiko si povzdychl. „Je to to nejlepší řešení, které mě napadá. Prohledávají kdekterý otvor, každý kousek látky, hledají v každém pramínku vlasů. Ale pokud to opletení bude dokonale provedeno, nemyslím, že by je napadlo z oštěpu ho odmotávat."

Vorenus i Pullo přikývli; souhlasně přitakal i Quintus Cicero a odbelhal se do svého domku, který zatím neshořel. Tam usedl a vybral nejtenčí papír, jaký našel. Jeho řecké písmo bylo drobounké.

> Píšu řecky, protože Nerviové rozumí latinsky. Naléhavé. Už třicet dní obleženi útočícími Nervii. Voda zkažená, latríny zamořené. Muži nemocní. Držíme se, sám nevím jak. Dlouho už ale vydržet nemůžeme. Nerviové mají římskou výzbroj, vrhají sem zápalné pumy. Zásoby jídla shořely. Pošli nám pomoc, jinak je po nás. Quintus Tullius Cicero Legatus.

Vertikův nervijský nevolník byl dokonalý válečnický zjev; pokud by se byl uměl trochu líp narodit, stal by se bojovníkem. Jenomže nevolníci byli jen lepšími otroky, mohli být podrobeni mučení, a za žádných okolností jim nebylo dovoleno bojovat za kmen. Přesto tu tento muž stál klidně a nezdálo se, že by měl strach. Ano, pomyslel si Quintus Cicero, bojovník by z něho byl výtečný. Nerviové dělají chybu, když svým poddaným zapovídají bojovat. Pro tuto chvíli je to ovšem jen dobře pro mě a pro Devátou. Tenhle člověk má šanci obstát při každé prohlídce.

„Dobrá," řekl, „možnost pronést tohle k Caesarovi snad tedy máme, ale jak pošle Caesar zprávu nám? Musím se dozvědět, že nám přichází pomoc, abych to mohl oznámit našim vojákům, jinak by se nám už mohli čirým zoufalstvím i sesypat."

Vertiko se usmál. „Dopravit zprávu dovnitř není tak těžké jako dostat ji ven. Řeknu nevolníkovi, aby na oštěp s Caesarovou zprávou přivěsil žluté pero."

„Ten pak bude ale nápadnej jak psí kulky," vyděsil se Pullo.

„To taky doufám! Líp ho alespoň najdeme. Nemyslím si ale, že by si někdo tam venku příliš prohlížel oštěpy vrhané do tábora. Neboj se, řeknu mu, ať na něj ten žlutý brk uváže až těsně předtím, než ho bude házet," zazubil se Vertiko.

*** * ***

Caesar oštěp obdržel dva dny poté, co se nervijskému nevolníkovi podařilo projít nepřátelskými řadami.

Hvozd jižně od tábora Quinta Cicerona byl příliš hustý, než aby se jím mohl posel s naléhavou zprávou prodírat napříč; nevolník neměl na vybranou a vydal se rovnou po cestě do Samarobrivy. Byla střežena tak silně, že dříve nebo později nutně musel být stavěn, i když první tři hlídky obejít dokázal. Teprve čtvrtá ho polapila. Byl vysvlečen donaha, prohledali mu i tělní otvory, vlasy, celý oděv. Opletení oštěpu však vyhlíželo dokonale; zpráva pod ním ukrytá zůstala neodhalena. Nevolník si předtím rozdrásal čelo kusem drsné kůry, takže působil dojmem, že utržil nějakou tvrdou ránu do hlavy; motal se, mumlal, koulel očima, bez odporu vytrpěl onu prohlídku a pokoušel se políbit vůdce hlídky. Ten ho pak se smíchem pustil dál cestou k jihu, zcela už přesvědčen, že nešťastník utrpěl těžký otřes mozku.

Do Caesarova tábora doběhl posel zcela vyčerpán už za časného jitra; Samarobriva okamžitě ožila horečným, avšak organizovaným ruchem. Jeden kurýr vyrazil cvalem k Markovi Crassovi, pětadvacet mil odtud; nesl mu rozkaz vydat se s Osmou legií usilovným pochodem okamžitě do Samarobrivy a v nepřítomnosti vojevůdce ji hájit. Druhý cválal do Portu Itia ke Gaiovi Fabiovi, jenž dostal příkaz vyrazit se Sedmou na území Atrebatů; na řece Scaldis se tam měl setkat s Caesarem. Třetí rychlý posel se na koni pustil do Labienova tábora na Mose, aby ho informoval o vývoji situace, avšak

účast na záchranné akci Caesar svému zástupci nenařídil. Ponechal toto rozhodnutí na Labienovi, neboť se v hloubi duše obával, že je možná ve stejné situaci jako Quintus Cicero.

Za rozbřesku už celá Samarobriva uviděla, jak se zdáli blíží pochodový proud Marka Crassa. Caesar s Desátou se okamžitě dali na pochod.

Dvě legie, obě mírně pod plnými stavy – to bylo vše, co mohl vojevůdce Quintovi Ciceronovi přivést na pomoc. Devět tisíc drahocenných mužů, vesměs zkušených veteránů. K žádné další hloupé chybě už nesmí dojít. *Kolik těch Nerviů může být?* Před pár lety jich padesát tisíc vytrvalo na bojišti, aby na něm zahynuli, jenomže kmen je to velice lidnatý. Ano, takových dalších padesát tisíc by jich mohlo být rozestaveno kolem obleženého tábora Deváté. Dobrá legie. Och, snad ještě ne mrtvá!

Fabius dosáhl řeky Scaldis ve vynikajícím čase; k Caesarovi se připojil, jako kdyby nešlo o nic víc než o pouhé složitější pořadové cvičení někde na Martově poli. Žádný z velitelů nemusel na druhého vyčkávat ani celou hodinu. Před sebou měli ještě sedmdesát mil. *Jenomže kolik je těch Nerviů doopravdy*? Devět tisíc mužů, třebaže vybavených zkušenostmi veteránů, nemělo v otevřeném střetnutí s takovou přesilou sebemenší vyhlídku.

Jelikož na koni Vertikův posel jezdit neuměl, poslal Caesar gigu s nervijským nevolníkem tak daleko kupředu, jak si jen troufl. Muž dostal příkaz, aby oštěp vrhl zpět do tábora Quinta Cicerona, a to s přivěšeným žlutým perem. Byl to však přece jen pouhý nevolník, nikoli bojovník. Dělal, co uměl, doufal, že zbraň přehodí přes předprsně až dovnitř do tábora. Oštěp se však namísto toho zabodl do místa, kde předprseň navazovala na trámovou hradbu, a tam zůstal celé dva dny bez povšimnutí.

Quintus Cicero ho dostal do ruky jen pár hodin předtím, než mu sloup dýmu nad stromy prozradil, že Caesar konečně dorazil; byl už na pokraji zoufalství, neboť nikomu se nepodařilo žádný oštěp se žlutým perem zahlédnout, třebaže ho každičký pár očí vyhlížel, až slzel, a záblesky žluti už spatřovali vojáci v čemkoli.

> Přicházíme. Mužů jen devět tisíc. Přímý útok vyloučen. Potřebuji, aby mi průzkum nalezl místo, kde by devět tisíc mužů mohlo tuhle mnohonásobnou přesilu potřít. Někde tu přece nějaké ty Aquae Sextiae být musí. Kolik vlastně Nerviů je? Pošli podrobnou zprávu. Tvoje řečtina je výborná, máš překvapivě bohatou slovní zásobu. Julius Caesar Imperator.

Pohled na žluté pero vyvolal ve vyčerpané Deváté bouřlivý jásot a ani Quintus Cicero se neubránil slzám. Rozmazával si slzy nepopsatelně špinavýma rukama po obdobně ušmudlaných tvářích, zapomněl na bolavý hřbet i na pajdavou nohu, usedl a psal Caesarovi, zatímco Vertiko chystal další kopí a dalšího nevolníka.

> Můj odhad je šedesát tisíc. Je tu celý kmen, veškerá hotovost. Nejsou to ale jen Nerviové. Postřehli jsme i spoustu Menapiů a Kondrusiů, proto ten vysoký počet. Vydržíme. Ty své Aquae Sextiae hledej dál. Galové totiž začínají být trochu lehkomyslní. Zřejmě už se vidí, jak nás upalují zaživa v těch svých košatinách. Jak si všímám, zvětšily se tam příděly vína a ubylo naproti tomu na nadšení. Ani tvá řečtina není špatná. Quintus Tullius Cicero Legatus Superstes.

K Caesarovi dospěl dopis o půlnoci; Nerviové se už houfovali, aby ho napadli, útok jim však překazila tma; kromě toho nervijské stráže určené k lapání případných poslů zanedbaly právě té noci své povinnosti. Desátá i Sedmá dychtily po střetu, avšak

Caesar je nechtěl nasadit, dokud nenajde vhodné bojiště a nevybuduje obdobný tábor, u jakého před padesáti lety Gaius Marius se sedmatřiceti tisíci muži na hlavu porazil sto osmdesát tisíc Teutonů.

Trvalo mu celé dva dny, než konečně nalezl vhodné místo pro léčku, své Aquae Sextiae, zato tam pak Desátá a Sedmá legie Nervie zcela rozdrtily – a s nikým neměly slitování. Quintus Cicero se nemýlil: dlouhé trvání obležení a jeho bezvýslednost nahlodala morálku i rozpoložení Nerviů. Hojně pili a málo jedli, snad jen jejich dva spojenci, kteří se k nim připojili později, si vedli o málo lépe.

Tábor Deváté byl tou dobou už téměř zpustošen. Většina jeho budov lehla popelem; všude se potulovali hladoví mezci a volkové a spojovali své bučení a hýkání s kakofonií jásotu, který pozdravoval Caesara a jeho dvě legie, když vpochodovaly do jeho bran. Sotva jeden z každých deseti mužů zůstal nezraněn a všichni do jednoho kromě toho trpěli zažívacími obtížemi.

Desátá a Sedmá se s chutí dala do práce, uvolnila přehrazený potok a vpustila opět do tábora čistou a dobrou vodu; s bujným veselím pak zachránci rozebrali trámovou hradbu, aby jejím dřevem roznítili hranice a ohřáli vodu na lázeň, pobrali Deváté její špinavé odění a vyprali ho, postarali se o ustájení mezků i volků, aby nestrádali, a propátrali kraj, aby zajistili proviant. Trén přivezl dostatek zásob, takže mohli dosyta nakrmit muže i zvířata, a pak nechal Caesar Devátou seřadit a defilovat před nastoupenou Desátou a Sedmou legií. Nevezl s sebou sice žádná vyznamenání, na místě však alespoň jejich udělení oznámil: Pullo a Vorenus, kteří už oba měli stříbrné *torquisy* a *faléry,* obdrželi táž vyznamenání ve zlatě.

„Kdybych jen mohl, Quinte Cicerone, ze srdce rád bych ti udělil korunu z trávy za záchranu legie," řekl Caesar.

Rozzářený Quintus Cicero přikývl. „Jenomže to nejde, Caesare, to já dobře vím. Zákon je zákon. Devátá zachránila sama sebe; já jsem ji k tomu jen trochu vedl za ručičku. Ale stejně jsou to báječní chlapci, viď?"

„Skvělí."

* * *

Následujícího dne vyrazily všechny tři legie na pochod, Desátá a Devátá směřovala do pohodlí a bezpečí Samarobrivy, Sedmá do Portu Itia. I kdyby byl Caesar chtěl, nebylo možné udržet tábor uprostřed Nerviů v chodu. Půda byla vypasena, pokud nebyla vůbec rozdupána na bláto, a většina Nerviů ležela kolem mrtva.

„S Nervii se vypořádám na jaře, Vertiko," řekl Caesar svému přívrženci. „Na celogalské konferenci. Slibuji ti, že nepřijdeš nijak zkrátka za to, že pomáháš mně a mým lidem. Vezmi si všechno, co je tu a co tu ponecháváme; bude se ti to hodit."

A tak se Vertiko se svými lidmi opět navrátil do své vsi, Vertiko k životu nervijského thána, nevolník ke svému pluhu. Neboť nebylo zvykem tohoto lidu povyšovat muže nad stav, v němž byl zrozen, ba ani jako dík za velké služby, které kmenu prokázal. A nevolník žádnou odměnu ani nečekal. Vykonával zimní práce, které se od něho žádaly, poslouchal Vertika přesně jako předtím, večer sedal u ohně s ženou a s dětmi a pranic neříkal. Cokoli si myslel a co cítil, si ponechával jen pro sebe.

* * *

Caesar se s nevelkým jízdním doprovodem vydal vzhůru proti proudu Mosy a nechal své legáty a legie, aby si cestu domů už nalezli sami. Ukazovalo se nezbytné sejít se s Titem Labienem, jenž mu poslal zprávu, že neklid mezi Trevery narůstá tou měrou, že mu nemohl přispět na pomoc, že však zatím nesebrali odvahu napadnout ho; jeho tábor sousedil s územím Remů, což znamenalo, že pomoc má na dosah ruky.

„Cingetorix si dělá starosti, že jeho vliv mezi Trevery slábne," řekl Labienus. „Ambiorix dělá, co může, aby nejvlivnější muže přetáhl na Indutiomarovu stranu. Potření Třinácté legie vykonalo pro Ambioriga hotové divy – je z něho pojednou hrdina."

„To, že pobil celou Třináctou, u Galů vyvolalo všemožné iluze o jejich vlastní síle," řekl Caesar. „Dostal jsem právě zprávu od Roscia, ve které mi sděluje, že Armorikové se začali srocovat hned v okamžiku, kdy se to mezi nimi rozkřiklo. Naštěstí jim chybělo ještě osm mil k cíli, když se doslechli o porážce Nerviů." Zazubil se. „A najednou jako by pro ně Rosciův tábor ztratil veškerou přitažlivost. Otočili – a šup domů. Jenomže oni se tam vrátí."

Labienus se zachmuřil. „A to zima teprve začala. Jen co přijde jaro, dostaneme se do pěkných sraček. A přitom jsme teď o jednu legii slabší."

Stáli v záři bledého sluníčka před Labienovým bytelným dřevěným domem shlížejícím na natěsnané řádky budov táhnoucí se před nimi do tří stran; sídlo velitele bylo vždy uprostřed severní strany ubytovacího prostoru, vzadu za ním už nestávalo nic než skladové budovy a přístřešky.

Toto byl tábor jezdectva, takže byl o mnoho rozlehlejší než ty, od nichž se nečekalo nic víc, než že pěchotě poskytnou přístřeší a obranu. Pro zimní pěchotní tábor se počítalo zhruba s prostorem o polovině čtvereční míle na každou legii (krátkodobé tábory měly jen pětinu této výměry); na každou chýši připadlo deset mužů – osm vojáků a dva příslušníci nebojových sil. Každé centurii o osmdesáti vojácích a dvaceti mužích nebojových jednotek příslušela vlastní ulička, na jejímž otevřeném konci stál příbytek centuriona a na opačném konci stáj pro deset centurijních mul a šest volků, kteří za pochodu táhli její jediný vůz. Obydlí legátů a vojenských tribunů byla seřazena podél Via Principalis po obou stranách vojevůdcova domu spolu s domem kvestora (jenž byl větší vzhledem k tomu, že kvestor měl na starosti zásoby legie, její účty, její peněžní hospodaření a pohřební bratrstvo); kolem něho byl ponechán dostatek prostoru, kde se vojáci při výdeji zásob řadili do front; volná zůstávala i plocha před domem velitele, která byla shromaždištěm legie. Rozmístění se vyznačovalo až matematickou přesností, takže jakmile legie stanula, aby zřídila nový tábor, každý muž přesně věděl, kde je jeho místo. Platilo to i pro tábory určené k přenocování za přesunů anebo pro polní tábory, když hrozila bitva. Dokonce i zvířata věděla, kam v táboře patří.

Labienův tábor měl rozlohu dvou čtverečních mil, neboť v něm byly kromě Jedenácté legie ubytovány i dvě tisícovky aedujských jezdců. Každý bojovník měl dva koně a podkoního a kromě toho ještě soumara, takže tu v pohodlných teplých stájích přezimovaly čtyři tisíce koní a dva tisíce mul a v neméně pohodlných chýších i dva tisíce jejich vlastníků.

Labienovy tábory byly nevyhnutelně neúpravné, neboť Labienus vládl spíše pomocí strachu než rozumu, nestaral se příliš o to, zda jsou stáje jednou denně vyčištěny od hnoje či zda se mrva nehromadí v uličkách. Toleroval i pobyt žen v zimním táboře. To samo o sobě nevadilo Caesarovi tolik, jako mu byl proti mysli nepořádek a puch šesti tisíc zvířat neudržovaných v náležité čistotě – spolu s deseti tisíci nemytých chlapů. Jelikož Řím nebyl s to vybudovat své vlastní jezdectvo, musel se obejít s jednotkami

naverbovanými z jezdců bez římského občanství, a tito cizinci se odjakživa řídili svými vlastními pravidly. Bylo prostě třeba ponechat jim samým na vůli, aby se spravovali po svém. V důsledku toho bylo ovšem nutné povolit pobyt žen v táboře i římským pěšákům; jinak by se bylo ze zimního tábora bezpochyby stalo jedno velké bojiště nasupených římských občanů rvoucích se s přespříliš rozmazlovanými cizinci.

Caesar nicméně neřekl ani slovo. Tita Labiena doprovázel po jednom boku děs, po druhém hrůza, vykázat se však mohl výtečnými výsledky. Nikdo se sice ve velení jezdectvu nevyznal lépe než sám Caesar, ovšem jeho povinnosti vojevůdce nepřipouštěly, aby jízdu podřídil přímo sám sobě. Ani jako pěchotní velitel ostatně Labienus v ničem nezaostával. Ano, člověk je to velice užitečný a také jako zástupce vrchního velitele je výtečný. Škoda jen, že nedokáže trochu potlačit onoho divocha v sobě. Jeho tresty byly do té míry pověstné, že mu Caesar nikdy nepřiděloval k zimnímu pobytu tutéž legii dvakrát za sebou; když se Jedenáctá legie doslechla, že má přezimovat pod Labienovým velením, z úst jejích vojáků se vydral přímo ston; pak se z nezbytí odhodlali sekat tuto zimu dobrotu a doufat jen, že alespoň to příští zimní období snad stráví s Fabiem nebo s Treboniem, veliteli přísnými, ne však nemilosrdnými.

„První věc, co musím udělat, až se vrátím do Samarobrivy, je napsat Mamurrovi a Ventidiovi v Italské Galii," řekl Caesar. „Mám tu už pouhých sedm legií, a Pátá Alauda je značně oslabená, protože jsem z ní postupně odvelel řadu mužů, abych zaplnil díry vzniklé ztrátami v ostatních. Pokud nás čeká na bitevním poli těžký rok, potřebuji čtrnáct legií a čtyři tisíce koní."

Labienus zamžikal. „Čtyři legie docela zelených rekrutů?" otázal se a koutky mu poklesly. „To je skoro třetina celé armády! Budou tu spíš překážet, než aby nám pomohly."

„Jenom tři budou doopravdy zelené," řekl Caesar poklidně. „Jedna legie složená z docela dobrých chlapů si v současné chvíli sedí v Placentii. Neprošli sice dosud ohněm, to je pravda, ale jsou plně vycvičeni a nemohou se dočkat boje. Nudí se do té míry, že se nakonec z té nudy začnou bouřit."

„Aha!" přikývl Labienus. „Ta Šestá. Co ji před rokem v Picenu naverboval Pompeius Magnus a co pořád ještě čeká na přesun do Hispánie. Bohové, ten se se vším loudá! Máš pravdu, pokud jde o tu nudu, Caesare. Ale oni ovšem patří Pompeiovi."

„Pompeiovi taky napíšu a požádám ho, aby nám ji půjčil."

„Bude ochoten?"

„Řekl bych, že ano. Pompeia v Hispániích nic netíží – Afranius i Petreius mu ty provincie opatrují v nejlepším pořádku. Lusitani zůstávají klidní, stejně tak i Kantabrijci. Nabídnu mu, že té jeho Šesté tady dáme trochu přičichnout ke krvi. To se mu bude určitě líbit."

„Docela určitě. Jsou dvě věci, s nimiž lze u Pompeia najisto počítat – nepustí se do boje, pokud nemá převahu, a nikdy nepoužije čerstvé nezkušené jednotky. Ten chlap je podrazák! Je mi odporný, vždycky mi byl odporný!" Následovala krátká odmlka, pak se Labienus otázal: „Budeš nabírat vojáky do další Třinácté, anebo přeskočíš číslování rovnou na Čtrnáctou?"

„Postavím novou Třináctou. Já sice nejsem o nic méně pověrčivý než každý jiný Říman, ale je třeba, aby si lidé navykli brát třináctku zrovna tak jako každé jiné číslo." Potrhl rameny. „Ostatně pokud bych měl Čtrnáctou a žádnou Třináctou k ní, všichni ve Čtrnácté by tak jako tak věděli, že jsou vlastně Třináctá. Nechám si tu novou legii jeden

rok u sebe. Po roce, za to ti ručím, se její chlapi budou nad číslem třináct naparovat jako nad talismanem pro štěstí.“

„To věřím.“

„Takže, Labiene, ty se zjevně domníváš, že naše dosavadní vztahy s Trevery se co nevidět nadobro rozklíží,“ řekl Caesar, když se vydali na obchůzku po Via Praetoria.

„Nezbytně. Treverové se odjakživa na nějaké to střetnutí přímo třásli, jenomže až do této chvíle ze mě měli strach. Ambiorix to dokázal dost změnit – je to výborný řečník, pokud o tom nevíš. Což znamená, že Indutiomarus získává jednoho přívržence za druhým. Pochybuji, že by Cingetorix měl dosti sil odporovat, když už teď na thénech pracují dva takovíhle experti. Ani Ambioriga, ani Indutiomara si nemůžeme dovolit podceňovat, Caesare.“

„Myslíš, že tady tuhle zimu přečkáš?“

Koňské zuby se zableskly v širokém úsměvu. „Ale ano. Mám tak trochu představu, jak Trevery vylákat k bitvě, kterou nemohou vyhrát. Důležité bude vyprovokovat je k nějaké té zbrklosti už teď. Pokud bych to odkládal až na léto, rozrostou se o další tisíce. Ambiorix se plaví pravidelně sem a tam přes Rhenus, pokouší se umluvit Germány, aby mu pomohli; a pokud by měl úspěch, usoudí Nemetové, že jejich země je dostatečně zajištěna před germánskou invazí, a také oni se připojí k treverské hotovosti.“

Caesar si povzdychl. „Doufal jsem, že Dlouhovlasí Galové dostanou rozum. Bohové vědí, že jsem k nim všem byl v oněch prvních letech až příliš shovívavý. Domníval jsem se, že když se k nim budu chovat slušně a když si je zavážu právnicky podloženými smlouvami, i oni se časem pod římskou vládou usadí a uklidní. Jako kdyby neměli už jeden takový příklad před očima! Galové v Narbonské Galii se také celé jedno století tvrdošíjně stavěli na odpor, a podívej se na ně dnes. Pod vládou Říma se jim vede mnohem lépe a jsou šťastnější než v dobách, kdy se neustále střetávali mezi sebou navzájem.“

„Připadá mi, jako kdybych poslouchal Cicerona,“ poznamenal Labienus. „Jenomže oni jsou tak pitomí, že ani nepoznají, kdy se jim vlastně vede líp. Takže s námi budou bojovat, dokud všichni nezhebnou.“

„Obávám se, že máš pravdu. A proto já tady také rok od roku přitvrzuji.“

Stanuli, aby mohla přejít dlouhá řádka koní vedených podkoními širokou ulicí dozadu na cvičiště.

„Čím máš v úmyslu Trevery vylákat?“ otázal se Caesar.

„Budu k tomu potřebovat nějakou pomoc od tebe a nějakou od Remů.“

„Řekni si, a máš ji mít.“

„Chci, aby se rozneslo, že soustřeďuješ Remy na jejich hranici s Bellovaky. Řekni Dorigovi, ať se snaží, aby to vyhlíželo, jako kdyby tímhle směrem hnal celé své vojsko až do posledního muže. Budu ale potřebovat, aby se jich čtyři tisícovky ukryly někde poblíž. Propašuji je postupně do svého tábora, po čtyřech stovkách každou noc – během deseti dnů by to mělo být hotovo. A ještě dřív než začnu, pověsím Indutiomarovým zvědům na nos, že jsem celý vyděšený z odchodů Remů a že mám v plánu sám se také stáhnout. Neboj se, ty jeho špehy já dobře znám.“ Zkrabatil temnou tvář, vyhlížel hrůzně. „Všechno jsou to ty ženské. Jakmile se sem začnou přesunovat ti Remové, ručím ti za to, že žádná z nich už o tom zprávu ven nepronese. Budou už tou dobou tak ječet, že jim na nic jiného nevybyde čas.“

„A až budeš mít Remy uvnitř?“

„Treverové se mě určitě pokusí odrovnat, dřív než bych jim odsud zmizel. Deset dnů jim bude trvat, než postaví vojsko, dva dny, než sem přitáhnou. To je přesně doba,

za kterou já všechno stihnu. Pak otevřu brány a nechám šest tisíc Aeduů a Remů, aby je rozsekali jako vepřové do uzenek. Jedenáctá už je pak bude moct jen nacpávat do střívek.“

Do Samarobrivy se Caesar vracel uspokojen.

*** * ***

„Nad tebou nikdo vyhrát nedokáže,“ řekla Rhiannon obdivným tónem.

Caesar se pobaveně převrátil na bok a opřel si hlavu rukou, aby na ni viděl. „A to se ti líbí?“

„Och, jistě. Vždyť jsi přece otcem mého syna.“

„Tím se ovšem klidně mohl stát i Dumnorix.“

V šeru se zableskly její zuby. „Nikdy!“

„To je zajímavé.“

Vyprostila vlasy, na nichž ležela, což byl nesnadný a trochu i bolestivý úkon; rozprostřely se teď mezi nimi jako ohnivá řeka. „Tys dal Dumnoriga zabít kvůli mně?“ otázala se.

„Ne. Dumnorix načal nějaké pletky, aby tu podnítil nepokoje, zatímco já budu v Británii, takže jsem mu nařídil, aby mne do Británie doprovodil. On se ovšem domníval, že ho pak chci dát zabít, až kolem nebudou žádné zraky, které by to mohly zpozorovat a které by mě za to daly odsoudit. Takže uprchl. A já jsem mu nato ukázal, že pokud ho budu chtít dát zabít, dám ho zabít před očima všech. Labienus se toho rád ujal. Neměl Dumnoriga nikdy v lásce.“

„Já zas nemám ráda Labiena,“ zachvěla se.

„Není divu. Labienus patří k těm Římanům, kteří za jediného důvěryhodného Gala považují mrtvého Gala,“ řekl Caesar. „Což se vztahuje i na galské ženy.“

„Jak to, žes nic nenamítl, když jsem řekla, že Orgetorix se stane králem Helvetiů?“ zaútočila na něho. „Je to tvůj syn, a ty se přesto chováš, jako bys ani žádného syna neměl! V době, kdy se Orgetorix narodil, jsem neměla představu, jak proslulý jsi v Římě a jaký tam máš vliv. Teď už to vím.“ Posadila se a položila mu ruku na rameno. „Přijmi ho, Caesare! Stát se králem národa tak mocného, jako jsou Helvetiové, je úctyhodný osud, ale stát se králem Říma je ještě mnohem skvělejší životní dráha.“

Setřásl její ruku, v očích mu blýsklo. „Řím žádného krále mít nebude, Rhiannon! A já bych nikdy nestrpěl, aby nějakého krále měl! Řím je republika a republikou je už pět set let! Já sám se stanu *Prvním mužem Říma*, jenomže to není žádný římský král. Králové patří minulosti; i vy Galové si to už začínáte uvědomovat. Národ vzkvétá tehdy, když je spravován skupinou mužů, kteří se obměňují cestou voleb.“ Pousmál se. „Volby dávají každému schopnému muži možnost stát se tím nejlepším – anebo tím nejhorším.“

„Ale ty přece *jsi* ten nejlepší! Tebe nikdo překonat nedokáže! Caesare, ty ses narodil k tomu, aby ses stal králem!“ vykřikla. „Řím by pod tvou vládou jen kvetl – a z tebe by se posléze stal král celého světa!“

„Jenomže já nestojím o to stát se králem celého světa,“ vysvětloval Caesar trpělivě. „Chci být jen *Prvním mužem Říma* – prvním mezi těmi, kdo mi jsou rovni. Kdybych byl králem, neměl bych už soupeře, a k čemu by mi to bylo dobré? Bez nějakého toho Catona a Cicerona, na kterých si ostřím svůj důvtip, bych asi časem zhloupl.“ Naklonil se k ní, aby ji políbil na ňadra. „Nech tyhle věci na pokoji, má milá.“

„Cožpak ty nestojíš o to, aby se tvůj syn stal Římanem?“ zeptala se ho a přivinula se k němu.

„Nejde tu vůbec o chtění. Můj syn Římanem není.“

„Ale ty bys ho mohl Římanem učinit.“

„Můj syn není Říman. Je to Gal.“

Líbala ho na hruď, ovíjela pramen vlasů kolem jeho napřimujícího se penisu. „Jenomže,“ šeptala, „já jsem princezna. Jeho krev je lepší, než by byla, kdyby jeho matkou byla jen Římanka.“

Caesar se převrátil zpátky na její tělo. „Má římskou krev jen zpoloviny – a to ještě onu polovici, která se nedá dokázat. Jmenuje se Orgetorix, nikoli Caesar. Jeho jméno zůstane i nadále Orgetorix, a ne Caesar. Až nadejde čas, pošli ho ke svému lidu. Docela se mi líbí pomyšlení, že můj syn bude jednou králem. Ale ne králem Říma.“

„A co kdybych já byla velikou královnou, tak velikou, že by i Řím musel uznat mé přednosti?“

„Ani kdybys byla královnou celého světa, má milá, nebylo by to dost. Nejsi Římanka. Nejsi ani Caesarova manželka.“

Ať měla na jazyku jakoukoli odpověď, zůstala nevyslovena; Caesar ji umlčel polibkem. A jelikož ji okouzloval svou milostnou hrou, vzdala pro tu chvíli onu při a poddala se rozkoši; toto téma však uložila v koutku mysli pro pozdější úvahy.

A s úvahami nepřestávala po celou zimu, zatímco do Caesarových kamenných dveří vcházeli velcí římští legáti, polaškovali s jejím synkem a pak uléhali na jídelní lehátka a do nekonečna se bavili o armádách, legiích, zásobování, opevněních…

Nechápu to, a on mne nepřesvědčil. Má krev je lepší než krev kterékoli Římanky! Já jsem přece dcera královská! Jsem matkou krále! Jenomže můj syn by se měl stát králem Říma, ne pouhým králem Helvetiů! V Caesarových záhadných odpovědích není žádný smysl. Jak bych mohla pochopit to, co mi on není ochoten vysvětlit? Vysvětlila by mi to snad lépe nějaká Římanka? Mohla by mi to Římanka vůbec objasnit?

A tak, zatímco se Caesar pilně chystal na svou všegalskou konferenci v Samarobrivě, usedla Rhiannon s aedujským písařem a nadiktovala mu dopis v latině určený velké římské šlechtičně Servilii. A sama volba adresátky dokazovala, že římské klípky prosáknou všude.

> Píši ti, paní Servilie, neboť vím, žes byla po mnoho let důvěrnou Caesarovou přítelkyní a že po návratu do Říma Caesar vaše přátelství zase obnoví. Tak se to alespoň říká tady v Samarobrivě.
>
> Mám s Caesarem syna, kterému jsou teď tři roky. Jsem z královské krve. Jsem dcerou krále Helvetiů Orgetoriga a Caesar mě odvedl mému manželovi Dumnorigovi z kmene Aeduů. Když se však můj syn narodil, rozhodl Caesar, že má vyrůstat ve Vlasaté Galii jako Gal, a trval na tom, aby dostal i galské jméno. Pojmenovala jsem ho Orgetorix, ale mnohem raději bych mu byla dala jméno Caesar Orgetorix.
>
> V našem světě Galů je naprosto nezbytné, aby muž měl alespoň jednoho syna. Z toho důvodu mají muži šlechtického původu více než jednu ženu, to pro případ, že jediná manželka by se mohla ukázat jako neplodná. Neboť jaký smysl má mužova životní dráha, pokud by neměl syna, aby v ní pokračoval? Caesar sice nemá syna, jenž by se stal jeho pokračovatelem, přesto však nechce ani slyšet o tom, že by se můj syn mohl stát jeho následníkem v Římě. Jediné, co mi odpověděl, bylo, že nejsem Římanka. Že tedy nejsem dost dobrá, chtěl tím říct. A i

kdybych byla královnou celého světa – a nebyla Římanka – nebyla bych prý pořád ještě dost dobrá. Nechápu to a zlobí mě to.

Mohla bys mi to laskavě blíže vysvětlit, paní Servilie?

Aedujský sekretář sebral své voskové tabulky a odešel přepsat Rhiannonin kratičký dopis na papír, a pak ještě pořídil kopii, kterou odevzdal Aulovi Hirtiovi, aby ji předal Caesarovi.

Příležitost k tomu Hirtius dostal, když šel Caesarovi podat zprávu o tom, že Labienus vylákal Trevery k bitvě, a to s naprostým úspěchem.

„Rozdrtil je," řekl Hirtius s bezvýraznou tváří.

Caesar se na něho podezíravě zahleděl. „A co ještě?" otázal se.

„A Indutiomarus je mrtvý."

Tato novina vyvolala úžas. „To je ovšem něco naprosto neobvyklého! Domníval jsem se, že jak Belgové, tak Keltové se už naučili považovat si svých vůdců natolik, aby je nevystavovali nebezpečí v prvních liniích."

„Ehm – toho se oni také drželi," řekl Hirtius. „Jenže Labienus vydal jisté rozkazy. Bez ohledu na to, kolika mužům se podaří uniknout anebo kdo unikne, chtěl za každou cenu Indutiomara. Ehm – ne tedy doslova jeho. Jen jeho hlavu."

„Při Jovovi, ten člověk je sám barbar!" vykřikl Caesar do krajnosti rozezlen. „Válka má jen málo pravidel, ale jedno z nich zní, že národ nemůžeš zbavovat jeho vůdců pomocí vražd! Och, to bude další věc, kterou budu muset senátu předložit zaobalenou do tyrského nachu! Kdybych já tak mohl sám sebe rozdělit na tolik legátů, kolik potřebuji, a dělat raději všechno sám! Nebylo snad dost na tom, že už Řím dokázal vystavit na římských rostrech římské hlavy? Budeme tam snad ukazovat i hlavy našich barbarských nepřátel? Že on tu jeho hlavu veřejně vystavil?"

„Ano, na táborovém ohrazení."

„Prohlásili ho jeho muži imperátorem?"

„Ano, hned na bojišti."

„Takže tedy klidně mohl dát Indutiomara zajmout a ponechat si ho pro svou triumfální přehlídku. Indutiomarus by tak byl tak jako tak zemřel, ale teprve poté, co by se stal hostem Říma se všemi poctami, které mu příslušely, a co by měl možnost pochopit celou jeho velikost a slávu. Zemřít jako oběť za triumfálního pochodu je svým způsobem čest, ale tohle bylo ubohé – nízké! Jak já tohle jenom ve svých zprávách pro senát mám přikrášlit, Hirtie?"

„Měl bych jedinou radu – nic nepřikrášluj. Vylič to tak, jak se to seběhlo."

„Je to můj legát. Můj první zástupce."

„To je pravda."

„Co se to s tím chlapem jenom stalo, Hirtie?"

Hirtius pokrčil rameny. „Je to barbar, který se chce stát konsulem, zrovna tak jako se konsulem chtěl stát Pompeius Magnus. Za jakoukoli cenu. Bez jakýchkoli ohledů na *mos maiorum*."

„Další z Piceňanů."

„Labienus je užitečný, Caesare."

„Je to přesně tak, jak to říkáš – je užitečný," řekl Caesar a hleděl přitom do zdi. „Očekává, že si ho vyberu za konsulského kolegu, až se za pět let opět stanu konsulem."

„Ano."

„Mne Řím chtít bude, ale o Labiena nebude stát."

„Ano.“

Caesar začal přecházet sem a tam. „To si ovšem budu muset velmi dobře promyslet.“

Hirtius si odkašlal. „Mám tu ještě jednu záležitost.“

„Ale?“

„Rhiannon.“

„*Rhiannon*!“

„Napsala Servilii.“

„S pomocí písaře, že, protože ona sama psát neumí.“

„Ten mi také dal opis dopisu. Kurýrovi jsem ovšem zatím nedovolil originál odnést, dokud to ty neschválíš.“

„Kde je?“

Hirtius mu dopis podal.

Další dopis se proměnil v popel, tentokrát v ohřívadle. „Naivní ženská!“

„Má vzít kurýr originál s sebou do Říma?“

„Ale jistě. Postarej se ovšem, abych viděl odpověď, ještě než ji dostane Rhiannon.“

„To je samozřejmé.“

Šarlatový plášť vojevůdce smekl Caesar z věšáku ve tvaru T jediným pohybem. „Potřebuji se projít,“ řekl, přehodil si ho přes ramena a sám si ho zavázal šňůrkami. Obrátil se k Hirtiovi, aniž na něho pohlédl. „Dej Rhiannon střežit.“

„Jedna dobrá zpráva nakonec, Caesare, pro lepší náladu.“

Úsměv to byl posmutnělý. „Přesně to potřebuji. Sem s ní.“

„Ambiorix zatím neměl u Germánů moc štěstí. Od chvíle, co jsi přemostil Rhenus, si dávají dobrý pozor. Na žádné jeho stesky ani přemlouvání nedali, ani jedna germánská četa zatím nepřekročila řeku a nevydala se do Galie.“

*** * ***

Zima spěla ke konci a všegalská konference už byla na obzoru, když se Caesar vydal se čtyřmi legiemi do země Nervių, aby s tímto kmenem jakožto s vojenskou silou nadobro skoncoval. Jeho štěstí stálo při něm; celý kmen byl shromážděn v největším oppidu, aby prodiskutoval otázku, zda má či nemá vyslat delegáty do Samarobrivy. Caesar Nervie překvapil sice ozbrojené, avšak zhola nepřipravené, a neprojevil s nimi sebemenší slitování. Ti, kdo bitvu přežili, byli předáni jeho mužům spolu s obrovskou kořistí. Byla to akce, z níž Caesar ani jeho legáti neměli mít pražádný osobní zisk; vše připadlo legionářům, včetně částky stržené za prodej otroků. A poté Caesar celé území Nervių navíc ještě zpustošil, spálil vše kromě léna náležejícího Vertikovi. Pozajímaní kmenoví vůdci byli odesláni do Říma, aby tam vyčkali jeho triumfu, a to se všemi poctami, které jim příslušely, jak pravil Aulovi Hirtiovi. Až nadejde den triumfu, zlámou jim všem v Tullianu vaz, avšak mezitím si budou moci na vlastní oči ověřit míru skutečné velikosti, jak své vlastní, tak i Říma.

Všegalskou konferenci pořádal Caesar každým rokem od svého příchodu do Vlasaté Galie. Prvé roky se konávala v Bibracte v zemi Aeduů. Letos poprvé ji svolal tak daleko na západě a výzva k jejímu obeslání putovala ke všem kmenům. Jejím účelem bylo získat příležitost k osobnímu jednání s kmenovými vůdci, ať už šlo o krále, rádce anebo řádně zvolené vergobrety – příležitost přesvědčit je, že válka s Římem bude mít vždy jediné východisko: jejich porážku.

Tohoto roku doufal v poněkud lepší výsledky. Všichni ti, kdo se v uplynulých pěti letech postavili na ozbrojený odpor, podlehli, nehledě na to, jak velké byly jejich počty a jak silný byl v důsledku toho i jejich pocit neporazitelnosti. I ztráta Třináctého legie se posléze proměňovala v jistou výhodu. Teď už snad všichni konečně pochopí, co mají na vybranou!

Avšak tou měrou, jak se blížilo zahájení této porady, začínaly se Caesarovy naděje rozplývat. Tři z největších kmenů vůbec nevyslaly delegáta: Treverové, Senonové a Karnutové. Nemetové a Tribokové se nezúčastnili jednání ani v předchozích letech, jejich nepřítomnost však byla pochopitelná – jejich hranici tvořila řeka Rhenus a na jejím protilehlém břehu sídlil nejobávanější a nejlačnější z germánských kmenů, Suebové. Obrana jejich území je pohlcovala do té míry, že na nálady Vlasaté Galie neměli nejmenší vliv.

Rozlehlá dřevěná síň ověšená medvědími a vlčími kožešinami byla přesto nabitá účastníky, když uprostřed jejich pestrobarevné záplavy vystoupil na pódium Caesar ve svítivě bílé a nachem lemované toze, aby se ujal slova. Shromáždění se skvělo cizokrajnou nádherou, každá delegace ve svých kmenových barvách: dominantní nachová kostka odlišovala Atrebaty a jejich krále Kommia, oranžové a smaragdové zelené puntíky zdobily Kadurky, střídavý karmínový a modrý vzor značil Remy, šarlatové a modré pruhy prozrazovaly Aeduy. Chyběla však žlutá a šarlatová kostka Karnutů, nikde nebylo vidět kombinaci indigové a žluté, charakteristickou pro Senony, ani střídavou tmavou a světlou zeleň Treverů.

„Nemám v úmyslu tu dlouze probírat osud Nerviů," pravil Caesar vysoce posazeným hlasem, jaký užíval při projevech, „jelikož všichni bezpochyby dobře víte, co se stalo." Pohlédl směrem k Vertikovi a pokývl. „To, že tu je dnes s námi i jeden představitel Nerviů, je svědectvím o jeho zdravém rozumu. Nač se stavět proti nevyhnutelnému? Položte si otázku, kdo je skutečným nepřítelem! Je to Řím? Anebo jsou to spíše Germáni? Přítomnost Říma ve Vlasaté Galii musí posléze prospět vám samým. Přítomnost Říma zajistí, že si budete moci zachovat své galské zvyky a tradice. Přítomnost Říma zaručí, že Germáni zůstanou na svém břehu Rhenu. Že se vás Řím proti Germánům zastane, jsem já, Gaius Julius Caesar, stvrdil v každé smlouvě, kterou jsem zatím s vámi uzavřel. Neboť vy sami Germány zadržet nedokážete. Máte-li v tomto směru pochybnosti, vyptejte se sequanských delegátů." Ukázal tam, kde seděli Sekvané rozpoznatelní podle karmínového a růžového kmenového vzoru. „Král Suebů Ariovistus je přemluvil, aby mu dovolili usadit se na třetině jejich území. Jelikož si přáli mír, rozhodli se, že jejich souhlas by se mohl stát výrazem přátelství. Podejte však Germánům pouhou špičku prstů, a nakonec nepřijdete jen o celou ruku, ale i o své celé území! Mají snad Kadurkové pocit, že tento osud právě je nepotká jen proto, že na dalekém jihovýchodě sousedí s Aquitany?

I potká! Dejte na má slova, povede se jim stejně! Pokud vy všichni nepřijmete a neuvítáte přítomnost Říma, bude to i jejich osudem."

Arverniští delegáti zaujali celou jednu řadu míst, jelikož to byl mimořádně mocný kmen. Jako tradiční nepřátelé Aeduů obývali Cebenny, hornaté území při pramenech řek Elaveru, Caris a Vigemny; snad právě proto měli košile i kalhoty obarveny velice světlou hnědí, zatímco na jejich šálech se střídaly světlounce modré, nahnědlé a tmavozelené kostky. Na sněhu ani na skalním srázu je nebylo snadné postřehnout.

Jeden z nich, mladý a hladce oholený, teď povstal.

„Pověz mi, jaký je rozdíl mezi Římem a Germány," řekl karnutským nářečím, jímž právě domluvil i Caesar, jelikož to byl společný jazyk druidů, takže se jím bylo možno dorozumět všude.

„Ne," odpověděl s úsměvem Caesar. „Řekni mi to ty sám."

„Já mezi nimi naprosto žádný rozdíl nevidím, Caesare. Cizí nadvláda je cizí nadvláda."

„Ale v tom jsou právě nebetyčné rozdíly! Jedním z nich je už sám fakt, že tu dnes mezi vámi stojím a hovořím vaším jazykem. Když jsem přibyl do Vlasaté Galie, uměl jsem mluvit aedujsky, arvernsky a vokontsky. Od té doby jsem ale nezahálel a naučil jsem se rozumět druidům, ovládl jsem atrebatštinu a ještě několik dalších nářečí. Ano, já mám náhodou na jazyky dobrý sluch, to je pravda. Ale jsem Říman, a pochopil jsem už, že když se spolu muži mohou dohovořit přímo, nehrozí, že by nějaký tlumočník komolil to, co se říká. Ale přesto jsem po nikom z vás nežádal, aby se naučil hovořit latinsky. Zatímco Germáni by vás přinutili mluvit jejich jazykem a časem byste o ten svůj vlastní přišli vůbec."

„To jsou samá hezká slova, Caesare!" řekl mladý Arvern. „Ale právě ta ukazují to největší nebezpečí římské nadvlády! Ona je totiž rafinovaná. Germáni rafinovaní nejsou. Proto je snazší se jim bránit."

„Toto je zřejmě tvoje první všegalská konference, takže ještě neznám tvé jméno," řekl Caesar nevzrušeně. „Jak zní?"

„Vercingetorix!"

Caesar pokročil až na samý kraj stupínku. „Především, Vercingetorigu, se vy Galové budete muset smířit s tím, že *nějaká* cizí přítomnost tu nutná je a bude. Svět se zmenšuje. Zmenšuje se už od doby, kdy se Řekové a punské národy začaly rozptylovat po všech březích onoho moře, kterému teď Řím říká Naše moře. Pak se na scéně objevili Římané. Řekové se nikdy nesjednotili v jeden jediný národ. Řecko se skládalo ze státečků, které – podobně jako teď vy – spolu bojovaly tak dlouho, až zemi zcela vyčerpaly. I Řím býval pouhým městským státem, jenomže Řím pod sebe postupně soustředil Itálii jako jediný národ. A Řím dnes znamená *celou* Itálii. Přesto vláda Říma nad Itálií nespočívá v osobě nějakého krále. Celá Itálie volí římské magistráty. Celá Itálie se podílí na věci Říma. Celá Itálie dodává Římu vojáky. Neboť Řím je Itálie. A Řím dále vzrůstá. Celá Italská Galie jižně od řeky Padus je už dnes součástí Itálie, i ta volí římské magistráty. A brzy i celá Italská Galie na sever od řeky Padus bude římská, o to se zasadím i já sám. Neboť já věřím v jednotu. Věřím, že v jednotě je síla. A já bych i Vlasaté Galii dal jednotu skutečného státu. To by byl ten skutečný dar a přínos Říma. Germáni vám nepřinášejí nic, oč byste mohli vůbec stát. Pokud byste měli patřit pod Germány, znamenalo by to krok zpátky. Germáni nemají žádný systém vlády, nemají žádný systém obchodu, nemají nic, co by lidem dovolilo opřít se o jedinou centrální vládu."

Vercingetorix se pohrdavě zasmál. „Vy přece nevládnete, vy znásilňujete! Mezi Římem a Germány není vůbec žádný rozdíl!"

Caesar odpovídal bez sebemenšího zaváhání. „Jak už jsem řekl, je těch rozdílů mnoho. Na některé jsem tu poukázal. Ty jsi neposlouchal, Vercingetorigu, protože ty naslouchat nechceš. Ty se neobracíš k rozumu, ty burcuješ vášně. To ti sice získá řádu přívrženců, ale zato ti tahle cesta znemožní poskytnout těmto svým přívržencům to, co oni nejvíc potřebují – moudrou radu, promyšlené názory. Zamysli se nad oním zmenšujícím se světem. Zamysli se nad místem, jaký ve stále menším světě zaujme Vlasatá Galie, pokud se spíše přimkne k Římu, než aby přešla ke Germánům anebo se

vybíjela jen ve vnitřních bojích mezi svými jednotlivými národy. Nechci se s vámi utkávat, což ovšem není totéž jako neochota k boji. Po pěti letech přítomnosti Říma v osobě Gaia Julia Caesara to už všichni dobře víte. Řím sjednocuje. Řím s sebou přináší i římské občanství. Řím přispívá ke zlepšení místních poměrů. Řím s sebou nese mír a hojnost. Řím poskytuje příležitost k podnikání, obchodní život, nové příležitosti pro místní výrobce, tak aby mohli prodávat své zboží kdekoli, kde se ve světě už Řím uchytil. Vy Arvernové vyrábíte nejlepší hrnčířské zboží v celé Vlasaté Galii. Jestliže se stanete částí římského světa, poputuje vaše nádobí mnohem dále než jen do Británie. Pokud by římské legie střežily hranice Vlasaté Galie, mohli by i Arvernové rozšířit svoje podnikání a rozhojnit své jmění beze strachu z cizí invaze, z plenění – a ze znásilňování."

„To jsou jen prázdná slova, Caesare! Co se stalo s Atuatuky? S Eburony? S Nervii? Co je postihlo? Plenění! Otroctví! *Znásilňování*!"

Caesar si povzdychl, doširoka se rozpřáhl pravicí, levici zachumlanou do záhybů své togy. „Všechny tyto národy dostaly příležitost," řekl vyrovnaným hlasem. „Jenomže ony porušily své závazky a smlouvy, a namísto aby se podrobily, daly přednost válce. Podrobení by je bylo stálo jen málo. Nevelké poplatky náhradou za zaručený mír. Výměnou za to, že už by netrpěly žádnými germánskými nájezdy. Oplátkou za snadnější a plodnější život. A nepřestávaly by dál uctívat své bohy, dál by vlastnily své území, stále by žily jako svobodní lidé, a hlavně by dál *žily*!"

„Pod cizí nadvládou," řekl Vercingetorix.

Caesar nachýlil hlavu na stranu. „Taková je cena, Vercingetorigu. Buď bude uzdu třímat lehká římská ruka, anebo mnohem těžší germánská. Není jiná volba. Doba osamocení je dávno pryč. Vlasatá Galie vstoupila do oblasti Našeho moře. To si vy všichni musíte dobře uvědomit. Neexistuje žádná cesta zpátky. Řím je dnes i tady. A tady Řím také zůstane. Neboť Řím musí udržet Germány za řekou Rhenus. Po celých padesát let byla Vlasatá Galie rozpolcena ve dví od jednoho konce k druhému oněmi třemi čtvrtěmi milionu Germánů. Jediné, co jste mohli dělat, bylo strpět jejich přítomnost. Byl to Řím v osobě Gaia Maria, kdo vás tehdy zachránil. A je to Řím v osobě synovce onoho Gaia Maria, kdo vás zachrání nyní. Zapřísahám vás co nejnaléhavěji – přijměte tu trvalou přítomnost Říma! Pokud Řím přijmete, pramálo se ve skutečnosti změní. Zeptejte se kteréhokoli z galských kmenů v Narbonské Galii, v naší Provincii – Volků, Vokontiů, Helviů, Allobrogů. Nestaly se o nic méně galskými jen proto, že jsou zároveň i součástí Říma. Žijí v míru, těší se blahobytu."

„Pche," zasmál se pohrdavě Vercingetorix. „Aby ses nespletl! Ti se nemohou dočkat, až přijde někdo, kdo je vyvede zpod cizí nadvlády!"

„A víš, že se nepletu?" odpověděl Caesar stále týmž konverzačním tónem. „Jen si s nimi jdi promluvit a uvidíš, že mám pravdu."

„Až si s nimi půjdu promluvit, nebudu se jich na nic vyptávat," řekl Vercingetorix. „Nabídnu jim rovnou oštěp." Znovu se zasmál a nevěřícně zavrtěl hlavou. „Jak si jen můžeš dělat naději, že bys snad dokázal zvítězit?" otázal se. „Je vás pouhá hrstka, doslova! Všechny ty řeči o Římu jsou pouhé nehorázné předstírání! Národy, s kterými jste se až dosud utkávali, nebyly nic než chabí, otupělí zbabělci! Jenomže ve Vlasaté Galii je víc bojovníků než v celé Itálii a Italské Galii dohromady! Čtyři miliony Keltů, dva miliony Belgů! Viděl jsem římské censy – tolik lidí vy vůbec nemáte! Jsou vás všehovšudy tři miliony, Caesare, ani o človíčka víc!"

„Počty nejsou všechno," řekl Caesar, jenž se zjevně dobře bavil. „Řím disponuje třemi věcmi, které zcela postrádají Keltové i Belgové – organizací, technikou a schopností využívat všech svých zdrojů s dokonalou účinností."

„Nu ovšem, ta vaše do nebe vynášená technika! A co je na ní? Pomohly vám snad mořské hráze, které jste postavili, dobýt jednu jedinou Venetskou pevnost? Byly vám k něčemu? Ne! I my jsme národ s technickým nadáním! Jen se optej svého legáta Quinta Tullia Cicerona! Vybudovali jsme proti jeho hradbám obléhací věže, naučili jsme se obsluhovat římskou artilerii! My nejsme ani krotcí, ani tupí, ani zbabělí! Od chvíle, kdy tys přišel do Galie, Caesare, jsme se ledasčemu naučili! A budeme se učit dál, dokud ty tu budeš! A všichni římští vojevůdci se ti také nemohou rovnat! Dříve nebo později se ty vrátíš do Říma a Řím pak pošle do Vlasaté Galie kdovíjakého hlupáka! Někoho, jako byl Cassius u Burdigaly! A další, jako byli Mallius a Caepio u Arausia!"

„Anebo možná nějakého nového Ahenobarba, který před pětasedmdesáti lety Arverny téměř vyhladil," říkal Caesar s úsměvem.

„Arvernové jsou teď mocnější, než kdy byli před Ahenobarbovým příchodem!"

„Tak tedy poslouchej, Vercingetorigu z kmene Arvernů," zesílil Caesar hlas.

„Vyžádal jsem si už posily. Čtyři další legie. To je celkem čtyřiadvacet tisíc mužů. Budu je mít k dispozici plně bojeschopné do čtyř měsíců od okamžiku, kdy se započne s jejich náborem. Všichni budou v kroužkové zbroji, s vynikajícími dýkami a meči na opascích, všichni v přilbách, *pila* pohotově v ruce. Takticky budou vycvičeni tak, že pohyby a manévry provedou třeba i ve spánku. Budou vyzbrojeni potřebnou artilerií. Budou schopni stavět obléhací zařízení, budou se umět výtečně opevnit. Budou schopni urazit na pochodu den co den třicet mil. Velet jim budou skvělí centurioni. Přijdou bez nenávisti k vám a ke všem dalším Galům – ale přimějete-li je k boji, pak vás nenávidět vskutku *budou.*

Pod mým velením tak bude Pátá – a Šestá – a Sedmá – a Osmá – a Devátá – a Desátá – a Jedenáctá – a Dvanáctá – a Třináctá – a Čtrnáctá – a ještě i Patnáctá legie! Všechny v plných počtech! Padesát čtyři tisíce pěších bojovníků! A k nim připočti ještě čtyři tisíce jezdců, které vysílají Aeduové a Remové!"

Vercingetorix vybuchl smíchy, zakomíhal celým tělem. „Ty jsi přece bláhový, Caesare! Právě jsi nám tu prozradil všechna tajemství o síle svých jednotek, které budeš mít letos v poli!"

„Já jsem vám je tady skutečně sdělil, jenomže ne z bláhové neopatrnosti. Oznámil jsem vám je jako varování. Říkám vám znovu – mějte rozum, zachovejte rozvahu. Zvítězit nemůžete! Proč byste se tedy o to měli vůbec pokoušet? Nač obětovat květ svého mužného věku v beznadějném střetu? Proč chcete zanechat galské ženy v tak zoufalé bídě a galskou zemi tak neslýchaně pustou, že na ní budu muset posléze usazovat své veterány, aby se ženili s vašimi dcerami a ženami a plodili s nimi římské potomky?"

Naráz se Caesar přestal ovládat, jeho železná kázeň povolila; vztyčil se, jako by vyrůstal výš a výš. Vercingetorix, aniž si to uvědomil, bezděčně ucouvl.

„Jestliže mě k tomu vyprovokujete, bude to vyhlazovací válka!" zaburácel Caesar. „Postavte se mi v poli, a já vás rozdrtím na prach! *Mne porazit nedokážete! Ani Řím nemůže být poražen!* Naše zdroje v Itálii – a účinnost, s jakou jich já umím využít – jsou tak nesmírné, že dokážu bez mrknutí okem nahradit i jakékoli utrpěné ztráty! Budu-li to potřebovat, mohu oněch čtyřiapadesát tisíc mužů klidně zdvojnásobit! A vyzbrojit a vystrojit! Varuji vás – mějte se na pozoru! Nesvěřuji se vám s tím vším pro dnešek, nýbrž pro budoucnost! Sama římská organizace, římská technika a římské

zdroje vás společně dokáží zničit! A neupínejte své naděje zbytečně ke dni, kdy Řím pošle do Vlasaté Galie nějakého méně schopného správce! Protože vy tou dobou už dávno nebudete naživu! Vy všichni a všichni vaši lidé zatím lehnete popelem, o to se já, *Caesar*, osobně postarám!“

Seskočil z pódia a vyrazil pryč ze síně, zanechávaje za sebou ohromené Galy i své užaslé legáty.

„Och, to byl ale výbuch!“ řekl Trebonius Hirtiovi.

„Bylo třeba říct jim to na rovinu,“ řekl Hirtius.

„Nu, řada je teď na mně,“ řekl Trebonius povstávaje. „Čím já mohu na takovéhle vystoupení vůbec navázat?“

„Diplomatickými slovy,“ ušklíbl se Quintus Cicero.

„Ono vlastně houby záleží na tom, co jim teď bude Trebonius povídat,“ řekl Sextius. „Dostali z Caesara pořádný strach.“

„Ten Vercingetorix je do války celý žhavý,“ podotkl Sulpicius Rufus.

„Je až moc mladý,“ poznamenal Hirtius. „A u ostatních arvernských delegátů není nijak zvlášť oblíbený. Skřípali tu zuby a ze všeho nejvíc měli zřejmě chuť někoho zabít – ale ne Caesara, spíše Vercingetoriga.“

*** * ***

Zatímco ve velké síni pokračovalo jednání, v kamenném Caesarově domě usedla Rhiannon s aedujským písařem.

„Přečti mi ten dopis,“ řekla mu.

Rozlomil pečeť (která už tak jako tak byla jednou zlomena – dopis byl nově zapečetěn prstenem Quinta Cicerona, jelikož Rhiannon stejně neměla představu, jak skutečná Serviliina pečeť vyhlíží), rozvinul nevelký svitek a s mumláním se do něj na dlouhou chvíli zahleděl.

„*Tak už přece čti*!“ řekla Rhiannon a netrpělivě poposedla.

„Přečtu ti ho, jakmile ho sám rozluštím,“ odpověděl písař.

„Caesar to tak ale nedělá.“

Vzhlédl od dopisu, povzdychl si. „Caesar je Caesar. Nikdo jiný než on nedokáže něco přečíst na první pohled. A čím víc do toho povídáš, tím déle mi to bude trvat.“

Rhiannon se podvolila, probírala se zlatými nitkami vetkanými do její dlouhé karmínově hnědé řízy a umírala zvědavostí, co jí Servilia píše.

Konečně se písař ozval. „Mohu začít,“ řekl.

„Čti!“

> Nu, nedá se říci, že bych se byla kdy nadála, že dostanu dopis od Caesarovy galské milenky psaný trochu komickou latinou, ale musím přiznat, že jsem se pobavila. Takže ty máš s Caesarem syna. To je neuvěřitelné. Já s ním mám dceru. A zrovna tak jako ten tvůj syn nenese ani ona Caesarovo jméno. To proto, že jsem v té době byla provdána za Marka Junia Silana. Jeho vzdálený příbuzný, jiný Marcus Julius Silanus, je letos jedním z Caesarových legátů. Takže se moje dcerka jmenuje Junia, a jelikož je jako Junia už třetí, říkám jí Tertulla.
>
> Píšeš, že jsi princezna. O barbarech vím, že nějaké princezny mají. Ty tenhle fakt uvádíš, jako by na něm záleželo. Nezáleží. To jediné, oč Římanovi jde, je římská krev. I ten nejposlednější zloděj ze zastrčené uličky je na tom líp než ty, protože má v žilách římskou krev. Na žádném synovi, jehož matkou není Římanka,

Caesarovi záležet nemůže, protože právě jeho krev je z celého Říma ta nejlepší. Nemá v sobě sebemenší příměs jiné krve. Pokud by Řím měl krále, byl by jím Caesar. Jeho předkové byli králi. Jenomže Řím už krále nemá a Caesar by ani nepřipustil, aby nějakého krále měl. Římané nepoklekají před nikým.

Nemám ti co vysvětlovat, barbarská princezno. Pro Římana není tak důležité mít syna z vlastního semene, který by po něm dědil jeho postavení a nesl dál jméno jeho rodu, neboť každý Říman může syna adoptovat. Věnuje tomu velikou péči. Kdokoli, koho adoptuje, bude nadále obdařen krví nezbytnou pro to, aby udržel jeho rod, a součástí adopce je i to, že nový syn přijímá jeho jméno. I můj syn byl adoptován. Jeho původní jméno znělo Marcus Junius Brutus, ale třebaže byl jeho strýc, můj bratr, zabit a nezanechal dědice, adoptoval Bruta přesto ve své závěti. Brutus se tak stal Quintem Serviliem Caepionem a přešel tak do mého vlastního rodu. To, že se v posledních letech vrací ke svému původnímu jménu Marcus Junius Brutus, je dáno jeho hrdostí na to, že je potomkem Lucia Junia Bruta, jenž vypudil posledního římského krále. Jeho přičiněním vznikla římská *res publica.*

Nebude-li mít Caesar syna, přistoupí k adopci syna z čisté juliánské krve a z těch nejušlechtilejších předků. Tak je to v Římě zvykem. A jelikož je tohle Caesarovi dobře známo, může klidně spát, neboť ví, že i když nezplodí pokrevního syna, všechno nakonec napraví jeho poslední vůle.

Nenamáhej se s odepisováním. Není mi po chuti, že se vydáváš za jednu z Caesarových žen. Nejsi pro něho ničím víc a ničím míň než jeho dočasným východiskem z nouze.

Písař nechal list svinout. „Pověděla nám víc než jasně, kde máme my barbaři své místo, co?“ dodal rozzlobeně.

Rhiannon mu dopis vyškubla z rukou a začala ho trhat na co nejmenší kousíčky. „Jdi pryč!“ zavrčela.

Z očí jí vyhrkly slzy; vyšla ven z místnosti, za Orgetorigem, o kterého pečovala chůva, jedna z jejích osobních služek. Tahal za sebou miniaturního trojského koně a pro nic jiného neměl oči. Byl to dárek od Caesara, který mu ukázal, jak se otevírá jeho bok, odkud se pak vyhrnula padesátka dokonale vyřezaných a obarvených figurek Řeků, a všechny také náležitě pojmenoval: byli tu ryšavý Meneláos i nazrzlý Odysseus s krátkýma nožkama, půvabný Neoptolemos, syn padlého Achillea, ba i Echion, jemuž odlétla rozbitá hlava, když padl na zem. Caesar mu začal příběh i se jmény vyprávět, ale malý Orgetorix ještě neměl ani dostatečnou paměť ani dost zájmu o Homéra, a Caesar to posléze vzdal. Radost, kterou Orgetorix z dárku měl, byla ryze dětská: hračka se přece pohybovala, byla v ní schovávačka, dala se naplňovat a vyprazdňovat, a u všech, kdo ji spatřili, vyvolávala obdiv a závist.

„*Mama*!“ vykřikl, pustil provázek, na kterém měl koníka uvázaného, a napřáhl k ní ručičky.

Slzy jí uschly; Rhiannon si ho odnesla ke křeslu a posadila si ho na klín. „Nic si z toho nedělej,“ říkala s tvářemi zabořenými do jeho zářivých kučer. „Nejsi sice Říman, ale zato jsi Gal. A králem Helvetiů se docela určitě *staneš!* A Caesarovým synem už teď *jsi*!“ Ohrnula rty, odhalila zuby a zasykla: „A tebe proklínám, paní Servilie! Ty už ho zpátky nikdy nedostaneš! Ještě dnes v noci zajdu za kněžkou do věže lebek a zaplatím jí, aby na tebe seslala kletbu dlouhého života v bědách!“

*** * ***

Nazítří přišla zpráva od Labiena. Ambiorix konečně dosáhl alespoň dílčího úspěchu u germánských Suebů a Treverové, zdaleka nepodrobení, se začali bouřit.

„Hirtie, chci, abyste společně s Trogem vedli konferenci dál," říkal Caesar, zatímco předával Thrasyllovi balícímu jeho zavazadla skříňku se stuhou svého imperia. „Čtyři moje nové legie už dorazily k Aeduům a já jsem jim odeslal rozkaz, aby se vydaly na pochod proti Senonům – chci je pořádně vystrašit. Desátá a Dvanáctá půjdou se mnou a připojí se k nim."

„Co bude se Samarobrivou?" otázal se Hirtius.

„Tam ať zůstane posádkou Trebonius s Osmou, ale myslím, že bude moudré přesunout konferenci na nějaké místo, které pro naše absentující přátele Karnuty nebude představovat takové pokušení. Odveď delegáty do Lutetie na území Parisiů. Je to ostrov, snadno se bude hájit. Snaž se dál, ať Galové pochopí svou situaci – a s sebou si vezmi Pátou Alaudu. A také Silana a Antistia."

„Takže už válka propukla naplno?"

„Zatím ještě ne, jak alespoň doufám. Chtěl bych získat ještě čas na to, abych z těch nových legií stačil vyčlenit pár docela zelených kohort a strčit jim místo nich pár svých veteránů." Pousmál se. „Dalo by se říct, slovy toho mladého Vercingetoriga, že tu hodlám cosi nehorázně předstírat. Pochybuji ovšem, že se na to tak budou umět dívat i ti Vlasatí."

Čas letěl, avšak s Rhiannon se rozloučit musí. Nalezl ji v jejím obývacím pokoji – ale ne samotnou! Spolu s ní tam neseděl nikdo jiný než Vercingetorix. Bohyně Fortuno, ty mi vždy přináší štěstí!

Stanul ve dveřích, zatím nepovšimnut; bylo to poprvé, kdy si mohl Vercingetoriga prohlédnout takto zblízka. Jeho postavení bylo na první pohled zřejmé z počtu masivních zlatých *torquis* a náramků, jimiž byl ozdoben, z opasku a ramenního pásu posázených safíry, z velikého safíru ve sponě jeho pláště. Caesara poněkud mátlo, že je hladce oholen, neboť to bylo mezi Kelty dosti vzácné. Vápennou vodou máčené vlasy měl téměř bílé a sčesané do podoby lví hřívy a jeho tvář, která byla takto zcela obnažena, byla samá kost, takřka mrtvolného vzhledu. Černé obočí i brvy – och, ta cizota z něho přímo *čiší!* I tělo má vyzáblé; patří zjevně k onomu typu mužů, kteří jsou pouhými uzlíčky nervů, usoudil Caesar. Zahleděný do minulosti. Krajně nebezpečný člověk.

Vstoupil do místnosti. Rhiannonina tvář se rozjasnila, ale když postřehla Caesarovu koženou zbroj, její oči rázem opět pohasly. „Caesare! Kam odcházíš?"

„Uvítat své nové legie," řekl a napřáhl pravici k Vercingetorigovi, jenž povstal a předvedl tak, že má obvyklou keltskou výšku šesti stop. Tmavě modrýma očima ostražitě sledoval podanou ruku.

„Nu, nu," řekl Caesar neformálně. „Nemusíš se bát, že se otrávíš, když se mě dotkneš!"

Dlouhá křehká paže se mu vznesla vstříc; oba muži se podrobili univerzálnímu obřadu podání rukou, aniž se kdokoli z nich snížil k tomu, aby ho proměnil v měření fyzické síly. Stisk byl pevný, krátký, nijak nepřiměřený.

Caesar povytáhl obočí a obrátil se k Rhiannon. „Vy se znáte?" zeptal se, ale neposadil se.

„Vercingetorix je můj bratranec," vyhrkla. „Jeho matka a moje matka byly sestry. Obě pocházely z kmene Arvernů. Já jsem ti o tom ještě neřekla, Caesare? Ale chtěla jsem. Obě se provdaly za krále – moje za krále Orgetoriga, jeho za krále Celtilla."

„Ach tak," řekl Caesar rezervovaně. „Za Celtilla. Nu, já bych spíše řekl, že se králem pokusil stát, než že by jím skutečně byl. Nezabili ho Arvernové právě kvůli tomu, Vercingetorigu?"

„Ano. Hovoříš arvernsky velice dobře, Caesare."

„Má chůva Cardixa pocházela z kmene Arvernů. Můj učitel, Marcus Antonius Gnipho, byl napůl Saluvij. A v horních patrech v insule mé matky žila spousta aedujských nájemníků. Dalo by se říct, že jsem vyrůstal mezi samými Galy."

„Tos nás ovšem pěkně šálil celé ty dva první roky, když jsi po celou tu dobu používal služeb tlumočníka."

„Buď spravedlivý! Germánským jazykem nehovořím žádným, a po celý první rok mě zaměstnával převážně Ariovistus. Ani Sekvanům jsem nerozuměl příliš dobře. Nějaký čas mi trvalo, než jsem pochytil něco z belgických nářečí, třebaže domluvit se druidštinou nebylo tak těžké."

„Ty vůbec nejsi tím, kým se zdáš být," řekl Vercingetorix a posadil se opět.

„A existuje vůbec někdo takový?" otázal se Caesar, jenž se náhle rozhodl rovněž usednout. Chvilka strávená takovýmhle popovídáním s Vercingetorigem by se mohla ukázat nadmíru cennou.

„Asi sotva, Caesare. Kým, myslíš, že jsem já?"

„Ty? Ty jsi mladý a horkokrevný, s nadbytkem odvahy a s dávkou inteligence. Chybí ti soudnost. Nebylo zrovna nejmoudřejší zaskočit své stařešiny na tak důležitém shromáždění."

„Někdo se tam ozvat musel! Jinak by byli všichni jen seděli jako žáčci naslouchající nějakému proslulému druidovi. U mnohých jsem našel patřičnou odezvu," řekl se zřejmým sebeuspokojením Vercingetorix.

Caesar zvolna zavrtěl hlavou. „To je pravda, tos našel," řekl, „ale moudré to zrovna nebylo. Jedním z mých cílů je odvrátit krveprolití – nečiní mi žádné potěšení otvírat stavidla potokům krve. Měl by sis tyhle věci ještě důkladně promyslet, Vercingetorigu. Na samém konci toho všeho tu bude tak jako tak vládnout Řím, o tom vůbec nepochybuj. Tak proč jít hlavou proti zdi? Jsi přece muž, nejsi nemyslící kůň! Máš schopnost získat si přívržence, vybudovat si velkou klientelu. Takže svůj lid bys měl vést moudře. Nenuť mě sahat k opatřením, po nichž já sám nebažím."

„Vést svůj lid do věčné poroby, jsi snad chtěl říct, Caesare."

„Nikoli, nechtěl. Dovést je k míru a k blahobytu."

Vercingetorix se předklonil, oči mu zaplály stejným leskem jako safír na jeho sponě. „Já je *povedu*, Caesare! Ale ne do poroby. Dovedu je k svobodě. K starým dobrým mravům, k návratu ke králům a k héroům. Pohrdneme tím Vaším mořem! Něco z toho, cos říkal včera, je pravda. My Galové skutečně potřebujeme stát se jedním národem, nedrobit se na množství kmenů. Dosáhnout toho jsem schopen. A já toho také *dosáhnu*! My vás přetrváme, Caesare. Vyženeme tebe i všechny, kdo se pokusí tě následovat. I já jsem měl pravdu v tom, co jsem řekl. Předpověděl jsem, že Řím za tebe a na tvoje místo vyšle posléze nějakého hlupce. Tak to chodí v demokraciích, které volnost výběru z kandidátů ponechávají kdejakému přitroublému hlupákovi, a diví se potom, proč byli zvoleni pitomci. Lid potřebuje krále, nikoli muže, kteří se mění pokaždé, když někdo někde mrkne okem. Jednou z toho tyje tahle skupina, pak zase tamhleta, ale nikdy to neposlouží celému národu. Jediným řešením je král."

„Král není nikdy žádné řešení."

Vercingetorix se rozesmál, přiškrceným a jakoby choromyslným smíchem. „Ale vždyť ty sám jsi přece králem, Caesare! Je to zřejmé z každého tvého kroku, z každého

pohledu, z toho, jak se chováš k ostatním. Ty jsi Alexander Veliký, jenž čirou náhodou získal moc cestou volby. Po tobě se všechno zase rozpadne v prach.“

„Ne,“ pousmál se jemně Caesar. „Já nejsem žádný Alexander Veliký. Jsem jen součástí neutuchajícího římského snažení, jedním z herců té velké římské hry. Mám velkou roli, toho jsem si vědom. A doufám, že lidé v budoucnu řeknou, že jsem hrál úlohu největší. Ale přesto jsem jenom částí toho dramatu. Jakmile Alexander Veliký zemřel, byla mrtva i Makedonie. Jeho země zahynula spolu s ním. Zřekl se všeho, co na něm bylo řecké, a přemístil sám pupek své říše, neboť uvažoval po způsobu králů. Byl jediným zdrojem velikosti své země. Činil, co se mu zachtělo, a vydal se, kamkoli se mu zlíbilo. *On totiž uměl uvažovat toliko po způsobu králů, Vercingetorigu.* Považoval mylně sám sebe za ideu. Aby bylo tohle jeho pojetí přineslo ovoce, byl by musel žít navěky. Kdežto já jsem pouhým služebníkem své země. Řím je mnohem větší než kdokoli z mužů, které zrodí. Až budu já mrtev, Řím ze sebe vydá další velké muže. Já zanechám Řím silnějším, bohatším, mocnějším. To, čím k jeho velikosti já přispěji, využijí a rozmnoží ti, kdo přijdou po mně. Hlupáci i moudří lidé jsou v národě zastoupeni rovným dílem, a to je mnohem lepší obraz, než jaký skýtá jakýkoli královský rod. Neboť na jednoho velikého krále připadá vždycky tucet naprostých zmetků.“

Vercingetorix neodpovídal, zaklonil se na židli nazad a zavřel oči. „Já s tebou nesouhlasím,“ řekl posléze.

Caesar vstal. „Pak tedy nezbývá než doufat, Vercingetorigu, že o téhle naší při nebudeme muset rozhodovat na bojišti. Protože dojde-li k tomu, ty to nepřečkáš.“ Jeho hlas nabyl na vřelosti. „Měl bys pracovat raději se mnou, ne proti mně.“

„Ne,“ řekl Vercingetorix, víčka stále ještě pevně semknuta.

Caesar vyšel z místnosti a vydal se vyhledat Aula Hirtia.

„Rhiannon je čím dál tím zajímavější osoba,“ řekl mu, když ho našel. „Představ si, že ten mladý křikloun je její přímý bratranec. V tomhle směru se galská šlechta nijak neliší od římské. Všichni jsou příbuzní se všemi. Dávej mi na ni pozor, Hirtie.“

„Znamená to, že se má se mnou vydat do Lutetie?“

„Ale jistě. Musíme jí poskytnout neomezenou příležitost k co nejhojnějším stykům s jejím bratránkem Vercingetorigem.“

Hirtius svraštil drobnou, pěknou tvář, zaprosil hnědýma očima. „Já si doopravdy nemyslím, Caesare, že by se ti mohla zpronevěřit, ať má jaké chce příbuzné. Vždyť ona tě zbožňuje.“

„Já vím. Ale je to žena. Žvatlá a tropí hlouposti, jako třeba ten dopis Servilii – něco nepředloženějšího bych si sotva dokázal vymyslet! Nesvěřuj se jí po tu dobu, co zde nebudu, s ničím, co bych jí neřekl ani já sám.“

Tak jako všichni, kdo byli do onoho tajemství zasvěceni, i Hirtius umíral zvědavostí, co jí vlastně Servilia odpověděla, avšak Caesar onen dopis otvíral sám a sám ho po přečtení opět zapečetil prstenem Quinta Cicerona ještě dříve, než měl kdokoli příležitost do něho nahlédnout.

Když se Caesar objevil v čele šesti legií, Senonové se dočista sesypali, kapitulovali bez boje. Vydali rukojmí, prosili o odpuštění a ihned vyslali delegáty do Lutetie, kde se mezi sebou Galové pod blahovolným dohledem Aula Hirtia škorpili a potýkali, popíjeli a hodovali. Pod dojmem na den

přesného příchodu oněch čtyř nových legií, jejich zjevně dokonalé připravenosti, blýskavé výzbroje a ukázek nejnovější artilerie vyslali i naléhavé varování Karnutům. Byli to Aeduové, kteří Caesara už předem požádali o mírnost vůči Senonům; nyní na něho naléhali zase Remové, aby byl shovívavý ke Karnutům.

„Dobrá," řekl Caesar Kotovi z kmene Aeduů a remskému Dorigovi, „budu tedy milosrdný. Co jiného mi ostatně zbývá? Nikdo zatím přece nepozdvihl meč. Moc rád bych taky uvěřil tomu, co teď slibují. Naneštěstí to nedokážu."

„Oni potřebují čas, Caesare," naléhal Dorix. „Jsou jako děti, kterým nikdo nikdy neřekl 'Ne!', a najednou dostaly nevlastního otce, jenž od nich vyžaduje poslušnost."

„Jsou opravdu jako děti," řekl Caesar a ironicky povytáhl obočí.

„Myslel jsem to jen jako metaforu," řekl důstojně Dorix.

„A teď také není čas na žertování. Ztotožňuji se s tebou. Ale ať na ně pohlížíme, jak chceme, přátelé, jejich budoucí blaho zcela závisí na tom, do jaké míry budou dodržovat smlouvy, které s námi podepsali. Platí to zejména o Senonech a o Karnutech. Trevery osobně považuji za beznadějný případ; ty bude třeba podrobit silou. Ale Keltové ze střední Vlasaté Galie jsou natolik vyspělí, že by měli plně pochopit význam těch smluv a smysl opatření, která z nich plynou. Nerad bych, aby došlo až k popravám mužů, jako je senonský Akko anebo Gutruatus z kmene Karnutů – ale pokud by mne podvedli, nezaváhám. Ani na okamžik nepochybujte, že by k tomu došlo!"

„Nezpronevěří se smlouvám, Caesare," chlácholil ho Kotus. „Jak už jsi sám řekl, jsou to Keltové, nikoli Belgové."

Užuž se vznášela Caesarova ruka, aby prohrábla vlasy v onom nejpřirozenějším gestu vyjadřujícím únavu a vyčerpání; včas se ještě zastavila, nedospěla tak vysoko – toliko si jí přejel obličej. Nic nesmí narušit pečlivě učesané sporé vlasy. Povzdychl si, opřel se v křesle nazad a zahleděl se na oba Galy.

„A vy se snad domníváte, že nevím nic o tom, jak každá odveta, k níž jsem nucen, je vykládána jako těžká bota Říma zadupávající do země keltská práva? Dělám možné i nemožné, abych je uspokojil, a oplátkou mi jsou úskoky, léčky, pohrdání! Ta metafora o dětech není vůbec nepřípadná, Dorigu." Nadýchl se. „Musím varovat vás oba, protože jste oba přišli orodovat za ostatní kmeny: jestli budou tyto smlouvy porušeny, zasáhnu se vší tvrdostí. Porušit takto závažné smlouvy stvrzené přísahou se rovná *velezradě*! A pokud by byli zavražděni římští civilní občané, popravím viníky tak, jak Řím popravuje všechny zrádce a vrahy, kteří nejsou římskými občany – budou zbičováni a sťati. A to nehovořím o kdovíjakých podružných viníčcích! Popravím kmenové vůdce, ať půjde o velezradu anebo o vraždy. Je to jasné?"

Nevybudil tentokráte hněvem, ale přesto jako by se v místnosti naráz ochladilo. Kotus s Dorigem pohlédli jeden na druhého. „Ano, Caesare."

„Postarejte se tedy, abyste můj postoj dali na vědomí co nejširšímu okruhu lidí. Zejména aby se o něm dozvěděli vůdcové Senonů a Karnutů." Povstal. „A teď," řekl s úsměvem, „už mohu soustředit veškerou pozornost a všechnu svou energii na válku s Trevery a s Ambiorigem."

*** * ***

Ještě dříve, než Caesar opustil svůj hlavní stan, věděl už, že Akko, vůdce Senonů, již porušil smlouvu podepsanou sotva před pár dny. Co dělat se šlechtici, kteří v sobě nemají kouska ušlechtilosti? S muži, kteří za sebe nechají prosit jiné, dožebrávat se u

Caesara shovívavosti, a nato hned naložit s těmito čerstvě potvrzenými úmluvami, jako by absolutně nic neznamenaly? Jaké je vlastně galské pojetí cti? Čím se galská čest projevuje? Proč se Aeduové zaručovali za Akkovo čestné chování, když přece Kotus nutně musel vědět, že Akko je člověk beze cti? A co karnutský Gutruatus? Neplatí o něm totéž?

Nejprve však tu jsou Belgové. Caesar napochodoval se sedmi legiemi a s příslušným trénem do Nemetocenny v zemi Kommiových Atrebatů. Odtud odeslal trén a dvě legie Labienovi k Mose. Kommius a dalších pět ho doprovodili na sever podél řeky Scaldis do zemí Menapiů, kteří prchli bez boje do slaných bažin rozkládajících se na pobřeží Germánského oceánu. Odveta byla nepřímá, avšak děsivá. Menapské duby popadaly k zemi, domy Menapiů se do jednoho vznesly v podobě kouře a plamenů k nebesům. Sotva vzešlé osivo vyhrabali legionáři z polí; pobili skot, ovce i brav; slepicím, husám i kachnám zakroutili krkem. Legie se dobře najedly, na Menapie nezbylo nic.

Požádali o mír a dali v zástavu rukojmí. Na oplátku jim tam Caesar ponechal posádkou Kommia a jeho atrebatskou jízdu – to vše na znamení, že Kommius právě obdržel zemi Menapiů darem, aby ji připojil ke svému vlastnímu území.

*** * ***

Labienus se sice musel vypořádat s určitými problémy, ale když k němu posléze Caesar se svými pěti legiemi dorazil, měl už utkání s Trevery za sebou a mohl se pochlubit i velkým vítězstvím.

„Těžko bych to byl dokázal, nebýt těch dvou legií, cos mi poslal," netajil se Caesarovi a smál se přitom, dobře věděl, že ani tento dárek nic neubírá na jeho skvělém úspěchu. „Treverům teď velí Ambiorix a byl právě přichystán, že zaútočí, když se tu najednou zjevily ty dvě legie navíc. Takže zase odtáhl a čekal, až mu z druhého břehu Rhenu přitáhnou germánské posily."

„A dorazily?"

„Pokud se vůbec objevily, pak asi stáhly chvosty mezi nohy a putovaly zpátky domů. Já sám jsem je vyhlížet nešel, pochopitelně."

„To je naprosto pochopitelné," řekl Caesar se stínem úsměvu.

„Obelstil jsem je přímo ukázkově. Jedno ale nepochopím, Caesare: že oni jsou schopni opakovaně naletět na jeden a týž trik. Treverské špehy nasazené do mého jezdectva jsem ukolébal v domnění, že jsem se zalekl a že se dávám na ústup," vrtěl Labienus nevěřícně hlavou, „tentokrát jsem se ovšem skutečně vydal na pochod. Sesypali se na náš pochodový proud tím svým obvyklým způsobem, v neuspořádaných tlupách – a nato moji muži obrátili formaci, vrhli *pila* a pak vyrazili do protiútoku. Pobili jsme jich tisíce. Řekl bych dokonce, že padlých bylo tolik, že nás Treverové sotvakdy ještě budou obtěžovat. Ten chatrný zbyteček Treverů má teď patrně někde na severu plno práce s odrážením Germánů."

„A Ambiorix?"

„Pláchl za Rhenus, spolu s několika Indutiomarovými blízkými příbuznými. Cingetorix je už opět u Treverů."

„Hmmm," řekl Caesar zamyšleně. „Nu, Labiene, zatímco si Treverové lížou své rány, nebylo by špatné postavit další most přes Rhenus. Jak by se ti líbil takový malý výlet do Germánie?"

„Po všech těch měsících v tomhle zasmrádlém táboře, Caesare, bych uvítal výlet třeba i do samého Hádu!“

„Trochu to tu cítit je, jen co je pravda, Tite. Dokázali jste celý tenhle pozemek pohnojit tak dokonale, že tu příštích deset let dá zrno pšenice čtyřsetnásobnou úrodu,“ řekl Caesar. „Připomeň Dorigovi, ať si tyhle lány obsadí dřív, než mu je seberou Treverové.“

*** * ***

Pro Caesara snad nebyla šťastnější chvíle, než když se mohl pustit do nějakého obrovitého ženijního úkolu; Rhenus začal přemosťovat o něco výše proti proudu, než kde ho překročil před dvěma lety. Ony předloňské trámce byly dosud naskládány na galském břehu veletoku, a jelikož byly dubové, netkla se jich hniloba, naopak, spíše za tu dobu ještě vyzrály.

Třebaže už první Caesarův most přes Rhenus byl dosti mohutný, druhý ho svou robustností ještě překonával, neboť tentokrát ho Caesar nehodlal na odchodu zcela rušit. Celých osm dnů se legie lopotily, zarážely do říčního dna pilotu za pilotou, roubily jařma, která měla nést vozovku, a na návodní straně chránily konstrukci mostu před nárazy dotírajících vod vyztuženými šikmými vlnolamy, které rozrážely prudký proud a oslabovaly jeho tlak na samotný pilíř.

„Je vůbec něco, co by on nesvedl?“ otázal se Quintus Cicero Gaia Trebonia.

„Pokud něco takového existuje, já o tom nevím. Svést ti jinak dokáže i tvou vlastní manželku, když se mu zalíbí. Ale sapéřinu má on snad ještě radši než ženské. K jeho největším zklamáním patří, že mu zatím Galové nedali příležitost předvést něco takového, aby ve srovnání s tím vyhlíželo i obležení a dobytí Numantie jen jako poveselení někde v bordýlku. A jestli si chceš něco poslechnout, zeptej se ho na Scipionovu taktiku při oblehnutí Kartága – vysvětlí ti dopodrobna, jaké chyby při něm Aemilianus nadělal.“

„To je přesně ta správná voda na jeho mlýn,“ ušklíbl se Fabius.

„Takže ty si myslíš, že by svedl a nadobro odvedl i mou Pomponii, kdybych ji pěkně nastrojil a nastrčil mu ji pod nos?“ zeptal se Quintus Cicero toužebně.

Trebonius i Fabius se rozburáceli smíchy.

Marcus Junius Silanus je sledoval nespokojeným pohledem. „Podle mého je tohle všechno jen ztráta času. Měli bychom se namísto toho radši přeplavit,“ řekl. „Ten most nemá žádný jiný smysl než dál zvýšit jeho slávu.“

Staří mazáci se po něm opovržlivě ohlédli; Silanus byl jedním z těch, kdo určitě nebudou požádáni, aby setrvali další rok.

„Jo-o, převézt na druhou stranu bychom se mohli,“ říkal pomalu Trebonius. „Jenomže to taky znamená dostávat se pak nějakým tím přívozem zase zpátky. A co bude, když najednou Suebové nebo třeba Ubiové – a jsou jich miliony – vyrazí z toho svého lesa útokem ven? Caesar jaktěživ hloupě neriskuje, Silane. Podívej se, jak chytře rozestavil svou artilerii tady na galském břehu. Pokud bychom museli spěšně ustoupit, rozseká most na třísky dřív, než na něj stačí jediný Germán vkročit. Jedno z těch Caesarových pověstných *tajemství* je rychlost. A druhé je přichystat se na veškeré myslitelné eventuality.“

Labienus nasál vzduch, nos jako orlí zobák celý zčervenalý. „Už ty *cunni* cítím!“ zajásal. „Och, na světě není nic krásnějšího, než Germána přimět, aby se radši viděl hořet v proutěné kleci!“

Než se kdokoli z nich zmohl na případnou odpověď, objevil se Caesar s radostným úsměvem na rtech. „Dejte nástup, chlapci!“ řekl. „Nejvyšší čas zahnat Sueby do toho jejich houští.“

„Co tím myslíš, zahnat?“ vyptával se Labienus.

Caesar se zasmál. „Pokud se nemýlím, Tite, jinak to dopadnout nemůže.“

Legie napochodovaly v obvyklých osmistupech na předlouhý most, rytmický dusot jejich nohou zesílil ozvami na fošnách a odrazem od hladiny jakoby do rachotu bubnů. Jakmile se legie na germánském břehu rozvinuly do šíře, bylo zřejmé, že jejich příchod byl slyšet na míle daleko. Skupina náčelníků kmene Ubiů tam už vyčkávala, ale nikde za nimi nebylo vidět jediného germánského bojovníka.

„To jsme nebyli my!“ zvolal jejich vůdce, jehož jméno znělo – jak jinak – Herman. „Caesare, přísaháme ti na to! Ty posily Treverům vyslali Suebové, ne my! Ani jediný ubijský bojovník nepřekročil řeku a nepřipojil se k Treverům, na to přísaháme!“

„Upokoj se, Arminie,“ řekl mu Caesar prostřednictvím tlumočníka, oslovuje rozčileného mluvčího latinskou verzí jeho jména. „Pokud tomu tak skutečně je, nemáte se čeho obávat.“

Spolu s ubijskými předáky stál v jejich skupince ještě další náčelník, jehož černé odění prozrazovalo, že náleží k Cheruskům, mocnému kmeni žijícímu mezi Sugambry a řekou Albis. Caesar na něm s úžasem spočinul očima. Ta bělostná pleť, ty zlatorusé kudrny, ta neuvěřitelná podoba s Luciem Corneliem Sullou! Slýchal přece, že se Sulla kdysi v Mariových službách vydal na zvědy mezi Germány. On a Quintus Sertorius. Jak starý může tenhle člověk být? U Germánů to bylo těžké odhadnout, byli světlovlasí, a jejich pleť proto dlouho vyhlížela mladistvě. Ale šedesátku má ten muž určitě za sebou. Ano, docela možné by to bylo.

„Jak se jmenuješ ty,“ otázal se ho prostřednictvím tlumočníka.

„Kornel,“ pravil Cherusk.

„Nepocházíš z dvojčat?“

Světlé oči, tak podobné Caesarovým, se rozšířily obdivem. „Ano. Můj bratr padl ve válce se Sueby.“

„A tvůj otec?“

„Byl velkým náčelníkem, tak mi to pověděla moje matka. Byl keltského původu.“

„A jmenoval se?“

„Kornel.“

„A ty jsi teď vůdcem Cherusků, viď?“

„Ano.“

„Připravuješ se na válku s Římem?“

„To nikdy.“

Nato se Caesar usmál a obrátil se opět k Hermanovi. „Uklidni se, Arminie!“ opakoval. „Věřím tvému slovu. V tom případě se vraťte do svých pevností, zajistěte své zásoby a nic dalšího nepodnikejte. Nechci válku, chci Ambioriga.“

„Dole po proudu bylo slyšet, jak si podávají zprávu, Caesare – ještě dokud vojáci stavěli tvůj most. Že se Ambiorix vrátil ke svému lidu, k Eburonům. Suebové to opakovaně křičeli přes řeku.“

„Jak laskavé od nich. Ale já se po něm přece jenom asi poohlédnu radši ještě sám,“ usmál se Caesar. „Ale když už jsi tady, Arminie, měl bych pro tebe jistý návrh.

Doslechl jsem se, že Ubiové jsou proslulí kavaleristé, prý nejlepší v celé Germánii, mnohem lepší než kterýkoli kmen Belgů. Přehání snad tahle vaše pověst?“

Herman se pyšně napřímil. „Ani v nejmenším.“

„Máte prý ale nesnáz s obstaráváním dobrých koní, je to tak?“

„Velkou nesnáz, Caesare. Jen pár jich občas získáváme z Kimberského poloostrova, kde staří Kimbrové kdysi chovali plemeno velkých koní. Však také za našich nájezdů do Belgiky jde zřídka o půdu. Podnikáme je kvůli italským a hispánským koním.“

„Pak tedy,“ řekl Caesar tím nejpřátelštějším tónem, „bych ti možná mohl být nápomocen, Arminie.“

„Ano. Až nadejde zima, pošli mi čtyři sta svých nejlepších jezdců do místa v Narbonské Galii zvaného Vienna. Nemusíš je vybavovat nijak zvlášť vybranými koňmi. Bude je tam očekávat osm set nejlepších remských zvířat, a pokud dorazí do Vienny včas, budou tam mít ještě čas si je i zajezdit. Kromě toho ti pošlu darem další tisícovku remských koní, mezi nimi i dobré plemenné hřebce. Remům za ně zaplatím já sám ze svého měšce. Budeš mít zájem?“

„Ano! Jistě že ano!“

„Výborně! Projednáme to spolu později, ještě než odjedu.“

Caesar pak přešel ke Kornelovi, jenž zatím čekal spolu s ostatními náčelníky a s Caesarovým dohlížitelem nad tlumočníky Gnaeem Pompeiem Trogem opodál, mimo doslech.

„Ještě jedna věc, Korneli,“ řekl. „Máš nějaké syny?“

„Třiadvacet, s jedenácti ženami.“

„A mají oni syny?“

„Ti, kteří už dospěli, ano.“

„Och, to by byl Sulla rád!“ řekl Caesar se smíchem. „A dcery máš také nějaké?“

„Šest, které jsem nechal naživu. Ty nejhezčí. Proto jsem tady. Jedna z nich se má provdat za Hermanova nejstaršího syna.“

„Máš pravdu,“ přikyvoval moudře Caesar. „Šest dcer je až dost pro užitečné sňatky. Jsi neobyčejně prozíravý muž!“ Napřímil se a zvážněl. „Setrvej ještě tady, Kornele. Cestou zpátky do Vlasaté Galie budu chtít od Ubiů, aby s Římem uzavřeli smlouvy o míru a přátelství. A jistého nesmírně velikého Římana, dávno už zesnulého, by velice potěšilo, kdybych obdobně uzavřel smlouvu o míru a přátelství i s Cherusky.“

„Ale my už takovou smlouvu máme, Caesare,“ řekl Kornel.

„Skutečně? A kdy byla podepsána?“

„Někdy v době, kdy jsem se já narodil. Mám ji dosud.“

„A já jsem v něčem zřejmě zanedbal svou domácí přípravu. Nepochybně je ta smlouva vyvěšena i na stěně v chrámu Jova Feretria, tam, kam ji Sulla přibil. Pokud nepodlehla požáru.“

Sullův germánsky potomek zůstal zmaten stát, avšak Caesar neměl v úmyslu mu cokoli vysvětlovat. Namísto toho se s hraným překvapením rozhlížel kolem sebe. „A kdepak máme Sugambry? Nikde je tu nevidím!“

Herman polkl. „Budou tu, Caesare, až se budeš vracet.“

*** * ***

Suebové se stáhli pod ochranu Bacénského lesa, nekonečných bučin, doubrav a březových houštin, které plynule přecházely v hvozd ještě mnohem rozlehlejší, v

Hercynský les; jím pak pokračovaly nemýceny tisícovku mil až do vzdálené Dacie a k pramenům bájných řek vlévajících se do Euxinského moře. Říkalo se, že ani po šedesáti dnech pochodu člověk ještě nedorazí do samého středu onoho oceánu stromoví.

Kdekoli rostly duby, tam byla i hojnost žaludů a tam také žila černá zvěř; mohutní kanci obdařeni zlověstnými kly útočili se slepou zuřivostí. Vlci plížící se houštinami se v lovící smečce nezalekli ničeho. Takovíto divočáci a vlci sice nechyběli ani v Galii, zejména v lesnatých Arduennách, avšak v pralesích Germánie se navíc vyskytovaly obludy až mýtické podoby, které se člověku dosud nezdařilo zapudit dále na východ. Tvorové přímo děsivých rozměrů! Los, jenž měl paroží tak těžké, že si je musel zaklesnout do koruny stromu, aby se vůbec mohl vyspat; pratur velikosti menšího slona; medvěd s drápy dlouhými jako mužské prsty a s tesáky překonávajícími svou velikostí i lví, jenž vztyčen na zadních převyšoval dospělého muže. Potravou mu byla jelení a srnčí zvěř, divoký skot i divoké ovce, nepohrdl však ani lidským masem. Germáni ho lovili pro jeho kožešinu, nadmíru ceněnou jako teplé přikrytí na noc a jako žádané platidlo výměnného obchodu.

Nebylo tedy divu, že se vojáci již při pouhém pohledu na sám pokraj Bacénského lesa celí rozklepali a božstvům, jako byli Sol Indiges a Tellus, nabízeli přebohaté oběti, pokud by Caesarovi vpravili do hlavy pomyšlení, že dál do těchto lesů vlastně ani jít nehodlá. Neboť třebaže byli hotovi ho kamkoli následovat, učinili by tak v tomto případě jen se strachem v duši.

„Nu, vzhledem k tomu, že Germáni nemají žádné druidy, není ani důvod kácet jim tu nějaké stromy," řekl Caesar svým legátům, rovněž neskrývajícím jisté obavy. „A nehodlám také své vojáky hnát do kdovíjakých hrůz. Vycenili jsme na ně zuby, a udělat víc teď asi sotva dokážeme. Vraťme se do Vlasaté Galie."

Most však tentokrát nestrhl úplně. Zničil jen posledních dvě stě stop nejblíže ke germánskému břehu řeky. Zbytek nechal stát, zřídil silně opevněný tábor vybavený věží tak vysokou, že z ní bylo vidět na míle daleko do germánského území, a osadil ho Pátou legií Alaudou pod velením Gaia Volcatia Tulia.

*** * ***

Podle kalendáře byl už konec září, avšak podle ročních období nadcházel teprve vrchol léta; Belgové byli na kolenou, avšak jedno další tažení by bylo mohlo s belgickým odporem nadobro skoncovat. Caesar vyrazil od svého mostu přes Rhenus západním směrem, do zemí Eburonů, už dříve vypleněných. Pokud by se Ambiorix skutečně ukrýval někde tam, mělo by být snadné ho tam zajmout. Eburoni byli sice jeho kmenem, sotva však mohl kralovat lidu, jenž přestal existovat. I druidové už byli nuceni Eburony vyškrtnout ze svých počtů. Dálo se tak za vřelého souhlasu atrebatského krále Kommia; jeho území tak utěšeně vzrůstalo a měl i dostatek lidu k jeho osídlení. Titul krále všech Belgů se zdál být na dosah ruky.

Quintovi Ciceronovi se však nevedlo tak úspěšně. Vzhledem k tomu, jak dobře si rozuměl s vojáky, svěřil mu Caesar velení Patnácté legie, oné jediné, kterou až dosud tvořili pouze samí nováčci a která neokusila bitvy. Zvěst o vyhlazení Eburonů dolehla až do Germánie a výsledkem bylo, že se Sugambrové rozhodli být v této věci Caesarovi – ač nepozváni – trochu nápomocni. Přeplavili se do Belgiky a přispěli svou troškou do mlýna drtícího Belgy na prach. Naneštěstí se jim přitom náhodně otevřel až

neodolatelně lákavý pohled na neuspořádaný a neladný římský pochodový proud; s vítězoslavným jekem se tedy vrhli i na Patnáctou; legie propadla takové panice, že ji Quintus Cicero ani jeho tribuni nedokázali nijak zvládnout.

Ve srážce zbytečně zahynuly celé dvě kohorty, avšak dříve než Sugambrové stačili pobít ještě více Římanů, dorazil na místo Caesar se svou Desátou. Jásot útočníků se změnil v úzkostný křik a pak vzali Sugambrové do zaječích a Caesarovi a Quintovi Ciceronovi přenechali starost s opětným obnovením pořádku. Což zabralo celý zbytek dne.

„Zklamal jsem," prohlásil se slzami v očích Quintus Cicero.

„Ale kdepak. Jsou ještě neotrkaní, lehko se dají vyplašit. To všechno s nimi natropil ten germánský prales. Takovéhle věci se prostě stávají, Quinte. Sotva by to bylo proběhlo jinak, i kdybych tu s nimi býval já sám. Za to mohou ti jejich mizerní centurioni, ne můj legát."

„Kdybys jim byl velel ty, byl bys hned poznal, kde to skřípe, a nedopustil bys, aby za pochodu zavládl takový chaos," nebyl Quintus Cicero k utěšení.

Caesar ho vzal kolem ramen a jemně jím zatřásl. „Snad," řekl, „ale ani to není tak docela jisté. Nicméně máme možnost si to ověřit. Ty převezmeš Desátou. A já si teď na dlouhé měsíce podržím Patnáctou. Musím na podzim překročit Alpy do Italské Galie a Patnáctou si vezmu s sebou. Dostanou pořádně do těla za pochodu a vydrezíruji je, až budou panáčkovat. Včetně těch jejich mizerů centurionů."

„Znamená to, že budu balit spolu se Silanem?" otázal se Quintus Cicero.

„Upřímně doufám, že ne, Quinte! Zůstaneš se mnou až do doby, kdy sám požádáš o propuštění." Stisk paže zesílil, pevněji mu sevřel rameno i prsty. „Víš, Quinte, připadáš mi teď spíš jako *starší* bratr celého toho slavného Cicerona. On se možná umí vysekat z ledasčeho na Foru, ale v bitvě by se nedokázal vysekat ani ven z pytle, kdyby ho do něj zavázali. Každému, co jeho jest. Ty jsi ten z Ciceronů, kterému já dám za všech okolností přednost."

Slova, jež měla Quintovi Ciceronovi znít v uších po všechna další léta, slova, která způsobila mnoho bolesti, zasela mnoho trpkosti a vyvolala v rodině Tullia Cicerona hluboký rozkol. Neboť Quintovi Ciceronovi nikdy nevymizela z paměti a nedokázal se přimět, aby nepřilnul k tomu, kdo je vyřkl. Krev byla sice důležitější, srdce však přesto nepřestávalo bolet. Och, bývalo by snad lepší, kdyby byl raději nikdy nešel sloužit právě k Caesarovi! Jenomže pak by mu byl Cicero starší trvale diktoval, co si má myslet o tom či onom, a Quintus by se byl nikdy nedokázal postavit na vlastní nohy.

*** * ***

A tak se onen rok plný rozbrojů zvolna chýlil ke konci. Caesar velice záhy přesunul legie do zimních táborů, dvě pod Labienovým velením do nového zimoviště uprostřed území Treverů, dvě do zemí neochvějně loajálních Lingonů na řece Sequaně a šest do blízkosti Agedinka, hlavního oppida Senonů.

Chystal se na cestu do Italské Galie, měl v úmyslu doprovodit Rhiannon a svého syna až do vily před Arausiem a vyhledat současně pro synka nějakého dobrého pedagoga. Čím to, že ten hoch nejeví pražádný zájem o Řeky trávící deset dlouhých let na březích Ília, o soupeření Achillea s Hektorem, o šílenství Aiantovo či o proradnost Thersítovu? Kdyby byl tuto otázku položil Rhiannon, byla by mu patrně odsekla, že Orgetorigovi ještě nejsou ani čtyři roky; on se jí však o této věci nezmínil ani slovem,

dál poměřoval chlapcovo chování tím, co on sám v témže věku už vnímal a věděl. Nebyl schopen se smířit s tím, že by se z dítěte génia mohl vyklubat docela obyčejnský chlapeček.

Koncem listopadu svolal další všegalskou konferenci, tentokrát do remského oppida Durocortorum. Náplní jeho jednání se ovšem neměla stát nějaká diskuse. Caesar obvinil vůdce Senonů Akkona ze spiknutí a z přípravy povstání. Zorganizoval řádný římský soudní proces podle všech zákonných pravidel, třebaže toliko o jednom stání – se svědky, s výslechem svědků, s porotou sestavenou z dvaceti šesti Římanů a dvaceti pěti Galů, s advokáty zastupujícími žalobu i obhajobu. Soudu předsedal sám Caesar, aedujský Kotus, jenž se za Senony kdysi přimlouval, seděl po jeho pravici.

Dostavili se všichni Keltové a také někteří Belgové, i když převahu nad všemi ostatními delegáty měli Remové (poskytli i šest z pětadvaceti galských porotců). Arverny vedli jejich vergobreti, Gobannitio a Kritognatus, členem jejich skupiny však byl – jak jinak, povzdychl si v duchu Caesar – i Vercingetorix. Jenž okamžitě napadl zákonnost soudu.

„Pokud má být toto řízení vedeno spravedlivě," otázal se Caesara, „jak to, že je tu o jednoho římského porotce víc, než je galských porotců?"

Caesar povytáhl obočí. „Počet porotců je vždy lichý, aby se předešlo nerozhodnému hlasování," řekl mírným tónem. „Porotci byli vybíráni losem; sám jsi toho byl svědkem, Vercingetorigu. Kromě toho budou z hlediska tohoto procesu všichni porotci považováni za Římany – platností hlasů jsou si rovni."

„O jaké rovnosti tu může být řeč, když je v porotě Římanů šestadvacet a Galů jen pětadvacet?"

„A uspokojí tě, když porotu doplním ještě o dalšího Gala?" vyptával se ho Caesar trpělivě.

„Ano!" vyrazil Vercingetorix a s nepříjemnými pocity vnímal, že se v očích římských legátů tají smích.

„Pak to tedy učiním. A ty se teď už posaď, Vercingetorigu."

Povstal Gobannitio.

„Copak?" otázal se Caesar, jenž si tímto mužem byl naprosto jist.

„Musím se omluvit za chování svého synovce, Caesare. Nic takového už se nestane."

„Ulevil jsi mé duši, Gobannitie. Můžeme tedy přistoupit k jednání?"

Soud probíhal výslechem svědků, slyšením advokátů obou stran (se skvělou, jak Caesar s potěšením konstatoval, obhajovací řečí pronesenou Quintem Ciceronem – a ať si proti ní ten Vercingetorix zkusí cokoli namítnout!) až k vynesení rozsudku, což vše zabralo větší část dne.

Verdikt třiatřiceti porotců zněl CONDEMNO, vyjádření zbylých devatenácti ABSOLVO. Hlasy všech římských porotců, šesti Remů a jednoho z Lingonů tak v rozhodnutí poroty zřetelně převážily. Přesto však devatenáct Galů včetně tří Aeduů, kteří tam byli zastoupeni, bylo pro osvobozující výrok.

„Rozsudek je jednoznačný," vyhlásil bezbarvým hlasem Caesar. „Akko bude nejprve zbičován a poté sťat. A to ihned. Ti, kdo si přejí býti svědky popravy, mají možnost. Pevně věřím, že si tuto lekci všichni vezmou k srdci. Nepřeji si už být svědkem žádných dalších porušení uzavřených smluv."

Jelikož se celé řízení konalo výhradně latinsky, pochopil Akko rozsudek, teprve když se k němu z obou stran postavila římská stráž.

„Jsem svobodný muž ve svobodné zemi!“ vzkřikl, napřímil se a uprostřed vojáků vycházel z místnosti.

Vercingetorix mu začal provolávat slávu; Gobannitio ho hrubě udeřil do tváře.

„Buď už zticha, hlupáku,“ řekl. „Nestačilo ti, cos už natropil?“

Vercingetorix vyrazil ze síně, opustil budovu a běžel dál a dál, až už nemohl zahlédnout ani zaslechnout, co se právě děje Akkovi.

„Říkali, že právě tohle vykřikl i Dumnorix, ještě předtím, než ho sekl Labienus,“ řekl Gutruatus z kmene Karnutů.

„A co?“ otázal se rozechvělý Vercingetorix, tvář zbrocenou ledovým potem. „Co že zvolal?“

„’Jsem svobodný muž ve svobodné zemi!‘ vykřikl prý Dumnorix, než ho Labienus sťal. A ta jeho ženská se teď peleší s Caesarem. Tohle není svobodná země a my muži tu nejsme svobodni.“

„Mně to nemusíš připomínat, Gutruate. Mně uštědřil můj vlastní strýc políček *před Caesarem*! Proč to udělal? Máme se snad třást strachy, padnout před Caesarem na kolena a prosit ho za odpuštění?“

„To je jen Caesarův způsob, jak nám připomenout, že nejsme žádní svobodní muži a že ve svobodné zemi nežijeme.“

„Och, ať jsou mi svědky Dagda a Taranis a Esus, že si za tohle pověsím Caesarovu hlavu na veřej!“ vykřikl Vercingetorix. „Jak se jen opovažuje své cíle schovávat za takovouhle komedii?“

„Odvážit se to může, protože je to vynikající vojevůdce v čele skvělé armády,“ odpověděl se zaťatými zuby Gutruatus. „Pět let tu už po nás dupe, a na nic jsme se nevzmohli! Nezapomeň, že Belgy už zničil nadobro, a že jediným důvodem, proč takhle zatím nezdeptal i Kelty, je to, že jsme se s ním nepustili do války jako Belgové! Kromě těch chudáků Armoriků – a podívej se na ně! Venetové byli prodáni do otroctví, Esubiové ztenčeni, že z nich nezbylo skoro vůbec nic.“

Objevili se tam Aeduové Litavikkus a Kotus se zasmušilým výrazem v tváři; připojili se k nim i Lukterius z kmene Kadurků a vergobret Lemoviků Sedulius.

„Jenže v tom to přesně vězí!“ zvolal Vercingetorix k shluku svých posluchačů. „Podívejte se, jak to s těmi Belgy bylo – Caesar je vyřizoval kmen po kmeni. Nikdy se nemusel utkat s celým národem najednou! Eburoni – to bylo jedno tažení – Morinové druhé – Nerviové další – Bellovakové – Atuatukové – Menapiové – proti každému z nich vytáhl samostatně, dokonce i proti Treverům. Kmen po kmeni, *jeden po druhém!* Co by však bylo Caesara čekalo, kdyby byli Nerviové, Bellovakové, Eburoni a Treverové spojili síly a zaútočili jako jediná velká armáda? Ano, Caesar je vynikající! A armádu má skvělou, to ano! Ale Dagda to není! Byl by podlehl – a nikdy by se z toho už byl nesebral.“

„Tím chceš říct,“ říkal zvolna Lukterius, „že bychom se měli my Keltové spojit.“

„Přesně to mám na mysli.“

Kotus se zamračil. „Jenomže pod čím velením?“ otázal se ostře. „Čekáš snad, že například Aeduové budou bojovat za arvernského vůdce, dejme tomu za tebe, Vercingetorigu?“

„Pokud by se Aeduové hodlali stát součástí nového státu Galů, pak ano, Kote, pak bych očekával, že Aeduové budou bojovat za kohokoli, kdo bude zvolen vůdcem.“ Hluboce modré oči v tváři připomínající vypreparovanou lebku mu pod nezvykle černým obočím zaplály. „Možná bych tím vojevůdcem byl já sám, Arvern, a tedy odvěký nepřítel Aeduů. Ale mohl by se jím stát i Aeduj, a v tom případě bych od všech

Arvernů čekal, že budou bojovat pod jeho velením, tak jako bych pod ním bojoval i já sám. Kote, Kote, prober se konečně! Cožpak to nechápeš? Jsou to právě ty předěly mezi námi, ty pradávné vzájemné zášti, co nás nakonec všechny srazí na kolena! Je nás mnohem víc než jich! Jsou snad statečnější? Ne! Jsou jen líp organizováni, to je to celé. Pracují ve společném úsilí jako nějaký obrovitý stroj, přesně jako když zapadají palce na hřídeli do ohromného ozubeného kola – čelem vzad, vpravo toč, vlevo toč, čtverec utvořit, vrhnout oštěpy, na zteč vpřed, pochodem v chod! Nu, na tomhle my nedokážeme nic změnit. A nemáme čas se tohle všechno učit, napodobit to. Ale zato jsme početnější. A pokud se spojíme, nedovolí nám už sama naše *převaha* prohrát!“

Lukterius se zhluboka nadechl. „Máš mou podporu, Vercingetorigu!“ prohlásil náhle.

„I mou,“ řekl Gutruatus. Usmál se. „A vím ještě o někom, kdo se k tobě připojí. Druid Kathbad.“

Vercingetorix se na něho ohromeně zahleděl. „*Kathbad*? Pak s ním jednejte ihned, jakmile se vrátíte domů, Gutruate! Pokud by byl Kathbad svolný získat pro věc druidy ve všech kmenech – jakkoli, lichotkami, přemlouváním, přesvědčováním – měli bychom polovinu práce za sebou.“

Avšak Kotus se tvářil čím dál tím ulekaněji, Litavikkus rozpačitěji a Sedulius ostražitěji.

„Pohnout Aeduy by si vyžádalo mnohem víc než jen druidské řečičky,“ řekl Kotus a polkl. „My totiž bereme náš status *spojence a přítele národa římského* s veškerou vážností.“

Vercingetorix se ušklíbl. „Pche! Pak jste ovšem hlupáci!“ odsekl. „Není tomu tak dlouho, Kote, co týž Caesar zahrnoval tu germánskou svini Ariovista drahocennými dary a co i pro něho od římského senátu vymámil titul *spojence a přítele národa římského*! A *věděl* přitom, že Ariovistus přepadá jiného *spojence a přítele národa římského*, Aeduy, že jim loupí dobytek, ovce, že jim unáší jejich ženy, že jim zabírá jejich půdu! Jestlipak přitom tomuhle Caesarovi – pořád jednomu a témuž Caesarovi – šlo sebemíň o Aeduy? Kdepak! Jediné, oč on stál, byl klid v provincii!“ Sevřel ruce v pěsti a zatřásl jimi proti nebesům. „Říkám vám, že kdykoli on vysloví ten svůj pokrytecký slib, že nás ochrání před Germány, pokaždé si na tohle vzpomenu. A jestli mají Aeduové kousek zdravého rozumu, rozpomenou se na to i oni.“

Litavikkus nabral dech a pak kývl. „Dobrá, i já jsem s tebou,“ řekl. „Nemohu hovořit za přítomného Kota – je mým stařešinou, nemluvě o to, že příští rok se spolu s Konviktolavem stane vergobretem. Ale já se postavím za tebe, Vercingetorigu.“

„To já slíbit nemohu,“ řekl Kotus, „ale nepostavím se proti tobě. A neprozradím to ani Římanům.“

„Víc než to od tebe pro tuto chvíli vůbec nechci žádat, Kote,“ řekl Vercingetorix. „Ale uvažuj o tom dál.“ V jeho úsměvu nebylo kouska veselí. „Je přece víc způsobů, jak Caesarovi přehradit cestu než jenom bitvami. On se na Aeduy ve všem naprosto spoléhá. Čeká, že na lusknutí prstů dostane od Aeduů vše, oč si řekne – dejte mi víc pšenice, víc jezdectva, víc všeho! Chápu, že starému muži, jako jsi ty, se nechce tasit meč, Kote. Ale chceš-li se stát svobodným mužem ve svobodné zemi, měl bys popřemýšlet i o jiných cestách, jak s Gaiem Juliem Caesarem bojovat.“

„Podpořím tě,“ řekl Sedulius, poslední, kdo odpovídal.

Vercingetorix napřáhl hubenou paži, dlaní vzhůru; Gutruatus mu na ni položil ruku, rovněž dlaní vzhůru; poté Litavikkus; pak Sedulius; pak Lukterius; posléze i Kotus.

„Svobodní muži ve svobodné zemi,“ řekl Vercingetorix. „Platí?“

„Platí,“ řekli.

*** * ***

Kdyby se byl Caesar ještě zdržel o den nebo dva dny déle, bylo by se mu možná něco z toho doneslo skrze Rhiannon. Ale Vlasatá Galie se pro něho náhle stala tím posledním místem, kde si přál pobývat. Už za úsvitu následujícího dne vyrazil do Italské Galie, s nebohou Patnáctou legií v patách a s Rhiannon usazenou na zvysoka našlapujícím italském koni. S Vercingetorigem už se nesetkala, nechápala ani, proč je Caesar náhle tak úsečný, tak neskonale vzdálený. Je v tom snad nějaká jiná žena? Vždycky má ještě nějakou! Jenomže pro něho nic neznamenají a žádná mu neporodila syna. Jenž se teď vezl se svou chůvou ve voze a usilovně k sobě tiskl svého trojského koně. Ne, Meneláos ani Odysseus, Achilleus ani Aiás mu neříkali pranic. Zato trojský kůň bylo to nejnádhernější zvíře na celém světě a bylo jeho.

Neuběhl ještě ani den a Caesar už před nimi získal značný předstih, řítil se s větrem o závod v gize se čtyřspřežím klusajících mul **a** za jízdy diktoval zezelenalému sekretáři své zprávy pro senát a druhému dopis pro Cicerona staršího. Ani v nejmenším se mu dopisy nepletly navzájem; list Ciceronovi ještě podpořil jeho příslušně upravenou oficiální verzi o srážce Quinta Cicerona se Sugambry; všichni ti hlupáci ze senátu se samozřejmě domnívají, že s pravdou nakládá Caesar až příliš volně, nic takového si však nebudou smět ani na okamžik pomyslet o pasážích týkajících se Quinta Cicerona a Sugambrů.

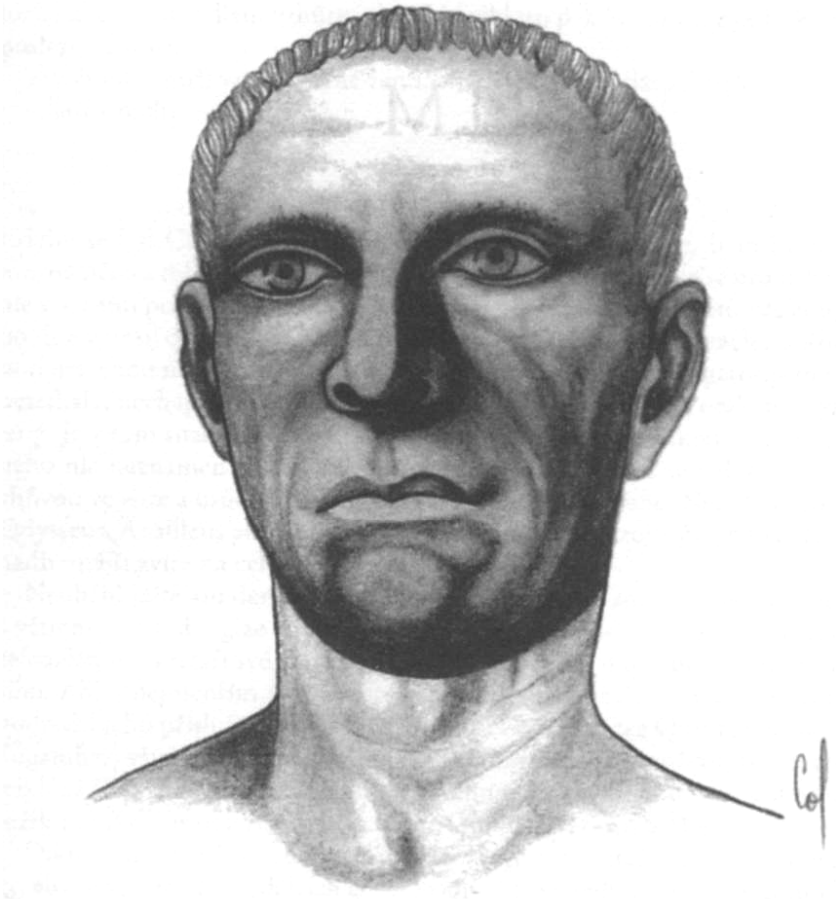
Diktoval dál, trpělivě se odmlčel, když se jeden ze sekretářů musel vyklonit z gigy, aby se vyzvracel. Jen dál, jen ať může konečně vypudit z mysli onu scénu v síni v Durocortoru, zapomenout už konečně na Akkona a na jeho výkřik jako ozvěnou opakující Dumnorigova slova. Neměl přece vůbec v úmyslu zvolit si právě Akkona za oběť, jenomže jak jinak Galům vštípit do mysli protokol a etiketu civilizovaných národů? Řeči nepomohly. Ani výstražný příklad nepomohl.

Jak jinak přimět Kelty, aby si osvojili to, o čem jsem Belgy musel přesvědčit lekcemi psanými krví? Já svůj úkol přece nemohu nechat nedokončen, a roky přitom letí. Nemohu se navrátit do Říma, aniž bych svou *dignitas* zvýšil naprostým vítězstvím. Jsem dnes větším hrdinou, než býval Pompeius Magnus na vrcholu své slávy, a celý Řím mám u svých nohou. Učiním cokoli, co bude třeba, bez ohledu na to, co to bude stát. Ach, ale vzpomínky na spáchané ukrutnosti dovedou být v kmetském věku prašpatnými společníky!

ŘÍM

LEDEN – DUBEN
ROKU 52 PŘ. N. L.

QUINTUS CAECILIUS METELLUS PIUS SCIPIO NASICA
(METELLUS SCIPIO)

Novoroční svítání nepřineslo Římu žádné nové magistráty nastupující do úřadu; Řím byl vydán na milost a nemilost vrtochům senátu a deseti tribunů lidu. Cato dostál svému slovu a pozdržel volby v předchozím roce na tak dlouho, dokud od své kandidatury na konsula neupustil Pompeiův synovec, Gaius Memmius. Teprve koncem měsíce *quinctilis* byli zvoleni Gnaeus Domitius Calvinus a Messala Rufus konsuly pro pět zbývajících měsíců roku, a ti pak volby pro následující neuspořádali kvůli prudkým pouličním nepokojům propuknuvším mezi Publiem Clodiem a Titem Anniem Milonem. Jeden z nich, Milo, se chtěl stát konsulem, druhý, Clodius, zase prétorem, a žádný z nich se nechtěl smířit se svým protivníkem jako s vysokým magistrátským kolegou. Jak Clodius, tak Milo vládli ozbrojenými tlupami a v Římě natrvalo zavládlo násilí. Což ovšem neznamenalo, že by byl nějak ohrožen život v převážné části města; teror se omezoval jen na Forum Romanum a na pár přilehlých ulic. Městská válka nabyla tak nelítostné podoby, že se i senát přestal scházet ve své posvátné síni, Hostiliově kurii, a sněmy všeho lidu i plebejů v tribuích ustaly nadobro.

Tento stav vážně zasáhl do životní dráhy jednoho z Clodiových nejbližších přátel, Marka Antonia. Dosáhl třicítky a byl by se už měl ujmout úřadu kvestora, což znamenalo automaticky také přijetí do senátu a nabízelo podnikavému muži i mnoho příležitostí, jak naplnit svůj měšec. Pokud byl ustanoven kvestorem v provincii, přejímal péči o správcovy finance, zpravidla bez jakéhokoli dohledu; mohl všelijak manipulovat s účetními knihami, rozprodávat daňové úlevy, těžit z uzavíraných smluv. Neméně možností zisků měl i kterýkoli ze tří kvestorů, kteří zůstávali v Římě, aby se starali o chod státní pokladny; ti zase měli možnost (samozřejmě za jistou cenu) pozměňovat zápisy a smazat tak čímkoli dluhy anebo zajišťovat výplaty částek, na něž příjemce neměl žádný nárok. A tak se Marcus Antonius, tonoucí až po krk v dluzích, už nemohl dočkat, až se kvestorského úřadu domůže.

Nikdo ze správců si ho jmenovitě nevyžádal pro službu ve své provincii, což ho dosti popudilo, když sebral síly a začal situaci promýšlet. Caesar, nejštědřejší ze všech správců, byl koneckonců jeho blízký příbuzný, takže by si ho jako kvestora *určitě* vyžádat měl. Povolal si přece takhle oba syny Marka Crassa, a přitom to jediné, co jim k tomu poskytovalo jakýs takýs nárok, bylo hluboké přátelství mezi jejich otcem a Caesarem. A pak si tohoto roku Caesar jmenovitě vyžádal dokonce Serviliina syna Bruta! A za všechnu dobrotu dostal navrch košem, což Brutův strýc Cato nemeškal roztroubit od jednoho konce Říma k druhému. Zatímco ovšem ta bestie Brutova matka, která se honosí, že je Caesarovou milenkou, svého polobratra Catona na oplátku potrápila přiživováním klepařské scény dráždivými detaily o tom, jak Cato prodal vlastní ženu tomu starému hlupci Hortensiovi!

Antoniův strýc Lucius Caesar (vyžádaný tohoto roku do Galie jako jeden z Caesarových vyšších legátů) odmítl po Caesarovi cokoli takového chtít, a tak se namísto toho na Caesara s touto žádostí obrátila dopisem Antoniova matka (jež byla jedinou sestrou Lucia Caesara). Caesarova odpověď byla stručná a strohá: Markovi Antoniovi udělá jen dobře, když zkusí štěstí při rozlosování kvestorských umístění, takže nikoli, Julie Antonii, o tvého drahého nejstaršího synáčka já žádat nemíním.

„Koneckonců," svěřoval se Antonius nespokojeně Clodiovi, „v Sýrii jsem si pod Gabiniem vedl docela dobře! Velel jsem jeho jízdě docela jako odborník. Gabinius beze mne neudělal ani krok."

„Jsi hotový nový Labienus," zašklebil se Clodius.

Clodiův kroužek se stále ještě scházel, i když z něho už dezertoval Marcus Caelius Rufus i obě proslulé *fellatrice,* Sempronia Tuditani a Palla. Za procesu, jenž skončil osvobozením Caelia obviněného z pokusu otrávit Clodiovu milovanou sestru Clodii, zestárly obě tyto nevábné sexuální akrobatky takovou měrou, že se rozhodly zůstat nadále už raději doma a vyhýbat se zrcadlům.

Přesto ale kroužek dál vzkvétal. Jeho členové se setkávali tak jako předtím u Clodia na Palatinu, v onom novém domě, který Clodius zakoupil od Scaura za čtrnáct a půl milionu sesterciů. Byla to půvabná a prostorná budova, vybavená veškerým luxusem. Stěny jídelny, kde v této chvíli spočívali na lehátkách čalouněných tyrským nachem, byly vyzdobeny obdivuhodnými, jakoby trojrozměrnými plastickými černobílými deskami skládanými ze čtvercových kostek, které se prostřídávaly s lehce snovými arkadskými krajinkami. Jelikož roční doba odpovídala teprve časnému podzimu, byla velká vrata do peristylu otevřena dokořán, takže skýtala Clodiovu kroužku pohled na obdélnou mramorovou nádržku ozdobenou Tritóny a delfíny. Nad vodotryskem uprostřed vodní plochy jí vévodila úchvatná plastika zpodobující Amfitrité řídící vůz v podobě lastury tažený koňmi s rybími ocasy, skvěle kolorovaná a jako živá.

Přítomen byl Curio mladší, dále Pompeius Rufus, bratr bezmezně hloupoučké bývalé Caesarovy manželky, Pompei Sully; nechyběl ani Decimus Brutus, syn Sempronie Tuditani, a jeden z nejnovějších členů, Plancus Bursa. A samozřejmě i nezbytné tři ženy. Všechny náležely k Publiovi Clodiovi: byly to jeho sestry Clodia a Clodilla a dále jeho manželka Fulvia, jíž byl Clodius tak bezmezně oddán, že ji všude brával s sebou.

„Nu, Caesar mě požádal, abych se za ním znovu vydal do Galie, a pro mě je to silné pokušení," řekl Decimus Brutus, nevědomky tak vtíraje sůl do čerstvých ran Marka Antonia.

Antonius se na něho dopáleně podíval. Nic zvláštního na něm věru nebylo, snad kromě dojmu bezohledné dravosti, jakým působil – byl slabší postavy, průměrného vzrůstu a tak světlovlasý, že si vysloužil cognomen Albinus. Caesar si ho však oblíbil, považoval si ho natolik, že mu svěřoval úkoly, jaké by příslušely spíše vyšším legátům. Tak proč si Caesar neoblíbí i svého synovce Marka Antonia? *Proč jenom*?

*** * ***

Ústřední bod, kolem něhož se všichni tito lidé tak pilně točili, Publius Clodius, byl rovněž štíhlé postavy a středně vysoký, byl však právě tak intenzívně tmavovlasý, jako byl Decimus Brutus blondýn. Jeho výraz jako by napovídal, že jde o potvůrku, a pokud se právě neusmíval, působil trochu nervózně. Měl už za sebou život tak pestrý, jak se to nemohlo přihodit nikomu jinému než členu tak krajně neortodoxního patricijského rodu, jakým byli Claudiové Pulchrové. Mimo jiné se mu postupně podařilo vyprovokovat syrské Araby k tomu, že ho násilím obřezali, Cicerona pozlobit tak silně, až ho Marcus Tullius nelítostně veřejně zesměšnil, Caesara přemluvit, aby mu dal souhlas k adopci plebejem, Pompeia podráždit natolik, že si zjednal Milona, aby proti němu zorganizoval soupeřící tlupu pouličních násilníků, a celý Řím ponouknout k představě, že se Clodius dopouštěl krvesmilstva s oběma svými sestrami, Clodií i Clodillou.

Nejslabším rysem jeho povahy byla neukojitelná pomstychtivost. Jakmile kdokoli narušil jeho *dignitas,* připojil okamžitě jeho jméno k dlouhému seznamu dlužných odplat, který trvale nosil v hlavě, a pak už jen čekal na vhodnou příležitost, aby provinilci způsobenou újmu jaksepatří oplatil. Na jeho čekací listině se tak ocitla úctyhodná řádka lidí: Cicero, u něhož dosáhl dočasného zákonného vyhnanství; Ptolemaios Kyperský, jehož cestou anexe Kypru dohnal až k sebevraždě; Lucullus, jeho nebožtík švagr, jehož kariéru jako jednoho z největších římských vojevůdců v samém jejím závěru zhatil podnícením vzpoury v jeho armádě; a konečně i Aurelia, Caesarova matka, jejíž oslavu Bony Dey, Dobré bohyně žen, znesvětil a zesměšnil. Když byl pro tento čin postaven před soud, vyvázl až poté, co jeho žena Fulvia – ale i další ženy – uplatily porotce; Fulvia proto, že ho milovala, ostatní ženy proto, že si přály uchovat ho pro pomstu samotné bohyně Bony Dey. Neměla ho minout, nepřestávala mu hrozit… a Clodius se po celou tu dobu sžíral obavami před ní.

Jeho nejnovější akt msty měl kořeny v pocitu křivdy velice starého data. Před více než dvaceti roky, sám sotva osmnáctiletý, obvinil půvabnou mladou Vestinu Pannu Fabii, že se provinila proti slibu čistoty, což byl zločin trestaný smrtí. Svou při však prohrál. A Fabiino jméno se tak okamžitě ocitlo na soupisu jeho příštích obětí; léta plynula, ostatní účastníci aféry, jako například Catilina, se už dávno obrátili v prach, jen Clodius trpělivě vyčkával. A pak se Fabia, ve věku sedmatřiceti let a stále ještě v plné kráse (byla kromě toho nevlastní sestrou Ciceronovy manželky Terentie), odebrala na odpočinek. Poté, co si mezi Vestinými Pannami odsloužila svých povinných třicet let, odstěhovala se z Domus Publiky do útulného domečku na horním Quirinalu, kde hodlala strávit zbytek života jako ctihodná bývalá Nejvyšší Panna Vestina. Jejím otcem byl patricij Fabius Maximus (s Terentií měla společnou matku), jenž jí ještě ve věku sedmi let při jejím vstupu do sboru Vestálek obdařil štědrým věnem. Jelikož Terentia, kromobyčejně obratná ve všech finančních záležitostech, spravovala Fabiino věno se stejnou prozíravostí a důvtipem, s jakými se starala i o své vlastní nemalé jmění (nikdy nepřipustila, aby se Cicero z něho dotkl byť jediného sestercie), opouštěla Fabia Vestinu družinu jako velice zámožná žena.

A právě tato skutečnost zasela semeno do úrodné půdy Clodiovy mysli. Čím dále musel svou pomstu odkládat, tím více zrála a sládla. Nyní, po dvacítce let, náhle postřehl, kterak lze Fabii dokonale zdrtit. Třebaže bývalým Vestiným Pannám nebránily ve sňatku naprosto žádné formální překážky, jen málo se jich vdávalo; manželství s nimi bylo pokládáno za neblahé. Naproti tomu ovšem jen málokterá bývalá Vestálka byla tak přitažlivá jako právě Fabia. A tak bohatá. Clodius zapátral v paměti po někom, kdo by byl natolik pohledný a urozený a zároveň natolik potřebný, aby ho Fabia mohla zaujmout, až konečně připadl na Publia Cornelia Dolabellu. Byl to občasný návštěvník Clodiova kroužku, hromotluk, jenž se v lecčems podobal Markovi Antoniovi. Oba dokázali být stejně neurvalí, nespolehliví, nesnášenliví a nepoctiví.

Když přišel Clodius za Dolabellou s nápadem, aby se ucházel o Fabii, jeho druh přímo poskočil nadšením. Třebaže to byl totiž patricij s neposkvrněným původem, otcové všech děvčat, na nichž Dolabella spočinul zálibným okem, je spěchali honem někam schovat a na všechny jeho nabídky sňatku odpovídali jednoznačným „Ne!“. Podobně jako tomu původně bylo i s jiným patricijským Corneliem – Sullou – neměl Dolabella na vybranou než si živobytí obstarávat všelijakými chytráctvími. Bývalé vestálky ovšem byly *sui iuris* – nebyly podřízeny žádnému muži; za svůj život se zodpovídaly jen samy sobě. Jaká to šťastná okolnost! Nevěsta stejně dobré krve, jako je

jeho vlastní, dosud natolik mladá, aby mohla rodit děti, velice bohatá – a nižádný *pater familias*, jenž by mu mohl zbraňovat.

V jedné věci se Dolabella od drsného Marka Antonia přece jen lišil. Marcus Antonius sice v žádném směru nepostrádal inteligenci, co mu však chybělo, bylo kouzlo osobnosti; přitažlivý byl nanejvýš svou tělesností. Dolabella měl naproti tomu lehké, žoviální a příjemné způsoby a mimořádný konverzační talent. Veškeré Antoniovo dvoření byly jen variace na větu „Miluji tě, tak už si lehni!“, zatímco Dolabella měl blíže k projevům druhu „Dovol mi vpíjet se do krásy tvé drahé, sladké tváře!“

Výsledkem byl sňatek. Nejenže svým lichocením dokázal Dolabella obloudit samotnou Fabii, dokonale si otočil kolem prstu i všechny příslušnice Ciceronovy domácnosti. Na tom, že ho za přímo božského považovala Ciceronova dcera Tullia (nešťastně provdaná za Furia Crassipeda), ještě nebylo nic divného, že ho však jako ideál vynášela i zakyslá, ošklivá Terentia, byl klípek, jenž otřásal Římem v samých jeho základech. A tak se Dolabellovy námluvy odehrály za horoucího přisvědčování Fabiiny sestry Terentie, jen chudinka Tullia ronila slzičky.

Clodius se nicméně své odplaty dočkal, neboť manželství se už od první chvíle ukázalo být přímo katastrofou. Panna blížící se čtyřicítce, která strávila tři desetiletí v klášterní izolaci mezi samými ženami, by si byla vyžadovala takového uvedení do pohlavního života, jakého Dolabella nebyl schopen – anebo jaké mu nevonělo. Třebaže se průnik Fabiiným hymenem nedal přímo označit za znásilnění, nebyl naprosto spojen s nějakou rozkoší. Otrávený a znuděný Dolabella, Fabiiny peníze bezpečně ve svém držení, se navrátil k ženám, které to dovedly lépe a byly přinejmenším ochotné vyvrcholení alespoň předstírat. Fabia seděla doma a hořce plakala, zatímco na ni Terentia poštěkávala, že je hloupá a s muži to prostě neumí. Tullia naproti tomu pookřála a začínala si pohrávat s představou, že se s Furiem Crassipedem rozvede.

Clodiova nelíčená škodolibá radost nad tímto posledním zdařilým aktem pomsty začínala nicméně pozvolna vyprchávat; v popředí jeho zájmu přece jen stála odjakživa politika.

Toužil stát se *Prvním mužem Říma*, nebyl však ochoten ucházet se o tuto poctu běžným způsobem – získáním nejvyššího veřejného úřadu, a to ve spojení s takovým stupněm hrdinství ve zbrani, které by se stalo legendou. Bylo to hlavně proto, že Clodiovo nadání věru nespočívalo ve vojáckosti. Jeho zbraní byla demagogie; hodlal vládnout prostřednictvím shromáždění plebejů ovládaného římskými podnikateli z řad jezdců. Touto cestou se sice už dali i jiní, žádný z nich však takovým způsobem, jaký měl v úmyslu uplatnit Clodius.

Zásadní rozdíl tkvěl přímo v Clodiově strategii. Clodius se nepokoušel získat si přízeň těchto mocných jezdců, plutokratů a podnikatelů. Rozhodl se zastrašit je. A aby měl k tomuto vydírání náležité nástroje a prostředky, zapřáhl do svých záměrů onu část římské společnosti, kterou všichni ostatní muži ignorovali jako zcela bezcennou – *capite censi*, kteří představovali nejnižší společenskou složku římských občanů. *Proletarii*, jak se jim také říkalo, nevlastnili peníze, nedisponovali hlasy, které by stály alespoň za tabulku užívanou k hlasování, byli bez vlivu na mocné; jediným opodstatněním jejich existence bylo, že dávali Římu nové a nové děti a že mohli vstupovat jako řadoví vojáci do římských legií. I to byl ovšem přínos teprve nedávného data, neboť až do doby, kdy jim přístup do vojska otevřel Gaius Marius, tvořili římské armády toliko majetní muži. S politikou neměli *capite censi* pranic společného. Ba

naopak. Pokud měli plný břich a pokud se jim pravidelně nabídla zdarma zábava v podobě her, neměli sebemenší zájem o politické machinace lepších lidí.

A v politickou sílu je neměl v úmyslu proměnit ani Clodius. Potřeboval toliko jejich početní sílu, to bylo vše; nijak v nich nehodlal vyvolat vědomí jejich vlastní ceny anebo upoutat jejich pozornost k moci, jakou znamenaly už pouhé jejich počty. Velice zjednodušeně řečeno to byli Clodiovi klienti. Byli mu zavázáni svou klientskou loajalitou jakožto patronovi, jenž jim zajišťoval nemalé dobrodiní: jednou měsíčně výdej bezplatného přídělu obilí, naprostou svobodu spolčovat se v bratrstva, kolegia a kluby, tu a tam jednou za rok nějaký ten peníz navíc. Za pomoci Decima Bruta a dalších podružnějších duchů si tak Clodius podchytil tisíce a tisíce chuďasů navštěvujících kolegia křižovatek, jimiž byl Řím přímo poset. K tomu, aby jeho tlupy zaplnily Forum a přilehlé ulice, postačilo mu povolat k nástupu pouhých tisíc mužů. Díky Decimu Brutovi měl vybudován systém služeb a rozpisů, jež mu umožňovaly rozdělit sumu pěti set sesterciů, vyplácených jako odměna za každý jednotlivý úder těchto band, mezi všechna kolegia křižovatek; celé měsíce tak trvalo, než na téhož muže opět vyšla povinnost zúčastnit se výtržností na Foru a lekat vlivné plebeje. Tváře členů jeho tlup tak zůstávaly neokoukané, anonymní.

Poté, co Pompeius Veliký zaplatil Milonovi, aby zorganizoval konkurenční tlupy složené z bývalých gladiátorů a z rváčů všeho druhu, stávala se organizace násilností komplikovanější. Teď už věc nekončila pouhým splněním Clodiova cíle, zastrašováním plebejů, bylo třeba se vypořádat i s Milonem a jeho profesionálními zabijáky. Když pak Caesar uzavřel v Luce s Pompeiem a s Markem Crassem dohodu, přinutili i Clodia, aby dal na chvíli pokoj. Dosáhli toho tím, že ho vystrnadili s poselstvem do Anatolie a uhradili mu veškeré výlohy s tím spojené, což mu umožnilo přijít si za onen rok, kdy byl na cestách, na velice pěkné peníze. Zůstával pěkně potichu ještě i po svém návratu. Avšak jen do doby, kdy byli koncem měsíce *quinctilis* Calvinus a Messala Rufus konečně zvoleni konsuly. V tu chvíli propukla válka mezi Clodiem a Milonem znovu naplno.

*** * ***

Curio se zahleděl na Fulvii, prohlížel si ji však takhle už tolik let, že si toho už nikdo ani nevšímal. Nesporně bylo stále ještě co obdivovat – její hnědé, jakoby lehce ojíněné vlasy, uhlově černá obočí a řasy, její velké, tmavomodré oči. Několik dětí jí jen přidalo na půvabu, stejně tak jako její přirozený vkus a instinkt pro odění, které jí lichotilo. Jako pravnučka velikého aristokratického demagoga Gaia Graccha si byla do té míry jista svým místem v nejvyšších společenských kruzích, že se nijak neostýchala navštěvovat schůze na Foru a hlasitým pokřikováním tam poskytovat krajně neženským a nearistokratickým způsobem podporu Clodiovi, jehož přímo zbožňovala.

„Slyšel jsem," říkal Curio a přiměl se odvrátit oči od manželky svého nejlepšího přítele, „že v okamžiku, kdy budeš zvolen prétorem, zamýšlíš rozdělit veškeré propuštěnce v Římě rovnoměrně do všech tribuí. Je na tom něco pravdy, Clodie?"

„Je to naprostá pravda," řekl samolibě Clodius.

Curio se zachmuřil, byl to výraz, který mu příliš neslušel. Původem ze staré dobré plebejské rodiny Scriboniů vyhlížel Curio i ve svých dvaatřiceti letech stále ještě jako rozverný chlapec. Měl hnědé, šibalské oči, kůži samou pihu a jasně rezaté vlasy se mu stavěly na ježka, ať se je snažil jeho lazebník přihladit, čím chtěl. Trochu uličnický

vzhled se ještě znásobil, kdykoli se Curio usmál, neboť mu chyběl přední řezák. Vnější dojem byl ovšem v příkrém rozporu s Curiovým nitrem, vyznačujícím se tvrdostí, naprostou zralostí, někdy až ztřeštěnou odvahou – a hlavně brilantním úsudkem. Když byli Curio a Antonius, odjakživa jeho blízký přítel, o deset let mladší, notně potrápili Curionova otce, krajně konzervativního konsulára, předstíráním, že jsou milenci. Oba dva ovšem zanechali po Římě i mimo Řím – jak se vyprávělo – víc nemanželských potomků, než se kdy komu v dějinách vůbec podařilo.

Teď se však Curio zamračil, takže mezeru v chrupu nebylo vidět a zmizely i darebačinky v jeho pohledu. „Clodie, pokud takhle rozhodíš propuštěnce mezi všech pětatřicet tribuí, rozbiješ tím celý tributní volební systém," říkal zvolna. „Toho, komu budou patřit jejich hlasy – a to budeš ty, pokud bys to udělal – pak už nedokáže nikdo zastavit. Všechno, co bude muset učinit, aby si zajistil zvolení těch mužů, které chce prosadit, bude odsunout volby na dobu, kdy ve městě nebudou žádní voliči z venkova. V současné době mohou propuštěnci hlasovat jen ve dvou městských tribuích. Jenomže v Římě jich žije *půl milionu*! Pokud se rozptýlí do všech pětatřiceti tribuí, dokáží hladce přehlasovat těch pár trvalých obyvatel Říma, kteří náleží do Jedenatřiceti venkovských tribuí – senátory a jezdce první majetkové třídy. Římští *capite censi*, ti, co přísluší do města, jsou soustředěni do čtyř městských tribuí – ti přece také *nehlasují* rozděleni po ostatních tribuích! Tak proč bys měl přepustit vliv na římské tributní volby té smečce Neřímanů? Řekům, Galům, Syřanům, bývalým pirátům, všelijakému odpadu z celého světa, kteří většinu života strávili jako otroci? Neupírám jim svobodu, neupírám jim ani naše římské občanství. Ale rozhodně odmítám, aby ovládli sněmy skutečných Římanů!" Zavrtěl hlavou, ostře se na přítele podíval. „Clodie, vzpamatuj se! Tohle ti nemůže projít! Ani já sám to nepřipustím!"

„Ani ty, ani nikdo jiný mi v tom zabránit nedokáže," řekl Clodius s nesnesitelnou arogancí.

Zasmušilý, mlčenlivý muž, jenž se právě ujal úřadu jako tribun lidu, Plancus Bursa, promluvil svým obvyklým vyrovnaným hlasem. „Zahráváš si s ohněm, uděláš-li to, Clodie," řekl.

„Spojí se proti tobě celá první majetková třída," řekl hrozivě Pompeius Rufus, další z nových tribunů lidu.

„Jenomže ty to máš přesto v úmyslu, viď?" řekl Decimus Brutus.

„Ano, mám to v úmyslu a taky to udělám. Byl bych hlupák, kdybych to nepodnikl."

„A můj bratříček žádný hlupák přece není," zamumlala Clodia, lascivně si ocucávala prsty a po očku si prohlížela Antonia.

Antonius se podrbal v rozkroku, touže rukou ještě přerovnal jeho nemalý obsah a poté poslal Clodii polibek; v posteli spolu odjakživa dobře vycházeli. „Pokud se ti povede, Clodie, budou všichni propuštěnci v Římě tvoji," říkal zamyšleně. „Hlasovat budou pro kohokoli, na koho ty ukážeš prstem. Až na to ovšem, že ovládnutím tributních voleb si vůbec nezajistíš zvolení konsulů v centurijních volbách."

„*Konsulů*? *A* kdo jaké konsuly vůbec potřebuje?" řekl Clodius přezíravě. „Všechno, co budu potřebovat, je deset tribunů lidu, rok za rokem vždycky znovu. S deseti tribuny lidu, kteří udělají všechno, co já jim nařídím, nebudou pro mě mít konsulové větší cenu než pro pythagorejce boby. A prétoři budou zkrátka soudci v jednotlivých tribunálech, nebudou mít žádné legislativní pravomoci. To si senát a první majetková třída jen *představují*, že jim patří Řím. Pravda je taková, že Řím bude patřit tomu, kdo si k němu najde správnou cestu. Sullovi Řím patřil. A zrovna tak bude Řím patřit mně, Antonie. Právě skrze propuštěnce rozdělené do všech pětatřiceti tribuí a skrze deset tribunů lidu,

které oni zvolí – protože já prostě nenechám dojít k volbám v době, kdy do Říma přitáhnou balíci z venkova. Proč, myslíš, stanovil Sulla, že se volby mají konat v průběhu měsíce *quinctilis?* Protože chtěl, aby shromáždění plebejů a volbu tribunů lidu dostaly do svých rukou venkovské tribue – to znamená první majetková třída. Takovým způsobem si dokáže každý, kdo má dostatečný vliv, obstarat jednoho či dva tribuny lidu, kteří budou jeho. Jenomže mně – mně jich bude patřit všech deset."

Curio na Clodia zíral, jako by ho viděl poprvé. „Odjakživa vím, že to nemáš v hlavě docela v pořádku, Clodie, ale tohle je naprosté šílenství! *To vůbec ani nezkoušej*!"

Ženy, které si Curionových názorů odjakživa velice považovaly, se k sobě na společném lehátku schoulily, Fulviina nádherná snědá pleť v tom okamžiku jako by vybledla. Polkla pak, zahihňala se a bojovně povystrčila bradičku.

„Clodius vždycky ví, co dělá!" vykřikla. „Má to všechno dokonale promyšlené."

Curio pokrčil rameny. „Padni to tedy na tvou hlavu, Clodie. Mám ovšem pořád ještě dojem, že ses asi zbláznil. A musím tě varovat – postavím se proti tobě."

Naráz tu byl opět jako za stara onen zhýčkaný a zpovykaný mládeneček Clodius; zpražil Curiona planoucím pohledem, ohrnul rty, sesmekl se z lehátka, které sdílel s Decimem Brutem, a nadutě se vzdálil, Fulvia vzápětí odešla jemu v patách.

„Zapomněli si tu boty," řekl Pompeius Rufus, jemuž nebylo dopřáno o nic více důvtipu než jeho sestřičce.

„Asi bych měl jít za ním," řekl Plancus Bursa a i on odcházel.

„Nechal sis tu taky boty, Burso!" křikl za ním Pompeius Rufus.

Což připadlo Curionovi, Antoniovi a Decimovi Brutovi tak k smíchu, že se rozchechtali, až sebou plácli na lehátka.

„Neměl jsi Clodia tak dráždit," řekla Curionovi Clodilla. „Bude na to myslet kolik dní."

„Kéž by opravdu *myslel*!" zabručel Decimus Brutus.

Clodia, už ne tak mladá, jako bývala, ale stále ještě okouzlující, sledovala zbylé tři muže doširoka rozevřenýma černýma očima. „Já dobře vím, že ho máte všichni rádi," říkala, „což znamená, že o něho máte opravdový strach. Ale proč? On přece jde celý život z jedné blázniviny do druhé, a nakonec mu vždycky všechno nějak vyjde."

„Což tentokrát nebude ten případ," povzdychl si Curio.

„Dočista se pomátl," řekl Decimus Brutus.

Antonius, jak se zdálo, už toho měl dost. „Mně je docela jedno, jestli Clodiovi vypálí na čelo cejch blázna," zavrčel. „Já potřebuju, aby mě zvolili kvestorem! Sháním kdejaký sestercius, ale ať dělám, co dělám, jsem čím dál tím chudší."

„Nepovídej, žes už utratil všechny ty Fadiiny peníze, Marku," řekla Clodilla.

„Vždyť Fadia už je přece čtyři roky po smrti!" rozkřikl se Antonius.

„Nevykládej nesmysly, Marku," řekla Clodia a olízla si prsty. „Řím je plný ošklivých holek a bohatých otců, kteří se derou vzhůru po společenském žebříčku. Najdi si nějakou novou Fadii."

„V současnosti to vypadá tak, že to bude má vlastní sestřenice, Antonia Hybrida."

Všichni se posadili a vykulili na Antonia oči, včetně Pompeia Rufa.

„Nu, peněz je to spousta," řekl Curio a pokyvoval vážně hlavou ze strany na stranu.

„Proto si ji taky budu brát. Strýc Hybrida mě sice nemůže vystát, ale provdá Antonii přece jenom radši za mne, než aby ji dal kdovíjakému sedláčkovi." Zamyšleně se zahleděl do dáli. „Říká se o ní dokonce, že mučí své otroky, ale to já z ní už nějak vytluču."

„Jaký tatínek, taková dcerunka," ušklíbl se Decimus Brutus.

„Cornelia Metella je teď vdova," nadhodila Clodilla. „Přenáramně stará rodina. A přenáramná hromada peněz."

„Jenomže co když se náhodou taky potatila, co když je po svém *tatovi*, starouškovi Metellovi Scipionovi?" otázal se Antonius a v hnědých očích mu blýsklo. „Zkrotit někoho, kdo jenom mučí otroky, na to bych snad ještě stačil, ale muset se doma dívat na inscenování kdovíjakých *pornografických frašek*?"

Následoval další výbuch veselí, byl to však hluchý smích. Všechny spojovala starost, jak ochránit Publia Clodia před důsledky jeho vlastních nápadů, pokud by se rozhodl ten svůj plán doopravdy uskutečnit.

* * *

Třebaže už to bylo celých šestnáct měsíců, co jeho drahá Julia zemřela, a třebaže nejdrásavější žal pominul a Gnaeus Pompeius Magnus už dokázal vyslovit její jméno, aniž mu vzápětí vytryskly slzy, na nový sňatek nepomyslel. Nic mu také nebránilo odebrat se do svých provincií, Přední a Zadní Hispánie, jejichž správcem měl být ještě další tři roky. Přesto se však nevzdálil ze své vily na Martově poli, dál nechával provincie na starosti svým legátům Afraniovi a Petreiovi. Byl ovšem současně i kurátorem římského obilního zásobování, což byl úřad, jímž mohl bez nesnází odůvodnit své setrvávání v Římě; pravda byla, že i při Clodiovu výdeji bezplatných přídělů zrna a navzdory letošnímu suchu docílil v dodávkách obilí tak plynulého a hladkého chodu, že se o ně vůbec nemusel dál starat. Jako všechny veřejně spravované záležitosti si to ostatně nežádalo nic víc než muže obdařeného organizačním talentem a natolik mocného, aby dokázal tvrdě zatočit s lenivou hydrou státních úředníků.

Skutečná příčina byla, že ho situace v Římě přímo uchvacovala a že nedokázal odejít, dokud si řádně nesrovná v hlavě své vlastní tužby a nestanoví si jejich pořadí. Především: chce dosáhnout jmenování diktátorem? Vnímal, že od chvíle, kdy Caesar odjel do Galie, stávala se politická aréna Fora Romana čím dál tím méně zvládnutelná. Musel si přiznat, že mu souvislost tohoto úbytku kázně s Caesarovou nepřítomností není jasná. Zcela určitě to nebyl výsledek nějakého Caesarova záměru. Nicméně se občas za bezesné noci přistihoval při myšlence, že kdyby byl Caesar tady, zmatky by rychle pominuly. Nemálo ho to znepokojovalo.

Když se oženil s Caesarovou dcerou, příliš mnoho o jejím otci nepřemýšlel, byl to pro něho zkrátka mimořádně bystrý politik, který ví, jak dosáhnout svého. Veřejnost Caesara vnímala v mnoha podobách, jako aristokrata se skvělým původem i jako rozšafného politika, jako prázdného ctižádostivce i jako muže na svém místě. Jak tyhle všechny převleky Caesar stíhá, mu unikalo. Ten člověk je učiněný kouzelník, v jednu chvíli stojí před tebou, vzápětí už je za kamennou zdí. Nikdy nepostřehneš, jak to vlastně provedl, tak rychle se proměna vždycky odehraje. A stejně tak k nepochopení je způsob, jak opět povstane z popela jako bájný fénix, kdykoli už se početná klika jeho nepřátel počne domnívat, že ho nadobro sežehla.

Vezměme třeba onu Luku, bezvýznamné dřevařské městečko na řece Auser, hned za hranicí s Italskou Galií, kde tehdy před třemi lety on, Caesar a Marcus Crassus dali hlavy dohromady a víceméně si mezi sebe rozdělili svět. Proč já jsem se tam jen vypravil? K čemu mi to mělo být dobré? Och, tenkrát se důvody k tomu zdály být nebetyčné jako Alpy! Ale když se za nimi teď ohlédne nazpět, jsou to pouhé kopečky ne větší než mraveniště. Toho, co on, Pompeius Veliký, tehdy z úmluv v Luce získal,

mohl klidně dosáhnout i bez cizí pomoci. A podívejme se na chudáka Marka Crassa, je mrtvý, zneuctěný, ani řádného pohřbu se mu nedostalo. Zatímco Caesar celý ten čas sílil a sílil. *Čím on toho jen dosáhl*? Po celou dobu jejich spojenectví – jež sahalo ještě před začátek Pompeiova tažení proti pirátům – se zdálo, jako by mu Caesar vlastně sloužil. Nikdo, ani sám Cicero, nepronesl lepší řeč v Pompeiův prospěch, a byly i chvíle, kdy Caesarův hlas byl jediný, jenž se ozval na jeho podporu. Zejména pak se mu Caesar nikdy nejevil jako někdo, kdo by měl v úmyslu s ním soupeřit. Caesar náramně dbal na to, aby vše podnikal náležitým způsobem a v patřičném čase. Nebyl to přece Caesar, kdo se v pouhých dvaadvaceti letech postavil do čela legií a vynutil si spojenectví s největším mužem Říma! A nebyl to Caesar, kdo si na senátu vynutil svolení stát se konsulem ještě dříve, než se stal členem toho vznešeného sboru! A vůbec to nebyl Caesar, kdo dokázal za jediné léto vyčistit celé Naše moře od pirátů! Naprosto to nebyl Caesar, kdo dobyl Východ a zdvojnásobil příjmy Říma z poplatků podrobených zemí!

Z jakého důvodu tedy teď naskakuje Pompeiovi husí kůže? Proč má pocit, jako by náhle v zátylku ucítil studený závan Caesarova dechu? Jak to jen Caesar dokázal, že ho celý Řím zbožňuje? Byl to přece Caesar, kdo ho kdysi rozmarně upozornil na skutečnost, že na trzích jsou stánky, kde se neprodává nic jiného než malé sádrové bysty Pompeia Velikého. Jenomže teď nejsou na týchž stáncích vidět žádné jiné bysty než Caesarovy. Caesar ovšem pro Řím získal zcela novou půdu, zatímco Pompeius jen vyoral čerstvou brázdu na pradávném římském políčku, v zemích Východu. V mnohém Caesarovi napomohly jeho pozoruhodné zprávy pro senát – proč jen Pompeia včas nenapadlo uchovávat si ty jeho stručné, uchvacující, kronikářsky přesné záznamy, prosté vší mnohomluvosti? Ta konstatování beze stopy apologie! Sdělení plná zmínek o činech a zásluhách jiných mužů, centurionů a nižších legátů! Caesarovy depeše zavály do ovzduší senátu jako osvěžující vichr. Vysloužil si jimi dokonce i *díkůvzdání!* A už se o něm vytvářejí i mýty. O rychlosti, jakou dokáže cestovat, o tom, jak diktuje několika sekretářům současně, jak lehce přemosťuje veletoky a jak dokáže své ohrožené legáty vyrvat přímo ze spárů smrti. A všechno se to váže bezprostředně k Caesarově osobě!

Nu, jen proto, aby Caesarovi ukázal, kde je jeho místo, nepotáhne přece Pompeius kdovíkam do války. To bude třeba udělat odsud, z Říma, a to dříve, než uplyne další pětiletí Caesarova správcovství v Galiích a v Illyriku. On, Pompeius Veliký, je *Prvním mužem Říma.* A *Prvním mužem Říma* zůstane po všechny zbývající dny svého života, Caesar necaesar.

Celé měsíce už ho všichni uprošují, aby se nechal prohlásit diktátorem. Nikdo jiný že si nedokáže poradit se vším tím násilím, s anarchií, s naprostým selháním všech řádů. Och, všechno to nakonec ukazuje na toho odporného Publia Clodia! Je horší než parazit zažraný pod kůží. Už sama ta představa ovšem! Diktátor Říma. Povznesený nad zákony, bez následné odpovědnosti za cokoli, co jako diktátor podnikne a učiní, a to i poté, až diktátorem být přestane.

Z praktického hlediska Pompeius ani na okamžik nezapochyboval, že by Římu dokázal pomoci od všeho, co ho nyní trápí; byla to jen otázka náležité organizace, promyšlených opatření, řízení lehkou rukou. Ne – uplatnění diktátorských pravomocí Pompeia ani v nejmenším neděsilo. Čeho se lekal, byla otázka, co provede výkon úřadu diktátora s jeho pověstí v dílech budoucích dějepisců, jak ovlivní jeho dosavadní postavení nejoblíbenějšího hrdiny. Sulla se stal diktátorem. A jak ho za to všichni dodnes nenávidí! Ne že by se na to byl Sulla nějak ohlížel! Podobně jako Caesar (zase

už to jméno!) byl i on tak vznešeného původu, že se o nic takového starat nemusel. Patricij Cornelius si mohl počínat, jak se mu zlíbilo, aniž mu to u budoucích dějepisců v nejmenším ubralo na významu. Sullovi naprosto nezáleželo na tom, čím se pro ně jednou stane, zda monstrem nebo hrdinou. Šlo mu o jediné – čím bude pro Řím.

Ovšem nějaký Pompeius z Picena, jenž navíc vyhlíží spíše jako Gal než jako Říman, ten si musí dávat dobrý, velice dobrý pozor! Nehonosí se patricijskými předky. Nekyne mu automatické zvolení už kvůli rodovému jménu, které nosí. Vše, čím je, si musel Pompeius sám perně zasloužit – navíc jako syn otce, jenž sice v Římě představoval významnou sílu, jímž však Římané přesto do jednoho opovrhovali. Není sice tak docela *homo novus,* avšak rozhodně není ani žádný Juliovec ani Corneliovec. Vcelku měl Pompeius přesto dobrý pocit. Manželky měl všechny z nejlepších rodů: Aemilia Scaura byla patricijka, Mucia Scaevola pocházela ze staré plebejské rodiny a Julia, Caesarova dcera, patřila k samým vrcholům patricijské společnosti. Antistii nepočítal; s tou se oženil jen proto, že její otec byl soudcem v procesu, jemuž chtěl Pompeius předejít.

Jak na něho bude ale Řím pohlížet, svolí-li k tomu, aby se stal diktátorem? Diktatura bylo prastaré řešení administrativních potíží, měla původně uvolnit úřadujícím konsulům ruce k vedení války, a po všechna staletí bývali muži pověření tímto úřadem vesměs patricijové. Oficiální trvání diktatury bylo šest měsíců – rovnalo se někdejší běžné délce vojenského tažení – třebaže Sulla zůstal diktátorem po dva a půl roku, a nebyl také ustanoven proto, aby ulehčil konsulům. Přinutil senát, aby ho jmenoval namísto konsulů, a teprve poté si dal zvolit konsuly, kteří byli naprosto povolní.

Senátoři diktátora neustanovovali ani proto, aby vyřešil občanské nepokoje; k tomu si senát už dávno vytvořil opatření zvané *senatus consultum de re publica defendenda,* tehdy když se Gaius Gracchus pokusil porazit stát na Foru namísto na bitevním poli. Cicero dal takovémuto rozhodnutí senátu jednodušší jméno, *senatus consultum ultimum.* Bylo neskonale výhodnější než diktatura, neboť neposkytovalo jednomu jedinému muži neomezené pravomoci. Problém s diktátorem spočíval v tom, že byl přímo ze zákona předem zproštěn odpovědnosti za všechny své kroky, které jako diktátor učinil; nemohl být následně postaven před soud za nic, co se jeho kolegům senátorům nezamlouvalo.

Och, proč mu jen ti lidé myšlenku na diktaturu nasadili do hlavy? Znepokojovala ho už téměř rok, a třebaže ji rezolutně odmítl ještě předtím, než byli v měsíci *quinctilis* předchozího roku konsuly posléze zvoleni Calvinus a Messala Rufus, nezapomněl, že taková nabídka byla učiněna. Nyní ji tedy obnovují, a jistou část jeho bytosti počínala nesmírně přitahovat možnost získat znovu další zvláštní velitelské pověření. Měl jich za sebou už pěknou řádku, a všechny si vydobyl navzdory skřípění zubů konzervativní části senátu. Proč tedy ne ještě jedno? Dokonce pověření ze všech nejvýznamnější! Je ovšem stále ještě pouhým Pompeiem z Picena a pořád vypadá spíše na Gala než na skutečného Římana.

Skalní obránci *mos maiorum* – Cato, Bibulus, Lucius Ahenobarbus, Metellus Scipio, starý Curio, všichni Claudiové Marcellové, všichni Lentulové – se zarytě postavili proti samotné takové myšlence. Ale ač jsou jeden vlivnější než druhý, žádný z nich si nemůže činit nárok na titul *Prvního muže Říma,* neboť tím je Pompeius z Picena.

Má to udělat? Může něco takového učinit? Dopustí se tím katastrofální chyby, anebo tak bude korunovat svou pozoruhodnou dráhu?

Veškeré tyto pochyby a váhání ho přepadaly v jeho ložnici, až příliš velké na to, aby se jí dalo říkat *cubiculum*, ložnička. Tam, kde stálo Juliino veliké stříbrné zrcadlo nablýskané do vysokého lesku, které si po Juliině smrti dal přinést v naději, že v něm snad ještě pochytí alespoň odlesk Juliiny tváře mizící v jeho bludných hlubinách. Nikdy už ji však nespatřil. Avšak jak teď přecházel sem a tam, postřehl svůj vlastní odraz. Stanul, zahleděl se na sebe a zaslzel. Pro Julii se snažil zůstávat Pompeiem jejích snů – štíhlým, svižným, urostlým mužem. A snad až do této chvíle se sám na sebe nepodíval.

Juliin Pompeius byl nenávratně pryč. Na jeho místě stál muž po padesátce, otylý natolik, že tloušťka vydala i na druhou bradu, břicho povislé, všude samý tuk. Jeho pověstné modré oči se téměř ztrácely v masitých tvářích a nos, který si zlomil před pár měsíci při pádu z koně, jako by se rozložil do šíře. Jen vlasy zůstaly stejně husté a zářivé jako kdysi, jenomže tam, kde kdysi svítilo zlato, mihotalo se už jen pouhé stříbro.

U dveří zakašlal jeho komorník.

„Ano?“ otázal se Pompeius a utíral si oči.

„Je tu návštěva, Gnaee Pompeie. Titus Munatius Plancus Bursa.“

„Togu! Rychle!“

Plancus Bursa čekal v pracovně.

„Dobrý večer, dobrý večer!“ vykřikl Pompeius, když přispěchal do místnosti. Posadil se za stůl a opřel se o něj dlaněmi, pak se na Bursu zahleděl oním tázavým pohledem, který si už třicet let navykl používat jako užitečný nástroj pro jednání.

„Opozdil ses. Jak to proběhlo?“ otázal se.

Plancus Bursa si hlasitě odkašlal. Nebyl to rozený vypravěč. „Nu, slavnostní večeře se po inauguračním zasedání senátu žádná nekonala, což asi chápeš. Konsuly nemáme, a nikdo jiný na nějakou hostinu nepomyslel. Takže jsem se pak vydal za Clodiem domů.“

„Ano, ano, ale dopověz to ještě s tím senátem, Burso! Jak to tam dopadlo?“

„Lollius vystoupil s doporučením, abys byl ustanoven diktátorem, ale sotva s ním pár mužů vyslovilo souhlas, pronesl Bibulus řeč, v níž tenhle návrh odmítl. Dobrou řeč. Podpořil ho pak Lentulus Spinther a po něm ještě také Lucius Ahenobarbus. Že se diktátorem staneš jen přes jejich mrtvoly a tak dále – znáš to přece. Cicero promluvil ve tvůj prospěch – to byl druhý dobrý proslov. Ale dřív, než mohl někdo Cicerona následovat, začal Cato s obstrukcemi a řečnil a řečnil. Předsedal Messala Rufus, který pak schůzi ukončil.“

„Kdy má být další zasedání?“ zeptal se Pompeius podmračeně.

„Zítra ráno. Messala Rufus ho svolal k volbě prvního *interrega*.“

„Ah! A Clodius? Co ses dozvěděl u něho?“

„Že chce rozdělit propuštěnce rovnoměrně do všech pětatřiceti tribuí, jen co bude zvolen prétorem,“ řekl Bursa.

„A prostřednictvím tribunů lidu tak ovládnout Řím.“

„Ano.“

„Kdo ještě na té večeři byl? Jak zareagovali?“

„Curio se proti tomuto opatření velice rozhodně postavil. Marcus Antonius neřekl skoro nic. Ani Decimus Brutus. Ani Pompeius Rufus.“

„Chceš tím říct, že všichni kromě Curiona byli *pro* tenhle nápad?“

„Och ne. Všichni byli proti. Ale Curio to vyjádřil tak dobře, že my ostatní jsme nemohli dodat už nic jiného, než že se Clodius snad zbláznil.“

„Nemá Clodius podezření, že pracuješ pro mě, Burso?“

„Nikdo z nich o tom nemá nejmenší tušení, Magne. Důvěřují mi.“

Pompeius si hryzl spodní ret. „Hmmm…“ Z hrudi se mu vydral povzdech. „Takže nás čeká vymyslet, jak to udělat, aby po zítřejším zasedání senátu nezačal Clodius tušit, čí ty vlastně jsi. Ty mu totiž na té schůzi dost zkomplikuješ život.“

Bursa nikdy neprojevoval zvědavost. Nedal ji najevo ani teď. „Co po mně budeš chtít, Magne?“

„Jakmile dá Messala Rufus přinést losy k volbě *interrega*, chci, abys vyhlásil své veto.“

„Veto proti volbě *interrega*?“ otázal se Bursa klidným hlasem.

„Správně, budeš vetovat volbu *interrega*.“

„Smím se zeptat proč?“

Pompeius se ušklíbl. „Zeptat se smíš. Jenomže já ti to teď ještě nepovím.“

„Clodius se rozzuří. Strašně už na ty volby naléhá.“

„I když se bude o úřad konsula ucházet Milo?“

„Ano, protože on je přesvědčen, že Milo neprojde, Magne. Ví o tobě, že podporuješ Plautia, a ví také, kolik peněz už bylo na úplatky za Plautiovu volbu vynaloženo. A Metellus Scipio, který by byl snad mohl Milona nějakou částkou podpořit, sám kandiduje. Peníze musí vynakládat na svou vlastní kandidaturu. Clodius věří, že mladším konsulem se stane Plautius. A starším konsulem má být Metellus Scipio,“ řekl Bursa.

„Pak ti navrhuji, abys po schůzi Clodiovi řekl, že jsi svého tribunského veta užil proto, že víš naprosto jistě, že já podporuji Milona, a ne Plautia.“

„Och, to je chytré!“ zvolal Bursa, jenž výjimečně ožil. Chvilku to promýšlel a pak kývl. „To Clodius spolkne.“

„Výborně!“ řekl Pompeius a vstal.

Zvedl se i Plancus Bursa, avšak než stačil Pompeius obejít stůl, zaklepal správce a vešel.

„Naléhavý dopis, Gnaee Pompeie,“ řekl s úklonou.

Pompeius od něj svitek převzal, dával přitom pozor, aby Bursa neměl příležitost postřehnout pečeť. Nepřítomně pak ještě svému uplacenému tribunovi lidu kývl a vrátil se opět ke stolu.

Bursa si opět odkašlal.

„Ano?“ vzhlédl Pompeius.

„Mám takový drobný finanční problém, Magne…“

„Zítra, po schůzi senátu.“

Bursa uspokojen následoval správce, zatímco Pompeius rozlomil pečeť na dopise od Caesara.

> Píši ti z Aquileie, poté co jsem vyřídil záležitosti týkající se Illyrika. Přesunu se nyní dále na západ Italské Galie. U místních soudů se nahromadilo dost případů; není divu, když jsem musel celou minulou zimu setrvat na opačné straně Alp.
>
> Dost povídání. Máš zrovna tak málo času jako já, to já dobře vím.
>
> Magne, moji informátoři v Římě jsou si naprosto jisti, že náš starý přítel Publius Clodius má v úmyslu rozptýlit propuštěnce do všech pětatřiceti tribuí římských občanů, jakmile bude zvolen prétorem. To nelze připustit, jak jistě soudíš i ty. Pokud by se něco takového stalo, dostal by Clodius Řím do svých rukou darem až do konce svých dnů. Ani ty, ani já, ani nikdo jiný, od Catona až po Cicerona, by s Clodiem pak už nic nesvedl, leda cestou povstání.

Pokud by k tomu přece jen došlo, pak by to revoluci skutečně znamenalo. Clodius by byl přemožen, popraven a propuštěnci vráceni tam, kam patří. Pochybuji nicméně, že bys o takovéto řešení stál, zrovna tak jako o ně nestojím já. Mnohem lepší – a mnohem jednodušší – bude, když se Clodius prétorem vůbec nestane.

Předpokládám, že radu ode mne v tomto směru žádnou nepotřebuješ. Jenom tě ujišťuji, že se stavím proti Clodiově volbě prétorem stejně rozhodně jako ty a jako všichni římští muži.

Posílám ti přání všeho dobrého.

Toho večera uléhal Pompeius ke spánku zcela spokojen.

* * *

Nazítří ráno se Římem rozletěla zpráva, že Plancus Bursa učinil přesně to, oč byl tajně požádán – že totiž využil práva, které mu poskytoval jeho úřad tribuna lidu; když se Messala Rufus pokusil o losování, jež mělo stanovit, kdo z patricijských prefektů z desetičlenných senátorských decurií se stane prvním *interregem*, Bursa vyhlásil své veto. Celý senát svorně zaryčel, nejhlasitěji bouřili Clodius a Milo, avšak Bursa se nedal ničím pohnout, aby veto odvolal.

Do všeobecné vřavy začal povykovat Cato, celý brunátný vzteky: „My volby konat *musíme!* Pokud tu nejsou konsulové, kteří by se byli na Nový rok ujali úřadu, určuje tento senát patricijského senátora, aby po pět dnů zastával úřad *interrega.* A poté, co pětidenní období prvního *interrega* uplyne, je ustanoven druhý *interrex*, aby sloužil dalších pět dnů. Povinností tohoto druhého *interrega* je zorganizovat volbu našich magistrátů. Kam se to Řím dostává, když kdejaký idiot vyhlašující se za tribuna lidu může překazit něco tak nezbytného a ústavního, jako je určení *interrega?* Strpět jmenování diktátora nehodlám, ale to neznamená, že hodlám strpět chlapa, který nám zablokuje tradiční mechanizmy našeho státu!“

„Správně! Správně!“ ječel za hromového potlesku Bibulus.

Což všechno s Plankem Bursou nepohnulo ani o píď. Vzít své veto zpátky odmítl.

„Ale proč?“ dorážel na něj Clodius, když schůze skončila.

Bursa se kradmo rozhlédl, není-li nablízku nikdo, kdo by je mohl slyšet, a pak nasadil spiklenecký výraz. „Zjistil jsem právě, že Pompeius Magnus nakonec přece jen podporuje Milona jako kandidáta na úřad konsula,“ šeptl.

Což sice uklidnilo Publia Clodia, ale nemělo žádný vliv na Milona, jenž dobře věděl, že ho Pompeius nijak nepodporuje. Napochodoval na Martovo pole, aby Pompeiovi položil stejnou otázku jako Clodius Bursovi.

„*Proč*?“ vyrazil jenom.

„Jaké proč?“ otázal se s nevinnou tváří Pompeius.

„Magne, na mě si s tímhle nepřijdeš! Já moc dobře vím, kdo má Bursu koupeného – ty! *Proč*?“

„Milý Milone, chci tě ujistit, že Bursa naprosto nejednal podle žádných mých rozkazů,“ řekl Pompeius ostře. „Mohu ti jedině doporučit, abys tuhle otázku položil někomu jinému, s kým se Bursa pilně stýká.“

„Máš snad na mysli Clodia?“ vyptával se ostražitě Milo.

„*Mohl* bych mít na mysli třeba i Clodia.“

Milo, velký a robustní, s tváří bývalého gladiátora (třebaže se ovšem nikdy neživil ničím tak nízkým, jako je umění gladiátora), se povytáhl a napjal svaly. Věděl sice, že na Pompeia takovýhle náznak násilí neplatí, ale nedokázal překonat dávný zvyk. „Pitomost!“ zavrčel. „Clodius si myslí, že jako konsul neprojdu, takže je všemi deseti pro to, aby se kurulské volby konaly co nejdřív.“

„I *já* si myslím, že se konsulem nestaneš, Milone. Ale shledáš možná, že Clodius nesdílí můj názor. Podařilo se ti náramně sblížit s Bibulovou a Catonovou frakcí. Doslechl jsem se, že Metellus Scipio se už smířil s tím, že tě bude mít vedle sebe jako mladšího konsulského kolegu. A slyšel jsem taky, že už to rozhlásil před svými početnými příznivci včetně jezdců takového významu, jako jsou třeba Atticus a Oppius.“

„Takže za tím Bursou vězí *Clodius*?“

„Mohlo by to tak být,“ řekl Pompeius opatrně. „V mém zájmu Bursa nejedná, tím si můžeš být jistý. Co bych z toho ostatně já mohl získat?“

Milo se pohrdavě ušklíbl. „Co takhle diktaturu?“ nadhodil.

„Úřad diktátora už jsem odmítl, Milone. Nemyslím, že by mě chtěl Řím vidět jako diktátora. Ty jsi teď jedna ruka s Bibulem a s Catonem, tak mi řekni, jestli nemám pravdu.“

Milo, působící až příliš hřmotně v místnosti tak přeplněné drahocennými památkami z různých Pompeiových tažení – zlatými vínky, zlatým hroznem vína, zlatými vázami, porfyrovými mísami zdobenými drobounkými malbami – se po Pompeiově pracovně pozorně rozhlížel. Spočinul posléze pohledem na Pompeiovi, jenž stále ještě klidně seděl za svým chrýselefantinovým stolkem.

„Říká se, že Clodius chce rozptýlit propuštěnce do všech pětatřiceti tribuí,“ řekl.

„Taky jsem tuhle zvěst slyšel, ano.“

„Řím bude jeho.“

„To je pravda.“

„Co takhle kdyby se o úřad prétora raději vůbec neucházel?“

„Pro Řím by to docela určitě bylo lepší.“

„Kašlu na Řím! Bylo by to lepší pro mě?“

Pompeius se sladce usmál, povstal. „Už samo sebou by to bylo pro tebe lepší, Milone, či snad ne?“ otázal se a kráčel ke dveřím.

Milo pochopil a rovněž se vydal ke dveřím. „Můžu si to vyložit jako slib, Magne?“ otázal se.

„Dalo by se ti prominout, kdybys to tak pochopil,“ řekl Pompeius a tleskl na správce.

Sotva však odešel Milo, ohlašoval správce dalšího návštěvníka.

„Já ale nějak stoupám v oblibě!“ zvolal Pompeius, vřele potřásl rukou Metellovi Scipionovi a ohleduplně ho vedl k nejlepšímu křeslu. Tentokrát se za stolek neuchýlil; tak se přece nedá jednat s někým, jako je Quintus Caecilius Metellus Pius Scipio Nasica! Pompeius si přitáhl druhé nejlepší křeslo, ale usedl teprve poté, co naplnil poháry ze džbánku s tak dobrým chioským vínem, že Hortensius hořce oplakal, když mu ho Pompeius vyfoukl přímo před nosem.

Naneštěstí neměl muž nesoucí jedno z nejušlechtilejších jmen v celém Římě i stejně ušlechtilý vkus, aby dokázal ocenit onu jiskru, vychutnat tu lahodnou něžnost jeho vůně, třebaže jinak svým vzhledem nezůstával naprosto nic dlužen svému vznešenému původu; byl to nesporný patricijský Cornelius Scipio, adoptovaný do mocného plebejského domu Caecilia Metella. Odměřený, hrdý až povýšený. Jeho adoptivní otec,

Metellus Pius pontifex maximus neměl žádného vlastního syna; žel, syna pak neměl ani tento Metellus Scipio. Jeho jediným potomkem byla dcera, kterou před třemi lety provdal za Crassova syna Publia. Třebaže se správně nazývala Caecilia Metella, byla odjakživa spíše známa pod jménem Cornelia Metella, a Pompeius si její podobu velice dobře vybavoval, neboť se spolu s Julií zúčastnil její svatební hostiny. Tohle je ta nejnafoukanější ženská na celém světě, šeptl tehdy Julii, která se zachichtla a prohlásila, že jí Cornelia Metella stejně odjakživa nejspíš ze všeho připomíná velbloudici a že by si asi byla měla vzít raději Bruta, který je právě takový nadutý snob.

Pompeius měl odjakživa potíž – nikdy nedokázal dost přesně odhadnout, jaký tón od něho takoví lidé, jako je tenhle Metellus Scipio, vlastně očekávají – má se vůči němu chovat žoviálně, nebo snad s chladnou zdvořilostí, či spíš suše a věcně? Nu, žoviálně už začal, při žovialitě tedy setrvá.

„Není špatné, to víno, co?“ zeptal se a zamlaskal rty.

Metellus Scipio svraštil tvář, nedalo se říci, zda to bylo rozkoší či utrpením. „Velice dobré,“ řekl.

„Co tě za mnou do té dálky přivádí?“

„Publius Clodius,“ odpověděl Metellus Scipio.

Pompeius pokývl hlavou. „Mrzutá záležitost, pokud je to pravda.“

„Pravda je to nesporně. Mladý Curio to slyšel přímo z Clodiových úst a šel domů povědět to otci.“

„Není na tom nejlíp, chudák starý Curio, jak jsem alespoň slyšel.“

„Rakovina,“ odpověděl Metellus Scipio stručně.

„Tss, tss,“ sykl Pompeius a čekal.

Vyčkával i Metellus Scipio.

„A proč přicházíš právě za mnou?“ zeptal se posléze Pompeius, jehož už vlekoucí se rozhovor začínal unavovat.

„Ostatní dokonce ani nechtěli, abych za tebou vůbec chodil,“ prozradil Metellus Scipio.

„Jací ostatní?“

„Bibulus, Cato, Ahenobarbus.“

„To asi proto, že si neuvědomují, kdo je *Prvním mužem Říma*.“

Aristokratický nos se pozvedl ještě o malinko výše. „To nevím ani já, Pompeie.“

Pompeia jako by to bodlo. Och, kdyby ho aspoň jeden z nich tu a tam občas poctil oslovením „Magne“! Och, jak báječný pocit to byl, když ho muži stejného postavení nazvali „Velikým“! I Caesar mu přece říká „Magne“. Ale vypustí něco takového z huby Cato, nebo Bibulus, nebo tenhle prkenný panák? Ne, pro ně jsem pořád jenom obyčejný Pompeius.

„Nějak se nedokážeme pohnout z místa, *Metelle*.“

„Dostal jsem nápad.“

„Nápady jsou hledané zboží, *Metelle*.“ Tady máš ještě jednou to své holé plebejské jméno.

Metellus Scipio na něho vrhl podezřívavý pohled, avšak Pompeius seděl opřen nazad v křesílku a střídmě usrkával z průsvitné křišťálové číše.

„Jsem velice zámožný,“ řekl, „a totéž se dá říci i o tobě, Pompeie. Napadlo mě, že společně bychom mohli my dva Clodia koupit.“

Pompeius pokyvoval hlavou. „Ano, totéž přišlo na mysl i mně,“ řekl, ale vzápětí si zkormouceně povzdychl. „Naneštěstí Clodiovi peníze nechybí. Jeho žena je jedna z nejbohatších žen v Římě, a až zemře její matka, její jmění ještě vzroste. Clodius si také

notně pomohl jako člen poselstva do Galatie. Teď si právě staví tu nejdražší vilu, jakou kdy svět viděl, a práce na ní jdou mílovými kroky kupředu. Je to totiž poblíž jednoho mého sídla v Albských horách, proto o tom vím. Průčelí je vybudováno na stostopových sloupech, navíc na samém okraji stostopového srázu. Je odtamtud ten nejúžasnější pohled přes jezero Nemi a rovinu Latia až k moři. K pozemkům přišel téměř zdarma, nikdo nevěřil, že zrovna tam by se dalo stavět, pak si najal stavitele Cyra, a teď je dům už téměř hotov.“ Pompeius energicky zavrtěl hlavou. „Ba ne, Scipione, s tímhle nepochodíme.“

„A co jiného můžeme udělat?“ otázal se sklesle Metellus Scipio.

„Štědře obětovat všemožným božstvům, která nás jen napadnou,“ zněla Pompeiova rada. Pak se ještě ušklíbl. „Mimochodem, poslal jsem Vestiným Pannám anonymně půlmilionový dárek pro Bonu Deu. Ta paní totiž nemá Clodia příliš v lásce.“

Metellus Scipio se pohoršeně zachmuřil. „S *muži*, Pompeie, nesmí mít Bona Dea vůbec nic společného! Takže si žádný muž nemůže dovolit Bonu Deu obdarovávat!“

„Však to také nedostala od muže,“ řekl Pompeius bodře. „Poslal jsem ty peníze jménem zesnulé Aurelie.“

Metellus Scipio vyprázdnil svůj pohár, rovněž z rostlého křišťálu, a povstal. „Já bych zase mohl takový dar učinit ve jménu své zarmoucené dcery.“

Přímo si to žádalo projevit trochu zájmu, a tak ho Pompeius dal najevo. „Jakpak se jí vede? Je to strašné, Scipione, prostě strašné! Ovdovět v takhle mladém věku!“

„Daří se jí tak dobře, jak jen se to dá v její situaci očekávat,“ řekl Metellus Scipio a vykročil ke dveřím, které se mu už Pompeius chystal otevřít. „Vždyť tys ostatně také nedávno ovdověl, Pompeie,“ pokračoval, zatímco ho Pompeius vyprovázel k hlavnímu vchodu. „Měl bys k nám někdy zajít na návštěvu, povečeřeli bychom ve třech, jen my sami.“

Pompeius se rozzářil. Pozvání na večeři k Metellovi Scipionovi! Och, na formální hostině v tom nevelkém a dosti ohavném domě už sice párkrát byl, nikdy to však nebyla *rodinná* večeře! „Kdykoli a s radostí, Scipione,“ řekl a i hlavní vrata mu osobně otevřel dokořán.

Jenomže Metellus Scipio nešel domů. Zamířil k malému ošuntělému domku, kde bydlel Marcus Porcius Cato, nepřítel vší okázalosti. Spolu s Catonem byl uvnitř Bibulus.

„Nu, tak jsem to tedy udělal,“ řekl Metellus Scipio a ztěžka dosedl.

Cato s Bibulem se po sobě podívali.

„Uvěřil ti, že s ním jdeš jednat o Clodiovi?“ otázal se Bibulus.

„Ano.“

„A spolkl také to skutečné vnadidlo?“

„Domnívám se, že ano.“

Bibulus zdusil povzdech, několik okamžiků si Metella Scipiona bedlivě prohlížel, poté se předklonil a popleskal ho po rameni. „Jsi chlapík, Scipione,“ řekl pak.

„Je to krok správným směrem,“ řekl Cato a do dna vyprázdnil hliněný pohárek. Jelikož na stole hned u jeho lokte stál i hliněný džbánek, bylo snadné číšku zase doplnit. „I když Pompeia nikdo z nás v lásce nemá, musíme ho k sobě připoutat stejně pevně, jako to v minulosti udělal Caesar.“

„A musí k tomu dojít zrovna prostřednictvím mé dcery?“ zeptal se Metellus Scipio nespokojeně.

„Nu, *mou* dceru by on nechtěl!“ rozesmál se Cato koňským řehotem. „Pompeius si potrpí na patricije, to si pak připadá strašně důležitý! Jen si vzpomeňte, jak to bylo s Caesarem.“

„Ji to ale zničí,“ postýskl si trpce Metellus Scipio. „Publius Crassus byl ušlechtilost sama; jí se manželství s ním nesmírně zamlouvalo. A měla ho doopravdy ráda, třebaže s ním žila tak krátce. On se přece takřka bezprostředně po svatbě vydal za Caesarem a potom zase odešel s otcem do Sýrie.“ Zachvěl se. „Vůbec nevím, jak jí to říct – že si má vzít nějakého Pompeia z Picena. *Strabonova* syna!“

„Buď poctivý, pověz jí po pravdě, jak to je,“ radil mu Bibulus. „Pro naši věc ji prostě potřebujeme.“

„Ale já nevidím proč, Bibule,“ řekl Metellus Scipio.

„Tak já ti to zopakuji ještě jednou, Scipione. Musíme Pompeia získat na svou stranu. To přece chápeš, ne?“

„Myslím, že ano.“

„Nu dobrá, proberu podrobně i tohle. Musíme se vrátit až k Luce a k jednání, na němž se tam Caesar sešel s Pompeiem a s Markem Crassem. Už tomu budou čtyři roky. Jelikož Pompeia tehdy ještě měla pevně v hrsti Caesarova dcera Julia, podařilo se Caesarovi Pompeia přesvědčit, aby pomohl prosadit zákon, jímž se Caesarovi jeho velení v Galii prodlužovalo o dalších pět let. Kdyby to byl Pompeius tehdy neučinil, byl by dnes Caesar v doživotním vyhnanství a dávno by mu už byl i zabaven veškerý jeho majetek. A ty bys dnes byl pontifikem maximem. Na to nezapomínej! Caesar tenkrát navíc umluvil Pompeia – a také Crassa, třebaže to nebylo zdaleka tak těžké – aby dosáhli i zákona, jímž se senátu zakazovalo jakýmkoli způsobem projednávat Caesarovo velitelské pověření dříve než v březnu přespříštího roku, natož Caesarovi toto velení odejmout! Caesar sice uplatil Pompeia a Crassa jejich druhým konsulským obdobím, ale i tak by byl sotva uspěl, kdyby mu v tom nepomohla Julia. Co ostatně mohlo Pompeiovi zabránit, aby se ucházel o úřad konsula podruhé?“

„Ale Julia je přece mrtvá,“ namítl Metellus Scipio.

„Ano, ale Caesar Pompeia stále ještě plně ovládá! A dokud má Caesar na Pompeia vliv, je docela dobře možné, že se mu podaří prodloužit si to jeho velitelské pověření v Galii i za dosud stanovenou mez. A to až do doby, kdy bude mít možnost dosáhnout svého druhého konsulátu. Což může podle zákonů nastat za necelé čtyři roky.“

„Ale proč pořád tak útočíš zrovna na Caesara?“ otázal se Metellus Scipio. „Copak dnes nepředstavuje hlavní nebezpečí Clodius?“

Cato udeřil prázdnou číškou do stolu tak zprudka, že sebou Metellus Scipio trhl. „Clodius!“ vyprskl pohrdavě Cato. „Clodius republiku nezničí, přes všechny ty svoje líbezné plány! Však on už se najde někdo, kdo Clodiovi zatne tipec. Ale jenom my *optimáti* můžeme zastavit toho skutečného nepřítele *optimátů*, a tím je Caesar.“

Bibulus to zkusil ještě jednou. „Scipione,“ řekl, „pokud Caesar dokáže přečkat neobžalován až do svého druhého konsulátu, už *nikdy* se nám ho nepodaří porazit! Vynutí si prostřednictvím sněmů takové zákony, které nám znemožní postavit ho před *jakýkoli* soud! Protože Caesar je už dnes hrdinou. A přitom pohádkově bohatým hrdinou! Když se stal konsulem poprvé, měl leda to svoje jméno, jinak vůbec nic. Dnes, po deseti letech, si může dělat, co si zamane, protože tohle město je plné jeho lidí a kdekdo ho tu považuje za největšího Římana, jaký kdy žil. Projde mu všechno, co si usmyslí – ani bohům nevadí, jak on se nám vysmívá!“

„Ano, to všechno já vím, Bibule, ale pamatuji si taky, co všechno jsme tehdy podnikli, abychom ho zastavili, když byl konsulem poprvé,“ trval Scipio zatvrzele na

svém. „Vždycky jsme něco zosnovali, stálo nás to obvykle spoustu peněz, a tys pokaždé tvrdil – tohle bude Caesarův konec. Jenomže to pak nikdy nevyšlo."

„To bylo proto," zachovával Bibulus trpělivě mírný tón, „že jsme tehdy ještě neměli dostatek vlivu. A proč? Protože jsme až příliš opovrhovali Pompeiem, než abychom ho přijali za spojence. Caesar se ovšem téhle chyby nedopustil. Neříkám tím, že jím nepohrdal, což trvá až dodnes – a kdo s Caesarovými předky by jím také nepohrdal? – jenomže Caesar přitom dokáže Pompeia náležitě využitkovat. Využít toho, kdo sám sebe dokonce považuje za *Prvního muže Říma*! Caesar mu obětoval i svou dceru, děvče, které se při svých předcích mohlo provdat za kohokoli na světě. Corneliovci se v ní spojili s Juliovci. A zasnoubena už byla s Brutem, vůbec nejbohatším římským šlechticem se zaručenými nejlepšími vztahy ve společnosti. Caesar tohle zasnoubení zrušil. Nesmírně tak rozlítil Brutovu matku Servilii. Kdekoho to pohoršilo. A co on – vadilo mu to nějak? Ani zdání! Polapil tak přece Pompeia do svých tenat, stal se rázem neporazitelný. Nu, pokud se teď *nám* podaří chytit Pompeia do *našich* osidel, budeme pro změnu neporazitelní my! A proto mu máš nabídnout Cornelii Metellu."

Cato poslouchal, oči upřené na Bibulovu tvář. Nejlepší a nejoddanější z jeho přátel. Drobný, s vlasy, obočím a řasami tak světlounkými, že působil dojmem jakési zvláštní holohlavosti. Ostré rysy, břitká mysl. I když ovšem právě za ni vděčil Caesarovi, jenž se stal pro její ostří tím, čím je pro břitvu brousek.

„Nu dobrá," povzdychl si Metellus Scipio. „Jdu teď domů a s Cornelii Metellou si promluvím. Nic nechci slibovat, ale pokud ona bude svolná, nabídnu ji Pompeiovi."

„Takže to bychom měli," řekl Bibulus, když Cato vyprovodil Metella Scipiona a vrátil se ke stolu. Chopil se tam své hliněné číšky a obrátil ji do sebe; Bibulus ho sledoval s obavou v očích.

„Musíš tolik pít, Catone?" zeptal se. „Vždycky jsem byl přesvědčen, že tobě víno do hlavy nestoupá, ale už to není pravda. Piješ až příliš. Zahubí tě to."

Cato teď skutečně nevypadal dobře, třebaže patřil k těm mužům, jejichž postava jen tak neutrpí; pořád byl stejně vytáhlý, vzpřímený a urostlý jako v minulých letech. Avšak jeho tvář, kdysi tak jasná a nevinně vyhlížející, jako by se propadala, popelavé líce mu už poznamenaly jemné vrásečky, třebaže mu bylo teprve jedenačtyřicet let. Celému obličeji vévodil nos, tak obrovský, že byl nápadný i v tomto městě orlích profilů; kdysi ovšem byly nejvýraznější v jeho tváři oči, doširoka otevřené, zářivě šedé. A nakrátko přistřižené, lehce vlnité vlasy už dávno nebyly kaštanové – spíše teď připomínaly zmoklou slámu.

Pil a pil. Zejména od té doby, kdy svou Marcii přepustil Hortensiovi. Bibulus samozřejmě věděl, proč se tak stalo, třebaže s ním o tom Cato nikdy neztratil ani slovo. Láska nebyl cit, s nímž by se Cato dokázal úspěšně vyrovnat, zejména ne láska tak vřelá a vášnivá, jako byl jeho až dodnes přetrvávající vztah k Marcii. Trýznil ho, sžíral se jím. Dennodenně se o ni strachoval; denně si znovu kladl otázku, jak by jen dokázal žít, kdyby mu umřela, tak jako mu umřel jeho milovaný bratr Caepio. Když ho tedy o ni požádal senilní a léty zmátožený Hortensius, Cato v tom uviděl východisko. Být znovu silný, patřit opět jenom sobě samému! Dát mu ji bez zaváhání! Zbavit se jí tak!

Jak se ukázalo, nebylo to žádné řešení. Jenom tak sám sebe zaživa pohřbil doma spolu s dvojicí filozofů, Athénodórem Kordylionem a Statyllem, kteří u něho pobývali, a noc co noc do sebe svorně s ním obraceli džbán za džbánem. U vína společně slzeli nad povýšenými a ješitnými sentencemi Catona Censoria, jako by je býval napsal sám Homér. Když už ostatní muži vstávali, oni teprve upadali do tupé dřímoty. Bibulus nebyl příliš vnímavý a neměl potuchy o hloubce Catonovy bolesti, Catona však

miloval, především pro onu neúhybnou sílu, s jakou čelil všem protivenstvím, ať už se nazývala Caesar či Marcia. Cato před ničím neustupoval, před nikým se nepodrobil.

„Porcii už taky brzy bude osmnáct," řekl Cato pojednou.

„Já vím," zamžikal Bibulus.

„A já pro ni zatím nemám manžela."

„Nu, doufal jsem, že snad její bratranec Brutus…"

„Ten se má koncem měsíce vrátit z Kilikie."

„Máš v úmyslu to zkusit znovu? Appia Claudia už Brutus nepotřebuje, takže by se s Claudií mohl klidně rozvést."

Ozval se onen známý koňský řehot. „Tak to tedy ne, Bibule, to já neudělám! Jednou se s Claudií oženil, tak ať si s Claudií taky zůstane."

„A co Ahenobarbův syn?"

Džbánek se naklonil; do prostého hliněného pohárku vytryskl tenký pramínek rudého vína. Přes jeho okraj se na Bibula zahleděl pár očí teď už trvale podlitých krví. „A co ty, příteli?" otázal se.

V Bibulovi se zatajil dech. „*Já*?" hlesl.

„Nu ty. Domitia zemřela, tak proč ne ty?"

„Já – já – mne nikdy ani ve snu nenapadlo – bohové! Já, Catone? *Já*?"

„A ty bys ji nechtěl, Bibule? Připouštím, že stotisícové věno Porcia nemá, ale chudá také není. Je z dobrého rodu a velice dobře vzdělaná. A za její oddanost se mohu zaručit." Svlažil rty vínem. „Škoda že je to děvče, a ne chlapec. Stojí tisíckrát za víc než lecjaký hoch."

Bibulovi vhrkly do očí slzy, napřáhl ruku přes stolek. „Marku, samozřejmě že bych ji chtěl! Jsem tím nesmírně poctěn!"

Avšak Cato podanou ruku ignoroval. „Dobrá," řekl jen a pil, dokud nebyla číška prázdná.

Sedmnáctého dne onoho měsíce ledna se Publius Clodius oblékl do jezdeckého, připjal si meč a zašel se podívat na manželku do jejího pokoje. Fulvia se apaticky choulila na lůžku, dosud neučesaná, půvabné tělo zatím halilo jen průsvitné šafránové noční roucho. Když však spatřila, co na sobě má Clodius, rázem se posadila.

„Co se děje, Clodie?"

Zachmuřil se, posadil se k ní na okraj lůžka a políbil ji na čelo. „Cyrus je na umření, *meum mel*."

„Och ne!" Fulvia zabořila tvář do Clodiovy lněné košile připomínající spíše prádlo, jaké nosili vojáci pod pancíř, až na to, že nebyla podšita vycpávkami. „Ale vždyť ty jsi oblečen na cestu mimo Řím! Proč? Cožpak Cyrus není tady?"

„Ale ano, je tady," řekl Clodius s netajeným rozrušením nad hrozící Cyrovou smrtí, a to ne proto, že by tak přišel o služby nejproslulejšího římského architekta. „Ale já musím zajet na stavbu. Cyrus si vzal do hlavy, že udělal nějakou chybu ve výpočtech, a prošetřit to nechce nechat nikoho jiného než mne – nikomu jinému on nevěří. Zítra jsem zase zpátky."

„Clodie, nenechávej mě tu samotnou!"

„Musím," říkal lítostivě Clodius. „Tobě není dobře, a já mám strašně naspěch. Lékaři říkají, že Cyrus nevydrží déle jak dva nebo tři dny, a já bych tomu chudákovi starému alespoň v tomhle rád ulehčil." Vtiskl jí na rty polibek, povstal.

„Dej na sebe pozor!" zanaříkala.

Clodius se pousmál. „To víš, že budu opatrný jako vždycky. Beru si s sebou Scholu, Pomponia a svého propuštěnce Gaia Clodia. A kromě toho mě doprovází třicet ozbrojených otroků."

Koně, vesměs výborná zvířata, jim přivedli ze stájí ve Vallis Camenarum, mimo serviovské hradby, a kavalkáda přilákala do úzké uličky, kam ústil hlavní vchod Clodiova domu, houf diváků; takové množství koní pohromadě se v Římě hned tak nevidělo. V těchto bouřlivých dobách bylo běžné, že muži mající účast na současných sporech se při každé cestě obklopovali tělesnou stráží složenou z otroků nebo z najatých tvrdých chlapů, a Clodius v tomto směru nebyl žádnou výjimkou. Toto však byl bleskový a nijak neplánovaný výjezd a Clodius předpokládal, že bude zpátky dříve, než bude postrádán. Třicítka jeho otroků byli vesměs mladí muži vycvičení v zacházení s meči, kterými byli opásáni, třebaže neměli přilby ani pancíře.

„Kampak ten spěch, *Příteli vojáků*?" pozdravil ho muž ze zástupu přihlížejících a široce se usmíval.

Clodius stanul. „Tigranokerta? Lucullovo tažení?" otázal se.

„Lucullovo tažení, Nisibis," odpověděl muž.

„To byly časy, co?"

„Už to bude skoro dvacet let, *Příteli vojáků*! Ale nikdo z nás, kdo tam byl, jaktěživ nezapomněl na Publia Clodia."

„Který ovšem časem taky trochu zestárl a pokrotl, vojáku."

„Kam máš namířeno?" opakoval muž svou otázku.

Clodius se vyhoupl do sedla a mžikl na Scholu, jenž zatím už také nasedl. „Do Albských vrchů," řekl, „ale jen na jednu noc. Zítra už zase budu zpátky v Římě." Otočil koně a odklusal směrem ke Clivu Palatinu sledován třemi svými společníky a třiceti ozbrojenými otroky.

*** * ***

„Takže Albské vrchy – a jen na jednu noc," říkal zamyšleně Titus Annius Milo. Přistrčil přes stůl muži, jenž na Clodia před chvílí pokřikoval ze zástupu diváků, nevelký měšec stříbrných denariů. „Posloužils mi," řekl a zdvihl se.

„Fausto," oslovil už za okamžik svou manželku, do jejíž místnosti vtrhl, „je mi jasné, že tobě se asi nebude chtít, ale ráno se mnou pojedeš do Lanuvia, takže si sbal a přichystej se. A neber to jen jako nějaké zdvořilé pozváníčko, to je rozkaz."

To, že se domohl Fausty, znamenalo pro Milona podstatné vítězství nad Clodiem. Byla to Sullova dcera, a její bratr, dvojče, Faustus Sulla, byl Clodiovým důvěrným přítelem stejně jako Sullův nechvalně proslulý synovec Publius Sulla. Třebaže Fausta nebyla členkou Clodiova kroužku, veškeré její vztahy a spojení mířily tímto směrem; bývala manželkou Pompeiova synovce Gaia Memmia, ale jen do chvíle, kdy ji přistihl in flagranti s jakýmsi bezvýznamným, zato však velice vyvinutým mladíčkem. Fausta si totiž potrpěla spíše na svalnatce, kdežto Memmius, třebaže v tváři velmi pohledný, byl spíše vyzáblý a nudný patron, jenž byl až nechutně oddán své matince, Pompeiově sestře – nyní manželce Publia Sully.

Jelikož svalstvo Milonovi věru nescházelo – ač nebyl tak mlád jako Fausta – nedalo mu příliš práce obloudit ji a oženit se s ní. Clodius kvůli tomu vřeštěl snad ještě víc než Faustus nebo Publius Sulla! Nutno říci, že vášeň pro bezvýznamné, ale o to svalnatější mladíčky ve Faustě nevyhasla; bylo tomu jen pár měsíců, co Milo musel kvůli nějakým takovým důvěrnostem vzít bič na jistého Gaia Sallustia Crispa. S čím se ovšem Milo rozjařenému Římu nesvěřil, bylo, že stejným bičem dostala i Fausta. A že jí to náramně napravilo hlavu.

Fausta naneštěstí nezdědila pranic po Sullovi, jenž byl v mladých letech až úchvatně krásný. Naopak, zvrhla se spíše po svém prastrýci, slavném Metellovi Numidikovi. Vyrostl z ní bachratý, usmolený hastroš. Jenomže potmě jsou nejen všechny kočky černé, ale i všechny ženské stejné, a tak si s ní Milo neužíval o nic míň než se všemi dalšími, kterým věnoval svou přízeň.

Při vzpomínce na onen bič se Fausta ani nepokusila cokoli namítnout. Bázlivě jen po Milonovi koukla a už tleskla, aby svolala družinu svých služtiček.

Milo zmizel, bylo ještě slyšet, jak volá svého propuštěnce Marka Fustena, jenž nenesl jméno Titus Annius, neboť se k Milonovým klientům připojil až poté, co získal svobodu ve škole pro gladiátory. Fustenus bylo jeho skutečné a vlastní jméno. Byl to Říman odsouzený ke gladiátorským bojům za spáchání vraždy.

„V našich plánech dojde k malé změně, Fustene," řekl Milo stručně, když se jeho věrný nohsled dostavil. „I nadále však platí, že vyrazíme do Lanuvia – v tomhle nám přálo štěstí! Mé důvody k zítřejší cestě po Via Appia jsou ty nejpočestnější na světě; mohu prokázat, že cestu do svého domovského města chystám už celé dva měsíce a že tam mám v úmyslu jmenovat nového flamina. Nikdo mi nebude moci předhazovat, že jsem na Via Appia neměl co dělat. Vůbec nikdo!"

Fustenus, téměř stejně vysoký jako Milo, na to nic neřekl, jen kývl.

„Fausta se právě rozhodla, že mě doprovodí, takže najmi nějaké prostorné *carpentum*," pokračoval Milo.

Fustenus znovu kývl.

„A najmi i dostatek vozů pro služebnictvo a zavazadla. Nějaký ten den se tam zdržíme." Podal mu zapečetěný list. „Tohle ihned odešli Quintovi Fufiovi Calenovi. Jelikož se povezu s Faustou, zajistil bych si rád na cestu nějakého přijatelného společníka. Calenus bude podle mého vyhovovat."

Fustenus opět přitakal.

„Tělesnou stráž zajistíš v plném počtu, když budeme mít na vozech tolik cenností." Milo se kysele pousmál. „Fausta si bezpochyby bude chtít s sebou vzít všechny šperky, nemluvě o kdejakém stolku z citrusového dřeva, na kterých si tak zakládá. Sto padesát mužů, Fustene, všichni v pancířích, přilby na hlavách, důkladně ozbrojeni."

Fustenus pokývl.

„A pošli mi sem okamžitě Birriu a Eudama."

Fustenus s novým kývnutím odešel z místnosti.

Bylo už dosti pozdě odpoledne, avšak Milo dál vysílal sloužící klusem na všechny strany, dokud se nesetmělo, pak se teprve mohl konečně v klidu natáhnout a pochutnat si na značně opožděné večeři. Vše bylo zařízeno. Quintus Fufius Calenus vyjádřil mimořádné potěšení nad tím, že bude moci svého přítele Milona doprovodit do Lanuvia; Marcus Fustenus obstaral koně pro strážní oddíl o sto padesáti mužích, dále povozy, vozíky a dvoukolky pro zavazadla a pro sloužící a také co nejpohodlnější *carpentum* pro vlastníky celého tohoto úctyhodného průvodu.

Calenus dorazil hned za úsvitu; Milo s Faustou se s ním pěšky vydali na místo před Capenskou bránou, kde už se shromáždili všichni účastníci výpravy a kde už je také čekalo *carpentum.*

„To je rozkošné," zašveholila Fausta a uvelebila se na bohatě polštářované sedačce, zády k mulám; neopovážila si zabrat sedadla směřující kupředu. Na nich se usadili Milo s Calenem, potěšení, že uprostřed mezi nimi byl dokonce instalován stoleček, na němž mohli jíst a pít anebo i hrát v kostky. Na čtvrté místo, ono vedle Fausty, se museli vměstnat dva otroci, sluha k obsluze obou mužů a služka k ruce Faustě.

Stejně jako všechny povozy té doby nebylo ani *carpentum* vybaveno žádným pérováním, které by tlumilo nárazy, avšak Via Appia mezi Capuou a Římem byla velice dobře udržována; měla hladký povrch, neboť dlážděná vozovka byla začátkem každého léta čerstvě potažena vrstvou pojiva zalitého vodou a do tvrda udusaného. Nepohodlí z jízdy tedy představovalo spíše drnčení než otřesy nebo nadskakování. Služebnictvu v menších vozech se pochopitelně nejelo zdaleka tak pohodlně, všichni se ale přesto radovali, že mají možnost vydat se na takovýto výlet. Na silnici, která se asi půl míle od Capenské brány dělila ve dvě větve, Via Appia a Via Latina, takto vyjely asi tři stovky lidí. Fausta si s sebou vezla služky, kadeřníky, lazebnice, kosmetičky i pradleny, navíc i pár hudebníků a tucet chlapeckých tanečníků; Calenus výpravu rozhojnil o svého komorníka, knihovníka a tucet dalších sloužících; Milo měl k ruce svého správce, sklepníka, komorníka, tucet sluhů, několik kuchařů a tři pekaře. Všechny význačnější otroky navíc doprovázeli jejich vlastní otroci, kteří jim byli k ruce. Nálada byla radostná, postupovali rozumnou rychlostí pěti mil za hodinu, takže do Lanuvia je čekala asi sedmihodinová cesta.

* * *

Via Appia byla jednou z nejstarších římských silnic. Náležela Claudiům Pulchrům čili Clodiově rodině, neboť ji kdysi vybudoval Appius Claudius Slepec a péče o ni i její údržba od Říma až po Capuu dosud příslušela claudiovskému rodu. A jelikož to byla claudiovská silnice, umisťovali podél ní Claudiové i své hrobky. Z obou stran tak lemovaly silnici celé generace Claudiů, třebaže se tu samozřejmě nacházely i hrobky jiných rodů. Výsledkem ovšem nebyly stěsnané řady okrouhlých náhrobků; jeden od druhého někdy dělila i celá míle.

Publius Clodius si na místě bezpečně ověřil, že se umírající Cyrus zmýlil; jeho propočty byl dokonalé, neexistovalo jakékoli nebezpečí, že by se smělá konstrukce, kterou starý Řek navrhl, mohla zřítit ze srázu, na němž ji vztyčil. Och, jak skvěle bylo místo pro tu vilu zvoleno! Otvíral se odtud výhled, nad jakým by Cicero tak slintal závistí, až by se vlastními slinami zalkl. Nic jiného by si ten starý *cunnus* ostatně nezasloužil – za to, že ten svůj vlastní nový dům v Římě vyhnal do takové výše, že Clodiovi zakryl výhled na Forum Romanum. Jelikož Cicero trpěl přímo chorobnou sběratelskou vášní pro nákup nových a nových vil na venkově, nebude jistě trvat dlouho a on se zajde k Bovillám podívat, co to tu Clodius vlastně tropí. A až to zjistí, zezelená víc než pláně Latia táhnoucí se do dáli před ním.

Ověření správnosti Cyrových měření proběhlo tak rychle, že by se byl Clodius stihl do Říma vrátit ještě téže noci. Nesvítil však měsíc, takže jízda by do jisté míry bývala riskantní; zdálo se, že nejlepší bude uchýlit se do jiné Clodiovy vily poblíž Lanuvia, chvilku se tam prospat a na zpáteční cestu do Říma se vydat hned za úsvitu. Nebral s

sebou sice žádná zavazadla ani sluhy, avšak v této jeho lanuvijské vile trvale sídlilo nejnutnější služebnictvo schopné připravit jídlo pro něho, Scholu, Pomponia i propuštěnce Gaia Clodia; třicet otroků z ozbrojeného doprovodu se najedlo z toho, co si vezli s sebou v sedlových brašnách.

Za východu slunce už byli opět na Via Appia a zamířili cvalem zpátky k Římu; cestoval tak zřídka bez Fulvie, že už mu její společnost začínala chybět a že byl dosti podrážděný. Dělal si starosti i z toho, že jí není dobře. Muži z eskorty, kteří ho v tomto směru už znali, si mezi sebou vyměňovali varovné pohledy; za Fulviiny nepřítomnosti bylo někdy dost obtížné s Clodiem vyjít.

Na počátku třetí hodiny dne projížděl Clodius klusem Bovillami, rozrazil houfec jejich obyvatel, kteří se ubírali za svými záležitostmi, nedbaje o jejich bezpečí ani o osud ovcí, koní, mul, prasat a slepic, které měl v cestě; v Bovillách byl totiž právě trh. Pouhou míli od onoho čilého městečka však veškerý ruch už opět utichl, třebaže k serviovským hradbám Říma zbývalo pouhých třináct mil. Pozemky po obou stranách silnice náležely mladému jezdci Titovi Serviovi Gallovi, jenž měl víc než dostatek peněz, aby úspěšně odolával nabídkám, které za své bujné pastviny dostával; na okolních polích bloumali nádherní koně z jeho chovu, avšak jeho přepychová vila ležela tak daleko od cesty, že stále ještě nebyla v dohledu. Jedinou budovou při cestě byla malá tavernička.

„Proti nám jede nějaká náramná společnost," řekl Schola, Clodiův dávný přítel; znali se již tak dlouho, že oba dávno zapomněli, kdy a kde se prvně potkali.

„Mhm," zahučel Clodius a mávl rukou na znamení, že jeho společníci mají uhnout z cesty.

Celá skupina odbočila na travnatou krajnici, jak bylo zvykem, když se míjely dvě výpravy, z nichž v jedné jely povozy a v druhé nikoli; v protisměru jim nepochybně přijíždělo vozů až až.

„To snad stěhuje Sampsikeramos celý svůj harém," řekl Gaius Clodius.

„Ba ne," řekl Pomponius, když se kavalkáda přiblížila natolik, že bylo možno její členy rozpoznat. „Bohové, to je celá malá armáda! Podívej se na ty pancíře!"

V tom okamžení Clodius rozpoznal postavu v sedle nejpřednějšího z koní, Marka Fustena. „*Cacat*!" křikl. „To jsou Milonovi lidé!"

Schola, Pomponius a propuštěnec Gaius Clodius sebou trhli leknutím a naráz zbledli, avšak Clodius pobídl svého koně kopnutím do žeber a zrychlil klus.

„Pojďte, projeďme kolem nich co nejrychleji," řekl jen.

Carpentum s Faustou, Milonem a Fufíem Calenem se nacházelo přesně uprostřed průvodu; Clodius zabočil s koněm zpátky na silnici, zamračeně do povozu nakoukl a byl pryč. O pár kroků dál se ohlédl a uviděl Milona, jak se vyklání z okénka a urputným pohledem si ho prohlíží.

Podobalo se to běhu dlouhou trestnou uličkou, avšak Clodius ji téměř zvládl proletět. Problém nastal, když dospěl na úroveň stovky plně vyzbrojených jezdců, kteří tvořili zadní záštitu Milonovy výpravy. Jemu samotnému se kolem nich podařilo projet bez nesnází, když k nim však cvalem dorazilo jeho třicet otroků, Milonova osobní stráž strhla koně napříč a zatarasila jim cestu. Nemálo Milonových mužů bylo ozbrojeno oštěpy a začali teď zběsile bodat Clodiovy koně do boků. V mžiku leželo několik otroků na zemi, zatímco ostatní tasili meče a s kletbami se nahloučili u cesty. Clodius s Milonem se sice nenáviděli, zdaleka se to však nemohlo rovnat zášti, jaká panovala mezi jejich ozbrojenci.

„Jeď dál!“ křikl Schola, když Clodius přitáhl svému koni uzdu. „Nestarej se o to, Clodie! Jsme z toho venku, tak cválej dál!“

„Nemohu přece opustit své muže!“ Clodius stanul a pak koně otočil.

Dva poslední jezdci z Milonova doprovodu byli jeho nejspolehlivějšími zabijáky, oba bývalí gladiátoři, Birria a Eudamas. V okamžiku, kdy se Clodius obrátil, aby se vrátil ke svým mužům, vystavil se jim čelně. Birria napřáhl ruku s oštěpem a bez míření ho vrhl.

Listovitá čepel zasáhla Clodia vysoko do ramene takovou silou, že ho smetla ze sedla. Sletěl koleny napřed na silnici, ležel na zádech, mžikal a oběma rukama svíral ratiště; všichni tři jeho druzi sklouzli ze sedel a rozběhli k němu.

S nesmírnou duchapřítomností odtrhl Schola ze své pláštěnky velký čtvercový klůcek a složil z něho malý polštářek. Kývl na Pomponia, jenž pak oštěp vytrhl v témže okamžiku, kdy Schola svým improvizovaným tamponem hojně krvácející ránu ucpal.

K taverně to měli asi dvě stě kroků; zatímco Schola tampon přidržoval na ráně, Pomponius a Gaius Clodius Clodia zvedli na nohy, zavěsili si ho za podpaží na lokte a úprkem ho táhli cestou k taverničce.

Milonova výprava celá stanula, Milo s taseným mečem už stál vedle povozu a hleděl směrem k taverně. S Clodiovými otroky udělala Milonova tělesná stráž krátký proces, jedenáct jich tu leželo mrtvých, další smrtelně ranění se svíjeli na zemi, zatímco ti, jimž se podařilo uprchnout, mizeli v polích. Z čela kavalkády se k Milonovi vrátil Fustenus.

„Odvedli ho tamhle do té taverny,“ řekl Milo.

Z *carpenta* vedle nich se zatím ozýval srdceryvný křik, jekot, vzlykot, kdosi tam dávil. Milo nahlédl okénkem dovnitř a uviděl Calena a sluhu, jak zápolí s Faustou a její služkou, které se zmítaly sem a tam. V pořádku. Calenus teď má co dělat, aby Faustu nějak zvládl, ten se určitě nevydá ven z povozu zkoumat, co se tu vlastně děje.

„Zůstaň tu,“ řekl Milo úsečně Calenovi, jenž neměl možnost ani se otočit. „Je to Clodius. Došlo ke rvačce. On si s tím začal. Budeme s tím muset nějak skoncovat.“ Ukročil a kývl na Fustena, Birriu a Eudama. „Jdeme.“

*** * ***

Hned v okamžiku, kdy šarvátka na silnici vypukla, vyhnal hostinský svou manželku, děti a tři otroky zadními dveřmi ven do polí. Když tedy Pomponius a propuštěnec Gaius Clodius přivlekli Clodia do dveří, byl už majitel taverny v domě sám, oči mu strachem lezly z důlků.

„Postel, rychle!“ řekl Schola.

Třesoucím se prstem ukázal hostinský do vedlejší místnosti, kde tři muži uložili Clodia na prkenný rám s hrubým slamníkem. Tampon byl jasně rudý, prýštila z něho krev; Schola ho přelétl očima, pak pohlédl na hostinského.

„Sežeň mi nějaké hadry!“ štěkl, urval další kus ze své pláštěnky a ucpávku vyměnil.

Clodius měl oči otevřeny; ztěžka oddychoval. „Líznul mě,“ řekl a pokusil se zasmát. „Tohle já přežiju, Scholo, ale aby to bylo jistější, jed s ostatními do Bovill pro pomoc. Já to tu zatím přečkám.“

„To se neodvážím, Clodie!“ šeptl Schola. „Milo se tam zastavil. Oni tě zabijí!“

„To si netroufnou!“ sykl Clodius. „Běž! Běž!“

„Já tu s tebou zůstanu. Dva postačí.“

„Jeďte všichni tři!“ drtil Clodius slova mezi zuby. „Myslím to naprosto vážně, Scholo! *Jeďte*!“

„Hostinský,“ řekl Schola, „tohle mu musíš pevně přidržovat na té ráně. Budeme tu, jak nejrychleji dokážeme.“ Udělal místo u zraněného zkoprnělému majiteli taverny a vzápětí už venku zaduněla kopyta.

Clodiovi se zatočila hlava; zavřel oči, pokoušel se nemyslet na bolest ani na řinoucí se krev. „Jakpak ty se vlastně jmenuješ?“ zeptal se, aniž oči otevřel.

„Asicius.“

„Nu, Asicie, postarej se, ať je ten obvaz pevně přitisknutý, a dělej chvíli Publiovi Clodiovi společnost.“

„*Publiovi Clodiovi*?“ zajektal Asicius.

„Tomu a nikomu jinému.“ Clodius si povzdychl, pootevřel víčka a ušklíbl se. „Taková smůla! Představ si, že musím narazit rovnou na Milona.“

Ve dveřích se zatmělo. „Jo, narazit rovnou na Milona, to máš opravdu smůlu,“ řekl Milo a vešel s Birriou, Eudamem a Fustenem v patách.

Clodius na něho pohrdavě a bez bázně vzhlédl. „Jestli mě zabiješ, Milone, dožiješ zbytek svých dnů někde ve vyhnanství.“

„Ani bych neřekl, Clodie. Dalo by se říct, že mám v tomhle směru jisté záruky přímo od Pompeia.“ Odstrčil Asicia, až hostinský padl na zem, a naklonil se, aby si prohlédl ránu, která už tolik nekrvácela. „Nu, od tohohle bys neumřel,“ řekl a trhnutím hlavy pokynul Fustenovi. „Seberte ho a vezměte ho ven.“

„A co s tímhle?“ otázal se Fustenus a ukázal na naříkajícího Asicia.

„Toho zabte.“

Jediné rychlé seknutí rovnou doprostřed Asiciovy hlavy a pokyn byl vyplněn; Birria a Eudamas zatím Clodia zvedli z lože, jako by vůbec nic nevážil, vyvlekli ho ven a pohodili ho na silnici Via Appia.

„Svlékněte ho,“ řekl s úsměškem Milo. „Chci vidět, co je pravdy na těch pověstech.“

Mečem ostřejším než břitva rozťal Fuscenus Clodiovu jezdeckou tuniku od lemu až po výstřih; po ní následovala bederní rouška.

„Jen se na to podívejte! Věřili byste tomu?“ rozřehtal se bouřlivě Milo. „Tak on je doopravdy *obřezán*!“ Pozdvihl Clodiův penis špičkou meče, až z něho skanula kapička urozené krve. „Postavte ho!“

Birria a Eudamas poslechli, oba ho pevně popadli za paže a pozvedli, až Clodius skoro stál vzpřímen, i když se mu hlava trochu kymácela a nohama téměř nedosahoval na zemi. Nevnímal však Milona, nevnímal Birriu ani Eudama ani Fustena; jeho pohled zcela zaujala skromná svatyňka postavená u cesty, právě naproti taverně. Kaplička byla postavena z krásných kamenů, nasucho poskládaných do nízkého obdélného sloupku, a jakoby v samém jejím pupku se skvěl jediný velký narudlý kámen, do něhož byla vytesána podoba stydkých pysků a stydké štěrbiny ženského lůna. Bona Dea… svatyně Dobré Bohyně, na Via Appia, nešťastných třináct mil od Říma. U její paty ležely poskládány svazečky květin, miska mléka, pár vajíček.

„Bona Dea!“ zachroptěl Clodius. „Bona Dea, Bona Dea!“

Její posvátný hádek vystrčil z prostorného otvoru lůna Bony Dey zlověstnou hlavičku, studené černé oči upřeny na Publia Clodia, jenž se kdysi dopustil znesvěcení mystérií této bohyně. Ven z tlamičky vyšlehl jeho jazýček a opět se stáhl, jeho upřený pohled však nenarušilo jediné mrknutí. Když Fustenus vrazil meč do Clodiova břicha, až zaskřípěl o páteř, ještě než mu vyjel zády ven, Clodius neviděl a necítil vůbec nic.

Ani když ho Birria proklál dalším oštěpem a když mu Eudamus nechal vyhřeznout střeva na krví zkropenou vozovku. Dokud ho v jediném okamžiku společně neopustily zrak i život, zírali si Clodius a hádek Bony Dey upřeně do duší.

„Dej mi svého koně, Birrio," nařídil Milo a vzápětí už nasedal; průvod mezitím již urazil kus cesty po Via Appia směrem k Bovillám. Eudamas a Birria se z nezbytí usadili oba na jednom koni a všichni čtyři muži vyrazili, aby dohnali kavalkádu.

Hádek uspokojen zatáhl hlavičku a nasoukal se zpátky do teplého hnízda, uveleben v lůně Bony Dey.

*** * ***

Poté, co se Asiciova rodina spolu s otroky vrátila z polí, nalezli v domě mrtvého Asicia, a když vyhlédli ze dveří a uviděli nahé tělo Publia Clodia ležící na silnici, dali se opět na útěk.

Po Via Appia se obvykle ubíralo mnoho a mnoho poutníků a mnoho jich tudy prošlo i onoho osmnáctého dne měsíce ledna. Jedenáct Clodiových otroků tu leželo mrtvých, jedenáct dalších sténalo v agonii a pozvolna pracovalo k smrti; nikdo se však nezastavil, aby jim přispěl na pomoc. Když se sem vrátili Schola, Pomponius a propuštěnec Gaius Clodius s několika obyvateli Bovill a s vozíkem, při pohledu na Clodia se rozplakali.

„I my se už můžeme počítat za mrtvé," řekl Schola, poté co nalezli tělo hostinského. „Milo si nedopřeje oddychu, dokud zůstane naživu jeden jediný svědek."

„Takže tu nesmíme otálet," řekl majitel vozíku, otočil spřežení a odrachotil pryč.

Vmžiku zmizeli i všichni ostatní. Clodius dál ležel na silnici, skelné oči upřeny na svatyňku Bony Dey, kolem sebe louži zasychající krve a hromádku vyhřezlých střev.

Teprve pozdě odpoledne se našel někdo, kdo oné spoušti věnoval cestou kolem více než jen uděšený pohled. Volným krokem se přiloudali nosiči s nosítky, v nichž seděl stařičký římský senátor Sextus Teidius. Rozmrzen, že se nosiči zastavili a že mezi nimi zjevně zavládl jakýsi rozruch, vystrčil hlavu ze záclonek a přímo před očima měl tvář Publia Clodia. Vyškrábal se ven, v podpaží opřenu berlu; Sextus Teidius měl totiž pouze jednu nohu, o druhou přišel v Sullově armádě za bojů s králem Mithridatem.

„Naložte toho nebožáka do mých nosítek a utíkejte s ním do jeho domu v Římě, jak nejrychleji dokážete," nařídil nosičům, pak pokynul svému sluhovi. „Xenofonte, ty mi pomoz dojít zpátky do Bovill. Tam o tom přece *musí* vědět! Teď už chápu, proč se chovali tak podivně, když jsme prve procházeli městem."

A tak asi hodinu před soumrakem proběhli udýchaní nosiči Sexta Teidia Capenskou bránou a pokračovali vzhůru ulicí Clivus Palatinus, kde na vršku stál Clodiův nový dům shlížející přes Vallis Murcia a Circus Maximus až k Tiberu a k Janiculu v pozadí.

Fulvia přiběhla s vlajícími rozpuštěnými vlasy, ohromená natolik, že nedokázala ani vykřiknout, ba ani rozplakat se nemohla; rozhrnula záclonky nosítek a vytřeštila oči na pozůstatky Publia Clodia, jemuž jen nakvap nacpali střeva zpátky do rozpáraného břicha, s pokožkou průsvitně bílou jako parský mramor, bez kouska oděvu, který by důstojně zahalil mrtvé tělo, penis vystavený všem na odiv. „Clodie! Clodie!" zakřičela a křičet nepřestávala.

Uložili ho na improvizované máry v peristylové zahradě, stále ještě v nepokryté nahotě, zatímco se shromažďoval Clodiův kroužek. Curio, Antonius, Plancus Bursa, Pompeius Rufus, Decimus Brutus, Poplicola a Sextus Cloelius.

„Milo," zavrčel Marcus Antonius.

„To nevíme jistě," řekl Curio, jenž stál s rukou položenou na rameni Fulvie schoulené na lavičce a bez hnutí upíral zraky na Clodia.

„Víme to naprosto jistě!" ozval se nový hlas.

Titus Pomponius Atticus šel přímo k Fulvii a klesl na lavičku vedle ní. „Chudinko malá," řekl něžně. „Poslal jsem pro tvou matku; bude tu co nevidět."

„Jak to *ty* můžeš vědět?" otázal se s ostražitým pohledem Plancus Bursa, „Od svého synovce Pomponia, který dnes Clodia doprovázel," řekl Atticus. „Bylo jich čtyřiatřicet a střetli se s Milonem a jeho tělesnou stráží, kterých bylo pětkrát tolik, na Via Appia." Ukázal rukou na Clodiovo tělo. „A tohle je výsledek, třebaže bezprostředním svědkem toho můj synovec nebyl. Viděl jen Birriu, jak vrhá oštěp. To je ta rána v rameni, která by ho byla ovšem nezahubila. Když Clodius naléhal, aby se Pomponius, Schola a Gaius Clodius vydali do Bovill pro pomoc, odpočíval v bezpečí v jakési taverně. Když se vrátili – lidé z Bovill se chovali podivně, nechtěli s tím mít vůbec nic společného – bylo už pozdě. Clodius ležel mrtvý na silnici, zabitý hostinský v taverně. Propadli panice. Je to neomluvitelné, ale stalo se tak. Nevím, kde jsou teď ti ostatní dva, ale můj synovec Pomponius dorazil až do Aricie, odkud pak odešel a vydal se ke mně. Všichni jsou samozřejmě přesvědčeni, že i je dá Milo zavraždit."

„Cožpak to *vůbec nikdo* neviděl?" rozhořčil se Antonius a utíral si oči. „Och, snad tucetkrát do měsíce jsem měl sám chuť Clodia zabít, ale *miloval* jsem ho!"

„Nezdá se, že by to byl někdo viděl," řekl Atticus. „Stalo se to na onom dosti pustém úseku silnice vedle hřebčince Sertia Galia." Vzal Fulvii za bezvládnou ruku a začal ji jemně třít a hladit. „Tady venku je zima, holčičko. Pojď dovnitř a počkej na matku tam."

„Musím tu zůstat s Clodiem," šeptla. „On umřel, Attiku! Jak to?" Začala pohupovat hlavou. „Je mrtvý! Jak je to možné? Jak já to jen povím dětem?"

Atticus se přes její hlavu střetl pohledem s Curiovými zraky. „Nech to na mamince, ona si s tím poradí, Fulvie, pojď dovnitř."

Curio se jí chopil a Fulvia se bez námitek podrobila! Fulvia, která se dokázala tvrdě postavit proti všemu a všem, která se uměla na Foru rozječet jako chlap, která se divoce prala za vše, več věřila! Fulvia, kterou ještě nikdo nikdy nespatřil pokrotle poslechnout. Ve dveřích se jí podlomila kolena; Atticus Curionovi hbitě přiskočil na pomoc a společně ji pak odnesli dovnitř do domu.

Sextus Cloelius, jenž měl v současné době na povel Clodiovy pouliční tlupy, poté co si odbyl učednická léta pod Decimem Brutem, nebyl žádný šlechtic. Třebaže ho všichni v Clodiově kroužku dobře znali, nezúčastnil se jeho schůzek. Teď, snad proto, že tato rána jako by všechny ochromila, se chopil velení.

„Já navrhuju, abychom Clodiovo tělo snesli tak, jak je, dolů na Forum a vystavili ho na rostrech," řekl Cloelius drsným hlasem. „Ať celý Řím vidí, co Milo provedl muži, který ho děsil svou září, tak jako slunce svým světlem zaplašuje měsíc."

„Ale vždyť už je tma!" řekl na to pošetile Poplicola.

„Na Foru ne. Ta zpráva se rozletěla, pochodně už hoří, Clodiovi muži se sbíhají. A já vám říkám, že mají právo vidět, co Milo spáchal s jejich vůdcem."

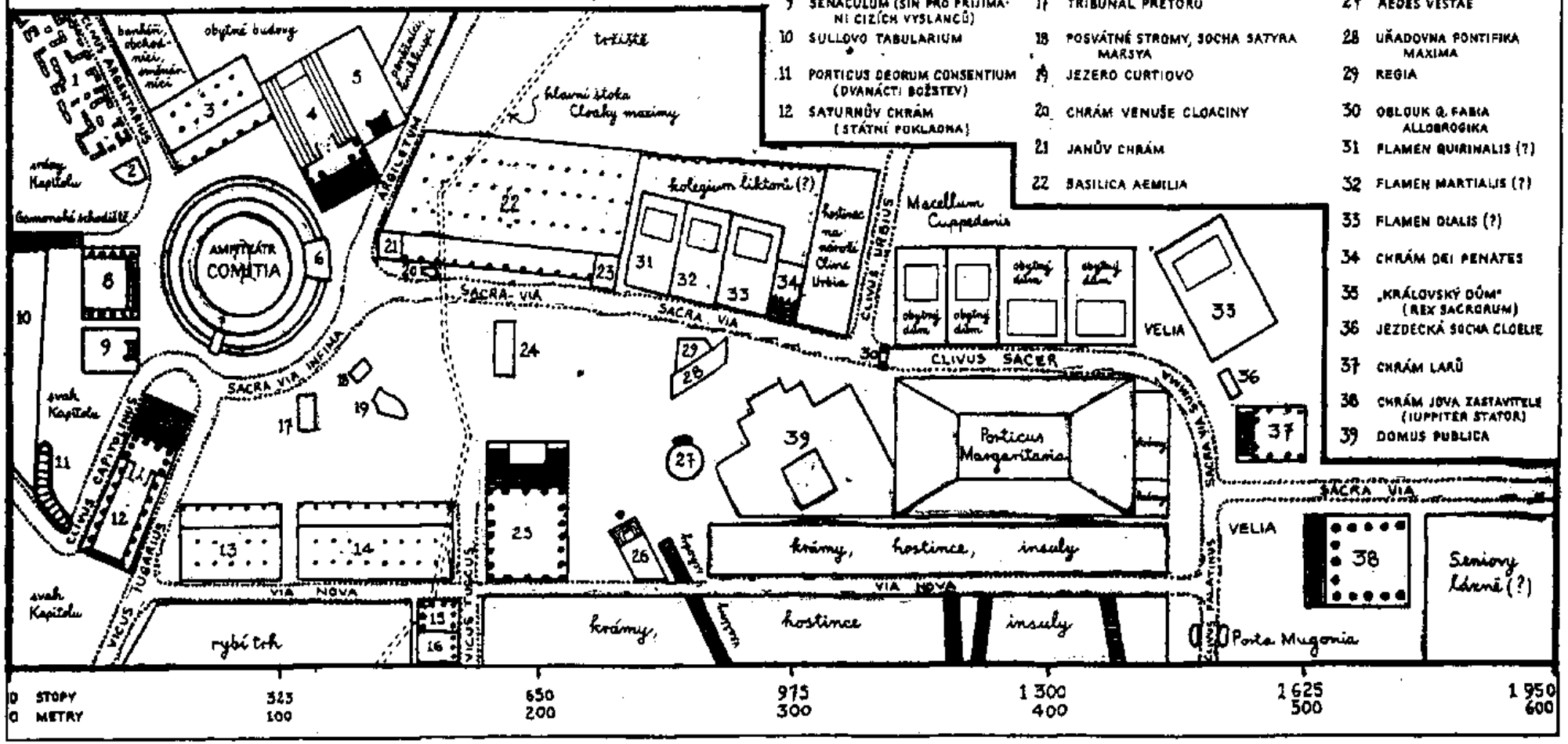
„Máš pravdu," řekl pojednou Antonius a odhodil togu. „Pojďte, dva vezměte máry u nohou, já je ponesu u hlavy."

Decimus Brutus se k neutišení rozplakal, a tak shodili togy i Poplicola a Pompeius Rufus, aby Antoniovi pomohli.

FORUM ROMANUM

69 - 58 př. n. l.

SEVER

1	LAUTUMIJSKÉ VĚZENÍ	5	SENÁTNÍ BUDOVY	13	BASILICA OPIMIA	23	SÍDLO LIKTORŮ (?)
2	TULLIANUM - POPRAVČÍ KOBKA	6	ROSTRA NA COMITIU	14	BASILICA SEMPRONIA	24	TRIBUNÁL MĚSTSKÉHO PRÉTORA
3	BASILICA PORCIA	7	VOLCANAL (NEJSTARŠÍ ROSTRA)	15	SVATYNĚ VOLUPIA A DIVY ANGERONY	25	CHRÁM CASTORA A POLLUKA („CASTORŮV")
4	CURIA HOSTILIA (SÍDLO SENÁTU)	8	CHRÁM SVORNOSTI (CONCORDIA)	16	HROBKA LARENTIE	26	JUTURNINA STUDNA A SVATYNĚ
		9	SENACULUM (SÍŇ PRO PŘIJÍMÁNÍ CIZÍCH VYSLANCŮ)	17	TRIBUNÁL PRÉTORŮ	27	AEDES VESTAE
		10	SULLOVO TABULARIUM	18	POSVÁTNÉ STROMY, SOCHA SATYRA MARSYA	28	ÚŘADOVNA PONTIFIKA MAXIMA
		11	PORTICUS DEORUM CONSENTIUM (DVANÁCTI BOŽSTEV)	19	JEZERO CURTIOVO	29	REGIA
		12	SATURNŮV CHRÁM (STÁTNÍ POKLADNA)	20	CHRÁM VENUŠE CLOACINY	30	OBLOUK Q. FABIA ALLOBROGIKA
				21	JANŮV CHRÁM	31	FLAMEN QUIRINALIS (?)
				22	BASILICA AEMILIA	32	FLAMEN MARTIALIS (?)
						33	FLAMEN DIALIS (?)
						34	CHRÁM DEI PENATES
						35	„KRÁLOVSKÝ DŮM" (REX SACRORUM)
						36	JEZDECKÁ SOCHA CLOELIE
						37	CHRÁM LARŮ
						38	CHRÁM JÓVA ZASTAVITELE (IUPPITER STATOR)
						39	DOMUS PUBLICA

0 STOPY	325	650	975	1 300	1 625	1 950
0 METRY	100	200	300	400	500	600

„A co je s tebou, Burso?“ otázal se Antonius, když se nosítka nebezpečně naklonila. „Copak nevidíš, že Poplicola je moc malý na to, aby mohl máry nést s Rufem? Vystřídej ho, chlape!“

Plancus Bursa si odkašlal. „Nu, chtěl jsem vlastně jít domů. Manželka je v hrozném stavu.“

Antonius se zamračil, pak ohrnul pysky a vycenil malé dokonalé zuby. „Co sem pleteš nějakou manželku, když umřel Clodius? Jsi snad natolik pod pantoflem, Burso? Chop se nosítek namísto Poplicoly, nebo z tebe nezbyde víc než z Clodia, to ti slibuju!“

Bursa učinil, co se od něho žádalo.

Zvěst už se skutečně rozletěla od úst k ústům; venku na ulici se shromáždil nevelký zástup vybavený sršícími pochodněmi. Když se objevila obrovitá Antoniova postava nesoucí obě přední žerdě már, ozvalo se zašumění, které přešlo v hluboký povzdech, když dav spatřil Clodia.

„Vidíte ho?“ křikl Cloelius. „Vidíte, co mu provedl Milo?“

Zvedl se repot, který narůstal a sílil, zatímco tři členové Clodiova kroužku donesli své břemeno ke Clivu Victoriae a na vrcholku Vestiných schodů stanuli. Atletická postava v čele nosítek se jen pootočila, Antonius pozvedl svůj konec már vysoko nad hlavu a sestupoval pozadu, aniž se sebeméně ohlížel anebo zavrávoral. Dole na Foru už je očekávalo celé moře pochodní; když urostlý Antonius s kaštanovými kučerami planoucími odleskem plamenů donesl Clodia stále ještě pozdviženého do výše až k úpatí schodů, muži i ženy se rozvzlykali.

Postupovali dál, napříč dolním Forem, ke Comitiu a na rostra vklíněná do jeho amfiteátru; tam Antonius, Bursa a Pompeius Rufus máry postavili nízkými nožičkami na řečniště.

Cloelius zprvu stanul v čele zástupu přihlížejících, teprve po chvíli počal stoupat na rostra, paži ovinutu okolo ramen pomenšího stařík, jenž usedavě plakal.

„Víte asi všichni velice dobře, kdo tu před vámi stojí, že ano?“ oslovil Cloelius dav zvučným hlasem. „Všichni dobře znáte Lucia Decumia! Nejoddanějšího ze všech Clodiových stoupenců, jeho dlouholetého přítele, jeho pomocníka, jeho spojku k bratrstvu křižovatek a ke všem dobrým občanům, kteří se v nich scházejí!“ Cloelius uchopil Lucia Decumia jemně pod bradou, pozvedl jeho vrásčitou tvář, takže světlo pochodní rázem proměnilo proudy slzí v praménky stříbra. „Vidíte, jak Lucius Decumius truchlí?“

Otočil se a prstem ukázal na temnou siluetu Hostiliovy kurie, na jejímž schodišti se shromáždila nevelká skupinka senátorů: rozjařený Cicero; Cato, Bibulus a Ahenobarbus – ti sice s poněkud střízlivějšími tvářemi, nikoli však sklíčeni žalem; Manlius Torquatus, Lucius Caesar, mrtvicí ochrnutý Lucius Cotta, všichni tři starostlivě zachmuřeni.

„A vidíte tamty?“ křikl Cloelius. „Vidíte ty zrádce Říma, ty, kteří zrazují i vás? Jen se podívejte na velikého Marka Tullia Cicerona, jak on se tam s*měje*! Nu, všichni dobře víme, že zrovna jeho nemusejí vůbec mrzet vraždy páchané Milonem!“ Pootočil se na okamžik, a když se opět obrátil, byl už Cicero pryč. „Och, on si asi myslí, že by teď mohl na řadu přijít on sám, ne? Nikdo by si smrt nezasloužil víc než velký Cicero, ten, co dal popravit římské občany bez soudu. Musel za to do vyhnanství, kam ho přiměl odejít tenhle umučený nebožák, kterého tu dnes večer máte před sebou! Senát se postavil proti všemu, co Publius Clodius udělal anebo chtěl udělat! Kdo si vlastně myslí, že jsou, ti chlapi z onoho zasmrádlého sboru? Myslí si zřejmě, že jsou vybraná

společnost, že jsou lepší než my všichni ostatní! Lepší než já! Lepší než Lucius Decumius! Dokonce i lepší než Publius Clodius, který byl jedním z nich!“

Dav se začal vlnit, nenávistný ryk nezadržitelně sílil, jak Cloelius víc a víc rozněcoval jeho zármutek a ohromení, skličující pocit nenapravitelné ztráty.

„On to přece byl, kdo vám dal obilí zdarma!“ křičel Cloelius. „To on se postaral, aby se vám vrátilo vaše právo svobodně se shromažďovat ve svých kolegiích, právo, o které vás *tamhleten* muž,“ – ukázal prstem na Lucia Caesara – „připravil! Přičinil se, abyste žili v přátelství, abyste měli práci, zasloužil se o skvělé hry!“ Nasadil pohled, jímž jako by v moři tváří vyhledával jednotlivé osoby. „Přišlo sem s vámi truchlit mnoho propuštěnců. Jakým přítelem vám všem byl! Právě vám se postaral o sedadla na hrách, kdy to všichni ostatní chtěli zakázat, a chystal se obdařit vás *skutečným* římským občanstvím, právem náležet do některé z těch dodnes tak vyběravých venkovských tribuí!“

Cloelius se odmlčel, vzlykavě se nadechl, otřel si čelo. „Jenomže to bylo právě to, co *oni*,“ zvolal a rukou zmáčenou potem ukázal ha schodiště Hostiliovy kurie, „naprosto nechtěli připustit! Oni dobře věděli, že dny jejich slávy jsou sečteny! A spikli se, aby vašeho milovaného Publia Clodia zavraždili. Muže tak nebojácného, tak odhodlaného, že nic než smrt ho nemohlo od jeho záměrů odvrátit! Toho si oni byli vědomi. To rozhodlo. Takže se rozhodli k vraždě. Nejenom ten bývalý gladiátor Milo – oni *všichni se* na tom podíleli. To oni *všichni* zabili Publia Clodia! Milo byl pouhým jejich nástrojem! A já vám říkám, že je jediná cesta, jak se jim postavit! Ukázat jim, jak jsme odhodlaní! Ukázat jim, že je všechny pobijeme, dřív než oni dostanou nás!“ Pohlédl opět na senátní schody, trhl sebou v hraném úleku. „Vidíte? Vidíte to? Jsou pryč! Ani jediný z nich nemá tolik odvahy, aby se před vás postavil! Jenomže tím nás zastavit nedokážou! Či snad ano?“

Zástupy se vlnily víc a víc, pochodně se divoce roztančily. A pak se z hloubi davu ozvalo mohutné jednohlasé: „NE!“

Poplicola si stoupl po bok Cloeliovi, avšak Antonius, Bursa, Pompeius Rufus a Decimus Brutus se drželi zpět, na jejich tvářích se zračily obavy a nejistota; dva z nich byli tribunové lidu, jeden čerstvě přijatý člen senátu a další, Antonius, se do senátu ještě ani nedostal. To, co Cloelius právě řekl, platilo stejnou měrou o nich, tak jako to platilo o skupince, která prchla ze senátních schodů. Jenomže Cloelius se nedal zastavit a nebylo odsud ani úniku.

„Ukažme jim tedy, co s nimi hodláme udělat!“ sípěl Cloelius. „Uložme Publia Clodia do budovy senátu, a ať se někdo z nich opováží ho odtamtud dát vynést!“

Mocný nápor zezadu vytlačil přední řady až na rostra; máry s tělem Publia Clodia byly pozdviženy do výše ramen a putovaly po moři paží až k samému senátu, vzhůru po jeho schodišti před těžká bronzová vrata předstírající nedobytnost. V mžiku byla pryč, vyvrácena z nestvůrně mohutných závěsů; tělo Publia Clodia zmizelo uvnitř. Ozval se třeskot čehosi rozbíjeného, tříštěného, na kousíčky štípaného.

Bursovi se nějak podařilo zmizet; Antonius, Decimus Brutus a Pompeius Rufus stáli jako zkamenělí a s děsem v očích sledovali, jak si Cloelius razí cestu vzhůru po senátních schodech.

Uprostřed toho všeho postřehl Antonius postavičku starého Lucia Decumia, stále ještě stojícího na rostrech a dosud truchlícího. Znal ho samozřejmě ještě ze dnů Caesarova pobytu v Subuře, a třebaže Antonius nebyl nijak soucitný člověk, měl odjakživa slabé místo v srdci pro ty, které si oblíbil. O Lucia Decumia se už teď nikdo nezajímal, a tak se k němu Antonius vydal a objal ho.

„Kde jsou tvoji synové, Decumie?“ otázal se ho.

„Nevím, a nestarám se o to.“

„Dědek jako ty by už měl být dávno v posteli.“

„Já nechci do postele.“ Uslzené oči vzhlédly k Antoniově tváři a poznaly ho. „Och Marku Antonie, všichni už jsou *pryč*!“ naříkal. „Zlomila jim všem srdce – i mně ho zlomila – jsou všichni pryč!“

„Kdo že ti zlomil srdce, Decumie?“

„Malá Julia. Znal jsem ji ještě jako nemluvně. I Caesara jsem znával ještě jako nemluvně. Znal jsem Aurelii od jejích osmnácti let. Já už víc vidět nechci, Marku Antonie!“

„Ale Caesar je tu pořád ještě s námi, Decumie.“

„Toho já už neuvidím. Caesar mi povídal: ohlídej mi toho Clodia. Postarej se, říkal mi, ať se mu nic zlého nepřihodí, zatím co tu nebudu. Ale to já jsem nedokázal. Uhlídat Clodia nedokázal nikdo.“

Nad zástupem se vznesl protáhlý křik; Antonius pohlédl k Hostiliově kurii a ztuhl. Dům to byl tak starobylý, že nebyl opatřen žádnými okny, jen vysoko nad boční stěnou zdobenou překrásnými malbami měl velké zamřížované průduchy, kudy dovnitř mohl čerstvý vzduch; rozzářily se teď rudým mihotavým svitem a vyvalil se z nich dým.

„Při Jovovi!“ zaburácel Antonius na Decima Bruta a Pompeia Rufa. „Oni ten dům zapálili!“

Lucius Decumius sebou mrskl jako úhoř a byl pryč; jako ochromen ho Antonius sledoval, jak se navzdory svému stáří mrštně proplétá davy couvajícími po senátních schodech dolů, dál od požářiště. I z vrat už teď šlehaly plameny, ale Lucius Decumius se nezastavil. Jeho postavička se na okamžik černě odrážela od ohnivého pozadí, pak zmizela uvnitř.

Spokojeny a unaveny se davy rozešly domů. Antonius a Decimus Brutus došli společně až na vrchol Vestiných schodů, kde se zastavili a sledovali, jak požár uvnitř Hostiliovy kurie stravuje tělo Publia Clodia. Vzadu za ní na Argiletu stály úřadovny senátu, kde byly uloženy drahocenné zápisy z jeho schůzí, *consulta*, oficiální usnesení senátu, *fasti*, které vypočítávaly všechny magistráty, kteří kdy zastávali nějaký úřad. A za ním na Clivu Argentariu se tyčila Basilica Porcia s úřadovnou tribunů lidu a s kancelářemi makléřů a bankéřů, i ta byla přímo napěchovaná nenahraditelnými záznamy všeho druhu. Vystavěl ji Cato Censorius, jako první z takových budov, které měly ozdobit Forum, a třebaže byla nevelká, omšelá a dávno už zastíněná skvostnějšími budovami, byla součástí *mos maiorum.* Naproti Hostiliově kurii na opačném rohu Argileta strměla nádherná Basilica Aemilia, velkolepě zbudovaná Luciem Aemiliem Paullem.

Před očima přihlížejícího Antonia a Decima Bruta všechny postupně vzplály plamenem.

„Já jsem měl Clodia moc rád, ale Římu on nepřinesl pranic dobrého,“ řekl Marcus Antonius zdrceně.

„I já! Dlouhou dobu jsem se domníval, že by Clodius z tohohle města dokázal skutečně něco udělat,“ řekl Decimus Brutus. „Jenomže on nevěděl, kdy přestat. Ten jeho plán s propuštěnci ho nakonec stál život.“

„Řekl bych,“ prohlásil Antonius, když se konečně od oné podívané odvrátil, „že by se teď věci mohly trochu uklidnit. Možná že bych mohl přece jen být zvolen kvestorem.“

„A já pojedu do Galie za Caesarem. Uvidíme se tam.“

„To sotva,“ zabručel jen Antonius. „Já si asi vytáhnu los někam na Sardinii nebo na Korsiku.“

„Ale kdepak,“ zazubil se na něho Decimus Brutus. „Oba poputujeme do Galie. Caesar si tě vyžádal. Píše to v dopise, který jsem od něho dostal.“

Takže šel nakonec Antonius domů přece jen v lepší náladě.

*** * ***

Oné děsivé noci se toho událo ještě mnohem víc. Pár lidí z davu, které shromáždil Plancus Bursa, se vydalo do chrámu Venuše Libitiny za Serviovými hradbami a posbíralo fasces uložené tam na zvláštních lehátkách, jelikož Řím v tuto chvíli neměl nikoho v úřadě, kdo by se jich mohl chopit. Trmáceli se pak s nimi až na Martovo pole, kde obstoupili Pompeiovu vilu a dožadovali se, aby přijal fasces a s nimi úřad diktátora. Všude však byla tma, nikdo jim neotevřel; Pompeius se odebral do své vily v Etrurii. S obolavěnýma nohama se tedy odebrali k domům Plautia a Metella Scipiona nahoře na Palatinu a prosili, aby se fasces ujali oni. Dveře byly zastrčeny na závoru a nikdo se neukázal. Bursa skupinu opustil hned po neúspěšném pokusu u Pompeiovy vily a v úzkostech a celý vystrašený zamířil raději domů; za svítání odložila unavená tlupa – nyní už bez vůdce – fasces opět na jejich místo v chrámu Venuše Libitiny.

Nikomu se už nechce v Římě vládnout – to byl názor všech, kdo se nazítří vydali na Forum shlédnout doutnající trosky drahocenné historie. Byli tu Fulviini pohřebníci, v rukavicích, vysokých botách a maskách, prohrabávali dosud žhavé oharky, aby po kouskách shledali pozůstatky Publia Clodia. Nebylo jich mnoho, jen pár jich zachřestilo v nádherné, šperky poseté urně, kterou Fulvia opatřila. Clodius pohřeb mít musel, i když to neměl být státem hrazený obřad, a zlomená Fulvia se posléze podřídila vůli své matky i v tom, že se nebude konat na Foru.

Cato a Bibulus jen zděšeně zírali.

„Och Bibule, bazilika Catona Censoria je pryč, a já nemám peníze, abych ji dal postavit znovu!“ rozplakal se Cato při pohledu na rozvalené očouzené zdi. Sloup, jenž před časem tak potrápil tribuny lidu, trčel z ohořelých trámů jako pahýl zkaženého zubu.

„Do začátku bychom měli Porciino věno,“ řekl Bibulus. „Já se bez něho obejdu a Porcia také. Mimochodem, co nevidět se má vrátit Brutus. Od něho určitě získáme značný příspěvek.“

„Přišli jsme o všechny zápisy ze senátu!“ vyrážel Cato mezi vzlyky. „I o ty, které by budoucím Římanům vypověděly, co kdy pronesl Cato Censorius.“

„Ano, je to neštěstí, Catone, ale zato si už nemusíme dělat starosti, pokud jde o ty římské propuštěnce.“

Což byl mezi římskými senátory převládající pocit.

Přispěchal i Lucius Domitius Ahenobarbus, jenž si vzal Catonovu sestru a dvě své vlastní sestry postupně provdal za Bibula. Malý a zavalitý Ahenobarbus, bez jediného vlásku na lebce, nebyl obdařen ani Catonovou zásadovostí ani Bibulovou schopností bystrého úsudku, zato však to byl zarytý paličák zcela oddaný věci *optimátů*, krajně konzervativní frakci senátu.

„Donesla se mi právě ohromující zvěst!“ vyrazil celý ještě bez dechu.

„A to?“ otázal se Cato apaticky.

„Že Milo v průběhu toho požáru proklouzl do Říma!“

Oba jeho posluchači vytřeštili oči.

„K tomu by on nesebral odvahu," řekl Bibulus.

„Nu, ten můj informátor se zapřisahal, že Milona zahlédl, jak sleduje požár z vrcholku Kapitolu, a třebaže jsou vrata jeho domu zavřena na závoru, někdo doma určitě je – a tím nemám na mysli služebnictvo."

„Kdo si ho na to najal?" zeptal se Cato.

Ahenobarbus zamžikal. „A bylo něco takového vůbec třeba? On a Clodius se dřív nebo později nutně museli srazit."

„Och, já myslím, že za tím někdo vězí," řekl Bibulus, „a myslím taky, že vím, kdo to je."

„A kdo tedy?" vyptával se Ahenobarbus.

„Pompeius samozřejmě. Ponouknut navíc Caesarem."

„Ale to by přece znamenalo spiknutí s cílem vraždy," usykl Ahenobarbus. „Všichni tu sice víme, že je Pompeius barbar, ale je to opatrný barbar. Caesarovi by se to přišít nedalo, ten je v Italské Galii, ale Pompeius je přece tady. Ten by si v takhle horké polévce dobrovolně jaktěživ nesmočil ani prst."

„Pokud by se to nikdo nedozvěděl, tak co by mu na tom asi vadilo?" zeptal se pohrdavě Cato. „S Milonem on se rozkmotřil už víc jak před rokem."

„Nu tak," usmíval se Bibulus. „Jedno je z toho, myslím, jasné – že je čím dál tím důležitější získat toho picenského barbara pro naši věc, co říkáte? Když dokáže na pouhé Caesarovo kývnutí vrtět chvostem a metat kozelce, představte si, co všechno by mohl dělat pro nás! Kde je Metellus Scipio?"

„Je zavřený doma od chvíle, kdy za ním přišli, aby se chopil fasces."

„Pojďme se na něho dobouchat, to by tak bylo, aby nás nevpustil dovnitř," řekl Cato.

*** * ***

Po téměř čtyřiceti letech neochvějného přátelství došlo mezi Ciceronem a Attikem prvně k roztržce. Zatímco Cicero – jemuž v minulosti Publius Clodius nahnal nemálo strachu – považoval zprávu o jeho smrti za tu nejlepší novinu, jaká se za celá léta Římem rozlétla, Atticus jeho úmrtí nelíčeně želel.

„Já tě v tomhle naprosto nechápu, Tite!" křičel na něho Cicero. „Ty jsi přece jeden z nejvlivnějších jezdců v Římě! Obchodní zájmy máš snad ve všech oblastech podnikání, takže jsi tedy byl jedním z Clodiových hlavních terčů! A teď mi tu budeš naříkat, že umřel! Nu, já na rozdíl od tebe nefňukám, já se raduju!"

„Nikdo by se neměl radovat z toho, že navždy odešel jeden z Claudiů Pulchrů," řekl Atticus upjatě. „Byl skvělý a byl to také bratr jednoho z mých nejdražších přátel, Appia Claudia. Měl jiskru, a měl také patřičné vzdělání. V jeho společnosti mi vždycky bývalo velice dobře a budu ho postrádat. A je mi nesmírně líto i té jeho holčiny, která ho tak vroucně milovala." Na Attikově hubené tváři se rozhostil melancholický výraz. „Vášnivá láska je vzácný květ, Marku. Nezasluhuje si, aby byla podetnuta v plném rozpuku."

„*Fulvia*?" vyjel Cicero vztekle. „Ta vulgární běhnička, co se opovážila povykovat kvůli Claudiovi na Foru, když už byla kdoví v kolikátém měsíci a širší než delší? To snad ne, Tite! Ať si je to dcera dcery Gaia Graccha, přesto dělá jménu Sempronius jen hanbu! A zrovna tak jménu Fulviů!"

Atticus naráz povstal, ústa sevřena. „Ty někdy opravdu dokážeš být až nesnesitelný fouňa! Měl by sis dávat víc pozor – pořád ti ještě z bot kouká arpinská sláma! Mluvíš někdy jak zaostalá bába z poslední vesničky v Latiu. Dokud ještě po Foru chodil Gaius Gracchus, nikdo z těch tvých tulliovských předků by se byl neopovážil usadit v Římě, to si uvědom!“

Nechal zkoprnělého Cicerona stát uprostřed přijímacího pokoje a odkráčel.

„Co je to s tebou? A kde máš Attika?“ vyštěkla Terentia, jež vzápětí vešla.

„Podle mého asi šel obskakovat Fulvii.“

„Nu, to byl odjakživa jeho vkus. Jí ani těm Clodiím nikdy nevadilo, že je na chlapečky.“

„Terentie! Atticus je přece ženatý a má dítě!“

„A co na tom? Jako kdyby se to vylučovalo!“ nedala se Terentia. „Ty teď opravdu vedeš babské řeči, Cicerone!“

Cicero sebou trhl, zamžikal, ale nic na to neřekl.

„Potřebuju s tebou mluvit.“

„Nepůjdeme tam?“ optal se pokorně a kývl hlavou směrem ke své pracovně. „Ať nás nikdo neslyší.“

„Z toho já si nic nedělám.“

„A co tady, tady ti to vyhovuje, má milá?“

Podezřívavě si ho změřila, ale rozhodla se, že tohle jí teď nestojí za hádku. „Tullia se chce s Crassipem rozvést,“ řekla pak.

„Och, a proč?“ ulekl se Cicero.

Terentiina mimořádně nehezká tvář zošklivěla ještě víc. „Protože proto! Protože se k ní Crassipes chová, jako kdyby byla míň než psí lejno na jeho botě! A co ty tvoje chvalozpěvy, jak slibný je to mužský? Lenoch je to a pitomec.“

Cicero se s úzkostí zahleděl na manželku, tváře zabořeny v dlaních. „Já vím, bylo to do určité míry zklamání, Terentie, jenomže nové véno pro Tullii nebudeš muset obstarávat ty, ale já! Pokud se Tullia s Crassipem rozvede, zůstanou mu ty statisíce sesterciů, co ode mne spolu s ní dostal, a já budu muset sehnat nové! Nemůže přece zůstat sama jako ty, Clodie! Rozvedená žena je v Římě hned terčem pomluv.“

„Já přece neříkám, že má Tullia v úmyslu zůstat sama,“ řekla Terentia s tajuplným výrazem.

Ciceronovi to uniklo, jeho pozornost byla cele upjata jen na ono věno. „Já vím, že je to milé děvče, a k svému štěstí je i hezká. Ale kdo si ji bude chtít vzít? Jestli se s Crassipem rozvede, bude mít za sebou v pětadvaceti letech už druhé manželství. A z žádného neměla děcko.“

„Tak tedy *ona* je po téhle stránce docela v pořádku!“ řekla Terentia. „Zato Piso Frugi na tom byl tak špatně, že mu před smrtí už nezbývala žádná síla, a Crassipes o ni zase nejeví náležitý zájem. Co Tullia potřebuje, je *opravdový chlap.*“ Zasupěla pohrdavě. „Jestli ho najde, bude mít víc štěstí, než jsem měla já.“

Proč právě tahle slova způsobila, že mu na mysli rázem vytanulo ono jméno, si pak Cicero sám nedokázal uvědomit. Věděl jen, že se tak stalo. Tiberius Claudius Nero! Plnokrevný patricij, bohatý muž – a *opravdový* muž.

Rozjasnil tvář, Fulvia i Atticus byli rázem zapomenuti. „Vím přesně o takovém!“ zajásal. „A je dokonce tak bohatý, že by ani nemusel chtít velké věno! Tiberius Claudius Nero!“

Terentiina ústa s tenkými rty zůstala dokořán. „*Nero*?“

„Nero. Je mladý, ale je to nesporný budoucí konsul.“

„Grrr!“ zavrčela Terentia a odešla.

Cicero se za ní zaraženě díval. Co se to děje s jeho zlatým jazykem? Nikoho dnes nedokázal přesvědčit. A to všechno jen kvůli tomu Publiovi Clodiovi.

„Za všechno může Clodius!“ vyhrkl na Marka Caelia Rufa, sotva se Caelius objevil.

„To přece víme už dávno,“ ušklíbl se Caelius, vzal Cicerona kolem ramen a vedl si ho k jeho pracovně. „Proč stojíš tady venku? Přestěhoval jsi sem snad své zásoby vína?“

„Ne, víno je přesně tam, kam patří, v pracovně,“ řekl Cicero a oddychl si úlevou. Nalil víno, rozředil si ho vodou a posadil se. „Co tě ke mně přivádí? Clodius snad?“

„Svým způsobem ano,“ zachmuřil se Caelius.

Byl to, řečeno Terentiinými slovy, *opravdový chlap.* Právě dost vysoký, právě dost hezký a natolik chytrý, že zaujal Clodii a na několik let ji dokázal upoutat. A rozchod se pak udál z jeho vůle, což mu Clodia jaktěživa neodpustila; výsledkem byl senzační proces, během něhož Cicero, jenž Caelia obhajoval, Clodiino skandální chování provětral tak důkladně, že porota nakonec s největší ochotou Caelia zprostila obvinění z pokusu Clodii zavraždit. Žaloba ho vinila ještě z mnoha jiných věcí, ale Caelius přesto vyvázl, ovšem Publius Clodius na něho trvale zanevřel.

Tohoto roku byl tribunem lidu, a to v pozoruhodně složeném kolegiu, které se převážnou většinou klonilo ke Clodiovi a stavělo se proti Milonovi. Ovšem Caelius byl jednoznačně Milonovým stoupencem.

„Mluvil jsem s Milonem,“ řekl Ciceronovi.

„Je to pravda, že se vrátil do města?“

„Ale jistěže ano. Je tu. Pěkně se přikrčil a čeká, odkud bude na Foru vítr foukat. A je dost nešťastný z toho, že se Pompeius rozhodl zmizet.“

„S kýmkoli jsem mluvil, všichni se stavějí na Clodiovu stranu.“

„Já tedy ne, o tom tě mohu ujistit!“ štěkl Caelius.

„Dík za to všem bohům, co jen existují!“ Cicero zakroužil pohárem, zadíval se do něho a našpulil rty. „Co má teď Milo v úmyslu?“

„Chce začít s kampaní za své zvolení konsulem. Mluvili jsme o tom dlouho a shodli jsme se, že nejlepší bude chovat se, jako by se nic mimořádného nestalo. Clodius na něho narazil na Via Appia a napadl ho. A když se Milo se svým doprovodem stáhl, byl Clodius dosud naživu. Vždyť tak to také doopravdy bylo.“

„Nu ovšem.“

„Jakmile z Fora vyvane zápach těch požárů, chci svolat shromáždění plebejů,“ říkal Caelius a nastavil pohár pro další dávku vína s vodou. „Usoudili jsme oba, že to chce být první a uplatnit Milonovu verzi o tom, co se tam seběhlo.“

„Výtečně!“

Nakrátko se rozhostilo ticho, až se pak Cicero nesměle zeptal: „Předpokládám samozřejmě, že Milo už všem těm otrokům, co byli s ním, dal svobodu.“

„Ovšem že ano.“ Caelius se ušklíbl. „Dovedeš si snad představit, jak by se všichni ti Clodiovi nohsledové domáhali toho, aby byli Milonovi otroci vyslýcháni na mučidlech! Jenomže – copak se dá věřit čemukoli, co kdo napovídá při mučení? Takže – žádní otroci.“

„Doufám jen, že nedojde k soudnímu procesu,“ řekl Cicero. „Stalo se to v sebeobraně, takže už tím je obžaloba vyloučena.“

„Proces žádný nebude,“ řekl Caelius sebejistě. „Než tu budeme mít vůbec nějaké prétory, kteří by se touhle kauzou mohli zabývat, zbyde po ní jen dávno vyčpělá vzpomínka. Něco je na té současné anarchii přece dobrého: pokud by se nějaký tribun

lidu, který má na Milona spadeno – třeba Sallustius Crispus – pokusil vyvolat proces před shromážděním plebejů, budu to vetovat. A povím při té příležitosti Sallustiovi, co si myslím o chlapovi, který dokáže zneužít nešťastné shody okolností k tomu, aby se dostal na kobylku muži, který ho zpráskal za obtěžování jeho ženy.“

Oba se usmáli.

„Já bych jenom rád věděl, jak se k tomuhle všemu staví Magnus,“ řekl Cicero rozmrzele. „Je na stará kolena tak tajnůstkářský, že se v něm člověk pomalu už vůbec nevyzná.“

„Pompeius Magnus se nám začíná samou důležitostí nadýmat až k prasknutí,“ řekl Caelius. „Nikdy jsem sice moc nevěřil těm povídačkám, že na něho má Julia dobrý vliv, ale co odešla, začínám to vidět jinak. Zaměstnávala ho natolik, že alespoň neměl čas na nějaké neplechy.“

„Já ten návrh, aby se stal diktátorem, asi podpořím.“

Caelius pokrčil rameny. „V tom směru jsem se ještě nerozhodl. Správně by se měl Magnus za Milona bezvýhradně postavit, a pokud to udělá, má i mou podporu.“ Ušklíbl se. „Jenomže já si nejsem jist, že k takovému něčemu má chuť. Spíš bude asi opravdu vyčkávat, odkud vítr zavane.“

„Pak bys ale ty měl o Milonovi pronést naprosto strhující řeč.“

*** * ***

Caelius proslovil k Milonově osobě vskutku strhující chvalořeč, a to za přítomnosti samotného Milona, jenž se dostavil oděn v oslnivě bílé toze kandidáta na úřad konsula a sledoval projev v póze zaujatého leč skromného posluchače. Vyrazit do útoku jako první byla dobrá taktika a Caelius byl mimořádně dobrý řečník. Poté, co vyzval Milona, aby i on promluvil, předestřel Milo takovou verzi srážky na Via Appia, podle níž veškerá vina za ni padla na Clodiovu hlavu. Plebejové se rozcházeli v zamyšlení, neboť jim Milo připomněl, jak se Clodius uchyloval k násilí už dlouho předtím, než vůbec došlo k nějakým bojům pouličních tlup, a že byl Clodius nepřítelem jak první, tak i druhé majetkové třídy.

Milo sám šel z Fora rovnou na Martovo pole; Pompeius byl už zcela určitě opět doma.

„Je mi velice líto, Tite Annie,“ řekl mu však Pompeiův správce, „ale Gnaeus Pompeius se necítí dobře.“

Odkudsi zevnitř se ozval výbuch smíchu a do jeho dohasínající ozvěny zřetelně zazněl Pompeiův hlas: „Och, to se to ale semlelo, Scipione!“

Milo ztuhnul. *Scipione*? K čemu se to tam zavírá Magnus zrovna s Metellem Scipionem? Do Říma se Milo vracel zbrocen studeným potem.

Pompeius tehdy hovořil v hádankách. „Dalo by se ti prominout, kdybys to tak pochopil,“ řekl tenkrát. Zdálo se to křišťálově jasné. Vyřiď Clodia, a já se ti odměním. Jenomže myslel to doopravdy takhle? Milo si olízl rty, polkl a uvědomil si, že se mu srdce rozbušilo mnohem rychleji, než by chvilka kvapnější chůze mohla způsobit u muže tak zdatného jako Titus Annius Milo.

„Při Jovovi!“ zahučel nahlas. „On mě podrazil! Klidně si teď koketuje s *optimáty*, já jsem mu byl dobrý jen jako nástroj. Ano, u *optimátů* jsem zatím docela oblíben. Ale budou mě mít *boni* rádi i poté, až se jim zalíbí spíše v Magnovi?“

A když si jen pomyslí, jak se dnes chystal Pompeiovi oznámit, že se hodlá ucházet o úřad konsula! Ne, to teď nepřichází v úvahu. *Určitě ne*!

***

Plancus Bursa, Pompeius Rufus a Sallustius Crispus svolali další shromáždění plebejů, aby na něm Caeliovi a Milonovi odpověděli. Bylo stejně hojně navštíveno a objevili se na něm tíž muži. Nejlepším řečníkem ze všech tří byl Sallustius, jenž završil burcující projevy Bursy a Pompeia Rufa řečí ještě plamennější.

„Naprostý nesmysl je to!“ bouřil Sallustius. „Uveďte mi jediný důvod, proč by muž doprovázený pouhými třiceti otroky, vyzbrojenými toliko meči, měl napadnout někoho, jehož tělesná stráž čítala sto padesát pořízků naražených do pancířů, přileb a holenních chráničů! V plné zbroji, s meči, dýkami a oštěpy! Vždyť je to holá pitomost! A Publius Clodius žádný pitomec nebyl! Byl by v obdobné situaci zaútočil třeba sám Caesar? Nikoli! Caesar sice dokáže s pouhou hrstkou mužů provést až podivuhodné věci, *Quirité*, ale jedině tenkrát, kdy věří, že může zvítězit! Jaké bojiště vlastně představuje Via Appia pro civilistu, jenž stojí proti naprosté přesile? Je to pláň jako placka, kouska krytu nikde není, a v místech, kde k tomu došlo, se odnikud ani nedovoláte pomoci! A proč, pokud se to stalo tak, jak nám tu vykládal Milanův nastrčený mluvčí Caelius – a také Milo osobně! – musel umřít i ten bezbranný chudák hostinský? Chtěli po nás, abychom uvěřili, že ho zabil Clodius! *Ale proč?* Z odstranění toho nebožáka sprostou vraždou kynul prospěch jen a jen Milonovi, Clodiovi ani v nejmenším! Milonovi, jenž – jak jste si jistě povšimli – ihned propustil své otroky na svobodu, a to s tak velkomyslnými odměnami, že se mohli rozprchnout na všechny strany, že je nelze sledovat, že je nelze vypátrat! A ta prozíravost, když si na vražednou výpravu s sebou vezmete i hysterickou manželku! Neboť jediný muž, jenž by nám byl mohl vykreslit věrný obraz těch událostí, Quintus Fufius Calenus, měl v onom *carpentu* tolik práce s třeštící a šílící ženskou, že dnes může toliko říct – a já mu plně věřím, poněvadž tu dámu trochu znám! –“

Všeobecné veselí.

„– může říct jen tolik, že neviděl vůbec nic! Jediné svědectví, kterého jsme se dočkali o okolnostech, za nichž Publius Clodius zemřel, podávají Milo a jeho pohůnkové, samí vrazi!“

Sallustius se odmlčel a poťouchle se usmíval; byl to čistý zásah, jenž měl Caelia předem odzbrojit tím, že na své pletky s Faustou poukáže on sám. Nabral dlouže dech k závěru.

„Celý Řím ví, že Publius Clodius byl bouřlivá povaha, a mnozí z nás jeho strategii i taktiku odsuzovali. Přesně totéž lze ovšem říct i o Milonovi, jehož metody jsou mnohem méně zákonné, než byly Clodiovy. K čemu je dobrá vražda muže, jenž stojí v cestě vaší veřejné dráze? Jsou přece i jiné způsoby, jak se s takovými lidmi vypořádat! Vražda není nic římského! Vražda nevyhnutelně napovídá ještě mnohem horší věci! Vražda, *Quirité*, vždy stojí na začátku cesty k podvracení státu! K tomu, aby se v něm muž zmocnil vlády! Pokud se vám někdo náhodou připlete do cesty a odmítá se hnout – je to snad důvod zavraždit ho? Když ho můžete prostě popadnout – a je snad Milo nějaký slaboch, který by na to nestačil? – a postavit ho o kus dál? Toto byla Milonova první vražda, bude však poslední? Tahle otázka platí pro nás pro všechny! Kdo z nás se může honosit tělesnou stráží, jako má Milo? Mnohem početnější než oněch sto padesát

mužů, které si s sebou vzal na cestu po Via Appia! V pancířích, opásaných meči, s dýkami, v přilbách, s oštěpy! Publius Clodius míval také svou osobní stráž, ale nic takového, jako jsou Milonovi žoldnéři! Já vám říkám, že Milo je rozhodnut svrhnout státní moc! Je to on, kdo nám tu vytvořil tohle ovzduší! Je to on, jenž do svých plánů pojal i vraždy. Kdo asi přijde na řadu teď? Plautius, další kandidát na konsulský úřad? Metellus Scipio? Nebo Pompeius Magnus, což je ta největší hrozba ze všech? Já vás žádám, já vás prosím, *Quirité,* skoncujte s tím pominutým psem! Postarejte se, ať seznam jeho vražd skončí touhle první položkou!“

Neexistovaly už senátní schody, na kterých by bylo možno stát, většina členů senátu však byla přesto přítomna, shromáždili se dole v amfiteátru Comitia, aby dobře slyšeli. Když Sallustius domluvil, ozval se odtamtud Gaius Claudius Marcellus Major.

„Svolávám senát ihned k zasedání!“ zaburácel. „Do Bellonina chrámu na Martově poli!“

„Ah, něco se bude dít,“ řekl Catonovi Bibulus. „Máme se sejít tam, kde to bude vyhovovat Pompeiovi Magnovi.“

„Oni chtějí navrhnout, aby byl ustanoven diktátorem,“ řekl Cato. „Ale o tom já nechci nic slyšet, Bibule!“

„Ani já ne. Ale nemyslím, že půjde právě o tohle.“

„A oč tedy?“

„Chystají se přijmout *senatus consultum ultimum.* Potřebujeme prostě stanné právo, a kdo by ho byl schopen uplatnit líp než Pompeius? Ovšem *nikoli* jako diktátor.“

Bibulus měl pravdu. Pokud snad Pompeius očekával, že bude znovu, tentokrát už oficiálně, požádán, aby se stal diktátorem, nedal to o hodinu později, když se senát sešel v Bellonině chrámu, nijak najevo. Seděl v toze praetextě v přední řadě mezi konsuláry a naslouchal debatě s přesně odměřenou dávkou pozornosti.

Když Messala Rufus přednesl návrh, aby senát schválil *senatus consultum ultimum* zplnomocňující Pompeia, aby sebral vojsko a ochránil stát – ne však jako diktátor – Pompeius velkomyslně svolil, aniž dal sebeméně najevo zklamání anebo nevoli.

Messala Rufus mu s úlevou předal řízení schůze; jako první konsul předchozího období byl až dosud nucen senátu předsedat, třebaže stejně neměl možnost udělat nic víc než zorganizovat volby *interrega.* I v tomto směru ostatně selhal.

To se o Pompeiovi říci nedalo. Byly doneseny velké džbány naplněné vodou, v nichž plovaly dřevěné losovací kuličky. Na nich už byla předem napsána jména patricijských vůdců senátních decurií. Kuličky se všechny vešly do jednoho džbánu; víčko na něm bylo pevně ovázáno, pak džbánem prudce zakroužili a už vyklouzla hubičkou v hrdle džbánu první z nich. Nápis na ní zněl Marcus Aemilius Lepidus, jenž se tak stal prvním *interregem.* Losování však pokračovalo dál, dokud otvorem neprošla i poslední kulička. Ne že by si byl kdokoli ze senátu přál zažít další nekonečnou řadu *interregů,* tak jak se stalo předešlého roku. Bylo toliko třeba stanovit pořadí, to bylo vše. A všichni s důvěrou očekávali, že druhý *interrex,* Messala Niger, volby zdárně dokončí.

„Já navrhuji,“ řekl Pompeius, „aby kolegium pontifiků letos do kalendáře vsunulo po měsíci únoru mimořádných dvaadvacet dnů. Tato interkalace umožní konsulům setrvat v úřadě takřka po celé řádné období. Je to tak možné, Nigre?“ otázal se Messaly Nigra, druhého *interrega* a současně i pontifika.

„To provedeme,“ rozjasnil tvář Niger.

„Předpokládám dále, že vydám dekret platný pro celou Itálii a pro Italskou Galii, že žádný římský občan od sedmnácti do čtyřiceti let nesmí být osvobozen od vojenské služby.“

Návrhu následoval sborový souhlas.

Pompeius nato schůzi senátu uspokojen rozpustil a vrátil se do své vily, kam se za ním zakrátko dostavil Plancus Bursa. Zareagoval tak na krátké pokývnutí, jímž si ho Pompeius povolal.

„Chtěl bych ještě pár věcí,“ řekl Pompeius a rozkošnicky se protahoval.

„Cokoli si budeš přát, Magne.“

„Co si *nebudu* přát, Burso, jsou volby. Znáš samozřejmě Sexta Cloelia.“

„Velice dobře. Zapůsobil náramně prospěšně na davy, když byl spalován Clodius. Do ušlechtilosti mu sice ledacos chybí, ale užitečný být může.“

„Dobrá. Jak se ukazuje, ocitly se všelijaké ty živly z bratrstev křižovatek po Clodiově smrti bez vůdce, ovšem v Clodiově zastoupení jim tak jako tak vlastně vládl Cloelius. Takže teď by je mohl pro změnu řídit v mém zájmu.“

„A dál?“

„Nestojím o žádné volby,“ opakoval Pompeius. „Nic víc než tohle od Cloelia chtít nebudu. Milo má jako uchazeč o úřad konsula značné vyhlídky, a pokud by uspěl, mohl by se v Římě stát mnohem větší silou, než o jakou já stojím. Nemůžeme si prostě dovolit, aby se tu jen tak vraždili Claudiovci, Burso.“

Plancus Bursa si odkašlal. „Smím ti navrhnout, Magne, aby sis pořídil dobře ozbrojenou a dosti početnou osobní stráž? A aby ses případně nechal slyšet, že ti Milo vyhrožoval? Že máš obavy, aby ses jeho příští obětí nestal ty?“

„Och, to jsi dobře vymyslel, Burso!“ zvolal potěšeně Pompeius.

„Dříve nebo později,“ řekl Bursa, „bude muset být Milo postaven před soud.“

„To zcela určitě. Ale zatím ještě ne. Vyčkejme, co se stane, až se *interregům* nepovede uskutečnit volby.“

****

Koncem ledna vypršelo období druhého *interrega* a úřadu se chopil třetí. Násilnosti v Římě pokračovaly a dospěly až do stupně, kdy už si žádný obchod ani podnik v okruhu čtvrt míle od Fora netroufl mít otevřeno. Což vedlo k propouštění zaměstnanců, a to zase k dalšímu násilí, které se šířilo dál a dál městem. A Pompeius, jenž byl zmocněn spolu s tribuny lidu pečovat o blahu státu, jen doširoka rozpřahoval ruce, dokořán otevíral kdysi tak uchvacující modré oči a omezoval se na konstatování, že žádná revoluce se v Římě přece nekoná a že zvládnout situaci by měli sami *interregové.*

„On se mermomocí chce stát diktátorem,“ tvrdil Metellus Scipio Catonovi a Bibulovi. „Neříká to sice, ale vším tímhle o to usiluje.“

„To se mu nesmí dovolit,“ řekl Cato s napětím v hlase.

„A také se mu to nedovolí,“ klidně poznamenal Bibulus. „Promyslíme, jak to udělat, aby byl Pompeius šťastný a spokojený, pěkně si ho k sobě připoutáme a pak se konečně pustíme do našeho skutečného nepřítele. Do Caesara.“

Ten ale do Pompeiova čím dál tím blaženějšího poklidu právě zasáhl způsobem, jaký se Pompeiovi pranic nezamlouval. Posledního lednového dne totiž obdržel od Caesara, který nyní dlel v Ravenně, delší list.

Obdržel jsem právě zprávu o smrti Publia Clodia. To je otřesná záležitost, Magne. Kam to Řím spěje? Bylo od tebe krajně prozíravé, že sis obstaral dobrou tělesnou stráž. Když dochází k takhle bezostyšným vraždám, může se jejich obětí stát kdokoli, a ty bys mohl být tou nejpravděpodobnější další vyhlédnutou obětí.

Mám k tobě, můj milý Magne, několik proseb. Hned o té první si jsem jist, že mi její splnění neodepřeš, jelikož mi moji informátoři sdělili, žes už i ty sám požádal Cicerona, aby využil svého vlivu na Caelia a zarazil to jeho štvaní proti tobě i jeho podporu Milonovi. Byl bych ti vděčen, kdybys Cicerona požádal, aby se za mnou vydal do Ravenny – počasí je příznivé, takže s cestou nejsou spojeny naprosto žádné strázně. Pokud se tvé naléhání spojí s mým, snad dokáže Cicero Caelia umlčet.

Druhá prosba je o něco složitější. Naše přátelství trvá už osm let, z nichž šest jsme oba strávili ve vřelém vztahu k milované Julii. Uběhlo už sedmnáct měsíců od chvíle, kdy to drahé děvče skonalo. Dost času na to, abychom se naučili žít bez ní, třebaže ani tvůj, ani můj život už nikdy nebude takový, jaký byl předtím. Snad teď nadešla chvíle, abychom pomýšleli na to, jak naše vztahy obnovit i poutem sňatků, což je římský způsob, jak dát světu najevo, že jsme zajedno. Hovořil jsem už s Luciem Pisonem, který uvítá, když Calpurnii zajistím dostatečné jmění a rozvedu se s ní. Je chudinka v onom ženském prostředí Domu Publiky naprosto izolována, není tam už moje matka, aby jí poskytovala společnost, a naprosto s nikým se nestýká. Měla by dostat příležitost najít si manžela, který na ni bude mít čas, a to dřív, než dospěje do věku, kdy už se dobří manželé hledají jen nesnadno. Za příklad mohou posloužit Fabia a Dolabella.

Jak vím, není tvoje dcera Pompeia v manželství s Faustem Sullou ani zdaleka šťastná, zejména od doby, kdy se jeho blíženecká sestra provdala za Milona. Teď, když je Publius Clodius mrtvý, bude Pompeia nucena ke společenským stykům, které se určitě budou příčit jejímu vkusu i přáním jejího otce. Co tedy navrhuji: aby se Pompeia rozvedla s Faustem Sullou a provdala se za mne. Jsem, jak ty velice dobře víš, rozumný a slušný manžel, pokud se moje žena dokáže udržet mimo jakákoli podezření. Drahá Pompeia je obdařena vším, co bych já mohl od manželky očekávat.

A teď něco o tobě, po sedmnácti vdoveckých měsících. Jak moc bych si přál, abych měl ještě jednu dceru a mohl ti ji nabídnout! Žel, není tomu tak. Mám sice neteř, Atii, když jsem se však dopisem obrátil na Philippa s otázkou, jak by se díval na možnost rozvést se s ní, odpověděl, že si ji raději ponechá, jelikož je to perla všech perel a mimo jakákoli podezření. Kdyby existovala ještě další Atia, rozhodil bych sítě i tímto směrem, žel, Atia je moje jediná neteř. Atia měla sice dceru s nebožtíkem Gaiem Octaviem, ale to mé pověstné „Caesarovo štěstí“ tu opět nějak selhává. Octavii je teprve třináct let, a kdoví jestli. Gaius Octavius měl nicméně dítě se svou první manželkou Anchariou, a tato Octavia má už teď léta na vdávání. Pochází z velice dobrého senátorského prostředí a Octaviové, s kořeny ve Velitrách v Latiu, vydali ze svého středu v několika větvích konsuly a prétory. To všechno ty jistě dobře víš. Jak Philippus, tak Atia by ti tuto Octavii dali s největší radostí za manželku.

Promysli si to důkladně, Magne. Nesmírně postrádám zetě, kterého jsem v tobě měl! A stát se tvým zetěm by znamenalo krásnou oplátku.

Třetí prosba je jednoduchá. Mé správcovství v Galiích a v Illyriku skončí asi čtyři měsíce před volbami, v nichž se hodlám podruhé ucházet o úřad konsula. Jelikož jsme se oba stali terčem *optimátů* a jelikož je od Catona až po Bibula věru příliš nemiluju, nechci jim poskytnout příležitost, aby mě obvinili před nějakým soudem natolik zmanipulovaným, že bych před ním neobstál. Pokud bych musel překročit pomerium, abych stanul na půdě Říma a mohl tam ohlásit svou

kandidaturu, musel bych se automaticky vzdát i svého imperia. A bez imperia bych mohl být přinucen dostavit se před jakýkoli soudní tribunál. Díky Ciceronovi se o konsulský úřad kandidáti nemohou ucházet *in absentia.* Jenomže přesně to já potřebuji. Jakmile se stanu konsulem, rychle se vypořádám s každým falešným obviněním, s jakým by se *boni* proti mě vytasili.

V oněch čtyřech měsících si však musím podržet své imperium. Jak se dovídám, Magne, budeš už velice brzy diktátorem. Nikdo si určitě s tímto úřadem nedokáže poradit lépe než ty. Ty navíc budeš jistě umět vrátit mu tu jeho nejsvětlejší podobu, poté co ho Sulla tak hanebně pošpinil. Pod vládou dobrého Pompeia Magna se Řím žádných proskripcí a vražd obávat nemusí! Pokud se ti podaří nalézt nějakou cestu, jak prosadit zákon, podle něhož bych se ***já*** mohl o úřad konsula ucházet *in absentia,* budu ti nesmírně vděčen.

Právě jsem obdržel kopii zprávy Gaia Cassia Longina pro senát, týkající se záležitostí v Sýrii. Je to pozoruhodný dokument a je napsán daleko lépe, než bych byl kdy od někoho z Cassiů očekával – s výjimkou Cassia Ravilly. Zejména onen dodatek o cestě nebohého Marka Crassa do Artaxaty a ke dvoru obou králů je přímo srdceryvný.

Měj se dobře, můj milý Magne, a odepiš mi ihned. Přijmi ujištění, že tvým nejvěrnějším přítelem je i nadále tvůj Caesar.

Pompeius odložil dopis třesoucíma se rukama a pak si jimi zakryl tvář. Jak se jen mohl *opovážit*! Co si ten Caesar o sobě vůbec myslí, že si troufl nabídnout muži, jenž měl už tři nejurozenější nevěsty z celého Říma, nějakou holku, která je ještě větší nicka, než byla Antistia? Podívej, Magne, já už žádnou druhou dceru nemám, a Philippovi – bozi, *Philippovi*! – se nechce rozvést s mou neteří a přenechat ti ji, ale můj pejsek se taky kdysi vyčural na tvém dvorku, tak co by ses ty zase neoženil s tou brécinkou Octavii? Vždyť ona koneckonců chodí kadit na stejnou latrínu jako Juliovny!

Zaskřípěl zuby, zaťal pěsti a opět je rozevřel. Za okamžik už jeho vyděšená domácnost uslyšela neklamný zvuk toho, co se neozvalo po celou dobu, kdy tu byla Julia. Pompeiovský záchvat zběsilého vzteku. To bude zase zpřelámaného a zohýbaného náčiní, od obyčejného až po zlaté, roztřískaného nádobí, chomáčů vlasů, krvavých stříkanců, rouch rozervaných na cáry, co bude třeba uklidit a pospravovat! Och bozi! Co jenom v tom dopise od Caesara mohlo stát?

Když však nával zlosti pominul, cítil se Pompeius mnohem lépe. Posadil se u stolu pokaňkaného inkoustem, našel si pero a nepotrhaný kus papíru a naškrábal koncept odpovědi Caesarovi.

Je mi líto, kamaráde, mám tě taky moc rád, ale obávám se, že z toho ženění a vdavek zatím asi nic nebude. Mám už vyhlídnutou docela jinou nevěstu a Pompei je zatím s Faustem Sullou také docela dobře. Chápu tvé starosti s Calpurnií, ale v tomto směru ti pomoct nemůžu, doopravdy nemůžu. Cicerona rád pošlu do Ravenny. Tebe poslechnout musí, protože ty jsi koneckonců věřitelem za všechny jeho dluhy. Mně vyhovět nechce, ale já jsem ovšem jen nějaký obyčejný Pompeius z toho galského hnízda, Picena. Rád ti samozřejmě pomůžu s tím zákonečkem ve věci *in absentia.* Udělám to, jakmile to půjde. To bude dílo, přesvědčit všech deset tribunů lidu, aby mi ho schválili, viď?

Z rozdrásaného temene mu na stůl skanula stružka krve a připomněla mu, jakou spoušť natropil v pracovně. Tlesknutím přivolal správce.

„Dáš to tu do pořádku, ano?“ Nebylo to otázka, ale rozkaz. Doriska ani neoslovil jménem, neboť takového něco zásadně nedělal. „Pošli mi sekretáře, potřebuju napsat jeden dopis.“

Když se Brutus na samém počátku února vrátil z Kilikie do Říma, bylo samozřejmě třeba, aby nejdřív ze všeho zašel za svou manželkou Claudií a za svou matkou Servilií. Pravda, společnost Claudiina otce mu byla neskonale milejší než Claudiina, ovšem prosperita lichvářské společnosti, kterou spolu se Scaptiem v Kilikii založil, byla tak znamenitá, že Brutus se vší rozhodností odmítl nabídku Appia Claudia, aby u něho i nadále setrval jako kvestor. Protože však ten nestoudný mizera Aulus Gabinius prosadil zákon, jímž se Římanům velice ztížilo půjčování peněz neřímským obyvatelům provincií, stal se pro Bruta návrat do Říma nevyhnutelným. Jelikož byl nyní už senátorem a měl vynikající styky s dobrou polovinou členů senátu, mohl zajišťovat nezbytná senátní rozhodnutí, jimiž byla firma existující pod jménem Matinia a Scaptia z působnosti *lex Gabinia* vyňata. Matinius a Scaptius byla sice stará a úctyhodná peněžní a lichevní společnost, nikde ve svých knihách však neměla zapsáno, že její skutečné jméno by dnes mělo znít Brutus a Brutus. Senátorům totiž nebyla povolena účast na jakémkoli podnikání kromě obchodů spojených s vlastnictvím půdy, ovšem většina členů senátu si s obejitím takovýchto pošetilostí dokázala snadno poradit. Za senátora, jenž tyto zákony porušuje nejdrastičtěji, byl sice v Římě obecně považován Marcus Licinius Crassus, pokud by však byl Crassus dosud naživu, byl by mohl Římany z tohoto omylu vyvést. Zdaleka nejhorším hříšníkem byl v tomto směru mladý Marcus Junius Brutus, jenž byl současně – díky adopci formulované v závěti – i Quintem Serviliem Caepionem, a tedy dědicem toloského zlata. Ne že by šlo o skutečné zlato; to ve své původní podobě už neexistovalo víc jak padesát let. Proměnilo se ve vlastnictví obrovské obchodní říše, kterou zdědil Caepio, Serviliin jediný vlastní bratr. Ten před patnácti lety zemřel, aniž zanechal mužské dědice, takže jeho pozůstalost připadla Brutovi.

Brutus tolik nezbožňoval peníze samy – tato láska bývala spíše Crassovým hříchem – jako spíše to, co s sebou peníze nesly: moc. Což bylo zcela pochopitelné u člověka, jemuž ani skvělé jméno nedokázalo dodat náležitého lesku. Neboť Brutus nebyl ani velký, ani pohledný, ani přitažlivý, ani bystrý v tom smyslu, v jakém Řím inteligenci obdivoval. A zlepšit se nic nedalo ani na jeho vzhledu, neboť hrozná akné, která ho hyzdila v mládí, se neztratila ani v dospělosti; podrážděná pupínkovitá pokožka nesnášela břitvu, špatná věc v době a v zemi, kde muži chodili bez výjimky hladce oholeni. Dělal co mohl, přistřihoval si hustý černý vous co nejkratčeji, přesto však jeho velké smutné hnědé oči hleděly zpod těžkých víček na svět ze zcela zpustošené tváře. Věděl o tom a nenáviděl se za to, a tak se vyhýbal všem situacím, kde by se mohl stát středem posměchu, narážek anebo soucitu. Proto také si obstaral vynětí z povinné vojenské služby – přesněji řečeno, zajistila mu ho jeho matka – a také na Foru se mihl jen docela krátce, aby se tam seznámil s právními normami a zvyklostmi veřejného života. Alespoň této dráhy se nehodlal vzdát; jako Junius Brutus tak ostatně ani učinit nemohl. Neboť cesta za jeho nejvzdálenějšími předky vedla po otci přímo k Luciovi Juniovi Brutovi, zakladateli republiky, a v matčině větvi až ke Gaiovi Serviliovi Ahalovi, tomu, jenž zabil Maelia pokoušejícího se obnovit monarchii.

Prvních třicet let života mu tak uběhlo ve vyčkávání, až už bude moci konečně vstoupit do senátu, na jedinou scénu, po které kdy toužil, a nastoupit cestu ke konsulskému úřadu. V pohodě senátní síně měl jistotu, že tam svým zjevem v nikom nevyvolá odpor. Otcové senátoři, jimž teď byl roven, na to až příliš ctili vliv a peníze. Moc mu měla přinést to, co mu nedokázaly získat jeho tvář ani tělo, ani předstíraná mělká slupička intelektuálních zájmů, cosi jako škraloupek na ovčím mléku. Hloupý však Brutus nebyl, ačkoli jméno Brutus prapůvodně vlastně právě takového cosi znamenalo – člověka těžkopádného až přihlouplého. Zakladatel republiky přečkal tyranii posledních vládců Říma jedině díky tomu, že se *zdál* být prosťáčkem. Jenomže mezi *být* a *zdát se* tkvěl podstatný rozdíl. A nikdo ho nedokázal využitkovat lépe než právě onen pradávný předek Brutus.

Ke své manželce Claudii nepociťoval jeho potomek Marcus Junius Brutus pranic, dokonce ani odpor ne; bylo to hezounké stvoření, tiché a nenáročné. Kupodivu se jí nějak podařilo vybudovat si své vlastní bezpečné zákoutí v onom domě, kde její tchyně vládla stejně tvrdou rukou, jakou Lucullus řídil svou armádu – studeně, neúprosně, nelidsky. Budova byla naštěstí natolik rozlehlá, že dovolovala poskytnout Brutově choti vlastní obývací pokoj, a tam se Claudia uchýlila se svým stavem a přeslicí, se svými obrázky a se svou hýčkanou sbírkou panenek. Jelikož dovedně předla – a tkát dokázala přinejmenším tak dobře jako vyučená tkadlena – dostávalo se jí od tchyně tu a tam pochvaly a směla občas utkat štůčky jemných a průsvitných látek na Serviliina roucha. Claudia se zabývala i malováním květin na vázy a ptáků a motýlů na mísy, které pak posílala do Velabra, kde v hrnčířské peci dostávaly glazuru. Stávaly se tak z nich půvabné dárečky, což byla pro Claudii Pulchru, obdařenou spoustou tetiček, strýců, bratránků, synovců a neteřiček a k tomu nehlubokým měšcem, nezanedbatelnou pobídkou k takovéto činnosti.

Claudia byla naneštěstí stejně ostýchavá jako Brutus, takže po jeho návratu z Kilikie – byl to pro ni bezmála cizí člověk, vždyť se vzali jen pár týdnů před jeho odjezdem – neuměla žádným způsobem odvést Brutovu pozornost od jeho matky. Až dosud ji ani nenavštívil v její ložničce, takže měla každé ráno podušku zmáčenou slzami, a ani u večeří (pokud byl Brutus vůbec přítomen) jí Servilia nedala příležitost pronést jediné slovo – i kdyby snad byla plachou Claudii nějaká slovíčka napadala.

Byla to Servilia, kdo si pro sebe uchvátil všechen jeho čas i mysl, kdykoli Brutus zavítal do domu, jenž ve skutečnosti náležel jemu, třebaže na něj jako na svůj majetek dosud neopovážil pomyslet.

Bylo jí teď dvaapadesát. Léta ji pramálo poznamenala. Měla stále ještě stejně dokonalou postavu, vzrušující, avšak uměřenou, sotva o palec se zvětšil objem jejího pasu ve srovnání s dobou, než porodila své čtyři děti, a její dlouhé, husté a černé vlasy byly dosud dlouhé, husté a černé. Jenom dvě vrásečky mezi chřípími a koutky malých tajnůstkářských úst se nepatrně prohloubily, čelo si však zachovala nezbrázděné a pokožku pod bradou záviděníhodně hladkou a napjatou. Sebemenší změnu by na jejím vzhledu Caesar dosud neshledal! A neměl by, až se vrátí do Říma, říkala si.

Stále ještě určoval běh jejího života, třebaže to ani sama sobě nepřipouštěla. Občas ji stesk po něm sevřel ostrou a krutou touhou, kterou nedokázala utišit, jindy na něho naopak nakrátko zanevřela, zpravidla v oněch řídkých chvílích, kdy mu psala dopis, anebo když uslyšela jeho jméno vysloveno kdesi u večeře. Stále častěji se to teď stávalo. Caesar byl slavný. Caesar byl hrdina. Caesar byl muž, jenž si mohl počínat, jak se mu zlíbilo, jenž nebyl spoután společenskými konvencemi, které Servilii tížily zcela stejně jako Clodii a Clodillu, které však nehodlala porušovat stejným způsobem, jakým

to činily obě sestry z rodu Pulchrů snad každým dnem svého života. Takže zatímco Clodia vysedávala a vyčkávala na břehu Tiberu naproti Trigariu, kam se muži chodívali koupat, a bezostyšně vysílala na opačnou stranu svou veslici s pozváním, když tam uviděla půvabného nahého mládence, Servilia setrvávala u svých zatuchlých účetních knih a nad opisy doslovných protokolů senátních jednání a přemýšlela, snovala plány, hryzla se a toužila po *činech*.

Co ovšem nedokázala, bylo spojit pomyšlení na činy s návratem svého jediného syna. Stále ještě byl naprosto nemožný! O nic pohlednější. O nic větší. Stále stejně zahleděný do toho jejího odporného nevlastního bratra Catona. Pokud vůbec došlo k nějaké změně, pak jen k horšímu. Už teď, ve třiceti letech, se u něho začínal projevovat sklon k jakési neohrabanosti, kterou Brutus Servilii až nepříjemně připomínal onoho přivandrovalce z Arpina, Marka Tullia Cicerona. Třebaže se Brutus nebatolil vysloveně jako kachna, důstojně kráčet neuměl – a vznosný krok s rameny pěkně dozadu byl přece nezbytný, měl-li muž v toze vypadat co k čemu. Jenomže Brutus cupital drobnými krůčky. Stával se z něho pedant. Byl také roztržitý. A když se jí při pohledu na něj před očima náhle vybavil obraz Gaia Julia Caesara, vysokého, až nestoudně pohledného, z něhož síla jen čišela, utrhla se na Bruta třeba rovnou u večeře a dohnala ho tak k tomu, aby hledal útěchu u toho otřesného Catona, potomka otrokyně.

Ten dům věru nedýchal štěstím. Po dvou, třech dnech v Římě zde tedy Brutus trávil stále méně času.

Brutovi bylo neobyčejně proti mysli vynakládat peníze na osobní stráž, stačil mu však jediný pohled na Forum a jeho okolí a poté ještě rozhovor s Bibulem, aby se rozhodl tyto peníze raději obětovat. Dokonce i strýc Cato, natolik neohrožený, že mu za léta strávená na Foru opakovaně přerazili jednu a tutéž paži, si teď najal tělesné strážce.

„Exgladiátoři teď mají zlaté časy," hudral Cato. „Mohou si vybírat, mohou si poroučet. Jen trochu zdatný chlap si klidně napočte pět set sesterciů za *nundinum*, a pak se ještě co chvíli dožaduje nějakého volna. Vždyť já jsem doslova v područí toho tuctu duševně nemajetných bývalých zápasníků, který mě tu vyjídá a nakazuje mi, kdy mám a kdy nemám chodit na Forum!"

„Já to pořád ještě nechápu," svraštil Brutus čelo. „Jestliže bylo vyhlášeno stanné právo a jestliže má Pompeius tohle všechno na starosti, proč už se s tím násilím něco neudělalo? Co se proti tomu vůbec podniklo?"

„Vůbec nic, můj milý synovče."

„A proč?"

„Protože se Pompeius chce dát prohlásit diktátorem."

„To mě ovšem nepřekvapuje. O absolutní moc on usiluje už od chvíle, kdy dal kdysi v Italské Galii na místě popravit mého otce. A nebohého Carbona, jemuž tehdy nedovolil ani ten kousek soukromí, kde by mohl předtím vyprázdnit střeva, ještě než ho dal Pompeius stít. Je to barbar."

Sešlý Catonův vzhled Bruta ohromil. Dělilo je od sebe pouhých jedenáct roků. Proto mu Cato nikdy nepřipadal jako strýc, spíše jako starší bratr, moudrý a statečný, s neuvěřitelně silnou vůlí. Brutus neměl příležitost Catona lépe poznat v době svého dětství ani v jinošství. Servilia absolutně nepřipustila žádné jejich sblížení. Vše se změnilo až v okamžiku, kdy se Gaius Julius Caesar dostavil v plném lesku, v rouchu pontifika maxima, a s klidem oznámil, že ruší zasnoubení Bruta s Julií, tak aby se Julia mohla provdat za muže, jenž kdysi zavraždil Brutova otce. Neboť Pompeia tehdy Caesar *nutně* potřeboval.

Brutovo srdce toho dne puklo a nikdy už se pak nezhojilo. Och, jak on Julii miloval! Čekal, až dospěje. A pak se musel dívat, jak se vdává za muže, jenž nebyl hoden ani toho, aby si o něho otřela střevíčky; Brutus se stáhl do sebe a čekal, miloval ji dál. Jenomže ona mu umřela. Celé měsíce ji neviděl – a pak zemřela. Přál si jediné, uvěřit, že se někde, kdesi v jiném čase, opět setkají a tehdy že ho Julia bude milovat stejně silně jako on ji. Proto také se po její smrti ponořil do Platóna, nejoduševnělejšího a nejkřehčího ze všech filozofů, jehož slova dokázal plně chápat, až když zahynula Julia.

A jak se teď Brutus zahleděl na Catona, pochopil, jakým utrpením že to vlastně Cato prochází – dokázal náhle Catona vnímat tak, jak ho nikdo ze všech, kdo mu byli nablízku, chápat nemohl; měl před sebou muže, jehož láska odešla k jinému, muže, jenž nedokázal přestat milovat. Och strýčku Catone, chtělo se mu zakřičet, já jsem ten, kdo ti rozumí! Ty a já jsme blíženci v pustinách ducha, žádný z nás nemůže nalézt cestu do zahrady míru a klidu. Chtěl bych vědět, strýčku Catone, jestli na ně budeme myslet ještě i v okamžiku naší smrti – ty na Marcii a já na Julii. Pomine vůbec někdy ta bolest, odletí někam všechny ony vzpomínky, propadne se kamsi pod zem ta nestvůrná obludnost naší ztráty?

Nic z toho však nevyslovil, jen se zahleděl do záhybů togy ve svém klíně, dokud se mu do očí nepřestaly drát slzy.

Polkl a takřka neslyšně řekl: „Co bude?“

„K jednomu nedojde, Brute. Diktátorem se Pompeius nestane nikdy. Než bych se na něco takového musel dívat, proženu si raději na Foru srdcem vlastní meč. V republice není místo pro nějakého Pompeia – anebo pro nějakého Caesara. Chtějí být lepší než všichni ostatní muži, chtějí z nás udělat trpaslíky ve svém stínu, chtějí se sami podobat – snad přímo *Jovovi*. *A* my, svobodní Římané, bychom je posléze museli uctívat jako bohy. Jenomže pro mne jako pro svobodného Římana tohle neplatí! Raději zemřu! A myslím to naprosto vážně,“ řekl Cato.

Brutus znovu polkl. „Já ti věřím, strýčku Catone. Ale jestliže tohle zlo neumíme léčit, dokážeme alespoň pochopit, odkud se bere? Tolik běd! Připadá mi, že trvají po celý můj život a že jsou čím dál tím horší.“

„Přišly s bratry Gracchy, zejména s Gaiem Gracchem. A živil je Marius, po něm Cinna, po něm Carbo a pak Sulla, až se teď jejich nositelem stal Pompeius. Jenomže Pompeius není tím, koho bych se já osobně bál. Z něho jsem strach nikdy neměl. Obávám se Caesara.“

„Sullu jsem nepoznal, ale slyšel jsem, že Caesar je jako on,“ říkal zvolna Brutus.

„Přesně tak,“ řekl Cato. „Je jako Sulla. Všechny bědy mají původ v té staré šlechtě, proto se také nikdo doopravdy neobával Maria v jeho časech, proto se dnes nikdo nebojí Pompeia. Patricijové jsou na tom vždycky líp. A to nedokážeme změnit jinak, než jak to provedl můj praděd Censorius se Scipionem Africanem a Scipionem Asiagenem. *Je třeba je svrhnout*!“

„Přesto jsem se ale od Bibula doslechl, že *boni* se teď Pompeia pokoušejí přilákat na svou stranu.“

„Ale ano. A já to schvaluji. Když chceš polapit krále zlodějů, Brute, užij do pasti jako vnadidlo zlodějského prince. Užijeme Pompeia k tomu, abychom konečně srazili k zemi Caesara.“

„A taky jsem slyšel, že se má Porcia provdat za Bibula.“

„Je to tak.“

„Mohu ji vidět?“

Cato kývl, naráz jako by ztratil o všechno zájem; ruka mu zabloudila ke džbánu vína na stole. „Je ve svém pokojíku.“

Brutus vstal a vyšel z pracovny dveřmi vedoucími na malou a prostou peristylovou zahradu; sloupoví bylo v nejpřísnějším dórském slohu, nikde žádná nádržka ani vodotrysk, stěny bez fresek i bez zavěšených obrazů. Podél jedné její strany se táhly místnůstky obývané Catonem, Athénodórem Kordylionem a Statyllem, naproti nim ležely pokojíky patřící Porcii a jejímu dorůstajícímu bratrovi Markovi Juniorovi. Ještě dále za nimi byla lázeň a latrína, úplně na konci pak kuchyň a místnosti pro služebnictvo.

Naposledy svou sestřenici Porcii viděl, ještě než odcházel s jejím otcem na Kypr, od té doby uplynulo už šest let; Cato nebyl nijak nakloněn tomu, aby se Porcia stýkala s jeho návštěvníky. Brutus si ji pamatoval jako vytáhlou hubenou holčinu. Ale k čemu namáhat paměť? Vzápětí ji přece uvidí.

V jejím nevelkém pokojíku byl až otřesný nepořádek. Doslova všude se povalovaly svitky, košíky na knihy a papíry, bez ladu a skladu. Seděla u stolku, hlavu schýlenu nad rozvinutou knihou a s mumláním zdolávala její obsah.

„Porcie!“

Vzhlédla, hřmotně vyskočila; na teracovou podlahu se rozlétl tucet papírů, zvrhla i kalamář, čtyři svitky se skutálely do mezery za stolkem. Bylo to pravé doupě stoika – bezútěšně nevzhledné, zebavé, zcela neženské. K Porciinu prostředí se nehodil žádný tkalcovský stav, žádné pentle!

Ovšem i Porcia sama byla až zoufale nevzhledná a pramálo ženská, i když nějaká přílišná zdrženlivost ve vystupování se jí vytknout nedala. A byla tak neskutečně *vysoká!* Asi tak jako Caesar, odhadoval Brutus s hlavou zvrácenou nazad. Chomáč ohnivě rudých vlasů, samá kudrna, bělostná pleť, avšak bez jediné pihy, zářivé šedé oči a nos, jenž sliboval časem předčit i nos jejího otce.

„Brute! Milý, drahý Brute!“ zaječela, popadla ho do náruče a stiskla ho v objetí, až málem nemohl popadnout dech ani dosáhnout nohama na podlahu. „Och, *tata* říká, že milovat ty, kteří jsou dobří a náležejí k rodině, neznamená nic špatného, takže tebe já milovat můžu! Brute, to jsem ráda, že tě zase vidím! Pojď dál, pojď dál!“

Spustila ho opět na zem a Brutus sestřenici sledoval, jak smetá ze staré židle mocnými rozmachy stoh papírů a věder se svitkovými knihami a jak pak odkudsi loví hadr, aby sedátko tolik nehrozilo, že na Brutově toze zanechá šedé šmouhy. Postupně začal koutky jeho zkormoucených úst poškubávat lehký úsměv: úplná *slonice!* Třebaže není nijak tlustá, ba ani trochu oblá. Obryně s plochou hrudí, se širokými rameny a úzkými boky. Na sobě cosi, co by Servilia bezpochyby označila za celtovinu barvy dětské stolice.

A přesto, docházelo mu, když se jí konečně podařilo usadit jeho i sebe na židle, přesto nebylo na Porcii vlastně pranic pustého ani ošklivého, ani nepůsobila – navzdory svým rysům – nijak mužsky. Přímo jiskřila životem, a to jí propůjčovalo jistou bizarní přitažlivost, kterou by patrně většina mužů, jakmile by překonali otřes z prvního dojmu, po zásluze ocenila. Její vlasy byly prostě fantastické, stejně tak i oči. A ústa měla neskonale půvabná, k zulíbání.

Zhluboka si povzdychla, plácla se dlaněmi do kolenou (zcela nevědomky notně roztažených) a s nelíčeným potěšením ho hltala očima. „Och Brute! Ty ses vůbec nezměnil.“

Přijal to s trochu kyselým výrazem, avšak Porcii to vůbec nevyvedlo z míry; pro ni byl tím, čím byl, což pro ni ani v nejmenším neznamenalo nějaký nedostatek. Prošla

velice podivnou výchovou, v šesti letech byla zbavena matčiny péče a od té chvíle nebyla vystavena žádnému ženskému vlivu až na ona dvě léta s Marcií (která si jí ovšem ani nevšimla), a tak v ní nic a nikdo nenavodil představu o tom, co je krása a co ošklivost, ani o jakékoli jiné – alespoň pro ni – odtažité tvářnosti bytí. Brutus pro ni zkrátka byl její nejmilejší bratranec, takže nutně byl i krásný. Což přece potvrdí každý řecký filozof.

„Ty jsi ale vyrostla," řekl, a vzápětí si uvědomil, jak to jejím uším bude znít – och Brute, přemýšlej přece trochu! Ona přece dobře ví, že je přerostlá!

Jenomže ona to přijala jen v doslovném smyslu. Zařičela stejným smíchem, jakým se řehtával Cato, a předvedla v úsměvu stejné lehce vystouplé horní řezáky; i hlas měla jako on, skřípavý, halasný a nemelodický. „Prorosteš nám stropem, říká *tata!* Já už jsem o kus větší než on, i když on je veliký až dost. Musím říct," pokračovala, „že jsem docela ráda. Zjistila jsem, že mi to dodává autority. Není to zvláštní, jak na lidi dokážou zapůsobit hříčky přírody? Ale je to tak, to už jsem si ověřila."

V Brutově hlavě se rodila prazvláštní vidina, ne zrovna z těch, o jaké by právě stál; bylo to však neodolatelné pokušení představit si toho nanicovatého zmrzlíka Bibula, jak se pokouší zalehnout tenhle živoucí ohnivý sloup. Napadlo ho vůbec, jak málo se k sobě navzájem hodí?

„Tvůj otec mi říkal, že se máš provdat za Bibula."

„Och ano, není to skvělé?"

„A jsi tomu ráda?"

Přimhouřila něžné šedé oči, ne v hněvu, spíš údivem. „A proč bych neměla být ráda?"

„Nu, je o hodně starší, než jsi ty."

„O dvaatřicet let," řekla hbitě.

„Není to trochu velký odstup?" dotíral.

„Na tom nesejde," řekla Porcia

„A to, že – že je o dobrou stopu menší, ti taky nevadí?"

„Na tom taky nesejde," řekla Porcia.

„Miluješ ho?"

Zjevně právě tohle pro ni byla ta poslední věc, na které by mohlo záležet, i když to těmito slovy nevyjádřila. „Já mám ráda všechny dobré lidi, a Bibulus dobrý je. Těším se na to, doopravdy už se těším. Jen si to představ, Brute, budu mít i mnohem větší pokojíček!"

Bozi, říkal si ohromeně, vždyť ona je ještě úplné dítě! Nemá vůbec ponětí, co manželství znamená. „A nevadí ti ani to, že Bibulus už má tři syny?" vyptával se dál.

Znovu ten chechtot, to zaržání. „Hlavní věc, že nemá žádné dcery!" řekla, když se uklidnila. „S děvčaty já moc nevycházím, povětšině jsou to husy. Ti dva větší – Marcus a Gnaeus – jsou milí, ovšem ten malinký, Lucius – och, toho já prostě zbožňuju! Krásně si spolu hrajeme. Má úžasné hračky!"

Celou cestu domů měl Brutus hlavu plnou starostí o Porcii, ale sotva se o ní zmínil Servilii, uťala mu rázně řeč.

„Ta holka je imbecilní!" osopila se na něho. „A co jiného bys taky čekal? Vždyť ji vychovával ožrala a navíc ještě banda potrhlých Řeků! Učili ji koukat na všechno svrchu, na oblékání, na chování, na slušnější jídlo, na trošku té příjemné konverzace. A ona teď chodí po světě v žíněné košili a s nosem zapíchnutým do Aristotela. To *já* bych politovala spíš toho Bibula."

„Moc tím soucitem neplýtvej, *mama*,“ řekl Brutus, jenž už vystihl, jak matku nejvíc dopálit. „Bibulus je s Porcii navýsost spokojen. Získá totiž něco, co je nade všechny drahokamy světa – děvče, které je naprosto čisté a nezkažené.“

„Pche!“ prskla jen Servilia.

****

Násilnosti zuřily v Římě dál neztenčenou silou. Minul únor, krátký měsíc, jenž byl vystřídán *mercedoniem*, dvaadvacetidenní interkalací, kterou se na Pompeiův podnět rozhodlo do onoho roku vsunout kolegium pontifiků. Každý pátý den se ujal úřadu nový *interrex* a každý se znovu bezúspěšně pokusil uskutečnit volby. Všichni si stěžovali, stesky však nevedly nikam. Pompeius dal občas najevo, že když si *on* něco přeje, tak má být po jeho! Přesně jako tomu bylo s jeho zákonem deseti tribunů lidu. Ten byl schválen v polovině onoho bouřlivého února a uděloval Caesarovi souhlas, aby se od nynějška za čtyři roky mohl ucházet o úřad konsula *in absentia*. Caesar, jak si přál, má tedy své jisté. Nebude se muset vzdávat imperia tím, že by překročil posvátnou hranici Říma k osobní registraci za kandidáta, a nevystaví se tak hrozbě nějaké obžaloby.

Milo ve své kampani za zvolení konsulem pokračoval dál, narůstal však tlak, aby byl trestně stíhán. Dva mladí Appiové Claudiové nepřestávali bouřit na Foru ve jménu svého zesnulého strýce Publia, přičemž jejich hlavním argumentem bylo, že Milo své otroky propustil a nechal je tak zmizet v mlhavých dálavách. Ke své smůle se už Milo ani netěšil takové podpoře od Caelia, jaké se mu z jeho strany dostávalo bezprostředně po oné vraždě. Cicero poslušně putoval do Ravenny a po návratu pak Caeliovi se zdarem ucpal ústa. Pro ustaraného Milona to nevěstilo nic dobrého.

Neméně ustaraný byl i Pompeius; senát se i nadále se stejnou rozhodností stavěl proti jeho jmenování diktátorem.

„Ty jsi přece jeden z nejvlivnějších *optimátů*,“ říkal Pompeius Metellovi Scipionovi, „a já vím, že ty osobně proti mému ustanovení diktátorem nic nemáš. Já o ten úřad nestojím, to ty dobře víš! Kvůli tomu o té věci vůbec nehovořím. Já jen nemohu pochopit, proč jsou Cato a Bibulus tak silně proti. Anebo Lucius Ahenobarbus. A kdokoli z těch dalších. Cožpak jim nejde o to dosáhnout tu klidu za každou cenu?“

„Téměř za každou,“ odpověděl Metellus Scipio obezřetně; byl totiž pověřen určitým posláním a zabralo mu celé dlouhé hodiny, než si svou roli za pomoci Catona a Bibula nacvičil. Ne ovšem že by jeho úmysly byly tak zářivě čisté, jak se domníval Cato s Bibulem. Metellus Scipio byl totiž v této chvíli dalším ustaraným člověkem.

„Jak to ’téměř‘?“ zamračil se Pompeius.

„Na to samozřejmě existuje odpověď, a já jsem byl pověřen, abych ti ji sdělil, Magne.“

Magická proměna se konečně stala skutkem! Metellus Scipio ho oslovil „Magne“! Och, ta radost. Och, jak sladce to zní! Och, to vítězství! Pompeius přímo povyrostl, na rtech se mu šířil úsměv.

„Tak mi ji pověz, Scipione.“ Už ne „Metelle“.

„Co kdyby senát souhlasil s tím, aby ses stal konsulem bez kolegy?“

„Myslíš jediným konsulem? Bez žádného dalšího?“

„Ano.“ Metellus Scipio svraštil čelo samým úsilím, aby si přesně vybavil, co má za úkol říci, a pak pokračoval. „To, co na ustanovení diktátora vadí všem nejvíc, je jeho

nedotknutelnost, Magne. Nelze ho volat k odpovědnosti za nic, co jako diktátor učiní. A od Sullových časů už tenhle úřad nevzbuzuje v nikom důvěru. Nejsou to jen *boni*, kdo se proti tomu staví. Jezdci z prvních osmnácti centurií se vzpouzejí ještě daleko víc, to mi věř. Však také právě na ně dopadla Sullova pěst nejtvrději – šestnáct set z nich zahynulo za Sullových proskripcí.“

„Ale proč bych já někoho proskriboval?“ otázal se Pompeius.

„To já vím, to já dobře vím! Jenomže takhle naneštěstí neuvažují všichni.“

„A proč? Já přece *nejsem* Sulla!“

„Ano, i tohle je mi jasné. Jsou ale lidé, kteří jsou přesvědčeni, že to neplyne z povahy muže, jenž je touhle úlohou pověřen, ale že to tkví v tom úřadě samém. Chápeš, co mám na mysli?“

„Ovšemže ano. Že prostě každý, kdo je ustanoven diktátorem, se z té moci pomátne.“

Metellus Scipio se opřel nazad. „Přesně tak.“

„Jenomže já takový nejsem, Scipione.“

„Já to vím, mně je to jasné! Ale mně to nevyčítej, Magne! Jezdci z *osmnáctky* se ustanovení diktátora brání zrovna tak jako Bibulus a Cato. Stačí, aby někdo vyřkl slovo ’proskripce‘, a všichni zezelenají.“

„Zatímco,“ řekl Pompeius zamyšleně, „jediný konsul v úřadě je svázán všemi zákony a pravidly. Klidně ho pak můžou hnát před soud, aby se ze své činnosti zodpovídal.“

Pokyn zněl, aby se přes tuhle poznámku přenesl, jako by to byla samozřejmost, a Metellus Scipio svou úlohu sehrál přímo výtečně. „To ovšem *v tvém případě*, Magne, nepředstavuje sebemenší potíž. Ty přece nepodnikneš nic, z čeho by ses musel zodpovídat soudu.“

„To je pravda,“ rozjasnil Pompeius tvář.

„Kromě toho ti bude náležet – pokud jde o konsulát bez kolegy – jasné prvenství. I když tu ovšem i v minulosti nastaly případy, kdy konsul vykonával svůj úřad třeba i po několik měsíců sám – poté, co došlo k úmrtím obou konsulů a *omina* nepřipouštěla ustanovení více než jednoho *konsula suffecta* Jako třeba za konsulátu Quinta Marcia Rega.“

„A jako v roce konsulátu Julia a Caesara!“ dodal se smíchem Pompeius.

Jelikož Caesarovým kolegou byl tehdy Bibulus, jenž vládnout společně s Caesarem odmítal, nebyla to právě poznámka, která by Metella Scipiona nějak zvlášť pobavila, polkl však a přešel ji mlčky. „Dalo by se říci, že stát se konsulem bez kolegy je to nejmimořádnější ze všech mimořádných pověření, jaké ti kdy bylo nabídnuto.“

„Opravdu se to domníváš?“ vyptával se dychtivě Pompeius.

„Ale ano. O tom nemůže být pochyb.“

„Proč tedy ne?“ Pompeius napřáhl pravici. „Jsme dohodnuti, Scipione, platí!“

Stiskli si ruku a Metellus Scipio se rychle zvedal – s nesmírnou úlevou, že se svého úkolu zhostil způsobem, který snad plně uspokojí Bibula, a hlavně rozhodnut zmizet dřív, než mu Pompeius stačí položit nějakou otázku, která by nebyla na seznamu těch, které se musel naučit nazpaměť a na kterou nebyl připraven.

„Ty ale nevypadáš zrovna šťastně, Scipione,“ řekl mu Pompeius cestou ke dveřím.

Jakpak odpovědět na tohle? Nepouští se na nebezpečnou půdu? Po krátké úporné úvaze se Metellus Scipio rozhodl pro upřímnost. „Však já právě teď moc šťastný nejsem,“ řekl.

„A proč to?“

„Plancus Bursa všude roznáší, že mne hodlá obžalovat z uplácení v kampani k volbám konsulů.“

„*Skutečně*?“

„Obávám se, že je to tak.“

„Ale, ale!“ zvolal Pompeius pohoršeně. „To tak přece nemůžeme nechat! Nu, pokud mi bude dovoleno stát se konsulem bez kolegy, Scipione, neměl by být problém smést tohle ze stolu.“

„Opravdu?“

„Ničeho se neboj a klidně spi! Já mám u toho přítele Planka Bursy ledacos schováno. Nu, žádný můj přítel to samozřejmě není, ale ty mi jistě rozumíš.“

Metellovi Scipionovi jako by ze srdce spadl obrovský balvan. „Magne, *natrvalo* ti zůstanu přítelem!“

„Výtečně,“ řekl spokojeně Pompeius. Doprovázel ho osobně až k vratům. „Co říkáš, Scipione, nepřišel bys zítra na večeři?“

„Velice rád.“

„A myslíš, že by se chuděře Cornelii Metelle chtělo tě doprovodit?“

„Myslím, že přijde velice ráda.“

Pompeius za hostem zavřel vrata a zvolna se ubíral do své pracovny. Jak užitečné je mít pod palcem tribuna lidu, o němž nemá nikdo ani tušení, že je koupený! Plancus Bursa stojí i za ten poslední sestercius, co dostává. Správný chlap. Pomocník, jak se patří!

Před očima mu vytanula představa Cornelie Metelly; potlačil povzdech. Žádná Julia to věru není. Po pravdě řečeno vypadá trochu jako velbloudice.

Není sice přímo nehezká, to ne, ale je tak nesnesitelně upjatá! Ani bavit se pořádně nedokáže, třebaže pusu nezavře. Pokud zrovna nemele něco o Zénónoví nebo Epikúrovi (oba tyhle filozofické systémy se jí příčí), žvaní o Platónovi nebo Thúkydidovi. Cítí se povznesena nad mimus i frašky, ba i nad aristofanovskou komedii. Ale co…, ono to s ní nějak půjde. Ne že by měl Pompeius v úmyslu si o ni říkat. Jen ať si ho Metellus Scipio pěkně požádá sám. Když to mohl udělat i Caesar, je to až dost dobré i pro Metella Scipiona.

Caesar! Ten, co nemá další dceru ani žádnou neteř. Och, ten se nám řítí do zkázy! A konsul bez kolegy bude přesně tím, kdo mu nastaví nohu. Dostal sice svůj zákon deseti tribunů lidu, ale to ještě neznamená, že mu i nadále půjde všechno takhle hladce. Zákony se dají zrušit. Anebo nahradit jinými, pozdějšími zákony. Zatím ať si Caesar pěkně sedí v klidu a domnívá se, že má všechno pod střechou.

*** * ***

Osmnáctého dne vsunutého měsíce *mercedonia* povstal na schůzi senátu konané na Martově poli Bibulus a přednesl návrh, aby byl ke kandidatuře na úřad konsula vyzván Pompeius Magnus, avšak bez kolegy. *Interregem* byl v tom čase vynikající právník Servius Sulpicius Rufus, jenž s hlubokou vážností naslouchal ohlasům ozývajícím se ze senátorských řad, jak se na proslulého soudce slušelo.

„To je naprosto protiústavní!“ vykřikl Caelius z tribunské lavice, aniž se namáhal vstát. „Nic takového, jako je konsul bez kolegy, prostě neexistuje! Proč jednoduše neustanovíte Pompeia diktátorem? Bylo by to vyřízeno!“

„Jakákoli přiměřeně zákonná vláda je lepší než žádná vláda vůbec, za předpokladu, že je před zákonem odpovědná za všechny své počiny," řekl Cato. „Já s takovým opatřením souhlasím."

„Žádám senát o hlasování rozestoupením," řekl Servius Rufus. „Nechť všichni, kdo jsou pro to, aby bylo Gnaeovi Pompeiovi Magnovi dovoleno ucházet se o zvolení konsulem bez kolegy, přejdou na mou pravou stranu. Ti, kdo jsou proti tomuto návrhu, ať se laskavě postaví po mé levici."

Jedním z mála mužů, kteří stanuli po levici Servia Rufa, byl Brutus, jenž se zúčastnil své první schůze senátu vůbec. „Nemohu hlasovat pro muže, který zavraždil mého otce," řekl hlasitě a s hlavou vztyčenou.

„Nuže," pravil Servius Rufus, když přelétl očima davy senátorů po své pravici, „dám svolat centurie k volbám."

„A k čemu to?" houkl Milo, jenž rovněž zůstal nalevo od něho. „Bude snad i nám ostatním kandidátům dovoleno ucházet se o tento úřad? To jest naprosto o totéž? O úřad konsula bez kolegy?"

Servius Rufus povytáhl obočí. „Samozřejmě, Tite Annie."

„Proč raději neušetřit čas, peníze a tu cestu na Martovo pole k hlasování?" pokračoval roztrpčeně Milo. „Jaký bude výsledek, stejně všichni víme."

„Pověření na základě pouhého výroku senátu bych přijmout nemohl," řekl Pompeius veledůstojně. „Nechť se konají volby."

„Pak bychom ovšem potřebovali zákon, kterým by se rušil *lex Annalis*!" křičel Caelius. „Ucházet se o úřad konsula dříve, než uběhlo deset let od mužova posledního konsulátu, je nezákonné. Jsou to teprve dva roky, co byl Pompeius podruhé konsulem."

„Máš plnou pravdu," řekl Servius Rufus. „Otcové senátoři, žádám vás o další hlasování k návrhu, aby senát doporučil shromáždění všeho lidu schválit *lex Caelia*, jímž se Gnaeovï Pompeiovi Magnovi dovoluje ucházet se o úřad konsula už nyní."

Jak sladká odplata vůči Caeliovi!

*** * ***

Začátkem března už byl Pompeius Veliký konsulem bez kolegy a věci se daly do pohybu. V Capui tábořila legie určená pro Sýrii; Pompeius ji povolal do Říma a s její pomocí udeřil proti pouličním bitkám. Nevyžadovalo to ani přílišné úsilí; už v okamžiku, kdy centurie zvolily na Martově poli Pompeia konsulem, stáhl Sextus Cloelius všechny své chlapy z ulic a uliček a přihlásil se u Pompeia o dohodnutou tučnou odměnu, která mu byla přeochotně vyplacena.

Proběhly i ostatní volby, což znamenalo, že byl Marcus Antonius zcela oficiálně určen za Caesarova kvestora – a že do svých úřadů také nastoupili všichni prétoři, aby zahájili jednání soudů a vyřídili hory pozdržených pří. Od konce předloňského roku neproběhl jediný proces, to vše kvůli rozbrojům a zmatkům panujícím po pět měsíců předchozího roku, kdy ještě prétoři vykonávali úřad. A tak konečně stanuli před soudem i muži jako Aulus Gabinius, bývalý správce v Sýrii, jenž byl sice zproštěn obvinění z velezrady, avšak stále ještě se měl odpovídat ze zneužití úřední moci.

Gabinius totiž přijal úkol vrátit Ptolemaiovi Aulétovi jeho egyptský trůn, poté co ho svrhli rozezlení Alexandrijci. Nešlo přitom o akci podloženou řádným rozhodnutím senátu. Gabinius se jednoduše chopil nabídky a příležitosti. Šeptalo se, že odměna za to měla činit deset tisíc talentů ve stříbře. Snad se **o** takové částce skutečně jednalo, jisté

ovšem bylo, že Gabinius neobdržel ani zlomek tohoto obnosu. Což ovšem na tribunál pro vydírání sebeméně nezapůsobilo; za vlažné Ciceronovy obhajoby Gabinius proces prohrál, byl shledán vinným a odsouzen k pokutě deseti tisíc talentů. Jelikož však nedokázal sehnat ani desetinu této závratné sumy, odebral se Gabinius do vyhnanství.

Lépe Cicero uspěl při obhajobě Gaia Rabiria Postuma, bankéře titěrné postavy, jenž poté, co se král vrátil opět na trůn, dokázal dokonale zreorganizovat egyptské finance. Jeho původním úkolem bylo vymoci dluhy, které Ptolemaios Aulétés nadělal u jistých římských senátorů (jedním z nich byl i Gabinius) a u určitých lichvářů, kteří ho hojně podporovali v době jeho exilu. Do Říma se Rabirius Postumus nicméně vrátil se zcela prázdným měšcem; tam pak obdržel vysokou půjčku od Caesara, a teprve poté se ze svých egyptských ztrát zotavil. Byl zproštěn viny, neboť Cicero předstoupil s obhajobou stejně nabitou fakty a stejně zdrcující, jako byla jeho někdejší obžaloba Gaia Verra. Nyní měl tedy Rabirius Postumus volné ruce, aby se mohl věnovat Caesarovým záležitostem.

Roztržka mezi Ciceronem a Attikem samozřejmě netrvala navěky; opět se už přátelili, psali si, kdykoli Atticus odcestoval za obchodem, a scházeli se, jakmile byli oba v Římě anebo jakmile se oba náhodně vyskytli ve stejném městě.

„Hrne se na nás hotový příval zákonů," říkal Atticus podmračeně; nebyl Pompeiovi právě nakloněn.

„A některé z nich se málokomu líbí," řekl Cicero. „I chudák starý Hortensius už se ozval. A také Bibulus a Cato, což je pochopitelné. Překvapivé ovšem je, že právě oni přišli s návrhem, aby byl Magnus zvolen konsulem bez kolegy."

„Snad se obávali," řekl zamyšleně Atticus, „že by se Pompeius mohl zcela zmocnit vlády ve státě a na jakékoli zákony prostě zapomenout. Tak to přece v podstatě udělal Sulla."

„Nicméně," rozjasnil tvář Cicero, „Caelius a já se chceme postarat, aby alespoň někteří původci toho všeho dostali, co jim patří. Jakmile složí Plancus Bursa a Pompeius Rufus úřad tribunů lidu, hodláme je obžalovat z podněcování násilí." Pousmál se. „Když už dal Magnus vepsat na tabule nový zákon o veřejném násilí, proč bychom ho nevyužili i my?"

„Mohl bych uvést jméno muže, který naším novým konsulem bez kolegy není nijak zvlášť nadšen," řekl Atticus.

„Máš na mysli Caesara?" Cicero, jenž nepatřil k Caesarovým obdivovatelům, se rozzářil. „Och, to se Magnovi povedlo opravdu krásně! Líbám mu za to obě ruce i nohy!"

Avšak Atticus, jenž o Caesarovi soudil mnohem střízlivěji, zavrtěl hlavou. „Vůbec se mu to nepovedlo," řekl stroze, „a jednoho krásného dne za to budeme všichni draze platit. Když už se Pompeius rozhodl, že by Caesarovi nemělo být dovoleno ucházet se o úřad konsula *in absentia*, z jakých důvodů nejprve přiměl deset tribunů lidu dát schválit ten jejich zákon, podle něhož to Caesar udělat smí? A teď si prosadí nový zákon, jímž se kandidatura *in absentia* zapovídá všem, včetně Caesara."

„Cha! Však se také všichni Caesarovi nohsledi jaksepatří rozječeli!"

Jelikož Atticus byl jedním z těch, kdo se ozval velice důrazně, byl by už málem odsekl štiplavou poznámkou, ale pak se raději hryzl do jazyka. K čemu to? Ani všem advokátům, co jich dějiny znaly, by se nepovedlo Cicerona přimět, aby se na věc zkusil podívat Caesarovýma očima. Od záležitosti s Catilinou něco takového prostě nepřicházelo v úvahu. A jako většina zpanštělých venkovánků ani Cicero ze své zášti nedokázal slevit. „Nu dobrá," řekl Atticus, „a proč by také neječeli? Své zájmy přece

obhajuje každý. A když se někdo chová tak, že prohlásí ’Ouha, na něco jsem zapomněl!‘, a navěsí na svůj zákon ještě dovětek, jímž uděluje Caesarovi výjimku, načež jako by opomene tenhle dodatek dát vtělit do bronzových desek, je to prostě hanebnost. Podlá a ubohá špinavost. Víc by se mi asi bylo zamlouvalo, kdyby jen pokrčil rameny a řekl: ’Caesar má smůlu, bude se s tím muset vyrovnat!‘ Jenomže Pompeiovi stoupla do hlavy ta moc, kterou získal. Až příliš velká moc, a on jí nedokáže využívat dostatečně odpovědně. Nikdy jí totiž neuměl využít dost moudře, už od chvíle, kdy připochodoval po Via Flaminia se třemi legiemi – jako dvaadvacetiletý mladíček! – a pomohl Sullovi zadupat Řím do prachu. V ničem se Pompeius nezměnil. Jenom zestárnul, ztučněl a zchytral.“

„I vychytralost je někdy potřebná,“ bránil ho Cicero; byl odjakživa Pompeiovým přívržencem.

„Jen pokud je oběť ochotná sednout na lep. A mně se vůbec nezdá, Cicerone, že by Caesar byl taková snadná kořist. Ten má poschováváno víc mazanosti v pouhém malíčku, než by ji Pompeius shledal v celé té své otylé figuře, a navíc jí dokáže daleko účelněji využívat. Nesnáz je v tom, že Caesar je zároveň i rovný chlap, ten nejpřímější, jakého já znám. Pro Caesara se lstivost zdaleka nestala návykem, lest je pouhou nezbytnou součástí jeho výzbroje. Když se Pompeius rozhodne podvádět, začne se postupně do svých sítí sám zamotávat. Ano, tahá za jednotlivé nitky dobře. Ale je to pořád jenom pavučina. Zatímco Caesar rovnou utkává jakousi velkou tapiserii. Já pořád ještě nedokážu pochopit, co vlastně bude zobrazovat, ale bojím se ho. Ne z týchž důvodů, z jakých se ho obáváš ty. Ale strach z něho mám!“

„To je nesmysl!“ zvolal Cicero.

Atticus zamhouřil oči a povzdychl si. „Zdá se, že Milo přece jen půjde před soud. Jak hodláš v tom případě sladit své závazky?“ otázal se.

„To je jen jiná forma, jak říct, že si Pompeius nepřeje, aby z toho Milo vyvázl,“ řekl Cicero stísněně.

„Nepřeje si, aby z toho Milo vyvázl.“

„Já bych skoro řekl, že je mu jedno, jestli se z toho Milo vyzuje, anebo ne.“

„Prober se, Cicerone! Samozřejmě že mu to není jedno! On k tomu Milona povzbudil, to ti přece musí být jasné!“

„Nic takového mi není jasné.“

„Jak myslíš. Budeš tedy Milona obhajovat?“

„Ani spojená vojska Parthů a Arménů by mi v tom nedokázala zabránit!“ prohlásil Cicero.

*** * ***

K procesu s Milonem došlo v samém středu zimy, jenž nastal (i po vsunutí oněch dvaadvaceti mimořádných dnů) čtvrtého dne měsíce *aprilis*. Soudu předsedal Lucius Domitius Ahenobarbus, žalobci byli oba mladí Appiové Claudiové za přispění dvou patricijských Valeriů, Nepota a Leona, a starého Herennia Balba. Složení obhajoby bylo přímo olympské: Hortensius, Marcus Claudius Marcellus (plebejský Claudiovec, nesouvisící s Clodiovou rodinou), Marcus Calidius, Cato, Cicero a Milonův švagr Faustus Sulla. Milonovi stranil i Gaius Lucilius Hirrus, jelikož však to byl Pompeiův přímý bratranec, víc než svým postojem k obhajobě přispět nemohl. Jako poradce se přišel nabídnout i Brutus.

Pompeius měl do všech podrobností promyšleno, jak by mělo toto ukázkové přelíčení, vedené už podle jeho nejnovějšího zákona o veřejném násilí, vypadat; žaloba neměla znít jako obvinění z vraždy, neboť žádnou vraždu nikdo vlastně neviděl. Novinkou mezi jiným bylo, že porota byla vybírána až v samotný den zahájení procesu; jedenaosmdesát porotců, z nichž toliko jedenapadesát mělo posléze v porotě zasednout, vylosoval osobně Pompeius. Čas, který zbýval pro určení těchto konečných jedenapadesáti členů poroty, naprosto nepostačoval k podsunutí úplatků. Svědci měli být vyslechnuti v průběhu tří dnů, čtvrtého dne měli své výpovědi stvrdit přísahou. Všichni byli podrobeni křížovému výslechu. Na sklonku čtvrtého dne měl celý tribunál a všech jedenaosmdesát potenciálních porotců sledovat, jak je jméno každého z nich napsáno na malou dřevěnou kuličku a jak jsou pak všechny kuličky uloženy a uzamčeny ve sklepeních pod Saturnovým chrámem. A teprve za úsvitu pátého dne se mělo vylosovat oněch jedenapadesát mužů, přičemž jak žalobce, tak obhájci měli právo vznést námitku proti patnácti z nich.

Otroků svědčilo před tribunálem jen velice málo, Milo si jako svědka nevedl žádného. Prvého dne byli hlavními svědky obžaloby Attikův bratranec Pomponius a Gaius Causinius Schola – Clodiovi přátelé, kteří ho osudného dne doprovázeli. Křížovému výslechu za obhajobu je podrobil Marcus Marcellus a zhostil se svého úkolu nadmíru dobře. Když si vzal do práce Scholu, začalo pár členů tlup Sexta Cloelia tropit takový rámus, že soud jednání vůbec neslyšel. Pompeius přelíčení přítomen nebyl; prodléval na opačné straně Fora, kde vyřizoval žaloby fisku, a to přímo před vraty státní pokladny. Ahenobarbus poslal Pompeiovi vzkaz se stížností, že za těchto okolností nemůže přelíčení dál vést, a jednání odročil.

„Je to ostudné!“ postěžoval si Cicero Terentii, když dorazil domů. „Doufám jen, že s tím Magnus něco podnikne.“

„Myslím, že si s tím poradí,“ řekla Terentia nepřítomně; hlavu měla plnou docela jiných věcí. „Tullia je rozhodnutá, Marku. S Crassipedem se chce okamžitě rozvést.“

„Och, proč jen se všechno musí vždycky sesypat najednou? Nemám pomyšlení na to, abych začal jednat s Neronem, dokud nebude tahle moje kauza u konce! A nějaké jednání si to naléhavě žádá – doslechl jsem se už, že Nero pomýšlí na sňatek s některou z těch Pulchrových holek.“

„Jedno pěkně po druhém,“ řekla Terentia až podezřele slaďounce. „Já si vůbec nemyslím, že vzápětí po tom všem, co si užila v tomhle manželství, se dá Tullia hned teď přemluvit k nějakému dalšímu. Nezdá se mi ostatně, že by se jí ten Nero nějak zvlášť zamlouval.“

Cicero na ni vypoulil oči. „Udělá to, co se jí řekne!“ vybuchl.

„Udělá to, co bude *chtít* udělat!“ zavrčela Terentia, a bylo po sladkosti. „Není jí už osmnáct, Cicerone, ale pětadvacet. Nemůžeš ji pořád postrkovat do sňatků bez lásky, střižených jen a jen podle ambicí své vlastní kariéry!“

„Jdu,“ pravil Cicero odcházeje bez večeře do pracovny, „sepsat svou řeč k Milonově obhajobě.“

Jen zřídkakdy obětoval advokát tak svrchované profesionality, jakou se mohl pyšnit Cicero, obhajovacímu projevu tolik času a péče. Již v prvním konceptu se řadil k tomu nejlepšímu, co kdy vytvořil. Bylo to nezbytné, neboť všichni ostatní členové skupiny obhájců vyslovili souhlas s tím, že přenechají veškerý svůj čas vyhrazený projevům Ciceronovi. Na něm tedy spočívala celá váha odpovědnosti za to, že řeč to bude tak skvělá, aby výrok poroty zněl ABSOLVO. Strávil nad ní proto celou řadu hodin úporné

práce, uždiboval přitom z mísy olivy, vajíčka a nakládané okurčičky, až se posléze odebral na lože uspokojen tím, jak dokonale se mu jeho řeč vyvedla.

Ráno se odebral na Forum, kde shledal, že si Pompeius zatím neméně zdařile – leč drastičtějšími prostředky – poradil se situací. Otevřený prostor v dolní části Fora, kde si Ahenobarbus zřídil svůj tribunál, obstoupili širokým kruhem vojáci a vně této hradby bez ustání procházely vojenské hlídky; po příslušnících pouličních band nebylo nikde ani stopy. Výtečně, říkal si s potěšením Cicero. Jednání alespoň proběhne v naprostém klidu a pokoji. Teď se nejdřív podíváme, jak Marcus Marcellus na kousíčky rozcupuje toho Scholu.

Pokud Marcus Marcellus Scholu dočista nerozkouskoval, stačil na jeho svědectví alespoň nadělat nemálo uzlíků. Po tři dny svědkové vypovídali a podstupovali křížové výslechy; čtvrtého dne své výpovědi odpřisáhli a soud sledoval jedenaosmdesát dřevěných kuliček se jmény jedenaosmdesáti senátorů, jezdců či *tribunů aerarii*. Včetně jména Marka Porcia Catona, jenž tu vystupoval nejen v úloze obhájce, ale současně i jako možný porotce.

Ciceronův projev zatím dostal dokonalou podobu; jen zřídka odvedl jeho autor lepší výsledek. Napomohlo i to, že nebývalo běžné, aby mu advokátští kolegové tak velkomyslně poskytli své řečnické lhůty. Žaloba bude mít ke shrnutí dvě hodiny, obhajoba poté tři. Celé tři hodiny získá jen a jen pro sebe! Oh, čeho všeho se v takovém čase dá dosáhnout! Cicerona už se zmocňovalo radostné očekávání řečnického triumfu.

U konsulára Ciceronova postavení představoval návrat domů vždy nebývalou podívanou. Doprovázely ho davy klientů; dva nebo tři nadšenci, kteří vytrvale zaznamenávali kdejakou Ciceronovu duchaplnost, trvale číhali poblíž s voskovými tabulkami pro případ, že by zazněl nějaký ten bonmot; všude hloučky obdivovatelů, kteří se dohadovali, čím asi své posluchače Cicero nazítří oslní. A on sám byl zatím samý úsměv, rozkládal, lovil v paměti nějakou tu moudrost, která by přiměla ony dva tři sběratele začít jeho slova horečně rýt do vosku. Naprosto to nebyl ten nejvhodnější okamžik k doručování nějakých osobních vzkazů. A přece, když trochu funící Cicero začal zdolávat Vestiny schody, mihl se kdosi kolem něho a vtiskl mu do ruky ruličku. Prapodivné zvyky! Proč ji vlastně hned na místě neotevřel a sdělení si nepřečetl, sám dobře nevěděl. *Tušení…*

Teprve když osaměl ve své pracovně, rozvinul ji, pečlivě ji pročetl, svraštil čelo a posadil se. Vzkaz byl od Pompeia a obsahoval pouze pokyn, aby se k němu ještě toho večera dostavil do jeho vily na Martově poli. Sám, prosím. Ciceronův správce ho uvítal zprávou, že večeře už je na stole; jedl sám, ale nijak nelitoval, že se Terentia hněvá. Co mu jen může Pompeius chtít? A k čemu to tajnůstkářství?

Sotva dojedl, vydal se na cestu zkratkou, která se nikde nepřibližovala Foru; po Kakových schodech seběhl dolů na Forum Boarium a tudy pak na Circus Flaminius, za nímž stálo Pompeiovo divadlo, kolonáda o stu sloupech, senátní jednací síň – a vila. Pousmál se při vzpomínce, jak tuhle vilu kdysi přirovnal k převozní lodičce vlečené za korábem. Nu, je to skutečně tak. Ne že by byla malá, ale v tomto stavebním spojení působila jako trpaslík.

Pompeius byl sám, bujaře Cicerona uvítal, namíchal mu skvělé bílé víno se zvlášť dobrou pramenitou vodou.

„Na zítřek už máš všechno připraveno?“ otázal se velikán velikánovitě a pootočil se na lehátku, tak aby na Cicerona na jeho opačném konci dobře viděl.

„Nikdy jsem nebyl připraven lépe, Magne. Je to skutečně krásná řeč!“

„A povede k tomu, že bude Milo osvobozen, co?“

„Podstatně by k tomu měla přispět, to ano.“

„Aha.“

Dlouhou chvíli neříkal Pompeius vůbec nic, jen hleděl přes Ciceronovo rameno tam, kde na stolku u stěny stály zlaté hrozny, jež dostal darem od Žida Aristobúla. Pak obrátil zrak k Ciceronovi a upřeně se na něho zahleděl.

„Já nechci, abys tu řeč pronesl,“ řekl Pompeius.

Ciceronovi poklesla brada. „Cože?“ otázal se přihlouple.

„Nechci, abys tu řeč pronesl.“

„Ale – ale – to přece musím! Připadly mi celé tři hodiny vyhrazené ke shrnutí obhajoby!“

Pompeius vstal a přešel k zavřeným velkým dvoukřídlým dveřím vedoucím z jeho pracovny do peristylové zahrady; byly zhotoveny z litého bronzu a nádherně zdobeny výplněmi zobrazujícími boj Lapithů s Kentaury. Šlo o věrné kopie skulptur z Parthenónu, až na to, že onu předlohu tvořily mramorové basreliéfy.

Pompeius promluvil k jejich levému křídlu. „Nechci, abys tu řeč pronesl, Marku,“ opakoval potřetí.

„*Proč*?“

„Aby nemohla Milonovi dopomoci k osvobozujícímu rozsudku,“ sdělil Pompeius jednomu z Kentaurů.

Ciceronovi hořely tváře, cítil, jak mu po šíji stéká stružka potu, uvědomoval si, že se mu chvějí ruce. Olízl si rty. „Uvítal bych nějaké vysvětlení, Magne,“ řekl s takovou mírou důstojnosti, jaké jen byl schopen, a zaťal pěsti, aby zvládl ten třes.

„Skoro bych byl soudil,“ hovořil Pompeius nezaujatě ke kentauřímu zadku s vystouplými překrvenými žílami, „že důvod je zřejmý. Pokud se z toho Milonovi podaří vyváznout, stane se hrdinou přinejmenším pro půlku Říma. Což znamená, že příští rok bude zvolen konsulem. A Milo už mě nemá příliš v lásce. V okamžiku, kdy složím své imperium, což se stane během tří let, obžaluje mě. Jako vážený a ze všeho očištěný konsulár bude mít dostatek vlivu a moci. Nehodlám strávit zbytek života tím, čím ho stráví Caesar – uhýbáním před licoměrně vymýšlenými obviněními ze všeho možného, od velezrady až po vydírání. Jestliže bude Milo naopak odsouzen, půjde do doživotního vyhnanství. A já budu v bezpečí. Takže tohle je odpověď na to tvoje proč.“

„Ale – ale – Magne, to já přece nemohu!“ zalykal se Cicero.

„Ale můžeš, Cicerone. A co víc, ty to také uděláš.“

S Ciceronovým srdcem se dělo cosi podivného, oči mu zastřelo předivo mlhy; sevřel víčka a několikrát se zhluboka nadechl. Bázlivý byl, to ano, ale zbabělec ne. Jakmile v něm převládl pocit nespravedlivosti a křivdy, dokázal se vzmužit k překvapujícímu vzdoru. A tak tomu bylo teď, když opět otevřel oči a upřel je na Pompeiova zavalitá záda obepnutá tenkou tunikou. V místnosti bylo teplo.

„Ty po mně chceš, Pompeie, abych pro svého klienta učinil míň, než je v mých schopnostech,“ řekl. „Já chápu, proč to žádáš. Jenomže nemohu souhlasit s podvodným zmanipulováním tohoto sporu. Neprobíráme přece jen kdovíjaký závod vozíků v cirku! Milo je můj přítel. Udělám pro něho, co jen dokážu, ať budou důsledky pro mne jakékoli.“

Pompeius přešel zrakem k jinému Kentaurovi; tomu právě jeden z Lapithů vháněl oštěp do jeho lidské hrudi. „Jsi rád naživu, Cicerone?“ otázal se konverzačním tónem.

Třes sílil; čelo si musel Cicero otřít záhybem togy. „Ano, naživu jsem rád,“ šeptl.

„Myslel jsem si to. Koneckonců sis ještě neužil druhého konsulátu, a je tu ještě i úřad censora.“ Zraněný Kentaur byl zřejmě neobyčejně zajímavý; Pompeius se shýbl,

aby si mohl lépe prohlédnout ono místo, kde do něho oštěp vnikal. „Záleží to teď jen na tobě, Cicerone. Pokud zítra promluvíš natolik dobře, abys z toho Milona vysekal, můžeš se s tímhle vším rozloučit. Tvůj příští spánek bude už ten věčný."

Rukou, kterou celou tu dobu držel na klice, Pompeius dveře rozrazil a vyšel ven. Cicero seděl na lehátku, lapal po dechu, dolní ret skousnut, kolena roztřesená. Čas míjel, Cicero ztratil představu, jak dlouho už. Konečně se však opřel oběma rukama o lehátko a pomalu se zvedal. Nohy se mu nepodlomily. Zkusil udělat krok, vydal se vpřed. A šel a šel.

Teprve na samém úpatí Palatinu mu plně došlo, co že se to právě provalilo. Co mu odhalil sám Pompeius! Že totiž Publius Clodius zemřel na jeho příkaz; že Milo byl jeho nástrojem; že ostří tohoto nástroje je nyní otupeno, že už je bez užitku; a že pokud on, Marcus Tullius Cicero, neudělá, co se mu řeklo, zemře zrovna tak jako Publius Clodius. Kdo by to asi pro Pompeia vykonal? Sextus Cloelius? Och, svět je přece plný Pompeiových pomáhačů! Ale *oč* vlastně jde tomu Pompeiovi z Picena? A jak do toho všeho zapadá Caesar? Ano, to je jeho dílo! Clodius nesměl zůstat naživu a stát se prétorem. Tak rozhodli ti dva.

V temnotě své ložnice se rozplakal. Terentia sebou pohnula, zamumlala, převalila se na bok. Cicero se zarazil, zabalen do tlusté přikrývky vyšel opět do ledově studeného peristylu a tam plakal nad Pompeiem stejně tak jako nad sebou samým. Onen živý, schopný a neobyčejně rázný sedmnáctiletý jinoch, jehož poznal za bojů Pompeia Strabona s Italiky v Picenu, patří už dávno, dávno minulosti. Věděl snad už tenkrát, že jednoho dne upotřebí toho neohrabaného a nešťastného Cicerona jako svého nástroje? To proto k němu tehdy projevil takovou náklonnost? To proto tehdy zachránil nešikovi Ciceronovi život? Aby mu v daleké budoucnosti mohl pohrozit, že mu vezme, co mu daroval?

* * *

Za úsvitu se Řím vždy budil ruchem a šumem, třebaže ani za noci neustávaly uzounkými uličkami rachotit vozy naložené nejrůznějším zbožím. Tovarem, jenž se po rozednění měl objevit na pultech anebo jenž měl být dál zpracováván v některé z dílen či sléváren, jen co Řím vskutku vstane a se zíváním se probere, aby započal s oním nejvážnějším ze všech konání, s vydělávání peněz.

Když však pátého dne Milonova procesu před Ahenobarbovým mimořádně svolaným tribunálem pro veřejné násilnosti začalo slunce stoupat na obloze výše a výše, Řím jako by se přikrčil strachem. Pompeius město doslova uzavřel. Uvnitř Serviových hradeb nezapočala žádná činnost; žádná z jídelniček neodkryla posuvná dvířka do ulice, aby nabídla snídani, žádná taverna nesvinula žaluzie, v žádné z pekáren se nerozhořela pec, nikdo nerozložil na tržišti ani jeden stánek, žádná ze škol se neuchýlila do tichého koutku, žádná banka ani směnárna se nevytasila se svými abaky, svoje krámky neotevřeli prodavači knih ani šperků, do práce se nevydal žádný otrok ani žádný svobodný muž, ani kolegia křižovatek a kluby a bratrstva všeho druhu se nesešly, aby nějak zaplnily hodiny volného dne.

Ticho bylo až ohromující. Každá z ulic vedoucích na Forum byla přehrazena kordonem zasmušilých a nemluvných vojáků a samotné Forum se ježilo oštěpy tyčícími se nad povlávajícími pernatými chocholy na přilbách Syrské legie. Dva tisíce mužů obsadilo onoho mrazivého rána devátého dubnového dne Forum, další tři tisíce

stály v pohotovosti ve městě. Ti, kdo byli nuceni se procesu s Milonem zúčastnit – zhruba stovka mužů a pár žen – se jako náměsíčníci shromáždili na Foru, třásli se chladem a nervózně se rozhlíželi kolem sebe.

Pompeius už mezitím zahájil jednání svého tribunálu před dveřmi státní pokladny v podzemí Saturnova chrámu a sledoval probíhající fiskální kauzy, zatímco Ahenobarbus vyslal své liktory, aby přinesli ze sklepení dřevěné kuličky a losovací džbány. Marcus Antonius tlumočil námitky k vylosovaným porotcům jménem obžaloby, Marcus Marcellus činil totéž jménem obhájců; když bylo taženo Catonovo jméno, obě strany jen kývly.

Trvalo dvě hodiny, než bylo vybráno jedenapadesát mužů, kteří pak zasedli, aby vyslechli shrnutí. Poté hovořili po další dvě hodiny žalobci. Starší z Appiů Claudiů i Marcus Antonius (jenž se zdržel v Římě, aby se mohl procesu zúčastnit) řečnili každý po půl hodině, Publius Valerius Nepos pak celou hodinu. Byly to dobré proslovy, Ciceronově úrovni se však nedokázaly přiblížit.

Celá porota se na svých skládacích židličkách dychtivě předklonila, když předstoupil Cicero, aby se ujal slova, svitek v ruce; míval ho jenom pro ozdobu, nikdy se do psané předlohy ani nepodíval. Ciceronovy proslovy vždy působily dojmem, že je formuluje teprve v daném okamžiku, jeho řeč se nesla plynně, bez jediného patrného švu, živě a přímo magicky lehce. Kdo by mohl zapomenout na jeho projev proti Gaiovi Verrovi, na jeho obhajobu Caelia, Cluentia, Roscia z Amerie? Vrazi, lotři, netvoři – ty všechny bez výjimky semlel Ciceronův mlýn na tu nejjemnější moučku. I portrét odporného Antonia Hybridy vyzněl v Ciceronově podání jako idylický obrázek, jaký by si leckterá matka ráda vysnila coby podobu svého synka.

„Lucie Ahenobarbe, členové poroty, předstupuji před vás jako zástupce velkého a dobrého Tita Annia Milona."

Cicero se odmlčel, civěl chvíli na Milona, na jehož tváři se zračil výraz spokojeného očekávání, pak polkl. „Jak je to zvláštní mít posluchačstvo složeno ze samých vojáků! Jak velice mi chybí ten obvyklý ruch podnikání všude kolem…" Znovu zmlkl a polkl. „Jak moudré však bylo od konsula Pompeia, když zajistil, že zde nedojde k ničemu nenáležitému – že nedojde…" Zarazil se, opět polkl. „Jsme plně chráněni. Nemusíme se vůbec ničeho obávat a poslední, kdo by měl důvod k obavám, je můj drahý přítel Milo…" Utichl, bezcílně zamával svitkem v ruce, polykal. „Publius Clodius zešílel; zakládal požáry a plenil. Vypaloval. Pohlédněte jen na ona místa, kde stála naše milovaná Hostiliova kurie, Porciova bazilika…" Ustal, svraštil čelo, prsty jedné ruky si zajel do očních důlků. „Porciova bazilika – Porciova bazilika…"

Tou dobou se už rozhostilo ticho tak hluboké, že i pouhý zvuk *pila* cinknuvšího o pochvu zapůsobil jako rachot řítící se budovy; Milo na něho zíral, ten darebák Marcus Antonius se ušklíboval, stoupající slunce se odráželo od olejovitě lesklé holé lebky Lucia Ahenobarba stejným způsobem, jakým se odrážívá od sněžných polí, přímo oslepujícím leskem – och, co se to jen děje s mou myslí, proč mám před očima zrovna tuhle vidinu?

Pokusil se začít znovu. „Bylo nám snad souzeno žít v onom trvalém utrpení? Nikoli! Dnem, kdy byl spálen Publius Clodius, všechny ty bědy skončily! V ten den, kdy zemřel Publius Clodius, se nám dostalo daru neskonalé ceny! Vlastenec, jehož tu vidíme před sebou, se prostě bránil, bojoval o holý život. Jeho sympatie vždycky náležely skutečným vlastencům, jeho hněv vždy směřoval proti hnusným praktikám demagogů…" Odmlčel se, polykal. „Publius Clodius se chystal ve spolčení s dalšími připravit Milona o život. O tom nemůže být pochyb, vůbec žádných pochyb – žádných

pochyb vůbec – ani pochyba, ani sebemenší pochyba – žádná, žádná… žádná – pochyba…“

Caelius se s úzkostlivým výrazem zvedl a přešel tam, kde stál osamocený Cicero. „Cicerone, tobě není dobře. Přinesu ti trochu vína,“ říkal s krajním znepokojením.

Hnědé oči, které na něho hleděly, byly jako obluzené; Caelius zapochyboval, zda ho vůbec vidí.

„Děkuji ti, jsem docela v pořádku,“ řekl Cicero a ještě jednou se pokusil začít. „Milo nepopírá, že na Via Appia došlo k potyčce, popírá ovšem, že by ji byl začal on. Nepopírá také, že Clodius zemřel, popírá však, že Clodia zabil on. Což vše je ovšem nepodstatné. Sebeobrana není zločin. Nikdy není zločinem. Zločin je cosi předem zamýšleného. A tak jednal Clodius. Tam byl úmysl. Publius Clodius. On. Ne Milo. Ne, Milo ne…“

Caelius k němu opět pokročil. „Cicerone, prosím tě, napij se trochu vína!“

„Ne, nic mi není. Je mi dobře, doopravdy. Děkuji ti… Vezměte v úvahu už jen početnost a složení Milonovy výpravy. *Carpentum*! V něm manželka. Vynikající Quintus Fufius Calenus. Zavazadla. Hojnost služebnictva. Je snad tohle způsob, jakým člověk osnuje vraždu? Clodius s sebou manželku nevzal. Není už to samo o sobě podezřelé? Clodius přece neudělal bez manželky nikdy ani krok. Clodius neměl žádná zavazadla. Clodius se prostě nechtěl – znehodnit – nevýhodnit – neznevýhodně…“

Pompeius sedí na tom svém pódiu jakoby zabrán do projednávání všelijakých prohřešků proti státním financím. Tváří se, jako by nějaký Ahenobarbův tribunál vůbec neexistoval. Tohohle člověka já přece vůbec neznám. Och, při Jovovi, vždyť on mne zabije. *On mne dá opravdu zabít*!

„Milo je přece plně při smyslech. Pokud by se to bylo událo tak, jak tvrdí obžaloba, pak bychom tu hleděli na skutečného šílence. Jenomže Milo žádný šílenec není. Byl to Clodius, kdo šílel! Kdekdo věděl, že Clodius jedná jako pominutý! Kdekdo!“

Ustal, vytíral si z očí pot. Fulvia sedící vedle své matky Sempronie jako by se před jeho zraky rozplývala. Kdo to tam s nimi jen stojí? Och, to je Curio. Usmívají se, usmívají a usmívají. Zatímco Cicero tu zmírá, klesá, hyne.

„Náhle tam Clodius hyne. Klesl. Zemřel. To nikdo nepopírá. Umřít musíme všichni. Ale umírat se nechce nikomu. Clodius zemřel. Tu smrt si přivodil sám. Milo ho nezabil. Milo je – Milo je…“

Celou hroznou půlhodinu Cicero bojoval dál, zápolil, klopýtal, zarážel se a zaplétal, klopýtal o ta nejjednodušší slova. Až posléze, s pohledem na Gnaea Pompeia Magna činícího zadost fiskální spravedlnosti před Saturnovým chrámem, ustal nadobro. Začít znovu se mu nepodařilo.

Nikdo z Milonova tábora nebyl na Cicerona rozezlen, ani sám Milo nikoli. Událost to byla až příliš otřesná, převládly obavy o Ciceronovo zdraví. Co když ho postihly ony strašlivé bolesti hlavy spojené s vidinami oslňujících záblesků? Od srdce to nebylo; nezešedl přece. Ani od žaludku. Ale *co* to tedy mohlo být? Ranila ho snad mrtvice?

Marcus Claudius Marcellus pokročil vpřed. „Lucie Ahenobarbe, je zřejmé, že Marcus Tullius nemůže pokračovat. Což je ovšem tragédie, neboť my všichni jsme se shodli, že svůj celý čas poskytneme jemu. Smím se skromně dovolat paměti tohoto soudu a jeho poroty a požádat, aby si připomněli, jaké řeči Marcus Tullius vždy přednášel? Dnes ochořel; nic takového od něho neuslyšíme. Ale rozpomenout se přece dovedeme. Zapište proto, členové této poroty, do svých srdcí neproslovenou řeč, která by vám byla nade všechnu pochybnost jasně ukázala, kde v této truchlivé záležitosti leží vina. Obhajoba skončila.“

Ahenobarbus poposedl. „Členové poroty, žádám vás o hlasování," řekl.

Porota začala pilně vypisovat na své tabulky jedno ze dvou písmen: A značící ABSOLVO, „osvobozuji", nebo C, hlas pro výrok „odsuzuji", CONDEMNO. Ahenobarbovi liktoři pak tabulky sebrali a Ahenobarbus je počítal, čemuž přes jeho rameno přihlíželi svědci.

„CONDEMNO třiceti osmi hlasy proti třinácti," oznámil pak Ahenobarbus vyrovnaným hlasem. „Tite Annie Milone, ustavím škodní komisi, která stanoví výši pokuty, jež ti bude uložena, avšak výrok CONDEMNO s sebou podle zákona *lex Pompeia de vi* nese rovněž trest vyhnanství. Je mou povinností sdělit ti, že se ti zapovídá oheň a voda až do vzdálenosti pěti set mil od Říma. Dále ti oznamuji, že proti tobě byly vzneseny tři další žaloby. Budeš jednak souzen před tribunálem Aula Manlia Torquata pro obvinění z volebního úplatkářství. Dále budeš postaven před soud Marka Favonia na základě žaloby, že ses nezákonně spojoval se členy kolegií zakázaných podle *lex Julia Marcia.* A konečně se budeš zodpovídat před tribunálem Lucia Fabia ze zločinu násilí podle *lex Plautia de vi.* Jednání soudu skončilo."

Caelius odváděl zničeného Cicerona pryč. Cato, jenž hlasoval ABSOLVO, pokročil k Milonovi. Bylo to velice zvláštní. Ani ta proslulá výtržnice Fulvia nejásala nad vítězstvím. Lidé se rozcházeli jako oněmělí.

„Je mi to líto, Milone," řekl Cato.

„Sotva víc než mně, to mi věř."

„Obávám se, že u ostatních soudů pochodíš stejně."

„To je samozřejmé. Třebaže tu už nebudu, abych se obhájil sám. Odjedu ještě dnes do Massilie."

Pro jednou Cato nekřičel; tlumil naopak hlas. „Pak se ti nepovede nejhůř, pokud ses nachystal i pro případ porážky. Doufám, žes postřehl, že Lucius Ahenobarbus nevydal příkaz, aby zapečetili tvůj dům ani aby ti obstavili tvé finance."

„Jsem za to vděčný. A přichystán jsem byl."

„Z Cicerona jsem naprosto zdrcen."

Milo se usmál, zavrtěl hlavou. „Chudák Cicero!" řekl. „Mám pocit, že právě odkryl některá z Pompeiových tajemství. Prosím tě, Catone, dej si na Pompeia pozor! Já vím, že si ho teď *boni* začínají předcházet. Chápu také proč. Avšak nakonec byste se přece jen měli raději spojit s Caesarem. Caesar je alespoň Říman."

Avšak Cato uraženě nadul tváře. „S Caesarem? To radši umřu!" křikl a pak odkráčel.

*** * ***

A koncem dubna se konala svatba. Gnaeus Pompeius Magnus se ženil s vdovou Cornelií Metellou, dvaadvacetiletou dcerou Metella Scipiona. Obvinění, kterými Metellovi Scipionovi hrozil Plancus Bursa, nebyla nikdy vznesena.

„Nedělej si s tím starosti," řekl ženich žoviálně při svatební večeři, nijak okázalé. „V měsíci *quinctilis* hodlám uspořádat volby a slibuji ti, že tě dám zvolit jako svého mladšího konsula pro zbytek tohoto roku. Šest měsíců být konsulem bez kolegy je až dost."

Metellus Scipio nevěděl, má-li ho zlíbat, anebo zkopat.

*** * ***

Třebaže se Cicero po několik dnů zdržoval doma, zotavil se natolik, že dokonce sám sobě dokázal předstírat, že se vlastně nic takového neodehrálo. Že Pompeius je pořád týmž Pompeiem, jakým vždycky byl. Ano, stihly ho bolesti hlavy, jeden z těch strašlivých záchvatů, které dokáží zastřít mysl a ochromit jazyk. Tak to alespoň objasnil Caeliovi. Světu nabídl jiné vysvětlení, že ho vyvedla z míry přítomnost vojska – jak by se mohl člověk dokázat soustředit v oné atmosféře ticha, vojenské moci? A pokud byli tací, kdo si ještě dobře pamatovali, že Cicero vydržel horší věci, aniž se z nich sesypal, drželi jazyk za zuby. Cicero začal stárnout.

Milo se usídlil ve vyhnanství v Massilii, ovšem Fausta se vrátila ke svému bratrovi v Římě.

Kurýrem dorazil Milonovi do Massilie neobvyklý dárek: opis řeči, kterou měl Cicero připravenu, doplněný ještě zmínkou o vojenských kordonech a květnatými poznámkami o konsulovi bez kolegy.

„Vlastně ti náleží mé díky," odepsal Milo Ciceronovi. „Kdybys byl opravdu sebral odvahu tu řeč přednést, drahý Cicerone, nemohl bych si asi v tomto okamžiku užívat massilijských vousatých parmic."

ITALSKÁ GALIE, NARBONSKÁ GALIE A VLASATÁ GALIE

LEDEN – PROSINEC
ROKU 52 PŘ. N. L.

VERCINGETORIX

Když před pár lety Gnaeus Pompeius Magnus a Marcus Licinius Crassus zakončovali už druhý společný konsulský rok, mohli se jako prokonsulové oba těšit na velice lákavá správcovství. Caesarův legát Gaius Trebonius, jenž byl v době jejich konsulátu tribunem lidu, totiž prosadil zákon, na jehož podkladě získali své záviděníhodné provincie do správy na dobu celých pěti let; povzbuzeni příkladem Gaia Julia Caesara – jenž prokázal účinnost takového pětiletého období svým působením v Galii – se oba dychtivě pustili do díla, Pompeius v Sýrii a Crassus v obou Hispániích.

Pak však začala Julia, které se nedařilo plně zotavit po prodělaném potratu, nezadržitelně chřadnout. S sebou do Sýrie ji Pompeius vzít nemohl; nedovolovaly to zvyky a tradice. A tak Pompeius, upřímně milující svou mladičkou manželku, své plány pozměnil. Měl sice stále ještě pověření kurátora pro zásobování města obilím, což by mu bylo poskytlo víc než dostatečný důvod setrvat v blízkosti Říma – pokud by ovšem spravoval *pokojnou* provincii. Tou Sýrie jednoznačně nebyla. Toto nejnověji získané římské území sousedilo s královstvím Parthů, mocnou říší pod vládou krále Oróda, jenž na římskou přítomnost v Sýrii hleděl se značnou nelibostí – o to nevraživěji, že se jejím správcem měl stát Pompeius Veliký, proslulý dobyvatel. Šířily se různé pověsti a nešeptalo se v nich o ničem menším, než že si Řím pohrává s myšlenkou připojit ke své říši i království Parthů. Na krále Oróda začaly doléhat starosti. Byl to ovšem člověk obezřetný a prozíravý.

S ohledem na Juliin zdravotní stav navrhl Pompeius Markovi Crassovi, aby si s ním provincie vyměnil. Pompeius že by se ujal obou Hispánií, Crassus ať namísto nich převezme Sýrii. A tak to také bylo ujednáno. Pompeius mohl zůstat poblíž Říma s Julií, neboť do Přední a Zadní Hispánie mohl poslat vládnout své legáty Afrania a Petreia, zatímco Crassus se vypravil do Sýrie odhodlán podrobit si i Parthy.

Když do Říma dorazila zvěst o jeho porážce a smrti z rukou Parthů, vzbudila strašlivý hněv, v neposlední řadě i proto, že pocházela z úst jediného urozeného Římana, jenž porážku přežil, pozoruhodného mladého muže jménem Gaius Cassius Longinus.

Třebaže Cassius odeslal senátu řádnou oficiální zprávu, vylíčil události kromě toho i bezprostředním a otevřeným způsobem v dopise Servilii, své dobré přítelkyni a budoucí tchyni. S vědomím, jakou bolest právě upřímnost tohoto dopisu Caesarovi způsobí, ho Servilia se škodolibou radostí obratem poslala v opise do Galie. Che! Jen trp, Caesare! I já jsem si musela protrpět své.

> Dorazil jsem do Antiocheie těsně předtím, než arménský král Artavasdés přibyl na oficiální návštěvu ke správci provincie Markovi Crassovi. Přípravy na nadcházející tažení proti Parthům probíhaly dobře – jak se alespoň domníval Crassus. Já sám jsem jeho přesvědčení nesdílel, poté co jsem na vlastní oči shlédl, co dal vlastně Crassus dohromady. Sedm legií, všechny pod stavem, všechny o osmi kohortách namísto náležitých deseti, a houfy jezdců, o nichž jsem zapochyboval, že by se někdy dokázali naučit koordinovaně bojovat. Publius Crassus si z Galie přivedl tisícovku jízdního vojska, dárek od Caesara pro jeho věrného druha Marka Crassa; byl by udělal lépe, kdyby si ho byl raději ponechal; s galatskými kavaleristy nevycházeli tito bojovníci dobře a všichni navíc trpěli nesmírným steskem po domově.
>
> Pak tu byl Abgarus, král skenitských Arabů. Nevím proč, ale tomu jsem od samého počátku nedůvěřoval a neměl jsem ho příliš v lásce. Crassus si o něm

naopak myslel, že je báječný, a nebyl ochoten poslouchat nic, co by bylo namířeno proti němu. Jak se ukazuje, je Abgarus vlastně klientem arménského Artavasda a Crassovi byl nabídnut jako průvodce a poradce pro chystané tažení. Spolu se čtyřmi tisíci lehce ozbrojenými jezdci, skenitskými Araby.

Crassův plán byl vyrazit pochodem do Mezopotámie a udeřit ze všeho nejdříve na Seleukeiu nad Tigridem, zimní sídlo parthského královského dvora; jelikož tažení mělo započít ještě v zimě, předpokládal, že tam zastihne krále Parthů Oróda a zajme ho spolu se všemi jeho syny, dřív než se budou moci rozprchnout po celém parthském království a organizovat široce založený odpor.

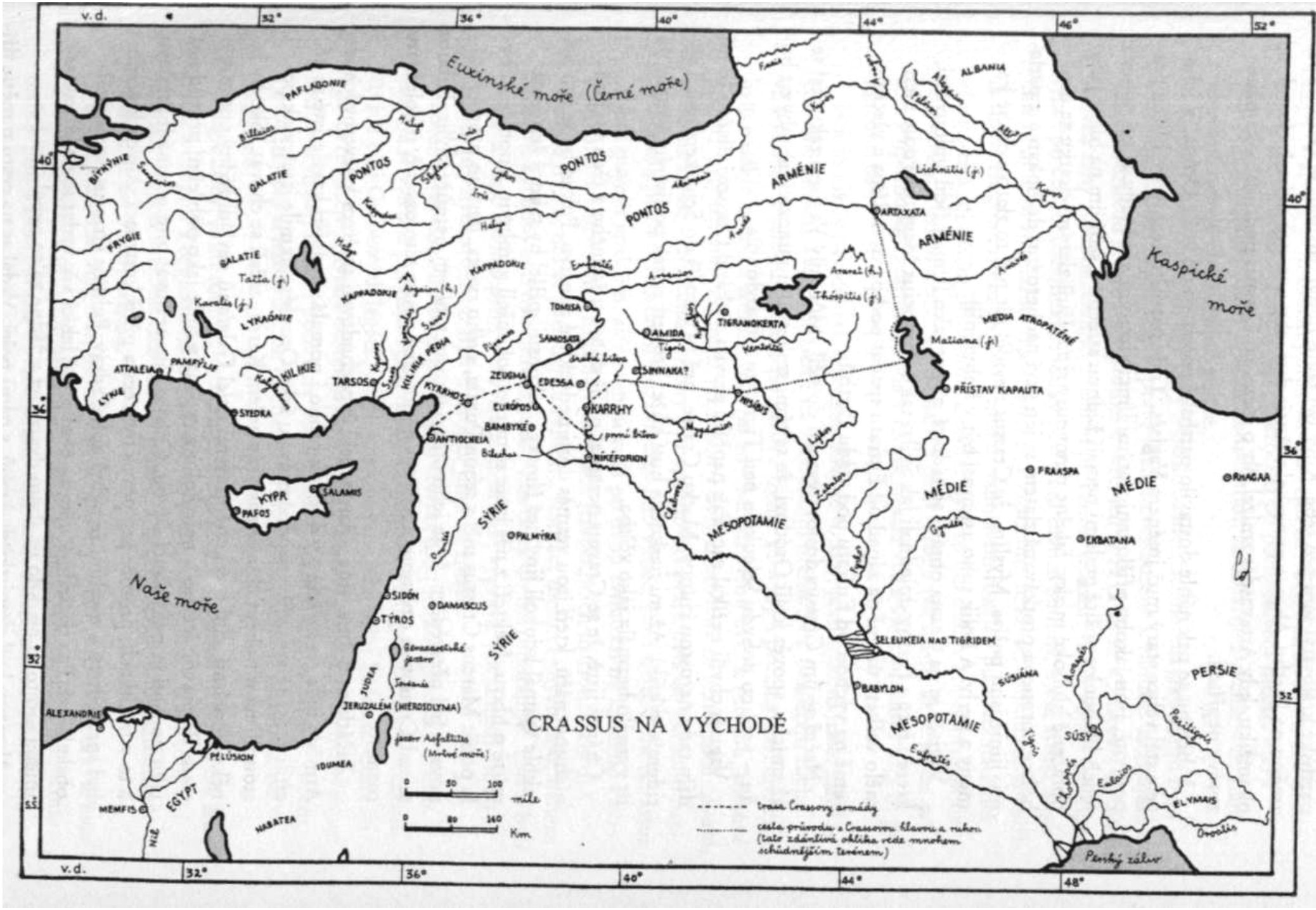
Avšak arménský král Artavasdés ani jeho klient, král skenitských Arabů Abgarus, s touto strategií nesouhlasili. Nikdo přece nedokáže čelit armádě parthských katafraktariů a parthským jízdním lučištníkům v otevřeném terénu, tvrdili. Katafraktariové, od hlavy až k patě chránění kroužkovou brní, na svých obrovských médských koních rovněž takto obrněných, nedokáží dostatečně účinně bojovat v horách, říkali Artavasdés a Abgarus. Stejně tak nevyhovuje hornatá a nerovná krajina jízdním lučištníkům, kteří rychle vyčerpávají svou zásobu šípů a k vypouštění oněch proslulých parthských střel potřebují cválat po rovné půdě. Proto, radil Artavasdés s Abgarem, by se měl Crassus namísto do Mezopotámie vydat do médských hor. Pokud udeří, podporován na křídle celou arménskou armádou, na samé jádro parthské říše u Kaspického moře a na královo letní sídlo Ekbatanu, nemůže Crassus prohrát, prohlašovali Artavasdés s Abgarem.

Považoval jsem to za dobrý plán – a také jsem to řekl – avšak Crassus odmítl se jím vůbec zabývat. Neviděl důvod, proč by neměl porazit katafraktarie i jízdní lučištníky v rovinách. Upřímně řečeno: zdálo se mi, že Crassus vlastně o žádné spojenectví s Artavasdem ani nestojí, protože by se s ním pak musel dělit o kořist. A tys přece Marka Crassa znala, Servilie – na celém světě nebylo dost peněz, které by byly stačily nasytit jeho hlad po nich. Abgarus mu tolik nevadil, nebyl to svrchovaný král, a neměl proto na nějaký podstatnější podíl na kořisti žádný nárok. Zatímco králi Artavasdovi by ze všeho náležela polovina. Zcela po právu.

Ať už tomu bylo jakkoli, Crassus na to řekl důrazné ne. Trval na svém, že mezopotamské roviny jsou pro manévry římské armády vhodnější; nechtěl riskovat, že se jeho muži začnou bouřit, tak jako to učinily Lucullovy jednotky při pohledu na horu Ararat, když jim svitlo, že po nich Lucullus bude chtít, aby toto horstvo překonali. Horské tažení do vzdálené Médie bylo by navíc muselo být podniknuto až v letním období. Jeho armáda, prohlásil Crassus, bude připravena vyrazit hned zkraje dubna, na počátku zimy. Domníval se, že odkladem by vojsko zatím pozbylo svého nadšení. Což, podle mého, byl argument dosti ošidný. Nebyl jsem v žádném okamžiku svědkem toho, že by v Crassově vojsku z jakýchkoli důvodů nějaké nadšení zavládlo.

Král Artavasdés odtáhl se svým vojskem z Antiocheie krajně nespokojen domů; doufal původně, jak je teď zřejmé, že díky spojenectví s Římem urve parthské království sám pro sebe. Když byl takto odbyt, rozhodl se vsadit si pro změnu na Parthy. Abgara ponechal v Antiochei, aby tam pro něho špehoval; od okamžiku, kdy Artavasdés zmizel, šly o všem, co Crassus podnikal, okamžitě zprávy nepříteli.

V březnu se pak náhle dostavilo parthské poselstvo od krále Oróda. V jeho čele stál velice starý muž jménem Vagisés. Tihle parthští šlechtici vyhlížejí prapodivně, jsou jakoby přiškrceni zlatými límci vinutými od brady až po ramena; jejich klobouky pošité perlami nemají žádnou střechu a sedí jim na hlavě jako obrácené hluboké misky; falešné plnovousy si zavěšují zlatými drátky za ušní boltce; a roucha protkávaná zlatem se jen skví nádhernými drahokamy a perlami, jimiž jsou

CRASSUS NA VÝCHODĚ
Euxinské moře (Černé moře)
Naše moře
Kaspické moře
Perský záliv
ARMÉNIE
MÉDIE
MESOPOTAMIE
SÝRIE
PERSIE
EGYPT
JUDEA
IDUMEA
NABATEA
SÚSIÁNA
PONTOS
BÍTYNIE
GALATIE
PAFLAGONIE
PHRYGIE
KAPPADOCIE
LYKAÓNIE
PAMFÝLIE
KILIKIE
ALBANIA
MEDIA ATROPATÉNÉ
TARSOS
ANTIOCHEIA
SELEUKEIA NAD TIGRIDEM
BABYLON
SÚSY
EKBATANA
PRAASPA
RHAGAA
PALMÝRA
DAMASCUS
JERUZALÉM (HIEROSOLYMA)
ALEXANDRIE
MEMFIS
PELÚSION
KYPR
SALAMIS
PAFOS
ARTAXATA
TIGRANOKERTA
PŘÍSTAV KAPAUTA
NIKÉFORION
KARRHY
EDESSA
ZEUGMA
EURÓPOS
BAMBYKÉ
SAMOSATA
TOMISA
SIDÓN
TÝROS
ELYMAIS
mile
Km
trasa Crassovy armády
cesta průvodu s Crassovou hlavou a rukou

pošita. Myslím, že Crassus neviděl nic než to zlato a drahé kameny a perly. A kolik toho asi musí být v Babylónii!

Vagisés se na Crassa obrátil se žádostí, aby se jako Říman řídil smlouvami, které přece s Parthy dojednali jak Sulla, tak i Pompeius Magnus. Podle nich mělo veškeré území na západ od Eufratu spadat pod panství Říma a všechny země na východ od Eufratu pod vládu Parthů.

Načež se jim Crassus doslova vysmál do očí! „Můj milý Vagise," zakuckal se až smíchy, „pověz králi Oródovi, že se těmi smlouvami samozřejmě zabývat budu – *poté*, co dobydu Seleukeiu nad Tigridem a Babylónii!"

Vagisés chvíli neříkal nic. Pak napřáhl pravici a ukázal Crassovi dlaň. „To mi dřív tady narostou chlupy, Marku Crasse, než ty vkročíš do Seleukeie nad Tigridem!" vykřikl. Až mi naskočila husí kůže. Pronesl to tak podivným tónem, že to vyznělo bezmála jako věštba.

Chápeš jistě, že se Crassus nezapsal příliš dobře u žádného z těch východních mocnářů, kteří jsou vesměs dosti nedůtklivé panstvo. Pokud by se jim byl takhle vysmál kdokoli jiný než římský prokonsul, přišel by takový žertéř na místě o hlavu. Někteří z nás jsme se mu to pokoušeli vymluvit, jenomže tu byla potíž: Marcus Crassus měl s sebou Publia, svého synka, jenž ho prostě zbožňoval a byl přesvědčen, že se jeho otec naprosto v ničem nemůže mýlit. Publius se stal Crassovou ozvěnou, a Marcus naslouchal pouze této ozvěně, nikoli hlasu rozumu.

Začátkem dubna jsme z Antiocheie vypochodovali směrem k severovýchodu. Armáda byla rozmrzelá a v důsledku toho i pomalá. Aedujští kavaleristé se necítili příliš šťastni ani v úrodném úvalu řeky Orontés, jakmile jsme však postoupili na mnohem chudší pastviny kolem Karrh, začali se chovat, jako by je někdo omámil. Ani mezi oněmi třemi tisíci Galaťanů nevládl žádný optimismus. Po pravdě řečeno – naše kolona vypadala spíše jako pohřební průvod než jako pochod za nehynoucí slávou. Crassus sám cestoval mimo armádní sestavu, a to v nosítkách, protože pro povoz byla cesta příliš kostrbatá. Abych k němu byl spravedlivý – myslím, že nebyl úplně zdráv. Publius Crassus ho neustále obskakoval. Pro třiašedesátníka to není právě lehká věc vydat se na tažení, zejména pro toho ne, kdo už skoro dvacet let v žádné válce nebyl.

Abgarus, král skenitských Arabů, s námi nešel. Vydal se na cestu o měsíc dříve. Měli jsme se s ním setkat na východním břehu Eufratu u Zeugmy, kam jsme dospěli koncem měsíce. Už z toho je zřejmé, že náš postup byl velice pomalý. Na počátku zimy bývá hladina Eufratu nejnižší a řeka je tehdy nejklidnější. V životě jsem ovšem ještě takovou řeku neviděl! Tak širokou, tak hlubokou a tak *mocnou!* Samotné její překročení po pontonovém mostě, který postavili naši zákopníci – musím podotknout, že obratně a rychle – by nám nicméně nebylo činilo žádné potíže.

Nebylo však souzeno, aby vše proběhlo hladce, stejně tak jako tomu bylo s mnoha dalšími osudy této výpravy předem odsouzené k záhubě. Zčistajasna, jakoby odnikud se přihnaly prudké bouře, jedna za druhou. Crassus v obavách, že řeka záhy stoupne, odmítl přechod přes most odložit. A tak vojáci most přelézali po čtyřech, zatímco se loďky pod nimi divoce zmítaly, blesk stíhal blesk a hřmění ještě víc plašilo vzpouzející se a vzpínající se koně. Obloha se rozzářila sírově žlutým svitem a spolu s ním se vzduchem rozlila i podivná nasládlá vůně, která mi něčím připomínala moře. Bylo to úděsné. A bouře přitom nepolevovaly. Den co den se strhla další a další. Pršelo tak hustě, že se půda měnila v úplnou kaši, zatímco voda v řece stoupala výš a výš a přechod přes ni pokračoval dál.

Nikdo nikdy neviděl tak dezorganizované vojsko, jako bylo to naše, když se konečně všichni a všechno ocitli na východním břehu. Nic nezůstalo suché včetně obilí a ostatních zásob potravin v trénu. Provazy a pružiny naší artilerie byly

nasáklé vodou a zplihlé, uhlí do kovářských výhní bylo k ničemu, stanové plachty byly užitečné asi tolik, jako kdyby byly zhotoveny ze svatebních závojů, a břevna z naší drahocenné zásoby pro opevňovací práce byla do jednoho rozpraskaná a puklá. Představ si jen, dokážeš-li to vůbec, čtyři tisíce koní (Crassus odmítl povolit jezdcům, aby s sebou vzali po dvou zvířatech na každého kavaleristu), dva tisíce mul a několik tisíc volků střečkujících hrůzou! Celá dvě *nundina* trvalo, než se je podařilo zklidnit, šestnáct drahocenných dnů, během nichž už bychom byli měli mít za sebou kus cesty do Mezopotámie. Vojáci byli ve stavu jen o málo lepším než zvířata. Celá naše výprava, jak si mezi sebou šeptali, prý byla prokleta. Byli si jisti, že jdou na smrt.

Potom však dorazil Abgarus se svými čtyřmi tisíci lehkooděnci a s jízdou. Konala se válečná porada. Censorinus, Vargunteius, Megabocchus a Octavius, čtyři z pěti Crassových legátů, chtěli postupovat podél toku Eufratu. Cesta to byla bezpečnější, skýtala dostatek pastvy pro zvířata a v jejím průběhu bychom byli měli naději získat i potraviny pro vojsko. Já jsem s nimi souhlasil, ovšem vysloužil jsem si jen výtku, že pouhému kvestorovi nepřísluší poučovat své nadřízené.

Abgarus byl proti tomu, abychom se vázali na řeku. Pokud to nevíš, tak Eufratés tvoří pod Zeugmou obrovský oblouk vyklenutý směrem k západu. Od soutoku s řekou Bilechas teče pak už přímo, a to patřičným jihovýchodním směrem až do Mezopotámie.

Takže, jak tvrdil Abgarus, pokud se od Zeugmy vydáme na východ až k řece Bilechas, ušetříme přinejmenším čtyři nebo pět dní pochodu. Poté odbočíme ostře k jihu a Bilechas nás dovede přímo tam, kam směřujeme, k Níkéforiu. Když nás povede on, dodal Abgarus vemlouvavě, nemůžeme zabloudit, a pochod pouští bude natolik krátký, že ho lze v pohodě přečkat.

Nu, Crassus souhlasil s Abgarem a Publius Crassus zase souhlasil se svým *tatou*. Měli jsme si tedy cestu zkrátit přes poušť. Čtyři legáti se to opětně pokusili Crassovi rozmluvit, ale nebylo možné s ním pohnout. Vždyť už prý opevnil Karrhy a Sinnaku a tyto pevnosti podle něho představují vše, co je pro naši bezpečnost nezbytné – i když se on nedomnívá, že bychom nějaké zabezpečení vůbec potřebovali. Jistě, podporoval ho náš přítel král Abgarus. Takhle daleko na severu se žádní Parthové objevit nemohou.

Samozřejmě ale, že se objevili. Zajistil to sám Abgarus. V Seleukeie nad Tigridem věděli o každém našem kroku a král Oródés byl mnohem lepší stratég než ten náš nebohý a penězi zaslepený Marcus Crassus.

Umím si představit, má drahá k Římu upoutaná Servilie, že se toho o království Parthů jinak mnoho nedovídáš, takže ti musím vypsat, že ho tvoří množství rozličných zemí. Parthie sama leží na východ od Kaspického moře, proto se také mluví o králi Parthů, a nikoli o parthském králi. Pod vládou krále Oróda se nacházejí Médie, Media Atropaténé, Persie, Gedrósie, Karmanie, Baktrie, Marginie, Sogdiana, Súsiana, Elymais a Mezopotámie. Území je to větší než všechny římské provincie dohromady. [*])

V každé z těchto zemí vládne satrapa, jehož titul zní Surenas. Povětšině jsou to královi synové, synovci, bratranci, bratři anebo strýcové. Do samotné Parthie král nezavítá nikdy; v létě vládne z Ekbatany v mírnějších horských oblastech Médie, na jaře nebo na podzim zajíždí do Sús a během zimy pak panuje v Seleukei nad Tigridem. Na to, že svůj čas věnuje především těmto nejzápadnějším oblastem svého rozlehlého království, má patrně vliv právě Řím. Nás se obává, zatímco před Indy ani Seriky strach nemá, třebaže jsou to velké národy. V Baktrii má stálou

[*]) Viz mapa ***Známé země Východu*** na zadní předsádce

posádku, aby udržel na uzdě Massagety, jelikož jde jen o jednotlivé kmeny, nikoli o národ.

Právě Surenas v Mezopotámii je mimořádně schopný satrapa, a jemu také Oródés svěřil velení vojska čelícího Crassovu tažení. Sám Oródés putoval na sever, aby se tam setkal s arménským králem Artavasdem v arménském hlavním městě Artaxatě, přičemž si jako doprovod přivedl natolik velkou armádu, aby měl v Artaxatě zcela zajištěno přátelské přijetí. Doprovázel ho jeho syn Pakoros. Pahláví Surenas (jak správně zní celý jeho titul) zůstal v Mezopotámii s úkolem řídit samostatnou armádu určenou ke střetnutí s námi. Měl k dispozici deset tisíc jízdních lučištníků a dva tisíce obrněných katafraktariů. Pěší vojáky žádné.

Zajímavý případ, ten Pahláví Surenas. Ještě ani ne třicátník – čili stejně starý jako já – a králův synovec. Jak mnozí říkají, velice hezký, ovšem poněkud zženštilou krásou. Nic moc na ženské, spíše na chlapce mezi třinácti a patnácti lety. A sotva pro jeho vkus příliš povyrostou, hned s nimi do armády nebo do úřadů, a to ve vysoce váženém postavení. U Parthů je to zcela přijatelné chování.

Když svou armádu vyzbrojoval, dělala mu největší starost skutečnost, která byla dobře známa Crassovi i nám a která nám – jak nás alespoň ubezpečoval Abgarus – měla zajistit snadné vítězství. Šlo o to, že parthští jízdní lučištníci v bitvě rychle spotřebují všechny své šípy. A tak, přes všechnu dovednost, s jakou je dokáže takový bojovník – v cvalu a kryt koňským hřbetem – vypouštět, je vbrzku k nepoužití a musí prchat z bojiště.

Pahláví Surenas přišel s novinkou, která měla této slabině odpomoci. Zajistil si ohromná stáda velbloudů a do jejich sedlových košů dal naložit zásobní šípy. Pak sehnal několik tisíc otroků a vycvičil je v dodávání zásobních šípů lučištníkům přímo v průběhu bitvy. Takže když proti nám vytáhl od Seleukeie nad Tigridem na sever se svými lučištníky a katafraktarii, přibral i tyhle tisíce velbloudů naložených rezervními šípy a také tisíce otroků, kteří je měli nekonečným řetězem podávat střílejícím jezdcům.

Jak já tohle všechno vím? Jako bych tuhle tvoji otázku slyšel! Dostanu se k tomu ještě, zatím jen prozradím, že jsem se to dozvěděl od Antipatra, vynikajícího prince z židovského královského dvora, který má své špehy a další zdroje informací prostě všude.

Při řece Bilechas leží křižovatka, kde se karavanní cesta z Palmýry a Níkéforia stýká s jinou karavanní stezkou k Samosatě na horním Eufratu a s další cestou vedoucí přes Karrhy do Edessy a Amidy. Právě k této křižovatce jsme se přes onu poušť vydali.

Měli jsme pětatřicet tisíc římských pěších vojáků, tisíc aedujských a tři tisíce galatských jezdců. Byli všichni vystrašeni ještě dříve, než vůbec do oné pustiny vkročili, a jejich děs vzrůstal každým dalším dnem cesty. Stačilo projíždět mezi nimi a trochu je poslouchat: Crassus že je stižen kletbou a oni všichni tu zahynou. Vzpoura přitom nehrozila – ostatně v bouřícím se vojsku se probouzí alespoň nějaká energie, zatímco tihle *naši* vojáci se už veškerých nadějí vzdali. Vlekli se kupředu, aby se podrobili svému osudu, asi jako zajatci táhnoucí na trhy otroků. Nejhorší byli aedujští jezdci. Za celý svůj život ještě nespatřili bezvodou poušť, nevlídnou a ponurou, bez jediného úkrytu, beze stopy krásy. Pohroužili se do svého nitra a přestali se zajímat o cokoli kolem.

Po dvou dnech pochodu na jihovýchod k Bilechasu se začaly objevovat malé skupinky Parthů, zpravidla to byli jízdní lučištníci, někdy i katafraktariové. Nijak nás neznepokojili. Najížděli sice do značné blízkosti, ale pak opět pobídli koně a zmizeli. Teď už vím, že vyhledávali spojení s Abgarem a podávali o nás zprávy Pahlávímu Surenasovi, jenž se utábořil před Níkéfóriem, na soutoku Bilechasu s Eufratem.

Čtvrtého dne před červnovými idami jsme dosáhli Bilechasu, kde jsem Crassa prosil, aby dal vybudovat silně opevněný tábor a vojsko v něm ponechal alespoň na tak dlouho, aby legáti a tribunové do něho mohli vlít trochu síly. Ale Crassus o ničem takovém nechtěl ani slyšet. Byl podrážděný, že nám pochod trvá tak dlouho; byl by chtěl dospět k oblasti kanálů – tam, kde se toky Eufratu a Tigridu takřka setkávají – ještě než uhodí horké léto, a začínal už sám pochybovat, že se nám to podaří. Vydal tedy rozkaz, aby se vojáci rychle najedli a pokračovali pak v pochodu dolů k Bilechasu. Bylo to časně po poledni.

V tu chvíli jsem postřehl, že král Abgarus a jeho čtyři tisíce jezdců naráz zmizeli. Byli pryč! To už přicválalo několik galatských zvědů, kteří křičeli, že se kraj přímo hemží Parthy, ale ještě než stačili vzburcovat pozornost, byli jsme už ze všech stran zasypáni deštěm šípů a vojáci začali padat na zem jako listí ze stromů – jaktěživ jsem neviděl něco tak náhlého a úděsného, jako bylo ono krupobití střel.

Crassus nepodnikl nic. Nechal prostě věcem průběh.

„To se rychle přežene," křikl z krytu vytvořeného štíty, „jen co jim dojdou šípy."

Jenomže jim šípy nedošly. Všude jen pobíhali římští vojáci, utíkali a klesali. Padali. Konečně dal Crassus zatroubit signál *„Do čtverce!"*, ale bylo už příliš pozdě. Najížděli katafraktariové a začali pobíjet všechno pod sebou, obrovští chlapi na obrovských koních, v řetízkové zbroji, všichni takřka černí. Stačil jsem postřehnout, že když tihle koně vyrazí klusem – na cval jsou až příliš velcí a těžcí – rozcinkají se jako miliony mincí v tisících měšcích. Rád bych věděl, jestli Crassovi tahle muzika lahodila. Země se celá chvěje, když se tato jízda dá s dusotem do pohybu. Do výše se nad nimi zvedá sloup prachu a oni se v něm otáčejí a rozviřují ho víc a víc, takže nejedou před ním, ale s ním, a pak se z něho vynořují.

Publius Crassus sešikoval aedujské kavaleristy, kteří jako by náhle přišli k sobě. Snad pro ně bitva byla ta jediná známá věc, k níž se dokázali ještě upnout. Galatská jízda je následovala a čtyři tisíce našich jezdců se na katafraktarie obořilo jako býci, kterým někdo nasypal do nozder pepř. Katafraktariové zakolísali a rozutekli se. Publius Crassus a jeho jezdci jim byli v patách, následovali je do prašné mlhy. Během tohoto dočasného oddechu se Crassovi podařilo sešikovat čtverec. A pak už jsme jen čekali, až se opět objeví naši Aeduové a Galatové, a modlili jsme se ke všem božstvům, která jsme jen znali. Kdo se však navrátil, byli katafraktariové. Nabodnutu na oštěpu nesli hlavu Publia Crassa. Namísto aby na náš čtverec zaútočili, projížděli jen sem a tam podél jeho stran a tou strašnou hlavou nám šermovali před očima. Zdálo se, jako by na nás Publius Crassus *hleděl;* připadalo nám, že na nás blýská očima, a jeho tvář byla jakoby neporušená.

Jeho otce to zcela zlomilo – není slov, jimiž by se ona scéna dala popsat. Zdálo se však, jako by mu to přece jen dopomohlo k něčemu, co jsem u něho nezpozoroval po celé dosavadní tažení. Procházel čtvercem sem a tam, povzbuzoval své muže, nabádal je, aby jen vydrželi, a říkal jim, že ty drahocenné okamžiky, které potřebovali k sešikování, sice vykoupil jeho syn svým životem, že však truchlit přísluší toliko Crassovi.

„Držte postavení!" volal znovu a znovu. „Držet se!"

A my jsme stáli pevně, v děsivě se tenčícím počtu, za neustávajícího deště šípů, dokud nepadlo šero a dokud se Parthové nestáhli. Jak se zdá, nejsou zvyklí bojovat v noci.

Jelikož jsme si nezřídili tábor, nebylo nic, co by nás tam ještě drželo. Crassus se rozhodl ustoupit okamžitě do Karrh, asi čtyřicet mil na sever odtamtud. Přivlekli jsme se tam za úsvitu, sotva polovina pěšího vojska a hrstka jezdců. Jenomže nadarmo! Zbytečně! Karrhy sice měly pevnůstku, avšak ta nemohla pojmout a ochránit tolik mužů, vypořádat se s vším tím chaosem.

Řekl bych, že Karrhy na té křižovatce karavanních stezek do Edessy a do Amidy stojí už dobré dva tisíce let, a podle mého se za ta dvě tisíciletí nijak nezměnily. Není to nic víc než žalostný shluk vepřovicových chatek trochu připomínajících úly, široko daleko nic než pusté kamenité pláně – špinavé ovce, špinavé kozy, špinavé ženské, špinavé děti, špinavá řeka – jediným zdrojem tepla v třeskuté noční zimě jsou tam obrovské koláče sušeného trusu a jedinou nádherou noční nebe.

Velitelem posádky o síle sotva jedné kohorty byl prefekt Coponius. Byl z nás zděšen, jak se nás víc a víc trousilo do tábora. Neměli jsme co jíst, neboť Parthové se zmocnili našeho trénu, a většina mužů i koní utrpěla nějaká zranění. V Karrhách jsme zůstat nemohli, to bylo naprosto zřejmé.

Crassus svolal válečnou poradu, na níž bylo přijato rozhodnutí, že se ještě za soumraku stáhneme do Sinnaky ležící v přibližně stejné vzdálenosti severovýchodně od nás, ve směru na Amidu. *Jenomže to opět byl naprosto chybný směň* Chtělo se mi až řvát na protest. Ovšem Coponius s sebou na toto zasedání válečné rady přivedl jakéhosi muže s Karrh, jistého Andromacha. A Andromachos se zaklínal strašlivými přísahami, že Parthové číhají v záloze mezi Karrhami a Edessou, Karrhami a Samosatou, Karrhami a všemožnými místy podél Eufratu. Nato se Andromachos nabídl, že nás dovede do Sinnaky a odtamtud do Amidy. Crassus, sklíčený žalem nad Publiovou smrtí, se posléze podvolil a nabídku přijal. Och, on vskutku musel být stižen prokletím! Kdykoli zůstalo na něm, aby volil řešení, pokaždé rozhodl špatně. Andromachos nebyl nikdo jiný než místní špeh Parthů.

A já jsem to *věděl*. Věděl jsem o tom, věděl jsem to velice dobře, věděl jsem to najisto. Jak se hodiny toho dne vlekly dál a dál, bylo mi čím dál tím zřejmější, že vydat se pod vedením Andromacha do Sinnaky znamená jít na jistou smrt. A tak jsem si svolal svou vlastní radu. Pozval jsem na ni Crassa. Nepřišel. Přišli však ostatní – Censorinus, Megabocchus, Octavius, Vargunteius, Coponius, Egnatius. A spolu s nimi i odporně špinavá a otrhaná hrstka místních věštců a čarodějů; Coponius se touhle nepopsatelnou řití světa potloukal už natolik dlouho, že se kolem něho srocovali jako mouchy kolem zavánějící mršiny. Těm, kdo přišli, jsem řekl, ať si dělají, co se jim zlíbí, ale že já, jakmile se setmí, vyrazím směrem k jihozápadu, do Sýrie. A i kdyby tam na mě někde Parthové nakrásně číhali, prostě to riziko podstoupím. Nechce se mi však uvěřit, poznamenal jsem, že by tam opravdu byli. Žádným skenitským průvodcům už svůj život nesvěřím!

Coponius měl námitky. Stejně tak i další. Nesluší se, aby vojevůdce opouštěli jeho legáti, tribunové a prefekti. Ani jeho kvestor by neměl nic takového dělat. Jediný, kdo se mnou souhlasil, byl prefekt Egnatius.

Ne, prohlásili ostatní, my setrváme s Markem Crassem.

Nechal jsem se unést – po cassiovsku, to přiznávám. „Jen tak dál, můžete si s ním klidně zahynout!“ rozkřikl jsem se. „Ale ti, kdo by radši přece jenom žili dál, ať si honem seženou koně, protože já okamžitě vyrážím do Sýrie a nebudu spoléhat na nic než na svou vlastní hvězdu!“

Hvězdopravci se rozkrákali, brebentili jeden přes druhého. „Ne, Gaie Cassie!“ sípěl nejstarší z nich, ověšený amulety a růženci z krysích obratlů a se strašlivými skelnými zraky. „Vydej se tam, to ano, ale teď ještě ne! Luna je dosud ve Štíru! Vyčkej, až přejde do Střelce!“

Rozhlédl jsem se po nich a neubránil jsem se smíchu. „Díky za radu,“ řekl jsem, „ale když už jsme tak jako tak ocitli uprostřed pouště, dám přece jen přednost štírům před střelci!“

Bylo nás kolem pěti stovek, vyrazili jsme tryskem a celou noc jsme střídali krok, klus a opět cval. Na úsvitě jsme dorazili do Európu, kterému místní lidé říkají

Karchemiš. Žádní Parthové tam nikde nečíhali a Eufratés tu byl natolik pokojný, že jsme se přes něj bez nesnází přeplavili na lodích, i s koňmi a se vším ostatním. Nezastavili jsme se, dokud jsme nedorazili do Antiocheie.

Až později jsem se dozvěděl, že Pahláví Surenas přemohl všechny, kdo se rozhodli zůstat s vojevůdcem. Za svítání druhého dne před idami, v době, kdy my jsme dojížděli do Európu, bloudil Crassus s armádou v kruzích a díky Andromachovi se nedostal ani o míli blíže k Sinnace. A znovu zaútočili Parthové. Byla to jatka. Naprostá zkáza. Po řadě zoufalých pokusů o odpor a ústup je Parthové pobili. Zemřeli všichni legáti, kteří zůstali s Crassem – Censorinus, Vargunteius, Megabocchus, Octavius, Coponius.

Pahláví Surenas měl své rozkazy. Marka Crassa zajali živého. Měl být uchráněn, aby mohl stanout před králem Oródem. Jak k tomu nakonec došlo, neví nikdo, ani Antipater ne, ale krátce po jeho zajetí přesto došlo k boji. Marcus Crassus v něm zahynul.

Sedm stříbrných orlů padlo do rukou Pahlávího Surenase u Karrh. Nikdy je už neuvidíme. Král Oródés je odvezl s sebou do Ekbatany.

A tak jsem se najednou stal nejvyšším římským činitelem v Sýrii a měl jsem na krku provincii na pokraji paniky. Kdekdo byl přesvědčen, že Parthové už táhnou, a nikde žádná armáda. Strávil jsem další dva měsíce opevňováním Antiocheie, tak aby dokázala vzdorovat všemu možnému, a zorganizoval jsem systém hlídek, pozorovatelen a signálních stanovišť, která by poskytla všemu obyvatelstvu údolí řeky Orontés čas uchýlit se pod ochranu města. A pak – věřila bys tomu? – se začali trousit vojáci. Ne všichni pomřeli u Karrh. Shromáždil jsem jich všehovšudy asi deset tisíc. Dost na to, abych z nich mohl postavit dvě slušné legie. Podle mého neocenitelného informátora Antipatra zajal Pahláví Surenas dalších deset tisíc, kteří přežili první boj na řece Bilechas, a poslal je na hranici s Baktrií za Kaspickým mořem, kde měli být nasazeni jako ochrana před nájezdy Massagetů. Šípy sice zraňují, ale jen málo mužů po jejich zásahu umírá.

V listopadu jsem se cítil už zabezpečen natolik, abych si mohl svou provincii projet a prohlédnout. Nu, koneckonců to skutečně je *moje* provincie. Senát přece nepřijal žádná opatření, aby mě dal vystřídat. Takže ve věku třiceti let je Gaius Cassius Longinus správcem Sýrie. Odpovědnost je to mimořádně vysoká, ale nijak nepřesahuje mé schopnosti.

Vydal jsem se nejprve do Damašku a poté do Týru. Tíhneme všichni k názoru, že když je tak nádherný tyrský nach, musí být překrásný i Týros sám. Ale není to nic víc než ohyzdné hnízdo. Až k zvracení páchne hnijícími mušlemi. Všude směrem do vnitrozemí strmí celé hory povařených ostranek, vyšší než samy nebetyčné tyrské stavby. Jak vůbec Tyřané dokáží přežívat na onom ostrůvku pohádkového bohatství a hnilobného rozkladu, si neumím představit. Novému syrskému správci však byla příznivě nakloněna sama Fortuna. Byl jsem ubytován ve vile hlavního *ethnarchy* Démétria, v přepychové rezidenci ležící v přímořské čtvrti města, kde se prohánějí jen vánky Našeho moře a tlící škeble zůstávají pouhou ošklivou vzpomínkou.

Tady jsem se také setkal s oním mužem, o němž jsem se zmínil už dříve: s Antipatrem. Je mu asi osmačtyřicet let a v židovském království má značný vliv. Sám o sobě říká, že náboženstvím je Žid, avšak krví že je Idumejec, což zřejmě není totéž jako Judejec. Pohoršil synodu, vládnoucí náboženský orgán, tím, že se oženil s nabatejskou princeznou jménem Kypros. Jelikož Židé odvozují původ po matce, znamená to, že Antipatrovi tři synové a jedna dcera nejsou Židé. Což v podstatě znamená, že Antipatros, člověk velice ctižádostivý, se nemůže stát králem Židů. Platí to i o jeho synech. Nic z toho však nedokázalo Antipatra rozloučit s Kypros, která všude putuje s ním. Dvojice navzájem si bezmezně oddaných lidí!

Jejich tři synové, zatím ještě nedospělí, i při svém věku už budí respekt. Velice dobrým dojmem působí nejstarší Fasael, ovšem naprosto mimořádný chlapec je druhý z nich, Héródés. Dalo by se o něm říci, že se v něm dokonale snoubí důmysl a lstivost s bezohlednou dravostí. Chtěl bych se za deset let stát správcem Sýrie už jen proto, abych uviděl, jak si tenhle Héródés povede.

Antipatros mě počastoval parthskou verzí o konci osudné výpravy Marka Crassa a přidal k ní novinu ještě mnohem pozoruhodnější. Mezopotamský Pahláví Surenas, který si vedl tak skvěle na řece Bilechas, byl povolán na letní královský dvůr v Ekbataně. Pokud by ses snad stala poddanou krále Parthů, střež se vést si lépe než tvůj panovník. Oróda blažila Crassova porážka, zdaleka však už ne vojevůdcovský talent, jaký projevil Pahláví Surenas, jeho pokrevní synovec. Takže dal Pahlávího Surenase popravit. V Římě dosáhneš po vítězství triumfu. V Ekbataně jsi po vítězství o hlavu kratší.

V době, kdy jsem se v Týru setkal s Antipatrem, měl jsem ve zbrani dvě dobré legie, zcela jim však chybělo tažení, v němž by se zocelily v boji. To se ovšem rychle změnilo. Jakmile pominula hrozba parthského vpádu, začalo to vřít mezi Židy. Třebaže Aristobula i jeho syna Antigona poslal Gabinius po *jejich* vzpouře do Říma, další Aristobúlův syn jménem Alexandros usoudil, že nazrál čas svrhnout Hyrkana, jehož na židovský trůn dosadil (z Antipatrova podnětu) Gabinius. Nu, celá Sýrie přece teď už věděla, že římským správcem je pouhý kvestor. Jaká to příležitost! Alexandrovo spiknutí podpořili dva další vysoce postavení Židé, Malichos a Peitholaos.

Takže jsem se vydal na pochod do Hierosolymy neboli do Jeruzaléma, pokud dáváš přednost tomuto jménu. Nedostal jsem se ovšem ani tak daleko, a už jsem se střetl se vzbouřeneckým židovským vojskem v počtu přes třicet tisíc. K bitvě došlo v onom místě, kde řeka Jordán vytéká z Genezaretského jezera. Ano, stál jsem sice proti značné převaze, jenomže Peitholaos, jenž se chopil velení, neučinil nic víc, než že sehnal dohromady zástupy nezkušených venkovanů z Galileje, na hlavu jim posadil hrnce, do ruky jim vtiskl meče a nakázal jim, ať jdou a porazí dvě vycvičené a disciplinované (a po Karrhách i značně polepšené) římské legie. Dostali ode mne pořádný výprask a mým vojákům to vrátilo sebevědomí. Pozdravili mě na bitevním poli jako imperátora, ovšem silně pochybuji, že by senát přiznal právo na triumf pouhému kvestorovi. Antipatros mi doporučil, abych dal Peitholaa popravit. Přidržel jsem se jeho rady. Antipatros není žádný skenitský zrádce, třebaže, jak se zdá, by asi mnoho Židů s mým hodnocením nesouhlasilo. Rádi by si totiž v tom svém koutku světa vládli sami bez římského dohledu. Jenomže Antipatros je realista. Řím odtamtud přece odejít nehodlá.

Galilejců nezemřelo mnoho. Třicet tisíc jsem jich poslal na trhy otroků v Antiochei a prvně mi tak velení armádě přineslo také nějaký osobní užitek. Tertulla se provdá za muže o dost bohatšího!

Antipatros je správný chlap. Rozumný, bystrý, velice mu záleží na tom, aby jednak vyhověl Římu, jednak aby zabránil Židům ve vzájemném vyvražďování. Zdá se, že Židé přímo holdují bratrovražedným válkám, pokud se neukáže nějaký vnější nepřítel, jako třeba Římané anebo (za starých časů) Egypťané, který trochu odvede jejich pozornost od domácích rozbrojů.

Hyrkanos si dosud podržel trůn i velekněžský úřad. Přeživší rebelové, Malichus a Alexandros, se stáhli a už ani necekli.

A teď se dostávám k posledním pár stránkám v knize pozoruhodných osudů Marka Crassa. Zemřel tam v Karrhách, to ano, jenomže ho přesto čekala ještě jedna dlouhá cesta. Pahláví Surenas mu uťal hlavu a pravou ruku a poslal je obě v bizarním procesí z Karrh do Artaxaty, hlavního sídla Arménie daleko na severu, uprostřed strmících zasněžených velehor, odkud stéká Araxés do Kaspického moře.

Tady se sešli králové Oródés a Artavasdés, dohodli se, že si budou raději bratry než nepřáteli a že své svazky zpečetí i svatbou. Pakorus, Oródův syn, se oženil s Láodikou, Artavasdovou dcerou. Jisté věci jsou velice podobné tomu, co známe z Říma.

Zatímco v Artaxatě probíhaly oslavy, onen fantaskní průvod postupoval dál k severu. Parthové zajali a ponechali na živu centuriona jménem Gaius Paccianus, jelikož se až neuvěřitelně podobal Markovi Crassovi – byl vysoký, avšak tak zavalitý, že vypadal téměř malý, a měl v sobě rovněž cosi býčího jako Crassus. Navlékli Paccianovi Crassovu *togu praetextu* a před ním nechali poskakovat šašky převlečené za liktory, se svazky prutů ovázaných střevy Římanů a přizdobených ještě měšci a hlavami Crassových legátů. Za postavou takto napodobeného Crassa pak šly tanečnice a běhny, hudebníci prozpěvující nestydaté písničky a pár mužů nastavujících pohledu okolí pornografické knihy nalezené v zavazadlech tribuna Roscia. Následovala Crassova hlava a ruka a průvod uzavíralo našich sedm orlů.

Arménský král Artavasdés je zjevně vášnivý milovník řeckého dramatu. Také Oródés hovoří dobře řecky, takže součástí slavností pořádaných ke svatbě Pakora a Láodiky bylo i uvedení několika nejslavnějších řeckých her. Onoho večera, kdy procesí dorazilo do Artaxaty, byly předvedeny Eurípidovy *Bakchantky*. Nu, tu hru znáš. Roli královny Agaué svěřili známému místnímu herci Iásonovi z Trall. Iáson Trallský ovšem ještě více než svou interpretací ženských rolí proslul svou nenávistí k Římanům.

V poslední scéně vchází Agaué a na míse nese hlavu svého syna, krále Penthea, jemuž ji sama urvala v návalu bakchického šílenství.

Když nadešla ona chvíle, Agaué vstoupila. Na míse před sebou měla hlavu Marka Crassa. Iáson Trallský mísu položil před sebe, strhl si masku a pozvedl Crassovu hlavu do výše, což nebylo nic těžkého, neboť Crassus jako mnoho plešatých mužů si nechával vlasy v zátylku růst dlouhé, tak aby si je mohl sčesávat kupředu. S triumfálním úšklebkem herec komíhal hlavou sem a tam, jako by to byla lampa.

„Pochváleno budiž ovoce, které přináším, čerstvě utržené ze stromu!“ zvolal.

„Kdo zabil ho?“ zanotoval chór.

„Já měl tu čest!“ křikl Pomaxarthrés, vysoký důstojník v armádě Pahlávího Surenase.

Říká se, že se tahle scénka velice líbila.

Hlava a ruka pak byly vystaveny na odiv na cimbuří hradeb Artaxaty, a pokud vím, jsou tam k vidění až dosud. Crassovo tělo bylo ponecháno tam, kde u Karrh padl, aby ho dočista obrali supi.

Och Marku! Musely věci dojít až tak daleko? Cožpak jsi opravdu neviděl, kam to spěje a kterak to skončí? Proklel tě Ateius Capito. Prokleli tě Židé. Tvá vlastní armáda oněm kletbám uvěřila, a tys neučinil nic, abys to vojákům vymluvil. Patnáct tisíc dobrých římských vojáků zemřelo, dalších deset tisíc je odsouzeno k doživotní službě na cizí hranici, zahynula má aedujská jízda, za své vzala většina galatské kavalerie a Sýrii teď vládne dravý, nadutý a až k nesnesení arogantní mladíček, jehož pohrdavá slova o tobě budou provázet po všechny dny tvou památku. Parthové zahubili tvé tělo, avšak Gaius Cassius zničil tvou pověst. Vím dobře, čemu z toho bych já sám dal přednost.

Tvůj obdivuhodný starší syn je mrtev. I on se stal potravou supů. Na poušti není třeba zemřelé spalovat a pohřbívat. Starý král Mithridatés dal Mania Aquillia přivázat čelem nazad na osla a pak mu dal do chřtánu nalít roztavené zlato jako lék na jeho chamtivost. Měli snad Oródés a Artavasdés nachystáno totéž i pro tebe? Jenomže tys je obelstil, umřel jsi čistou smrtí, dřív než ti něco takového stačili provést. Za tebe si asi

protrpěl tento osud nebohý centurio Paccianus. A tvé prázdné oční důlky teď slepě civí do mrazivých dálav, do ledového nekonečna hřebenů Kavkazu.

Dlouho Caesar seděl a vzpomínal. Jak byl Crassus kdysi blažený, když mu jako pontifex maximus osobně namontoval zvonek, za nějž Crassus ve svém skrblictví nechtěl zbytečně vydávat peníze. S jakým klidem a s jakou obratností dokázal tenkrát ve sněhu a uprostřed zimy odříznout Spartaka od světa spěšně vybudovanou hradbou. Jak nesnadné kdysi bylo přesvědčit jeho a Pompeia, aby se veřejně objali na rostrech, když skončil jejich první společný konsulát. S jakou samozřejmostí vydal před dávnými lety obchodní příkazy, jimiž Caesara vymanil z rukou lichvářů a zachránil ho před doživotním vyhnanstvím. Co šťastných hodin spolu strávili za všechna ta léta, jež uběhla mezi jejich společným bojem se Spartakem a Caesarovým odjezdem do Galie! Jak neskonale Crassus bažil po velkém vojenském tažení a po triumfu, jímž by ho završil.

Před očima Caesarovi vytanula ona mohutná hlava, ona nepohnutá a neproniknutelná tvář, jak si ji v nesmazatelné a drahé vzpomínce uchoval ještě z Luky.

Všechno je to pryč. Kosti dočista obrány supy. Nebyl spálen, popel nebyl pohřben. Caesar celý ztuhl. Pomyslel na to vůbec někdo? Přitáhl si papír, smočil rákosové pero v kalamáři a napsal svému příteli Messalovi Rufovi v Římě, aby zaplatil stínům všech těch, kdo přišli o hlavu, přepravu na náležité místo v podsvětí.

Stávám se, říkal si s očima obrácenýma ke stropu, tak trochu odborníkem na uťaté hlavy.

*** * ***

Když Caesar obdržel Pompeiovu odpověď na svůj dopis s návrhem na ony dva sňatky a se žádostí o prosazení zákona, jímž by mu bylo umožněno ucházet se o úřad konsula *in absentia,* bylo to naštěstí za přítomnosti Lucia Cornelia Balba Maiora.

„Jsem teď dosti osamocený," řekl Caesar Balbovi, avšak beze stopy sebelítosti. Pak pokrčil rameny. „Tak už to bývá, když člověk stárne."

„Ale jen do té chvíle," namítl jemně Balbus, „než se odhodlá užívat konečně plodů svého snažení a popřeje si čas ulehnout v pohodě obklopen přáteli."

Ve vnímavých zracích to zajiskřilo, koutky ušlechtilých úst sebou zacukaly. „To jsou ovšem vyhlídky přímo strašlivé! Na odchod na odpočinek nemám ani pomyšlení, Balbe."

„A nemyslíš, že jednou přece jen nastane čas, kdy ti už nic jiného nebude zbývat?"

„Pro mne určitě ne, pokud něco takového vůbec nějaký Říman svede. Až si odbydu Galii a svůj druhý konsulát, budu muset Marka Crassa pomstít. Stále ještě jsem se z toho otřesu nevzpamatoval – nemluvě ani o tomhle." Caesar poklepal na Pompeiův list.

„A co smrt Publia Clodia?"

Oči pohasly, rty se sevřely. „Smrt Publia Clodia byla nevyhnutelná. Zahrával si s *mos maiorum* až příliš dlouho, musela se tomu učinit přítrž. Nejlíp to vyjádřil mladý Curio v dopise, který mi poslal – je to zvláštní, jak nesourodé muže dokázaly ty Clodiovy počiny svést do jednoho tábora. Řekl, že Clodius hodlal vydat osud všech Římanů do rukou hrstky Neřímanů."

Balbus, ač římský občan sám Neříman, ani nemžikl. „Říká se, že mladý Curio je v mimořádné finanční tísni."

„Ano?" Caesar se zamyslel. „A potřebujeme ho?"

„V dané chvíli nikoli. Ale to se může změnit.“

„Co soudíš o Pompeiovi na základě jeho odpovědi?“

„Co o něm soudíš ty, Caesare?“

„Nevím dost dobře, co si o něm myslet, ale vím alespoň to, že jsem udělal chybu, když jsem se ho pokusil nalákat dalšími sňatky. Začal být – alespoň pokud jde o manželky – značně vybíravý. Dcera Octavia a Ancharie mu není dost dobrá, jak jsem alespoň mezi řádky vyčetl. Snad jsem mu měl povědět rovnou, co jsem se domníval, že si sám domyslí – že jakmile bude zralá na vdávání mladší Octavia, velice rád ho té první zbavím a nahradím ji onou mladší. Třebaže i tahle první by pro něho byla víc než dobrá. Není to sice Juliovna rodem, ale Julius ji vychoval. A to už něco znamená, Balbe.“

„Pochybuji, že by aristokratický *duch* dokázal mít na Pompeia stejný vliv jako rodokmen,“ řekl Balbus se stínem úsměvu.

„Na kohopak on si asi myslí?“

„Proto jsem přijel do Ravenny, Caesare. Už i vrabci si cvrlikají o tom, že mu *boni* nastrkují pod nos vdovu po Publiovi Crassovi.“

Caesar se posadil zpříma a ztuhl. „*Cacat*!“ Pak se opět uvolnil a zavrtěl hlavou. „To by Metellus Scipio nikdy neudělal, Balbe. Znám kromě toho tu mladou ženu. To není Julia. Pochybuji, že by někomu, jako je Pompeius, dovolila, aby se dotkl lemu jejího roucha, neřku-li aby ho pozvedl.“

„Jeden z problémů,“ říkal rozvážně Balbus, „jenž má co činit s tvým vzestupem na římská nebesa – přes všechny překážky, které ti nastavěli *boni* do cesty ve snaze zabránit ti v něm – je to, že jsou z něho natolik zoufalí, že uvažují o tom využitkovat Pompeia stejným způsobem, jakým ho využíváš ty. A jak jinak si ho k sobě připoutat, ne-li sňatkem tak hvězdným, že se Pompeius neodváží dát jim košem? Dát mu ruku Cornelie Metelly se doslova rovná tomu, že ho přijímají mezi sebe. Pompeius by Cornelii Metellu chápal jako potvrzení *optimátů*, že on se skutečně stává *Prvním mužem Říma*.“

„Takže ty se domníváš, že to možné je.“

„Ale jistě. Ta mladá žena dokáže zcela chladně uvažovat, Caesare. Pokud dospěje k názoru, že jde o naprostou nutnost, podstoupí tu oběť stejně ochotně jako Ífigenie v Aulidě.“

„I když z důvodů značně odlišných.“

„Ano a ne. Pochybuji, že by Cornelii Metellu kdy jakýkoli muž naplnil uspokojením tak vrchovatě, jako její otec – a Metellus Scipio má cosi společného s Agamemnónem. Cornelia Metella je do své aristokratičnosti zahleděna tou měrou, že si prostě odmítne připustit, že by z ní nějaký Pompeius z Picena dokázal cokoli ubrat.“

„Takže,“ rozhodl se Caesar, „letos nebudu z této strany Alp na tu opačnou nijak spěchat. Budu muset velice bedlivě sledovat dění v Římě.“ Zaťal zuby. „Och, kam se podělo to mé pověstné štěstí? V rodině, která byla proslulá tím, že v ní přicházelo na svět víc děvčat než chlapců, mi Fortuna nedokáže zajistit děvče, když ho zrovna potřebuju.“

„Tobě nepomáhá vítězit pouhé štěstí, Caesare,“ řekl Balbus pevně. „Ty i tohle překonáš.“

„Předpokládám, že je Cicero na cestě do Ravenny.“

„Dorazí co nevidět.“

„Výborně. Ten mladý Caelius má schopnosti, které by neměl vyplýtvat na kdejakého Milona.“

„Jemuž nesmí být dovoleno stát se konsulem.“

Když se však Balbus vzdálil, nezůstal Caesar myšlenkami v Římě. Jeho pozornost se upnula k Sýrii a k sedmi orlům, vystaveným nyní bezpochyby s velkou pompou v síních parthského paláce v Ekbataně. Bude třeba vyrvat jim je z rukou, a to znamená válku s Orodésem. Pravděpodobně i válku s arménským Artavasdésem. Od první chvíle, kdy začal číst dopis Gaia Cassia, utkvěla část jeho mysli na Východě a prozkoumávala strategické podmínky pro vítězství nad mocnou říší a nad dvěma neméně mocnými armádami. Lucullus u Tigranokerty předvedl, že provést takovou věc lze. Pak ovšem všechno pokazil. Lépe řečeno, dovolil Publiovi Clodiovi, aby všechno pokazil. Alespoň jedna dobrá zpráva. Clodius je mrtvý. *A v mé armádě se nikdy žádný Clodius nesmí vyskytnout*! Budu potřebovat Decima Bruta, Gaia Trebonia, Gaia Fabia a Tita Sextia. Skvělí chlapi, jeden jako druhý. Znají už způsob, jakým já uvažuji, jsou schopni velet, ale i poslouchat. *Nikoli* ovšem Titus Labienus. Toho pro tažení proti Parthům už nechci. Ať si dokončí svou službu v Galii, ale dál jsem s ním skoncoval.

Organizačně skloubit velení ve Vlasaté Galii se ukázalo být neobyčejně obtížnou záležitostí, třebaže Caesar takovéto problémy zvládat dokázal. Jednou z klíčových podmínek bylo vybudovat dobré vztahy s dostatečným počtem vůdčích osobností galského tábora, aby tak byly zajištěny dvě věci: předně, aby Galové nabyli pocitu jistoty, že budou mít co mluvit do své vlastní budoucnosti; za druhé pak, aby tito vybraní galští vůdci byli Římu bezvýhradně oddáni. Nemohli to tedy být lidé jako Akko nebo Vercingetorix, ale spíše muži jako Kommius a Vertiko, kteří dospěli k přesvědčení, že nejlepší šance k uchování galských zvyků a tradic leží v úkrytu za římským štítem. Och, samozřejmě že Kommius se nadto toužil stát králem všech Belgů, ale takového něco bylo docela přijatelné. Obsahovalo to dokonce jakýsi zárodek sjednocení Belgů v jeden národ, namísto aby tu i nadále existoval bezpočet kmenů. S klientskými králi si Řím uměl poradit docela dobře; měl jich na tucet.

Titus Labienus ovšem nebyl žádný velký myslitel, dokonce už ne politický myslitel. A ke Kommiovi pojal zášť založenou na skutečnosti, že Kommius se na Caesara nikdy neobracel Labienovým prostřednictvím.

Caesar si toho byl vědom a dbal, aby mezi Labienem a králem Atrebatů Kommiem trvale zůstával náležitý odstup. Přesto však až do včerejška, kdy ze Zadní Galie přispěchal Hirtius, nepochopil skutečný důvod Labienovy žádosti, aby byl Gaius Volusenus Quadratus, vojenský tribun zralý už na úřad prefekta, jmenován pro zimní období jeho zástupcem.

„Další, kdo sočí na Kommia,“ řekl Hirtius, na němž byla vidět únava z cesty. „Zosnovali na něho společně pěknou léčku.“

„Volusenus že nenávidí Kommia? A proč?“ zachmuřil se Caesar.

„Myslím, že to začalo za druhé výpravy do Británie. Taková ta obvyklá příčina. Oba se zakoukali do téže ženské.“

„Která dala přednost Kommiovi a Volusenem pohrdla.“

„Přesně tak. Proč ne, ostatně? Byla to Britka, a tou dobou už to byla tak jako tak Kommiova chráněnkyně. Pamatuji se na ni. Hezká holka.“

„Občas bych si skoro přál,“ říkal unaveně Caesar, „abychom se mohli prostě stáhnout někam do koutka a tam se pomnožovat nějakým *pučením.* Ženské v tomhle představují komplikaci, kterou my muži věru nemáme zapotřebí.“

„Já mám ovšem podezření,“ pousmál se Hirtius, „že si velice často ženy říkají totéž.“

„Tímhle filozofováním se ale pravdy o Volusenovi a Labienovi nedobereme. Jakou že to nachystali léčku?“

„Od Labiena jsem dostal zprávu, že se Kommius snaží vyvolat nové povstání.“

„A to je všechno? Uvedl Labienus nějaké podrobnosti?“

„Jenom to, že Kommius obchází Menapie, Nervie a Eburony a snaží se podnítit novou vzpouru.“

„Zrovna tyhle tři kmeny, kde nezůstal kámen na kameni?“

„A že se náramně sblížil s Ambiorigem.“

„To je ovšem jméno, které se samo nabízí. Jenomže podle mého by Kommius považoval Ambioriga spíš za hrozbu pro to své vytoužené královské prvenství než za spojence, který mu k němu dopomůže.“

„Souhlasím. Proto jsem v tom také začal větřit něco nekalého. Znám se s Kommiem dost dlouho na to, abych se za tu dobu přesvědčil, že on ví velice dobře, kdo mu na ten jeho trůn dokáže pomoci – jedině ty.“

„A co ještě?“

„Kdyby k tomu byl Labienus už nic nedodával, asi bych byl ze Samarobrivy nevytáhl paty,“ řekl Hirtius. „Ale ten jeho typicky stručný list končil něčím, co mě přimělo jít a zjistit si něco víc o tom takzvaném spiknutí od Labiena samotného.“

„Co v tom dopise stálo?“

„Že se nemusím o nic starat. Že si to s Kommiem vyřídí on sám.“

„Ach tak!“ Caesar se předklonil, ruce sepjaty mezi koleny. „Takže ty sis šel s Labienem pohovořit.“

„Jenomže už bylo pozdě, Caesare. Labienus provedl svou. Povolal si Kommia k vyjednávání. Namísto aby se ho účastnil sám, pověřil Volusena, aby jednal jeho jménem. A to za doprovodu skupiny centurionů osobně vybraných Labienem z jeho nejdůvěrnějších druhů. Kommius – jenž nemohl mít sebemenší podezření z úskoku – se dostavil jen s několika přáteli, bez vojáků. Tuším, že nebyl příliš nadšen, když tam uviděl Volusena, ale jak to doopravdy bylo, si představit nedokážu. Vím jenom to, co mi pověděl Labienus se směsicí hrdosti nad tím, jak on celý plán vymyslel, a vzteku, že se mu nakonec nepovedl.“

„Chceš tím snad říct,“ otázal se nedůvěřivě Caesar, „že Labienus měl v úmyslu Kommia *zavraždit*?“

„Ale jistě,“ řekl Hirtius prostě. „Vůbec se tím také netajil. Podle Labiena jsi naprostý blázen, když Kommiovi důvěřuješ. Labienus zkrátka *ví*, že on chystá povstání.“

„Bez jakéhokoli důkazu, který by obstál při důkladnějším zkoumání?“

„Žádný mi samozřejmě nedokázal předložit, třebaže jsem na něho naléhal. Nepřestával jen tvrdit, že on má pravdu a ty že se mýlíš. Znáš ho přece, Caesare. Dokáže se chovat jako rozběsněný živel.“

„Co se tam tedy seběhlo?“

„Zabitím pověřil Volusenus jednoho z centurionů, zatímco ostatní centurioni se měli postarat o to, aby nikdo z Atrebatů neunikl. Signálem k vraždě měl být okamžik, kdy Volusenus podá Kommiovi ruku.“

„Při Jovovi! Co jsme vlastně zač, Mithridatovi následovníci? Takovýhle úskok by mohl napadnout leda nějakého krále kdovíodkud z Východu! Ohhh… Pokračuj.“

„Volusenus napřáhl paži, Kommius rovněž. Centurio tasil meč, který měl za zády, a sekl jím. Buď ale neměl dobré oko, anebo se mu celá ta věc nezamlouvala. Zasáhl Kommia sice do čela, ale rána sklouzla, kost zůstala neporušena, Kommius po ní ani

neztratil vědomí. Meč tasil i Volusenus, ale to už byl Kommius, celý zalitý krví, pryč. Atrebatové se kolem svého krále shlukli a unikli, aniž kdokoli z nich utrpěl sebemenší zranění.“

„Kdybych to neslyšel od tebe, Hirtie, asi bych tomu neuvěřil,“ říkal Caesar zvolna.

„Uvěř, Caesare, bylo to tak!“

„Takže Řím ztratil velice cenného spojence.“

„Obávám se, že ano.“ Hirtius mu podával útlý svitek. „Tohle jsem obdržel od Kommia. List mě už čekal v Samarobrivě, když jsem se tam vrátil. Neotevřel jsem ho, protože určen je tobě. Než abych ti to všechno líčil písemně, raději jsem přijel osobně.“

Caesar svitek převzal, rozlomil pečeť a rozvinul ho.

> Byl jsem podveden, a mám všechny důvody soudit, že to bylo tvé dílo, Caesare. Ty se neobklopuješ muži, kteří by ignorovali rozkazy anebo jednali z vlastní iniciativy až po takovéto meze. Považoval jsem tě až dosud za čestného člověka, takže toto píši se zármutkem bolestnějším, než je zranění mé hlavy. Onen úřad nejvyššího krále si můžeš ponechat. Spojím svůj osud se svým vlastním lidem, jenž je nad takovéto vraždy povznesen. Zabíjíme se navzájem, to ano, dokážeme si však přesto zachovat čest. Ty ji zcela postrádáš. Zapřísáhl jsem se, že až do konce svého života se dobrovolně nechci ocitnout v přítomnosti jakéhokoli Římana.

„Svět se mi v tuto chvíli jeví jako nekonečná trýzeň uťatých hlav,“ říkal Caesar zbledlými rty. „Něco ti ale povím, Aule Hirtie: s potěšením bych srazil hlavu Labienovi, a to pěkně po kouscích! Nejdřív bych ho ovšem dal náležitě zbičovat.“

„A co s ním hodláš udělat ve skutečnosti?“

„Naprosto nic.“

Hirtiem to otřáslo. „*Nic*?“

„Nic.“

„Ale – ale – mohl bys alespoň uvést, co se stalo, ve své nejbližší zprávě pro senát!“ zvolal Hirtius. „Nebyl by to asi přesně ten druh trestu, jaký bys Labienovi nejraději udělil, ale docela určitě by to znamenalo konec jakýmkoli nadějím, které si snad dělá na veřejnou dráhu.“

Když Caesar pootočil hlavu, bradu zabořenu do hrudi, objevil se na jeho tváři úsměšek, výraz zlostného pobavení. „To je právě to, co udělat nemůžu, Hirtie! Podívej jen, jak mi zatopil Cato kvůli takzvaným germánským vyslancům! Kdybych o tomhle hlesl jediným slovem senátu – anebo před kýmkoli, kdo to donese Catonovi – bylo by to *moje* jméno, které by páchlo až do nebes. Nikoli Labienovo. Ti senátorští psi by nevyplýtvali ani doušek vzduchu na štěknutí po Labienově kožichu. Hnali by se zatnout tesáky do mé kůže.“

„Máš samozřejmě pravdu,“ řekl s povzdechem Hirtius. „Což tedy znamená, že to Labienovi projde.“

„Pro tuto chvíli,“ řekl s naprostým klidem Caesar. „Jeho čas ale nadejde, Hirtie. Až se příště setkáme, pochopí okamžitě, jak si v mých očí stojí. A co bude s jeho další životní dráhou, pokud k ní budu mít já co říci. Jakmile přestane být užitečný tady v Galii, rozejdu se s ním důkladněji, než se rozvedl Sulla se svou nebohou umírající manželkou.“

„A Kommius? Kdybych se hodně snažil, Caesare, možná že bych ho dokázal přemluvit, aby se s tebou v soukromí přece jen sešel. On by určitě pochopil tvé stanovisko a tvůj postoj.“

Caesar zavrtěl hlavou. „Ne, Hirtie. To by nemělo žádný smysl. Můj vztah s Kommiem byl založen na naprosté vzájemné důvěře, a ta je pryč. Od tohoto okamžiku bychom jeden na druhého hleděli s podezíravostí. Složil přísahu, že už se nikdy dobrovolně neocitne v přítomnosti Římana. A Galové takovéto přísahy berou se stejnou vážností jako my sami. Kommia jsem ztratil."

* * *

Pobyt v Ravenně s sebou nenesl žádné strádání. Caesar si tam obstaral a vybavil vilu, neboť si v Ravenně zřídil i gladiátorskou školu; zdejší podnebí pokládali všichni za nejzdravější v celé Itálii, nevyskytovala se tu zimnice, což z Ravenny činilo ideální místo pro tvrdou tělesnou přípravu.

Držet si gladiátory znamenalo výnosný koníček, pro Caesara tak poutavý, že měl gladiátorů několik tisíc, i když většina z nich byla ubytována v jiném takovém zařízení poblíž Capuy. Ravenna byla vyhrazena pro gladiátorskou smetánku, pro ty, s nimiž měl Caesar další plány, až tito bojovníci jednou skončí svou činnost v pilinové manéži.

Jeho agenti kupovali anebo získávali prostřednictvím vojenských soudů jen ty nejslibnější muže, zato ovšem – jakmile se jejich vlastníkem stal Caesar – proměnilo se pro ně oněch pět nebo šest let, která strávili vystupováním na zápasištích, ve vskutku dobré roky. Rekrutovali se hlavně z řad dezertérů z legií (kteří dostávali na vybranou mezi zbavením občanství a životem gladiátora), třebaže se mezi nimi tu a tam vyskytli i odsouzení vrazi. Občas se o vstup mezi gladiátory ucházeli někteří muži dobrovolně. Ty však Caesar ze zásady nepřijímal. Říkal, že svobodný Říman bažící po boji by se měl přihlásit do legií.

Dobře byli ubytováni, dobře jedli, a nijak se nepředřeli, jak to ostatně bylo pravidlem ve všech gladiátorských školách, které naprosto nebyly vězením. Muži měli volnost pohybu, vycházeli a vraceli se podle libosti, ledaže měli vbrzku sjednán zápas, před nímž byli povinni setrvat ve škole, zůstat střízliví a pilně trénovat; nikdo, kdo gladiátora vlastnil, nestál o to, aby jeho drahocenná investice došla na zápasišti úhony, anebo dokonce přišla o život.

Souboje gladiátorů byly nesmírně populární podívaná, třebaže nenáležely k hrám pořádaným v cirku; vyžadovaly spíše nějaký menší prostor, třeba městské tržiště. Když například ztratil bohatý muž někoho ze svých blízkých, uspořádal na paměť zemřelého pohřební hry – a ty spočívaly především v gladiátorských zápasech. Najmul si tyto vojáky pilinových bojišť v některé z mnoha gladiátorských škol, v počtu zpravidla od čtyř do čtyřiceti dvojic, a musel za ně zaplatit nemalou částku. Gladiátoři připutovali do města, podstoupili zápas a vrátili se opět do školy. Po uběhnutí šesti let anebo po třiceti soubojích měli trest odpykán a ze školy odcházeli. Zůstalo jim občanství, naspořili si nějaké peníze a ze skutečně dobrých gladiátorů se stávaly idoly a jejich jména byla proslavena po celé Itálii.

Jedním z důvodů, proč se právě o tuto zábavu Caesar tak zajímal, byl další osud těch, kdo už měli takto odsloužen svůj závazek. Caesarovi připadalo jako plýtvání, když se muži s náročným výcvikem ztratili kamsi do Říma anebo do jiného města a dávali se najímat za tělesné strážce anebo vyhazovače. Lákal je raději do svých legií, ne ovšem jako řadové vojáky. Z dobrých gladiátorů, kteří neutržili mnoho ran do hlavy, se stávali vynikající instruktoři pro vojenské výcvikové tábory, z některých pak i skvělí

centurioni. Caesar se bavil i tím, že někdejší dezertéry začleňoval zpět do jejich mateřských legií, a to jako nižší důstojníky.

Proto také škola v Ravenně, kam Caesar soustřeďoval výběr svých nejlepších mužů; většina ostatních žila v oné další, kterou vlastnil v Capui. Capujská škola ho samozřejmě neviděla už od doby, kdy se ujal správy své provincie, neboť správce – dokud velel armádě – nesměl vkročit na půdu Itálie.

Byly tu i další důvody, proč právě Ravenna hostila Caesara déle než kterékoli jiné místo v Illyriku anebo v Italské Galii. Nacházela se v blízkosti říčky Rubikonu, hranice mezi Italskou Galií a vlastní Itálií, a cesty mezi Ravennou a Římem, vzdáleným dvě stě mil, byly vynikající. Což znamenalo rychlé spojení pro kurýry, kteří nepřetržitě spěchali tam i zpátky, a pohodlné cestování pro mnoho mužů přijíždějících z Říma navštívit Caesara osobně, když on nemohl zavítat za nimi.

Po Clodiově smrti sledoval události v Římě s jistým napětím, neboť si byl jist, že Pompeius míří k úřadu diktátora. Proto také Pompeiovi poslal onen dopis se svými návrhy na sňatky a s dalšími požadavky, třebaže si už vzápětí přál, aby tak byl raději neučinil; Pompeiovo odmítnutí zanechávalo v ústech jakousi hořkou pachuť. Pompeius Veliký jako by ve svých vlastních očích povyrostl do velikosti tak znamenité, že přestával považovat za potřebné uspokojovat kohokoli jiného kromě sebe sama, nevyjímaje Caesara. Jenž se začínal touto dobou stávat mnohem proslulejším, než se Pompeiovi zamlouvalo. A přece, poté co mu Pompeiův zákon deseti tribunů zaručil souhlas s kandidaturou na úřad konsula *in absentia,* zauvažoval Caesar, zda jeho pochybnosti o Pompeiovi neplynou jen z obav člověka nuceného přijímat veškeré zprávy toliko zprostředkovaně, z druhé ruky. Och, moci tak strávit alespoň měsíc v Římě! Nebylo to však možné ani na zlomek hodiny. Jako správce velící jedenácti legiím Caesar onu říčku Rubico překročit nesměl.

Podaří se Pompeiovi jmenování diktátorem vůbec dosáhnout? Řím a senát představovaný muži, jako jsou Bibulus a Cato, se tomu usilovně brání, avšak odsud z Ravenny, s odstupem od všech těch otřesů, které den co den zmítají Římem, nebylo těžké rozpoznat, kdo stojí za vším tím násilím. Pompeius. Touží stát se diktátorem. Snaží se zkroutit senátu pořádně ruku.

Když pak dorazila zpráva, že byl Pompeius zvolen konsulem bez kolegy, propukl Caesar v řehot. Krok je to právě tak mistrný, jak je neústavní! *Boni sice* vložili otěže vlády do Pompeiových rukou, jenomže mu je současně ztuha svázali. A Pompeius je natolik naivní, že toto vnadidlo spolkl. Libuje si, že takto získává další protiústavní mimořádné velení! Jenomže nepostřehl, že přijetím tohoto řešení současně prozradil celému Římu – a zejména Caesarovi – že neměl a nemá dostatek sil ani houževnatosti vzdorovat tak dlouho, dokud mu nenabídnou ono jediné ústavně čisté řešení: úřad diktátora.

Ty zkrátka zůstaneš provždy jen tím naivním venkovánkem, Pompeie Magne! Na všelijaké ty městské finty prostě nemáš. Přelstili tě tak hladce, žes ani nepostřehl, co to s tebou provedli. Sedíš si v tuto chvíli na Martově poli a jistě si blahopřeješ, jak jsi nad nimi vyzrál. Jenomže opak je pravdou. Vítězi jsou Bibulus a Cato. Vystihli planost tvých hrozeb, a tys musel couvnout. Sulla by se prohýbal smíchy!

Hlavním oppidem Senonů bylo Agedincum na řece Icauna a sem také Caesar soustředil na zimu šest svých legií; nebyl si stále ještě zcela jist

loajalitou tohoto mocného kmene, zejména vzhledem k tomu, že byl nucen dát popravit Akka.

Ve vnitřní části Agedinka se usadil sám Gaius Trebonius, jenž byl pověřen vrchním velením v době, kdy Caesar dlel v Italské Galii. Toto zastupování v sobě ovšem nezahrnovalo právo vyhlásit válku, což byl fakt dobře známý všem galským kmenům. Fakt, s nímž také kalkulovali.

V lednu musel Trebonius investovat veškerou svou energii do té nejúnavnější činnosti, jakou vrchní velitel zná: sehnat dostatek obilí a ostatních zásob k nakrmení šestatřiceti tisíc mužů. Úroda byla toho roku hojná, a pokud by byl měl Trebonius na starosti méně legií, nebyl by se musel za proviantem vydávat dále než do nejbližšího okolí. Takto však bylo třeba vyjíždět za nákupy široko daleko.

Vlastní výkup obilí měl v rukou civilní římský občan, jezdec Gaius Fufius Cita; jako dávný obyvatel Galie hovořil jazyky kmenů této centrální oblasti a měl s nimi i dobré vztahy. V doprovodu strážního oddílu složeného ze tří těžce ozbrojených kohort a s povozem s nákladem mincí vyrážel k průzkumu, kteří z galských thénů by byli ochotni odprodat alespoň část svých přebytků. Za ním kodrcaly vozy s vysokými postranicemi tažené spřeženími po deseti volcích zapřažených vždy po dvou vedle sebe; kdykoli byl další z vozů vrchovatě dosypán drahocennou pšenicí, oddělil se od celkového proudu a vracel se do Agedinka, kde ho vyložili a znovu vyslali za Fufiem Citou.

Když Fufius Cita vyčerpal území ležící severně od Icauny a od Sequany, přesunul se i se svými nákupčími do zemí Mandubiů, Lingonů a Senonů. Zprvu se vozy plnily zcela uspokojivým tempem; poté však, když se zdánlivě nekonečná řada vozů ocitla na území Senonů, objem zrna, které bylo k mání, naráz dramaticky poklesl – zřejmá ozvěna Akkovy popravy. Fufius usoudil, že jeho pokusy o nákup u Senonů nebudou úspěšné, takže se obrátil na západ, do zemí Karnutů. Kde se výkup okamžitě pronikavě zlepšil.

Rozradovaný Fufius Cita se i se svými hlavními pomocníky usadil v Cenabu, hlavním sídle Karnutů; Cenabum zaručovalo dostatečné bezpečí pro povoz s mincemi (časem ostatně značně vyprázdněný), takže už nepotřeboval ony tři doprovodné kohorty. Odeslal je tedy zpět do Agedinka. Cenabum bylo Fufiovi Citovi téměř druhým domovem; tam hodlal setrvat ve společnosti svých římských přátel a v pohodě dokončit své nákupy.

Cenabum vlastně představovalo jakousi galskou metropoli. Dopřávalo řadě bohatých mužů – převážně Římanům, ale i několika Řekům – možnost pobytu uvnitř svých hradeb. Vně hradebních zdí bylo obklopeno předměstím, v němž vzkvétala černá řemesla. Jen Avaricum bylo ještě větší, a třebaže si Fufius Cita trochu povzdychl, když se mu Avaricum v duchu vybavilo před očima, byl v Cenabu docela spokojen.

* * *

Dohoda mezi Vercingetorigem, Lukteriem, Litavikkem, Kotem, Gutruatem a Seduliem – ačkoli byla uzavírána ve vzrušeném ovzduší po Akkově popravě – nijak neupadla v zapomenutí. Každý z těchto mužů se vydal ke svému kmeni a promlouval tam k lidem, a i když se někteří z nich nezmiňovali o sjednocení všech galských kmenů pod jedním vedením, všichni se neustále vraceli k tématu římské proradnosti a

arogance, k ničím neospravedlnitelné Akkově smrti, ke ztrátě svobody. Slova padala na velice úrodnou půdu, Galie stále ještě toužila svrhnout římské jho.

Gutruata z kmene Karnutů nemusel ke spojenectví s Vercingetorigem nikdo příliš pobízet; byl si velice dobře vědom toho, že jeho samého Caesar považuje za stejně vinného zradou, jako byl Akko. Příští hřbet určený pro bič a příští hlava, která se měla skutálet na popravišti, patřily jemu. Věděl to. Nehodlal se však na to ohlížet, pokud by se mu ještě předtím podařilo Caesarovi podstatně zkomplikovat život. A tak, když se navrátil na své území, učinil, co přislíbil Vercingetorigovi: odebral se rovnou do Karnuta, kde žili druidové, a vyhledal Kathbada.

„Máš plnou pravdu," řekl Kathbad, když mu Gutruatus pověděl o Akkově konci. Pak dodal: „Pravdu má i Vercingetorix, Gutruate. Musíme se sjednotit a Římany vyhnat společně, jako jeden jediný svorný národ. Jinak to provést nedokážeme. Svolám radu druidů."

„A já," prohlásil Gutruatus s rostoucím nadšením, „se vydám mezi Karnuty, abych tam šířil naše válečné heslo!"

„Heslo? Jaké heslo?"

„Slova, která zvolali Dumnorix i Akko, než byli zabiti. 'Jsem svobodný muž ve svobodné zemi!'"

„Výborně!" řekl Kathbad. „Ale v něčem ho pozměň. 'Jsme svobodní muži ve svobodné zemi!' To bude začátek sjednocení, Gutruate. Až budou muži myslet na ostatní dřív než sami na sebe."

Karnutové se scházeli po skupinkách, vždy z dosahu římských uší, aby hovořili o vzbouření. A kovárny před hradbami Cenaba začaly vyrábět jen a jen kroužkové brnění, nic jiného – změna, které si nepovšiml Fufius Cita ani další cizinci žijící ve městě.

V polovině února byla veškerá úroda doma. Všechny sýpky po celé zemi byly plné; šunky byly vyuzeny, vepřové i zvěřina nasoleny, vajíčka, řepa i jablka uskladněny pod zemí, slepice, kachny a husy zavřeny v chlívcích, ovce i skot odklizeny z cesty jakékoli pochodující armády.

„Je čas začít," řekl Gutruatus ostatním thénům, „a my, Karnutové, vyrazíme v čele. Jako vůdčím duchům galského myšlení nám přísluší udeřit jako první. A provést to musíme, dokud je Caesar ještě za Alpami. Všechno nasvědčuje tomu, že zima bude tuhá, a Vercingetorix říká, že je nezbytné, abychom Caesarovi zabránili v návratu k jeho legiím. Bez něho se neodváží vytáhnout ze svých táborů, zejména ne během zimy. Na jaře už bude naše sjednocení dokončeno."

„Co zamýšlíš učinit?" otázal se Kathbad.

„Zítra na úsvitě přepadneme Cenabum a pobijeme všechny Římany a Řeky, kteří v něm jsou ubytováni."

„To bude znamenat jednoznačné vyhlášení války."

„Pro ostatní Galii, Kathbade, nikoli pro Římany. Nemám v úmyslu, aby se o Cenabu dozvěděl Trebonius. Pokud by se tak stalo, poslal by okamžitě zprávu Caesarovi. Jen ať si Caesar zatím hoví na druhé straně Alp, dokud nepovstane do zbraně celá Galie."

„To je dobrý plán – jen aby vyšel," řekl Kathbad. „Doufám, že budeš mít větší úspěch, než měli Nerviové."

„Jsme Keltové, Kathbade, žádní Belgové. Kromě toho i Nerviové dokázali zabránit Quintovi Ciceronovi v komunikaci s Caesarem po celý měsíc. To je dostatečně dlouhá doba. A za měsíc už začne zima."

* * *

A tak se museli Gaius Fufius Cita a cizí obchodníci žijící v Cenabu přesvědčit o pravdivosti starého římského úsloví, že vzpoura v provincii vždy začíná povražděním římských civilistů. Pod velením Gutruata zaútočil oddíl Karnutů na své vlastní hlavní sídlo, vnikl do něho a pobil všechny cizince, kteří v něm. pobývali. Fufiovi Citovi byl určen stejný osud, jaký potkal Akka: byl veřejně zbičován a pak sťat. Zemřel ovšem už pod bičem. Karnutové povzbuzovali muže třímajícího bič a neshledávali v tomto aktu tentokrát pranic, co by si zasloužilo odsouzení. Z hlavy Fufía Cita se stala trofej, jež byla slavnostně odnesena do posvátného Esova háje a tam slavnostně obětována Kathbadem.

Zprávy se v Galii šířily velice rychle, třebaže způsob jejich předávání znamenal, že čím dále dospívaly od svého původního zdroje, tím byly zkreslenější. Galové si novinky sdělovali pokřikem, od úst k ústům, ovšem na dálku, z jednoho konce pole na druhý.

Zvěst, jež původně zněla „Všichni Římané v Cenabu byli zmasakrováni“, se proměnila – než ji stovky úst postupně vykřičely sto šedesát mil daleko – ve větu „Karnutové otevřeně povstali a pobili všechny Římany na svém území!“. Dospěla do této vzdálenosti mezi úsvitem, kdy se přepadení uskutečnilo, a soumrakem, kdy ji dokřičeli do hlavního oppida Arvernů, Gergovie, a kdy ji uslyšel Vercingetorix.

Konečně! *Konečně*! Vzpoura ve střední Galii namísto v zemích Belgů nebo kdovíkde u Keltů ze západního pobřeží! Tohle jsou přece muži, které dobře zná, muži, jejichž vůdcové se podřídí jeho velení, jen co se shromáždí všegalská armáda. Muži znalí toho, jakou cenu má přilba a drátěná košile, i toho, jakým způsobem Římané vedou válku. Pokud se už vzbouřili Karnutové, nebude dlouho trvat a budou je následovat i Senonové, Parisiové, Suessionové a Biturigové – a vřít to začne i mezi všemi ostatními kmeny střední Galie. A on, Vercingetorix, to bude, kdo z nich ukuje Velkou armádu Galie!

Samozřejmě se i on sám snažil, nikoli však – jak se teď ukazuje – s takovým úspěchem, jaký měl Gutruatus. Potíž tkvěla v tom, že Arvernům dosud nevymizela z paměti ona katastrofální válka, v níž se před pětasedmdesáti lety utkali s Ahenobarbem, nejvýznačnějším Římanem oné doby. Utrpěli v ní porážku tak drtivou, že arvernské ženy a děti byly na trhy otroků odvedeny v jednom velikém houfu; arverntí mužové tehdy takřka do jednoho zahynuli.

„Vercingetorigu, pětasedmdesát let trvalo Arvernům, než se opět sebrali,“ řekl na radě Gobannitio pokoušeje se o trpělivý tón. „Kdysi jsme bývali největším ze všech galských národů. Pak jsme se ve své pýše pustili do války proti Římu. Rozdrtili nás na prach. Prvenství jsme museli přepustit Aeduům, Karnutům, Senonům. Tyto kmeny nás dodnes předčí, postupně je však přesto opět předháníme. Takže nic takového, proti Římu my znovu bojovat nebudeme.“

„Ale strýče, strýče! Časy se přece změnily!“ zvolal Vercingetorix. „Ano, podlehli jsme tehdy! Ano, byli jsme rozdrceni, pokořeni, rozprodáni do otroctví! Jenomže jsme tenkrát byli jenom jedním z mnoha kmenů! Ty sám dodnes mluvíš o Senonech, o Aeduích! O síle Arvernů v porovnání se silou Aeduů, se silou Karnutů! Ale tak už to dál být nesmí! To, co se odehrává dnes, je cosi zcela jiného! Chceme se spojit a stát se jediným národem s jediným heslem – svobodní muži ve svobodné zemi! Nejsme už Arvernové nebo Aeduové anebo Karnutové! Jsme Galové! Tvoříme jedno bratrstvo! V *tom* je ten rozdíl! Spojeni my Řím porazíme, a to tak rozhodně, že už do našich zemí

Řím nikdy žádné armády nevyšle. Jednoho dne to budou naopak Galové, kdo se vydá na pochod do Itálie, a jednoho dne ovládne Galie celý svět!“

„To jsou pouhé sny, Vercingetorigu, nic než pošetilé sny,“ řekl Gobannitio unaveně. „Mezi národy Galie k takové shodě nikdy nedojde.“

Výsledkem této pře a mnoha dalších, které proběhly v síni arvernské rady, bylo, že Vercingetorigovi byl vysloven zákaz vstupu do Gergovie. On se však z okrsku nevzdálil. Zůstal namísto toho ve svém domě, na předměstí Gergovie, a věnoval všechnu energii přemlouvání mladších arvernských mužů, že pravdu má naopak on. A setkával se s úspěchem. Spolu se svými bratranci Kritognatem a Verkassivelaunem, kteří následovali jeho příkladu, se horečně snažili přesvědčovat mladé muže, v čem spočívá jejich spása: ve sjednocení.

A neoddával se pouhému snění. Vercingetorix spřádal zcela konkrétní plány. Byl si plně vědom, že nejtvrdší boj bude muset svést s vůdci ostatních kmenů v Galii, aby je přesvědčil, že tím, kdo má vést Velkou armádu Galie, je on, Vercingetorix.

Když se tedy zpráva o událostech v Cenabu donesla pokřikem až do Gergovie, přijal ji Vercingetorix jako znamení, na které tak dlouho čekal. Signálem dal povel „Do zbraně!“, vstoupil do Gergovie, chopil se vedení rady a zavraždil Gobannitia.

„Jsem vaším králem,“ prohlásil k thénům natěsnaným v síni, „a brzy se stanu i králem sjednocené Galie! Odeberu se teď do Karnuta, abych tam jednal s vůdci ostatních kmenů, a cestou povolám do zbraně všechny kmeny.“

Kmeny uposlechly. Jak se nachyloval příchod zimy, muži vytahovali na světlo svou výzbroj, ostřili meče, zabezpečovali všestranně své domovy pro dobu své dlouhé nepřítomnosti. Po celé střední Galii se vzedmula vlna vzrušení a převalila se i mezi Belgy a na západ mezi Armoriky, keltské kmeny na atlantickém pobřeží. I na jihovýchod, do Aquitanie. Galie se chystala ke sjednocení. A spojená Galie hodlala vyhnat Římany.

*** * ***

Avšak nejtěžší ze všech bitev čekala Vercingetoriga v dubovém háji u Karnuta; tady musel vynaložit veškerou energii a výmluvnost, aby se prosadil za nejvyššího vůdce. Bylo ještě příliš záhy, aby naléhal na titul krále – to bude následovat, teprve až prokáže schopnosti pro krále nezbytné.

„Kathbad má pravdu,“ řekl shromážděným náčelníkům, pečlivě dbaje, aby v popředí zůstávalo jméno Kathbadovo, a nikoli Gutruatovo. „Caesara musíme oddělit od jeho legií až do okamžiku, kdy bude ve zbrani celá Galie.“

Přišlo mnoho těch, které ani nečekal, včetně Kommia z kmene Atrebatů. Bylo tu všech pět mužů, s nimiž uzavřel onu prapůvodní úmluvu, Lukterius už se nemohl dočkat, až začnou. Avšak za obrat jednání ve svůj prospěch vděčil Vercingetorix posléze Kommiovi.

„Já jsem Římanům důvěřoval,“ řekl král Atrebatů a ohrnul rty, až se mezi nimi zablyštěly zuby. „Ne proto, že bych se cítil být zrádcem svého lidu, ale ze stejných důvodů, které tu dnes slyšíme od Vercingetoriga. Co Galie potřebuje, je stát se jediným národem, a ne slepencem kmenů. A já jsem se domníval, že jedinou cestou k tomu je využít Říma. Nechat provést Řím – tolik centralizovaný, tolik zorganizovaný, tak výkonný – to, o čem jsem si myslel, že nedokáže žádný Gal. Semknout nás v jedno. Přimět nás uvažovat o sobě samých jako o jednotě. Avšak v tomto Arvernovi, v tomto

Vercingetorigovi, teď vidím muže naší krve, jenž má veškerou cílevědomost a sílu, jaké je k tomu zapotřebí! Nejsem Kelt, jsem Belg. Ale především a nejvíc ze všeho jsem a zůstanu Gal a patřím do Galie! Řeknu vám jedno, moji králové a princové, půjdu za Vercingetorigem! Udělám to, co bude žádat. Přivedu před něho svůj atrebatský lid a řeknu jim, že jejich vůdcem bude od této chvíle Arvern, já že ho budu pouze zastupovat!“

Hlasování řídil Kathbad, a Kathbad to také byl, kdo mohl shromážděným vůdcům oznámit, že velitelem pro jejich společný cíl – vyhnání Římanů z domoviny Keltů – byl zvolen Vercingetorix.

A Vercingetorix, hubený, planoucí žárem, se svým galským druhům vzápětí představil i jako myslitel.

„Cena za tuto válku bude nezměrná,“ prohlásil, „a podílet se na ní budou muset všechny naše národy. Čím větším podílem každý z nás přispěje, tím jednotnější se budeme cítit. K odvodům musí přijít všichni muži náležitě vyzbrojeni a vybaveni. Nechci vidět žádné poblázněné hrdiny, kteří se svléknou do naha, aby předvedli svou udatnost; chci, aby každý z mužů byl oděn v kroužkové košili, aby měl přilbu, aby každý nesl štít plné velikosti, aby byl vybaven oštěpy, šípy, podle toho, co si vybere. A každý kmen si musí spočíst, kolik jídla budou jeho muži potřebovat, musí zajistit, aby se nemuseli předčasně vracet domů, protože jim dojdou zásoby. Kořist nebude nijak velká; nemůžeme doufat, že by dokázala tuto válku zaplatit. A nebudeme také žádat pomoc od Germánů. Udělat něco takového by znamenalo vyhánět předními dveřmi kance a pouštět současně zadními vrátky dovnitř vlky. A nebudeme také moci plenit u našich vlastních lidí – ledaže by se rozhodli podporovat Řím. Varuji vás totiž – kterýkoli z kmenů, který se v této válce nepřipojí k nám, bude považován za zrádce sjednocené Galie! Nepřišli mezi nás Remové ani Lingoni, takže nechť se Remové a Lingonové mají na pozoru!“ Zasmál se, takřka neslyšně. „S koňmi Remů se z nás lehko stanou lepší kavaleristé, než jsou Germáni!“

„Biturigové tu také nejsou,“ řekl Sedulius z kmene Lemoviků. „Šíří se takové pověsti, že dávají přednost Římu.“

„Povšiml jsem si jejich nepřítomnosti,“ řekl Vercingetorix. „Má snad někdo nějaké pádnější doklady než pouhé pověsti?“

Absence Biturigů byla vážná věc; v zemích Biturigů se nacházely doly na železnou rudu, a železa zpracovatelného na ocel bude třeba značné množství k výrobě oněch tisíců a tisíců drátěných košil, přileb, mečů, oštěpových čepelí.

„Vypravím se do Avarika, abych zjistil důvod,“ řekl Kathbad.

„A co Aeduové?“ otázal se Litavikkus, jenž přišel ve společnosti jednoho ze dvou vergobretů onoho roku, Kota. „My stojíme za tebou, Vercingetorigu.“

„Aeduové mají nejdůležitější úkol ze všech, Litavikku. Budou muset předstírat, že stále ještě jsou *spojencem a přítelem národa římského*.“

„Ah!“ vykřikl Litavikkus a rozesmál se.

„K čemu by bylo dobré, vytasit se se všemi zbraněmi naráz?“ otázal se Vercingetorix. „Umím si představit, že dokud se Caesar bude domnívat, že Aeduové jsou vůči Římu loajální, bude si i myslet, že má vyhlídky zvítězit. Poručí si, vladařsky jako obvykle, aby mu Aeduové poskytli další jezdce, další pěšáky, obilí navíc, maso navíc, zkrátka víc všeho, co on potřebuje. A Aeduové svolí a ochotně mu slíbí vydat cokoli, oč požádá. Samou snahou mu vyhovět budou zakopávat jeden o druhého. Až na to, že nic z toho, co Caesarovi takto naslibují, nesmí být dodáno.“

„Samozřejmě že vždy s náležitými omluvami,“ řekl Kotus.

„Och, samozřejmě že pokaždé s omluvou!“ řekl Vercingetorix s vážnou tváří.

„Narbonská Galie představuje nebezpečí, které nesmíme podcenit,“ řekl zamračeně Lukterius z kmene Kadurků. „Galové v téhle římské provincii mají velice dobrý římský výcvik – dokáží bojovat jako pomocné jednotky římským způsobem, zbrojnice mají plné výzbroje i výstroje a jsou schopni postavit i jezdectvo. A obávám se, že od Říma je odlákat nedokážeme.“

„Na takovéhle poraženecké úvahy je dost času! Nicméně bychom se určitě měli postarat o to, aby tihle Galové z Narbonské provincie neměli možnost přispět Caesarovi na pomoc. To bude tvým úkolem, Lukterie, jelikož pocházíš z kmene, který má k Narbonské Galii nejblíž. Ode dneška za dva měsíce, uprostřed zimy, se shromáždíme ve zbrani zde na pláni před Karnutem. A pak už – *válka*!“

Sedulius se připojil. „Válka! Válka! Válka!“

*** * ***

Trebonius v Agedinku měl pocit, že se děje cosi nepatřičného, neměl však sebemenší představu, co by to mohlo být. Byl beze zpráv o Fufiovi Citovi v Cenabu, nedospělo však k němu ani šeptnutí o jeho osudu. Nikde v okolí Cenabu nepřežil nikdo z Římanů ani Řeků, kdo by mu o tom mohl povědět, neodhodlal se k tomu ani žádný Gal. Když se u Trebonia zastavil aedujský Litavikkus, aby ho pozdravil na zpáteční cestě do Bibracte, byly sice sýpky v Agedinku téměř plné, avšak už po dvoje *nundiny* nedorazil ani jeden vůz.

Litavikka odjakživa fascinovalo, jak mnoho Římanů vlastně vyhlíží zcela nevojensky, nebojovně. Dokonalým dokladem toho byl i Gaius Trebonius. Pomenší, prošedivělý, výrazný ohryzek mu poskakoval nahoru a dolů, kdykoli Trebonius nervózně polkl, oči měl velké, šedé a truchlivé. Byl to ovšem znamenitý a velice inteligentní voják, jenž měl Caesarovu plnou důvěru a nikdy ji také nezklamal. Přesně vždy splnil, cokoli mu Caesar uložil. Římský senátor. Kdysi v minulosti i výtečný tribun lidu. Caesarovi byl oddán na život a na smrt.

„Viděls něco? Doslechl ses snad o něčem?“ otázal se Trebonius, jenž vyhlížel ještě zkormouceněji než obvykle.

„Neviděl, neslyšel,“ odpověděl rozmarným tónem Litavikkus.

„Nebyls někde v blízkosti Cenaba?“

„Vlastně ani ne,“ řekl Litavikkus pamětliv toho, že jeho povinností je tvářit se jako *spojenec a přítel národa římského;* nemělo cenu zaplést se do nějakých lží, ze kterých by mohl být usvědčen ještě dřív, než vyplyne na povrch pravda o loajalitě Aeduů. „Byl jsem na svatbě svého bratrance v Metiosedu, takže na jih od Sequany jsem se nedostal. Ale jinak je všude klid. Nezaslechl jsem žádný pokřik, který by stál za to, aby mu člověk naslouchal.“

„Přestaly přijíždět vozy s obilím.“

„To je ovšem divné.“ Litavikkus se jako by zamyslel. „Je samozřejmě všeobecně známo, že Senonové a Karnutové jsou velice rozladěni tou Akkovou popravou. Dost možná, že odmítají zrno prodávat. Máte ho snad nedostatek?“

„Ne, dost ho máme. Jenom jsem očekával, že ho bude víc.“

„Dost pochybuji, že by ti ještě teď nějaké přivezli,“ říkal Litavikkus rozšafně. „Zima je tu co nevidět.“

„Kéž by všichni Galové hovořili latinsky!“ povzdychl si Trebonius.

„Nu, však to spojenectví Aeduů s Římem přece trvá už drahnou dobu. Já sám jsem v Římě strávil dva roky ve škole. O Caesarovi jsi neslyšel?“

„Ale ano, je v Ravenně.“

„Ravenna… Kde je to přesně? Pomoz mé paměti.“

„Na adriatickém pobřeží, nedaleko od Arimina, jestli ti to něco říká.“

„Říká mi to velice mnoho,“ řekl Litavikkus a lenivě se zvedal. „Budu už muset jít, jinak neodejdu vůbec.“

„Nepovečeříš se mnou alespoň?“

„Raději opravdu půjdu. Nevzal jsem si s sebou ani zimní šál, ani své nejteplejší kalhoty.“

„Ty vaše kalhoty! Copak ses v Římě ničemu nepřiučil?“

„Když ti pod suknici foukají vánky Itálie, Trebonie, zahřejí ti všechno, co tam najdou. Zatímco v zimních vichrech naší Galie by zmrzly i koule do *ballisty*.“

*** * ***

Začátkem března se ke Karnutu začalo stahovat přes sto tisíc Galů z rozličných kmenů a Vercingetorix rychle organizoval potřebná opatření.

„Nerad bych, abychom spotřebovali všechny zásoby ještě dříve, než vůbec započnu,“ řekl radě, která se sešla v Kathbadově vyhřátém domě. „Caesar je dosud v Ravenně, zajímá ho zřejmě víc to, co se děje v Římě, než to, co by se mohlo odehrát v Galii. Alpské průsmyky už jsou zablokovány sněhem; Caesar se nedokáže přesunout do Galie včas, ať je jakkoli proslulý svou rychlostí. A dřív než se mu to povede, budeme už stát mezi ním a jeho legiemi.“

Kathbad, jenž působil unaveně a jakoby zaleknutě, seděl po Vercingetorigově pravici, na stole před sebou hromadu svitků. Zatímco všichni viseli očima na Vercingetorigovi, on sám sledoval svou manželku, jež se tiše míhala v pozadí a roznášela pivo a víno.

Proč jen si připadám tak zdeptaný, tak k ničemu?

Podobně jako většina profesionálních kněží na celém světě nebyl ani on obdařen věšteckým nadáním, neměl dar vnitřního zraku. Toho se dostávalo spíše všelijakým vyvržencům a cizincům, tak jako tak odsouzeným – podobně jako Kassandra – k tomu, že jejich věštbám stejně nikdo nedopřává sluchu.

Co já říkám, plyne z poznatků získaných s nemalou námahou. Oběti se jevily příznivé. Snad to, co v tomto okamžiku cítím, je jen chvilkový stín přecházejícího mraku, říkal si v duchu a snažil se naprosto nic si nepředstírat, zůstat zcela nad věcmi. Ten Vercingetorix má obdobné nadání jako Caesar; tuším tu jejich vzájemnou podobnost. Jenomže jeden z nich je nadmíru zkušený Říman spějící k padesátce, zatímco druhý je třicetiletý Gal, jenž ještě nikdy nevelel armádě.

„Kathbade,“ oslovil ho Vercingetorix a narušil tak vnitřní pochyby nejvyššího druida, „slyšel jsem, že se Biturigové postavili proti nám. Je to tak?“

„Slovo, které o nás užili, znělo ’pošetilci‘,“ řekl Kathbad. „Jejich druidové se pokoušeli přivést je na naši stranu, ale kmen je sjednocen, a to nikoli v náš prospěch. S radostí nám budou dál prodávat železo, jsou ochotni ho pro nás třeba i krást, ale do války nepotáhnou.“

„Pak tedy potáhneme my do války proti nim,“ řekl bez váhání Vercingetorix. „Oni sice mají železo, jenomže my se bez nich naštěstí dokážeme obejít, jak pokud jde o

kováře, tak i to ukradení.“ Usmál se, oči se mu rozzářily. „Je to takhle dokonce lepší. Pokud se k nám nepřipojí, nepotřebujeme jim za to jejich železo platit. Jednoduše si ho vezmeme. Neslyšel jsem sice, že by kdokoli na naší straně trpěl nouzí o kov, jenomže ho teď budeme potřebovat o mnoho víc. Zítra vyrazíme proti Biturigům.“

„Tak záhy?“ zarazil se Gutruatus.

„Zima nejdřív přituhne, než zase povolí, Gutruate, a my jí musíme využít, abychom zbloudilá keltská stádečka přivedli zpátky do ovčince. V létě už musí stát Galie proti Římu sjednocena, a ne rozdělena. V létě se utkáme s Caesarem, a pokud věci proběhnou tak, jak zamýšlím, nebude už zdaleka schopen užít všech svých legií.“

„Rád bych se o tom dozvěděl víc, než se vydám na pochod,“ řekl podmračený Sedulius z kmene Lemoviků.

„Proto jsme se tu dnes také sešli, Sedulie!“ řekl se smíchem Vercingetorix. „Chci si ověřit počty bojovníků, kteří už zde jsou, chci vědět, kdo se ještě dostaví, některé hodlám poslat zatím domů, aby tam vyčkali do jara, chci uložit válečnou daň, chci zorganizovat vydání našich prvních mincí, chci se přesvědčit, že muži, kteří zde zůstanou, aby vyrazili proti Biturigům, jsou náležitě vyzbrojeni a vybaveni, chci na jaře povolat všechny k nástupu, chci vyčlenit jednotky, které se pod Lukteriovým velením dají na pochod do Narbonské Galie – a to je jen pár věcí z těch, o kterých si tu musíme pohovořit, dřív než půjdeme spát!“

Vercingetorix procházel viditelnou proměnou, sálal z něho žár i cílevědomé úsilí, byl nedočkavý i trpělivý zároveň. Kdyby se byl někdo dotázal kohokoli z dvaceti mužů shromážděných v Kathbadově domě, jak si představuje prvního krále Galie, do jednoho by svými slovy nepochybně vypodobnili obří postavu se svalnatou holou hrudí, s šálem zářícím jako duha všemi kmenovými barvami, s bohatým chocholem vlasů a s kníry dosahujícími až na ramena, hotového boha Dagdu sestoupivšího na zemi. A přesto tenhle urputný hubeňourek, který dnes tak zaujal jejich pozornost, neznamenal pro nikoho z nich žádné zklamání; nejpřednější thénové keltské Galie začínali chápat, že to, co oživuje muže zevnitř, je důležitější než jeho zevnějšek.

„Mám já velet své vlastní armádě?“ otázal se ohromeně Lukterius.

„Byls to ty, kdo řekl, že se musíme vypořádat s Narbonskou Galií, a koho lepšího než tebe bych tam mohl vyslat, Lukterie? Budeš potřebovat padesát tisíc mužů, a měl by sis vybrat kmeny, které dobře znáš – své vlastní Kadurky, Petrokorie, Santony, Piktony, Andy.“ Vercingetorix cvrnkl prstem do hromady svitků, oči upřeny na Kathbada. „Jsou už v soupisu Rutenové, Kathbade?“

„Ne,“ Kathbad se ani nepotřeboval dívat. „Ti dávají přednost Římu.“

„Pak bude tvým prvním úkolem podrobit si Ruteny, Lukterie. Přesvědčit je, že právo a moc jsou na naší straně, nikoli na straně Říma. Od Rutenů je jenom krok k Volkům. O strategii tvého postupu si promluvíme později, ale dříve nebo později budeš muset své síly rozdělit a vydat se dvěma směry – jednak na Narbonu a Tolosu, jednak k Helviům a podél Rhodanu. Aquitani už umírají touhou, aby dostali příležitost vzbouřit se, takže nebude trvat dlouho a budeš muset nadpočetné dobrovolníky z jejich řad i odmítat.“

„Vyrazit mám už zítra?“

„Ano, zítra. Tam kde je naším protivníkem Caesar, by odklady znamenaly zhoubu.“ Vercingetorix se obrátil k jedinému přítomnému Aeduovi. „Ty se odeber domů, Litavikku. Biturigové vyšlou brzy k Aedům posly s žádostí o pomoc.“

„Která si dá na čas,“ zahihňal se Litavikkus.

„Ne, to budeš muset provést rafinovaněji! Běduj před Caesarovými legáty, chtěj po nich radu, vyprav i vojsko! Jsem si jist, že už si najdeš přesvědčivé důvody, proč tam ta tvoje armáda nikdy nedorazí.“ Nový král Galů, jenž ještě ani nepožádal, aby ho nazývali galským králem, vrhl na Litavikka zpod černých brv pátravý pohled. „Je tu ještě jedna věc, kterou si předem musíme náležitě vyjasnit. Nechci v budoucnu slyšet žádné stesky a stížnosti na nějaké místní represálie.“

„Bojové,“ vyrazil ze sebe okamžitě Litavikkus.

„Přesně tak. Poté, co Caesar před šesti lety přinutil Helvetie vrátit se na jejich původní území, dovolil helvetské větvi Bojů setrvat v Galii – na žádost Aeduů, kteří si je tam přáli zachovat jako nárazníkový kmen mezi Aeduy a Arverny. Byli tehdy usídleni na půdě, kterou my Arvernové považujeme za svou, avšak o které jste vy prohlásili Caesarovi, že náleží vám. Ale já ti říkám, Litavikku,“ řekl Vercingetorix stroze, „že Bojové odtamtud musí zmizet a že se to území musí vrátit nám. Aeduové i Arvernové teď bojují na téže straně, takže už žádný takový nárazník potřebovat nebudete. Chci dohodu s tvými vergobrety, že Bojové odtáhnou a že ona půda bude navrácena Arvernům. Platí?“

„Platí,“ řekl Litavikkus. Zhluboka a spokojeně si oddychl. „Ty pozemky jsou tak jako tak druhořadé. Po téhle válce si my Aeduové jako přiměřenou náhradu připojíme území Remů. Arvernové si budou obdobně moci zabrat zemi stejně zpronevěřilých Lingonů. Platí i tohle?“

„Platí,“ odpověděl s úsměvem Vercingetorix.

Obrátil pozornost opět ke Kathbadovi, který už zdaleka nevyhlížel spokojeně. „Proč se nedostavil král Kommius?“ otázal se ostře.

„Dorazí v létě, dříve ne. Ale tou dobou, jak doufá, už přivede všechny západní Belgy, kteří ještě zůstali naživu.“

„Caesar nám prokázal cennou službu tím, že se dopustil té proradnosti.“

„To nebyl Caesar,“ řekl Kathbad opovržlivě. „Podle mého to všechno byla Labienova práce.“

„Slyším v tom snad jistou sympatii k Caesarovi?“

„Vůbec ne, Vercingetorigu. Ale slepota není ctnost! Máš-li Caesara porazit, musíš se ho snažit pochopit. Gala on je schopen soudit a popravit, tak jako to učinil s Akkem, ale podlost spáchanou na Kommiovi by považoval za hanebnou.“

„Proces s Akkem byl zmanipulován!“ utrhl se na něho Vercingetorix zlostně.

„Ano, samozřejmě že byl,“ trval Kathbad na svém. „Ale konal se *podle práva*! Pochop už přece tohle o Římanech! Oni se rádi tváří velice zákonně. A o žádném z Římanů to neplatí víc než o Caesarovi.“

*** * ***

První zprávu o tažení proti Biturigům přinesl Gaiovi Treboniovi do Agedinka Litavikkus, jenž přicválal z Bibracte a burcoval na poplach.

„Vypukla válka mezi kmeny!“ oznamoval Treboniovi.

„Ne tedy válka proti nám?“ otázal se Trebonius.

„Ne. Mezi Arverny a Biturigy.“

„Nu a?“

„Biturigové se obrátili na Aeduy se žádostí o pomoc. Mezi námi totiž existují staré dohody o přátelství, ještě z dob, kdy jsme vedli téměř nepřetržité boje s Arverny.

Biturigové sídlí za jejich územím, což znamená, že tak byli Arvernové sevřeni z obou stran.“

„A co o tom teď Aeduové soudí?“

„Že bychom měli Biturigům poskytnout pomoc.“

„Proč se tedy obracíš na mě?“

Litavikkus doširoka otevřel modré oči, bezelstnost sama. „Ale ty snad přesně víš proč, Gaie Trebonie! Aeduové mají statut *spojence a přítele národa římského.* Pokud by se ti doneslo, že Aeduové stojí ve zbrani a že pochodují na západ, co by sis o tom asi pomyslel? Konviktolavus a Kotus mě proto poslali za tebou, abych tě o těchto událostech zpravil a požádal tě o radu.“

„Pak jim ovšem děkuji.“ Trebonius vyhlížel ustaraněji než kdy jindy, hryzl si ret. „Nu, jestliže jde o bratrovražednou válku a jestliže to nemá nic společného s Římem, pak vám nezbývá než dodržet tu dohodu, co jste s nimi uzavřeli, Litavikku. Pošlete Biturigům pomoc.“

„Tebe to znepokojilo, jak se zdá.“

„Spíše překvapilo, než znepokojilo. Co se to s Arverny stalo? Myslel jsem, že Gobannitio a jeho starší jsou proti jakékoli válce.“

A tehdy se Litavikkus dopustil první chyby – nasadil nepřiměřeně lehkovážný tón; rozpovídal se o této věci až příliš pohotově, příliš bezstarostně. „Oh, Gobannitio do toho už přece nemá co mluvit!“ zvolal. „Arvernům teď vládne Vercingetorix.“

„*Vládne*?“

„Nu, máš pravdu, snad je to až příliš silné slovo,“ řekl Litavikkus jakoby omluvně. „Spíš je to takový vergobret bez kolegy.“

Trebonius se bouřlivě rozesmál. A kuckal ještě smíchy, když Litavikka vyprovázel na jeho zpáteční cestu. Avšak v okamžiku, kdy dozněl cvakot kopyt Litavikkova koně, vydal se Trebonius vyhledat Quinta Cicerona, Gaia Fabia a Tita Sextia.

Quintus Cicero a Sextius veleli šesti z legií utábořených v okolí Agedinka, zatímco Fabius měl na povel obě legie ubytované na území Lingonů, o padesát mil blíže k Aeduům. Že se v Agedinku právě vyskytoval i Fabius, byla víceméně náhoda; vyjel si, jak vysvětloval, aby trochu zaplašil nudu.

„Myslím, že v tomto směru už se nemusíš namáhat,“ řekl Trebonius truchlivějším hlasem než jindy. „Něco se děje, a nám se o tom jako obvykle nic neřeklo.“

„Ale to se jenom pustili do války jeden s druhým,“ řekl Quintus Cicero.

„*V zimě*?“ Trebonius začal přecházet sem a tam. „Mne ovšem vyvedla z míry spíše ta zpráva o Vercingetorigovi, Quinte. Ta tam je rozvážnost zralého věku, u Arvernů to vyhrál dravý žár mládí, a já nedokážu odhadnout, co všechno to může znamenat. Vercingetoriga si jistě všichni vybavujete – co myslíte, vytáhl by právě on do války proti svým galským druhům?“

„Zřejmě to už učinil, alespoň tomu bych věřil,“ řekl Sextius.

„Je to opravdu velice náhlý krok. A také v tom dalším máš pravdu, Trebonie – proč zrovna v zimě?“ otázal se Fabius.

„Vyskytly se nějaké jiné takové zprávy?“

Všichni tři legáti zavrtěli hlavou.

„Když o tom tak uvažuji, to samo o sobě už je divné,“ řekl Trebonius. „Normálně se k našim uším vždycky něco donese, zpravidla v podobě nářků a stížností. O kolika spiknutích se tu v průběhu každé zimy doslechneme?“

„Takových zpráv chodí na tucty,“ ušklíbl se Fabius.

„A přece se letos neobjevila ani jediná. Oni mají něco za lubem, za to dám krk. Kéž bychom tu měli Rhiannon! Anebo kdyby se už vrátil Hirtius!“

„Myslím,“ řekl Quintus Cicero, „že bychom o tom měli poslat zprávu Caesarovi.“ Pousmál se. „Ale skrytě. Ne zrovna nějaký lístek v opletení oštěpu, zcela určitě však ne oficiálním kurýrem.“

„A také ne zeměmi Aeduů,“ řekl náhle s rozhodností Trebonius. „Litavikkovo chování mi připadalo nějak zvláštní.“

„Aeduů bychom se ovšem přitom neměli žádným způsobem dotknout,“ namítl Sextius.

„Však my se jich nedotkneme. Jestliže se o zprávě odeslané Caesarovi nedozvědí, nemůže jim její obsah ani vadit.“

„A jak ji tedy odešleme?“ otázal se Fabius.

„Severním směrem,“ řekl suše Trebonius. „Napříč územím Sequanů do Vesontia, odtamtud do Genavy a pak do Vienny. Nejhorší na tom je, že průsmyk na Via Domitia je teď už neschůdný. Zpráva poputuje onou delší cestou, oklikou přes pobřeží.“

„Sedm set mil,“ řekl Quintus Cicero se zasmušilou tváří.

„Pak musíme posly vybavit takovými oficiálními doklady, které jim umožní zrekvírovat ty nejlepší koně, a budeme od nich očekávat, že urazí plnou stovku mil denně. Jen dva muži to musí být, a žádní Galové, ať už by byli z kteréhokoli kmene. Zpráva neopustí zdi téhle místnosti, dokud ji nepřevezmou muži, které vybereme. Měli by to být dva mladí legionáři, kteří dokáží jezdit tak dobře jako Caesar.“ Trebonius se tázavě rozhlédl. „Nějaké návrhy?“

„Proč ne dva centurioni?“ otázal se Quintus Cicero.

Všichni přítomní se zhrozili. „Quinte, za to by nás Caesar *zabil!* Ponechat jeho muže bez centurionů? Pochopil jsi snad už, že on by spíš oželel nás všechny než jediného nižšího centuriona!“

„Nu ovšem, máš pravdu!“ vydechl Quintus Cicero, jenž si připomněl svou srážku se Sugambry.

„Nechte to na mně,“ řekl energicky Fabius. „Sepiš tu zprávu, Trebonie, a já už ve své legii najdu chlapce, kteří ji Caesarovi doručí. Bude to i méně nápadné. Musím se tam tak jako tak okamžitě vrátit.“

„Měli bychom se asi pokusit,“ řekl Sextius, „zjistit zatím něco bližšího. Napiš Caesarovi, že ho v Nicei na pobřežní silnici budou čekat další zprávy, Trebonie.“

Caesar setrvával právě v Placentii, takže ho zpráva dostihla už šestého dne.

Jakmile do Ravenny dorazili Lucius Caesar a Decimus Brutus, vše naráz ožilo. Situace v Římě, jak se zdálo, se pod vládou konsula bez kolegy zklidnila, a tak Caesar neviděl důvod setrvávat dál v Ravenně jen kvůli tomu, aby se dozvídal, jak to dopadá s Milonem, jehož čekal soud a bezpochyby i odsouzení. Pokud ho na celé věci ještě něco dráždilo, bylo to nejspíše chování jeho nového kvestora, Marka Antonia, jenž Caesarovi poslal stručný vzkaz, že v Římě zůstane, dokud proces s Milonem neskončí, jelikož je jedním z žalobců. Neslýchaná věc!

„Nu, Gaie, to máš z toho, že ses nad ním slitoval a vyžádal sis ho,“ řekl mu Antoniův strýc Lucius Caesar. „Já bych si ho do svého štábu v žádném případě nebral.“

„Nebyl bych se slitoval, kdybych byl nedostal dopis od Aula Gabinia, jenž, jak jistě víš, měl Antonia ve svém štábu v Sýrii. Sdělil mi, že na Antonia by si on sám ochotně vsadil. Je pravda, psal, že Antonius až příliš pije a děvkaří, že dokáže být nedbalý, že vydá spoustu energie, aby polapil a zabil blechu, zatímco dokáže usnout na zasedání

válečné rady. Přes tohle všechno, alespoň podle Gabinia, prý stojí za to riziko. Jakmile se ocitne v poli, je z něho lev – ovšem lev schopný výtečně usuzovat. Takže uvidím. Pokud zjistím, že není dost spolehlivý, pošlu ho Labienovi. Mohla by to být docela zajímavá kombinace – udatný lev a zlé psisko pohromadě!“

Lucius Caesar jen zamžikal, neřekl však nic. Jeho otec a Caesarův otec byli vlastní bratranci, náleželi v onom starobylém rodu ke generaci, která prvně po velice dlouhé době opět dosáhla konsulského úřadu – díky sňatku mezi Caesarovou tetou Julií a nesmírně bohatým přistěhovalcem z Arpina, Gaiem Mariem. Ten se pak stal největším vojákem v dějinách Říma. Díky tomuto sňatku začaly do truhlic Juliů Caesarů opět proudit peníze, to jediné, co až dosud celá rodina postrádala. Lucius Caesar, o čtyři roky starší než Caesar, naštěstí nebyl žárlivý. Gaius Julius z mladší větve rodu nyní sliboval stát se ještě větším vojevůdcem, než byl Gaius Marius, a Lucius vlastně o úřad legáta v Caesarově štábu požádal z čiré zvědavosti – aby uviděl svého bratrance v akci. Byl na Gaia tolik hrdý, že mu pouhé pročítání jeho zpráv pro senát náhle připadlo opatrnické a nedůstojné. Jako vážený konsulár, význačný porotce a dlouholetý člen kolegia augurů se v dvaapadesáti letech rozhodl táhnout znovu do války. Pod velením svého bratrance Gaia.

Caesarova cesta z Ravenny do Placentie nebyla bez zajímavosti, neboť se zastavoval k účasti na soudních řízeních ve všech větších městech podél Via Aemilia: v Bononii, v Mutině, v Regiu Lepidu, v Parmě, ve Fidentii. Ovšem jednání, které by bylo jiným správcům zabrala celé *nundinum,* stihl Caesar vyřídit během jediného dne; a pak hned vzhůru na cestu do dalšího města. Většina případů byla finanční povahy – šlo vesměs o civilní spory – takže potřeba svolávat porotu byla dosti řídká. Caesar bedlivě naslouchal, veškeré propočty prováděl z hlavy, pak zaklepal rukojetí slonovinové hůlky značící jeho imperium o stůl před sebou a vyřkl rozsudek. Další případ – dál, pokračujme! Snad nikdo se proti jeho rozhodnutím nikdy nevzpouzel. Možná proto, napadlo pobaveného Lucia Caesara, že spíše než míra spravedlnosti samé odradil každého od odvolávání se proti Caesarovým rozsudkům jeho téměř podnikatelský švih. Spravedlivé bylo to, co bylo přisouzeno vítězi, prohrávající mít pravdu prostě nemohl.

Snad alespoň v Placentii mohla být přestávka v cestě o něco delší, neboť právě sem převelel Caesar svou Patnáctou legii k výcviku na dobu svého pobytu v Illyriku a v Italské Galii. Přál si osobně zkontrolovat, jak si Patnáctá v přípravě vede. Jeho rozkazy byly příznačné pro jeho způsob velení: cvičit je až do úpadu, a pak je cvičit dál, dokud nepřestanou padat. Poslal pro padesát výcvikových centurionů do Capuy, vesměs prošedivělých veteránů, kteří slintali blahem při pomyšlení, jak těm sedmnáctiletým klukům udělají ze života promyšlenou směsici muk a utrpení. Nařídil jim dále, aby se ve svém volném čas, kterého věru neměli nazbyt, soustředili zejména na centuriony Patnácté. A nyní tedy nastal okamžik, kdy se mělo ukázat, co z této legie ony tři měsíce trýzně v Placentii udělaly. Caesar vzkázal, že přehlídku legie provede na cvičišti za úsvitu nadcházejícího dne.

„Jestli při inspekční přehlídce obstojí, Decime, můžeš se s nimi okamžitě vydat na pochod do Zadní Galie pobřežní cestou,“ řekl u večeře na sklonku odpoledne.

Decimus Brutus, jenž pilně žvýkal místní lahůdku – zeleninovou směs lehce osmahnutou na oleji – klidně pokývl hlavou. „Jak jsem slyšel, jsou to opravdu skvělí vojáci,“ řekl a oplachoval si prsty v misce s vodou.

„Kdopak ti to prozradil?“ otázal se Caesar a bez valného zájmu uždiboval vepřové pražené na ovčím mléku tak dlouho, až dostalo křehkou hnědou kůrčičku a až se všechno mléko vyvařilo.

„Mám-li říct pravdu, byl to armádní dodavatel potravin.“

„A armádní dodavatel potravin o tomhle něco ví?“

„Kdo jiný by to věděl líp? Chlapi z Patnáctky dostávali tolik do těla, že vyjedli celou Placentii od všeho, co kejhá, kváká, bečí, chrochtá nebo kvoká, a místní pekaři musí pracovat na dvě směny. Můj milý Caesare, do tebe se Placentia přímo *zamilovala*.“

„Bod pro tebe, Decime!“ řekl Caesar se smíchem.

„Domníval jsem se, že se tu s námi mají sejít ještě také Mamurra a Ventidius,“ řekl Lucius Caesar, na rozdíl od svého bratrance labužnická povaha, jenž si liboval zdejší severoitalskou kuchyni, která na rozdíl od římské své výrobky nepřepepřovala a nepřekořeňovala.

„Dorazí až pozítří, z Cremony.“

Vešel Hirtius, jenž měl příliš napilno, než aby s nimi mohl povečeřet. „Spěšný dopis od Gaia Trebonia, Caesare.“

Caesar se naráz posadil a shodil nohy z lehátka, které sdílel se svým bratrancem, ruku nataženou po svitku. Rozlomil pečeť, rozvinul ho a přečetl dopis jediným pohledem.

„Změna plánu,“ řekl pak vyrovnaným hlasem. „Jakým způsobem to bylo doručeno, Hirtie? Jak dlouho byl dopis na cestě?“

„Pouhých šest dnů, Caesare, a to ještě pobřežní cestou. Pokud vím, vybral Fabius dva legionáře, kteří jezdí jako vítr, a vybavil je spoustou peněz a oficiálními doporučeními. Odvedli dobrou práci.“

„To vskutku odvedli.“

Proměnu, jaká se v okamžení s Caesarem udála, měli Decimus Brutus a Hirtius příležitost zakusit už v minulosti, zatímco Lucius Caesar dosud nic podobného nezažil. Uhlazený konsulár byl rázem ten tam, namísto něho tu naráz stál muž tak strohý, rázný a soustředěný, jako býval Gaius Marius.

„Budu tu muset nechat dopisy pro Mamurru a Ventidia, jdu je tedy napsat – a také řadu dalších. Decime, dej povel Patnácté, aby byli ráno připraveni k pochodu. Hirtie, ty se postarej o zásobovací trén. Žádné vozy s volky, veškerý náklad jen na kárách s mezky anebo na soumarech. V Ligurii nic k jídlu nenajdeme, takže zavazadlový trén bude muset stačit našemu tempu. Jídlo na deset dní, i když nám cesta do Nicei celých deset dnů trvat nesmí. Pak deset dní do Aquae Sextiae v Narbonské Galii, anebo míň, jestli je Patnáctka alespoň zpoloviny tak dobrá jako Desátá.“ Caesar se otočil ke svému bratranci. „Lucie, vydávám se na pochod a budu spěchat. Jestli chceš, můžeš nás následovat volnějším krokem. Jinak platí nástup za svítání i pro tebe.“

„Nastoupím za svítání,“ řekl Lucius Caesar a vklouzl do bot. „O tuhle podívanou se nehodlám dát ošidit, Gaie.“

Avšak Gaius už byl pryč. Lucius povytáhl obočí a pohlédl na Hirtia a Decima Bruta. „To on vám nikdy ani nepoví, co se vlastně děje?“

„I poví,“ řekl Decimus Brutus a hnal se ven.

„Řekne nám to, jakmile to budeme potřebovat vědět,“ řekl Hirtius, vzal Lucia Caesara pod paží a jemně ho postrkoval ven z jídelny. „On nemaří zbytečně čas. Dnes ještě probere všechno, co má vyřídit, aby tu vše zanechal v dokonalém pořádku, neboť se zřejmě domnívá – stejně jako já – že asi nezůstaneme v Italské Galii. A zítra večer v táboře nám to pak vysvětlí.“

„Jak v tomhle pochodu obstojí jeho liktoři? Všiml jsem si, že je téměř uštval už cestou po Via Aemilia, a to si mohli obden odpočinout!“

„Už kolikrát mě taky napadlo, že bychom asi měli naše liktory strčit do výcvikového tábora spolu s vojáky. Když Caesar vyrazí rychlým pochodem, obejde se zkrátka bez liktorů, ať je to ústavní či ne. Takže půjdou svým tempem za námi a on jim nechá vzkaz, kde zřídí svůj hlavní stan. Tam pak skončí i oni."

„Jak vůbec seženete v tak krátké době tolik mezků?"

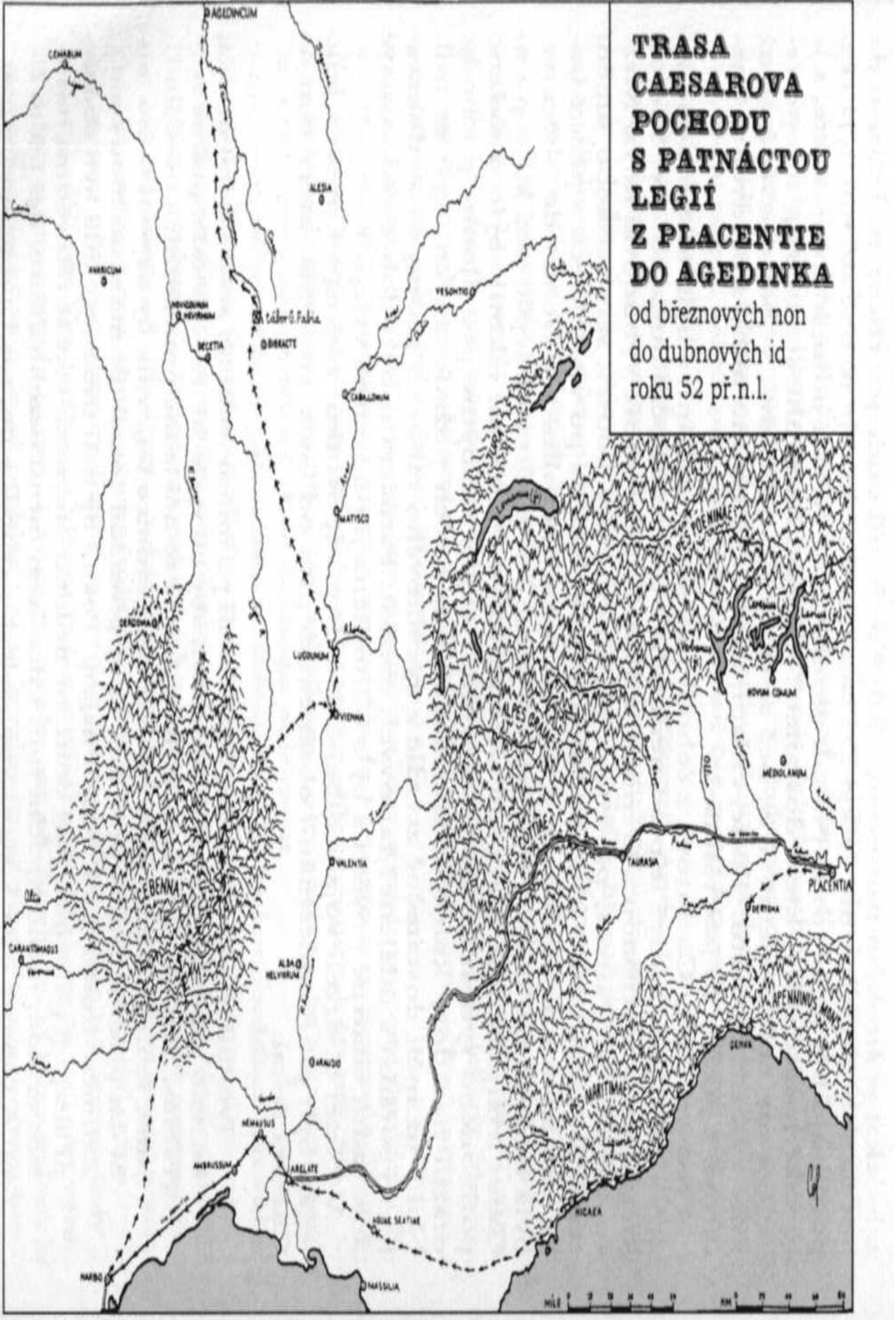
Hirtius se pousmál. „Většinou půjde o Mariovy mezky," řekl s narážkou na to, že Gaius Marius nakládal každému legionáři na hřbet třicetiliberní zátěž a nadělal tak z vojáků soumary. „To je další věc, kterou na Caesarově armádě shledáš, Lucie. I každá mula Patnácté legie bude muset zítra ráno stát připravena vyrazit, tak jako její vojáci. Caesar od každé legie očekává, že bude v každé chvíli schopna okamžitého přesunu. Takže musí být po všech stránkách nepřetržitě připravena k pochodu."

*** * ***

Když následujícího dne za rozbřesku vjeli do tábora Caesar, Lucius Caesar, Aulus Hirtius a Decimus Brutus, byla Patnáctá legie nastoupena v pochodovém proudu. Ať už Patnáctou v mezidobí od první zprávy, že se má dát na pochod, k vlastnímu nástupu lomcovaly jakékoli otřesy, první kohorta teď vklouzla za vojevůdce a jeho tři legáty s plavnou přesností a desátá kohorta v závěru kolony vykročila takřka současně s první.

Legionáři pochodovali v osmistupech, seřazeni v oktetech, tak jak spolu sdíleli stan. Vycházející slunce jiskřilo odrazem od drátěných košil vyleštěných na přehlídku, která se nekonala, všichni muži prostovlasí, opásáni mečem a dýkou a s *pilem* v pravici. Každý voják si nesl svůj vak na holi ve tvaru T nebo Y položené přes levé rameno, štít v koženém pouzdře na ní měl zavěšen jako poslední z výbavy, přilba navrchu působila jako nějaká bublina. Ve vaku byla jeho pětidenní dávka pšenice, cizrny (nebo jiné luštěniny) a slaniny; dále lahvice s olejem, miska a pohár, vše z bronzu; potřeby na holení; rezervní tuniky, šátky a prádlo; obarvený chochol z koňských žíní zastrkovaný do přilby; okrouhlé *sagum* (s otvorem uprostřed, kudy prostrkoval hlavu) z nepromokavé ligurské vlny; ponožky a kožešinové vložky, které navlékal v chladném počasí, než si nazul své *caligae,* vlněné spodky na zimu; přikrývka; mělký pletený košík pro odnášení hlíny; a vše další, bez čeho se nedokázal obejít, například amulet anebo pramínek vlasů své milé. O některé potřeby se dělili; jeden z okteta míval pazourek na vykřesání jiskry, jiný sůl pro všech osm mužů, další drahocennou trošku kvásku k zadělání chleba nebo zásobu koření či lampu a olej do ní anebo svazeček třísek k rozdělání ohně. K rámu vyztužujícímu každý vak měl každý muž přivázán některý z kopáčských nástrojů, jako například *dolabru* nebo lopatu a také dva kůly pro palisádu tábora zřizovaného na pochodu.

Mezek příslušející k osmici mužů nesl na hřbetě malý mlýnek na obilí, hliněnou pícku na pečení chleba, bronzové hrnce na vaření a složený kožený stan i s kůly a lanky. Za každou centurií klusalo jejích deset mul, o mezka okteta se starali dva sloužící z nebojových sil, mezi jejichž povinnosti za pochodu patřilo zásobovat osmistup vodou. Jelikož do kolony tohoto spěšného pochodu nebyl začleněn samostatný zavazadlový trén, vezla za každou centurií kára tažená šesti mulami nezbytné nářadí, hřeby, jistou část soukromé výbavy, sudy na vodu, větší mlýnský kámen, další zásobu jídla a stan a potřeby centuriona; byl to jediný muž v celé centurii, jenž kráčel neobtížen nákladem.

TRASA
CAESAROVA
POCHODU
S PATNÁCTOU
LEGIÍ
Z PLACENTIE
DO AGEDINKA
od březnových non
do dubnových id
roku 52 př.n.l.
AGEDINCUM
CENABUM
ALESIA
AVARICUM
VESONTIO
MELETIA
BIBACTE
CABILLONUM
MATISCO
ALPES POENINAE
LUGDUNUM
VIENNA
ALPES GRAIAE
MEDIOLANUM
VALENTIA
TAURASIA
PLACENTIA
CEBENNA
CARANTOMAGUS
ALBA HELVIORUM
APENNINUS MONS
GENUA
ALPES MARITIMAE
NEMAUSUS
ARELATE
AQUAE SEXTIAE
NICAEA
NARBO
MASSILIA

Legii na plném stavu tvořilo čtyři tisíce osm set vojáků, šedesát centurionů, tři sta mužů metacích zbraní, stočlenná jednotka zákopníků a zbrojířů a šestnáct set mužů nebojových jednotek. Spolu s nimi putovalo třicet vrhacích strojů Patnácté legie, tažených mulami – deset *ballist* k metání kamenů a dvacet katapult různé velikosti k vystřelování šipek – společně s vozy naloženými náhradními díly a municí. Obsluha své milované stroje doprovázela a opečovávala, mazala ložiska, téměř se s vrhacími mechanismy laskala. Uměli svou práci dobře, její výsledky zdaleka nezáležely na slepé náhodě; vrhači ovládali trajektorie a střelou z katapultu dokázali vyřadit osádku nepřátelského beranidla anebo obléhací věže s pozoruhodnou přesností zásahu. Šipky byly určeny proti živým cílům, balvany proti bombardovacím strojům protivníka anebo k rozsévání děsu ve shlucích bojovníků.

Vyhlížejí dobře, říkal si s uspokojením Caesar a pozdržel se, aby ho proud předešel a on aby mohl začít s tím, co ho čekalo u každé ze šedesáti centurií: povzbudit muže a povědět jim, kam směřují a co se od nich očekává. Znamenalo to absolvovat půldruhé míle mezi prvními řadami první kohorty až po poslední osmistup desáté kohorty včetně jednotky vrhacích strojů a zákopníků zařazených ve středu kolony. Teprve až tento úkol splní, bude moci Caesar sesednout z koně a pochodovat spolu s vojskem.

„Když urazíte denně čtyřicet mil, slibuju vám dva dny odpočinku v Nicei!“ zahalekal se širokým úsměvem. „Když těch mil bude jen třicet, naděláte si do bot na celý zbytek téhle války! Z Placentie do Nicei je to dvě stě mil, a já tam potřebuju být za pět dnů. Na tak dlouho vám vystačí jídlo, které si nesete, a je to také jediné jídlo, které dostanete! Chlapci na druhé straně Alp nás potřebují, a my tam budeme dřív, než se ti *cunni*, ti Galové, vůbec dozvědí, že už jsme vyrazili na cestu. Takže, chlapi, natáhněte trochu nohy a předveďte Caesarovi, z jakého že jste těsta!“

Předvedli tedy Caesarovi, z čeho jsou vlastně uděláni, a bylo to o mnoho jadrnější těsto, než když je před nemnoha měsíci zaskočili Sugambrové. Silnice, kterou mezi Dertonou a Genuou u Tuskánského moře vybudoval kdysi Marcus Aemilius Scaurus, představovala mistrovský kousek stavitelského umění téměř bez stoupání a klesání, rokliny překračovala po viaduktech a příkré boky strmících hor obcházela; a třebaže navazující silnice z Genuy do Nicei nebyla zdaleka tak dobrá, byla už teď přece jen podstatně lepší, než když po ní Gaius Marius kdysi vedl svou třicetitisícovou armádu. Jakmile bylo dosaženo potřebného rytmu a vojáci si osvojili návyky nezbytné pro dlouhé pochody, urazili navzdory krátkým zimním dnům oněch požadovaných čtyřicet mil. Nohy už měli dostatečně ztvrdlé z výcvikového tábora a postupně se dokázali i vypořádat s údělem Mariových mezků; Patnáctá si byla dobře vědoma své dosavadní chatrné pověsti a byla odhodlána ji podstatně vylepšit.

V Nicei obdrželi vojáci slíbené dva dny odpočinku, zatímco Caesar a jeho legáti byli plně zaměstnáni obsahem dopisu od Gaia Trebonia, který tam na Caesara čekal.

> Tyto informace, Caesare, jsme získali po únosu jednoho arvernského druida, kterého jsme pak poslali k Labienovi, aby ho vyslechl. Proč druida, ptáš se asi? Fabius, Sextius, Quintus Cicero a já jsme to důkladně prohovořili a usoudili jsme, že nevolník by toho nevěděl dost, zatímco bojovník by naproti tomu mohl dát přednost smrti před tím, že by prozradil cokoli, co má skutečnou cenu. Zatímco druidové tak odolní nejsou. Pokud by naši tribunové lidu byli obdařeni alespoň polovinou oné skutečné nedotknutelnosti, jaké se těší většina mladších druidů, mohli by Řím řídit s mnohem menší bezohledností, než jak to činí. A Labiena jsme k vlastnímu výslechu vybrali – nu, snad ani nemusím psát proč, ne? Umím si

představit, že ten druid vyklopil všechno, co věděl, ještě dlouho předtím, než dal Labienus nažhavit železa.

Gaius Fufius Cita, jeho nákupčí, ostatní římští civilní obyvatelé a pár řeckých obchodníků v Cenabu byli povražděni začátkem února, a nikomu z nich se nepodařilo uniknout, aby nám o tom mohl podat zprávu. Karnutové odkřičeli tu zprávu ještě téhož dne až do Gergovie. Vercingetorix byl sice předtím vykázán z oppida, avšak v okamžiku, kdy se o Cenabu doslechl, zmocnil se řízení arvernské rady a zavraždil Gobannitia. Hned nato se prohlásil králem. A všechny ty horké arvernské hlavy ho jako krále také pozdravily.

Zřejmě se pak ihned odebral do Karnuta, kde se sešel k poradě s karnutským Gutruatem a s tvým starým přítelem, nejvyšším druidem Kathbadem. Náš informátor nedokázal povědět, kdo všechno u toho ještě byl, kromě toho, že se domnívá, že tam byl i Lukterius, vergobret Kadurků. *A Kommius*! Jakmile porada skončila, následovala výzva do zbraně.

A tahle válka nebude nic k smíchu, Caesare. Galové se sjednocují od ústí Mosy až po Aquitanii a napříč celou zemí od východu až k západu. Sjednocená a uvědomělá Galie je natolik početná, že nás dokáže vytlačit ze země. To právě má Vercingetorix v úmyslu – sjednotit Galii. Pod svým vedením.

Začátkem března se poblíž Karnuta uskutečnil generální nástup, a to k zimnímu tažení. Tažení proti nám, tážeš se asi? Ne, proti kmenům, které se k nim odmítají připojit.

Lukterius už s padesáti tisíci Kadurků, Piktonů, Andů, Petrokoriů a Santonů vytáhli proti Rutenům a Gabalům. Jakmile je naženou do galského tábora, vyrazí Lukterius se svou armádou do Narbonské Galie, hlavně proti Narbonu a Tolose, tak aby přetnul naše spojení s Hispániemi. Kromě toho mají vyvolávat nepokoje mezi Volky a Helvii.

Vercingetorix sám se dal v čele asi osmdesáti tisíc mužů z kmenů Senonů, Karnutů, Arvernů, Suessionů, Parisiů a Mandubiů na pochod proti Biturigům, kteří odmítli mít s myšlenkou spojené Galie cokoli společného. Jelikož Biturigové vlastní doly na železnou rudu, není těžké pochopit, proč je Vercingetorix potřebuje přesvědčit, že nečiní dobře.

Zatímco toto píši, jsou už Vercingetorix a jeho armáda na cestě do území Biturigů. Náš druidský informátor vypověděl, že Vercingetorix chce zaútočit proti nám, jakmile nastane jaro. Jeho strategické plány nejsou tak špatné. Má v úmyslu izolovat tě od nás a vychází přitom z předpokladu, že bez tebe nevytáhneme z našich táborů. Kde nás hodlá oblehnout.

Nepochybně tě už pálí otázka, na kterou bys rád znal odpověď: co nás vůbec vedlo k tomu, že jsme unesli arvernského druida? A jak to, že jsme si tu neseděli a neužívali si zimního odpočinku, jak to o nás předpokládal Vercingetorix? Nu, v podstatě si to spískal aedujský Litavikkus, Caesare. Navštívil mne od začátku února už několikrát, pokaždé jakoby náhodou – že se zrovna vrací z nějaké svatby a pod obdobnými záminkami. Nic jsem si o tom nemyslel, až za mnou přijel po onom velkém březnovém shromáždění vojska u Karnuta, kdy mi sdělil, že Vercingetorix ’vládne‘ v Gergovii. Pozastavil jsem se nad tím výrazem a on se rychle opravil – až příliš rychle a až příliš ochotně. Domníval se, že udělal dobrý vtip, když prohlásil, že je Vercingetorix vlastně ’vergobretem bez kolegy‘. Takže jsem se rozesmál, až jsem se za boky popadal, vyprovodil jsem ho z domu a okamžitě jsem ti odeslal onen první list.

Caesare, nemám absolutně žádné konkrétní důkazy, které by mne mohly vést k přesvědčení, že Aeduové zamýšlejí hrát ve Vercingetorigově sjednocené Galii svou vlastní roli, ale měj se na pozoru. Cítím v kostech, že tomu tak je. Anebo že pro to jsou alespoň mladší Aeduové, jako je Litavikkus, třebaže tomu možná nepřejí

vergobretové. Biturigové vyslali k Aeduům žádost o pomoc a Aeduové ke mně vlastně Litavikka vyslali, aby mě o téhle záležitosti informoval a dotázal se, zda bych měl námitky, kdyby Biturigům poslali na pomoc svou armádu. Pokud nejde o nic víc než o vnitřní rozbroje, řekl jsem mu, pak tam vojsko klidně vyšlete.

Jenomže od této chvíle mi nešel další osud téhle armády z mysli. Vydala se na pochod, velice silná a dobře vyzbrojená, a směřovala k území Biturigů. Když ovšem toto vojsko dosáhlo východního břehu Ligeru, usadilo se tam a řeku vůbec nepřekročilo. Pár dní tam vyčkávali a pak se zase vrátili domů. Právě odtud odešel Litavikkus, který opět jednou přispěchal vysvětlit mi, proč zůstali Biturigové bez pomoci. Kathbad, jak mi uvedl, jim totiž údajně poslal varování, že to vše je spiknutí Biturigů a Arvernů a že v okamžiku, kdy by aedujská armáda přešla přes Liger, Biturigové a Arvernové by se na ni spojenými silami vrhli.

Všechno mi to připadá až příliš na vodě, Caesare, i když sám nevím proč. Moji kolegové se mnou ale souhlasí, zejména Quintus Cicero, který je pro tyhle věci zřejmě vybaven jakýmsi varovným vnitřním hláskem.

Co uděláš, je na tobě, a je docela pravděpodobné, že se o tvých plánech nedozvíme, dokud tě tu osobně nespatříme. Protože já odmítám uvěřit, že by ti nějaká banda Galů, ať už s Aeduy, anebo bez nich, dokázala zabránit, aby ses k nám připojil, jakmile k tomu budeš připraven. Můžeš si být ale jist, že jsme plně nachystáni k okamžitému výpadu, od této chvíle až do léta. Fabius se pod záminkou, že místo pro jeho tábor přestalo být zdravé, přesunul i se svými dvěma legiemi do nového tábora nedaleko od Bibracte u pramenů Icauny, pokud ti tento údaj bude k něčemu dobrý. Aeduové se zdáli být touto změnou celkem potěšeni, ale kdo ví? Ze mne se, pokud jde o Aeduy, stal víceméně skeptik.

Ať už budeš posílat zprávy anebo vojsko nebo se vydáš do Agedinka osobně, jsme ti všichni tou radou, aby ses území Aeduů raději vyhnul. Z Genavy do Vesontia, odtamtud územím Lingonů a dál do Agedinka. Touto trasou jsme odeslali i naše dopisy. Jsem velice rád, že tu s námi je Quintus Cicero. Jeho zkušenosti s Nervii jsou pro nás neocenitelné.

Labienus vzkazuje, že se svými dvěma legiemi setrvá, kde je, dokud od tebe nedostane nějaký další pokyn. I on se přesunul a jeho tábor je teď před remským oppidem Bibrax. Zdá se být nepochybné, že hlavní nápor vzpoury vzejde od Keltů střední Galie, takže jsme se rozhodli, že bychom se měli držet ve vzdálenosti umožňující snadný výpad. Belgové, ať už s Kommiem anebo bez něho, přestali být silou, s níž je nutno počítat.

Když Caesar toto sdělení nahlas dočetl, rozhostilo se v místnosti ticho. Něco z toho už znali z prvního Treboniova dopisu, avšak teprve tento list jim všem poskytl zevrubné informace.

„Věnujme se ze všeho nejdřív Narbonské Galii," řekl Caesar rázně. „Své dva dny volna Patnáctá dostane, ale poté vyrazí bez dalších přestávek do Narbonu. Já budu muset jet napřed – všude už jistě propukla panika a nikdo se asi zatím nechopil organizování obrany. Z Niceie do Narbonu je to sice rovných tři sta mil, já ale chci, Decime, aby tam Patnáctá byla osm dní poté, co odtud vyrazí. Velet jí budeš ty. Hirtie, ty pojedeš se mnou. Postarej se, ať s sebou máme dostatek kurýrů; budu potřebovat nepřetržitě korespondovat s Mamurrou a Ventidiem."

„Chceš, aby s tebou jel i Faberius?" otázal se Hirtius.

„Ano, a také Trogus. Procillus se může vydat do Agedinka se zprávou pro Trebonia. Pocestuje vzhůru podél Rhodanu a pak přes Genavu a Vesontio, tak jak nám to poradili. Až bude projíždět Arausiem, může navštívit Rhiannon a říct jí, že svůj tamější domov letos neopustí."

Decimus Brutus zpozorněl. „Domníváš se tedy, že nám tahle záležitost zabere celý letošní rok, Caesare?“ otázal se.

„Pokud se Galie sjednotí, pak ano.“

„Co budeš žádat ode mne?“ otázal se Lucius Caesar.

„Ty se vydáš na cestu s Decimem a s Patnáctou. Určuji tě jako velícího legáta v Narbonské Galii, takže její obrana bude na tobě. Hlavní stan si zřídíš v Narbonu. Udržuj neustálý styk s Afraniem a Petreiem v Hispániích a pečlivě sleduj nálady mezi Aquitany. Kmeny kolem Tolosy žádné potíže působit nebudou, ale ty vzdálenější na západě a kolem Burdigaly asi ano, jak se domnívám.“ Věnoval Luciovi Caesarovi ten nejvřelejší a nejosobnější úsměv. „Narbonskou Galii ti svěřuji, protože máš zkušenosti, máš status konsulára a jsi schopen plně provincii zabezpečit i v mé nepřítomnosti, bratranče. Až opustím Narbon, nebudu se muset už o tuhle provincii dál starat. Pokud se ujmeš velení ty, budu vědět, že jsem ji svěřil do správných rukou.“

A takhle on to dělá, bratranče Lucie, pomyslel si v duchu Hirtius. Vnukne ti představu, že ty jsi pro tento úkol jediný myslitelný muž. Načež ty se uštveš k smrti, jen aby ses mu zavděčil, a on plně dostojí svému slovu – jakmile bude z dohledu, už si na tebe ani nevzpomene.

„Decime,“ řekl Caesar, „svolej centuriony Patnácté na zítřek ke shromáždění a zkontroluj, zda má mužstvo ve vacích plnou zimní výbavu. Pokud bude cokoli chybět, vyšli za mnou kurýra se seznamem všeho, co bych měl v Narbonu zrekvírovat.“

„Pochybuji, že by něco scházelo,“ řekl Decimus Brutus, teď už opět klidný. „Jedna věc se musí Mamurrovi nechat: jako *praefectus fabrum* je jedním slovem skvělý. Účty, které předkládá, jsou sice notně nadsazené, ale nikdy nezaostává v kvalitě ani v kvantitě dodávek.“

„Což mi připomnělo, že mu musím napsat o víc vrhacích strojů. Myslím, že by jich každá legie měla mít po padesáti kusech. Mám určitou představu, jak zvýšit jejich využití za bitvy. My nepřítele až příliš málo pocucháme, dříve než se s ním střetneme.“

Lucius Caesar zamžikal. „Vrhací stroje jsou přece určeny pro obléhání!“

„Zcela určitě. Ale proč by nemohly být užitečné i v bitvách?“

*** * ***

Ráno už byl pryč, vyrazil cvalem ve své obvyklé gize tažené čtyřmi mulami, ve společnosti rezignovaného Faberia, zatímco Hirtius sdílel druhou gigu s Gnaeem Pompeiem Trogem, Caesarovým hlavním tlumočníkem a expertem na všechno, co mělo co činit s Galy.

V každém místě, bez ohledu na jeho velikost, se krátce zastavili a navštívili *ethnarchu*, pokud šlo o Řeka, anebo *duumviry*, byli-li to Římané; několika stručnými slovy je Caesar informoval o situaci ve Vlasaté Galii, uložil jim zahájit odvody do místní milice a zplnomocnil je, aby si pro ni v nejbližším skladišti vyzvedli zbraně a ostatní výzbroj. V okamžiku, kdy město opouštěl, už místní lidé pilně pobíhali a dělali, co jim bylo uloženo, a netrpělivě očekávali příchod Lucia Caesara.

Via Domitia do Hispánie byla trvale udržována v dokonalém stavu, takže nebylo nic, co by obě gigy zdržovalo. Na úseku z Arelate do Nemausu překročili rozsáhlé bažiny a travnaté mokřady po vyvýšeném chodníku, který tam vybudoval Gaius Marius. Od Nemausu byly pak Caesarovy zastávky četnější a trvaly déle, neboť toto bylo území Volků Arekomiků, mezi nimiž už proskakovaly zvěsti o válce mezi jejich

severními sousedy, Kadurky a Ruteny. Nebylo pochyb o jejich loajalitě vůči Římu ani o jejich ochotě udělat vše tak, jak to Caesar nařizoval.

V Ambrussu dlela skupina Helviů ze západního břehu Rhodanu cestujících do Narbonu, kde doufali najít nějakého místního Římana v dostatečně vysokém postavení, který by jim byl schopen poradit. Vedli je jejich *duumvirové,* otec a syn, kteří obdrželi římské občanství od Gaia Valeria; oba nesli jeho jméno, otcovo původní galské jméno znělo Kaburus, synovo Donnotaurus.

„Přišli už za námi poslové od Vercingetoriga," řekl ustaraný Donnotaurus. „Očekával od nás, že se do té zvláštní nové federace poženeme s nadšením. A když jsme to odmítli, jeho emisaři nám řekli, že dřív nebo později budeme ještě prosit, aby nás do ní přijali."

„Poté jsme se doslechli, že Lukterius napadl Ruteny a že Vercingetorix sám už vytáhl proti Biturigům," doplnil ho Kaburus. „Naráz nám bylo jasné, že nepřipojíme-li se k nim, budeme za to trpět."

„Ano, trpět budete," řekl Caesar. „Nemá cenu tvrdit vám něco jiného. Podvolíte se, pokud budete napadeni?"

„Ne," řekli otec i syn současně.

„V tom případě jděte domů a ozbrojte se. Buďte ve střehu. Můžete *se* spolehnout, že vám pošlu pomoc, jakmile to bude možné. Může se stát, že síly, které mám k dispozici, budou zatím vázány nějakou větší srážkou někde jinde. Pomoc se tak může sice zdržet, ale nakonec *určitě* přijde, takže musíte vydržet," řekl Caesar. „Před mnoha lety jsem takhle vyzbrojil obyvatele provincie Asia proti Mithridatovi a požádal jsem je, aby bitvu s ním svedli, i když nikde poblíž žádná římská armáda nebude. Tehdy jsem žádnou neměl. Ale asijští občané i bez její pomoci Mithridatovy legáty porazili. Právě tak jako vy můžete potřít Vlasaté Galy."

„Udržíme se," prohlásil Kaburus zarputile.

Caesar se náhle usmál. „Tak docela bez pomoci nebudete! Sloužili jste v římských pomocných legiích; římský způsob boje tedy ovládáte. Veškerá výzbroj, kterou budete potřebovat, bude na požádání vaše. Můj bratranec Lucius Caesar připochoduje nedlouho po mně. Sepište všechno, co vám chybí, a mým jménem si od něho zbraně a všechno ostatní vyžádejte. Opevněte svá města a buďte připraveni přijmout pod jejich ochranu i vesničany. Nesmíte zbytečně ztratit ani jediného člověka."

„Zaslechli jsme také," řekl Donnotaurus, „že se Vercingetorix domlouvá s Allobrogy."

„Ah!" zamračil se Caesar. „To je ovšem ten z kmenů v Narbonské Galii, který by mohl snadno propadnout pokušení. Není tomu tak dlouho, co s námi ještě vedli rozhořčené boje."

„Já myslím," řekl Kaburus, „že budete moci sledovat, jak mu Allobrogové nejdřív budou pilně naslouchat, jak se pak seberou a odejdou a celé dlouhé měsíce budou předstírat, že si to rozmýšlejí. A čím víc na ně bude Vercingetorix naléhat, tím víc se budou vykrucovat. Věř nám – ti se k Vercingetorigovi nepřipojí."

„A proč ne?"

„Kvůli tobě, Caesare," řekl Donnotaurus překvapen tou otázkou. „Poté, co jsi poslal Helvetie zpátky na jejich území, si Allobrogové konečně volněji vydechli. Stali se také od té doby nepopiratelnými vlastníky území kolem Genavy. Ti velice dobře vědí, kdo nakonec zvítězí."

* * *

V Narbonu Caesar zjistil, že města se už zmocnila panika, uklidnil však jeho obyvatele tím, že se okamžitě dal do práce. Povolal do zbraně místní milici, na území Volků Tektosagů v okolí Tolosy vyslal pověřence, aby tam provedli totéž, a ukázal *duumvirům*, kteří město spravovali, kde všude mají zesílit své hradby. V hrozivě strmící pevnosti Carcassonu byla uložena většina zbraní západního cípu Narbonské Galie; jakmile je začali rozdělovat občanům, vrátil se mezi lidi opět klid, nabyli sebedůvěry.

Caesar už dříve vyslal kurýry do Tarracony v Přední Hispánii, kde měl svůj hlavní stan Pompeiův legát Lucius Afranius, a do Corduby v Zadní Hispánii, kde sídlil druhý z Pompeiových legátů Marcus Petreius. Odpovědi ho čekaly v Narbonu; nabírali další vojáky a hodlali se přesunout blíže k hranicím, aby mohli v případě potřeby ochránit Narbo a Tolosu. Nikdo nechápal lépe než tito ošlehaní vojáci, že nezávislý galský stát na opačné straně Pyrenejí je to poslední, co by Řím – i Pompeius – mohli potřebovat.

Lucius Caesar spolu s Decimem Brutem a Patnáctou legií dorazili přesně v den, kdy byli očekáváni; Caesar vzkázal legii své díky a naložil Luciovi Caesarovi okamžitě práci.

„Narbonští se podstatně uklidnili, když uslyšeli, že jim tu ponechávám konsulára tvé váhy, aby právě odtud spravoval provincii," řekl a povytáhl jedno obočí. „Musíš se jen postarat, aby Volkové Tektosagové, Volkové Arekomici a Helviové dostali veškerou výzbroj. Afranius a Petreius budou připraveni na druhé straně hranice pro případ, že by tu byli zapotřebí, takže o Narbo žádný strach nemám. Spíš se obávám nájezdů na okrajové kmeny." Caesar se obrátil k Decimovi Brutovi. „Je Patnáctka plně vybavena na zimní tažení, Decime?"

„Ano."

„Co obutí?"

„Nařídil jsem, aby při kontrole výbavy každý voják vyložil všechno ze svého vaku na zem před sebe, abychom měli naprostou jistotu. Centurioni mi o výsledku prohlídky podají zprávu zítra na úsvitu."

„Ještě loňského roku to nebyli příliš dobří centurioni. Můžeš jejich úsudku důvěřovat? Neměl by ses té prohlídky účastnit ty osobně?"

„To by podle mého názoru byla chyba," řekl Decimus Brutus klidným hlasem; Caesara se ani v nejmenším nebál a všechno vždycky říkal naprosto otevřeně. „Důvěřuji jim, protože kdybych neměl důvěřovat centurionům, Caesare, pak by nám nebyla celá Patnáctka k ničemu. Oni už sami vědí, co mají ohlídat."

„Máš pravdu. Dal jsem zrekvírovat veškeré kožky z králíků, lasiček a fretek, které se mi podařilo sehnat, protože tam, kam vojáky povedu, jim pouhé ponožky nohy ochránit nedokáží. Přiměl jsem také veškeré ženské v Narbonu a na míle daleko kolem, aby jim začaly tkát a plést šály na hlavu a palčáky."

„Bozi!" zvolal Lucius Caesar. „Kam je to chceš zavést, k Hyperborejcům?"

„O tom později," řekl jen Caesar na odchodu.

„Já vím," povzdychl si Lucius Caesar a žalostně obrátil oči po Hirtiovi. „Dozvím se to, až to budu potřebovat vědět."

„Nejlepší obrana proti špehům," řekl stručně Hirtius a vydal se za Caesarem.

„Špehům? V *Narbonu*?"

Decimus Brutus se pousmál. „Asi sotva, ale nač riskovat? Vždycky se může najít nějaký ten místní nespokojenec, v kterém to vře."

„Jak dlouho se tu Caesar zdrží?“

„Vyrazí začátkem dubna.“

„To je už za šest dní.“

„Jediná věc, která by ho tu mohla zdržet, jsou ty šály a rukavice, ale dost o tom pochybuji. Asi vůbec nepřeháněl, když řekl, že na to nasadil všechny místní ženy.“

„Poví vůbec vojákům, kam jdou?“

„Ne. Předpokládá prostě, že půjdou za ním. Neexistuje lepší způsob šíření zpráv než je vykřikovat nahlas, jak to nejlíp dokáží Galové. Kdyby měl své záměry ohlásit shromážděnému vojsku, vědělo by o nich rázem celé Narbo. A vzápětí by se o nich dozvěděl i Lukterius.“

Přesto však Caesar posledního březnového dne při večeři legáty o svých záměrech zpravil – teprve však poté, co byli odesláni pryč všichni sloužící a co byly na chodbách rozestaveny stráže.

„Nedělám zpravidla s ničím takovéhle tajnosti,“ řekl a uvelebil se na lehátku pohodlněji, „ale v jednom směru má Vercingetorix pravdu. Vlasatá Galie je natolik početná, aby nás odsud dokázala vypudit. Ovšem jen v tom případě, že bude Vercingetorigovi dopřán čas, aby všechny muže, s nimiž počítá pro své letní tažení, co nejdřív vyslal do pole. V této chvíli jich má něco mezi osmdesáti až sto tisíci. Ale až dá v srpnu pokyn k všeobecnému nástupu, naroste toto číslo na čtvrt milionu, možná ještě o mnoho víc. Takže do srpna já ho musím porazit.“

Lucius Caesar se sykavě nadechl, ale nic neřekl.

„On nepředpokládá žádné římské pohyby před srpnem ani na sklonku jara, proto také teď nemá ve zbrani víc mužů, než jsem uvedl. Jediné, co pro tuto zimu plánuje, je potlačení vzpurných kmenů. Domnívá se, že si hovím na nesprávné straně Alp, a je přesvědčen, že až se vrátím, dokáže mi zabránit, abych se ke svým vojskům vůbec dostal. Je si jistý, že bude mít dostatek času vrátit se do Karnuta a dohlédnout na onen generální nástup.

Proto je třeba Vercingetoriga zaměstnat natolik, aby tu mobilizaci nemohl provést včas. A já se během příštích šestnácti dnů potřebuji dostat ke svým legiím. Kdybych se ovšem vydal údolím Rhodanu, napříč Narbonskou Galií, bude Vercingetorix o mém příchodu vědět ještě dřív, než za sebou budu mít polovinu cesty do Valentie. Pořád bych ještě byl v nitru Narbonské Galie. On vyrazí, aby mi přeťal cestu u Vienny nebo u Lugduna. Samojedinému a s jedinou legií se mi prorazit nepodaří.“

„Jiná cesta ale přece není!“ řekl Hirtius zaraženě.

„Je tu jiná cesta. Až zítra ráno opustím Narbo, Hirtie, vydám se přímo na sever. Moji zvědové mi sdělili, že Lukteriova armáda je dále na západ odtud, kde obléhá Ruteny v jejich oppidu Karantomagu. Tváří v tvář válce takovýchto rozměrů se Gabaliové rozhodli – celkem pochopitelně, když vezmeme v úvahu jejich těsné sousedství s Arverny – připojit se k Vercingetorigovi. Pilně teď zbrojí a cvičí se pro úkol, který jim byl svěřen pro nadcházející jaro – podrobení Helviů.“

Než dospěl k podstatě svého sdělení, učinil Caesar dramatickou odmlku. „Zamýšlím proklouznout východně od Lukteria a gabalijských oppid a pustit se napříč masivem Cebenn.“

I Decimus Brutus se tím zdál otřesen. „*V zimě*?“

„V zimě. Je to proveditelné. Když jsem kdysi spěchal z Říma do Genavy zastavit Helvetie, překračoval jsem Alpy ve výši přes deset tisíc stop. Říkali mi, že se přes ten průsmyk nedostanu, ale já jsem prošel. Podle kalendáře byl sice ještě podzim, ale v deseti tisících stopách stejně panují trvale zimní podmínky. Armádě by se to bylo

nepodařilo – až do Octoduru to nebyla než kozí stezička – jenomže Cebenny nejsou tak strašné, Decime. Průsmyky nedosahují větší výše než tří nebo čtyř tisíc stop a vedou tamtudy cesty. Galové po nich přecházejí s vojskem z jedné strany horstva na druhou, tak proč by se to nemělo podařit i mně?“

„Žádný důvod mě opravdu nenapadá,“ řekl Decimus.

„Sněhu tam bude sice dost, ale tím si cestu proházet dokážeme.“

„Takže chceš Cebenny překročit od pramenů řeky Oltis směrem k západnímu břehu Rhodanu, k Albě Helviorum, ano?“ otázal se Lucius Caesar, jenž se od chvíle, kdy mu Caesar svěřil velení v Narbonské Galii, při každé příležitosti dával do řeči s Galy a snažil se od nich dovědět o této zemi co nejvíc.

„Ne, uvažuji o tom, že projdu Cebennami ještě dál,“ odpověděl Caesar. „Pokud to dokážeme, chtěl bych z hor vyjít co možná nejblíž k městu Vienna. Čím déle se budeme držet z dohledu, tím míň času dopřeju Vercingetorigovi. Chci, aby se za mnou pustil ještě předtím, než stačí vyhlásit onu mobilizaci. Viennu navštívit musím, protože tam, jak doufám, budu moci vyzvednout takovou pokusnou jednotku čtyř set germánských kavaleristů. Pokud ubijský Arminius dodržel slovo, měli by se tam touto dobou už učit ovládat své nové koně.“

„Takže ty sis vymezil šestnáct dnů na to, abys v zimních podmínkách přešel přes Cebenny a dosáhl svých legií v Agedinku,“ řekl Lucius Caesar. „To je přes čtyři sta mil, z toho značná část hlubokým sněhem.“

„Ano. Předpokládám průměr pětadvaceti mil denně. Mezi Narbonem a Oltisem určitě urazíme mnohem víc než to, stejně tak, až sejdeme dolů k Vienně. I kdyby se postup těmi nejhoršími úseky v Cebennách zvolnil na patnáct mil denně, budeme pořád ještě v Agedinku včas.“ Upřel na bratrance velice vážný pohled. „Chci, aby Vercingetorix v žádném okamžiku nemohl zjistit, kde se právě nacházím. Což znamená, že se musím přesunovat rychleji, než se on bude dohadovat. Je třeba ho dokonale zmást. Kde vlastně je teď Caesar? Slyšel někdo, kde Caesar skutečně je? A kdykoli dostane na tyhle otázky nějakou odpověď, ukáže se později, že na onom místě jsem byl už před čtyřmi nebo pěti dny. Takže kdepak bych asi tak mohl být teď?“

„Je to ochotník,“ řekl Decimus Brutus zamyšleně.

„Přesně tak. Značná ctižádost, ale zkušenosti žádné. Netvrdím, že by mu chyběla odvaha nebo vojenské schopnosti. Ale výhody jsou přesto na mé straně, nemyslíte? Mám potřebnou inteligenci, zkušeností hojnost – a ctižádost takovou, jakou si on vůbec nedokáže přestavit. Ale mám-li ho porazit, musím ho donutit k chybným rozhodnutím.“

„Doufám, že sis nezapomněl přibalit *sagum*,“ pousmál se Lucius.

„Od svého *saga* bych se neodloučil za nic na světě! Patřívalo kdysi Gaiovi Mariovi. Přinesl mi ho pak Burgundus, když vstoupil do mých služeb. Je staré devadesát let, smrdí až běda, ať do něho zavinu bylinek, kolik chci, a proklínám každý den, kdy si ho na sebe musím navléct. Ale něco ti povím – taková *saga* už dnes nedokážou vyrobit nikde, ani v samotné Ligurii ne! Déšť z něho prostě sklouzne, sebesilnější vítr ho neprofoukne, a ten jeho šarlat září stejně jasně, jako když *sagum* opustilo tkalcovský stav.“

*** * ***

Z Narbonu se Patnáctá vydala na cestu bez jakýchkoli povozů. Stany centurionů byly naloženy na muly, stejně tak zásobní *pila*, nástroje a těžší kopáčské nářadí. Všechno

ostatní, včetně Caesarem tak ceněné vrhací techniky, se vydalo na cestu delší trasou údolím Rhodanu a čas, kdy dorazí k cíli, si mohl každý snadno spočítat. Každý legionář z osmice s sebou nesl zásobu jídla na pět dnů, další jedenáctidenní dávka byla naložena na druhou mulu osmičlenného družstva spolu s těžšími předměty z výbavy vojáků. Takže každý voják měl zátěž o patnáct liber lehčí, a o to energičtěji také vykročili.

Caesara nadto provázelo jeho pověstné štěstí, neboť předlouhý had se zprvu klikatil cestou k severu pod příkrovem lehké mlhy, která snižovala viditelnost na minimum a umožňovala jim prosmýknout se nížinou, aniž je zpozoroval Lukterius anebo Gabalové. Do Cebenn vpochodovala kolona zatím ještě nehlubokým sněhem a za husté chumelenice začala okamžitě stoupat k jejich hřebenům; Caesar zamýšlel dosáhnout co nejdříve rozvodí a pokračovat pak směrem k východu vrcholovými roklemi tak dlouho, dokud v nich bude možno nalézt schůdnou cestu.

Sněhu rychle přibývalo, byl nyní šest stop hluboký, ale zato přestával padat. Každá centurie z celkového počtu šedesáti se postupně vystřídala v čele pochodového proudu v prohazování cesty; pro bezpečí vojáků pochodovala legie ve čtyřstupech namísto osmistupů a muly vedli v zástupu tím pruhem cesty, který se jevil nejpevnější. Čas od času docházelo k nehodám, když se pod někým propadla návěj a zřítila se ze srázu anebo když se sesula lavina a smetla s sebou i vojáka, avšak ztrát bylo jen málo a záchrana povětšině hned po ruce. Hluboký sníh ostatně při pádu chránil kosti.

Caesar šel po celou dobu pochodu pěšky a nevynechal ani směny s lopatou, aby muže udržel v dobré náladě a aby jim přitom vysvětlil, kam jdou a co je asi očekává, až tam dorazí. Jeho přítomnost znamenala pro všechny povzbuzení a úlevu; většina vojáků už sice dovršila osmnáctý rok, to však ještě nic nevypovídalo o tom, nakolik to už jsou tělem i myslí hotoví muži – a stále ještě se jim všem stýskalo po domově. Otce pro ně Caesar ovšem naprosto neznamenal, protože žádný z nich si ani v nejbujnějších snech nedokázal představit, že by měl otce podobného Caesarovi. Vyzařovala však z něho nesmírná jistota, bez neskromného sebepřeceňování, takže po jeho boku získávali pocit naprostého bezpečí.

„Začíná se z vás stávat docela slušná legie," svěřoval se jim s dobromyslným úšklebkem. „Dost pochybuji, že by i Desátá dokázala nasadit rychlejší tempo, třebaže jsou v poli už devět let. Ve srovnání s nimi jste vlastně hotová nemluvňátka! Takže máte navíc naději se ještě dále vylepšit, chlapci!"

A jeho příslovečné štěstí se ho drželo dál. Nestrhla se žádná vánice, která by zdržela jejich postup, byli ušetřeni setkání s nějakými zatoulavšími se Galy a nadále hory halila mlha, která legii bezpečně ukrývala i před vzdálenými pozorovateli. Zprvu si Caesar dělal starosti s Arverny, jejichž území se rozkládalo na západ od předělu, ale jak čas plynul a nikde v jejich blízkosti se neobjevil žádný náhodně bloudící Arvern, začal věřit, že legie dospěje až do samotné Vienny, aniž se Vercingetorigovi dostane sebemenšího varování.

Celá šťastná sestoupila Patnáctá legie konečně z Cebenn a uchýlila se do tábora ve Vienně. Tři muži zahynuli, několik dalších utrpělo zlomeniny, čtyři muly se splašily a zřítily se ze srázu, avšak nikdo z vojáků neomrzí a všichni byli schopni pochodovat dál do Agedinka.

Čekaly tu již i ony čtyři stovky germánských jezdců. Ubiové trávili ve Vienně už čtvrtý měsíc. Jak prohlásil lámanou latinou jejich vůdce, byli svými remskými koňmi tak nadšeni, že byli připraveni pro Caesara učinit všechno, oč si řekne.

„Decime, doveď Patnáctou do Agedinka už beze mne," řekl Brutovi Caesar oblečený v jezdeckém, přes hlavu navlečeno letité a zatuchlé *sagum* po Gaiovi Mariovi.

„Germány si beru s sebou do Icauny. Vyzvednu odtamtud Fabia a jeho dvě legie a sejdu se s tebou v Agedinku.“

Devadesát tisíc Galů se vydalo z Karnuta, aby s Vercingetorigem v čele vtrhli na území Biturigů. Jejich postup byl pomalý, neboť Vercingetorix si byl vědom, že nemá dost zkušeností s obléhacími boji k tomu, aby se mohl pokusit dobýt Avaricum, hlavní pevnost Biturigů; snažil se alespoň zastrašit kmen tím, že plenil a pálil jeho usedlosti a vesničky. Tato taktika přinesla žádaný účinek, avšak teprve poté, co se po nějakém čase aedujská armáda stáhla domů, aniž překročila Liger. Pár trpkých dnů Biturigům trvalo, než pochopili, že se jim nedostane žádného přispění a žádné pomoci od Římanů, kteří si sedí v bezpečí za svými mocnými opevněními. V polovině března vypravili Biturigové k Vercingetorigovi poselstvo a podrobili se mu.

„Jsme ti oddáni na život a na smrt,“ řekl král Biturgo. „Uděláme všechno, co od nás budeš žádat. Poté, co jsme se léta snažili dodržovat své smlouvy s Římany, oni své závazky nesplnili. Neochránili nás. Takže patříme tobě.“

Velice uspokojivé! Vercingetorix vedl svou armádu podél Avarika dál směrem na Gorgobinu, staré arvernské oppidum, které nyní náleželo helvetským vetřelcům, Bójům.

Tam ho také dostihl Litavikkus. Ještě předtím, než dospěl do Gorgobiny, stanul na temeni kopce, aby ten obraz dosyta vychutnal. Jaká úžasná síla mužů! Jak by nad nimi mohli Římané zvítězit? O velikosti římské armády si člověk vlastně nikdy nemohl učinit přesnou představu, neboť ta pochodovala v sevřeném proudu, s trénem a metacími stroji ve svém středu. Takže působila méně děsivě a zcela určitě méně úchvatně než pohled, který se nyní nabídl Litavikkovým zrakům; sto tisíc těžce ozbrojených galských válečníků, vesměs v drátěných košilích, postupujících ve frontě pět mil široké a sto mužů hluboké, následovaných zatím ještě primitivním nákladním trénem. Snad dvacet tisíc jich jelo na koních, rámovali pěší voj, deset tisíc kavaleristů zepředu, deset tisíc za ním. A volným prostorem před nimi jeli vůdcové, Vercingetorix o samotě, ostatní v družině za ním: Drappes a Kavarinus z kmene Senonů, Gutruatus z Karnutů, Daderax z Mandubiů. A Kathbad, snadno rozpoznatelný ve své sněhobílé říze a na bělostném koni. Bude to tedy náboženská válka! Druidové tím dali najevo svou podporu věci sjednocené Galie.

Vercingetorix měl krásného plavého koně s pokrývkou v arvernské kostce, nohavice světlých kalhot měl ovázány tmavozelenými tkanicemi, šál přehozený přes kroužkovou brni. Ačkoli trval na tom, že všichni muži musí nosit přilbu, sám neměl žádnou a celá jeho postava se třpytila zlatem posázeným safíry. Každým coulem král.

Biturgo nejel v oné skupině privilegovaných těsně za Vercingetorigem, byl však nedaleko, v čele svého lidu. Když Litavikkus dojel vedoucí skupinu, tasil Biturgo meč a rozehnal se proti němu.

„Ty zrádče!“ rozkřikl se na něho. „Ty římský přisluhovači!“

Vercingetorix a Drappes vjeli mezi ně.

„Skryj meč do pochvy, Biturgo,“ řekl.

„Patří k Aeduům! K těm ničemům! Aeduové nás zradili!“

„Aeduové vás nezradili, Biturgo. To Římané vás podvedli. Proč myslíš, že se Aeduové vrátili domů? Ne proto, že by to byli chtěli. Bylo to na Treboniův rozkaz.“

Drappes Biturga přesvědčil, aby meč schoval, a doprovodil stále ještě rozhořčeně mumlajícího krále k jeho lidu. Litavikkus přitáhl uzdu a zařadil se vedle Vercingetoriga. Vzápětí se k nim připojil Kathbad.

„Mám zprávu,“ řekl Litavikkus.

„Jakou?“

„Caesar se zčistajasna objevil ve Vienně spolu s Patnáctou legií a ihned zase vyrazil dál, směrem na sever.“

Plavý kůň stanul, zmateně přešlapoval; jeho jezdec spočinul ulekanýma očima na Litavikkovi. „Ve Vienně? A že už se odtamtud zase dal na pochod? Jak to, že mi nikdo nehlásil, že se tu objevil? Říkal jsi přece, že máš zvědy všude, od Arausia až po brány Matiska!“

„Měl jsem je tam,“ řekl bezmocně Litavikkus. „Jenomže tamtudy on neprošel, Vercingetorigu, to mohu odpřisáhnout.“

„Jiná cesta není.“

„Ve Vienně říkají, že prošel spolu s Patnáctou legií Cebennami. Že se do nich vydal podél řeky Oltis, překročil někde rozvodí a vynořil se z hor, až když byl téměř na úrovni Vienny.“

„V zimě!“ říkal zvolna Kathbad.

„Zřejmě se chce připojit k Treboniovi a k jeho legiím.“

„Kde je teď?“

„Nemám nejmenší ponětí, Vercingetorigu. Patnáctá legie pochoduje rovnou do Agedinka pod velením Decima Bruta, ale bez Caesara. Proto jsem přijel. Chceš, aby Aeduové Patnáctou legii napadli? To bychom ještě stačili, dřív než opustí naše území.“

Vercingetorix se nahrbil, a jako by se náhle zmenšil; první z jeho plánů právě selhal – a on to vnímal. Pak se ale narovnal v ramenou a zhluboka se nadechl. „Ne, Litavikku. Ty musíš Caesara přesvědčit, že stojíš na jeho straně.“ Pohlédl k nevlídnému zimnímu nebi. „Kam asi půjde? Kde teď vůbec je?“

„Měli bychom se dát na pochod k Agedinku,“ řekl Kathbad.

„Teď? Když to máme ke Gorgobině, co by kamenem dohodil? Agedincum je sto mil na sever odsud, Kathbade, a já tu mám příliš mnoho mužů, než abych tuhle vzdálenost překonal v kratší době než osm nebo deset dnů. Caesar se dokáže pohybovat rychleji, protože jeho armáda je secvičená. Jeho muži mají všechno nadřeno dlouho předtím, než uvidí prvního nepřítele. Naše výhoda tkví v našich počtech, ne v rychlosti. Ne, my potáhneme do Gorgobiny, tak jak jsme to měli v úmyslu. Přimějeme Caesara, aby naopak on přišel za námi.“ Znovu nabral dech. „Já ho porazím, to přísahám při Dagdovi! Nikoli však na tom bitevním poli, které si vybere Caesar. Nedovolíme mu, aby si našel nějaké další Aquae Sextiae.“

„Ty tedy chceš, abych vzkázal Konviktolavovi a Kotusovi, že mají dál předstírat pomoc Caesarovi,“ řekl Litavikkus.

„Určitě ano. Jen se postarej, aby se ta pomoc nikdy neuskutečnila.“

Litavikkus otočil koně a odjel. Vercingetorix kopl svého půvabného plaváčka do žeber a poodjel kus dál od Kathbada, který se stáhl zpátky, aby zpravil i ostatní o novině, s níž právě přijel Litavikkus. Jeho hladká tvář se zasmušila, zpráva se mu pranic nelíbila. Avšak Vercingetorix si toho nepovšiml; měl až příliš mnoho věcí, které si musel promyslet.

Kde je Caesar? Co má vlastně v úmyslu? Litavikkus ztratil jeho stopu na *vlastním* aedujském území! Caesarovu tvář měl jasně před očima, avšak hlubinu skrytou za oněma chladnýma, znepokojivýma očima prozkoumat nedokázal. Takový pohledný muž, téměř galského vzhledu; jen nos a ústa měl odlišné. Uhlazený, obratný. Mimořádně zdatný. Muž, jenž má v žilách krev králů starších než celé dějiny Galů a který přes všechno své popírání jako král i uvažuje. Když on vydá rozkaz, nevyčkává, zda bude splněn; on *ví,* že splněn bude. Nikdy by se nedal ovlivnit politickými zájmy.

Dokáže se postavit všem. Nedokáže ho zastavit nikdo než jiný král. Och Ese, dej mi dostatek síly a umu, abych ho porazil! Dej mi všechny ty vědomosti, které mi chybí. Jsem příliš mladý, příliš nezkušený. Stojím však v čele velikého národa, a něco jsme se za posledních šest let přece jen naučili: *nenávidět.*

*** * ***

Caesar s Fabiem a s jeho dvěma legiemi dorazili do Agedinka ještě předtím, než tam dospěl Decimus Brutus a Patnáctá.

„Buďte díky všem bohům!“ jásal Trebonius a mačkal mu ruku. „Nedoufal jsem, že tě tu uvidíme, ještě než přijde jaro.“

„Kde je teď Vercingetorix?“

„Vydal se dobývat Gorgobinu.“

„Výborně! Tak ho necháme, aby se zatím bavil obléháním.“

„Zatímco my…?“

Caesar se pousmál. „Máme na vybranou. Buď zůstaneme v Agedinku při dobrém jídle a neztratíme ani jednoho muže. Anebo vyrazíme z Agedinka do zimy, jíst budeme všelijak a budou i ztráty. Ovšem až dosud si Vercingetorix dělal, co chtěl a jak chtěl, takže je na čase poučit ho, že válčit s Římem není totéž jako vést válku proti vlastním kmenům. Vynaložil jsem značnou energii a vynalézavost, abych se sem dostal, a touhle dobou Vercingetorix už určitě ví, že jsem tady. To, že nevyrazil proti Agedinku, je dokladem o míře jeho vojenského nadání. Chce nás vylákat ven, abychom se s ním střetli na bojišti podle jeho vlastní volby.“

„A ty mu v tom hodláš vyhovět,“ řekl Trebonius, který velmi dobře věděl, že Caesar v Agedinku nesetrvá.

„Teď hned ještě ne. Patnáctá a Čtrnáctá zůstanou posádkou v Agedinku a budou ho hájit. Ostatek potáhne se mnou na Vellaunodunum. Podrazíme Vercingetorigovi tak trochu nohy, vydáme se na západ a zničíme jeho hlavní základny na území Senonů, Karnutů a Biturigů. Nejprve Vellaunodunum. Pak Cenabum. Pak přijde na řadu Noviodunum v kraji Biturigů. A posléze Avaricum.“

„Čímž se celou tu dobu budeme přibližovat víc a víc k Vercingetorigovi.“

„Ovšem potlačíme ho tak k východu, takže bude odříznut od svých posil na západě. A nebude také schopen svolat onen generální nástup do Karnuta.“

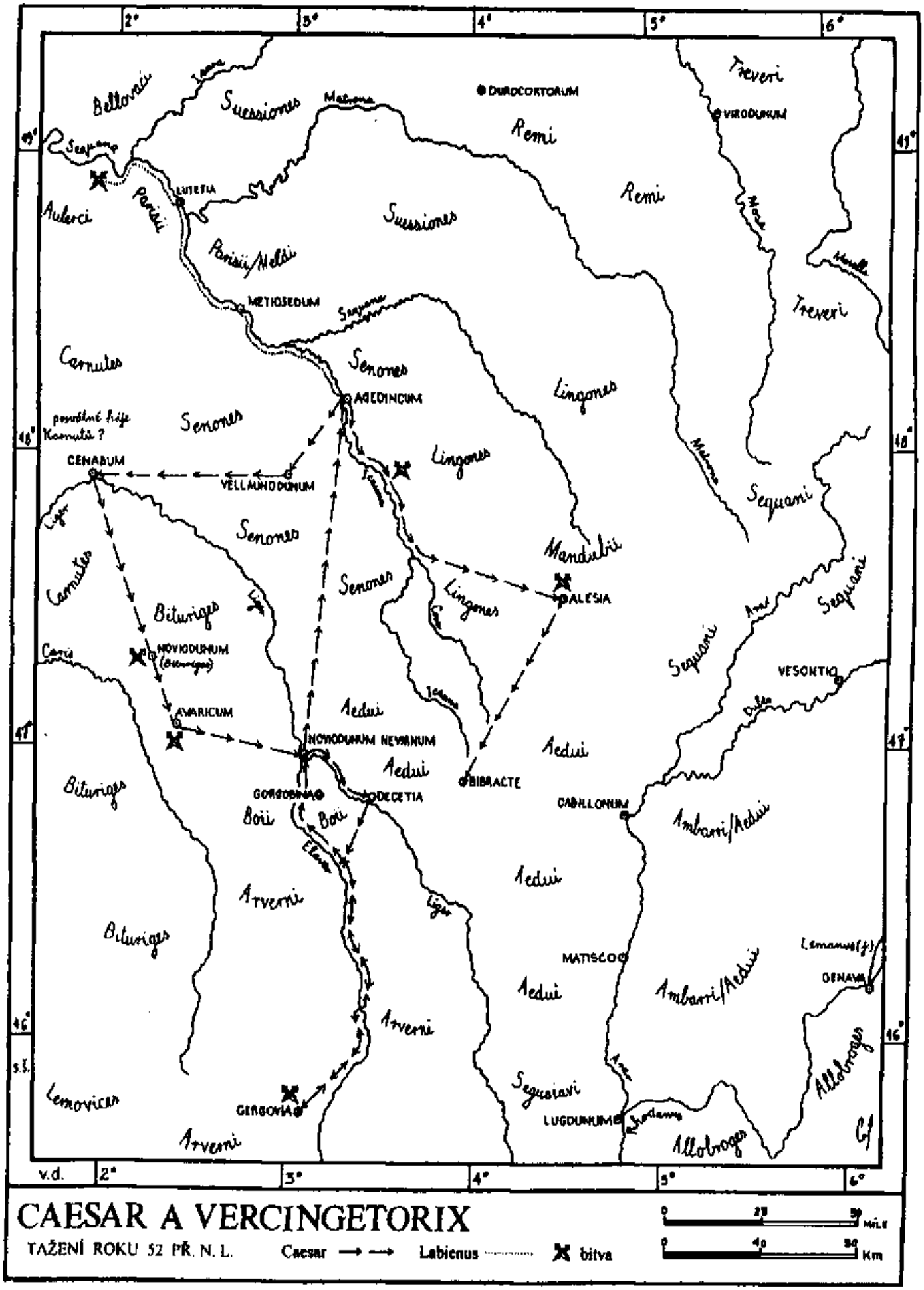
„Jak velký bude náš zavazadlový trén?“ otázal se Quintus Cicero.

„Malý,“ řekl Caesar. „Využiji Aeduů. Ti nás zásobí obilím. My si s sebou z Agedinka na cestu vezmeme jen boby, cizrnu, olej a slaninu.“ Pohlédl na Trebonia. „Pokud se ovšem nedomníváš, že se Aeduové přidají k Vercingetorigovi.“

Odpověděl mu Fabius. „Ne, Caesare. Sledoval jsem pečlivě všechny jejich kroky, a nic nenaznačuje, že by Vercingetorigovi poskytovali jakoukoli pomoc.“

„Takže tohle riziko podstoupíme,“ řekl Caesar.

Agedincum nedělil od Vellaunoduna ani celý jeden den pochodu. O tři dny později už Vellaunodunum padlo. Senonové, jimž náleželo, museli dodat soumary a naložit na ně veškeré svoje zásoby, navíc museli poskytnout i rukojmí. Caesar se ihned přesunul k Cenabu, které podlehlo hned za prvé noci po jeho příchodu. Jelikož právě tady byli povražděni Cita a cizí obchodníci, čekal Cenabum nevyhnutelný osud; bylo vypleněno a spáleno, kořist byla rozdělena mezi vojáky. Nato došlo na Noviodunum, oppidum náležející Biturigům.

CAESAR A VERCINGETORIX

TAŽENÍ ROKU 52 PŘ. N. L. Caesar → → Labienus ····· ✕ bitva

0 20 30 Mile

0 40 50 Km

* * *

„Ideální příležitost pro jízdu," zajásal Vercingetorix. „Gutruate, ty zůstaneš s pěchotou tady v Gorgobině. Na velkou bitvu je počasí příliš nestálé a chladné, ale mohu Caesarovi způsobit škody svou kavalerií; on velí jenom pěší armádě."

Když se Vercingetorix objevil, Noviodunum náležející Biturigům se právě vzdávalo; své rozhodnutí Noviodunští změnili ve chvíli, kdy se chystali vydat rukojmí. Pár centurionů a vojáků uvízlo v oppidu, probojovali si však i přes odpor ryčících Bitutigů, lačných jejich krve, cestu ven. A do toho vyslal Caesar tisíc remských jezdců, kteří byli ukryti v táboře, v čele se čtyřmi sty Ubii. Vercingetorix byl náhlostí útoku zcela zaskočen; jeho jízda se teprve rozvíjela z pochodového proudu do bojové formace, když se na ně drtivým útokem z boku vrhli Germáni s jekem, jenž v této části Galie nezazněl už po celé generace. Dravý, až sebevražedně odvážný přepad zastihl Galy nepřipraveny a Remové, strženi příkladem Germánů, následovali v druhé vlně. Vercingetorix střet vzdal a ustoupil, nechávaje na bojišti několik set mrtvých jezdců.

„On s sebou přivedl Germány!" vydechl Vercingetorix. „*Germány!* Ale na remských koních. Myslel jsem, že je zcela zaměstnán dobýváním města; nikdo nemohl tušit, že lze tak rychle přeskupit muže k boji. Jemu se to povedlo! A přitáhl s *Germány*!"

Pokořený Vercingetorix svolal válečnou radu.

„Za osm dní jsme utrpěli tři porážky," zavrčel Drappes z kmene Senonů. „Vellaunodunum, Cenabum a teď Noviodunum."

„Na počátku dubna byl ještě v Narbonu. Je konec dubna a on táhne na Avaricum," řekl Daderax z kmene Mandubiů. „Šest set mil za jediný měsíc! Jak si mu troufneme stačit? Bude on takhle pokračovat dál? Co budeme dělat?"

„Změníme taktiku," řekl Vercingetorix. Poté, co bylo selhání otevřeně konstatováno, se mu trochu ulehčilo. „My se od něho něčemu přiučíme, a jemu musíme naopak dát za vyučenou. Dělá si tu zatím, co chce – ale dlouho to dělat nebude! Od téhle chvíle má s tímhle svým tažením konec. Přinutíme ho ustoupit do Agedinka a tam ho sevřeme v obklíčení."

„A jak?" otázal se Drappes skepticky.

„Bude to žádat velké oběti, Drappesi. Vezmeme ho pěkně u huby, nebude mít co jíst. Touhle dobou a ještě po příštích šest měsíců se z polí nic sebrat nedá. Všechno je v sýpkách a ve stodolách. Takže ty sýpky a stodoly spálíme. Spálíme naše oppida. Všude, kam se on vydá, je třeba všechno spálit. A nepřipustíme žádnou bitvu, vůbec žádnou. My ho namísto toho vyhladovíme."

„Jestli bude hladovět on, nebudeme mít co jíst ani my."

„Zakusíme hlad, ale něco mít k jídlu přece jen budeme. Dovezeme si zásoby z míst, která leží mimo jeho trasu. Dáme zprávu Lukteriovi, aby nám poslal jídlo z jihu. Požádáme Armoriky, aby nám přivezli potraviny ze západu. A pošleme také někoho k Aeduům, abychom zajistili, že Římanům žádné zásoby neposkytnou ani oni. Nesmějí jim přenechat *naprosto nic*!"

„A co Avaricum?" otázal se Biturgo. „Je to největší město v celé Galii a je tak plné jídla, že se div nepropadne do bažin. Právě v těchto chvílích, co my o tom tady rokujeme, tam má Caesar namířeno."

„Potáhneme za ním a budeme se držet tak daleko, aby nás nemohl přimět k bitvě. Pokud jde o Avaricum –," zachmuřil se. „Hájit ho, anebo ho vypálit?" Jeho hubená tvář

ztvrdla. „Spálíme ho," řekl posléze Vercingetorix rozhodně. „To je jediné správné řešení."

Biturgo zalapal po dechu. „Ne! To ne! S tím já odmítám souhlasit! Tys Biturigům nedovolil zůstat stranou, a já ti znovu říkám, že splníme všechny tvoje rozkazy – vypálíme vesnice, spálíme stodoly, spálíme třeba i naše důlní díla – ale Avaricum ti vypálit nedovolím!"

„Caesar ho dobyde, a hned bude mít jídla dost," trval Vercingetorix zarytě na svém. „Spálíme ho, Biturgo. Musíme ho vypálit."

„A Biturigové budou hladovět," řekl trpce Biturgo. „On ho *nedobyde*, Vercingetorigu! Avaricum nedokáže dobýt nikdo! Proč by se bylo jinak stalo nejmocnějším městem v celé naší široké zemi? Je tak skvěle ochráněno samou přírodou a navíc i opevněno svým lidem, že vytrvá navěky. Říkám ti, že Avaricum odolá všem! Ale pokud ho spálíš, potáhne Caesar proti dalším městům – proti Gergovii, nebo –," zahleděl se na Daderaga z kmene Mandubiů. „Nebo proti Alesii. Řekni, Daderagu – mohl by Caesar dobýt Alesii?"

„Nikdy!" prohlásil s důrazem Daderax.

„A totéž mohu já říct o Avariku." Biturgo pohlédl na Vercingetoriga. „Žádám tě, *prosím tě!* Jakoukoli pevnost nebo vesnici anebo důl, které budeš chtít, jenom ne Avaricum! Ne Avaricum! Vercingetorigu, snažně tě o to prosím! Neznemožňuj nám, abychom s tebou mohli být zajedno i v mysli! Vylákej Caesara k Avariku! Ať se ho jen pokusí dobýt! Bude tak upoután až do léta! Ale nedobude ho! Nikdo ho nedokáže dobýt!"

„Kathbade?" řekl tázavě Vercingetorix.

Nejvyšší druid se zamyslel, pak pokývl. „Biturgo má pravdu. Avaricum padnout nemůže. Popřej Caesarovi, ať se domnívá, že má naději na úspěch, a nech ho před tím městem sedět až do léta. Když bude tady, nebude alespoň moci být jinde. A na jaře svoláš celé vojsko k nástupu, všechny muže ve zbrani z celé Galie. Je to dobrý plán upoutat Římany k jednomu jedinému místu. Pokud Caesar zastihne Avaricum v plamenech, potáhne dál, a my ztratíme i samu jeho stopu. Sledovat ho je jako pokoušet se nabírat rtuť nožem. Využij Avarika jako kotvy."

„Dobrá, upoutáme tedy Caesara u Avarika. Ale jinak všechno v okruhu padesáti mil od něho spálit!"

*** * ***

Všichni Římané považovali Avaricum za jediné pohledné oppidum v celé Vlasaté Galii. Podobně jako Cenabum představovalo Avaricum skutečné město, a ne pouze místo, kde se uskladňují potraviny a konají kmenová shromáždění. Bylo ovšem o mnoho větší. Stálo na výšině, osamělé výspě pevné půdy uprostřed bažinatých, ale úrodných pastvin táhnoucích se na míle daleko. Svou polohou na cibulovitě rozšířeném konci skalnatého a zalesněného ostrohu – kde prostor před branou měřil od srázu ke srázu pouhých sto kroků – bylo Avaricum samo o sobě nepřístupné. K jeho nedobytnosti podstatně přispívaly i mokřady všude kolem a zejména jeho vysoké hradby. Přístup k němu vedl po úzkém hřebeni oné kamenné stopky; těsně před branou pak cesta náhle klesala do hluboké příčné strže, takže v tomto jediném místě, kde by sídlo mohlo být ohroženo, strměly hradby přímo nad stezkou. Z boků a ze zadní strany

se hradební zdi tyčily na samém okraji bahnisek, příliš hlubokých a zrádných, než aby unesla váhu obléhacích staveb a strojů.

Caesar se utábořil se svými sedmi legiemi na opačném konci onoho kamenného hřbítku, tam, odkud se pak začínal ztenčovat na šíři pouhé cesty, čtvrt míle před místem, kde se nejprve propadala do rokle pod hradbami Avarika a poté stejně strmě stoupala k jeho branám. Městské hradby byly vybudovány technikou zvanou *murus gallicus*, mistrného spojení kamenného zdiva zpevněného zabudovanými čtyřicet stop dlouhými kládami; kameny zajišťovaly hradbám nespalitelnost, zatímco mohutné klády jim propůjčovaly pružnost a tím odolnost proti beranidlům. A zeď by nepochybně obstála i v tom případě – uvažoval Caesar, jenž si ji zdáli prohlížel, zatímco za jeho zády probíhal obvyklý dobře zvládaný ruch budování tábora – že bych dokázal postavit stroj s beranidlem zdviženým v tak strmém úhlu. A ochránit jeho obsluhu.

„Tohle," řekl Titus Sextius, „nebude žádná hračka."

Fabius svraštil čelo. „Přes tu rokli bude třeba vybudovat mostek, tak abychom dosáhli roviny a mohli vyrazit vrata beranem."

„Ne, mostek asi ne. Na ten je tohle místo příliš exponované. Celá čelní šíře, kterou lze napadnout, je pouhých tři sta třicet stop. To znamená, že i Biturigům uvnitř stačí obsadit obránci pouze těchto tři sta třicet stop, aby nás dokázali odrážet. Ne, my tam budeme muset postavit něco jako nástupovou terasu," řekl Caesar a jeho hlas legátům napověděl, že takřka od prvního zhlédnutí situace přesně ví, co bude třeba učinit. „Začneme odtud, kde právě stojím, což je asi tak vysoko jako svrchní ochoz jejich hradeb, a budeme postupovat plným vyzděním. Nebudeme ale muset budovat plošinu v plné šíři. Postavíme po obou stranách jejich přístupové cesty po jedné široké rampě sahající odsud až k hradbám Avarika, v úrovni jejich horního ochozu. Rokli mezi nimi zatím pomineme, dokud nebudeme až těsně u Avarika. Pak postavíme mezi oběma bočními rampami roubenou příčku a tak je spojíme. Tím, že budeme obě budovat současně a postupovat k hradbám souběžně, budeme schopni stavbu plně hájit. Tři čtvrtiny díla budeme mít za sebou, než nám obránci budou vůbec schopni nějak vážněji překážet."

„Klády!" zajásal Quintus Cicero a oči se mu rozzářily. „Tisícovky kmenů! Ke slovu přijdou sekery, Caesare!"

„Ano, Quinte. Nadešel čas dřevorubců. Vezmeš si je na povel. Tvé zkušenosti s Nervii ti přijdou velice vhod, protože já tyhle tisíce kmenů budu potřebovat hodně rychle. Nemůžeme se tu zdržet déle než měsíc. Do té doby musí být po všem." Caesar se obrátil na Tita Sextia. „Sextie, ty obstaráš kameny, všechen kámen, co kde posbíráš. A hlínu. Postupně, jak bude stavba příčky pokračovat, budou chlapi ten kousek rokle mezi příčkou a hradbami zasypávat." Na řadu přišel Fabius. „Fabie, ty se ujmeš tábora a zásobování. Aeduové nedodali až dosud žádné obilí, a já chci vědět proč. Ani Bojové nám nic neposlali."

„O Aeduech není ani slechu," řekl ustaraně Fabius. „Bojové tvrdí, že díky Gorgobině nemají vůbec žádné zásoby nazbyt – a v tom jim věřím. Není to příliš početný kmen a úroda na jejich pozemcích nebývá nijak skvělá."

„Na rozdíl od Aeduů, kteří mají tu nejlepší a nejbohatší úrodu v celé Galii," řekl Caesar zasmušile. „Je asi nejvyšší čas, abych napsal Kotovi a Konviktolavovi."

Zvědové mu přinesli zprávu, že se Vercingetorix a jeho obrovská armáda usadili ve vzdálenosti patnácti mil, a to v místě, kde Caesarovi znemožňují opustit tento prostor, aniž by se s nimi střetl. Bažiny území Biturigů se zdaleka neomezovaly jen na okolí Avarika, cest po pevné půdě tudy vedlo pomalu. Co bylo horší, všechny sýpky a

všechny stodoly lehly popelem. Caesar odvolal Devátou a Desátou z obléhacích staveb a uvedl je do pohotovosti v táboře pro případ, že by na něj galská armáda zaútočila, a pak započal s budováním nástupové terasy.

Aby stavbu hned v první fázi náležitě ochránil, nastavěl za palisády na výšině veškeré metací stroje, které měl, kamennou munici si však šetřil pro pozdější dobu. Pro současnou situaci byly přímo ideální škorpiony, které vystřelovaly tři stopy dlouhé šipky velice jednoduše vyráběné ze dřeva; špička byla zaostřena, na opačném konci byly přiříznuty plošky, které působily podobně jako pera na šípu. Větve vhodné k jejich výrobě – osekané ze stromů, které kácel Quintus Cicero se svými muži – skladovali do zásoby a specializovaní řemeslníci z řad nebojových sil nedělali celé dny nic jiného, než že zhotovovali tyto střely do škorpionů a porovnáním se vzorovou šipkou kontrolovali správný tvar jejich křidélek.

Po stranách cesty k hlavní bráně Avarika zatím rostly obě rampy, přičemž prostor mezi jejich roubenými stěnami byl zasypáván jen zčásti a postupně, tak aby byli muži, kteří je stavěli, lépe chráněni před lučištníky a kopiníky na hradbách Avarika. Souběžně s budovanými rampami se vysunovaly i dlouhé ochranné přístřešky. Na římském konci souběžných zdí už rostly i obě obléhací věže, k hradbám však měly být vysunuty teprve tehdy, až bude dokončen zásyp obou ramp. Den co den tak od slunka do slunka dřelo pětadvacet tisíc mužů, káceli strom za stromem, osekávali, přitesávali, odtahovali, kutáleli a spouštěli na místo kládu za kládou – celé stovky jich denně přibývaly.

Na sklonku desátého dne se rampy takto doplazily na půl cesty k hradbám Avarika, a na sklonku onoho desátého dne už legiím nezbývalo žádné jídlo kromě pár ždibců slaniny a trošky oleje. Od Aeduů nepřestávali přicházet poslové s nejrůznějšími omluvami: že propukla epidemie zimní choroby, že po průtrži zapadly vozy s obilím až po nápravy do bahna, že všude poblíž Avarika záplava myší sežrala všechno obilí v sýpkách, že zrno budou muset dovézt až od Cabillonu, což je sto dvacet mil daleko…

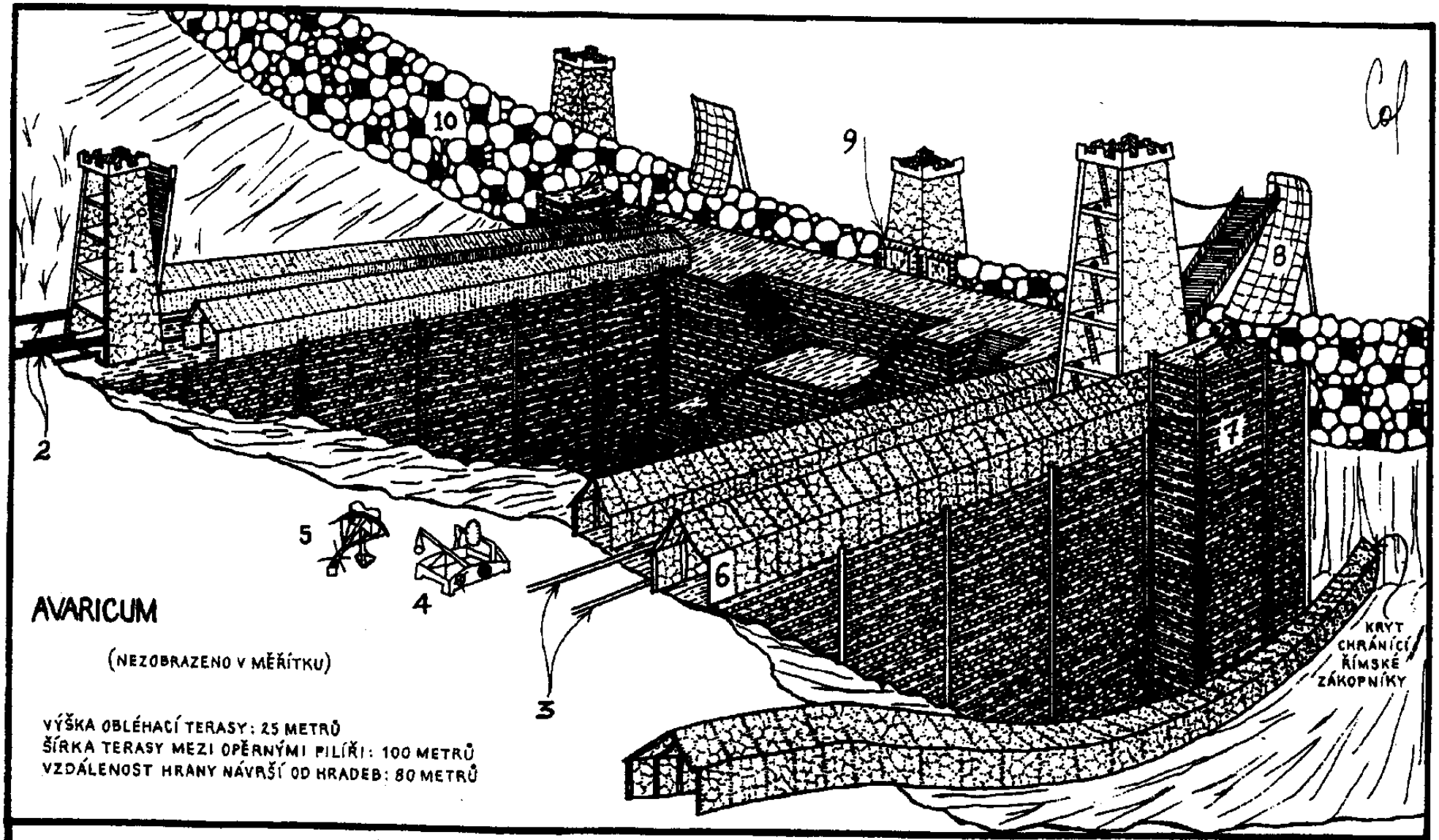
Caesar, jenž přespával přímo na stavbě terasy, začal s pravidelnými obchůzkami pracovišť. „Je na vás, chlapci, co teď udělám dál," sděloval postupně každé z part vojáků zabraných do usilovné práce. „Jestli chcete, tak to obléhání zruším a vydáme se zpátky do Agedinka za nějakým lepším jídlem. O výsledku války tahle akce v žádném případě rozhodovat nebude; Galy dokážeme porazit, i když Avaricum nedobydeme. Vyberte si sami."

A za všech svých zastavení uslyšel totéž: mor na všechny Galy, ještě horší mor na Avaricum – a nejhorší mor vůbec ať stihne Aeduy!

„Táhneme s tebou už sedmý rok, Caesare," řekl mu Marcus Petronius, mluvčí centurionů Osmé legie. „Tys byl na nás odjakživa nesmírně laskavý, a my jsme ti na oplátku zase nikdy neudělali žádnou ostudu. A vzdát nakonec tohle dílo by byla notná ostuda. Ne, díky, veliteli, utáhnem si opasky o další dírku a makáme dál. Přišli jsme sem pomstít ty civilisty povražděné v Cenabu a ztéct Avaricum nám stojí za všechnu námahu!"

„Budeme muset začít spížovat, Fabie," řekl Caesar svému zástupci. „A obávám se, že jedinou kořistí bude maso. Nenechali jedinou sýpku nespálenou. Zapátrejte po ovcích, skotu, po čemkoli. O maso z krav a volků sice nikdo nestojí, ale jíst hovězí je pořád lepší než hladovět. A kdepak zůstali trčet ti naši takzvaní spojenci, Aeduové?"

„Vytrvale nás zásobují samými omluvami." Fabius se zahleděl na Caesara s ustaranou tváří. „Nemyslíš, že bych se měl s Devátou a s Desátou pokusit prorazit do Agedinka?"

AVARICUM

(NEZOBRAZENO V MĚŘÍTKU)

VÝŠKA OBLÉHACÍ TERASY: 25 METRŮ
ŠÍŘKA TERASY MEZI OPĚRNÝMI PILÍŘI: 100 METRŮ
VZDÁLENOST HRANY NÁVRŠÍ OD HRADEB: 80 METRŮ

1 VĚŽ
2 TLAČNÉ TYČE
3 KOLEJNICE K POSUNU VĚŽE
4 BALLISTA
5 KATAPULT
6 OCHRANNÝ PŘÍSTŘEŠEK
7 OPĚRNÝ PILÍŘ S PALEBNÝM POSTAVENÍM
8 ŽELEZNÝ ŠTÍT PRO ŠKORPIONA
9 MĚSTSKÁ BRÁNA
10 MĚSTSKÉ HRADBY (MURUS GALLICUS)

POZNÁMKA: ŠTÍTOVÁ PALISÁDA NA ŘÍMSKÉ PŘÍČNÉ OBLÉHACÍ TERASE NENÍ ZAKRESLENA

„Určitě ne před nosem číhajícího Vercingetoriga. On doufá, že se o něco takového pokusíme. Mimochodem, pokud se Aeduové budou tímhle způsobem chovat i poté, až Avaricum padne, bude třeba odvézt všechno, co uvnitř najdeme.“ Caesar se ušklíbl. „Ten Vercingetorix je naprostý hlupák. Vždyť on mě přímo donutil, abych Avaricum dobyl. Mám pocit, že je to jediné místo v téhle pitomé zemi, kde se dá najít něco k snědku. Takže Avaricum padnout *musí!*“

Patnáctého dne, kdy rampy dospěly do dvou třetin celkové vzdálenosti od hradeb, Vercingetorix přesunul svůj tábor blíže k Avariku a nalíčil na spížující Desátou legii past. Jenomže když vyrazil se svou jízdou, aby ji nechal sklapnout, léčka mu nevyšla, o půlnoci připochodoval Caesar s Devátou k jeho táboru a bezprostředně ho ohrožoval. Obě strany se stáhly, aniž došlo ke střetu, což nebyl právě nejlehčí úkol pro Caesara, jehož muži už prahli po boji.

Lehké to neměl ani Vercingetorix, jenž se zčistajasna dočkal obvinění ze zrady – a to od nikoho menšího než od Gutruata. Gutruatus začal mít o vrchním veliteli své pochybnosti a zauvažoval, jestli by mu snad královské boty neslušely lépe než Vercingetorigovi. Ten ovšem válečnou radu posléze umluvil a získal na svou stranu, a dokonce si tím trochu vylepšil postavení v boji o to, zda bude nakonec uznán za krále celé Galie. Neboť armáda, když se doslechla, jak se musel obhajovat, ho po skončení válečné rady bouřlivě pozdravila, a to zcela po galsku – údery plochých mečů o vyčnívající puklice štítů. Pak mu armáda ještě poskytla deset tisíc dobrovolníků k posílení Avarika. Dostat je dovnitř do města nebylo těžké, neboť samotného muže bažiny docela dobře unesly; dovnitř jim pak už obránci pomohli přes hradby na opačné straně, než se nacházela Caesarova obléhací stavba.

Dvacátého dne se práce téměř chýlily ke konci a dílo se přiblížilo k hradbám natolik, že ve městě už nasadili oněch deset tisíc nových bojovníků k obraně. Zezdola z částečně zasypané strže začala v nevelkém odstupu od hradební zdi vyrůstat příčná trámová stěna; Caesar zamýšlel napadnout hradbu na tak široké frontě, jak to jen bude možné. Obránci se vytrvale snažili zapálit ochranné stříšky nad oběma přístupovými rampami, avšak bez úspěchu, neboť Caesar nalezl v oppidu Noviodunu rozměrné železné plechy a využil jich k nakrytí obou chodeb v blízkosti hradeb. Poté se obhájci Avarika soustředili na trámovou příčku zvedající se postupně do výše u vnější strany hradeb a pokoušeli se ji rozvalit pomocí háků a rumpálů, přičemž dolů současně lili roztavenou smůlu a vroucí olej a metali na hlavy vojáků, kteří se nedostatečně kryli, zažehnuté otepi roští.

Posádka Avarika budovala také své vlastní předprsně a pod zemí se kromě toho uskutečňoval další plán. Hluboko pod základy hradeb hloubili obránci podkop, jenž dosáhl až pod budovanou přepadovou terasu. Když se prokopali až ke spodní vrstvě kmenů římské příčky, napěchovali mezi klády smůlu, důkladně je pomazali olejem a pak je zapálili.

Jenomže dřevo bylo syrové a plamenům se nedostávalo vzduchu; úskok se tak prozradil velkými oblaky kouře. Když je obránci spatřili, pokusili se naději, že se oheň přece jen rozhoří, podpořit výpadem z vlastních hradeb na rostoucí římskou stavbu. Došlo ke srážkám, boj sílil a Devátá a Desátá vyrazily z tábora, aby se do něho zapojily. Vzplály boční stěny ochranných přístřešků a brzy chytil i ochranný plášť z kůží a proutí kryjící levou obléhací věž, která už byla značně vysunuta směrem k městu. Boje zuřily po celou noc a neustávaly ani na úsvitu.

Část vojáků začala prosekávat do rampy otvor, jímž by se dala do rokliny vpustit voda, zatímco další jednotky Deváté odklonily potok, jenž zásoboval vodou tábor, a

jiné narychlo improvizovaly z větví a koží hráz, tak aby jeho proud odvedli do požářiště pod terasou.

Pro Vercingetoriga by to bývala dokonalá příležitost, neboť na tomto místě a v tuto chvíli měl šanci vyhrát celou válku – pokud by sem byl ovšem ihned přispěchal se svou armádou. Gutruatus celé galské věci prokázal medvědí službu, když Vercingetoriga předtím obvinil, že vojsko opouští se svými kavaleristy kvůli zbytečným projížďkám po okolí. Král všech Galů – jenž králem Galů stále ještě nebyl prohlášen – si proto netroufl chopit se oné skvělé možnosti jen o své újmě. Dokud ho všichni nepozdravili jako krále, neměl dostatečnou autoritu cokoli podniknout, aniž předtím svolal válečnou radu. Znamenalo to nadměrně zdlouhavé, příliš svárlivé a pramálo plodné jednání. Než by rada dospěla k jakémukoli rozhodnutí, bylo by stejně u hradeb Avarika už dávno po boji.

Po rozednění zasadil Caesar do boje vrhací stroje. Jeden z mužů na městské hradbě se ukázal mít mimořádně dobrou mušku, kdykoli hodil do požáru zuřícího u paty levé obléhací věže hroudu tuku nebo smůly. A pak ho znenadání proklála nečekaná střela vymrštěná ze škorpionu. Když jeho místo zaujal další Gal, druhá šipka z téhož přesně zasahujícího škorpionu skolila i jeho. A stejně rychle jak se zápalných bomb chápali noví a noví Galové, srážel je i škorpion; oheň postupně uhasínal a Galové se z potyčky stáhli. Zvítězila v ní v podstatě římská artilerie.

„Mám z toho radost," řekl Caesar Quintovi Ciceronovi, Fabiovi a Titovi Sextiovi. „My téhle metací techniky dosud málo využíváme." Zachvěl se a přitáhl si nachový plášť vojevůdce úžeji k tělu. „Vypadá to, že bude pršet a pršet. Nu, ubyde alespoň nebezpečí dalších ohňů. Nasaďte všechny muže na opravy."

Pětadvacátého dne bylo dílo dokončeno. Obléhací terasa byla osmdesát stop vysoká, od jedné věže k druhé měřila tři sta třicet stop. Spojovací rampy od hradeb Avarika až po římskou hranu strže byly dlouhé dvě stě padesát stop. I pravá věž teď byla vysunuta, až se dostala na úroveň levé, zatímco se spustil nelítostný ledově studený liják. Nadešel nejvhodnější okamžik k přepadu, neboť ostraha na hradebním ochozu Avarika se ukryla před nepřízní živlů – v takovémhle počasí přece nikdo útočit nebude! A zatímco ojedinělí Římané, kteří se tu a tam ukázali, se plouhali volným krokem, hlavy sehnuté před deštěm až mezi ramena, kryté přístupové chodby a obléhací věže se potají zcela naplnily vojáky. Pak se z obou věží za pomoci navijáků spustily přepadové můstky a s tupým bouchnutím dolehly na hranu hradeb. Současně se za krytem štítů bojovníci rozvinuli po celé šíři římské nástupové terasy, překlenující prostor mezi oběma obléhacími věžemi, a vysunuli žebříky a háky.

Útok byl naprosto překvapivý. Galové byli z hradeb vytlačeni tak rychle, že na nich k žádnému boji prakticky nedošlo. V klínovém šiku se stahovali na tržiště a další prostranství, rozhodnuti vzít s sebou ve smrti i co nejvíc Římanů.

Déšť se nepřestával řinout z nebes; sílil i chlad. Žádný z Římanů nesestoupil z hradebních ochozů Avarika. Obsadili namísto toho celou hradbu a nepodnikli zatím nic víc, než že z ní jen upřené hleděli dolů. V oppidu vzápětí propukla panika; Galové se jeden přes druhého vrhali k postranním brankám, k hradbě samé, všude, kde se domnívali nalézt cestu k úniku. A tam byli pobíjeni. Ze čtyřiceti tisíc mužů, žen a dětí v Avariku jich dospělo do Vercingetorigova tábora stěží osm set. Ostatek zahynul. Po pětadvaceti dnech nouzových dávek stravy a po zažitých příkořích nebyly Caesarovy legie naladěny kohokoli ušetřit.

„Nu, hoši," rozléhal se Caesarův hlas k vojákům shromážděným na tržišti Avarika, „teď se konečně zakousneme do opravdického *chleba*! A k němu si dáme polévku z

fazolí a slaniny! A navrch hrachovou kaši! A jestli přede mne v životě ještě někdo položí hovězí flákotu, poženu ho svinským krokem! Zdravím vás, máte mé díky! Nevyměnil bych nikoho z vás za nic na světě!“

*** * ***

Zprvu měl Vercingetorix pocit, že příchod osmi set uprchlíků z avarických jatek pro něho může představovat ještě větší riziko, než byl Gutruatův pokus chopit se místo něho velení; co si o této nové prohře armáda postavená náhle tváří v tvář těmto nešťastníkům pomyslí? A tak se rozhodl pro malou lest, rozdělil přeživší obránce na nevelké skupinky a odklidil je dostatečně daleko od vojska. Následujícího jitra pak svolal válečnou radu, kde teprve s naprostou otevřeností podal o všem zprávu.

„Neměl jsem jednat proti svým instinktům,“ řekl a upřeně se zadíval na Biturga. „Bylo zbytečné Avaricum hájit. Nebylo nedobytné. A jelikož jsme je nevypálili, bude mít Caesar i nadále co jíst, třebaže mu Aeduové teď nedodávají žádné zásoby. Čtyřicet tisíc drahocenných životů je ztraceno, mnoho z nich představovalo bojovníky příští generace. A s nimi jejich matky. A také jejich prarodiče. Avaricum nepadlo proto, že by jeho obránci neměli dostatek odvahy. Bylo to proto, že Římané mají více zkušeností. Zdá se, že jim stačí podívat se na město, které my sami považujeme za nezdolatelné, a okamžitě vědí, jak ho dobýt. Nikoli proto, že město samo by mělo slabiny. Ale proto, že oni mají potřebnou sílu. Caesar nás připravil o čtyři naše nejvýznamnější pevnosti, z toho tři zničil během osmi dnů, čtvrtou po pětadvaceti dnech tak neuvěřitelné dřiny, že mi nad tím zůstává rozum stát. Nemáme takovou tradici fyzické práce, která by se mohla měřit s římskou. Pěším pochodem se Římané dokáží přesunovat rychleji než naše armáda na koních. Poradí si s obléhací stavbou, jakou vybudovali u Avarika, i když k ní pro začátek nemají nic jiného než živý a nevinný les kolem sebe. Dokáží svými šipkami pobíjet muže za mužem. Jsou to vskutku vynikající vojáci. A *navíc* mají Caesara.“

„A my,“ řekl tiše Kathbad, „zase máme tebe, Vercingetorigu. A je nás víc.“ Obrátil se ke zmlklým thénům a rázem z něho spadl závoj skromnosti a pokory, jenž ukrýval jeho skutečnou moc. Náhle tu před nimi stanul nejvyšší druid, studnice vědění, veliký pěvec, bytost spojující Galii s Tuathou, sborem jejich božstev, hlava bratrstva mocnějšího nad všechna ostatní kněžská společenství na celém světě.

„Když se muž chopí vedení velkého počinu, stává se současně tím, na jehož hlavu se nejčastěji snášejí blesky. Tím, jehož soudnost je nejčastěji zlehčována. Tím, jehož odvaha je nejčastěji zkoumána a vážena. Před dávnými časy bylo na králi, aby stanul před Tuathou jako ten, kdo se dobrovolně obětuje ve jménu svého lidu, kdo přijímá za své všechny potřeby a touhy a naděje mužů a žen uchylujících se pod jeho štít. Avšak vy, thénové Galie, jste Vercingetorigovi neposkytli plné moci v celém rozsahu, jehož bylo třeba. Zdráhali jste se přiznat mu královský titul. Mnohý z vás se namísto toho už viděl sám králem, až on utrpí nezdar – a tímto selháním jste si byli jisti, neboť jste ve svých srdcích ve sjednocenou Galii neuvěřili. Požadujete i nadále svrchovanost pro sebe a pro své kmeny.“

Nikdo nepromluvil; Gutruatus se stáhl do stínu, Biturgo semknul víčka, Drappes se popotahoval za svůj knír.

„Snad se v tomto okamžiku může skutečně zdát, že Vercingetorix neuspěl,“ pokračoval Kathbad nesmlouvavě, avšak vlídnějším tónem. „Ale jsme teprve na

začátku. On i my se stále ještě učíme. Uvědomte si, že snad sama Tuatha nám ho přivolala jakoby odnikud a z ničeho. Neboť kdo o něm co věděl ještě před Samarobrivou?“ Jeho hlas zpřísněl. „Náčelníci Galie, byla nám dána jen jedna jediná příležitost osvobodit se od Říma! Zbavit se Caesara! Nastala nyní. Teď nadešel čas. Pokud nás snad čeká porážka, ať to není proto, že jsme se nedokázali shodnout, ať to není proto, že jsme neuměli prohlásit jednoho muže králem. Dost možná, že někdy v budoucnu už krále ani nebudeme postrádat. Ale nezbytně ho potřebujeme teď. Byla to Tuatha, jež vyvolila Vercingetoriga, nikoli smrtelníci. Ba ani druidové. Pokud žijete v bázni před Tuathou, pokud Tuathu milujete a ctíte, poklekněte před mužem, kterého zvolila sama božstva Tuathy. Poklekněte před Vercingetorigem a prohlašte ho bez výhrad králem sjednocené Galie.“

Jeden po druhém se náčelníci velkých kmenů zvedali a jeden po druhém pak poklekali na levé koleno. Vercingetorix stál, pravici napřaženu, pravou nohu nakročenu, drahokamy na jeho pažích a na jeho šíji se zatřpytily, tuhé pramínky vlasů mu kolem hlavy zazářily jako paprsky světla, světlo projasnilo i jeho hladce oholené pohublé líce.

Vše trvalo pouhý okamžik. Za ten okamžik však došlo k naprosté proměně. Stal se králem Vercingetorigem. Králem sjednocené Galie.

„Je čas,“ oslovil je pak, „povolat všechny do Karnuta. Shromáždíme se tam v měsíci, kterému Římané říkají *sextilis*, kdy už jaro téměř končí a kdy léto slibuje pro tažení dobré počasí. Vyberu pečlivě své posly, kteří se vydají mezi všechny kmeny, aby jim vysvětlili, že toto je naše jediná příležitost, jak odsud Římany vypudit. A kdo ví? Snad se velikost našeho cíle stane i měřítkem pro sílu, která se postaví proti nám. Pokud je to, oč usilujeme, nezměrné, pak proti nám postaví Tuatha i nezměrného protivníka. A tak se nebudeme muset hanbit, i kdybychom v tomto boji podlehli. Budeme moci říci, že náš odpůrce je tím největším protivníkem, s jakým jsme se kdy mohli střetnout.“

„Ale není přesto ničím víc než pouhým člověkem,“ řekl Kathbad pevně, „a uctívá nepravé bohy. Jen Tuatha v sobě sdružuje skutečná božstva. Jsou větší než všichni římští bohové. A naše je i právo, naše věc je spravedlivá. Budeme to *my*, kdo posléze zvítězí. A poneseme jméno Galie!“

*** * ***

Začátkem června dorazili do Avarika Gaius Trebonius a Titus Labienus, a to právě ve chvíli, kdy Caesar rušil tábor a chystal se odtáhnout; na blatech pochytaly jeho legie spousty pasoucích se soumarů a Caesar měl v úmyslu vzít s sebou z Avarika veškeré ukořistěné zásoby.

„Vercingetorix se utekl k fabiovské taktice, nehodlá se s námi utkat v bitvě,“ řekl Caesar, „takže je na nás, abychom mu takové střetnutí vnutili. A já mám v úmyslu docílit toho tím, že se pustíme rovnou ke Gergovii. Je to jeho rodné město; bránit ho bude muset. Pokud toto oppidum padne, mohli by si Arvernové své spojenectví s Vercingetorigem i rozmyslet.“

„Je tu ovšem potíž,“ řekl nevesele Trebonius.

„Jaká potíž?“

„Dostal jsem čerstvou zprávu od Litavikka, že mezi Aeduy došlo v radě i v senátě k rozkolu. Kotus uchvátil Konviktolavovo postavení staršího vergobreta a naléhá na Aeduy, aby se prohlásili pro Vercingetoriga.“

„Och, nejradši bych se na ty Aeduy už vykašlal!“ rozhořčil se Caesar a sevřel ruce v pěst. „Žádné povstání v zádech teď nemohu potřebovat, a neměl bych se dát něčím takovým zpomalovat. Nu, zdržení se přesto zjevně nevyhnu. Ahh! Trebonie, vezmeš si na povel Patnáctou a s její pomocí dopravíš veškeré potraviny z Avarika do Novioduna Nevirna. Co se to jen s Aeduy vlastně děje? Nedaroval jsem jim snad Noviodunum Nevirnum spolu se všemi jeho pozemky, když jsem ho za trest sebral Senonům?“ Caesar se obrátil k Aulovi Hirtiovi. „Hirtie, ty svoláš všechny Aeduy k okamžitému shromáždění do Decetie. Dřív než podniknu cokoli dalšího, musím zjistit, co se mezi nimi doopravdy děje – a to osobně. Jinak se k té vzpouře přidají i oni.“

Na řadě byl Labienus. Nebyl ovšem vhodný čas, aby se teď Caesar začal zabývat záležitostí s Kommiem. To musí počkat. Labienus je jako dravý živel, a tak bude opět operovat podle vlastních úvah. Jen je třeba takovéhle živelné síly udržet na uzdě.

„Tite Labiene, hodlám armádu rozdělit. Ty převezmeš Sedmou, Devátou, Dvanáctou a Čtrnáctou legii. A k tomu i polovinu jízdy – ale ne aedujskou polovinu. Vezmi si Remy. Chci, abys válku přenesl na území Senonů, Suessionů, Meldiů, Parisiů a Aulerků. Zaměstnej veškeré kmeny na řece Sequaně natolik, aby neměly ani pomyšlení na vyslání nějakých posil Vercingetorigovi. Bude na tobě, jak si s tím poradíš. Jako základny využij Agedinka.“ Pokynem ruky si přivolal Trebonia, celého posmutnělého. „Netvař se tak truchlivě, Gaie Trebonie! Máš moje slovo, že i pro tebe tu bude spousta práce, ještě než bude tenhle rok za námi. Pro tuto chvíli máš rozkaz držet Agedincum. Odveď si tam z Novioduna Nevirna Patnáctou.“

„Já tedy vyrazím zítra za rozbřesku,“ řekl s uspokojením Labienus. Upřel však ještě na Caesara obezřetný tázavý pohled. „Neřekl jsi mi, co si myslíš o té příhodě s Kommiem,“ pravil.

„Že je škoda, žes nechal Kommia uniknout,“ řekl Caesar. „Bude představovat trn v naší tlapě, Labiene. Doufejme jen, že se najde nějaká ta myška ochotná ho lvovi vytrhnout.“

*** * ***

Jednání v Decetii bylo natolik složité, že když bylo po všem, neměl Caesar vůbec představu, kdo vlastně mluví pravdu a kdo lže; jediným přínosem bylo, že se mohl před shromáždění sám postavit. Snad právě tohle potřebovali Aeduové ze všeho nejvíc, vidět a slyšet Caesara osobně. Kotus byl vyhnán, Konviktolavus znovu uveden do svého úřadu, mladý zapálený Eporedorix povýšen na mladšího vergobreta. Zatímco druidové se drželi v pozadí a toliko odpřisáhli věrnost Konviktolavovi, Eporedorigovi, Valetiakovi, Viridomarovi, Kavarillovi a zejména onomu pilíři poctivosti, Litavikkovi.

„Chci deset tisíc pěších a všechny jezdce, které mohou Aeduové postavit,“ řekl Caesar. „Budou mne následovat do Gergovie. A s sebou vezmou i obilí, je to jasné?“

„Povedu je osobně,“ usmíval se Litavikkus. „Můžeš klidně spát, Caesare. Aeduové se u Gergovie *určitě* objeví.“

*** * ***

A tak byla podle kalendáře už polovina června, než se Caesar konečně vydal směrem k řece Elaver a ke Gergovii. Nastalo jaro, řeky byly natolik vzedmuté tajícím sněhem a dešti, že překonávat je bylo možné toliko po mostech, přebrodit se nedaly.

Vercingetorix přešel okamžitě z východního na západní břeh Elaveru a most za sebou ihned zničil. Což Caesara přimělo pochodovat po východním břehu dolů podél toku řeky, zatímco Vercingetorix jeho postup jako by kopíroval na protějším břehu. A ničil přitom všechny mosty přes Elaver. Galové nebyli nikdy dobrými zedníky, takže nestavěli mosty kamenné, nýbrž dřevěné; dravý proud se valil s hukotem korytem, přechod možný nebyl. Potom však Caesar nalezl to, co hledal, dřevěný most, jenž byl vybudován na kamenných pilířích. Dřevěná konstrukce byla sice pryč, avšak pilíře zůstaly. To úplně postačovalo. Zatímco čtyři legie předstíraly, že jich je šest a pochodovaly dál k jihu, Caesar skryl zbývající dvě v lesích na východním břehu a vyčkával, až Vercingetorix se svým vojskem toto místo mine. Dvě ukryté legie pak překlenuly Elaver novým dřevěným mostem, přešly ho a záhy je na západním břehu toku dohonily i zbývající čtyři.

Vercingetorix spěchal ke Gergovii, do velkého arvernského oppida situovaného na nevelké plošině, chráněné nejvyššími ze strmících cebennských vrcholků. Sto tisíc mužů, které s sebou král Galie přivedl, rozmístil do táborů na skalnatých výšinách obklopujících oppidum zezadu i z boků a vyčkával Caesarova příchodu.

Pohled to byl vskutku hrozivý. Kdejaký skalní útes se zdál být Galy přímo poset a jediný pohled na Gergovii Caesarovi stačil, aby pochopil, že vzít oppidum ztečí nelze; řešením by byla blokáda, jenomže ta by ho stála příliš mnoho drahocenného času. A co bylo ještě důležitější, byla by náročná i na spotřebu jídla. Další zásoby Caesar neměl naději získat, dokud nedorazí aedujská armáda. Mezitím však bylo přece jen možno cosi nachystat předem, zejména dobýt výšinu se strmými stěnami těsně pod gergovijskou náhorní planinou.

„Jakmile se zmocníme toho kopce, máme možnost odříznout je takřka od veškeré vody," řekl Caesar. „A také jim zabránit v pícování."

Stalo se tak téměř v mžiku; Caesar využil tmy a mezi půlnocí a rozbřeskem výšinu ztekl, usadil na ní do silně opevněného tábora Gaia Fabia se dvěma legiemi a protáhl jeho obranný systém až ke svému hlavnímu táboru velkým dvojitým příkopem.

Jak se ukázalo, měla být půlnoc osudovou hodinou i pro veškeré další dění před Gergovií. Přesně uprostřed noci o dva dny později vjel do Caesarova tábora tryskem aedujský Eporedorix doprovázený Viridomarem, neurozeným mužem, jenž se díky Caesarovu vlivu dostal do aedujského senátu.

„Litavikkus přešel k Vercingetorigovi," vyhrkl třesoucí se Eporedorix. „A co je horšího, s ním i celá armáda. Pochodují sem ke Gergovii, jako by se k tobě chtěli připojit. Ale poslali už zprávu Vercingetorigovi. Jakmile se ocitnou uvnitř tvého tábora, mají v plánu dobýt ho zevnitř, zatímco Vercingetorix na něj má zaútočit zvenčí."

„Pak mi ovšem nezbývá dost času, abych své tábory přiměřeně zmenšil," procedil Caesar skrze zuby. „Fabie, ty převezmeš se dvěma legiemi obranu velkého i malého tábora; nemohu ti dát navíc ani jediného muže. Já se během jednoho dne vrátím, zatím se tu ale budeš muset udržet i beze mne."

„Já už si poradím," řekl Fabius.

Krátce nato už vyrážely čtyři legie a jízda usilovným pochodem z tábora a střetly se s táhnoucí aedujskou armádou krátce po svítání o pětadvacet mil níže po toku Elaveru. Caesar vyslal do boje nejprve čtyři sta germánských jezdců, aby Aeduy trochu zpracovali, a pak zaútočil sám. Aeduové sice prchli, avšak s Caesarovým štěstím byl

konec. Litavikkovi se podařilo proklouznout do Gergovie s větší částí aedujského vojska a – což bylo mnohem horší – i s veškerými zásobami. Gergovia bude mít co jíst, Caesar ne.

Přihnali se dva jezdci, aby vojevůdci oznámili, že oba tábory byly napadeny značnou silou, že se však Fabius zatím drží.

„Takže, chlapci, zbytek cesty poběhneme," křikl na vojáky v doslechu a sám pěšky vyrazil vpřed.

Dorazili vyčerpáni, avšak Fabius odolával.

„Nejvíc obětí si vyžádaly šípy," hlásil Fabius a otíral si z boltce stružku krve. „Jak se zdá, rozhodl se Vercingetorix využít lukostřelce všude, kde to jen bude možné, a ti představují vážnou hrozbu. Začínám chápat, jak asi bylo chudákovi Markovi Crassovi."

„Myslím, že asi nemáme jinou volbu než ustoupit," řekl zasmušile Caesar. „Problém je, jak? Nemůžeme udělat jen tak čelem vzad a utéct odtud; vrhli by se na nás jako smečka vlků. Ne, nejdřív s nimi musíme svést bitvu a vylekat Vercingetoriga natolik, aby zaváhal s pronásledováním, až se začneme stahovat."

Toto rozhodnutí se ukázalo o to naléhavější, když přispěchal Viridomarus se zprávou, že se Aeduové otevřeně vzbouřili.

„V Cabillonu svrhli tribuna Marka Aristia, přepadli ho a zajali a pobrali mu veškerý majetek. Shromáždil několik římských občanů a uchýlil se do malé pevnůstky, kde vytrval, než si to někteří z našich lidí rozmysleli a přišli ho prosit za odpuštění. Ale mnoho římských občanů je mrtvých, Caesare, a jídlo nebude žádné."

„S mým proslulým štěstím je zřejmě konec," řekl Caesar, jenž zašel do menšího tábora za Fabiem. Pokrčil rameny, zahleděl se k velké pevnosti a strnul. „Ahh!"

Fabius okamžitě zbystřil pozornost; znal už dobře toto „Ahh!"

„Myslím, že jsem právě přišel na to, jak si tu bitvu vynutit."

Fabius sledoval jeho pohled a zachmuřil se. Lesnatý svah hemžící se až dosud Galy byl prázdný. „Och, to je ale riskantní!" řekl.

„Půjdeme na ně s fintou," řekl Caesar.

Jízda byla příliš cenná, než aby si mohli dovolit ji ztratit. Kromě toho nebylo možno vyloučit, že její jádro tvořené Aeduy by mohlo usoudit, že jim půjde až příliš o kůži, a podle toho se i zachovat. Bylo to k vzteku, ale měl přece ještě oněch čtyři sta Germánů, kteří neznali strach a milovali nebezpečí. Aby rozmnožil jejich počty, vybral nákladní mezky, jejich obsluhu navlékl do jezdeckého a pak tuto jednotku vyslal na zvědy s úkolem zjistit, co se dá, a nadělat přitom co nejvíc hluku.

Z Gergovie bylo sice vidět do obou římských táborů, na onu vzdálenost však nebylo možno přesně rozpoznat, co se tam odehrává; hlídkující Galové zpozorovali rušnou činnost, uviděli kavalerii pojíždějící sem a tam, legie pochodující v plné bitevní zbroji, stěhování z velkého tábora do malého.

Celý plán, jehož cílem byl útok na citadelu, závisel jako vždy na signálech polnice. Každý z jednotlivých druhů manévrů provádělo vojsko na krátký a jednoznačný zvukový povel a jednotky byly vycvičeny na tato zatroubení okamžitě zareagovat. Problém představovali Aeduové, kteří houfně přebíhali od Litavikka i Vercingetoriga k Římanům a se kterými nemohl Caesar udělat nic jiného než zařadit je k Aedům loajálním od samého počátku. Měli tvořit pravé křídlo útoku. Většina z nich však na sobě měla tradiční galské drátěné košile namísto aedujských, které ponechávaly pravé rameno volné. Byli vystrojeni do bitvy, takže na sobě neměli ani své výrazné šály s červenomodrými pruhy, a jelikož jejich pravé rameno nezůstalo obnaženo, nedali se rozpoznat od Vercingetorigových vojáků.

Zprvu probíhalo vše dobře, Osmá šla do střetu jako první. Caesar, jenž bojoval s Desátou, dával pokyny trubači. Tři z Vercingetorigových táborů už padly a král Teutomarus z kmene Nitiobrigů, jenž spal ve svém stanu, byl nucen utéci polonahý a na hřbetě zraněného koně.

„Už jsme toho dosáhli dost," řekl Caesar Quintovi Ciceronovi. „Trubači, dej povel k ústupu."

Desátá uslyšela signál jasně, otočila se a v dobrém pořádku ustupovala. Co ovšem nikdo, Caesara nevyjímaje, nevzal dostatečně v úvahu, byl členitý a kopcovitý terén; kovový zvuk trubky vyluzovaný pečlivě vybranými plícemi, se sice nad rykem bitvy vznesl dostatečně hlasitě, od skalních srázů se však odrážel a v nesčetných štěrbinách se lomil. Legie, které byly od trubače dále než Desátá, neměly představu, co tyto zkreslené signály značí. Výsledkem bylo, že Osmá ústup nezahájila a ostatní legie rovněž ne. A Galové, kteří se zatím zabývali zpevňováním hradeb na opačné straně Gergovie, přibíhali v celých tisících a svrhávali předvoj Osmé legie z pevnostní zdi.

Zmatek, jenž se rychle měnil v porážku, se ještě zvětšil, když vojáci začali považovat Aeduy na pravém křídle kvůli jejich drátěným košilím mylně za nepřítele. Legáti, tribunové i Caesar sám pobíhali a křičeli, odtahovali vojáky nazpět, násilím je obraceli nazad, nařizovali a hrozili. Z menšího tábora přivedl Titus Sextius narychlo kohorty Třinácté legie, které tam byly připraveny jako záloha, a pozvolna se chaos opět měnil v řád. Legie se vrátily do tábora a bojiště opanovali Galové.

Padlo čtyřicet šest centurionů, většina z nich z Osmé legie, dále v boji zahynulo téměř sedm set řadových vojáků. Pohroma, která vehnala Caesarovi slzy do očí, zejména když uslyšel, že mezi mrtvými centuriony jsou i Lucius Fabius a Marcus Petronius z Osmé; oba zemřeli, když se snažili zachránit životy svých vojáků.

„Byli jsme sice dobří, ale nikoli dost dobří," řekl Caesar nastoupené armádě. „Terén byl nepříznivý a vy jste to všichni věděli. Tohle je Caesarova armáda, což znamená, že srdnatost a neohroženost není to jediné, co se od vás očekává. Oh, ovšem, ono je to nádherné neohlížet se na to, jak jsou vlastně vysoké hradby té pevnosti, jak nepřekonatelné je opevnění, jak zrádný je horský terén. Jenomže já vás nikdy nevysílám do bitvy, abyste v ní ztratili životy! Já nemám ve zvyku obětovat své drahocenné vojáky ani své ještě drahocennější centuriony jen proto, abych dal světu vědět, že se má armáda skládá ze samých hrdinů! Mrtví hrdinové už nejsou k ničemu. Mrtví hrdinové jsou po bitvě spáleni a zapomenuti. Odvaha i riskování jsou chvályhodné, ale v životě vojáka zdaleka nepředstavují všechno. A dokonce už ne v Caesarově armádě. Kázeň a sebeovládání mají v Caesarově vojsku stejnou cenu jako všechny ostatní ctnosti. Já od svých vojáků chci, aby mysleli. Chci od nich, aby si zachovávali chladnou hlavu bez ohledu na to, jak naléhavé pohnutky je ženou vpřed. Neboť chladnou hlavou a rozmyslem se vyhrává mnohem víc bitev než hazardem. Nepůsobte mi bolest! Nenuťte Caesara plakat."

Nastoupené vojsko mlčelo; Caesar plakal.

Otřel si pak jednou rukou oči a zavrtěl hlavou. „Nebyla to vaše chyba, chlapci, a já se na vás nehněvám. Jen je mi to líto. Rád se při přehlídce setkávám se všemi známými tvářemi, nechce se mi pátrat po těch, které tam už nejsou. Vy jste moji chlapci; nechci přijít ani o jediného z vás. Radši prohrát válku než přijít o vojáky. Ale my jsme včera neprohráli a tuhle válku neprohrajeme. My jsme včera něčeho dosáhli. Něčeho včera dosáhl i Vercingetorix. My jsme rozvrátili jeho tábory, on nás odrazil od hradeb Gergovie. Ale nebyla to nějaká přemíra galské odvahy, která by nás dokázala vrhnout nazpět, byl to jen onen terén a ty ozvěny. Měl jsem o našich vyhlídkách tak jako tak své

pochybnosti – nešlo o nečekaný výsledek. Nic to na věci samé nezmění, až na to, že v řadách mé armády budou některé tváře chybět. Takže až budete o včerejšku přemýšlet, připište ho ozvěně. A až bude přemýšlet o zítřku, vzpomeňte si na včerejšek.“

Přímo z nástupu vyšly legie z tábora a na přehledném a dobrém terénu utvořily bitevní šik, avšak Vercingetorix odmítl sestoupit z pevnosti a přijmout výzvu k bitvě. Věrní Germáni za bojového jekotu, při němž všem Galům tuhla krev v žilách, však přesto vyprovokovali střet s jezdci protivníka a vyšli z něho vítězně.

„Do velké bitvy s námi se on nepustí, ani tady ne, v Gergovii, kde je doma,“ řekl Caesar. „Nastoupíme k bitvě zítra ještě jednou, ovšem jeho se určitě nedočkáme. A pak z Gergovie odtáhneme. A abychom měli záruku, že odejdeme živi a zdrávi, budou náš zadní voj tvořit Aeduové.“

*** * ***

Noviodunum Nevirnum leželo na severním břehu Ligeru, poblíž jeho soutoku s Elaverem; Caesar tam dorazil čtyři dny poté a shledal, že mosty přes Liger jsou strženy a Aeduové že vstoupili do otevřené vzpoury. Stačili už zatím vtrhnout do Novioduna Nevirna a spálit ho, aby Caesara připravili o zásoby jídla, a když oheň nechtěl hořet dost rychle, vysypali raději obsah skladů a sýpek do řeky, než aby tam cokoli ponechali Caesarovi. Povražděni byli všichni Římané žijící na území Aeduů, pobiti byli i Aeduové sympatizující s Římem.

V tu chvíli vyhledali Caesara Eporedorix a Viridomarus a vypověděli mu své nespočetné bědy.

„Vlády se teď zcela zmocnil Litavikkus, Kotus je opět u moci a Konviktolavus dělá, co mu řeknou,“ stěžoval si lítostivě Eporedorix. „Viridomarovi i mně byly zabaveny naše statky a byli jsme zapuzeni. A Vercingetorix hodlá co nejdřív uspořádat v Bibracte celogalskou konferenci. Po ní pak povolá do Karnuta armádu ke generálnímu nástupu.“

Caesar jejich stesky vyslechl se zachmuřenou tváří. „Ať jste byli zapuzeni, či ne, očekávám od vás, že se vrátíte mezi své,“ řekl, když si takhle požalovali. „Chci, abyste jim připomněli, kdo jsem, čím jsem a kam se mám v úmyslu vydat. Jestli se mi Aeduové pokusí vkročit do cesty, Eporedorigu, rozdrtím je hůř, než když býk zašlápne brouka. Aeduové uzavřeli s Římem platné smlouvy a požívají výhod postavení *spojence a přítele národa římského.* Pokud se ovšem i nadále hodlají chovat takhle nepříčetně, přijdou o všechno. Teď běžte domů a udělejte, co jsem vám řekl.“

„Já tohle naprosto nechápu!“ ulevil si Quintus Cicero. „Aeduové jsou přece našimi spojenci už dobrých sto let. S ohromnou radostí pomáhali Ahenobarbovi, když si podroboval Arverny – a jsou už natolik romanizováni, že hovoří latinsky! Odkud se tedy bere ta proměna v jejich srdcích?“

„Může za ni Vercingetorix,“ řekl Caesar. „A nesmíme zapomenout ani na druidy. A nezapomínejme ani na toho ctižádostivce Litavikka.“

„Hlavně teď ovšem musíme mít na mysli tuhle řeku – Liger,“ řekl Fabius. „Aeduové na ní nenechali nikde stát ani jediný most; vyslal jsem zvědy na míle daleko. Kdekdo mě ujišťuje, že teď na jaře není broditelná.“ Usmál se. „Jenomže mně se podařilo objevit místo, kde se přebrodit dá.“

„Dobrá práce!“

Poslední služba, kterou si Caesar vyžádal od své aedujské jízdy, byla, aby najela do koryta řeky nad místem přechodu a proud tak zmírnila; natěsnalo se tam všech tisíc

jezdců a vytvořili tím ochranu před plným náporem ženoucích se vod; legie pak přešly Liger ponořeny sice až po pás, nicméně bez dalších nesnází.

„Až na to," prohlásil Mutilon, centurio Třinácté, už na severním břehu a celý rozklepaný chladem, „že nás to všecky stálo naše *mentuly*, Caesare. Všecky nám tam v tý ledový vodě upadly."

„Pitomost, Mutile," zakřenil se Caesar. „Vždyť vy sami nejste nic jiného než pořádní *mentulové*, jeden jako druhý! Nemám pravdu, chlapci?" otázal se mužů Mutilovy centurie, promodralých zimou.

„Je to tak, veliteli!"

„Hmm!" zabručel Caesar a odejel.

„Máme štěstí," řekl Sextius, jenž mu přijížděl vstříc. „Aeduové sice vypálili Noviodunum Nevirnum, jenže nedokázali přenést přes srdce, aby podpálili i všechny vlastní sýpky a stodoly. V kraji je zásob habaděj. Příští dny máme o dobré jídlo postaráno."

„Výborně, zorganizuj tedy spížovací čety. A pokud potkáte nějaké Aeduy, Tite, pobijte je."

„Před očima té tvé aedujské kavalerie?" otázal se Sextius rozpačitě.

„Ale kdepak. S Aeduy jsem nadobro skoncoval, a to platí i o aedujské jízdě. Pokud budeš tady, uvidíš, jak jim dám *vale*!"

„Bez jízdy přece nemůžeš existovat!"

„Bez kavaleristů, kteří svými kopími namíří mé pěchotě případně do zad, mi bude věru líp! Ale neboj se, jízdu mít budeme. Už jsem vzkázal Dorigovi z kmene Remů – a už se také vydali kurýři k ubijskému Ariminiovi. Od této chvíle nehodlám využívat galské jízdy ani o trochu víc, než bude nezbytně třeba. Přesedlám na germánskou."

Toho večera svolal v táboře válečnou radu.

„Poté, co se vzbouřili Aeduové, je si Vercingetorix bezpochyby jist, že vítězství bude jeho. Co on podle tebe asi předpokládá, že já udělám, Fabie?"

„Usoudí patrně, že se budeš chtít stáhnout z Vlasaté Galie do Narbonské Galie," odpověděl bez váhání Fabius.

„Ano, souhlasím." Caesar pokrčil rameny. „To vypadá jako ta nejrozumnější volba. Jsme na útěku – jak se on alespoň domnívá. Od Gergovie jsme museli couvnout, aniž jsme ji dobyli. Aeduům nadále důvěřovat nemůžeme. Jak bychom tedy dokázali v téhle zcela nepřátelské zemi nadále vůbec přežít? Všichni se tu postavili proti nám. A trpíme trvalým nedostatkem jídla, což je nejzávažnější hledisko ze všech. Bez Aeduů, kteří by nás zásobovali, existovat *nemůžeme*. Takže nám podle něho nezbyde než se vydat do Narbonské Galie."

„Kde ovšem," ozval se nový hlas, „se teď pere každý s každým."

Fabius, Quintus Cicero a Sextius se ulekaně otočili ke vchodu do stanu zaplněném teď postavou tak mohutnou, že se vůči ní hlava na jejích ramenou zdála být poněkud malá.

„Ale, ale," řekl dobromyslně Caesar. „Tak se nám tu konečně ukázal i Marcus Antonius! Kdypak skončil ten proces s Milonem? Na začátku dubna. A co máme teď? Půli měsíce *quinctilis*. Kudy jsi to sem putoval, Antonie? Snad ne přes Sýrii?"

Antonius za sebou trhnutím za cíp stanu zavřel vchod a shodil ze sebe *sagum*, nijak nevyveden z míry ironickým uvítáním. Jeho dokonalé drobounké zoubky se zableskly v širokém úsměvu; prohrábl si rukou kudrnaté rusé vlasy a beze všeho ostychu a omluv koukl po svém prastrýci. „Ne, přes Sýrii zrovna ne," řekl a rozhlížel se kolem sebe. „Já vím, že už je dávno po večeři, ale nedalo by se tu přesto sehnat něco k snědku?"

„A proč bych tě zrovna já měl krmit, Antonie?“

„Protože mám v hlavě sice plno novinek, zato v žaludku prázdno.“

„Můžeš dostat chléb, olivy a sýr.“

„Pečené hovězí by bylo lepší, ovšem smířím se i s tímhle chlebem, sýrem a olivami.“ Antonius usedl na volnou stoličku. „Zdravím vás, Fabie a Sextie!

Jak se vám tu žije? A tebe samozřejmě taky zdravím, Quinte Cicerone! Máš tu prazvláštní společnost, Caesare.“

Quintus Cicero sebou dotčeně trhl, ale drsná slova doprovázel podmanivý úsměv a ostatní dva legáti se jen uculovali.

Bylo doneseno jídlo a Antonius se do něho s chutí pustil. Upil z poháru, který mu sloužící nalil, a znechuceně ho postavil na stůl. „To je voda!“ řekl. „Já bych se potřeboval napít vína!“

„To ti rád věřím,“ řekl Caesar, „jenomže v žádném z mých válečných táborů nic takového nedostaneš, Antonie. Zavedl jsem abstinentní režim. A pokud se vodou spokojí moji starší legáti, udělal by i obyčejný kvestor nejlíp, kdyby se s tím smířil. Mimochodem, ty když začneš, nevíš, kdy přestat. Což je neklamná známka nezdravého návyku na vysoce škodlivý nápoj. Tažení pod mým velením ti udělá jen dobře. Zůstaneš tak střízlivý, že možná přijdeš na to, jak hlava, která nebolí po opici, dokáže dobře myslet.“ Caesar postřehl, že Antonius už otevírá ústa k protestu, a předešel ho. „A nezačni se nám tu holedbat svými zážitky ze služby pod Gabiniem! Jestli na tebe nestačil on, tak já už tě zvládnout dokážu.“

Antonius sklapl, zamžikal zlatohnědýma očima, zatvářil se jako Etna před výbuchem a pak propukl v smích. „Och, ty ses vůbec nezměnil od těch časů, cos mě nakopl do zadku takovou silou, že jsem se celé *nundinum* nemohl posadit!“ řekl, když byl opět mocen slova. „Tenhle člověk,“ sdělil ostatním, „znamená bič pro celou naši rodinu. Je to tyran a hrůzovládce. Ale když promluví, i ta moje kolosálně pitomá máma hned přestane ječet a brečet.“

„Když ses nám tak rozpovídal, Antonie,“ řekl Caesar s vážnou tváří, „rád bych od tebe slyšel i něco rozumného. Co se děje dole na jihu?“

„Nu, zajel jsem si do Narbonu navštívit strýce Lucia – ne, to jsem si nevzpomněl já, ale v Arelate mě už čekal příkaz, abych se tam zastavil – a ten ti posílá zprávu dlouhou jako čtyři knihy.“ Sáhl do sedlové brašny, kterou měl odloženu na zemi vedle sebe, vytáhl tlustý svitek a podával ho Caesarovi. „Obsah ti můžu shrnout, pokud o to budeš stát, Caesare.“

„Jsem na to tvé shrnutí velice zvědavý, Antonie. Pokračuj.“

„Všechno začalo, jakmile přišlo jaro. Lukterius vyslal Gabaly a některé z jižních Arvernů na východ od Cebenn, aby napadli Helvie. Což byl nejhorší ze všech špatných nápadů,“ pokračoval chmurným tónem Antonius. „Došlo k otevřené bitvě a Helviové v ní byli poraženi. Usoudili totiž zprvu, že na to, aby nad Gabaly v přímé srážce zvítězili, jich je až dost. S čím ovšem nepočítali, byly arvernské jednotky. Gabalové dopadli přímo otřesně. Donnotaurus padl. Ale Kaburus a jeho mladší synové boj přečkali a věci se od té chvíle začaly vyvíjet příznivěji. Helviové jsou nyní v bezpečí ve svých městech a drží se.“

„Pro Kabura to muselo být hrozné, přijít o syna,“ řekl Caesar. „Máš představu, jak se k tomu staví Allobrogové?“

„Určitě se nehodlají připojit k Vercingetorigovi! Prošel jsem jejich územím a všude jsem viděl horečnou činnost. Opevňují se, žádné sídlo nezůstává nestřeženo. Jsou připraveni bránit se proti jakémukoli útoku.“

„A Volkové Arekomičtí?“

„Na ty zaútočili podél celé hranice Narbonské Galie – od Vardo až po Tarnis – společně Rutenové, Kadurkové a někteří Petrokoriové, ale strýc Lucius je velice účinně vyzbrojil a zorganizoval, takže obstáli až překvapivě dobře. Pár samot to samozřejmě odneslo.“

„A Aquitanie?“

„Zatím jen minimum potíží. Nitiobrigové se přihlásili k Vercingetorigovi – a Teutomarovi, jejich králi, se podařilo najmout nějaké jezdce mezi Aquitany. Ovšem on sám sebe považuje za příliš urozeného, než aby sloužil pod nějakým obyčejným smrtelníkem, jako je Lukterius, takže se odebral přímo k Vercingetorigovi. Jinak panuje jižně od Garumny mír a klid.“ Antonius se odmlčel. „To všechno je obsaženo ve zprávě od strýce Lucia.“

„Tvůj strýc Lucius se určitě pobaví koncem odysey hrdého krále Teutomara. V Gergovii musel utéct ze svého tábora bez košile a na zraněném koni. Jinak by byl jednoho krásného dne kráčel v mém triumfálním průvodu,“ řekl Caesar. Pokynul Markovi Antoniovi hlavou, a toto jeho gesto v sobě mělo příchuť čehosi, co u něho jeho tři legáti dosud nikdy nespatřili; naráz vyhlížel jako nejvyšší ze všech králů, zatímco Antonius se stal pouhým červem u jeho nohou. Jak zvláštní! „Mé díky, Antonie.“

Otočil se k Fabiovi, Sextiovi a Quintovi Ciceronovi. Už opět to byl onen obvyklý Caesar, ani v nejmenším se nelišil od toho, jak se jevil při tisíci jiných příležitostech. To se nám asi jen zdálo, pomysleli si Fabius a Sextius. Má ve své rodině postavení panovníka, říkal si naproti tomu Quintus Cicero v duchu. Není divu, že spolu on a můj bratr Tullius příliš nevycházejí. Oba jsou ve svých rodinách zvyklí být králi.

„Takže situace v Narbonské Galii je sice stabilní, ale i tam trvá nemalé riziko. Nepochybuji, že Vercingetorix ví o všem, co se tam odehrává, právě tak dobře, jako jsem informován já. On tedy čeká, že budu ustupovat do Narbonské Galie. Bude zřejmě třeba téhle jeho představě trochu vyhovět.“

„Caesare!“ vykulil oči Fabius. „To přece neuděláš!“

„Nu, zatím se stejně budu muset přesunout do Agedinka. Vždyť přece za sebou nemohu jen tak nechat Trebonia a celý trén, ne? Nemluvě o věrné a neochvějné Patnácté. A stejně tak nemohu odtáhnout bez dobrotivého Tita Labiena a bez čtyř legií, kterým on velí.“

„Jak si tam vůbec Labienus vede?“ otázal se Antonius.

„Velice dobře, jako vždycky. Když se mu nepodařilo zdolat Lutetii, přesunul se proti proudu k jinému velkému ostrovu na Sequaně, Metiosedu. Ten padl okamžitě – oni totiž nespálili včas své lodě. Poté se Labienus k Lutetii opět vrátil. Sotva se tam objevil, přiložili Parisiové k té své ostrovní pevnosti pochodně a pak už upalovali, co jim nohy stačily, nahoru k severu.“ Caesar se zamračil, poposedl na slonovinové židli. „Jak se zdá, zpráva o tom, že jsem byl u Gergovie poražen a že se Aeduové vzbouřili, se už vykřikuje od jednoho konce Galie na druhý.“

„Co prosím?“ otázal se Antonius, ale byl vzápětí zpražen pohledem.

„Podle dopisu, který jsem dnes k večeru od Labiena obdržel, rozhodl se, že tohle není ten nejlepší okamžik, kdy by se měl dát zatáhnout do nějakého složitého a dlouhého tažení severně od Sequany. Je až udivující, jak přesně on vnímá moje vlastní úvahy! Okamžitě vystihl, že budu chtít mít celou armádu pěkně pohromadě.“ Do Caesarova hlasu se vloudil jakýsi trpčí tón. „Ještě než odtamtud odtáhl, považoval za politicky nezbytné poučit Parisie – které vedl jeden z Aulerků, starý Kamulogenus – i

jejich nové spojence, že dráždit Tita Labiena se nevyplácí. Ti noví spojenci – to jsou totiž Kommiovi Atrebaté a k tomu pár Bellovaků. Labienus je obelstil. To se vždycky nějak povede. Teď už jsou povětšině mrtví, včetně Kamulogena a Atrebatů. V této chvíli je Labienus na pochodu do Agedinka.“ Caesar se zvedl. „Jdu spát. Brzy ráno vyrazíme – ale ne do Narbonské Galie. Do Agedinka!“

„Utrpěl Caesar skutečně u Gergovie porážku?“ otázal se Antonius Fabia, když už byli z vojevůdcova stanu venku.

„On a *poražen?* Ne, samozřejmě že ne. Výsledek byl nerozhodný.“

„I tak by to bylo vlastně vítězství, kdyby ho byli ti mizerní Aeduové nepřiměli stáhnout se zpátky na severní břeh Ligeru. Galové jsou dosti tvrdošíjní nepřátelé, Antonie.“

„Nezdálo se mi, že je Labienem příliš nadšen, přes všechnu tu chválu.“

V pohledech všech tří legátů se zračila lítost. „Nu, Labienus znamená pro Caesara skutečně určitý problém. Není to zrovna čestný člověk. Ale v poli je vynikající. Podle našeho názoru je Caesar dost nešťastný, že ho tolik potřebuje,“ řekl Quintus Cicero.

„Víc ti o tom poví Aulus Hirtius,“ řekl Sextius.

„Kde budu dnes spát?“

„V mém stanu,“ řekl Fabius. „Vezeš si toho s sebou hodně? Vy syrští potentáti jste tím alespoň pověstní. Tanečnice, komedianti, přepychové vozy tažené lvy.“

„To je fakt,“ ušklíbl se Antonius, „odjakživa toužím projet se v takovém vozíčku se lvím spřežením. Ale nějak se mi zdálo, že by se na to ten můj prastrýček Caesar trochu mračil. Takže jsem všechny své tanečnice a komedianty pro jistotu nechal v Římě.“

„A co lvi?“

„Ti si ještě olizují šunky v Africe.“

*** * ***

„Nevidím sebemenší důvod, proč by měli Aeduové uznat za nejvyššího krále a za nejvyššího velitele nějakého Arverňana!“ prohlásil Litavikkus před thény shromážděnými v Bibracte.

„Pokud si Aeduové skutečně přejí náležet k nové sjednocené a nezávislé Galii, budou se muset podvolit vůli většiny,“ prohlásil Kathbad z vyvýšeného stupně, který sdílel s Vercingetorigem.

Znamenalo to počátek aedujské nespokojenosti. Když se aedujští šlechtici dostavili do své vlastní poradní síně, shledali, že shromáždění mají předsedat toliko dva muži – a že žádný z nich není Aeduj. A dohadovat se zdola z podlahy s *Arverňanem* sedícím nahoře nad nimi bylo spojeno s pocitem naprosté nesnesitelnosti! S urážkou, jakou nelze strpět!

„A podle čeho jsi usoudil, že si většina žádá Vercingetoriga?“ namítl Litavikkus. „Konaly se snad nějaké volby? Pokud ano, pak k nim nebyli Aeduové přizváni! Jediné, co je nám známo, je, že Kathbad přiměl nevelkou skupinku thénů – mezi nimiž nebyli žádní Aeduové! – pokleknout před Vercingetorigem jako před svým králem! Ale nic takového jsme *my* neučinili! A také neučiníme!“

„Litavikku! Litavikku!“ zvolal Kathbad a povstal. „Máme-li zvítězit – máme-li udeřit jako sjednocený národ – *někdo* přece jeho králem být musí! Do té doby, než bude válka o naši samostatnost u konce! Pak bude dostatek času svolat úplné

shromáždění všech našich kmenů a dohodnout se, jakou podobu by naše trvalá vláda měla mít. Sama Tuatha vyvolila Vercingetoriga, aby naše národy zatím stmelil.“

„Ach tak! Takže se to upeklo v Karnutu, co?“ ozval se jizlivě Kotus a povstal. „Čili jde o spiknutí druidů, jímž má být na nejvyšší trůn vyzdvižen jeden z našich odvěkých nepřátel!“

„Není to žádné spiknutí a k žádnému spiknutí nedošlo,“ říkal Kathbad trpělivě. „Nechť si každý Aeduj, jenž je zde dnes přítomen, uvědomí, že se nenabídl nikdo z Aeduů, aby se chopil věci všech Galů. Nebyl to nikdo z Aeduů, kdo by podnítil ten výbuch odporu, jenž dnes tolik ztěžuje Caesarovi život. Nebyl to Aeduj, kdo se vydal k národům Galie, aby je vzburcoval k podpoře tohoto boje. Byl to Arverňan. *Byl jím Vercingetorix!“*

„Bez Aeduů nemá ta vaše sjednocená Galie vůbec vyhlídky obstát,“ zvolal Konviktolavus a vstoje se připojil k Litavikkovi a Kotovi. „Bez Aeduů by nebylo ani vítězství u Gergovie.“

„A bez Aeduů,“ řekl Litavikkus a hrdě se narovnal, „zůstane ona takzvaná sjednocená Galie dutá jako panák z proutí! Bez Aeduů nemáte pražádnou naději uspět! K tomu, abychom vás teď svrhli, by úplně postačilo, abychom se Caesarovi omluvili a vrátili se ke spolupráci s Římany. Abychom jim dodali jídlo, poskytli jim jezdectvo, poskytli jim pěchotu, poskytli jim informace. *Zejména* informace!“

Vercingetorix vstal a došel až na pokraj stupně, na němž až do tohoto dne žádnému jednání nepředsedal nikdo kromě Aeduů. Anebo (což si Aeduové ovšem raději nepřipomínali) Caesar.

„Nikdo tu nepopírá důležitost Aeduů,“ řekl zvučným hlasem. „Nikdo si nepřeje jejich význam jakkoli umenšovat, *já* už vůbec ne. Jenomže *já* jsem králem Galie! Tato skutečnost se nijak obejít nedá, a neexistuje také možnost, že by ostatek Galů projevil vůli nahradit mě jedním z vás. Máš velké ambice, Litavikku. Prokázal jsi už svou nesmírnou cenu pro naši věc. Jsem ten poslední, kdo by to chtěl popírat. Ale nebude to tvá hlava, kterou lid Galie spatří ozdobenu korunou. Neboť já ponesu na hlavě *korunu,* a ne jen nějakou bílou stuhu jako ti, kdo vládnou na Východě!“

Kathbad se postavil vedle něho. „Odpověď je jednoduchá,“ řekl. „Jsou zde dnes zastoupeny všechny kmeny svobodné Galie, s výjimkou Remů, Lingonů a Treverů. Treverové se omluvili a vzkázali přání všeho dobrého. Nemohou opustit své území, neboť trpí ustavičnými nájezdy Germánů loupících jejich koně. Pokud jde o Remy a Lingony, jsou to přisluhovači Říma. Stihne je osud, jaký zasluhují. Takže můžeme hlasovat. Nikoli abychom krále teprve vybírali!

Kandidát je tu jediný, Vercingetorix. A hlasování bude znít jenom ano, nebo ne. Je Vercingetorix králem Galie, anebo ne?“

Výsledek hlasování byl jednoznačný. Jedině Aeduové byli proti.

A na pódiu, poté co bylo hlasování skončeno, uchopil Kathbad cosi, co až dosud spočívalo pod bělostným závojem ozdobeným snítkou jmelí: drahokamy posázenou zlatou přilbici se zlatými křidélky po obou stranách, rovněž posetými drahými kameny. Vercingetorix poklekl a Kathbad mu přilbu vsadil na hlavu. Když thénové jeden po druhém poklekali na levé koleno, Aeduové kapitulovali a poklekli též.

„Můžeme si klidně počkat,“ šeptl Litavikkus Kotovi. „Ať se jen stane tím, kdo bude obětován! Využil nás, takže my zase využijeme jeho.“

Vercingetorix si byl těchto spodních proudů dobře vědom, rozhodl se je však ignorovat. Jen co se Galie zbaví Římanů a Caesara, pak bude moci on věnovat veškerou energii obhajobě svého práva tuto korunu nosit.

„Každý kmen pošle deset nejurozenějších rukojmí, která zůstanou v Gergovii," řekl král Galů, jenž tuto záležitost probral ještě před začátkem shromáždění s Kathbadem. Bude to svědčit o nedostatku důvěry, řekl Kathbad. Naopak, bude to důkazem prozíravosti, řekl Vercingetorix.

„Nemám v úmyslu zvyšovat stav své pěchoty ještě před nástupem v Karnutu, neboť nehodlám armádu oslabovat formálně svedenou bitvou s Caesarem. Ale požaduji, abyste postavili dalších patnáct tisíc jezdců – a to *ihned.* Takový je můj rozkaz jako vašeho krále. S nimi a s jízdou, kterou už teď mám k dispozici, zabráním Caesarovi nadobro ve spížování."

Jeho hlas sílil. „Nadto požaduji i jednu oběť. Nařizuji, aby všechny kmeny, jejichž územím bude Caesar procházet, zničily v ose jeho pochodu všechny své vesnice, stodoly a sýpky. Ti z nás, kdo se na tomto zápasu podílejí od samého počátku, už tak učinili. Teď to však nařizuji i Aeduům, Mandubiům, Ambarrům, Sequanům a Segusiavům. Mé ostatní kmeny –"

„Slyšíš? *Nařizuji! Mé* ostatní kmeny!" reptal Litavikkus.

„– poskytnou potravu a přístřeší těm, kdo budou muset trpět v zájmu toho, aby trpěli i Římani. Odvaha na bitevním poli sama o sobě nestačí. Nebojujeme s žádnými zbabělci, nestojíme proti mytickým skandinávským zběsilcům, nebojujeme proti prosťáčkům. Náš nepřítel je početný, tvrdý, chytrý. Musíme tedy využít všech zbraní, které ve svém arzenálu máme. My musíme být ještě větší, ještě statečnější a ještě bystřejší, než je on. Sežehněme svou vlastní posvátnou půdu, zakopejme úrodu pod zem, spalme vše, co by mohlo být pro Caesarovu armádu užitečné anebo čím by se mohla nasytit! Za tu cenu, o které dobře víme, moji Galové. Neboť odměnou nám bude svoboda, opravdová nezávislost, zrození jednotného národa! *Svobodní muži ve svobodné zemi!"*

„Svobodní muži ve svobodné zemi!" halasili thénové a podupávali na nepodsypanou dřevěnou podlahu, až to dunělo; posléze se dupot shodl v rytmu a rázem zahřměl jako vojenský pochod tisíců bubnů, zatímco z pódia na ně shlížel Vercingetorix zpod své zářivé přilbice.

„Litavikku, tobě nařizuji, abys vyslal deset tisíc pěších Aeduů a osm set aedujských jezdců do země Allobrogů. Rozpoutej proti nim válku a bojuj s nimi, dokud se k nám nepřipojí," řekl král.

„Požaduješ, abych toto vojsko vedl já osobně?"

Vercingetorix se usmál. „Můj milý Litavikku, ty máš až příliš velkou cenu, než aby se takovými hodnotami plýtvalo na Allobrogy," řekl vlídně. „Docela postačí, když to bude některý z tvých bratří."

Král Galie zvýšil hlas. „Právě jsem se dozvěděl," zakřičel, „že se Římané už dali na pochod pryč z našich zemí a že zamířili do Narbonské Galie! Vlna, která započala naším vítězstvím v Gergovii, sílí a smete je jako povodeň!"

*** * ***

Caesarova armáda teď byla zase celá pospolu, třebaže Patnáctá legie už neexistovala; její muži, zocelení bojem, byli rozděleni do zbývajících deseti, aby v nich vyplnili vzniklé mezery – zejména v těžce postižené Osmé. Spolu s Labienem, Treboniem, Quintem Ciceronem, Fabiem, Sextiem, Hirtiem, Decimem Brutem, Markem Antoniem

a několika dalšími legáty se dala na pochod směrem na východ od Agedinka do země trvale loajálních Lingonů.

„Vyhlížíme asi jako pěkné tučné vnadidlo," říkal Caesar s uspokojením Treboniovi. „Deset legií, šest tisíc kavaleristů, celý zavazadlový trén."

„Přičemž dva tisíce z těch jezdců jsou Germáni," pousmál se Trebonius a pootočil se k Labienovi. „Co o té naší nové germánské jízdě soudíš ty, Tite?"

„Stojí za všechny sestercie vydané na to, aby měli na čem jezdit," zabručel spokojeně Labienus. Vycenil svůj koňský chrup. „I když si nemyslím, Caesare, že by všichni ti postižení tribunové teď vyslovovali tvé jméno s láskou."

Caesar se rozesmál, povytáhl obočí. V Agedinku stálo připravených šestnáct set Germánů a Trebonius se snažil, seč mohl, vyměnit jejich hajtřičky za pořádné remské oře. Ne že by se byli Remové nějak zdráhali. Cenu za své koně vyhnali už tak vysoko, že by za těchto podmínek byli ochotně prodali, co měli – s výjimkou chovných hřebců a klisen. Ale i Remům už došly veškeré rezervy, a když do Agedinka dorazil Caesar, vyřešil problém tak, že přikázal všem svým vojenským tribunům, aby se vzdali svých skvostných, zvysoka našlapujících italských krásek výměnou za germánské herky. Výjimku tvořili pouze státní koně. Výkřiky nevole se rozléhaly na míle daleko, ale Caesar nepovolil.

„Však vy si své povinnosti dokážete splnit na hřbetech těchhle potvor stejně dobře, jako kdybyste seděli na samotném Pegasovi," řekl. „Nic se s tím nedá dělat, *tacete, inepti*!"

Na patnáct mil dlouhém klikatícím se proudu římských vojsk jako by se leskly hadí šupiny, sunul se a vinul k východu, zatímco jeho štíhlé tělo obkružovalo z boků dva tisíce germánských a čtyři tisíce remských jezdců.

*** * ***

„Proč se jen šikují do tak dlouhého útvaru?" vyptával se král Teutomarus krále Vercingetoriga, když vedle sebe stanuli v sedlech na temeni vzdáleného návrší a společně sledovali onen zdánlivě nekonečný zástup. „Proč se nerozvinou do širší fronty? I tak by mohli pochodovat v těch svých oblíbených osmistupech, jen by jich mohlo jít pět nebo šest souběžně vedle sebe."

„To proto," vysvětloval trpělivě král Vercingetorix, „že prostě neexistuje tak velká armáda, aby mohla celý ten tenký proud napadnout v plné délce z boku. I kdybych tu už měl oněch tři sta tisíc anebo čtyři sta tisíc mužů, které doufám shromáždit po generálním nástupu v Karnutu, musel bych jejich linii pro případný boční útok až příliš ztenčit. I když – za podmínek takové přesily bych se o to možná přece jen pokusil. Tenhle římský had je totiž velice chytrý plaz. Ať dojde k útoku na něj kdekoli, zbytek proudu okamžitě převezme úlohu křídel, svine se a útočníka obklíčí. A secvičeni jsou tak dokonale, že dřív než bychom se my stačili vůbec sešikovat k útoku, Římané už dávno utvoří čtverec anebo i více čtverců. To je jeden z důvodů, proč chci ve své armádě mít mnoho tisíc lučištníků. Doslechl jsem se, že před necelým rokem takhle napadli římský pochodový proud Parthové a úplně ho zmasakrovali. A to především díky svým lučištníkům a díky tomu, že všichni byli v sedle."

„Takže ty je chceš nechat jen tak projít?" otázal se král Teutomarus.

„Nikoli bez šrámů, to jistě ne. Mám třicet tisíc jezdců proti jejich šesti tisícům. To už je pěkná převaha. A neutkají se tu pěšáci, Teutomare. Bude to bitva dvou jízd. Och, kéž by už nadešel den, kdy budu moci nasadit jízdní lučištníky!“

Vercingetorix vyrazil do útoku se třemi samostatnými jízdními útvary ve chvíli, kdy Caesarova armáda pochodovala podél nedalekého břehu řeky Icauny. Strategie Galů vycházela z předpokladu, že Caesar nepovolí uzdu svým poměrně slabým jízdním silám a nenechá je vzdálit se příliš od pěší kolony; Vercingetorix byl přesvědčen, že jim Caesar přikáže držet se těsně u pochodové trasy a omezit se na odrážení galských nájezdů.

Sebedůvěra Galů byla taková, že před svým králem veřejně složili slavnostní přísahu: žádný bojovník, který neprojede nejméně dvakrát napříč římským pochodovým proudem, už nepozná radosti svého domova, nepřiblíží se ke své ženě ani ke svým dětem.

Na každý z boků římské kolony zaútočilo po jednom z třítisícových jízdních oddílů, zatímco třetí oddíl se vrhl na čelo kolony. Potíž byla v tom, že tak masové nasazení jízdy si vyžádalo zvolit pro útok rovinu a schůdný terén; což ovšem představovalo ideální podmínky pro rychlý manévr římské pěchoty. Zformovala čtverce a v jejich nitru skryla veškerý zavazadlový trén i obléhací techniku. Kromě toho Caesar naprosto neučinil to, co Vercingetorix očekával. Namísto aby zavelel jízdě zůstat poblíž a chránit pěchotu, ponechal pěšákům, aby se ubránili sami, a rozdělil své kavaleristy do tří oddílů po dvou tisících mužů. A pak je vyslal, aby se pod Labienovým velením s Galy utkali na volném terénu.

Toho dne se vyznamenali Germáni na pravém křídle; opanovali hřeben táhlé výšiny, protivníky z něho vytlačili a poté s jekem vtrhli do samého středu vyděšených Galů. Vercingetorigova jízda se dala na útěk směrem na jih a Germáni ji natlačili přímo k řece. Vercingetorix tam osobně přispěchal se svou pěchotou a pokusil se čelit vzniklé panice. Nic však nedokázalo zastavit Germány v plném rozjezdu, zejména na tak vynikajících koních, jaké teď měli. Ubijští válečníci, vlasy na ničím nechráněných hlavách stočené ve složitém copu, stačili uštvat kohokoli z Galů a zcela propadli záchvatu zběsilého zabíjení. A také Remové – neradi hazardující, avšak poněkud raněni ve své jezdecké hrdosti – dělali, co mohli, aby se Germánům vyrovnali.

Vercingetorigovi nezbylo než ustoupit. Celý den ještě doráželi Germáni a Remové na jeho zadní voj.

Noc, která se pak snesla, byla na štěstí pro galské vojsko temná; Caesarova jízda se stáhla a umožnila tak králi Galů ubytovat své muže v improvizovaném táboře.

„Taková spousta Germánů!“ řekl Gutruatus a celý se ještě chvěl.

„Na remských koních,“ řekl roztrpčeně Vercingetorix. „Och, Remům jsme dlužni náležité zúčtování!“

„A v tom je naše hlavní obtíž,“ řekl Sedulius. „Pořád se chlubíme dosaženou jednotou, a přitom ji někteří z našich lidí odmítají a jiní do ní nedokáží vložit svá srdce.“ Střelil pohledem po Litavikkovi. „Jako třeba Aeduové!“

„Aeduové dnes osvědčili svou udatnost,“ řekl Litavikkus, zuby zaťaty. „Kotus, Kavarillus a Eporedorix se nevrátili. Jsou mrtví.“

„Ne, viděl jsem, jak byl Kavarillus zajat,“ řekl Drappes, „a ty druhé dva jsem viděl ustupovat. Všichni se sem nevrátili. Někteří uhnuli, asi aby obešli Caesara a pokračovali pak směrem na západ.“

„Co bude dál?“ otázal se Teutomarus.

„Myslím," říkal zvolna Vercingetorix, „že teď vyčkáme na onen všeobecný nástup. Dělí nás od něj už jen pár dnů. Doufal jsem, že se vydám do Karnuta osobně, ale po tomhle nezdaru musím zůstat u armády. Gutruate, pověřuji tě, aby ses řízení všeobecného nástupu ujal ty. Vezmi si s sebou Sedulia a jeho Lemoviky, Drappese a jeho Senony, Teutomara s jeho Nitiobrigy a Litavikka s Aeduy. Já si ponechám zbytek jízdy a osmdesát tisíc mužů pěchoty – Mandubie, Biturigy a všechny své Arverny. Jak daleko je to do Alesie, Daderagu?"

Nejvyšší thén Mandubiů odpověděl bez váhání. „Leží asi padesát mil východně odtud, Vercingetorigu."

„Pak se tedy do Alesie na několik dní uchýlíme. Jen na *několik* dní. Nestojím o nějaké další Avaricum."

„Alesia není žádné Avaricum," řekl Daderax. „Je příliš velká, leží příliš vysoko a je až příliš dobře opevněná, než aby se dala oblehnout nebo ztéci. I kdyby se Římané pokusili o nějakou blokádu podobnou oné u Avarika, nedokážou nás tam ani uzavřít, ani napadnout. Až budeme chtít z Alesie odejít, prostě půjdeme."

„Kolik jídla s sebou budeme mít, Kritognate?" otázal se Vercingetorix svého arvernského bratrance.

„Dostatek na deset dnů, pokud nám Gutruatus a ti, kdo potáhnou na západ, přenechají všechny zásoby."

„A na jak dlouho vystačí zásoby jídla v Alesii, Daderagu, za předpokladu, že nás tam bude osmdesát tisíc a k tomu deset tisíc kavaleristů?"

„Určitě na deset dnů. Ale budeme tam klidně moci dopravit i další zásoby. Celý obvod Alesie Římané obsadit prostě nedokáží." Uchechtl se. „Kousíček rovné půdy tam nikde nenajdou!"

„Zítra se tedy rozdělíme tak, jak jsem řekl. Do Karnuta se spolu s Gutruatem vydá většina kavaleristů a pár pěšáků. Se mnou do Alesie se odebere převážná většina pěchoty a deset tisíc jezdců."

*** * ***

Území náležející Mandubiům leželo v nadmořské výšce asi osmi set stop a rozeklané vrchy tyčící se nad ním sahaly ještě o šest set padesát stop výše. Alesia, jejich ústřední pevnost, se rozkládala na kosočtverečné planině temene jednoho z kopců, obklopeného stejně vysokými návršími. Tyto sousední vrchy byly seskupeny po obou stranách delší osy onoho kosočtverce, směřující zhruba od východu k západu. K východu přecházela plošina ponenáhlu v ostrý skalnatý štít, propojený s ní do jednoho hřebene. Po obou stranách tohoto alesijského hřbetu protékaly pod strmými bočními svahy dvě říčky. K dovršení této přirozené dispozice k obraně návrší spadala úbočí nejstrměji na západě, odkud dál se pak rozprostírala jediná nezalesněná a rovinatá plocha v širém okolí, tři míle dlouhé údolí, jímž obě řeky tekly takřka bok po boku.

Pevnost, obehnaná mohutnými hradbami vybudovanými jako *murus Gallicus*, zaujímala strmější západní část temene; východní konec se svažoval povlovněji a nebyl ohrazen. Do města se už uchýlilo několik tisíc Mandubiů – ženy, děti a staří lidé, jejichž mužští příbuzní už vesměs vytáhli do pole.

„Ano, zapamatoval jsem si to správně," řekl Caesar úsečně, když armáda dorazila na planinu mezi říčkami západně od pahorku. „Co říkají zvědové, Trebonie?"

„Že se tam Vercingetorix docela určitě už uchýlil, Caesare. A to společně s přibližně osmdesáti tisíci pěšáky a deseti tisíci jezdci. Kavalerie zřejmě táboří pod širým nebem na východní polovině té plošiny. Kolem je všude bezpečno, takže pevnost si můžeš jet prohlédnout na vlastní oči.“

„Chceš tím snad říct, že kdyby tam bezpečno nebylo, tak bych nejel?“

Trebonius zamžikal. „Já že bych si po všech těch letech něco takového pomyslel? Dobře vím, že bys jel! Odpusť mé hubě, že mi ujela; zbytečně jsem ji nutil všelijak kroutit, co se dalo říct docela jednoduše.“

Caesar, jenž jel na praobyčejné germánské herce, jí nešetrným trhnutím uzdy otočil hlavu a několikrát ji tvrdě kopl do žeber, aby ji přiměl k chodu.

„Ouha! Proč je dnes tak nabroušený?“ šeptl Decimus Brutus.

„Protože asi doufal, že to snad přece jen nebude tak hrozné, jak si zapamatoval,“ řekl Fabius.

„A proč by si tím vůbec měl kalit náladu? Tuhle pevnost stejně dobývat nemůže!“ řekl Antonius.

Labienus se halasně rozesmál. „Takového něco může napadnout leda tebe, Antonie! Ale stejně jsem rád, že tě tu máme. S tou svou figurou budeš kopat jedna radost.“

„Kopat?“

„A kopat a kopat a zase kopat.“

„Legáti snad ne!“

„To všechno záleží na tom, jak daleko se bude kopat a jak moc. A jestli začne kopat i *on,* dáme se do toho i *my*.“

„Bohové! Já se dal do služby k šílenci!“

„Já bych byl šťastný, kdybych byl aspoň zpola tak šílený,“ řekl toužebně Quintus Cicero.

Legáti jeli v zástupu za Caesarem podél řeky tekoucí pod jižním svahem Alesie; Antonius si teď mohl ověřit, jak rozlehlá ona náhorní plošina vlastně je – od východu k západu měřila bezmála míli. A uviděl také, jak se její boky ježí trčícími skalami. Vyšplhat nahoru by se snad dalo, to ano, ne však s cílem ztéci citadelu. Bojovníci by byli natolik bez dechu, že by se stali snadným terčem pro každého lučištníka anebo kopiníka stojícího nahoře na hradbě. Avšak i východní hrot kosočtverečné plošiny, na níž byla Alesie zbudována, by znamenal tvrdý oříšek pro každého, kdo by se na něm chtěl uchytit, nehledě k tomu, že tam naprosto chyběl prostor k jakémukoli manévru.

„Předešli nás,“ řekl Caesar a ukázal k úpatí východního svahu, kde se cesta začínala vinout vzhůru k pevnosti.

Galové už stačili postavit šest stop vysokou hradbu sahající od břehu severní říčky až k jižní bystřině a před ní vykopat příkop, jenž už byl napuštěn vodou. Kus dál od této hlavní obranné zdi vybíhaly strmě do svahu dvě kratší příčné palisády, na každém boku výšiny jedna.

Galské jezdectvo, které už toto nové opevnění střežilo, na ně začalo výsměšně pokřikovat; Caesar se v odpověď jen usmíval. Avšak legátům v sedlech germánských klisniček shluknutých kolem něho nepřipadal tento úsměv ani trochu dobromyslný.

Na planince vzadu zatím legie pilně a zkušenou rukou budovaly tábor.

„Postavte pouhé pochodové tábory, Fabie,“ řekl Caesar. „Rádně zbudované sice, ale nic víc. Máme-li s touhle válkou skoncovat tady, nemá smysl plýtvat silami na něco, co za pár dní tak jako tak zaměníme za cosi jiného.“

Legáti shromáždění kolem na to neřekli nic.

„Quinte, ty si vezmeš na starost dřevo. S kácením začni hned za svítání. Příhodné větve neodhazovat, budeme je potřebovat na zaostřené kůly! Mlází vysekávat jako výztuž do předprsní a k nakrytí věží! Sextie, ty si vezmi na povel Šestou a vydejte se spížovat. Přivézt všechno, co kde najdete! Potřebuji dřevěné uhlí, tak se po něm poohlédněte. Ne na ostření kůlů, to se bude muset provést v běžných ohništích. Dřevěné uhlí bude určeno ke zpracování veškerého železa, které máme. Antistie, železo bude tvoje záležitost. Ať si kováři neprodleně postaví výhně a ať si nachystají formy na odlévání bodců. Sulpicie, ty odpovídáš za výkopy. Fabie, ty si vezmeš na starost stavbu zdí, předprsní a věží. Ty, Antonie, se jako velitel týlu postaráš o to, aby byla moje armáda řádně zásobována. Pokud bys to snad nedokázal zajistit, zbavím tě občanství, prodám tě do otroctví a pak tě dám podle příslušného zákona ukřižovat. Labiene, na tobě bude obrana. Jestli to bude možné, snaž se vystačit s jízdou – pěšáky budu všechny potřebovat na zákopnické práce. Trebonie, jsi mým zástupcem, od této chvíle mě budeš všude doprovázet. Decime a Hirtie, vy dva mi budete rovněž neustále nablízku. Budu potřebovat miliony všemožných věcí, a především tu budu chtít mít zásoby jídla nejmíň na třicet dní, jasné?“

Otázku neměl nikdo žádnou, jediný Antonius se zeptal. „A co máme vlastně v úmyslu?“

Caesar se otočil ke svému zástupci. „Tak co že to máme vlastně v plánu, Trebonie?“

„Trochu je obezdít,“ řekl Trebonius. Antonius zůstal koukat. „*Obzdít*?“

„Jistěže,“ odpověděl mu vlídně Caesar. „Ty ses ovšem trochu přeslechl. Ne *obzdít*, ale *obezdít* je tam všechny. Což znamená začít stavět hradbu kolem celé Alesie a hnát ji dál tak dlouho, až se naše dílo takříkajíc zakousne opět do vlastního ocasu. Vercingetorix nevěří, že bych byl schopen ho tam na tom vršku *zazdít*, uzamknout. Ale to já udělat dokážu. A taky to udělám.“

„Ale to jsou přece celé míle!“ zvolal stále ještě celý vyjevený Antonius. „A kolem toho kopce není nikde kouska rovné půdy!“

„My tu zeď zkrátka postavíme napříč přes hory a doly, milý Antonie. Co nebudeme moci obejít, to vezmeme zkratkou přes vrch. Naše hlavní hradba obemkne celý obvod pevnosti. Navíc k ní přibudou dva příkopy, vnější patnáct stop široký a osm stop hluboký, s šikmými stěnami a plochým dnem. Ten napustíme vodou. Hned za ním bude druhý příkop, rovněž patnáct stop široký a osm stop hluboký, ale s profilem ve tvaru V, takže dole se nebude nač postavit. Naše hradba se bude zvedat rovnou z hrany tohoto příkopu a bude ji tvořit dvanáct stop vysoký násyp hlíny vykopané při hloubení příkopů. Co ti tohle všechno o té naší hradbě říká, Antonie?“ vyštěkl Caesar na synovce.

„Že na té vnitřní straně – na naší straně – bude vysoká dvanáct stop, ale na druhé straně – té jejich – to bude dvacet stop, protože bude stát rovnou nad osm stop hlubokým příkopem,“ řekl Antonius.

„Buďte všem bohům díky, že si našel tenhle terč!“ zašeptal Decimus Brutus Quintovi Ciceronovi.

„To se přímo nabízelo. Antonius přece patří do rodiny,“ řekl Quintus Cicero, expert na rodokmeny.

„Výtečně, Antonie,“ zaradoval se Caesar. „Bojová plošina na vrcholku zdi bude široká deset stop. Nad ní se ještě zvednou předprsně, tak vysoké, abychom přes ně viděli a abychom se za ně mohli ukrýt, když se zrovna koukat nebudeme chtít. Pochopils to, Antonie? Dobrá. Po celém obvodu bude každých osmdesát stop stát věž o tři patra vyšší, než bude bojová plošina. Ještě nějaké otázky, Antonie?“

„Ano, veliteli. Tys tohle označil za hlavní hradbu. Jaké další stavby máš ještě na mysli?“

„Kdekoli bude terén plochý a způsobilý k hromadným útokům, vyhloubíme zákop s rovnými stěnami, dvacet stop široký a patnáct stop hluboký, a to ve vzdálenosti čtyř set kroků – to znamená dvou tisíc stop, Antonie! – od našeho vodního příkopu. Je i tohle jasné?“

„Ano, veliteli. A co hodláš podniknout s oním pruhem půdy širokým čtyři sta kroků – to jest dva tisíce stop, veliteli! – mezi tím hranatým zákopem a příkopem do véčka?“

„Z toho hodlám udělat krásnou zahrádku. Trebonie, Hirtie, Decime, jedeme! Chci změřit celkovou délku obléhací zdi.“

„Na kolik ji odhaduješ?“ zazubil se Antonius.

„Něco mezi deseti a dvanácti mílemi.“

„On se snad dočista zbláznil,“ řekl Antonius Fabiovi s nelíčenou upřímností.

„Och, ale šílenství je to hrozně krásné!“ usmál se Fabius.

*** * ***

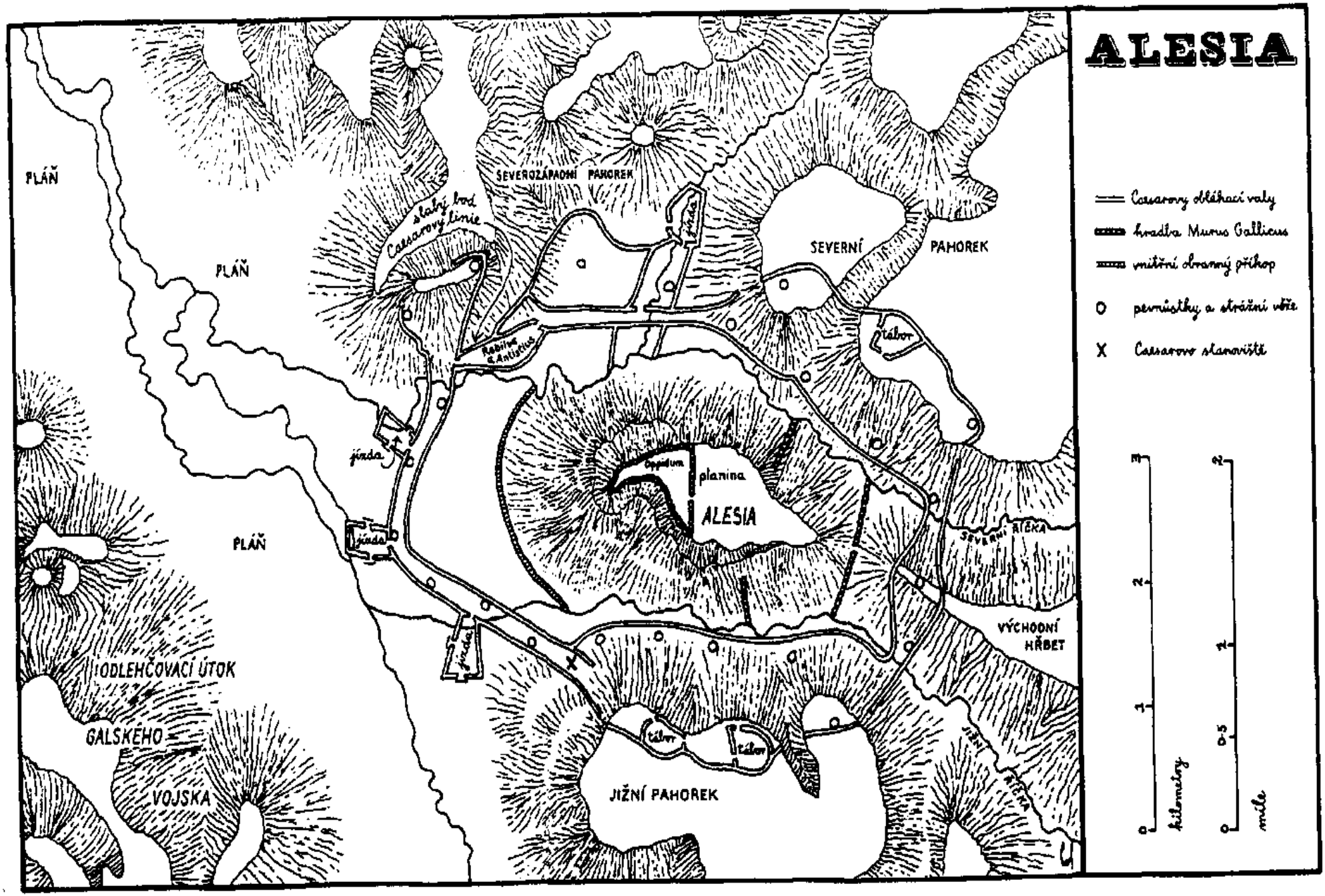
Když hlídky v citadele zpozorovaly zahájení obléhacích prací a když pak obránci uviděli, jak vojáci míli za mílí trasují budoucí hradbu kolem celé Alesie, došlo jim, co Caesar započal. Vercingetorix v první instinktivní reakci proti nim okamžitě vyslal veškerou svou jízdu. Galové však nedokázali přemoci strach z Germánů a utrpěli těžkou porážku. K nejhoršímu masakru došlo na východním cípu plošiny, když se Galové dali na hromadný ústup. Brány Vercingetorigovy hradby byly příliš úzké a neumožnily zpanikařeným jezdcům dostatečně rychlý průjezd; dotírající Germáni muže houfně pobíjeli a zmocňovali se jejich zvířat, neboť hlavní ctižádostí každého z Germánů bylo vlastnit hned dva tak nádherné koně.

V průběhu následujících nocí postupně odjížděli přeživší galští jezdci po hřebeni k východu, což Caesarovi napovědělo, že Vercingetorigovi už došlo, co bude jeho osudem. Tímto okamžikem byl v Alesii oblehnut, spolu s osmdesáti tisíci pěšáky.

Vodní příkop, příkop s klínovitým profilem, hradební násyp, předprsně, cimbuří i obléhací věže vyrostly s rychlostí, kterou Antonius – jenž se o sobě domníval, že už má celou vojančinu v malíčku – shledával jedním slovem neuvěřitelnou. Během pouhých třinácti dnů vybudovaly Caesarovy legie všechny tyto obléhací stavby po celém obvodu Alesie, v celkové délce jedenácti mil, a k tomu navíc vyhloubily i ony široké zákopy s rovnými stěnami napříč všemi rovinkami.

Zřídily také v čtyřsetkrokovém pásu nevyužitého prostoru mezi vodním příkopem a širokým zákopem – tam, kde pro něj byly podmínky – onu Caesarovu „zahrádku“. Třebaže byl zákop nejen široký, ale i hluboký, přemostit ho bylo možné, a také se tak dálo; obránci Alesie podnikali výpad za výpadem a dotírali na vojáky pracující s rostoucím zdarem na obléhacích stavbách. Ukázalo se, že Caesar měl od prvopočátku naprosto jasno, co chce udělat, neboť od chvíle, kdy se zde legie utábořily, odlévali kováři jeden zlověstný a záludný bodec za druhým. Tisíce a tisíce jich byly, dokud nespotřebovali do posledního ždibce všechny slitky a plechy vydrancované u Biturigů.

Na oněch čtyřech stech krocích napříč Caesarovou „zahrádkou“ byly rozesety troje různé nástrahy. Nejblíže k zákopu zapouštěli vojáci do země asi jednu stopu dlouhé špalky, do nichž pak kováři zatloukli čerstvě odlité špice. Zubaté hroty bodců sotva

ALESIA
Cassarovy obléhací valy
hradba Murus Gallicus
vnitřní obranný příkop
pevnůstky a strážní věže
Cassarovo stanoviště
kilometry
mile
PLÁŇ
PLÁŇ
PLÁŇ
SEVEROZÁPADNÍ PAHOREK
SEVERNÍ PAHOREK
Cassarovy linie
Rabirius
C. Antistius
brána
brána
brána
brána
tábor
tábor
tábor
Oppidum
planina
ALESIA
SEVERNÍ ŘEKA
VÝCHODNÍ HŘBET
ODLEHČOVACÍ ÚTOK
GALSKÉHO
VOJSKA
JIŽNÍ PAHOREK
JIŽNÍ ŘEKA

vyčnívaly nad zem a byly navíc zakryty sítím a spadaným listím. Pak následovalo pásmo jam, asi tři stopy hlubokých, s mírně svažitými boky; do jejich dna byly zaraženy kůly, naspodu o síle mužského stehna, na horním konci záludně zašpičatěné; jámy pak byly asi ze dvou třetin zasypány a půda kolem kůlů upěchována. Nakonec byly také tyto díry nakryty chomáči sítiny, takže špičky kůlů sotva vyčnívaly, a vojáci i kolem nich posléze ještě nahrnuli spadané listí. Osmi řadami se táhly v roztodivných diagonálách a náhodných sponech tyto pasti, jež vojáci důvěrně označovali jako „jehličky“. Nejblíže k vodnímu příkopu pak byly v pěti řadách a v nepravidelných rozestupech vyhloubeny úzké, pět stop hluboké rýhy, z nichž čněly přiostřené a v ohni tvrzené silné rozeklané haluze, nastavené hroty přímo proti očím člověka anebo proti hrudi koně. Těm říkali vojáci žertem „parůžky“. Výpady ustaly, jako když utne.

„Výborně,“ řekl Caesar, když byli s celým jedenáctimílovým dílem hotovi. „A teď si to všechno pěkně zopakujeme ještě zvenčí. Podle zaměření to bude čtrnáct mil – u většiny kopců to bude znamenat hnát hradbu nahoru a zase dolů, což samozřejmě délku ještě zvyšuje. Chápeš to, Antonie?“

„Ano, Caesare,“ řekl Antonius a oči mu jen hrály; zalíbilo se mu stávat se terčem, do něhož se Caesar strefuje, a s rozkoší sehrával roli nedovtipy a hlupáčka. Položil přesně tu otázku, kterou si od něho Caesar přál slyšet. „A proč?“

„Jelikož, Antonie, si naši milí Galové v tuto chvíli právě odbývají generální nástup. Neuplyne příliš mnoho dní a oni přitrhnou sem k Alesii, aby Vercingetoriga vysvobodili. Takže my budeme potřebovat jednak opevnění, které udrží Vercingetoriga uvnitř, jednak další opevnění, která tu jeho spásnou armádu udrží venku. A nám zbyde ten prostor mezi oběma hradbami.“

„Aha!“ plácl se Antonius svou obrovskou dlaní do čela. „Bude to něco jako trať na Martově poli vytyčená pro závod *říjnového koně!* My jako bychom byli na podobném závodišti, jen místo zábradlí tu budou z obou stran ty naše hradby, vnitřní a vnější. Uvnitř zůstane Alesia – uprostřed budeme běhat my – a zvenčí se na nás místo diváků bude koukat ta armáda, co má Vercingetorigovi přijít na pomoc.“

„Výborně, Antonie! Skvělá metafora!“

„A kolik času nám zbývá, než sem ta armáda zachránců dorazí?“

„Naši zvědové hlásí, že to bude trvat přinejmenším třináct dnů, možná i víc. Ale do třinácti dnů musí být vnější hradba hotová. Tak zní rozkaz.“

„Jenomže ta bude ještě o tři míle delší!“

„Však jsou ale vojáci,“ vložil se do rozmluvy Trebonius, „také o dobré tři míle zkušenější. Postaví teď každou další míli v mnohem kratším čase.“

Stavěli každou míli o mnoho rychleji, třebaže na mnoha místech to byly míle značně strmé. Šestadvacet dní poté, co Caesarova armáda přitrhla k Alesii, byla citadela obemknuta dvěma samostatnými pásy opevnění, zcela stejnými, jen zrcadlově obrácenými. Za stejnou dobu bylo mezi oběma liniemi postaveno celkem třiadvacet pevnůstek, každých tisíc stop čněla ve vnější obranné čáře navíc značně vysoká strážní věž a kromě toho se legie i jízda už mohly uchýlit do oddělených opevněných táborů, legie na vyvýšených místech uvnitř mezi hradbami, kavalerie vně hradeb poblíž míst s dostatkem vody.

„Není to nijak nová technika,“ řekl Caesar, když po dokončení opevňovacích prací zahájil inspekční prohlídku. „Započal s ní už Hannibal u Capuy, a Scipio Aemilianus jí použil dokonce opakovaně – u Numantie a pak u Kartága. Princip je udržet obléhané uvnitř a vyloučit zároveň jakoukoli možnost přísunu zásob anebo posil zvenčí. Ovšem v žádném z těch předchozích případů nebylo úkolem dvojité hradby zadržet nápor

odlehčovacího útoku čtvrt milionu mužů. Počet lidí byl v obklíčené Capui větší, než je dnes v Alesii, a v Kartágu byl přibližně stejný jako tady. Ale docela určitě držíme rekord, pokud jde o sílu odlehčovacího útoku zvenčí.“

„Za to úsilí to určitě stojí,“ řekl chraptivě Trebonius.

„To ano. Nebude nám dopřán žádný takový přepych, jaký kdysi znamenala skvostná léčka u Aquae Sextie. Galové se za tu dobu, co jsem tady, mnohému přiučili. Já ovšem nemám v úmyslu o svou armádu přijít.“ Rozzářil se. „Že jsou to skvělí chlapi?“ otázal se s láskou v hlase. „Báječní hoši!“

Přeměřil si pak všechny legáty soustředěným pohledem. „Je na nás, abychom udělali všechno, co je v našich silách, abychom je zachovali naživu a co možná bez úhony. Nerad bych, aby přišla nazmar ta jejich obrovská práce. A ta jejich nesmírná ochota a vůle. Pokud jsem informován, prohřešuje se čtvrtmilionová galská armáda hrubými chybami proti klasickým zásadám vedení války. Tohle všechno, co jsme tu postavili, jsme podnikli jen proto, abychom uchránili životy římských vojáků. A abychom si zajistili vítězství. Ať tak, či onak, válka v Galii skončí tady, v Alesii.“ S uspokojením se usmál. „A já ji prohrát nehodlám.“

Celá vnitřní linie hradeb ležela na dně údolíček obklopujících Alesii – s výjimkou východního úseku, kde překračovala výběžek hřbetu; vnější hradba křížila cíp planinky na západě, šplhala pak až na vrcholek kopce jižně od Alesie, na východě opět sestupovala k jižní bystřině, překonávala vrcholek východního hřbetu, svažovala se k severní říčce a poté strmě stoupala na vršek pahorku severně od Alesie. Dva ze čtyř táborů pěchoty byly postaveny na temeni jižního vršku, jeden na plochém hřbetě severní výšiny.

A tam, na úpatí severního vrchu, tkvěla jediná slabina celé obléhací soustavy. Další kopec zvedající se na severozápad od tohoto prostoru se ukázal být příliš vysoký, než aby legie zvládly přehradit i tuto výšinu opevňovacím systémem. Tábor jízdy, zbudovaný v těchto místech před vnější hradbou, byl na ni sice napojen značně zesíleným valem, avšak čtvrtý tábor pěchoty ležel v terénu, který nedovoloval ohradit ho stejně účinným způsobem. Ostatně proto tam také byl vybudován; měl chránit mezeru mezi hradebními liniemi stoupajícími vzhůru na severozápadní kopec a zdmi probíhajícími podél prostoru pěchotního tábora – jenž navíc ležel na strmém a skalnatém svahu.

„Pokud provedou dostatečně důkladný průzkum, musí tuhle slabinu objevit,“ řekl Labienus a jeho kožený pancíř zavrzal, jak se zaklonil, až proti nebi vyvstal jeho orlí profil; on jediný ze všech vyšších legátů dosud jezdil na svém ušlechtilém italském koni. „Škoda.“

„Ano,“ souhlasil Caesar, „ještě větší škoda by ovšem byla, kdybychom si této slabiny nebyli sami dobře vědomi. Ohlídá ji ten pěchotní tábor.“ Zaklesl nohu přes hrušku sedla – byl to jeho starý zvyk – a pootočil se, aby ukázal za sebe k jihu. „Ke zteči vyrazíme z tamhletoho místa na jižním vrchu. Oni se soustředí tady, na západní straně; budou mít příliš početnou jízdu, než aby mohli zaútočit od severu nebo od jihu. Vercingetorix se spustí dolů po západním svahu Alesie, aby naše vnitřní opevnění napadl ve stejném bodě.“

„Teď,“ povzdychl si Decimus Brutus, „nezbývá nic než čekat.“

Snad proto, že se v průběhu těchto dnů nedostal k vínu, vnímal Marcus Antonius vše s takovou ostrostí, že ho dříve netušené úsilí a energie až rozechvívaly. Vpíjel do sebe každou větu, kterou legáti vyřkli, každý Caesarův pohled, každé jeho slovo. Jaký zážitek být přítomen právě zde a v takovémto okamžiku! Nikdy nikdo nepodstoupil nic

takového, co by se dalo srovnat s obležením Alesie, ať si Caesar říká, co chce, o Scipionovi Aemilianovi. Míň než šedesát tisíc mužů hájí závodní dráhu s obvodem dvanácti mil, a nacházejí se mezi osmdesáti tisíci nepřáteli uvnitř onoho kruhu a čtvrtmilionovou armádou tam venku…

A já jsem *tady*! Jsem součástí toho všeho! Och Antonie, i tebe potkalo to štěstí! Být částečkou toho dění! Proto oni pro něho dokáží udělat první i poslední, proto oni ho milují téměř stejnou láskou jako on je. On představuje jejich cestu k věčné slávě, neboť se s nimi dělí o všechna svá vítězství. Bez nich by nebyl ničím. Jenomže on to ví! Zatímco Gabinius to nevnímal. Ani nikdo jiný z těch, pod nimiž jsem až dosud sloužil. On ví, jak oni uvažují. Hovoří stejným jazykem jako oni. Když ho člověk vidí uprostřed vojsk, jako by ho sledoval procházet zástupem žen na slavnostní večeři v Římě. Ovzduší nabité, jen se zablesknout. Ale tohle mám v sobě i já. Jednoho dne mne budou milovat zrovna tak, jako teď milují jeho. Musím se jen od něho naučit všem jeho fintám a trikům, a až on jednou zestárne natolik, že už tenhle život nebude pro něj, nastoupím na jeho místo. Jednoho dne se Caesarovi muži stanou Antoniovými muži. Ještě deset let, a nebude už stačit. Deset let a řada bude na mně. A on už tu nebude, aby mě zastiňoval.

* * *

Vercingetorix se svými thény stál na západní hradbě Alesie, tam, kde se plošina zužovala do pouhé špičky trčící k západu jako nepoddajný hrot krystalu deroucí se z kosočtverečného půdorysu.

„Zdá se," řekl Biturgo, „že právě dokončili objížďku těch svých hradeb. Ten v té šarlatové pláštěnce je Caesar. Který z nich jede na tom jediném pořádném koni?"

„Labienus," řekl Vercingetorix. „Všichni ostatní asi vyměnili ty své italské za germánské."

„Stojí na tom místě už značně dlouho," řekl Daderax.

„Prohlížejí si tu mezeru ve svém obranném pásu. Jak bych já jen mohl na tuhle slabinu upozornit naše posily, až sem konečně přitrhnou? Není vidět odnikud, jen z tohoto místa," řekl Vercingetorix. Obrátil se. „Pojďme dovnitř. Je čas si pohovořit."

Byli čtyři: Vercingetorix, jeho bratranec Kritognatus, Biturgo a Daderax.

„Jídlo," řekl král a jeho ještě pohublejší tvář tomuto slovu dodala naléhavosti a palčivosti. „Kolik nám ho zbývá, Daderagu?"

„Zrno je spotřebováno, ale máme pořád ještě skot a ovce. I pár vajíček bude, od slepic, kterým ještě nezakroutili krkem. Už čtvrtý den jsme na polovičních denních dávkách. Když je zkrátíme ještě jednou na polovinu, vystačíme ještě na čtyři, možná na pět dnů. Pak už budeme jíst kůži z bot."

Biturgo nechal dopadnout pěst na stůl s takovou ranou, že sebou ostatní tři trhli. „Och Vercingetorigu, nech toho předstírání!" vykřikl. „Posily tu měly být už před čtyřmi dny, víme to všichni! A ještě něco tu je, co neříkáš, i když bys to povědět měl. Že ty žádnou armádu ani nečekáš!"

Rozhostilo se ticho; Vercingetorix sedící na konci stolu položil ruce na jeho desku a otočil hlavu k velkému oknu za sebou, s okenicemi dokořán, hledícímu do vlahého jarního dne. Od chvíle, kdy si uvědomili, že jsou v Alesii uvězněni, si nechával růst plnovous a knír, a teď také bylo vidět, proč předtím chodil hladce oholen: vous měl řídký, stříbřitě bílý. Nenosil teď ani korunu, pečlivě zatím uklizenou.

„Pokud by se byla vydala na cestu," řekl posléze, „musela by tu už dávno být." Povzdychl si. „S touhle nadějí jsem se rozloučil. Naším hlavním problémem je proto jídlo."

„To ti Aeduové!" zavrčel Daderax. „Aeduové nás zradili."

„Máš snad v úmyslu se vzdát?" otázal se Biturgo.

„*Já* se nevzdám. Ale jestli kdokoli z vás chce vyvést své muže ven a podrobit se Caesarovi, pochopím to," řekl Vercingetorix.

„Vzdát se nemůžeme," řekl Daderax. „Pokud bychom to udělali, nebude mít Galie ani nač vzpomínat."

„Pak tedy zbývá jen masivní výpad," řekl Biturgo. „Zahyneme alespoň v boji."

Kritognatus byl starší než Vercingetorix a vůbec se mu nepodobal; byl velký a rozložitý, rusovlasý, modrooký, s tenkými rty, dokonalý Gal. Vyskočil ze židle, která jako by ho příliš omezovala v pohybu, a začal přecházet sem a tam. „Já tomu nevěřím," řekl a uhodil pravou pěstí do dlaně levičky. „Aeduové už spálili lodě; zradit nás nemohou, protože se toho neodváží. Litavikkus by tak putoval s Caesarovým trénem do Říma a tam by se v jeho triumfálním průvodu vydal na svůj poslední pochod. *On* je to, kdo Aeduům vládne, nikdo jiný! Ne, nevěřím tomu. Litavikkus chce, abychom zvítězili, protože chce být králem všech Galů, a ne nějakým pokrotlým římským loutkovým vergobretem. Udělá, co bude v jeho silách, aby ti pomohl vyhrát, Vercingetorigu – a *pak teprve zradí*! Pak začne jednat podle svého." Vrátil se ke stolu, naléhavě se na Vercingetoriga zahleděl. „Cožpak nevidíš, že v tomhle mám pravdu?" otázal se. „Armáda ten odlehčovací útok provede! Já *vím*, že přijdou! Proč se opozdili, to nevím. A jak dlouho to ještě bude trvat, než se tu objeví, taky nevím. Ale přijdou docela *určitě*!"

Vercingetorix se usmál a napřáhl ruku. „Ano, Kritognate, oni dorazí. I já tomu věřím."

„Před chvilkou jsi ale řekl něco docela jiného," zabručel Biturgo.

„Před chvilkou jsem si i něco jiného myslel. Ale Kritognatus má pravdu. Pokud by nás Aeduové zradili, mohli by za to až příliš draze zaplatit. Ne, mohlo se stát, že nástup se protáhl – protože dostat se do Karnuta trvalo lidem déle, než jsem předpokládal. Nepřestávám přemýšlet o tom, jak dlouho by asi bylo zabralo *mně* zorganizovat tu mobilizaci, ale to jsou celkem zbytečné úvahy. Gutruatus je rozvážný člověk, pokud se nerozvášní, a řídit generální nástup žádné vášně zrovna nevzbuzuje."

Za řeči se ve Vercingetorigovi znovu probouzelo nadšení; ožil, starosti jako by z něho opadávaly.

„Takže tedy snížíme dávky znovu na polovinu," vzdychl si Daderax „Jsou ještě jiné cesty, jak by nám jídlo mohlo vydržet déle," řekl Kritognatus.

„A jaké?" otázal se Biturgo skepticky.

„Přežít musí bojovníci, Biturgo. Musíme vydržet a být připraveni k boji, až posily dorazí. Dovedeš si představit, co by to udělalo s armádou, kdyby porazila Caesara a nás tu pak našla mrtvé? Víš, co by to znamenalo pro celou Galii? Král mrtev, Biturgo mrtev, Daderax mrtev, Kritognatus mrtev, a s nimi všichni vojáci i všechny mandubijské ženy a děti? Jen proto, že jsme neměli dostatek jídla? Že jsme padli *hlady*?"

Kritognatus poodešel a postavil se tak, že ostatní tři muži nyní viděli celou jeho postavu, od hlavy až k patě. „Já osobně jsem pro to, abychom udělali to, co jsme učinili, když k nám kdysi vtrhli Kimbrové a Teutoni! Jsem pro to, abychom se zachovali tak, jak se tehdy rozhodli naši lidé – uzavřít se v oppidech, a když došlo jídlo,

živit se těmi nejméně potřebnými. Těmi, kdo bojovat nemohou. Strašlivá potrava – ale bylo to nevyhnutelné. Jedině tak jsme tehdy dokázali my Galové přežít. A kdo byli tehdy našimi nepřáteli? Germáni! Lid, jehož posléze únava a nepokoj přiměly, aby se zase sebral a odtáhl pryč, do jiných zemí, takže nám zůstalo všechno, co jsme vlastnili před jeho příchodem – naše svoboda, naše zvyky a tradice, naše práva! Ovšem kdo je naším nepřítelem teď? Římané! Ty ani nenapadne odtáhnout. Ti nám seberou naši zemi, naše ženy, naše práva, plody naší práce. Nastaví si tu své vily, vybaví si je vytápěním, koupelnami, zahradami! Nás potlačí, pozdvihnou k moci naše nevolníky! Zmocní se našich oppid a nadělají z nich svá města, se vším zlem, které s sebou města nesou! Z nás šlechticů se stanou rabi! Říkám otevřeně, že budu raději živ o lidském mase, než aby se ze mne nakonec stal římský otrok!“

Vercingetorix se zalykl, zbledl. „To je ohavné!“ řekl.

„S něčím takovým se budeme muset obrátit na celou armádu,“ řekl Biturgo.

Daderax se sesul na stůl, hlavu zabořenu v loktech. „Mí lidé, lidé moji!“ mumlal. „Mí staříci a stařenky! Mé ženy, děti moje! Nebožátka moje!“

Vercingetorix nabral zhluboka dech. „To bych nedokázal,“ řekl.

„*Já* to dokážu,“ řekl Biturgo. „Ale ať si k tomu řekne svoje i armáda.“

„Jestli má tohle řešit armáda,“ řekl Kritognatus, „od čeho potom máme krále?“

Židle zaskřípěla, jak Vercingetorix vyskočil na nohy. „Och ne, Kritognate, tohle je jedno z rozhodnutí, jaké král nebude přijímat sám! Králové mají své rady – i ti největší z velkých králů mají svou radu. A o něčem takovém, co nás srazí na úroveň těch nejmrzčích zvířat, musí rozhodnout *všechen* lid,“ řekl. „Daderagu, shromáždi všechny před hradbami na východním konci pahorku.“

„Moc chytré!“ šeptl Daderax a vzpřímil se. „Ty dobře víš, jak to hlasování dopadne, Vercingetorigu! Jenomže na tobě nebude ta hanba. Oni si odhlasují, že má nebožátka snědí. Mají už nesmírný hlad a maso je maso. Ale já mám lepší nápad. Udělejme to, co dělají všechny národy s těmi, které si už nemohou dovolit živit. Ať se o ty nebožáky postará sama Tuatha. Odložme je pod kopec, tak jako se odkládají nechtěná novorozeňata. Zachovejme se jako rodiče, kteří robátko sice nejsou ochotni živit, ale doufají přesto, že se objeví někdo, kdo touží po dítěti a slituje se nad ním. Nebude to už v našich rukou, nýbrž v rukou Tuathy. Možná že se nad nimi ustrnou sami Římané a propustí je svými řadami. Možná že mají Římané tolik jídla, že jim pohodí alespoň odpadky. Možná že přijde posila, naše armáda. Možná ovšem, že pomřou tam na té stráni, opuštěni všemi – i Tuathou. S tím se smířím. Ale cožpak ode mne vskutku očekáváš, že kývnu na řešení, které by mě přimělo buď sníst ta vlastní ubožátka, anebo umřít hlady? To neudělám! *To nikdy neudělám*! Já je namísto toho vypudím ven, aby je Tuatha přijala jako oběť. Pokud se zachováme takhle, budeme tu mít o pár tisíc hladových krků méně. Nebudou to sice hladová ústa bojovníků, ale i tak nám potraviny vystačí mnohem, mnohem déle.“ Oči, ztmavlé rozšířenými zorničkami, se zaleskly slzami. „A nedorazí-li posily naší armády dřív, než zásoby docela dojdou, můžete namísto toho sníst mne jako prvního!“

Poslední zbyteček skotu pasoucího se na neohrazeném východním cípu pláně před Alesii byl zahnán dovnitř hradeb; ženy, děti a starci byli vytlačeni ven. Byla mezi nimi i Daderagova manželka, jeho otec, jeho stařičká teta.

Dokud se nesnesla tma, shlukli se ve skupinkách pod hradbami, naříkali, prosili, volali na své mužské příbuzné uvnitř. Pak se schoulili a usnuli neklidným hladovým spánkem. Na úsvitu se rozplakali nanovo, žadonili, dovolávali se opět svých blízkých. Nikdo se neozval. Nikdo se neobjevil. A v poledne pak začali zvolna sestupovat k úpatí

kopce, stanuli tam na pokraji širokého příkopu, vzpínajíce ruce k římské hradbě, kde podél všech předprsní i na všech strážních věžích byla hlava na hlavě. Nikdo jim však neodpovídal. Nikdo nepokynul rukou. Nikdo k nim nevyjel po hlaďounkém pásu přemosťujícím příkop, pečlivě postlaném listím. Nikdo jim nehodil ani soustíčko. Římané se jen dívali a dívali, a když je podívaná unavila, obrátili se a šli si po svém.

Pozdě odpoledne se mandubijští nebožáci, podpírajíce jeden druhého, vydali znovu vzhůru do kopce a v malých skupinkách se s pláčem shlukli pod hradbou, úpěnlivě se dožebrávali pomoci, zajíkavě volali jména těch uvnitř, které znávali a milovali. Nikdo však neodpovídal. Nikdo nevyšel. Brány zůstaly zavřené.

„Och Dano, matko všeho světa, zachraň můj lid!“ mumlal Daderax ve tmě svého pokojíku. „Sulis, Núade, Badbo, Macho, ochraňte můj lid! Nechť už zítra dorazí posily naší armády! Při Esovi vás prosím, přispějte nám už na pomoc! Och Dano, matko všeho světa, zachraň můj lid! Sulis, Núade, Badbo, Macho, ochraňte můj lid! Ať armáda přijde už zítra. Při Esovi vás prosím, přispějte nám už na pomoc! Och Dano, matko všeho světa, zachraň můj lid! Sulis, Núade, Badbo, Macho, ochraňte můj lid…“ Znovu a znovu.

*** * ***

Daderagovy prosby byly vyslyšeny. Posily v podobě celé armády dorazily už nazítří. Přibyly od jihozápadu a zaujaly postavení na tamějších výšinách, takže neskýtaly nijak hrozivý pohled, jelikož vrchy byly zalesněné a pěší bojovníci se rozptýlili v porostu. Avšak už za poledne následujícího dne byla třímílová planina mezi oběma říčkami od jednoho konce po druhý zaplněna jezdci – podívaná, která nikomu z mužů hlídkujících v římských strážních věžích do konce života neměla vymizet z paměti. Celé moře kavalerie, množství, jaké se ani nedalo spočítat.

„Jsou jich takové tisíce,“ říkal Caesar na svém stanovišti na západním svahu jižního pahorku, těsně pod jeho vrcholem, „že nesvedou žádný manévr. Cožpak se nikdy nepoučí, že víc nemusí nutně znamenat líp? Kdyby sem byli přesunuli pouhou osminu toho počtu, mohli by nás porazit. Pořád ještě by měli značnou převahu a zůstal by jim i dostatek prostoru, aby mohli podniknout všechno, co je třeba. Takhle jsou jim ty jejich mnohonásobky na nic.“

„Naproti totiž není žádný vrchní velitel,“ řekl Labienus. „Zato několik spoluvelitelů. A ne ve všem se dokáží shodnout.“

Caesarův milovaný válečný oř, Paznehtík, se popásal poblíž, jeho podivně rozštěpená kopyta téměř zakrývala tráva. Shromáždilo se tu římské velení, ti z legátů, kteří podobně jako Trebonius neměli určen svůj úsek bojiště, a třicet tribunů na germánských kobylkách, připravených vyrazit s rozkazy, kamkoli budou vysláni.

„Tohle bude tvůj den, Labiene,“ řekl Caesar. „Takže si ho uzpůsob po svém. Tobě žádné rozkazy dávat nebudu. Vydej je sám.“

„Použiju čtyř tisíc jezdců ze tří táborů na planině,“ řekl Labienus zamračeně. „Tábor na severní straně si nechám v záloze. Galové budou muset bojovat ve směru podélné osy té pláně; mé čtyři tisíce na ně budou víc než stačit. Jakmile se jejich první sledy obrátí k ústupu, roznesou svůj vlastní týl na kopytech.“

Čtyři jezdecké tábory tvořily výběžky před vnější hradbou, nebyly ukryty uvnitř jako pěší tábory; byly sice silně opevněny, avšak terén před nimi nebyl zaminován nástrahami v podobě bodců, „jehliček“ a „parůžků“. Před očima Caesara a celého

římského velení se teď vrata tří jezdeckých táborů vedoucích na planinu rozletěla a římská jízda se jimi vyřítila ven.

„Právě vyrazil Vercingetorix," řekl Trebonius.

Caesar se otočil k citadele, jejíž brány se otevřely; Galové přeskakující z kamene na kámen se hnali dolů ze strmého západního svahu pahorku vybaveni sochory, podlážkami, fošnami, provazy, háky, zástěnami.

„Teď alespoň víme, že jsou pěkně hladoví," řekl Quintus Cicero.

„A že vědí, co je dole očekává," řekl Trebonius. „Jenomže na to asi tam nahoře neměli dost vybavení; bude jim trvat hodiny, než se dostanou přes bodce a 'jehličky', než se budou moci pustit do 'parůžků' a vyrazit pak proti hradbě. Tahle jezdecká bitva bude u konce dřív, než se nám vůbec dostanou na tělo."

Caesar hvízdl na Paznehtíka, jenž k němu okamžitě přiběhl; vyhoupl se do sedla bez pomoci podkoního a urovnal své jasně šarlatové *paludamentum*, tak aby se rozložilo po koňském trupu. „Všichni nasednout!" nařídil. „Tribunové, mějte uši nastraženy. Nebudu žádný rozkaz opakovat dvakrát a očekávám, že dospěje na místo určení přesně v té podobě, jak ho ode mne uslyšíte."

Třebaže dal rozmístit i všechny pěšáky na určená postavení a třebaže každý voják přesně znal svůj úkol, neočekával Caesar tohoto prvého dne žádný útok pěchoty; ať už naproti velel, kdo chtěl, zřejmě očekával, že ona obrovská masa jízdního vojska bude znamenat vítězství pro Galy a že tak zpracuje i římskou pěchotu pro útok následujícího dne. Onen neznámý galský velitel byl však natolik bystrý, že do řad valící se jízdy rozmístil i jistý počet lučištníků a kopiníků, a když se obě síly střetly, byli to právě opěšalí bojovníci, kdo Galům získával půdu.

Od poledne až téměř do západu slunce byl výsledek bitvy na vážkách, třebaže se Galové už domnívali, že vítězství je jejich. Pak se čtyřem stům prapůvodních Caesarových Germánů, bojujícím jako ucelená jednotka, podařilo vytvořit úderný šik a společně zaútočit. Galská jízda nápor nevydržela, bezhlavě se vrhla do spousty nebojujících kavaleristů za sebou a pěší lučištníky a kopiníky vydala na milost a nemilost nepříteli. Pro Germány se stali snadnou kořistí, pobili je do jednoho. Štěstí se obracelo, germánští i remští jezdci na celé bojové linii zvýšili tlak a Galové se dali na ústup. Byli pronásledováni až k samotnému galskému táboru, avšak tam dal triumfující Labienus rozkaz stáhnout se, dřív než by hazardní počínání mohlo zmařit tolik dobře vykonané práce.

Jak předpověděl Trebonius, Vercingetorix a jeho armáda se stále ještě pokoušeli projít přes bodce a „jehly", když jim jásot z vnější planiny prozradil, čí že je vítězství. Sebrali všechny pomůcky, které si s takovými obtížemi obstarali, a vydali se vzhůru do kopce, zpátky do svého vězení na jeho vrcholu. Nestřetli se s mandubijskými ubožáky, kteří se dosud choulili na východním svahu pahorku, příliš vystrašeni, než aby se odvážili tam, odkud k nim doléhal halas bitvy.

Následující den byl prost vší bojové činnosti.

„Zaútočí přes planinu dnes v noci," řekl Caesar na radě, „a tentokrát nasadí pěchotu. Trebonie, ty se ujmeš velení na vnějším opevnění mezi severní řekou a středním z Labienových táborů. Antonie, dostaneš příležitost. Budeš velet vnějšímu opevnění od Labienova středního tábora až po mé stanoviště na svahu jižního pahorku. Fabie, ty budeš mít na povel vnitřní opevnění od severní říčky až po jižní bystřinu pro případ, že by se Vercingetorigovi podařilo zdolat bodce, 'jehly' i 'parůžky' dřív, než odrazíme ten útok zvenčí. Nevědí sice, co mají před sebou," říkal s uspokojením Caesar, „ale ponesou s sebou určitě lávky a můstky, aby se dostali přes příkopy, takže pár z nich by

projít mohlo. Chci mít všude na cimbuřích rozžehnuté pochodně, ale ne jen tak zabodnuté – budou je držet vojáci v rukou. Trest pro kohokoli, kdo s pochodní bude zacházet nemotorně a naše opevnění podpálí, bude zbičování. Všechny škorpiony a větší katapulty budou na věžích, ballisty budou umístěny tak, aby mohly liberní kameny vrhat dál, než je náš vzdálenější příkop. Obsluha u ballist si odzkouší zaměření ještě za světla, ale střelci u škorpionu a prakovníci u velkých katapult vrhajících kartáčové střely se budou muset spolehnout na světlo pochodní. Nebude to taková pohoda, jako při odstřelování chlapů v Avariku, ale očekávám od vrhacích strojů, že odvedou co nejlepší práci a přispějí ke zmatku mezi Galy. Fabie, pokud by Vercingetorix pronikl dál, než se já domnívám, že se mu podaří, okamžitě povolej posily. Antistie a Rebile, vy se spolu se svými dvěma legiemi držte uvnitř tábora a sledujte sebemenší známku toho, že by byli Galové vypátrali naši slabinu."

Útok zvenčí byl zahájen o půlnoci a započal mohutným rykem mnoha tisíc hrdel, znamení Vercingetorigovi v citadele, že Galové započali akci. V odpověď na křik se ozval slabý hlas trubek doléhající dolů z Alesie; Vercingetorix opustil pevnost a vyrazil rovněž k útoku.

Pro armádu o méně než šedesáti tisíci mužích bylo vyloučeno obsadit dvojitou linii hradeb o celkové délce nějakých pětadvaceti mil. Caesarova strategie předpokládala, že se Galové soustředí na vybrané prostory, a za tmy se výpady mohly uskutečnit jen na rovinaté pláni mezi řekami. Jelikož však svého protivníka nikdy nepodceňoval, neponechal Caesar ostatek vnější hradby neobsazen a hlavní úlohou strážních věží bylo včas postřehnout nastupující nepřátelské síly a ihned uvědomit velení. Za oněch posledních několik horečných dnů u Alesie rozhodovaly o výsledku jeho tažení dvě věci: rychlost pohybu jednotek a pružnost ve volbě taktiky.

Galové na vnější straně s sebou přitáhli značně početné vrhací stroje, část z nich ukořistili od Sabina a Cotty, většinu okopírovali podle nich a naučili se už také, jak jich používat. Zatímco někteří se pachtili s přemosťováním vnějšího příkopu, další metali kameny na římská cimbuří, jasně viditelná ve svitu nesčetných pochodní, které Caesar nařídil rozžehnout. Způsobili sice jisté škody, avšak jednolibrové kameny, které bez ustání vrhaly římské ballisty, měly účinek mnohem větší, neboť dopadaly na cíl s přesností, k jaké galským obsluhám válečných strojů buď chyběl talent, anebo kterou zatím neměly kde se naučit. Jakmile byl první příkop zasypán anebo přemostěn, přešly okamžitě tisíce a tisíce Galů do útoku proti římskému opevnění a vyrazily na onen dva tisíce stop široký pás země za ním, hladce uhrabaný a pokrytý listím, na Caesarovu „zahrádku".

Řadu útočníků rozdrásaly už bodce, další se postupně napichovali na hroty „jehliček", ještě víc jich naběhlo rovnou na špice „parůžků". Čím blíže k hradbě se dostávali, tím více jich padalo pod šipkami ze škorpionů, neboť vrhačům tu už pomáhalo světlo smolnic a stěží mohli chybit. Ve tmě nedokázali Galové postřehnout, co všechno Římané skryli pod zem a jak jsou pasti rozmístěny. Teprve další vlna Galů využila těl padlých, aby jimi vyplnila nástražné jámy a posléze dosáhla dvojice příkopů. Nesli si fošny a můstky, ale svit pochodní tu byl až oslňující a těsně na přechodu mezi násypem a předprsněmi trčely další zašpičatělé a v ohni tvrzené parohovité haluze tak hustě, že si mezi nimi žádný Gal nedokázal najít průchod ani na ně umístit žebřík. Římští lučištníci, prakovníci, kopiníci a obsluha metacích strojů je pobíjeli po stovkách.

Trebonius s Antoniem, bdělí a výkonní, nepřestávali rozesílat posily kamkoli, kde se zdálo, že Galové proniknou na ochoz. Raněných bylo mnoho, většinou však šlo o nevelká poranění a obránci udrželi své pozice bez nesnází.

Za svítání se Galové stáhli, mezi bodci, „jehličkami“ a „parůžky“ po nich zůstaly tisícovky mrtvých. Na vnitřní straně dvojitého valu uslyšel Vercingetorix, stále ještě se pachtící s přemostěním vodního příkopu, ohlas jejich ústupu. Bylo jasné, že všechny římské síly se teď přesunou k vnitřní hradbě; Vercingetotix shromáždil své muže i pomocný materiál a vracel se západním svahem zpět do citadely, drže se daleko od nebohých zapuzených Mandubiů.

* * *

Od zajatců Caesar vyzvěděl potřebné podrobnosti o galské armádě, která přišla Vercingetorigovi na pomoc. Jak správně usoudil Labienus, byla podřízena sdruženému velení, v němž byli zastoupeni atrebatský Kommius, Kotus, Eporedorix a Viridomarus za Aeduy a Vercingetorigův bratranec Verkassivellaunus.

„Kommia jsem tam předpokládal,“ řekl Caesar, „ale kam se poděl Litavikkus? To je dosti divné. Kotus je už trochu starý na to, aby si úspěšně udržel místo mezi takovými mladíky, jací tam sedí, a Eporedorix a Viridomarus jsou bezvýznamní. Pozor si budeme muset dát na Verkassivellauna.“

„Ne na Kommia?“ otázal se Quintus Cicero.

„To je Belg; formálně ho sice do velení přizvat museli, ale Belgové jsou vyřízení, Quinte. Nemyslím, že by podíl Belgů na celé té armádě činil víc než jednu desetinu z jejích počtů. Tohle je galské povstání a vládne jím Vercingetorix, ať se to Aeduům líbí nebo ne. Ale Verkassivellauna si dobře ohlídáme.“

„Jak dlouho to bude ještě pokračovat?“ otázal se Antonius spokojený sám se sebou; vedl si, jak sám usoudil, stejně dobře jako Trebonius.

„Myslím, že příští útok bude nejtěžší, a také poslední,“ řekl Caesar a zahleděl se na synovce až nepříjemně pronikavým pohledem, jako by velice dobře chápal, co mu právě probíhá hlavou. „Nemáme možnost vyčistit předpolí na planině od těl padlých, a oni jich využijí jako mostů. Velice mnoho záleží na tom, zda odhalili naši slabinu. Antistie, Rebile, nemohu dostatečně zdůraznit, jak nesmírně je třeba, abyste za všech okolností uhájili svůj tábor. Trebonie, Fabie, Sextie, Quinte, Decime, vy musíte být připraveni přemisťovat se jako blesk. Labiene, ty v tom prostoru zaujmeš postavení a germánské jezdce budeš mít nachystány v táboře na severní straně. Tobě nemusím vysvětlovat, co máš dělat, ale chci být neustále informován i o všech tvých pohybech.“

* * *

Verkassivellaunus zasedl k poradě s Kommiem, Kotem, Eporedorigem a Viridomarem; přítomni byli i Gutruatus, Sedulius a Drappes, spolu se zvědem, jistým Ollovikem.

„Římská obranná postavení na severozápadním pahorku odtud a z planiny sice vyhlížejí skvěle,“ říkal Olloviko, jenž náležel ke kmeni Andů a proslul jako muž, jenž dokáže proslídit terén lépe než kterýkoli jiný pátrač. „Zatímco včera v noci zuřila bitva, vydal jsem se ale prohlédnout si je zblízka. Pod severozápadním pahorkem je těsně u řeky umístěn velký pěchotní tábor a za ním, v úzkém údolíčku, leží na přítoku říčky tábor jízdy. Opevnění mezi tímhle jezdeckým táborem a hlavní hradbou jsou mohutná;

na jejich překonání je mizivá naděje. Jenomže ten římský obléhací prstenec v těchto místech není docela uzavřen. Na březích severní řeky v něm nad pěchotním táborem zůstala mezera. Odtud ani z planiny ji nelze spatřit. Byli chytří, jak jen to šlo, pokud jde o možnosti, které jim terén poskytoval, protože hradba vybíhá vzhůru do svahu severozápadního pahorku a vyhlíží, jako by pokračovala až přes jeho hřbet. Ale není tomu tak, jde o záměrný klam. Jak jsem už vysvětlil, zůstala tam mezera otevírající se až k řece, takový jazyk neohrazené půdy. Tamtudy sice do římského prstence proniknout nelze, mně to ale stejně nepřipadalo jako nějaká zvlášť příhodná skulina v obraně. Co by tam ovšem možné bylo, je napadnout římské linie u pěchotního tábora útokem z kopce dolů – obranná čára tam jde šikmo svahem, hradby nejsou postaveny vzhůru po spádnici, nesahají až na temeno kopce a neuzavírají se. A v prostoru před táborem nejsou vybudovány ty dva příkopy a zeď a nejsou tam ani žádné nástrahy. Půda to nedovolila. Čili cesta dovnitř je tamtudy mnohem snadnější. Jakmile dobydete ten tábor, pronikli jste i do římského prstence.“

„Ah!“ usmál se Verkassivellaunus.

„To je výborné,“ zabručel Kotus.

„Potřebovali bychom tu mít Vercingetoriga, aby nám řekl, jak na to jít nejlíp,“ řekl Drappes a potahoval se za knír.

„Verkassivellaunus si s tím už poradí,“ řekl Sedulius. „Arvernové jsou horalé – ti se v takových kopcovitých podmínkách vyznají.“

„Budu potřebovat šedesát tisíc našich nejlepších bojovníků,“ řekl Verkassivellaunus. „Musí být jednotlivě vybráni z kmenů, které jsou známy tím, že nehledí na ztráty.“

„Pak začni s Bellovaky,“ řekl okamžitě Kommius.

„Budu potřebovat pěšáky, Kommie, ne jezdce. Vezmu si k tomu pět tisíc Nerviů, pět tisíc Morinů a pět tisíc Menapiů. Sedulie, dále budu chtít tebe a tvých deset tisíc Lemoviků. Drappesi, také tebe a deset tisíc Senonů. Gutruate, ty půjdeš spolu s deseti tisíci svých Karnutů. Kvůli Biturgovi s sebou vezmu také pět tisíc Biturigů a kvůli svému bratranci, králi, deset tisíc Arvernů. Souhlasíte?“

„Naprosto,“ řekl Sedulius.

Ostatní jen vážně přikývli, avšak tři aedujští náčelníci, Kotus, Eporedorix a Viridomarus vyhlíželi dosti nešťastně. Velení na ně spadlo znenadání v Karnutu, když se Litavikkus zčistajasna, z příčin, které nikdo nedokázal pochopit, náhle vyhoupl do sedla a spolu se svým příbuzným Surou Aeduy opustil. V jednom okamžiku byl Litavikkus ještě svrchovaným velitelem, a chvíli nato – byl pryč! Zmizel i se Surou kamsi na východ!

A tak přešla starost o pětatřicet tisíc aedujských bojovníků na Kota, starého a unaveného, a na dva muže, kteří si stále ještě nebyli zcela jisti, chtějí-li se od Říma skutečně osvobodit. Navíc měli podezření, že výzva k jejich účasti v této radě stejně nebyla míněna upřímně.

„Kommie, ty budeš velet jízdě a postoupíš po planině až pod severozápadní pahorek. Eporedorix a Viridomarus povedou zbytek pěšáků po jižní straně planiny a budou tam předstírat mohutný nápor. Pokuste se prorazit až k samotným římským valům – my tam Caesara rovněž zaměstnáme. Kote, ty budeš držet tento tábor. Je to všem třem Aedům jasné?“ otázal se Verkassivellaunus sebejistým a úsečným tónem. Všichni tři Aeduové pravili, že jasné jim to je.

„Útok načasujeme na hodinu, kdy budeme mít slunce přímo nad hlavou. Římanům tak neposkytneme žádnou výhodu, a jak bude poté slunce klesat, bude svítit do očí jim,

a ne nám. Já vytáhnu z tábora dnes o půlnoci, povede nás Olloviko. Vyšplháme na severozápadní pahorek a ještě před svítáním se zčásti spustíme dolů k onomu jazyku. Tam setrváme ukryti za stromy, dokud neuslyšíme mohutný pokřik. Kommie, to bude vaším úkolem."

„Jasné," řekl Kommius, jehož vcelku pohlednou tvář hyzdila jizva na čele po ráně za úskočného přepadení zosnovaného Gaiem Volusenem. Hořel touhou pomstít se; všechny jeho sny, že se stane nejvyšším králem Belgů, vzaly za své. Jeho kmen Atrebatů byl před necelým měsícem natolik zdecimován Labienem, že Kommius nebyl k nástupu v Karnutu schopen přivést více než čtyři tisíce bojovníků, nadto většinou starců a nedospělých chlapců. Naději původně skládal alespoň ve své jižní sousedy Bellovaky; avšak z deseti tisíc mužů, které od Bellovaků požadovali Gutruatus a Kathbad, se jich dostavily pouhé dva tisíce, a to ještě jen proto, že si je Kommius vyprosil od jejich krále Korrea, svého přítele a švagra.

„Vezmi zavděk dvěma tisíci, jestli tě to potěší," řekl Korreus, „ale víc ani jednoho. Bellovakové se s Caesarem a s Římem raději vypořádají v čase a způsobem, který si zvolí sami. Vercingetorix je Kelt, a Keltové nemají ani nejmenší ponětí o tom, co je to vyhlazovací válka. Ty se určitě vydej do boje, Kommie, pamatuj ale na to, že až se vrátíš poražen, Bellovakové budou hledat *belgické* spojence. Dobře se postarej o bezpečí svých mužů a mých dvou tisíc bojovníků. Neumírejte za Kelty."

Korreus má pravdu, říkal si Kommius, jenž začínal tušit osudovou podobu přízraku vznášejícího se už nad Alesii: je to římský orel. A Keltové zatím nemají sebemenší potuchy, co to je vyčerpání a jak chutná boj až do vyhlazení. Zato Belgové ano! Korreus má věru pravdu. Nač umírat za Kelty?

* * *

Dopoledne bylo těm, kdo sledovali z alesijské pevnosti situaci, už zřejmé, že se posily velké armády chystají k novému útoku. Vercingetorix se s tichým uspokojením pousmál, neboť mezi stromy na svahu severozápadního pahorku, nad zranitelným pěchotním táborem, postřehl zalesknout se drátěné košile a přilby. Ty nemohli Římané ze svého mnohem níže položeného stanoviště zatím spatřit, dokonce ani z věží na jižním pahorku ne, neboť měli slunce v nepříznivém úhlu. Na okamžik se Vercingetorix zachvěl obavou, že zrádných pablesků by si mohly povšimnout hlídky z věží na severním vrchu, avšak koně v pohotovosti, uvázaní u paty těchto věží, zůstávali i nadále upoutáni a se skloněnými hlavami podřimovali. Slunce nad Alesii stoupalo výš a výš, právě naproti nim; ano, jediným místem, odkud bylo možno zahlédnout pablesky na zbroji číhajících Galů, byla Alesia.

„Tentokrát musíme být plně připraveni," řekl třem svým druhům. „Myslím, že do útoku armáda vyrazí v pravé poledne. Takže za poledne zaútočíme i my. A soustředíme se výhradně na prostor kolem onoho pěchotního tábora. Jestli dokážeme prolomit tu jejich obruč z naší strany, nebudou Římané schopni bojovat na obě strany najednou."

„Budeme na tom o mnoho hůř," řekl Biturgo. „Jsme na vršku. Kdokoli hájí ten výběžek, bojuje směrem vzhůru."

„A leká tě to snad?" vyjel na něho Vercingetorix.

„Ne. Jenom to konstatuji."

„V římském prstenci dochází ke značným pohybům," řekl Daderax. „Caesar už ví, že ho čekají horké chvíle."

„Však jsme ho nikdy nepovažovali za hlupáka, Daderagu. Jenomže on neví o našich mužích nad jeho pěchotním táborem, v té mezeře v jeho obraně.“

O polednách celá galská armáda, s jízdou nahloučenou na severní polovině planiny a s pěšími bojovníky hrnoucími se jižně od nich, vyrazila mohutný pokřik zvěstující začátek útoku a začala překonávat smrtící pole bodců, „jehliček“ a „parůžků“. Vercingetorix tuto skutečnost vnímal jen matně; jeho vlastní muži už sestoupili do poloviny svahu a zamířili proti vnitřní straně obléhacího valu přesně v místě, kde ležel tábor obsazený Antistiem a Rebilem. Měli s sebou tentokrát pohyblivé ochranné zástěny na neohrabaných kolečkách, které poskytovaly alespoň částečný kryt před šipkami ze škorpionu a drobnými kameny metanými z vršků římských věží; ti bojovníci, kteří se pod jejich ochranu už nevměstnali, vytvářeli štíty spojenými nad hlavami alespoň *testudo,* želví krunýř. Přes bodce, „jehličky“ a „parůžky“ už nyní vedly dobře znatelné vyšlapané stezky, po nichž byl průchod usnadněn nahromaděnými těly, nasypanou hlínou anebo naházeným klestím. Vodního příkopu dosáhl Vercingetorix právě v okamžiku, kdy šedesát tisíc Verkassivellaunových mužů na protilehlé straně obléhací soustavy zaplňovalo příkopy zeminou – o to rychleji, že ji hrnuli po svahu dolů. Chvílemi stačil postřehnout úspěchy Galů i na jiných místech, neboť pěchotní tábor ležel dosti vysoko na stráni a Vercingetorix tak viděl pod sebe, dovnitř římského prstence táhnoucího se napříč planinou od jedné řeky ke druhé. Nad několika římskými věžemi na vnější straně opevnění stoupal dým; tam už se galská pěchota prodrala až k samotné hradbě a snažila se ji rozvalit. Pocit, že vítězství je na dosah, v něm však stále ještě nepřevládl, neboť kouskem oka co chvíli zahlédl postavu v šarlatové pláštěnce míhající se hned sem, hned tam, zatímco kohorty držené až dosud v záloze se okamžitě vrhaly kamkoli, odkud se začal valit kouř.

Náhle se ozval bouřlivý křik: Verkassivellaunus a šedesát tisíc jeho mužů se probili nahoru na římský val a pronikli až za něj. Boj se přenesl na plošinu valu a ukázněné řady římských pěšáků teď už musely nepřítele odrážet svými *pily,* kterých užívaly jako obléhacích kopí pro boj zblízka. Ve stejnou chvíli se obklíčeným obráncům Alesie podařilo přemostit oba příkopy; nahoru na val letěly dobývací háky, všude se vztyčovaly žebříky. A teď konečně nadejde ten okamžik! Bojovat na dvou frontách najednou Římané stačit nebudou. Vzápětí se však odkudsi začal valit nesmírný příval římských rezerv, na nádherném italském grošáku se od severu dolů z kopce hnal Labienus, přímo do týla nepozorných šedesáti tisíc sestupujících Galů; se dvěma tisíci germánských jezdců, které vyvedl z nedalekého kavaleristického tábora, se chystal vpadnout Verkassivellaunovi do zad.

Vercingetorix vykřikl na výstrahu, avšak jeho varování zaniklo v novém jásotu. Právě ve chvíli, kdy se Galům podařilo strhnout z opevnění dvě věže po jeho bocích a kdy se Vercingetorigovi muži počali drát na římský val, zahřmělo zpovzdálí ohlušující volání slávy. Vercingetorix si otřel z očí pot a ohlédl se dolů, doprostřed prstence římského opevnění na okraji planiny. A tam spatřil plným tryskem se řítícího Caesara, s šarlatovou pláštěnkou vzdouvající se větrem, se svými hlavními veliteli a s tribuny v cvalu za sebou. A spolu s nimi tisíce běžících pěšáků. Na všech bojových plošinách se římští vojáci rázem rozjásali, rozburáceli se radostným voláním, jásali a jásali. Nebyl to vítězný pokřik – ta obrovitá srážka dosud neskončila. Jásali vstříc *jemu* – Caesarovi. Vzpřímenému, jakoby srostlému se svým koněm – je to snad ten jeho šťastný kůň s paznehty místo kopyt? Existuje skutečně nějaký kůň s paznehtíky?

Obklíčené římské jednotky hájící vnější hradbu pěchotního tábora jásot zaslechly, třebaže Caesarovu postavu spatřit nemohly; vrhly svá *pila* přímo do tváří útočníků,

tasily meče a zaútočily. Stejně tak učinili vojáci bránící vnitřní val proti Vercingetorigovi. Jeho muži zakolísali, opětovně byli sráženi ze zdi; Vercingetorigovi až zaléhalo v uších řehtáním koní a bolestnými výkřiky Galů. Labienus už napadl galské zadní řady, zatímco Caesarovi vojáci se přehoupli přes vnější val, vrhli se vpřed a tímto dvojím tlakem počali šedesát tisíc bojovníků drtit mezi sebou.

Mnozí z Arvernů, Mandubiů a Biturigů vytrvávali a bojovali až do konce, to však Vercingetorix nechtěl. Podařilo se mu sešikovat vojáky poblíž sebe, přiměl Biturga a Daderaga, aby učinili totéž – och, kde jen zůstal Kritognatus? – a poté se vydali zpátky, vzhůru, do Alesie.

Když dorazil dovnitř do pevnosti, odmítl Vercingetorix s kýmkoli hovořit. Zbytek dne prostál na hradbách a sledoval, jak vítězní Římané – *jak* jen se jim mohlo podařit zvítězit? – čistí terén. Že jsou vyčerpaní, bylo zřejmé, neboť nedokázali zorganizovat náležité pronásledování těch, kdo se ještě bránili na planině. A byla už téměř tma, když Labienus v čele velkého oddílu jízdy vyrazil napříč přes jihozápadní pahorek, kde se nacházel galský tábor. Jeho záměrem bylo ztížit Galům co nejvíc ústup a pobít tolik opozdilců, kolik jen bude stačit.

Očima Vercingetorix nepřestával sledovat Caesara, dosud v sedle, dosud v šarlatovém plášti, neúnavně projíždějícího bojištěm. Voják, jakému není rovno! Vítězství už je jeho, nicméně už se pilně opravují všechna narušená místa valů, vše se připravuje pro případ dalšího útoku. Jeho legie ho pozdravovaly. Uprostřed nesmírného nebezpečí, napadeny ze všech stran ho legie zdravily. Jako by skutečně věřily tomu, že dokud on přijíždí na svém šťastném koni a dokud oni vidí jeho šarlatový plášť, nemohou být poraženi. Považují ho snad za boha? Nu, a proč by neměli? I Tuatha si ho zamilovala. Pokud by k němu Tuatha nebyla pojala náklonnost, byli by zvítězili Galové. Cizí miláček keltských božstev. Ano, bohové všech zemí si nade vše cení dokonalost.

Ve své komnatě, osvětlené lampičkami, zvedl Vercingetorix zpod čistě bílé roušky zlatou korunu, dosud ozdobenou onou snítkou jmelí. Položil ji na stůl, pak už se jí však nedotkl; míjela hodina za hodinou a oknem se do místnosti vkrádaly zvuky a pachy zvenčí. Bouřlivý výbuch smíchu až odkudsi z římského obléhacího prstence. Tiché naříkání, prozrazující, že Daderax konečně vpustil své nebožáky zpátky do pevnosti a krmí je teď polévkou vyvařenou z posledních pár kusů skotu. Nešťastný Daderax! Pach polévky nutil až ke zvracení, stejně tak jako zápach těl, která se dole, v záhonech oněch neblahých „jehliček“, už počínala rozkládat. A nad tím vším znovu to pomyšlení na Tuathu, jako marné čekání na zahřmění po zášlehu blesku, jež ne a ne zaznít. Nadcházel úsvit, i ten však bez slunce, bez naděje na nový den, bez jakékoli naděje. S Galií je konec, konec je i s ním.

Ráno promluvil k těm, kdo zbyli naživu, s Daderagem a Biturgem po svém boku. O Kritognatovi nikdo nic neslyšel; ten zůstal zřejmě kdesi na bitevním poli, mrtvý nebo umírající anebo zajatý.

„Je po všem,“ řekl na tržišti vyrovnaným a zvučným hlasem, takže mu všichni snadno rozuměli. „Sjednocené Galie se my nedočkáme. Nekyne nám nezávislost. Našimi pány budou Římané, třebaže se nedomnívám, že nepřítel tak velkorysý, jako je Caesar, by nás přinutil projít pod jhem. Věřím, že si Caesar spíše přeje uzavřít s námi mír než vyhladit ty z nás, kteří tu zbyli. Blahobytná a zdravá Galie bude pro Římany užitečnější než pustina.“

Jeho tváří, jež připomínala spíše pouhou lebku, nepřelétl ani zákmit pohnutí; nevzrušeně pokračoval dál. „Tuatha se obdivuje smrti na bitevním poli, nad ni není

větší cti. Avšak součástí našich druidských tradic není skoncovat se životem vlastní rukou. Jinde, jak vím, se lidé v poražené pevnosti, jako je Alesia, raději sami zabíjejí, než aby se odebrali do zajetí. Učinili tak Kilikijci, když přitáhl Alexander Veliký. Zachovali se tak asijští Řekové. A také Italici. My nic takového neuděláme. Tento náš život je zkouška, kterou musíme protrpět až do chvíle, kdy nadejde její přirozený konec, bez ohledu na to, jakou podobu onen konec bude mít.

Oč vás teď žádám – a chci, abyste to sdělili i těm, kdo tu nejsou s námi – je, abyste obrátili svou mysl a napnuli všechny své síly k jedinému cíli: učinit z Galie velikou zemi, a to způsobem, kterým nebude moci Řím opovrhovat. Musíte se rozrůst do mnohonásobného počtu, musíte znovu nabýt bohatství. Neboť jednoho dne – lhostejno, jak brzy to bude! – Galie znovu povstane ke slávě! Tento náš velký sen nezůstane pouhým snem! Galie bude velikým národem! Galie nyní musí přežít, protože velikost ji teprve čeká! Chraňte tuto myšlenku po všechny nadcházející generace prožívané v poddanství, jež je teď nevyhnutelné, hýčkejte ten sen, uchovejte Galii při životě! Já zahynu, ale nepřestávejte na mne vzpomínat. Jednoho dne se Galie, *moje* Galie, stane skutkem! Jednoho dne Galie *bude* svobodná!“

Posluchači ani nehlesli. Vercingetorix se otočil a odešel dovnitř následován Daderagem a Biturgem. Galští bojovníci se zvolna rozcházeli, vrývali si do paměti králova slova, aby je mohli opakovat svým dětem.

„Zbytek toho, co chci říct, je určen jen pro vaše uši,“ řekl Vercingetorix v prázdné, dutě zvučící poradní síni.

„Posaď se,“ vybídl ho Biturgo jemně.

„Ne. Ne. Může se stát, Biturgo, že Caesar tebe, jakožto krále velkého a početného lidu, vezme do zajetí. Myslím ale, že ty, Daderagu, budeš moci svobodně odejít. Chci, aby ses vydal za Kathbadem a pověděl mu, co jsem tu dnešního jitra řekl našim mužům. Pověz mu, že jsem se do tohoto boje nevydal pro svou vlastní slávu. Podstoupil jsem ho, abych svou zemi osvobodil od cizí nadvlády. Jen pro dobro všech, a nikdy kvůli svému vlastnímu vyvýšení.“

„Vyřídím mu to,“ řekl Daderax.

„A na vás dvou teď je rozhodnutí. Požadujete-li mou smrt, podstoupím popravu zde, uvnitř Alesie, kde se jejími svědky stanou vaši muži. Anebo vyšlu posly k Caesarovi a nabídnu mu, že se vzdám.“

„Pošli heroldy k Caesarovi,“ řekl Biturgo.

*** * ***

„Pověz Vercingetorigovi,“ řekl Caesar, „že všichni bojovníci, kteří jsou uvnitř Alesie, se musí vzdát svých zbraní a drátěných košil. To se stane zítra hned po rozednění, a to ještě dřív, než přijmu kapitulaci krále Vercingetoriga. Předejdou ho o tolik, aby stačili do našeho zákopu odhodit všechny meče, oštěpy, luky, šípy, sekery, dýky a palcáty. Svléknou drátěné košile a hodí je navrch na odložené zbraně. Teprve pak bude smět král a jeho druhové, Biturgo a Daderax, sejít sem dolů. Já budu čekat zde,“ řekl a ukázal na prostor pod citadelou, těsně před římským vnitřním valem. „Za úsvitu.“

Dal na onom místě postavit nízké pódium, dvě stopy nad zemí, a na ně dal umístit slonovinové kurulské křeslo svého vysokého úřadu. Kapitulaci přijímal Řím, proto byl prokonsul bez pancíře. Oblékl si nachem lemovanou togu, na nohou měl kaštanově hnědé střevíce s půlměsíčkovitou přezkou konsulára, na hlavě věnec z dubových listů,

coronu civiku, kterou získal za osobní statečnost před nepřítelem – jediné vyznamenání, jež se Pompeiovi Velikému nikdy nezdařilo získat. Prosté slonovinové žezlo, symbol jeho imperia, přesně odpovídalo délce jeho předloktí, jeden jeho konec se skryl v jeho sevřené dlani, druhý spočíval v loketním ohbí. Jediný Hirtius s ním sdílel pódium.

Usedl v klasickém postoji, pravou nohu předsunutu, levou pokrčenu nazad, záda zpříma, ramena stažena zpět, bradu pozvednutu. Jeho velitelé stáli na zemi, vpravo od stupínku, Labienus ve stříbrném, zlatem vykládaném pancíři obepnutém šatlatovou stuhou svého imperia, zauzlenou předepsaným obřadným způsobem. Trebonius, Fabius, Sextius, Quintus Cicero, Sulpicius, Antistius a Rebilus oblékli svou nejlepší zbroj, pod levou paží drželi attické přilby. Nalevo od pódia se shromáždili nižší důstojníci – Decimus Brutus, Marcus Antonius, Minucius Basiulus, Munatius Plancus, Vicatius Tullus a Sempronius Rutilus.

Všechny hradby i věže byly do posledního místečka obsazeny legionáři dychtivými té podívané, zatímco kavaleristé v sedlech byli rozestaveni po obou stranách dlouhého koridoru od příkopu až k samému pódiu; bodce i „jehličky“ už zmizely.

Podle Caesarova pokynu se z Alesie jako první vynořily zbytky osmdesátitisícové Vercingetorigovy armády, která už déle než měsíc žila uvnitř hradeb pevnosti. Jeden po druhém odhazovali muži do příkopu své zbraně a drátěné košile, poté byli několika eskadronami jízdy odvedeni na místo, kde měli vyčkat dalšího osudu.

Jako poslední se dolů z pevnosti vydal Vercingetorix, opodál za ním pak Biturgo a Daderax. Král Galů jel na svém plavém koni, dokonale vyhřebelcovaném, s vyleštěným postrojem, zvysoka našlapujícím. Veškeré zlato a safíry, které Vercingetorix vlastnil, teď zdobily jeho paže, šíji, hruď, šál. Blyštělo se jimi i jeho řemení a pás. Na hlavě měl zlatou přilbu se zlatými křidélky.

Důstojně projel mezi oběma řadami kavaleristů až téměř k pódiu, na němž seděl Caesar. Pak sesedl, odepjal řemení, na němž měl zavěšen meč, z opasku sesmekl pochvu s dýkou, pokročil kupředu a položil své zbraně na kraj pódia. Poodstoupil a se zkříženýma nohama usedl na zem. Posléze došlo na korunu; prostovlasou hlavu pak Vercingetorix schýlil na znamení, že se podrobuje.

Biturgo a Daderax, zbaveni již svých zbraní, následovali příkladu svého krále.

To vše proběhlo za hlubokého ticha; nikoho nebylo slyšet ani nadechnout se. Pak kdosi na věži vyrazil výkřik radosti a jásot nebral konce, nesl se dál a dál.

Caesar seděl, aniž pohnul jediným svalem, tvář vážnou a plně soustředěnou, s očima upřenýma na Vercingetoriga. Když nadšené volání konečně doznělo, pokývl Aulovi Hirtiovi, oblečenému rovněž do togy; Hirtius se svitkem v ruce sestoupil ze stupně dolů. Písař ukrytý až dosud za vyššími veliteli přiskočil s perem, inkoustem a asi jednu stopu vysokým stolkem. Jak z toho Vercingetorix usoudil, byli by ho tak Římané přinutili – pokud by se byl sám neposadil na zem – k podpisu kapitulace pokleknout. Takto jen sáhl po peru, namočil je v inkoustu, otřel je o okraj kalamáře, aby dal najevo, že je náležitě vzdělán, a na místě, které mu Hirtius ukázal, podepsal prohlášení, že se podrobuje. Písař list posypal jemným pískem, setřásl ho, stočil dokument opět do svitku a předal ho Hirtiovi, jenž se pak navrátil na pódium.

Teprve nyní Caesar povstal. Seskočil z nevysokého stupně a přešel k Vercingetorigovi, pravici napřaženu, aby mu pomohl vstát. Vercingetorix se jí chopil a vzpřímil se. Daderax a Biturgo vstali bez dopomoci.

„Šlechetný boj s pěknou bitvou na konci,“ řekl Caesar a vedl krále Galů k místu, kde byl v římské hradbě mezitím zřízen průchod.

„Byl můj bratranec Kritognatus zajat?“ otázal se Vercingetorix.

„Ne, je mrtev. Nalezli jsme ho na bojišti.“

„Kdo ještě padl?“

„Sedulius z kmene Lemoviků.“

„A kdo byl zajat?“

„Tvůj bratranec Verkassivellaunus. Eporedorix a Kotus z kmene Aeduů. Většina z těch, kdo přišli s posilami, unikla; moji muži byli příliš vyčerpaní, než aby je stačili pronásledovat. Gutruatus, Viridomarus, Drappes, Teutomarus a další.“

„Co s nimi uděláš?“

„Jak mi sdělil Titus Labienus, většina kmenů prchla směrem ke svým domovům. Armáda se rozpadla v kmeny v okamžiku, kdy přešla přes kopec. Nemám v úmyslu trestat žádný kmen, který se teď odebere na své území a v míru a v pokoji se tam opět usadí,“ řekl Caesar. „Gutruatus se samozřejmě bude muset zodpovídat za Cenabum a Drappes za Senony. Biturga vezmu do zajetí.“

Stanul a pohlédl na oba Galy, kteří je došli. „Daderagu, ty se můžeš vrátit do své pevnosti a z bojovníků si smíš ponechat všechny Mandubie. Ještě než odejdu, bude v tomto smyslu připravena smlouva, o jejíž podpis budeš požádán. Pokud dodržíš to, co v ní bude uvedeno, nebudou podniknuty žádné další odvetné kroky. Můžeš teď vzít pár svých mužů a poohlédnout se v táboře rozpadnuvší se posilové armády po všem, co by pomohlo nasytit tvůj lid. Kořist a jídlo, které jsem potřeboval, jsme si už vzali, ale další potraviny tam ještě zbývají. Ti muži, kteří náleží k Arvernům nebo Biturigům, mohou odejít do své domoviny. Biturgo, ty jsi mým zajatcem.“

Daderax pokročil kupředu a poklekl před Vercingetorigem na levé koleno; pak objal Biturga a políbil ho podle galského zvyku na rty, obrátil se a vydal se ke svým mužům shromážděným za příkopem.

„Co se stane s Biturgem a se mnou?“ otázal se Vercingetorix.

„Zítra nastoupíte cestu do Itálie,“ řekl Caesar. „Tam vyčkáte až do doby, kdy já oslavím svůj triumf.“

„Za kterého my všichni zemřeme.“

„Ne, nic takového u nás není zvykem. *Ty* ano, Vercingetorigu, ty zemřeš. Biturgo nikoli. Nezemře Verkassivellaunus ani Eporedorix. Kotus možná ano. Gutruatus určitě; ten povraždil římské občany, stejně tak jako Kotus. Litavikkus zcela určitě.“

„Pokud Gutruata nebo Litavikka dopadneš.“

„To je pravda. Všichni budete kráčet v mém triumfálním průvodu, avšak smrt čeká jen krále a vrahy. Ostatní pak budou posláni domů.“

Vercingetorix se usmál, tvář bledou, velké tmavomodré oči plné smutku. „Doufám, že do tvého triumfu neuplyne příliš dlouhá doba. Mým kostem žaláře nesvědčí.“

„Žaláře?“ Caesar stanul a zahleděl se na něho. „V Římě žádné žaláře nemáme, Vercingetorigu. Je tam jedno rozpadlé staré vězení v opuštěném lomu, Lautumiae, kam zavíráme lidi na den nebo dva, ale není tam nic, co by jim bránilo odejít, pokud je neukoveme řetězy, což se děje velice zřídka.“ Zachmuřil se. „Muž, kterého jsme tam naposledy uvěznili v okovech, byl v noci zavražděn.“

„Donašeč Vettius, v době tvého konsulátu,“ řekl zajatý král okamžitě.

„Výborně! Ne, ty budeš bydlet v dokonalém pohodlí v některém z opevněných měst, jako jsou Corfinium, Asculum Picentum, Praeneste, Norba. Je jich spousta. V žádném nebudou ubytováni dva z vás současně. K procházkám budeš mít k dispozici pěknou zahradu a budeš mít povoleny i vyjížďky koňmo za ozbrojeného doprovodu.“

„Takže s námi budete zacházet jako se vzácnými hosty, abyste nás posléze mohli zardousit.“

„Smyslem celého triumfálního pochodu," řekl Caesar, „je předvést občanům Říma, jak mocná je jeho armáda a muži, kteří jeho armádě velí. Ukazovat jim snad nějaké vyhladovělé, zmlácené, špinavé a odpudivé zajatce, kteří se sotva vlečou v řetězech – to je přímo otřesná představa! Zmařilo by to sám smysl triumfu. Budeš v průvodu kráčet oděn co nejnádherněji, budeš vyhlížet jako král každým coulem a jako vůdce velikého národa, jenž nás téměř porazil. Tvé zdraví a spokojenost, Vercingetorigu, pro mne proto mají svrchovanou důležitost. Státní pokladna pořídí soupis všech tvých šperků – včetně té tvé koruny – a odebere ti je, avšak navrátí ti je, než nastoupíš cestu v mém triumfálním průvodu. Před výstupem průvodu z Fora Romana na Kapitol tě pak odvedou stranou a doprovodí tě do jediného skutečného žaláře, který v Římě existuje, do Tulliana. Což je nevelká stavba užívaná toliko k provádění poprav, nikoli ke střežení vězňů. Pošlu do Gergovie pro veškeré tvé šatstvo a pro všechno další, co by sis rád vzal s sebou."

„Včetně mé manželky?"

„Samozřejmě, pokud si to budeš přát. Žen bude v Římě dostatek, ale pokud chceš svou ženu, máš ji mít."

„Rád bych u sebe měl svou manželku. A své nejmladší dítě."

„To je také samozřejmé. Je to chlapec, nebo děvčátko?"

„Chlapec. Celtillus."

„Bude ovšem vychováván v Itálii, to si, doufám, uvědomuješ."

„Ano." Vercingetorix si navlhčil rty. „Odejít mám už zítra? Není to až příliš brzy?"

„Je to brzy, ale je to tak moudřejší. Nikdo alespoň nebude mít čas zorganizovat tvou záchranu. Jakmile budeš v Itálii, nepřijde už žádný pokus o záchranu naprosto v úvahu. Stejně jako útěk. Není třeba tě zavírat do žádného vězení, Vercingetorigu. Tvůj cizokrajný vzhled a tvé jazykové obtíže zaručují neporušitelnost tvé vazby."

„Mohl bych se naučit latinsky a uprchnout v přestrojení."

Caesar se rozesmál. „To bys sice mohl. Ale nespoléhej na to. My uděláme to, že na té nádherné zlaté *torquis*, co nosíš na krku, svaříme oba konce dohromady. Nebude to sice vězeňský kruh toho druhu, jaký se užívá na Východě, ale označí tě spolehlivěji, než by to dokázal jakýkoli železný límec."

* * *

Trebonius, Decimus Brutus a Marcus Antonius šli o pár kroků za nimi; tažení je sblížilo, navzdory zjevným rozdílům v jejich povahách. Antonius a Decimus Brutus se znali ještě z Clodiova kroužku, Trebonius byl o málo starší a mnohem méně urozený. Pro Trebonia znamenali ti dva cosi jako závan čerstvého větříku, neboť trávil s Caesarem v poli už dlouhou dobu a všichni ti starší legáti mu začínali svými postoji i vzhledem připadat jako úplní dědci. Ve srovnání s nimi působili Antonius a Decimus Brutus jako půvabní rošťáčci.

„Pro Caesara to byl velký den," řekl Decimus Brutus.

„Den přímo monumentální," řekl suše Trebonius. „A myslím to naprosto doslova. Celou tuhle scénu bude muset zpodobnit jako monument, sousoší na alegorickém voze ve svém triumfálním průvodě."

„Och, on je jedinečný!" rozesmál se Antonius. „Viděli jste už někoho, kdo by se dokázal chovat takhle *královsky?* On to podle mého má prostě v krvi. Před Julii Caesary vyhlížejí i egyptští Ptolemaiové jako vandráci."

„Přál bych si," říkal zamyšleně Decimus Brutus, „aby takovýhle den jednou potkal i mne, ale k takovému něčemu, to se ví, nikdy nedojde. Nestane se to žádnému z nás."

„Nevidím důvod, proč by se to nemohlo stát," řekl Antonius popuzeně; nebyl rád, když mu někdo kalil jeho sny o budoucí slávě.

„Víš, na tebe je sice už po celá léta radost se podívat, Antonie, jenomže ty jsi gladiátor, a ne *říjnový kůň*," řekl Decimus Brutus. „Uvažuj přece, chlape, mysli trochu! Žádný druhý takový jako on prostě není. Nebyl a nikdy nebude."

„Nu, neřekl bych zrovna, že třeba Marius anebo Sulla se váleli za pecí," řekl Antonius.

„Marius byl obyčejný *homo novus*, tomu chyběla krev. Sulla měl krev dobrou, ale nebyl zase normální. Myslím ve všech směrech normální. Pil, liboval si v chlapečcích a musel se teprve učit, jak se velí vojskům, protože tohle on prostě v krvi neměl. Kdežto na Caesarovi nenajdeš jedinou chybičku. Žádnou štěrbinu v pancíři, do které bys mohl zasunout tenkou dýku a pláty jeden po druhém takříkajíc vypáčit. Nikdy se nenapije vína, takže mu nikdy také neujede jazyk. Když on prohlásí, že provede něco, co naprosto přesahuje všechny představy, ty víš, že v jeho případě není nic vyloučeno.

Tys o něm jednou řekl, že je jedinečný, Antonie, a měl jsi plnou pravdu. Neodvolávej to jen kvůli svým snům, že ho jednoho dne předstihneš – to prostě nepřipadá v úvahu. Nikdo z nás ho předstihnout nedokáže. Tak nač se vyčerpávat marnými pokusy? I když ponecháš stranou jeho genialitu, pořád ještě by ses musel vypořádat s něčím, nad čím mně osobně dodnes zůstává rozum stát – s tou nesmírnou láskou mezi ním a jeho vojáky. V tom ho nedohoníme, i kdybychom se o to snažili tisíc let. A ty taky ne, Antonie, takže raději koukej zavřít pěkně klapačku. Něco z tohohle ty v sobě sice máš, ale zdaleka to není totéž. On to s nimi umí, a dnešek je toho důkazem!" končil Decimus Brutus stroze.

„V Římě to příznivý ohlas určitě nevyvolá," řekl Trebonius. „Vždyť on právě zastínil Pompeia Magna! Troufám si předpovědět, že tomu našemu konsulovi bez kolegy se to nebude ani trochu zamlouvat."

„Že zastínil Pompeia?" otázal se Antonius. „Dneškem? To bych zrovna netvrdil, Trebonie. Galie je sice pořádné sousto, ale Pompeius dobyl Východ. Má mezi svými klienty i nejednoho krále."

„To sice má. Ale uvažuj, Antonie, *přemýšlej*! Snad půlka Říma je přesvědčena, že to nejtěžší na Východě musel oddřít Lucullus, a že si tam pak Pompeius udělal pouhý výlet, poté co už to hlavní bylo všechno uděláno, a navrch že sklidil veškerou slávu. To o Caesarovi v Galii nemůže říct nikdo. A čemu uvěří Řím spíše: že padl Tigranés na zem před Pompeiem, anebo že se Vercingetorix musel posadit do prachu Caesarovi u nohou? Už teď asi někde sedí Quintus Cicero a osobně vypisuje zrovna *tuhletu* scénu svému velkému bratrovi Markovi Tulliovi – zatímco se svědectvími o Pompeiových úspěších je to všelijaké. Kdo vůbec kráčel v Pompeiově triumfálním průvodě? Žádný takový Vercingetorix v něm určitě nebyl."

„Máš pravdu, Trebonie," řekl Decimus Brutus. „Dnešek se zasloužil o to, že se Caesar stane *Prvním mužem Říma*."

„To *optimáti* prostě nepřipustí," řekl Antonius žárlivě.

„Já doufám, že mají dostatek rozumu, aby se s tím smířili," řekl Trebonius. Pohlédl na Decima Bruta. „Všiml sis také té změny, Decime? On je nejen čím dál tím královštější, ale také čím dál tím autokratičtější. A *dignitas* se pro něho stala přímo posedlostí! Jemu jde o jeho podíl na věci cti a důstojnosti víc než komukoli jinému, o kom jsem kdy četl v dějepisných knihách. Víc než Scipionovi Africanovi, dokonce i víc

než Scipionovi Aemilianovi. Podle mne není nic, co by Caesar na obranu své *dignitas* nebyl připraven udělat. Hrozím se představy, že by se *boni* něco proti jeho cti a důstojnosti pokusili provést! Je to smečka samolibých pitomců, sbor všelijakých ’vojevůdců‘ z lehátek – čtou si jeho depeše á pohrdavě se přitom nad nimi pošklebují, připadají jim přizdobené. Nu, do jisté míry on je skutečně píše zdobně. Ovšem s výjimkou toho jediného, na čem skutečně záleží – záznamů o svých vítězstvích. My dva jsme si s ním přece užili dobrého i zlého, Decime. *Boni* nemají ani zdání o tom, co my o něm tak dobře víme. Jak se Caesar jednou rozběsní, nic a nikdo ho nezastaví. Je obdařen až neuvěřitelnou vůlí. A pokud se *boni* odváží jeho *dignitas* snížit, je schopen navršit třeba Pelion na Ossu, aby jim v tom zabránil.“

„Čekají nás starosti,“ zamračil se Decimus Brutus.

„Myslíte,“ zeptal se Antonius žalostivě, „že by nám alespoň dnes náš starý nedopřál džbánek vína nebo dva?“

Proměnu v Litavikkově postoji měl na svědomí Kathbad. Do Karnuta, na soustředění všech bojovníků, se Litavikkus ubíral přesvědčen, že zvolil správnou strategii: napomoci Vercingetorigovi vyhnat Římany z Galie a poté se prodrat na trůn místo něho. Aeduj že by se měl sklonit a plazit před nějakým Arvernem? Před buranem kdovíodkud z hor, jenž nehovoří latinsky ani řecky a gramotnost předstírá tak, že namaluje svou značku na doklad, který stejně nedokáže přečíst? A jenž by se musel ve všech státních záležitostech spoléhat jen a jen na druidy? To by byl věru pěkný král Galie!

Odvedl nicméně své Aeduy na soustředění a tam zastihl Kota, Eporedoriga a Viridomara spolu s hrstkou dalších aedujských jezdců. Kmeny se sice jeden po druhém postupně dostavovaly, avšak velice, velice pomalu; i poté, co se pokřikem rozšířila zpráva, že Vercingetorix je v Alesii obležen, nástup do zbraně vázl. Gutruatus a Kathbad dělali, co mohli, aby odvody urychlili, mnozí se však neukázali vůbec, nedorazil Kommius se svými Belgy, chyběl ten a onen…

S Ambarry se dostavil i Surus.

Byl to jeden z nejpřednějších aedujských šlechticů (Ambarrové náleželi k Aeduům) a byl také jediný, koho měl Litavikkus po svém příchodu vůbec chuť vyhledat a pozdravit; Kotus měl plno práce s přesvědčováním Eporedoriga a Viridomara, kteří se stále ještě nepřestávali třást strachy při pomyšlení na římskou odplatu v případě, že by povstání nedopadlo podle očekávání.

„Pověz mi, Sure, co se má muž Kotova významu co starat, kterak napřímit páteř chlapa tak křivého, jako je Viridomarus? *Caesarův zaprodanec*!“

Procházeli se mezi stromy Karnuta, v bezpečné vzdálenosti od bezlesé planiny, kam se stahovali účastníci vojenského shromáždění.

„Kotus udělá cokoli, jen když tím podráždí Konviktolava.“

„Ten si ovšem sám zůstal pěkně doma, v závětří, jak je vidět!“ řekl opovržlivě Litavikkus.

„Konviktolavus prohlásil, že musí střežit naše území, jelikož je z nás nejstarší,“ řekl Surus.

„Mnoho lidí by asi řeklo, že starý už je až příliš. Což platí i o Kotovi.“

„Doslechl jsem se – těsně předtím, než jsem odešel z Cabillona – že ta armáda, kterou jsme měli za úkol vyslat k podrobení Allobrogů, ničeho nedosáhla.“

Litavikkus sebou trhl. „A můj bratr?“

„Pokud víme, vyvázl Valetiakus bez jediného šrámu, stejně tak jeho armáda. Allobrogové se rozhodli nepouštět se do velkých bitev v poli; chrání prostě své hranice, a to římským způsobem.“ Surus si uhlazoval bujný plavý knír, odkašlal si. „Nemáme nejmenší důvod se radovat z toho, jak se teď situace vyvíjí, Litavikku,“ řekl po chvíli.

„Jak to?“

„Souhlasím sice, že nadešel čas, aby se Aeduové v tom dění stali něčím víc než jen římskými loutkami, jinak bych tu ani nebyl – a ty ostatně také asi ne. Jak ale můžeme uvěřit v takový způsob sjednocení, který nám předestírá náš nový král Vercingetorix, když se navzájem v tolika směrech lišíme? Nejsme přece všichni stejní! Kterýpak Kelt si před Belgy neuplivne? Jak by si mohli troufnout třeba ti Kelti z Aquitanie, ti snědí skřečci, postavit se vedle Aedua? Myslím si, že sjednotit zemi je docela dobrý nápad, to ano, ovšem jedině na správných základech. Všichni jsme sice Galové, ale někteří z nás jsou *lepší* Galové. Nebo si snad kdovíjaký člunař z Parisiů může troufnout rovnat se aedujskému jezdci?“

„Ne, to nemůže,“ řekl Litavikkus. „Proto tu také nepovládne král Vercingetorix, ale král Litavikkus.“

„Ach, už ti rozumím!“ zazubil se Surus. Pak ale úsměv na jeho rtech pohasl. „Mám zlé tušení, pokud jde o Alesii. Po všech Vercingetorigových řečech, že už se nikdo z nás nesmí nechat oblehnout v žádné z našich pevností, je to nakonec on sám, kdo byl teď skřípnut v Alesii. Vercingetorix není ten pravý, kdo by měl být králem, Litavikku.“

„Ano, Suro, to já dobře vím.“

„Jenomže Aeduové už se k povstání přidali, couvnout se nedá. Caesar ví, že jsme přešli na Vercingetorigovu stranu. Nedá se sice vůbec předpokládat, že by měl Caesar vyhlídky porazit nás, až přitrhneme Alesii na pomoc. Přesto mám ale neblahou předtuchu! Co když jsme sebe i náš národ vydali v šanc nadarmo?“

Litavikkus se zachvěl. „My to nemůžeme nechat být jen tak, Sure, *nesmíme* prostě! Já sám už jsem ocejchován. Pro mne tu je jediné východisko – jakmile bude Caesar poražen, prosadit se jako král namísto Vercingetotiga. Jestliže budou při odvodech na shromáždění naplněny očekávané počty, bude nás k Alesii pochodovat přes tři sta tisíc. Můžeme považovat za jisté, že Vercingetorix zvítězí – lépe řečeno, že Vercingetorix bude z Alesie vyproštěn se zdravou kůží a s nedotčeným královstvím. Už to samo o sobě je ostudné, už to mi poskytuje veškeré důvody, abych popřel jeho právo na trůn. Uvažujme tedy o jediném: jak toho ničemného negramotného Arverna sesadit!“

„Ano, to budeme muset promyslet,“ řekl nepříliš přesvědčený Surus.

Kráčeli dál mlčky, kroky jejich nohou v měkkých jezdeckých botách nebylo na hustém mechovém koberci, jímž byla zarostlá stará dlážděná pěšina k Dagdovu háji, téměř slyšet. Mezi kmeny probleskovaly protáhlé tváře dřevěných božstev, groteskně dřepících, s penisy sahajícími až na zem.

Hlas, který se náhle ozval, jako kdyby vycházel přímo z obrovitého dubu před nimi, tak starobylého a úctyhodného, že i stezka vybudovaná až v době, kdy už to byl vzrostlý strom, se před ním rozdělovala a z obou stran ho obcházela. Hovořil sám Kathbad.

„Až u Alesie zvítězíme, nebude Vercingetorix stejně schopen udržet si vládu,“ říkal Kathbad.

V odpověď zazněla Gutruatova slova. „To je mi už delší dobu zřejmé, Kathbade.“

Litavikkus položil Surovi ruku na rameno, zastavil ho. Oba Aeduové znehybněli za kmenem dubu a naslouchali.

„Je ještě mladý a zbrklý, ale už teď se u něho zřetelně začínají projevovat sklony k naprosté samovládě. Mám obavu, že jen co se mu povede uchopit tu korunu pevně oběma rukama, přestane se ohlížet na názory druidů, a to nesmíme připustit. Jediní, kdo sjednocené Galii dokáží vládnout, jsou druidové. Oni přece vlastní veškeré znalosti. Druidové vytvářejí zákony, oni také dohlížejí na jejich dodržování, oni konají i soudy. Nepřestávám na tohle myslet už od chvíle, kdy jsem thény přiměl, aby ho provolali králem Galie. Byl to sice správný počáteční krok, avšak král Galie nechť zůstane velitelem v čele armády. Ať se nestane autokratem, jenž by na sebe postupně strhl veškerou moc v zemi. A k tomu, obávám se, by po Alesii mohlo snadno dojít, Gutruate."

„On ovšem není Karnut, Kathbade."

„Začne to tím, že si do rady druidů povolá arvernské druidy. Moc karnutských druidů bude postupně upadat."

„A nás Karnuty pak budou ve všech směrech ovládat Arvernové," řekl Gutruatus.

„Což nesmíme dopustit."

„Souhlasím s tebou. Král Galie nesmí být ničím víc než velitelem vojska, ať si honosným. A měl by to být Karnut."

„Litavikkus se ovšem domnívá, že králem Galie by se měl stát Aeduj," poznamenal suše Kathbad.

Gutruatus si pohrdavě odfrkl. „Litavikkus! Litavikkus! Ten není nic jiného než had. Rozčísni vysokou trávu, a tam ho najdeš. Jednou mu budu muset takhle rozčísnout pěšinku ve vlasech, jenomže mečem."

„Ale až nadejde čas, Gutruate! Vyčkej času. Všechno pěkně po řadě. První věc je porazit Řím. Druhý v pořadí bude Vercingetorix, který se z Alesie vynoří jako hrdina. Bude proto muset zemřít smrtí hrdinů, takovou smrtí, o jaké žádný Arvern – ani žádný Aeduj! – nebude moci říct, že ho stihla z rukou Gala. Jsme teď na přelomu *beltinu* a *lugnasadu.* Do *samhainu* zbývá ještě dost času. Takže – v *samhainu.* Snad se nám podaří najít pro nového krále Galů nějakou úlohu, kterou by mohl sehrát na počátku *tmavých měsíců,* kdy už je veškerá úroda svezena a lidé se scházejí, aby společně přestáli *chaos duchů* a vyžádali si požehnání pro setbu příštího roku. Ano, tady v Karnutu, během *samhainu…* Snad pak nový král Galie zmizí v ohnivé mlze, anebo bude spatřen, jak pluje po Ligeru na západ ve velké lodi tažené labutěmi. Vercingetorix ať si dál zůstane hrdinou, jen proměněným v pouhý mýtus."

„Rád ti v tom budu nápomocen," řekl Gutruatus.

„Nepochybuji o tom," řekl Kathbad. „Děkuji ti, Gutruate."

„Budeš zkoumat znamení?"

„Dvakrát. Jednou pro velké shromáždění, ale jednou také sám pro sebe. Dnešní zkoumání vykonám pro sebe, ale můžeš mě k němu doprovodit," řekl Kathbad a jeho hlas se počal ztrácet v dáli.

Oba Aeduové zůstali ještě nějaký čas skryti za kmenem dubu, nespouštěli oči jeden z druhého; poté Litavikkus pokývl a vydali se vpřed, nikoli však po stezce. Zvolna se kradli mezi duby, až se před nimi posléze otevřela čarovná mýtina Dagdova posvátného háje. Jeho průčelí tvořily navršené balvany pokryté bujně zeleným mechem, odkud prýštil pramen a nepřetržitým proudem čeřil hladinu hluboké tůně. Božstvo Taranis se zhlédlo v ohni. Esus miloval vzduch. Dagda si oblíbil vodu. Země náležela bohyni Daně, Velké matce. Oheň a vzduch se nemísí se zemí, a tak se Dana provdala za vodstvo, za Dagdu.

Dnešní obřad se však neměl konat utopením; Kathbad se nechystal usmiřovat božstva, jeho cílem byla věštba. Obnažená oběť, germánský otrok zakoupený zvlášť pro tento účel, už ležel tváří dolů a nijak nespoután na oltáři, prosté kamenné desce. V prastarém rituálu, notovány Kathbadovým jasným tenorem, zazněly překrásné modlitby. U oběti, silně omámené, nevzbudily žádnou odezvu; jakékoli pohyby obětovaného měly vyplynout toliko z aktu samého, neměl je podnítit strach ani bolest. Gutruatus poodstoupil a poklekl, zatímco Kathbad uchopil velice dlouhý dvousečný meč. Bylo zřejmě, že je mu těžký, avšak rozkročil se doširoka a s nesmírným úsilím meč napřáhl vysoko nad hlavu. Sekl jím přesně pod lopatky oběti a přeťal páteř tak čistě, že už v příštím okamžiku čepel opět opustila tělo a meč spočinul hrotem na zemi.

Oběť sebou zaškubala; Kathbad, jehož bílá říza zůstala bez poskvrny, se tyčil nad obětí a pozoroval každé její trhnutí, každý stah a záchvěv, sledoval jejich směr, zkoumal, které části těla se jich účastní, všímal si křečovitého potrhávání hlavy, paží, ramen i nohou, zkrucujících se prstů na rukou i na nohou, dohasínajících záškubů hýždí. Trvalo to drahný čas, avšak Kathbad strnule stál, jen jeho rty sebou pohybovaly a nehlasně formovaly neslyšitelná slova pokaždé, když v pohybech obětovaného došlo k přeryvu. Když skončily nadobro, povzdychl, znaveně se ohlédl po Gutruatovi. Zpoza stromů vyšli dva nižší kněží a zamířili k oltáři, aby ho očistili a oběť odklidili. Gutruatus se zvedl na nohy.

„Nu?“ otázal se Gutruatus dychtivě.

„Projev nebyl dost zřetelný… pohyby byly velmi bizarní, jejich sled zcela nezvyklý.“

„Zvěděl jsi něco?“

„Jen málo. Když jsem se otázal, zda Vercingetorix zemře, následovalo šest stejných potrhnutí hlavou. Vykládám si to jako šest roků. Avšak když jsem se zeptal, zda bude Caesar poražen, chyběl jakýkoli pohyb vůbec – jak jen si mám vyložit tohle? Otázal jsem se pak, zda se Litavikkus stane králem, a odpověď byla, že nikoli. Ta byla jasná, velice jasná. Optal jsem se, zda budeš králem ty, a odpověď byla záporná. Jeho nohy přitom jako by tančily; velice brzy zemřeš. A dál už jsem neviděl, nedokázal jsem… neviděl jsem…“

Kathbad se zhroutil do náruče zbledlého Gutruata, jenž ho až do této chvíle sledoval a celý se třásl.

Oba Aeduové se odkradli pryč.

Litavikkus si stíral pot z čela, jeho svět se ocitl v troskách. „Králem Galie se stát nemám,“ šeptal.

Surus si chvějícíma se rukama zakryl oči. „Ani Gutruatus jím nebude. A má už brzy zemřít, ale o tobě Kathbad nic podobného neřekl.“

„Otázku o Caesarově porážce vysvětlit dokážu, Sure. Naprosto nic se nepohnulo. To znamená, že Caesar zvítězí, že se v Galii pranic nezmění. Kathbad to ví, jen to nedokázal Gutruatovi povědět. Kdyby mu to prozradil, co by pak řekl celému našemu shromáždění?“

„A oněch šest let pro Vercingetoriga?“

„To nevím!“ vykřikl Litavikkus. „Zvítězí-li Caesar, nedočká se Vercingetorix svobody. Bude kráčet v Caesarově triumfálním průvodu a pak bude zardoušen.“ Polkl vzlyk, který se mu dral z hrdla. „Stále tomu nechci uvěřit, ale nic jiného mi nezbývá. Caesar zvítězí a já se nikdy nestanu králem Galie.“

Kráčeli podél potůčku, který vytékal z Dagdovy tůně, proplétali se mezi dřevěnými hlavami božstev rozmístěnými po jeho břehu. Zlaté šípy světla dohasínajícího slunka si

pohrávaly se smítečky nesoucími se ovzduším a s plachtícími zářivými seménky, pronikaly skulinami mezi věkovitými kmeny, v zeleni probouzely ještě smaragdovější tóny a zlatily hněď, kde na ni jen dopadly.

„Co hodláš teď udělat?“ otázal se Surus, když vyšli z lesa a uviděli narůstající davy bojovníků dostavujících se k nástupu, tábory mužů a koně kolem nich, kam až oko dohlédlo.

„Vypadnout odsud,“ řekl Litavikkus a otíral si slzy.

„Půjdu s tebou.“

„To od tebe nežádám, Sure. Zachraň, co dokážeš. Caesar bude Aeduy potřebovat, aby nějak ošetřil ty rány, které Galie utrpěla; nebudeme trestáni stejným způsobem, jako trpěli Belgové anebo keltští Armorici ze západu.“

„Ne, jen ať si tenhle osud protrpí Konviktolavus! Já se vydám k Treverům.“

„Pokud tedy vezmeš zavděk mou společností, je mi lhostejné, kam nás cesta povede.“

*** * ***

Treverové byli usoužení, ale nepokoření.

„Ten odporný Labienus nám pobil tolik bojovníků, že jsme vůbec nedali dohromady oddíl, který by se mohl vydat na pomoc Alesii,“ říkal Cingetorix, jenž kmeni stále ještě vládl.

„Pokus o záchranu Alesie nemá vyhlídky na úspěch,“ řekl Surus.

„Vůbec mě nenapadlo, že by Alesia měla nějakou naději. Těch řečiček o sjednocené Galii! Jako kdybychom byli jeden jako druhý. Jenomže my stejní nejsme. Kdo si Vercingetorix vlastně myslí, že je? Cožpak se skutečně domnívá, že by se nějaký Arvern mohl prohlásit za krále Belgů? Že bychom se my Belgové podrobili Keltovi? My Treverové bychom byli pro Ambioriga.“

„A ne pro Kommia?“

„Ten se zaprodal Římanům. Jeho přivedla na naši stranu jen křivda, která postihla jeho osobně, a ne pohroma, která stihla Belgy,“ řekl pohrdavě Cingetorix.

Pokud se dala situace v tomto velkém a početném kmenovém společenství posuzovat podle stavu, v jakém se nacházelo Treves, natropil v něm Labienus vskutku spoušť. Třebaže oppidum samo nebylo budováno proto, aby se v něm bydlelo, vzkvétalo kolem něho dříve – a nebylo tomu tak dlouho – rušné městečko. Zůstalo v něm však jen pramálo obyvatel. Všichni bojovníci, které Cingetorix ještě dokázal shromáždit, odešli na sever od Treves střežit drahocenné koně před. nájezdy Ubiů sídlících na protějším břehu Rhenu.

Od chvíle, kdy Caesar posadil Germány na pořádné koně, stal se ubijský hlad po nich přímo nenasytným. Ubijský náčelník Ariminius naráz uzřel, jak se před jeho lidem otevírají zcela nové perspektivy, jak začne legiím dodávat veškeré pomocné jízdní sbory, které bude Řím potřebovat. Caesarova roztržka s Aeduy poskytla Germánům skvělý prostor, do něhož stačilo jen vklouznout a opanovat ho. Arminius nijak neotálel s vysláním požadovaných šestnácti set jezdců navíc a měl v úmyslu dodat další. Nabýt opravdového bohatství bylo pro pastevecký kmen bez jakýchkoli jiných zdrojů jen nesplnitelným snem. Avšak válka v sedle bylo řemeslo, jež Arminius dokonale ovládal. A pokud záleželo na něm, mohli by římští vojevůdci nad galskou kavalerií záhy ohrnovat nos. Nic jiného než Germáni jim nebude dost dobré.

A tak se šeré pusté prostory Arduennského lesa, často jen zakrslého vzrůstu, neúrodné a hodící se k pastvě a k obdělávání leda v říčních údolích, ozývaly halasem Treverů a Ubiů střetávajících se v bojích o vládu v nich.

„Já tenhle kraj přímo nenávidím," řekl Litavikkus po několika dnech.

„Mně příliš nevadí," řekl Surus.

„Přeji ti tu mnoho štěstí."

„I já tobě. Kam se vydáš?"

„Do Galatie."

Surus na něj hleděl s otevřenými ústy. „Do Galatie? To je přece na opačném konci světa!"

„Přesně tak. Ale Galatové jsou Galové a jezdí na dobrých koních. Deiotarus určitě hledá schopné velitele."

„Je to římský klientský král, Litavikku."

„Ano. Jenomže já nezůstanu Litavikkem. Stane se ze mě Kabachius z Volků Tektosagů. Pojedu navštívit své příbuzné v Galatii. Zalíbí se mi tam a požádám, abych se tam směl usadit."

„Kde seženeš správný šál?"

„V okolí Tolosy už se dávno přestaly šály nosit, Sure. Budu oděn jako Gal z Narbonské Galie."

*** * ***

Nejprve bylo třeba zajet na území vlastního kmene, na Litavikkovo sídlo v blízkosti Matiska. Veškerá země v Galii byla sice společná, oficiálně ji vlastnil celý kmen; ve skutečnosti ovšem o velké rozlohy půdy „pečovali" nejpřednější šlechtici. Tak jako i Litavikkus.

Projel podél Moselly a do zemí Sequanů, kteří se už odebrali na shromáždění v Karnutu. Jelikož ti Sequanové, kteří se do Karnuta nevydali, byli soustředěni poblíž Rhenu pro případ, že by se ho pokusili překročit suebští Germáni, nikdo ho nestavěl ani mu nebránil v cestě. Nezpytoval ho ani žádný thén, zvědavý na to, proč tento zatoulaný Aeduj putuje napříč územím svých nedávných nepřátel ve společnosti toliko jediného nákladního koně.

Zůstal tu však přece jen dostatek mužů, aby pokřikem sdělovali noviny. Když Litavikkus míjel sequanské oppidum Vesontio, uslyšel přes pole volání, že Caesar u Alesie zvítězil a Vercingetorix že se vzdal.

Kdybych byl nedávno tajně nevyslechl Kathbada a Gutruata, byl bych tam i já a velel bych Aeduům. I já bych teď patrně byl římským zajatcem. I já bych čekal, až budu odeslán do Říma, abych tam dožil do Caesarova triumfu. Jak tedy má ten galský král přečkat dalších šest let? Ať už bude ušetřen kdokoli další, Vercingetorix za triumfu nesporně zemře. Znamená to snad, že Caesar získá už třetí pětileté období jako správce Galie, a nebude tak moci svůj triumf oslavit ještě po šest dalších let? Jenomže to už je přece zbytečné! Žádné třetí období nemá zapotřebí. Skoncuje s námi nejpozději napřesrok. Ti, kdo zatím unikli, jeden po druhém podlehnou; nic už nemůže odvrátit Caesarovo naprosté vítězství. Přesto ale věřím tomu, že Kathbad věstil správně. Šest dalších let. *Proč*?

Jelikož jeho pozemky ležely východně a jižně od Matiska, vyhnul se Litavikkus obloukem i tomuto oppidu, třebaže náleželo Aeduům – a třebaže tam po dobu války

žila jeho manželka s dětmi. Bude líp je nevyhledávat. Oni tuhle dobu jistě nějak přečkají. Důležitější pro něho teď bylo, aby přežil on sám.

Ačkoli bylo jeho sídlo vybudováno ze dřeva, s Šindelovou střechou, byl to rozlehlý a pohodlný dům vystavěný v římském stylu, patrový, s velkou peristylovou zahradou uprostřed. Jeho nevolníci i otroci byli přešťastní, že ho vidí, a odpřisáhli, že se ani slovem nikomu nezmíní o jeho přítomnosti. Litavikkus zprvu zamýšlel zdržet se jen na tak dlouho, aby stačil vyprázdnit svou pokladnici. Avšak léto na poklidné a lenivé řece Araru bylo okouzlující – a nepřítel byl daleko. Caesar teď neměl žádný důvod podniknout jeden z těch svých bleskových pochodů zrovna tímhle směrem. Jak že to Caesar kdysi řekl? Že Arar plyne tak pomalu, jako by vlastně tekl zpátky? Jenomže tohle byl *domov*, a Litavikkus pojednou neměl vůbec naspěch ho opustit. Jeho lidé mu byli bezmezně oddáni, a nikdo jiný ho tu nespatřil. Jak sladké bylo prolenošit toto poslední léto ve své vlastní zemi! Říkají, že je Galatie nádherná – hornatá, rozlehlá, výtečná pro koně. Ale domov to není. Galatové hovoří řecky, pontsky a také galštinou, jakou nikde v Galii nebylo slyšet už dvě stě let. Nu, alespoň řecky se tam určitě domluví, třebaže se bude muset v řečtině ještě zdokonalit.

A pak, na začátku podzimu, právě když začal pomýšlet na odjezd a když nevolníci a otroci sváželi bohatou úrodu, dorazil jeho bratr Valetiakus v čele stočlenného jízdního oddílu složeného převážně z Litavikkových mužů.

Bratři se uvítali s láskou, jeden z druhého nespouštěli oči.

„Nemohu se tu zdržet," řekl Valetiakus. „Je to úžasné, že jsem tě tu našel! Přijel jsem se vlastně jen ujistit, jestli tvoji lidé řádně sklidili úrodu."

„Co se stalo s Allobrogy?" otázal se Litavikkus a naléval víno.

„Nic moc," ušklíbl se Valetiakus. „Vedli, a musím ocitovat Caesara, 'opatrné a účinné boje'."

„A Caesar?"

„Je v Bibracte."

„Ví o tom, že jsem tady?"

„Nikdo neví, kde jsi."

„Co má Caesar v úmyslu učinit s Aeduy?"

„Vyklouzneme z toho, podobně jako Arvernové, poměrně snadno. Máme vytvořit jádro nové, veskrze římské Galie. Nepřijdeme ani o náš status *spojence a přítele národa římského*. Pokud ovšem podepíšeme nesmírně dlouhou smlouvu s Římem a pokud do našeho senátu přijmeme spoustu Caesarových zaprodanců. Viridomarus dosáhl odpuštění, ty ale ne. Na tvou hlavu je dokonce vypsána odměna, z čehož usuzuji, že pokud bys byl lapen a pokud bys musel jít v Caesarově triumfálním průvodu, čekal by tě stejný osud jako Vercingetoriga a Kota. Biturgo a Eporedorix v něm půjdou také, ale ty poté pošlou domů."

„A co bude s tebou, Valetiaku?"

„Bylo mi dovoleno ponechat si své pozemky, ale nesmím se už nikdy stát starším v radě ani vergobretem," řekl Valetiakus trpce.

Oba bratři byli urostlí a pohlední muži, praví Galové, zlatovlasí a modroocí. Svaly na Litavikkových osmahlých pažích se napjaly, až se mu zlaté náramky zaryly do kůže.

„Při Dagdovi a Daně, kéž by byla nějaká příležitost se pomstít!" Litavikkus zaskřípěl zuby.

„Možná že se taková příležitost právě naskytla," usmál se zlehka Valetiakus.

„Kde? A *jaká*?"

„Nedaleko odsud jsem se střetl se skupinou putující do Bibracte, aby se tam připojila k Caesarovi. On tam totiž zamýšlí přezimovat. Tri nákladní vozy, k tomu pohodlný kočár a urozená paní na bujném bělouši. Všichni vyhlíželi velice římsky. Až na tu ženu, která na koni seděla rozkročmo. A v kočáru se vezl spolu se svou chůvou malý chlapec – velice podobný Caesarovi. Musím ti k tomu ještě něco říkat?“

Litavikkus zvolna zavrtěl hlavou. „Ne, nemusíš,“ řekl a zasyčel. „Ta Caesarova ženská! Ta, co patřívala Dumnorigovi.“

„Jak on jí to říká?“ otázal se Valetiakus.

„Rhiannon.“

„Správně. Vercingetorigova přímá sestřenice. Rhiannon, *zhrzená manželka.* Taková nestydatost! Zhrzený byl spíš Dumnorix, její někdejší manžel.“

„Cos udělal, Valetiaku?“

„Zajal jsem ji.“ Valetiakus pokrčil rameny. „A proč ne? Stejně se mi v kmeni nedostane postavení, které mi po právu náleží, takže co víc bych mohl ještě ztratit?“

„Všechno,“ odpověděl úsečně Litavikkus, vstal a objal bratra kolem ramen. „Já tu setrvat nemohu, za mou hlavu byla vypsána odměna. Ale ty zůstat *musíš!* Někdo se tu bude muset starat o mou rodinu. Nespěchej, buď trpělivý. Caesar odejde, přijdou jiní správci. Ty zaujmeš znovu své místo v senátě a v radách. Nech mi tu Caesarovu ženskou tady. Skrze *ni* se mu pomstím.“

„A ten chlapec?“

Litavikkus zadal ruce v pěst a škodolibě jimi zahrozil. „Ten bude jediný, kdo odtud vyvázne živý, protože ty teď odjedeš a vezmeš ho s sebou. Vyhledáš nějakého svého nevolníka v té nejzapadlejší samotě a dítě mu předáš. A jestli pak kluk bude něco vykládat o otci a matce, kdo mu uvěří? Ať je Caesarův syn vychován jako aedujský nevolník, odsouzený prožít všechna svá léta v poddanství jako nejposlednější rab.“

Došli ke dveřím, tam se objali a políbili. Venku na dvoře se k sobě choulili zajatci, vyplašenýma očima se rozhlíželi kolem sebe. Jen Rhiannon hrdě stála, třebaže měla ruce spoutány za zády a také nohy svázány na půlkrok. Chlapec, teď už pětiletý, se držel chůviny sukně, na tvářičkách rozmazané slzy. Když se Valetiakus vyhoupl do sedla, Litavikkus dítě zvedl a podal ho bratrovi, který ho posadil před sebe koni na krk. Chlapec byl příliš ušlý a příliš vyděšený, než aby se vzpouzel; hlavička mu klesala únavou, opřel se nazad o Valetiaka a znaveně zavřel oči.

Rhiannon se pokusila za ním rozběhnout a naráz padla. „Orgetorigu! Orgetorigu!“ zakřičela.

Ale Valetiakus a jeho muži už byli pryč a s nimi i Caesarův syn.

Z domu se Litavikkus vrátil s mečem v ruce a postupně pozabíjel všechno římské služebnictvo včetně chůvy, zatímco Rhiannon se schoulila do klubíčka a nepřestávala volat svého synka.

Když bylo krveprolití u konce, přistoupil k ní, hrábl rukou do ohnivé řeky její kštice a trhnutím ji zvedl. „Tak pojď, má milá,“ říkal s úsměvem. „Pro tebe mám nachystanou docela jinou lahůdku.“

Dostrkal ji do domu, do velké místnosti, kde jídával pán domu a kde všichni sedávali u jeho stolu. Tam ji pustil na zem a zahleděl se na okamžik na dřevěné trámy nesoucí nízký strop. Pak pokývl hlavou a vyšel ven.

Když se vrátil, přivedl si s sebou dva ze svých otroků, kteří byli dosud vyděšeni z masakru na dvoře, avšak snad právě proto poslušnost sama.

„Tohle pro mne vykonáte, a oba budete svobodní muži,“ řekl Litavikkus. Tleskl, do síně se bázlivě vplížila otrokyně. „Jdi a najdi mi nějaký hřeben, děvečko,“ řekl jí.

Jeden z otroků držel hák, na jaký se věšeli kanci ke kuchání a k vyvrhování, zatímco druhý se s nebozezem v ruce pustil do práce na jednom z trámů. Děvče doneslo hřeben.

„Tak se posaď, milá moje," řekl Litavikkus, zvedl Rhiannon a smýkl s ní na židli. Cloumal uzlem vlasů, dokud se copy neuvolnily a nesplynuly posléze volnými proudy až na podlahu; poté je začal rozčesávat. Zvolna a pečlivě, přesto však hřebenem surově škubl, kdykoli byl pramen zacuchán. Rhiannon jako by nevnímala bolest. Nemhouřila oči, netrhla sebou, všechna vášeň a síla, kterou u ní Caesar tak obdivoval, jako by ji opustily.

„Orgetorigu, Orgetorigu," říkala jen co chvíli.

„Ty máš ty vlásky ale čisťounké, má milá, a jsou doopravdy nádherné," říkal Litavikkus a nepřestával je česat. „Tos chtěla Caesara v Bibracte překvapit, že ses vydala na cestu jen tak, bez doprovodu římských vojáků? Nu ovšem, žes mu chtěla připravit překvapení! A také se ti to splní, jenomže radostné pro něho věru nebude."

Konečně byl hotov. Stejně tak i oba otroci. Kančí hák visel z trámu, jeho spodní oblouk čněl dobrých sedm stop nad kamennou dlažbou.

„Pomoz mi, děvečko," nařídil otrokyni. „Potřebuji jí vlasy znovu zaplést. Ukaž mi jak."

Byl to však úkol pro oba dva. Jakmile Litavikkus pochopil, jak se tři prameny překládají přes sebe a pod sebou, Šla mu práce docela od ruky; na otrokyni zbývalo držet prameny pod kmitajícími Litavikkovými prsty volně od sebe. Byli hotovi. V úrovni Rhiannoniny dlouhé bílé šíje byl cop silný jako Litavikkova paže, pak se postupně zužoval, až konečně o pět stop níže se z něho stával pouhý myší ocásek, jenž se okamžitě začal opět sám od sebe rozplétat.

„Postav se," poručil jí a donutil ji vstát. „Teď mi pojďte pomoct," obrátil se na oba otroky. Jako sochař ve své dílně začal Rhiannon natáčet do náležité pozice, přímo pod hák. Pak uchopil její cop a dvakrát jí ho ovinul kolem krku. „A ještě nám ho spousta zbývá!" zvolal Litavikkus a vystoupil na židli. „Zvedněte ji."

Jeden z otroků sevřel Rhiannon pažemi kolem boků a zdvihl ji ze země. Litavikkus navlékl cop na hák, nedokázal ho tam však uvázat; pletenec byl nejen příliš silný, ale také velice hladký, takže prokluzoval. Rhiannon spočinula nohama opět na zemi a otrok od ní odstoupil. Konečně se jim podařilo upevnit cop pomocí dalšího háku a navíc ho přibili k trámu; Rhiannon tak v objetí otroka podruhé opustila podlahu.

„Pouštěj ji, ale velice opatrně!" napomenul Litavikkus otroka. „Och, co nejšetrněji! Nehodláme jí přece zlomit vaz, tím bychom všechno jen pokazili! *Šetrně*!"

Nezazmítala sebou, třebaže to trvalo dlouhou, velice dlouhou dobu. Oči doširoka otevřené a nevidoucí upírala na protější stěnu, a právě proto, že sebou ani neškubla, toliko se zvolna proměňovala barva její pleti, smetanový úběl šedl a modral, jazyk však zůstal v ústech, jen slepé oči jí začaly vystupovat z důlků. Tu a tam se pohnuly její rty, nehlasně vytvářely jediné jméno: „Orgetorigu!"

Vlasy se protáhly. Nejprve se dotkla podlahy prsty a pak celými chodidly. Nechali ji padnout na zem jako pytel písku – dosud nebyla mrtvá – a pak započali s věšením od počátku znova.

Když její tvář naběhla do ruda až do černa, šel Litavikkus napsat dopis; poté, co dopsal, podal ho svému správci.

„S tímhle odjedeš do Bibracte," řekl mu. „Caesarovým mužům pověz, že je od Litavikka. Caesar bude potřebovat, abys ho sem dovedl. Pak se podívej pod mé lůžko, najdeš tam měšec zlata. Vezmi si ho. Všem mým ostatním lidem řekni, ať si hned

seberou všechny své věci a odejdou odsud. Pokud se vydají k mému bratru Valetiakovi, rád je přijme. Tel na dvoře se nikdo nesmí ani dotknout. Ať tam leží, tak jak jsou. A tahle," končil a ukázal tam, kde visela Rhiannon, „zůstane tady. Chci, aby ji Caesar uviděl na vlastní oči."

Správce se zanedlouho vydal na cestu, stejně tak i Litavikkus. Jel na svém nejlepším koni, oděn v nejlepším oblečení – avšak bez šálu – a s sebou vedl tři nákladní koně, na nichž spočívalo jeho zlato, ostatní jeho šperky, jeho kožešinový plášť. Jeho cílem byla Jura, kde hodlal vstoupit na území Helviů. Nepřišlo mu vůbec na mysl, že ne všude bude vítán; je přece nepřítelem Říma a všichni barbaři Řím nenávidí! Stačí říct, že Caesar vypsal na jeho hlavu cenu. Od Galie až po Galatii ho všude budou obdivovat a oslavovat. Tak jako tomu bylo v Juře.

Když dospěl k pramenům Danubia, Verbigenové ho zajali. Řím ani Caesar nikoho z nich nezajímal. Sebrali Litavikkovi všechen jeho majetek. A setnuli mu hlavu.

* * *

„Jsem rád," říkal Caesar Treboniovi, „že pokud jsem musel jednu z těch tří uvidět mrtvou, byla to Rhiannon. A že jsem toho byl ušetřen, pokud šlo o mou dceru a o mou matku."

Trebonius nevěděl, co na to říci, jak vyslovit, co pociťuje, jak vyjádřit nesmírné pobouření, bolest, smutek, zběsilý vztek, všechny ty pocity, které se ho zmocnily při pohledu na nebohou postavu se zčernalou tváří, zardoušenou vlastními copy. Oběšenou na vlastních vlasech, které však posléze opětovně povolily, takže Rhiannon zpola stála na podlaze, kolena lehce podkleslá. Och, tohle není spravedlivé! Ten člověk je tolik sám, tak opuštěný, tak nesmírně vzdálen všem těm, s nimiž se stýká každého dne svého pozoruhodného života! A v její společnosti on pookřával, těšilo ho být s ní, zbožňoval její zpěv. Ne, nemiloval ji, avšak láska by bývala jen nadbytečné břemeno. Tolik už teď Trebonius o Caesarovi věděl. Jak by mu teď pouhá slova dokázala ulevit v jeho žalu, v té nejhorší z ran, jaké mohl utrpět, v tomhle šíleném a nesmyslném zločinu, jímž byl zasažen? Och, to není spravedlivé! Kouska spravedlnosti v tom není!

V Caesarově výrazu nedošlo k sebemenší změně od chvíle, kdy vjeli na dvůr a objevili oběti vraždění. A kdy vešli do domu, nalezli tam Rhiannon.

„Pomoz mi," řekl teď Treboniovi.

Položili ji, její oděvy a šperky našli nedotčeny v jednom z vozů a oblékli ji k pohřbu, zatímco někteří z germánských jezdců, kteří je doprovázeli, vykopali hrob. Nikdo z keltských Galů si nepřál být zpopelněn, takže ji uložili do země spolu se všemi jejími pobitými služebníky, tak jak se slušelo na vynikající šlechtičnu, která byla dcerou krále.

Gotus, velitel původních čtyř set Caesarových Ubiů, čekal venku.

„Ten chlapeček nikde není," řekl. „Pátrali jsme všemi směry v okruhu jedné míle – prohledali jsme každý dům, každou budovu, každou studnu, každý chlév – nevynechali jsme naprosto nic, Caesare. Chlapec je pryč."

„Děkuji ti, Gote," řekl mu s úsměvem Caesar.

Jak on to jen dokáže, tázal se sám sebe Trebonius. Takhle se ovládat, zůstat tak zdvořilý, tak dokonale klidný! Za jakou asi cenu?

Až do pohřbu nepadlo jediné další slovo; obřady vykonal Caesar, jelikož nebylo možno sehnat žádného druida.

„Kdy si přeješ, aby bylo zahájeno pátrání po Orgetorigovi?“ otázal se Trebonius, když odjížděli z Litavikkova opuštěného dvorce.

„Nepřeji si ho.“

„Prosím?“

„Nepřeji si, aby pátrání bylo zahájeno.“

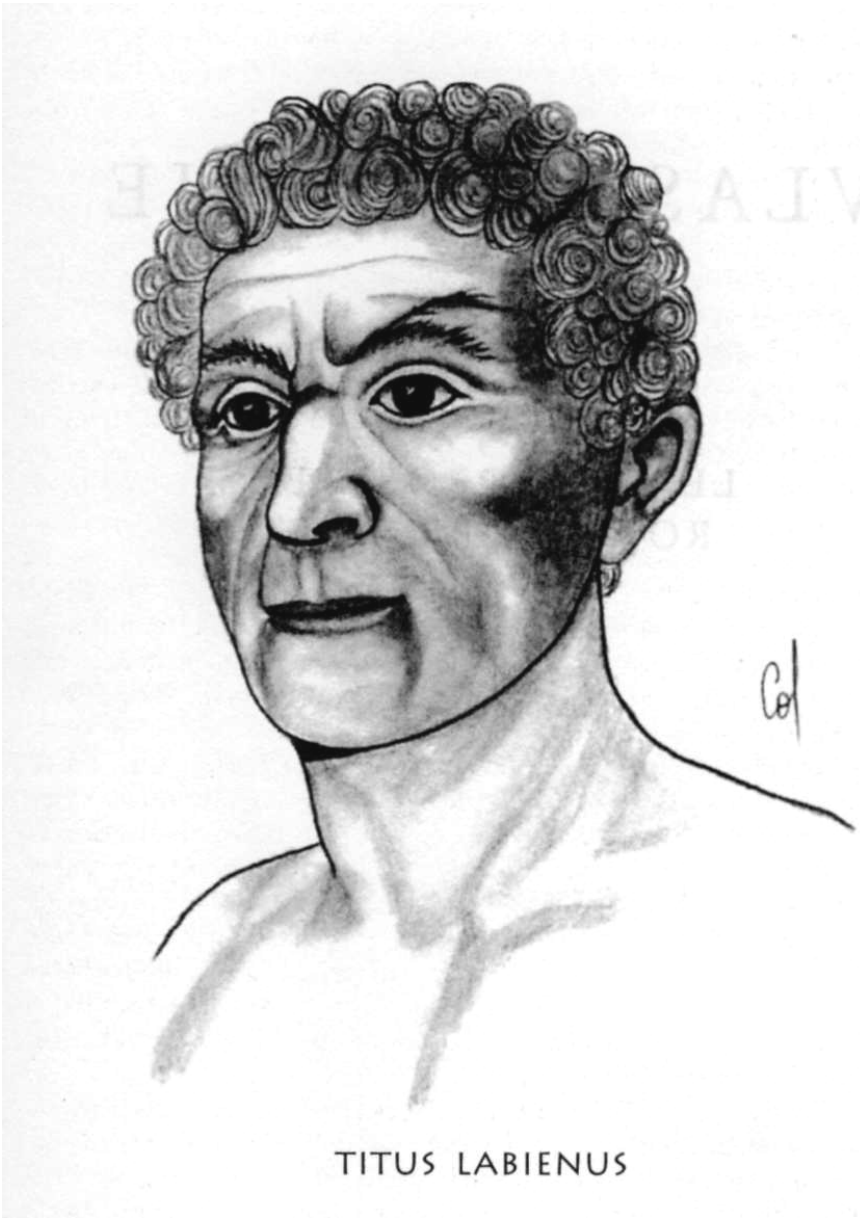
„*Proč*?“

„Ta záležitost skončila,“ řekl Caesar. Svýma chladnýma světlýma očima hleděl Treboniovi zpříma do tváře, tak jako to bylo vždy jeho zvykem. S náklonností plně ovládanou rozumem, chápavě, avšak s odstupem. „Ach, ten její zpěv mi bude chybět,“ řekl – a nikdy se už o Rhiannon ani o zmizelém synkovi nezmínil ani slovem.

VLASATÁ GALIE

LEDEN – PROSINEC
ROKU 51 PŘ. N. L.

TITUS LABIENUS

Když zpráva o Vercingetorigově porážce a zajetí dorazila do Říma, odhlasoval senát dvacetidenní děkovné slavnosti. Ty ovšem ani v nejmenším neodčinily všechna příkoří, která Caesarovi během onoho roku totální války způsobil Pompeius a jeho noví spojenci, *optimáti.* Příslušníci této čerstvě vzniklé aliance věděli až příliš dobře, že Caesar nenalezne čas ani síly, aby proti jejich intrikám osobně zasáhl. I když byl neustále informován o všech krocích protivníků, v popředí Caesarových úkolů nutně stála naléhavá potřeba obstarat jídlo pro všechny jeho legie, zajistit, aby nebyly zbytečně vydávány všanc životy jeho mužů – a zejména dosáhnout vítězství nad Vercingetorigem. A třebaže jeho důvěrníci, k nimž patřili bankéři Balbus, Oppius a Rabirius Postumus, se vší silou snažili odvrátit katastrofu, neměli ani Caesarův pronikavý politický rozhled ani jeho neotřesitelnou autoritu; mnoho drahocenných dní bylo také promarněno odesíláním kurýrů a čekáním na odpověď.

Nedlouho poté, co se Pompeius stal konsulem bez kolegy, oženil se s Cornelií Metellou a zcela přešel do tábora *optimátů.* K prvnímu projevu jeho nové orientace došlo v březnu, kdy se vrátil k jednomu senátnímu rozhodnutí z loňského roku a dal ho uzákonit. Navenek šlo o zákon celkem nevinný, avšak Caesar postřehl jeho záludnosti již v okamžiku, kdy si přečetl Balbův dopis. Od nynějška měl ten, kdo zastává úřad prétora nebo konsula, čekat pět let, dříve než mu bude dovoleno stát se správcem provincie. Daremnost s víc než závažnými důsledky, neboť se tak vytvářela značná rezerva mužů, kteří mohli být okamžitě vysláni do provincií jako správci – především z řad těch magistrátů, kteří v minulých letech, poté co ukončili úřad prétora nebo konsula, do provincie jít odmítli. Podle tohoto nového zákona byli nyní povinni úřad správce přijmout, pokud by jim to senát uložil.

Ještě záludnější byl ovšem další zákon prosazený Pompeiem, jenž stanovil, že všichni uchazeči o úřad prétora nebo konsula musí svou kandidaturu zaregistrovat uvnitř města Říma. Všichni členové Caesarovy velice silné frakce vášnivě protestovali: a co Caesar? Co zákon deseti tribunů lidu, jímž bylo Caesarovi povoleno ucházet se o svůj druhý konsulský úřad *in absentia*? Ouha, ouha! zvolal Pompeius. Za to se omlouvám, dočista jsem na tohle zapomněl! Načež k zákonu *lex Pompeia de iure magistratuum* dal připojit dodatek, jímž byl Caesar z dosahu jeho účinnosti jmenovitě vyňat. Háček ovšem tkvěl v tom, že tento dodatek nedal Pompeius vepsat na bronzovou tabuli se svým zákonem, takže nenabyl sebemenší právní platnosti.

Zprávu o tom, že má nadále zakázáno ucházet se o konsulát *in absentia,* obdržel Caesar v době, kdy budoval obléhací terasu u Avarika; poté následovala Gergovia, pak vzbouření Aeduů, nato řada střetů vedoucí posléze až k Alesii. V průběhu jednání v Decetii se dozvěděl, že se v senátu začalo projednávat správcovství provincií pro příští rok, jež bylo podle nově přijatého zákona od nynějška nedostupné mužům, kteří byli právě v úřadě prétora anebo konsula. Ti si na ně budou muset počkat celých pět let. Senátoři se začali škrabat za uchem, odkud že se tedy vezmou správci pro nadcházející rok, ale konsul bez kolegy se jen usmál. Prostinká záležitost, pravil Pompeius. Ti muži, kteří po skončení svého úředního období odmítli nastoupit do provincie jako správci, se teď odeberou do provincií, ať chtějí, nebo ne. A tak bylo například Ciceronovi nařízeno ujmout se správy Kilikie a Bibulus byl určen za správce Sýrie, perspektiva, která oba tyto pecivály naplnila hrůzou.

Přímo dovnitř obléhacího prstence kolem Alesie byl Caesarovi doručen dopis z Říma, jenž ho informoval, že se Pompeiovi povedlo dát zvolit svého nového tchána,

Metella Scipiona, svým konsulským kolegou pro zbytek roku. A k tomu další zpráva – o něco povzbudivější – že Cato, jenž se ucházel o konsulát pro následující rok, ve volbách hanebně propadl. Přes všechnu svou tolik obdivovanou neúplatnost nedokázal Cato na voliče zapůsobit. Asi proto, že členové první majetkové třídy z řad voličů v centuriích usoudili, že bude přece jen lepší, když jim konsulové občas prokáží (za nevelkou pozornost finančního rázu) nějakou tu službičku, budou-li o ni pěkně požádáni.

*** * ***

A tak, když nadešel Nový rok, setrvával Caesar dosud ve Vlasaté Galii. Bylo vyloučeno, aby překročil Alpy a sledoval dění v Římě alespoň z Ravenny. Úřadu se právě ujímali dva jemu nepřátelští konsulové, Servius Sulpicius Rufus a Marcus Claudius Marcellus, pro Caesara věru nepříjemná vyhlídka. Útěchou mu ovšem bylo, že plně oddáni mu jsou celkem čtyři z nově zvolených tribunů lidu, předem získaní pro jeho zájmy a dobře zaplacení.

Marcus Marcellus, mladší konsul, se už dal slyšet, že má v úmyslu zbavit Caesara jeho imperia, provincií i armády, třebaže zákon prosazený Gaiem Treboniem a pověřující Caesara správou Galie po druhé pětileté období výslovně zakazoval, aby takováto opatření byla projednávána anebo předkládána k diskusi dříve než v březnu následujícího roku, čili až za patnáct měsíců. Ústavnost měla zjevně platit pouze pro bytosti nižšího řádu. *Boni* o ni nedbali ani za mák, jakmile se terčem jejich útoků měl stát on, Caesar.

Tísněn doléhajícími trampotami, které mu jako šedivý příkrov mlh v těchto trudných chvílích bránily v dostatečném rozhledu, nedokázal všeho nechat a udělat to jediné, co bylo třeba: povolat si muže, jako byl Balbus a jeho nejpřednější tribun lidu Gaius Vibius Pansa, posadit se s nimi v Bibracte a osobně s nimi probrat, jak mají dále postupovat. Nabízely se taktické kroky, které by jeho muži byli mohli podniknout, avšak pouze tehdy, kdyby je s ním předem mohli osobně projednat tváří v tvář. Pompeius se sice dosud hřál na výsluní přízně *optimátů* a vychutnával si pocit, že vlastní tu nejaristokratičtější manželku, přinejmenším však už neseděl v konsulském křesle. A Servius Sulpicius, nový první konsul, přece jen patřil spíše k rozumnějším a umírněným *optimátům,* na rozdíl od vznětlivého a zpupného Marka Marcella.

Namísto aby se věnoval především uspořádání věcí v Římě, vyrazil Caesar na pochod k podrobení Biturigů. Omezil se pouze na to, že cestou nadiktoval dopis senátu. S ohledem na ohromující úspěchy, kterých dosáhl, psal, zdá se být spravedlivé a náležité, aby se vůči němu postupovalo naprosto stejně jako v případě Pompeiova správcovství v Hispániích. Pompeiovo „zvolení“ konsulem bez kolegy se přece rovněž odehrálo *in absentia,* neboť v té době byl správcem Hispánií. Správcem Hispánií je i nadále – a byl jím po celou dobu svého konsulátu. Prodlouží tedy laskavě otcové senátoři Caesarovo pověření správou Galií a Illyrika až do doby, kdy se za tři roky stane znovu konsulem? Co bylo povoleno Pompeiovi, mělo by být povoleno i Caesarovi. V celém dopise se neobjevila ani zmínka o Pompeiově zákonu, podle něhož jsou kandidáti na úřad konsula povinni zaregistrovat se přímo v Římě; to, že Caesar o této věci pomlčel, byl způsob, jak senátu dát najevo, že dobře ví, že jeho se tento Pompeiův zákon netýká.

Odpověď na tento list mohla přijít nejdříve za tři *nundina;* strávil tuto dobu, podobně jako už několik předchozích *nundin,* tím, že deptal Biturigy, až doslova žebrali o slitování. Jeho tažení teď nabylo podoby série usilovných pochodů v délce padesáti mil denně; dnes byl ještě tady, pálil, drancoval, pobíjel a bral do otroctví, vzápětí už se vynořil o padesát mil dále, dřív než tam stačilo pokřikem dorazit varování pravděpodobným příštím obětem. Pochopil totiž, že se Vlasatá Galie dosud necítí poražena. Nová strategie Galů spočívala v drobných lokálních povstáních načasovaných tak, aby propukala na různých místech území zároveň, a nutících Caesara počínat si jako člověk, jenž musí zadupávat deset ohnisek požárů vzplanuvších na deseti různých místech současně. Ke skutečně zdařilým vzbouřením ovšem patřilo především povraždění římských občanů v místě, a ti prostě nebyli k mání. Obstarávání potravin pro legie rozptýlené po Galii se ujala pochodující vojska sama.

Caesar na tento neklid odpověděl tím, že na oplátku vedl zničující údery proti několika nejmocnějším galským kmenům, počínaje Biturigy, kteří dali najevo nevoli nad skutečností, že Biturgo byl odeslán do Říma, aby později kráčel v Caesarově triumfálním průvodu. K trestné výpravě použil toliko dvě legie, Třináctou a Patnáctou: Třináctou kvůli jejímu nešťastnému číslu, Patnáctou proto, že se skládala ze samých dosud neostřílených nováčků. Tato legie, nesoucí nejvyšší zatím přidělené číslo, byla jeho „přípravkou“, kde se noví vojáci měli osmělit a otrkat a odkud pak byli přesouváni do legií, kde došlo k úbytku v počtech. Současná Patnáctá byla v podstatě plodem Pompeiova zákona z počátku minulého roku, jenž stanovil, že vojenskou službu musí vykonat všichni římští občané mezi sedmnáctým a čtyřicátým rokem věku. Pro Caesara bylo toto opatření přímo požehnání. Nikdy sice neměl potíž se získáním potřebného počtu dobrovolníků, zato se běžně dostával do sporu se senátem kvůli tomu, že nabíral více mužů, než byl oprávněn.

Devátého dne měsíce února se navrátil do Bibracte. Území Biturigů leželo v rozvalinách; většina biturigských bojovníků padla a ženy a děti byly odvedeny do otroctví. V Bibracte ho už čekala odpověď senátu na jeho žádost o prodloužení správcovského období. Odpověď, kterou vlastně očekával, v hloubi srdce nicméně doufal, že k ní nedojde, už proto, že odmítnout jeho návrh byl vrchol pošetilosti.

Odpověď zněla „ne“: senát se nehodlá zachovat vůči Caesarovi tak, jak se zachoval k Pompeiovi. Pokud se bude Caesar chtít stát za tři roky konsulem, musí učinit totéž, co každý jiný římský správce provincie: vzdát se svého imperia, své provincie a své armády a k registraci pro konsulské volby se osobně přihlásit v Římě. Co stanovisko senátu vůbec nezpochybnilo, byl Caesarův sebevědomý předpoklad, že prvním konsulem zvolen bude. Že se tak nezbytně stane, věděl ostatně kdekdo. V každých volbách, kterými Caesar až dosud prošel, získal vždy nejvyšší počet hlasů. Aniž přitom rozdával úplatky. Podplácet se ostatně nemohl opovážit. Na příležitost obžalovat ho číhalo příliš mnoho nepřátel.

* * *

A tehdy, s tímto strohým a studeným listem před očima, se Caesar rozhodl promyslet si plány i pro veškeré další eventuality, které přicházely v úvahu.

Oni tedy nehodlají připustit, abych se stal tím, čím si zasloužím být. Kým mám plné *právo* se stát! Přitom jsou ochotni splnit takovému lžiřímanovi, jakým je Pompeius, co mu na očích vidí. Klanět se před ním, dolézat za ním. Velebit ho. Přesvědčovat ho o

jeho důležitosti, zatímco se mu celou tu dobu pošklebují do hrsti. Nu, to je jeho starost. Však on jednoho krásného dne sám přijde na to, co si o něm tahle cháska doopravdy myslí. Až nastane ta pravá chvíle, půjdou masky dolů – a Pompeia to pak zdrtí. Plní přesně tutéž úlohu jako kdysi Cicero, když už se zdálo být jisté, že konsulem se stane Catilina. Když se tenkrát *boni* potřebovali zbavit chlapa, který měl alespoň správnou krev, vzali zavděk i tím opovrhovaným buranem z Arpina. A teď, když by pro změnu rádi skoncovali se mnou, je jim dobrý i Pompeius. Jenomže k tomu já dojít nenechám. Já nejsem žádný Catilina! Usilují o mou kůži jen proto, že je mé skvělé výsledky donutily nahlédnout, jak ubozí jsou oni sami. Utěšují se, že když se budu chtít ucházet o úřad konsula, mohou mě přinutit vstoupit do Říma a překročit pomerium – a vzdát se tak imperia, které mne dosud chrání před všemožnými žalobami. A tam, u budky volebního úředníka, už budou stát nachystáni s tuctem nařčení založených na smyšlenkách a křivých obviněních – ze zneužití moci, z vydírání, z braní úplatků, ze zpronevěry – a třeba i z vraždy, pokud seženou někoho, kdo odpřisáhne, že mě viděl, jak se vkrádám do Lautumií, abych tam zardousil uvězněného Vettia. Povede se mi jako Gabiniovi, jako Milonovi. Budu souzen a odsouzen tolika nejrůznějšími soudy, že už se v Itálii nebudu moci nikdy ukázat. Budu zbaven občanství, mé činy budou vymazány z oficiálních dějin a do mých provincií budou dosazeni muži jako Ahenobarbus a Metellus Scipio, aby sklidili ovoce mých úspěchů, právě tak, jako se Pompeius přiživil na tom, co před ním už vykonal Lucullus.

Jenomže k tomu já dojít nenechám. Toto nepřipustím, ať už budu muset podniknout cokoli, abych tomu zabránil. Především je třeba docílit, abych se o konsulát mohl ucházet *in absentia*, tak aby mé dosavadní imperium zůstalo nedotčeno, dokud nezískám nové imperium prvního konsula. Nechci být považován za někoho, kdo jedná protiústavně. Za celý svůj život jsem se nedopustil žádného protiústavního skutku. Vše, co jsem činil, se dálo tak, jak si to žádá *mos maiorum.* Je to má největší ctižádost: dosáhnout svého druhého konsulátu zcela v mezích práva. Jakmile se stanu konsulem, budu se už moci se všemi falešnými nařčeními snadno vypořádat zákonnými prostředky. Toho jsou si oni dobře vědomi. Obávají se toho. A porážku neunesou. Protože pokud prohrají, přiznají tím, že jsem lepší než oni, a to podle všech myslitelných měřítek – od nadání až po krev a původ. Neboť jich je mnoho, a já proti nim stojím sám. A jestliže je já samojediný v mezích zákona všechny porazím, bude to pro ně znamenat hanbu tak strašlivou, že jim nezbyde než vrhnout se z nejbližšího útesu.

Je ovšem nezbytné mít promyšlen plán i pro tu nejhorší ze všech variant. Nachystat řešení, které mi zajistí vítězství i při pominutí zákonů. Och, ti hlupáci! Odjakživa mě podceňují.

Jove Nejlepší Největší, pokud je to jméno, kterým si přeješ být nazýván; Jove Nejlepší Největší, ať jsi jakéhokoli pohlaví, které se ti zlíbilo zvolit; Jove Nejlepší Největší, jenž jsi všemi božstvy a všemi silami spojenými v jedno; Jove Nejlepší Největší, spoj se se mnou, ať zvítězím! Pokud tak učiníš, přísahám tímto, že ti přinesu oběti, které znamenají největší pocty a které ti nejvíce lahodí…

* * *

Tažení směřující k rozdrcení Biturigů trvalo čtyřicet dní. Jakmile pak Caesar dorazil zpět do tábora zřízeného bezprostředně pod pahorkem aedujského Bibracte, dal

nastoupit Třináctou a Patnáctou a podaroval každého muže obou legií jednou biturgskou otrokyní, kterou si mohli buď ponechat jako služku, anebo ji prodat otrokářům. K tomu přidal každému řadovému vojákovi pokladní poukázku na dvě stě sesterciů a každému centurionovi poukázku na dva tisíce sesterciů. Ze svého vlastního měšce.

„To je můj dík za váš skvělý výkon," řekl svým vojákům. „Co vám platí Řím, je jedna věc, ale tohle jsem vám věnoval já, Gaius Julius Caesar – jako mimořádné uznání za to, co jste dokázali. Kořisti neslibovalo těchhle uplynulých čtyřicet dnů mnoho, a já jsem vás přesto vytrhl z vašeho dobře zaslouženého zimního odpočinku. Takřka každého dne z oněch čtyřiceti jsem od vás vyžadoval padesátimílové pochody. Po oné hrozné zimě, po jaru a létu, kdy jste se postavili v poli proti Vercingetorigovi, jste si už věru zasluhovali oddychnout si a přinejmenším šest měsíců nehnout ani prstem. A zareptali jste snad, když jsem zavelel k pochodu? Ne! Postěžovali jste si, když jsem po vás chtěl herkulovské výkony? Ne! Zpomalili jste snad krok, dožadovali jste se snad většího žvance, napadlo vás snad vydat ze sebe míň, než jste vůbec byli schopni? Ne! Ne, ne, ne! Vy jste přece vojáci Caesarových legií – a ještě nikdy neviděl Řím bojovníky, jako jste vy! Vy jste moji zlatí hoši! Co budu živ, nepřestanete pro mne být mými skvělými chlapci!"

Odpovědí mu byl až hysterický jásot, jak proto, že je pojmenoval svými skvělými chlapci, tak jako odezva na darované peníze a otrokyně, které Caesar rovněž platil ze svého; zisky z prodeje otroků náležely výhradně vojevůdci.

Trebonius úkosem pohlédl na Decima Bruta. „Co on to má za lubem, Decime? Gesto je to krásné, ale oni nic takového nečekali. Neumím si představit, co ho to napadlo, že tohle udělal."

„Dostal jsem dopis od Curiona, v témže vaku, kterým přišel Caesarovi list ze senátu," řekl Decimus Brutus tak tiše, aby to nezaslechl ani Marcus Antonius, ani tribunové. „Nehodlají mu povolit, aby mohl kandidovat *in absentia*, a v senátě začínají převažovat nálady, že by měl být co nejdříve zbaven svého imperia. Chtějí ho pak znectít a poslat ho do doživotního vyhnanství. A je to prý i přání Pompeia Magna."

Trebonius pohrdavě zabručel. „Což mě ani dost málo nepřekvapuje! Pompeius nestojí ani za tkanici z Caesarových bot."

„To ovšem platí i o těch ostatních."

„Samo sebou že ano." Otočil se a odcházel z nástupiště. Decimus kráčel podle něho. „Myslíš, že on to udělá?"

Decimus Brutus ani nemžikl. „Myslím… myslím, Gaie, že se dočista zbláznili, když ho takhle provokují. Protože… samozřejmě – neponechají-li mu jinou alternativu, nezbyde mu nic jiného než pochod na Řím."

„A pokud to udělá?"

Takřka nepostřehnutelné plavé obočí se pozvedlo. „Co si myslíš ty?"

„Že je všechny rozdrtí."

„Souhlasím."

„Takže se budeme muset rozhodnout, Decime."

„To snad *ty* se budeš teprve rozhodovat. Já už nemusím. Ať se děje, co se děje, já jdu za Caesarem."

„I já. On přece není žádný Sulla."

„Za což bychom měli být vděčni, Trebonie."

Snad právě po tomto rozhovoru nebylo Decimovi Brutovi ani Gaiovi Treboniovi u večeře příliš do řeči; leželi společně na *lectu summu*, zatímco Caesar spočíval sám na *lectu mediu* a Marcus Antonius rovněž sám na *lectu imu*, naproti nim.

„Tys ale byl dnes velkomyslný!“ řekl Antonius a dvěma sousty schroustal jablko. „Tvá štědrost je sice odjakživa proslulá, ale“ – svraštil usilovně čelo a zamhouřil pevně oči – „celkem jsi ráno rozdal dobrou stovku talentů, anebo skoro stovku.“

Caesarovi zajiskřilo v očích. Antonius ho velice bavil, zalíbilo se mu, jak ochotně přijal úlohu šaška.

„Při všem, co je drahé Merkurovi, Antonie, ty jsi přímo fenomenální počtář! Tys to spočítal z hlavy! Myslím, že je nejvyšší čas, aby ses konečně ujal náležitých povinností kvestora a nechal chudáka Gaia Trebatia dělat něco, co líp odpovídá jeho sklonům, třebaže schopnosti k tomu nepostrádá. Co myslíte?“ obrátil se na Trebonia a Decima Bruta.

Oba se pousmáli a kývli.

„Na všelijaké ty povinnosti kvestora já kašlu!“ zamručel Antonius a napjal několikrát svaly na stehnech – podívaná, při níž by se byla ženské polovině Říma podlamovala kolena, která však jeho současné publikum nechala zcela chladným.

„Bude zřejmě nezbytné, aby ses už trochu poučil o penězích, Antonie,“ řekl Caesar. „Jak vidím, žil jsi až dosud v představě, že peníze jsou cosi jako tekutina a že je lze přelévat sem a tam jako vodu, viz tvé kolosální dluhy. Jenomže on je to také neobyčejně užitečný nástroj pro každého budoucího konsula a velitele armád.“

„Jen se nevykrucuj,“ řekl lišácky Antonius a doprovodil tu prostořekost odzbrojujícím úsměvem. „Ty jsi právě věnoval dobrou stovku talentů mužům dvou ze svých jedenácti legií, a navrch jsi každého z těch chlapů obdaroval otrokyni, kterou může prodat přinejmenším za dalších tisíc sesterciů. I když jich to teď zjara asi moc neudělá, protože ses postaral, aby dostali ty nejmladší a nejpěknější.“ Převalil se na lehátku a pro změnu začal procvičovat lýtkové svaly. „Já bych jenom rád věděl, jestli svou velkorysost hodláš omezit na pouhé dvě ze svých jedenácti legií?“

„To by bylo dosti nemoudré,“ řekl Caesar naprosto vážně. „Hodlám vést boje v průběhu podzimu i zimy a nasazovat do nich vždy po dvou legiích. Pokaždé ale jiné dvě.“

„Chytré!“ Antonius se natáhl po svém poháru a zhluboka se napil.

„Můj milý Antonie, nenuť mě, abych dal ze zimního menu škrtnout víno,“ řekl Caesar. „Nedokážeš-li se v pití mírnit, budu muset vyžadovat abstinenci. Doporučuji ti, aby sis to víno zředil.“

„Jedna z věcí, kterou u tebe nedokážu pochopit,“ zamračil se Antonius, „je, proč ty jsi tak vysazený zrovna na jeden z největších darů, jaký kdy bohové člověku věnovali. Víno je všelék.“

„Žádný všelék to není. A nepovažuji ho ani za dar,“ řekl Caesar. „Spíš bych řekl, že je to kletba bohů. Zlo uniklé rovnou z Pandořiny skříňky. I když se pije střídmě, stačí otupit meč myšlenek natolik, že už pak sotva dokáže rozetnout po délce vlas na dvě poloviny.“

Antonius zaburácel smíchy. „To jsi celý ty, Caesare! Poltit vlas po délce, na to tě užije.“

* * *

Osmnáct dní po svém návratu do Bibracte už se Caesar opět dával na pochod, tentokrát zdeptat Karnuty. Doprovázeli ho Trebonius a Decimus Brutus; Antoniovi k jeho nevoli zůstala na starosti péče o tábor. Quintus Cicero přivedl Sedmou z jejího zimního tábora v Cabillonu a Publius Sulpicius poslal Čtrnáctou z Matiska, jelikož jeho služby si Caesar nevyžádal.

„Přišel jsem osobně," řekl Quintus Cicero, „protože jsem právě dostal od bratra dopis, v němž mě žádá, abych se s ním v dubnu vydal do Kilikie."

„Nezdá se, že by tě ta vyhlídka zrovna nadchla, Quinte," řekl Caesar přátelsky. „Budu tě tu postrádat."

„A já tebe. Ty tři roky s tebou v Galii byla nejlepší léta mého života."

„Jsem rád, že to říkáš, protože lehká vskutku nebyla."

„Ne, ani trochu lehká. Možná že právě proto byla tak dobrá. Já – já – já si moc považuju té důvěry, kterou jsi mi věnoval, Caesare. Byly chvíle, kdy bych byl asi zasloužil seřvat, jako například při té záležitosti se Sugambry, ale tys na mě nikdy nezakřičel. Ani jsi mi nedal najevo, že bych na něco nestačil."

„Můj milý Quinte," pravil Caesar s nejhřejivějším ze svých úsměvů, „proč bych taky na tebe měl křičet? Byl jsi výtečný legát, a já bych si byl moc přál, abys se mnou zůstal až do konce." Úsměv se vytratil, oči se upřely kamsi do dáli. „Ať už ty konce budou jakékoli."

Quintus Cicero se na něho udiveně zahleděl, ale z Caesarovy tváře nic nevyčetl. Dopis Marka Cicerona z Říma líčil tamější dění do nejmenších podrobností, avšak Quintus Cicero nepoznal Caesara z tak důvěrné blízkosti jako Trebonius nebo Decimus Brutus. A nebyl ani v Bibracte, když tam Caesar odměnil muže Třinácté a Patnácté legie.

A tak, zatímco Caesar vyrážel k Cenabu, vydával se Quintus Cicero s těžkým srdcem do Říma, aby nastoupil další službu legáta, o níž bezpečně věděl, že nebude ani tak radostná ani tak výnosná jako pod Caesarovým velením. Opět se ocitne pod dohledem svého staršího bratra. Peskován a kárán. Jsou chvíle, kdy rodinné svazky nejsou ničím jiným než přítěží. Och, ano…

Podle kalendáře byl sice už konec února, zima se však teprve blížila. Cenabum zůstávalo sice i nadále pouhým zčernalým spáleništěm, v prostoru se však nikde nevyskytovali žádní vzbouřenci, kteří by mohli Caesarovi bránit, aby oppida využil pro své účely. Tábor vybudoval s využitím jeho hradeb, část vojáků rozmístil do domů, které dosud zůstaly stát, a nařídil, aby stany pro zbytek vojska shora zateplili došky a ze stran drnem.

První na řadě byla cesta do Karnuta a návštěva u Kathbada, Nejvyššího druida.

Vypadá teď o mnoho starší, a hlavně ustaranější, pomyslel si Caesar; Kathbadovy kdysi zářivě zlaté vlasy zmatněly a zešedivěly, v modrých očích se zračilo vyčerpání.

„Postavit se mi byla pošetilost," řekl vítězný vojevůdce.

Och, vítěz to byl každým coulem! Existovalo vůbec něco, co by dokázalo připravit Caesara o to jeho neskonalé sebevědomí, o tu nezdolnou a netajenou sílu a svěžest, která z něho prýštila? Která vyzařovala z jeho těla a věnčila jeho hlavu jako svatozář? Proč musela Tuatha proti nám seslat právě jeho? Proč zrovna Caesara, když Řím je plný všelijakých neschopných trubců?

„Jinou volbu jsem neměl." To bylo vše, co na to Kathbad řekl. Pozvedl bradu hrdě do výše. „Předpokládám, žes mě přišel zajmout, že i já mám spolu s ostatními kráčet v tvém triumfálním průvodu."

Caesar se usmál. „Kathbade, Kathbade! Domníváš se snad, že mám opravdu tak málo rozumu? Brát do zajetí bojovníky anebo skoncovat s rejdy bouřících se králů je jedna věc. Ale pronásledovat kněze oné země? To by snad mohlo napadnout jenom naprostého blázna. Jistě sis všiml, jak alespoň doufám, že zajmut nebyl ani jediný druid a že jim také nikdo nebránil, aby konali svou práci, aby léčili, aby byli nápomocni radou. To je pevná součást mých zásad a všichni moji legáti ji znají."

„Proč seslala Tuatha právě *tebe*?"

„Mám takovou představu, že s Jovem Nejlepším Největším asi uzavřela nějaký pakt. Svět božstev má své zákony a pravidla, právě tak jako náš svět. Tuatha zřejmě vycítila, že síly pojící ji s Galy se nějakým záhadným způsobem začínají vytrácet. Nikoli z malé horlivosti ani z nedostatku náboženského cítění Galů. Jen proto, Kathbade, že nic prostě nesetrvává navěky stejné. Země sebou hýbe, mění se lidé, mění se i doby, nadcházejí a opět odcházejí. A stejný je i osud božstev všech národů. Třeba je Tuatha znechucena lidskými obětmi, tak jako odradily i jiné bohy. Nevěřím, že by se proměna nevztahovala i na božstva, že by bohové nutně zůstávali stále stejní."

„Je zajímavé, že muž tak úzce spojený s politickými a praktickými záležitostmi své země dokáže myslet i vpravdě nábožensky."

„Věřím v naše bohy celou svou myslí."

„Ale co přitom tvá duše?"

„My Římané nevěříme v duše jako vy, druidové. To, co přečkává naše těla, je už jen stín bez paměti a bez myšlenek. Smrt je spánek," řekl Caesar.

„Pak byste se ovšem tohoto spánku měli obávat víc než ti, kdo věří, že náš život pokračuje i poté."

„Myslím, že my se bojíme míň." V jeho světlounce modrých oči očích se náhle cosi rozhořelo – bolest, žal, vášnivé zaujetí. „Nač vůbec lidé, muži i ženy, tolik baží po životě, proč se jim ho nikdy nezdá být dost? Vždyť to není než slzavé údolí, neustálé a kruté měření sil. Za každý krok, o který se nám podaří prodrat kupředu, jsme vzápětí zase vrháni o celé míle zpátky. Všechno si v životě musíme pracně vydobýt – ale s jakou námahou! Za jakou cenu! Mne nedokáže porazit nikdo a nikdy. Nedopustím to prostě. Věřím si a vytyčil jsem si jasný cíl."

„V čem pak ale spočívá to tvé slzavé údolí?" otázal se Kathbad.

„V cestách k onomu cíli. V umíněnosti lidí kolem. V jejich slepotě. V tom, jak nedokáží rozpoznat nejschůdnější cestu, tu jedinou důstojnou cestu. Sedm dlouhých let už se snažím tvůj lid přesvědčit, že zvítězit nemůže. Že se pro lepší příští téhle země musí podrobit. A čím mi na to odpověděli? Střemhlav se vrhali proti mému plameni jako můry do žáru lampy. Nutili mne pobíjet jich více a více, větší a větší počty jich zajímat do otroctví, ničit stále víc a víc jejich příbytků, vesnic, měst. Mnohem raději bych vládl měkčí a shovívavější rukou, ale oni mi to nedopřejí."

„Řešení je jednoduché, Caesare. Oni se nepoddají, takže poddat se budeš muset ty. Přiměl jsi Galii, aby si uvědomila svou jsoucnost, svou moc a sílu. A to, cos tím dosáhl, už jí nikdo nedokáže vzít. My druidové budeme o Vercingetorigovi zpívat ještě deset tisíc let."

„Ale oni se poddat *musí,* Kathbade! Já takového něco prostě udělat nemohu. Proto jsem přišel za tebou, požádat tě, abys jim ty sám řekl, ať se podrobí. Jinak mi neponecháš na vybranou. Na každé pídi Galie vykonám to, co jsem právě provedl s Biturigy. Jenomže já po tom nijak netoužím. Nakonec by tu nezbyl nikdo než druidové. A co by to bylo za osud?"

„Já jim ale neřeknu, aby se poddali."

„Dobrá, začnu hned tady, v Karnutu! Nikde jinde jsem neponechal poklady bez úhony. Jen tady zůstaly netknuty, posvátné. Odepři mi, oč žádám, a já dám Karnutum v plen svým legiím. Žádnému druidovi ani jeho ženě ani jeho dětem přitom nebude zkřiven jediný vlas na hlavě. Ovšem Karnutum přijde o všechny ty obětiny, které jste tu hromadili po celá staletí."

„Pak tedy můžeš začít. Vydrancuj Karnutum."

Caesar si povzdychl, a byl to upřímný povzdech. „Vzpomínky na spáchané ukrutnosti dovedou sice být v kmetském věku prašpatnými společníky, ale co budu nucen udělat, to také provedu."

Kathbad se rozesmál. „To je bláhovost, Caesare! Musíš si být přece vědom, jak nesmírně tě bohové milují! Nač se tedy trápíš obavami, o nichž sám nejlíp víš, že jsou bezpodstatné? Kmetského věku se ty nedožiješ, k tomu by bohové nikdy nesvolili! Vezmou si tě k sobě na vrcholu tvých sil. *Uzřel* jsem už…"

Zajíkl se.

A ve smích teď pro změnu propukl Caesar. „Kathbade, za tuhle tvou věštbu ti ovšem dlužím odměnu! Budiž – Karnutum zůstane ušetřeno." Otočil se k odchodu, ale přes rameno ještě pobaveně dodal: „Což ovšem neplatí pro ostatní Galii!"

*** * ***

Po celý začátek oné tuhé a drsné zimy nepřestával Caesar hnát Karnuty před sebou až do nejodlehlejších koutů jejich území. Mnohem víc lidí pomrzlo na svých políčkách, než kolik jich padlo rukou vojáků Sedmé a Čtrnácté, neboť pozbyli své domovy, zůstali bez přístřeší a nebylo, kam se uchýlit. A v chování Galů se začal objevovat nový rys; zatímco ještě před rokem lidé ze sousedních kmenů ochotně přijímali uprchlíky pod svou střechu a všemožně se o ně starali, zavírali teď vrata a tvářili si, jako když o pomoc vlastně nikdo nevolal. Na všechny začínalo doléhat vyčerpání. A nad vzdorem vítězil strach.

Uprostřed dubna, kdy zima dolehla nejhůře, ponechal Caesar Sedmou a Čtrnáctou s Gaiem Treboniem v Cenabu a vydal se obhlédnout, co že se děje s Remy.

„Bellovaci!" hlásil Dorix stroze. „Korreus si ponechal své chlapy doma, namísto aby je poslal na shromáždění v Karnutu. Také ty dvě tisícovky mužů, které vyslal s Kommiem a s jeho čtyřmi tisíci Atrebatů, se od Alesie vrátily bez jediného šrámu. A teď se Korreus a Kommius spolčili s Ambiorigem, který se navrátil z protějšího břehu Rhenu. Shánějí vojsko – pročesali kdejaké rašeliniště v celé Belgii – objeli Nervie, Eburony, Menapie, Atuatuky, Kondrusy – a vydali se i dál na jih a na západ – k Aulerkům, Ambianům, Morinům, Veromanduům, Kaletům. Zčásti se muži z těchto kmenů do Karnuta vůbec nevydali; jiní vyvázli se zdravou kůží – ti, co uměli dobře utíkat. Jak jsem slyšel, je jich už velká síla."

„Byl jsi napaden?" otázal se Caesar.

„Zatím ne. Ale očekávám to každým dnem."

„Pak bych měl asi rychle něco podniknout, dřív než k tomu dojde. Ty jsi vždycky do písmene dodržoval všechny smlouvy s námi, Dorigu. Teď je řada na mně."

„Měl bych tě asi varovat, Caesare, že Sugambrové nejsou vůbec spokojeni s tím, jak se vyvíjejí vztahy mezi tebou a Ubii. Co ti začali dodávat jízdní vojáky, začínají Ubiové pomalu obrůstat sádlem, a Sugambrům se to nelíbí. Takových lahůdek by se mělo dostat všem Germánům, tvrdí, a ne jen Ubiům."

„Což znamená, že se Sugambrové přepravují přes Rhenus, aby podpořili Korrea a Kommia.“

„I takového něco už jsem slyšel. Kommius a Ambiorix se velice činí.“

Tentokrát si Caesar povolal Jedenáctou z jejího zimního tábora v Agedinku a vzkázal Labienovi, ať se k nim připojí ještě také Osmá a Devátá. Gaius Fabius dostal na povel Dvanáctou a Šestou a byl vyslán, aby obsadil Suessonum na řece Matroně, která oddělovala území Remů od Suessonů. Přicházeli zvědové se zprávami, že to mezi Belgy vře, takže se legie ještě jednou přeskupily: Sedmou převelel Caesar k sobě, Třináctá pod velením Tita Sextia se přesunula k Biturigům a Trebonius zdědil Pátou Alaudovskou a vystřídal s ní Sedmou v Cenabu.

Když však Caesar se svými čtyřmi legiemi vstoupil na území Bellovaků, shledal, že je už vyklizené; nevolníci, ženy a děti se věnovali domácím pracím, zatímco bojovníci se odebrali k válečnému srazu. Jak zjistili zvědové, konal se na jediném kousku vyvýšené a suché země uprostřed bažinatých hvozdů na severozápadě.

„Bude malá změna,“ řekl Caesar Decimovi Brutovi. „Namísto abychom pochodovali v jednoduchém sledu, sešikujeme Sedmou, Osmou a Devátou do čtverce – *agmen quadratum* – a necháme je postupovat na velice široké frontě. Protivník tak jedním pohledem obsáhne a spočte si celou tuhle formaci a bude předpokládat, že je to všechno, co máme, a že jsme nachystáni k bitvě. Trén bude následovat, a dozadu za něj schováme Jedenáctou. Tu oni vůbec nespatří.“

„Bude to vypadat, jako že jsme dostali strach. A že máme všehovšudy tři legie. Dobře vymyšleno.“

Nepřítel vskutku skýtal dosti znepokojující pohled; byly to tisíce a tisíce mužů, kteří se hemžili na jediném pahrbku pevné půdy.

„Je jich víc, než jsem čekal,“ řekl Caesar a poslal pro Trebonia, jenž měl cestou přibrat ještě i Tita Sextia a Třináctou.

Zatímco Caesar zřizoval velice silně opevněný tábor, docházelo už k průzkumu bojem a k prvním drobným šarvátkám. Bellovaci nenásledovali Vercingetoriga v jeho taktice spálené země, takže všude byla hojnost zrna i píce; jelikož vývoj napovídal, že by se tažení mohlo protáhnout na delší dobu, než Caesar původně předpokládal, uložil usilovně schraňovat veškeré zásoby, které se podařilo získat.

Třebaže se Korreově armádě nijak nechtělo opustit obsazenou výšinu a podniknout hromadný útok, překážela přesto dosti podstatně římským jednotkám ve spížování, dokud se k Caesarově vojsku nepřipojili Remové. Pak už byly výpravy za jídlem a krmivem snadnější. Jenomže Vertiskus dychtil po skutečném boji. Nedbal početní převahy belgického oddílu vyslaného, aby znepokojoval zásobovací výpravu, vydal se Belgy pronásledovat a padl do léčky. Vertiskus při tomto střetnutí padl, k nemalé radosti Belgů, a Korreus se rozhodl, že je čas k masovému útoku.

Přesně v tomto okamžiku připochodoval Trebonius s Pátou Alaudovskou a se Čtrnáctou a Třináctou. Belgy už teď kruhem obkličovalo sedm legií a několik tisíc jezdců, takže místo, které se zdálo být tak výhodným nástupištěm k útoku i vhodným k obraně, se náhle stalo pastí. Caesar vybudoval přechody přes bažiny dělící oba římské tábory, zmocnil se hřebene za táborem Belgů a nasadil se zničujícími účinky své metací stroje.

„Och Korree, tys promeškal tu pravou příležitost!“ vykřikl Kommius, poté co dorazil do tábora. „K čemu ti teď bude nějakých pět stovek Sugambrů? A co čekáš, že povím Ambiorigovi, který stále ještě nabírá další vojáky?“

„Já to nechápu!“ naříkal Korreus a lomil rukama. „Jak se sem všechny ty další legie tak najednou dostaly? Nikdo mi nic nehlásil, a nějaké varování bych snad byl měl dostat včas!“

„Žádné varování předem se nikdy nekoná,“ řekl Kommius zasmušile. „Tvůj problém je v tom, že ses až dosud držel stranou všeho. Tys zatím neviděl Římany při práci. Oni těm svým přesunům říkají usilovný pochod – dokáží překonat i padesát mil za den. A v okamžiku, kdy dorazí, jsou schopni rozvinout se a rvát se jak divocí psi.“

„Co teď budeme dělat? Jak se odsud dostaneme?“

S tím jediným si Kommius věděl rady. Přiměl Belgy, aby sesbírali veškeré chrastí, slámu a suché klestí, které najdou, a navršili je před tábor. Uvnitř zatím zavládl chaos, kdekdo se chystal k útěku a trampoty římsky vycvičeného Kommia navíc zvyšovaly stovky žen a volských povozů.

Korreus shromáždil všechny své muže do bojové sestavy a nechal je usednout na zem, jak bylo jejich zvykem. Den ubíhal; nedocházelo k žádné akci, jen hromady dříví, slámy a větví před obrannou linií se pokradmu zvyšovaly. Když se pak setmělo, byl celý tento val naráz podpálen, od jednoho konce až po druhý; Belgové využili příležitosti a prchli.

Velká šance však už byla promarněna. Když byl Korreus při pokusu o nastražení léčky sám obklíčen, nalezl v sobě konečně zmužilost a sílu, která mu tak chyběla, když ještě byl v mnohem výhodnějším postavení; odmítl ustoupit a spolu s výkvětem svých mužů zahynul. Zatímco Belgové požádali o mír, Kommius překročil Rhenus a vydal se k Sugambrům a za Ambiorigem.

* * *

Zima už zvolna končila; v Galii zavládl klid. Caesar se odebral zpátky do Bibracte, vzkázal legiím svůj dík a rozeslal dary vojákům, ze kterých se rázem, alespoň podle legionářských měřítek, stali značně bohatí lidé. Očekával ho dopis od Gaia Scribonia Curiona.

> Skvělý nápad, Caesare, vydat soubor tvých *Zápisků o válce v Galii* a učinit je tak dostupnými kdekomu a všem. Všichni je tu hltají a *boni* – nemluvě vůbec o senátu – jsou vzteky bez sebe. Nesluší se přece, bouřil onehdy Cato, aby prokonsul vedoucí válku – o níž on *tvrdí*, že mu byla vnucena – roztruboval pod svým vlastním nabubřelým jménem své vlastní nafouklé skutky po celém městě. Nikdo na něj ovšem nedal. Opisy jdou na dračku, a to tak rychle, že musely být pořízeny seznamy čekatelů. Není divu. Ty tvoje *Zápisky* jsou napínavé jako Homérova *Ílias*, a přitom mají tu přednost, že jsou naprosto současné, odehrávají se v naší vlastní době.
>
> Už asi víš, že Marcus Marcellus, nynější první konsul, se teď chová vskutku odporně. Takřka všichni tleskali, když o březnových kalendách v senátě tvoji tribunové lidu vetovali jeho pokus zpochybnit správu tvých provincií. Máš tohoto roku na tribunské lavici pár správných chlapů.
>
> Otřáslo mnou, když Marcellus zašel ještě dále a oznámil, že lidé v kolonii Novum Comum, kterou ty jsi zřídil, nejsou římskými občany. Tvrdil přitom, že k něčemu takovému ty nemáš žádné zákonné oprávnění – zato Pompeius Magnus ano! Tomu dám, a tomu ne – Marcellus tuhle říkanku dovedl k naprosté dokonalosti. Ovšem rozhodnutí senátu, že lidé žijící na druhém břehu Pádu v Italské Galii nejsou a nikdy nebudou římskými občany, je naprosto sebevražedné.

Přes tribunské veto si Marcellus prosadil svou a dal tohle usnesení vepsat do bronzu. A pak ho veřejně vyvěsil na rostrech.

Co asi ale nevíš, je, že výsledkem byla vlna strachu, která zachvěla zemí od Alp nad Italskou Galií až po špičku té naší italské boty. Lidé jsou plni obav, Caesare. Po všech městech v Italské Galii se nemluví o ničem jiném, než o tom, že právě oni, kdo dali Římu tisíce jeho nejlepších vojáků, se najednou musí od senátu dozvědět, že pro Řím nejsou dost dobří. Ti, kdo žijí na jih od Pádu, se strachují, že budou občanství zbaveni, ti na sever od něj želí, že ho snad jaktěživi nezískají. Tenhle pocit se šíří všude, Caesare. V Kampánii jsem zaslechl lidi říkat, že tu potřebují mít Caesara – že Caesar je ten nejhouževnatější zastánce prostých lidí, jakého kdy Itálie poznala – že Caesar by takovouhle senátorskou drzost a zpupnost nestrpěl. Ta nedůvěra narůstá, ale copak dokážu já anebo kdokoli jiný vtlouct těm pitomcům z tábora *optimátů* do hlavy, že si zahrávají s ohněm? Ne.

A ten samolibý hlupák na Martově poli se zatím rozvaluje jako žabák u žumpy a jednoduše to všechno ignoruje. On je totiž *šťastný*. Ta harpyje s kamennou tváří, Cornelia Metella, zaťala drápy do jeho hroší kůže tak hluboko, že Pompeius udělá, co jí na očích vidí. A nemám tím na mysli nějaké hrátky v posteli. Pochybuji ostatně, že by byli vůbec strávili noc ve společném lůžku. Anebo že by si to byli střihli nastojato někde v atriu opřeni o zeď.

Proč ti vlastně všechno tohle píšu, když jsme nikdy nebyli v přátelských vztazích? Důvodů je několik a já ti je všechny poctivě uvedu. Předně jsem už *optimáty* až k smrti znechucen. Domníval jsem se kdysi, že skupina mužů, které tolik leží na srdci *mos maiorum,* má nezbytně právo na své straně – i když už tehdy páchala děsivé politické chyby. Ale v posledních letech jsem je, myslím, prokoukl. Žvaní o věcech, o kterých nemají ponětí, tak je to. Všechno je to pouhá zástěrka toho jejich zastydlého opozičnictví, naprostého nedostatku jakékoli vlastní iniciativy. I kdyby se Řím kolem nich začal řítit v troskách, oni by trčeli na místě a vykládali by, že součástí *mos maiorum* je dát se rozmačkat nějakým tím sloupem na maděru.

Za druhé pak se mi hnusí Cato s Bibulem. V životě jsem nepotkal takové pokrytce, jako jsou tihle dva lehátkoví vojevůdci. Rozpitvávají tvé *Zápisky* tou nejodbornější hatmatilkou, přičemž by žádný z nich nedokázal zorganizovat ani polštářovou bitvu v bordelu. Tohle jsi mohl udělat lépe, a tamhleto čiperněji, a jánevímco diplomatičtěji. Naprosto nechápu tu nehoráznou *zaslepenost* jejich nenávisti vůči tobě. Cos jim to kdy provedl? Pokud se dokážu upamatovat, tak ses přičinil pouze o to, že vypadají přesně tak malí, jací ve skutečnosti jsou.

Třetí příčina je to, jak dobře ses choval vůči Publiovi Clodiovi v době, kdy jsi byl konsulem. Za to, co se mu stalo, si může sám. Troufal bych si říct, že takové ty claudiovské sklony k výstřednosti se u Clodia posléze provalily jako svého druhu šílenství. Neměl naprosto představu, kdy přestat. Je to už rok, co zemřel, ale pořád ho postrádám. Třebaže jsme se ke konci trochu rozhádali.

Čtvrtý důvod je velice osobní povahy, třebaže je s těmi prvními třemi úzce svázán. Vězím v otřesných dluzích a nedaří se mi z nich vymanit. Když loňského roku zemřel můj otec, domníval jsem se, že se tím všechno spraví. Ale neodkázal mi vůbec nic. Nemám ponětí, kam ty jeho peníze přišly, jisté je jen to, že když jeho utrpení skončilo, nezbylo tu nic. Nezdědil jsem nic než dům, a i na tom vázne notná hypotéka. Lichváři už na mě nemilosrdně tlačí o zaplacení a ctihodní bankéři, kterým přísluší zástavní právo na dům, už mi hrozí, že ho zabaví.

A k tomu všemu bych se chtěl oženit s Fulvií. Nu, a máš to vyřešeno! slyším tě zvolat. Vdova po Publiovi Clodiovi je jedna z nejzámožnějších žen v Římě, a až zemře její matka – což nastane co nevidět – bude ještě bohatší. Jenomže to já udělat nemohu, Caesare. Nedokážu milovat ženu, tak jak jsem ji miloval celá léta,

a oženit se s ní takhle zadlužen. Nikdy jsem si ani ve snu nepomyslel, že by o mne mohla stát, ale před pár dny mi dala najevo svůj zájem tak jasně, že mě to div neporazilo. K smrti rád bych se s Fulvií oženil, ale nemohu. Nemohu, dokud tohle všechno nesrovnám a nebudu se jí moci podívat do očí.

Takže ti chci něco navrhnout. Tak jak se věci v Římě vyvíjejí, budeš určitě potřebovat toho nejschopnějšího a nejbystřejšího tribuna lidu, jakého kdy Řím zrodil. Všichni už totiž slintají při pouhém pomyšlení na březnové kalendy příštího roku, kdy má v senátě dojít k diskusi o tvých provinciích. Šíří se pověsti, že *boni* se pokusí odebrat ti jejich správu okamžitě a díky onomu zákonu o pětileté lhůtě na tvé místo posadit Ahenobarba. Nešel do provincie po svém konsulátu, jelikož na to byl příliš bohatý a příliš líný – a ty starosti mu věru nestály za to. Ale pokud by dostal příležitost vystřídat tebe, půjde do Placentie třeba po rukou.

Pokud uhradíš mé dluhy, Caesare, máš mé slovo, slib Scribonia Curiona, že se tím nejschopnějším a nejbystřejším tribunem, jakého kdy Řím ze svého středu vydal, stanu. A že budu vždy jednat ve tvém zájmu. Postarám se, abych udržel *optimáty* v náležitých mezích, dokud setrvám v úřadě, a není to žádné prázdné vychloubání.

Potřebuji alespoň pět milionů.

Ještě dlouho poté, co Caesar Curionův dopis dočetl, zůstal nepohnutě sedět. Štěstí ho tedy neopustilo. A jak báječné štěstí! Curio jako jeho tribun lidu, cele mu oddaný a dobře zaplacený! Muž vysoce čestný – třebaže to v tomto případě nebylo tak důležité.

Jedním z nejpřísněji dodržovaných pravidel ve světě římské politiky byly zásady pro chování těch, kdo přijali úplatek. Jakmile byl muž za nějakou protihodnotu získán, byl povinen úmluvu dodržet. Nectné nebylo úplatky brát, ale nedostát v tom, zač byl muž placen. Ten, kdo přijal úplatek, a pak své povinnosti nesplnil, byl tím dnem považován za vyvrhela. Caesarovo štěstí spočívalo v tom, že se mu nabídl tribun lidu Curionovy váhy. Nešlo ani o to, zda Curio bude skutečně tak dobrý, jak se domnívá; i kdyby se osvědčil jen zpoloviny, bude to přesto perla nad jiné vzácná.

Caesar se natočil i se židlí tak, aby seděl přímo u stolu, vzal pero, namočil ho do kalamáře a psal.

Drahý Curione, jsem nadšen. Nic by mi bylo neučinilo takovou radost, jako právě možnost pomoci ti z tvé současné finanční tísně. Věř mi, prosím, když dodám, že za výsadu být ti nápomocen v téhle záležitosti nebudu pochopitelně očekávat žádnou protislužbu. Rozhodnutí ponechám zcela na tobě.

Pokud se ovšem chopíš příležitosti, abys mohl zazářit jako ten nejskvělejší a nejschopnější tribun lidu v Římě, budu poctěn pomyšlením, že věnuješ pozornost i mým zájmům. Jak správně říkáš, ovíjejí se mi *boni* kolem hrdla jako Medusina háďata. Ani já nemám představu, proč vlastně po všechna ta léta, co už jsem v senátě, soustředili svou zlobu právě proti mně. To „proč“ ovšem není důležité. Podstatné je, že jim skutečně sloužím za terč.

Pokud ovšem máme *optimátům* účinně překazit všechny ty jejich pletichy souvisící s příštími březnovými kalendami, mělo by, myslím, toto naše spojenectví zůstat jen mezi námi. Neměl bys ani dopředu oznamovat, že se o tribunát lidu hodláš ucházet. Proč raději nenajit někoho potřebného – nikoli ovšem v senátě – kdo by byl ochoten na tribuna lidu kandidovat, avšak byl by připraven na poslední chvíli odstoupit? Samozřejmě že za slušný honorář. To už ponechám na tobě. Pokud jde o potřebné finance, obrať se na Balba. Až pak ten kdosi potřebný svou účast odřekne – a to bezprostředně před volbami, ve chvíli, kdy už by hlasování mělo začít – buď nablízku, vlož se do jednání a nabídni se náhradou za něj. Jako

kdyby se ten nápad zrodil v tvé hlavě právě v onom okamžiku. Sejme to z tebe jakékoli podezření, že snad jednáš v něčím zájmu.

I pak, až se ujmeš úřadu tribuna lidu, Curione, musíš vystupovat tak, jako když jde výlučně o tvé vlastní postoje. Pokud bys potřeboval návrhy určitých zákonů, které by mohly být užitečné, s největší radostí ti je poskytnu, i když jsem si jist, že kromě zákonů mnou doporučených ti nebude činit žádné obtíže připadnout i na další. Až pak o březnových kalendách znenadání vzneseš své veto, abys zamezil diskusi o mých provinciích, zasáhne to *optimáty* jako nečekaná střela ze škorpionu.

Ponechám na tobě, abys potřebnou strategii určil sám. Není nic horšího než člověk, který svým spolubojovníkům neponechá dostatečnou volnost v rozhodování. Pokud by sis pak o této strategii chtěl pohovořit, jsem ti samozřejmě k dispozici. Měj jen na paměti, že to ani v nejmenším nevyžaduji.

Chtěl bych tě při této příležitosti varovat, že *boni* ještě zdaleka nevyčerpali celý svůj arzenál. Troufám si předpovědět, že ještě dříve, než nastoupíš svůj úřad, najdou si nejeden způsob, jak ti tvůj úkol ztížit. Dost možná tě zkusí i zastrašit. Čím prosluli ti nejlepší z tribunů lidu, bývala mučednická smrt. Oblíbil jsem si tě, Curione, a nerad bych byl svědkem toho, jak dýky na Foru kmitají tvým směrem. Anebo jak tě svrhávají z okraje Tarpejské skály.

Pomůže ti deset milionů, abys dosáhl naprosté finanční nezávislosti? Pokud ano, jsou tvoje. Dopis Balbovi půjde ve stejném vaku, takže si s ním můžeš pohovořit kdykoli poté, co obdržíš tento list. Třebaže Balbus navenek může působit trochu povídavým dojmem, je ve skutečnosti mlčenlivý jako hrob; každý klípek, který si Balbus přeje rozšířit po Římu, má předem velice dobře rozmyšlen.

Blahopřeji ti k volbě manželky. Fulvia je zajímavá žena, a zajímavých žen není mnoho. Dokáže až vášnivě důvěřovat a bude bezvýhradně oddána tobě i tvým záměrům. Ale tohle ty ovšem víš mnohem lépe než já. Vyřiď jí, prosím, mé nejvřelejší pozdravy a pověz jí, že se už těším na setkání s ní, až se zase vrátím do Říma.

Tak. Dobře utracených deset milionů. Jenomže kdy vůbec mu kyne nejbližší příležitost navrátit se do Italské Galie? Byl už červen – a vyhlídky na to, že by mohl Zaalpskou Galii opustit, nebyly valné. Belgové už snad byli nadobro vyřízeni, avšak Ambiorix a Kommius se dosud těšili svobodě. Belgům proto bude třeba uštědřit přinejmenším ještě jeden výprask. Kmeny ve střední Galii se tak hned neseberou; Arvernové a Aeduové, kteří z toho vyklouzli poměrně snadno, si teď na nějaké ty další Vercingetorigy nebo Litavikky dají dobrý pozor. Když mu na mysli vytanulo jméno Litavikkus, Caesar se zachvěl; ani celé století římského vlivu v téhle zemi nedokázalo potlačit onoho Gala v Litavikkovi. Platí to snad o nich o všech? Rozum napovídal, že trvalá vláda strachu a násilí neprospěje Římu ani Galii. Jak ale Galy přivést k tomu, aby sami pochopili, v čem spočívá jejich budoucnost? Terorem a rozséváním děsu v současnosti, aby posléze byli vděčni, až hrůzovláda poleví? Takovým násilím a takovým zastrašením v současnosti, aby si je Galové provždy zapamatovali i pro budoucí časy, až už nadobro pominou? Pro jiné národy, než byl Řím, představovala válka cosi jako vášeň; vrhaly se do boje se spravedlivým rozhořčením, žíznily pobít své nepřátele. Jenže tyhle vášně je dost obtížné udržovat trvale v potřebném varu. Jen co se vykoná, co bylo k jejich uspokojení třeba, každý už zase chce trávit život v klidu a pokoji, věnovat se všem těm milým každodenním všednostem, sledovat, jak mu vyrůstají děti, dosyta se najíst, v zimě se ohřát. Jediný Řím proměnil válku v podnikání. Proto také Řím nakonec vždy vítězil. Neboť třebaže byli římští vojáci vycvičeni své nepřátele zdravou měrou nenávidět, přistupovali k válečnému řemeslu s obchodnicky chladnou hlavou. Byli

důkladně vycvičeni, jednali účelně, plně si věřili. Chápali, co znamená ztratit bitvu a co naproti tomu znamená pohrát válku. Byli si také vědomi, že o bitvách je rozhodnuto ještě dříve, než je vrženo první *pilum*, že bitvy se vyhrávají už na cvičišti a ve výcvikových táborech. Kázeň, sebeovládání, rozvaha, udatnost. Hrdost na dokonalé zvládnutí vojenského řemesla. Žádný jiný národ nedovedl k válce přistupovat tímto způsobem. A žádné jiné římské armádě nebyly tyto profesionální kvality tak vlastní jako Caesarově.

*** * ***

Začátkem měsíce *quinctilis* dorazily z Říma znepokojivé zprávy. Caesar se spolu s Antoniem a s Dvanáctou dosud zdržoval v Bibracte, třebaže mezitím už nařídil Labienovi, aby rozdrtil Trevery. On sám se chystal vyrazit do Ambiorigových zemí v Belgii; Eburonům, Atrebatům a Bellovakům bylo třeba dát jednou provždy jasně na srozuměnou, že každý odpor je zbytečný.

Jenomže Marcus Claudius Marcellus, druhý konsul, zatím veřejně zbičoval občana Caesarovy kolonie ve městě Novum Comum. Samozřejmě že ne svou vlastní bílou ručičkou; ale čin byl vykonán na jeho rozkaz. A napáchané škody byly nenapravitelné. Žádný římský občan nesměl být zbičován. Mohl být potrestán výpraskem pruty, které tvořily fasces liktorů, avšak jeho hřbet byl nedotknutelný, zákonem chráněný proti dotyku uzlovatého biče. A teď tedy dal Marcus Marcellus jasně najevo celé Italské Galii a všem Italikům, že mnoha lidem, kteří se až do této chvíle považovali za římské občany, občanství ve skutečnosti nenáleží. Bičováni že být mohou, a také budou.

„Tohle já nestrpím!“ prohlásil Caesar k Antoniovi, Decimovi Brutovi a Treboniovi, bledý vzteky. „Obyvatelé z města Novum Comum jsou římskými občany! Jsou to mí klienti a já jsem povinen je ochránit.“

„Bude se to určitě opakovat, čím dál tím častěji,“ řekl zasmušile Decimus Brutus. „Všichni ti Claudiové Marcellové jsou z jednoho těsta, a tři z nich už dozráli do věku konsulů. Říká se, že se všichni také postupně konsuly stanou – Marcus tento rok, jeho bratranec Gaius napřesrok a jeho bratr Gaius rok poté. *Boni* řádí jako zběsilí; opanovali volby tak dokonale, že v dohledu není žádná dvojice konsulů z řad *populárů*, dokud se nestaneš opět konsulem ty, Caesare. A i pak – co když tě potrefí jako kolega další takový Bibulus? Anebo – bozi, to snad ne! – dokonce Bibulus osobně?“

Dosud ještě tak rozzloben, že se tomu ani nedokázal zasmát, sevřel Caesar rty. „Bibula jako svého kolegu nestrpím, a tím to končí! Mým kolegou bude muž, kterého si vyberu *já sám*, a já si ho vyberu, ať si dělají co chtějí, aby mi v tom zabránili. Tím se ovšem nemění nic na tom, co se teď děje v Italské Galii – v *mé* provincii, Decime! Jak se jen může Marcus Marcellus opovážit vtrhnout do oblasti mé jurisdikce a bičovat tam moje lidi?“

„Ty nemáš *imperium maius*,“ řekl Trebonius.

„Nu ovšem, takové imperium oni udělují jen Pompeiovi!“ řekl trpce Caesar.

„Co můžeš udělat?“ otázal se ho Antonius.

„Je toho dost,“ řekl Caesar. „Poslal jsem už kurýra k Labienovi a požádal jsem, aby ze své skupiny legií vyčlenil Patnáctou s Publiem Vatiniem. Místo ní si Labienus ponechá Šestou.“

Trebonius se posadil zpříma. „Patnáctá už je teď sice náležitě ostřílená," řekl, „ale její muži jsou v poli teprve rok. Zato, pokud se pamatuji, pocházejí všichni z krajů za Pádem. Mnoho z nich je dokonce přímo z města Novum Comum."

„Přesně tak," řekl Caesar.

„A Publius Vatinius," podotkl Decimus Brutus zamyšleně, „je tvůj nejvěrnější přívrženec."

Caesar odkudsi vyčaroval úsměv. „Doufám, že není věrnější, než jsi ty anebo Trebonius, Decime."

„A co já?" ohradil se pobouřeně Antonius.

„Ty jsi z rodiny, tak mlč," zazubil se Trebonius.

„Ty ses rozhodl vyslat Patnáctou s Publiem Vatiniem, aby obsadili Italskou Galii," řekl Decimus Brutus.

„Ano."

„Je mi jasné, že neexistují zákonné důvody, které by ti v tom mohly zabránit, Caesare," řekl Trebonius, „ale nebudou to Marcus Marcellus i senát považovat za vypovězení války? Nemyslím skutečné války, ale takové té války myslí."

„Mám pro to zcela postačující odůvodnění," řekl Caesar, jenž už zčásti nabyl svého obvyklého klidu. „Minulého roku vtrhli do Tergeste Iapudové a ohrožovali pobřeží Illyrika. Vypořádala se s nimi místní milice; nebylo to nic vážného. Pošlu Publia Vatinia s Patnáctou do Italské Galie, abych, cituji – 'ochránil kolonie římských občanů za řekou Pádem před barbarskými nájezdy'."

„Přičemž jediný barbar široko daleko v dohledu je Marcus Marcellus," řekl s potěšením Antonius.

„Doufám, že si tu formulaci vyloží dostatečně přesně, Antonie."

„Jaké dáš Vatiniovi rozkazy?" otázal se Trebonius.

„Vystupovat mým jménem v celé Italské Galii a v Illyriku. Zabránit bičování římských občanů. Předsedat soudům. Vládnout v Italské Galii místo mne takovým způsobem, jako bych tam byl já osobně," řekl Caesar.

„A kam Patnáctou umístíš?" otázal se Decimus Brutus. „Poblíž Illyrika? Do Aquileie snad?"

„Ale kdepak," řekl Caesar. „Do Placentie."

„Novum Comum je odtamtud, co by kamenem dohodil."

„Jistě."

„Já bych jen rád věděl," řekl Antonius, „co si o tom zbičování myslí Pompeius? Vždyť koneckonců i on sám zřídil v Italské Galii kolonie občanů podél Pádu. Marcus Marcellus ohrožuje jeho občany právě tak jako tvoje."

Caesar ohrnul ret. „Pompeius neřekl a neudělal absolutně nic. Je v Tarentu. V soukromé záležitosti, jak jsem se dozvěděl. Slíbil ale, že se zúčastní schůze senátu mimo pomerium později v tomto měsíci, až pojede kolem. Údajně se má jednat o platech v armádě."

„To je snad vtip!" řekl Decimus Brutus. „Platy v armádě se nezvyšovaly už sto let – doslova a do písmene."

„Máš pravdu. Taky mě to napadlo," řekl Caesar.

* * *

Pustošení pokračovalo dál; za výpadů proti Belgům hořely jejich domovy, rašící osení bylo vyhrabáno z půdy anebo zaoráno, dobytek pobit, ženy a děti ponechány bez přístřeší. Kmeny jako Nerviové, které byly na počátku Caesarova tažení schopny postavit padesát tisíc bojovníků, teď nebyly s to dát dohromady ani pouhou tisícovku. Ženy a děti, které za něco stály, byly prodány do otroctví; Belgica se proměnila v zemi starců a stařen, druidů, mrzáků a duševně postižených. Ke konci si už mohl být Caesar jist, že tu nezbyl nikdo, kdo by ještě mohl vábit Ambioriga nebo Kommia, a že i jejich vlastní kmeny se teď obávaly Říma natolik, že se svými někdejšími králi už nechtěly nic mít. Ambiorix, odevždy nepolapitelný a nedostižitelný, zmizel neznámo kam a nebyl nikdy dopaden a zajat. A Kommius se vydal na východ pomáhat Treverům proti Labienovi, jenž se v této vyhlazovací válce činil stejně pilně jako Caesar.

Gaius Fabius byl se dvěma legiemi vyslán posílit Rebila a jeho dvě legie v akci proti Piktonům a Andům, dvěma kmenům, na které porážka u Alesie nedolehla tak drtivou silou a které zatím také nestály v popředí odboje proti Římu. Zdálo se však, jako by galské kmeny jeden po druhém dospívaly k rozhodnutí bojovat do poslední dechu – možná v domnění, že Caesarova armáda musí být po tolika letech válčení už unavena a že ve svém úsilí nutně poleví. Znovu se přesvědčili, že opak je pravdou: v jediné bitvě u mostu přes Liger padlo dvanáct tisíc Andů, ostatní pak zahynuli v různých drobných potyčkách.

Výsledkem bylo, že zbytek Galie, schopný dosud odporu, se postupně scvrkával už jen na nejzazší jih a západ, na Aquitanii. Na ono území, kam se k Lukteriovi utekl Drappes z kmene Senonů, poté co mu jeho vlastní lid odmítl poskytnout azyl.

Význačnějších nepřátelských vůdců zbývalo už jen pramálo. Gutruata vydali Caesarovi sami Karnutové, příliš vystrašení z možné římské odvety, než aby ho nadále chránili. Vzhledem k tomu, že v Cenabu dal povraždit římské občany, nebyl jeho osud výlučně v Caesarových rukou; na rozhodování o něm se podíleli i vybraní zástupci armády. Přes všechno Caesarovo zdůvodňování, proč by měl Gutruatus zatím zůstat naživu a pochodovat později v Caesarově triumfálním průvodu, prosadila si armáda svou. Gutruatus byl zbičován a sťat.

Nedlouho poté se Kommius již podruhé utkal s Gaiem Volusenem Quadratem. Zatímco se Caesar vydal s jízdou na jih, převzal velení v Belgice Marcus Antonius; dovršil zkázu Bellovaků a pak se uchýlil do tábora v Nematocenně v zemi Atrebatů, Kommiova kmene. Ti se obávali dalšího římského pustošení do té míry, že odmítli mít s Kommiem nadále cokoli společného. Kommius se spřáhl s tlupou stejně smýšlejících germánských Sugambrů a dal se na loupežení; vnesli zkázu mezi Nervie, naprosto neschopné postavit se mu na odpor. Když Antonius obdržel naléhavou žádost o pomoc od povždy loajálního Vertika, vyslal Volusena se značně velkou jednotkou jízdy, aby Vertikovi přispěl na pomoc.

Čas neubral nic z Volusenovy nenávisti vůči Kommiovi. S vědomím, kdo banditům velí, se dal Volusenus do díla s až zběsilou chutí. Postupoval systematicky, nadháněl Kommia a jeho Sugambry jako ovčák stádo, až posléze stanuli tváří v tvář. Došlo k osobnímu střetu obou mužů, kteří vyrazili proti sobě, oštěpy ve spodní poloze. A Kommius v tomto souboji zvítězil. Jeho zbraň projela středem pravého protivníkova stehna. Volusenus se zhroutil; stehenní kost měl roztříštěnu, svalstvo přerváno, nervy a cévy přeťaty. Většina Kommiových mužů byla pobita, avšak Kommius sám, v sedle nejrychlejšího koně, vyvázl a prchl, zatímco se všechna pozornost soustředila na těžce zraněného Volusena.

Dopravili ho do Nemetocenny. Římští ranhojiči se vyznali ve svém umění; nohu mu amputovali nad ránou a Volusenus zákrok přežil.

Kommius vyslal k Markovi Antoniovi muže s dopisem.

> Marku Antonie, věřím teď už, že Caesar neměl s úkladem toho čubčího syna Volusena nic společného. Zapřísáhl jsem se však, že už se nechci nikdy ocitnout v přítomnosti nějakého Římana. Tuatha ke mně byla milostivá. Vydala mi mého nepřítele do rukou a já jsem ho zasáhl tak těžce, že přijde o nohu, ne-li o život. Má čest je pomstěna.
>
> Jsem už ale velice unaven. Moji lidé se obávají Říma natolik, že mi nejsou ochotni poskytnout jídlo ani vodu ani střechu nad hlavou. A lupičství je nedůstojná obživa pro krále. Chci už jen mít konečně pokoj. Nabízím ti jako rukojmí své děti, pět chlapců a dvě děvčata, které nemají všechny společnou matku, ale které jsou všechny Atrebatové dostatečně mladí, aby se z nich stali dobří malí Římané.
>
> Prokazoval jsem Caesarovi dobré služby, dokud se na mě nedopustil Volusenus onoho úskoku. Proto tě žádám, abys mě odeslal pro zbytek mých dnů někam, kde už bych nemusel nikdy pozvednout svůj meč. Někam daleko od Římanů.

Na Antonia, jenž na statečnost, věrnost a vpravdě bojového ducha pohlížel značně staromilskýma očima, dopis hluboce zapůsobil. V jeho představách byl Kommius Hektorem a Volusenus Paridem. K čemu by bylo pro Řím anebo pro Caesara dobré Kommia zabít a vláčet ho pak za vítězovým válečným vozem? Nepochyboval ani, že by se Caesar na věc díval stejně. Odeslal posla zpět ke Kommiovi, spolu se svou odpovědí.

> Kommie, přijímám nabídnutá rukojmí, jelikož tě považuji za čestného muže, jemuž se stala křivda. O tvých dětech rozhodne Caesar osobně. Jsem si jist, že s nimi bude nakládat jako s potomky krále.
>
> Odsuzuji tě tímto k vyhnanství v Británii. Jak se tam dostaneš, je už tvoje starost, připojuji nicméně osobní list pro tebe, jímž se můžeš prokázat v Itiu anebo v Gesoriaku. Británie je místo, které dobře znáš ještě z dob, kdy jsi sloužil Caesarovi. Doufám, že tam máš více přátel než protivníků.
>
> Dosah římské moci je už takový, že mě nenapadá žádné jiné místo, kam bych tě mohl poslat. Můžeš si být ale jist, že Římana tam žádného neuvidíš. Caesarovi je ta zem protivná. *Vale.*

Do onoho posledního dechu bylo dobojováno posléze v Uxellodunu, v oppidu náležejícím Kadurkům.

Zatímco Gaius Fabius odbočil k západu zdeptat Senony, Gaius Caninius Rebilus pokračoval v pochodu na jih, směrem na Aquitanii, s jistotou, že k jeho dvěma legiím brzy přibudou další posily; Fabius se k němu měl připojit, jakmile bude mít jistotu, že Senonové jsou nadobro podrobeni.

Třebaže jak Drappes, tak i Lukterius byli oba v čele jedné části vojska vyslaného na pomoc Alesii, nepoučili se pranic o bezvýchodnosti boje v obležení. Když se doslechli o porážce Andů a o tom, že Rebilus je už na cestě k jihu, uzavřeli se v Uxellodunu, mimořádně vysoko položeném opevněném sídle na skalisku tyčícím se v zákrutu řeky Oltis. Přímo v něm nebyla žel žádná studna, avšak dva zdroje vody byly přesto poblíž – jeden představovala sama řeka Oltis, druhým byl pramen vyvěrající ze skal bezprostředně pod nejvyšším úsekem městských hradeb.

Jelikož Rebilus neměl při příchodu víc než své dvě legie, nepokusil se zopakovat taktiku, jaké užil Caesar u Alesie; mimo jiných překážek bránila ve stavbě jakéhokoli obkličovacího valu i sama Oltis, jejíž proud tu byl příliš mocný, než aby mohl být přehrazen nebo sveden jinam. Rebilus se spokojil tím, že se usídlil ve třech oddělených táborech situovaných na výšinách, odkud bylo možno protivníkovi znemožnit jakoukoli skrytou evakuaci citadely.

Co si u Alesie zato Drappes a Lukterius náležitě vštípili do paměti, byla zkušenost, že k tomu, aby úspěšně přečkali obležení, je třeba shromáždit celé hory potravin. Oba muži si byli jisti, že Uxellodunum nelze dobýt ztečí, bez ohledu na to, jak skvělý je Caesar válečník, neboť skalní suk, na němž byla pevnost postavena, tvořily po celém obvodě srázy příliš strmé na to, aby je dokázal zdolat jakýkoli útočník. Nedala se tu vybudovat ani dobývací terasa, jaká se osvědčila u Avarika; hradby Uxelloduna byly tak vysoké a přístup k nim byl tak riskantní, že ani úžasná obratnost římských ženistů si nemohla troufnout jakkoli je překonat. Pokud bude mít Uxellodunum zajištěn dostatek zásob, může vydržet obléhání trvající třeba až do doby, kdy Caesarovi vyprší jeho pověření správcem Galie.

Bylo proto třeba sehnat jídlo, obrovské zásoby potravin. Zatímco se Rebilus věnoval budování svých táborů – a ještě než se vůbec dostal k přehrazení a ke střežení přístupových cest – vydali se Lukterius a Drappes se dvěma tisíci muži spížovat do okolí oppida. Kadurkové jim ochotně vyšli vstříc, vršili fůry obilí, soleného vepřového, slaniny, bobů, cizrny a kořenové zeleniny, nachystali proutěné klece se slepicemi, kachnami a husami. Byla sehnána stáda skotu, bravu a ovcí. Hlavní plodina, kterou Kadurkové pěstovali, nebyla naneštěstí k jídlu. Prosluli totiž vynikajícím lnem a vyráběli z něho nejjemnější pláténko, jaké se dalo na světě koupit, nepočítaje ovšem Egypt. Což si nakonec vyžádalo i výpady do území Petrokoriů a ostatních sousedících kmenů. Ty už nebyly vůči Drappesovi a Lukteriovi zdaleka tak štědré, jako tomu bylo u Kadurků. Co nedostali darem, to oba náčelníci pobrali násilím, a když byl pro odvoz zrekvírován poslední vozík a poslední mezek, vydal se zásobovací oddíl nazpět do pevnosti.

Zatímco probíhala tato spížovací operace, bojovníci, kteří zůstali v pevnosti, ztrpčovali Rebilovi nemálo život; noc co noc podnikali útoky na ten či onen z jeho tří táborů, a to s takovým účinkem, že už Rebilus přestával doufat, že se mu podaří dokončit kteroukoli z obléhacích staveb, jimiž hodlal Uxellodunum uzavřít ještě neprodyšněji.

Předlouhý průvod nákladních vozů a zvířat posléze stanul dvanáct mil před Uxellodunem. Tam se utábořili pod velením Drappese, jenž měl u zásob setrvat a hájit je proti případným římským útokům; spojky z citadely pak Drappese a Lukteria ubezpečily, že Římané už vůbec zapomněli na jejich existenci. Úkol dopravit všechen proviant do pevnosti připadl Lukteriovi, jenž byl zevrubně seznámen s celým okolím Uxelloduna. Žádné vozy už dál nepojedou, rozhodl Lukterius. Zbývající míle se musí zásoby přesunout na hřbetech mul, přičemž posledních pár set kroků bude třeba překonat za hluboké noci a tak daleko od kteréhokoli z římských táborů, jak to jen bude možné.

Z místa, kde byl spížovací trén utábořen, vedlo hvozdem k pevnosti několik různých stezek; Lukterius dovedl zástup mul tak blízko k oppidu, jak se jen odvážil, a pak se zastavil a vyčkával. Na další cestu se vydali až čtyři hodiny po půlnoci, i pak jen s největší opatrností; mulám natáhli na kopyta hadrové návleky, tlamy jim muži drželi stisknuté rukou. Dosáhli tak až překvapujícího utlumení všeho ruchu a Lukterius byl

pln sebedůvěry. O hlídkách ve strážních věžích nejblíže položeného tábora – blíže, než bylo Lukteriovi milé – předpokládal, že tou dobou budou určitě dřímat.

Zadřímat ve službě si však žádná římská hlídka nedovolila. Trest za to bylo ubití obušky – a kontroly hlídek byly stejně nemilosrdné, jako byly nevypočitatelné.

Kdyby bývalo větrno anebo kdyby pršelo, byl by snad Lukterius proklouzl. Té noci však panovalo ticho tak hluboké, že i na opačné straně kopce bylo slyšet šumění proudící Oltis. A jasně se teď daly rozpoznat i ještě podivnější zvuky – cinkot, občasné zaškrábání, tlumený šepot, šlehy biče.

„Jdi ihned vzbudit vojevůdce," nařídil náčelník stráže jednomu ze svých mužů, „a buď přitom o hodně tišší než ti naproti."

Rebilus pojal podezření, že se chystá náhlý přepad tábora, vyslal do okolí zvědy a v tichosti uvedl vojsko spěšně do pohotovosti. Těsně před rozedněním udeřil, tak nehlučně, že nosiči zásob stačili sotva pochopit, co se děje. Zachváceni panikou prchali do Uxelloduna, ovšem bez mul; proč tak neučinil i Lukterius, zůstalo záhadou, neboť třebaže se mu podařilo uniknout do okolních lesů, nepokusil se vůbec vrátit se k Drappesovi a sdělit mu, k čemu došlo.

Od zajatého Kadurka Rebilus vyzvěděl, kde se nachází zbytek proviantního oddílu, a vyslal proti němu své Germány. Ubijské jezdce teď už doprovázela i ubijská pěchota, což představovalo smrtící kombinaci. Rychlým pochodem je následovala jedna z Rebilových dvou legií. Nedošlo ani k pořádnému boji. Drappes a jeho muži byli zajati a veškeré pracně vydobyté zásoby padly do římských rukou.

„Čemuž jsem ze srdce rád!" pravil Rebilus nazítří, když vřele tiskl ruku Fabiovi. „Dvě legie se tu budou stravovat navíc, a my se přesto nemusíme zdržovat žádným spížováním."

„Zahajme tedy blokádu," řekl Fabius.

* * *

Když dospěla zpráva o Rebilově šťastné ruce k Caesarovi, rozhodl se vyrazit ihned s jízdou, s tím, že ho bude Quintus Fufius Calenus následovat normálním pochodovým tempem se dvěma legiemi.

„Nedomnívám se totiž," řekl Caesar, „že by Rebilovi a Fabiovi hrozilo jakékoli nebezpečí. Pokud cestou narazíš na nějaká ta hnízda odporu, Calene, bez milosti je zlikviduj. Je již na čase, aby Galie konečně nadobro sklonila hlavu pod jho."

Když dorazil do Uxelloduna, shledal, že obléhací stavby jsou v plném proudu a že postupují slušným tempem kupředu; jeho příchod byl pro Rebila i Fabia do jisté míry překvapením, neočekávali, že přijde osobně, nadšeně ho však uvítali.

„Žádný z nás není valný ženista, a ani v našich legiích nemáme ženijní odborníky, kteří by stáli za řeč," řekl Fabius.

„Chcete je zřejmě odříznout od vody," řekl Caesar.

„Já myslím, že budeme muset, Caesare. Jinak bychom museli čekat, až je z díry vyžene hlad, a podle všeho jim jídlo neschází, i když se Lukterius tolik snažil dopravit dovnitř další zásoby."

„Souhlasím, Fabie."

Stáli na skalnatém ostrohu, před nimi se otevíral pohled na uxellodunské vodní zdroje, na stezku vedoucí z citadely dolů k řece i na pramen. Cestičku k řece Oltis už měli Rebilus a Fabius pod kontrolou, rozmístili lučištníky tak, aby mohli odstřelovat

nosiče vody, aniž se sami vystavovali nebezpečí zasažení šípem anebo oštěpem z pevnostních hradeb.

„To nestačí," řekl Caesar. „Přitáhněte sem ballisty a poostřelujte tu cestu dvouliberními kameny. A postavte sem i škorpiony."

Uxellodunu tak zbyl už jen pramen, který ovšem pro Římany představoval mnohem obtížnější problém; nacházel se přímo pod hradbou, a to v místě, kde byla hradební zeď nejvyšší. Přístup k němu byl z branky v základech hradeb, v bezprostředním sousedství vodního vývěru. Přímý útok byl vyloučen. Skalní svah tu byl příliš rozeklaný, neposkytoval možnost rozmístit tu alespoň jednu nebo dvě kohorty, tím méně pak toto postavení hájit.

„Vypadá to, že jsme v koncích," povzdychl si Fabius.

Caesar se zazubil. „Kdepak! První věc, co uděláme, bude nasypat z hlíny a kamenů rampu odsud, kde stojíme, až k tamhletomu místu, padesát kroků od pramene. Je to sice do kopce, ale dostaneme se tak o dobrých šedesát stop výše, než je současná úroveň terénu. Nahoře na tom náspu pak postavíme desetipatrovou obléhací věž. Pramen bude mít pod sebou a umožní škorpionům srazit každého, kdo se pokusí dojít pro vodu."

„Ovšem jen ve dne," řekl malomyslně Rebilus. „Takže si budou pro vodu prostě chodit v noci. Kromě toho budou muži, kteří tohle všechno budou stavět, nesmírně vystaveni střelbě z pevnosti."

„Od toho jsou přístřešky, Rebile, jak asi dobře víš. Důležité je jedno," řekl Caesar poklidně, „aby celé to dílo vypadalo naprosto *věrohodně*. Jako když ho myslíme naprosto vážně. Což znamená, že i naši vojáci, kteří ho budou stavět, musí uvěřit, že ho já míním doopravdy." Odmlčel se, oči mu hrály. „Jenomže," pokračoval, „tohle všechno bude pouhá kouřová clona. Takovýchhle pramenů jsem už viděl spoustu, zejména v Anatolii. My jim ho odvedeme. Napájí ho celá soustava podzemních přítoků, podle vydatnosti bych odhadl, že jich bude kolem deseti nebo dvanácti. Naši sapéři začnou okamžitě razit štolu. Každý zdrojový pramínek, na který narazí, odvedou okamžitě do řeky. Nemám představu, jak dlouho jim to potrvá, ale jakmile bude sveden poslední z pramínků, zůstane ten vývěr bez vody. Vyschne."

Fabius a Rebilus ho sledovali s úžasem v očích.

„A nemohli bychom ho napíchnout rovnou, bez té velké komedie nahoře nad zemí?"

„A dát jim tak na vědomí, co tu vlastně podnikáme? V celé téhle části Galie je rozvinuto dolování stříbrné a měděné rudy, Rebile. Umím si představit, že i v citadele je teď hezká řádka chlapů, kteří se vyznají v hornictví. A já bych nerad opakoval, co se dálo, když jsme obléhali Atuatuky – štoly a protištoly se proplétaly a pronikaly do sebe navzájem, jako kdyby tam řádila celá eskadrona pominutých krtků. Tady musí ražba zůstat naprostým tajemstvím. Jediní, kdo o ní budou vědět, budou naši sapéři. Proto bude muset hořejší rampa a obléhací věž vyhlížet jako hlavní hrozba pro obránce. Nerad přicházím o muže – a vynasnažíme se, aby se tak nestalo – ale měl bych už rád celou tuhle galskou záležitost z krku, a skoncovat s ní chci co nejdřív," řekl Caesar.

A tak se počala vzhůru do svahu zvedat rampa, na ní pak postupně vyrůstala obléhací věž. Vylekaní, ba vyděšení obyvatelé Uxelloduna odpověděli oštěpy, šípy, kameny a ohňovými střelami. Když si posléze uvědomili, jak vysoká má věž být, podnikli výpad z brány a zaútočili proti ní v boji muže proti muži. Střetnutí bylo úporné, neboť římští vojáci pevně věřili v účinnost toho, co budují, a houževnatě hájili svá postavení. Věž se brzy ocitla v plamenech a také přístřešky a ochranné palisády po obou stranách rampy byly vážně ohroženy.

Vzhledem k tomu, že bojovat bylo možno jen na úzké frontě, většina římských vojáků se do srážky nemohla zapojit; stáli tedy co nejblíže a povzbuzovali své druhy, zatímco Kadurkové uvnitř citadely se rozestavili po cimbuřích a i oni křikem podporovali obhájce pevnosti. Když boj vrcholil, sehnal Caesar přihlížející vojáky z rampy dolů a nařídil, aby se přemístili na opačnou stranu pevnosti a spustili tam pokřik, jako by právě začínal generální útok na citadelu.

Lest zapůsobila. Kadurkové se stáhli, aby čelili této nové hrozbě, což poskytlo Římanům potřebný čas k uhašení plamenů.

Desetipatrová obléhací věž začala opět poporůstat, avšak využití se nedočkala; štoly se nezadržitelně prohlodávaly podzemím a pramínky živící vývěr byly jeden po druhém postupně svedeny do řeky. Zhruba ve stejnou dobu, kdy už by byli mohli věž vybavit metacími stroji a uvést je v činnost, mocný pramen, jenž Uxellodunu skýtal vodu, poprvé, co paměť sahala, vyschl.

Obránce to zasáhlo jako blesk z čistého nebe, a cosi životně důležitého se v nich v tu chvíli zlomilo. Poselství bylo víc než jasné: Tuatha se sklonila před mocí Říma, Tuatha opustila Galii a svou náklonnost přenesla na Caesara. K čemu dál bojovat, když i Tuatha se nyní usmívala na Caesara a na Římany?

Uxellodunum se vzdalo.

*** * ***

Nazítří ráno svolal Caesar k poradě veškeré legáty, prefekty, vojenské tribuny a centuriony, aby byli všichni účastni onoho posledního vydechnutí Galie. Včetně Aula Hirtia, jenž právě připutoval se dvěma legiemi, které přivedl Quintus Fufius Calenus.

„Budu stručný," řekl Caesar. Seděl v kurulském křesle v plném vojenském úboru, slonovinové žezlo svého imperia položeno na pravém předloktí. Světlo vnikalo do zasedací síně citadely velkým otvorem neuzavřeným okenicí – vzadu za pěti sty shromážděnými muži – a dopadalo přímo na Caesarovu tvář.

Nebylo mu ještě padesát, avšak dlouhou šíji měl zbrázděnu hlubokými vráskami, i když mu čistou linii brady dosud nehyzdily žádné laloky volné kůže. Vrásky se vrývaly i do jeho čela, drobnými vějířky se rozbíhaly od koutků očí, zahlubovaly se ostrou čarou od chřípí ke rtům a podtrhávaly tak vysoké, výrazně vyznačené lícní kosti. V době tažení Caesar nijak nedbal o svou řidnoucí kštici, dnes si však nasadil svou *občanskou korunu* z dubových listů, neboť si přál navodit ovzduší své neotřesitelné autority; kdykoli vstoupil do místnosti ozdoben tímto vínkem, byli všichni přítomní povinni povstat a vzdát mu čest – i Bibulus a Cato. Díky této *občanské koruně* vstoupil již ve věku pouhých dvaceti let do senátu. Díky jí věděl okamžitě každý voják, který kdy pod jeho velením sloužil, že Caesar má za sebou boj v první řadě s mečem a štítem v ruce – i když muži jeho galských legií ho v první linii na vlastní oči viděli bojovat už tolikrát, že jim to nebylo třeba připomínat.

Vyhlížel nesmírně unaveně, nikdo z přítomných však tyto známky nepřisuzoval fyzickému opotřebení; byl to muž naprosto zdatný a v plné síle. Nikoli, Caesara zjevně trýznilo cosi na duši. Všichni si to uvědomovali. A vzbuzovalo to jejich podiv.

„Je konec září. Nastalo léto," odsekával odměřeným hlasem, jenž zbavoval sám zvuk jeho vybrané latiny jakéhokoli náznaku poetického přikrašlování. „Kdybychom se mohli za současné situace vrátit o dva nebo tři roky nazpět, usoudili bychom asi, že válku v Galii máme konečně za sebou. Jenomže všichni, jak tu sedíme, jsme dnes o

něco moudřejší. Kdy konečně přiznají národy Galie svou porážku? Kdy se konečně smíří s lehkou rukou římského vedení a připustí, že jsou v takovém bezpečí, tak chráněni a tak sjednoceni, jako nikdy předtím? Galie se chová jako býk, jenž byl zbaven zraku, ne však své zuřivosti. Slepě znovu a znovu vyráží k útoku, rozbíjí si hlavu o stěny, o skály, o stromy kolem. Slábne víc a víc, ale naprosto se neuklidňuje. Až posléze Galie nutně zahyne, sama sobě řezníkem na porážce."

V síni bylo naprosté ticho; nikdo se nepohnul, nikdo si ani neodkašlal. Ať bude následovat cokoli, bude to zřejmě mít nesmírnou váhu.

„Jak toho býka konečně utišit? Jak bychom ho dokázali přesvědčit, aby se konečně upokojil, tak abychom mu mohli jeho rány ošetřit balzámem, uzdravit ho?"

Tón jeho hlasu se změnil, potemněl. „Nikomu z vás, ani nejmladšímu centurionovi ne, asi neušlo, s jak neslýchanými protivenstvími se teď musím utkávat v Římě. Senát lační po mé krvi, po mých kostech, po mém duchu… a po mé *dignitas*, po mém podílu na veřejném blahu a důstojnosti. Což je i vaše *dignitas*, neboť vy všichni jste *moji* muži. To vy jste hybnou silou mé armády. Padnu-li já, bude to i váš pád. Budu-li já zneuctěn, přijdete o čest i vy. To je sice, pravda, trvalá hrozba, ovšem kvůli ní jsem vás teď neoslovil. Je to pouhý průvodní jev, nic víc. Zmiňuji se o něm jen proto, abych podtrhl to, co vám chci říci dál."

Hluboce se nadechl. „Prodloužení svého velitelského pověření zřejmě nedosáhnu. O březnových kalendách přespříštího roku mi vyprší. Možná že se tak stane už o březnových kalendách příštího roku, ale já učiním všechno, co je v mých silách, abych to odvrátil. Potřebuji ještě celý příští rok k dokončení administrativních kroků, které promění Galii v náležitou římskou provincii. Takže v *tomto* roce musí ta nesmyslná, marná a ničivá válka nadobro skončit. Necítím žádné potěšení z pohledu na jedno bojiště po druhém, když už je po bitvách, protože na oněch bitevních polích leží i těla Římanů. A tolik Galů – Belgů i Keltů. Padlých pro nic a za nic, kvůli snu, k jehož uskutečnění jim chybí jak vzdělání, tak i prozíravost. Jak by byl bezpochyby shledal Vercingetorix, kdyby byl zvítězil on."

Povstal, ruce sepjaty za zády, zasmušil se. „Chci tuhle válku ještě letos vidět u konce. Žádný dočasný klid zbraní, ale opravdový mír. Mír, který vytrvá déle, než bude naživu kdokoli z mužů v této síni, anebo jejich děti, anebo děti jejich dětí. Pokud by se tak nestalo, vítězství si nakonec odnesou Germáni a dějiny Galie budou od té chvíle naprosto jiné. Tak jako dějiny naší milované Itálie, neboť Germáni nepřestanou na dobytí Galie. Když vytáhli naposledy proti Itálii, vydal ze sebe Řím Gaia Maria. Věřím, že Řím tentokrát zrodil mne proto, aby už k žádnému germánskému vpádu nikdy nedošlo. Přirozenou hranicí pro nás nejsou Alpy, ale Vlasatá Galie. Má-li náš svět, včetně světa Galů, obstát, musíme udržet Germány za řekou Rhenus."

Přešel sem a tam, posléze stanul opět uprostřed pódia a zadíval se na ně zpod svých světlých brv. Dlouhým, hloubavým, nesmírně vážným pohledem.

„Většina z vás u mne slouží už dlouhý čas. A všichni jste u mne sloužili dostatečně dlouho, abyste poznali, co jsem za člověka. Že nejsem povahou krutý. Nečiní mi radost vidět, jak je někomu působena bolest, ani přikazovat, aby byla někomu bolest způsobena. Dospěl jsem však k závěru, že Vlasatá Galie potřebuje lekci tak přísnou, tak krutou a tak děsivou, aby vzpomínka na ni přetrvala celé generace a dokázala i v budoucnosti každého odradit od jakýchkoli příštích povstání. Proto jsem vás sem dnes svolal. Abych vám sdělil své rozhodnutí. Nikoli abych vás žádal o svolení. Já jsem vrchním velitelem a já sám musím rozhodnutí přijímat. Tak se také stalo. Tato záležitost naprosto nebude ve vašich rukou. Řekové věří, že vinen zločinem je pouze

ten, kdo čin vykoná – pokud by takový skutek byl zločinem. Odpovědnost proto ponesu na bedrech toliko já sám. Nikdo z vás se na ní nebude podílet. Nikdo kvůli ní nebude trpět. Já sám přijmu toto břemeno. Často jste mne slýchali říkat, že vzpomínky na spáchané ukrutnosti dovedou být v kmetském věku prašpatnými společníky. Jsou však důvody, proč už se takového osudu neobávám, třebaže jsem se ho donedávna, až do svého rozhovoru s nejvyšším druidem Kathbadem, dost strachoval."

Vrátil se do kurulského křesla a posadil se opět ve formální pozici.

„Zítra přede mne předstoupí muži, kteří hájili Uxellodunum. Tuším, že jich je kolem čtyř tisíc. Vím, bylo jich asi i víc, ale čtyři tisíce jich zcela postačí. Budou to ti, kteří se na nás nejhůře mračí, kteří se na nás dívají s největší nenávistí. A těm dám useknout obě ruce."

Řekl to klidně; síní se nesl tichý povzdech. Jak je dobře, že tu není Decimus Brutus ani Gaius Trebonius! Avšak Hirtius na něj zíral očima plnýma slz, a Caesarovi se zadrhlo hrdlo. Musel polknout, doufal jen, že ne příliš nápadně. Poté pokračoval.

„Nebudu tuto službu žádat po žádném Římanovi. Udělají to sami občané Uxelloduna. Dobrovolníci. Osmdesát mužů, každý utne ruce padesátce jiných mužů. Nabídnu, že ušetřím ruce kohokoli, kdo se k provedení těchto amputací dobrovolně přihlásí. Určitě jich bude dost. Kováři už teď zhotovují potřebný nástroj, který jsem k tomu účelu navrhl, trochu podobný dlátu, s ostřím šest palců dlouhým. Bude přiložen na hřbet ruky, těsně pod zápěstím, a na něj se jednou uhodí kladivem. Krvácení bude stavěno řemínkem utaženým na předloktí. Ihned po amputaci bude zápěstí smočeno ve vroucí smůle. Někteří přitom možná vykrvácí. Ale většina nikoli."

Mluvil teď plynule, zlehka, neboť oblast citů už opustil a řešil jen praktickou stránku věci.

„Tyto čtyři tisíce bezrukých mrzáků pak budou vyhnány z města, aby se rozešli do světa a prožebrávali se po celé téhle široké zemi. Kdokoli uzří muže bez rukou, rázem si připomene lekci udělenou po dobytí Uxelloduna. Až se teď legie budou rozcházet do svých zimních ubikací, což nastane už zanedlouho, vezme každá pár těch bezrukých s sebou. Postará se tak, aby byli bezrucí náležitě rozptýleni po Galii. Neboť tahle lekce by byla marná, pokud by všichni a všude nespatřili svědectví o ní.

Ještě než skončím, rozdělím se s vámi o některé informace shromážděné mými zdatnými, byť neopěvovanými úředníky. Osm let války ve Vlasaté Galii stálo Galy milion padlých bojovníků. Milion lidí byl prodán do otroctví. Zemřelo čtyři sta tisíc galských žen a dětí, čtvrt milionu galských rodin zůstalo bez přístřeší. To se rovná populaci celé Itálie. Je to strašlivá připomínka slepoty a zuřivosti toho býka. Tomu je třeba učinit přítrž! Ukončit to řádění, hned teď! Zastavit ho tady, v Uxellodunu. Než ukončím své velení v Galii, bude už Vlasatá Galie žít v míru."

Pokývl na znamení, že shromáždění rozpouští; všichni muži se vytratili mlčky, žádný na Caesara nepohlédl. Vyjma Hirtia, jenž zůstal.

„Ani slovo!" štěkl Caesar.

„Není mi věru do řeči," řekl Hirtius.

Poté, co Uxellodunum padlo, rozhodl se Caesar navštívit všechny kmeny v Aquitanii, oné části Vlasaté Galie, jež se nejméně angažovala ve válce, a proto i oblasti stále ještě schopné vyslat do pole plné stavy bojovníků. S

sebou vzal i pár bezrukých obětí z Uxelloduna, jako živoucí svědectví o odhodlání Říma skoncovat s jakýmkoli odporem.

Jeho cesta probíhala v míru; kmen za kmenem ho vítal s až přehnaným respektem, muži odvraceli oči od bezrukých, náčelníci podepisovali jakékoli smlouvy, které jim předložil, a zapřísahali se navždy už přináležet k Římu. Vcelku jim byl Caesar ochoten uvěřit. Neboť už pár dní poté, co na první části své cesty po Aquitanii vkročil do Burdigaly, vydal mu jistý Arvern – ze všech galských kmenů to byl právě Arvern! – Lukteria; znamení, že žádný kmen v Galii nehodlá poskytnout úkryt komukoli z Vercingetorigových důstojníků. Znamenalo to také, že alespoň jeden z obránců Uxelloduna půjde v Caesarově triumfálním průvodu; druhý, Drappes z kmene Senonů, odmítl jíst i pít a zemřel, nepolevuje ve svém rozhodném odporu vůči přítomnosti Říma ve Vlasaté Galii.

Koncem října přijel za Caesarem do Tolosy na návštěvu jeho bratranec Lucius Caesar s nejčerstvějšími zprávami.

„Senát se sešel koncem září," říkal Caesarovi s napjatým výrazem. „Musím přiznat, že jsem se zklamal v prvním konsulovi, o němž jsem se původně domníval, že je to přece jen o něco rozumnější muž než jeho mladší kolega."

„Servius Sulpicius má skutečně víc rozumu než Marcus Marcellus, to ano, ale není o nic míň rozhodnut nechat mě padnout," řekl Caesar. „Oč šlo?"

„Senát rozhodl, že o březnových kalendách příštího roku bude přece jen projednávat tvé provincie. Marcus Marcellus zasedání informoval, že válka ve Vlasaté Galii definitivně skončila, což znamená, že neexistuje naprosto žádný důvod, proč bys neměl být k onomu datu zbaven svého imperia, svých provincií a své armády. Nový pětiletý zákon, jak řekl, poskytuje dostatečný výběr správců, kteří tě mohou jít okamžitě vystřídat. Prohlásil, že by jakýkoli odklad svědčil o slabosti senátu a byl by naprosto nepřijatelný. Ukončil slovy, že je ti jednou provždy třeba dát jasné poučení, že jsi služebníkem senátu, a ne jeho pánem. Předpokládám, že Cato halasně aplaudoval."

„Musí se ozývat notně nahlas, jelikož Bibulus je v Sýrii, anebo přinejmenším na cestě tam. Pokračuj, Lucie. Podle tvé tváře soudím, že to horší teprve přijde."

„Něco mnohem horšího! Senát se pak usnesl, že pokud by kterýkoli z tribunů lidu vznesl proti projednání tvých provincií o kalendách příštího března veto, bude to považováno za spáchání velezrady. Tribun lidu, jenž by se toho dopustil, bude uvězněn a vzápětí souzen."

„To je absolutně protiústavní!" vyjel Caesar. „Tribunovi lidu nesmí v jeho činnosti překážet nikdo! A nesmí ani odmítnout respektovat jím vznesené veto, ledaže by bylo v platnosti *senatus consultum ultimum.* Znamená to snad, že chce senát o příštích březnových kalendách postupovat takovým způsobem? Jednat v podmínkách *krajního usnesení*?"

„Snad, třebaže řečeno to takhle nebylo."

„A to už je všechno?"

„Ne," řekl Lucius Caesar nevzrušeně. „Ještě jeden zákon přijal senát. Že si pro sebe vyhrazuje stanovení termínu, k němuž budou propuštěni tví veteráni."

„Och, takže jsem si vysloužil jisté prvenství, Lucie, ne? Do této chvíle, v celých dějinách Říma, ještě nikdy nepříslušelo právo rozhodnout o ukončení služby legionářů nikomu jinému než jejich hlavnímu veliteli. Docela dobře si umím představit, že se o příštích březnových kalendách senát usnese, že moji veteráni mají být propuštěni ze služby okamžitě."

„Vypadá to tak, Gaie."

Caesar vyhlíží, pomyslel si Lucius, až podivuhodně neznepokojen; na jeho rtech se teď dokonce objevil nefalšovaný úsměv. „To si senát doopravdy myslí, že mě porazí takovýmihle kejkly?“ otázal se. „Mají dočista nasráno v hlavách, Lucie!“ Vstal a podával bratranci ruku. „Děkuji ti za zprávy, moc ti za ně děkuji. Ale už toho raději nechrne. Rád bych si trochu protáhl nohy mezi posvátnými jezírky.“

Lucius Caesar se však nehodlal vzdát. Poslušně sice Gaia následoval, ale neodpustil si ještě jednu otázku. „Co hodláš proti *optimátům* podniknout?“

„Všechno, co bude třeba,“ bylo jediné, co na to Caesar odpověděl.

*** * ***

Veškeré dispozice pro zimní období byly vydány. Gaius Trebonius, Publius Vatinius a Marcus Antonius se odebrali se čtyřmi legiemi do atrebatské Nemetocenny, aby tak zajistili Belgiku; dvě legie odpochodovaly k Aeduům do Bibracte; dvě byly rozmístěny uprostřed Turonů, na západním okraji území Karnutů; a dvě směřovaly do země Lemoviků, jihovýchodně od Arvernů. Žádná část Galie tak nezůstala příliš vzdálena od některé z legií. Jednáním s Luciem Caesarem svou cestu po Narbonské Galii Caesar ukončil; odebral se pak do Nemetocenny, aby tam společně s Treboniem, Vatiniem a Markem Antoniem přezimoval.

Uprostřed prosince se jeho armáda dočkala nečekaného a příjemného překvapení; Caesar zvýšil žold řadových vojáků ze čtyř set osmdesáti sesterciů za rok na rovných devět set – bylo to poprvé za více jak sto let, co vojáci dostali přidáno. K tomu Caesar připojil ještě také prémii v hotovosti pro každého muže a oznámil armádě, že se zvětší i její podíl na kořisti.

„A kdo to zaplatí?“ otázal se Gaius Trebonius Publia Vatinia. „Státní pokladna? To sotva!“

„Určitě ne,“ řekl Vatinius. „Caesar se odjakživa úzkostlivě drží zákonných ustanovení. Ne, půjde to z jeho měšce, z jeho vlastního podílu.“ Pomenší Vatinius, s nevelkým, avšak patrným tělesným postižením, se zachmuřil; nebyl přítomen, když Caesar obdržel odpověď na svou žádost, aby vůči němu senát postupoval stejně, jako jednal s Pompeiem. „Vím sice, že je teď až neskonale bohatý, ale on také strašlivě utrácí. Může on si takovouhle štědrost vůbec dovolit?“

„To bych řekl, že ano! Jen na prodeji otroků vydělal dvacet tisíc talentů.“

„*Dvacet tisíc*? Při Jovovi! Crassus byl považován za nejbohatšího muže Říma, a nezbylo po něm víc jak sedm tisíc talentů!“

„Marcus Crassus se svými penězi tuze rád vychloubal, ale slyšels snad někdy od Pompeia Magna, jak si stojí on?“ otázal se ho Trebonius. „Pročpak asi se teď kolem Caesara tlačí všichni ti bankéři a snaží se pro něho udělat, co mu na očích vidí? Nejde o Balba, ten je mu oddán odedávna, a ani Oppius za ním v tomhle ohledu příliš nezaostává. Sahá to přece až někam do samých začátků tvé služby u Caesara, Vatinie. Ale lidé jako Atticus k nim přibyli docela nedávno.“

„Rabirius Postumus mu vděčí za to, že mu pomohl začít znovu,“ připomněl Vatinius.

„Ano, ale to bylo až poté, co se Caesar tak zvelebil v Galii. Ten germánský poklad, který vyslídil u Atuatuků, byl přímo pohádkový. Jen Caesarův podíl z něho bude představovat tisíce talentů.“ Trebonius se ušklíbl. „A pokud by se dostal do úzkých, pozbydou svou posvátnou nedotknutelnost pro změnu karnutské pokladnice. Ty si

nechal v rezervě. Caesar není naivní. Ví dobře, že příští správce Vlasaté Galie se stejně vrhne na všechno, co Karnutum skrývá. A vsadil bych se, že dřív, než sem nový správce dorazí, nezbyde tam už nic.“

„Podle dopisů, které jsem dostal z Říma, je pravděpodobné, že má být vystřídán – bozi, kam se ten čas ztrácí? – už za necelé čtyři měsíce. Březnové kalendy už se na něho řítí přímo tryskem! Co on pak udělá? Ve chvíli, kdy bude zbaven svého imperia, sesypou se na jeho hlavu stovky žalob. A on prohraje, Trebonie.“

„Och, pravděpodobně ano,“ odpověděl nevzrušeně Trebonius. Ani Vatinius nebyl naivní. „Jenomže on asi nehodlá nechat věci dojít až tak daleko, že ne?“

„Ne, Vatinie, to on skutečně nehodlá.“

Rozhostilo se ticho; Vatinius si zkoumavě prohlížel ustaranou tvář před sebou. Jejich pohledy se střetly, nespouštěli pohled jeden z druhého.

„Takže se nemýlím. On svůj osud naprosto svázal s armádou.“

„Naprosto.“

„A pokud bude muset, dá se na pochod proti Římu.“

„Jen pokud bude muset. Caesar nemá v povaze žádné sklony k nezákonnosti; je nejradši, když může všechno dělat *in suo anno* – žádná zvláštní nebo mimořádná pověření, deset let mezi oběma konsuláty, všechno přesně podle práva. Jestli se na ten pochod proti Římu bude muset nakonec přece jen vydat, Vatinie, něco to v něm zabije. On velice dobře ví, že i s touhle alternativou musí počítat. A domníval by ses snad na jeden jediný okamžik, že on se senátu zalekne? Že dostane strach před kýmkoli z nich? Včetně toho vynášeného Pompeia Magna? Ne! Ti popadají jako figuríny na cvičišti před germánskými kopiníky. To on ví. Ale touhle cestou se dobrovolně dát nehodlá. Žádá si, co mu náleží, ale chce to získat legálně. Pochod na Řím je krajnost, a on podstoupí cokoli, aby se jí vyhnul. Má naprosto čistý štít. A přeje si, aby takový zůstal“

„Vždycky usiloval o to, aby byl čistý a dokonalý,“ řekl zarmouceně Vatinius a zachvěl se. „U Jova, Trebonie, co on s nimi provede, pokud ho k něčemu takovému přimějí?“

„Na to se mi nechce ani pomyslet.“

„Měli bychom asi přinášet oběti za to, aby *boni* dostali konečně rozum.“

„Já obětuji už po celé měsíce. A myslím, že *boni* by rozum dostat mohli, všichni, až na jednoho.“

„Až na Catona,“ řekl Vatinius okamžitě.

„Až na Catona,“ opakoval jako ozvěnou Trebonius.

Znovu zavládlo ticho; Vatinius si povzdychl. „Nu, já zůstanu s ním, v dobrém i ve zlém,“ řekl.

„I já.“

„Kdo ještě?“

„Decimus. Fabius. Sextius. Antonius. Rebilus. Calenus. Basilus. Plancus. Sulpicius. Lucius Caesar,“ řekl Trebonius.

„Labienus ne?“

Trebonius důrazně zavrtěl hlavou. „Ne.“

„To je Labienovo rozhodnutí?“

„Caesarovo.“

„Vždyť ale proti Labienovi nikdy neřekl ani slovo.“

„A také neřekne. Labienus pořád ještě věří, že se spolu s ním stane konsulem, třebaže ví, že s jeho metodami Caesar nesouhlasí. Nic takového se však zatím neobjevilo v Caesarových zprávách pro senát, takže on stále doufá. Ale konečné

rozhodnutí tahle jeho naděje nepřečká. Pokud se Caesar vydá na pochod proti Římu, pošle *optimátům* asi dáreček – Tita Labiena.“

„Och Trebonie, modleme se, ať nedojde k nové občanské válce!“

* * *

A za totéž se modlil i Caesar, i tehdy, když rozvažoval, jak se vypořádat s *optimáty* v mezích nepsané římské ústavy, *mos maiorum.* Nejvyššími magistráty pro příští rok byli zvoleni Lucius Aemilius Lepidus Paullus jako první konsul a Gaius Claudius Marcellus jako druhý. Gaius Marcellus byl bratrancem současného prvního konsula a současně i bratrancem muže, jenž byl předurčen stát se konsulem přespříštího roku, jménem rovněž Gaius Marcellus. Z těchto důvodů byl obvykle nazýván Gaius Marcellus Major, zatímco jeho bratranci se říkalo Gaius Marcellus Minor. Gaius Marcellus Major byl Caesarovým zapřísáhlým nepřítelem, o něm nemělo vůbec smysl přemýšlet. Paullus byl trochu jiný. Prodělal vyhnanství za účast v povstání svého otce Lepida, takže ke kurulskému křeslu se dostal poměrně pozdě, a to jen díky tomu, že znovu vystavěl Aemiliovu baziliku, nejvznešenější stavbu na celém Foru Romanu. Pak však na něho – onoho dne, kdy v senátní síni shořelo tělo Publia Clodia – znovu dolehlo neštěstí; vzplála i téměř dokončená Basilica Aemilia. A Paullus neměl na to, aby se do stavby mohl pustit znovu.

Byl to věchet ve větru, tolik o něm Caesar věděl. Přesto ho však uplatil. Mít koupeného prvního konsula věru stálo za to. V průběhu prosince obdržel Paullus od Caesara šestnáct set talentů a současně se jako Caesarův člověk ocitl na Balbově výplatní listině. Basilica Aemilia mohla být vybudována s ještě větší nádherou.

Větší význam měl však pro Caesara Curio, třebaže ho přišel na pouhých pět set talentů; zachoval se přesně tak, jak mu to Caesar navrhl: předstíral, že se pro kandidaturu na úřad tribuna lidu rozhodl až v poslední chvíli, a byl zvolen nejvyšším počtem hlasů – nebylo divu, šlo přece o Scribonia Curiona.

Podniknout se dala ještě řada dalších věcí. Všechna větší města v Italské Galii dostala velké částky na výstavbu veřejných budov anebo zvelebení tržišť, stejně tak jako městečka a města v Narbonské Galii a v Itálii samé. Všechna tato města měla jedno společné: dala už dříve najevo sympatie k Caesarovi. Nějaký čas uvažoval i o tom věnovat takové stavby i Hispániím, Provincii Asia a Řecku, posléze však usoudil, že by takový výdaj nemusel přinést žádoucí výsledek, pokud by se Pompeius jako mnohem angažovanější patron v těchto oblastech rozhodl svým klientům poskytování jakékoli podpory Caesarovi jednoduše zakázat. Nic z toho nepodnikal proto, aby si obdarované získal na svou stranu pro případ občanské války; chtěl tak jen přivést do svého tábora místní vlivné plutokraty a ponouknout je, aby *optimátům* dali najevo, že nebudou rádi, pokud se vůči Caesarovi budou páchat křivdy. Občanská válka byla až naprosto poslední alternativou, a Caesar upřímně věřil, že je to alternativa pro všechny – ba i pro *optimáty* – natolik děsivá, že k ní nedojde. K dosažení vítězství bylo třeba znemožnit *optimátům* vzpouzet se i nadále vůli většiny Říma, Itálie, Italské Galie, Illyrika a římské galské provincie.

Dokázal pochopit lecjakou pošetilost, ani v nejpesimističtějších představách však nemohl uvěřit, že by hrstka římských senátorů byla skutečně schopna podstoupit raději občanskou válku, než aby se smířila s nevyhnutelným a přiznala Caesarovi, co mu koneckonců právem náleželo. Zákonným způsobem nastoupený druhý konsulát,

absenci jakýchkoli žalob, postavení *Prvního muže Říma* a první místo v dějepisných knihách. Všemi těmito věcmi byl povinován své rodině, své *dignitas*, příštím generacím. Syna po sobě nezanechá, to věděl, avšak syn nepředstavuje nezbytnost, pokud by nebyl schopen povznést se ještě výše. A to se nestávalo, jak kdekdo věděl. Synové velkých mužů sami nikdy nebyli velcí. Viz mladého Maria a Fausta Sullu.

Mnohé bylo třeba promyslet, i pokud jde o novou římskou provincii, Vlasatou Galii. Dotvořit ji, nechat ji vydechnout, prosívat obyvatelstvo a vyhledat ty nejlepší muže v obcích. A dořešit bylo nutné také pár ožehavějších problémů. Včetně onoho, kterak se zbavit dvou tisíc Galů, o nichž Caesar usoudil, že se Římu podrobí jen na tak dlouho, pokud si on podrží správu této nové provincie. Tisícovka z nich byli otroci, které si netroufl prodat v obavě před krvavou odplatou, spáchanou buď přímo nad jejich novými pány, anebo v podobě ozbrojených povstání upomínajících na Spartaka. Druhou tisícovku tvořili svobodní Galové, ponejvíce thénové, kteří se nedali pohnout ani podívanou na bezruké oběti z Uxelloduna.

Posléze je dal všechny odvést do Massilie a pod silnou stráží nalodit na nákladní lodě. Tisícovku otroků poslal darem galatskému králi Deiotarovi, jenž byl sám Gal a trpěl trvalou nouzí o dobré jezdce; nebylo pochyb, že až dorazí, daruje jim Deiotaros svobodu a přiměje je ke službě v armádě. Tisícovku svobodných Galů věnoval kappadockému králi Ariobarzanovi. Obě tyto skupiny představovaly dar. Malou oběť na oltář Fortuny. Štěstí bylo výrazem přízně bohů, neškodilo však trochu se o ně přičinit. Připisovat úspěch pouhému štěstí byl trochu laciný soud. Nikdo nevěděl lépe než Caesar, že za oním štěstím leží celé oceány dřiny a úporných úvah. Jeho vojáci ať se klidně jeho štěstím chvástají, to mu nevadilo ani v nejmenším. Dokud byli přesvědčeni, že Štěstěna je s ním, nepropadali alespoň zbytečnému strachu, neboť tu přece byl on, kdo je kdykoli může zaštítit svým spásným pláštěm. Právě nedostatek štěstí se stal osudným nebohému Markovi Crassovi; jeho dny byly sečteny od té chvíle, kdy jeho vojáci usoudili, že ho jeho štěstí opustilo. Není člověka, jenž by netrpěl nějakou pověrou, ovšem muži nízkého rodu a nevelkého vzdělání byli pověrami přímo posedlí. Caesar na tento rys jejich povah vědomě sázel. Neboť je-li štěstí darem bohů a je-li velikánovi štěstí přáno, pak jako by na něho samého padal odlesk božství; a pro vojevůdce bylo jen dobře, když ho jeho vojáci spatřovali až téměř kdesi mezi božstvy.

* * *

Těsně před koncem roku dorazil dopis od Quinta Cicerona, staršího legáta ve službě svého staršího bratra, nynějšího správce Kilikie.

> Nemusel jsem tě vůbec opouštět tak záhy, Caesare. Tohle je jedna z pokut, kterou člověk platí za to, že směl pracovat pro muže, jenž se dokáže pohybovat tak rychle jako ty. Pevně jsem předpokládal, že se můj bratr Marcus do Kilikie přímo požene. Nestalo se tak. Odjížděl z Říma až na začátku května a téměř celé dva měsíce mu trvalo, než dospěl do Athén. Proč jen se on před tím Pompeiem Magnem tak třese? Souvisí to nějak s dobou, kdy mu bylo sedmnáct a kdy nastoupil jako nižší důstojník do armády Pompeia Strabona, to vím bezpečně. Marcus se zřejmě domnívá, že má u Pompeia Magna dluh za to, jak ho Pompeius tenkrát ochraňoval. Já si ale myslím, že tenhle závazek vidí značně nadsazený. Vnímáš z tohohle asi, že jsem si cestou musel vytrpět dvoudenní pobyt v Magnově domě v Tarentu. Ať dělám, co dělám, nedokážu tomu člověku přijít na chuť.

V Athénách (kde jsme čekali, až tam přibude Markův vojenský legát, Gaius Pomptinus – i když ovšem, jak sám dobře víš, bych jako velitel Markovi posloužil mnohem lépe, jenomže on mi v tomto směru nedůvěřuje) jsme se doslechli, že Marcus Marcellus dal zbičovat občana z tvé kolonie Novum Comum. To je ostudné, Caesare! Rozzlobilo to i mého bratra, třebaže se v myšlenkách zabýval hlavně tou parthskou hrozbou. Proto také nechtěl pokračovat z Athén dál, dokud nedorazí Pomptinus.

Měsíc nato jsme v Láodikei překročili kilickou hranici. Překrásné místečko, s těmi oslnivými křišťálovými terasami na samém krajíčku útesů! Uprostřed tůněk nahoře, s čistou teplou vodou, zbudovali místní lidé přepychová mramorová hnízdečka pro takové poutníky, jako jsme byli my dva s Markem, unavené žárem a prachem, kterých jsme si cestou z Efesu do Láodikeie užili dost a dost. Bylo to lahodné strávit pár dnů šplouchání v té vodě – zdá se prospívat kostem – a dovádět v ní jako rybky.

Teprve pak, na další cestě, jsme shledali, jakou spoušť po sobě zanechali Lentulus Spinther a po něm Appius Claudius v té ubohé, zpustošené Kilikii. Můj bratr prohlásil, že je to „nenapravitelná spoušť a zkáza“, a vůbec nepřeháněl. Celá ta provincie byla vydrancována, vybrakována, *znásilněna.* Všechno a všichni byli daněmi odráni tak, že se tam veškerý život zastavil. Mezi jiným i synem tvé drahé přítelkyně Servilie. Ano, nerad to říkám, ale zdá se, že se právě Brutus, ruku v ruce se svým tchánem Appiem Claudiem, přičinil o ty nejtrestuhodnější praktiky. Ačkoliv se bratr střeží čímkoli dotknout vlivných osobností, neváhal sdělit dopisem Attikovi, že chování Appia Claudia v jeho provincii považuje za opovrženíhodné. Nelíbilo se mu ani, že se Appius Claudius vyhnul setkání s ním.

Setrvali jsme v Tarsu jen pár dní; Marcus chtěl co nejvíce využít období vhodného k vojenskému tažení, stejně tak i Pomptinus. Nájezdy Parthů přes Eufratés houstly a kappadocký král Ariobarzanés se kvapem dostával do úzkých. Hlavně vinou toho, že jeho armáda byla stejně pod náležitým početním stavem jako naše dvě legie, které jsme v Kilikii zdědili. A proč se obě armády tak ztenčily? Chyběly totiž peníze. Dá se soudit, že Appius Claudius shrábl většinu žoldu do svého měšce a žádnou z obou legií se vůbec nesnažil posílit, neboť ve skutečnosti vyplácel sotva polovici mužů, které uváděl v knihách. A kappadocký král Ariobarzanés zase neměl peníze na to, aby si mohl dovolit pořádnou armádu, hlavně proto, že mu mladý Brutus, ten pilíř římských ctností, půjčoval peníze na astronomický složený úrok. Bratr se nesmírně zlobil.

Nicméně jsme strávili další tři měsíce tažením v Kappadokii, což byla dost únavná záležitost. Och, Pomptinus je naprostý pitomec! Trvá mu celé dlouhé dny, než zdolá ubohou opevněnou vesničku, kterou bys ty vyřídil za pouhé dopoledne. Bratr ovšem neví, jak se vede skutečná válka, takže je s ním docela spokojen.

Bibulus se na pochodu do Sýrie strašlivě loudal, což znamenalo, že nám nezbylo než vyčkat, až on se jakž takž dá do pořádku, dřív než jsme mohli zahájit společnou operaci z obou stran Amanského pohoří. Dospíváme k ní vlastně až teď. Pokud vím, dorazil do Antiocheie v měsíci *sextilis* a hned velice studeně vypoklonkoval mladého Gaia Cassia zpátky do Říma. S sebou vzal Bibulus samozřejmě i své dva mladičké syny. Markovi Bibulovi bylo nedávno dvacet, Gnaeus Bibulus je devatenáctiletý. Všichni tři Bibulové byli notně vyvedeni z míry, když zjistili, že si Cassius s parthskou hrozbou uměl poradit docela dobře a že Parthům dokonce dole na řece Orontés dokázal nastražit léčku, takže Pakoros a jeho parthská armáda honem honem pospíchali zase domů.

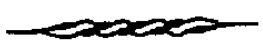
Opravdové vojenské řemeslo není Bibulovi zřejmě příliš po chuti. Jeho způsob boje s Parthy se alespoň značně liší od Cassiova. Než by se pustil do boje, najal Bibulus raději jistého Partha jménem Ornadapatés a platí mu za to, aby králi

Oródovi našeptával do ucha, že Pakoros, jeho nejmilejší syn, usiluje o otcův trůn. Chytré to sice je, zato nic, čeho by si člověk mohl zrovna vážit.

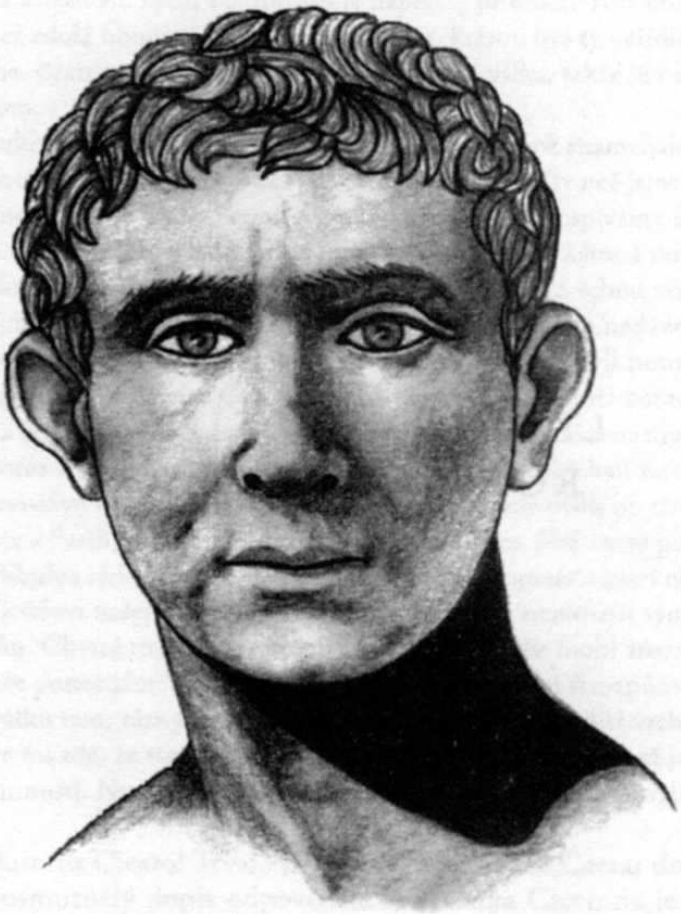
Velice postrádám Vlasatou Galii, Caesare. Chybí mi ten způsob, jakým jsme vedli válku tam, rázný a účinný, bez jakýchkoli intrik uvnitř vrchního velení. Tady se mi zdá, že strávím víc času chlácholením Pomptina než jakoukoli účelnější činností. Napiš mi, prosím. Potřeboval bych se něčím povzbudit.

Chudák Quintus Cicero! Trvalo nějakou chvíli, než se Caesar dokázal posadit a na ten posmutnělý dopis odpovědět. Pro Marka Cicerona je to přímo typické, že dá přednost podlézavému hlupáku před svým vlastním bratrem. Quintus Cicero má plnou pravdu. Byl by se tam určitě osvědčil jako mnohem lepší vojevůdce než Pomptinus.

ŘÍM

LEDEN – PROSINEC
ROKU 50 PŘ. N. L.

GAIUS SCRIBONIUS CURIO

Když se Gaius Cassius Longinus vrátil po své mimořádné kariéře třicetiletého správce velké římské provincie opět domů, zjistil, že je středem obdivu. Velice chytře odmítl chtít na senátu povolení triumfu, třebaže ho jeho muži na bojišti pozdravili jako imperátora, poté co poblíž Genezaretského jezera rozdrtil galilejskou armádu.

„Myslím, žes tím lidi nadchnul úplně stejně jako vším tím, čeho jsi dosáhl v Sýrii," řekl mu Brutus.

„Nač také na sebe upoutávat pozornost něčím, nač by ti senilní dědci v senátu tak jako tak žehrali?" pokrčil Cassius rameny. „Triumf by mi stejně neschválili. Takže je lepší tvářit se, jako když o něj ani nemám zájem. Týmž lidem, kteří by mi předhazovali neomalenost, teď nezbyde než mě chválit za mou skromnost."

„Líbilo se ti tam, viď?"

„V Sýrii? Ano, líbilo. Ne dokud byl ještě naživu Marcus Crassus, ale po Karrhách to bylo obrovské."

„Co se vlastně stalo se vším tím zlatem a poklady, které Crassus v Sýrii pobral? Vzal si je snad na ten pochod do Mezopotámie s sebou?"

Cassius se na okamžik zarazil, pak si ale uvědomil, že Brutus, ač je o pouhé čtyři měsíce mladší než on, neví asi o praxi správy provincie – s výjimkou ryze finančních záležitostí – prakticky vůbec nic. „Ne, nevzal, ty zůstaly v Antiochei. A když jsem se vracel, odvezl jsem je s sebou." Cassius se trpce usmál. „Kvůli čemu, myslíš, jsem se Bibulovi tak znelíbil? On totiž prohlásil, že zlato a poklady patří do jeho péče a že v Antiochei musí zůstat, dokud se do Říma nebude vracet on. Kdybych si to byl dal líbit, dostalo by se jich do Říma asi podstatně míň. Viděl jsem, jak už se mu ty jeho lepkavé prsty třesou, jen aby si mohly do pokladnic hrábnout."

Brutus se tím zdál být pohoršen. „Cassie! Marcus Bibulus je přece mimo jakékoli podezření! Catonův zeť aby rozkrádal, co náleží Římu? Takového něco by se nikdy nemohlo stát!"

„Pitomost," řekl pohrdavě Cassius. „Ty jsi pořád ještě zelenáč, Brute! Udělal by to kdekdo, jen mít alespoň zpoloviny takovouhle příležitost. Že jsem nic takového neprovedl já, vyplývá prostě z mého věku a z mé budoucí dráhy. Až si odbydu konsulský rok, budu chtít Sýrii za svou provincii, a také ji dostanu, protože já se zamýšlím zaměřit hlavně na Sýrii a syrské záležitosti. Pokud bych v Sýrii býval dosloužil jako pouhý kvestor, nikdo by si ani nevzpomněl, že jsem se tam vůbec vyskytoval. Ale jelikož se z kvestora stal najednou správce – a já jsem to správcování zvládl znamenitě – zapamatuje si to celý Řím. Proto jsem také hájil své právo ten neblahý poklad Marka Crassa jakožto jeho kvestor dovézt do Říma. Bylo to naprosto zákonné, a Bibulus to dobře věděl. Kromě toho se cestou do Sýrie tak loudal a otálel, že jsem zatím měl všechno v bednách a naloděno na nájemných lodích, dřív než on v Antiochei vůbec vkročil na břeh. Jak on plakal, když mě viděl odplouvat! Přeji mu přesto v Sýrii hojnost úspěchů, jemu i těm jeho dvěma zkaženým synáčkům."

Brutus se dál už o Bibulovi nezmínil; třebaže byl Gaius Cassius báječný chlapík, byla to vojácká povaha a nijak si nepovažoval těch mužů mezi *optimáty*, kteří nestáli o břemeno správy provincie, se vší dřinou, válkami a nebezpečím, které s sebou správcovství neslo. Třebaže byl pro úřad konsula Cassius přímo zrozen, nestane se z něho nikdy politická osobnost. Chybí mu k tomu nezbytná jemnost, rafinovanost, schopnost získávat lidi pro své zájmy hladkými slovíčky. Byl přesně takový, jak vyhlížel: robustní, na krátko ostříhaný energický voják, nelibující si v intrikách.

„Jsem samozřejmě rád, že tě vidím," řekl Brutus, „je tu ale nějaký zvláštní důvod, proč jsi za mnou zavítal tak záhy po svém příjezdu?"

Koutky Cassiových úst se pobaveně pozvedly; bystře přimhouřil hnědé oči. Chudák Brutus! On je skutečně ještě dočista zelený. A není opravdu nic, co by vyléčilo tu jeho ohyzdnou trudovitost? A také tu jeho nenasytnou chuť získávat peníze naprosto nesenátorským způsobem? „Přišel jsem vlastně za hlavou rodiny," řekl Cassius posléze.

„Za matkou? Proč sis tedy nedal zavolat přímo ji?"

Cassius s povzdechem zavrtěl hlavou. „Hlavou rodiny jsi přece ty, Brute, a ne Servilia. Jdu za tebou právě v tomto tvém postavení."

„Och! Nu jistě. Hlavou rodiny samozřejmě jsem já. Matka má ovšem nesmírné zkušenosti a uplatňuje je od svého ovdovění, což už je značně dávno. Já asi nikdy nepřivyknu pomyšlení, že bych měl zaujmout její místo."

„Dokud si na tu myšlenku nezvykneš, Brute, tak k tomu ani nedojde."

„Mně je takhle docela dobře," řekl Brutus. „Co bys chtěl?"

„Chtěl bych se oženit s Junií Tertií-Tertullou. Jsme spolu zasnoubeni už dlouhá léta, a já nemládnu. Je na čase, abych si založil rodinu, Brute, teď když jsem v senátě a když mě čeká velká budoucnost."

„Ale jí bylo teprve šestnáct," zachmuřil se Brutus.

„To já vím!" odsekl Cassius. „A vím také, čí je to doopravdy dcera. Nu, ví to ostatně celý Řím. A jelikož juliovská krev je o něco lepší než juniovská, nemám naprosto nic proti tomu oženit se s Caesarovou ratolestí. A třebaže toho člověka nemám příliš v lásce pro to, čím se stal, jeho dráha svědčí o tom, že juliovská krev ještě ani zdaleka nezestárla."

„Juniovská je i *moje* krev," řekl Brutus upjatě.

„Jenomže po Brutovi, ne po Silanovi. V tom je rozdíl."

„A po matce jsme oba, Tertulla i já, patricijští Serviliové," rozohňoval se Brutus.

„Nu, nechme toho," řekl Cassius spěšně. „Mohu se s Tertullou oženit?"

„Musím se na to zeptat matky."

„Och Brute, kdy už to konečně pochopíš? Není na Servilii, aby přijímala takováto rozhodnutí!"

„Jaká rozhodnutí?" otázala se Servilia, jež bez zaklepání právě vešla do Brutovy pracovny. Velké tmavé oči neupřela na syna (připadal jí tak nevábný, že se mu snažila vyhnout pohledem), nýbrž na Cassia. Rozzářená došla až k němu a vzala jeho pevnou, osmahlou tvář do dlaní. „Cassie, to je báječné vidět tě zase zpátky v Římě!" řekla a políbila ho. Měla Cassia nesmírně ráda, už od oněch dnů, kdy chodil s Brutem do téže školy. Bojovník, *muž činu.* Mladý, schopný prosadit se, proslavit své jméno.

„Jaké rozhodnutí?" opakovala a usadila se na židli.

„Chtěl bych se oženit s Tertullou, hned," řekl Cassius.

„V tom případě se tedy zeptejme jí, co tomu říká," odpověděla Servilia bez váhání a syna tím z jakéhokoli rozhodování vyřadila. Tleskla, aby přivolala správce. „Požádej paní Tertullu, aby přišla do pracovny," řekla mu. Obrátila se ke Cassiovi. „A proč?"

„Brzy mi bude třiatřicet, Servilie. Je čas založit rodinu. Vím, že Tertulla ještě není plnoletá, ale jsme už po léta zasnoubeni, takže to není, jako kdyby mě vůbec neznala."

„A dospělá už je," řekla její matka nezaujatě.

Což se vzápětí potvrdilo, když Tertulla zaklepala a vstoupila.

Cassius zamžikal; neviděl ji už téměř tři roky, a byla to léta, která znamenala nesmírnou proměnu. Z třináctileté holčiny se mezitím stala šestnáctiletá žena. A jak

půvabná byla! Podobala se Caesarově zemřelé dceři Julii, i když postrádala Juliinu sněžnou běl a křehkou postavu. Velké, široce od sebe posazené oči byly zlatošedé, do barvy starého zlata hrály i její husté vlasy, ústa k zulíbání a k zbláznění krásná. I pleť měla do zlatova, bez jediné poskvrny. Nádherná prsíčka. Och Tertullo!

Když spatřila Cassia, usmála se radostně a napřáhla k němu obě paže. „Gaie Cassie," řekla Juliiným lehce chraptivým hláskem.

Přešel k ní, rovněž s úsměvem, a uchopil podané ruce. „Tertullo." Obrátil se k Servilii. „Mohu se jí tedy zeptat?"

„Samozřejmě," řekla Servilia, potěšena, že se jim oběma v sobě zjevně zalíbilo.

Cassius sevřel Tertulliny dlaně pevněji. „Tertullo, požádal jsem, abych se s tebou mohl oženit už teď. Tvoje matka" – Bruta vynechal; nač se o něm vůbec zmiňovat? – „říká, že rozhodnout se musíš ty sama. Provdáš se za mne teď hned?"

Její úsměv se změnil, nabyl na svádivosti; naráz bylo zřejmé, že je to i dcera Servilie, ženy nadmíru svůdné. „Velice ráda, Gaie Cassie," řekla.

„Tak dobře!" řekla Servilia rázně. „Cassie, uchylte se někam do skrytu, ať ji můžeš políbit, aniž vás bude okukovat polovina domu a všichni její příbuzní. Brute, ty zařiď všechno kolem svatby. Roční doba je pro sňatky příznivá, ale den musíš zvolit co nejpečlivěji." Nasadila přísnou tvář a pohlédla na šťastnou dvojici. „Kliďte se odtud, kššáá!"

Odešli, stále ještě se držíce za ruce, takže jediná tvář, která v místnosti zbyla a kterou teď měla Servilia před očima, patřila jejímu synovi. Tvář samý pupínek, jako vždycky, nechutně zarostlá, jelikož se nemohl ani oholit, s psíma truchlivýma očima a ochablými nerozhodnými rty.

„Nevěděla jsem, že tu máš Cassia," řekla.

„Zrovna přišel, *mama.* Právě jsem pro tebe chtěl poslat."

„Šla jsem stejně za tebou."

„Kvůli čemu?" otázal se nejistě Brutus.

„Kvůli nějakým nařčením, které se dotýkají tvé osoby. Je toho plné město. Atticus je tím krajně znepokojen."

Brutův obličej, zrůzněný hněvem, rázem nabyl na výraznosti – alespoň nějaký náznak toho, že jeho nitro, kam jeho matka nemá přístup, žije svým životem. „Cicero!" usykl.

„Přesně tak. Užvaněný jako obvykle. Pohoršuje se nad tvým lichvářským podnikáním v Kappadokii a v Galatii. Nemluvě o Kypru."

„Jenomže mi absolutně nic nemůže dokázat! Peníze tam půjčují dva mí klienti, Matinius a Scaptius. Všechno, co jsem udělal, bylo, že jsem se zasadil, aby byly ochráněny zájmy mých klientů, *mama."*

„Můj milý Brute, ty zapomínáš, že jsem byla na světě dávno předtím, než tys vůbec dospěl do věku, aby ses mohl sám starat o své jmění! Matinius a Scaptius jsou tví zaměstnanci. Tu firmu, společně s mnoha a mnoha dalšími, zakládal ještě můj otec. Dobře zamaskovanou, to je pravda. Jenomže ty si nemůžeš dovolit dávat zbraně do rukou někomu, kdo má takový postřeh a čich jako Cicero."

„S Ciceronem si budu vědět rady," řekl a vypadal, jako kdyby si s Ciceronem skutečně dokázal poradit.

„Doufám, že líp, než se uměl se svými problémy vypořádat tvůj ctěný tchán!" odsekla Servilia. „Ten po svých machinacích, které páchal jako správce Kilikie, zanechal stopy, po kterých by ho dokázal sledovat i slepý. S tím výsledkem, že je obžalován u soudu pro vydírání. A ty, Brute, jsi mu v tom napomáhal. Ty nevíš, že o

tvých zlodějničkách už si povídá celý Řím?“ Kysele se usmála a odhalila tak drobné, dokonale bílé zuby. „Nejdřív pohrozí Appius Claudius nějakému nešťastnému kilickému městečku, že v něm ubytuje svou armádu, pak přijdeš ty a nadhodíš, že by možná dar ve výši sto talentů správce přiměl tohoto osudu je ušetřit, načež se Matiniova a Scaptiova firma nabídne, že městu těch sto talentů půjčí. Appius Claudius strčí peníze do vlastního měšce a ty si za tu půjčku přijdeš ještě na víc.“

„Soudit Appia Claudia mohou, ale nakonec bude osvobozen, *mama.*“

„O tom vůbec nepochybuji, synku. Jenomže takovéhle pomluvy tvé pověsti příliš neprospějí. Říká to i Pontius Aquila.“

Znetvořená, ubohá tvář se posměšně zkřivila; v černých očích to nebezpečně blýsklo. „Pontius Aquila!“ řekl pohrdavě. „Caesara jsem ještě pochopit dokázal, *mama,* ale ne takového bezvýznamného ctižádostivce, jako je Pontius Aquila! Sama sebe tím snižuješ.“

„Co si to dovoluješ!“ zaryčela a vyskočila ze židle.

„Ano, *mama,* pořád abych se tě ještě bál,“ říkal Brutus neústupně, když se nad ním vztyčila, „ale nejsem už dvacetiletý kluk, a jsou věci, do kterých mám co mluvit. Věci, které se velice dotýkají naší krve, našeho šlechtického rodu. Jako právě Pontius Aquila.“

Servilia se otočila a odešla z místnosti, dveře za sebou zavřela ostentativně tiše. Venku v kolonádě obklopující peristylovou zahradu stanula, celá se třásla, ruce zaťaty v pěst. Jak se jen může opovážit! Cožpak nemá v žilách ani kapku krve? Zahořel vůbec někdy, ucítil ten palčivý žár, zakvílel někdy nehlasně do noci sužován tím hladem, osamělostí, *touhou*? Asi ne. Kdepak Brutus! Bezkrevný, ochablý, *impotentní*! Domnívá se snad, že ona o tom nic neví, když s nimi jeho žena žije v jednom domě? Žena, do které on nikdy nevnikl, nemluvě o tom, že by s ní pravidelně spával. A nepásl se ani na jiných lukách. Ať už byl její syn uhněten z čehokoli – a jeho skutečné složení jí unikalo – rozhodně to nebyl oheň, hrom, sopka, zemětřesení. Někdy, jako třeba dnes, když projevil svůj názor na Pontia Aquilu, se jí dovedl i postavit a vyjádřit svou nelibost. Ale jak se mohl něčeho takového opovážit! Má on o tom vůbec nějakou představu?

Po všechny ty dlouhé roky, co Caesar odešel do Galie, lehávala sama a skřípěla zuby, pěstmi bušila do podušky. Milovala ho, potřebovala ho, chtěla ho. Bezmocná tou láskou, zvlhlá touhou, lačnící po jejím naplnění. Hladovějící po těch zběsilých srážkách, po soubojích vůle a vtipu, po střetech síly a přesily. Och, a to nádherné uspokojení, když vnímala, že je přemáhána, že se muži vyrovná, ale že ji tento muž přesto dokáže srazit naznak, ovládnout, trestat, zotročit. Co může žena – vědomá si bohatství svých vlastních schopností, svého intelektu – chtít víc než muže vzbuzujícího v ní obdiv? Jenž je víc než ona sama, a přesto je k ní poután tenaty tak křehkými, jako je její ženskost? Och Caesare, Caesare…

„Co tak rozdivočelá?“

Zatajila dech, obrátila se, uviděla ho. Stál před ní. Lucius Pontius Aquila. Její milenec. Třicetiletý, mladší než je její vlastní syn, čerstvě přijatý do senátu jakožto jeden z městských kvestorů. Nepochází ze starého rodu, nemůže se jí tedy rovnat původem. Což všechno ztrácelo smysl v okamžení, kdy na něm spočinula pohledem, tak jako teď. Půvabný! Vysoký, dokonale urostlý, s krátkými kudrnatými kaštanovými vlasy, vpravdě zelenýma očima, s tváří dokonale modelovanou už stavbou lebky a s pevnými, přesto však tak smyslnými ústy. Nejlepší vůbec na něm ovšem bylo, že jí v ničem nepřipomínal Caesara.

„Přepadly mě divoké myšlenky," řekla a vedla ho ke svým pokojům.

„Miluješ divoce, anebo divoce nenávidíš?"

„Nenávidím. Nenávidím, nenávidím, *nenávidím!*"

„Pak jsi ale nemyslela na mne."

„Ne. Myslela jsem na svého syna."

„A čím tě rozhněval?"

„Řekl, že vztahem k tobě se snižuji."

Zamkl dveře, zavřel okenice a pak se k ní obrátil s úsměvem, při němž se jí podlamovala kolena. „Brutus je velký aristokrat," říkal Pontius Aquila vyrovnaným hlasem. „Jeho nesouhlas chápu."

„Nic neví," řekla Servilia, sejmula mu prostou bílou togu a odložila ji na židli. „Dej sem nohu." Rozšněrovala mu senátorský střevíc z narezle hnědé kůže. „Druhou." I tu mu zula a pohodila stranou. „Zvedni ruce." Sesmekla z něho tuniku s širokým purpurovým pruhem přes pravé rameno.

Byl nahý. Servilia poodstoupila, aby ho celého obsáhla pohledem, vychutnávala ho očima, myslí, představami. Rusé chmýří na jeho hrudi se zužovalo v tenký proužek, který spěl dolů a nořil se do rezavější houštiny, v níž se nad oblým svěšeným šourkem tměl vzdouvající se už penis. Dokonalost, dokonalost sama. Stehna štíhlá, lýtka mohutná, dobře utvářená, břicho ploché, hruď samý sval. Široká ramena, dlouhé šlachovité paže.

Obcházela ho zvolna kruhem, v duchu předla uspokojením nad jeho pevnými, okrouhlými hýžděmi, nad úzkými boky, nad širokými zády, nad hlavou pyšně posazenou na atletické šíji. *Krásný*! Jak nádherný je to muž. Odváží se ho vůbec dotknout? Nenáleží to tělo spíše Feidiovi a Práxitelovi, sošné nesmrtelnosti?

„Teď ty," řekl, když obchůzku ukončila.

Naráz měla rozpuštěny vlasy, černé jako vždy předtím, jen se dvěma bílými prameny na obou spáncích. Jeden po druhém z ní kleslo šarlatové a jantarové roucho. Ve svých čtyřiapadesáti letech tam Servilia stála nahá a necítila pražádné rozpaky. Pokožku měla stále hladkou jako slonovinu a její plná ňadra byla stále hrdě vztyčena, jen hýždě jí poklesly a v pase zesílila. Na věku ale nezáleží, pokud jde o to, co je mezi mužem a ženou, to dobře věděla. Mírou je rozkoš, prožitek. Nikdy to nejsou léta.

Spočinula na lůžku, ruce na černavém lůně, a rozevřela ho, tak aby uviděl jeho hlaďounké a lesknoucí se nachové nitro. Neřekl snad o něm Caesar, že je to ta nejkrásnější květinka, jakou kdy spatřil? Opírala o to veškerou svou sebedůvěru, o triumf, že si takto udržela v otroctví samotného Caesara.

Och, jaký ale je dotyk toho mladého, hladkého, tolik mužného těla! Být jím obejmuta tak pevně, a přece s takovou jemností, poskytnout mu vše bez jakéhokoli studu, a přece s moudrou zdrženlivostí. Sála jeho jazyk, jeho bradavky, jeho penis, hladovou silou mu vyrážela vstříc, a když dosáhla vyvrcholení, vyvřískla svou extázi z plných plic. Tak, synáčku. Doufám, žes to uslyšel. A doufám, že to uslyšela i tvoje žena. Právě jsem si prožila křeč, o jaké se vám dvěma ani nesní. S mužem, na němž mě kromě tohoto obrovského přívalu absolutního blaha nemusí pranic zajímat.

Seděli pak, dosud nazí, popíjeli víno a rozprávěli s onou důvěrností, jaká se rodí toliko z intimity tělesné.

„Slyšela jsem, že Curio právě navrhl zákon, podle něhož by měla být ustavena komise k dohledu nad italskými silnicemi, a její předseda prý má být vybaven prokonsulským imperiem," řekla Servilia, nohu v jeho klíně, kde si prsty pohrávala s rusým porostem.

„To je pravda, jenomže přes Gaia Marcella Majora se tenhle zákon nedostane," řekl Pontius Aquila.

„Je to prapodivné opatření."

„To si o tom myslí každý."

„Je on Caesarův člověk? Co myslíš?"

„Dost o tom pochybuji."

„Přesto ale jediná osoba, které by mohl Curionův zákon nějak prospět, je Caesar," řekla Servilia zamyšleně. „Pokud o březnových kalendách přijde o své provincie a o své imperium, zajistil by mu Curionův zákon další prokonsulský termín a jeho imperium by pokračovalo. Je to tak?"

„Je."

„Takže Curio asi náleží Caesarovi."

„Doopravdy se mi to nezdá."

„Je najednou bez dluhů."

Pontius Aquila se rozesmál, hlavu zakloněnu. Vyhlížel nádherně. „Ale on se také oženil s Fulvií. A měli nejvyšší čas. Na novomanželku se jí už pěkně kulatí bříško."

„Chudák stará Sempronia! Sotva se její dcera zbavila jednoho demagoga, už má jiného."

„Neviděl jsem zatím nic, co by svědčilo o tom, že je Curio demagog."

„Však ještě uvidíš," řekla Servilia tajuplně.

*** * ***

Už po dva roky byl senát zbaven své starobylé jednací síně, Hostiliovy kurie, přesto se však dosud nikdo neujal její obnovy. Škudlení se do politiky státní pokladny zažralo tak hluboko, že náklady na rekonstrukci stát nést odmítal; podle tradice bylo třeba, aby se tohoto úkolu podjal někdo z velkých mužů Říma, a žádný velikán až dosud nedal takovou ochotu najevo. Nevyjímaje Pompeia Velikého, jenž se k potížím senátu stavěl naprosto netečně.

„Můžete přece kdykoli využít Pompeiovy kurie," řekl.

„To je pro něho typické!" utrhl se Gaius Marcellus Major, když o březnových kalendách pajdal k Pompeiovu kamennému divadlu na Martově poli. „Chce prostě senát přinutit, aby veškeré početněji navštívené schůze konal v budově, kterou on postavil za dnů, kdy jsme ji ještě vůbec nepotřebovali. Naprosto typické!"

„Svým způsobem je to jedno další mimořádné pověření velením," řekl Cato, jenž sáhoval takovým tempem, že mu Gaius Marcellus Major sotva stačil.

„Nač ten spěch, Catone? Fasces přísluší v březnu Paullovi, a ten si dá na čas."

„Jen aby mu zatím neutek skutek," řekl Cato.

Komplex, který Pompeius vybudoval tak říkajíc na zelené louce, na Martově poli nedaleko Cirku Flaminia, byl impozantní; obrovské kamenné divadlo, kam se vešlo pět tisíc lidí, značně převýšilo nepočetné stavby, které zde už tehdy byly rozesety a které tu stály už řadu let. Pompeius dal s mazaností sobě vlastní na vrcholku *cavey* postavit chrám Venuše Vítězné, takže monstrum, které by bývalo vyhlíželo až strašidelně bezbožně, uvedl do podoby zcela ladící s *mos maiorum.* Římské zvyky a tradice v podstatě divadlo pro jeho zhoubný vliv na morálku lidu odsuzovaly, takže dokud se zde před pěti lety nevztyčila tato kamenná budova, odbývala se divadelní představení –

která převažovala v náplni všech her a veřejných slavností – v dřevěných provizoriích. Co učinilo Pompeiovo divadlo přijatelným, byl právě onen chrámek *Venery Victrix.*

Za hledištěm dal Pompeius zřídit rozlehlou peristylovou zahradu obehnanou kolonádou s přesně jedním stem žlábkovaných sloupů, zakončených přezdobenými korintskými hlavicemi, které z Řecka přivezl ještě Sulla; vesměs byly zabarveny různými odstíny modři a bohatě zlaceny. Sytě rudé stěny v pozadí kolonády nesly bohatě provedené nástěnné obrazy, poznamenané naneštěstí poněkud krvavou tematikou, neboť Pompeius měl mnohem více peněz než vkusu. Nikde se to nejevilo zřetelněji než v právě v oné stosloupové kolonádě a v zahradě přeplácané vodotrysky se sochařsky zpodobenými faunky, amorky, rybkami, delfínky, mušličkami a nymfičkami.

Vzadu za peristylem zbudoval Pompeius kurii, jednací síň, kterou dal rituálně zasvětit, tak aby se v ní mohly konat schůze senátu. Svými rozměry tomuto účelu plně odpovídala. Koncepcí upomínala na zničenou Hostiliovu kurii, měla rovněž obdélníkový půdorys se třemi stupni podél obou delších stěn, v čele s pódiem, na němž zasedali kurulští magistráti. Každý ze tří podélných stupňů byl dostatečně široký, aby si na něj mohli senátoři postavit své stoličky; na zadním nejvyšším sedali *pedarii,* senátoři, kteří nenabyli potřebného důstojenství, aby směli zasáhnout do debaty, neboť dosud nezastávali žádný úřad ani nezískali *korunu z trávy* nebo *občanskou korunu* za statečnost. Oba střední stupně byly vyhrazeny senátorům, kteří už dosáhli nižších magistrátských hodností – jako tribunové lidu, kvestoři anebo plebejští édilové – anebo byli považováni za vojenské hrdiny, a konečně spodní stupně patřily těm, kteří prošli úřadem kurulských édilů, prétorů, konsulů nebo censorů. Což znamenalo, že ti na dolním stupni měli i více prostoru k načechrání peříček, než kolik ho vybývalo pro *pedarie* nahoře.

Vnitřek staré Hostiliovy kurie byl nevábný: stupně byly postaveny z bloků nijak neopracovaného tufu, stěny skrovně vyzdobeny chudičkými červenými ornamenty a linkami na béžovém podkladě, kurulské pódium nebylo ničím jiným než dalším stupněm z tufových kvádrů, a střední prostora mezi oběma řadami stupňů byla dlážděna černým a bílým mramorem, tak letitým, že už dávno pozbyl všeho lesku a vznešenosti. V ostrém protikladu k této jednoduchosti hýřila Pompeiova kurie různobarevnými mramory. Stěny byly purpurově červené a prostor mezi pozlacenými pilastry byl ve složitých vzorech vykládán růžovými dlaždicemi; čelo nejhořejšího stupně tvořil hnědavý mramor, střední stupeň zářil žlutým a spodní smetanově bílým mramorem, zatímco kurulské pódium se skvělo mihotavě se lesknoucím modrobílým mramorem dovezeným až z Numidie. Plocha mezi stupni byla dlážděna vzorovanými kolečky v červené a bílé barvě. Světlo do síně vnikalo vysokými okny ve střešním nástavku, chráněnými na straně odvrácené od kolonády širokým okapem; všechna byla opatřena pozlacenými mřížemi.

Třebaže nad vzhledem vnitřku Pompeiovy kurie ohrnoval nejeden návštěvník pohrdavě nos už pro samu jeho okázalost, nebyl to interiér sám, co působilo tak provokativně. Daleko víc dráždila vlastní socha, kterou dal Pompeius postavit dozadu na kurulské pódium. Rozměrem přesně odpovídala výšce jeho postavy (takže nešlo o urážku božstev) a zpodobovalo ho tak, jak vyhlížel před dvaceti lety, v době svého prvního konsulátu: jako štíhlého, ale svalnatého šestatřicetiletého muže, s ježkem zlatých vlasů, jasně modrýma očima a s kulaťoučkou, ostýchavou a zjevně neřímskou tváří. Vybral si toho nejlepšího sochaře, stejně tak i malíře, jenž přesně vystihl barvu Pompeiovy pleti, vlasů i kaštanově hnědých senátorských bot s konsulskými přezkami. Jen toga a to, co bylo vidět z tuniky pod ní, bylo provedeno nově zaváděnou technikou:

nebyly domalovány, nýbrž sochařsky vytvořeny z vysoce leštěného mramoru, bílého značícího tkaninu togy a tuniky, rudého pro vyznačení nachové barvy lemu togy a pruhu na tunice, *latu clavu.* Jelikož dal Pompeius Veliký svou sochu umístit na čtyři stopy vysoký podstavec, převyšoval všechny kolem sebe a nevyhnutelně tak vévodil všem schůzím senátu, které se tu odbývaly. Jaká arogance! Jak nesnesitelná nadutost!

Do Pompeiovy kurie se o těchto dlouho očekávaných březnových kalendách dostavilo téměř všech čtyři sta senátorů přítomných toho času v Římě. Do jisté míry měl Gaius Marcellus Major pravdu, když usoudil, že Pompeius chce senát přinutit, aby se sešel právě tady, neboť senátoři existenci této síně skutečně ignorovali až do doby, kdy jejich vlastní milovaná radnice lehla popelem; Gaia Marcella Majora ovšem nenapadl další důvod, že totiž senát pro jakoukoli svou schůzi, kde se dala očekávat plná účast, neměl jinou volbu než odebrat se právě sem, mimo posvátnou hranici Říma. Což znamenalo, že se jeho jednání mohl Pompeius zúčastnit osobně, a přesto si dál klidně ponechat své imperium správce obou Hispánii; jelikož jeho armáda dlela v Hispánii a jelikož měl současně svěřen dohled nad dodávkami obilí, požíval výhody, že mohl sídlit u samého Říma a volně cestovat po celé Itálii, což byly dvě věci, které jinak byly správcům provincií zapovězeny.

Nad Esquilinským pahorkem začínalo právě svítat, když se první senátoři trousili do peristylové zahrady, kde většina z nich zatím raději setrvala, než se uráčí dorazit Luciovi Aemiliovi Lepidovi Paullovi, svolavateli této schůze. Postávali v hloučcích seskupených podle společných politických názorů a jejich rozhovory byly na tak časnou ranní hodinu živější než obvykle; vše nasvědčovalo tomu, že půjde o rokování mimořádného významu, a všichni už žili v napjatém očekávání**.** Každý je rád svědkem zhroucení idolu, a dnes zavládlo přesvědčení, že padne Caesar, idol římského lidu.

V zadní části kolonády, před vchodem do zasedací síně Pompeiovy kurie, se shromáždili všichni vůdcové *optimátů:* Cato, Ahenobarbus, Metellus Scipio, Marcus Marcellus (druhý konsul v předchozím období), Appius Claudius, Lentulus Spinther, Gaius Marcellus Major (letošní druhý konsul), Gaius Marcellus Minor (předpokládaný konsul příštího roku), Faustus Sulla, Brutus a dva z tribunů lidu.

„Tohle bude veliký den, převeliký den!“ poštěkával Cato svým osípělým hlasem.

„Začátek Caesarova konce,“ zářil Lucius Domitius Ahenobarbus.

„Nebude mu tak docela chybět určitá podpora,“ odvážil se bázlivě poznamenat Brutus. „Tamhle vidím v jednom chumlu Lucia Pisona, Philippa, Lepida, Vatiu Isaurika, Messalu Rufa a Rabiria Postuma. Vypadají náramně sebejistě.“

„Praobyčejná chátra!“ řekl opovržlivě Marcus Marcellus.

„Kdo ale dokáže odhadnout, jak se zachovají ti chlapi ze zadních lavic, až dojde k hlasování?“ otázal se Appius Claudius, jenž byl poněkud nesvůj při pomyšlení, že žaloba pro vydírání proti němu je dosud v běhu.

„Pro nás jich bude určitě hlasovat víc než pro Caesara,“ prohlásil bohorovně Metellus Scipio.

V té chvíli se objevil první konsul Paullus za svými liktory a vešel do Pompeiovy kurie. Senátoři proudili dovnitř za ním, každý se svým služebníkem, jenž mu nesl skládací stoličku, někteří s sebou dokonce vzali i své vlastní písaře, aby zachytili doslovný záznam této historické schůze.

Byly prosloveny modlitby a vykonána oběť, bylo konstatováno, že znamení se jeví příznivá; senátoři se uvelebili na sedačkách, kurulští magistráti na slonovinových židlích na modrobílém mramorovém pódiu, kde kralovala socha Pompeia Velikého.

Ve své živoucí podobě teď Pompeius seděl v nachem lemované toze na spodním stupni vlevo dole a civěl přímo na pódium a na svou sochu, s lehkým úsměvem na rtech při pomyšlení, jak paradoxní je to chvíle a jak skvělý den má před sebou. Jedinému muži, který se zdál být schopen ho zastínit, tu dnes podetnou nohy. A to všechno se stane bez jediného jeho slova, bez jakéhokoli zásahu Gnaea Pompeia Magna. Nikdo na něho nebude moci ukázat prstem a obvinit ho, že se dopustil spiknutí, aby Caesara svrhl; stane se tak, i kdyby tu dnes on sám vůbec neseděl. Jistěže i on bude hlasovat pro to, aby byly Caesarovi jeho provincie odňaty, ale tak se přece vyjádří i většina senátu. Ani hovořit k této otázce nebude, i kdyby ho nakrásně vyzvali. Jen ať se o všechno to řečnění laskavě postarají *boni* sami.

Paullus, jemuž v březnu náležely fasces, měl slonovinové křeslo lehce vysunuto dopředu, před křeslo Gaia Marcella Majora, za nimi pak bylo rozesazeno osm prétorů a dva kurulští édilové.

Těsně před čelem pódia stála dole velice dlouhá a bytelná dřevěná lavice, vyhlazená do vysokého lesku. Na ní sedělo deset tribunů lidu, muži zvolení plebeji, aby hájili jejich zájmy a drželi patricije v patřičných mezích. Tak alespoň tomu bývalo v počátcích republiky, v dobách, kdy patricijové ovládali vše, senát, konsulský úřad, soudy, centurijní shromáždění a veškeré ostatní stránky veřejného života. Jakmile se však Řím zbavil králů, došlo v tomto uspořádání k podstatným změnám. Plebejové nabývali stále většího významu, vlastnili víc a víc peněz a domáhali se i mnohem většího podílu na vládě. Déle než celé jedno století trval tento souboj síly a vůle mezi patriciátem a plebeji a patricijové v něm ztráceli pozici za pozicí. Když byla bitva dobojována, získal plebs právo obsazovat alespoň jeden z konsulských úřadů, polovinu míst v kněžských kolegiích a také právo na povýšení plebejského rodu do šlechtického stavu, jakmile někdo z jeho členů dosáhl úřadu prétora. A dále prosadil ustavení kolegia tribunů lidu, přísahou zavázaných hájit práva plebejů třeba i za cenu vlastního života.

V průběhu staletí se pak úloha tribunů lidu postupně proměňovala. Postupem času na sebe jejich sněmy, shromáždění plebejů, strhly valnou část všeho zákonodárství a pokročily od pouhého omezování moci patriciátu k ochraně zájmů podnikatelů z jezdeckého stavu, kteří tvořili jádro plebejských sněmů a začali už ovlivňovat politiku senátu.

A pak začal vznikat zcela nový druh tribunů lidu, jenž dospěl vrcholu dvěma velkými představiteli plebejské šlechty, bratry Tiberiem a Gaiem Semproniem Gracchem. Ti využili moci svého úřadu a plebejského shromáždění k tomu, aby čelili jak zvůli patricijů, tak i plebejů a umožnili podílet se na moci i občanům níže postaveným a méně zámožným. Oba za jejich snažení stihla hrozná smrt, avšak jejich památka žila dál. A jejich následovníky se stali další velcí mužové, tak rozdílní ve svých cílech a ideálech, jako byli Gaius Marius, Saturninus, Marcus Livius Drusus, Sulpicius, Aulus Gabinius, Titus Labienus, Publius Vatinius, Publius Clodius a Gaius Trebonius. U Gabinia, Labiena, Vatinia a Trebonia se přesto projevil jeden výrazný společný a nový rys: náleželi jednomu konkrétnímu muži, jenž určoval jejich konání a diktoval jim jejich politiku; u Gabinia a Labiena to byl Pompeius, u Vatinia a Trebonia Caesar.

Téměř pět století tribunátu lidu ztělesňovalo oněch deset mužů sedících toho prvého březnového dne na oné dlouhé dřevěné lavici, všichni v prostých bílých togách, nikdo z nich neobdařen právem na liktory, žádný z nich nepoután náboženskými obřady, jaké svazovaly všechny ostatní představitele vlády v Římě sedící kolem nich. Osm z nich

bylo členy senátu už dva nebo tři roky předtím, než se o tento úřad začali ucházet, dva do senátu vstoupili okamžikem, kdy byli zvoleni tribuny. A devět z deseti tribunů byli naprosto pominutelní muži, jejichž jména a tváře měly zapadnout v okamžiku, kdy svůj úřad skončí.

Nebylo tak tomu ale u Gaia Scribonia Curiona, jenž jako předseda kolegia tribunů zaujal střed tribunské lavice. Představě typického tribuna lidu odpovídal už svým vzezřením, pihovatou a trochu uličnickou tváří a nepoddajnou rezatou kšticí, svým zjevným nábojem energie a nadšení. Tento vynikající řečník, známý svými konzervativními sklony, byl synem muže, jenž prošel úřadem konsula i censora. V dobách Caesarova konsulátu byl Gaius Scribonius Curio i jedním z jeho nejsžíravějších kritiků, třebaže tehdy ještě nebyl dost starý na to, aby se už mohl stát členem senátu.

Smysl některých ze zákonů, které Curio navrhl od desátého dne předchozího prosince, kdy se ujal úřadu, byl poněkud záhadný a napovídal, že záchvat tribunského radikálního extremismu ho postihl vážněji, než se očekávalo. Nejprve se pokusil, neúspěšně ovšem, prosadit zákon, jímž měl být obdařen pětiletým prokonsulským imperiem nový kurátor silnic; mnoho podezřívavých *optimátů* usoudilo, že jde o lest, jímž se má dostat Caesarovi dalšího, byť nevojenského pověření. Pak se jako pontifex pokusil přesvědčit kolegium pontifiků, aby na konec února vsunuli do kalendáře běžného roku mimořádných pětadvacet dnů. Což by ovšem bylo odsunulo březnové kalendy a diskusi o Caesarových provinciích o dvaadvacet mimořádně cenných dnů. Ani tentokrát neuspěl. Nad neschváleným zákonem o silnicích jen pokrčil rameny, zato interkalaci měsíce Mercedonia zjevně považoval za neobyčejně závažnou věc, neboť poté co se kolegium pontifiků postavilo na zadní a nechtělo a nechtělo povolit, rozzuřil se Curio natolik, že jim dopodrobna vysvětlil, co si o nich myslí. Byla to reakce, jež přiměla Ciceronova blízkého přítele Caelia sednout a napsat Ciceronovi do Kilikie, že to podle jeho názoru začíná vypadat, skoro jako kdyby si byl Curiona koupil Caesar.

Naštěstí tento bystrý dohad nenapadl nikoho dalšího, kdo by měl někde dosti vlivné ucho, do něhož by ho mohl pošeptat. A tak tu tohoto rána seděl Curio sice s výrazem zdvořilého zájmu o projednávané záležitosti, avšak bez jakéhokoli zvláštního zaujetí. Tribunům lidu byl koneckonců nasazen náhubek oním protiústavním výnosem, jenž jim zakazoval vetovat projednání osudu Caesarových provincií v senátě, pod pohrůžkou, že jinak budou automaticky odsouzeni pro velezradu.

Jakmile Paullus prohlásil schůzi za zahájenu, předal slovo okamžitě Gaiovi Claudiovi Marcellovi Majorovi.

„Vážený první konsule, vážení censoři, konsulárové, prétoři, édilové, tribunové lidu a kvestoři, vážení otcové senátoři," oslovil Gaius Marcellus Major vstoje senát, „tato schůze byla svolána, aby projednala prokonsulství Gaia Julia Caesara, správce tří Galií a Illyrika, a to ve shodě se zákonem Gnaea Pompeia Magna a Marka Licinia Crassa schváleného ve shromáždění plebejů před pěti lety. Jak stanoví *lex Pompeia Licinia,* může dnes senát volně prodiskutovat, jak dále naložit s pověřením Gaia Caesara pro jeho úřad, s jeho provinciemi, s jeho armádou a s jeho imperiem. Podle znění *lex Pompeia Licinia,* tak jak byl zákon v platnosti v době, kdy byl přijat, by senát byl dnes měl také projednat, kterého z vyšších magistrátů vyšle jako správce do provincií Gaia Caesara v březnu příštího roku, což byl nejzazší termín stanovený v *lex Pompeia Licinia.* Tento zákon byl ovšem před dvěma lety, v době, kdy Gnaeus Pompeius Magnus zastával úřad konsula bez kolegy, změněn. Senát tak může o věci jednat z nového hlediska a odlišným způsobem. Existuje totiž nevelká skupina mužů – vesměs tu sedí dnes s námi – kteří sice už byli prétory nebo konsuly, kteří však po skončení

úřadu odmítli ujmout se správy provincie. Senát se proto může, v plném souladu s platnými zákony, rozhodnout využít těchto rezerv a určit nového správce – anebo více nových správců – pro Illyrikum a pro všechny tři Galie hned teď. Konsulům a prétorům, kteří jsou právě v úřadě, není povoleno po příštích pět let provincie spravovat, jenomže my v nich přece nemůžeme nechat Gaia Caesara vládnout ještě dalších pět let, o tom jistě není pochyb."

Gaius Marcellus Major se odmlčel, na jeho snědé, pohledné tváři se zračila radost. Nikdo se neozval, takže rychle pokračoval dál.

„Jak všichni přítomní dobře vědí, dokázal Gaius Caesar ve svých provinciích hotové zázraky. Před osmi lety začínal pouze s Illyrikem, Italskou Galií a Zaalpskou Galií, která sestávala toliko z Galie Narbonské. Před osmi lety začínal s dvěma legiemi na půdě Italské Galie a s jednou v Narbonské Galii. Před osmi lety se ujímal správy provincií, které žily v míru, tak jako už dlouho předtím. A během jeho prvého roku v úřadě správce vyslovil senát souhlas s tím, aby zabránil migrujícímu kmenu Helvetiů v proniknutí do Narbonské Galie. Senát naproti tomu Gaiovi Caesarovi neudělil žádný souhlas k tomu, aby vstoupil na území zvané Vlasatá Galie a vedl válku s jistým králem jménem Ariovistus z germánského kmene Suebů, obdařeného titulem *spojenec a přítel národa římského.* Neudělil mu souhlas k náboru dalších legií. Nezplnomocnil ho – poté, co už Gaius Caesar porazil krále Ariovista – aby táhl dále do Vlasaté Galie a vedl válku s kmeny, které s Římem žádné spojenecké smlouvy nemají. Nezplnomocnil ho k zakládání kolonií takzvaných římských občanů za řekou Padus v Italské Galii. Nezplnomocnil ho, aby ustavil další ozbrojené sbory z obyvatel Italské Galie bez římského občanství a označil je čísly jako řádné, plně římské legie. Neudělil mu oprávnění vyhlašovat ve Vlasaté Galii války a uzavírat tam mírové a další smlouvy. Nezplnomocnil ho ke zlému nakládání s vysoce postavenými představiteli poselstev určitých germánských kmenů."

„Hanba! Fuj!" vykřikl Cato.

Senátoři mumlali, šoupali nohama, byl na nich patrný nepokoj; Curio dřepěl na tribunské lavici a díval se kamsi do dáli; Pompeius seděl a zůstal zticha, zahleděn na svou vlastní tvář vzadu na kurulském pódiu; a na sveřepé tváři holohlavého Lucia Ahenobarba se rozhostil nepěkný úšklebek.

„Státní pokladna," nasadil Gaius Marcellus Major uznalý tón, „neměla vůči žádnému z těchto neschválených počinů žádné výhrady. Neměli je vcelku ani členové tohoto vznešeného sboru. Neboť činnost Gaia Caesara s sebou následně nesla značné zisky, pro Řím, pro jeho armádu i pro něho osobně. Vytvořila z něho hrdinu v očích nižších tříd, které jsou nadšeny, když mohou být svědky, jak roste moc a bohatství Říma, a které zbožňují hrdinské skutky svých vojevůdců za válečných tažení v cizině. Tato činnost mu dovolila koupit si to, co mu lidé nebyli jinak ochotni poskytnout ze své vlastní vůle – přívržence v senátu, zaprodané tribuny lidu, rozhodující hlasy v tributních shromážděních, a také ony tisíce vojáků mezi voliči na Martově poli. A umožnila mu také razit nový způsob vládnutí – porušením posvátných zásad *mos maiorum*, jež zatím naprosto nedovolovaly žádnému římskému správci podniknout dobyvačný výpad na neřímské území z jednoho jediného důvodu: aby rozmnožil svou osobní slávu. Neboť co získal Řím podrobením Vlasaté Galie, a co ho to naproti tomu stálo? Řím za to platil životy svých občanů, jak ve zbrani, tak i těch, kteří se oddávali mírumilovné práci. Vysloužil si nenávist národů, které o Římu pranic nevědí a o žádné styky s námi nestojí. A které se ani v nejmenším nepokusily – opakuji, *ani v nejmenším nepokusily* – vtrhnout na římské území anebo škodit Římu na jeho majetku, dokud je k

tomu Gaius Caesar sám nevyprovokoval. Byl to naopak Řím v osobě Gaia Caesara a jeho ohromné, nelegálně naverbované armády, kdo se vydal na pochod do zemí mírumilovných národů a zpustošil je. A co bylo skutečným důvodem? Obohatit se prodejem celého *milionu* Galů do otroctví, množství tak nesmírného, že si Gaius Caesar mohl čas od času dovolit být naoko velkodušný a podarovat otrokem i každého vojáka z oněch protizákonně ustavených legií. Řím bohatl, to jistě, avšak Řím je i tak dost bohatý díky absolutně zákonným a ryze obranným válkám, vybojovaným mnoha muži dnes již zesnulými, a dalšími, kteří jako náš ctihodný konsulár Gnaeus Pompeius Magnus zde dnes zasedají společně s námi. Chcete znovu slyšet onen skutečný důvod? To proto, aby se v očích lidu mohl stát z Caesara hrdina, aby mohla nevzdělaná rozjitřená lůza spálit tělo jeho dcery na našem posvátném Foru Romanu, aby byli magistráti přinuceni přivolit ke zřízení její hrobky na Martově poli mezi hrdiny Říma. Říkám to bez sebemenšího úmyslu dotknout se ctihodného konsulára Gnaea Pompeia Magna, jehož byla milovanou manželkou. Skutečností však zůstává, že takovou nepřístojnost Gaius Caesar mezi lidem podnítil a že se jí lid dopustil jen a jen kvůli Gaiovi Caesarovi.“

Pompeius teď seděl vzpřímen, jen hlavu milostivě nachýlil ke Gaiovi Marcellovi Majorovi a tvářil se, jako když se o jeho duši právě sváří trýznivá bolest s hlubokými rozpaky.

Curio seděl s nepohnutou tváří, naslouchal a klesal na mysli. Řeč to byla velice dobrá, velice rozumná, přesně cílená, tak aby zapůsobila právě na členy tohoto výlučného a namyšleného sboru. Zněla, jako by se nesla duchem spravedlivosti, korektnosti, ústavnosti. Zahrála zejména na strunu blízkou *pedariům* z nejzadnějšího stupně a těm otcům senátorům ze středních stupňů, jejichž sympatie kolísaly hned sem, hned tam jako stromek ve vichřici. Neboť na mnohé *vskutku* nebylo možné říct ani slovo. Caesar si *skutečně* počínal s jistou svévolí. Kterak však po tomto proslovu reagovat oním jediným myslitelným způsobem, že totiž Caesar zdaleka není prvním ani jediným římským správcem a vojevůdcem, jenž se pustil do dobyvačné války? A jak přesvědčit tahle ubožátka, že Caesar ví, co dělá, a že to vše směřuje k ochraně Říma, Itálie a římských území před germánským vpádem? Povzdychl si nehlasně, stáhl hlavu mezi ramena a natáhl nohy před sebe, tak aby se mohl zády opřít o modrobílé mramorové čelo pódia.

„Jak říkám,“ pokračoval Gaius Marcellus Major, „je už opravdu nejvyšší čas, aby toto vznešené shromáždění učinilo rázný konec kariéře onoho Gaia Julia Caesara. Jehož rod a ostatní spojení jsou natolik vysoké, že se on sám cítí povznesen i nad zákony a nad zásady *mos maiorum.* Je to další Lucius Cornelius Sulla. Jeho původ a jeho inteligence mu poskytují veškeré možnosti stát se čímkoli, co si umane. Nu, máme ještě všichni v paměti, jak to bylo se Sullou. A jak se pod Sullou vedlo Římu. Celá dvě desetiletí trvala náprava škod, které Sulla napáchal. Nezapomněli jsme na životy, které zahubil, na pokořování, které jsme byli nuceni snášet, na samovládu, kterou nastolil a které tak hrubě zneužíval.

Nechci tím říci, že by se snad Gaius Caesar chtěl příkladem Lucia Cornelia Sully řídit vědomě. Nedomnívám se, že by muži z těchto neuvěřitelně starých patricijských rodů uvažovali takovýmto způsobem. Mám jen pocit, že *oni* mají pocit, že jsou jen o málo míň než božstva, která uctívají, a že pokud je jim dovoleno utrhnout se takto ze řetězu, ztrácejí jakékoli ponětí o mezích svých práv a své troufalosti.“

Zhluboka se nadechl a upřel pohled na Caesarova nejmladšího strýce, Lucia Aurelia Cottu, jenž si po celá léta Caesarova prokonsulského pověření zachovával neochvějnou rezervovanost.

„Víte všichni, že Gaius Caesar se hodlá ucházet příštího roku o úřad konsula. Víte také, že senát odmítl povolit Gaiovi Caesarovi učinit tak *in absentia*. Aby mohl svou kandidaturu řádně ohlásit, bude proto muset vstoupit do města a překročit pomerium, čímž se v témže okamžiku vzdá svého imperia. Načež ho já a další muži, kteří jsou zde dnes přítomni, obžalujeme ze všech nezákonných počinů, kterých se dopustil. Byly to zločiny velezrádné povahy, otcové senátoři! Nábor nepovolených legií – přepadení mírumilovných zemí – udílení občanství mužům, kteří k tomu nebyli oprávněni – zakládání kolonií za pomoci těchto mužů a označování jich za římské – vraždy vyslanců, kteří se k němu v dobré víře dobrovolně dostavili – to vše je činnost po výtce velezrádná! Caesar se bude zodpovídat z mnoha obvinění, a bude pro ně odsouzen. Neboť bude postaven před zvláštní soudy a Forum Romanum bude střežit ještě více vojáků, než jich tam vyslal Gnaeus Pompeius za procesu s Milonem. Odplatě neunikne. Všichni to víte. Mějte to dobře na paměti.

Navrhuji proto, aby byl Gaius Julius zbaven svého imperia, svých provincií a své armády, a žádám o hlasování *per discessionem* – rozdělením senátu podle souhlasu či nesouhlasu. Dále navrhuji, aby byl Gaius Caesar zbaven veškeré své prokonsulské moci, imperia a pověření tímto dnešním dnem, březnovými kalendami roku, kdy jsou konsuly Lucius Aemilius Lepidus Paullus a Gaius Claudius Marcellus.“

Curio se nepohnul, neposadil se zpříma, i natažené nohy ponechal rozcapené, jak byly. Řekl jen: „Vetuji tvůj návrh, Gaie Marcelli.“

Hromadný výdech, jenž se vydral z téměř čtyř stovek plic, zahučel jako vichřice, vzápětí po něm se ozvalo šelestění, mumlání, skřípot posouvaných židliček, potlesk jednoho nebo dvou párů rukou.

Pompeius vyvalil oči, Ahenobarbus dlouze zavyl a Cato seděl neschopen slova. Prvý se vzpamatoval Gaius Marcellus Major.

„Já navrhuji,“ řekl důrazně, „aby Gaius Julius Caesar byl tímto dnem, březnovými kalendami za konsulátu Lucia Aemilia Lepida Paulla a Gaia Claudia Marcella, zbaven svého imperia, svých provincií a své armády.“

„A já tvůj návrh vetuji, druhý konsule,“ řekl Curio.

Nastala podivná odmlka, za níž se nikdo nepohnul, neozval. Všechny pohledy utkvěly na Curionovi, na něhož neviděl nikdo z magistrátů nahoře na pódiu, jemuž však všichni ostatní hleděli do tváře.

Cato vyskočil. „Zrádce!“ zaburácel. „Zrádce, zrádce, *zrádce*! Chopte se ho!“

„Co je to za pitomost?“ zvolal Curio, vstal z tribunské lavice a po purpurových a bílých dlaždicích došel až do středu síně, kde stanul široce rozkročen, hlavu vztyčenu. „Je to holá pitomost, Catone, a ty to dobře víš! To, co sis tu s těmi svými vrtichvosty odhlasoval, bylo pouhopouhé usnesení senátu, které nemá pražádnou zákonnou platnost a nemá ani stín vazby na ústavu! Žádné senátní usnesení, pokud není podpořeno stanným právem, nemůže řádně zvoleného tribuna lidu zbavit jeho práva uplatnit své veto! Vetuji návrh druhého konsula a budu ho vetovat i nadále! Takové je mé právo! A nepokoušejte se mi tu vykládat, že se mnou podniknete náhlý soud pro velezradu a postrčíte mě pak přes okraj Tarpejské skály! To plebs nikdy nedovolí! Kdo si vlastně myslíš, že jsi, nějaký patricij v oněch dávných dobách, než plebejové patricije odkázali do příslušných mezí? Na člověka, který tu vždycky donekonečna káže o aroganci a

protizákonném chování patricijů, vypadáš až náramně jako jeden z nich! A hlavně mluvíš pitomosti! Posaď se a mlč! *Já návrh druhého konsula vetuji*!“

„Och, báječně!“ vřískl hlásek před otevřenými vraty. „Curione, já tě obdivuju. Zbožňuju tě! Skvělé! Úžasné to bylo!“

A tam stála Fulvia, ozářená zeleným světlem dopadajícím ze zahrady, s nepřehlédnutelným vzedmutým bříškem pod oranžovým a šafránovým rouchem, půvabný obličejík rozzářený radostí.

Gaius Marcellus Major polkl, celý se roztřásl a přestal se ovládat. „Liktoři, odežeňte tu ženskou!“ zařval. „Vyhoďte ji na ulici, kam patří!“

„Opovažte se jí dotknout prstem!“ zavrčel Curio. „Kde je řečeno, že by Římané obojího pohlaví nemohli naslouchat před vraty senátu, jsou-li dokořán? Zkus sáhnout na vnučku Gaia Sempronia Graccha, a ta tvá nevzdělaná a rozjitřená lůza tě tu roztrhá na kusy, Marcelli!“

Liktoři zaváhali; Curio se chopil příležitosti. Přešel přes celou síň, objal svou manželku kolem ramen a vroucně ji políbil. „Běž domů, Fulvie, buď hodná holčička.“

A Fulvia s jemným úsměvem na rtech odkráčela. Curio se navrátil doprostřed síně a posměšně se na Marcella Majora ušklíbl.

„Liktoři, chopte se toho muže!“ řekl třesoucím se hlasem Gaius Marcellus Major, tak říčný vzteky, že měl pěnu v koutcích úst a rozčilením se jen klepal. „Zavřete ho! Obviňuji ho z velezrady a prohlašuji, že nesmí zůstat na svobodě! Uvrhněte ho do Lautumií!“

„Liktoři, nařizuji vám, abyste zůstali na místech!“ řekl Curio tónem neochvějné autority. „Já jsem tribun lidu, jemuž jsou kladeny překážky ve výkonu jeho tribunských povinností! Uplatnil jsem své veto v zákonně svolaném shromáždění senátu, jak je mým právem, a v současnosti není v platnosti žádný dekret senátu o mimořádném stavu, který by mi v tom bránil! Nařizuji vám, abyste zatkli druhého konsula, jenž se pokusil překážet tribunovi lidu ve výkonu jeho nedotknutelných práv! Odveďte druhého konsula do vězení!“

Paullus, do té chvíle jako ochromený, se teď neohrabaně zvedal a posuňkem nařizoval svému hlavnímu liktorovi, jenž třímal svazek prutů, aby jím udeřil o podlahu. „Klid! Klid!“ rozkřikl se Paullus. „Žádám o klid! Toto zasedání musí proběhnout v klidu!“

„Je to má schůze, ne tvoje!“ zaječel Marcellus Major. „Nepleť se mi do toho, Paulle, varuji tě!“

„*Já* jsem konsul, jemuž v tomto měsíci přísluší fasces,“ zahřměl jindy apatický Paullus, „což mimo jiné značí, že *já* také řídím tohle zasedání, druhý konsule! Sedni si! Všichni sednout! Chci tu vidět pořádek, jinak moji liktoři toto shromáždění rozpustí – v případě potřeby i silou! Cato, mlč už konečně! Ahenobarbe, opovaž se! *Tady bude pořádek*!“ Upřel přísný pohled na tvrdošíjně vyčkávajícího Curiona, jenž ze všeho nejvíc připomínal psíka neohroženě dorážejícího na smečku vlků. „Gaie Scribonie Curione, respektuji tvé právo na vznesení veta a souhlasím s tebou, že překážet ti v jeho uplatnění je nezákonné. Myslím si ale, že si senát zaslouží vyslechnout, proč ses k němu uchýlil. Máš slovo.“

Curio kývl, přejel si rukou rozpálené čelo a olízl si rty. Och, co by dal za doušek vody! Jenomže říct si o něj by znamenalo dát najevo slabost.

„Máš můj dík, první konsule. Není třeba zabývat se tu jakýmikoli právními kroky, které jistí zde přítomní muži mají v úmyslu podniknout proti prokonsulovi Gaiovi Juliovi Caesarovi. Nejsou podstatné a bylo nepatřičné, že se o nich druhý konsul ve své

řeči vůbec zmiňoval. Byl by se měl omezit na důvody, proč žádá, aby byl Gaius Caesar zbaven prokonsulského úřadu a svých provincií.“

Curio přešel až na druhý konec síně a stál teď zády k vratům, nyní už zavřeným. Z tohoto bodu měl výhled na všechny přítomné, včetně tváří na kurulském pódiu a na celou Pompeiovu sochu.

„Druhý konsul tu uvedl, že Gaius Caesar vnikl na poklidné neřímské území jen proto, aby rozmnožil svou slávu. To neodpovídá skutečnosti. Ariovistus, král germánských Suebů, totiž uzavřel smlouvu s keltským kmenem Sekvanů, podle níž se Suebové měli usadit na jedné třetině sekvanského území. To mělo přispět k přátelskému chování oněch Germánů, pro jejichž krále Ariovista zajistil titul *spojence a přítele národa římského* právě Gaius Julius Caesar. Král Ariovistus však smlouvu porušil tím, že přes řeku Rhenus přepravil mnohem více Suebů, než dohoda stanovila, a že Sekvany z jejích území začal vytlačovat. Ti pak opět ohrožovali Aeduy, kteří tou dobou už dlouho požívali titul *spojence a přítele národa římského*. Gaius Caesar jednal tak, aby Aeduy ochránil, k čemuž byl zavázán podmínkami smlouvy, kterou s námi Aeduové uzavřeli.

Rozhodl se pak – poté co se osobně přesvědčil o moci Germánů,“ pokračoval Curio, „uzavřít další smlouvy o přátelství s Římem s kmeny Belgů a Galů ve Vlasaté Galii, a z tohoto důvodu také vstoupil na jejich území, ne proto, aby tam rozpoutal válku.“

„Och Curione,“ vykřikl Marcus Marcellus, „nikdy mě nenapadlo, že uvidím syna tvého otce, jak se pomazává hovínky Gaia Caesara a pak se ještě pěkně dočista olíže! *Gerrae*! Nesmysl! Muž, který chce uzavírat mírové smlouvy, nepřichází v čele armády, a přesně to Caesar dělal!“

„Klid,“ zavrčel Paullus.

Curio zavrtěl hlavou, jako by nevěřil svým vlastním uším, že někdo může být tak hloupý. „Vydal se tam se svou armádou, Marku Marcelli, protože je to opatrný člověk, a ne trdlo jako ty. Ani jedno římské *pilum* nebylo vrženo za nevyprovokovaného útoku, stejně tak nebylo zpustošeno území žádného kmene. Gaius Julius Caesar uzavíral smlouvy o přátelství, smlouvy právně závazné a zcela konkrétní, vždyť jsou všechny hřebem přibity na zdech Jova Feretria – můžeš si je dojít prohlédnout na vlastní oči, nevěříš-li mi! Teprve poté, co Galové ony smlouvy porušili a sami se uchýlili k násilí, vzlétlo první *pilum* a byl prvně tasen římský meč. Přečti si sedmero *Zápisků* Gaia Caesara – dostaneš je koupit u každého knihkupce! Nezdá se totiž, že by sis je kdy byl poslechl, když tomuto vznešenému shromáždění došly v podobě oficiálních zpráv.“

„Ty nemáš dostatek cti v těle, aby ses mohl nazývat Scribonius Curio!“ prohlásil Cato s trpkostí v hlase, „ty zrádce!“

„Dostatek cti k tomu, Marku Catone, abych se domáhal řádného slyšení obou stran v této záležitosti!“ odsekl Curio zamračeně. „Uplatnil jsem veto z jediného důvodu – bylo mi totiž až příliš jasné, že druhý konsul a ostatní *boni* nehodlají připustit žádnou obhajobu muže, jenž zde není, aby se mohl hájit sám! Nelíbí se mi, když je trestán někdo, komu je odepřeno právo hájit se. A podle mne je plně v souladu se ctí tribuna zasadit se, aby byl dán průchod spravedlnosti. Opakuji, že Caesar nebyl ve Vlasaté Galii útočníkem.

Pokud jde o tvrzení, že konal nábor do legií bez náležitého oprávnění, chtěl bych vám připomenout, že vy sami jste zde schvalovali odvody do každé z oněch legií – a že jste vyslovili souhlas i s žoldem pro ně! – jelikož vážnost situace v Galii byla čím dál tím víc zřejmá.“

„Ale až *post factum*!“ vykřikl Ahenobarbus. „Souhlas až když bylo všechno hotovo! A takový souhlas se z hlediska zákona nerovná schválení!“

„Dovol, abych s tebou nesouhlasil, Lucie Domitie. Co ty nesčíslné děkovné slavnosti za Caesarova vítězství, jež tento senát rovněž odhlasoval? A postěžovala si snad státní pokladna někdy, že ono bohatství proudící do jejích truhlic od Gaia Caesara z Galie jsou peníze neschválené, nežádané a nepotřebné? Vlády nemají peněz *nikdy* dost, protože vlády je nevydělávají – umějí je toliko utrácet.“

Curio se prudce otočil a zadíval se na Bruta, jenž se pod jeho pohledem rázem viditelně celý schoulil. „Nebyl jsem zatím svědkem ničeho takového, že by *boni* shledávali činnost svých vlastních přívrženců jako odsouzeníhodnou, avšak čemu by dal senát ve své většině asi přednost – přímým, nepokrytým a zcela legálním odvetným opatřením Gaia Caesara v Galii, anebo pokoutním, krutým a naprosto nezákonným represáliím, jakými stíhal Marcus Brutus představitele města Salamis na Kypru, když nebyli s to platit osmačtyřicetiprocentní složený úrok, který po nich žádali Brutovi vymáhači? Slyšel jsem už, že Gaius Caesar zahubil řadu galských náčelníků na bitevním poli. Doslechl jsem se, že Gaius Caesar dal usekat ruce čtyřem tisícům Galů, kteří se dopustili ohavných válečných akcí proti Římu v Alesii a v Uxellodunu. Ani slovo jsem však neslyšel o tom, že by byl Caesar půjčil mužům bez římského občanství peníze a pak je držel zavřené v jejich vlastní sněmovní síni, dokud tam nezemřeli hlady! Což je přesně to, co učinil Marcus Brutus, jenž by jako mladý římský senátor měl být zářným příkladem ctnosti!“

„To je pomluva, Gaie Curione,“ procedil Brutus skrze zuby. „Starší ze Salaminy nezemřeli z mého popudu.“

„Ale jejich osud je ti dobře znám, či snad ne?“

„Ano, ale toliko z těch pomlouvačných Ciceronových dopisů.“

Curio postoupil dále. „Pokud jde o to, že Caesar uděloval římské občanství nezákonně – uveďte mi, kde se v tomto směru zachoval sebeméně odlišně od našeho milovaného, leč neústavního hrdiny Gnaea Pompeia Magna? Anebo od Gaia Maria, půjdeme-li ještě dále? Anebo od kteréhokoli z podružnějších správců, kteří ustavovali naše državy? Kteří nabírali do armády spíše muže z obcí s latinskými právy než s plným římským občanstvím? To je šedá zóna, otcové senátoři, o níž se naprosto nedá říci, že vznikla teprve s Gaiem Caesarem. Odměňovat muže s latinskými právy římským občanstvím, poté co zákonně sloužili v římských armádách a často se vyznamenali svou věrností a jako hrdinové, se už dávno stalo součástí *mos maiorum.* A žádnou z Caesarových legií nelze ani označit za pomocnou, složenou toliko z mužů bez římského občanství! V každé z nich slouží římští občané!“

Gaius Marcellus Major se jizlivě usmíval. „Na to, žes před chvílí prohlásil, že není třeba se tady zabývat obviněními z velezrady, která budou proti Gaiovi Caesarovi vznesena, jakmile odloží své imperium, Gaie Curione, jsi tu vyplýtval spoustu času způsobem, který vypadá, jako bys už za Caesarova procesu vedl jeho obhajobu.“

„Ano, připadat ti to tak musí,“ řekl Curio bez meškání. „Ale pojďme teď k vlastnímu jádru věci, Gaie Marcelli. To je obsaženo v dopise, který tento senát odeslal Gaiovi Caesarovi začátkem tohoto roku. Caesar senát předtím písemně požádal, aby vůči němu postupoval přesně stejným způsobem, jakým se choval ke Gnaeovi Pompeiovi Magnovi, jenž se o úřad konsula bez kolegy rovněž ucházel *in absentia*, neboť byl tou dobou správcem obou Hispánií a kromě toho dohlížel na dodávky obilí do Říma. To přece není žádný problém, křičeli tehdy otcové senátoři jeden přes druhého a ochotně vyslovili souhlas s jedním z nejfrapantnějších protiústavních

opatření, jaká kdy zapustila kořínky v úrodných myslích tohoto sboru, a ještě toto rozhodnutí nestydatým spěchem protlačili tributním shromážděním, kde účast byla přímo žalostně nízká! Avšak pro Gaia Caesara, jenž je Gnaeovi Pompeiovi ve všech směrech naprosto roven, nenalezl senát jinou odpověď než ’Jdi do háje, Caesare!‘“

Chrabrý vořížek vycenil zuby. „Řeknu vám teď, co mám v úmyslu udělat, otcové senátoři. Hodlám ve věci Caesarových provincií uplatňovat své veto i nadále, tak dlouho, dokud se římský senát nezačne vůči Gaiovi Caesarovi chovat stejným způsobem, jakým se mu zlíbilo postupovat vůči Gnaeu Pompeiovi Magnovi. Odvolám veto za jedné podmínky: že *cokoli* bude podniknuto vůči Gaiovi Caesarovi, bude v témže okamžiku uplatněno i vůči Gnaeu Pompeiovi! Jestliže tento senát odejme Gaiovi Caesarovi jeho imperium, jeho provincie a jeho armádu, pak musí senát jedním dechem sebrat imperium, provincie a armádu i Gnaeu Pompeiovi!“

A teď už seděli všichni pěkně zpříma! Pompeius namísto aby obdivoval svou sochu, civěl na Curiona, a úsměvy na rtech hrstky konsulárů, u nichž bylo možno se nadít jistých sympatií s Caesarem, se šířily od ucha k uchu.

„Tys jim to dal, Curione!“ vykřikl Lucius Piso.

„*Tace!*“ zařval na něho Appius Claudius, jenž Lucia Pisona nemohl vystát.

„Já předkládám návrh,“ ječel Gaius Marcellus Major, „aby byl Gaius Caesar ještě dnes zbaven svého imperia, svých provincií a své armády! *Zbaven!*“

„Vznáším proti tomuto návrhu své veto, druhý konsule, pokud k němu nepřipojíš další, aby totiž byl dnešním dnem zbaven svého imperia, svých provincií a své armády také Gnaeus Pompeius! *Zbaven*!“

„Tento senát se usnesl, že bude vznesení veta ve věci prokonsulství Gaia Caesara pokládat za velezradu! Ty jsi zrádce, Curione, a já se postarám, abys za to zemřel!“

„Vznáším i proti tomu své veto, Marcelli!“

Paullus se ztěžka postavil. „Končím!“ houkl do síně. „Schůze senátu se rozpouští! Všichni odtud vypadněte!“

*** * ***

Zatímco se senátoři tlačili a strkali, aby už byli pryč z jeho kurie, Pompeius dál zůstal nepohnutě sedět na své stoličce, avšak pohled na svou vlastní sochu na kurulském pódiu už ho zdaleka tak netěšil. Co bylo ještě příznačnější, Cato ani Ahenobarbus anebo Brutus nebo kdokoli další z *optimátů* nedali najevo nic, co by si byl mohl vyložit jako pobídku k chvilce posezení a popovídání. Jen Metellus Scipio se k němu připojil; poté, co zmizel poslední ze senátorů, vyšli společně i oni dva ze skvoucí síně ven.

„Jsem ohromen,“ pravil Pompeius.

„Nemůžeš být překvapen víc než já.“

„Co já jsem kdy Curionovi udělal?“

„Nic.“

„Tak proč si vybral zrovna mě?“

„To nevím.“

„Patří k Caesarovi.“

„To už je teď jasné.“

„Ale on mě nikdy neměl rád. Všemožně mě osočoval, když byl Caesar konsulem, a pokračoval v tom i poté, co se Caesar vydal do Galie.“

„Ještě než se zaprodal Caesarovi, byl to Clodiův člověk, toho jsme si všichni byli vědomi. A Publius Clodius tě nenáviděl."

„Ale proč se teď pustil zrovna do mě?"

„Protože jsi Caesarův nepřítel, Pompeie."

Jasně modré oči v odulé Pompeiově tváři se jako by rozšířily údivem. „Já přece nejsem vůbec žádný Caesarův nepřítel!" prohlásil Pompeius nedůtklivě.

„Nesmysl. To se ví, že jsi."

„Jak můžeš něco takového říct, Scipione? Nadarmo se o tobě asi neříká, že ti dost trvá, než něco pochopíš."

„Trvá." Scipio se tímto konstatováním zjevně necítil nijak dotčen. „Proto jsem ti taky nejdřív poctivě odpověděl, že nevím, proč si vybral právě tebe. Ale pak jsem na to přišel. Vzpomněl jsem si, co o tobě vždycky říkají Cato a Bibulus: že ty na Caesarovy schopnosti prostě žárlíš. Že se v nejhlubším nitru obáváš, že on je lepší než ty."

Nevyšli z Pompeiovy kurie hlavními vraty, dali přednost průchozím dvířkům vedoucím do peristylu vily, kterou Pompeius přilepil ke komplexu budov svého divadla, takže opravdu vypadala – jak se jednou uřekl Cicero – jako převozní člunek vlečený za velkou lodí.

První muž Říma se tvrdě hryznul do rtu, ale raději se ovládl. Metellus Scipio odjakživa říkal to, co si myslel, protože se nemusel ohlížet na to, jaké mínění si o něm lidé vytvoří; ten, kdo se narodil jako Cornelius Scipio a kdo měl navíc v žilách i krev Aemilia Paulla, se věru nepotřeboval starat o to, jaký názor na něho mají ostatní muži. Ba ani o názor *Prvního muže Říma.* Neboť skvělí předci nebylo to jediné, čím se mohl honosit. Pyšnil se i obrovským jměním, kterého se mu dostalo po jeho adopci do rodu plebejských Caeciliů Metellů.

Ano. Bylo tomu tak, třebaže nahlas to Pompeius přiznat nemohl. Tato zlá předtucha ho posedla již v prvých letech Caesarových úspěchů ve Vlasaté Galii. Plně mu ji potvrdil však až Caesarův zápas s Vercingetorigem – ten jí posléze vtiskl zcela konkrétní podobu. Pompeius doslova hltal onu Caesarovu zprávu pro senát, která podrobně popisovala úspěchy uplynulého roku – Pompeiova třetího konsulského roku, z něhož polovinu vykonával úřad konsula bez kolegy. Caesar ho v něm zcela zastínil. Z vojenského hlediska nikde jediný chybný krok. Jak svrchovaná profesionalita! S jak neuvěřitelnou rychlostí se ten člověk dokáže přesunovat, jak rozhodný je ve svých strategických řešeních, jak pružný umí být v jejich taktickém uplatnění. A ta jeho armáda! Jak on to jen dělá, že ho jeho muži uctívají jako boha? Neboť oni ho tak vskutku ctí, oni ho *zbožňují.* Žene je šest stop hlubokým sněhem, div je neumoří, nutí je v zájmu svých plánů hladovět, vyhání je z teploučka zimoviště a chce po nich v psím nečase ještě tvrdší dřinu. Och, jak jsou hloupí ti, kdož příčiny hledají v jeho štědrosti! Ziskuchtivé vojsko bojující jen pro peníze není nikdy ochotno za vojevůdce umírat. Ovšem Caesarovi vojáci jsou hotovi jít pro něho na smrt třeba tisíckrát!

Mně tenhle dar nebyl dán nikdy, třebaže jsem se kdysi – tehdy, když jsem sebral své picenské klienty a napochodoval s nimi do Sullových služeb – domníval, že ano. Důvěřoval jsem si tenkrát a věřil jsem, že mě picenští legionáři milují. Snad mě o tu iluzi připravila už Hispánie a Sertorius. Musel jsem si to strašlivé tažení protrpět, musel jsem se dívat, jak moji vojáci hynou kvůli mým hrubým vojenským chybám. *On* se chyb prostě nedopouští! Hispánie a Sertorius mě naučili, že rozhodující je početní převaha, že je prozíravé přijít na bojiště s mocnou přesilou vojsk. Od těch dob jsem už nikdy nebojoval v obráceném poměru sil, proti převaze. Ale *on* tak činí. Věří si, nikdy nepropadne pochybám. Vrhá se do bitev proti takovému mnohonásobku protivníků, že

je to až absurdní. A přece to není žádné hazardování životy. On bitvy nevyhledává. Pokud může, dosahuje svého mírumilovnými prostředky. Ovšem pak otočí a dá usekat ruce čtyřem tisícům Galů. A označí to za způsob, jak zajistit trvalé ukončení bojů. Má i v tom asi pravdu. Kolik mužů že ztratil u Gergovie? Sedm set? A on pro ně plakal! Za jediné bitvy v Hispánii jsem přišel téměř o desetinásobek, ale plakat jsem nedokázal. A nejvíc ze všeho mě snad děsí ta jeho dokonale zdravá mysl. I za nejstrašnějšího výbuchu si zachovává schopnost realisticky uvažovat, obracet věci ve svůj prospěch. Ano, Scipio má pravdu. V hloubi srdce se obávám, že je Caesar lepší než já…

Jeho manželka je pozdravila v atriu, nabídla Pompeiovi k políbení chladnou tvářičku a pak se rozzářila vstříc svému otci, tomu neslýchanému pitomci. Och, kde jsi, moje Julie? Proč jsi jen musela odejít? Proč nedokáže tahle být jako ty? Proč musí být takhle studená?

„Nepomyslela jsem si, že by schůze mohla skončit před západem slunce," říkala Cornelia Metella a pobízela je do jídelny, „ale dala jsem pochopitelně připravit večeři pro nás pro všechny."

Vyhlížela pěkně, v tom směru neznamenal sňatek s ní žádné snížení jeho důstojnosti. Husté a zářivé hnědé vlasy si stáčela do ruliček, které jí zčásti kryly ouška, rty měla k zulíbání plné a ňadra podstatně okrouhlejší, než byla Juliina. A šedé oči byly posazeny široko od sebe, třebaže je kryla poněkud těžká víčka. Manželským povinnostem se podvolila s chvályhodnou trpělivostí, vzhledem k svému předchozímu manželství s Publiem Crassem už nebyla panna – jak však záhy shledal, neprojevovala dostatek zkušeností ani snahu přijít na chuť tomu, co činí muži se ženami. Pompeius byl hrdý na svou mileneckou zdatnost, ovšem u Cornelie Metelly neuspěl. Nedala sice najevo nechuť ani nelibost, avšak za šest let manželství s lahodně vstřícnou, snadno vzrušivou Julií zvláštním způsobem zcitlivěl; Pompeius, jaký byl před Julií, by si toho byl sotva povšiml, avšak onen Pompeius po zážitcích s Julií si byl nepříjemně vědom, že zatímco Cornelii Metelle líbá ňadra anebo se k ní tiskne, v ní to nevzbuzuje nic než pomyšlení, jak je to všechno hloupé a k ničemu. A při oné jediné příležitosti, kdy se jí dobýval jazykem mezi labia, aby docílil náležité odezvy, se této odezvy také dočkal: s pobouřeným odporem ucukla.

„Nech toho!" utrhla se na něho. „Vždyť je to nechutné!"

Anebo spíš, napadlo onoho pojuliovského Pompeia, by tě tohle mé laskání mohlo přece jen přivést až k té neovladatelné extázi – a ty chceš patřit jen a jen sobě!

*** * ***

Cato kráčel domů sám, tesknil po Bibulovi. Bez něho byly řady *optimátů* oslabené, alespoň pokud šlo o schopnost akce. Všichni tři Claudiové Marcellové byli sice dobří chlapi, a zejména tenhle prostřední vypadal velice slibně, postrádali však onu dlouholetou, vášnivou nenávist vůči Caesarovi, kterou v sobě živil a pěstoval Bibulus. Neznali také Caesara tak dobře jako Bibulus. Cato dokázal pochopit důvody, které vedly k prosazení zákona o pětileté lhůtě při obsazování míst správců provincií, avšak ani on sám, ani Bibulus si za jeho projednávání neuvědomili, že jeho první obětí se stane Bibulus sám. Teď tedy trčí v Sýrii a navíc má rovnou za zády, v Kilikii, toho namyšleného a pokryteckého osla Cicerona. Přičemž se od Bibula očekává, že své války vybojuje bok po boku s ním. Jak si to senát představuje zapřahovat do Martova válečného vozu do jednoho spřežení vedle sebe jezdeckého a nákladního koně?

Domnívají se otcové senátoři, že to bude dělat dobrotu? Zatímco si Bibulus docela šikovně poradil s Parthy za pomocí koupeného šlechtice Ornadapata, Cicero strávil sedmapadesát dnů obléháním Pindenissu ve východní Kappadokii. *Sedmapadesát dnů!* Padesát sedm dnů potřeboval, aby dobyl to naprosté nic! A v témže roce vybudoval Caesar během třiceti dnů pětadvacet mil opevnění a ztekl Alesii! Tenhle kontrast bil přímo do očí, takže nebylo divu, že když dorazila Ciceronova zpráva, vyloudila senátorům úsměv na rtech. Přišla za pouhých pětačtyřicet dnů. O dvanáct dnů méně trvala její doprava z východní Kappadokie do Říma, než kolik Ciceronovi zabralo obléhání a dobývání Pindenissu!

Dům si Cato otevíral sám. Od chvíle, kdy se rozvedl s Marcií, nejevilo se mu potřebné držet si větší počet sloužících, a poté co se jeho dcera Porcia provdala za Bibula a z domova se odstěhovala, prodal i většinu ze zbývajících otroků. Ani on, ani oba filozofové bydlící v jeho domě a žijící na jeho účet, Athénodóros Kordylión a Statyllos, nedbali nijak zvlášť o jídlo, pokud nebylo nezbytné k zachování života, takže o kuchyni se staral toliko jediný muž, jenž si říkal kuchař, a chlapec, který mu pomáhal. Rovněž tak se Cato obešel bez správce – představoval pro něho toliko vyhozené peníze. Jediný další sluha se staral o úklid a o nákupy (Cato mu na ně osobně dával peníze a sám pak kontroloval správnost účtů) a ona troška prádla se dávala prát mimo dům. To vše snížilo výdaje na domácnost na deset tisíc sesterciů za rok. K tomu ovšem přibývaly výlohy za víno, které tuto částku ztrojnásobovaly, navzdory skutečnosti, že šlo o mok z druhého lisování, až běda octovatý. Cato a jeho dva filozofští podnájemníci ho konzumovali pro jeho účinky, nikoli pro chuť. Chuťové požitkářství si mohli dovolit leda bohatí muži, například takoví, jako byl Quintus Hortensius, jenž se oženil s Marcií.

Myšlenka na ni ho neopouštěla ani tohoto trpkého dne, pálila, bodala, nedala se zahnat. Marcia. Marcia. Dodnes ji měl před očima tak, jak ji spatřil poprvé, když se tehdy vydal na večeři k Luciu Marciu Philippovi. Za pár měsíců už to bude sedm let. Byl tenkrát stále ještě rozjařen nad tím, co se mu podařilo vykonat pro Řím a co bylo výsledkem onoho hrozného zvláštního pověření, jež ho přinutil přijmout Publius Clodius – anexi Kypru. Nu, provedl, co měl, a Kypr k Římu připojil. Pokrčil jen rameny, když mu sdělili, že egyptský regent ostrova Ptolemaios Kyperský spáchal sebevraždu. A přikročil k prodeji všech pokladů a uměleckých děl za dobrou pevnou měnu a tuto dobrou pevnou měnu uložil do dvou tisíc truhlic – celkem sedm tisíc talentů. O všem vedl dvojí soupravu účetních knih, jednu si ponechal sám, druhou svěřil svému propuštěnci Filargyrovi. Nikomu v senátě tak nebude poskytnuta příležitost obvinit Catona, že má lepkavé prsty! Jedny nebo druhé knihy určitě do Říma bezpečně dorazí, tím si byl Cato jist.

K přepravě oněch dvou tisíc truhlic přiměl kyperské královské loďstvo – nač plýtvat penězi za nájem obchodních lodí, když tu kotvila celá flotila? Dále vymyslel způsob, jak truhlice vylovit, pokud by se některá z lodí během plavby náhodou potopila: dal ke každé pokladnici uvázat lano v délce jednoho sta stop a na jeho konec upevnit velký kus korku; pokud loď zmizí pod hladinou, provaz se rozvine a korky vyplavou na povrch, tak aby bylo možno lanem truhlice vyzvednout a zachránit. Posledním jeho bezpečnostním opatřením bylo, že Filargyra s jeho kompletem účetních knih posadil na loď co nejvzdálenější od jeho vlastní.

Kyperské královské lodi byly překrásné, nikdo však nepředpokládal, že by se měly vydat na širé pláně Našeho moře, až k místům, jako byl mys Tainaron v dolní části Peloponnésu. Byly to birémy s mělkým ponorem a se dvěma muži u každého vesla, každá navíc opatřená nevelkou plachtou, nijak nekryté. To znamenalo, že i pokud by se

loď potopila, nebude lanu s korkem bránit v rozvinutí žádná paluba. Počasí však bylo příhodné, poznamenané jen jednou prudkou bouří, která flotilu zastihla, když obeplouvali Peloponnésos. I tak však ztroskotala toliko jediná z lodí – právě ta, na které se plavil Filargyros se svou záložní soupravou účetních knih. Když se však po bouři vydali prozkoumat hladinu utišivšího se moře, nenalezli na ní, běda, ani jeden pohupující se korek. Cato hrubě podcenil hloubku oněch vod.

Přesto však ztráta jediné z tak velkého počtu lodí nebyla nijak tragická. A když se zdálo, že se strhne další bouře, uchýlil se Cato s ostatními raději na Korkýru. Překrásný ostrov, žel, neskýtal dostatek přístřeší pro takovou spoustu nečekaných návštěvníků, takže si na agoře vesničky, u níž přistáli, museli postavit stany. Než aby se ubytoval se vším pohodlím v domě nejbohatšího obyvatele obce, dal Cato, věren zásadám stoicizmu, přednost noclehu ve stanu. Jelikož bylo velice chladno, rozdělali si kyperští lodníci velký oheň, aby se u něho zahřáli. Pak se ovšem přihnala ona dlouho hrozící bouře a oharky z ohniště rozfoukala všemi směry. Catonův stan byl zachvácen ohněm a v mžiku shořel. V popel se beze zbytku proměnil všechen Catonův majetek včetně jeho prvotní soupravy účetních knih.

Cato byl ztrátou naprosto zničen, uvědomoval si, že nikdy nebude s to prokázat, že se na výtěžku z anexe Kypru nijak neobohatil; snad proto se rozhodl nesvěřit své truhličky přepravě po Via Appia. Obeplul se svou flotilou namísto toho podpatek i špičku italské boty a vydal se vzhůru podél západního pobřeží, přirazil ke břehu u Ostie a mohl tak – vzhledem k tomu, jak mělký ponor měly jeho lodi – doplout vzhůru po Tiberu až do samotného římského říčního přístavu.

Pozdravit ho přišel snad celý Řím, tak neobvyklý pohled to pro všechny byl; mezi těmi, kdo ho oficiálně uvítali, byl i druhý konsul toho roku, Lucius Marcius Philippus. Labužník, hýřil, epikurejec. Zkrátka všechno, co Cato ze srdce nenáviděl. Poté, co si osobně ohlídal transport oněch dvou tisíc truhlic (na Filargyrově lodi jich mnoho nebylo) do státní pokladny pod Saturnovým chrámem, přijal však Cato přesto Philippovo pozvání k večeři.

„Senát," pravil Philippus, jenž ho přijal už u dveří, „je přímo unesen obdivem, můj milý Catone. Přichystali ti všemožné pocty, včetně práva nosit při slavnostních příležitostech *togu praetextu*, a také veřejné díkůvzdání."

„Ne!" štěkl Cato nezdvořile. „Nebudu přijímat pocty za to, že jsem splnil povinnost jasně vymezenou zněním mého pověření, takže se neobtěžuj tím, že bys je někam zapisoval, natož abys o nich dával hlasovat. Žádám o jediné, aby otrok Nikias, jenž byl správcem Ptolemaia Kyperského, byl propuštěn na svobodu, a aby mu bylo uděleno římské občanství. Bez Nikiovy pomoci bych byl svůj úkol nedokázal úspěšně splnit."

Philippus, snědý a velice pohledný muž, nad jeho slovy zamžikal, nepřel se s ním však. Dovedl Catona do skvěle zařízené jídelny, usadil ho na *locus consularis*, čestné místo na svém vlastním lehátku, a představil ho svým synům, kteří leželi společně na *lectu imu*. Luciovi Juniorovi bylo Šestadvacet a byl ještě osmahlejší a ještě hezčí než jeho otec; Quintus byl třiadvacetiletý, méně nápadný svým vzhledem jakož i odstínem pleti.

Naproti *lectu mediu*, kde spočinul Philippus s Catonem, stály dvě židličky, oddělené od lehátka nízkým stolkem, na který se servírovalo jídlo.

„Ty asi ještě nevíš," vykládal Philippus, „že jsem se docela nedávno znovu oženil."

„Ano?" řekl tázavě a trochu nesvůj Cato; nenáviděl tyhle formální večeře, neboť se na nich podle jeho názoru scházeli samí lidé, s nimiž neměl pranic společného, od politických názorů až po filozofii.

„Ano. S Atií, vdovou po mém drahém příteli Gaiovi Octaviovi.“

„Atia… Která Atia?“

Philippus se srdečně rozesmál; i oba jeho synové se usmívali. „Když žena není zrovna Porcia ani Domitia, Catone, tak ty ji prostě neznáš! Atia je dcera Marka Atia Balba z Aricie a Julie, mladší ze dvou sester Gaia Caesara.“

Cato ucítil, jak mu tuhne spodní ret; zkřivil ústa ve strnulém úsměvu. „Caesarova neteř,“ řekl.

„Správně, Caesarova neteř.“

Cato se snažil být zdvořilý. „A pro koho je ta druhá židle?“

„Pro mou jedinou dceru. Pro Marcii. Mé nejmladší dítě.“

„Zřejmě ještě nemá léta na vdávání.“

„Nu, osmnáct už jí vlastně bylo. Byla zasnoubena s mladým Publiem Corneliem Lentulem, jenže ten zemřel. A pokud jde o jiného ženicha, ještě jsem se nerozhodl.“

„Měla Atia s Gaiem Octaviem nějaké děti?“

„Dvě, děvče a chlapce. A k tomu také ještě nevlastní dceru, kterou měl Octavius s Ancharií,“ říkal Philippus.

V té chvíli vešly dvě ženy, výrazně kontrastující svou krásou. Atia byla typická Juliovna, zlatovlasá a modrooká, podobou velice připomínající manželku Gaia Maria, neobyčejně ušlechtilých pohybů; Marcia byl černooká černovláska, velice se podobala svému staršímu bratrovi Luciovi. Lucius Junior od chvíle, kdy Atia vkročila do místnosti, nespouštěl zraky z otcovy manželky, jak by býval i Cato mohl snadno postřehnout.

Cato však nevnímal, neviděl nic, neboť nemohl odtrhnout oči od Philippovy dcery, jež usedla na tvrdou a nepohodlnou židličku přímo naproti němu, ruce způsobně složeny v klíně. Hleděla na Catona se stejným zaujetím.

Pohlédli na sebe a rázem se do sebe zamilovali; bylo to cosi, o čem by byl Cato až dosud nevěřil, že se vůbec může stát, a o čem by byla Marcia nevěřila, že by se mohlo přihodit právě jí. Marcia pochopila ihned, co se právě událo; Cato nikoli.

Usmála se na něho a odhalila zářivě bílé zoubky. „Tys dokázal skvělou věc, Marku Catone,“ řekla, když byl přinesen první chod.

Normálně by byl Cato hostinou, s jejíž skladbou si Marciin otec dosti nalámal hlavu, určitě opovrhl: podávaly se nadívané mlaďounké sépie, dále křepelčí vejce, obrovské olivy dovezené z Hispánie, uzení mladí lososi, ústřice dovezené živé ve voznici až z Baií, krabi rovněž odtamtud, garnáti v jemné česnekové smetanové omáčce, nejlepší druh olivového oleje z prvního lisování a křehký, dosud horký chléb z pece.

„Konal jsem jen svou povinnost, nic víc,“ pravil Cato hlasem, o němž vůbec netušil, že je ho schopen, tichým, téměř lahodným. „Řím mi svěřil anexi Kypru, tak jsem ji provedl.“

„Ale s jakou poctivostí, s jakou péčí,“ řekla s obdivným pohledem.

Catona zalil sytý ruměnec, sklonil hlavu a soustředil se na jídlo. Ústřice a krabi byli, jak si musel přiznat, naprosto vynikající.

„Ochutnej tyhle garnáty,“ řekla Marcia, vzala ho za ruku a vedla mu ji k až k oné míse.

Její dotyk jako by ho přímo očaroval, tím silněji, že nedokázal učinit to, k čemu ho popouzel rozum – vytrhnout se jí. Namísto toho onen okamžik ještě prodloužil tím, že jakoby omylem sahal jinam, a ještě k tomu se na ni usmál.

Jak nesmírně je přitažlivý, pomyslela si Marcia! Tak ušlechtilý nos! Tak krásně šedé oči, přísné a přece zářivé. Ta jeho ústa! A úhledně zastřižené lehce vlnité rudozlaté vlasy…, široká ramena, dlouhá vznosná Šíje, ani unci přebytečného masa na sobě nemá, dlouhé nohy nádherně svalnaté. Díky všem božstvům, že je toga příliš nemotorná na to, aby se mohla nosit k jídlu, a že se muži na lehátka uchylují oblečeni jen v tunice.

Cato polykal garnáta za garnátem, umíral touhou, aby jednoho mohl také vsunout do těch překrásných rtíků, dál si nechával vést ruku k míse s nimi.

A zatím co se toto všechno odehrávalo, ostatek Marciiny rodiny si vyměňoval překvapené i pobavené pohledy a potlačoval úsměv. Nikoli na Marciin účet; o její ctnosti a poslušnosti neměl nikdo nejmenších pochyb, neboť byla neobyčejně zdrženlivá a chovala se vždy tak, jak se jí řeklo. Ne – tím, kdo je přímo fascinoval, byl Cato. Koho by bylo ve snu napadlo, že Cato dokáže nasadit takhle tichý hlásek anebo se blaženě těšit z dotyku ženské ruky? Ze všech přítomných byl jediný Philippus dostatečně stár, aby ještě pamatoval dobu nedlouho před válkou se Spartakem, kdy se Cato, tehdy dvacetiletý mladíček, prudce zamiloval do Aemilie Lepidy, Mamerkovy dcery. Ta se pak ovšem provdala za Metella Scipiona. A právě to, jak tehdy celý Řím usoudil, v Catonovi cosi zabilo. Oženil se pak ve věku dvaadvaceti let s Atilií a jednal s ní studeně a nelaskavě. A poté, co mu ji svedl Caesar, se s ní Cato rozvedl, zapověděl jí veškerý styk s její dcerkou a synem, které pak vychovával v domě zbaveném vší ženské přítomnosti.

„Dovol, abych ti opláchla ruce," řekla Marcia, když sloužící odnesli prvý chod a začali přinášet druhý: pečené jehněčí, pečená kuřata, nespočetně druhů zeleniny povařené s piňolkami nebo s loupanými stroužky česneku či strouhaným sýrem, vepřovou pečeni v ostré pepřové omáčce, rožněné vepřové uzenky smáčené opakovaně v ředěném medu, tak aby se opékaly jen zvolna a nepřipalovaly se.

Philippovi – jenž si předsevzal být skromný, neboť věděl, jak prostě jeho host jídává – připadala večeře dosti fádní; Catonovi naopak až nezvládnutelně opulentní. Avšak kvůli Marcii snědl tady kousek, tamhle si něčeho uždíbl.

„Slyšel jsem," řekl Cato, „že máš dvě nevlastní sestry a jednoho nevlastního bratra."

Její tvář se rozzářila. „Ano, jsem šťastná, že je mám."

„Takže je máš ráda?"

„A kdo by neměl?" otázala se nevinně.

„Kterého máš nejraději?"

„To je jednoduché," prohlásila vřele. „Malého Gaia Octavia."

„Kolik mu je?"

„Bylo mu šest, ale rozumu má na šedesát."

A Cato se rozesmál, nikoli svým obvyklým koňským řehotem, ale milým a laskavým smíchem. „Takže je to rozkošný klučík."

Zachmuřila se, zauvažovala. „Ne, on není klučík ani rozkošný. Řekla bych spíš, že je to fascinující chlapec. Tohle slovo o něm alespoň užívá můj otec. Je naprosto vyrovnaný, až trochu chladný, řekla bych, ani na okamžik nepřestává uvažovat. Všeličko rozbírá, zkoumá, zvažuje, k čemu mu to může být dobré." Odmlčela se a pak dodala: „Je také velice krásný."

„To má zřejmě po svém strýci Gaiovi Caesarovi," řekl Cato a v jeho hlasu prvně opět zazněl drsný tón.

Povšimla si toho. „Jistým způsobem ano. Vyniká svým intelektem. Ale postrádá dar všestranného nadání, a pokud jde o učení, je trochu lenivý. Řečtinu přímo nenávidí a odmítá se jí sebemíň věnovat.“

„Takže Gaius Caesar ten dar všestranného nadání má.“

„Nu, myslím, že tak všichni soudí,“ řekla smířlivě.

„A v čem tedy spočívají vlohy Gaia Octavia?“

„V jeho rozumnosti,“ řekla. „V tom, že nezná strach. V jeho sebedůvěře. V jeho ochotě podstupovat rizika.“

„Takže se v tom podobá svému prastrýci.“

Marcia se usmála. „Ne,“ řekla. „Podobá se jenom sám sobě.“

Hlavní chod byl u konce a Philippus se dostával do gastronomické extáze. „Marku Catone,“ řekl, „dal jsem pro tebe připravit zbrusu nový dezert, musíš ho ochutnat!“ Přelétl očima saláty, paštičky plněné rozinkami, koláčky s medovou náplní, bohatý výběr sýrů a zavrtěl hlavou. „Ah!“ zvolal pak, když se objevil onen zbrusu nový dezert, jakási bleděžlutá hrouda, která se vzhledem podobala sýru, až na to, že ji servírovali na míse přikryté jinou, větší mísou, zasypanou – *sněhem* snad?

„Tahle pochoutka se připravuje až docela nahoře na Mons Fiscellu, a v jiném měsíci bys ji ani okusit nemohl. Smetana z mléka dvouletých oveček se umíchá s medem a vajíčky v soudku, který je posazen do většího soudku naplněného směsí sněhu se solí, a pak se obě ty nádoby cvalem dopraví do Říma, zasypané kolem ještě dalším sněhem. Říkám tomu *monsfiscellská ambrosie*.“

Catonovi jako by po onom rozhovoru o Caesarově prasynovci zbyla v ústech jakási kyselá pachuť; vychvalovanou sladkost odmítl, a ani Marcia ho nedokázala přesvědčit, aby jí aspoň trošku ochutnal.

Brzy nato obě ženy z místnosti odešly. Catonovo nadšení z návštěvy v doupěti epikurejců rázem pohaslo; udělalo se mu nevolno a byl posléze nucen vyhledat latrínu, kde se v skrytu vyzvracel. Jak jen lidé dokáží žít takhle požitkářsky? Vždyť dokonce i ta Philippova latrína hýřila přepychem! I když, jak si musel přiznat, bylo docela příjemné mít tam stříkající pramínek chladivé vody, jímž si mohl vypláchnout ústa a umýt pak i ruce.

Cestou zpátky kolonádou k jídelně míjel otevřené dveře.

„Marku Catone!“

Stanul, nahlédl dovnitř a uviděl, že na něho čeká.

„Pojď na chvilku dovnitř, prosím.“

Bylo to něco, co všechna společenská pravidla Říma naprosto zakazovala. Avšak Cato přesto vešel.

„Chtěla jsem ti jen říct, že mi s tebou bylo nesmírně hezky,“ řekla Marcia a průzračně čistým pohledem mu nevisela na očích, nýbrž na jeho rtech.

Och, to já nevydržím! Nedokážu se přemoci! Dívej se mi, prosím, do očí, a ne na ústa, nebo tě budu muset políbit! Nedělej mi tohle!

V příštím okamžiku, nevěděl vůbec jak, už mu ležela v náruči a polibek se stal skutkem – mnohem opravdovějším než jakýkoli polibek, který kdy zakusil předtím, což ovšem vypovídalo spíše o jeho propastném dobrovolném hladovění. Cato předtím líbal toliko dvě ženy, Aemilii Lepidu a Attilii, a tu jen zřídka a nikdy se skutečnou touhou. A teď mu k ústům lnuly měkké, avšak pružné rtíky se slastí, kterou projevila i tím, jak se k němu přitiskla, jak si povzdychla, ovinula svůj jazýček kolem jeho a přitáhla si jeho ruku k ňadrům.

Cato zalapal po dechu, vymanil se z jejího objetí a vyrazil pryč ze dveří.

Docházel domů ještě tak omámený, že se nemohl rozpomenout, které z oněch stovek dveří v úzké palatinské uličce vlastně patří k jeho domu, prázdný žaludek se bouřil, polibek se mu neustále dral do mysli takovou silou, že posléze nedokázal vnímat nic než vzpomínku na onen pohádkový pocit, když ji držel v rukou.

Athénodóros Kordylión a Statyllos už na něho čekali v atriu, zvědaví na to, jaká byla ta večeře v Philippově domě, co jedli, jaká tam byla společnost, o čem se hovořilo.

„Běžte pryč!“ houkl na ně a zavřel se v pracovně.

Tam pak přecházel sem a tam až do úsvitu, bez jediného loku vína. Nechtěl po ní toužit. Nechtěl milovat. Láska je přece past, láska jsou muka, neštěstí, hrůza bez konce. Co všechna ta léta, kdy miloval Aemilii Lepidu – co z nich nakonec bylo? Dala přednost přešlechtěnému tupci, jakým byl Metellus Scipio. Avšak ani ta mladická vášeň pro Aemilii Lepidu, pramenící toliko z bouře smyslů, nebyla vlastně ničím. Ničím ve srovnání s láskou, jakou choval ke svému bratru Caepionovi, jenž zemřel osamocen, marně očekávaje Catonův příchod. Odešel, aniž ho kdo držel za ruku, bez přítele, jenž by ho byl utěšil. Nebyla ničím ve srovnání s nesmírnou bolestí, jakou znamenal život bez Caepiona, s onou strašlivou duchovní amputací, s hořkými slzami, s pustotou, která už pak nikdy nepominula, až do této chvíle ne, ani po jedenácti dlouhých letech ne. Strhující láska jakéhokoli druhu nemohla být ničím jiným než zradou na vlastní mysli, na sebeovládání, na způsobilosti odolávat slabostem, vést vpravdě nesobecký život.

Jakmile však slunce vystoupilo na obloze dostatečně vysoko, oblékl si čistou, křídou nabílenou togu a vrátil se do domu Lucia Marcia Philippa, aby tam požádal o ruku Philippovy dcery V naději, že doufá marně, že Philippus řekne ne.

Philippus řekl ano.

„Budu tak alespoň stát každou nohou v jednom táboře,“ prohlásil ten nestydatý prostopášník vesele a tiskl Catonovi ruku. „Na jedné straně manžel Caesarovy neteře a poručník jeho prasynovce – a na druhé straně Catonův tchán. Skvělá situace! *Dokonalá*!“

Dokonalost sama bylo i toto manželství, až na to, že už sama radost z něho kalila Catonovi trvale mysl. Nezasluhoval si to přece; kochat se neustále v čemsi tak neskonale intimním určitě nemohlo být správné počínání. O svatební noci se mu sice dostalo nezvratného důkazu, že Philippova dcera je panna, ale odkud se jen v ní brala ta síla a ta vášeň, ta *obeznalost?* Cato totiž nevěděl pranic o ženách, neměl představu, kolik se toho už jako holčičky dozvídají z rozhovorů, z erotických nástěnných maleb, z priapovských objektů rozesetých všude v jejich domovech, ze zvuků a z pohledů unikajících nedovřenými dveřmi, od poučených starších bratříčků. Nijak ho nepovznášelo ani vědomí, že je naprosto bezmocný vůči jejímu kouzlu, že je zcela ovládán prudkými city k ní. Marcia byla nevěsta přímo z rukou Venušiných, zatímco Cato pocházel z ocelových pařátů Ditových.

A tak, když za ním po dvou letech manželství přišel starý a senilní Hortensius a žadonil, aby mu dopřál oženit se s jeho dcerou anebo s jednou z Catonových neteří, nedal najevo žádné pohoršení nad Hortensiovou poslední a neuvěřitelnou žádostí: aby si tedy Hortensius směl vzít Catonovu manželku. Znenadání Cato uviděl ono jediné východisko ze svých muk, jediný způsob, jak si dokázat, že náleží sám sobě. Odevzdat Marcii Quintovi Hortensiovi, nechutnému starému chlípníkovi, jenž bude nepopsatelným způsobem pokořovat její tělo, jenž zchvácen účinky povzbuzujících prostředků a nejlepších vín bude prdět a slintat a nutit ji, aby jeho ochablosti sáním dodala jistý stupeň tuhosti, jehož bezzubé, lysé a nepružné tělo v ní bude budit odpor –

v ní, v jeho drahé Marcii, kterou ani na okamžik nedokázal vidět zraňovanou anebo nešťastnou. Jak jen ji dokáže vystavit takovému osudu? A přece musí, jinak z toho zešílí.

Učinil to tedy. Skutečně takovou věc spáchal. Lidské pomluvy byly liché; Cato od Hortensia nevzal jediný sestercius, třebaže ovšem Philippus jako Marciin otec jich od něho přijal celé miliony

„Rozvedu se s tebou," oznámil jí svým nejzvučnějším, nejkřaplavějším hlasem, „a poté tě provdám za Quinta Hortensia. Očekávám, že mu budeš dobrou ženou. Tvůj otec s tím už vyslovil souhlas."

Stála naprosto zpříma, rozšířené oči plné neprolitých slz, pak zdvihla ruku a s nesmírnou láskou ho lehce pohladila po tváři.

„Chápu to, Marku," řekla. „Opravdu to chápu. Miluji tě. Budu tě milovat až za hrob."

„Ale já nechci, abys mě milovala!" zaječel, pěsti zaťaty. „Chci mít klid, chci mít ode všech pokoj, nepřeji si, aby mě někdo miloval, aby mě miloval až za hrob! Odejdi k Hortensiovi a uč se mě nenávidět!"

Ale ona se jen usmála.

*** * ***

A tomu už byly téměř čtyři roky. Čtyři roky, po které ho ta bolest ani na okamžik nepřestala trýznit, ani o poznání nepolevila. Postrádal Marcii stále stejně silně jako za její svatební noci v Hortensiově loži, stále ještě ho sužovaly vidiny, co jí asi Hortensius provádí, anebo k čemu ji nutí, aby dělala ona jemu. Dosud mu znělo v uších, jak mu říká, že ho miluje, že ho chápe, že ho nepřestane milovat až za hrob. To samo o sobě prozrazovalo, že ho zná až do samého morku kostí a že ho miluje natolik, aby snášela trest, jenž si nezasloužila, jaký si zasloužit vůbec nemohla. Všechno jen proto, aby on sám sobě dokázal, že může žít i bez ní. Že je schopen odepřít si tu rozkoš.

Proč na ni tolik myslí právě dnes, kdy by měl spíše uvažovat o Curionovi anebo o Caesarově hanebném vítězství? Proč touží, aby ji měl nablízku, aby mohl zabořit tvář do jejích ňader, milovat se s ní celou tu polovinu noci, která ho ještě čeká, noci beze spánku a k nepřečkání? Proč se vyhýbá Athénodórovi Kordyliónovi a Statyllovi? Nalil si velký pohár neředěného vína a vypil ho jediným douškem; nejhorší na tom však bylo, že v tomto čase bez Marcie pil tolik, že už víno ztratilo onen účinek, aby tu bolest vbrzku otupilo.

Kdosi zabušil na hlavní dveře. Cato přikrčil hlavu mezi ramena a snažil se klepání nedbat, přál si, aby šli otevřít Athénodóros Kordylión anebo Statyllos, nebo některý z jeho tří služebníků. Avšak sloužící byli asi v kuchyni vzadu za peristylem, a oba filozofové zřejmě trucovali, že šel po příchodu rovnou do pracovny a zastrčil dveře na závoru. Víno se ocitlo na stole; Cato vstal a šel zjistit původce onoho neodbytného bouchání.

„Och, to jsi ty, Brute," řekl a otevřel dveře dokořán. „Ty bys zřejmě chtěl dovnitř."

„Jinak bych asi nebyl tady, strýčku Catone."

„Byl bych radši, kdybys byl všude jinde než tady, synovče."

„Musí to být skvělé vydobýt si pověst nenapravitelného hrubiána," říkal Brutus, když vcházel do Catonovy pracovny. „Dal bych za to nevím co, kdybych tě v tom dokázal napodobit."

Cato se kysele ušklíbl. „Ale na svou matku bys to asi stejně nezkusil. Ta by tě zkopala, až bys přišel o kulky.“

„To mi provedla už před lety.“ Brutus si nalil víno, marně se rozhlížel po vodě a zkřivil ústa, když se napil. „Přál bych si, abys tak nešetřil na trošce slušného vína.“

„Nepiju ho proto, abych na něj pěl chválu a mžikal přitom řasami, piju ho, abych se opil.“

„Je to samý ocet, žaludek musíš mít jak řešeto.“

„Mám asi žaludek v daleko lepším pořádku než ty, Brute. *Já* jsem alespoň ve třiatřiceti už netrpěl žádnou trudovinou. Dokonce ani v osmnácti ne.“

„Není divu, žes při konsulských volbách prohrál,“ přimhouřil oči Brutus.

„Lidi neradi slyší holou pravdu, a já zase nemám v úmyslu přestat ji říkat.“

„To si uvědomuji, strýčku.“

„Nicméně – co tě ke mně přivedlo?“

„Ta dnešní prohra v Pompeiově kurii.“

Cato se opovržlivě ušklíbl. „Pche! Curio se brzy sesype.“

„Neřekl bych.“

„Proč?“

„Protože to své veto zdůvodnil.“

„Pro každé veto existuje důvod. Důvod je ten, že Curio je prostě koupený chlap.“

Och, říkal si v duchu Brutus, teď už vidím, proč se nám nic nedaří, když tu není Bibulus! Jen se pokusím ho v něčem zastoupit, a hned šlápnu vedle. Tak jako šlapu vedle ve všem kromě vydělávání peněz – a sám bych rád věděl, proč se mé nadání ubírá zrovna tímhle směrem!

Zkusil to znovu. „Strýče, odbýt Curiona jako koupeného člověka není zrovna moudré, protože tohle na něm není to nejpodstatnější. Podstatný je Curionův důvod k tomu vetu. A Curio přišel se zdůvodněním přímo vynikajícím! My sami jsme mu totiž dodali tuhle výzbroj v okamžiku, kdy Caesar poslal senátu dopis s požadavkem, aby se s ním jednalo stejným způsobem jako s Pompeiem, a my jsme jeho žádost odmítli.“

„A jak bychom se také byli mohli chovat vůči Caesarovi obdobně jako k Pompeiovi? Já sice Pompeiem opovrhuji, ale je to muž nekonečně schopnější než Caesar. Představuje výraznou sílu už od Sullových dnů a celá jeho dráha je vyznačena poctami, zvláštními pověřeními, vysoce výnosnými válkami. On naše příjmy zdvojnásobil,“ prohlásil neústupně Cato.

„To už je deset let, a za tu dobu ho v očích plebejů a Římanů vůbec Caesar naprosto zastínil. Senát sice řídí zahraniční politiku, rozhoduje o pověřeních velením v zahraničí a má poslední slovo v jakémkoli rozhodnutí vojenského rázu, ale kdo představuje skutečnou váhu a moc, je římský lid hlasující ve sněmech. A ten si teď oblíbil Caesara – ne, on Caesara přímo zbožňuje!“

„Za jeho tupost já ovšem odpovědnost nenesu!“ odsekl Cato.

„Já také ne, strýčku. Faktem ale zůstává, že tou svou formulací – že totiž odvolá své veto, jakmile senát vysloví souhlas se stejným postupem vůči Pompeiovi jako vůči Caesarovi – dobyl Curio nesmírného vítězství. Vmanévroval nás všechny, kdo jsme se postavili proti Caesarovi, do postavení těch, kdo na něm vědomě páchají křivdu. V Curionově podání to vypadá, jako když naším hlavním motivem je žárlivost.“

„Tak to vůbec není, Brute!“

„Ale co tedy *optimáty* vlastně pohání?“

„Od chvíle, kdy jsem před čtrnácti lety vstoupil do senátu, Brute, jsem jasně viděl, kým Caesar doopravdy je,“ nasadil Cato věcný tón. „Sulla je to! Chce se stát králem

Říma. A já jsem se zařekl, že se každičkou částečkou svého těla přičiním, aby tohoto postavení nedosáhl a aby ani nemohl soustředit síly nezbytné k jeho dosažení. Obdařit Caesara legií byla přímo sebevražda. Jenomže dík Publiovi Vatiniovi jsme mu podarovali hned tři. A co učinil Caesar? Naverboval si jich bez našeho souhlasu ještě víc. Dokázal si je i zaplatit, a pokračoval ve vyplácení jejich žoldu, dokud se nakonec senát nepodvolil.“

„Doslechl jsem se,“ poznamenal Brutus, „že od Ptolemaia Auléta přijal Caesar v době, kdy byl konsulem, obrovský úplatek a že mu za něj zajistil usnesení senátu potvrzující Auléta na egyptském trůnu.“

„Och, tak to skutečně bylo,“ řekl roztrpčeně Cato. „Hovořil jsem s Ptolemaiem Aulétem za jeho návštěvy na Rhodu, poté co ho Alexandrijci svrhli z trůnu – tenkrát, když ty ses zrovna zotavoval po nemoci v Pamfýlii, namísto abys mi tam byl co platný.“

„Ba ne, strýčku, to jsem byl na Kypru a prováděl jsem tam pro tebe první probírku pokladů Ptolemaia Kyperského,“ řekl Brutus. „Ty sám jsi tehdy prohlásil mou nemoc za ukončenou, nepamatuješ se už?“

„Nu, tak jako tak,“ setřásl Cato ze sebe tuto výtku, „Ptolemaios Aulétés mne tehdy vyhledal v Lindu. Poradil jsem mu, aby se vrátil do Alexandrie a se svým lidem se raději usmířil. Řekl jsem mu, že pokud se vydá do Říma, přijde jen o další tisíce talentů na zhola zbytečných úplatcích. Jenomže on mne ovšem neposlechl. Odebral se do Říma, vyhodil spoustu peněz uplácením a nedospěl nikam. Jednu věc mi ale prozradil – že zaplatil Caesarovi za ona dvě usnesení šest tisíc talentů *ve zlatě.* Z nichž si Caesar čtyři tisíce ponechal pro sebe. Tisíc dostal Marcus Crassus a zbylý tisíc Pompeius. Z oněch čtyř tisíc talentů zlata, velice dobře obhospodařovaných tím jeho odporným Hispáncem Balbem, pak Caesar zaplatil a vybavil své nelegálně naverbované legie.“

„Kam tím vším míříš?“ otázal se nespokojeně Brutus.

„K důvodům, které mne vedly k tomu, že jsem se zařekl nepřipustit nikdy, aby bylo Caesarovi svěřeno velení v nějaké armádě. Neuspěl jsem, protože Caesar senát ignoroval, a navíc měl ony čtyři tisíce talentů zlata, které mohl na postavení armády vynaložit. S tím výsledkem, že má dnes jedenáct legií a že ovládá všechny provincie, které Itálii obklopují kolem dokola – Illyrikum, Italskou Galii, Narbonskou Galii a novou provincii Vlasatou Galii. Pokud se nám ho nepodaří zastavit, Brute, svrhne republiku rovnou na naše hlavy!“

„Přál bych si, abych s tebou mohl souhlasit, strýče**,** ale nejde to. Jak se řekne Caesar, ty hned podrážděně vyletíš. Kromě toho se Curionovi povedlo najít tu správnou páku. Zavázal se odvolat své veto za podmínek, které se budou zdát neobyčejně rozumné jak plebejům, tak i dobré polovině senátu. Přimět Pompeia, aby se vzdal vší své moci ve stejném okamžiku, kdy tak učiní Caesar.“

„Ale to přece *nejde*!“ rozkřikl se Cato. „Pompeius samozřejmě je pouhý venkovský balík z Picena. A má sklony povyšovat se, což mi na něm také vadí, ale zato mu naštěstí chybí ta správná krev, aby se mohl stát králem. Takže Pompeius se svou armádou je naší jedinou myslitelnou obranou proti Caesarovi. S Curionovou podmínkou souhlasit nemůžeme, a nesmíme také připustit, aby s ní vyslovil souhlas senát.“

„To já chápu, strýčku Catone. Jenomže pokud se to pokusíme překazit, bude to zavánět malostí a mstivostí. A co víc, nemusí se nám to nakonec ani povést.“

Cato zkřivil tvář. „Ale povede!“

„A co když Caesar sám potvrdí, že složí všechna pověření v témže okamžiku jako Pompeius?“

„Já s určitostí očekávám, že tohle udělá. Jenomže to vůbec nevadí. Protože Pompeius se svých pověření dobrovolně nevzdá nikdy.“

Cato si nalil další pohár vína a vyprázdnil ho, zatímco Brutus zamračeně seděl a svého se ani netkl.

„Neopovažuj se mi říct, že moc piju!“ vyštěkl Cato, když uviděl jeho výraz.

„Nic takového mě ani nenapadlo,“ řekl Brutus důstojně.

„Tak nač ten káravý pohled?“

„Jenom jsem uvažoval,“ řekl Brutus, odmlčel se a pak se na strýce upřeně zahleděl. „Hortensius je velice vážně nemocen.“

Cato ztuhnul. Jasně bylo slyšet, jak se zprudka nadechl. „A co s tím mám já společného?“

„Ptá se po tobě.“

„Tak ať se ptá!“

„Myslím, strýče, že za ním musíš zajít.“

„Není to žádný můj příbuzný.“

„Jenomže,“ vyhrkl Brutus se značnou dávkou odvahy, „před čtyřmi lety jsi mu prokázal velkou službu.“

„Tím, že jsem mu dal Marcii, jsem mu žádnou službu neprokázal.“

„On se ale domnívá, že ano. Přicházím rovnou od jeho lůžka.“

Cato vstal. „Dobrá. Půjdu tam hned. Můžeš jít se mnou.“

„Já bych měl jít domů,“ řekl Brutus ulekaně. „Matka už určitě očekává zprávu z jednání v senátě.“

Krví podlité šedé oči blýskly. „Má polosestra,“ řekl Cato, „je politický amatér. Neposkytuj jí informace, které si ona vyloží po svém, a to úplně špatně. A pravděpodobně je všechny také odešle svému milenci Caesarovi.“

Z Brutových úst se vydral prazvláštní zvuk. „Caesar už to dlouhá léta není, strýče.“

Cato rázem stanul. „Znamená to snad, Brute, to, co se domnívám, že by to mohlo znamenat?“

„Ano. Má poměr s Luciem Pontiem Aquilou.“

„*S kým že*?“

„Slyšel jsi mne přece.“

„Vždyť by to klidně mohl být její syn.“

„Jistěže,“ řekl Brutus suše. „Je o tři roky mladší než já. Ale ani to pro ni nebyla žádná překážka. To, co se tam děje, je naprosto skandální. Nebo by to bylo skandální, kdyby to vyšlo obecně najevo.“

„Nu, doufejme tedy,“ řekl Cato, když otevíral dveře na ulici, „že to ve známost nevejde. Caesara se jí dařilo udržet v přísném utajení po celá léta.“

Dům Quinta Hortensia Hortala byl jednou z nejkrásnějších budov na celém Palatinu, a také jednou z největších. Stál na místě, které kdysi nepatřívalo k těm nejluxusnějším a nejvyhledávanějším palatinským úbočím; otevíral se odtud pohled přes Vallis Murcia a Circus Maximus k Aventinskému pahorku a náležely k němu kromě peristylové zahrady ještě i další pozemky. Na nich byla zbudována nádherná mramorová jezírka, kde byli domovem Hortensiovi miláčci – jeho rybičky.

Cato do Hortensiova domu nevstoupil od jeho sňatku s Marcií; s odmítnutím z jeho strany se setkávala všechna opakovaná pozvání k večeři, odmítal i veškeré lákání na ochutnávky zvlášť vybraných vín. Co kdyby tam za takové návštěvy spatřil Marcii?

Nyní se tomu však vyhnout nemohl. Hortensiovi muselo už být něco přes sedmdesát; kvůli letité válce mezi Sullou a Carbonem, následované pak Sullovou diktaturou, dospěl Hortensius k úřadu prétora a poté konsula velice opožděně. Snad právě vinou tohoto přeryvu ve své politické dráze propadl Hortensius holdování radovánkám a přičinil se tak o zkázu svého kdysi tak brilantního intelektu.

Když Cato s Brutem vešli do rozlehlého atria, bylo oživeno jen ozvěnou jejich kroků, kromě služebnictva bylo zcela prázdné. Ani potuchy také nikde nebylo po Marcii, když je uvedli do Hortensiovy „odpočinkové komnaty“, jak nazýval pokoj příliš se blížící dámskému budoáru, než aby to mohla být pracovna, avšak přespříliš prozrazující celodenní využití, než aby mohlo jít o ložnici. Jinak strohé stěny zdobily pozoruhodné fresky, zcela prosté vší erotiky. Hortensius si je dal vyzdobit kopiemi nástěnných maleb ze zřícenin paláce krétského krále Mínóa. Muži a ženy v suknicích, s vosími pasy a dlouhými černými kučerami, na nich přeskakovali hřbety podivuhodně klidných býků a akrobaticky se houpali na jejich zakřivených rozích. Ani stopy po zelené nebo červené: jen samá modrá, hnědá, rozličné běloby a žlutě. Hortensius měl ve všem neomylný vkus. Jak nesmírně mu musela lahodit Marcia!

Pokoj čpěl stářím, exkrementy a oním nedefinovatelným pachem, jenž zvěstuje bezprostřední blízkost smrti. Na širokém lůžku, po egyptském způsobu leskle nalakovaném na modro a na žluto, takže se v jeho plochách zrcadlily barvy fresek, spočíval Quintus Hortensius Hortalus, kdysi nepopiratelný suverén soudních tribunálů.

Byl scvrklý až do podoby čehosi, co připomínalo Hérodotův popis egyptské mumie, lysé, vysušené jako pergamen. Avšak jeho uslzené oči Catona rázem rozpoznaly; natáhl pařát posetý jaterními skvrnami a stiskl Catonovi překvapivou silou ruku.

„Já umírám,“ řekl žalostivě.

„Smrt nás čeká všechny,“ pravil velmistr taktu.

„Já se jí ale tolik bojím!“

„A proč?“ otázal se Cato rozpačitě.

„Co když mají pravdu někteří z Řeků, co když mě čekají nějaká muka?“

„Máš na mysli osud Sisyfa, nebo Ixióna?“

Hortensius odhalil bezzubé dásně; neztratil ještě zcela svůj smysl pro humor. „Kutálení balvanů do kopce mi odjakživa moc nešlo.“

„Sísyfos a Ixíón se dopustili urážky božstev, Hortensie. Ty ses dotknul pouze lidí. To není zločin zasluhující si Tartaros.“

„Že není? Nemyslíš, že bohové od nás požadují, abychom se vůči lidem chovali stejným způsobem, jakým se chováme k nim?“

„Lidé nejsou bozi, takže odpověď na to zní ’ne‘.“

„Každý z nás má černého i bílého koně, kteří táhnou vozík jeho duše,“ řekl chlácholivým hlasem Brutus.

Hortensius se zahihňal. „V tom je právě ta potíž, Brute. Oba moji koně byli černí.“ Otočil hlavu, aby viděl na Catona, jenž se od něho mezitím odtáhl. „Chtěl jsem tě ještě vidět, abych ti poděkoval,“ řekl.

„Děkovat *mně*? Za co?“

„Za Marcii. Která mi poskytla více štěstí, než si starý a hříšný muž zasluhuje. Byla tou nejoddanější a nejpozornější manželkou…“ Obrátil zrak kamsi pryč, do daleka. „Byl jsem ženatý s Lutatií – Catulovou sestrou, víš? Víš o tom? Zplodil jsem s ní své děti… Byla velice zdatná, a taky velice umíněná. Nevlídná. Mé rybičky… Ona těmi mými krásnými rybičkami opovrhovala… Nikdy jsem ji nepřiměl, aby vnímala tu rozkoš, když je člověk pozoruje, jak se míhají ve vodě, tak klidně, tak ladně… Zato

Marcia se na rybičky ráda dívala se mnou. Asi se na ně dívá i teď. Včera mi přinesla Parida, mou nejoblíbenější rybičku v nádobě z křišťálu…“

Avšak to bylo na Catona až příliš. Naklonil se, aby políbil ty hrozné okoralé rty, neboť tak se to patřilo. „Budu muset už jít, Quinte Hortensie,“ řekl a napřímil se. „Smrti se neobávej. Je milosrdná. Může to být i žádoucí alternativa k životu. Je konejšivá, tím jsem si jistý, třebaže způsob, jakým se dostavuje, může být bolestný. Vykonali jsme to, co se od nás očekávalo, a tak máme v duši mír a klid. Ale dbej, aby tu byl tvůj syn a držel tě za ruku. Nikdo by neměl umírat o samotě.“

„Radši bych držel za ruku tebe,“ řekl Hortensius. „Ty jsi ten největší ze všech Římanů.“

„Pak tedy,“ řekl Cato, „tě budu držet za ruku já, až nadejde ten čas.“

*** * ***

Curionova popularita na Foru stoupala do výše stejnou rychlostí, jakou klesala jeho obliba v senátě. Odmítl své veto odvolat, zejména poté, co senátu přednesl obsah dopisu, v němž Caesar prohlásil, že se s radostí vzdá svého imperia, svých provincií a své armády, pokud se v jednom a témž okamžiku vzdá svého imperia, svých provincií a své armády také Pompeius Veliký. Dotlačen až tak daleko neměl Pompeius jinou volbu než prohlásit, že Caesarův požadavek je nepřijatelný, že se Pompeius nemůže snížit na úroveň muže, který se vzepřel senátu a lidu římskému.

A toto jeho prohlášení umožnilo Curionovi konstatovat, že Pompeiovo odmítnutí neznamená nic jiného, než že tím, kdo má se státem nekalé úmysly, je Pompeius; Caesar je přece ochota sama – neznamená to tedy, že se právě Caesar chová jako věrný služebník státu? A co že je to vůbec za řeči o nějakých jeho záměrech proti státu? O jakých úmyslech je vůbec řeč?

„Caesar zamýšlí svrhnout republiku a prohlásit se římským králem!“ zaječel Cato, jenž už nevydržel mlčet. „On té armády využije, aby se vydal na pochod proti Římu!“

„To je hloupost!“ odbyl ho pohrdavě Curio. „Bát by ses měl Pompeia, ne Caesara. Caesar je ochoten se vzdát všeho, zato Pompeius nikoli. Kdo z nich tedy asi chce použít své armády, aby se zmocnil vlády ve státě? Nu Pompeius, přece!“

A tak to pokračovalo dál, schůzi za schůzí; skončil březen, přehoupl se duben, a Curio stále trval na svém vetu, nezastrašen ani nejvzteklejšími pohrůžkami procesem anebo smrtí. Kamkoli se hnul, vášnivě ho na každém kroku pozdravovaly davy, takže si ho nikdo nemohl troufnout uvěznit, natož postavit před soud pro velezradu. Stal se hrdinou. Pompeius naproti tomu začínal čím dál tím víc vyhlížet jako zločinec a *boni* jako banda nenávistných fanatiků. Zatímco Caesar si získával pověst oběti spiknutí *optimátů,* jehož cílem bylo dosadit Pompeia za diktátora Říma.

Rozzuřen tímto zvratem ve veřejném mínění posílal Cato Bibulovi do Sýrie takřka denně nové a nové dopisy, v nichž ho žádal o radu; odpověď však stále nepřicházela, až se konečně posledního dubnového dne dočkal jeho listu:

> Můj drahý Catone, předrahý tcháne a ještě milejší příteli, vynasnažím se přimět mysl, aby nalezla nějaké řešení pro tvůj problém, jsem však dosud zcela zdrcen zdejšími událostmi. Slzy se mi nepřestávají drát do očí – mé myšlenky se neustále vracejí k mým synům. Jsou mrtvi, Catone! Byli oba zavražděni v Alexandrii!
>
> Víš zajisté, že Ptolemaios Aulétés zemřel v květnu loňského roku, dlouho předtím, než jsem přibyl do Sýrie. Jeho nejstarší žijící dcera, Kleopatra, nastoupila

na trůn ve svých sedmnácti letech. Jelikož se trůn sice dědí v ženské linii, avšak nemůže být obsazen pouze ženou, očekává se, že se provdá za některého ze svých nejbližších mužských příbuzných – za bratra, bratrance nebo strýce. Tak zůstává královská krev bez cizích příměsí, třebaže ovšem není pochyb, že Kleopatřina krev čistá není. Její matka byla dcerou pontského krále Mithridata, zatímco matka její mladší sestry a jejích dvou mladších bratrů byla polosestrou Ptolemaia Auléta.

Och, co námahy mě stojí, abych tyto věci podržel v mysli! Snad se z toho všeho potřebuji vypovídat, a tady není nikdo, kdo by byl náležitého rodu anebo *optimátem* svým přesvědčením, aby mi poskytl sluchu. Kdežto ty jsi otcem mé milované manželky, mým přítelem pro všechny časy a prvním, komu posílám tuto strašlivou zprávu.

Když jsem dorazil do Antiocheie, nařídil jsem mladému Gaiovi Cassiovi Longinovi, aby se ihned sbalil a odejel – je to velice sebejistý až arogantní mladíček. Věřil bys ale, že měl tu drzost provést totéž, co udělal Lucius Piso na závěr svého správcovství v Makedonii? On vyplatil svou armádu! Tvrdil, že senát ho potvrdil v úřadě tím, že za něho nevyslal náhradu, a že je na základě této skutečnosti vybaven všemi právy, výsadami a nároky, které přísluší správci provincie! Ano, Cassius vyplatil a propustil muže svých dvou legií, když předtím sebral veškerou kořist nashromážděnou Markem Crassem. Včetně zlata z velkého chrámu v Jeruzalémě a zlaté sochy Atargatidy z její svatyně v Bambyké.

Parthská hrozba znovu vyvstávala na obzoru (Cassius porazil léčkou ze zálohy Pakora, syna parthského krále Oróda, a Parthové se nato stáhli, ne však nadlouho), a jediné vojsko, které jsem tu měl, byla ona legie, kterou jsem si přivedl s sebou z Itálie. Dosti ubohá, jak asi víš. Caesar nabíral brance jako divý, využil Pompeiova zákona, podle něhož všichni muži mezi sedmnáctým a čtyřicátým rokem věku si musí odsloužit svou dobu v legiích, a z příčin, které mi doteď naprosto unikají, se všichni, na něž se tato povinnost vztáhla, rozhodli sloužit raději pod Caesarem než pod Bibulem. Musel jsem se při verbování uchýlit ke značnému nátlaku. Takže tato moje jediná legie nebyla právě naladěna utkat se s Parthy.

Rozhodl jsem se, že nejlepší taktikou prozatím bude pokusit se podkopat parthskou věc zevnitř, takže jsem podplatil jednoho parthského velmože jménem Ornadapatés a pověřil jsem ho, aby našeptal králi Oródovi, že jeho milovaný syn Pakoros usiluje o jeho trůn. Až teď jsem se dozvěděl, že to skutečně zapůsobilo. Oródés dal Pakora popravit. Východní velmožové jsou velice citliví na pokusy o převrat podnikané členy panující rodiny.

Avšak ještě předtím, než jsem měl potvrzeno, že má lest uspěla, postihly mě z vědomí, že nemám kloudnou armádu k ochraně své provincie, vytrvalé a kruté bolesti hlavy. A pak mi idumejský princ Antipatros, jenž zaujímá vysoké postavení u Hyrkánova židovského dvora, doporučil povolat onu legii, kterou ponechal v Egyptě Aulus Gabinius, poté co Ptolemaia Auléta znovu dosadil na trůn. Jsou to, jak uvedl, nejzkušenější veteráni, jaké Řím vůbec má, neboť jsou to poslední z fimbriovců, mužů, kteří se pod Flakkem a Fimbriou vydali na Východ, aby se podle Carbonova a Cinnova příkazu vypořádali s Mithridatem. Bylo jim tehdy sedmnáct a v průběhu následujících let bojovali postupně pro Fimbriu, Sullu, Murenu, Luculla, Pompeia a Gabinia. Čtyřiatřicet let celkem. Takže jim teď je, jak řekl Antipatros, jedenapadesát. Naprosto tedy nejsou příliš staří na to, aby mohli bojovat, zejména vzhledem k jejich jedinečným zkušenostem na bojištích. Usazeni byli před Alexandrií, nestali se však vlastnictvím Egypta. Stále ještě šlo o Římany a Římu také podléhali.

A tak jsem v únoru udělil svým synům Markovi a Gnaeovi proprétorské imperium a vyslal jsem je do Egypta, aby tam navštívili královnu Kleopatru (její manžel – a současně její bratr – nazývaný Ptolemaios XIII. je teprve devítiletý) a

požádali ji, aby jim legii gabiniovců okamžitě vydala. Měla to současně pro mé syny být i výtečná zkušenost, jak jsem se alespoň domníval, spojená na jedné straně s nepříliš velkým úkolem, na druhé straně to byl důležitý diplomatický krok. Řím s novou panovnicí dosud nejednal, moji synové měli být první, kdo tak učiní.

Cestovali do Egypta po souši, neboť žádný z nich nesnášel příliš dobře plavbu. Každý měl s sebou šest liktorů a eskadronu galatských jezdců, které Cassius zapomněl ze Sýrie odvolat. Antipatros se s nimi spojil poblíž Genezaretského jezera, osobně je doprovázel po celou cestu židovským královstvím a pak je v Gaze, na hranicích, ponechal jejich osudu. Brzy po začátku března dorazili už do Alexandrie.

Královna Kleopatra je přijala velice milostivě. Dostal jsem od Marka dopis, který připutoval až poté, co už jsem se dozvěděl o jeho smrti. Bylo to utrpení až přízračné, Catone, číst slova milovaného dítěte, které už nežije! Ona dívčina-královna na něho udělala hluboký dojem, drobná a křehounká, s tvářičkou, které půvab dodává toliko její mládí, neboť její nos, jak mi Marcus napsal, by mohl klidně soupeřit s tvým. Zatímco u muže je to rys ušlechtilý, pro ženu to věru není žádné požehnání. Hovoří, jak mi sdělil, dokonalou attickou řečtinou, a byla oděna v rouchu faraonů – s velikou a vysokou korunou složenou ze dvou částí, bílé vsazené do rudé; na sobě měla řízu z jemně skládaného průsvitného pláténka a nádherný, drahokamy posázený límec deset palců široký. Měla nasazen i umělý plnovous zhotovený ze zlata a modrého smaltu v podobě okrouhlého pletence. V jedné ruce držela žezlo podobné pastýřské berli, v druhé vějíř k odhánění much, zhotovený z jemných bílých vlákének a s rukojetí rovněž bohatě posázenou drahokamy. Mouchy představují v Sýrii i v Egyptě trvalou trýzeň.

Královna Kleopatra okamžitě souhlasila s tím, že gabiniovce propustí ze služby v alexandrijské posádce. Dny, kdy jich tam bylo zapotřebí, jsou dávno pryč, řekla. Takže moji synové odjeli do gabiniovského tábora, který ležel před východní neboli Kanobskou bránou Alexandrie. Našli tam úplné městečko, gabiniovci se všichni oženili s místními dívkami a chopili se řemesel jako kováři, tesaři a kameníci. Vojenská činnost veškerá žádná.

Když jim však Marcus, který byl mluvčím výpravy, sdělil, že je správce Sýrie povolává do služby v Sýrii, odmítli jít! Odmítat není žádné řešení, řekl Marcus. Byl najat dostačující počet lodí, které už čekají v přístavu Eunostu u Alexandrie; na základě římských zákonů a souhlasu egyptské královny ať si koukají okamžitě sbalit své věci a nalodit se. Tu vystoupil centurio *primipilus*, takový darebácký halama, a prohlásil, že se do žádné služby v římské armádě vracet nemíní. Že je Aulus Gabinius po třiceti letech vojny pod orly z armády propustil a ponechal jim na vůli, aby si odpočinku užili tam, kde jsou. A že už tu mají své manželky, své děti, své živnosti.

Marcus se rozzlobil. Gnaeus také. Marcus zavelel svým liktorům, aby mluvčího gabiniovců zatkli, načež ho ale obstoupili ostatní centurioni. Ne, řekli, oni že byli propuštěni a že nikam nepůjdou. Gnaeus nařídil svým liktorům, aby se připojili k Markovým a sebrali je všechny. Když se jich ale liktoři pokusili zmocnit, tasili všichni meče. Došlo k boji, jenomže ani moji synové ani jejich liktoři neměli jiné zbraně než svázané fasces s vetknutými sekerami – a galatskou jízdu nechali v Alexandrii, aby si tam užila pár dnů dovolené.

Tak zemřeli moji synové a jejich liktoři. Královna Kleopatra jednala bez meškání. Nařídila vojevůdci své armády Achillasovi, aby tábor gabintovců obklíčil a centuriony uvrhl do okovů. Mým synům byl uspořádán státní pohřeb a jejich popel byl uložen do těch nejdrahocennějších urniček, jaké jsem kdy spatřil. Poslala mi popel mých synů i vůdce gabiniovců do Antiocheie spolu s dopisem, v němž přijala plnou odpovědnost za tuto tragédii. Psala, že pokorně vyčká mého

rozhodnutí, co se má s Egyptem teď stát. Cokoli si budu přát, bude splněno, i kdyby to zahrnulo zajetí její vlastní osoby. Končila dopis sdělením, že všichni příslušníci Gabiniovy legie už byli naloděni na připravené koráby a že co nevidět dorazí do Antiocheie.

Gabiniovské centuriony jsem jí poslal zpátky, vysvětlil jsem jí, že ona je méně podjatá, a bude je proto soudit nestranněji, neboť to bych já sám nedokázal. A ujistil jsem ji, že vylučuji jakýkoli zlý úmysl na její straně. Pokud vím, dala popravit centuriona *primipila* a stejně dopadl i centurio *pilus prior*, ale ostatní centuriony si přisvojil vojevůdce Achillas, aby jimi posílil svou egyptskou armádu. Řadoví vojáci, tak jak královna slíbila, dopluli zatím do Antiocheie, kde jsem je podrobil tuhé římské vojenské kázni. Královna Kleopatra najala na své vlastní náklady další lodi a odeslala na nich také jejich manželky, děti a majetek. Po zralé úvaze jsem se rozhodl, že bude moudré ponechat gabiniovcům jejich egyptské rodiny. Nejsem sice soucitně založený člověk, ale moji synové jsou mrtví, a já nejsem žádný Lucullus.

Pokud jde o Řím, Catone, myslím, že je zbytečné Curionovi v senátě dál takhle poskytovat půdu. Čím déle bude ta bitva trvat, tím víc poroste jeho reputace mimo senát. Včetně vyšších jezdeckých kruhů *osmnáctky*, jejichž podporu naléhavě potřebujeme. Myslím si proto, že bude moudřejší, aby *boni* diskusi o Caesarových provinciích raději odložili. Na tak dlouho, aby zatím z té beztak vrtošivé paměti plebejů a lidu vyvanuly vzpomínky na to, jaký je ten Curio hrdina. Odložte debatu o Caesarových provinciích do listopadových non. Curio pak sice obnoví svou obstrukční taktiku a vznese své veto znovu, ale měsíc nato už úřad tribuna lidu opustí. A Caesarovi se už nikdy nepovede sehnat si tribuna lidu, jaký by se Gaiovi Scriboniovi Curionovi vyrovnal. V prosinci se mu sebere všechno se vším všudy a my budeme moci vyslat Lucia Ahenobarba, aby ho okamžitě vystřídal. To jediné, co pro Caesara dokázal Curio ve skutečnosti udělat, bylo, že jen odložil ono nevyhnutelné. Caesara se neobávám. Je to člověk vysoce respektující ústavu, nikoli rozený desperát jako Sulla. Vím, že se mnou v tomhle asi nebudeš souhlasit, ale já jsem byl kolegou Gaia Caesara jako édil, prétor i konsul a vím, že přes svou velkou odvahu se nepřiměje k ničemu, co neprobíhá náležitým způsobem.

Och, už je mi trochu lépe. Mít na co myslet působí na smutek jako nějaký tišivý lék. A teď, když ti píšu, vidím tě před svým vnitřním zrakem a i to je pro mě útěcha. Ale letos už se musím vrátit domů, Catone! Chvěji se hrůzou při pomyšlení, že by senát mohl mé velení prodloužit. Sýrie mi nenese štěstí; nic dobrého mě tu nepotká. Moji zvědové mi hlásili, že se Parthové v létě hodlají vrátit, ale budu-li vystřídán, budu tou dobou už pryč. *Musím* být pryč!

Třebaže si Cicerona nijak nepovažuji ani ho nemám moc rád, přesto s ním cítím, neboť prodělává stejná muka. Dva muže, kteří úřad správce vykonávají s takovou nechutí, bys těžko hledal. I když on si alespoň mohl dopřát tažení, při němž si vydělal dvanáct milionů na prodeji otroků. Můj podíl na společné akci v Amanských horách činil šest koz, deset ovcí a takové bolesti hlavy, že jsem zcela přestal vidět. Cicero povolil Pomptinovi, aby se vrátil domů, a zamýšlí odejít posledního dne měsíce *quinctilis*, ať tam za sebe bude mít náhradu anebo ne – pokud ovšem mezitím neobdržel dopis, jímž by se mu správcovství prodlužovalo. Mohu se řídit jeho příkladem. Neboť třebaže nevěřím, že by Caesar usiloval o monarchii, chci být v senátě, abych zajistil, že mu nebude dovoleno ucházet se příštího roku o úřad konsula *in absentia.* A chci ho obžalovat pro *maiestas*, o tom jistě nepochybuješ.

Jako Brutův strýc a Serviliin – ano, já vím, že nevlastní a poloviční – bratr by ses měl seznámit s jednou z historek, které Cicero pilně chrlí v dopisech Attikovi, Caeliovi a bozi vědí, komu ještě. Znáš určitě toho příšerného Publia Vedia, jezdce

zrovna tak bohatého, jak je vulgární. Nuže Cicero se s ním potkal na silnici kdesi v Kilikii – objevil ho v čele jakéhosi bizarního a přihlouplého maškarního průvodu, který tvořily mimo jiné dva válečné vozíky, oba tažené divokými osly, a na jednom se vezl pavián s trochu psím vzezřením vyparáděný ženským oblečením a cetkami – Římu to všechno dělalo jen ostudu. Nicméně byla – vzhledem k sérii událostí, jimiž tě teď nebudu unavovat – Vediova zavazadla prohledána. A byly v nich nalezeny portréty pěti mimořádně známých římských aristokratek, vesměs manželek notně namyšleného panstva. Včetně ženy Mania Lepida a jedné z Bratových sester. Domnívám se, že Cicero má na mysli Junii Primu, manželku Vatii Isaurika, jelikož Junia Secunda je provdána za Marka Lepida. Pokud ovšem Vedius nedostal chuť roznášet parohy i k Aemiliům Lepidům. Ponechám na tobě, jak s tímhle klípkem naložíš, chci tě jen varovat, že ho brzy bude plný Řím. Snad by ses o tom mohl zmínit Brutovi a ten by pak mohl promluvit se Servilií, ne? Bylo by dobře, aby o tom věděla.

Je mi líp. Po pravdě řečeno je to poprvé za celou tu dobu, co jsem vydržel pár hodin neplakat. Povíš tu zprávu o mých synech těm, kdo by se ji měli dozvědět? Jejich matce, mé první Domitii. Tu to bezpochyby zabije. Oběma Porciím, Ahenobarbově ženě a mé manželce. Brutovi.

Dávej na sebe pozor, Catone. Nemohu se už dočkat, až zase uvidím tvou drahou tvář.

Uprostřed četby Bibulova dopisu se začal Catona zmocňovat neurčitý pocit jakéhosi zvláštního děsu. Příčině nedokázal přijít na kloub, uvědomoval si jen, že kdesi v pozadí té obavy tkví Caesar. Caesar, Caesar, pořád a pořád Caesar! Muž, jehož štěstí se stalo příslovečným, jenž nikdy neučinil chybný krok. Co že to o něm kdysi pravil Catulus? Nikoli jemu samému, někomu jinému, jehož jméno si za nic na světě nedokázal vybavit…, že se Caesar podobá Odysseovi; nit jeho žití je tak pevná, že postupně rozdírá vlákénka životů všech těch, kdož se o něho zkusí otřít. Zadupej ho do země, a on naráz vyvstane znovu jako dračí zuby zaseté na poli smrti. Nyní tedy přišel Bibulus o své dva nejstarší syny. Sýrie, jak píše, mu nepřináší štěstí. Bylo by takového něco skutečně možné? *Ne*!

Cato list svinul, zaplašil zlé myšlenky a poslal pro smolíčka Bruta. Na němž zkrátka bude, aby se vypořádal se zálety své sestřičky, se vztekem své matičky a s žalem Catonovy dcery, před kterou se mu věru nechce s tímhle předstoupit. Ať to raději vyřídí Brutus. Brutus má takovéhle povinnosti rád. Je ho vidět na kdejakém pohřbu; kondolovat, to je jeho.

*** * ***

A tak se Brutus trmácel ze svého domova do domu Marka Calpurnia Bibula, s neradostným vědomím, že je poslem špatných zpráv. Servilia – když jí naznačil, že se její Junia spouští – toliko pokrčila rameny a prohlásila, že už je dost stará na to, aby si svůj život zařídila po svém. Když se však dozvěděla, s *kým* že se to Junia zapletla, rázem bylo po klidu a po blazeovanosti, vyletěla výš, než je špička Araratu. Cože – s takovým otrapou, jako je Publius Vedius? Zaskřípěla zuby, zabušila patami do podlahy a rozječela se sprostotami, jaké by nepřišly na jazyk ani poslednímu nakladači z římského přístavu. Původní netečnost vystřídal takový záchvat vzteku, že Brutus utekl, zatímco Servilia vyrazila za roh do domu Vatii Isaurika, aby si to s dcerou vyřídila. Protože pro Servilii nebylo prohřeškem samo cizoložství, ale teprve s ním spojená

ztráta *dignitas.* Mladá ženská s juniovskými předky po otci a serviliovskými patriciji na matčině straně přece nenechá rýpat se v tom záhonku, jenž je v držení jejího manžela, kdovíjakou sprostou chamraď.

Zaťukal na dveře Bibulova domu a otevřít mu přišel muž, jenž povýšeností ještě překonával svého pána. Když Brutus řekl, že by rád mluvil s paní Porcií, správce jen zamžoural přes svůj dlouhatánský nos a beze slova ukázal směrem k peristylu. Nato odešel, jako by chtěl dát najevo, že s celou tou situací nechce mít nic společného.

Porcii Brutus neviděl od její svatby před dvěma lety, což nebylo nic neobvyklého; mnohokrát za tu dobu byl sice Bibula navštívit, ale jeho manželka se nikdy neukázala. Předchozí sňatky uzavřené postupně se dvěma Domitiemi – které mu Caesar obě svedl jen proto, aby mu dal najevo své opovržení – Bibula vyléčily z toho, aby přizvával manželku k večeři, pokud má mužské hosty. A to i v tom případě, kdy hostem byl manželčin bratranec a muž tak neposkvrněné pověsti jako Brutus.

Už cestou k peristylu zaslechl její hlučný řehot a k tomu i o mnoho vyšší a lehčí dětský smích. Běhali po zahradě, Porcia měla zavázané oči. Její desetiletý nevlastní synek kolem ní skotačil, hned ji zatahal za roucho, hned zůstal nepohnutě a naprosto tiše stát, zatímco ona po něm s hihňáním tápala pouhých pár palců od něho. Pak chlapec propukl v smích a hbitě odskočil a Porcia ho znovu začala hledat. Jak si Brutus povšiml, choval se hoch ovšem velice ohleduplně; ani trochu se nepřiblížil k nádržce, do které by Porcia mohla spadnout.

Brutovi se sevřelo srdce. Proč jenom nebyl také obdařen starší sestrou, jako je tahle? Někým, s kým by si byl mohl hrát, užít legrace, zasmát se? Anebo takovouhle matkou? Znal muže, kteří měli takové matky – matky, které se s nimi dodnes dokázaly poveselit, pokud tomu odpovídala situace. Jaká radost to musí být pro malého Lucia Bibula mít macechu, jako je Porcia. Tu milou, dusající slonici.

„Je někdo doma?“ zahalekal z kolonády.

Oba se zastavili, otočili se, Porcia si strhla šátek z očí a zaryčela radostí. S malým Luciem v patách se přiřítila k Brutovi a sevřela ho do náruče, až ho dočista pozvedla z teracové podlahy.

„Brute, Brute!“ křičela a postavila ho opět na zem. „Lucie, tohle je můj bratranec Brutus. Znáš ho?“

„Ano,“ řekl Lucius, jenž Brutovým příchodem zjevně nebyl tolik nadšen jako jeho nevlastní matka.

„*Ave,* Lucie,“ řekl Brutus a usmál se, takže ukázal, že má krásné zuby a že jeho úsměv, jestliže by se objevil na méně odpudivé tváři, by měl kouzlo přirozené přitažlivosti. „Je mi líto, že vás vyrušuji při hře, ale potřeboval bych si s Porcií promluvit v soukromí.“

Lucius, stejně drobný a albínovitě světlovlasý jako jeho otec, pohodil hlavou a posmutněle odcházel, kopaje cestou do trsů trávy.

„Že je miloučký?“ otázala se Porcia a vedla Bruta do svých komnat. „Není to tu krásné?“ ukázala kolem sebe po přijímacím pokoji. „Já ti tu mám takovou spoustu místa, Brute!“

„Říká se, že každá rostlina a každý tvor se děsí prázdnoty, Porcie, a jak vidím, je to naprostá pravda. Povedlo se ti to velkolepě přecpat.“

„Och, já vím, to já dobře vím! Bibulus mě pořád napomíná, abych se snažila být pořádná, ale obávám se, že mi to prostě není dáno.“

Posadila se na židli, Brutus usedl na druhou. Bibulus si alespoň drží dostatek služebnictva, říkal si, tak aby na všech těch krámech, co mu sem manželka nanosila, neležel prach a aby židle zůstávaly trochu volné.

Její vkus, pokud jde o oblékání, jak si všiml, se příliš nezlepšil; měla na sobě hnědavý hábit odstínu dětské stolice, který ještě podtrhoval její široká ramena a trochu jí dodával vzhledu bojovné Amazonky. Chundel ohnivě rezavých vlasů však měla teď podstatně delší, a tak i hezčí a velké šedé oči byly stále tak zářivé, jak si je zapamatoval.

„Je to milé tě zase jednou vidět," řekla s úsměvem.

„Tebe taky, Porcie."

„Proč už jsi sem dávno nezašel na návštěvu? Bibulus je teď skoro celý rok pryč."

„Protože se to nedělá, chodit na návštěvu k ženě, jejíž muž je mimo domov."

Zamračila se. „To je přece směšné!"

„Nu, obě jeho předchozí manželky mu byly nevěrné."

„Ty *se mnou* nemají naprosto nic společného, Brute. Nebýt Lucia, byla bych tu strašně osamělá."

„Vždyť tady ale Lucia máš!"

„Jeho pedagoga jsem vyhodila – byl to osel! Učím teď Lucia sama, a jemu jde učení velice dobře. Vědomosti se do hlavy nedají vtloukat rákoskou; musíš umět vzbudit o ně zájem."

„Jak vidím, má tě velice rád."

„A já mám zase moc ráda jeho."

Bruta nepřestával tísnit skutečný důvod jeho návštěvy, avšak byl by se chtěl nejprve dozvědět mnohem víc o Porciině životě v manželství, a dobře věděl, že v okamžiku, kdy zazní první slova o smrti, bude pohřbena i jakákoli naděje seznámit se s jejími myšlenkami. Takže své sdělení pro tu chvíli ještě odložil a řekl: „Jak jsi spokojena v manželství?"

„Velice."

„Co se ti na něm líbí nejvíc?"

„Ta volnost." Se smíchem si odfoukla. „Nemáš ponětí, jaká je to nádhera bydlet v domě, kde není žádný Athénodóros Kordylión a žádný Statyllos! Já vím, že si jich *tata* velice považuje, ale to jsem já nedokázala. Oni na něj tak strašlivě žárlili! Kdykoli se zdálo, že konečně vyjde chvilka, kterou bych s ním mohla strávit o samotě, vtrhli tam a všecko pokazili. Celá ta léta žít v jednom domě s Markem Porciem Catonem, vědět, že jsem jeho dcera, a přesto se s ním nemoci posadit v klidu a v soukromí, bez těch jeho řeckých pijavic – jak já jsem je nesnášela! Zlí a malicherní dědci to jsou. To oni ho pořád ponoukají k pití."

Valná většina toho, co říká, je pravda, ale všechno přece jenom ne; Cato pije ze své vlastní vůle, pomyslel si Brutus, a má to co dělat s jeho zaujetím vůči všem, o nichž usoudil, že jsou na štíru s *mos maiorum.* A určitě také s Marcií.

Což jenom dokládalo, že ani Brutus nepřišel na kloub Catonovu nejžárlivěji střeženému tajemství: oné prázdnotě světa bez bratříčka Caepiona – a strachu znovu se zamilovat do kohokoli tak silně, že život bez něho pak znamená muka.

„A v manželství s Bibulem se ti líbí?"

„Ano," řekla upjatě.

„Bylo to těžké?"

Jelikož nebyla vychována ženami, vysvětlila si otázku tak, jak by ji byl pochopil muž. „Máš asi na mysli pohlavní styk, ne?"

Začervenal se, ale ruměnec na jeho snědé a zarostlé tváři stejně nebylo vidět; odpověděl se stejnou přímostí. „Ano.“

Povzdychla si a předklonila se, ruce sepjaty mezi široce rozevřenými koleny; ani Bibulus ji zřejmě nedokázal zbavit její mužských návyků. „Nu, Brute, člověk to přijme jako nutnost. Dělají to prý spolu i bozi, pokud se dá věřit Řekům. A nikde v dílech žádného z filozofů jsem se nedočetla, že by se od žen čekalo, že se jim to bude líbit. Je to potěšení pro muže, a kdyby se po tom muži tak nepídili, vůbec by k tomu nedocházelo. Nemohu o tom říct nic horšího, než že se to dalo vydržet, a nic lepšího, než že jsem alespoň necítila odpor.“ Pokrčila rameny. „Netrvá to koneckonců dlouho, a když se ta bolest stane trochu snesitelná, není to vlastně nic doopravdy obtížného.“

„Ale ta bolest je jen poprvé, Porcie, pak už bys ničím takovým trpět neměla,“ řekl rozpačitě Brutus.

„Vážně?“ zeptala se bez valného zájmu. „Tak u mě se to takhle neprojevilo.“ A pak, aniž dala najevo, že ji to zranilo, dodala: „Bibulus říká, že jsem tam dole úplně suchá.“

Brutův ruměnec ještě potemněl, ale víc ho přitom zabolelo u srdce. „Och Porcie! Možná, až se Bibulus vrátí, že se to spraví. Postrádáš ho?“

„Manžela přece člověk musí postrádat,“ řekla.

„Ty ses ho nenaučila mít ráda.“

„Mám ráda otce. Mám ráda malého Lucia. Mám ráda i tebe, Brute. Ale Bibula ctím.“

„Víš ty o tom, že tvůj otec původně chtěl, abych si tě vzal?“

Oči se jí rozšířily údivem. „Ne.“

„Přál si to. Ale já jsem nechtěl.“

Dotklo se jí to. „A proč ne?“ zeptala se příkře.

„Nemělo to nic společného s tebou, Porcie. Jenom jsem už miloval někoho, kdo ovšem nemiloval mne.“

„Julii.“

„Ano, Julii.“ Tvář se mu zkřivila. „Ale když pak Julia umřela, rozhodl jsem se, že si vezmu jen ženu, na které by mi vůbec nezáleželo. Takže jsem se oženil s Claudií.“

„Och Brute, ty můj chudáčku!“

Odkašlal si. „Ty nejsi vůbec zvědavá, co mě sem dnes přivedlo?“

„Obávám se, že jsem nevnímala nic než to, žes přišel.“

Poposedl na židli, zahleděl se Porcii upřeně do očí. „Byl jsem pověřen, abych ti sdělil velice bolestnou novinu, Porcie.“

Zbledla, olízla si rty. „Bibulus je mrtev!“

„Ne, Bibulus je naživu a daří se mu dobře. Ale Marcus a Gnaeus byli oba zavražděni v Alexandrii.“

Z očí jí okamžitě vyhrkly slzy, neřekla však ani slovo. Brutus vylovil šátek a podal jí ho, neboť ji znal natolik, aby věděl, že svůj už dávno použila jako hadr anebo prachovku. Chvíli ji nechal plakat, pak se poněkud ostýchavě zvedl.

„Musím už jít, Porcie. Ale můžu zase přijít? A nechceš, abych to pověděl malému Luciovi?“

„Ne,“ zamumlala skrze složené pláténko. „Já mu to řeknu sama. Ale ty, prosím, přijď. Přijď určitě.“

Brutus odcházel roztesknĕn, nikoli však – jak si uvědomoval – pro osud synů Marka Bibula. Sklíčil ho osud té nebohé bytosti, tak živoucí, tak zářivé, které její manžel nedokáže říct nic víc, než že je – och, jak strašná slova! – *tam dole úplně suchá.*

* * *

Cato dosud obcházel nepodstatné drobné *optimáty* a přesvědčoval je o nutnosti odložit debatu o Caesarových provinciích až na listopadové idy, když dostal vzkaz, že Quintus Hortensius umírá a že pro něho poslal.

Atrium bylo zcela zaplněno lidmi, kteří přišli popřát Hortensiovi uzdravení, avšak Catona doprovodil správce rovnou do „odpočinkové komnaty". Hortensius ležel na své překrásné posteli, a ač zachumlán do přikrývek, přesto se hrůzně třásl a klepal, slinil z poklesléhо levého koutku a pravicí popotahoval za přikrývku, kterou měl přitaženu až ke krku. Avšak stejně jako za předchozí Catonovy návštěvy ho ihned poznal. Mladý Quintus Hortensius, jenž byl stejně starý s Brutem a byl už dobře zapsán v senátě, povstal ze židle a s pravou hortensiovskou dvorností ji nabídl Catonovi.

„Už tu dlouho nebudu," zamumlal Hortensius ztěžka. „Za svítání mě ranila mrtvice. Levou stranu mám ochrnutou. Mluvit můžu, ale jazyk mě moc neposlouchá. Zrovna mne, to je osud, co? Dlouho to nebude trvat. Brzy přijde další záchvat."

Cato mu stáhl přikrývku, až ho mohl snáze vzít za onu poškubávající ruku. Hortensius se ho chytil a úpěnlivě se ho držel.

„Něco jsem ti ve své závěti odkázal, Catone."

„Víš přece, že já žádné odkazy nepřijímám, Quinte Hortensie."

„Ale ne, žádné peníze, hihi," umírající se zachichotal. „Já jsem dobře věděl, že peníze bys ty nepřijal. Ale tohle vezmeš určitě a rád." Nato zavřel oči, zdálo se, že zadříml.

Cato, jenž ho nepřestával držet za ruku, měl teď možnost rozhlédnout se kolem sebe. Neučinil tak se strachem, nýbrž s pevným odhodláním. Ano, Marcia je tu – a spolu s ní ještě tři další ženy. Hortensia – tu znal dobře; byla to vdova po jeho bratrovi Caepionovi, která se po manželově smrti pak už neprovdala. Mladá Servilia – její a Caepionova dcera, která zatím dospěla až k vdavkám, jak si Cato otřesen uvědomil. Jak ta léta strašlivě utíkají! Je to už opravdu tak dlouho, co Caepio zemřel? Nijak zvlášť půvabná Servilia není. Že by všechny Servilie už předem poznamenalo samo jméno, které nosí? Třetí byla manželka mladého Hortensia, Lutatia, Catulova dcera, čili dvojnásobná sestřenice svého manžela. Velice hrdá. A velice půvabná, takovou tou studenou krásou.

Marcia upírala pohled na svícen v protějším rohu místnosti; věděl, že má možnost si ji prohlédnout bez obav, že se střetne s jejími zraky. Ostatním třem pozornost nevěnoval, po svém způsobu o ženy ostentativně nedbal, ale Marcii pominout nemohl. Nebyl totiž obdařen oním druhem paměti, která si dokáže přesně vybavit rysy milované tváře – což byla jedna z nejtesknějších stránek jeho trvalé bolesti nad ztrátou bratra Caepiona. A tak pln údivu zíral na Marcii. *Takhle* ona tedy vyhlíží?

Chopil se chraptivým, nicméně však zvučným hlasem slova; Hortensius sebou trhnul, otevřel oči a ponechal je dokořán, s námahou se na Catona pousmál.

„Paní, Quintus Hortensius umírá," řekl. „Přineste si židle a posaďte se tak, aby na vás viděl. Marcia a mladá Servilia sem ke mně. Hortensia a Lutatia na protější stranu lůžka. Umírající má mít možnost potěšit se pohledem na všechny členy své rodiny."

Mladý Quintus Hortensius, jenž stál uprostřed mezi svou manželkou a svou sestrou, sevřel otcovu ochrnutou levou ruku; na potomka člověka tak nevojáckého, jakým byl umírající, byl jeho syn obdařen kupodivu mužným zjevem. Totéž ovšem platilo třeba i o Ciceronově synovi, o mnoho mladším. Zřejmě se synové zpravidla nevyvedou po svých otcích. Ostatně ani Catonův syn nevynikal vojáckou povahou, nejevil ani stopy

po nějaké udatnosti a nebyl v něm ani kousek politika. Zvláštní věc – jak u Hortensia, tak i u Catona to byly spíše jejich dcery, které kráčely důsledněji ve šlépějích svých otců. Hortensia například perfektně ovládala právo. Měla řečnický dar. Vedla život vzdělance. A Porcia zase byla tou osobností, která by byla s to plně zaujmout Catonovo místo a nahradit ho v senátě i v ostatním veřejném životě.

To, jak je seřadil kolem lůžka, znamenalo, že na Marcii nemusel hledět, třebaže neobyčejně silně vnímal přítomnost jejího těla pouhých pár palců od svého.

Seděli tak celé hodiny, stěží si uvědomovali, že mezitím přišli služebníci rozžehnout lampy, když se začínalo šeřit, a lůžko opouštěli jen kratičkými odchody na latrínu. O půlnoci se za dalšího záchvatu prodral proud městnající krve do vitálně důležitých oblastí mozku a zahubil je tak rychle, tak účinně, že si druhé mrtvice nikdo ani nepovšiml. Jen chladnoucí ruka, kterou Cato držel, mu napověděla konec. Zhluboka se nadechl a vyprostil opatrně strnulé prsty ze stisku mrtvého. Povstal.

„Quintus Hortensius zemřel," řekl, natáhl se přes lůžko, pozvedl bezvládnou levici z dlaně Hortensiova syna a zkřížil obě ruce mrtvému přes prsa. „Polož mu na oči minci, Quinte."

„On umřel tak pokojně!" řekla překvapeně Hortensia.

„A proč by tomu tak nemělo být?" otázal se Cato a vydal se ven z místnosti vyhledat samotu studeného zimního peristylu.

Procházel se cestičkami zahrady, dokud nepřivykl tmě bezměsíčné, podmračené noci; měl v úmyslu setrvat venku až do doby, než se úmrtního lože ujmou pohřebníci, a poté vyklouznout zahradní brankou, aniž by se znovu vracel do domu. Quinta Hortensia Hortala už si připomínat nehodlal. Chtělo se mu myslet na Marcii.

Zjevila se před ním tak znenadání, že se v něm až zatajil dech. A naráz všechno pominulo. Všechny ty roky, její stařičký manžel, Catonova osamělost. Vkročila mu do náruče, sevřela jeho líce do dlaní, usmívala se na něho.

„Moje vyhnanství je u konce," řekla a nabídla mu ústa.

Vpil se do nich, svírán ještě bolestí, trýzněn vinou, avšak se vší tou nesmírnou vřelostí citu, jakou po něm zdědila i jeho dcera, tak prudkou a nádhernou, jaká bývala v oněch dávno zapomenutých dnech před Caepionovou smrtí. Tváře měl smáčené slzami, slíbala mu je z nich, sesmekl z ní černé roucho a ona z něho stáhla jeho a společně klesli na promrzlou půdu, zapomínajíce na všechno. Ani jednou v oněch dvou letech, kdy ještě žili spolu, ji nepomiloval tak jako nyní, v ničem se nekrotil, bezmocný proti nezměrnosti citů, jež ho ovládly. Hráz se protrhla, rozplýval se v tom přívalu, ani nejpřísnější kázeň, kterou mu ukládaly jeho dobrovolně přijaté mravní příkazy, nedokázala zmoci tento ohromující objev ani odvrátit jeho ducha, aby se propadal do rozkoše, o jejíž existenci dosud neměl ani ponětí, tady, s ní, v ní, znovu a znovu a znovu.

Svítalo, když se loučili, po celou tu dobu nepromluvili jediné slovo a ani nehlesli, když se od ní konečně odtrhl a postranními dvířky vykročil do probouzející se uličky. Zatímco ona si jakž takž na sobě urovnala oděv a stáhla se nepozorována do svých komnat v onom rozlehlém domě. Obolená, avšak triumfující. Snad byl její exil jedinou cestou, jak se kdy Cato mohl vypořádat s tím, co k ní cítí; s úsměvem se uchýlila do lázně.

Toho rána přišel za Catonem Philippus a překvapeně zamžikal těžkými víčky nad tím, v jaké náladě zastihl nejproslulejšího a nejpřesvědčenějšího stoika v Římě: Cato překypoval životem, dokonce se usmíval!

„Neopovaž se mi nabízet ty strašlivé patoky, kterým říkáš víno," řekl Philippus a vybíral si židli, na kterou by se mohl posadit. Cato dřepl ke svému ošuntělému stolku a vyčkával.

„Přicházím jako vykonavatel závěti Quinta Hortensia," řekl návštěvník s vysloveně nervózním pohledem.

„Och ano, Quintus Hortensius cosi říkal o dárečku."

„O dárečku? Já bych řekl spíše o daru od samých bohů!"

Světlerezaté obočí se povytáhlo. Catonovi zajiskřilo v očích. „Jen dál, jsem už napjatý jak luk, Lucie Marcie," řekl.

„Co je to dnes s tebou, Catone?"

„Zhola nic zvláštního."

„Mám dojem, že jsi celý jiný. Takový divný!"

„Ano, ale to jsem přece byl odjakživa."

Philippus se nadechl. „Hortensius ti odkázal celý obsah svého vinného sklepa," řekl.

„To od něho bylo hezké. Není divu, že prohlásil, že to určitě přijmu."

„Tobě to asi nic neříká, Catone, či snad ano?"

„To jsi na omylu, Marcie Lucie. Říká mi to dost."

„Víš ty vůbec, co Quintus Hortensius ve svém sklepě přechovává?"

„Nějaká velice dobrá vína, domnívám se."

„Ale ano, to ovšem! Ale víš ty, jaké množství?"

„Ne. Jak bych to mohl vědět?"

„*Deset tisíc* amfor!" vyjekl Philippus. „Deset tisíc amfor těch nejlepších vín na celém světě – a on je odkáže *tobě*! Člověku s nejhorším jazykem a patrem v celém Římě!"

„Už chápu, co máš na mysli a jak ti je, Philippe." Cato se předklonil a položil Philippovi ruku na koleno, u Catona gesto tak neobvyklé, že se od něho Philippus bezmála odtáhl. „Něco ti navrhnu, Philippe. Já s tebou uzavřu obchod," řekl Cato.

„Obchod?"

„Nu ano, takový obchůdek. Deset tisíc amfor se mi do domu absolutně nevejde, a kdybych si je nakrásně uložil v Tusculu, seběhl by se celý okrsek a rozkradli by mi je. Takže já si ponechám z Hortensiova sklepa pět set amfor těch nejhorších vín a zbylých devět tisíc pět set lepších a nejlepších ti přenechám."

„Ty ses zbláznil, Catone! Najmi si na ně nějaký bytelný sklad, anebo je prodej. Já sám od tebe odkoupím, nač jen budu stačit, takže nepřijdu nijak zkrátka. Ale nemůžeš je přece jen tak darovat, to prostě nejde!"

„Neřekl jsem, že je mám v úmyslu *darovat.* Mluvil jsem o tom, že s tebou uzavřu obchod. To znamená něco za něco."

„A co pro všechno na světě já mám, co by mělo takovou cenu?"

„Svou dceru," řekl Cato.

Philippovi poklesla brada. „*Cože*?"

„Vyměním to víno za tvou dceru."

„Ale vždyť ses s ní jednou už rozvedl!"

„A teď se s ní chci znovu oženit."

„Docela určitě ses zbláznil! Kvůli čemu ji chceš zpátky?"

„To je moje věc," řekl Cato a zdál se být sám se sebou náramně spokojen. Rozkošnicky se protáhl. „Hodlám se s ní oženit, jen co bude Quintus Hortensius v urně."

Čelist sklapla, ústa sebou prudce zaškubala; Philippus polkl. „Ale takového něco přece nemůžeš udělat! Smutek by musel trvat plných deset měsíců! A to i v tom případě, že bych k tomu já dal souhlas," dodal.

Z Catonových očí se vytratilo veselí, navrátila se do nich obvyklá přísnost a rozhodnost. Sevřel rty. „Za deset měsíců," řekl velice drsným hlasem, „se toho může přemnoho stát. Může nastat konec světa. Anebo se Caesar může dát na pochod proti Římu. Nebo mohu být poslán do vyhnanství do kdovíjaké vesničky na břehu Euxinského moře. Je to deset drahocenných měsíců. Proto se s Marcií ožením, jen co bude po pohřbu Quinta Hortensia."

„To nemůžeš! Já to nedovolím! Řím by z toho zešílel!"

„Řím už dávno šílený je."

„Ne, nedám souhlas."

Cato si povzdychl, otočil si židli a zasněně se zadíval ven z okna své pracovny. „Devět tisíc pět set obrovských, bachratých amfor plných nejlepších vín," říkal. „Kolik ho asi v jedné takové amfoře může být? Pětadvacet džbánků? Když se devět tisíc pět set znásobí pětadvaceti, dá nám to dvě stě třicet sedm tisíc džbánků toho nejlepšího falernského, chioského, fucinského, samoského…" Vztyčil se tak rychle, že se Philippus až lekl. „Nu ovšem, teď si vzpomínám, že Quintus Hortensius měl dokonce i nějaké to víno, které si od Publia Servilia kdysi objednávali král Tigranés, král Mithridatés a také parthský král!"

Cato sledoval snědou tvář před sebou, ohromenou a zmatenou, černé oči bloudící bezradně po místnosti; posléze Philippus zoufale zalomil rukama a pak je prosebně vztáhl ke Catonovi. „To nemohu udělat! Byl by z toho ještě horší skandál, než když ses s ní rozvedl a provdal jsi ji za chudáka starého Hortensia! Catone, *prosím* tě! Vyčkej těch pár měsíců!"

„Takže žádné víno nebude!" řekl Cato. „Budeš se zato moci přijít podívat, jak ho dám všechno navézt na Mons Testaceus v římském přístavu, povoz za povozem, a jak tam pak osobně amforu po amfoře roztloukám kladivem."

Philippovy tmavé líce dočista zbělely. „To bys neudělal!"

„Ale ano, to udělám. Sám jsi koneckonců řekl, že mám ten nejhorší jazyk a patro v celém Římě. Na ty strašné patoky, jak ty říkáš, co já piju, mám peněz dost. A pokud jde o nějaký odprodej těch amfor, znamenal by totéž, jako kdybych od Quinta Hortensia vzal hotové peníze. A peněžní odkazy, jak víš, já ze zásady nepřijímám." Cato se opřel nazad, zkřížil paže za hlavou a upřel na Philippa ironický pohled. „Budeš se muset rozhodnout, příteli! Buď svou ovdovělou dceru do pěti dnů oženíš s jejím předchozím manželem – a labužnicky, jak to ty umíš, si pak vyzunkneš dvě stě třicet sedm tisíc džbánků nejlepších vín na světě – anebo se budeš dívat, jak ty amfory rozbíjím na římské haldě střepů, na Mons Testaceu. Načež se s Marcií stejně ožením. Je jí pětadvacet a z tvé moci se vymanila už před šesti lety. Je *sui iuris;* překazit nám to nedokážeš. Jediné, co bys mohl, by bylo propůjčit našemu druhému sňatku o něco víc důstojnosti. Já osobně, jak dobře víš, si na tenhle druh lidského respektu nijak nepotrpím. Ale byl bych radši, kdyby se Marcia nemusela ostýchat vykročit na ulici, před náš práh."

Philippus teď sledoval zachmuřeným pohledem napjatou a odhodlanou tvář před sebou. Snad se ten člověk doopravdy zbláznil. Ano, je to určitě šílenec. Ví se to o něm ostatně už řadu let. To Catonovo umíněné upnutí se na jedinou věc nemělo obdoby. Stačí se jen rozpomenout, jak on šel po hrdle Caesarovi. Jak pořád ještě pase po příležitosti ho zničit. Avšak tenhle dnešní střet odhaloval mnohem pestřejší obraz

Catonova pominutí smyslů, než jaký by si byl Philippus do této chvíle dovedl představit.

S povzdychem pokrčil rameny. „Dobrá tedy. Když musíš, tak musíš. Padni to na vaše hlavy, na tvou a na Marciinu.“ Jeho výraz se proměnil. „Hortensius se jí za celou tu dobu nedotkl ani prstem – tolik bys měl vědět. Dozvědět se to ostatně musíš, když se s ní chceš opět oženit.“

„Netušil jsem to. Předpokládal jsem pravý opak.“

„Byl na takové věci už příliš starý, příliš chorý a příliš uondaný drogami. Postavil si ji prostě obrazně řečeno na piedestal jakožto Catonovu manželku a jenom ji zbožňoval.“

„Ano, v tom je jistá logika. Ona nikdy Catonovou manželkou ani nepřestala být. Děkuji ti za to sdělení, Philippe. Byla by mi to pověděla sama, ale já bych byl asi váhal, mám-li jí věřit.“

„To máš o mé Marcii tak špatné mínění? Poté, cos s ní žil v manželství?“

„Žil jsem v manželství už také se ženou, která mne podváděla s Caesarem.“

Philippus se zvedl. „Je to tak. Jenomže ženy se jedna od druhé liší zrovna tak, jako se od sebe navzájem liší muži.“ Vydal se ke dveřím, pak se ještě otočil. „Věřil bys, Catone, že jsem do dnešního dne neměl vůbec tušení, že ty máš také smysl pro humor?“

Cato se na něho nechápavě zahleděl. „Já přece nemám vůbec žádný smysl pro humor,“ řekl dotčeně.

A tak se stalo, že velice krátce po pohřbu Quinta Hortensia Hortala byl završen jeden z nejpikantnějších a nejdrážděvějších skandálů v historii Říma: Marcus Porcius Cato se znovu oženil s Marcii, dcerou Lucia Marcia Philippa.

V polovině měsíce května senát odhlasoval, že se diskuse o Caesarových provinciích odkládá až do listopadových id. Cato tedy se svým přesvědčováním posléze uspěl, třebaže – což nebylo věru nijak překvapující – se jako nejobtížnější ukázalo přesvědčit jeho nejbližší přívržence; Luciovi Domitiovi Ahenobarbovi se při tom oči zalily slzami, Marcus Favonius vzlykal dokonce nahlas. Jedině Bibulovy dopisy, adresované každému z nich osobně, je s tímto krokem posléze smířily.

„Výborně!“ zajásal Curio v senátě po hlasování, „budu si moci pár měsíců odpočinout. Ale nedomnívejte se, že o listopadových idách už své veto neuplatním – já ho vznesu znovu.“

„Ty se třeba uvetuj, Gaie Curione,“ vřískl Cato, jehož popularitu notně posílila aura skandálního zopakovaného sňatku. „Co nevidět pak už svůj úřad opustíš a Caesar padne.“

„Však na moje místo nastoupí někdo jiný,“ prohlásil Curio bujaře.

„Ale ne už takový, jako jsi ty,“ odrážel ho Cato. „Někoho takového, jako jsi ty, Caesar těžko najde.“

Něco pravdy na tom sice bylo, nicméně uvažovaná náhrada za Curiona už zatím spěchala z Galie do Říma. Hortensiova smrt nevytvořila mezeru jenom v řadách velkých advokátů; byl rovněž augurem, což znamenalo, že jeho místo v kolegiu augurů se uprázdnilo pro volbu jeho nástupce. A proniknout na ně si předsevzal Ahenobarbus, odhodlaný získat pro svůj rod znovu členství v nejexkluzívnějším římském

společenství, v některém z kněžských kolegií. Nezáleželo mu příliš na tom, bude-li to úřad kněžský nebo augurský, i když kněžský by byl spíše uspokojil muže, jehož dědeček byl oním pontifikem maximem, který se přičinil o zákon stanovující jako podmínku pro obsazení úřadu kněze anebo augura veřejnou volbu.

Osobně se museli k registraci uvnitř posvátných hranic Říma dostavit toliko kandidáti na úřad konsula a prétora; pro všechny ostatní magistrátské úřady, včetně náboženských, stačila přihláška *in absentia.* Takže Caesarem předpokládaný Curionův následovník v úřadu tribuna lidu, ujíždějící zatím z Galie do Říma, vyslal žádost o svou registraci za kandidáta na augurský úřad uprázdněný Quintem Hortensiem už předem, kurýrem. Volba se konala, ještě než do Říma vůbec dorazil, a přinesla jeho vítězství. Dalo se předpokládat, že Ahenobarbovy velice hlučné projevy nevole nad svou opětovnou porážkou budou inspirací ke vzniku nejedné epické básně.

„Marcus Antonius!“ zabafal Ahenobarbus na lehátku a mnul si prsty lesklou holou lebku, až ji měl samou vrásku. Vztekat se už nedokázal; meze hněvu překročil a do stavu zoufalství dospěl již za posledních augurských voleb, kdy ho porazil Cicero. „*Marcus Antonius*! Já bláhovec jsem se domníval, že nejnižším bodem, kam až mohl vkus voličů poklesnout, byl Cicero, ale *Marcus Antonius*? Ten hlupák? Ten chlípník? Ten spratek bez kousíčka mozku v lebce? Celý Řím je plný jeho parchantů! Hovado, které se nestydí *blít na* veřejnosti! Jeho *tata* radši spáchal sebevraždu, než aby se vrátil domů před soud pro velezradu; jeho strýc mučil svobodné řecké muže, ženy a děti; jeho sestra je tak ošklivá, že ji museli provdat za mrzáka; jeho *mama* je nesporně ta nejpitomější žijící ženská v Římě, i když je to Juliovna; a ti jeho dva mladší bratři se od Antonia liší snad jen tím, že jsou ještě o poznání pitomější!“

Jediným Ahenobarbovým posluchačem v jídelně byl v tu chvíli Marcus Favonius; Cato, jak se zdálo, teď trávil každou volnou chvilku doma s Marcií, Metellus Scipio obskakoval kdesi v Kampánii Gnaea Pompeia a drobná chamraď z řad *optimátů* se obdivně tísnila kolem Marcellů.

„Neber si to tak, Lucie Domitie,“ chlácholil ho Favonius. „Kdekdo přece ví, proč jsi prohrál. Antoniovi ten úřad koupil Caesar.“

„Caesar nevydal na úplatky ani polovinu toho, co já,“ bědoval a škytal Ahenobarbus. A pak to z něho vyhrklo. „Prohrál jsem, protože jsem plešatý, Favonie! Kdybych měl kdekoli na hlavě jeden jediný pramínek vlasů, bylo by všechno v pořádku, jenomže mně je sedmačtyřicet a už od pětadvaceti jsem holý jak opičí zadek! Děti si na mě ukazují a pokřikují *bleskovka, bleskovka,* ženské nade mnou s opovržením ohrnují pysky a všichni muži v Římě se tudíž domnívají, že už jsem natolik sešlý věkem, že nestojím za jejich hlas.“

„Ale, ale, tss, tss,“ zamlaskal Favonius bezradně. Cosi ho napadlo. „Caesar je taky holohlavý, a žádné problémy s tím nemá.“

„Jenže on není *úplné* plešatý!“ obořil se na něho Ahenobarbus. „Zbylo mu na hlavě dost vlasů, aby si je mohl sčesávat dopředu a tu lysinu si přikrýt, takže plešatý není!“ Zaskřípal zuby. „Kromě toho mu sám zákon přikazuje nosit tu jeho *občanskou korunu* při všech veřejných záležitostech, a ta mu pomáhá sčesané vlasy držet pohromadě.“

V tu chvíli vešla do večeřadla Ahenobarbova manželka. Byla to Porcia, Catonova starší vlastní sestra, malá, boubelatá, se slámově žlutými vlasy a pihovatá. Brali se s Ahenobarbem velice záhy a jejich manželství se ukázalo být velice šťastné; v pravidelných odstupech přicházely děti, dva synové a čtyři dcery, avšak Lucius Ahenobarbus byl naštěstí tak bohatý, že počet synů, jejichž kariéru musel financovat, a

dcer, které bylo třeba vybavit náležitým věnem, byl naprosto nepodstatný. Jednoho syna kromě toho poskytli k adopci Attiliovi Serranovi.

Porcia se zadívala na manžela, zavrtěla hlavou, vrhla soustrastný pohled na Favonia a přešla k lehátku. Přivinula si Ahenobarbovu čerstvě pomluvenou lysou hlavu k ňadrům a začala ho hladit v týle. „Přestaň se tím už trápit, ty můj milý," broukala. „Já nevím proč, ale voliči v Římě se už před lety zařekli, že tě do kněžského kolegia zkrátka nechtějí. Nemá to vůbec nic společného s tím, co máš anebo nemáš na hlavě. Kdyby tomu tak bylo, byli by tě přece nezvolili konsulem! Starej se spíš o to, aby byl do kněžských kolegií zvolen náš syn Gnaeus. Má milou povahu a voliči ho mají docela rádi. A už to pusť z hlavy, buď hodný chlapeček."

„Ale *Marcus Antonius*…," reptal dál Ahenobarbus.

„Marcus Antonius je prostě idol publika, něco podobného jako gladiátoři." Pokrčila rameny a třela manželovi rukou záda, jako když maminka masíruje dítěti bolavé bříško. „Nemá sice Caesarovy schopnosti, ale vyrovná se mu, pokud jde o působení na davy. Lidi pro něho prostě rádi hlasují, to je všechno."

„Porcia má pravdu, Lucie Domitie," řekl Favonius.

„Samozřejmě že mám pravdu."

„Pak mi ale vysvětlete, proč se Antonius obtěžoval spěchat do Říma? Byl přece tak jako tak zvolen *in absentia*!"

* * *

Na Ahenobarbovu nespokojenou otázku přišla odpověď už za pár dnů, když Marcus Antonius, nově zvolený augur, oznámil, že se hodlá ucházet o úřad tribuna lidu.

„Na *optimáty* to velký dojem neudělalo," ušklíbl se Curio.

Odjakživa to byl pěkný chlap, říkal si Curio, ale teď vypadá přímo skvěle. Život s Caesarem mu udělal jen dobře, včetně Caesarova zákazu pití. Jen vzácně zrodil Řím někoho takového, kdo by se mu mohl rovnat – výškou, zápasnickou figurou, zbožnou úctu budícími genitáliemi i duchem nezdolného optimismu. Lidé na něho pohlížejí docela jinak než na Caesara, a jiným způsobem si ho také oblíbili. Snad je to tím, pomyslel si Curio poněkud cynicky, že z něho vyzařuje mužnost, aniž ji přitom doprovází hezká tvář. Podobně jako tomu bylo kdysi u Sully, i Caesarův půvab byl poněkud zženštilý; pokud by tomu tak nebylo, nikdy by se byla neujala ona dávná pomluva o Caesarově poměru s králem Níkomédem. Nikdo přece nedokázal uvést žádný další důkaz o nějakých Caesarových podezřelých sexuálních sklonech, a také domnělý Caesarův vztah ke králi Níkomédovi se odvozoval toliko od svědectví dvou mužů, kteří Caesara věru neměli v lásce, Luculla, jenž byl už mrtvý, a Bibula, jenž byl naopak až příliš živý. Zatímco Antonius, jenž kdysi vtiskoval Curionovi na veřejnosti vášnivé polibky, si nikdy ani na okamžik nezískal pověst homosexuála.

„Nečekal jsem, že tady udělám nějaký velký dojem na *optimáty*," řekl Antonius, „ale Caesar se domnívá, že tu můžu odvést jako tribun lidu kus dobré práce, i když to bude třeba znamenat, že tě budu muset v ledačems kopírovat."

„Já s Caesarem naprosto souhlasím," řekl Curio. „A ať se ti to bude líbit nebo ne, můj milý Antonie, budeš příštích pár měsíců pěkně dávat pozor a učit se. A já tě vycvičím v boji s *optimáty*."

Fulvia, ve vysokém stupni těhotenství, spočívala na lehátku hned vedle Curiona. Antonius, jenž se vůči všem svým přátelům choval s naprostou loajalitou, ji znal už

celá léta a mimořádně si jí považoval. Byla prudká, zanícená, inteligentní, dokonalá životní opora. A třebaže velikou láskou jejího mládí byl Publius Clodius, zdálo se, že svou náklonnost úspěšně přenesla na tolik odlišného Curiona. Na rozdíl od většiny žen, které kdy Antonius potkal, nepřivykla Fulvia zaměřit svou lásku na vystýlání teplého hnízdečka. Její náklonností si muž mohl být jist jen pro svou odvahu, bystrost, pro své uplatnění v politice. Takový muž, jako byl Clodius. A jakým se nyní ukazoval být Curio. Asi nic překvapivého právě u vnučky Gaia Graccha. A u bytosti tak plné ohně. Stále ještě byla velice krásná, i když už překročila třicítku. A stále stejně plodná: čtyři děti měla s Clodiem, další teď čekala s Curionem. Čím to, že ve městě, jehož aristokratky byly tak náchylné při porodech umírat, Fulvia svá děcka všechna vyklopila bez sebemenší újmy? Stavěla tak na hlavu všechny teorie, neboť její krev byla nesmírně starobylá a ušlechtilá a příbuzenské sňatky v jejím rodu nebyly pouhou výjimkou – uzavřeli je Scipio Africanus, Aemilius Paullus, Sempronius Gracchus i Fulvius Flaccus. A přece byla Fulvia hotovou líhní novorozeňat.

„Kdy to čekáte?“ otázal se Antonius.

„Brzy,“ řekla Fulvia, pozvedla ruku a prohrábla Curionovi vlasy. Plaše se na Antonia usmála. „My jsme – eh – trochu předběhli náš zákonitý svazek.“

„A proč jste se nevzali už dřív?“

„Na to se zeptej Curiona,“ zívla.

„Chtěl jsem být bez dluhů, dřív než se ožením s tak bohatou ženskou.“ Antonia to naprosto vyvedlo z míry. „Já tě nechápu, Curione! Proč by ses měl zrovna na tohle ohlížet?“

„Protože,“ ozval se vesele nový příchozí, „Curio není jako my ostatní ze zchudlé šlechty.“

„Dolabello! Pojď dál, pojď jen dál!“ zvolal Curio. „Posuň se trochu, Antonie.“

Publius Cornelius Dolabella, jeden z nemajetných patricijů, se uvelebil na lehátku vedle Antonia a chopil se poháru vína, který mu Curio nalil a doplnil vodou.

„Gratuluji, Antonie,“ řekl.

Jsou si velice podobní, říkal si Curio, alespoň zevnějškem. Podobně jako Antonius byl i Dolabella vysoký a byl stejně obdařen fyzickou silou a nezdolatelnou mužností. I když, napadlo Curiona, je Dolabella možná o něco bystřejší – už proto snad, že se v pití krotí o něco víc než Antonius. Dolabella byl i mnohem pohlednější než Antonius; jeho pokrevní spříznění s Fulvií bylo zjevné z jejich rysů a ze stejného odstínu barvy vlasů i pleti – tytéž světlehnědé kučery, hnědé obočí a řasy, temně modré oči.

Dolabellova finanční situace byla natolik zlá, že do senátu se před dvěma lety dostal jen dík výhodnému sňatku; z Clodiova podnětu se ucházel o dosloužívší Nejvyšší Vestinu Pannu Fabii, jež byla nevlastní sestrou Ciceronovy manželky Terentie; v námluvách dokonce i uspěl. Manželství sice nevydrželo dlouho, avšak Dolabella z něho přesto vyšel jako zákonný vlastník Fabiina značného věna, ba dokonce si zachoval i přízeň Ciceronovy ženy, která vinu za rozpad jejich svazku připsala Fabii.

„Rozuměla jsem dobře, Dolabello, když jsem onehdy zaslechla šuškat, že teď věnuješ nápadně mnoho pozornosti Ciceronově dceři?“ otázala se Fulvia a zakousla se do jablka.

Dolabella se na ni zkormouceně podíval. „Jak vidím, drbničky drbou s obvyklou pílí,“ řekl.

„Takže ty se skutečně Tullii dvoříš?“

„Vlastně se toho snažím spíš vyvarovat. Problém je ovšem v tom, že jsem se do ní zamiloval.“

„Do *Tullie*?“

„To chápu,“ ozval se nečekaně Antonius. „Vím sice, že se všichni, jak tu jsme, rádi pošklebujeme všelijakým Ciceronovým kotrmelcům, ale něco mu nedokáže upřít ani jeho nejhorší nepřítel – inteligenci a vtip. A já jsem si Tullie povšiml, když byla ještě provdána za toho svého prvního – eh – za Pisona Frugi. Krásná holka, a jako jiskra. Řekl bych, že nezkazí žádnou zábavu.“

„To nezkazí,“ řekl Dolabella zasmušile.

„Na druhé straně ovšem,“ zatvářil se Curio vážně, „pokud má za matku Terentii, jakpak asi budou vypadat Tulliiny děti?“

Vyprskli sborem smíchy, avšak Dolabella se nepřestával tvářit velice zamilovaně.

„Hlavně si dej pozor, abys z Cicerona vymámil pořádné věno,“ zněla poslední Antoniova slova k této záležitosti. „On si sice pořád naříká na svou bídu, ale co mu chybí, jsou jedině hotové peníze. Jinak vlastní pár nejlepších nemovitostí v celé Itálii. A Terentia je na tom dokonce mnohem líp.“

*** * ***

Začátkem měsíce června se senát sešel v Pompeiově kurii, aby projednal hrozbu parthského vpádu do Sýrie, který se dal čekat už tohoto léta. Na přetřes se tak dostala i spletitá záležitost vyslání nových správců náhradou za Cicerona v Kilikii a za Bibula v Sýrii. Oba dva měli v senátu své přívržence, kteří sváděli nelítostný boj, aby jejich pověření nebylo prodlužováno o další rok; což ovšem znamenalo nemalou potíž, neboť rezerva potenciálních správců nebyla velká. Většina mužů totiž přijímala úřad správce ihned poté, co skončil jejich úřad konsula nebo prétora – Bibulové a Ciceronové byli spíše výjimkou. A nejvýznamnější štiky v tomto rybníčku se třásly spíše nedočkavostí, aby už už nastoupily na Caesarovo místo, nikoli aby vysvobodily Cicerona či Bibula. Lehátkovým vojevůdcům se pranic nechtělo do válečného střetu s Parthy, naproti tomu se Caesarovy provincie zdály být ještě na mnoho dalších let plně zpacifikovány.

Zasedání byli přítomni oba Pompeiové; socha se tyčila na kurulském pódiu, zatímco živoucí Pompeius vévodil dolnímu stupni po levé straně od něho. Cato, jenž vyhlížel mnohem statněji a optimističtěji než v předchozí době, seděl na dolním stupni vpravo, hned vedle Appia Claudia Pulchra, jenž od soudu vyšel zproštěn viny a vzápětí pak byl zvolen censorem. Jediným problémem zůstalo, že druhým censorem byl Lucius Calpurnius Piso, Caesarův tchán, muž, s nímž Appius Claudius naprosto nevycházel. V této chvíli se ještě dohadovali jeden s druhým, hlavně proto, že Appius Claudius měl v úmyslu podniknout v senátě čistku, ovšem díky novému zákonu, který prosadil jeho vlastní bratr Publius Clodius ještě jako tribun lidu, nemohl jeden jediný censor sám vylučovat muže ze senátu ani sám měnit status jezdců v tribuích; Clodius do těchto činností včlenil mechanizmus veta, což znamenalo, že si Appius Claudius bude muset ke všem navrhovaným krokům zajistit souhlas Lucia Pisona.

Střed senátorské opozice proti Caesarovi a ostatním *populárům* dosud tvořili především Claudiové Marcellové. Gaius Marcellus Major, druhý konsul, jemuž v měsíci červnu příslušely fasces, zasedání řídil.

„Víme z dopisů Marka Bibula, že vojenská situace v Sýrii se dostala do kritického stavu,“ říkal Marcellus Major shromážděným senátorům. „Má v současné době k dispozici všehovšudy asi sedmadvacet kohort, což je přímo směšné. Kromě toho je nelze počítat k příliš dobrým vojákům, což platí i o gabiniovcích, kteří se vrátili z

Alexandrie. Je to nezáviděníhodný úkol velet mužům, kteří zavraždili jeho syny. Budeme muset do Sýrie vyslat další legie.“

„A kde tyhle legie sebereme?“ otázal se Cato nahlas. „Díky Caesarovu nelítostnému verbování – letos to bylo dalších dvaadvacet kohort – jsou Itálie a Italská Galie dočista vybrakované.“

„Toho já jsem si také vědom, Marku Catone,“ řekl Marcellus Major upjatě. „Což ovšem nemění vůbec nic na situaci, že my nezbytně musíme do Sýrie poslat alespoň dvě další legie.“

Pompeius ožil, mrkl na Metella Scipiona, jenž seděl naproti němu a samolibě se uculoval; vycházeli spolu přímo báječně, díky Pompeiově ochotě tolerovat tchánovu zálibu v pornografii. „Mohl bych přednést jistý návrh, druhý konsule?“

„Buď tak laskav, Gnaee Pompeie.“

Pompeius s pokryteckým úsměvem na rtech povstal. „Pokud vím, pak i kdyby někdo z členů senátu doporučil vyřešit toto dilema příkazem Gaiovi Caesarovi, aby se vzdal některé ze svých velice početných legií, náš velevážený tribun lidu Gaius Curio by takový krok okamžitě vetoval. Chci nicméně navrhnout, abychom řešení hledali v rámci podmínek, které nám tu Gaius Curio vytyčil.“

Cato se usmíval, Curio se zamračil.

„Pokud se takové řešení v mezích jeho podmínek nalezne, budu já sám nesmírně potěšen,“ pravil Marcellus Major.

„Je docela jednoduché,“ prohlásil rozzářený Pompeius. „Jsem ochoten dát jednu ze svých legií k dispozici pro Sýrii a navrhuji, aby jednu ze svých legií věnoval pro službu v Sýrii i Gaius Caesar. Nikdo z nás tak neutrpí žádnou ztrátu a oba budeme zkráceni o zcela stejnou část našich armád. Je to tak v pořádku, Gaie Curione?“

„Ano,“ řekl Curio úsečně.

„Znamená to, že bys takový krok nevetoval, Gaie Curione?“

„Takové rozhodnutí bych ani vetovat nemohl, Gnaee Pompeie.“

„Nu, to je přímo skvělé!“ zajásal Pompeius. „Tímto tedy oznamuji senátu, že dnešním dnem poskytuji jednu ze svých legií k službě v Sýrii.“

„A kterou, Gnaee Pompeie?“ otázal se Metellus Scipio, jenž samým nadšením stěží vydržel klidně sedět.

„Svou Šestou legii, Quinte Metelle Scipione,“ řekl Pompeius.

Rozhostilo se ticho, které neporušil ani Curio. Dobrý tah, ty picenská potvoro, říkal si v duchu! Právě jsi Caesarovu armádu ztenčil o dvě legie, a to způsobem, jaký absolutně nemohu vetovat. Neboť Šestá legie pro Caesara pracovala už celá dlouhá léta; Caesar si ji od Pompeia kdysi vypůjčil a až do této chvíle využíval jejích služeb. Ovšem nepatřila mu.

„To je přímo výtečný nápad!“ zazubil se Marcellus Major. „Prosím o hlasování zdvihnutím ruky. Nechť zvednou ruku všichni ti, kdo souhlasí s tím, aby Gnaeus Pompeius věnoval svou Šestou legii pro službu v Sýrii.“

Pravici zdvihl i Curio.

„A teď, prosím, nechť zvednou ruku všichni, kdo jsou pro to, aby jednu ze svých legií odeslal do Sýrie i Gaius Caesar.“

Curio opět vzpažil.

„Pak tedy odešlu Gaiovi Caesarovi do Zadní Galie dopis, jímž ho budu o tomto rozhodnutí senátu informovat,“ řekl s uspokojením Marcellus Major.

„A co bude s tím novým správcem Sýrie?“ otázal se Cato. „Myslím, že naprostá většina otců senátorů bude svolná s tím, abychom Marka Bibula už povolali domů.“

„Navrhuji," ozval se okamžitě Curio, „abychom náhradou za Marka Bibula vyslali do Sýrie Lucia Domitia Ahenobarba."

Ahenobarbus povstal a lítostivě zavrtěl holou hlavou. „Rád bych tomu vyhověl, Gaie Curione," řekl, „ale odebrat se do Sýrie mi naneštěstí nedovoluje mé zdraví." Zabořil bradu do prsou, takže se římskému senátu zcela otevřel pohled na jeho lysou lebku. „Slunce je tam příliš silné, otcové senátoři. Dočista by mi upražilo mozek."

„Tak můžeš nosit klobouk, Lucie Domitie," odrazil ho Curio zvesela. „Co bylo dobré pro Sullu, je určitě dost dobré i pro tebe."

„Jenomže je tu ještě další problém, Gaie Curione," řekl Ahenobarbus. „Já na hlavě nic nesnesu. Nemohu nosit ani vojenskou přilbu. V tu chvíli, kdy si ji nasadím, strašlivě mě rozbolí hlava."

„A z tebe aby rozbolela hlava nás všechny!" utrhl se na něho censor Lucius Piso.

„A ty zas nejsi nic jiného než insubrijský barbar!" zavrčel Ahenobarbus.

„Klid! Klid!" volal Marcellus Major.

Pompeius se opět postavil. „Mohu doporučit jinou alternativu?" otázal se pokorným hlasem.

„Hovoř, Gnaee Pompeie."

„Nu, je tu sice spousta prétorů, kteří by pro tento úřad byli k dispozici, ale všichni se asi shodneme, že Sýrie je až příliš nebezpečná provincie, než abychom ji mohli svěřit někomu, kdo dosud nezastával úřad konsula. A proto – jelikož i já souhlasím, že potřebujeme mít Marka Bibula zpátky v tomto našem senátě – směl bych navrhnout, abychom vyslali exkonsula, u něhož dosud neuplynulo oněch pět let od skončení úřadu, jak se stanoví v mém zákonu *lex Pompeia?* Časem se situace jistě uklidní a nepohrnou se na nás problémy, jako je tento, ale pro tuto chvíli bychom asi měli jednat podle zdravého rozumu. Pokud by s tímto názorem senát souhlasil, mohli bychom schválit zvláštní zákon, jenž by jmenovitě určil osobu vhodnou pro tento úkol."

„Tak už ven s tím, Pompeie!" řekl s povzdechem Curio. „Vyslov se už konečně, o koho ti jde!"

„Dobrá. Navrhuji, aby to byl Quintus Caecilius Metellus Pius Scipio Nasica."

„Tvůj tchán," řekl Curio. „Ať žije nepotizmus."

„Nepotizmus je čestný a spravedlivý," prohlásil Cato.

„Nepotizmus je svinstvo!" křikl Marcus Antonius z nejhořejší zadní řady.

„Klid! Tady bude klid!" zaburácel Marcellus Major. „Marku Antonie, ty jsi jen obyčejný *pedarius*, a tady nemáš co mluvit!"

„*Gerrae*! Pitomost!" hřměl Antonius. „Můj otec je tím nejlepším důkazem, jaký znám, že nepotizmus je svinstvo a nic víc!"

„Marku Antonie! Okamžitě s tím přestaň, jinak tě dám z téhle síně vyhodit!"

„A kohopak si na mě pozveš?" optal se pohrdavě Antonius. Vztyčil se a pozvedl pěsti v klasickém boxerském postoji. „Tak pojďte, kdo to chcete zkusit?"

„Posaď se, Antonie," řekl mrzutě Curio.

Antonius se ušklíbl a sedl si.

„Metellus Scipio," řekl Vatia Isauricus, „by se nedokázal probojovat ani z obklíčení houfem bab na trhu."

„Já navrhuji Publia Vatinia! Navrhuji Gaia Trebonia! Navrhuji Gaia Fabia! Navrhuji Quinta Cicerona! Navrhuji Lucia Caesara! Navrhují Tita Labiena!" hulákal dál Antonius.

Gaius Marcellus Major schůzi rozpustil.

„Z tebe se stane pěkný demagog, až budeš tribunem lidu," řekl Curio Antoniovi, když se spolu ubírali zpátky na Palatin. „Ale do krajnosti Gaia Marcella dohánět nezkoušej. Dokáže se rozzuřit zrovna tak jako celá ta ostatní jeho banda."

„Svině! Připravili Caesara o dvě legie."

„A udělali to náramně chytře. Hned mu o tom musím napsat."

* * *

Začátkem měsíce *quinctilis* už bylo všem v Římě známo, že Caesar, postupující se svou obvyklou rychlostí, překročil Alpy do Italské Galie a že s sebou vzal Tita Labiena a tři legie. Dvě byly určeny pro Sýrii; Pompeiova Šestá a jeho vlastní Patnáctá – legie zatím bez jakýchkoli bojových zkušeností, neboť byla složena ze samých nováčků, kteří čerstvě prošli intenzivním výcvikem pod velením Gaia Trebonia. Třetí, kterou si s sebou Caesar přivedl, měla zůstat v Italské Galii: byla to Třináctá legie, veteránská, velice hrdá na své nešťastné číslo, které ani za máček neovlivnilo její úspěchy na bojišti. Sloužili v ní Caesarovi osobní klienti, muži z obcí s latinskými právy za řekou Padus v Italské Galii, Caesarovi bezmezně oddaní.

Snad tak zapůsobila Caesarova okamžitá reakce, jisté však bylo, že Římu přeběhl po zádech mráz; v jednu chvíli nebyla v Italské Galii jediná legie, vzápětí už tam stály tři. V Římě se utvářelo jadérko propukající paniky. Rázem začali muži uvažovat jinak: bylo od senátu opravdu rozumné chovat se tak provokativně vůči muži, jenž byl obecně uznáván za nejlepšího vojáka od dob Gaia Maria – či snad za nejlepšího vojáka všech dob vůbec? Zčistajasna se tu teď Caesar objevil a mezi ním a Itálií – ba mezi ním a Římem – neexistovala pražádná skutečná překážka. A představoval nemalou hádanku. Nikdo ho vlastně pořádně neznal, tak dlouho byl už pryč! Marcus Porcius Cato kdekomu na Foru Romanu vykládal, že Caesar chce rozpoutat občanskou válku, že se Caesar chystá k pochodu na Řím, že se Caesar žádné ze svých legií jaktěživ dobrovolně nevzdá, že Caesar hodlá skoncovat s republikou. A lidé Catonovi naslouchali, vnímali, co jim to vlastně předpovídá. Do Říma se vplížil strach. Nebyl podložen ničím hmatatelnějším, než že se jistý správce provincie přesunul – tak jak měl – z jedné části své oblasti do druhé. Jistě: zpravidla Caesar necestoval ve svazku s celou legii, a to ani když ji převáděl přes Alpy, zatímco tentokrát k němu byla Třináctá jako přikovaná. Ale co znamená koneckonců jedna jediná legie? Pokud by nebylo oněch dalších dvou, byli by lidé spali klidněji.

Až konečně do Říma dorazila zpráva, že jeden z oněch nesčetných mladých Appiů Claudiů vede tyto dvě legie pokojně do tábora v Capui, kde mají vyčkat až do nalodění k přepravě dále na Východ. Všichni v Římě si oddechli úlevou – jak jen mohli zapomenout, že tyto dvě legie už Caesarovi nenáleží? Že mu vlastně bylo přímo *uloženo* přivést je s sebou do Italské Galie! Och, bohové buďtež pochváleni! Uspokojení narůstalo dál, když mladý Appius Claudius procházel s Šestou a Patnáctou těsně kolem římských předměstí a informoval při té příležitosti censora, stařešinu celého svého rodu, že vojáci obou legií Caesarem opovrhují, že mu nepřestávají zlořečit a že stojí na pokraji vzpoury – tak jako ostatně všechny legie Caesarovy armády.

„Ten chlapec je ale kus starého chytráka!" utrousil Antonius před Curionem.

„Chytráka? Nu, to já o něm dávno vím, pokud tím chlapcem máš na mysli Caesara. Kterému ovšem bude za pár dní teprve padesát – takže tak stařičký chytrák to zase není.“

„Mám na mysli hlavně to, jak obratně jim věší na nos bulíky o nepřátelsky naladěných legiích! Caesarovské legie ve vzpouře proti Caesarovi? To se nestane nikdy, Curione, nikdy! Ti jeho chlapi jsou všichni ochotni lehnout si na zem a nechat se od něho třeba podělat. *Umřeli* by pro něho, do posledního muže, včetně všech z Pompeiovy Šesté.“

„Takže –?“

„Šulí je, Curione. Je to mazaný starý lišák. Člověk by si myslel, že i takovým Marcellům snad dojde, že se mladý Appius Claudius dá koupit. Pokud to ovšem ten mladý Appius nepáše z vlastního rozhodnutí, z čistočisté radosti, že těmhle trubcům tady natropí nějakou neplechu. Vnukl mu to svým počínáním zřejmě sám Caesar. Náhodou jsem se dozvěděl, že ještě než Caesar Šestou a Patnáctou předával, uspořádal shromáždění všech vojáků a pověděl jim, jak je mu líto, že musejí odejít. Poté dal každému muži poukaz na tisíc sesterciů, zaručil se jim, že dostanou svůj podíl na jeho kořisti, a politoval je ještě, že přecházejí zpátky na běžný armádní žold.“

„Opravdu je to zkušená chytrá liška!“ řekl Curio. Pojednou se zachvěl a napjatě se na Antonia zahleděl. „Antonie, to ale znamená… dokázal by on skutečně něco takového udělat?“

„A co vlastně?“ zeptal se Antonius, jenž právě hodil očkem po pěkné dívčině.

„Vydat se na pochod na Řím!“

„Ale ovšem! My všichni si myslíme, že by to udělal, pokud by ho k tomu dohnali,“ řekl Antonius nijak nevyveden z míry.

„My všichni?“

„Jeho legáti. Trebonius, Decimus Brutus, Fabius, Sextius, Sulpicius, Hirtius, a tak dále a tak dále.“

Curiona zalil studený pot, otřel si třesoucí se rukou čelo. „Och při Jovovi, při Jovovi! Přestaň už mrkat na kdejakou ženskou a pojď se mnou raději ihned ke mně domů!“

„Proč?“

„Abych si tě už konečně mohl doopravdy vzít do práce, ty trdlo! Vždyť bude jen na mně a pak na tobě, abychom tomuhle všemu zabránili.“

„Máš pravdu, my pro něho musíme vymámit to povolení ucházet se o úřad konsula *in absentia*. Jinak se dostane celá Itálie od Rhegia až po Aquileiu do pěkných sraček.“

„Kdyby jen Cato a Marcellové konečně zavřeli huby, dalo by se s tím snad něco udělat,“ rozčiloval se téměř v klusu Curio.

„Jsou to všechno naprostí hlupáci,“ řekl Antonius pohrdavě.

*** * ***

Za trojích voleb, které se konaly v měsíci *quinctilis*, získal Marcus Antonius nejvyšší počet hlasů ze všech kandidátů na úřad tribuna lidu, což přesto *optimáty* nijak neznepokojilo. Po celá léta, než se Curio stal tribunem, měl Řím možnost sledovat jeho mnohostranné nadání; jediné, co zatím Římané a Římanky měli příležitost sledovat na Markovi Antoniovi, byl obrys jeho mocného penisu pod těsnou tunikou. Domnívá-li se Caesar, že mu Antonius dokáže nahradit Curiona, je blázen, soudili *boni*.

Ve volbách se projevil i jeden pozoruhodný rys římského politického života. Gaius Cassius Longinus, pokrytý dosud slávou svých úspěchů v Sýrii, prošel ve volbách jako tribun lidu. Tribunem lidu byl současně zvolen i jeho mladší bratr, Quintus Cassius Longinus. Zatímco se však Gaius Cassius, jak se patřilo na manžela Brutovy sestry, hlásil ke skalním *optimátům,* byl Quintus Cassius bezmezně oddán Caesarovi. Ve volbě konsulů příštího roku zvítězili dva *optimáti;* prvním konsulem se měl stát Gaius Claudius Marcellus Minor, do úřadu mladšího konsula uspěl v hlasování Lucius Cornelius Lentulus Crus. Prétoři vesměs podporovali Caesara, až na Catonova opičáka Marka Favonia, jenž se s nejmenším počtem získaných hlasů umístil na nejnižší příčce.

A přes veškeré Curionovo a Antoniovo úsilí (jako nově zvolený tribun lidu už teď Antonius směl v senátě diskutovat) byl za nového správce Sýrie a Bibulova nástupce schválen Metellus Scipio. Exprétor Publius Sestius se měl odebrat do Kilikie a vystřídat tam Cicerona. S sebou si jako staršího legáta bral Marka Junia Bruta.

„Co tě to napadlo, opustit v takovéhle době Řím?“ vyptával se Bruta rozmrzelý Cato.

Brutus nasadil jako obvykle výraz zpráskaného psa, avšak i Catonovi už došlo, že ať se Brutus tváří, jak chce, udělá vždycky to, co si umanul. „Já tam musím, strýče,“ hlesl omluvně.

„Proč?“

„Protože Cicero jako správce v tomhle koutku světa dočista zdevastoval mé finanční zájmy.“

„Brute, Brute! Vždyť ty už teď máš víc peněz než Pompeius a Caesar dohromady! Co záleží na pár uvízlých dloužcích, když je v sázce sám osud Říma?“ huboval nespokojeně Cato. „Dej na má slova – Caesar se chystá zardousit republiku! Potřebujeme tu každého vlivného člověka, kterého máme, abychom mohli čelit všemu, co bude Caesar podnikat od této chvíle až do konsulských voleb příštího roku. Tvou povinností je zůstat v Římě, a ne se toulat kdovíkde po Kilikii, Kypru, Kappadokii a kde všude ještě jsi rozpůjčoval peníze! Ty jsi v tomhle směru horší než Marcus Crassus!“

„Je mi líto, strýčku, ale jsou tam postiženi mí klienti, jako například Matinius a Scaptius. A první povinností muže je postarat se o své klienty.“

„První povinností muže je starat se o svou vlast.“

„Má vlast není vůbec v žádném nebezpečí.“

„Tvá zem je na pokraji občanské války!“

„To ty tvrdíš pořád,“ povzdychl si Brutus, „ale otevřeně řečeno – já ti v tomhle moc nevěřím. Je v tom jen a jen tvá osobní posedlost, strýčku Catone, nic víc.“

V Catonově mysli se rodilo nepěkné podezření; upřel na synovce nevraživý pohled. „*Gerrae*! Že ono to nemá vůbec nic společného s tvými klienty ani s nedobytnými dluhy, Brute? Že ty prostě uhýbáš před vojenskou povinností, tak jak to děláš už celý svůj život?“

„To není pravda!“ vydechl zbledlý Brutus.

„Teď je řada na mně nevěřit ti. Jaktěživ ses nevyskytl nablízku tam, kde hrozila nějaká válka.“

„Jak můžeš něco takového vůbec vyslovit, strýčku? Ještě než dorazím na Východ, zaútočí tam už s největší pravděpodobností Parthové!“

„Parthové vtrhnou leda do Sýrie, ne do Kilikie. Tak jak to provedli už loni v létě, přes všechno to, co napovídal Cicero v těch svých horách dopisů! Jestli nepřijdeme o

Sýrii, o čemž velice pochybuji, budeš si v Tarsu sedět ve stejném bezpečí jako v Římě. Pokud ovšem nebude Řím ohrožen Caesarem.“

„A to je další takový nesmysl, strýče. Velice mi tím připomínáš Scaptiovu manželku, která ty své dětičky tak dlouho obskakovala a opečovávala, až z nich vychovala dokonalé hypochondry. Skvrnka na kůži – a hned to byla rakovina, bolení hlavy – a v lebce se dálo něco hrůzostrašného, troška ujímání – a už tu byla otrava jídlem anebo letní horečka. Až konečně toho pokoušení osudu bylo dost a jedno z jejích dětiček umřelo. Ale ne od nemoci, strýčku, nýbrž z jejího zanedbání. Koukala na trhu po stáncích, místo aby se starala o dítě, a ono vběhlo rovnou pod kola vozu.“

„Haha!“ pošklebovalse do krajnosti rozezlený Cato. „To je pozoruhodné podobenství, ty můj synovečku. Ale netýká se náhodou místo Scaptiovy manželky spíš tvé milé matičky, která takového hypochondra bezesporu vychovala z tebe?“

V truchlivých hnědých očkách to nebezpečně blýsklo; Brutus se otočil na podpatku a odešel. Ne však domů. Byl právě den, kdy si navykl docházet za Porcií.

Když uslyšela o jeho střetnutí s Catonem, zalomila rukama a hluboce si povzdychla.

„Och Brute, *tata* dokáže být strašně popudlivý, viď? Nesmíš to brát ve zlém! On tě určitě nechtěl ranit. Je to tím, že je takový… takový bojovný! Jak se do něčeho zakousne, nedokáže to pustit. Caesar je pro něho učiněná mánie.“

„Dokázal bych se u tvého otce smířit s jeho mániemi, Porcie, ale ne s tím jeho strašným dogmatizmem!“ prohlásil Brutus, stále ještě rozčilený. „Bohové vědí, že k Caesarovi necítím žádnou lásku anebo ohledy, ale všechno, co on teď dělá, jsou prostě pokusy přežít. Doufám, že se mu to nepovede. Ale čím se liší od půltuctu ostatních, které bych tu mohl vyjmenovat? A žádný z nich se nevydal na pochod proti Římu. Podívej se jen na Lucia Pisona, kterého senát zbavil velení v Makedonii.“

Porcia na něho udiveně pohlédla. „To se přece nedá vůbec srovnávat, Brute! Och, jak jen ty dokážeš být v politice takhle zaslepený! Jak to, že nevnímáš politiku stejně pronikavým pohledem jako obchodní záležitosti?“

Vzteky celý bez sebe se zvedl. „Jestli do mě hodláš rýt i ty, Porcie, jdu domů!“ odsekl.

„Och! Och!“ Kajícně ho chytla za ruku a přitiskla si ji k tváři, velké šedé oči se jí zaleskly slzami. „Odpusť mi to! Nechoď ještě! Nechoď, prosím tě!“

Obměkčen ruku odtáhl a posadil se opět. „Nu dobrá. Jenomže tady nejlíp vidíš, jak zaslepená jsi ty sama, Porcie. Ty jaktěživa nechceš slyšet ani slůvko o tom, že Cato není v právu, když já bezpečně vím, že on velice často pravdu skutečně nemá. Jako třeba ta jeho současná kampaň proti Caesarovi na Foru! Čeho si myslí, že tím dosáhne? Docílí jediného, postraší lidi, kteří vnímají to jeho vášnivé zaujetí a nedokáží si představit, že by se mohl mýlit. Jenomže všechno ostatní, co se o Caesarovi z jiných stran dozvídají, mluví pro to, že Caesar se chová absolutně normálním způsobem. Podívej se jen na tu paniku kolem přechodu jeho tří legií přes Alpy. On přece dostal přímo za úkol je sem přivést! A dvě z nich rovnou poslal do Capuy. Zatímco tvůj otec vykládá kdekomu, kdo je ochoten mu naslouchat, že Caesar raději zahyne, než by se těch dvou legií vzdal. Neměl v tom pravdu, Porcie! Naprosto se mýlil! Caesar udělal přesně to, co mu senát uložil.“

„Ano, souhlasím s tebou, že *tata* věci občas přežene,“ řekla a polkla. „Ale nehádej se s ním, prosím, Brute.“ Na ruku jí skanula slzička. „Jak já bych si přála, abys mi nikam neodjížděl.“

„Neodjíždím zítra,“ řekl tiše. „A než já se na tu cestu vydám, budeš mít doma už Bibula.“

„Ano, jistě," řekla bezbarvě, pak se rozzářila a pleskla se dlaněmi do kolen. „Podívej se na tohle, Brute. Zabrala jsem se trochu do Fabia Pictora a mám dojem, že jsem v něm našla jeden dosti velký rozpor. Je to v pasáži, kde pojednává o secesi lidu na Aventin."

Ach, takhle je to mnohem lepší! Brutus se šťastně shrbil nad textem, očima však visel spíše na Porciině rozjasněné tváři než na análech Fabia Pictora.

* * *

Poplašné zvěsti se však nepřestávaly šířit a množit. Jaro toho roku, jež kalendářně začínalo až v měsících podle jmen letních, bylo sice až blaženě vlídné a příjemné, napršelo právě dost, a ne příliš, sluníčko svítilo, jak mělo, a představa, že by někde tam nahoře v Italské Galii seděl Caesar jako pavouk nachystaný vrhnout se na Řím, se zdála až neskutečná. Obyčejní lidé v Římě si ostatně takovéhle starosti ani nedělali; Caesara všichni zbožňovali, měli pocit, že senát s ním nakládá prašpatně, a své úvahy zpravidla končili spokojeným povzdechem, že to nakonec všechno jistě dobře dopadne, tak jak to vždycky chodívá. Avšak vlivní jezdci z nejpřednějších osmnácti centurií nesli onu nejistotu dost těžce. Jejich jediným zájmem byly peníze, a při pouhé zmínce o občanské válce se jim ježily vlasy a rozbušila srdce.

Skupina bankéřů, kteří Caesara vesměs horlivě podporovali – Balbus, Oppius a Rabirius Postumus – pracovala neúnavně v jeho prospěch, vysvětlovali, chlácholili ustrašence, snažili se přesvědčit plutokraty, jako byl Titus Pomponius Atticus, že by směřování k občanské válce absolutně neposloužilo Caesarovým zájmům. Že se Cato a Marcellové chovají naprosto neodpovědně a iracionálně, když Caesarovi připisují záměry, proti jejichž existenci hovoří všechny známé skutečnosti. Že Cato a Marcellové působí Římu a jeho obchodnímu impériu mnohem víc škod, než by napáchala jakákoli akce, kterou by k ochraně své další dráhy a své *dignitas* mohl podniknout Caesar. Je to přece muž uvažující v ústavních pojmech, choval se tak odevždy; proč by se měl teď najednou ústavnosti zříci? Cato a Marcellové tvrdí, že by tak byl schopen učinit – jenomže pro tato svá osočení nemohou uvést sebemenší hmatatelný důkaz. Nejde tu spíše o to, že Cato a Marcellové využívají Caesara jako páky k ustavení *Pompeiovy* diktatury? Není to spíše Pompeius, jehož veškeré počiny po celou jeho životní dráhu zavánějí neústavností? Není to Pompeius, kdo baží po diktátorské moci, viz jeho chování po Clodiově smrti? Není to vlastně Pompeius, kdo *optimátům* v podstatě umožňuje špinit Caesarovu pověst a jeho *dignitas?* Nevězí za celou touhle záležitostí skutečně jen a jen Pompeius? Čí motivy jsou pochybnější – Caesarovy, anebo Pompeiovy? Čí chování v minulosti napovídá touhu po uchopení moci – Caesarovo, anebo Pompeiovo? Kdo představuje pro republiku skutečné nebezpečí – Caesar, nebo Pompeius? Odpověď na všechny tyto otázky, říkala tahle neúnavná a dělná skupinka Caesarových pomocníků, zní stejně: Pompeius.

A ten ve své vile na pobřeží poblíž kampánské Neapole, kam se odebral na dovolenou, ochořel. A to velice těžce, jak tvrdila fáma. Nemálo senátorů a jezdců z *osmnáctky* podniklo okamžitě pouť k Pompeiově vile, kde je ovšem s vážnou tváří přijala jen Cornelia Metella, která jim pouze podala stručnou zprávu o manželově vážném zdravotním stavu doprovázenou rezolutním odmítnutím přístupu k jeho lůžku, ať si byl návštěvník sebevznešenější.

„Je mi velice líto, Tite Pomponie," říkala Attikovi, jednomu z prvních, kdo k vile dorazili, „ale lékaři mu jakékoli návštěvy zakázali. Manžel bojuje o život, a to si vyžaduje všechny jeho síly."

„Och!" vydechl Atticus značně sklíčen, „ale my se přece bez našeho dobrého Gnaea Pompeia nedokážeme obejít, Cornelie!"

Což ovšem nebylo přesně to, co měl vlastně na mysli. Šlo mu spíše o to, zjistit, zda to opravdu není Pompeius, kdo vězí za veřejnou a senátní kampaní za obžalobu Caesara; Atticus, muž nesmírně bohatý a vlivný, si potřeboval s Pompeiem osobně promluvit a vysvětlit mu, jaký dopad má všechno to politické osočování na finance. S Pompeiem byla potíž: byl nesmírně bohatý, a přitom naprosto neznalý obchodního světa. O peníze se Pompeiovi starali jiní, všechny je měl uloženy v bankách anebo vloženy do senátorsky přípustných pozemkových investic. Pokud by na jeho místě býval Brutus, byl by už dávno všem těm křiklounům z řad *optimátů* pořádně šlápl na krk, neboť jediným výsledkem jejich vyvádění bylo, že se jim podařilo postrašit velké peníze. A vylekané finance představovaly i pro Attika cosi jako noční můru. Poplašené peněžní fondy se rázem poschovávaly do bludišť nejrůznějších úkrytů, jako krtci se zahrabaly do nejhlubších temnot, bály se ven, neměly se k práci. Někdo tedy musel *optimátům* konečně povědět, že si zahrávají se samou krví římského života – s penězi.

Takto však Atticus odešel s nepořízenou, tak jako všichni ostatní, kdo se vypravili do Neapole.

A Pompeius vytrvale zůstával zalezlý v oněch koutech své vily, které byly nepřístupné očím i uším návštěvníků. Začínalo se mu totiž zdát, že čím výše stoupá v římském světě, tím víc se tenčí řady jeho důvěrných přátel. V tento čas už pro něho například jedinou potěchu představoval jeho tchán, Metellus Scipio. A tak i tuto současnou léčku, že totiž bude předstírat smrtelnou chorobu, nastražil v dohodě s ním.

„Potřebuji zjistit, jak si stojím, pokud jde o názory lidí a o oblibu u nich," prohlásil Metellovi Scipionovi. „Jsem tu vůbec zapotřebí? Stojí o mne? Milují mne? Jsem stále ještě *Prvním mužem Říma?* Tímhle způsobem si to ujasním nejspolehlivěji, Scipione. Cornelii jsem požádal, aby mi zapsala jméno každého, kdo se přijde poptat po mém zdraví, a aby také zaznamenala všechno, co přitom řekne. Dozvím se tak všechno, co potřebuji vědět."

K duševní výbavě Metella Scipiona naneštěstí nenáležel bystrý úsudek ani schopnost rafinovanějších úvah. A tak ho vůbec nenapadlo, aby Pompeiovi namítl, že ať se dostaví kdokoli, každý pochopitelně povede dojemné řeči o své nehynoucí náklonnosti k němu, že však to, co říkají, nemusí nutně odpovídat tomu, co ve skutečnosti cítí. A nedošlo mu ani, že přinejmenším polovinu návštěvníků sem přivede naděje, že Pompeius snad už konečně umře.

A tak se tihle dva s netajeným veselím probírali soupisy pořízenými Cornelií Metellou, hráli spolu kostky a dámu anebo se každý sám věnovali těm kratochvílím, které nebyly předmětem jejich společného zájmu. Pompeius si znovu a znovu četl Caesarovy *Zápisky*, a to s pramalým potěšením. Ten pacholek je víc než jen vojenský génius, on je také nadán takovým stupněm sebedůvěry, na jaký se Pompeius nikdy nevzmohl. Caesar si po neúspěchu nedrásá tváře a prsa, neuzavře se v zoufalství do velitelského stanu. S rozmyslem vede boj dál. A čím to, že právě on má tak skvělé legáty? Pokud by byli Afranius a Petreius v Hispánii jen zpoloviny tak schopní jako Trebonius nebo Fabius nebo Decimus Brutus, spal by Pompeius o mnoho klidněji.

Metellus Scipio zase pro změnu trávil chvíle svého soukromí tím, že sepisoval všelijaké rozkošné hříčky pro nahé herce a herečky a sám je také režíroval.

Smrtelnou chorobou se nechal Pompeius sužovat po celý jeden měsíc, pote, uprostřed měsíce *sextilis*, vklouzl do nosítek a vydal se do své vily na Martově poli. Jelikož Pompeius nijak nestál o to, aby na zkratce přes pobřežní bažiny chytil třetidenní nebo čtvrtodenní zimnici a nakonec tak skutečně onemocněl, vydal se vnitrozemskou, mnohem zdravější cestou po Via Latina. Zpráva o jeho vážném onemocnění se mezitím rozletěla široko daleko a kraj, kterým putoval, byl celý osídlen jeho klienty. Houfně se teď sbíhali s náručemi květin, aby ho pozdravili, a provolávali mu slávu, kdykoli povystrčil hlavu z rozhrnutých záclonek, unaveně se usmál a zesláble jim pokynul rukou. Jelikož nebyl na pomalá nosítka zvyklý, rozhodl se pokračovat v cestě i potmě, v domnění, že se trochu prospí a že mu ty předlouhé hodiny putování lépe utečou. K své obrovské radosti však zjistil, že mu lidé přibíhají zamávat a zajásat vstříc i za noci a že s sebou přinášejí pochodně, aby mu posvítili na jeho triumfální cestu.

„Je to tak!“ sděloval jásavě Metellovi Scipionovi, jenž s ním sdílel prostorná nosítka (Cornelia Metella, aby nemusela odrážet Pompeiovy milostné návrhy, cestovala raději o samotě). „Oni mě skutečně milují, Scipione. *Milují mne*! Och, je to pravda, co já odjakživa tvrdím!“

„A to je co?“ zívl Metellus Scipio.

„Že k tomu, abych já v Itálii sehnal vojáky, stačí, abych jen zadupal.“

„Uch,“ pravil Metellus Scipio a usnul.

Ale Pompeius nespal. Roztáhl záclonky ještě víc, tak aby na něho bylo vidět, opřel se o velkou hromadu podušek a míli za mílí se dál znaveně usmíval a chabě kynul rukou. Je to pravda, je to naprosto nevyvratitelná pravda. Lid Itálie ho miluje. K čemu se bát nějakého Caesara? Caesar nemá sebemenší vyhlídky, i kdyby nakrásně ztratil hlavu natolik, že by se na onen pochod proti Římu vydal. Ale on to neudělá. V samé hlubině srdce Pompeius dobře věděl, že takového něco není Caesarovi vlastní. On zvolí boj v senátě a na Foru. A později, až nadejde čas, i před soudem. Neboť vyřídit už konečně tohoto muže je naprosto nezbytné. V tom směru se Pompeius naprosto nelišil v názoru s *optimáty*, dobře věděl, že Caesarova vojenská dráha ještě zdaleka nedosáhla vrcholu a že pokud mu v jejím dalším pokračování nezabrání, předstihl by Pompeia takovou měrou, až by se posléze stal Caesarem Velikým. Přívlastek *Magnus* by v jeho případě naprosto nebyl výsledkem pouhé samolibé svévole.

Jak jen se toho všeho Pompeius dopátral? Napsal mu totiž Titus Labienus, jenž pokorně doufal, že mu jeho patron, Gnaeus Pompeius Magnus, už dávno odpustil jeho někdejší hanebný prohřešek s Mucií Tertií. Vysvětloval v dopise, že na něho, na Labiena, Caesar náhle zanevřel – ze žárlivosti, samozřejmě. Caesar že prostě nesnáší muže, jenž dokáže s vojskem operovat tak samostatně a s takovým úspěchem jako Titus Labienus. Takže nedojde ani k přislíbenému společnému konsulátu. Neboť Caesar za přechodu Alp do Italské Galie Labienovi sdělil, že jakmile bude jeho velení v Galiích u konce, pustí Labiena jako řeřavý uhlík. Ovšem nějaký pochod na Řím, psal dále Labienus, nikdy nebyl součástí Caesarovy strategie. Kdo by tohle měl vědět líp než Labienus? Slovem ani pohledem se Caesar nikdy nezmínil, že by snad měl v úmyslu svrhnout republiku. A o ničem takovém se nezmínili ani jeho ostatní legáti, od Trebonia až po Hirtia. Ne, všechno, co Caesar chce, je získat svůj druhý konsulát a poté se na Východě pustit do velké války proti Parthům. Pomstít svého drahého zesnulého přítele Marka Licinia Crassa.

S obsahem tohoto dopisu se Pompeius seznámil až v samém závěru své dobrovolné izolace ode všech s výjimkou Metella Scipiona. Ani svému tchánovi však o něm nic neřekl.

Verpa! Cunnus! Mentula! říkal si v duchu Pompeius se zlým úšklebkem. Jak jen se Titus Labienus opováží předpokládat, že už se stal natolik velikým, aby mu bylo odpuštěno? Nic mu nebylo odpuštěno. Nikdy se mu nic nepromine, tomu zloději manželek! Na druhé straně by se mu ovšem Labienus přece jen mohl stát užitečným. Afranius a Petreius stárnou a ztrácejí na zdatnosti. Proč je nenahradit Titem Labienem? Důležité je, že podobně jako oni ani Labienus nikdy nebude mít na to, aby se Pompeiovi Velikému stal soupeřem. Nikdy nedoroste k tomu, aby se nazýval Labienem Velikým.

Tažení na Východ proti Parthům… Tam tedy zaměřil Caesar svou ctižádost! Chytré, náramně chytré. Caesar nikterak nebaží po bolení hlavy, jaké s sebou nese vládnutí Římu, takového něco on nemá zapotřebí. Chce vejít do dějin jako největší římský vojevůdce všech dob. Takže po dobytí Vlasaté Galie – zbrusu nového území – by rád potřel ještě i Parthy a rozhojnil tak říši římských provincií o další miliony a miliony jiter půdy. Kterak by se s tím mohl měřit on, Pompeius? Vše, co on dokázal, bylo, že jen znovu přepochodoval územím, které už Řím tak jako tak vlastnil anebo ho ovládal, a že bojoval s tradičními protivníky, jako byli Mithridatés nebo Tigranés. Caesar je naproti tomu průkopník. Vydal se tam, kde před ním ještě žádný Říman nestanul. A pokud by oněm svým jedenácti – ne, teď už jen devíti – fanaticky mu oddaným legiím velel Caesar, nedošlo by k žádné porážce jako u Karrh. Parthy by Caesar srazil na kolena. Došel by až do Seriky, o Indii ani nemluvě! Vstoupil by do takových zemí a poznal by takové národy, o jejichž existenci se nesnilo ani Alexandrovi Velikému. Krále Oróda by si Caesar přivedl jako trofej do svého triumfálního průvodu. A Řím by pak Caesara uctíval jako boha.

Och ano, s Caesarem je nutno skoncovat. Musí být zbaven armády a všech svých provincií, musí být tolikanásobně odsouzen před nejprůznějšími tribunály, že už se v Itálii nikdy neopováží ani ukázat. Labienus, který ho dobře zná a který pod ním devět let bojoval, říká, že by Caesar k takové věci, jako je pochod na Řím, nikdy nesáhl. To je odhad, který se zcela kryje i s Pompeiovým úsudkem. Takže – rozhodl se Pompeius povzbuzen davy jásajícími nad jeho uzdravením – *optimáty* reprezentované Catonem a Marcelly nebude nijak krotit. Jen ať pokračují dál. Ostatně, proč je trochu nepodpořit tím, že by mezi plutokraty a mezi senátory roztrousil nějakou tu poplašnou povídačku? Jako například: ano, Caesar už své legie vede přes Alpy do Italské Galie; jistě, Caesar přece chystá pochod na Řím! Zpanikařit zkrátka celé město, aby se stavělo proti čemukoli, oč Caesar požádá. Neboť až nadejde ona poslední chvíle, sbalí si ten povýšený patricijský aristokrat, jenž svůj původ odvozuje od samé bohyně Venuše, stany a s celým svým důstojenstvím potáhne do vyhnanství.

Nejdřív ze všeho, uvažoval Pompeius, bych měl zajít za censorem Appiem Claudiem a nadhodit před ním, že teď je vhodná chvíle vyhnat všechny Caesarovy stoupence ze senátu. Téhle příležitosti se Appius Claudius určitě chytne s náramnou chutí – a zajde ve své horlivosti nepochybně až příliš daleko tím, že se pokusí vyloučit i Curiona. Což bude Lucius Piso, druhý z censorů, pravděpodobně vetovat, ale jak už Pompeius poznal Pisona a jeho netečnost, u menších rybek si veto odpustí.

* * *

Začátkem října přišla od Labiena zpráva, že Caesar opustil Italskou Galii, aby se svým obvyklým rychlým tempem vydal až do pevnosti Nemetocenny v zemi belgických

Atrebatů, kde operoval Trebonius s Pátou, Devátou, Desátou a Jedenáctou legií. Trebonius podle Labiena poslal Caesarovi spěšnou depeši, v níž ho informoval, že se mezi Belgy chystá nové vzbouření.

Výborně, usoudil Pompeius! Teď, když je Caesar tisíc mil daleko, nastala ta pravá chvíle, abych dal prostřednictvím svých lidí zaplavit Řím nejrůznějšími pověstmi – čím divočejšími, tím líp. Přiložit pod kotel, ať pěkně bublá, ať přetéká!

A tak se k Attikovi a k ostatním významným Římanům donesla šeptem šířená zpráva, že Caesar právě přechází se čtyřmi legiemi – s Pátou, Devátou, Desátou a Jedenáctou – přes Alpy a že už o říjnových idách s nimi bude utábořen v Placentii. Tam že má v úmyslu je držet v pohotovosti jako pohrůžku senátu, aby hleděl nechat jeho provincie na pokoji, až se věc o listopadových idách dostane opět na pořad.

Neboť, jak psal Atticus v pilném dopise Ciceronovi, jenž za svého návratu z Kilikie dospěl už do Efesu, celému Římu je teď už jasné, že vzdát se své armády Caesar absolutně odmítne.

Cicerona se zmocnila panika, prchl přes Egejské moře do Athén, kam dorazil právě o osudových říjnových idách. A v odpovědi Attikovi prohlásil, že raději podstoupí porážku s Pompeiem, než aby se podílel na vítězství spolu s Caesarem.

Atticus se pousmál a zavrtěl nad Ciceronovým listem udiveně hlavou. To snad není pravda! Chápe Cicero situaci doopravdy *takhle?* Myslí si skutečně, že pokud by vypukla občanská válka, neměli by Pompeius a ostatní loajální Římané vůči Caesarovi v poli pražádné vyhlídky? Nepochybně je to názor – tím si byl Atticus zcela jist – který Cicero převzal od svého bratra Quinta Cicerona, jenž službou pod Caesarem ve Vlasaté Galii strávil klíčová léta svého života. Nu, pokud takhle smýšlí Quintus Cicero, nebylo by snad moudřejší neříkat a nedělat teď nic, z čeho by mohl Caesar usuzovat, že Atticus náleží k jeho nepřátelům?

A tak strávil Atticus nejbližší dny reorganizací svých financí a instruováním štábu svých spolupracovníků; pak se znovu vydal do Kampánie za Pompeiem, aby ho navštívil v jeho sídle u Neapole, kam už se Pompeius opět vrátil. Řím dosud bzučel jako úl podrážděn zvěstmi o oněch čtyřech veteránských legiích, které se měly usadit v Placentii – zatímco kdekomu, kdo měl v Placentii někoho blízkého nebo známého, chodily dopisy, jejichž pisatelé se zapřísahali, že v Placentii ani nikde poblíž netáboří jedna jediná římská legie.

Avšak Pompeius se k záležitosti Caesar vyjádřil jen velice neurčitě a jakéhokoli stanoviska k ní se zdržel. Atticus tedy toto téma s povzdechem opustil a současně se v duchu zařekl, že se od této chvíle bude řídit zdravým rozumem a v každém případě se vyhne všemu, co by mohlo Caesara podráždit. Obrátil list a začal chválit Ciceronovo působení jako správce v Kilikii. Nijak nepřeháněl; onen tradiční zápecník a lehátkový vojevůdce si kupodivu počínal ve svém novém úřadě neobyčejně zdatně, od poctivé, spravedlivé a racionální reformy kilických financí až po výnosnou drobnou válku, kterou vedl. Pompeius se vším, co slyšel, souhlasil, na vypaseném obličeji nemastný neslaný výraz – jakpak by ses asi zatvářil, kdybych ti o Ciceronovi prozradil, že považuje za lepší podstoupit spolu s tebou porážku v bitvě než se podílet na Caesarově vítězství – říkal si Atticus v duchu zlomyslně. Nahlas se ale namísto toho rozhovořil o tom, že za svá vítězství v Kappadokii a na Amanu má Cicero nesporný nárok na triumf; Pompeius vřele potvrdil, že si Cicero triumf zasluhuje a že on pro něj bude v senátu hlasovat.

Bylo příznačné, že kritického zasedání senátu o listopadových idách se Pompeius nezúčastnil; neočekával, že by senát dokázal prosadit svou, a nechtěl se vystavit

osobnímu pokoření, až bude Curio dál tlouci na týž bubínek – čehokoli se má vzdát Caesar, toho ať se ve stejné chvíli vzdá i Pompeius! Předvídal správně. Senát nedospěl nikam, věci dál trčely ve slepé uličce, dál na senátory hafal Curio a nově do toho býčím hlasem ryčel Marcus Antonius.

Prostí občané se zatím dál zabývali svými každodenními záležitostmi, aniž těmto spotům věnovali přílišnou pozornost; dlouhá zkušenost je poučila, že pokud podobné bratrovražedné boje propuknou, trápí a kosí především ty nahoře. Valná většina ostatně soudila, že Caesar by byl pro Řím přece jen lepší než všichni ti *boni*.

Zato mezi jezdci, zejména pokud byli vyššího postavení a mohli se počítat k *osmnáctce*, vládly odlišné – a značně smíšené – pocity. V případě občanské války by právě jim hrozily největší škody. Jejich podnikání by se zhroutilo, dluhy by byly nedobytné, vyschly by zdroje půjček, zámořské investice by se jim vymkly z rukou. Nejhorší na všem byla nejistota: kdo vlastně mluví pravdu? Jsou v Italské Galii skutečně ony čtyři legie? A pokud jsou, proč o nich nikdo neví? A pokud tam ty čtyři legie nejsou, proč to nikdo neřekne veřejně a nahlas? Mají Cato a Marcellové a všichni jim podobní ještě vůbec zájem o cokoli jiného, než jak uštědřit Caesarovi lekci? A jak by měla ta lekce asi vypadat? Co jiného vlastně Caesar dělá než všichni ostatní? Co by se stalo s Římem, kdyby se Caesarovi povolilo ucházet se o konsulát *in absentia* a kdyby tak mohl předejít všem těm obviněním z velezrady, která jsou *boni* tak zatvrzele odhodláni proti němu vznést? Odpověď na všechny tyto otázky byla zřejmá každému, jen *optimátům* ne. Nestalo by se vůbec nic! Řím by šel dál svou cestou. Zatímco občanská válka by znamenala naprostou katastrofu. Přitom jako by se celá tahle občanská válka měla rozpoutat kvůli pouhopouhým principům. A upřímně řečeno: existuje vůbec pro obchodníka něco cizejšího a méně důležitého, než jsou nějaké *principy?* Začínat kvůli nim válku? Hotové bláznovství!

A tak začali jezdci na povolnější senátory tlačit, aby byli na Caesara trochu hodnější.

Naneštěstí nebyli ti nejtvrdošíjnější *optimáti* ochotni přemlouvání plutokratů vůbec naslouchat – i když to neplatilo o ostatku senátu. Nic z jejich vysvětlování nebyli *boni* ochotni považovat za důvody, které by vyvážily otřesnou ztrátu prestiže a vlivu, jakou by podle názoru *optimátů* v očích všech utrpěli Cato a Marcellové, pokud by ve svém úsilí, aby se s ním jednalo stejně jako s Pompeiem, měl Caesar dostat za pravdu. A co na to Pompeius, jenž stále ještě lenošil v Kampánii? Kde vlastně stojí on sám? Všechno nasvědčovalo jeho spojenectví s *optimáty*. Mnozí však věřili, že pokud by do něho mohli chvíli mluvit, podařilo by se jim ho z jejich vlivu vymanit.

Koncem listopadu se z Říma vydal na cestu do Kilikie její nový správce, Publius Sestius, spolu se svým starším legátem Brutem. V životě Brutovy sestřenice Porcie tím okamžikem zavládla zoufalá prázdnota, na rozdíl od jeho manželky Claudie, kterou Brutus tak jako tak vídal jen zřídka. Pokud jde o Servilii, ta měla mnohem blíže ke svému zeťovi Gaiovi Cassiovi než ke svému synovi; Cassius více odpovídal jejímu vkusu, její vášni pro bojovníky, pro muže činu, pro ty, kdo mají předpoklady proslavit se jako vojáci. A tak kromě toho potají pokračovala ve svém poměru s Luciem Pontiem Aquilou.

„Jsem přesvědčen, že se cestou na Východ setkám s Bibulem," říkal Brutus Porcii, když se s ní přišel rozloučit. „Je teď v Efesu a podle mého názoru tam hodlá zůstat až do doby, kdy uvidí, co se bude dít v Římě – kolem Caesara, myslím."

Třebaže Porcia věděla, že slzy nejsou ta správná věc, usedavě se rozplakala. „Och Brute, jak já to vydržím, když si s tebou nebudu moci popovídat? Nikdo jiný na mě

není tak *hodný* jako ty! Kdykoli se sejdu s tetou Servilií, jen do mě pořád rýpe, jak se strojím a jak vypadám, a kdykoli mluvím s *tatou*, je přítomen jenom tělem – v hlavě má pořád jen Caesara, Caesara, Caesara! Teta Porcia na mě taky nemá nikdy čas, má moc práce se svými dětmi a s Luciem Domitiem. Zatímco ty jsi byl vždycky takový milý, takový něžný. Och, budeš mi tu strašně chybět!“

„Ale teď se přece k tvému otci vrátila zase Marcia, Porcie. Teď se to změní. To je přece laskavá a vlídná žena.“

„Já vím, to já vím!“ vzlykala Porcia a bez obalu posmrkávala, i když v ruce držela Brutův šátek. „Jenomže ta patří ve všech směrech k *tatovi*, tak jako tomu vždycky bylo, když spolu byli oddáni poprvé. Já pro ni prostě neexistuji. Pro ni neexistuje nikdo, jen *tata!*“ naříkala. „Brute, já bych chtěla, abych pro někoho taky něco *znamenala*, aby mě někdo potřeboval! A já nikoho nemám! Nemám vůbec nikoho!“

„Je tu přece Lucius,“ řekl Brutus se zadrhnutým hrdlem. Kdo jiný než on by měl pochopit, jak jí je? On, kterého také nikdo nepotřebuje a nechce? Podivíny a škaredy si všichni oškliví, i ti, kdo by je měli milovat přes všechny jejich nedostatky, přesto že nejsou obdařeni krásou.

„Lucius dospívá, začíná se ode mě odtahovat,“ říkala a osušovala si oči. „To já chápu, Brute, a vůbec mu to nemám za zlé. Je to docela v pořádku, že se mění i jeho vztah ke mně. Celé dlouhé měsíce už stojí víc o otcovu společnost než o mou. Politika má pro něho větší váhu než nějaké dětinské hry.“

„Nu, brzy už se ti vrátí Bibulus.“

„Že se vrátí? Vrátí se opravdu, Brute? Tak proč mě pořád pronásleduje představa, že už ho nikdy neuvidím? Nemohu se toho pocitu zbavit!“

Podobné tušení se zmocňovalo i Bruta, třebaže neměl ponětí, proč vlastně. Jen mu Řím začínal připadat naprosto nesnesitelný, jako když se tu má odehrát cosi strašlivého. Každý se tu stará jen o to svoje, na Římu jako by nikomu nesešlo. A plně to platí i o Catonovi. Zničit Caesara, to je to jeho jediné.

Vzal Porcii za ruku, pozvedl ji ke rtům a políbil ji. A vydal se do Kilikie.

*** * ***

O prosincových kalendách svolal Gaius Scribonius Curio senát k zasedání; fasces příslušely Gaiovi Marcellovi Majorovi, což byla jistá nevýhoda, jak Curio věděl. Jelikož byl Pompeius doma ve své vile na Martově poli, konala se schůze senátu v jeho kurii, což Curionovi také nebylo příliš po chuti. Doufám, že Caesar v téhle bitvě opravdu *zvítězí*, říkal si v duchu, poté co bylo jednání zahájeno, protože ten alespoň bude ochoten vybudovat znovu naši vlastní Hostiliovu kurii.

„Budu stručný,“ oznámil shromážděným senátorům, „neboť mne už tenhle neplodný a hloupý zádrhel unavuje zrovna tak jako vás. Dokud setrvám v úřadě, budu i nadále uplatňovat své veto pokaždé, když se kdokoli pokusí navrhnout, aby proti Gaiovi Juliovi Caesarovi byly podniknuty nějaké kroky, jež by současně nebyly uplatněny vůči Gnaeovi Pompeiovi Magnovi. Proto dnes hodlám přednést tomuto senátu řádný návrh usnesení a budu trvat na tom, aby se o něm hlasovalo. Pokud se mi v tom Gaius Marcellus pokusí zabránit, naložím s ním tak, jak tradice opravňuje tribuna lidu, jemuž jsou kladeny překážky ve výkonu jeho úřadu – dám ho svrhnout z Tarpejské skály! A myslím to naprosto vážně! Doslova a do písmene! Udělám to, i kdybych si měl na pomoc povolat třeba polovinu všech plebejů – kteří jsou

shromážděni venku v peristylu, otcové senátoři! Varuji tě proto, druhý konsule. Budu žádat, aby se o mém návrhu hlasovalo rozestoupením senátorů.“

Marcellus Major seděl na svém slonovinovém kurulském křesle, rty sevřeny do úzké čárky, a neřekl na to ani slovo; nejenže to Curio myslel vážně – Curio byl podle zákona oprávněn to skutečně udělat. Hlasování rozestoupením bude tedy muset být provedeno.

„Můj návrh,“ prohlásil Curio, „zní: Nechť se Gaius Julius Caesar a Gnaeus Pompeius Magnus vzdají svých imperií, provincií a armád v jednom a témže okamžiku. Prosím ty, kdo jsou pro tento návrh, aby přešli na pravou stranu síně. Ti, kdo jsou proti němu, nechť přejdou na levou stranu.“

Výsledek byl drtivý. Napravo se postavilo tři sta sedmdesát senátorů. Dvaadvacet jich zůstalo na levé straně. Mezi těmito dvaadvaceti byl sám Pompeius, dále Metellus Scipio, všichni tři Marcellové, nově zvolený konsul Lentulus Crus (což bylo překvapující), Ahenobarbus, Cato, Marcus Favonius, Varro, Pontius Aquila (další překvapení – o jeho mileneckém vztahu k Servilii se nevědělo) a Gaius Cassius.

„Návrh byl přijat, druhý konsule,“ řekl Curio vítězoslavně. „Proveď ho!“

Gaius Marcellus Major povstal a pokynul svým liktorům. „Schůze se končí,“ řekl úsečně a vyšel ze síně.

Dobrá taktika, neboť vše proběhlo až příliš rychle, než aby Curio mohl povolat čekající plebeje dovnitř. Usnesení bylo přijato, provedeno však nebylo.

A provedeno být nikdy nemělo. Zatímco Curio hovořil k vzrušenému davu na Foru, Gaius Marcellus Major svolal senát k zasedání do Saturnova chrámu, v blízkosti roster, kde právě stál Curio, a také do místa, kam v hlasování čerstvě poražený Pompeius neměl přístup. Ať se od této chvíle bude dál dít cokoli, nikdo nebude moci tvrdit, že by na tom měl Pompeius podíl.

Marcellus Major držel v ruce svitek. „Mám tu zprávu od duumvirů z Placentie, otcové senátoři,“ oznamoval zvonivým hlasem, „která senátu a lidu římskému sděluje, že do Placentie právě dorazil Gaius Julius Caesar a s ním i čtyři jeho legie. Je třeba ho zastavit! Hodlá se dát na pochod proti Římu, duumvirové ho na vlastní uši slyšeli toto prohlásit! Armády se vzdát nemíní a chce jí užít k dobytí Říma! Už v tuto chvíli chystá své čtyři veteránské legie ke vpádu do Itálie!“

V senátu se rozpoutala bouře: padaly židličky, jak muži vyskakovali, někteří senátoři ze zadních lavic prchli z chrámu, jiní jako Marcus Antonius se rozkřičeli, že je to všechno lež, dva velice staří senátoři omdleli a Cato začal pokřikovat, že Caesara je třeba zastavit, zastavit, zastavit!

Do tohoto zmatku vpadl Curio, hruď se mu ještě dmula námahou, jak vyběhl z dolního Fora po tolika schodech nahoru.

„To je lež!“ zakřičel. „Senátoři, senátoři, vyčkejte, uvažujte přece! Caesar je v Zaalpské Galii, v žádné Placentii, a v Placentii také není ani jedna jediná legie! Dokonce ani Třináctá není v Italské Galii – ta je v Illyriku, u Tergeste!“ Zuřivě se obrátil na Marcela Majora. „Jsi lhář, Gaie Marcelli, drzý a nestydatý lhář, ty špíno z římské žumpy, ty sračko z římské stoky! Ty lháři, lháři, lháři!“

„Schůze se rozpouští!“ zaječel Marcellus, odstrčil Curiona takovou silou, že se Curio až zapotácel, a odešel ze Saturnova chrámu pryč.

„Jsou to samé lži!“ nepřestával Curio volat na ty senátory, kteří ještě zůstali. „Druhý konsul lhal, aby zachránil Pompeiovu kůži! Pompeius zkrátka nechce přijít o své provincie ani o svou armádu! To všechno Pompeius, Pompeius, Pompeius! Promněte si konečně oči! Myslete trochu! Marcellus lhal! Lhal, aby uchránil Pompeia!

Caesar není v žádné Placentii! Žádné čtyři legie v Placentii nejsou! To jsou lži, samé lži, nic než pusté lži!“

Nikdo ho však neposlouchal. Samým strachem a zděšením se římský senát rozprchl.

„Och Antonie!“ vzlykl Curio, když v Saturnově chrámu zůstali už jen sami dva. „Nepomyslel jsem si, že Marcellus zajde takhle daleko – že se uteče ke lži! Poskvrnil tu jejich věc nenapravitelným způsobem! Ať se teď stane s Římem cokoli, bude to všechno založeno na lži!“

„Nu Curione, kde hledat viníka, asi víš, ne?“ zavrčel Antonius. „Je to ten sráč Pompeius, od samého začátku za tím vším vězí ten sráč Pompeius! Marcellus je lhář, ale ten, kdo ho před sebe nastrkuje, je Pompeius. Veřejně to samozřejmě nepřizná, ale on se toho svého postavení *Prvního muže Říma* zkrátka nikdy nebude ochoten vzdát.“

„Och, kde jenom je teď Caesar?“ bědoval Curio. „Chraňte bozi, aby byl ještě v Nemetocenně!“

„Kdybys byl ráno tak nepospíchal z domova, abys už už krákal dole na Foru, byl by tě tam ještě zastihl dopis od něho,“ říkal Antonius. „Poslal po jednom nám oběma. A není samozřejmě v Nemetocenně. Zdržel se tam jen natolik, aby přesunul Trebonia a jeho čtyři legie na Mosu mezi Trevery a Remy, pak se okamžitě vydal za Fabiem. A ten už je teď s dalšími čtyřmi legiemi v Bibracte. Caesar je v Ravenně.“

Curio na něho zůstal koukat s otevřenými ústy. „V *Ravenně*? Ale tam přece ještě vůbec nemůže být!“

„Co by nemohl!“ osopil se na něho Antonius. „On přece cestuje s větrem o závod – a nečekal na žádné legie. Ty jsou ostatně pořád ještě tam, kde je jejich místo, za Alpami. Ale on sám je v Ravenně.“

„Co budeme dělat? Co mu řekneme?“

„Pravdu,“ odpověděl Antonius klidně. „My jsme jen a jen pěšáci, Curione, na to nesmíš nikdy zapomenout. Velení a rozhodování je na něm.“

*** * ***

Také Gaius Claudius Marcellus Major učinil jedno rozhodnutí. Jakmile rozpustil senát, vydal se k Pompeiově vile na Martově poli, doprovázen Catonem, Ahenobarbem, Metellem Scipionem a oběma nově zvolenými konsuly – svým bratrancem Gaiem Marcellem Minorem a Lentulem Crurem. Asi v polovině cesty je dohonil sluha, kterého Marcellus Major mezitím poslal domů, aby mu přinesl jeho meč. Jako většina sečných zbraní šlechticů to byl dvě stopy dlouhý římský *gladius,* oboustranně obtažený v jedovatě ostrý břit; od mečů, jaké nosili řadoví vojáci, se lišil skvostně tepanou stříbrnou pochvou a slonovinovým jílcem vyřezávaným do podoby římského orla.

Pompeius jim osobně přišel otevřít a uvedl je do své pracovny, kde sloužící nalil všem příchozím víno a vodu – kromě Catona, jenž vodu s opovržením odmítl. Netrpělivý Pompeius nedůtklivě vyčkával, až muž všechny obslouží a odejde; po pravdě řečeno by jim byl žádné občerstvení raději ani nenabídl, kdyby na skupince návštěvníků nebylo tolik patrné, že se naléhavě potřebují něčeho napít.

„Nu?“ uhodil na ně pak. „Co se přihodilo?“

Jako odpověď podal Marcellus Major Pompeiovi mlčky meč zasunutý v pochvě. Překvapený Pompeius si od něho v bezděčné reakci zbraň vzal a zahleděl se na ni, jako by takovou věc viděl poprvé v životě.

Olízl si rty. „Co to má znamenat?“ otázal se nejistě.

„Gnaee Pompeie Magne," pravil Marcellus Major slavnostním hlasem, „pověřuji tě tímto jménem senátu a lidu římského, aby ses ujal obrany státu proti Gaiovi Juliovi Caesarovi. Jménem senátu a lidu římského tě zmocňuji, abys převzal dvě legie, Šestou a Patnáctou, které Caesar poslal do Capuy, a zplnomocňuji tě, abys začal s náborem do dalších legií, dokud nebudeš moci povolat z Hispánie své vlastní. Chystá se občanská válka."

Zářivě modré oči se rozšířily. Pompeius se znovu zahleděl na meč ve svých rukou, znovu si zvlhčil rty jazykem. „Chystá se občanská válka," opakoval pozvolna. „Nedomníval jsem se, že to dojde tak daleko. Já – skutečně – jsem se…" Celý se napjal. „Kde je teď Caesar? Kolik legií má v Italské Galii? Jak daleko až dopochodoval?"

„Má tam jednu legii a na pochod se ještě nedal," řekl Cato.

„Ještě se nedal na pochod? Jednu legii… a kterou?"

„Třináctou. Je v Tergeste," odpověděl Cato.

„Pak – pak ale – co se vlastně stalo? Proč jste tady? S jednou legií se Caesar na pochod nevydá!"

„To se domníváme i my," řekl Cato. „A proto také jsme přišli. Abychom ho odvrátili od spáchání krajní velezrady, od pochodu na Řím. Náš druhý konsul bude Caesara informovat, že už jsme podnikli potřebné kroky, a s celou tou záležitostí tak skoncujeme. Rozhodli jsme se zkrátka jednat jako první."

„Ach tak, už chápu," řekl Pompeius a vracel meč Marcellovi Majorovi. „Děkuji ti, oceňuji smysl toho gesta, ale mám svůj vlastní meč a ten jsem na obranu své vlasti připraven kdykoli tasit. Rád převezmu velení nad těmi dvěma legiemi v Capui. Je ale opravdu nezbytné začít s náborem do dalších?"

„Určitě ano," řekl pevně Marcellus Major. „Caesar musí vidět, že to myslíme smrtelně vážně."

Pompeius polkl. „A senát?"

„Senát," prohlásil Ahenobarbus, „udělá, co se mu řekne."

„Ale s touhle vaší návštěvou vyslovil pochopitelně souhlas, že?"

Marcellus Major znovu zalhal. „Pochopitelně," řekl.

Byl druhý den měsíce prosince.

* * *

Třetího prosincového dne se Curio dozvěděl, co se v Pompeiově vile odehrálo, a vrátil se do senátu rozlícen spravedlivým hněvem. Za plné podpory Marka Antonia obvinil Marcella Majora z velezrady a obrátil se na otce senátory se žádostí, aby ho podpořili – aby potvrdili, že se Caesar nedopustil ničeho nezákonného – aby vzali na vědomí, že v Italské Galii nejsou žádné legie kromě Třinácté – a aby uznali, že celá krize byla zlovolně vyvolána všehovšudy sedmi *optimáty* a Pompeiem.

Mnoho senátorů však absentovalo, a nadto ti, kdo se dostavili, se zdáli být tak ohromeni a zmateni, že nebyli schopni jakkoli zareagovat, natož aby se shodli na nějaké účinné akci. Curio s Antoniem nedosáhli ničeho. Marcellus Major pokračoval v obstrukci jakéhokoli jednání kromě Pompeiova zplnomocnění k obraně státu, které se vůbec neobtěžoval jakkoli legitimizovat.

Šestého prosincového dne, zatímco Curio dál sváděl boje v senátě, dorazil do Říma Aulus Hirtius, jehož Caesar pověřil zjistit, co se ještě dá napravit. Když mu však Curio

a Antonius pověděli o meči, který byl Pompeiovi formálně předán, vzdal se Hirtius vší naděje. Na následující ráno mu sice Balbus dohodl setkání s Pompeiem, avšak na ně se už Hirtius nevydal. Jaký by to mělo smysl, otázal se v duchu, když Pompeius už ten meč přijal? Lepší bude vrátit se spěšně do Ravenny a podat Caesarovi osobně zprávu o těchto událostech; až dosud byl Caesar odkázán pouze na dopisy.

Posledním dnem Curionova pamětihodného tribunátu byl devátý prosinec. Vyčerpán se znovu chopil slova v senátě, avšak bez úspěchu, a ještě večer se vydal do Ravenny za Caesarem. Vedení kolegia tribunů lidu se chopil Marcus Antonius, na něhož všichni přezíravě pohlíželi jako na chabou náhradu za Curiona.

* * *

Když Cicero koncem listopadu dorazil do Brundisia, shledal, že ho tam už očekává Terentia; příliš ho to neudivilo, měla věru co napravovat. Neboť Tullia se s její vydatnou pomocí provdala za Dolabellu. Byl to sňatek, proti němuž se Cicero tvrdě stavěl, jeho přání totiž bylo, aby si jeho dcera vzala Tiberia Claudia Nerona, velice domýšlivého mladého patricijského senátora s minimem inteligence a bez kousku osobního kouzla.

Rozladění velkého advokáta ještě stouplo, když jeho oblíbený sekretář Tiro v Patrách onemocněl a bylo třeba ho tam zanechat. A do třetice se pak doslechl, že Cato navrhl schválit triumf Bibulovi, zato však zvedl hlas proti přiznání triumfu Ciceronovi.

„Jak se toho mohl Cato opovážit!“ rozlítil se Cicero před manželkou. „Vždyť Bibulus vůbec nevytáhl paty z toho svého domu, zatímco já jsem musel svádět bitvu za bitvou!“

„Jistě, můj milý,“ řekla na to Terentia, s myšlenkami upřenými na svůj vlastní cíl. „Dovolíš ale, abych ti přivedla Dolabellu? Až ho uvidíš, pochopíš snad, proč jsem proti tomu sňatku nebyla.“ Její ošklivá tvář se celá rozzářila. „On je prostě milý, Marku, doopravdy milý! Vtipný, inteligentní – a je tak naprosto oddán Tullii.“

„Ovšem já jsem to zakázal!“ rozkřikl se Cicero. „Zakázal jsem to, Terentie! Neměla jsi naprosto právo něco takového dopustit!“

„Tak poslyš, manželi,“ sykla ona obávaná žena, a div že přitom Ciceronovi nezabodla svůj zobákovitý nos až do tváře, „Tullii je sedmadvacet let! Ona k sňatku už žádný tvůj souhlas vůbec nepotřebuje!“

„Jenomže já budu ten, kdo jí bude muset opatřit věno, takže bych měl být i tím, kdo jí vybere manžela!“ vřískal Cicero, jemuž jako přímý důsledek několika měsíců strávených v odloučení od Terentie značně stouplo sebevědomí. Zakusil také, jaké to je, být uctívaným správcem a mít navíc i náležitou autoritu. Tuhle autoritu bude třeba uplatnit i na půdě domácnosti.

Zamžikala trochu nad jeho nečekaným odporem, ale nevzdala se. „Na to už je stejně pozdě!“ překřikla ho. „Tullia už se za Dolabellu provdala a ty jí hleď sehnat věno, jinak tě vlastnoručně vykastruji!“

A tak Ciceronovi nezbylo než smířit se s cestou z Brundisia vzhůru italským poloostrovem ve společnosti té své megery, která ne a ne přiznat mu výsostné postavení, na jaké měl jakožto *pater familias* přece nárok. Přistoupil nakonec i na ono setkání s otrapou Dolabellou. Uskutečnilo se v Beneventu a nemálo jím otřáslo, neboť se opravdu ukázalo, že vůči Dolabellovu osobnímu kouzlu není on sám o nic odolnější

než Terentia. K dovršení všeho byla Tullia v jiném stavu, což jí nebylo dopřáno v žádném z jejích předchozích manželství.

Dolabella tchána také informoval o ohavnostech, které se mezitím udály v Římě, plácl Cicerona do lopatek a cvalem vyrazil opět do Říma, aby – jak pravil – nezmeškal tu pranici.

„Jsem totiž na Caesarově straně, chápeš?“ houkl ještě z bezpečí sedla. „Je to přece jen kus pořádného chlapa, ten Caesar!“

Konec pohodlíčka na nosítkách. Cicero najal v Beneventu povoz a urychleně se vydal do Kampánie.

Zastihl Pompeia v jeho rezidenci v Pompejích, kde měl i on sám svou vlastní útulnou vilku, a snažil se získat informace od muže, který podle jeho názoru patřil k těm nemnohým, kdo by mohli skutečně vědět, jak se věci mají.

„Obdržel jsem včera v Trebule dva dopisy,“ řekl Pompeiovi zachmuřeně a neskrýval zmatek. „Jeden od Balba, druhý od koho jiného než od Caesara osobně. Naprosto vlídný a přátelský… Cokoli, co by pro mne kterýkoli z nich mohl udělat, by si považovali za poctu, za příspěvek k mému zaslouženému triumfu, a jestli prý snad nepotřebuji nějakou drobnou půjčku? Proč by to ten člověk dělal, jestli se opravdu vydal na pochod proti Římu? Proč mi takhle nadbíhá? Ví přece až moc dobře; že jsem nikdy nestál na jeho straně.“

„Nu, víš,“ začal Pompeius celý nesvůj, „Gaius Marcellus se totiž tak trochu splašil. Podnikal kroky, k nimž nebyl oficiálně zplnomocněn. Což jsem ovšem já tou dobou nevěděl, Cicerone – přísahám, že ne! Slyšel jsi už, jak mi podal meč a jak jsem ho já od něho přijal?“

„Ano, Dolabella mi o tom řekl.“

„Potíž je v tom, že já jsem předpokládal, že ho s tím mečem vyslal senát. Jenomže senát nic takového neudělal. Takže jsem se teď ocitl mezi Skyllou a Charybdou, víceméně zavázán bránit stát, převzít velení dvou legií, které po léta bojovaly pod Caesarem, a začít nabírat vojáky všude po Kampánii, Samniu, Lukánii a Apulii. Jenomže to není tak docela podle zákona, Cicerone. Nepověřil mě tím senát, nebylo přijato ani žádné *consultum ultimum.* Já ovšem vím, že stojíme na samém prahu občanské války.“

V Ciceronovi pokleslo srdce. „Jsi si tím jist, Gnaee Pompeie? Opravdu jist? Poradil ses už s někým, kdo není takový nepříčetný kanec jako Cato a všichni ti Marcellové? Mluvil jsi s Attikem nebo s někým jiným z vlivnějších jezdců? Zašel ses posadit do senátu?“

„Jak můžu vysedávat v senátu, když sháním vojsko?“ odsekl Pompeius. „A s Attikem jsem mluvil, je to pár dnů. Nu, víc než pár dnů, třebaže mám pocit, jako by to bylo teprve včera.“

„Magne, jsi naprosto přesvědčen, že se občanská válka už nedá odvrátit?“

„Absolutně,“ prohlásil Pompeius jednoznačně. „K občanské válce dojde, to už je jisté. Proto jsem rád, že jsem alespoň na chvilku vypadl ven z Říma. Líp se tu přemýšlí. Nesmíme totiž vystavit Itálii novému utrpení, Cicerone. Tahle válka proti Caesarovi se nesmí odbývat na italské půdě. Vybojovat se musí někde za hranicemi. V Řecku, řekl bych, nebo v Makedonii. Východně od Itálie v každém případě. Celý Východ patří k mé klientele; mám možnost vydupat si tam podporu kdekoli, od Actia až po Antiocheiu. A mohu tam přepravit své hispánské legie přímo, aniž by přistávaly na italské půdě. Caesarovi zbylo devět legií, k tomu je třeba připočítat asi dvaadvacet kohort čerstvých rekrutů nabraných na druhém břehu Pádu. Já mám sedm legií v

Hispánii, dvě v Capui a přibudou kohorty, které teď ještě dokážu postavit. Dvě legie jsou v Makedonii, tři v Sýrii, jedna v Kilikii a jedna v provincii Asia. Mohu požadovat jednotky i od galatského Deiotara a od Ariobarzana z Kappadokie. A pokud to bude nutné, budu chtít armádu i od Egypta a přivezu také africkou legii. Ať se na to podíváš z kterékoli strany, budu mít k dispozici přinejmenším šestnáct římských legií, deset tisíc cizích pomocných sborů a – nu, dejme tomu šest nebo sedm tisíc jezdců."

Cicero seděl a sledoval ho s čím dál většími obavami. „Magne, nemůžeš přece odvelet legie ze Sýrie, když tam hrozí vpád Parthů!"

„Podle mých zdrojů žádný parthský vpád nehrozí, Cicerone. Oródés má doma své vlastní starosti. Neměl popravovat Surena a pak ještě Pakora. Pakoros byl koneckonců jeho vlastní syn."

„Ale – ale neměl by ses pokusit to s Caesarem urovnat nějak smírně? Z toho Balbova dopisu jsem vyrozuměl, že on se snaží ze všech sil střetnutí odvrátit."

„Pche!" odplivl si pohrdavě Pompeius. „Ty ale nevíš všechno, Cicerone! Balbus na mně mermomocí chtěl, abych ráno o nonách neodjížděl do Kampánie, ujišťoval mě, že Caesar do Říma zvlášť vyslal Aula Hirtia – jen proto, aby se sešel se mnou. Já tedy čekám a čekám, a nakonec zjistím, že Hirtius udělal čelem vzad a vydal se zpátky k Caesarovi do Ravenny, aniž se vůbec obtěžoval dodržet alespoň to smluvené setkání! Takže takhle stojí Caesar o mír, Cicerone! Bylo to všechno jen velkohubé předstírání, celá ta Balbova akce! Povídám ti, že Caesar si umanul vyvolat občanskou válku. Nic ho od ní neodvrátí. A já už jsem se rozhodl. Já občanskou válku nepovedu na italské půdě; utkám se s ním v Řecku nebo v Makedonii."

Jenomže, říkal si Cicero nad rychle načrtávaným dopisem Attikovi do Říma, to není Caesar, kdo se žene do občanské války – anebo alespoň *jenom* Caesar. Magnus je k ní nezvratně odhodlán a domnívá se, že všechno mu bude prominuto a zapomenuto, jen když se postará, aby touhle občanskou válkou nemusela Itálie trpět na svém vlastním území. A považuje to pro sebe za východisko.

* * *

Pompeiův postoj k občanské válce si Cicero ověřil desátého dne měsíce prosince. Téhož dne se Marcus Antonius v Římě ujal úřadu tribuna lidu. A nemeškal ukázat, že je stejně schopný řečník jako jeho děd Antonius Orator, nemluvě o tom, že stejně dobře a rychle dokáže i myslet. Přesvědčivě vylíčil, jak došlo k nabídnutí meče Pompeiovi, a nezákonnost jednání druhého konsula zhodnotil tak zvučným hlasem, že i Cato pochopil, že Antonia nelze ukřičet ani jinak umlčet.

„Dále mne Gaius Caesar zplnomocnil," hřímal Antonius, „abych tu tlumočil, že Gaius Caesar se rád vzdá obou zaalpských galských provincií spolu se šesti ze svých legií, pokud mu senát dovolí podržet si Italskou Galii, Illyrikum a dvě legie."

„To je ale pořád jenom osm legií, Marku Antonie," řekl Marcellus Major. „Copak se stalo s tou zbylou legií a s dvaadvaceti kohortami čerstvě nabraných rekrutů?"

„Devátá legie, kterou pro tuto chvíli označme jako Čtrnáctou, zanikne, Gaie Marcelli. Caesar nebude předávat armádu na neplných stavech, a v současné době jsou jeho legie značně pod stavem. Jedna legie a oněch dvaadvacet kohort nováčků budou vtěleny do ostatních osmi legií."

Odpověď to byla logická, avšak týkala se nepodstatné okolnosti. Gaius Marcellus Major a oba nově zvolení konsulové ostatně neměli sebemenší úmysl dát o Antoniově

návrhu hlasovat. Senát byl kromě toho stěží schopný usnášení, tak vysoká byla absence na zasedání; někteří senátoři se už raději uchýlili kamsi do Kampánie, další se zoufale pokoušeli odklidit do bezpečí své cennosti anebo poshánět takovou peněžní hotovost, aby se jim období občanské války podařilo přečkat v jakéms takéms pohodlí někde v exilu. S válkou se počítalo najisto, třebaže teď už bylo všeobecně známo, že v Italské Galii žádné nadpočetné legie nejsou a že Caesar sedí v klidu v Ravenně, zatímco si Třináctá legie dopřává oddychu na nedalekých plážích.

Antonius, Quintus Cassius, konzorcium bankéřů a všichni Caesarovi nejváženější stoupenci v Římě statečně bojovali o to, aby Caesarovy návrhy zůstaly na pořadu jednání, nepřestávali ubezpečovat kdekoho, od senátorů až po plutokraty, že Caesar ochotně předá šest svých legií a obě zaalpské Galie za předpokladu, že si bude moci zachovat Italskou Galii, Illyrikum a dvě legie.

Avšak již den po Curionově příjezdu do Ravenny obdrželi Antonius i Balbus stručné dopisy, v nichž jim Caesar sděloval, že nadále nebude moci ignorovat možnost, že svou armádu bude potřebovat k ochraně své osoby a své *dignitas* před *optimáty* a před Pompeiem Velikým.

Odeslal už proto tajně, jak dále uváděl, rozkaz Fabiovi do Bibracte, aby se dvě z legií jeho skupiny okamžitě vydaly na pochod k Caesarovi, a stejně tajně přikázal Treboniovi na Mose, aby tři ze svých čtyř legií neprodleně vyslal do Narbonu, kde se velení nad nimi ujme Lucius Caesar a s jejich pomocí zabrání Pompeiovým hispánským legiím v přesunu do Itálie.

„Je připraven," řekl Antonius Balbovi, nikoli bez zadostiučinění.

Malý Balbus, jenž pod náporem těchto dnů značně pohubl a nebyl už zdaleka tak kulaťoučký jako kdysi, upřel na Antonia velké hnědé oči, smutné a naplněné obavami, a našpulil plné rty. „Však my je tu ještě udoláme, Marku Antonie," řekl, „*musíme* je prostě přesvědčit!"

„S těmi Marcelly pevně v sedle a s Catonem poštěkávajícím z přední řady asi těžko, Balbe. Senát – to jest ta hrstka, která zatím ještě dokáže sebrat odvahu a přijít na schůzi – bude do omrzení opakovat, že Caesar je služebníkem Říma, a ne jeho pánem."

„A čím je v tom případě Pompeius?"

„Jasně že pánem Říma," řekl Antonius. „Ovšem kdo tu potom poroučí, co myslíš? Pompeius, nebo *optimáti*?"

„Každý z nich je přesvědčen, že on je ten, kdo poroučí tomu druhému, Marku Antonie."

*** * ***

Prosinec ubíhal s až děsivou rychlostí – účast na schůzích senátu klesala dál, nemálo domů na Palatinu a v Carinách bylo nadobro zabedněno a klepadla z vrat sejmuta, četné z největších římských společností, jednatelství, bank a podnikatelských firem si vzaly poučení z trpkých zkušeností z předchozích občanských válek a opevnily se tak, aby dokázaly čelit čemukoli, co přijde. A že k něčemu dojde, bylo jisté. Pompeius a *optimáti* nehodlali připustit, aby ke střetu nakonec vůbec nedošlo. Stejně tak ani Caesar nebyl ochoten ohýbat hřbet tak dlouho, až by se čelem dotkl země. Jedenadvacátého prosince přednesl Marcus Antonius v senátě vynikající řeč. Byla dokonale vybudována a už z hlediska rétoriky byla strhující; Antonius ji založil na pečlivém výčtu všech případů, kdy se Pompeius prohřešil proti *mos maiorum*, počínaje dobou, kdy ve věku

pouhých dvaadvaceti let nelegálně povolal do služby otcovy veterány a se třemi legiemi se vydal na pochod, aby přispěl na pomoc Sullovi v tehdejší občanské válce, a konče převzetím konsulského úřadu bez kolegy – a nádavkem ještě připomněl nezákonné předání a převzetí meče. Závěr tvořil vtipný a nelítostný rozbor povah oněch dvaadvaceti vlků, kteří si úspěšně podrobili tři sta sedmdesát senátorských ovcí.

Pompeius se o opis této řeči musel podělit s Ciceronem, poté co se sešli ve Formiích, kde oba měli vily a kde pak v Ciceronově domě strávili dlouhé hodiny v rozhovoru.

„Já ustoupit nehodlám," řekl Pompeius, když Cicero vyčerpal všechny své síly shledáváním důvodů, proč by byl smír s Caesarem stále ještě možný. „Vůči Caesarovi nelze připustit žádné ústupky. Ten člověk prostě *nestojí* o jakoukoli dohodu, ať si Balbus, Oppius a všichni ostatní vykládají, co chtějí! Nedám ani na to, co říká Atticus!"

„Kéž by tu Atticus byl," řekl Cicero a unaveně zamžikal.

„Tak proč tu tedy není? Nepředstavuji snad pro něho dosti dobrou společnost?"

„Má čtvrtodenní zimnici, Magne."

„Ach tak."

Třebaže ho bolelo v krku a třebaže mu hrozilo opakování toho prokletého očního zánětu, rozhodl se Cicero nedat se umořit. Cožpak kdysi starý Scaurus nedokázal samojediný zvrátit rozhodnutí celého senátu, jenž původně stál jednotně proti němu? A Scaurus přitom zdaleka nebyl nejlepším řečníkem v římských análech! Tahle čest přísluší Markovi Tulliovi Ciceronovi. Potíž tkvěla v tom, jak si nejlepší orátor všech dob počínal uvědomovat, že od konce oné choroby předstírané v Neapoli se u Pompeia začala projevovat jakási nebetyčná sebejistota. Cicero sice nepatřil k těm, kteří se pak za ním vydali, takže se o této proměně nemohl přesvědčit na vlastní oči, ale kdekdo se mu o ní přesto zmiňoval, nejprve v dopisech a pak i v osobních rozhovorech. Rozpoznával ovšem v jeho chování ony rysy domýšlivosti, kterými Pompeius oplýval už jako sedmnáctiletý kluk a kterých se nezbavil, ani když pak pochodoval pomoci Sullovi zmocnit se vlády. Zkušenosti z Hispánie a prohry s Quintem Sertoriem tuhle samolibost Pompeiovi na čas vyhnaly z hlavy, i když posléze tu válku plnou kliček a zákrutů horko těžko přece jen vyhrál. A až do této chvíle se od těch dob u něho neprojevila. Dost možná, pomyslel si Cicero, že si od tohoto zkázonosného střetnutí s jiným mistrem vojenského umění, s Caesarem, slibuje oživení své někdejší mladosti a že si od něho slibuje upevnit své postavení největšího muže, jakého kdy Řím zrodil. Jenomže – je jím doopravdy? Nu, prohrát on zcela určitě nemůže (a zřejmě už tak usoudil i on, jinak by se byl na občanskou válku tak neupnul), protože dělá, co umí, aby získal nad Caesarem přinejmenším dvojnásobnou početní převahu. A po všechny časy bude oslavován jako zachránce vlasti, protože odmítl tuhle válku svést na domácí půdě. I to už bylo zřejmé.

„A co by se vlastně stalo, Magne, kdyby se mu alespoň *trošku* vyhovělo? Co když se on opravdu spokojí s jednou legií a s Illyrikem?"

„Žádné ústupky," řekl Pompeius tvrdě.

„Ale nedopustili jsme se tady vlastně už všichni nějaké té chybičky? Nezačalo to všechno tím, že bylo Caesarovi odepřeno právo ucházet se o úřad konsula *in absentia?* Tak aby si mohl podržet imperium a vyhnout se všelijakým soudům pro velezradu? Nebylo by rozumnější povolit mu to? Vzít mu všechno kromě Illyrika – sebrat mu třeba *všechny* legie! Nechat mu nedotčeno jen to jeho imperium a povolit mu kandidaturu *in absentia*?"

„Žádné ústupky!" odsekl Pompeius.

„V jednom směru mají Caesarovi mluvčí pravdu, Magne. Tobě byly povolovány ústupky mnohem větší, než jsou tyhle. Tak proč ne Caesarovi?“

„Protože i kdyby se z Caesara stal pouhý *privatus*, ty blázne – bez provincií, bez armády, bez imperia, beze všeho – on bude přesto státu ukládat o nebytí! Bude usilovat o svržení republiky!“

Osočení z bláznovství Cicero ignoroval a zkusil to znovu. A znovu. Odpověď však byla stále stejná. Caesar se svého imperia nikdy dobrovolně nevzdá, rozhodne se ponechat si armádu i provincie. Občanská válka tak jako tak vypukne.

Na sklonku dne pak toto téma opustili a soustředili se na záznam proslovu Marka Antonia.

„Hromada překroucených polopravd,“ zněl konečný Pompeiův soud. Zafuněl a pohrdavě papír odsunul stranou. „Co myslíš, že asi začne provádět Caesar, pokud se mu povede rozvrátit stát, když si i pouhý jeho žebrácký a nevkusný nohsled, jako je Antonius, dovolí říkat takovéhle věci?“

Výsledkem bylo, že se Ciceronovi neskonale ulevilo, když mohl svého hosta posléze vyprovodit z domu, téměř rozhodnut se pak opít. Zabránilo mu v tom strašné pomyšlení: U Jova, dluží přece Caesarovi skoro celý milion! Milion, který teď bude muset honem nějak sehnat a Caesarovi vrátit. Neboť dlužit svému politickému protivníkovi peníze patřilo nesporně k samým vrcholům nevkusu.

RUBICO

LEDEN – 5. DUBEN ROKU 49 PŘ. N. L.

LUCIUS DOMITIUS AHENOBARBUS

ŘÍM

Za úsvitu prvního dne nového roku dorazil Gaius Scribonius Curio do svého domu na Palatinu, kde ho bouřlivě přivítala jeho manželka.

„Dost už, ženo!“ řekl, poté co ji stiskem v objetí samou radostí div neudusil. „Kde je můj synek?“

„Jdeš právě včas, abys viděl, jak ode mne dostává ráno poprvé napít,“ řekla Fulvia, vzala ho za ruku a vedla ho do dětského pokojíku, vzala spícího malého Curiona z kolébky a pyšně ho předváděla. „Není krásný? Och, odjakživa jsem si přála mít zrzečka! Celý tatínek – pěkný uličník to bude, viď? Takovíhle darebové jsou vždycky vyvedení.“

„Ale já na něm nic uličnického nevidím. Je přece docela hodný a klidný.“

„To proto, že má všechno kolem sebe pěkně uspořádané a že k němu maminka nic ošklivého nepustí.“ Fulvia kývla na chůvu, že může odejít a sesmekla roucho z ramen a z paží.

Na okamžik se zaskvěly nalité prsy, perličky mléka na bradavkách: pro Curiona to byl nejnádhernější obraz, jaký kdy spatřil – a o všechno tohle se přece zasloužil on! Touhou po ní ho až zabolelo v tříslech, avšak přešel k židli, zatímco ona usedla na druhou a podržela si děťátko, dosud v polospánku, u jednoho prsu. Po tomto popudu začal hned malý Curio dlouhými slyšitelnými doušky sát, drobounké pěstičky spokojeně opřené o matčinu snědou pleť.

„Vůbec by mi nevadilo,“ řekl Curio chraptivě, „kdybych už zítra musel umřít, Fulvie, když jsem směl zakusit tenhle pohled. Znal jsem se sice s Clodiem dlouhá léta, ale neměl jsem tušení, jaká ty jsi vlastně dokonalá máma. Žádné kojné, všechno ty sama. Co všechno ty zvládáš! Být máma je pro tebe součástí života, není ti to na obtíž, a přesto nežiješ jen tím.“

Překvapeně vzhlédla. „Děti jsou přece kouzlo samo, Curione. Jsou nejvlastnějším vyjádřením všeho toho, co mezi manželem a manželkou existuje. Na jednu stranu nevyžadují mnoho, na druhou stranu jsou zase notně náročné. Když pijí mé mléko, jsem prostě bez sebe blahem. Je to *moje* mlíčko, Curione! To *já* ho umím udělat!“ Poťouchle se pousmála. „Velice ráda ovšem přenechám chůvě, aby mu vyměnila plínky, a pradleně, aby je vyprala.“

„To je správné,“ řekl, zaklonil se a sledoval ji.

„Dnes mu jsou čtyři měsíce,“ řekla.

„Ano, a já jsem promeškal tři *nundiny*, kdy jsem ho vůbec neviděl růst.“

„Jak bylo v Ravenně?“

Pokrčil rameny, nakrčil čelo.

„Měla jsem se asi spíš zeptat, jak je s Caesarem?“

„To doopravdy nevím, Fulvie.“

„Copak jsi s ním nemluvil?“

„Celé hodiny každý den z těch tří *nundin*.“

„A přece nevíš.“

„On dokáže naprosto jasně a nevzrušeně probírat situaci do všech podrobností, a přitom si nechává své názory pro sebe,“ řekl Curio zachmuřeně, předklonil se a pohladil ono nepopiratelně rusé chmýří nad synkovým pravidelně se vraštícím čelíčkem. „Pokud by se člověk rozhodl poslechnout si nějakého toho řeckého mistra

logiky, riskoval by, že po Caesarovi to bude znamenat notné zklamání. On má naprosto všechno pečlivě zváženo a přesně definováno.“

„Takže?“

„Takže člověk z takového jednání odchází a má úplně jasno ve všem kromě toho, co ho nejvíc zajímalo.“

„To jest?“

„Co on má vlastně v úmyslu učinit!“

„Vydá se skutečně na pochod proti Římu?“

„Přál bych si, abych mohl říct, že ano, přál bych si, abych mohl říct, že ne, *meum mel.* Ale nejde to. Nemám nejmenší představu.“

„Oni se totiž domnívají, že to není schopen udělat, víš? *Boni* a Pompeius.“

„Ale Fulvie!“ zvolal Curio a napřímil se. „Tak naivní přece Pompeius být nemůže, i kdyby téhle naivitě nakrásně podlehl Cato.“

„Mám v tomhle směru určitě pravdu,“ řekla, odtáhla malého Curiona od bradavky, posadila ho a jemně předklonila, až si hlasitě odříhl. Když ho znovu položila, přemístila ho k druhému prsu. Jakmile s tím byla hotova, pokračovala, jako by se ani nebyla odmlčela. „Oni mi připomínají takové ty pejsánky, co sice nikomu nedokáží doopravdy uškodit, ale předstírají to alespoň, protože ze zkušenosti vědí, že i takové zaňafání může někdy zapůsobit jako nebezpečná hrozba. Až potom ovšem přijde slon a zašlápne je – prostě proto, že je přehlédl.“ Povzdychla si. „V Římě zavládlo ukrutné napětí, manželi. Všichni jsou z toho notně vyděšení. Jenomže *boni se* chovají přesně tak, jako ty vrčící a dorážející potvůrky. Ježí se a chvástají na Foru, rozsévají strach v senátě i v *osmnáctce.* A Pompeius vykládá ulekaným myšákům, jako je chudák starý Cicero, všechno možné i nemožné o tom, proč je občanská válka nevyhnutelná. Jenomže on sám nevěří tomu, co říká, Curione. On *ví,* že Caesar má na téhle straně Alp pouhou jednu legii, a nemá sebemenší důkaz o tom, že by se sem přesouvaly nějaké další. Ví dobře, že kdyby sem táhly, byly by touhle dobou už v Italské Galii. A *boni* tyhle věcí vědí také. Chápeš už? Čím větší povyk spustí a čím větší paniku tu rozpoutají, tím větší se bude zdát jejich vítězství, až Caesar couvne. Chtějí se prostě pokrýt slávou.“

„A co když Caesar necouvne?“

„Pak budou tihle tvotečkové prostě zašlápnuti.“ Bystře se na Curiona zahleděla. „Nějakou potuchu o tom, co bude, přece mít musíš, Gaie. Copak ti to tušení napovídá?“

„Že se Caesar pořád ještě pokouší řešit to svoje dilema zákonnými prostředky.“

„Caesar má pro strach uděláno.“

„To já dobře vím.“

„Takže už to má v hlavě všechno srovnáno.“

„Ano, v tom máš, myslím, pravdu, ženo.“

„Přijel si s nějakým úkolem, anebo jsi už nadobro doma.“

„Caesar mi svěřil dopis senátu. Chce, aby se přečetl dnes při inauguraci nových konsulů.“

„Kdo ho má přečíst?“

„Antonius. Já jsem teď pouhý *privatus,* mne by nebyli ochotni poslouchat.“

„Budeš tu se mnou moci strávit alespoň pár dnů?“

„Doufám, že už tě nebudu nikdy muset opustit, Fulvie.“

Krátce nato se Curio vydal do chrámu Jova Nejlepšího Největšího na Kapitolu, kde se na Nový rok vždycky odbývalo zasedání senátu. Když se o pár hodin později vrátil, přivedl Marka Antonia s sebou.

Přípravy k večeři zabraly nějakou chvíli, bylo třeba pronést modlitby, obětovat Larům a Penátům, sejmout a složit togy, omýt a osušit nohy. Po celou tu dobu Fulvia mlčela, pak si pro sebe zabrala *lectus ismus* – byla jednou z oněch skandálních pokrokářek, které trvaly na právu jíst na lehátku.

„Povězte mi o všem, co bylo," řekla, jakmile byl předložen první chod a sloužící se vzdálili.

Antonius jedl, Curio vyprávěl.

„Ten náš strávník tady jim přerecitoval Caesarův dopis tak mocným hlasem, že ho nikdo nedokázal přehlušit," zazubil se Curio.

„A co jim Caesar napsal?"

„Navrhl, aby mu buď bylo dovoleno ponechat si své provincie a svou armádu, anebo aby všichni ostatní držitelé imperia se ho vzdali ve stejném okamžiku jako on."

„Ach!" vydechla s uspokojením Fulvia. „Dá se na pochod."

„Co tě k tomu názoru přivedlo?" otázal se jí manžel.

„Předložil naprosto absurdní, nepřijatelný požadavek."

„Nu, to já vím, ale…"

„Ona má pravdu," mumlal Antonius, jedno vejce v ústech, druhé v ruce.

„Tak dál, co bylo pak?"

„Předsedal Lentulus Crus. Odmítl předložit vůbec Caesarův návrh k prodebatování. Namísto toho zdržoval jednání řečněním o stavu věcí ve státě."

„Ale prvním konsulem je přece Marcellus Minor; *jemu* náleží fasces v lednu! Tak proč jednání neřídil on?"

„Odešel domů hned po náboženských obřadech," huhňal Antonius s plnými ústy. „Že ho bolí hlava nebo takového něco."

„Když chceš mluvit, Marku Antonie, nesmíš mít čumáček zrovna v korýtku!" napomenula ho ostře Fulvia.

Antonius ulekaně polkl a provinile se usmál. „Promiň," řekl.

„To je přísná mamina," řekl Curio a oddaně ji sledoval.

„Co bylo pak?" zeptala se přísná mamina.

„Pak zase začal řečňovat Metellus Scipio," řekl Curio a povzdychl si. „Bozi, jak ten dokáže být nudný! Naštěstí měl až příliš naspěch se svými závěry, než aby donekonečna tlachal. Předložil senátu návrh usnesení. Zákon deseti tribunů je neplatný, jak pravil, což znamená, že Caesar nemá žádný nárok ani na své provincie ani na svou armádu. K příštím volbám konsulů se tedy bude muset dostavit do Říma jako obyčejný *privatus.* Načež Scipio navrhl, aby bylo Caesarovi nařízeno k pevně stanovenému datu rozpustit svou armádu, jinak že bude prohlášen veřejným nepřítelem."

„To je ale svinstvo," prohlásila Fulvia.

„Hrozné svinstvo. Ale Scipio měl přesto celý senát na své straně. Takřka nikdo proti tomuto návrhu nezvedl ruku."

„Ale doufám, že přesto neprošel!"

Antonius spěšně polkl sousto a pak způsobně a zřetelně řekl: „Quintus Cassius a já jsme ho vetovali."

„Och, to jste dobře udělali!"

*** * ***

Ovšem Pompeius měl daleko k tomu, aby toto veto považoval za dobrý krok. Když byla debata druhého lednového dne obnovena a když bylo jejím výsledkem jen další tribunské veto, ztratil Pompeius posléze nervy. V úzkostném ovzduší vystrašeného města se vliv napětí projevil právě na něm více než na komkoli jiném, neboť Pompeius měl nejvíc co ztratit.

„Tohle přece nevede k ničemu!“ osopil se na Metella Scipiona. „Já chci, aby se už s touhle záležitostí jednou provždy skoncovalo! Vždyť je to až směšné! Táhne se to den za dnem, měsíc za měsícem – a jestli si nedáme pozor, přehoupne se co nevidět první výročí loňských březnových kalend, a my přesto nebudeme ani o kousek blíž tomu, abychom Caesarovi konečně zaťali tipec! Začínám mít pocit, jako by na mne Caesar dorážel ze všech stran, a vůbec se mi to nelíbí! Je čas téhle komedii udělat rázný konec! A je nejvyšší čas, aby už konečně taky něco udělal senát! Jestli nedokáží zajistit přijetí zákona, kterým by byl Caesar zbaven všeho, na shromáždění lidu, pak budou muset schválit *senatus consultum ultimum* a přenechat další řešení mně!“

Třikrát tleskl, znamení pro správce.

„Chci okamžitě rozeslat zprávu všem senátorům v Římě,“ řekl správci úsečně. „Ať se do dvou hodin od této chvíle dostaví sem ke mně.“

Metellus Scipio z toho byl celý nesvůj. „Je to moudré, Pompeie?“ odvážil se namítnout. „Přímo si *předvolat* censory a konsuláry?“

„Ano, *předvolávám* si je! Mám už všeho až po krk, Scipione! Chci tu záležitost s Caesarem vyřídit co nejdřív!“

Jako většina mužů přivyklých činům nesnášel Pompeius nerozhodnost. A jako většina mužů činu chtěl i on mít svrchované velení. Nedat se postrkovat a potahovat bandou neschopných, váhavých senátorů, kteří, jak věděl, mu v žádném směru nesahají ani po kotníky. Bylo to zkrátka k vzteku.

Proč jen se ten Caesar už dávno nepodrobil? A jestliže se nepodrobil, proč sedí dál v Ravenně s jedinou legií po ruce? Proč konečně něco *neudělá?* Ne, pochodovat na Řím on zjevně v úmyslu nemá – ale pokud něco takového nehodlá udělat, jak si to vůbec představuje dál? Zanech toho už, Caesare! Vzdej se, uhni mi konečně z cesty! Jenomže to on právě udělat nechce. Jakýpak trik on to schovává v rukávě? Jak se chce z téhle kaše dostat, když se ani nevzdává, ani se nedává na pochod? Co on to má asi za lubem? Myslí si snad, že tuhle slepou uličku, do které dostal senát, udrží neprůchodnou až do non měsíce *quinctilis* a do konsulských voleb? Jenomže dostat souhlas k účasti ve volbách *in absentia* se mu nepodaří, i kdyby si nakrásně udržel to své imperium. Má snad v úmyslu poslat v době voleb pár tisícovek svých nejloajálnějších vojáků do Říma na zdánlivě nevinnou dovolenku? Takovou věc už přece jednou provedl, když před šesti lety potřeboval pojistit volbu Pompeia a Crassa konsuly. Jenomže tím stejně neobejde tu zápověď volby *in absentia,* tak proč? Proč? Zdá se mu snad, že senát dožene k souhlasu s volbou *in absentia* holým terorem? Tím že na něj pošle do Říma tisíce svých vojáků jakoby na dovolenou?

Sem a tam, sem a tam přecházel Pompeius v trýzni nejistoty, až mu konečně přišel správce bázlivě oznámit, že v atriu už čeká mnoho senátorů.

„Mám toho po krk!“ rozkřikl se, když mezi ně vkročil. „*Už toho bylo dost*!“

Snad sto padesát mužů na něho zůstalo s otevřenými ústy koukat, od censora Appia Claudia Pulchra až po plachého městského kvestora Gaia Neria. Hněvivýma modrýma očima přelétal jejich řady a registroval absence: chyběl tu censor Lucius Calpurnius Piso, četní z konsulárů, všichni senátoři, kteří byli známi jako Caesarovi stoupenci, a také několik dalších, o kterých se sice vědělo, že jim Caesar příliš nevoní, ale jimž

nevonělo ani předvolání od muže, jemuž k takovémuto přikazování chybělo jakékoli zákonné oprávnění. Přesto však se jich tu sešlo dost, aby se do nich mohl pěkně obout.

„Mám toho dost!“ opakoval znovu a vyškrábal se na lavici z drahocenného růžového mramoru. „Vy zbabělci! Vy hlupáci! Vy strašpytlové! Jsem sice *První muž Říma,* ale už se skoro stydím říkat si *První muž Říma!* Jen se na sebe podívejte! Deset měsíců už trvá ta fraška kolem provincií Gaia Julia Caesara a kolem jeho armády, a vy jste nedospěli nikam! Naprosto nikam!“

Uklonil se směrem ke Catonovi, Favoniovi, Ahenobarbovi, Metellovi Scipionovi a ke dvěma Marcellům. „Vás, vážení kolegové, samozřejmě nemíním častovat těmito hořkými slovy, chtěl jsem jen, abyste tu i vy byli přítomni a abyste byli i svědky. Bohové vědí, že vy už dlouho a tvrdě bojujete za to, aby byl učiněn konec nezákonným rejdům onoho Gaia Caesara. Nedostalo se vám však žádné skutečné podpory, a já to chci dneškem napravit.“

Obrátil se zpět k ostatním. Na některých z nich, jako například na censorovi Appiu Claudiovi Pulchrovi, byla patrná nelibost. „Opakuji! Nejste nic než hlupáci! Zbabělci! Sebranka všemožných slabochů, fňukalů, bankrotářů a budižkničemů! Je mi z vás nanic!“ Dlouze a sykavě se nadechl. „Upřímně jsem se snažil. Byl jsem trpělivý. Byl jsem zdrženlivý. Dal jsem si od vás až doteď ledacos líbit. Utíral jsem vám prdelky a přidržoval jsem vám hlavičky, když jste blili kolem sebe. A nestůj tu a netvař se tak uraženě, Varrone! Potrefená husa kejhá! Římský senát musí udávat tón a sloužit všem ostatním římským institucím za vzor, od jednoho konce římské říše až po druhý. Jenomže ten dnešní římský senát je spíš pro ostudu! Každý z vás mu dělá jen hanbu! Deset měsíců už přešlapujete na místě, proti vám jediný chlap – *jeden jediný chlap*! – a vy si od něho necháte srát na hlavy. Váháte, klepete se strachy, kňouráte děsem a blekotáte hrůzou – a nikam, absolutně nikam jste nedospěli! Bozi, jak se ten Caesar musí asi chechtat!“

Úžas tou dobou už zcela zastínil prvotní pocit pobouření; jen málo z těch, kdo tu byli přítomni, zažilo v poli ve službě pod Pompeiem takovou situaci, která by poodhalila skryté horší stránky jeho povahy, ale většina právě začínala chápat, jak vlastně Pompeius dosahuje svého. V onom zdánlivě přátelském, vlídném a vždy tak sebekritickém Gnaeovi Pompeiovi Magnovi se v podstatě skrývá docela obyčejný kaprál. Mnozí z nich měli v minulosti příležitost uvidět i rozlíceného Caesara v těch okamžicích, kdy se přestal ovládat, a při pouhé vzpomínce na to se dodnes ještě třásli. Teď tedy měli před sebou vztekajícího se Pompeia – a chvěli se znovu. A začínali rozvažovat: který z těch dvou se ukáže být tvrdším pánem, Caesar, nebo Pompeius?

„Vy mě potřebujete!“ hřímal na ně Pompeius ze svrchovaných výšin své lavičky. „Nezapomínejte ani na okamžik, že mě potřebujete! *Zoufale mě potřebujete*! Já jsem ta poslední hráz mezi vámi a Caesarem. Jsem vaší jedinou záchranou, protože jsem jediný z vás, kdo Caesara dokáže porazit na bojišti. Měli byste se tedy ke mně začít chovat o poznání líp. Měli byste se začít všemožně snažit, abyste mi vyhověli. Hodit sebou trochu. Začít to svinstvo dávat trochu do pořádku. Co nejrychleji vyklopit to usnesení a prosadit ve sněmu zákon, kterým bude Caesar zbaven své armády, svých provincií a svého imperia! To já za vás udělat nemůžu, protože jsem samojediný muž s jediným hlasem, a vy jste zatím nesebrali dostatek odvahy k tomu, abyste vyhlásili stanné právo a svěřili potřebné pravomoci do mých rukou!“

Vycenil zuby. „Řeknu vám to na rovinu, otcové senátoři – já vás totiž nemám ale vůbec v lásce! Kdybych měl možnost všecky vás proskribovat, bez zaváhání bych to udělal! Dal bych vás z Tarpejské skály shodit tolik, že byste nakonec dopadali na

měkké, na podložku ze samých senátorů! Lezete mi krkem. Gaius Caesar se vzpírá vám a vzpírá se Římu. Je třeba s ním skoncovat. Vypořádat se s ním! A ať ode mne nečeká žádné slitování nikdo, u koho uvidím sebemenší sklony s Caesarem sympatizovat! Ten chlap je vyvrhel, je to zločinec, třebaže jste v sobě nenašli kuráž ho zákonným způsobem takhle i označit! Varuji vás, ode dneška budu kohokoli, kdo straní Caesarovi, považovat také za vyvrhele a za zločínce!“

Třepl rukou. „A teď se seberte a jděte domů! A přemýšlejte o tom! A pak, při Jovovi, už něco konečně *udělejte*! Zbavte mě už jednou toho Caesara!“

Otočili se a beze slova odcházeli.

Rozzářený Pompeius seskočil z lavičky. „Och, to se mi ulevilo!“ řekl nevelké skupince *optimátů*, která setrvala.

„Nu, vrazil jsi jim opravdu do zadku rozžhavený pohrabáč,“ řekl Cato, výjimečně bezvýrazným tónem.

„Pche, však už to taky potřebovali, Catone. Jednou s námi, pak zase s Caesarem – už mě unavovali. Chci tuhle záležitost ukončit.“

„To jsme pochopili,“ řekl Marcellus Major suše. „Politicky to nebylo moudré, Pompeie. Nemůžeš se senátem cvičit jako s čerstvými rekruty někde na execírce.“

„Někdo to udělat musel!“ odsekl Pompeius.

„Takovéhohle jsem tě ještě nezažil,“ řekl Marcus Favonius. –

„A buď rád, když mě takového znovu neuvidíš,“ řekl Pompeius zachmuřeně. „Kde jsou konsulové? Nebyl tu ani jeden z nich.“

„Nemohli ani přijít, Pompeie,“ řekl Marcus Marcellus. „Jsou to konsulové; jejich imperium je vyšší než tvoje. Kdyby se byli dostavili, bylo by se to rovnalo uznání, že jsi jejich nadřízeným.“

„Nepřišel ani Servius Sulpicius.“

„Nemyslím,“ řekl Gaius Marcellus Major, „že by zrovna Servius Sulpicius reagoval na předvolánky“

O chvíli později tam zbýval už jenom Metellus Scipio. Káravě se na zetě zadíval.

„Co je s tebou?“ osopil se na něj Pompeius.

„Nic, vůbec nic! Až snad na to, že podle mého tohle nebylo moc moudré, Magne.“ Žalostně si povzdechl. „To vůbec nebylo moudré.“

Což byl názor, který nalezl odezvu už nadcházejícího dne, kdy měl Cicero shodou okolností sedmapadesáté narozeniny a kdy dorazil k římským hradbám a ubytoval se ve vile na Pincijském pahorku; vzhledem k tomu, že mu byl povolen triumf, nesměl zatím překročit pomerium. Atticus vyšel před brány města, aby ho uvítal, a okamžitě ho seznámil s neobvyklou scénkou, která se odehrála předchozího večera.

„Kdo ti o tom vyprávěl?“ otázal se Cicero zděšený líčenými podrobnostmi.

„Tvůj přítel senátor Rabirius Postumus, nikoli bankéř Rabirius Postumus,“ řekl Atticus.

„*Starý* Rabirius Postumus? Myslíš asi jeho syna.“

„Myslím starého Rabiria Postuma. Dostalo se mu nové životní vzpruhy. Vzhledem k tomu, jak teď chátrá starý Perperna, Rabirius by se rád dožil toho, že bude nejstarším ze senátorů.“

„Co to tedy vlastně Pompeius provedl?“ otázal se stísněně Cicero.

„Zastrašoval většinu senátorů, kteří ještě setrvali v Římě. Jen málo z nich kdy zažilo Pompeia v takovéhle náladě – zlostného, sžíravého. Ani stopa elegance v projevu, jen obvyklé jízlivosti – servírované navíc s nelíčenou jedovatostí. Pompeius chce, jak alespoň prohlásil, skoncovat se senátorským okolkováním v Caesarově záležitosti. Co

chce *doopravdy*, to sice neřekl, všichni si to ale domysleli.“ Atticus se zamračil. „Strašil i proskripcemi, takže si asi umíš představit, do jaké míry se dal unést. Navrch ještě pohrozil, že dá všechny senátory svrhnout z Tarpejské skály – takže ti poslední už budou padat do měkkého, na ty předchozí, jak se vyjádřil. Jsou z toho ještě všichni notně vyděšení!“

„Ale senát se přece *skutečně* snažil – a snažil se nemálo!“ protestoval Cicero a oživoval si před očima ony hodiny procesu s Milonem. „Co si Magnus myslí, že tím dokáže? Veto je přece nezadatelným právem tribunů!“

„Chce, aby senát přijal *senatus consultum ultimum* a nastolil stanné právo, přičemž jemu by mělo být svěřeno svrchované velení. Nic míň ho neuspokojí,“ řekl Atticus důrazně. „Na Pompeia zjevně doléhá to napětí. Chtěl by to mít už za sebou, a jemu se přece po většinu jeho života posléze všechna jeho přání vyplnila. Povahově je naprosto zkažený, navykl si, že nakonec je vždycky po jeho. Za což alespoň zčásti může i sám senát, Cicerone! Jeho členové mu celá desetiletí ve všem ustupovali. Obdařovali ho jedním zvláštním velitelským pověřením za druhým a nechávali mu projít věci, jaké by například Caesarovi naprosto nedovolili. Muž, který je k tomu plně oprávněn rodem, se teď domáhá, aby se vůči němu senát choval stejně, jako nakládal s Pompeiem. Kdo, myslíš, že tomu fakticky stojí v cestě?“

„Cato, Bibulus, pokud je tu. Marcellové. Ahenobarbus, Metellus Scipio. Pár dalších takových zarytých opozičníků,“ řekl Cicero.

„Ano, ale to všechno jsou spíše politici – což Pompeius věru není,“ říkal trpělivě Atticus. „Ovšem bez Pompeia by se byli naprosto nedokázali postavit na odpor takovouhle silou. Je to Pompeius, kdo si nepřeje mít soupeře a pro něhož Caesar představuje mocného rivala.“

„Och, kéž by byla neumřela Julia!“ řekl Cicero nešťastně.

„To s tím nemá nic společného, Marku. Za Juliina života nebyl Caesar ještě žádnou hrozbou. Anebo se to tak Pompeiovi alespoň jevilo. On není přespříliš bystrý, nedokáže uvažovat daleko dopředu. I kdyby Julia dosud žila, nechoval by se dnes Pompeius jinak.“

„Pak s ním ale musím ihned hovořit,“ prohlásil Cicero rezolutně.

„S jakým cílem?“

„Pokusím se ho přesvědčit, aby se s Caesarem dohodl. Anebo – pokud by to odmítl – aby odešel z Říma, uchýlil se do Hispánie ke své armádě a vyčkal, jak se tady věci vyvinou. Mám pocit, že navzdory Catonovi a všem těm *optimátům* stiženým vzteklinou senát dospěje k nějakému tomu kompromisu s Caesarem, jestliže nebudou mít možnost utíkat se k Pompeiovi jako ke své opoře. Oni se na Magna neustále dívají jako na svého žoldnéře, jako na někoho, kdo je Caesara povolán porazit.“

„A jak vidím,“ řekl Atticus, „ty sám si nemyslíš, že by to dokázal.“

„Můj bratr se nedomnívá, že je toho schopen, a Quintus by to vědět měl.“

„Kde je teď Quintus?“

„Je tady, jenže pro něho zákaz vstupu do Říma neplatí, takže se vydal do města zjistit, jestli už má tvá sestra trochu lepší náladu.“

Atticus se rozesmál, až slzel. „Pomponia? Lepší náladu? To si dřív padnou Pompeius s Caesarem kolem krku, než k takovému něčemu dojde.“

„Čím to, že nikdo z nás Ciceronů nemá doma náležitou pohodu? Proč zrovna naše manželky musí být takové Xantipy?“

Atticus, člověk svrchovaně věcný, jen řekl: „Protože, můj milý Marku, jste se oba, ty i Quintus, museli oženit pro peníze, a ani jeden z vás nebyl z takového rodu, abyste našli bohatou nevěstu, po jaké by navíc všichni mužští vzdychali.“

Takto zpražen se Cicero ubíral z Pincijského vrchu přes zprahlé drny Martova pole (kde byl utábořen nevelký oddíl jeho kilické armádičky, vyčkávající na skromný triumfální průvod) k onomu převoznímu člunku upoutanému ke korábu Pompeiova divadla.

Když však přednesl svůj návrh, aby se Pompeius vzdálil z Říma a uchýlil se do Hispánie, byl odbyt nanovo.

„To by vypadalo, jako že jsem ustoupil!“ utrhl se na něho Pompeius podrážděně.

„Ale to je přece naprostý nesmysl, Magne! Představ si jen, že s Caesarovými požadavky souhlasíš – ty koneckonců teď nesedíš v konsulském křesle, jsi jenom jedním z prokonsulů – a vyčkej v Hispánii, co bude dál. Jen sedlák hlupák nechá běhat dva berany na jedné a téže louce. Jakmile z Říma zmizíš, bude po soupeření. Tobě nebude v Hispánii vůbec nic scházet, budeš si tam hovět jako divák, v naprostém bezpečí. *Spolu s celou svou armádou*! Caesar si rozmyslí cokoli podnikat. Dokud jsi v Itálii, má k tobě jeho vojsko blíž než tvoje vlastní armáda – a navíc stojí jeho vojáci mezi tvými legiemi a Itálií. Odejdi do Hispánie, Magne, *prosím tě o to*!“

„V životě jsem neslyšel takovou pitomost,“ zavrčel Pompeius. „Ne! Ne a ne!“

*** * ***

Zatímco šestého lednového dne zuřila debata v senátě dál, Cicero poslal Luciovi Corneliovi Balbovi zdvořilý dotaz, zda by laskavě nepřišel na Pincijský pahorek.

„Ty určitě usiluješ o mírové řešení,“ řekl Cicero, když Balbus dorazil. „Při Jovovi, ty jsi ale zhubnul!“

„V obojím máš pravdu, Marku Cicerone, usiluji a zhubnul jsem,“ řekl pomenší gadský bankéř.

„Hovořil jsem před třemi dny s Magnem.“

„Mne naneštěstí přijmout odmítá,“ povzdychl si Balbus. „Od té doby, co Aulus Hirtius odjel z Říma, aniž se s ním sešel. A já to odnáším.“

„Magnus odmítá jakkoli spolupracovat,“ řekl Cicero bez obalu.

„Och, kdyby se jenom našla nějaká společná půda k jednání!“

„Nu,“ řekl Cicero, „taky o tom přemýšlím. Ve dne v noci. A nějaká možnost mě nakonec přece jen napadla.“

„Pověz mi o ní, prosím tě.“

„Bude si to od tebe ještě vyžadovat nějakou práci, Balbe, máš-li Caesara posléze přesvědčit. A také od Oppia a od ostatních, jak se domnívám.“

„Jen se podívej, co už ze mě práce udělala, Marku Cicerone, jak se skoro ztrácím.“

„Bude třeba, napsat naléhavý dopis Caesarovi, podepsat bys ho měl ty, Oppius a také Rabirius Postumus.“

„Což nebude tak obtížné. Co v něm má být?“

„Jakmile odejdeš, vydám se zpátky k Magnovi. A povím mu, že Caesar svolil vzdát se všeho kromě jedné legie a Illyrika. Dokážeš Caesara přesvědčit, aby s tím souhlasil?“

„Určitě ano, když se za to všichni postavíme. Caesar skutečně dá přednost smírnému řešení, na to máš mé slovo. Jen musíš nahlédnout, že *všeho* se Caesar vzdát

nemůže. To by znamenalo jeho konec. Poženou ho před soud a pošlou ho do vyhnanství. Ale Illyricum a jedna legie by měly postačit. On se dokáže uskrovnit, Marku Cicerone. Jestliže si podrží své imperium, vypořádá se i s konsulskými volbami, až k nim nadejde čas. Neznám druhého člověka s tak nevyčerpatelnými zdroji energie."

„Ani já ne," řekl Cicero poněkud malomyslně.

A znovu zpátky do Pompeiovy vily, znovu podstoupit další rozmíšku; Cicero ovšem nevěděl, že Pompeius si odbyl pár bezesných nocí. Jakmile se rozplynula ona počáteční úleva po zasoptění na hlavy senátorů, pocítil *První muž Říma* její následný prudký odliv a uvědomil si také, že nikdo z *optimátů*, nevyjímaje ani jeho tchána, neschvaluje to, co senátorům řekl. Anebo alespoň tón, jakým jim to pověděl. Tu aroganci, autokratickou a nerozumnou. O čtyři dny později už Pompeius litoval, že se dal tak unést; výbuch vzteku, který zprvu vyústil v ono rozjaření, tak nevyhnutelně končil hlubokou depresí. Ano, potřebují ho, to je pravda. Ale také on potřebuje je. Neobejde se bez nich. A tímhle si je dočista odcizil. Věděl to, neboť od oné chvíle za ním nikdo z nich nepřišel, ani se nekonala žádná schůze senátu mimo pomerium. Všechno probíhalo bez něho a mimo něj, rozhořčené debaty, hlasování, veta, naschvály těch dvou hlupáků, Antonia a Cassia. Cassia! Muže takového rodu, že by se věru mohl chovat jinak. Vzal jsem na koně bič, jenomže jsem zapomněl, že to není kůň, ale mezek. Och, jak z téhle kaše ven? Co může senát udělat? Nesvěřit mu velení, i kdyby nakrásně rozhodl o vyhlášení stanného práva. Proč pro všechno na světě jen mluvil o proskripcích a o Tarpejské skále? Zašel jsi daleko, Magne, až příliš daleko! I kdyby si to senát sebevíc zasloužil, opravdu ho nemůžeš sjíždět jako zelené nováčky na cvičišti.

A tak Cicero *Prvního muže Říma* zastihl v pochybách a v mnohem poddajnějším rozpoložení, poznal to na něm a tvrdě udeřil.

„Vím z naprosto zaručeného pramene, Magne, že Caesar bude souhlasit s tím, že si ponechá pouze Illyricum a jednu legii a že se vzdá všeho ostatního," řekl Cicero. „Jestliže přistoupíš na tento kompromis a využiješ svého vlivu k tomu, aby byl přijat, stane se z tebe hrdina. Samojediný tak odvrátíš občanskou válku. Celý Řím s výjimkou Catona a několika málo dalších mužů ti odhlasuje děkovné sochy a všemožné další pocty. Oba víme, že odsouzení Caesara a jeho vyhnanství jsou cíle, k jejichž dosažení se Cato zapřisáhl – jenomže tvoje cíle to přece nejsou, či snad ano? Ty jsi pouze proti tomu, aby s tebou bylo naloženo stejně jako s Caesarem – abys o to, oč přijde on, musel přijít i ty. Ale tohle řešení se nezmiňuje o tobě ani o ničem, co ti náleží."

Pompeiova tvář se viditelně rozjasňovala. „Pravda je, že já k Caesarovi nechovám takovou nenávist jako Cato a že také nejsem člověk tak zatvrzelý jako on. Tím neříkám – jen abys věděl – že nebudu hlasovat proti tomu, aby Caesarovi bylo povoleno ucházet se o konsulát *in absentia*, ale to je jiná záležitost a pár měsíců nás od ní ještě dělí. Máš pravdu i v tom, že nejdůležitější věcí v tomto okamžiku je odvrátit hrozbu občanské války. A jestliže Illyricum a k tomu jedna jediná legie Caesara uspokojí… jestliže nebude totéž žádat po mně… nu proč ne? Ano, Cicerone, proč vlastně ne? S tím souhlasit mohu. Caesar ať si ponechá Illyricum a jednu legii, pokud se vzdá všeho ostatního. S jednou legií je stejně naprosto bezmocný. Ano! Souhlasím!"

Ciceronovi samou úlevou až podklesávala kolena. „Já nejsem žádný piják, Magne, ale teď bych potřeboval krapet toho tvého vynikajícího vína."

V tom okamžiku vešli do atria – z něhož se Cicero s Pompeiem ještě ani nestačili odebrat dále do domu, tak velice spěchal Cicero s přednesením svého návrhu – Cato s druhým konsulem Lentulem Crurem. Och, jaká tragická náhoda! Kdyby už se byli Cicero a Pompeius uchýlili do Pompeiovy pracovny, byli by návštěvníci nejprve řádně

ohlášeni a Cicero by byl mohl Pompeia ještě přemluvit, aby je vůbec nepřijímal. Takto zůstal Pompeius naprosto nechráněn.

„Připojte se k nám!“ řekl Pompeius nově příchozím bodře. „Právě jsme se chystali připít si na smír s Caesarem.“

„Na a??“ ztuhl Cato.

„Caesar souhlasí, s tím, že se vzdá všeho s výjimkou Illyrika a jedné legie a že ode mne nebude žádat nic víc, než můj souhlas. Žádné takové pitomosti, jako že bych se i já měl vzdát všeho. Hrozba občanské války je za námi; Caesar tak bude zcela bezmocný,“ řekl Pompeius s obrovským uspokojením. „S jeho kandidaturou na úřad konsula se můžeme vypořádat, až k tomu nadejde čas. A já – *já* jsem právě odvrátil občanskou válku!“

Cato vyrazil cosi mezi jekotem a zavytím, chytil se za hlavu a doslova si vyrval dva chumáče vlasů. „Ty idiote!“ vřískl. „Ty nafoukaný sádelnatý hlupáku, ty přestárlé zpovykané zázračné dítě! Co tím chceš říct, že jsi odvrátil občanskou válku? Couvl jsi právě před největším nepřítelem, jakého kdy republika poznala!“ Zaskřípěl zuby, zaryl si nehty do tváří a vyrazil přímo proti Pompeiovi, ony dvě hrsti vlasů dosud v pěstích. Pompeius před ním uskočil a strnul jako omráčen.

„Takže tys vzal na sebe sjednávání kompromisů s Caesarem, co? Kdo ti k něčemu takovému dal právo? Ty jsi pouhým služebníkem senátu, Pompeie, nikoli jeho pánem! A čeká se od tebe, že dáš Caesarovi za vyučenou, a ne že se s ním za zády senátu budeš paktovat při svržení republiky!“

Ve chvílích návalu vzteku dokázal sice i Pompeius zcela stejným způsobem nahánět hrůzu, měl vsak jednu osudovou slabost; jakmile ho jednou někdo vyšinul z rovnováhy (jako to učinil v Hispánii Sertorius), nedokázal dostatečně rychle získat zpět ztracenou sebejistotu ani znovu ovládnout situaci. Cato mu právě vyrazil iniciativu z rukou, uvrhl ho do zmatku, takže se Pompeius nedokázal rozlítit v odvetu, a zbavil ho tak schopnosti pohotově najít argumenty, jimiž by se obhájil. Ochromeně zíral na nejděsivější projev vzteku, jakého kdy byl svědkem. Toto nebyl pouhý výraz nevůle, byli to běsi sami.

Cicero učinil poslední chabý pokus. „Catone, Catone, tohle nedělej!“ vykřikl. „Užij tlaku tím správným směrem – požeň Caesara před soud, nevháněj ho do občanské války! *Ovládej se*!“

Lentulus Crus, hřmotný a neomalený, Cicerona popadl za rameno, trhnutím jím otočil a pozpátku ho začal postrkovat před sebou. „Ty drž hubu! Do ničeho se tu nepleť! Mlč už! Vypadni!“ poštěkával a každé toto okřiknutí doprovázel údery pěstí do hrudi, před nimiž Cicero vrávoravě ustupoval.

„Ty nejsi žádný diktátor!“ křičel Cato na Pompeia. „Římu nebudeš rozkazovat! Nikdo tě nezplnomocnil, aby ses za našimi zády smlouval se zrádcem! Illyrikum a jedna legie k tomu, co? A ty se domníváš, že by to byl zanedbatelný ústupek, viď? Tak tedy ne! Není – to – žádný – nicotný – ústupek! Je to pořádné couvnutí! Byl by to ten *nejpodstatnější* ústupek! A já tě varuji, Gnaee Pompeie: vůči Caesarovi se absolutně žádné ústupky dělat nebudou! Nesmí dostat ničeho ani kousíček, i kdyby to měla být jen špičička prstu mrtvého Římana! Caesar musí dostat za vyučenou, že senát je jeho pánem, a ne že on je pánem senátu! A jestli se potřebuješ poučit o tomtéž, Pompeie, pak já budu tím, kdo ti tuhle lekci vtluče do hlavy! Ty by ses chtěl spřáhnout s Caesarem, ano? Výtečně! Spoj se klidně s Caesarem! Se zrádcem Caesarem! Ale odnes si pak totéž, co čeká zrádce Caesara! Protože já ti při všech našich bozích přísahám, že tě srazím ještě hlouběji, než srazím Caesara! Dám ti sebrat tvé imperium, tvé provincie a tvou armádu současně s Caesarovými! Stačí navrhnout to senátu. Senát to odhlasuje –

a neozve se žádné tribunské veto, protože ty nemáš nikoho, kdo by ti byl zavázán, tak jako jsou Caesarovi zavázáni Curio nebo Antonius! Jediné legie, které máš k dispozici, jsou ony dvě, které jsou oddány Caesarovi! Ty tvé vlastní jsou tisíc mil daleko, v Hispánii! Takže jak bys mi to chtěl překazit, Pompeie? A já to udělám, ty zrádce! Provedu to s největší radostí! Nevstoupil jsi totiž do kdovíjakého pánského spolku. *Boni* jsou pevně odhodláni Caesara zlikvidovat. A s klidným svědomím zničíme i každého, kdo se postaví na jeho stranu – včetně tebe! Budeš to pak spíš ty, kdo bude proskribován, budeš to ty, kdo poletí z Tarpejské skály! Myslels snad, že *boni* nad tvými vyhrůžkami přimhouří oči? Nu, to ses spletl! Nebudeme podporovat nikoho, kdo se opováží chovat opovržlivě k autoritě římského senátu!“

„Dost! Přestaň už!“ zalapal Pompeius po dechu a napřáhl ke Catonovi obě paže s nastavenými dlaněmi. „Přestaň, Catone, prosím tě o to! Máš plnou pravdu! Máš – naprostou – pravdu! Uznávám to! To Cicero mě do toho vemluvil, byl jsem… byla to… měl jsem nějakou slabou chvilku! Celé tři dny za mnou nikdo nepřišel! Co jsem si měl myslet?“

Jenomže běsnící Cato se nedal srovnat s rozezleným Pompeiem. Pompeia opouštěl hněv stejně rychle, jako ho přepadal, zatímco trvalo neskonale dlouho, než se podařilo opět uvolnit Catonovy ucpané uši, než se dal přimět, aby vůbec vzal na vědomí hlas kapitulujícího. Celé hodiny, jak se zdálo, ještě ryčel a soptil, než konečně umlkl a už se jen třásl po celém těle.

„Posaď se, prosím tě, Catone,“ opečovával ho Pompeius, jako když babka obskakuje svého chorého psíka. „Tady se posaď, prosím tě, hezky si sedni!“ Spěchal nalít pohár vína, stejně chvatně s ním běžel zpátky ke Catonovi, třímaje čiši oběma rukama, se zachvěním mu pak nejprve odstranil z pěstí chumáče vlasů, které Cato stále ještě křečovitě svíral v hrsti. „Tady, napij se, vypij to až do dna, prosím tě! Máš pravdu, já vím – a já jsem ji neměl – rád to připouštím! To všechno je Ciceronova vina, zastihl mě ve slabé chvíli.“ Prosebně se zahleděl na Lentula Crura. „Napij se také trochu! Pojďte, posadíme se pěkně a všechny ty naše problémy si vyříkáme, protože určitě není nic, co by se nedalo vyřešit, to vám slibuji. Prosím, Lucie Crure, vezmi si laskavě také trošku vína!“

„Ohhh!“ zachrčel Cicero z protějšího rohu místnosti.

Avšak Pompeius mu už nevěnoval sebemenší pozornost; Cicero se otočil, vydal se zpátky přes Martovo pole na Pincijský pahorek a třásl se po celou cestu takřka stejné silně jako předtím Cato.

Takže tohle je tedy konec. Rozvodí je překročeno. Žádná cesta zpátky už nevede. A řešení bylo tak blízko, tak nesmírně blízko! Proč jen se museli ti dva nejzavilejší *optimáti* objevit v tom nejnešťastnějším okamžiku?

„Nu,“ řekl si, když posléze došel domů a začal psát dopis Balbovi, aby ho zpravil o tom, co se událo, „dojde-li k občanské válce, bude to vinou jednoho jediného muže. Catona.“

*** * ***

Nazítří za úsvitu, sedmého dne měsíce ledna, se senát sešel v chrámu Jova Zastavitele, v místech, která neumožňovala Pompeiovu účast. Třebaže byl pobledlý Gaius Marcellus Minor přítomen, předal řízení schůze svému mladšímu kolegovi Lentulovi Crurovi, jen co byly vykonány modlitby a oběti.

„Nehodlám dlouho řečnit," zasípěl Lentulus Crus, brunátnou tvář posetu modravými skvrnami a s námahou lapaje po dechu. „Je na čase, ba dokonce nejvýš na čase, otcové senátoři, abychom naši současnou krizi vyřešili jediným rozumným způsobem. Navrhuji, abychom přijali *senatus consultum ultimum*, a to v tom smyslu, aby zaručilo konsulům, prétorům, tribunům lidu, konsulárům a promagistrátům v Římě a v jeho blízkosti plné pravomoci k ochraně zájmů státu před tribunským vetem."

V síni propukl lomoz, neboť senátoři byli naprosto zaskočeni prazvláštní formulací takovéhoto usnesení – a neméně překvapeni tím, že v něm není vůbec uvedeno Pompeiovo jméno.

„Takového něco přece nemůžeš udělat!" zaburácel Marcus Antonius a vyskočil z tribunské lavice. „Ty navrhuješ, aby tribunové lidu byli zmocněni chránit stát před svým vlastním právem vznášet veto? Takového něco nelze připustit! Nemůžeš použít *senatus consultum ultimum* za náhubek pro tribuny lidu! Tribunové lidu jsou služebníci státu – vždycky jimi byli a vždycky jimi budou! Znění tvého návrhu, druhý konsule, je naprosto protiústavní! *Konečné usnesení senátu* se schvaluje k ochraně státu před velezrádnou činností, a já ti upírám právo tvrdit, že kterýkoli z deseti členů mého kolegia je zrádcem! Předložím zato tuhle věc shromáždění plebejů, to ti slibuji! A dám tě svrhnout z Tarpejské skály za to, že ses pokusil bránit nám ve výkonu našich povinností, které jsme odpřisáhli!"

„Liktoři, vyveďte toho muže," řekl Lentulus Crus.

„Vznáším proti tomu své veto! A vetuji tvůj návrh na *senatus consultum ultimum*!"

„Liktoři, toho muže vyveďte ven."

„To budou muset vyvést i mne!" zakřičel Quintus Cassius.

„Liktoři, vyveďte oba tyto muže."

Když se ale tucet liktorů v togách pokusil chopit Antonia a Quinta Cassia, ukázalo se, že to pro ně je nerovný boj; přemoci sveřepě bojujícího Antonia a neméně rozhořčeně se bránícího Quinta Cassia si vynutilo pomoc ještě několika dalších tuctů liktorů, než se posléze podařilo vystrčit oba tribuny, potlučené a krvácející, s potrhanými a zmuchlanými togami na hořejší Forum.

„To jsou ale parchanti!" zavrčel Curio, jenž opustil síň, jakmile začal zásah liktorů.

„Banda fanatiků," řekl Marcus Caelius Rufus. „Kam teď?"

„Dolů do Comitia," řekl Antonius a zadržel ruku Quintovi Cassiovi, který si chtěl upravit togu. „Ne, Quinte! Nech to tak, nic na sobě nevylepšuj! Zůstaneme tak, jak jsme, dokud nedorazíme za Caesarem do Ravenny. Ať vidí na vlastní oči, jak s námi Lentulus Crus zacházel."

Poté, co upoutal pozornost značně velkého zástupu – nebylo to nic těžkého v těchto dnech, kdy v myslích pravidelných návštěvníků Fora vzrůstal nepokoj a obavy – předvedl Antonius davu své vlastní rány i poranění, která utržil Quintus Cassius.

„Vidíte, jak vypadáme? Tribunové lidu byli ztlučení a bylo jim zabráněno konat svou povinnost!" zvolal. „A víte proč? Aby byly ochráněny zájmy hrstky mužů, kteří chtějí Římu vládnout po svém, což věru nejsou obecně přijímané a obecně přijatelné způsoby! Chtějí skoncovat s vládou lidu a nahradit ji vládou senátu! Mějte se na pozoru, kolegové plebejové! Mějte se na pozoru, vy patricijové, kdo nepatříte ke skupince *optimátů!* Dny sněmů lidu jsou sečteny! Až Cato a jeho nohsledi z řad *optimátů* ovládnou senát – což činí právě v těchto chvílích – použijí Pompeia a vojenské síly, aby vás zbavili veškerého vlivu na řízení státu! Použijí Pompeia a vojenské síly, aby zahubili muže, jako je Gaius Caesar, jenž byl odjakživa ochráncem lidu proti zvůli senátu!"

Přes hlavy zástupu zahlédl velkou skupinu liktorů kráčejících od chrámu Jova Zastavitele dolů Forem. „Musím být stručný, *Quirité*! Vidím už senátní dráby, jak si pro mne jdou, aby mne vstrčili do vězení – a já do vězení jít odmítám! Půjdu namísto toho za Gaiem Caesarem do Ravenny, společně se svým statečným kolegou Quintem Cassiem a s těmito dvěma bojovníky za věc lidu, Gaiem Curionem a Markem Caeliem! Jdu Gaiovi Caesarovi ukázat, čeho se senát dopustil! Ať nikdo z vás, plebej či patricij, nezapomíná, že Gaius Caesar je obětí velice malé, ale zato velice mstivé skupinky senátorů, kteří nesnášejí opozici! To oni začali s obžalobami proti němu, to oni se otírají o jeho *dignitas* – a také o *dignitas* vás všech, *Quirité* – to oni pošlapali římskou ústavu! Střežte svá práva, *Quirité*, a těšte se, že vás Caesar přijde pomstít!“

S širokým úsměvem a s přátelským zamáváním seběhl Antonius se svými třemi společníky za bouřlivých pozdravů z roster. Než se stačili liktoři prodrat davem, byli už dávno pryč.

V chrámu Jova Zastavitele tím nastal pro *optimáty* obrat k lepšímu. Jen málo přítomných hlasovalo proti *senatus consultum ultimum*, které prošlo takřka jednomyslně. Mnohem zajímavější pro ty, kdo dosud dokázali sledovat jednání nezaujatým pohledem, bylo chování a vzhled prvního konsula Gaia Marcella Minora; vypadal zmořený, seděl, nepromluvil slova, odšoural se vpravo, když došlo k hlasování, a unaveně se pak opět vrátil na své kurulské křeslo. Jeho bratr a bratranec, oba dva exkonsulové, byli mnohem hlučnější.

Když se liktoři vrátili z Comitia s prázdnou, bylo už hlasování skončeno a usnesení o stanném právu bylo řádně zaznamenáno.

„Odročuji schůzi senátu do zítřka,“ řekl Lentulus Crus spokojeně. „Sejdeme se v Pompeiově kurii na Martově poli. Náš vážený konsulár a prokonsul Gnaeus Pompeius Magnus nemůže být nadále vylučován z našeho jednání.“

„Předpokládám,“ řekl Servius Sulpicius Rufus, jenž byl prvním konsulem v roce konsulátu Marka Marcella, „že to znamená, že jsme vyhlásili Gaiovi Caesarovi válku. Ten ovsem proti nám zatím nepodnikl naprosto nic.“

„Válku jsme mu vyhlásili,“ řekl Marcellus Major, „už v okamžiku, kdy jsme nabídli Gnaeovi Pompeiovi meč.“

„Byl to Caesar, kdo vyhlásil válku!“ vykřikl Cato. „Tím, že odmítl uposlechnout příkazů senátu a řídit se jimi, postavil se mimo zákon.“

„Jenomže,“ řekl Servius Sulpicius vlídně, „ve svém *konečném usnesení* jste neuvedli, že je Caesar *hostis*. Oficiálně se tedy zatím nestal veřejným nepřítelem. Neměli byste to ještě udělat?“

„Ano, to bychom měli!“ prohlásil Lentulus Crus, jehož brunátná barva a slyšitelně sípavý dech napovídaly neutěšený zdravotní stav, třebaže nemocně vyhlížel spíše Marcellus Minor.

„To ovšem udělat nemůžete,“ řekl Lucius Cotta, Caesarův strýc a jeden z těch, kdo hlasovali proti *konečnému usnesení*. „Až dosud se Caesar nedopustil žádného válečného kroku, a vy jste mu přesto vyhlásili válku. Dokud něco takového nepodnikne, není *hostis* a nemůže být za *hostis* prohlášen.“

„Důležité je,“ řekl Cato, „abychom udeřili jako první!“

„Souhlasím, Marku Catone,“ řekl Lentulus Crus. „Proto se také zítra scházíme na Martově poli, kde nám náš vojenský odborník bude moci poradit, jak a kde udeřit.“

*** * ***

Když se však senát následujícího jitra, osmého dne měsíce ledna, sešel v Pompeiově kurii, Pompeius jako jeho odborník pro vojenské záležitosti všem jasně ukázal, že zatím nijak nepomýšlí na první úder ani na to, kde by k němu mělo dojít. Soustředil se spíše na vzájemný poměr sil než na vlastní vojenskou taktiku.

„Musíme mít na paměti," řekl senátu, „že ve všech Caesarových legiích zavládla nespokojenost. Pokud by jim dal Caesar rozkaz k pochodu, dost pochybuji, že by ho vůbec uposlechly. Pokud jde o naše vlastní jednotky, jsou teď na italské půdě díky intenzivnímu náboru posledních dnů tři legie. Sedm mých legií je v Hispánii, a těm já už jsem vydal pokyn, aby byly uvedeny do pohotovosti. Nevýhodou je, že v tomto ročním období nemohou připlout po moři. Je proto důležité, aby se vydaly na pochod dříve, než se je Caesar pokusí odříznout." Povzbudivě se usmál. „Ujišťuji vás, otcové senátoři, že neexistují žádné důvody k obavám."

Schůze pak pokračovaly každým dnem a ledacos bylo podniknuto jako příprava pro nejrůznější eventuality. Když Faustus Sulla navrhl, aby byl numidský král Juba prohlášen *spojencem a přítelem národa římského,* Gaius Marcellus Minor se probral z apatie a návrh Fausta Sully podpořil; věc byla schválena. Když však poté Faustus Sulla ještě také navrhl, že by se on sám měl vydat do Mauretánie a jednat tam osobně s králi Bokchem a Bogudem – kterýžto strategický krok Marcellus Minor opět vychválil – Philippův syn jako tribun lidu proti němu vznesl své veto.

„Ty jsi stejný jako tvůj otec, sedíš si na zídce, jednu nohu tady, druhou tam!" osopil se na něho Cato.

„Ne, Marku Catone, nejsem, o tom tě ujišťuji. Ale pokud Caesar podnikne jakýkoli nepřátelský krok, budeme tu Fausta Sullu potřebovat," řekl Philippus mladší pevně.

Nejpozoruhodnější stránkou této výměny názorů bylo tribunské veto samo o sobě; třebaže bylo v platnosti *senatus consultum ultimum* chránící stát před tribunským vetem, bylo veto Philippa mladšího přesto vzato vzato na vědomí.

Ach, co však bylo všechno tohle proti oné neskonalé rozkoši zbavovat pak Caesara jeho imperia, jeho provincií a jeho armády! Novým správcem Zaalpské Galie jmenoval senát Lucia Domitia Ahenobarba, exprétora Marka Considia Noniana pak ustanovil novým správcem Italské Galie a Illyrika. Od této chvíle se z Caesara stával pouhý *privatus,* nic ho už nechránilo. Trpěl však i Cato; třebaže nikdy nestál o žádnou provincii, byl nyní pověřen správou Sicílie. Afriku dostal Lucius Aelius Tubero, muž, jehož oddanost *optimátům* byla sice zpochybňována, avšak kterého přesto nutně potřebovali, neboť zásoba kandidátů na správcovský úřad se ztenčila na minimum. To poskytlo Pompeiovi skvělou záminku k nominování censora Appia Claudia za správce Řecka (a to bez Makedonie), třebaže už jednou předtím správcem byl, a také k návrhu, aby v současné chvíli nebyla ve věci Makedonie přijímána žádná další opatření, krom toho, že bude zatím ponechána pod správou kvestora Tita Antistia. Vzhledem k tomu, že Pompeiovo rozhodnutí svést s Caesarem boj raději na Východě než na italské půdě nebylo zatím obecně známo, smysl vyslání Appia Claudia do Řecka a odklad řešení v Makedonii většině senátorů unikal. Veškeré jejich úvahy se omezovaly na jedinou otázku: zda se Caesar dá anebo nedá na pochod.

„Podle mého názoru," řekl Lentulus Crus, „bychom měli především zajistit, aby byla dobře střežena a náležitě zabezpečena sama Itálie. Z toho důvodu navrhuji vyslat do všech částí země legáty s prokonsulským imperiem. Jejich prvořadým úkolem bude nábor vojáků – nemáme zatím dostatečný počet mužů ve zbrani, abychom mohli obsadit všechny potřebné úseky."

„Jednoho z nich se ujmu," řekl na to okamžitě Ahenobarbus. „Do svých provincií teď jít nepotřebuji, důležitější je zabezpečit ochranu Itálie. Svěřte mi adriatické pobřeží pod Picenem. Vydám se po Via Valeria a naberu po cestě spoustu dobrovolníků mezi Marsy a Paeligny, kteří patří k mým klientům."

„Péči o úseky zahrnující silnice Via Aemilia Scaura, Via Aurelia a Via Clodia – což znamená, řekněme, celý sever Etrurie – doporučuji svěřit Luciovi Scriboniovi Libonovi!" spěchal navrhnout Pompeius.

Vyvolalo to úsměšky. Sňatek Pompeiova staršího syna Gnaea s dcerou censora Appia Claudia nedopadl příliš dobře a nevydržel dlouho. Poté, co skončil rozvodem, oženil se Gnaeus Pompeius s dcerou Scribonia Libona; vynutil si tento sňatek k malé radosti svého otce, na němž zůstalo, aby pro velice prostředního Scribonia vynašel nějaké teplé místečko. Proto také návrh na Etrurii, která by měla zůstat zcela mimo ohnisko Caesarovy pozornosti.

Quintus Minucius Thermus vyzískal oblast Via Flaminia, což představovalo severovýchod Umbrie, a obdržel pokyn, aby se přemístil do Iguvia.

Další ukázkou nepotizmu byl jiný Pompeiův návrh, aby se totiž jeho bratranec Gaius Lucilius Hirrus ujal dohledu nad Labienovým domovským městem Camerinem v Picenu. Picenum ovšem představovalo nejvlastnější Pompeiovu domácí půdu – a leželo také nejblíže k Caesarovi v Ravenně – takže tam byli vysláni i další muži, konsulár Lentulus Spinther do Ancony a exprétor Publius Attius Varus do Pompeiova rodného města Auxima.

A nebohý deprimovaný Cicero, jenž se těchto zasedání zúčastňoval, jelikož se konala mimo pomerium, byl poslán do Kampánie, aby tam prováděl další nábor vojáků.

„Takže to bychom měli!" prohlásil na závěr tohoto rozdělování vítězoslavně Lentulus Crus. „Až si Caesar uvědomí, co všechno už jsme podnikli, velice se rozmyslí, aby se dal na pochod! Nic takového se neopováží udělat!"

MEZI RAVENNOU A ANCONOU

Spěšný kurýr, kterého před sebou vyslali Antonius s Curionem na svém útěku z Říma, dorazil do Caesarovy vily v Ravenně už den poté, co byli oba tribunové lidu za použití násilí vykázáni z jednání senátu. Třebaže posel přibyl onoho devátého lednového dne ještě před rozedněním, Caesar ho okamžitě přijal, převzal od něho list a s vděčným a vřelým úsměvem ho pak poslal nejprve se najíst a pak se uložit na pohodlném lůžku: oněch dvě stě mil uražených za méně než dva dny představovalo vskutku tvrdou dávku.

Antoniův dopis byl nedlouhý.

> Caesare, Quintus Cassius a já jsme byli násilím vyhozeni ze senátu, poté co jsme se oba pokusili uplatnit veto proti schválení *senatus consultum ultimum.* Je to prapodivné usnesení. Neuvádí se v něm, že bys už byl *hostis*, a nehovoří také výslovně o Pompeiovi. Zplnomocňuje toliko všechny magistráty a konsuláry, aby chránili stát proti tribunskému vetu, jestli něco takového dokážeš vůbec pochopit. Jediná zmínka, která se dá vztáhnout na Pompeia, je obsažena ve formulaci „promagistrátům v Římě a v jeho blízkosti". Což ovšem platí zrovna tak na Cicerona, který sedí u hradeb a čeká tam na svůj triumf, jako na Pompeia, který si

tam sedí jen tak. Mám pocit, že Pompeia usnesení dosti zklamalo. Ovšem takoví už *boni* jsou – udělování zvláštních velitelských pověření je jim strašně proti mysli.

Na cestu jsme se vydali celkem čtyři. Curio a Caelius se rovněž rozhodli Řím opustit. Zvolili jsme trasu po Via Flaminia.

Och, nevím, jestli ti to bude k čemu, ale postaral jsem se, abychom přijeli přesně v tom stavu, v jakém jsme se ocitli, když se liktorům podařilo vyrazit nás konečně ze síně. Čili budeme dosti zavánět, takže dej laskavě pokyn, ať nám nachystají horkou lázeň.

Jediný legát, jehož měl Caesar nablízku a jemuž se mohl svěřovat, Aulus Hirtius, ho zastihl sedícího s dopisem v ruce, jak hledí na nástěnnou mozaiku zobrazující útěk krále Ainéia z hořící Tróje, nesoucího na pravém rameni stařičkého otce a pod levou paží palladium.

„To nejlepší na Ravenně," řekl Caesar, aniž se na Hirtia ohlédl, „je umění místních mozaikářů. Jsou ještě lepší než sicilští Řekové."

Hirtius usedl na místě, odkud viděl Caesarovi do tváře. Byla klidná a pokojná.

„Slyšel jsem, že dorazil nějaký strašně spěchající kurýr," řekl.

„Ano. Senát schválil *krajní usnesení*."

Hirtius se sípavě nadechl. „Byl jsi prohlášen veřejným nepřítelem!"

„Ne," řekl klidným hlasem Caesar. „Jak se zdá, je skutečným nepřítelem Říma tribunské veto a opravdovými zrádci jsou tribunové lidu. *Boni* jako by Sullovi z oka vypadli, tak jsou si s ním podobní! Nepřítel není nikdy vně Říma, zásadně ho hledají uvnitř. A tribuni lidu musí dostat náhubek."

„Co hodláš udělat?"

„Dát se na pochod," řekl Caesar.

„Na pochod?"

„K jihu. Do Ariminia. Antonius, Quintus Cassius, Curio a Caelius v tuto chvíli už směřují po Via Flaminia sem, ne ovšem tak rychle jako jejich kurýr. Mám představu, že by do Ariminia mohli dospět během dvou dnů, počítaje v to i tenhle, který právě začal."

„Vždyť ale máš dosud své imperium, Caesare. A pokud potáhneš k Ariminiu, budeš muset překročit Rubico a vstoupit na půdu Itálie."

„Podle mého názoru, Hirtie, budu tou dobou už *privatus* a budu mít naprostou volnost ubírat se, kamkoli budu chtít. Teď, když se senát zaštítil svým *konečným usnesením*, zbaví mne jedním rázem všeho."

„Takže ty si do Ariminia s sebou nevezmeš Třináctou?" otázal se Hirtius a uvědomoval si, že předchozí odpověď mu nepřinesla pražádné ulehčení. Caesar ovšem vyhlížel tak uvolněný a tak klidný, jako se jevil vždycky – jako muž, jenž má situaci pevně v rukou, jehož nikdy netrápí žádné pochyby a jenž dokáže plně ovládat sám sebe i vše, co se děje kolem. Je snad právě tohle příčinou, proč ho jeho legáti tak milují? Vlastně by v nich právě z tohoto důvodu neměl žádnou lásku vzbuzovat – a přesto tomu tak je! Ne proto, že by jejich lásku potřeboval, ale proto…, proto…, och, *proč vlastně*? Protože on je vším tím, čím všichni muži touží být?

„Jistěže si vezmu Třináctou s sebou," řekl Caesar. Vstal. „Vydej rozkaz, ať jsou do dvou hodin připraveni dát se na pochod. Úplný zavazadlový trén, všechno s sebou včetně těžkých zbraní."

„Máš v úmyslu jim povědět, kam se vydávají?"

Světlé obočí se pozvedlo. „Zatím ne. Jsou to vesměs hoši narození na protějším břehu Pádu. Co těm sejde na nějakém Rubikonu?"

* * *

Mladší legáti jako Gaius Asinius Pollio pobíhali sem a tam, chrlili rozkazy vojenským tribunům a starším centurionům; během oněch dvou hodin Třináctá zrušila tábor a byla seřazena v pochodovém proudu, nachystána vyrazit. Její příslušníci byli dobře odpočati a ve výtečném stavu, i přes nedávný cvičný pochod do Tergeste, kam je pod Pollionovým vedením Caesar poslal. Intenzívně tam nacvičovali manévry pohybem a poté se vrátili do Ravenny, právě včas, aby si ještě stačili oddychnout natolik, že se dostali do vynikající bojové formy.

Caesar nasadil volné tempo; náležitě opevněný tábor si Třináctá navečer zřídila ještě dosti značný kus cesty na sever od říčky Rubikonu, oficiální hranice mezi Italskou Galií a vlastní Itálií. Třebaže však o tom nepadlo ani slovo, byli si přesto všichni – včetně legionářů a jejich centurionů – dobře vědomi, že Rubico je na dosah. Náleželi Caesarovi duší i tělem a byli nesmírně rádi, že neuhnul, že se dal na pochod, aby bránil svou tak těžce uraženou *dignitas*, což byla současně i *dignitas všech*, kdo sloužili pod jeho velením, od legátů až po muže nebojových sil.

„Vcházíme tímhle pochodem rovnou do dějin," řekl Pollio svému druhovi, rovněž mladšímu legátovi, Quintovi Valeriovi Orkovi; Pollio měl zálibu v historii.

„Nikdo nemůže říct, že se tomu velitel nepokusil vyhnout," řekl se smíchem Orca. „Ale stejně – to je celý on, dát se na pochod s pouhou jedinou legií! Jak může vůbec vědět, nač narazí, až přejde řeku a ocitne se v Picenu? Co když je tam na nás nachystáno deset legií?"

„Och ne, na tohle je on až příliš chytrý," řekl Pollio. „Tři nebo čtyři legie možná, ale víc ne. A ty rozbijeme na cucky."

„Zejména, jestli dvě z nich budou Šestá a Patnáctá."

„To je pravda."

Desátého dne měsíce ledna, dosti pozdě odpoledne, dorazila Třináctá k Rubikonu. Muži dostali rozkaz překročit ho z chodu; tábor měl být vybudován až na protějším břehu.

Caesar a jeho nevelká skupinka legátů setrvali na severním břehu a tam také pojedli. V tomto podzimním čase byly nedlouhé řeky stékající z Apenin do Adriatického moře na svých nejnižších stavech; sněhy už dávno roztály, deště byly touto dobou vzácné. A tak i přes svůj mnohem delší tok – s prameny takřka až na rozvodí ostrém jako břitva, v těsné blízkosti od pramenů Arna plynoucího na opačnou stranu, na západ – sahala voda v Rubikonu na podzim sotva po kolena a nepředstavovala žádnou překážku pro muže ani pro zvířata.

U jídla se hovořilo jen málo, a to, co říkal Caesar, rozmluvu spíše ještě utlumovalo tím, jak *všedně to* znělo. Jedl jako obvykle, kousek chleba, pár oliv, špalíček sýra – pak si opláchl ruce v míse, kterou mu podal sloužící, a vstal ze své slonovinové kurulské židle, které, jak si povšimli, se nevzdal.

„Na koně," řekl.

Avšak kůň, kterého mu podkoní přivedl, nebyl žádný z jeho nádherných nervních zvířat, na jakých obvykle jezdíval po cestách a silnicích; byl to Paznehtík.

Podobně jako předchozí dva Paznehtíci, na nichž se vydával do bitev už od doby, kdy ho oním prapůvodním kdysi obdaroval Sulla, byl i tento další Paznehtík – veterán z roků strávených v Galii – štíhlý ryzák s dlouhou hřívou a ocasem a hezkou hlavou, kůň jako stvořený pro vojevůdce, jenž (na rozdíl od Pompeia) nebažil po okázalém bělouši.

Jen chodidla měl tento kůň rozštěpena ve tři zřetelně rozlišené prsty, každý ukončen kopýtkem, za nímž vystupovala měkká došlapová ploška.

Legáti v sedlech ho fascinovaně pozorovali; tak dlouho marně čekali na vyhlášení války, a náhle bylo tady, přímo před jejich očima. Caesar v sedle Paznehtíka byl Caesar vydávající se do boje.

Pobídl ho, vyjel do čela skupiny a volným krokem zamířil zažloutlou podzimní trávou k třpytícímu se říčnímu proudu. A u něho, na úzkém písčitém břehu, stanul.

Nadešla ta chvíle. Ještě pořád se mohu vrátit. Ještě stále jsem se neodřekl zákonnosti, ústavnosti. Jakmile však jednou překročím tuto bezvýznamnou říčku, stanu se ze služebníka své vlasti jejím dobyvatelem. Ale to všechno já přece vím. Vím to už celé dva roky. Všechno jsem to nesčíslněkrát promyslel – rozvážil, naplánoval, podrobil všemožným rozborům, vynaložil jsem na řešení všechen um a všechny síly. Učinil jsem až neuvěřitelné ústupky. Byl bych se smířil i s pouhým Illyrikem a s pouhou jedinou legií. Ale na každém kroku této cesty jsem si současně uvědomoval, že oni na nic takového nepřistoupí. Že jsou rozhodnuti mě poplivat, srazit mě tváří do prachu, proměnit Gaia Julia Caesara v nicotu.

Jenomže Caesara v nicotu změnit *nelze*. Caesar se nikdy nesmíří s osudem nicky. Tys to chtěl, Catone. Máš to tedy mít. Přinutil jsi mne vydat se na pochod proti mé zemi, odvrátit se od zákona a jeho cest. A ty, Pompeie, teprve poznáš, co je to stanout proti schopnému protivníku. V okamžiku, kdy si Paznehtík smočí ty své paznehty, stane se ze mne psanec. A abych své jméno očistil od příhany psance, nezbývá mi než vydat se do války, dát se do boje se svými vlastními spoluobčany – a zvítězit v něm!

Co leží za Rubikonem? Kolik legií se jim podařilo dát dohromady? Co všechno zvládli připravit? Založil jsem celé své tažení na pouhopouhém tušení, že neudělali vůbec nic. Že Pompeius neví, jak se válka zahajuje, a že *boni* nemají představu, jak se válka vede. On, Pompeius, přes všechna ta svá zvláštní pověření, jaktěživ válku nezačínal. Stal se expertem na úklid po ní. Zatímco *boni* zase neumějí nic víc než válku rozpoutat. Jak asi bude Pompeius s *optimáty* vycházet, až se začne doopravdy bojovat, a oni ho budou jen zdržovat, dotírat na něj, kritizovat ho, omezovat ho na každém kroku? Oni tohle všechno zatím brali jen jako hypotézu střetu, jako pouhé hraní si na válku. Vůbec jim ještě nedošlo, že jde o realitu. A přece – alespoň pro mne – je to i velkolepá hra. A já – *já* mám nejen vojenský talent, ale také štěstí ve hře!

Pohodil hlavou a hlasitě se rozesmál. Vybavil si v mysli v původním znění verš ze svého milovaného básníka Menandra.

„Jen leťte, kostky!“ zvolal řecky, jemně stiskl patami Paznehtíkova žebra a napříč vodami Rubikonu se vydal vstříc Itálii, vstříc vzbouření.

*** * ***

Ariminium neprojevilo nejmenší chuť bojovat; když Caesar spolu s Třináctou legií dospěl k tomuto bohatému městečku na konci silnice Via Flaminia, vyšlo jeho obyvatelstvo vyzbrojeno toliko girlandami podzimních květů, ověsilo jimi vojáky a Caesara přivítalo ohlušujícím jásotem. Jak si Caesar musel připustit, znamenalo to pro něho jisté překvapení, neboť Ariminium bylo přece svou polohou součástí Pompeiových držav, a dalo se tedy předpokládat, že bude stranit spíše Pompeiovi a senátu. Jaké boje by nás tedy mohly dále čekat, zauvažoval Caesar? Vyzvěděl, že Thermus je v Iguviu, Lucilius Hirrus v Camerinu, Lentulus Spinther v Anconě a Varus

v Auximu. Největší počet vojáků se podařilo shromáždit Lentulovi Spintherovi, něco kolem deseti kohort; ostatní měli po pěti kohortách. Což nepředstavovalo pro Třináctou nijak hrozivou sílu. Zejména stojí-li řadoví obyvatelé Itálie na Caesarově straně. Ocenil to, pocítil značnou úlevu. Caesar nijak nelačnil po krvi; čím méně jí bude nutno prolít, tím líp.

Antonius, Quintus Cassius, Curio a Caelius dorazili do tábora před branami Ariminia jedenáctého dne měsíce ledna. V potrhaných a zakrvácených togách poskytovali oba tribunové lidu žalostný pohled, tváře samou krev a modřinu – avšak Caesarovu účelu posloužili dokonale. Dal Třinácté legii ihned nastoupit a předvedl jim Antonia a Quinta Cassia v celé jejich kráse.

„Tohle je důvod, proč jsme dnes tady!“ řekl Caesar. „Vydali jsme se na pochod do Itálie, abychom zabránili právě takovýmhle skutkům! Žádný římský orgán, bez ohledu na to, jak je starobylý či vznešený, nesmí pošlapávat posvátná práva tribunů lidu. Tribunové lidu byli kdysi ustaveni proto, aby ochraňovali zejména řadové občany, tu ohromnou většinu národa, jakou představují plebejové – počínaje těmi, které počítáme podle hlav, *capite censi*, přes římské vojáky až po římské obchodníky a držitele státních úřadů! Plebeje zasedající v současných dnech v senátu ovšem teď už nemůžeme považovat za nic jiného než za rádobypatricije! Tím, jak naložili se dvěma z tribunů lidu, s Markem Antoniem a s Quintem Cassiem, pozbyli jak své příslušnosti k plebejům, tak i práv plebejů!

Osoba tribuna lidu je nedotknutelná a právo tribuna lidu na veto je nezadatelné! *Nezadatelné*! Jediné, čeho se Antonius a Cassius dopustili, bylo, že vetovali prapodivné usnesení namířené proti nim a skrze ně namířené i proti mně. Tihle senátní rádobypatricijové se totiž cítí ohroženi – tím, jak jsem pozvedl obraz Říma v očích ostatního světa, tím, že jsem římskou pokladnu obohatil nesmírným bohatstvím. Já sám k těmhle lidem nenáležím. Nikdy jsem nebyl jedním z nich. Stal jsem se senátorem, to ano. Stal jsem se magistrátem, to ano. Konsulem, to také. Ale nikdy jsem nepatřil k té hrstce malicherných a zavilých sobců, kteří sami sebe označují jménem *boni* – Dobří, ba přímo *optimáti* – Nejlepší! Za cíl si tihle lidé stanovili potlačit právo lidu na spolurozhodování ve státě, předsevzali si dosáhnout toho, aby jediným vládnoucím orgánem v Římě se stal senát. Jenomže jejich senát, chlapci, to není můj senát! Můj senát vám má sloužit. Jejich senát chce, abyste vy sloužili jemu, aby se senát stal vaším pánem. Chce rozhodovat, jaký má být váš žold, kdy má být ukončena vaše služba pod vojevůdci, jako jsem já, zda máte anebo nemáte získat nárok na kousíček půdy, na němž byste se mohli po skončení služby usadit. Chce určovat výši vašich odměn, váš podíl na kořisti, chce stanovovat, kolik z vás se má zúčastnit pochodu v triumfálním průvodu. Chce dokonce rozhodovat i o tom, zda máte či nemáte právo na římské občanství, zda vaše hřbety, které nesly břemeno služby Římu, mají či nemají být rozšvihány ostnatým bičem na kaši. Chce po vás, římských vojácích, abyste ho uznali za svou vrchnost. Chce vás vidět ušlápnuté, žalostně prosící jako poslední žebrák na ulici někde v Sýrii!“

Hirtius spokojeně zafuněl. „Už se našel,“ řekl Curionovi. „Tohle bude jedna z jeho nejlepších řečí vůbec.“

„Nemůže neuspět,“ řekl Curio.

Caesar nemařil čas. „Muži náležející k téhle skupince a s nimi i senát, kterým manipulují, společně napadli mou *dignitas*, moje práva a můj nárok podílet se na proslulosti naší země, o kterou jsem se já osobně zasloužil. Všechno, co jsem učinil, si tihle chlapi přejí zničit, můj přínos nazývají velezradou! Jenomže tím, jak chtějí ohrozit

mou *dignitas*, jak obviňují z velezrady mne, napadají i *dignitas* vás všech. Všechno to, co vy jste dokázali, tím označují za velezradu a vás samotné za velezrádce!

Zavzpomínejte trochu, hoši! Rozpomeňte si na ty nekonečné míle našich pochodů – na prázdná břicha – na ta bezpočetná seknutí mečem, na zásahy šípem, na rány od oštěpů – na smrt v předních řadách, obětavou a hrdinnou! – zamyslete se nad tím vším! Vzpomeňte, kudy všudy jsme prošli – uvědomte si, co jsme všechno dokázali – pomyslete na všechnu tu dřinu, na pot, na stesk, na osamělost! Vybavte si před očima tu obrovskou slávu, kterou jsme pro Řím vydobyli! A k čemu že to všechno? Aby naše tribuny lidu směl kdovíkdo ztlouct a zkopat? Aby ohrnoval nos nad našimi výdobytky? Aby jimi opovrhoval? Aby je přímo *posírala* klika takovýchhle rádobypatricijů? Ničemní vojáci to jsou, a ještě horší vojevůdci, jeden jako druhý! Kdo kdy slyšel o nějakém Catonovi jako o vojevůdci? O Ahenobarbovi jako o dobyvateli?“

Caesar se odmlčel, ušklíbl se a pokrčil rameny. „Kdo z vás ostatně vůbec kdy slyšel jméno Cato? Snad ještě tak Ahenobarbus – jeho pradědeček totiž nebyl nijak špatný voják! Ale zmíním se spíš o jiném jménu, jménu, které znáte dobře – Gnaeus Pompeius, který sám sebe poctil cognominem Magnus. Veliký! Ano, Gnaeus Pompeius, jenž by měl bojovat na mé straně, na vaší straně! Jenž ale ztloustl a otupěl a jenž se k stáru dal raději na jinou službu – otírá teď mokrou houbou na holi zadky svým přátelům *optimátům!* Jenž se k armádě obrátil dočista zády. A jenž ono tažení proti mně a proti mým chlapcům od samého počátku vědomě podporuje! Proč? Proč sáhl až k něčemu takovému? Protože už dováleil, dovojevůdcoval, protože už dodělává! Protože není zdaleka tak *velký*, aby dokázal připustit, že něčí armáda je lepší než všechny armády, kterým kdy velel on!

Kdo se může vyrovnat mým chlapcům? Nikdo! *Nikdo!* Vy jste ti nejlepší vojáci, kteří kdy pozvedli meč a štít ve jménu Říma!

A tak teď stojím tady – a se mnou tu stojíte i vy – na nesprávném břehu Rubikonu sice, ale zato na nejlepší cestě pomstít naši pošlapanou, poplivanou *dignitas.*

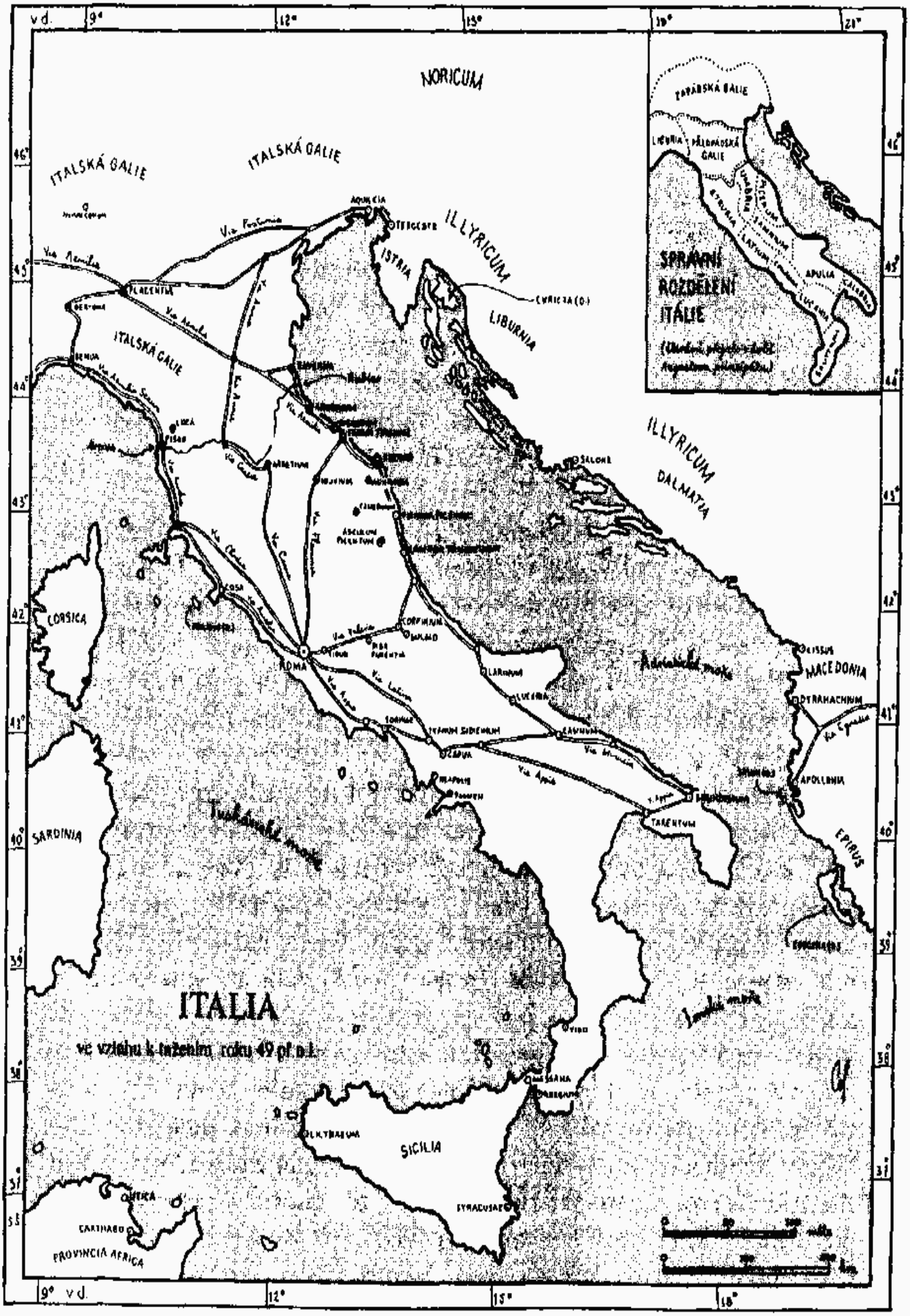
Nic menšího by mě nepřimělo vydat se do boje. Pro nic menšího bych se proti těm senátorským hlupákům nepostavil. Ale má *dignitas* byla a je středem mého bytí; je výrazem všeho, co jsem kdy dokázal. *A nenechám si ji nikým vzít*! A nepřipustím ani, aby se kdokoli pokusil brát *dignitas* vám, mým vojákům.

Čímkoli jsem se stal já, tím jste se stali i vy! Společně jsme se vydali na pochod, abychom uťali Kerberovi všechny tři jeho hlavy! Spolu jsme zakoušeli sníh i led, vichr i lijáky! Spolu jsme překračovali oceán, šplhali do hor, překonávali mohutné řeky! Spolu jsme dokázali srazit na kolena i ty nejstatečnější národy světa! Přiměli jsme je, aby se podrobily Římu! Co proti tomu může uvést ten starý a vyšeptalý Gnaeus Pompeius? Nic, chlapci, naprosto nic! Co se tedy rozhodl udělat? Připravit nás o to všechno, chlapci – o naši slávu, čest, pověst, o celé to naše zázračné dílo, které jsme dokázali odvést! O všechno to, co úhrnem lze nazvat jediným slovem – *dignitas*!“

Zmlkl, rozpřáhl paže, jako by je chtěl všechny obejmout. „Jenomže já jsem ve vašich službách, chlapci. Jsem tu jen proto, že jste tu i vy. To vy teď budete muset učinit konečné rozhodnutí. Vydáme se na pochod do Itálie, abychom pomstili naše tribuny lidu a dobyli si zpět svou *dignitas*? Anebo uděláme čelem vzad a vrátíme se do Ravenny? Jak se rozhodnete? Kupředu, anebo zpátky?“

Nikdo se nepohnul. Nikdo nezakašlal, neozvalo se jediné kýchnutí, nikdo ani nešpitl. Ještě dlouho poté, co vojevůdce domluvil, trvalo to hluboké ticho. A pak nabral dech centurio *primipilus.*

„Kupředu!“ zaburácel. „Vpřed! Vpřed!“

NORICUM
ITALSKÁ GALIE
ITALSKÁ GALIE
ITALSKÁ GALIE
ILLYRICUM
ISTRIA
LIBURNIA
ILLYRICUM
DALMATIA
CORSICA
SARDINIA
MACEDONIA
EPIRUS
SICILIA
PROVINCIA AFRICA
ITALIA
ve vztahu k tažnému roku 49 př. n. l.
SPRÁVNÍ ROZDĚLENÍ ITÁLIE
ZAPADSKÁ GALIE
LIGURIA
PŘEDALPSKÁ GALIE
APULIA
9° v. d.
12°
15°
18°
21°
46°
45°
44°
43°
42°
41°
40°
39°
38°
37°
36°

Připojili se vojáci. „Kupředu! Kupředu! Kupředu! Kupředu!“

Caesar sestoupil z pódia, vydal se mezi ně, usmíval se, tiskl každou napřaženou dlaň, až ho dav oděný v řetízkové zbroji zcela pohltil.

„To je přece chlap!“ řekl Pollio Orkovi.

*** * ***

Už téhož dne po večeři, když se čtyři uprchlíci z Říma vykoupali a oblékli koženou zbroj, svolal Caesar válečnou radu.

„Hirtie, byla moje řeč zaznamenána doslovně?“ otázal se.

„Právě se přepisuje, Caesare.“

„Chci, aby ji dostali všichni moji legáti a přečetli ji všem mým legiím.“

„Půjdou s námi?“ otázal se Caelius. „Tvoji legáti, myslím.“

„Všichni až na Tita Labiena.“

„Což mě nepřekvapuje,“ řekl Curio.

„Proč?“ dotazoval se Caelius, jenž byl ze všech nejméně informován a vyptával se proto i na samozřejmosti.

Caesar pokrčil rameny. „O Labiena jsem nestál.“

„A jak se o tomto tvém záměru legáti dozvěděli?“

„Obejel jsem Vlasatou Galii a všechny své legáty loni v říjnu.“

„Takže tys tohle všechno věděl už předem.“

„Můj milý Caelie,“ vysvětloval Caesar trpělivě, „Rubico byl odjakživa jednou z eventualit. I když tou eventualitou, k jaké bych byl já osobně raději nesáhl. A jak dobře víš, napínal jsem síly do krajnosti, abych k ní sáhnout nemusel. Ovšem jenom hlupák by nezvažoval *veškeré* eventuality. Řekněme tedy, že loni v říjnu už jsem Rubikon považoval spíše za pravděpodobné východisko než jen za pouhou možnou variantu.“

Caelius už znovu otevíral ústa, ale sklapl je opět, když ho Curio tvrdě rýpl do žeber.

„Kam teď?“ otázal se Quintus Cassius.

„Je zřejmé, že protivníci nejsou nijak zvlášť zorganizováni – a že také prostí lidé stojí spíše na mé straně než na straně Pompeiově a *optimátů*,“ řekl Caesar a vložil si do úst sousto chleba namočené v oleji. Rozžvýkal je, spolkl a pak pokračoval. „Hodlám Třináctou rozdělit. Antonie, ty si vezmeš pět méně zkušených kohort a dáš se ihned na pochod do Arretia, kde obsadíš silnici Via Cassia. Je teď důležitější, abych si udržel volné cesty do Italské Galie, než snažit si za každou cenu uchovat silnici Via Flaminia. Curione, ty zůstaneš se třemi kohortami v Ariminiu, dokud ti nevzkážu, abys vyrazil do Iguvia a vypudil odtamtud Therma. Jakmile se tak stane, budou v našich rukou obě silnice, Via Flaminia stejně tak jako Via Cassia. Já sám si vezmu dvě zkušenější kohorty a budu pokračovat dál na jih do Picena.“

„To je ale jen tisícovka mužů, Caesare,“ zachmuřil se Pollio.

„Budou muset postačit, ale právě pro případ, že bych jich potřeboval víc, zůstává zatím Curio v Ariminiu.“

„To je správné rozhodnutí, Caesare,“ poznamenal věcně Hirtius. „Na Čem záleží, není počet vojáků, ale kvalita mužů, kteří je vedou. Attius Varus se možná na nějaký ten odpor ještě vzmůže, ale Thermus, Hirrus a Lentulus Spinther? Ti nikam nedovedou ani ovečku na provaze.“

„Což mi připomnělo – poctivě řečeno, nevím ani proč," řekl Caesar, „že musím napsat Aulovi Gabiniovi. Je na čase, aby byl tenhle chrabrý válečník povolán z exilu zpátky."

„Což povolat i Milona?" otázal se Caelius, Milonův přítel.

„Ne, Milona nikoli," řekl Caesar úsečně a večeři ukončil.

„Povšiml sis," řekl později Caelius v soukromí Pollionovi, „že Caesar hovořil, jako by bylo v jeho silách povolávat nazpět muže z vyhnanství? To si opravdu tak věří?"

„On si nevěří," řekl Pollio. „On *ví*."

„Ale vždyť to je dosud v lůně bohů, Pollione!"

„A kdopak," otázal se s úsměvem Pollio, „je tu miláčkem bohů? Pompeius? Cato? Nesmysl! Nesmíš nikdy zapomínat, Caelie, že velcí mužové se o své štěstí *přičiňují!* Štěstí je stále tu, chopit se ho může každý. Jenomže většina z nás takovou příležitost promešká. My zkrátka trpíme jakousi slepotou, pokud jde o štěstí. Zatímco on žádnou příležitost nepropásne, jelikož není ani na okamžik zaslepen vůči otevírajícím se možnostem. Proto také se tím miláčkem bohů stal. Bohům se takovéhle otevřené hlavy zamlouvají."

*** * ***

Caesar nijak nepospíchal, když se svými dvěma kohortami opouštěl Ariminium, a nepostoupil také příliš daleko, když už se čtrnáctého lednového dne večer se svými muži opět utábořil; chtěl mít jistotu, že dopřál senátu dostatek příležitosti, aby nalezl cestu k dohodě, neboť nijak netoužil pobíjet římské občany. Avšak nedlouho poté, co zřídili tábor, dorazili k nim na zpěněných koních dva vyslanci senátu: mladý Lucius Caesar, syn Caesarova bratrance, jenž v současné době velel jednotkám v Narbonu, a další mladý senátor Lucius Roscius. Oba náleželi k *optimátům*, mladý Lucius Caesar, obzvlášť vzpurný a necaesarovský výhonek na juliánském stromě, byl zdrojem nemalého zármutku svého otce.

„Byli jsme vysláni, abychom se tě otázali na podmínky, za jakých jsi ochoten stáhnout se do Italské Galie," řekl mladý Lucius Caesar upjatě.

„Aha," řekl mu jeho prastrýc a zkoumavě si ho prohlížel. „Nedomníváš se, že důležitější by bylo, aby ses nejprve vyptal na svého otce?"

Mladý Lucius Caesar zrudl. „Jelikož o sobě nedává vědět, Gaie Caesare, předpokládám, že se mu daří dobře."

„Ano, vede se mu skutečně dobře."

„A tvé podmínky?"

Caesar otevřel doširoka oči. „Trpělivost, Lucie, trpělivost! Bude mi trvat pár dní, než je budu moci zformulovat. Zatím se budeš muset spolu s Rosciem vydat na pochod se mnou. Na jih."

„To je ale zrada, strýče."

„Jelikož jsem se dočkal stejného obvinění, i když jsem se zdržoval na své straně hranice, Lucie, jaký v tom může být rozdíl?"

„Mám pro tebe dopis od Gnaea Pompeia," přerušil je Roscius.

„Za ten ti děkuji," řekl Caesar a převzal ho. Po chvilce, kdy se nikdo z nich nepohnul, pokynul Caesar velitelsky hlavou. „Můžete jít. Hirtius se o vás postará."

Nelíbilo se jim, že pokyn k odchodu dostávají od zrádce, avšak šli. Caesar se posadil a otevřel Pompeiův dopis.

Dostal ses do pěkné kaše, Caesare. Musím se ovšem přiznat, že by mě bylo ani ve snu nenapadlo, že bys takového něco byl skutečně schopen udělat. S jednou jedinou legií? To prohraješ. Nemůžeš neprohrát. Itálie se už hemží vojsky.

Píšu ti ale hlavně proto, abych tě poprosil, abys zájem republiky v tuto chvíli položil před své vlastní zájmy. Což jsem já sám činil od samého počátku těchhle zmatků. Otevřeně řečeno: v mém zájmu by vlastně bylo hájit tě, není to tak? Společně bychom dokázali vládnout celému světu. Ale jeden z nás to nedokáže, protože jeden jediný muž k tomu nemá dostatek sil. O tom jsi mne ostatně přesvědčoval, a také přesvědčil, *ty sám,* jak si vzpomínám, ještě než ses stal konsulem. A znovu jsi mě v tom utvrdil v Luce před šesti lety. Ne, před sedmi lety. Jak ten čas letí! Sedm let už je to, co jsem tě naposledy viděl.

Doufám, že se tě nijak osobně nedotýká to, že jsem se rozhodl postavit se proti tobě. Nic osobního v tom ostatně není, o tom tě ujišťuji. Dospěl jsem k tomuto rozhodnutí po zralé úvaze, co bude nejlepší pro Řím a pro republiku. Ale vždyť ty sám, Caesare, si ze všech mužů nejlíp musíš být vědom, že pustit se do ozbrojeného povstání jsou jen marné sny. Pokud jsi stejně jako já přesvědčen, že Sulla byl v tomto směru v právu a že se prostě vrátil do Itálie, aby požadoval, co mu podle práva náleželo, pak žádné ozbrojené povstání zatím nikdy nemělo úspěch. Pohleď jen na Lepida a na Bruta. Podívej se na Catilinu. Usiluješ snad o něco takového, o bezectnou smrt? Rozvaž to, Caesare, velice tě prosím.

Vybízím tě, abys nechal stranou svůj hněv i své ambice. Ve jménu naší milované republiky! Pokud odložíš hněv i ctižádosti, jsem přesvědčen, že lze dospět k nějaké dohodě mezi tebou a senátem. Poskytnu takovému kompromisu veškerou svou podporu. Já sám jsem se už hněvu i ctižádosti vzdát dokázal. Pro dobro republiky. Vždy a nejdřív ze všeho měj na mysli Řím, Caesare! Neškoď republice! Pokud setrváš v rozhodnutí škodit svým nepřátelům, budeš nevyhnutelně Škodit i republice. Tvoji protivníci jsou zrovna tak součástí republiky jako ty sám. Zvaž, prosím, znovu možnosti, které před tebou doposud jsou.

Pošli nám po Luciovi Caesarovi a Luciovi Rosciovi odpověď rozumného muže. Uzavři s námi smír a stáhni se do Italské Galie. Bude to jen rozumné. A bude to *vlastenecké.*

S trošičku křivým úsměvem zmačkal Caesar onen krátký dopis do koule a hodil ho do řeřavých uhlíků v ohřívadle.

„Ty jsi mi kus uprděného svatouška, Pompeie!“ řekl a sledoval, jak papír vzplál a jak zaniká v nicotě. „Že mám jen jednu jedinou legii, říkáš? Copak bys mi byl asi napsal, kdybys věděl, že pochoduji na jih s pouhými dvěma kohortami! S tisícovkou mužů, Pompeie! To kdybys věděl, hned by ses vydal mě pronásledovat. Jenomže to ty neuděláš. Jediné legie, které máš a které za něco stojí, jsou Šestá a Patnáctá, které bojovaly se mnou a pod mým velením. A ty si zkrátka nejsi jist, co by dělaly, kdybys jim nařídil, aby tasily meč, až uvidí Caesara, svého starého velitele.“

* * *

Tisíc mužů skutečně naprosto postačilo. Když se s jásotem a s květinami v rukou vzdalo Pisaurum, vyslal Caesar kurýra do Ariminia a uložil Curionovi, aby vytlačil Therma z Iguvia. Poté kapitulovalo bez boje Fanum Fortunae – další jásání a další květy. Šestnáctého dne měsíce ledna, v přítomnosti dvou vyslanců senátu jakožto svědků, přijal Caesar kapitulaci velkého námořního přístavu Ancony a s ní další ovace

a záplavu květů. Až dosud neprolil jedinou kapku římské krve. Po Lentulovi Spintherovi a jeho deseti kohortách jako by se slehla zem, stáhl se na jih do Ascula Picenta. A kapitulující města nebyla ani v nejmenším rozčarována Caesarovým chováním; nesáhl k jakékoli odvetě a za všechno, co zabavil pro své vojsko, platil v hotovosti.

MEZI ŘÍMEM A KAMPÁNIÍ

Den předtím, než Caesar obdržel Pompeiův list, třináctého dne měsíce ledna, projel po Mulvijském mostě jezdec na zchváceném koni. Stráž, která sem byla postavena poté, co bylo přijato *senatus consultum ultimum*, muže informovala, že senát právě zasedá v Pompeiově kurii na Martově poli, a poskytla mu čerstvé zvíře, aby mohl vůbec dokončit posledních pár mil své cesty. Byl to jeden z Pompeiových klientů, jenž se sám od sebe ujal střežení silnice mezi Ravennou a Ariminiem a pak se rozhodl vydat se do Říma osobně, neboť umíral, touhou spatřit na vlastní oči, jak senát přijme zprávu, se kterou přijíždí. Což by nepochybně učinil každý, kdo má jen trochu smyslu pro dějiny a chce se stát účastníkem významné chvíle, říkal si, když pobídl koně a s hlučným klapotem vjel na teracovou plošinu před Pompeiovou kurií.

Sesmekl se ze sedla, došel k zavřeným bronzovým dvoukřídlým vratům a zabušil na ně pěstí. Vylekaný liktor jedno křídlo pootevřel, aby mohl vystrčit hlavu ven a rozhlédnout se; Pompeiův klient trhnutím otevřel dveře dokořán a vydal se do síně.

„Počkat, tam nemůžeš, senát jedná v uzavřeném zasedání," rozkřikl se na něho liktor.

„Otcové senátoři, mám pro vás zprávu!" hlaholil vetřelec.

Všechny hlavy se otočily jeho směrem; Marcellus Minor i Lentulus Crus oba povstali ze svých slonovinových židlí a zůstali na něho civět, zatímco muž se rozhlížel po Pompeiovi, až ho objevil v prvé řadě po levé straně od pódia.

„Jakou zprávu, Nonie?" otázal se Pompeius, jenž ho poznal.

„Gaius Caesar překročil Rubikon a postupuje s jednou legií na Ariminum!"

Napůl už vstávaje Pompeius na okamžik strnul, než opět bezvládně klesl na svou kurulskou židli. Všechny smysly jako by ho naráz opustily; zakoušel jakési strašlivé ochromení, nebyl s to vypravit ze sebe ani slovo.

„To znamená občanskou válku!" hlesl Gaius Marcellus Minor.

Lentulus Crus, ráznější povaha než Marcellus Minor, pokročil nejistě kupředu. „Kdy k tomu došlo?" otázal se s popelavou tváří.

„Přejel přes Rubikon na svém válečném koni, na tom s paznehty místo kopyt, krátce před západem slunce – jsou tomu tři dny, vážený konsule."

„Při Jovovi!" hlesl Metellus Scipio. „Tak on to přece jen udělal!"

Jeho slova zapůsobila jako pootevření stavidla vrchovatě plného rybníku; senátoři se vrhli jeden přes druhého k vratům, ucpali východ, strkali se a rvali, jen aby se už dostali ven, a v panice se pak rozbíhali napříč peristylem a pak pryč k městu.

O chvilku později zbyla na místě jen hrstka *optimátů.*

Pompeiovi začaly opět sloužit čivy, podařilo se mu i povstat. „Pojďte se mnou," řekl krátce a vydal se ke dveřím vedoucím do jeho vily.

Cornelia Metella přelétla jediným pohledem tváře mužů hrnoucích se do atria a rozhodla se raději vzdálit, takže Pompeius musel svého klienta Nonia svěřit správci – s příkazem, aby se o něho dobře postaral.

„Máš mé díky," řekl a popleskal muže po rameni.

Uspokojen svým příspěvkem k historii Nonius odkráčel.

Pompeius dovedl zbytek hostů do své pracovny, kde se všichni shlukli kolem stolečku s vínem a nalévali si je třesoucíma se rukama neředěné. Všichni kromě Pompeia, který se usadil do své židle za stolem, neohlížeje se na to, jestli tím urazí nebo neurazí přítomné konsuly a konsuláry.

„S jednou legií!" řekl, když si všichni našli místa k sezení a hleděli na něho, jako by byl jediným spásným kusem korku na bouřlivě se dmoucích vlnách. „S jedinou legií!"

„Ten chlap se musel zbláznit," mumlal Gaius Marcellus Minor a utíral si pot z tváře nachovým lemem své togy.

Vytřeštěné a vyděšené oči, které se na něho upíraly, měly na Pompeia kupodivu spíše uklidňující účinek, větší, než by bylo mělo víno; Pompeius vypnul prsa, opřel se rukama o stůl a odkašlal si.

„Nejde teď o míru Caesarova duševního zdraví," řekl. „On se nám postavil se zbraní v ruce. Vzepřel se senátu a lidu římskému. S jednou legií překročil Rubikon, s touto jednou legií postupuje proti Ariminiu, s jednou jedinou legií si zamýšlí podrobit Itálii." Pompeius zavrtěl hlavou. „To nemůže dokázat. Nedokázal by to ani sám Mars."

„Podle toho, co se o Martovi ví, soudím, že Caesar je lepší vojevůdce," řekl suše Gaius Marcellus Major.

Pompeius to ignoroval a zahleděl se na Catona, jenž od chvíle, kdy do síně vtrhl Nonius, nepromluvil jediné slovo – zato do sebe stačil nalít hojnost neředěného vína.

„Nu, Marku Catone?" řekl tázavě Pompeius. „Co bys doporučil ty?"

„Podle mě," řekl Cato svým nemelodickým hlasem, „by ti, kdo takovéto krize vytvářejí, měli být i těmi, kdo se pak s nimi vypořádají."

„Čímž máš na mysli, že tys s celou tou věcí neměl nic společného a za všechno že můžu já?"

„Já se stavím proti Caesarovi politicky, ne vojensky."

Pompeius se nadechl. „Znamená to tedy, že mám velet obraně?" otázal se Gaia Marcella Minora, prvního konsula. „Ano, nebo ne?" zeptal se pak ještě také druhého konsula Lentula Crura.

„Ano, to je samozřejmé," řekl Lentulus Crus, když se neozval Marcellus Minor.

„Pak nejdřív ze všeho," řekl Pompeius rázně, „musíme vyslat k Caesarovi dva emisary, ihned a tryskem."

„Kvůli čemu?" zeptal se Cato,

„Abychom si ověřili, za jakých podmínek by byl ochoten stáhnout se do Italské Galie."

„On už se zpátky nestáhne," prohlásil s urputností Cato.

„Jedno pěkně po druhém, Marku Catone." Pompeiovy zraky postupně přejížděly po patnácti mužích, kteří byli rozesazeni v místnosti, a zastavily se na mladém Luciovi Caesarovi a jeho věrném druhovi Luciovi Rosciovi. „Lucie Caesare, Lucie Roscie, vás dva určuji k tomuhle spěšnému poslání. Pojedete po Via Flaminia a zrekvírujete si čerstvé koně pokaždé ještě včas, než ti předchozí pod vámi padnou. Nebudete se zastavovat ani na vyčurání, na to se jen obrátíte v sedle a pustíte to za sebe." Sáhl po papíru a po peru. „Jste oficiální vyslanci a budete hovořit za celý senát včetně jeho magistrátů. Ale kromě toho povezete ode mne osobní dopis Caesarovi." Nevesele se

ušklíbl. „Bude to osobní apel, aby především myslel na republiku a aby republice neubližoval.“

„Jenomže jediné, co si Caesar přeje mít, je monarchie,“ řekl Cato.

Pompeius neodpověděl, dokud nebyl list dopsán a dokud ho neposypal jemným pískem. A pak, zatímco ho svinoval a nahříval vosk, aby ho zapečetil, řekl: „Co si Caesar přeje mít, nevím, dokud nám to sám nepoví.“ Otiskl do krůpěje vosku svůj prsten a podal svitek Rosciovi. „Ten předáš ty jako můj osobní vyslanec. Lucius Caesar bude mluvit za senát. A teď jeďte. Řekněte si mému správci o koně – budou lepší než zvířata, která máte vy. Jsme na severní straně města, takže ušetříte čas už tím, že vyrazíte odsud.“

„Nemůžeme přece jet na koních v togách!“ řekl Lucius Caesar.

„Správce vám vydá jezdecké vybavení, nevadí, když vám trochu nebude padnout. Odchod!“

Odešli.

„Spinther má v Anconě právě tolik mužů jako Caesar,“ rozjasnil tvář Metellus Scipio. „Ten už si s ním poradí.“

„Spinther,“ vycenil zuby Pompeius, „se ještě pořád rozmýšlel, má-li či nemá poslat vojáky do Egypta, když tou dobou už Gabinius dávno dosadil Ptolemaia Auléta zpátky na trůn. Takže své naděje nepodpírejme čekáním na nějaké zázraky od Spinthera. Pošlu zprávu Ahenobarbovi, aby se spojil s ním a s Attiem Varem. Pak uvidíme.“

Avšak následující tři dny přicházely jedna za druhou samé skličující zprávy: Caesar obsadil Ariminium, pak Pisaurum, poté Fanum Fortunae. Bez odporu, vítán jásotem a květinami. A z toho šel strach. Nikdo nepomyslel na drobné lidi z italského venkova, městeček a měst, z mnoha a mnoha měst. Zejména v Picenu, v Pompeiových nejvlastnějších pozemkových državách. Zjištění, že Caesar postupuje, aniž naráží na jakýkoli odpor – *s pouhými dvěma kohortami*! – a že platí za všechno, co vojáci snědí, a nikomu nezkřiví vlas, bylo přímo otřesné.

Korunu těmto pohromám nasadily sedmnáctého lednového dne odpoledne dvě zvěsti: první, že Lentulus Spinther a jeho deset kohort vyklidili Anconu a ustoupili do Ascula Picenta, druhá, že byl Caesar v Anconě přivítán s ovacemi. Vzápětí nato se sešel senát.

„To je k nevíře!“ zvolal Philippus, obviněný Catonem z vysedávání na zídce. „Spinther s pěti tisíci muži se tam vůbec nezdržel, aby se utkal s tisícovkou Caesarových mužů! Co já vlastně dělám tady v Římě? Proč už se v tomto okamžiku neplazím v prachu u Caesarových nohou? Ten hoch vás pěkně doběhl! Jste přesně to, co on o vás vždycky říká – vojevůdci z lehátek! Což teď platí zrovna tak o tobě, Pompeie *Magne*!“

„Já neodpovídám za to, že byl Spinther pověřen hájením Ancony!“ zaburácel Pompeius. „To, Philippe, jak se snad ještě upamatuješ, bylo rozhodnutí tohoto senátu! A i tys pro ně hlasoval!“

„Kéž bych byl radši rovnou hlasoval, aby se stal Caesar římským králem!“

„Koukej zavřít hubu, ty rozvraceči!“ vřískl Cato.

„Až po tobě, ty měchuřino plná politických žvástů!“ opáčil Philippus z plna hrdla.

„Klid!“ zaprosil Gaius Marcellus Minor unaveným hlasem.

Zapůsobilo to víc než řvaní; Philippus i Cato se posadili, jen se po sobě nepřestávali zle dívat.

„Jsme tu proto, abychom rozhodli, jak dál,“ pokračoval Marcellus Minor, „ne kvůli tomu, abychom se planě hašteřili. Jestlipak se touhle dobou hašteří někdo v Caesarově

hlavním stanu, co myslíte? Odpověď je nasnadě – nikdo! Caesar by nic takového nepřipustil. Proč by to tedy měli dovolit římští konsulové?“

„Protože římští konsulové jsou služebníky Říma, a Caesar odmítl sloužit komukoli!“ řekl Cato.

„Och Marku Catone, musíš pořád dělat nějaké potíže? Musíš oponovat všemu, co se tu řekne? Já potřebuji věcné odpovědi, a ne bezobsažné sentence anebo pitomé otázky. Co podnikneme, abychom tuhle krizi zažehnali?“

„Já navrhuji,“ řekl Metellus Scipio, „aby senát potvrdil Gnaea Pompeia Magna ve funkci velitele všech našich vojsk a legátů.“

„Já plně souhlasím s Quintem Scipionem,“ řekl Cato. „Ať ti, kdo takovéhle velké krize vyvolávají, se s nimi také potýkají. Navrhuji tímto Gnaea Pompeia za vrchního velitele.“

„Tak poslouchej,“ zavrčel Pompeius, jenž si dobře povšiml, jak Cato opomenul užít cognomina Magnus, „tohle jsi mi řekl už jednou, a já to odmítám! Nebyl jsem to *já*, kdo tuhle ’velkou krizi‘ vyvolal, Catone! Byls to ty! Ty a s tebou všichni ti tví *optimátští* spolčenci! A já jsem teď tím, od kterého čekáš, že tě z těch sraček vytáhne! Neházej mi na hlavu, že jsem nás všechny do nich zatáhl já! Tos byl ty, Catone, to je tvoje dílo!“

„Klid!“ povzdychl Marcellus Minor. „Je tu návrh, a já pochybuji, že bude nutné hlasovat rozestoupením. Zvedněte ruce a ozvěte se.“

Senát valnou většinou odhlasoval ustanovení Pompeia za vrchního velitele vojsk republiky a jejích legátů.

Marcus Marcellus povstal. „Otcové senátoři,“ řekl, „dostal jsem od Marka Cicerona zprávu, že nábor v Kampánii postupuje hrozivě pomalu. Jak bychom mohli věci v tomto směru urychlit? Nutně potřebujeme získat mnohem víc vojáků.“

„Chacha,“ pošklebovalse Favonius, podrážděný tím, že se Pompeius otřel o jeho milovaného Catona. „Kdopak nám to tu pořád vykládal, že k tomu, aby sebral v Itálii vojsko, stačí, aby zadupal? Kdopak to byl?“

„Víš co jsi, Favonie? To, co má čtyři nohy, špičatý čumák a dlouhý holý ocas,“ utrhl se na něho Pompeius. „*Tace*!“

„Hovoř k přijatému návrhu, Gnaee Pompeie,“ řekl Gaius Marcellus Minor.

„Nu dobrá, já vám k němu tedy něco povím!“ odsekl Pompeius. „Pokud postupuje nábor vojáků v Kampánii šnečím tempem, vina je na těch, kdo ho provádějí. Například na Markovi Ciceronovi, který se patrně baví bůhvíjakým obskurním rukopisem, zatímco by si měl číst spíš v seznamech rekrutů. Musíme sehnat tisíce vojáků, otcové senátoři, a vy jste mi právě uložili – *mně* jste to teď uložili – abych je obstaral. Já si s tím poradím. Ale půjde to mnohem rychleji, když se mi nebudou plést do cesty krysy, které vylézají z římských stok!“

„Chceš snad o mně říct, že jsem krysa?“ vyjel na něho Favonius a vyskočil.

„Klidně se zase posaď, ty pitomečku! Že jsi krysa, jsem o tobě prohlásil už dávno!“ řekl Pompeius. „Věnuj se radši našemu jednání a zaměstnej trochu tu část hlavy, kde mají ostatní lidé mozek!“

„Klid!“ řekl chabě Marcellus Minor.

„To je ovšem ten největší problém tohohle prožluklého sboru!“ pokračoval Pompeius. „Vy se všichni domníváte, že máte právo mluvit do všeho! Máte pocit, že jste oprávněni všechno řídit! Že každé rozhodnutí musí být přijato demokratickou cestou! Tak já vám teď něco řeknu: armádám se demokraticky velet nedá! Kdo to zkusí, ztroskotá. Existuje jeden jediný vrchní velitel, a jeho slovo je zákonem!

Zákonem! Vrchním velitelem jsem teď já, a já se nedám otravovat a zdržovat kdejakým neschopným idiotem!“

Povstal a odebral se do samého středu síně. „Vyhlašuji tímto stav ohrožení, *tumultus*! To je moje rozhodnutí, ne něco, co byste si odhlasovali! Jsme ve válce! A vaše poslední hlasování bylo to, kterým jste mi udělili vrchní velení! Já se ho ujímám! A vy budete dělat to, co já vám nařídím! Rozuměli jste? Rozuměli jste dobře? *Budete dělat to, co já nařídím*!“

„Přijde na to,“ ušklíbl se Philippus.

Pompeius poznámku přešel. „Nařizuji, aby všichni senátoři okamžitě opustili Řím! Kdokoli ze senátorů, kdo bude po zítřku ještě zastižen v Římě, bude považován za Caesarova přívržence a podle toho s ním bude naloženo!“

„Bozi,“ povzdychl si hlučně Philippus, „jak já zimní Kampánii přímo nenávidím! Proč bych nemohl zůstat pěkně v pohodlí v Římě?“

„Jen si tu zůstaň, Philippe!“ řekl Pompeius. „Vždyť ty jsi koneckonců manželem Caesarovy neteře!“

„A taky ovšem Catonovým tchánem,“ zabručel Philippus.

*** * ***

Stav naprostého zmatku, který v Římě zavládl po Pompeiově nařízení, přidělal další starosti také těm, kdo byli postaveni níže než senátoři. Od chvíle, kdy prchající senátoři rozhlásili, že Caesar překročil Rubikon, zachvátila město panika. Slovo, které se mezi jezdci ozývalo nejčastěji, byl onen strašný termín, který se zrodil za Sullovy diktatury: *proskripce.* Uvedení jména na seznamu přibitém na rostrech znamenalo, že byl člověk prohlášen nepřítelem Říma a také nepřítelem diktátorovým, že ho mohl na potkání kdokoli zabít a že jeho nemovitý majetek i peníze propadaly státu. Zahynuly tak dva tisíce senátorů a jezdců a Sulla si ze zisků z proskripcí naplnil prázdnou státní pokladnu.

Kdokoli, kdo měl oč přijít, totiž s naprostou samozřejmostí předpokládal, že Caesar půjde v Sullových stopách – cožpak to nebyla táž situace, jako když Sulla přistál v Brundisiu a vydal se vzhůru poloostrovem? Kdy i jemu prostí lidé jásali vstříc a vítali ho květinami? I on přece tehdy do posledního sestercie platil za každý bochník chleba, za každý košík ovoce, které jeho armáda zkonzumovala. Jaký je koneckonců rozdíl mezi Corneliovcem a Juliovcem? Žijí a pohybují se kdesi vysoko nad obyčejnými obchodníčky z řad jezdců, kteří pro ně neznamenají víc než prach pod jejich nohama.

Toliko Balbus, Oppius, Rabirius Postumus a Atticus se pokoušeli panice učinit přítrž, vysvětlovali, že Caesar není žádný Sulla, že jediné, oč mu jde, je obhájit svou ohroženou *dignitas*, že nehodlá stát se diktátorem a začít vraždit. Že k pochodu byl donucen zavilou a nepříčetnou klikou v senátě a že jakmile přiměje tuto hrstku, aby změnila svou politiku a odvolala dekrety, které vydala, vrátí se opět k běžným zvyklostem.

Nijak to nepomáhalo; nikdo neoplýval klidem a rozvahou natolik, aby jejich slova vůbec vyslechl, všechen zdravý rozum se kamsi vytratil. Řím přece stihlo to nejstrašnější neštěstí; čekala ho další občanská válka. Proskripce budou určitě následovat – cožpak všichni neslyšeli Pompeia, jak jimi v hněvu hrozí, jak mluví o tisících mužů, kteří budou svrženi z Tarpejské skály? Och, byli pojednou skřípnuti jako

mezi sirénou a harpyjí. Ať zvítězí kterákoli strana, odnesou to určitě jezdci z *osmnáctky!*

Většina senátorů neměla – zatímco balili zavazadla, pokoušeli se věci vysvětlit svým manželkám a přepisovali závěti – sebemenší představu, proč vlastně dostali příkaz opustit Řím. Nebyli o to požádáni, Pompeius jim to *nařídil*. Pokud by zůstali, byli by v nebezpečí, že budou považováni za Caesarovy přívržence, to bylo jediné, co z toho všeho pochopili. Synové starší šestnácti let se dožadovali, aby mohli své otce doprovázet; dcery s ujednanými už daty sňatků vzlykaly a hroutily se v mdlobách; bankéři a účetní běhali od jednoho urozeného senátorského klienta k druhému, horečně vysvětlovali, že hotových peněz je v dané chvíli nedostatek, že právě teď nenadešel ten nejvhodnější čas k prodeji pozemků a že v době, kdy dochází k útlumu podnikání, je tichý společník k ničemu.

Nebylo proto divu, že na to nejdůležitější ze všeho všichni zapomněli. Nikdo – ani Pompeius, ani Cato, ani žádný ze tří Marcellů, ani Lentulus Crus, ani kdokoli jiný – nepomyslel na to, že by bylo třeba vybrat obsah státní pokladny a odvézt ho do bezpečí.

Osmnáctého dne měsíce ledna, mezi stovkami nákladních vozíků kodrcajících Capenskou bránou směrem do Neapole, Formií, Pompejí, Herkulanea, Capuy a do dalších míst v Kampánii, prchali i oba konsulové a téměř všichni členové senátu z Říma. Prostor státní pokladny nechali až po samé krovy zaplněný mincemi a zlatými pruty, nemluvě o dalších pohotovostních rezervách zlata v chrámech bohyně Ops, Junony Monety, Herkula Olivaria a Merkura a o tisících truhlic s penězi ve svatyních Junony Luciny, Iuventa, Venuše Libitiny a Venuše Eruciny. Jediný, kdo si už před pár dny včas vyzvedl peníze od *tribunů aerarii*, byl Ahenobarbus; vyžádal si a také obdržel šest milionů sesterciů na výplatu žoldu těch vojáků, které doufal získat mezi Marsy a Paeligny. Jinak zůstaly veškeré římské státní fondy v Římě.

Ne všichni senátoři ujeli. Lucius Aurelius Cotta, censor Lucius Piso a Lucius Marcius Philippus byli mezi těmi, kdo setrvali. Snad proto, aby se navzájem v tomto rozhodnutí podpořili, sešli se devatenáctého na večeři u Philippa.

„Já jsem ještě pořád novomanžel a mám novorozeného synka," řekl Piso a odhalil v úsměvu zkažené zuby. „Pro muže mého věku je už tohle samo o sobě dosti prekérní situace, než abych navíc ještě prchal jako sardinský bandita, který právě ukradl ovci!"

„Nu," pousmál se Cotta, „já jsem tu zůstal, protože nevěřím, že by Caesar mohl prohrát. Je to můj synovec, a nikdy jsem ho nezažil jednat neuváženě, ať si má v tomhle směru jakoukoli pověst. Má to všechno velice pečlivě promyšleno."

„A já jsem nikam nejel, protože jsem na nějaké přesazování moc líný," hekl Philippus. „Jen si to představte – utíkat jako vyplašený zajíc kdovíkam! Zima na krku! Vily všechny zavřené, nikde žádné služebnictvo, které by se postaralo o ohřívadla, ryby chrní kdesi u dna, na jídelníčku zelí a zelí a zelí."

Což připadlo všem obzvlášť komické; večeře probíhala v dobré pohodě. Piso svou novou ženu nepřivedl a Cotta byl vdovec, přítomna však byla Philippova manželka. A stejně tak i její třináctiletý synek Gaius Octavius.

„A co si o tom všem myslíš ty, Gaie Octavie?" otázal se ho Cotta, jeho vzdálený prastrýc. Chlapec, kterého znal z četných návštěv (Atia se strachovala o svého strýce, jenž žil sám), ho fascinoval. Nikoli ovšem týmž způsobem, jako ho kdysi uchvacoval Caesar, když byl ještě dítě, třebaže jistá podobnost tu byla. Ten jeho půvab například! Jaké štěstí nicméně, že Gaiovi Octaviovi trochu odstávají uši! Na Caesarovi nebývala chybička. Hoch byl i stejně světlovlasý, třebaže oči měl výraznější a zářivě šedé – ne tak přízračně světlé, jako byly Caesarovy. Cotta svraštil čelo a zapátral v paměti po

vhodném slově, jimiž by se dal popsat jejich výraz, až se ustálil na termínu *ostražité*. Ano, to je velice případné a přesné pojmenování. Ty jeho oči byly ostražité. Zprvu se člověku zdály být bezelstné a upřímné, až později si začal uvědomovat, že ani náznakem nedovolí vytušit, co probíhá v mysli, která je za nimi skryta. Byly trvale jakoby zastřeny závojem, nikdy se nerozpálily žádnou vášní.

„Já si myslím, strýčku Cotto, že Caesar zvítězí."

„V tom se shodujeme. A co *tebe* vede k tomuhle přesvědčení?"

„On je lepší než oni." Mladý Octavius si na stole vyhledal jasně červené jablíčko a zabořil do něho bělostné zuby. „Na bitevním poli se mu nikdo nevyrovná – Pompeius je jen druhořadý vojevůdce. Dobrý organizátor ovšem. Když prozkoumáš všechna jeho tažení, vítězil vždycky z tohoto jediného důvodu. Nevybojoval žádné vynikající bitvy, bitvy, které by mohly svou strategií a taktikou inspirovat nového Polybia. Své soupeře prostě uvláčel; v tom spočívala jeho síla. To samozřejmě dělal i strýček Caesar, jenomže strýček Caesar se kromě toho může chlubit i tuctem skvěle svedených bitev."

„A také jednou nebo dvěma, například u Gergovie, které nebyly svedeny právě skvěle."

„Ano, ale on v nich přesto ani nepodlehl."

„Dobrá," řekl Cotta, „takhle si stojí na bojištích. A co jinak?"

„Rozumí politice. Umí dobře manipulovat s lidmi. Nezaplétá se do předem prohraných sporů, ani si nic nezačíná s muži, kteří to mají ve zvyku. Mimo bojiště dokáže být stejně výkonný jako Pompeius. Jenomže je lepší řečník, lepší právník, líp dokáže promýšlet všechny své plány."

Lucius Piso naslouchal tomuto rozboru a začínal si uvědomovat, že mu jeho autor není příliš po chuti. Mluvit jako nějaký učitel se přece pro hocha jeho věku *nesluší*! Kdo si vlastně myslí, že je? A taky je nějak až příliš hezký. Až příliš půvabný. Uteče rok, a on začne nabízet svůj zadeček; už mu to kouká z očí. Pro můj vkus trochu afektovaný kluk.

* * *

Pompeius, konsulové a převážná většina senátorů dorazili do Teana Sidicina dvaadvacátého dne měsíce ledna a zastavili se tam, aby do chaosu evakuace z Říma konečně vnesli trochu pořádku. Ne všichni senátoři se zařadili do tohoto chvostu pompeiovské komety; část se jich rozptýlila a zmizela ve svých narychlo otevíraných vilách u moře, další dali přednost libovolnému jinému místu, než kde právě dlel Pompeius.

Titus Labienus už čekal; Pompeius ho pozdravil jako dlouho postrádaného bratra, dokonce se s ním objal a políbil ho na tvář.

„Odkud přicházíš?" otázal se ho Pompeius střežený senátorskými hlídacími psy – Catonem, třemi Marcelly a Lentulem Crurem – a ve společnosti Metella Scipiona jako své opory.

„Z Placentie," řekl Labienus a opřel se na židli opět pohodlně nazad.

Třebaže všichni přítomní Labiena znali od vidění a pamatovali se ještě na jeho činnost jako tribuna lidu, uběhlo už deset let, co ho kdokoli z nich (Pompeia nevyjímaje) viděl naposledy. Labienus opustil Řím, aby se ujal svých povinností v Italské Galii, onoho roku, kdy konsulem byl Caesar. Trochu bázlivě si ho teď prohlíželi; značně se změnil. Byl už čtyřicátník a vyhlížel přesně tak, jaký ve

skutečnosti i byl: ošlehaný, neurvalý a pánovitý voják. Krátké kudrnaté vlasy mu už šedivěly, jako by byly popepřené; tenké rty, které barvou připomínaly spíše játra, poltily spodní část jeho obličeje jako nějaká jizva; velký hákovitý nos s dmoucím se chřípím mu dodával orlího vzhledu; a jeho černé oči, zúžené do pohrdavé štěrbiny, na ně na všechny, i na Pompeia, hleděly se zájmem surového kluka, jenž právě padl na brouky, jimž by se dala krásně utrhat křidélka.

„Kdy jsi z Placentie odjížděl?“ otázal se Pompeius.

„Dva dny poté, co Caesar překročil Rubikon.“

„Kolik legií má Caesar v Placentii? Ty už jsou ovšem bezpochyby na pochodu spolu s ním.“

Šedivějící hlava se zaklonila, Labienus otevřel ústa, takže se ukázaly zažloutlé zuby, a rozchechtal se. „Bozi, to jste opravdu tak naivní?“ řekl. „Žádné další legie v Placentii nejsou! A nikdy ani nebyly. Caesar tam má jednu jedinou, Třináctou, kterou poslal na cvičný pochod do Tergeste a zase zpátky, což asi uniklo vaší pozornosti. Po většinu času, co byl v Ravenně, tam neměl vůbec žádné vojáky. Na pochod se dal jenom s Třináctou, a žádná další legie mu na pomoc nejde. Takže se zřejmě domnívá, že to s Třináctou hladce zvládne. Z toho, co jsem zatím viděl, soudím, že má asi pravdu.“

„Pak ovšem,“ říkal Pompeius zvolna, jelikož ihned začal přehodnocovat svůj původní záměr opustit Itálii a vydat se do Makedonie a do Řecka, „mu mohu vyrazit vstříc a zadržet ho v Picenu. Pokud to už neudělali Lentulus Crus a Attius Varus. On totiž Třináctou rozdělil. Antonius s pěti kohortami drží Arretium a silnici Via Cassia a –“ Pompeius zamrkal „– Curio se třemi dalšími kohortami vypudil Therma z Iguvia. Všechno, co teď má Caesar k dispozici, jsou pouhé dvě kohorty.“

„Tak proč tu ještě dřepíš?“ osopil se na něho Labienus. „Touhle dobou už jsi měl dávno být na půl cestě k adriatickému pobřeží!“

Pompeius káravým pohledem zpražil Gaia Marcella Majora. „Podle zpráv, které mi byly poskytnuty,“ řekl důstojně, „měl mít Caesar čtyři legie. A třebaže jsme se doslechli, že se dal na pochod pouze s jedinou, měli jsme za to, že ostatní zatím operují v jeho týle.“

„Mně se nezdá,“ řekl bez obalu Labienus, „že by se ti s Caesarem vůbec chtělo bojovat, Magne.“

„Ani já si to nemyslím,“ řekl Cato.

Och, což od těch rýpalů nebude mít konečně pokoj? Nebyl snad oficiálně pověřen vrchním velením? Nedal jim snad dost jasně najevo, že s demokracií je konec, že si věci zařídí po svém a oni že mohou leda mlčet? Teď se tu navíc vyskytl ještě další kritik, Titus Labienus, a zdárně Catonovi napovídá!

Povytáhl se na židli, vypjal prsa, až zavrzal jeho kožený pancíř. „Takže všichni dobře poslouchejte,“ řekl s úctyhodnou mírou sebeovládání, „tady teď velím já, a já si to povedu po svém, rozumíte? Dokud mi zvědové nepodají přesnou zprávu, co a jak Caesar podniká, vyčkám. Pokud máš pravdu ty, Labiene, pak nevzniká žádný problém. Postoupíme do Picena a tam ho vyřídíme. Ale prvořadé pro mne zůstává uchránit Itálii. Přísahal jsem, že občanskou válku, pokud by měla mít obdobný rozsah jako válka s Italiky, nepovedu na italské půdě. Itálie tehdy byla zničena na dvacet let. Nechci, aby mé jméno bylo spojováno se stejně hroznými událostmi! Takže dokud se nedozvím, co se teď odehrává v Picenu, nebudu nic začínat. Jakmile to budu vědět, rozhodnu se, zda se pokusíme Caesara zkrotit ještě v Itálii, anebo jestli se přesunu i se svými armádami a s římskou vládou na Východ.“

„Opustit Itálii?“ vyjekl Marcus Marcellus.

„Ano, tak jak by to byl měl učinit Carbo, když před ním vyvstala hrozba Sullova vpádu.“

„Sulla Carbona porazil,“ řekl Cato.

„Na italské půdě. To mám právě na mysli.“

„Měl bys mít na mysli hlavně to,“ řekl Labienus, „že ty jsi teď skutečně v Carbonově pozici. Oslaben tím, že budeš mít vojáky buď natolik přestárlé, anebo natolik zelené, že ti nebudou nic platní proti armádě veteránů, která se právě vrátila z dlouhé a tvrdé války v zahraničí. Sullovy boty padnou v tomto směru Caesarovi jako ulité. On vlastní ty veterány.“

„Mám v Capui Šestou a Patnáctou,“ řekl Pompeius, „a silně pochybuji, že by si o nich někdo troufl říct, že jsou to vojáci přestárlí anebo příliš zelení, Labiene!“

„Jenomže Šestá a Patnáctá až do této chvíle patřily Caesarovi.“

„Ale proti Caesarovi se bouřily,“ řekl Metellus Scipio. „Řekl nám to Appius Claudius.“

Oni jsou všichni opravdu jako děti, pomyslel si udiveně Labienus. Vůbec se neobtěžovali zřídit si nějakou výzvědnou službu a věří tomu, co jim kdo napovídá. Co jenom se to s Pompeiem Magnem stalo? Vždyť jsem pod ním sloužil na Východě, a tam se takhle nechoval. Buď je už opravdu vyřízený, anebo se bojí. Jenomže koho? Caesara? Či snad téhle sbírky šašků?

„Scipione,“ říkal Labienus velice pomalu a zřetelně, „žádné Caesarovy jednotky se nebouřily! Je mi jedno, jak vznešená byla ta huba, co ti to napovídala, ani jak moc ses ty sám namáhal si to ověřit. Dej si říct od toho, kdo to dobře ví – Caesarovy legie s ním neprojevily sebemenší nespokojenost.“ Obrátil se k Pompeiovi. „Ty okamžitě jednej, Magne! Seber Patnáctou, Šestou a všechno, co se ti ještě podaří dát dohromady, a vyraz ihned proti Caesarovi! Pokud to neuděláš, stihnou mu přijít na pomoc jeho ostatní legie. Řekl jsem vám, že v Italské Galii žádné nejsou – *zatím* – ale tak to dlouho nezůstane. A všichni ostatní legáti jsou Caesarovi oddáni na život a na smrt.“

„A proč ne ty, Labiene?“ otázal se Gaius Marcellus Major.

Olivově snědá pleť ztemněla ruměncem ještě víc; Labienus se odmlčel a pak řekl vyrovnaným hlasem: „Nevím, který z Marcellů ty vlastně jsi, ale mně až příliš záleží na Římu. Caesar se právě teď dopouští velezrady. A *já* velezradu spáchat odmítám.“

Kam až by byl mohl tento obrat v rozhovoru vést, se nikdo nedozvěděl, neboť v tu chvíli ohlásili návrat oba emisaři, Lucius Caesar Junior a Lucius Roscius.

„Jak je to dlouho, co jste odtamtud odjeli?“ vyptával se dychtivě Pompeius.

„Čtyři dny,“ řekl mladý Lucius Caesar.

„Za čtyři dny,“ řekl Labienus, upoutávaje tím pozornost všech, „by kdokoli v Caesarových službách urazil čtyři sta mil. Kolik jste dokázali vy, míň než sto padesát?“

„A co ty jsi vůbec zač,“ řekl mladý Lucius Caesar mrazivým hlasem, „abys *mne* tady kritizoval?“

„Já jsem Titus Labienus, chlapče.“ Opovržlivě si prohlížel mladého Lucia Caesara od hlavy až k patě. „Tvoje tvář mi říká, co *ty* jsi zač, ale říká mi taky, že ses zrovna nepotatil.“

„Nu ano, ano!“ přerušil je Pompeius, jemuž docházela trpělivost. „Co se dělo, když jste odjížděli?“

„Caesar byl tou dobou v Auximu. To ho uvítalo s otevřenou náručí. Attius Varus se svými pěti kohortami prchl, ještě než jsme tam dorazili, ale Caesar za nimi vyslal svou čelní centurii, která je dostihla. Došlo k menší šarvátce. Attius Varus byl poražen.

Většina jeho mužů se vzdala a požádala, aby se mohla připojit k Caesarovi. Ostatní se rozprchli.“

Rozhostilo se ticho, porušil je až Cato. „Caesarova čelní centurie,“ řekl ztěžka. „Osmdesát vojáků. Kteří porazili přes dva tisíce mužů.“

„Potíž byla v tom,“ řekl Lucius Roscius, „že do toho Varovi vojáci nešli s celým srdcem. Rozklepali se už při pouhém pomyšlení na Caesara. Ovšem jakmile je Caesar přijal do své armády, jako by ožili a rázem začali zase vypadat jako vojáci. Bylo to pozoruhodné.“

„Ne,“ pousmál se neradostně Labienus. „Bylo to naprosto normální.“

Pompeius polkl. „Uvedl Caesar své podmínky?“

„Ano,“ řekl mladý Lucius Caesar. Dlouze se nadechl a začal odříkávat pečlivě naučený text. „Jsem zplnomocněn ti sdělit, Gnaee Pompeie, následující: Za prvé, že ty a Caesar byste oba měli rozpustit své armády. Za druhé, že ty se máš okamžitě odebrat do Hispánie. Za třetí, že Itálie by měla být zcela demobilizována. Za čtvrté, že vláda teroru musí okamžitě skončit. Za páté, že se mají konat svobodné volby a že se má země navrátit k náležité ústavní vládě senátu a lidu římského. Za šesté, že se ty a Caesar máte osobně sejít, prodiskutovat své rozpory a dosáhnout dohody stvrzené přísahou. Za sedmé, že jakmile bude taková dohoda uzavřena, předá Caesar své provincie svým nástupcům. A za osmé, že se Caesar zúčastní voleb konsulů osobně v Římě, nikoli *in absentia*.“

„Samé žvásty!“ řekl Cato. „Ani slovo z toho všeho nemyslí doopravdy! Absurdnější seznam podmínek jsem v životě neslyšel!“

„Totéž říkal Cicero, když jsem mu je přednesl,“ řekl mladý Lucius Caesar. „Evidentně absurdní.“

„A kde,“ otázal se hrozivým hlasem Labienus, „ses s Ciceronem viděl?“

„V jeho vile, poblíž Minturn.“

„Minturnae… To je z Picena dosti podivná trasa!“

„Potřeboval jsem se zastavit v Římě. Byli jsme s Rosciem u Caesara mnohem déle, než jsme původně předpokládali. Už jsem přímo *páchl*!“

„Nu vidíš, jak to že mě to nenapadlo?“ říkal Labienus lenivě. „Tak ty už jsi páchl. A co Caesar, taky páchl? Nebo jeho muži?“

„Ne, Caesar ne. Ovšem on se koupe v ledové vodě.“

„To je totiž recept, jak i v průběhu tažení přímo vonět, víš?“

Pompeius se pokusil chopit se opět řízení. „Nu, podmínky tedy známe,“ řekl. „Sdělil je oficiálně, ať znějí jakkoli absurdně. Ale já si myslím totéž. Nemyslí je vážně, jde mu jen o získání času.“ Nabral dech a rozkřikl se. „Vibullie! Sestie!“

Vešli dva z jeho prefektů. Lucius Vibullius Rufus patřil k ženistům, Sestius sloužil u jezdectva.

„Vibullie, vydej se okamžitě do Picena a vyhledej Lentula Spinthera a Attia Vara. Tlumoč jim, že se mají co nejdříve dostat do bojového dotyku s Caesarem. Má dvě kohorty, takže ho porazit mohou – pokud se jim tuhle okolnost podaří vysvětlit svým vojákům! Což jim sděl jako můj pokyn.“

Vibullius Rufus odzdravil a odešel.

„Sestie, tobě nařizuji, aby ses odebral jako emisar do tábora Gaia Caesara. Vyřiď mu, že jeho podmínky jsou nepřijatelné, dokud se nestáhne z měst, která má v současné době v Picenu obsazena, a dokud se nevrátí zpátky za Rubikon do Italské Galie. Pokud tak učiní, budu to považovat za doklad jeho dobré vůle, a pak se uvidí. Zdůrazni, že

dokud bude na italském břehu Rubikonu, neexistuje žádná možnost vyjednávání, neboť to znamená, že se senát nemůže vrátit do Říma.“

Sestius, prefekt kavalerie, odzdravil a odešel.

„Výborně!“ řekl spokojeně Cato.

„Co má vlastně Caesar na mysli tou ’vládou teroru‘? O jakou vládu teroru jde?“ vyptával se Metellus Scipio.

„Domníváme se, Roscius a já,“ řekl mladý Lucius Caesar, „že tím Caesar narážel na paniku v Římě.“

„Och, jenom *tohle*?“ našpulil Metellus Scipio rty.

Pompeius si odkašlal. „Nu, vznešení přátelé, naše cesty se teď rozdělí,“ řekl s ještě větším uspokojením, než jaké pociťovali Cato s Metellem Scipionem dohromady. „Zítra se Labienus a já vydáme do Larina. Šestá a Patnáctá už jsou na cestě. Konsulové, vy půjdete do Capuy a prásknete tam trochu bičem, aby se ten nábor trochu zrychlil. Až – a jestli vůbec – tam někde narazíte na Cicerona, povězte mu, ať moc neokolkuje a přidá do kroku. Co on vlastně dělá v Minturnách? Ručím za to, že vojáky tam nenabírá žádné! Spíš smolí dopisy Attikovi a kdoví komu ještě!“

„A z Larina,“ řekl Cato, „se pak vydáš na sever do Picena a proti Caesarovi.“

„To,“ řekl Pompeius, „se ještě uvidí.“

„Já chápu, proč je třeba, aby konsulové byli v Capui,“ rozehříval se Cato, „ale my ostatní půjdeme samozřejmě s tebou.“

„Ne, to nepůjdete!“ Pompeiovi se roztřásla brada. „Vy zatím všichni zůstanete v Capui. Caesar tam má ve škole pět tisíc gladiátorů, a ty je třeba nějak zvládnout. V časech, jako jsou tyhle, bych si přál, abychom měli pár věznic, ale jelikož nic takového nevlastníme, ponechávám na vás všech jako na slovo vzatých lehátkových odbornících, abyste tuhle situaci vyřešili po svém. Jediný, koho si přeji jako doprovod do Larina, je Titus Labienus.“

*** * ***

Pravda byla, že Cicero skutečně trochu lelkoval, a pravda byla i to, že se příliš nevěnoval náboru vojáků – ani v Minturnách, ani na své další zastávce na okružní cestě po půvabných vilkách, které vlastnil od jednoho konce kampánského pobřeží k druhému. Nejblíže k Minturnám leželo Misenum, a tam se také ubytoval. Nebyl sám; doprovázeli ho Quintus Cicero, mladý Quintus Cicero i jeho vlastní syn Marcus; také tam ovšem bylo jeho dvanáct liktorů, fasces ověnčeny vavřínem, neboť Cicero byl triumfátor, jenž dosud svůj triumf nevykonal. Dosti velkou svízel představoval už sám doprovod tolika mužských rodinných příslušníků, nedalo se to však srovnat s tím, jak všude překáželi oni nešťastní liktoři! Nesměl bez nich udělat krok, a jelikož dosud vlastnil imperium – a to plné imperium pro provincii – chodili liktoři nastrojeni ve slavnostním, nachové tuniky měli opásány černým řemením pobitým bronzovými emblémy a do svazku prutů nosili vetknuty sekery. Velkolepé. Ne ovšem pro muže, který toho měl na starosti tolik jako Cicero.

Návštěvou ho tu překvapil jeho chráněnec, onen slibný mladý advokát Gaius Trebatius Testa, jenž ze služby u Caesara odcházel tak dokonale prodchnut jeho způsobem myšlení, že na něj absolutně nedal dopustit. Trebatius, baculatý jako vždycky býval, přišel naléhat, aby se Cicero navrátil do Říma, jenž naléhavě

potřeboval – jak Trebatius řekl – dosáhnout opětné stability a opřít se o konsulárské jádro.

„Nepůjdu nikam na příkaz nějakého psance!“ pravil Cicero nedůtklivě.

„Marku Cicerone, Caesar přece není žádný psanec,“ namítl Trebatius. „Dal se na pochod, aby ochránil svou *dignitas*, a to je zcela náležité. Nechce nic jiného než zachovat si ji v neztenčené míře. A kromě tohoto cíle – i v souladu s ním – si přeje mír a blahobyt v Římě. Má pocit, že by tvoje přítomnost v Římě mohla přispět k uklidnění.“

„Pociťovat může, co se mu zlíbí!“ odsekl Cicero. „Nezradím přece své kolegy, kteří jsou oddáni uchování republiky. Caesar se chce stát králem, a otevřeně řečeno, myslím, že ani Pompeius Magnus by neodmítl, kdyby byl požádán, aby vládl jako Rex Magnus. Che! *Magnus Rex*!“

Odpověď, po níž už Trebatiovi nezbylo než se opět uvelebit v nosítkách a vzdálit se.

Nato dorazil osobní dopis od Caesara, jenž svědčil o jistém napětí na straně pisatele – jak svou stručností, tak i nesouvisící odbočkou ve své druhé části.

> Můj drahý Marku Cicerone, jsi v téhle spletité situaci jedním z mála lidí, kdo by snad mohli projevit dostatek prozíravosti a odvahy a dát se střední cestou. Dnem i nocí mne trápí pomyšlení na strážeň Říma, jenž byl odsouzeníhodným útěkem své vlády ponechán zcela bez kormidla. Co je to za odpověď vykřiknout *tumultus* a pak loď opustit a přenechat ji svému osudu? Neboť přesně **to** učinil Gnaeus Pompeius podněcován Catonem a Marcelly. Až do této chvíle jsem neuviděl sebemenší náznak toho, že by kdokoli z nich, včetně Pompeia, myslel skutečně na Řím. A to přes celou **tu** jejich rétoriku.
>
> Pokud by ses do Říma vrátil ty, znamenalo by **to** nesmírnou pomoc. Vím, že v tomto směru se mnou plně souhlasí i Titus Atticus. Velice mne potěšilo, že se zotavil z onoho těžkého záchvatu zimničnaté choroby. Málo na sebe dbá. Pamatuji se, jak mi matka Quinta Sertoria, Ria – která se o mne starala, když já sám jsem na střídavou zimnici už téměř umíral – poslala po mém návratu do Říma dopis s radami, které byliny si mám doma rozvěsit a které spalovat v ohřívadle, abych se téhle zimnici napříště vyhnul. A ony účinkují, Cicerone. Od té doby mne zimnice nepostihla. Ale třebaže jsem Attikovi poradil, co má dělat, on **o** sebe příliš nedbá.
>
> Zvaž, prosím, svůj návrat domů. Ne kvůli mně. A neobávej se ani, že by tě někdo kvůli tomu označil za mého přívržence. Učiň to pro Řím.

Jenomže ani kvůli Římu nebyl Cicero nic takového ochoten učinit; pokud by to udělal, jednal by ve shodě s Caesarovými zájmy. A k tomu, zapřísahal se, nesáhne *nikdy*!

Avšak jak se nachýlil ke konci leden a nadcházel únor, zmocňoval se Cicerona čím dál tím větší pocit rozervanosti. Nic, co slyšel, v něm nevzbuzovalo sebemenší důvěru. Jednu chvíli ho ujišťovali, že Pompeius pochoduje do Picena, aby s Caesarem skoncoval dřív, než se vůbec odhodlá vyrazit; vzápětí se dozvěděl, že je Pompeius v Larinu a chystá se na pochod do Brundisia a odtamtud na přeplavbu přes Adriatické moře do Épeiru nebo do západní Makedonie. Caesarův dopis ho podráždil na citlivém místě, takže Cicero začal znepokojeně hloubat o Pompeiově laxnosti, pokud jde o zájem města Říma. Jak to, že se Pompeius rozhodl ho vůbec nebránit? *Proč vlastně?*

Tou dobou už měl Caesar zabezpečen celý sever, od Via Aurelia u Tuskánského moře až po adriatické pobřeží. Všechny hlavní cesty měl už buď obsazené, anebo věděl, že na nich nejsou žádné jednotky, které by ho mohly ohrozit; Hirrus vyklidil

Camerinum, Lentulus Spinther prchl z Ascula Picenta a celé Picenum měl tak Caesar ve své moci. Zatímco Pompeius zřejmě stále ještě trčel v Larinu. Jeho prefekt od ženistů, Vibullius Rufus, zastihl Lentula Spinthera právě v okamžiku, když v neuspořádaném zmatku opouštěl Asculum Picentum, a odhodlaně se nadutému konsulárovi postavil. Výsledkem bylo, že se nad vojskem Lentula Spinthera sám chopil velení a nahnal ho i s naráz zplihlým Lentulem Spintherem do Corfinia, kde se zatím opevnil Ahenobarbus.

Ze všech legátů, které ještě v oněch dnech, než Caesar překročil Rubikon, senát rozmístil k obraně Itálie, si jediný Ahenobarbus vedl zdatně. V Albě Fucentii u Fucinského jezera se mu podařilo postavit dvě legie z Marsů, bojovného a houževnatého kmene, jenž patřil k jeho klientům. S nimi se pak vydal k opevněnému městu Corfiniu na řece Aternus a rozhodl se držet proti Caesarovi zuby nehty jak Corfinium, tak i sesterské městečko Sulmo. Díky Vibulliovi mohl převzít deset kohort Lentula Spinthera – a dalších pět kohort pak Vibullius vyfoukl Hirrovi, jenž ustupoval z Camerina. A tak, jak se alespoň zdálo Ciceronovi, vyhlížel Ahenobarbus jako jediný způsobilý protivník, s nímž se Caesar bude muset utkat. Neboť Pompeius, to už bylo jasné, na žádný střet s ním nepomýšlel.

Hrůzostrašných historek o tom, co všechno Caesar zamýšlí provádět, jakmile se zmocní Itálie a Říma, kolovalo bezpočet, jedna děsivější než druhá: hodlá prý prosadit prominutí všech dluhů; proskribovat celou třídu jezdců; senát a sněmy předat c*apite censi*, lůze, která nevlastní pranic a nemůže Římu poskytnout nic než své nesčetné potomky. Bylo úlevné zjistit, že Atticus stojí pevně na svém, že Caesar nic takového provádět nebude.

„Neuvažuj o Caesarovi jako o nějakém dalším Saturninovi nebo Catilinovi," psal Atticus Ciceronovi. „Je to velice schopný a chytrý člověk, hotová studnice zdravého rozumu. Nejenže nevěřím, že by se mohl dopustit takové pošetilosti, jako je prominutí dluhů, ale považuji ho za naprosto oddaného ochraně a zabezpečení blaha římské obchodní sféry. Opravdu, Cicerone, Caesar není žádný radikál!"

Och, jak velice by si byl Cicero přál tomu uvěřit! Potíž tkvěla v tom, že to prostě nedokázal – hlavně proto, že naslouchal kdekomu a že o každém v tu chvíli usoudil, že má vlastně pravdu. Až na ty ovšem, kteří podobně jako Atticus stranili víceméně Caesarovi, bez ohledu na to, jak zdrženlivě a rozumně se projevovali. Neboť Caesarovi důvěřovat nehodlal a oblíbit si ho nemohl. Už od onoho hrozného roku ne, kdy byl on sám konsulem, kdy Catilina zorganizoval spiknutí ke svržení státní moci a kdy to byl právě *Caesar*, kdo Cicerona obvinil, že dal popravit římské občany bez soudu. Což zůstává neomluvitelné. Neprominutelné. Vždyť právě z Caesarova postoje pak vyplynula ta Clodiova štvanice a následně i Ciceronovo osmnáctiměsíční vyhnanství.

„Ty jsi v tomhle naprostý a úplný blázen!" zavrčel na něho Quintus Cicero.

„Cos to řekl?" osopil se na něho Marcus Cicero.

„Snad jsi mě slyšel, vážený bratře! Dočista ses zbláznil! Jak můžeš nevidět, že je Caesar čestný muž, vysoce konzervativní politik a nejlepší voják, jakého kdy Řím zplodil?" Quintus Cicero se pohrdavě zasmál. „Zpráská je všechny, Marku! Nemají sebemenší vyhlídky, ať se ohánějí tou tvou předrahou republikou, jak chtějí!"

„Opakuji," pravil Cicero důstojně, „co jsem už řekl mnohokrát. Je mi *neskonale* milejší padnout spolu s Pompeiem než zvítězit spolu s Caesarem."

„Nu," řekl Quintus, „ode mne nic podobného neočekávej. Já jsem pod Caesarem sloužil. Je mi blízký. A při všech bozích, obdivuji ho! Takže ode mne nečekej, že bych proti němu snad šel bojovat, protože to já prostě neudělám."

„Hlavou Tulliů Ciceronů jsem pořád ještě *já*!“ rozkřikl se starší z bratrů. „A ty budeš dělat, co já přikážu!“

„Zachovám loajalitu vůči rodině natolik, Marku, že se nepřipojím k Caesarovu vojsku. Ale nezvednu proti němu meč ani nepřijmu velení v boji proti němu.“

A od tohoto stanoviska se mladší z Ciceronů nedal ničím odvrátit.

Což vedlo k dalším a ještě bouřlivějším hádkám, když se k nim pak ve Formiích připojily Cieronova manželka a dcera, Terentia a Tullia. A navíc ještě i Quintova manželka Pomponia – Attikova sestra a ještě horší dračice než Terentia. Terentia se postavila na Ciceronovu stranu (což nebývalo pravidlem) zatímco Pomponia a Tullia se přiklonily ke Quintovi Ciceronovi. Navíc se syn Quinta Cicerona chtěl přihlásit do Caesarových legií, zatímco Markův syn si přál vstoupit do Pompeiových legií.

„Otče,“ řekla Tullia s prosebným pohledem v půvabných hnědých očích, „moc bych si přála, abys to pochopil! Můj Dolabella říká, je Caesar je vším, čím by měl velký římský aristokrat být.“

„A čím, jak já vím, on sám také je,“ připojil Quintus Cicero vřelým hlasem.

„Souhlasím s tebou, otče,“ řekl mladý Quintus Cicero neméně zaníceně.

„Můj bratr Atticus si o něm myslí, že je to skvělý muž,“ řekla Pomponia, bradu bojovně vysunutu.

„Vy jste zřejmě do jednoho duševně méněcenní!“ sekla po nich Terentia.

„Nemluvě o tom, že se honem honem lísáte k chlapovi, o kterém se domníváte, že nakonec vyhraje!“ vyjel mladý Marcus Cicero, vrhaje zlý pohled na svého bratrance.

„*Tacete, tacete, tacete*!“ osopila se na ně na hlava Tulliů Ciceronů. „Mlčte už všichni! Zmizte! Nechte mě být! Nestačí snad, že nemohu sehnat nikoho, kdo by byl ochoten vstoupit do legií? Nestačí, že se kolem mne pořád motá těch dvanáct liktorů? Nestačí snad, že konsulové v Capui nepřipadli na nic lepšího, než že rozmístili Caesarových pět tisíc gladiátorů do příbytků loajálních republikánských rodin? Kde teď vyjídají své hostitele? Není dost na tom, že se Cato pořád ještě nedokázal rozhodnout, zda má zůstat v Capui, anebo se vydat správcovat na Sicílii? Nestačí, že mi Balbus dvakrát denně píše a naléhá, abych nějak urovnal tu roztržku mezi Caesarem a Pompeiem? Není opravdu dost na tom, že se musím dozvědět, že Pompeius už přesouvá své kohorty do Brundisia, aby se s nimi přeplavil přes Adriatické moře? *Tacete, tacete, tacete*!“

Z LARINA DO BRUNDISIA

Bez těch senátorských hlídacích psů se žije mnohem líp, zjišťoval Pompeius. Od Tita Labiena se konečně dočkal strohé a věcné vojančiny, bez jakýchkoli kázání, řečnických cvičení a politických rozborů; začal už pomýšlet na to, že snad bude přece jen schopen z toho nebohého římského vraku zachránit alespoň něco. Všechen jeho instinkt mu napovídal, že je marné pokoušet se Caesarovi čelit v Itálii, že nejlepším a nejchytřejším řešením zůstává ustoupit přes Adriatické moře a vzít tam s sebou i celou římskou vládu. Pokud v Itálii nezůstanou žádné vládní orgány, nebude mít Caesar příležitost podepřít své postavení tím, že by je přesvědčil, přemluvil, anebo přinutil, aby jeho akce oficiálně schválily. Bude se i nadále jevit přesně tím, čím je – vzbouřeneckým uzurpátorem, jenž vypudil vládu do exilu. A couvnutí přes Adriatické moře přitom nebude představovat

skutečný ústup; poskytne jen oddych, čas, který Pompeius zoufale potřeboval k tomu, aby svou armádu náležitě zformoval, aby se postaral o přepravu svých legií z Hispánie, aby vyzískal od východních klientských králů další vojáky, a hlavně masu jezdectva, které mu až dosud zcela chybělo.

„Na své hispánské legie nespoléhej," varoval ho Labienus.

„A proč ne?"

„Pokud se stáhneš z Itálie do Makedonie nebo do Řecka, Magne, nečekej, že tě tam Caesar bude následovat. Ten se vydá do Hispánie, aby zlikvidoval tvé tamější základny a tvou armádu."

„Prvořadým cílem pro něho budu určitě *já*!"

„Ne. Bude to zneškodnění Hispánie. To je jedna z příčin, proč zatím nepřevedl všechny své legie na tuto stranu Alp. On dobře ví, že je bude potřebovat na západě. Touhle dobou, jak si dokážu představit, už je Trebonius přinejmenším se třemi legiemi v Narbonu. Kde má starý Lucius Caesar všechno připraveno v perfektním pořádku a k tomu navíc tisíce místních vojáků ve zbrani. A ti všichni tam budou nachystáni na Afrania a Petreia, až by se pokusili prorazit do Říma po souši." Labienus se zachmuřil a střelil po Pompeiovi pohledem. „Ti se ještě ani nedali na pochod, co?"

„Ne, nedali. Stále ještě čekám, jak se nejlíp vypořádat se samotným Caesarem. Jestli bych se spíš měl vydat na sever do Picena, anebo na východ přes Adriatické moře."

„Výpad do Picena jsi odkládal příliš dlouho, Magne, na ten už je pozdě. Tahle alternativa přestala být reálná už před celým *nundinem*."

„Pak tedy," rozhodl se Pompeius, „pošlu ještě dnes Quinta Fabia k Ahenobarbovi do Corfinia s rozkazem, aby se odtamtud stáhl a přesunul se i se svými vojáky sem ke mně."

„To je správná úvaha. Pokud by zůstal v Corfiniu, vezme za své. Jeho muže by převzal Caesar, a ty my naléhavě potřebujeme. Ahenobarbus má dvě slušně zformované legie a dalších nějakých patnáct kohort k tomu." Cosi ho napadlo. „Jak si vedou Šestá a Patnáctá?"

„Ty jsou až překvapivě poddajné. Domnívám se, že především díky tobě. Od chvíle, kdy se dozvěděly, že jsi na naší straně, kloní se k názoru, že na naší straně je i právo."

„Takže něco jsem tu přece jen dokázal."

Labienus vstal a pár kroky přešel k oknu neuzavřenému okenicí, jímž dovnitř fičel mrazivý severák. Tábor byl umístěn na předměstí Larina, které se dosud nevzpamatovalo z toho, jak s ním v Sullových dnech naložili Gaius Verres a Publius Cethegus. Stejně zpustošená zůstala celá apulijská krajina. Verres tu dal vyrvat až do posledního všechny stromy; bez jejich ochrany před větrem a bez jejich kořenů, které by zpevnily půdu, se proměnil až dosud žírný, zelenající se kraj v prašnou step dobrou leda pro kobylky.

„Už jsi začal v Brundisiu najímat lodě schopné přeplavby?" otázal se Labienus od okna, hledě ven a nedbaje na chlad.

„Ano, samozřejmě. Třebaže už brzy budu muset požádat konsuly o peníze. Někteří z kapitánů totiž odmítají vyplout, dokud nedostanou zaplaceno – to je asi jeden z těch rozdílů mezi zákonně schválenou a občanskou válkou. Normálně se spokojí se zřízením účtu."

„Takže pokladna je v Capui."

„Ano, jak předpokládám," odpověděl Pompeius nepřítomně. Vzápětí se zničeně zhroutil na židli. „*U Jova*!"

Labienus sebou trhl, obrátil se do místnosti. „Co se děje?“

„Labiene, já nevím, jestli pokladna nezůstala až do této chvíle v Římě! Och Herkule! Minervo! Junono! Marte! Nevzpomínám si vůbec, že bych na cestě do Kampánie byl spatřil nějaké vozy státní pokladny!“ Zazmítal se na sedačce, prsty si tiskl spánky, oči zavřené. „Bozi, nechci tomu ani uvěřit! Ale čím víc o tom přemýšlím, tím víc jsem si jist, že ti prvotřídní *cunni* Marcellus a Crus vypadli z Říma, aniž vyprázdnili sklepení státní pokladny! Oni jsou přece konsulové – starat se o peníze je jejich povinnost!“

Labienus zpopelavěl, polkl. „Chceš říct, že jsme se do tohohle dobrodružství pustili bez naplněné válečné pokladny?“

„To přece není moje chyba!“ bědoval Pompeius, prsty zaryty do hustých vlasů prokvétajících už stříbrem. „To musím myslet na všechno jenom *já?* Cožpak si ti *mentulové* v Capui nedokážou vpravit do palic ani ty nejzákladnější pitomosti? Celé měsíce se kolem mě motají, kdákají a bučí mi do uší, že se až nemám možnost nad ničím pořádně zamyslet – rýpají, šťourají, vrtají do všeho, hádají se – och Tite, jak ti se dokáží donekonečna hádat! Znovu a znovu! Tohleto není správné, tamhleto není náležité, senát říká tohle, senát chce ono – hotový zázrak, že jsem tohle tažení dovedl až sem, do Larina.“

„Takže,“ řekl Labienus, jenž už pochopil, že teď není ten pravý okamžik, kdy by měl Pompeia kárat, „bychom měli okamžitě poslat někoho tryskem do Capuy s pokynem konsulům, aby koukali svištět zpátky do Říma a vybrat všechno z pokladny. Jinak nakonec tím, kdo si svou válku zaplatí ze státního měšce, bude Caesar.“

„Ano, ano!“ zadýchal se až Pompeius, jak honem vstával. „To udělám hned – já vím, koho pošlu, Gaia Cassia! Tribuna lidu, který se vyznamenal už v Sýrii – ten jim to snad vysvětlit dokáže, ne?“

Vypotácel se z místnosti, Labiena nechal stát u okna a hledět do pusté krajiny, srdce jako z olova. Vůbec to už není ten starý Pompeius. Je jako paňáca, ze kterého se vysypala polovina pilin. Nu, stárne. Jde mu určitě na sedmapadesátý rok. A má plnou pravdu, pokud jde o smečku těch politikářů a mudrlantů – Catona, všechny ty Marcelly, Lentula Crura, Metella Scipiona. Tak tupých, pokud jde o vojančinu, že snad ani nerozeznají meč od vlastního zadku. Vypadá to, že jsem si vybral tu nesprávnou stranu, pokud se mi nepovede být Magnovi natolik nablízku, aby se mu ty senátorské pijavice nedostaly k tělu. Pokud by to zůstalo na nich, pak nás Caesar sežere i s chlupy. Picenum už padlo. A k Třinácté teď přibyla i Dvanáctá – takže Caesar už má dvě veteránské legie. A k tomu kdejakého našeho rekruta, kterého pobral cestou. *Ti* totiž vnímají situaci velice přesně. Za Quintem Fabiem se musím vypravit sám; budu muset stvrdit onen pokyn, že se má probít k tomu *verpovi* Ahenobarbovi v Corfiniu – vyklidit pak to hnízdo a připojit se k nám! Peníze. Peníze… Ještě by tu přece jen bylo něco mělo zbýt, i po Verrovi a Cethegovi. Pár chrámových pokladů, něco v domě starého Rabiria… A s Gaiem Cassiem budu muset také promluvit osobně. Říci mu, aby si začal vypůjčovat od kampánských chrámů a městeček. Budeme potřebovat každý sestercius, který se tu najde.

Labienus tak učinil to nejmoudřejší rozhodnutí, krok, který umožnil Pompeiovi vůbec vyplout. V době, kdy Lentulus Crus odpověděl na Pompeiův stručný příkaz (první konsul Marcellus Minor – jako obvykle – ochořel), armáda už opustila Larinum a dosáhla Lucerie, o hodný kus dál na jih; Metellus Scipio se i se svými šesti kohortami zatím důležitě vecpal do Brundisia s rozkazem udržet ho, a hlavně s blahým pomyšlením, že Caesar je od Brundisia desítky mil vzdálen.

Labienus upřeně sledoval Pompeia, jenž právě doluštil dopis od Lentula Crura. „Tomuhle nedokážu vůbec uvěřit!“ vydechl a zbledl jako křída, oči zalité slzami čirého vzteku. „Náš velevážený druhý konsul zvedne tu svou zpovykanou prdelku a vydá se do Říma vybrat státní pokladnu, *pokud* já vyrazím do Picena a zabráním Caesarovi v jakémkoli přístupu k městu! Jinak, píše mi tady, zůstane tam, kde právě je, v Capui. *V bezpečí!* Dále ještě obviňuje Gaia Cassia z impertinence a sděluje, že ho za trest odeslal do Neapole – jeho, jednoho z *mých* legátů – aby tam sehnal pár lodí pro případ, že by konsulové a ostatek vlády museli nakvap vyklidit Kampánii. Končí – to si, Labiene, poslechni – sdělením, že dosud považuje za mou chybu, že jsem odmítl povolit mu, aby z Caesarových gladiátorů postavil jednu legii. Je přesvědčen, že by pro nás bojovali přímo skvěle, a domnívá se, že my vojáci nedokážeme kvality gladiátorů náležitě ocenit. Je proto notně rozmrzen, že jsem je rozkázal jako celek rozpustit.“

Labienus se už ani nedokázal vztekat, vyprskl namísto toho smíchy. „To je přece dokonalá fraška! Víš, co bychom měli udělat? Vydat se s tímhle představením po Apulii a předvádět ho v kdejakém zahnojeném městečku a vesničce. I ti venkovští balíci by tyhle považovali za nejpovedenější komedianty, jaké kdy spatřili. Zejména kdybychom Lentula Crura převlékli za utahanou starou couru a za tuniku mu místo cecků strčili dva melouny.“

Alespoň ovšem, říkal si přitom v duchu Labienus, vymete mladý Gaius Cassius při téhle příležitosti pokladnice kdejakého chrámu od Antia až po Surrentum. Moc pochybuji, že by rozkaz zachraňovat senátní smetánku, zvlášť když ho vydává někdo jako Lentulus Crus, udělal zrovna na tohohle Cassia přílišný dojem!

*** * ***

Quintus Fabius se z Corfinia vrátil se zprávou pro Pompeia, že Ahenobarbus se vydá na pochod čtyři dny před únorovými idami, aby se v Lucerii připojil k armádě, a že se mu podařilo sehnat další vojáky; stále se k němu ještě trousí uprchlíci z debaklů v Picenu. Snad nejpovzbudivější z Ahenobarbových informací bylo to, že u sebe má šest milionů sesterciů. Chtěl jimi vyplatit své muže, ale Pompeiovu potřebu považuje za naléhavější, takže jim zatím nic nedal.

Avšak jedenáctého dne měsíce února, dva dny před idami, ohlásil Vibullius Pompeiovi, že se Ahenobarbus nově rozhodl zůstat v Corfiniu. Jeho zvědové ho varovali, že Caesar už nechal Picenum za zády a že je teď v Castru Truentinu. Je třeba ho zadržet, prohlásil Ahenobarbus! A tak ho tedy chce Ahenobarbus zastavit.

Pompeius poslal obratem zpátky do Corfinia Ahenobarbovi naléhavý pokyn, ať odtáhne dřív, než ho tam Caesar zablokuje; jeho vlastní zvědové totiž usuzovali, že se již blíží třetina Caesarových veteránských legií, a měli ověřeno, že se k Caesarovi zatím připojili se svými kohortami i Antonius a Curio. Se třemi ze svých starých legií a s bohatstvím zkušeností, jaké měl Caesar s obléháním, pro něho nebude dobytí Corfinia a Sulma žádný problém. Pryč odtamtud, pryč, říkalo se v Pompeiově vzkazu!

Ahenobarbus ho ignoroval a zůstal, kde byl.

Aniž tuto situaci tušil, vyslal Pompeius o únorových idách svého legáta Decima Laelia do Capuy s rozkazy, na jejichž splnění tvrdě naléhal. Jeden z konsulů se měl ihned vydat na Sicílii a zajistit tam sklizené obilí, jehož transport do Itálie právě začínal. Rovněž Ahenobarbus se svými dvanácti kohortami měl co nejdříve odplout na Sicílii. Muži, kteří nebudou pro hájení Sicílie nezbytní, mají okamžitě pochodovat do

Brundisia, přeplavit se přes Adriatické moře do Épeiru a vyčkat v Dyrrhachiu. Což platilo i pro vládu. Úkol sehnat lodi pro přepravu na Sicílii převzal Laelius; Cassius, jak připomněl Labienus, má víc než dost práce s čerpáním peněz od chrámů a od měst.

Zprávy o tom, co se zatím odehrává v Corfiniu, přicházely jen velice, velice pomalu. Třebaže Corfinium dělila od Lucerie vzdálenost pouhé jedné stovky mil, trvalo dva až čtyři dny, než depeše dorazily k Pompeiovi. Což znamenalo, že v době, kdy se s nimi mohl seznámit, byly už natolik zastaralé, že se na jejich podkladě naprosto nedala přijímat potřebná rozhodnutí. Ani zlověstný a obávaný Labienus s tímhle nic nesvedl; kurýři cestu prolelkovali, tu zašli pozdravit starou tetičku, tu se zastavili v taverně, tu si zalaškovali se ženskou.

„Morálka," říkal unaveně Pompeius, „tu neexistuje veškerá žádná. Nikdo snad ani nevzal na vědomí, že je válka! A ti, kdo si to přece jen uvědomují, ji odmítají brát vážně. Všechno mě to absolutně ochromuje, Labiene."

„Vydrž ještě, jen co budeme na druhém břehu Adriatického moře, dokážeme s tím určitě zahýbat," zněla odpověď.

Třebaže Caesar dorazil ke Corfiniu den po idách, uběhly ještě celé tři dny, než se to Pompeius vůbec dozvěděl; tou dobou už tam měl Caesar Osmou, Dvanáctou a celou Třináctou. Sulmo se vzdalo a bezmocné Corfinium se ocitlo v obklíčení. Pompeius jen sevřel rty a vzkázal Ahenobarbovi, že je pozdě na to vysílat mu jakoukoli pomoc, že si Ahenobarbus celou tuhle situaci sám spískal a že se z ní tudíž bude muset sám také vybabrat.

Když Ahenobarba po šesti dnech od chvíle, kdy požádal o přispění, Pompeiova nevlídná reakce konečně dostihla, velitel Corfinia se rozhodl odtamtud tajně v noci prchnout a své vojáky a legáty tam zanechat. Ke své smůle se však prozradil svým nápadným chováním; byl okamžitě zatčen na příkaz Lentula Spinthera, jenž pak poslal k Caesarovi deputaci se žádostí o sdělení podmínek příměří. Výsledkem bylo, že jedenadvacátého dne měsíce února byli Caesarovi předáni jak Ahenobarbus, tak jeho druzi a padesát dalších senátorů k tomu. A také šest milionů sesterciů. Pro Caesara to byla vítaná prémie. Od Ahenobarbových vojáků si vyžádal složení přísahy věrnosti; okamžitě jim také vyplatil štědrý žold, a to i zálohově, do budoucna. Usoudil, že mu budou velice platní jako síly potřebné k obsazení a zajištění Sicílie.

Alespoň jednou si kurýr nesoucí tyto zprávy Pompeiovi pospíšil. Pompeius reagoval okamžitě, zrušil tábor v Lucerii a se všemi padesáti kohortami, které vlastnil, vyrazil do Brundisia. Caesara měl teď v patách; ani ne pět hodin poté, co přijal kapitulaci Corfinia, byl Caesar už na silnici směřující k jihu, v těsném sledu za Pompeiem. A ten po dosažení Brundisia shledal, že pro přeplavbu tam má k dispozici lodi jen pro třicet ze svých padesáti kohort.

Nejotřesnější novinou se však pro Pompeia stala zpráva o Caesarově ohromující velkorysosti v Corfiniu. Namísto hromadných poprav udělil hromadnou milost. Ahenobarbovi, Atiovi Varovi, Luciliovi Hirrovi, Lentulovi Spintherovi, Vibulliovi Rufovi a všem padesáti senátorům se dostalo náležité pochvaly za jejich statečnost při obraně Itálie, načež byli bez úhony propuštěni na svobodu. Jediné, co Caesar žádal, bylo jejich slovo, že ukončí svůj boj proti němu; jakmile by podruhé pozvedli meč, varoval je, byl by s milosrdenstvím konec.

Kampánie se teď ocitla před Caesarem právě tak obnažená, jako byl už celý sever. V Capui nezůstal nikdo – ani vojáci, ani konsulové, ani žádný senátor. Všichni se měli přesunout do Dyrrhachia v západní Makedonii, nedaleko na sever od Épeiru.

Pokladna v Římě zůstala nevyprázdněna.

A co k tomu Lentulus Crus, zastyděl se snad trochu? Omluvil se alespoň za svou hloupost? Ani zdání! Ještě teď se tvářil uraženě pro Pompeiovo odmítnutí jeho nápadu s onou gladiátorskou legií.

Celé Brundisium se postavilo na Caesarovu stranu, což Pompeiovu situaci dále ztížilo. Musel nejen přehradit ulice přístavního města barikádami, ale navíc vynaložit i nemalé úsilí, aby se zajistil před případným vpádem do zad. Přesto se mu však podařilo mezi druhým a čtvrtým dnem měsíce března vypravit přes moře třicet svých kohort – k tomu navíc jednoho konsula, mnoho dalších magistrátů v úřadě a řadu senátorů. Alespoň je měl z krku! Jediní muži, které si v Brundisiu ponechal, byli ti, které jakž takž snášel.

Caesar dorazil před Brundisium ještě předtím, než se prázdné lodi vrátily, a vyslal svého legáta z Galie Caninia Rebila do města, aby tam vyhledal tchána mladého Gnaea Pompeia, Scribonia Libona. Smyslem Rebilovy mise bylo přesvědčit Libona, aby ho uvedl k Pompeiovi, jenž sice svolil k rozmluvě, ale s čímkoli dalším souhlasit odmítl.

„V nepřítomnosti konsulů, Rebile," prohlásil Pompeius, „nemám právo o ničem jednat."

„Prosím za prominutí, Gnaee Pompeie," řekl Rebilus pevně, „ale to není pravda. V platnosti je *senatus consultum ultimum*, jímž jsi byl ty ustanoven vrchním velitelem. Jsi plně oprávněn v nepřítomnosti konsulů formulovat podmínky jednání."

„Já odmítám i pouhé pomyšlení na nějaký smír s Caesarem!" odsekl Pompeius. „Usmířit se s Caesarem by se rovnalo lehnout si mu k nohám jako lísající se pes."

„Víš to určitě, Magne?" otázal se Libo, poté co Rebilus odešel. „Rebilus má pravdu, ty skutečně máš právo stanovit podmínky."

„Žádné podmínky nenavrhnu!" zavrčel Pompeius, jehož pro tuto chvíli přestali sužovat konsulové i hafani ze senátu; cítil se tak mnohem silnější a zaujímal také tvrdší postoje. „Pošli pro Metella Scipiona, Gaia Cassia, pro mého syna a pro Vibullia Rufa."

Libo odklusal a Labienus se na Pompeia zamyšleně zahleděl. „Začínáš mít říz, Magne," řekl.

„Říz já mám už dávno," procedil Pompeius mezi zuby. „Ale mohla Fortuna stihnout republiku horším trestem než obdařit ji Lentulem Crurem jako dominantním konsulem v roce její nejhorší krize? A Marcellus Minor jako by ani neexistoval – ten je dočista k ničemu."

„Já se domnívám, že Gaius Claudius Marcellus Minor zdaleka neoplývá takovou oddaností věci *optimátů*, jakou hýří jeho bratr a jeho bratranec," řekl Labienus. „Proč by jinak byl od samého prvopočátku, kdy nastoupil do úřadu, neustále chorý?"

„To je pravda. Nemělo mě vůbec překvapit, že se vzepřel a odmítl odplout. Ale zato mě jeho úhyb přiměl vypravit všechny ostatní hned s první várkou. Od chvíle, kdy se doslechli o Caesarově shovívavosti v Corfiniu, začali kolísat."

„Proskribovat Caesar nebude," řekl Labienus s určitostí. „Není to vůbec v jeho zájmu. Bude i nadále projevovat umírněnost."

„To se domnívám i já. Ale v tom dělá chybu, Labiene, velkou chybu! Když tuhle válku vyhraju – *až* já tuhle válku vyhraju! – tak proskribovat *budu*!"

„Pokud neuvedeš na proskripčních seznamech i mne, Magne, tak si pro mne a za mne klidně proskribuj."

Muži, které si Pompeius povolal, se dostavili, usedli a naslouchali.

„Scipione," řekl Pompeius svému tchánovi, „rozhodl jsem se vyslat tě rovnou do tvé provincie, do Sýrie. Na místě tam vyždímáš tolik peněz, kolik jen dokážeš, pak

odtamtud vezmeš dvacet nejlepších kohort, zformuješ z nich dvě legie a přivedeš mi je do Makedonie, anebo kamkoli jinam, kde právě budu.“

„Ano, Magne,“ odpověděl poslušně Metellus Scipio.

„Gnaee, synku, ty zatím zůstaneš se mnou, ale později tě požádám, abys mi zorganizoval loďstvo. Nevím ještě přesně, kde to bude. Předpokládám, že mou nejlepší strategií proti Caesarovi bude boj na moři. Na souši zůstane vždy nebezpečný, ale dokážeme-li ovládnout moře, bude na tom špatně. Mne Východ dobře zná, o Caesarovi neví nic. Východ je mi nakloněn, ty flotily já dostanu.“ Pompeius pohlédl na Cassia, jenž dokázal z pokladnic chrámů v Kampánii a z kampánských městských pokladen vydobýt tisíc talentů v mincích a dalších tisíc talentů v kovu. „Gaie Cassie, ty mne zatím také budeš doprovázet.“

„Ano, Gnaee Pompeie,“ řekl Cassius, jenž si nebyl jistý, zda ho tahle zpráva těší, či ne.

„Vibullie, ty pocestuješ na západ,“ řekl vrchní velitel. „Chci, abys jednal s Afraniem a Petreiem v Hispánii. Varro už je sice na cestě, ale v tuto roční dobu se můžeš vydat po moři. Vyřídíš Afraniovi a Petreiovi, že nemají – opakuji, že *nemají* – vyrážet s mými legiemi východním směrem. Ať v Hispánii vyčkají Caesarova příchodu, protože ten se podle mého názoru pokusí hispánské jednotky rozdrtit, dříve než mne bude následovat na východní bojiště. S Caesarem si má hispánská armáda bez obtíží poradí. Jsou to náležitě zocelení veteráni, ne taková žalostná sebranka, jakou si teď vezu do Dyrrhachia.“

V pořádku, pomyslel si s uspokojením Labienus. Dal si ode mne říct, že se Caesar nejdřív ze všeho vypraví do Hispánie. Teď už je třeba jenom zajistit, aby ty poslední dvě legie – i tenhle neméně žalostný Magnus – ve zdraví vyvázli z Brundisia.

Což se podařilo sedmnáctého dne měsíce března, při ztrátě pouhých dvou lodí.

Itálii tak vydal římský senát a jeho úředníci společně s vrchním velitelem vojsk republiky do Caesarových rukou.

MEZI BRUNDISIEM A ŘÍMEM

Zdroje Caesarových informací a jeho výzvědná služba byly právě tak výkonné, jak Pompeiovy zaostávaly a selhávaly, rovněž jeho kurýři se netoulali po návštěvách u tetiček ani po hospodách či u děvek. Jakmile odplul Pompeius a jeho poslední dvě legie, pustil je Caesar z hlavy. Nejdřív ze všeho bylo třeba postarat se o Itálii. A hned poté byla na řadě Hispánie. Teprve pak bude čas zabývat se opět Pompeiem a jeho republikánskou armádou.

Měl nyní u sebe Třináctou legii, Dvanáctou a vynikající starou Osmou. K tomu navíc přibyly tři značně přelidněné legie sestavené z Pompeiových rekrutů a kromě toho ještě tři sta jezdců, kteří mu přijeli na pomoc z Norika. Tato poslední posila znamenala příjemné překvapení. Noricum leželo severně od Illyrika a nebyla to římská provincie, třebaže jeho značně už pořímštělé kmeny poutalo těsné soužití s východní částí Italské Galie; Noricum produkovalo nejlepší železnou rudu k výrobě oceli a vyváželo ji po řekách tekoucích z Italské Galie do Adriatického moře. Na těchto řekách také ležela celá řada městeček, která založil Brutův děd Caepio, aby se v nich ona magická ruda z Norika zpracovávala na nejkvalitnější zbrojní ocel na světě. Už po

mnohá léta náležel Caesar k nejlepším zákazníkům, jaké tato městečka znala, a nabyl tím ohromného významu i pro Noricum. Nemluvě ani o tom, že byl v Italské Galii i v Illyriku milován, neboť spravoval tyto provincie odevždy s vynikající péčí a zastával se práv všech těch, kdo žili na východ od řeky Padus.

Tři sta norických jezdců přišlo vhod i proto, že tento počet postačil pro jakékoli tažení, jež mohl Caesar na italské půdě předpokládat; znamenalo to, že nebude muset posílat do Zaalpské Galie pro germánskou jízdu.

V době, kdy se dával na pochod z Brundisia zpět italským poloostrovem směrem do Kampánie, už věděl mnohé. Ze Ahenobarbus a Lentulus Spinther ještě nebyli ani z dohledu, a už začali organizovat čerstvý odpor. Že se zpráva o jeho velkomyslnosti v Corfiniu šířila rychlostí požáru v suchém lese a přispěla k utišení paniky v Římě víc, než by bylo dokázalo cokoli jiného. Že ani Cato, ani Cicero neopustili Itálii a že zůstat se rozhodl i Gaius Marcellus Minor, třebaže ten se dosud kdesi skrýval. Že konsulár Manius Lepidus a jeho nejstarší syn, kteří byli rovněž omilostněni v Corfiniu, zamýšlejí zaujmout svá místa v senátě v Římě, pokud by je o to Caesar požádal.

A že konsulové zapomněli odvézt obsah státní pokladny.

Avšak osoba, která Caesarovi ležela nejvíc na srdci už od chvíle, kdy koncem března vstoupil do Kampánie, byl Cicero. Třebaže Ciceronovi opětovně poslal osobní dopis a třebaže také oba Balbové i Opppius bombardovali Cicerona svými listy, ten zarytý a krátkozraký mezek se ne a ne dát pohnout ke spolupráci. Ne, do Říma se on nevrátí! Ne, v senátě on nezasedne! Ne, on nevyzvedne Caesara veřejně pro jeho shovívavost, ať si ji jakkoli pochvaloval v soukromí! Ne, on nevěří Attikovi o nic víc než Balbům anebo Oppiovi!

Tři dny před koncem března Caesar Ciceronovi posléze znemožnil, aby jejich setkání i nadále odmítal; ubytoval se ve Philippově vile ve Formiích – a Ciceronova vila ležela v jejím těsném sousedství.

„Dostávám příkaz, a ne pozvání!“ stěžoval si Cicero Terentii zlostně. „Jako bych toho na sobě neměl už i tak dost! Tiro je tak strašně nemocný, a můj synek dosáhne plnoletosti – chtěl bych být u toho, v Arpinu, a ne tady, v nějakých Formiích! Och, proč se nemohu zbavit alespoň těch svých liktorů? A podívej se na mé oči! Komorníkovi každé ráno trvá půl hodiny, než mi je vytře houbou, abych je vůbec dokázal otevřít, tak jsou slepeny hnisem!“

„Ano, příliš pěkný pohled na tebe není,“ řekla Terentia, kterou to nepohnulo natolik, aby šetřila manželovy city. „Jenže podle mého bude skutečně nejlepší, aby sis tohle jednání odbyl a měl ho už za sebou. Jakmile se s tebou ten chlap konečně sejde, dá ti pak možná pokoj.“

A tak se hudrující Cicero, navlečený do togy s purpurovým lemem a kráčející za zástupem svých liktorů s fasces ověnčenými vavříny, vydal na návštěvu. Philippova obrovská vila nepůsobila vůbec jako venkovské sídlo, všude vojenské stany, všude spěchající muži a uvnitř takové spousty lidí, že se velký advokát začal zamýšlet, jestli tu Philippus a ten jeho protivný host mají vůbec kde složit hlavu.

Ale tady už byl sám Caesar – bohové, ten člověk se vůbec nemění! Jak dlouho už je to? Devět let, a víc, třebaže kdyby byl tehdy Magnus Cicerona nepodfoukl a nevyklouzl do Luky bez něho, poté co se zcela všedním způsobem odporoučel, býval by Cicero mohl spatřit Caesara i v Luce. Třebaže, zauvažoval Cicero, když se usadil na židli a přijal pohár s ředěným falernským vínem, v něčem se *přece* změnil. Ty jeho oči nebyly nikdy hřejivé, ale teď byly mrazivě studené. Vždy z něho vyzařovala síla, nikdy však tato velikost. Dokázal sice vždycky imponovat, ne však s takovouhle lehkostí

zastrašovat. Ocitl jsem se tváří v tvář mocnému králi, pomyslel si Cicero a hrůzou ho až zamrazilo! Překonává Mithridata i Tigrana dohromady. Z toho muže se přímo line velikost majestátu.

„Vypadáš unavený," okomentoval jeho vzhled Caesar. „A zdá se mi, že i poloslepý."

„To je jen zánět víček. Z ničeho nic přitrhne, a pak se zase ztratí. Ale v něčem máš pravdu – unavený opravdu jsem. Proto taky mě ty oči teď tolik trápí."

„Potřebuji tvou radu, Marku Cicerone."

„Je to politováníhodná záležitost," řekl Cicero hledaje nějaká příhodně neutrální slova.

„V tom s tebou souhlasím. Ale když už k ní došlo, je třeba se s ní vypořádat. Připadám si teď trochu jako kočka, která chodí mezi vejci. Nesmím šlápnout vedle, nesmím se kohokoli dotknout. Především ovšem ne tebe." Caesar se předklonil a na jeho rtech se objevil nejhřejivější z úsměvů; dospěl dokonce až do jeho očí. „Nepomůžeš mi postavit naši milovanou republiku opět na nohy?"

„Jelikož jsi to byl především ty, kdo se přičinil o její pád, nepomohu, Caesare!" odpověděl kousavě Cicero.

Z očí se úsměv zvolna vytrácel, přesto však zůstal jako přilepen na rtech. „Já jsem ji nepovalil, Cicerone. O to se přičinili moji protivníci. Mně nepůsobilo překročení Rubikonu pražádné potěšení, ani jsem si jím nepotřeboval upevňovat sebevědomí. Udělal jsem to jen proto, abych si uchoval svou *dignitas*, poté co ji mí nepřátelé zhanobili."

„Dopustil ses zrady," prohlásil Cicero umíněně.

Ústa zůstávala sevřena v přímku, jak to jen ušlechtilé křivky rtů dovolovaly. „Nepožádal jsem tě o setkání proto, Cicerone, abych se tu s tebou přel. Chtěl jsem od tebe radu, neboť si tvého názoru vážím. Nechme pro tuto chvíli stranou věc té takzvané vlády v exilu a mluvme o tom, co je tady a teď – o Římu a Itálii, které přešly do mé péče. Je mým nejvroucnějším přáním postarat se o ně – podle mého názoru tvoří jeden jediný celek – s co největší šetrností. Musíš mít na paměti, že jsem tu po mnoho let nežil. Musíš si uvědomit, že taková vodítka potřebuji."

„Uvědomuji si jediné: že jsi zrádce!"

Zablýskly zuby. „Nech už té nechápavosti!"

„Kdo je tu nechápavý?" otázal se Cicero a víno mu vyšplíchlo z poháru. „'Musíš si uvědomit' – to je jazyk králů, Caesare. Oháníš se samozřejmostmi, jako by to nebyly samozřejmosti. Všechno obyvatelstvo tohoto poloostrova si 'uvědomuje', žes tu po léta nežil!"

Víčka se přivřela; na slonovinově bílých tvářích naskočily dvě jasně rudé skvrny. Cicero tyto příznaky znal a bezděčně se zachvěl. Caesar se co nevidět přestane ovládat. Když se tak stalo naposledy, shledal Cicero vzápětí, že Caesar učinil z Publia Clodia plebeje. Ale ať, lodě jsou spáleny. Nechť to běsnění propukne!

K ničemu takovému však nedošlo. Za okamžik se oči opět otevřely. „Jsem na cestě do Říma, Marku Cicerone, kde chci dát svolat senát. Chtěl bych, abys byl v senátě přítomen. Chci, abys mi pomohl uklidnit lid a uvést senát opět v činnost."

„Pche!" prskl Cicero. „*Senát!* Chceš snad říct *tvůj* senát! Dokážeš si asi představit, co bych senátu řekl, kdybych tam byl přítomen, či snad ne?"

„Víš, že neumím? Napomoz trochu mé představivosti."

„Požádal bych senát, aby ti zapověděl odebrat se do Hispánie, s armádou i bez armády. Požádal bych senát, aby přijal usnesení, jímž se ti zakazuje odebrat se do

Řecka anebo do Makedonie, s armádou či bez armády. Požádal bych senát, aby tě ukoval na rukou i na nohou v řetězech uvnitř Říma, dokud na lavicích nezasedne onen *skutečný* senát a dokud se neusnese, abys byl jakožto zrádce postaven před řádný soud.“ Cicero se vlídně usmál. „Ty si přece potrpíš na náležité postupy, Caesare, viď? Tebe nemůžeme popravit bez náležitého soudu!“

„To je jen plané snění, Cicerone,“ řekl Caesar, dokonale se ovládaje. „Ono totiž k ničemu takovému nedojde. Ten tvůj *skutečný* senát prchl. Což znamená, že jediným senátem bude ten, který se já rozhodnu utvořit.“

„Oho!“ vyjel Cicero a s břinknutím postavil číši na stůl. „Teď promluvil král! Och, co já tu vůbec dělám? Ty můj chudáčku Pompeie! Domova jsi byl zbaven, z města jsi byl vypuzen, z vlasti vyhnán – a proč to všechno? Přišel totiž opravdový muž, Caesar, který vydá za deset takových, jako jsi ty!“

„Pompeius,“ řekl Caesar uvážlivě, „je prázdnota sama. A já pořád ještě upřímně doufám, Cicerone, že tě nebudu nucen přesvědčit o jeho dutosti a nicotnosti způsobem, který ani ty nebudeš moci ignorovat.“

„Ty se bezpochyby domníváš, že jsi schopen ho porazit, ne?“

„Nic takového se nedomnívám, já to *vím***,** že ho jsem schopen porazit, Cicerone. Ale stále doufám, že to nebude nutné – to jsem chtěl říct. Nechtěl bys odložit ty své nesmyslné fantazie a podívat se skutečnosti do tváře? Jediný opravdový voják, který proti mně stojí, je Titus Labienus, ani ten ovšem nic neznamená. Nicméně poslední věc, o kterou stojím, je otevřená válka. Cožpak jsem to snad po celou tuhle dobu nedával dosti jasně najevo? Žádní muži zatím ještě neumírali, Cicerone. Množství krve, kterou jsem až dosud prolil, je zcela zanedbatelné. A existují přitom lidé jako Ahenobarbus a Lentulus Spinther – muži, kterým jsem dal milost, Cicerone! – kteří už zase nepokrytě tlučou do bubnů přes sliby, které odpřisáhli!“

„A tím, Caesare,“ řekl Cicero, „je řečeno vše. Muži, kterým *tys* dal milost. Jakým právem? Z jakého pověření? Ty jsi prostě král a uvažuješ jako král. Tvé imperium propadlo, nejsi nic víc než obyčejný konsulárský senátor – a i to jenom proto, že ten *skutečný* senát zatím nevyřkl usnesení, že jsi *hostis!* I když podle naší ústavy okamžikem, kdy jsi překročil Rubikon do Itálie ses stal zrádcem – psancem – *hostis!* Kašlu na tvé milosti! Nemají pražádnou cenu.“

„Zkusím to,“ řekl Caesar a zhluboka se nadechl, „ještě jednou a naposledy, Marku Cicerone. Vrátíš se do Říma? Zaujmeš své místo v senátě? Poskytneš mi své rady?“

„Do Říma se nevrátím. V tom tvém senátě nezasednu. Rady ti neposkytnu žádné,“ řekl Cicero a srdce mu zaklopýtalo.

Caesar se na chvíli odmlčel. Pak si povzdychl. „Dobrá. Rozumím. Řeknu ti tedy něco na rozloučenou, Cicerone. A dobře si má slova rozmysli. Stavět se i nadále proti mně není moudré. Opravdu to není moudré.“ Povstal. „Pokud mi rozumnou a poučenou radu neposkytneš ty, budu ji muset hledat jinde.“ Oči, kterými přejížděl Cicerona od hlavy k patě, byly jako led. „A budu se pak tou radou řídit až do krajnosti – ve všem, co mi označí za nezbytné.“

Obrátil se a zmizel, ponechal na Ciceronovi, aby se sám vypotácel ven, ruce sevřeny na prsou, jako by jimi chtěl rozervat ten zadrhnutý uzel, jenž ho hrozil zadusit.

„Měl jsi pravdu,“ řekl Caesar Philippovi, který si zatím hověl v místnosti, kterou si nějak dokázal uchránit jen pro sebe.

„Odmítl.“

„Nejenže odmítl.“ Caesarovou tváří kmitl úsměv, nefalšované veselí. „Chudák králíček! Přes všechny záhyby togy bylo vidět, jak mu bouchá srdíčko. Člověk musí

obdivovat tu odvahu, která mu jinak věru není dána. Jak já bych chtěl, aby to pochopil! Víš, nějak na něj nedokážu zanevřít, ani když takhle hloupě vyvádí.“

„Nu,“ řekl Philippus spokojeně, „ty a já máme jednu útěchu, můžeme se vždycky utéci k pomyšlení na předky. On ale žádné nemá, a z toho plynou všechny jeho strasti.“

„Proto se Cicero také, alespoň podle mého názoru, nikdy nedokázal odpoutat od Pompeia. On si zřejmě představuje, že třeba můj život díky předkům probíhal v bezstarostné pohodě. Pompeius je mu v tomto směru o mnoho bližší. Stal se pro něho jakýmsi důkazem, že předci koneckonců nejsou tak docela nepostradatelní. Moc bych si přál, aby Cicero nahlédl, že urozený původ může dokonce být i přítěží. Kdybych já byl původem obyčejný picenský Gal tak jako Pompeius, polovina těch tupců, co uprchli přes Adriatické moře, by se byla vůbec nikam nevydávala. Nemohl bych se přece prohlásit králem Říma! Kdežto Juliovec, jak se alespoň oni domnívají, o něco takového usilovat klidně může.“ Vzdychl a posadil se na kraj lehátka naproti Philippovi. „Vážně, Lucie – nemám nejmenší chuť stát se římským králem. Chci jen to, co mi patří. Pokud by na to byli přistoupili, k ničemu z toho všeho by nebylo vůbec došlo.“

„Och, to docela chápu,“ řekl Philippus a pokradmu zívl. „A naprosto ti věřím. Copak by někdo, kdo to má v hlavě trochu v pořádku, mohl usilovat o to stát se králem té bandy svárlivých, vzdorovitých a svévolných Římanů?“

Uprostřed jejich řehotu vstoupil do místnosti chlapec, skromně a zdvořile vyčkal, až zmlkli. Caesar trochu zaskočen tím, jak se tam hoch znenadání zjevil, svraštil čelo.

„Tebe vlastně znám,“ řekl pak a pleskl dlaní vedle sebe. „Ty jsi přece můj prasynovec Gaius Octavius! Pojď se posadit sem ke mně na lehátko.“

„Ještě radši bych byl tvůj syn než prasynovec, strýčku Caesare,“ řekl Gaius Octavius. Posadil se, ulehl na bok a na rtech se mu objevil okouzlující úsměv.

„Tys nám ale povyrostl,“ řekl Caesar. „Když jsem tě viděl naposledy, nestál jsi ještě ani pořádně na nožičkách. A teď to vypadá, jako když už ti spadly kulky. Kolikpak je ti?“

„Třináct.“

„Takže ty bys byl radši mým synem? A není tohle přání trochu neomalené vůči tvému nevlastnímu otci tady?“

„Myslíš, že ano, Lucie Marcie?“

„Žádný strach, já mám dva vlastní syny. Rád tě přenechám Caesarovi.“

„Kterýžto ovšem nemá čas ani možnosti synovi se náležitě věnovat. Obávám se, Gaie Octavie, že budeme muset zůstat při tom prasynovci.“

„A nemohl bys to změnit alespoň na synovce?“

„Nevidím důvod proč ne.“

Chlapec se schoulil do klubíčka. „Viděl jsem prve odcházet Marka Cicerona. Nevypadal zrovna moc spokojeně.“

„Však on také moc spokojený nebyl,“ řekl Caesar zasmušile. „Ty ho znáš?“

„Jen natolik, že ho poznám, když ho někde potkám. Ale jeho řeči jsem už přečetl všechny.“

„A co si o nich myslíš?“

„Že je to vynikající lhář.“

„A to se ti líbí?“

„Ano i ne. Lhát se někdy musí, ale je hloupé založit celou svou kariéru jen na samých lžích. To já neudělám.“

„A na čem ji tedy hodláš založit, synovče?“

„Budu prostě mlčet, nechám si věci pro sebe. Nebudu povídat všechno, co si myslím. Nebudu taky opakovat tutéž chybu dvakrát. Ciceronovi vládne jazyk; a když Ciceronovi ten jeho jazyk náhodou ujede, veze se s ním i Cicero. To je dost málo politické – podle mě alespoň.“

„A nechceš ty se stát velkým vojevůdcem, Gaie Octavie?“

„Velkým vojevůdcem bych se stal strašně rád, strýčku Caesare, jenomže si myslím, že na to nemám.“

„Jestli jsem ti dobře rozuměl, nechceš svou dráhu založit ani na hbitém jazyku. Myslíš si ale, že se dokážeš vyšinout dostatečně vysoko jen tím, že si budeš nechávat věci pro sebe?“

„Ale ano, zůstat nad věcmi znamená vyčkat, co dělají ti kolem mne, dřív než podniknu něco já sám. A hlavně se nenechat strhnout,“ pokračoval chlapec přemýšlivě, „k žádnému jednání na suterénní úrovni. Člověk se tím sice rázem ke všem přiblíží a sníží, jenomže se ho taky hned chytá kdejaká spodina jako lopucha kožicha – ne, promiň, jinak se to říká: jako *lopuch kožichu*.“

Caesarovi naskočily v koutcích očí drobné vrásečky, ale na ústech to znát nedal. „Chtěls říct na *suterénní*, nebo na *suverénní úrovni*?“

„Na suterénní.“

„Nu, máš dobrou školu. Je to skutečná škola, anebo se učíš doma?“

„Doma. Učí mě Athénodóros Kananítés z Tarsu.“

„A co si myslíš o té suverénnosti?“

„Jednat suverénně se sluší jen těm mužům, kteří suverénní skutečně jsou. Hodí se to například k tobě, strýčku Caesare, protože –“ svraštil čelo „ – protože suverenita je prostě součást tvé povahy. A druhý takový, jako jsi ty, už nikdy nebude. Co se patří k tobě, to nepřísluší jiným mužům.“

„Včetně tebe?“

„Och, to docela určitě ne.“ Velké šedé oči se obdivně upřely na Caesara. „Já nejsem takový jako ty, strýčku. A nikdy nebudu. Ale chci si vypracovat svůj vlastní životní styl.“

„Philippe,“ zahlaholil se smíchem Caesar, „tohohle mládence mi pošleš, jakmile dovrší sedmnáctý rok – chci, aby u mne sloužil jako *contubernalis*.“

*** * ***

Koncem března se Caesar ubytoval na Martově poli v Pompeiově opuštěné vile, rozhodnut nepřekročit pomerium a nevstoupit do města; do jeho plánů se nehodilo postupovat tak, jako by připouštěl, že pozbyl svého imperia. Prostřednictvím Marka Antonia a Quinta Cassia, svých tribunů lidu, svolal na dubnové kalendy senát ke schůzi v Apollónově chrámu. Nato se posadil ke společné poradě s Balbem a s jeho synovcem Balbem Minorem, s Gaiem Oppiem, se svým starým přítelem Gaiem Matiem a s Attikem.

„Kde je teď kdo?“ položil úvodem otázku a čekal, kdo co odpoví.

„Manius Lepidus a jeho syn se poté, cos je omilostnil v Corfiniu, vrátili do Říma a podle mého se teď navzájem dohadují, mají-li zítra zaujmout svá místa v senátě, či nikoli,“ řekl Atticus.

„Lentulus Spinther?“

„Ten trucuje, je zalezlý ve své vile poblíž Puteol. Dost možná, že se nakonec vydá přes vodu za Pompeiem, ale o tom, že by se snad rozhodl podněcovat proti tobě v Itálii další odpor, dost pochybuji," řekl Gaius Matius. „Ty jeho dvě dosavadní zkušenosti s Ahenobarbem – nejprve v Corfiniu a pak v Etrurii – jak se zdá, Lentulovi Spintherovi úplně stačily. Je rád, že je rád."

„A Ahenobarbus?"

Ozval se Balbus Minor. „Po Corfiniu se vydal po Via Valeria zpátky do Říma, pár dnů se skrýval u Tiberu, nato odešel do Etrurie. Začal už sbírat vojsko, celkem úspěšně. Což je pochopitelné, jde o nezřízeně bohatého muže, který své zdroje přesunul z Říma do bezpečí ještě předtím, než – ještě předtím, než tys překročil Rubikon."

„Vlastně by se dalo říct," řekl Caesar vyrovnaným hlasem, „že ten prchlivý Ahenobarbus nakonec jednal daleko prozíravěji a logičtěji než kdokoli z těch dalších. Až na to jeho rozhodnutí vytrvat v Corfiniu ovšem."

„To je pravda," řekl Balbus Minor.

„A co hodlá s těmi etruskými rekruty podniknout?"

„Obstaral si dvě menší flotily lodí, jednu v přístavu Cosa a jednu na ostrově Igilium," řekl Balbus Minor, „takže se zdá, že se chystá Itálii opustit. Má asi namířeno do Hispánie. Dost jsem se teď po Etrurii nacestoval, a tohle se tam říká."

„Jak je v Římě?"

„O mnoho klidněji, od chvíle, co se tam rozneslo, jakou shovívavost jsi projevil v Corfiniu, Caesare. Lidé si také najednou počali uvědomovat, že ty neženeš vojáky na bojiště jako na jatka. Říká se tam, že ve srovnání s jinými občanskými válkami je tahle pozoruhodně nekrvavá."

„Obětujme dál všem božstvům, aby nekrvavá také zůstala."

„Potíž je ovšem v tom," řekl Gaius Matius vzpomínaje na dny, kdy si s Caesarem ještě jako malí chlapci hrávali na dvorku Aureliiny insuly, „že tvoji nepřátelé tuhle objektivitu nesdílejí. Velmi pochybuji, že by se kdokoli z nich – snad s výjimkou samotného Pompeia – staral o to, kolik krve bylo prolito, jen když by se jim podařilo tě zničit."

„Oppie, pověz mi o Catonovi."

„Ten se odebral na Sicílii, Caesare."

„Nu, byl tam koneckonců ustanoven správcem."

„To je sice pravda, jenomže ti senátoři, kteří zůstali v Římě i poté, cos překročil Rubikon, ho nemají příliš v lásce. Takže tohle jeho správcování zatím obešli tak, že se rozhodli jmenovat někoho, kdo by se staral o zásobování obilím. Ze všech myslitelných lidí připadli, hádej na koho – na Lucia Postumia! Jenomže Postumius toto pověření nepřijal. A když se ho ptali na důvod, odpověděl, že se mu nezdá, aby takhle nahrazoval Catona, který stále ještě je titulárním správcem. Prosili ho, aby se tam přece jen vydal. Nakonec souhlasil – ovšem pod podmínkou, že tam Cato půjde s ním. Cato samozřejmě o nic takového nestál. Nerad se zdržuje mimo italskou půdu, jak o něm všichni moc dobře víme. Postumius nicméně trval na svém, a tak Cato posléze svolil, že pojede i on. Nato se okamžitě nabídl ten jeho opičáček Favonius, že ho doprovodí."

Caesar naslouchal s pobaveným úsměvem. „Takže Lucius Postumius, ano? Bozi, tihle chlapi mají vzácný talent vybírat si ty nejmíň vhodné lidi! Neznám snad omezenějšího a nešikovnějšího pedanta, než je on."

„Máš plnou pravdu," řekl Atticus. „Vzápětí poté, co to pověření Lucius Postumius konečně přijal, odmítl na Sicílii odplout! A nechtěl se hnout, dokud prý nepřijedou

Lucius Caesar a Lucius Roscius s tvými podmínkami smíru. A pak se zase vzpíral vyplout, dokud se nevrátí Publius Sestius s tvou odpovědí na Pompeiovy podmínky.“

„Nu, to je mi historie! A kdypak se tenhle roztomilý párek konečně vypravil na cestu?“

„V polovině února.“

„A vojáky si s sebou nějaké vzali, když na Sicílii v tuto chvíli není ani jedna legie?“

„Vůbec žádné. Původně bylo domluveno, že jim tam Pompeius pošle dvanáct Ahenobarbových kohort, jenomže sám víš, jak to s nimi dopadlo. Všichni muži, které Pompeius má, se přeplavili do Dyrrhachia.“

„Takže na blaho Říma nikdo z nich příliš nemyslel, co?“

Gaius Matius pokrčil rameny. „To si mohli klidně odpustit, Caesare. Oni přece dobře vědí, že ty nedopustíš, aby Řím anebo Itálie hladověly.“

„Nu, alespoň se obsazení Sicílie obejde bez velkých obtíží,“ řekl Caesar a dal tak Matiovi za pravdu. Povytáhl obočí a obrátil se k staršímu Balbovi. „Skoro tomu nedokážu uvěřit – je skutečně pravda, že nikdo nevybral státní pokladnu?“ otázal se ho.

„Čistočistá pravda, Caesare. Je přímo napěchovaná stříbrem a zlatem.“

„Doufám, že i mincemi.“

„Hodláš snad státní pokladnu zrekvírovat?“ otázal se Gaius Matius.

„Budu muset, hochu. Války stojí peníze, obrovské moře peněz, a v občanské válce nepřijdeš k žádné kořisti.“

„Ale nemáš doufám v úmyslu,“ řekl Balbus Minor ustaraně, „vláčet s sebou tisíce vozů zlata, stříbra a mincí všude, kam půjdeš?“

„Och, ty se asi domníváš, že se je neodvážím ponechat v Římě,“ řekl Caesar bezstarostně. „Jenomže přesně tohle já chci udělat. A proč také ne? Zpátky do Říma se Pompeius dostane leda přes mou mrtvolu – on ho totiž opustil a nechal na holičkách! A já si teď z pokladny vezmu jen to, co budu bezprostředně potřebovat. Asi tak tisíc talentů v mincích, pokud tam takový obnos bude. Budu muset financovat válku na Sicílii a v Africe a také své tažení na západ. Ovšem na jedno se můžeš spolehnout, Minore – jakmile získám moc nad státní pokladnou, už ji z rukou nepustím. A tou mocí mám na mysli stav, kdy já spolu s těmi senátory, kteří setrvali v Římě, utvořím zákonnou vládu.“

„A myslíš, že se ti to podaří?“

„Upřímně věřím, že ano,“ řekl Caesar.

*** * ***

Když se však onoho prvního dubnového dne senát sešel v Apollónově chrámu, byla účast tak mizivá, že nedosáhla ani potřebného kvóra. To byla pro Caesara tvrdá rána. Z konsulárů se dostavili jenom Lucius Volcatius Tullus a Servius Sulpicius Rufus, a Servius se nadto ukázal být vůči Caesarovi nepřátelsky zaujat. Z Říma neodjeli ani všichni tribunové lidu nadržující *optimátům*, což byla eventualita, s níž Caesar nepočítal. Vedle Marka Antonia a Quinta Cassia tak na tribunské lavici zasedl Lucius Caecilius Metellus, jenž jednoznačně stál na straně *optimátů*. Což představovalo ještě větší komplikaci, neboť Caesar právě příkořím, které utrpěli tribunové lidu, zdůvodňoval to, že překročil Rubikon. Znamenalo to, že ani sám nyní nebude moci použít síly nebo zastrašování, pokud by proti kterémukoli z jeho podnětů Lucius Metellus uplatnil své veto.

Navzdory tomu, že se nesešel dostatek senátorů, aby bylo možno přijímat jakákoli usnesení, rozhovořil se Caesar obšírně o věrolomnosti *optimátů* a o tom, že jeho pochod do Itálie byl zcela oprávněný. Dlouze se zabýval okolností, že nedošlo k žádnému krveprolití. Neméně dlouze probíral omilostnění protivníků v Corfiniu.

„Co musí senát učinit ihned," uvedl na závěr, „je vyslat deputaci ke Gnaeovi Pompeiovi do Épeiru. Tato deputace bude oficiálně pověřena, aby dojednala smír. Nepřeji si občanskou válku, ať už by se tato válka vedla na italské půdě anebo kdekoli jinde."

Zhruba devadesátka mužů začala šoupat stoličkami, poposedávat, vesměs se tvářili zoufale nešťastně.

„Nu dobrá, Caesare," řekl posléze Servius Sulpicius. „Myslíš-li, že to spraví deputace, pak ji tedy vyšleme."

„Prosil bych o jména deseti mužů."

Nikdo se však nehlásil.

Caesar pohlédl s pevně semknutými rty na městského prétora Marka Aemilia Lepida; byl to nejvyšší ze zbylých řádně zvolených magistrátů. Jako nejmladší syn muže, který se vzbouřil proti státu a v důsledku toho zemřel – někteří říkali, že na zápal plic, jiní, že mu puklo srdce – byl Lepidus rozhodnut dovést opět svůj patricijský rod mezi nejmocnější v Římě. Lepidus, pohledný muž s jizvou po seku mečem na nose, už dříve pochopil, že mu *boni* jaktěživi nevěnují svou důvěru (právě tak jako nebudou ochotni důvěřovat jeho staršímu bratrovi, Luciovi Aemiliovi Lepidovi Paullovi); Caesarův příchod se mu proto jevil jako spása.

Takže povstal, dychtivý splnit to, oč byl požádán ještě před začátkem zasedání. „Otcové senátoři, prokonsul Gaius Caesar požádal, aby mu bylo umožněno volné čerpání z fondů státní pokladny. Navrhuji tímto, aby bylo Gaiovi Caesarovi poskytnuto oprávnění vyzvednout ze státní pokladny veškeré prostředky, které bude potřebovat. Což nebude pro státní pokladnu bez užitku. Gaius Caesar nabídl, že žádané prostředky bude považovat za půjčku s desetiprocentním jednoduchým úrokem."

„Vetuji tento návrh, Marku Lepide," řekl Lucius Metellus.

„Lucie Metelle, to je ale pro Řím výtečný obchod!" zvolal Lepidus.

„Nesmysl!" řekl Lucius Metellus opovržlivě. „Především nemůžeš předkládat návrh usnesení v senátu, kde neexistuje kvórum potřebné k usnášení. Co je ovšem mnohem důležitější, oč Caesar ve skutečnosti žádá, je dosáhnout formálního uznání ve věci současného rozporu mezi ním a skutečnou vládou Říma. Vetuji návrh, aby byl oprávněn k půjčkám ze státní pokladny, a vetovat to budu i nadále! Pokud Caesar nesežene peníze, nezbyde mu než od další agrese upustit. A právě proto uplatňuji své veto."

Lepidus byl rozhodnut se nedat. „V platnosti je ovšem *senatus consultum ultimum,* jímž jsou tribunská veta zapovězena, Lucie Metelle."

„To ovšem," rozzářil se Lucius Metellus, „bylo za staré vlády! Caesar se dal na pochod, aby ochránil osoby tribunů lidu a jejich práva, a toto je jeho senát, jeho vláda. Je třeba vyjít z předpokladu, že jeho úhelným kamenem je právo tribuna lidu uplatnit své veto."

„Děkuji ti," řekl Caesar, „žes mi pomohl osvěžit mou paměť."

Poté, co rozpustil senát, svolal Caesar lid k neformální schůzce do Flaminiova Cirku. Toto shromáždění bylo o mnoho lépe navštíveno – a to zejména těmi, kdo *optimáty* neměli nijak v lásce. Zástup pozorně vyslechl tutéž řeč, kterou předtím Caesar přednesl už v senátě, ochotně vzal na vědomí slova o Caesarově velkorysé shovívavosti

a dychtil jakýmkoli způsobem mu přispět na pomoc. Zvláště poté, co Caesar lidu sdělil, že hodlá pokračovat v Clodiových bezplatných přídělech obilí a že každý Říman obdrží tři sta sesterciů.

„Avšak," řekl Caesar, „naprosto nechci vyhlížet jako diktátor! Snažím se ze všech sil přesvědčit senát, aby vládl, a neustanu, dokud ho k tomu nepřiměji. Z tohoto důvodu od vás také v této chvíli nežádám přijetí jakýchkoli zákonů."

Což se ukázalo jako chyba; bezvýchodná situace v senátě trvala i nadále. Servius Sulpicius dál trval na smíru za každou cenu, nikdo se nechtěl dobrovolně přihlásit do delegace k Pompeiovi a Lucius Metellus dále vyhlašoval své veto, kdykoli Caesar senát požádal o peníze.

* * *

Čtvrtého dne měsíce dubna za rozbřesku překročil Caesar pomerium a vstoupil do města doprovázen svými dvanácti liktory (v šarlatových tunikách a se sekerami vetknutými do fasces – což bylo v posvátném okrsku města dovoleno pouze diktátorovi). S ním kráčeli i jeho dva tribunové lidu, Antonius a Quintus Cassius, a městský prétor Marcus Lepidus. Antonius a Lepidus byli oděni v plné zbroji, oba ozbrojeni mečem.

Caesar došel až k pódiu Saturnova chrámu, kde ve sklepení sídlila státní pokladna.

„Dej se do toho," nařídil stroze Lepidovi.

Lepidus zabušil pěstí. „Otevřete městskému prétorovi!" křikl.

Pootevřelo se levé křídlo vrat a vykoukla čísi hlava. „Ano?" řekla tázavě, v očích strach.

„Vpusť nás dovnitř, *tribune aerarii*."

Jakoby odnikud se tam náhle zjevil Lucius Metellus a zastoupil vchod. Byl sám. „Gaie Caesare, ty ses vzdal imperia, o němž jsi tvrdil, že ti náleží. Jsi uvnitř pomeria."

Kolem se shromáždil hlouček a rychle narůstal v zástup.

„Gaie Caesare, nemáš žádné oprávnění vnikat do těchto prostor a nemáš právo sebrat tu jediný sestercius!" zvolal Lucius Metellus z plných plic. „Vznesl jsem své veto proti tvému přístupu k římské státní pokladně a na tomto místě své veto znovu opakuji! Odejdi zpátky na Martovo pole anebo se odeber do sídla pontifika maxima anebo kamkoli si přeješ. Nebudu ti překážet v cestě. Ale nedovolím ti, abys vstoupil do prostor státní pokladny!"

„Ustup, Metelle," řekl Marcus Antonius.

„Neustoupím."

„Ustup stranou, Metelle," opakoval Antonius.

Avšak Metellus hovořil jen k Caesarovi, Antonia si nevšímal. „Tvá přítomnost zde představuje porušení veškerých římských zákonů vepsaných na tabulích! Nejsi diktátorem! Nejsi ani prokonsul! V nejlepším případě jsi senátor a *privatus*, při nejhorším jsi veřejným nepřítelem. Pokud se mi postavíš a vstoupíš do těchto dveří, všem, kdo přihlížejí, bude jasné, kým z těchto dvou že vlastně jsi – nepřítelem římského lidu!"

Caesar ho nevzrušeně poslouchal; Marcus Antonius pokročil kupředu, pochvu meče vysunutu, připraven tasit ho.

„Ustup stranou, Lucie Metelle!" rozkřikl se Antonius. „Já jsem řádně zvolený tribun lidu a nařizuji ti, abys uhnul!"

„Ty jsi Caesarova stvůra, Antonie! A nestůj tu nade mnou jako můj popravčí! Já neustoupím!“

„Nu,“ řekl Antonius a popadl Metella pod pažemi, „můžeš to brát i takhle, Metelle. Já ti nejdřív trochu pomůžu. Ale zkus to ještě jednou, a já tě tu skutečně popravím!“

„*Quirité,* vy všichni jste toho byli svědky! Bylo proti mně užito ozbrojeného násilí! Brání se mi ve výkonu mých povinností! Byl jsem ohrožen na životě! Zapamatujte si to dobře pro den, kdy všichni tito muži budou postaveni před soud jako velezrádci!“

Antonius ho pozvedl a smýkl jím stranou. Lucius Metellus, jenž tím dosáhl svého, se ubíral davem pryč a dál hlasitě vykřikoval, že byl napaden ve svém úřadě, a vyzýval všechny přítomné, aby to přišli dosvědčit.

„Jdi první, Antonie,“ řekl Caesar.

Pro Antonia, jenž neprošel úřadem městského kvestora, představovala návštěva pokladnice zcela nový zážitek. Sklonil hlavu, aby mohl vejít, třebaže to nebylo vůbec nutné, a téměř se srazil s vyděšeným *tribunem aerarii,* jenž měl tohoto osudového rána ve státní pokladně službu.

Quintus Cassius, Lepidus a Caesar ho následovali; liktoři zůstali venku.

Skrovné světlo vnikající zamřížovanými otvory pohlcovaly tufové kvádry stěn úzké chodby táhnoucí se k velice všedním dvířkům na jejím konci. Vedla ke vchodu do místnosti, v níž za svitu lampiček pracovali uprostřed pavučin a nejrůznějších útržků papíru úředníci státní pokladny. Pro Antonia a Quinta Cassia však tyto dveře postrádaly přitažlivost; o to více lákaly jejich zraky kobky v jedné stěně chodby, zející v ní jedna za druhou, každá zatarasena masivní železnou mříží. Po celé délce průchodu až ke vstupu do úřadovny se v nich uvnitř v šeru blyštělo tu zlato, tu stříbro.

„Totéž je naproti na druhé straně,“ říkal Caesar, jenž je chodbou vedl. „Jedno sklepení vedle druhého. Úplně vzadu je vstup, kudy se sem přinášejí, případně odtud odnášejí tabule s texty zákonů.“

Vstoupil do přední pracovny a prošel neladem v ní do dusné komůrky v její zadní části, kde seděl dohlížitel nad úřednickou směnou. „Jméno?“ zeptal se.

Tribunus aerarii polkl. „Marcus Cuspius,“ řekl.

„Kolik je v pokladně?“

„Třicet milionů sesterciů v raženém kovu. Třicet tisíc talentů stříbra v prutech po jednom talentu. Patnáct tisíc talentů zlata v prutech po jednom talentu. Vše oraženo pečetí státní pokladny.“

„Výtečně!“ zahučel spokojeně Caesar. „Víc než tisíc talentů v mincích. Sedni si, Cuspie, a sepiš potvrzení. Svědky budou městský prétor a tito dva tribunové lidu. Zaznamenej, že si prokonsul Gaius Julius Caesar dnešního dne vypůjčil třicet milionů sesterciů v mincích k financování své zákonné války vedené jménem Říma. Lhůta splatnosti jsou dva roky, úrok jednoduchý ve výši deseti procent.“ Zatímco Marcus Cuspius psal, Caesar si sedl na kraj jeho stolu; když byl doklad hotov, naklonil se přes stůl a podepsal ho, nato pokynul i svědkům.

Na tváři Quinta Cassia se objevil prazvláštní výraz.

„Co se děje, Cassie?“ otázal se Caesar a podával pero Lepidovi.

„Och, nic! Nic, Caesare. Jenom jsem si nikdy neuvědomil, že zlato a stříbro mají takový výrazný pach.“

„Líbí se ti ta vůně?“

„Velice.“

„To je zajímavé. Mě přímo dusí.“

Když byl doklad podepsán všemi svědky, podal ho Caesar s úsměvem Cuspiovi. „Dobře ho schovej, Marku Cuspie.“ Zvedl se ze stolu. „Teď mě poslouchej a dávej dobrý pozor. Obsah této budovy je od této chvíle v mé péči. Bez mého souhlasu ji neopustí jediný sestercius. A abych měl zajištěno, že mých rozkazů bude uposlechnuto, zůstane u vchodu do státní pokladny trvale stráž, kterou tam postavím. Nebude sem mít přístup nikdo kromě těch, kdo tu pracují, a kromě mnou pověřených osob, což jsou Lucius Cornelius Balbus a Gaius Oppius. Gaius Rabirius Postumus – ten bankéř, nikoli onen senátor – bude rovněž mít pověření jako můj plnomocník, jakmile se vrátí z cest. Je to jasné?“

„Ano, vznešený Caesare.“ *Tribunus aerarii* si olízl rty. „Eh – a co městští kvestoři?“

„Žádní městští kvestoři, Cuspie. Jen plnomocníci, které jsem uvedl.“

*** * ***

„Takhle se to tedy dělá,“ řekl Antonius, když se skupinka ubírala zpátky do Pompeiovy vily na Martově poli.

„Nikoli, Antonie, takhle se to nedělá. Jenomže oni mě přinutili, abych to učinil tímto způsobem. Lucius Metellus to zkrátka svede na mě.“

„Veš jedna! Měl jsem ji rovnou zamáčknout.“

„A udělat tak z něho mučedníka? To určitě ne! Jestli jsem ho dokázal správně odhadnout – a já si myslím, že ano – připraví se o tuhle svoji výhru tím, že bude chodit a kdekomu o tom vykládat nahoru a dolů. Omrzovat není zrovna chytré.“ Caesarovi najednou vytanula na mysli slova mladého Gaia Octavia o tom, jak je radno nechávat si věci pro sebe, a usmál se. Určitě to dotáhne daleko ten chlapec. „Lidi časem přestane bavit poslouchat ho, tak jako je kdysi přestal zajímat Marcus Cicero a jeho snahy dokázat, že je Catilina zrádce.“

„Stejně je škoda, že k tomu došlo,“ řekl Marcus Antonius. Svraštil tvář. „Čím to je, Caesare, že se vždycky najde nějaký takový chlap, jako je Lucius Metellus?“

„Kdyby takoví nebyli, Antonie, chodilo by to ve světě o mnoho líp. Kdyby ovšem byl svět o tolik lepší, nebylo by v něm místo pro muže, jako jsem já,“ řekl Caesar.

V Pompeiově vile shromáždil své legáty a Lepida v prostorné místnosti, kterou Pompeius označoval za svou pracovnu.

„Máme už peníze,“ řekl. Seděl v Pompeiově židli a u Pompeiova stolu. „Což znamená, že zítra, o dubnových nonách, se dávám na pochod.“

„Do Hispánie,“ řekl radostně Antonius. „Už se těším, Caesare.“

„Moc se netěš, Antonie. Ty se mnou nepůjdeš. Potřebuju tě tady, v Itálii.“

Antoniova tvář potemněla, zle se zamračil. „To není spravedlivé! Já chci do války!“

„A co je na světě spravedlivé, Antonie? Nic. A já kromě toho tohle všechno nepodnikám proto, abych obšťastnil zrovna tebe. Řekl jsem, že tě potřebuju v Itálii, takže v Itálii taky zůstaneš. Jako můj – eh – neoficiální *velitel jízdy*. Ujmeš se velení nad vším, co se nachází mimo Řím, za prvním milníkem na silnicích. Zejména nad těmi vojsky, která zamýšlím ponechat posádkou v Itálii. Budeš verbovat vojáky – a ne jako Cicero. Chci, aby to mělo výsledek, Antonie. Budu od tebe chtít, abys činil veškerá nezbytná rozhodnutí a abys přijímal všechna nutná opatření k tomu, aby v celé téhle zemi zavládl mír. Nikdo ze senátorů nesmí opustit Itálii a odjet do ciziny, aniž k tomu předem získal tvůj souhlas. Což znamená, že chci mít posádku ve všech přístavech, kde

lze najímat lodě. Na tobě bude i péče o italský konec řetězu dodávek obilí. Nikdo nesmí hladovět. Naslouchej bedlivě bankéřům. Naslouchej Attikovi. A poslouchej také hlas zdravého rozumu.“ Caesarovy oči až zastudily. „Můžeš si chlastat a vyvádět, jak chceš, Antonie – pokud ovšem bude všechna tahle práce hotova k mé spokojenosti. Jestliže nebude, dám tě zbavit občanství a pošlu tě do doživotního vyhnanství.“

Antonius polkl, kývl.

Řada byla na Lepidovi.

„Lepide, jako městský prétor budeš řídit chod Říma. Nebudeš to mít tak těžké, jak jsem to měl těchto posledních pár dnů já, protože tu nebudeš mít Lucia Metella, který by ti všechno neustále vetoval. Dal jsem pokyn některým svým vojákům, aby Lucia Metella eskortovali do Brundisia, kde ho pak posadí na loď a spolu s mými zdvořilými pozdravy pošlou Gnaeovi Pompeiovi. Můžeš využívat stráže před státní pokladnou, pokud by to bylo třeba. A třebaže podle běžných pravidel smí městský prétor opustit Řím až na dobu deseti dnů, ty ho neopustíš vůbec. Očekávám plné sýpky, pokračování v bezplatných přídělech zrna a klid a pokoj v římských ulicích. Přesvědčíš senát, aby dal souhlas k ražbě jednoho sta milionů sesterciů, a pak předáš tento senátní pokyn Gaiovi Oppiovi. Mé vlastní stavební programy budou pokračovat – na mé vlastní náklady samozřejmě. Až se vrátím, chci vidět Řím prosperující, v dobré péči, spokojený. Je to jasné?“

„Ano, Caesare,“ řekl Lepidus.

„Marku Crasse,“ řekl Caesar o poznání vlídnějším hlasem. Toto byl legát, jenž mu byl zvlášť drahý, poslední živé pouto s jeho přítelem Crassem a jeho oddaný podřízený v Galii. „Marku Crasse, tobě odevzdávám do péče svou provincii Italskou Galii. Starej se o ni dobře. Začni pořizovat seznamy všech obyvatel Italské Galie, kteří až dosud nemají plné římské občanství. Jakmile mi vybyde čas, navrhnu zákon, jímž tam bude občanství přiznáno všem obyvatelům. Seznamy pak pomohou celou tu proceduru urychlit.“

„Ano, Caesare,“ řekl Marcus Crassus.

„Gaie Antonie,“ pravil Caesar neosobním tónem. O Markovi Antoniovi soudil, že odvede dobrou práci, pokud mu budou jasně stanoveny jeho úkoly a pokud mu současně pohrozí notným trestem, kdyby selhal. Avšak tomuto prostřednímu ze tří bratrů Antoniů důvěřovat nedokázal. Vzrůstem se téměř rovnal Markovi, velice však za ním zaostával důvtipem. Nevycválaný hlupák je to. Jenomže rodina je rodina. Proto musí i Gaius Antonius dostat úkol spojený s jistou odpovědností. Škoda. Ať bude pověřen čímkoli, bezpochyby to zvrtá.

„Gaie Antonie, převezmeš dvě legie postavené z místních vojáků a zajistíš mi Illyricum. Když říkám zajistíš, myslím přesně to a nic jiného. Nebudeš předsedat soudním tribunálům ani nebudeš nahrazovat správce – na tyto záležitosti v Illyriku dohlédne Marcus Crassus z Italské Galie. Základnu si vybuduješ v Saloně, ale udržuj nepřetržité spojení s Tergeste. Nepokoušej nijak Pompeia; budeš ho mít velice nablízku. Jasné?“

„Ano, Caesare.“

„Orko,“ řekl Caesar Quintovi Valeriovi Orkovi, „ty se odebereš na Sardinii a s jednou legií místních vojáků mi ji budeš držet. Osobně by mi sice bylo lhostejné, kdyby se celý ten ostrov potopil na dno Našeho moře, ale zrno, které produkuje, má pro nás cenu. Ohlídej ho.“

„Ano, Caesare.“

„Dolabello, tobě svěřuji do péče Adriatické moře. Zorganizuješ si flotilu a budeš ji hájit proti jakémukoli loďstvu, které by si obstaral Pompeius. Dříve nebo později mě čeká přeplavba z Brundisia do Makedonie, takže předpokládám, že budu mít tuto flotilu k dispozici.“

„Ano, Caesare.“

Na řadě byl nejpřekvapivější z caesarovců, syn Quinta Hortensia. Přibyl po otcově smrti k Caesarovi do Galie jako legát a i za krátkou dobu, kterou si tam odsloužil, se osvědčil jako svědomitý dříč. Caesar si ho oblíbil a záhy zjistil, že má diplomatické nadání, takže ho úspěšně využíval k pacifikaci galských kmenů. Spolu s Caesarem Hortensius přijel i do Italské Galie a stal se jedním ze skupiny, která ve velitelových stopách přebrodila Rubikon. Ano, bezesporu překvapení. A příjemné.

„Quinte Hortensie, postaráš se o Tuskánské moře. Seženeš si flotilu a zajistíš volnou plavbu mezi Sicílií a všemi západními italskými přístavy, od Rhegia až po Ostii.“

„Ano, Caesare.“

Zbývalo nejvýznamnější z dílčích velitelských pověření; všechny zraky se obrátily k radostné pihovaté tváři Gaia Scribonia Curiona.

„Curione, příteli a pomocníku z nejdůležitějších a z nejvěrnějších, ty sebereš všechny kohorty, které měl Ahenobarbus v Corfiniu a náborem je doplníš tak, abys z nich postavil čtyři legie. Rekruty budeš získávat v Samniu a v Picenu, nikoli v Kampánii. Poté se vydáš na Sicílii a vypudíš odtamtud Postumia, Catona a Favonia. Sám dobře víš, jak důležité je mít Sicílii pevně v rukou. Jakmile bude celá vyčištěna a náležitě zajištěna nově zřízenými posádkami, budeš pokračovat v plavbě a dobydeš stejným způsobem i provincii Afriku. Docílíme tak, že zásobování obilím bude plně v našich rukou. Posílám s tebou Rebila jako zástupce a navíc ještě Polliona.“

„Ano, Caesare.“

„Všechna velitelská pověření budou spojena proprétorským imperiem.“

Rozjařený Curio se neudržel a otázal se: „Jako proprétor mám nárok na šest liktorů. Mohu jejich fasces ověnčit vavřínem?“

Maska vážnosti teď poprvé spadla. „Nu, proč ne? Vzhledem k tomu, žes mi pomáhal dobýt Itálii, Curione, samozřejmě že můžeš,“ přikývl Caesar pobaveně. „Ale co to tu vlastně říkám? Že jsem *dobyl* Itálii? Vždyť tu nezbyl vůbec nikdo, kdo by ji bránil!“ Pokynul rázně hlavou. „To je vše. Dobré pořízení.“

*** * ***

Curio se s jásotem přihnal domu na Palatin, popadl Fulvii, zatočil jí ve vzduchu kolem dokola a políbil ji. Vzhledem k tomu, že na rozdíl od Caesara nemusel setrvávat na Martově poli, byl doma už pátý den.

„Fulvie! Fulvie! Já jsem dostal úplně samostatné velení!“ výskal.

„Jaké? Pověz!“

„Povedu čtyři legie – čtyři legie, jen si to představ! – na Sicílii a pak do Afriky! Bude to dočista moje válka! Jsem proprétor a smím si ověnčit fasces vavříny! Jsem velitel! Budu mít šest liktorů! Mým zástupcem bude ostřílený veterán z Galie Rebilus! A já budu jeho nadřízeným! A taky Pollio pode mnou bude sloužit! Není to báječné?“

A ona, jež ho ze srdce podporovala, se rozzářila jako on, zulíbala ty jeho drahé pihovaté tváře, přimkla se k němu a bláznivě se radovala spolu s ním. „Ty můj

proprétore!“ vyhrkla a nemohla se polibků nasytit. „Já mám takovou radost, Curione!“ Pak se její výraz proměnil. „Znamená to, že mi hned zase odjedeš? Kdy bude tvé imperium schváleno?“

„Víš, já ani nevím, jestli k tomu kdy vůbec dojde,“ říkal nevyveden tím přesto nijak z míry. „Caesar nám všem sice udělil status proprétorů, jenomže přísně vzato k tomu nemá oprávnění. Takže si na naše *leges curiatae* asi budeme muset ještě nějaký čas počkat.“

Fulvia ztuhla. „On se chce stát diktátorem.“

„Ale ovšem.“ Curio vystřízlivěl, zvážněl. „Byla to ta nejúžasnější porada, jakou jsem kdy zažil, *meum mel*. On si tam klidně seděl, sypal ze sebe rozkazy jeden za druhým a zdálo se, jako by se mezi jednotlivými příkazy ani nepotřeboval nadechnout. Stručně, přesně, naprosto výstižně. V tu ránu byl s každým z nás hotov. Ten člověk je génius! Je si plně vědom, že absolutně nemá pravomoci, aby mohl kohokoli čímkoli pověřovat, jenomže – jak dlouho on už to má všechno takhle promyšlené? Jistě, deset let v Galii strávených v úloze pána nade vším a nade všemi s člověkem cosi udělá – ale, při všech bozích, on se jako diktátor už narodil, Fulvie! Jestli je na něm něco, čemu dost dobře nerozumím, pak je to způsob, jakým on až dosud dokázal skrývat, co je vlastně zač. Och, ovšem, pamatuji si ještě, jak mě jeho způsoby dráždily, když byl konsulem – to jsem si myslel, že se chová až příliš vladařsky! Jenomže tenkrát jsem se domníval, že je to jen loutka a za všechny ty nitky že vlastně tahá Pompeius. Dnes už vím, že Caesara na nitkách nevodil nikdy nikdo.“

„Zato on povodil na svých nitkách mého Clodia, i když by se Clodiovi asi pramálo líbilo, že to říkám.“

„On nesnese odpor, Fulvie. A nějak si dokáže prosadit svou, aniž proleje moře římské krve. Ten, koho jsem dnes slyšel hovořit, byl diktátor, jenž v plné zbroji vyskočil z Diova čela.“

„Další Sulla.“

Curio důrazně zavrtěl hlavou. „Kdepak! Žádný Sulla. On totiž netrpí Sullovými slabostmi.“

„Dokážeš sloužit i pod člověkem, který povládne Římu jako samovládce?“

„Myslím, že ano. Z jediného důvodu – Caesar je neskonale schopný. Co ovšem bude nezbytné ohlídat, je, aby nakonec nepozměnil samo naše nazírání na věci. Řím takového vládce, jako je Caesar, potřebuje. Je ovšem jediný svého druhu na celém světě. A nikomu nesmí být dovoleno, aby tuto vládu po něm převzal.“

„Štěstí jen, že nemá syna,“ řekla Fulvia.

„Ani žádného dalšího člena rodiny, který by mohl vznést nástupnické nároky.“

*** * ***

Domus Publica, rezidence pontifika maxima, stála v hloubi oné zastíněné a vlhké rozsedliny, na jejímž dně se rozprostíralo Forum Romanum; rozměrná strohá budova postrádala jakékoli architektonické ztvárnění a byla prostá všeho estetického půvabu. Zima právě začínala a na nádvořích Domus Publiky už bylo příliš chladno, než aby mohla v tuto roční dobu sloužit k pobytu, avšak zato měla paní domu velice útulný salonek, dobře vytopený dvěma ohřívadly, kam se mohla v pohodě uchýlit. Byl v křídle, které dříve náleželo pontifikově matce Aurelii, a za jejích časů nebylo stěny místnosti vůbec vidět pro samé skříňky a vědérka se svitky a s úředními záznamy. Vše,

co tehdy zaclánělo, teď zmizelo; plochy zdí znovu zazářily nachem a purpurem, zaleskly se zlacené pilastry a římsy, na vysokém stropě se proplétala švestková modř se zlatou. Dalo dost práce přesvědčit Calpurnii, aby se ze svých komnat v prvním patře přestěhovala sem dolů; správce Eutychus, teď už sedmdesátník, toho docílil poukazem na to, že veškeré služebnictvo už natolik zestárlo, že jim schody činí potíže. A tak se Calpurnia přemístila do přízemku a sídlila tu už téměř pět let – dost dlouho na to, aby pomyšlení na někdejší Aureliinu přítomnost nevyvolávalo nic víc než hřejivé vzpomínky.

Seděla tu s třemi koťátky na klíně, dvěma mourovatými a jedním černobílým, dlaně položeny na kulaťoučkých tělíčkách.

„Mně se nesmírně líbí, jak se dovedou ponořit do spánku," svěřovala se zaujatě svým návštěvnicím a usmívala se přitom. „I kdyby měl zatím nastat konec světa, dřímala by pořád takhle krásně dál. My lidé jsme už daru takového dokonalého spánku pozbyli."

„Už ses viděla s Caesarem?" otázala se Marcia.

Calpurnia smutně vzhlédla velkýma hnědýma očima. „Ne. Asi má příliš mnoho práce."

„Pokusila ses už navázat s ním nějaký styk?" otázala se Porcia.

„Ne."

„A nemyslíš, že bys to měla udělat?"

„Ví přece, že jsem tady, Porcie." Neznělo to jako odseknutí ani káravě; bylo to prosté konstatování skutečnosti.

Zvláštní trojice, byl by si mohl pomyslet cizí návštěvník, jenž by zastihl Caesarovu manželku jako hostitelku pohromadě s Catonovou ženou a s Catonovou dcerou. Avšak Calpurnia s Marcii byly přítelkyněmi již od chvíle, kdy se Marcia musela odebrat do vyhnanství duše i těla a stát se manželkou Quinta Hortensia. Vlastně dosti podobného exilu, říkala si tehdy Marcia, jako je ten, v němž se ocitla chudák Calpurnia. Bylo jim spolu dobře, neboť obě si byly povahově blízké, jemné, bez zvláštní záliby v intelektuální činnosti a zcela bez zájmu o tradiční ženské činnosti – předení, tkaní, šití, vyšívání, o malůvky na talířích, mísách, vázách a paravánech, o nákupy a o klípky. Žádná z nich také nebyla matkou.

Započalo to zdvořilostní návštěvou po Juliině smrti a další takovou návštěvou po smrti Aurelie, ani ne o měsíc později. Ona je právě tak osamělá jako já, pomyslela si Marcia; někdo, kdo mě nebude litovat, kdo nebude spatřovat chybu v tom, jak jsem se bez odporu podrobila manželově vůli. Zdaleka ne všechny Římanky byly takto odevzdané svému osudu, ať už bylo jejich společenské postavení jakékoli. Přesto však, jak v průběhu rozvíjejícího se přátelství zjišťovaly, obě nemálo záviděly ženám z nižších tříd jejich úděl – ty se mohly uplatnit jako lékařky, porodní báby nebo apatykářky, mohly se věnovat i řemeslům, jako bylo tesařství, sochařství nebo malířství. Avšak ženy z vyšších kruhů se kvůli svému postavení musely omezit toliko na činnosti vázané na domácnost a vhodné tak říkajíc pro dámy.

Kočky neměla Marcia přespříliš v oblibě, a tak jí tento Calpurniin hlavní životní zájem připadal zprvu těžko snesitelný, i když se pak častějším stykem s nimi přesvědčila, jak zajímaví to mohou být tvorové. Neustoupila natolik, aby podlehla Calpurniinu naléhání a pořídila si sama také kotě. Bystře také usoudila, že kdyby byl kdysi Caesar věnoval Calpurnii místo kotěte pejska, rejdila by dnes kolem Calpurnie smečka štěňátek.

Porcia do tohoto tria přibyla teprve nedávno. Poté, co se krátce po Marciině návratu do Catonovy domácnosti ukázalo, že je to teď blízká přítelkyně Caesarovy manželky, měla k tomu nemálo výhrad. Žádná ovšem Marcii nijak nepohnula a nepohnula ani Catonem, když na něho Porcia zaútočila, aby svou ženu v tomto směru hleděl ukáznit.

„Svět žen nemá nic společného se světem mužů, Porcie," rámusil svým obvyklým hlučným způsobem. „Calpurnia patří k nejpočestnějším a nejobdivuhodnějším ženám v Římě. Její otec ji provdal za Caesara právě tak, jako jsem já tebe provdal za Bibula."

Když však Brutus odjel do Kilikie, nastala v Porciině chování zvláštní změna – v přísné stoičce, která až dosud nechtěla mít se ženským světem pranic společného, jako by pohasl onen vnitřní žár, často si tajně poplakala. Ohromená Marcia pochopila, co se to Porcia zoufale snaží před světem skrýt, o čem nechce s nikým mluvit: zamilovala se do kohosi, kdo ji odmítl, když ji mohl získat, a kdo nyní odešel. Do někoho, kdo není jejím manželem. Nevlastní synek se začínal vymykat z její péče a Porcia potřebovala nějaké hřejivější životní podněty, než jí byla s to nabídnout filozofie a historie. Jako by už podléhala pozvolnému umírání. Porcia počíná hynout tou nejvleklejší ze všech smrtí, napadalo Marcii – celému světu na ní už přestalo záležet.

A tak – dohnána ke smířlivosti a s předsevzetím vyhnout se všem řečem o politice a nepromluvit křivého slova proti nejnenáviděnějšímu nepříteli svého otce i svého manžela – začala ke Calpurnii docházet na návštěvy i Porcia. A k svému úžasu zjišťovala, že jí je tam milo. Jelikož obě byly v jádru dobrosrdečné, nedokázala Porcia chovat vůči Calpurnii jakoukoli zášť. Hodný člověk správně rozpoznal jiného hodného člověka. A navíc pociťovala Porcia odjakživa náklonnost ke kočkám. Ne že by byla kdykoli předtím měla příležitost prohlédnout si nějakou zblízka; až dosud pro ni kočky byly toliko nočňátky plížícími se tmou a vřískajícími po kocourech, myšožrouty a žebráčky o kuchyňské zbytky. Avšak v okamžiku, kdy jí Calpurnia na chvilku svěřila do náruče svého blahobytně vypaseného rezavého Felixe a kdy se Porcia poprvé dotkla jeho hebké srsti a ucítila spokojené předení, kočky si naráz zamilovala. Právě tohle, zcela nezávisle na přátelském vztahu ke Calpurnii, ji zlákalo vracet se do Domus Publiky. Ani na okamžik totiž nezapochybovala, jaký postoj by asi zaujali její otec anebo její manžel, kdyby snad projevila přání pořídit si domu přátelskou němou tvář, psa či kočku či rybičky.

Osamělost, jak začínala Porcia vnímat, nebyla zdaleka jen jejím výlučným osudem. Právě tak jako neopětovaná láska. A z těchto dvou pohledů jí bylo Calpurnie stejně líto jako sebe samé. Nebyl tu nikdo, kdo by vyplnil Calpurniin život, nikdo, kdo by na ni dokázal pohlédnout s láskou. Jen ty její kočičky.

„Já se přece jen domnívám, že bys mu měla napsat," trvala Porcia na svém.

„Snad," řekla Calpurnia a překulila jedno z koťat na záda. „Jenomže, Porcie, asi bych ho tím přece jen vyrušila. Má toho tolik na práci. Nic z toho nechápu a nikdy asi ani nepochopím. Tak alespoň obětuji bohům, aby setrval v bezpečí."

„To děláme pro naše manžely všechny," řekla Marcia.

Starý Eutychus se přibelhal se slazeným svařeným vínem, z kterého se jen kouřilo, a s vrchovatou mísou dobrot; nikomu jinému nedovolil obsluhovat poslední z milovaných paní Domu Publiky.

Koťátka se vrátila do hebce vystlané bedýnky ke své matce, která dokořán otevřela zelené oči a vyčítavě se na Calpurnii podívala.

„To bylo od tebe ošklivé," řekla Porcia, přivoněla ke svařenému vínu a zauvažovala, proč Bibulovo služebnictvo za těchto studených a mlhavých dnů nikdy

nenapadne něco podobného. „Chudák maminečka si tak užívala trochu toho klidu a pokoje.“

Poslední slovo utkvělo jako ozvěnou v jejich středu.

Calpurnia odlomila kousek z nejlákavějšího medového koláčku a odnesla ho ke svatyňce Larů a Penátů.

„Dobří bohové naší domácnosti,“ modlila se, „popřejte nám pokoje.“

„Popřejte nám pokoje,“ opakovala po ní Marcia.

„Popřejte nám pokoje,“ modlila se Porcia.

ZÁPAD, ITÁLIE A ŘÍM, VÝCHOD

6. DUBEN – 29. ZÁŘÍ ROKU 54 PŘ. N. L.

GNAEUS POMPEIUS MAGNUS

Jelikož oné zimy napadly v Alpách spousty sněhu, vydal se Caesar se svými legiemi do Narbonské Galie pobřežní cestou a postupoval svým obvyklým tempem. Z Říma odcházel pátého dubnového dne, devatenáctého dubna už stál před Massilií. Vzdálenost, kterou urazili po oné klikatící se silnici, se blížila spíše šesti stům než pěti stům mílím.

Na cestu však vyrážel s pocitem hluboké radosti; let strávených mimo domov bylo až příliš mnoho a příliš mnoho narostlo i potíží, které ho čekaly, když se posléze vrátil domů. Na jedné straně mu bylo jasné, jak zoufale je už v Římě zapotřebí silné vládnoucí ruky. Město bylo spravováno ledabyleji než kdy předtím – nikdo nedbal potřeb jeho obchodního života, zcela nedostatečná byla péče o zachování, natož o zlepšení veškerého chodu města, počínaje dodávkami obilí a konče jejich bezplatným rozdělováním. Nebýt jeho vlastních četných stavebních akcí, sužovala by už dělníky dávno bída. Chrámy byly odrané, dlažba v ulicích vytlučená, nikdo se nestaral o regulaci chaotické dopravy. Caesar měl i vážné podezření, že státní sýpky rozmístěné podél srázů Aventina jsou zamořeny krysami a že se pozvolna hroutí. Na druhé straně ani příliš nestál o to, aby toto všechno musel osobně napravovat. Byl to nevděčný úkol spojený s obtížemi na všech stranách, zasahoval do oblastí spadajících mnohem více do náplně ostatních magistrátů – a přitom představoval Řím jako město jen nepatrný zlomek problémů Říma jako země, Říma jako říše.

Jak míle ubíhaly, uvědomoval si Caesar, že svým založením vlastně vůbec není městský člověk. Ocitnout se opět na silnici, s dobrou silnou armádou za zády, ho naplňovalo pocitem neskonalé úlevy. Bylo dobře, že dokázal dospět k rozhodnutí nemařit čas v Římě a dát přednost co nejrychlejšímu zastavení a zneškodnění Pompeiových armád v Hispánii! Nic na světě se nevyrovná pochodu v čele takovéhoto výtečného vojska.

Jediným skutečným městem mezi Římem a Hispániemi byla Massilia, ležící u vynikajícího přístavu vybudovaného asi čtyřicet mil na východ od delty Rhodanu. Založena byla Řeky, kteří se už o mnoho staletí dříve potulovali po celé oblasti Našeho moře a porůznu zřizovali své kolonie. Od těch dob si Massilia podržela svůj řecký charakter, právě tak jako svou nezávislost. S Římem měla uzavřeny spojenecké smlouvy, své záležitosti však řídila a spravovala sama – měla vlastní loďstvo i armádu (výhradně pro účely obrany, jak se pravilo v dohodách s Římem) a dostatečné zázemí, aby se mohla plně zásobovat ovocem i zeleninou z okolních sadů a zahrad, třebaže zrno nakupovala z Narbonské Galie, která Massilii ze všech stran obklopovala. Massilijci si svou nezávislost žárlivě střežili, třebaže si nemohli dovolit nijak dráždit Řím, přivandrovalce rušícího dotehdy zcela řecký a foinický svět.

Rada patnácti, která Massilii vládla, přispěchala do Caesarova tábora (obezřetně zřízeného na zcela nevyužívaných pozemcích), aby si vyžádala rozhovor s mužem, jenž si podrobil celou Vlasatou Galii a stal se nyní i pánem Itálie.

Caesar je přijal na vysoké formální úrovni, vybaven všemi odznaky prokonsula, s *občanskou korunou* na hlavě. A také s vědomím, že za celou dobu svého působení ve Vlasaté Galii nedal nikdy Massilii na vědomí svou přítomnost ani se sebeméně nepletl do massilijských záležitostí. Rada patnácti se přesto chovala chladně, ba arogantně.

„Tvůj pobyt zde nemá žádný zákonný podklad," řekl Filodémos, předseda Rady patnácti, „a smlouvy, které má Massilia s Římem, se týkají skutečné římské vlády,

kterou reprezentují Gnaeus Pompeius Magnus a ty osoby, které byly tvým příchodem přinuceny prchnout.“

„Tím, že prchly, Filodéme, pozbyly tyto osoby svých práv,“ řekl Caesar klidným hlasem. „Skutečnou vládu Říma nyní představuji já.“

„Ne, nepředstavuješ.“

„Má to snad znamenat, Filodéme, že míníš poskytovat pomoc nepřátelům Říma, jimiž jsou Gnaeus Pompeius a jeho spojenci?“

„Massilia nehodlá poskytovat pomoc žádné z těchto stran, Caesare. Třebaže ovšem,“ řekl Filodémos se samolibým úsměvem, „jsme vyslali delegaci do Épeiru ke Gnaeovi Pompeiovi Magnovi, abychom potvrdili naši trvající loajálnost vůči vládě v exilu.“

„To nebyla jen nehoráznost, bylo to i neopatrné.“

„Pokud by tomu tak bylo, jsem zvědav, co jsi proti tomu schopen učinit,“ řekl pobaveně Filodémos. „Massilia je až příliš dobře opevněna, než abys ji ty mohl pokořit.“

„Nepokoušej mne!“ řekl Caesar s úsměvem.

„Jdi si po svých, Caesare, a Massilii nech na pokoji.“

„Dřív než takového něco udělám, potřebuji nějaké solidnější záruky, že Massilia zůstane neutrální.“

„Nebudeme nápomocni žádné straně.“

„I přes tu delegaci, co jste poslali za Gnaeem Pompeiem?“

„Ta měla ideový význam, nikoli praktický. Pokud jde o praxi, zachováme naprostou neutralitu.“

„To byste měli, Filodéme. Zjistím-li cokoli, co by svědčilo o opaku, ocitnete se ve stavu obležení.“

„Nemůžeš si přece dovolit oblehnout město s tak obrovským počtem obyvatel,“ řekl Filodémos zpupně. „Nejsme nějaké Uxellodunum anebo Alesia.“

„Čím víc krků musíš živit, Filodéme, tím větší je jistota, že pevnost posléze padne. Slyšel jsi nepochybně onen příběh o římském vojevůdci, jenž oblehl město v Hispánii. Poslali mu darem zásilku potravin spolu se zprávou, že mají dostatečné zásoby, aby z nich mohli žít deset let. Vojevůdce v odpovědi poděkoval obyvatelům města za jejich upřímnost a sdělil jim, že je tedy jedenáctý rok vezme ztečí. Nato město kapitulovalo. Věděli, že svá slova myslí naprosto vážně. Varuji tě proto: nepodporuj mé nepřátele.“

O dva dny později přibyl Lucius Domitius Ahenobarbus se svým loďstvem a se dvěma legiemi etruských dobrovolníků. V okamžiku, kdy stanul před přístavem, odstranili Massilijští velký řetěz, jímž byl zatarasen vjezd, a dovolili mu vplout dovnitř.

„Všechno opevnit,“ přikázala poté Rada patnácti.

Caesar se s povzdechem rozhodl Massilii obklíčit. Nepředstavovalo to žádné katastrofální zdržení, jak se Massilijští bezpochyby domnívali; zima bránila Pompeiovým vojskům v přechodu přes Alpy stejnou měrou jako jeho vlastním legiím a nepříznivé větry nedovolí, aby se z Hispánie přesunula na východ po moři.

*** * ***

Nejlepší novinou bylo, že vzápětí dorazili Gaius Trebonius a Decimus Brutus v čele Deváté, Desáté a Jedenácté legie.

„Ponechal jsem Pátou v silně opevněném postavení na Icauně," říkal Trebonius a sledoval Caesara uchváceným pohledem. „Aeduové a Arvernové se už ukáznili a mají dobré, po římsku vycvičené vojáky, kteří budou plně k dispozici, pokud by Pátá potřebovala nějaké posily. Mohu ti sdělit, že zpráva o tvém vítězství v Itálii byla přesně tím, co bylo třeba, aby se každý galský kmen poslušně postavil do pozoru. Dokonce i Bellovakové, kteří si pořád ještě tu a tam zareptají. Poznali na vlastní kůži, co dokážeš, a Itálie to jen potvrdila. Odhaduji, že Vlasatá Galie letos v zimě bude celá pěkně zalezlá doma."

„To bude jen dobře, protože si ji nemohu dovolit obsadit větším počtem mužů, než kolik má Pátá legie," řekl Caesar. Obrátil se k druhému ze svých nejvěrnějších legátů. „Decime, mám-li přimět Massilii, aby se podrobila, budu potřebovat dobré loďstvo. Ty se o ně postaráš. Podle zpráv mého bratrance Lucia rozvinuly v Narbonu úspěšnou činnost vynikající loděnice, které přímo umírají touhou, aby nám mohly prodat pár robustních krytých trirém. Běž se tam podívat, co nám jsou schopni dodat. A dobře jim zaplať." Nehlasně se zasmál. „Věřil bys tomu, že Pompeius i konsulové si s sebou zapomněli vzít státní pokladnu, než se z Říma vytratili?"

Trebonius i Decimus Brutus stanuli a s otevřenými ústy se zahleděli na Caesara.

„Bozi!" vydechl pak Decimus Brutus, jemuž byla Caesarova otázka určena. „Neumím si sice vůbec představit, že bych bojoval po boku někoho jiného, Caesare, ale po téhle zprávě jsem přímo u vytržení, že mohu být nablízku právě tobě! To jsou ale hlupáci!"

„Jistěže, ale hlavně nám to prozrazuje, jaký zmatek mezi nimi vládne a jak málo jsou připraveni pustit se do jakékoli války. Jediné, co jim šlo, bylo naparovat se, vytahovat, hrozit mi pěstí, všemožně mě urážet, házet mi klacky pod nohy – ovšem po celou tu dobu, jak si teď uvědomuji, ani na okamžik neuvěřili, že bych se dal na pochod. Nemají žádnou strategii, nemají sebemenší představu, co podniknout. A navíc teď nemají ani peníze. Dal jsem Antoniovi pokyn, aby se nestavěl do cesty jakémukoli prodeji Pompeiových pozemků ani vývozu peněz z Itálie."

„A bylo to na místě?" otázal se Trebonius, ustaraný jako obvykle. „Vždyť snad odříznout Pompeia od finančních zdrojů by byla jedna z cest ke zcela nekrvavému vítězství."

„Ne, znamenalo by to pouhý odklad," řekl Caesar. „To, co Pompeius a ti ostatní teď rozprodají, aby měli na tuhle svou válku, se jim už nikdy nevrátí. Náš přítel z Picena je jeden ze dvou nebo tří nejbohatších mužů v celé zemi. Ahenobarbus také patří někam do první šestice nebo sedmičky. Já chci, aby přišli na mizinu. Zchudlí velikáni mají samozřejmě i nadále dost posluchačů – ale moc veškerou žádnou."

„Mně to připadá," řekl Decimus Brutus, „jako bys tím říkal, že nemáš v úmyslu je pobít, až bude po všem. Ba dokonce že je ani nemíníš poslat do vyhnanství."

„Přesně tak, Decime. Nechci si získat pověst netvora jako Sulla. Nikdo z nás, na obou stranách, není zrádce. Vidíme prostě budoucnost Říma každý jinak. Chci, aby se ti, které omilostním, vrátili v Římě do svého postavení a chci s nimi i nadále soupeřit. Sulla v tomto směru podlehl omylu. Nikdo, kdo pozbyde opozice, ze sebe nedokáže vydat maximum. Nesnesu pomyšlení, že bych byl obklopen jen samými pochlebníky! Budu *Prvním mužem Říma* tak, jak to má být – za neustálého soupeření."

„Nás také považuješ za pochlebníky?" otázal se Decimus Brutus.

Otázka vyvolala bouřlivý smích. „Ne! Pochlebníci nedokáží vést úspěšně legie, příteli. Pochlebníci jsou ti, co se povalují na lehátkách a falešným hlasem pějí chvalozpěvy. *Moji* legáti se nebojí říct mi, co dělám špatně."

„Bylo to moc těžké, Caesare?“ zeptal se Trebonius.

„Udělat, čím jsem pohrozil, že učiním? Překročit Rubikon?“

„Ano. Dost jsme se nad tím napřemýšleli a nastarali.“

„Bylo to těžké, ale ne zas tolik těžké. Nemám nejmenší přání vejít do dějin jako jeden z oné spousty mužů, kteří vytáhli proti své vlasti. Neměl jsem prostě na vybranou. Buď se dát na pochod, anebo setrvat navždy ve vyhnanství. A kdybych byl volil tu druhou možnost, Galie by se do tří let stala ohniskem všeobecného vzbouření a Řím by ztratil vládu nad všemi svými provinciemi. Je nejvyšší čas, aby všem těm Claudiům a Corneliům a dalším jim podobným bylo přímo ze zákona zabráněno v olupování svěřených provincií. A stejně tak i publikánům. Anebo mužům, jako je Brutus, který své kramaření ukrývá za fasádou senátorské důstojnosti. Jsem tu nezbytný, abych nejdřív ze všeho zavedl pár naléhavě nutných reforem – a poté zamýšlím vytáhnout proti království Parthů. V Ekbataně je sedm římských orlů. A veliký, nepochopený Říman, kterého je třeba pomstít. Nehledě k tomu,“ pokračoval Caesar, „že tuhle válku budeme muset také zaplatit. Nevím ještě, jak dlouho může trvat. Rozum říká, že jenom pár měsíců, ale instinkt napovídá, že by se mohla i značně protáhnout. Bojovat budu proti svým krajanům, Římanům – vytrvalým, neústupným, umíněným. Nepoddají se o nic snáze než Galové, jenom doufám, že při tom poteče méně krve.“

„Byl jsi v tomto směru až dosud značně zdrženlivý,“ řekl Gaius Trebonius.

„A hodlám tak pokračovat i dál – přičemž se ovšem nemíním vystavit riziku porážky.“

„Máš k dispozici celou státní pokladnu,“ řekl Decimus Brutus. „Tak nač si ještě dělat nějaké starosti s tím, kdo tuhle válku zaplatí?“

„Majetek státní pokladny patří římskému lidu, nikoli římskému senátu. Toto je válka mezi dvěma frakcemi v senátě, nemá nic společného s lidem, kromě těch mužů, kteří byli povoláni do boje. Nic jsem si ze státní pokladny nevzal, toliko jsem si vypůjčil. V tom budu také pokračovat. Plenit svým jednotkám dovolit nemohu, kořist nebude žádná. Což znamená, že jim budu nucen platit ze svých vlastních fondů. Značně velikých, obrovských fondů. Nicméně budu muset půjčené částky pokladně vrátit. A jak? Můžete se vsadit, že Pompeius vysaje Východ dosucha, aby získal prostředky pro svou stranu, takže tam už nezískám nic. Hispánie nemá kromě kovů, které se tam kutají, co by nabídla, a zisky z nich rovněž pohltí Pompeius. Nikoli Řím. Zatímco království Parthů představuje zdroj nesmírného bohatství. Zdroj, ze kterého se nám až dosud nikdy nepodařilo čerpat. Já to dokážu, to vám slibuji.“

„Půjdu s tebou,“ řekl rychle Trebonius.

„I já,“ řekl Decimus Brutus.

„Jenomže zatím,“ řekl Caesar velice potěšen, „se musíme vypořádat s Massilií a s Hispánií.“

„A s Pompeiem,“ řekl Trebonius.

„Jedno pěkně po druhém,“ řekl Caesar. „Nejdřív ze všeho chci Pompeia zcela vytlačit ze Západu. Tím mu sebereme všechny zbylé peníze.“

*** * ***

Massilia, výtečně opevněná a s dobrou obranou – zejména nyní, kdy do ní přibyl Ahenobarbus a zvýšil tak její námořní i vojenskou sílu – odolávala bez nesnází

Caesarově pozemní blokádě, neboť byla stále ještě pánem moří. Její sýpky byly plné, potraviny rychlé spotřeby si dovážela po moři a ostatní řecké kolonie při pobřeží Narbonské Galie si byly natolik jisty, že Caesar nedokáže zvítězit, že se v zásobování Massilie přímo předháněly.

„Čím to jenom je, že nikdo z nich nevěří, že dokážu přemoci starého udolaného chlapa, jako je Pompeius?“ otázal se Caesar koncem května Trebonia.

„Řekové nikdy nebyli dobří soudci ani vojevůdci,“ řekl Trebonius. „Oni tě ještě neznají. Pompeius je podle mého přežívající legenda kvůli svému tažení proti pirátům. Celé pobřeží Našeho moře mělo tehdy příležitost ověřit si Pompeiův talent i jeho výsledky.“

„Mé dobytí Galie za tím nijak nezaostává.“

„Ano, Caesare, jenomže v tom právě oni zůstávají Řeky! Řekové nikdy neválčili s barbary; odjakživa dávali přednost uzavřít se v přístavních městech a barbarskému vnitrozemí se raději vyhýbali. Platí to o jejich koloniích při Euxinském moři stejně tak jako na březích Našeho moře.“

„Nu, teď se tedy přesvědčí, že si za spojence vybrali nesprávnou stranu,“ řekl Caesar podrážděně. „Odjíždím zítra ráno do Narbonu. Decimus by se touto dobou už měl vracet se svým loďstvem. Má ho na povel, ale vrchní velení přejímáš ty. Buď na ně tvrdý, příliš se s nimi nemazli, Trebonie. Chci vidět Massilii na kolenou.“

„Kolik tu budu mít legií?“

„Nechám ti zde Dvanáctou a Třináctou. Mamurra mě informoval, že má novou Šestou, čerstvě postavenou v Italské Galii – nařídil jsem mu, aby ji poslal tobě. Vycvič ji a pokud možno ji utuž v boji. Bude mnohem lepší, aby prolila spíše řeckou krev než římskou. Třebaže ovšem v tomto případě budu mít jednu z největších výhod v této válce.“

„Jakou?“ otázal se udiveně Trebonius.

„Moji muži jsou z Italské Galie a velká většina z nich pochází z území za řekou Padus. Pompeiovi vojáci jsou všichni z Itálie, kromě Patnácté. Vím dobře, že se italské jednotky dívají na vojska z Italské Galie svrchu, avšak muži z Italské Galie italské vojáky absolutně nemohou vystát. Žádná bratrská láska mezi nimi nepanuje.“

„Musím říct, že v tom je velký kus pravdy.“

*** * ***

Lucius Caesar v Narbonu zdomácněl natolik, že ho začal považovat za svůj domov; když dorazil jeho bratranec Gaius v čele čtyř legií – Deváté, své oblíbené Desáté, Osmé a Jedenácté – shledal, že se tu správce provincie zabydlel natolik, že si tu Lucius zatím pořídil tři milenky, sehnal pár vynikajících kuchařů a získal srdce všech Narboňanů.

„Dorazila už moje jízda?“ otázal se Caesar, jenž si po čase opět jednou pochutnával na znamenitém jídle. „Och, už jsem docela zapomněl, jak dokáží být tyhle narbonské parmice křehounké a chutné – jak jsou *lahodné*!“

„To je tím,“ řekl Lucius Caesar s poťouchlým úsměvem, „že jsem přivykl dávat je připravovat po galsku – smaží se na másle místo na oleji. Na oleji se dělají příliš zprudka. Máslo mi sem dodávají až ze země Venetů.“

„Ty ses zvrhnul v naprostého požitkáře.“

„Ale neztloustl jsem.“

„To je asi v rodině. Tak co je s tou jízdou?“

„Celé tři tisíce, které jsi jmenovitě povolal, jsou zde, Gaie. Vykázal jsem jim pastviny na jih od Narbonu při ústí Ruscina. Budeš je mít tak říkajíc na cestě.“

„A Fabius, předpokládám, je pořád ještě v Ilerdě.“

„Ano, spolu se Sedmou a Čtrnáctou. Vyslal jsem s ním několik tisíc mužů narbonské milice, aby mu pomohli vynutit si přechod přes Pyreneje, ale až tam dorazíš, byl bych ti vděčen, kdybys mi je poslal zase zpátky. Jsou sice dobří a loajální, ale římští občané to nejsou.“

„A Afranius s Petreiem stojí stále ještě proti němu?“

„Za řekou Sicoris. S pěti legiemi. Další dvě jsou dosud v Zadní Hispánii s Varronem.“ Lucius Caesar se ušklíbl. „Varro není – na rozdíl od ostatních – tak úplně přesvědčen, že ty prohraješ, takže se zatím úsilím zrovna nepřetrhl. Tráví spokojeně zimu v příjemné Cordubě.“

„To je notný kus cesty od Ilerdy.“

„Správně. Myslím, že starosti si budeš muset dělat jen s těmi pěti legiemi pod Afraniovým a Petreiovým velením. Ochutnej ústřice.“

„Ne, zůstanu u těch parmic. Máš šikovného kuchaře, když je dovede tak důkladně vykostit.“

„Tahle ryba se vykosťuje snadno. To je tím, že je tak plochá.“ Lucius Caesar vzhlédl od jídla. „Co asi ještě nevíš,“ řekl, „je, že Pompeius sem vypravil z Épeiru posly, aby si vypůjčil od mužů svých hispánských legií značnou částku peněz. Dali mu všechno, co měli, a vyslovili souhlas s tím, že mu posečkají s žoldem až do doby, kdy ty budeš poražen.“

„Aha! Pompeia už začíná trápit prázdný měšec.“

„To má za to, že zapomněl vybrat státní pokladnu.“

Caesarova ramena se otřásala tichým smíchem. „Z téhle ostudy se on už v životě nesebere, Lucie.“

„Doslechl jsem se, že si můj syn zvolil Pompeia.“

„Obávám se, že ano.“

„On nikdy nebyl příliš nadaný.“

„Když už je řeč o nadání, sešel jsem se ve Formiích s pozoruhodným příslušníkem naší rodiny,“ řekl Caesar a upjal nyní pozornost k sýrům. „Je mu všehovšudy třináct let.“

„Kdo je to?“

„Atiin synek, kterého měla s Gaiem Octaviem.“

„Budoucí nový Gaius Julius Caesar?“

„On tvrdí, že ne. Nemá vojenské nadání, jak mi sdělil. Velice studený čumák, ale také velice chytrá palice.“

„Philippův životní styl tedy přijmout nehodlá?“

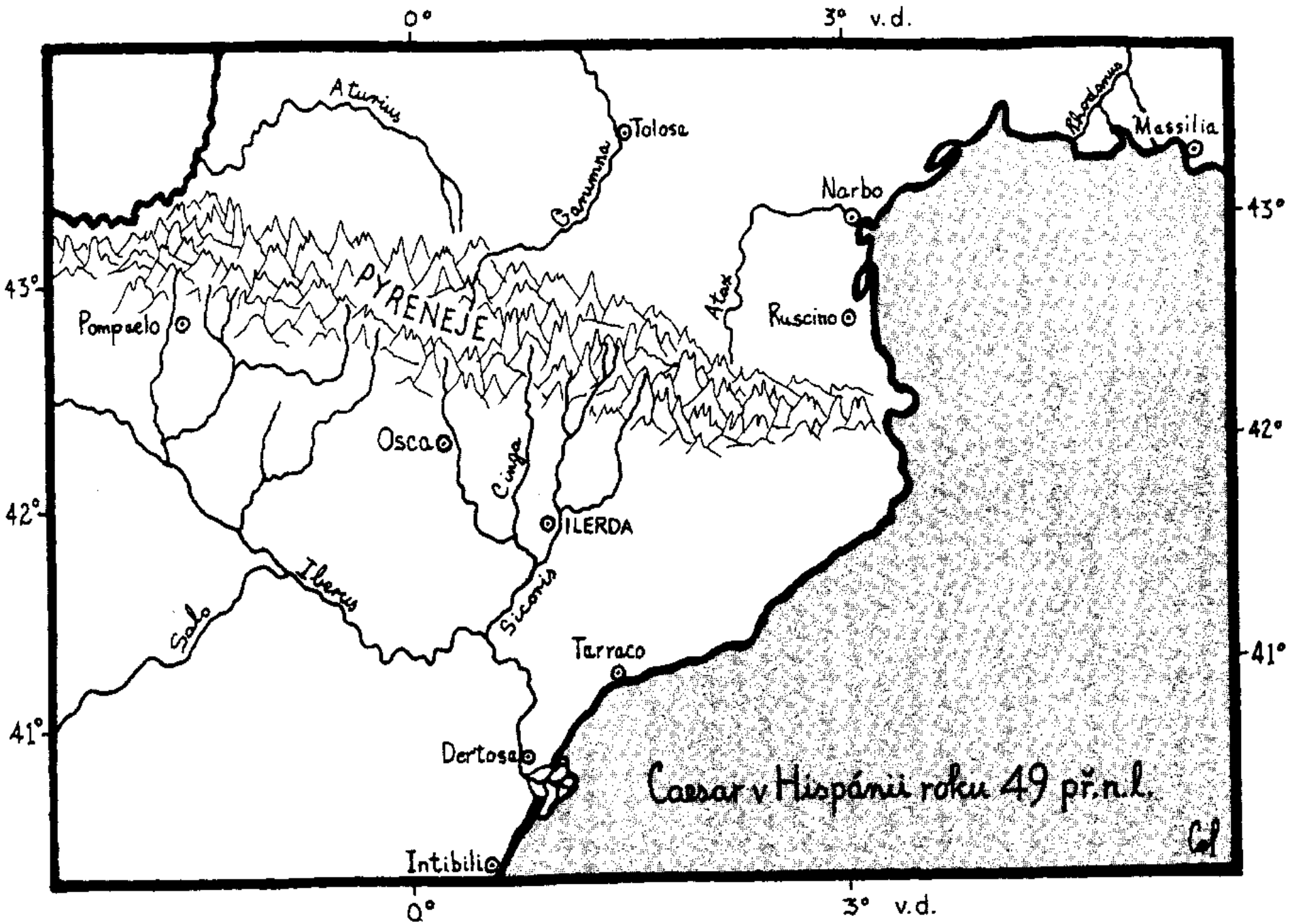
„Nezpozoroval jsem ani náznak něčeho takového. Zato obrovskou ctižádost a notnou dávku mazanosti.“

„V téhle větvi Octaviů ještě nikdo nezískal úřad konsula.“

„Můj prasynovec to napraví,“ prohlásil Caesar s jistotou.

*** * ***

Caesar dospěl s posilami ke Gaiovi Fabiovi koncem června a doplnil tak armádu na šest plných legií; narbonské milici poděkoval a poslal ji domů.

0°
3° v.d.
Aturius
Tolosa
Garumna
Massilia
Narbo
43°
PYRENEJE
Atax
Pompaelo
Ruscino
Osca
Cinga
ILERDA
42°
Iberus
Sicoris
Salo
Tarraco
41°
Dertosa
Intibili
Caesar v Hispánii roku 49 př.n.l.

„Pověděl ti Lucius Caesar o tom, že si Pompeius vypůjčil úspory svých hispánských vojsk?“ otázal se Gaius Fabius.

„Ano, říkal mi o tom. Což pro ně znamená, že jim nezbývá než vyhrát, ne?“

„To si oni také uvědomují. O své peníze tak přišli i Afranius a Petreius.“

„A my z nich uděláme úplné žebráky.“

Zdálo se však, že Caesarovo příslovečné štěstí selhává. Na sklonku zimy se dostavily neutuchající lijáky postihující i vrcholky Pyrenejí a způsobily na řece Sicoris povodeň, která do jednoho strhla všechny mosty přes ni. Pro Caesara to představovalo nemalý problém, neboť právě přes tyto mosty zamýšlel přepravit veškeré své zásoby. I za nízkého stavu vody byl Sicoris sice úzký, avšak velice dravý tok, a nyní tedy přinutil nově příchozí armádu stanout; když voda posléze opadla, bránili výstavbě nových mostů z druhého břehu Afranius a Petreius. Deště trvaly i nadále, pobyt v táboře byl utrpením, příděly jídla byly malé.

„Nu dobrá, chlapci,“ řekl Caesar na shromáždění, „budeme za to muset pořádně vzít.“

Pořádně za to vzít znamenalo vléci se se dvěma legiemi o dvacet mil výš proti proudu, po kotníky v blátě, a tam teprve vybudovat most, o kterém pompeiovci neměli tušení. Jakmile byl hotov, začaly potraviny opět proudit do ubytovacího prostoru – i když se tím tábor nestal o nic sušší.

„A tady vidíš,“ řekl Caesar Fabiovi, „v čem vlastně spočívá to vyhlášené Caesarovo štěstí – je to jen a jen dřina. Teď se tu usadíme a počkáme si na trochu lepší počasí.“

Kurýři samozřejmě pilně cválali sem a tam, mezi Římem a Caesarovým táborem, mezi Massilií a Caesarovým táborem; Caesar odmítal zůstat bez zpráv o nejnovějším vývoji událostí po dobu delší dvou *nundin.* Mezi mnoha listy přicházejícími z Říma byl i dopis od Marka Antonia doručený mimořádně rychlým kurýrem.

Po Římě se vykládá, že jsi se svým tažením zůstal trčet, Caesare. Že se všechny mosty přes Sicoris poroučely a ty že jsi zůstal bez menáže. Když to uslyšeli někteří senátoři, uspořádali bouřlivou oslavu před Afraniovým domem na Aventinu. Lepidus a já jsme se domnívali, že by to mohla být vydařená podívaná, takže jsme se tam vydali – ani jsem nepotřeboval překračovat pomerium! Měli tam zpěváky, tanečníky, akrobaty, pár otřesných zrůdiček a spoustu garnátů a ústřic z Baií. Lepidus a já jsme usoudili, že je tohle jásání poněkud předčasné. Doufám, že touhle dobou jsi už svůj zásobovací problém vyřešil a že se věnuješ pompeiovcům.

Ta zpráva, že máš nějaké vážné potíže, měla ještě jeden důsledek, a to v senátu; jakmile skončily ty jejich oslavy, všichni kolísavci – dohromady jich byla asi čtyřicítka – se sebrali a vydali se za Pompeiem do východní Makedonie. Myslím, že až tam tihle hledači nejsprávnější strany dorazí, nebudou na tom svém bitevním poli strádat nedostatkem. Pompeius si pro sebe zabral palác správce v Thessaloníce a všichni si tam zřejmě žijí na vysoké noze.

Ani Lepidus, ani já jsme tomuhle masovému exodu nebránili, čímž jsme, jak doufám, učinili jen dobře. Vyšli jsme z předpokladu, že ti bude v Itálii bez těchhle mrch líp – ať si jich užívá Pompeius. Mimochodem, nechal jsem odejít i Cicerona. Nepřestával s opozičními randály a moc se mu nezamlouval můj styl vlády. Mám ten skvělý válečný vozík, který tahá čtyřspřeží lvů, a nemeškal jsem si s ním vyjet pokaždé, když byl Cicero někde nablízku. Po pravdě řečeno, Caesare, je to na nic. Sehnal jsem si lvy s černou hřívou – impozantní samce. Jenomže těm se vůbec nechtělo do práce! Naprostí lenoši! Dva tři kroky, pak lehli a usnuli. Musel jsem je nahradit lvicemi. Ale ani tak se lvi jako tahouni do válečných vozů příliš

neosvědčili. Takže jsem poněkud zapochyboval o Dionýsovi a o tom jeho voze taženém leopardy.

Cicero odcestoval z Caiety někdy kolem červnových non, nikoli však se svým bratrem Quintem. Jak dobře víš, Quintův syn se rozhodl postavit se na tvou stranu. Asi dobře poslouchal, co říká jeho *tata*. Jak Ciceronův bratr Quintus, tak i jeho synovec Quintus se rozhodli setrvat v Itálii, třebaže zůstává tajemstvím, na jak dlouho. Cicero hraje na rodinné city. Až do samého odjezdu nepřestal hekat a stýskat si. Když jsem ho naposledy viděl někdy začátkem května, měl ty svoje oči v hrozném stavu. Vím, že sis přál, aby zůstal, ale je líp, že je pryč. Je natolik neschopný, že nijak nepřispěje k Pompeiovým vyhlídkám na úspěch (které já sám hodnotím velice nízko), a nikdy se také nepřikloní k tvému způsobu myšlení. Takový hlas, jako jeho, je líp odklidit někam, odkud ho není slyšet. Jeho chlapec Marcus odešel s ním.

Tullia, mimochodem, porodila v květnu sedmiměsíční dítě – chlapečka. Ale ten pak v červnu zemřel, ve stejný den, kdy umřel také starý Perperna. Představ si to! Nejstarší ze senátorů a nejstarší z konsulárů. Ale stejně bych považoval za štěstí dožít se také osmadevadesáti.

Dopis Caesara jak potěšil, tak i rozladil. Dostane ten Antonius už konečně rozum? Lvi! Pokud jde o ten senátorský exodus, mají ovšem Antonius a Lepidus plnou pravdu – líp se bez takových obejít, zbytečně by Lepidovi překáželi v prosazení tolik potřebných zákonů. Cicero je ovšem jiná záležitost. Toho neměli ze země pouštět.

Zprávy z Massilie byly povzbudivé. Decimus Brutus se svým až nepochopitelným talentem pro válku na moři vykazoval už první výsledky. Blokáda massilijského přístavu, kterou zorganizoval, začala město tísnit natolik, že Ahenobarbus proti němu vyplul se svým loďstvem do boje. Byl však poražen a utrpěl těžké ztráty. Brutova blokáda pokračovala a porce na jídelních miskách Massilijců se zmenšovaly. A čím dál tím menší oblibě se u nich také těšil Ahenobarbus.

„Což není žádné překvapení," řekl Fabius.

„Massilia se zkrátka postavila na nesprávnou stranu," řekl Caesar. Sevřel rty. „Nevím, odkud berou hnízda, jako je tohle, své přesvědčení, že já nejsem ten, kdo zvítězí. Já přece nemohu prohrát!"

„Pompeius se totiž odjakživa vykazuje dlouhým seznamem úspěchů, Caesare. Ale oni se už brzy poučí, jak situace ve skutečnosti vyhlíží."

„Stejně tak jako Afranius a Petreius."

*** * ***

V polovině měsíce *quinctilis* už byli Afranius a Petreius značně ustaraní. Třebaže mezi oběma armádami nedošlo k žádné velké srážce, Caesarovy tři tisíce galských jezdců natropily ve spížovacích výpravách pompeiovců hotovou spoušť. Jelikož se Pompeiovým velitelům kavaleristů naprosto nedostávalo, rozhodli se couvnout a stáhnout se na jih za mocný tok Iberu, do zemí, které Caesar zatím osobně nepoznal, do krajů, které byly vůči Pompeiovi naprosto loajální a které by tedy Caesarovi neměly poskytnout žádné potraviny. Trampoty pompeiovců ještě předtím dovršila větší města severně od Iberu, která se začala přiklánět k názoru, že Caesarovy vyhlídky jsou přece jen lepší. Prohlásila se – v čele s někdejším Sertoriovým sídlem Oskou – pro Caesara, jenž byl přece příbuzným Gaia Maria, který zase byl spřízněn se Sertoriem.

Jižně od Iberu by k žádnému takovému přeběhlictví dojít nemělo; nejvyšší čas se tedy uchýlit na jih. Marcus Petreius vyrazil jako první s ženijními oddíly a pomocnými silami, aby vybudoval pontonový most přes Iber, zatímco Afranius měl udržovat zdání, že Caesarovi dosud čelí celá armáda. Ke smůle pompeiovců měl ovšem Caesar vynikající výzvědnou službu, takže věděl naprosto přesně, co se u protivníka právě odehrává. V okamžiku, kdy se Afranius hodlal potichu vytratit, Caesar už stejně skrytě vedl svoji armádu vzhůru proti proudu řeky Sicoris.

Půda zatím proschla, terén byl vcelku přijatelný pro pochod; Caesar postupoval s obvyklou rychlostí a už koncem odpoledne dostihl Afraniův zadní voj. A pronikal dál, rovnou do jádra Afraniova vojska. V hornaté krajině před Afraniovou kolonou byla soutěska, k níž by byli pompeiovci rádi dospěli, ale neúprosný tlak dotírajících Caesarových sil přinutil Afrania stanout – když mu k jejímu dosažení chybělo ještě celých pět mil – a vybudovat silně opevněný tábor. Bez morální opory v Petreiovi tak musel strávit dlouhou a krušnou noc, kdy přímo umíral touhou vyklouznout odsud a přesunout se dál, neodvážil se toho však, neboť věděl, jak rád Caesar útočí právě za noci. Starosti mu činil bojový duch jeho vojáků. Za občanské války bylo vždy třeba předpokládat určité projevy nespokojenosti a nějaké reptání už také sám zaslechl. S čím zapomněl počítat, byl jeho vlastní duševní stav.

Bylo tomu už mnoho let, co Afranius naposledy musel takto tvrdě válčit – pokud tomu tak kdy vůbec bylo. Za úsvitu Caesar zrušil tábor mnohem rychleji a soutěsku obsadil jako první. Afranius neměl jinou volbu než zřídit opevněné ležení před ústím rokle. Petreius, jenž se vracel od Iberu, ho tam zastihl skleslého a jako bez duše, neschopného zajistit i to nejnutnější, dokonce i zásobování vodou. Rozezlený Petreius začal budovat opevněný přístup k řece.

Avšak zatímco se Petreius, jeho ženisté a část jednotek pachtili s tímto nouzovým opatřením, většina pompeiovců zahálela. Caesarův tábor byl blízko, na doslech. A pompeiovci se dali do řeči s caesarovci, kteří je začali vybízet, aby se vzdali.

„Caesara porazit nedokážete," opakovalo se v tomto rozhovoru jako refrén. „Vzdejte to radši hned teď, dokud jste naživu. Caesar nijak nestojí o to bojovat s Římany – zato my už se těšíme na pořádnou bitvu a tlačíme na Caesara, aby nám ji dopřál! Uděláte líp, když se vzdáte, dokud to ještě jde."

K Caesarovi se vypravila deputace pompeiovských vyšších centurionů a vojenských tribunů. Byl mezi nimi i Afraniův syn, jenž Caesara prosil, aby udělil jeho otci milost. Kázeň dokonce polevila natolik, že zatímco deputace pompeiovců jednala s Caesarem, do pompeiovského tábora se zatoulalo i pár Caesarových vojáků. Když je tam Afranius a Petreius odhalili, zhrozili se, že jejich vlastní vyšší důstojníci – včetně Afraniova syna! – vyjednávají s nepřítelem. Afranius chtěl Caesarovy vojáky poslat zpátky; Petreius o tom nechtěl ani slyšet a nařídil své hispánské tělesné stráži, aby je na místě pobila. Naproti tomu onen nový, shovívavý Caesar reagoval zcela typicky. Poslal pompeiovce zpět do jejich tábora s pár zdvořilými slovy a s nabídkou, že mohou kdykoli vstoupit do služby v jeho legiích. Protiklad jeho a Petreiova chování neunikl pozornosti; zatímco Afranius a Petreius zvažovali, zda se nemají vydat spíše směrem k Herdě, než aby překračovali Iberus, nespokojenost v řadách pompeiovců narůstala.

Ústup do Ilerdy se proměnil v zoufalý úprk, kdy po celý den na zadní voj pompeiovců nepřetržitě dotírala Caesarova jízda. Toho večera, když se pompeiovci utábořili, stihl ještě Caesar spěšně vybudovat opevnění, jím je odřízl od vody.

Afranius a Petreius požádali o příměří.

„Nemám naprosto žádné námitky," řekl Caesar, „za předpokladu, že jednání budou vedena v plném shromáždění obou armád."

Caesarovy podmínky byly rozumné a přijatelné. Celé Pompeiovo vojsko – počítaje v to i Afrania a Petreia – bylo omilostněno. Kdokoli z mužů by chtěl vstoupit do Caesarových legií, měl být přijat, pokud složí přísahu věrnosti Caesarovi, nikdo však k tomuto kroku nebyl nucen; muži, kteří by se k caesarovcům připojili pod nátlakem a proti své vůli, by se záhy stali prvním zárodkem rozvratu. Pompeiovci, kteří sídlili v Hispánii, měli mít povoleno vrátit se domů, jakmile složí zbraně; římští pompeiovci měli být odvedeni pochodem po souši zpět až k řece Varus, která tvořila hranici mezi Narbonskou Galií a Ligurií, a tam propuštěni.

Válka v Hispánii tak byla u konce, a opět to bylo takřka nekrvavé střetnutí. Quintus Cassius se vydal na pochod se dvěma legiemi do jižní oblasti Hispánie, kde Marcus Terentius Varro zatím podnikl jen pramálo příprav na střetnutí, krom toho, že se rozhodl opevnit se v Gades. Než to však mohl uskutečnit, přešlo veškeré obyvatelstvo provincie spolu s oběma Varronovými legiemi bez boje na Caesarovu stranu. Varro se s Quintem Cassiem setkal v Cordubě a tam kapituloval.

Toliko v jednom směru se Caesar dopustil chyby – když správcem Zadní Hispánie ustanovil Quinta Cassia. Cassiova stříbročivá a zlatočivá chřípí se rázem rozšířila jako nozdry loveckého psa, sotva nasála první závan pachu drahých kovů, jichž provincie produkovala stále ještě hojnost; odcházejícímu Caesarovi pokynul Quintus Cassius radostně na pozdrav a ihned se pustil do bezohledného drancování svého nového údělu.

V půli září stál Caesar opět před Massilií. Právě včas, aby přijal kapitulaci města. Pokořená a zklamaná Rada patnácti byla nucena připustit, že jim Ahenobarbus odplul a plně je tak vydal na pospas blokádě Decima Bruta. Byli neschopni účinně se bránit. A odsouzeni k hladovění. Caesar sice dovolil, aby si Massilia zachovala svůj statut nezávislého města, ovšem bez jakéhokoli vojska anebo loďstva ke své obraně – a se zázemím osekaným až po samé hranice města. Ve městě Caesar zanechal pro jistotu posádkou dvě legie ustavené z bývalých pompeiovců. Dostalo se jim tak náramně příjemné služby v náramně příjemné krajině; tihle někdejší pompeiovci mu zcela určitě zůstanou věrni. Čtrnáctou legii poslal zpátky do Vlasaté Galie, a to pod velením Decima Bruta, jenž převzal správu celé provincie v Caesarově nepřítomnosti. Trebonius, Fabius, Sulpicius a ostatní se spolu s Caesarem vydali na pochod do Říma a do Itálie, kde se většina z nich měla ujmout úřadu prétorů.

Život v Římě se značně uklidnil. Když přišla koncem června zpráva od Curiona, že obsadil celou Sicílii, kdekdo si ulehčeně vydechl. Tím, že Orca zajistil Sardinii a Curio Sicílii, poplyne v letech dobré úrody do Říma dostatek obilí. A pokud Curio ještě dobyde i Afriku, bude to znamenat pojistku proti hladu.

V současném okamžiku ji však ještě drželi pevně v rukou pompeiovci; velmi schopný legát Quintus Atiius Varus se odebral z Corfinia na Sicílii a odtamtud do provincie Africa, kde vyrval moc z rukou Aelia Tubera a spojil se s numidským králem Jubou. Jediná africká legie byla posílena o vojáky získané z řad římských veteránů usídlených v Africe a jejich synů a dále ještě o Jubovu velkou pěší armádu. Kromě toho

měl Juba svou pověstnou numidskou jízdu – muže, kteří jezdili bez sedla a beze zbroje a neutkávali se ve střetu zblízka, nýbrž bojovali vrháním oštěpů.

Lepidovi se po druhém odchodu senátorů z Říma značně ulehčilo. Měl od Caesara přesné pokyny k další činnosti a začal je nyní provádět. První věcí bylo, že snížil počet senátorů nezbytných k dosažení quora; potřebné rozhodnutí senátu nebylo těžké získat, když v něm nyní zasedali převážně Caesarovi muži a pár neutrálů k tomu, a shromáždění lidu pak nevidělo důvod, proč by příslušný zákon nemělo schválit. Od té chvíle tvořil postačující quorum počet čtyřiceti šesti senátorů.

Nic dalšího zatím Lepidus nepodnikal, kromě toho, že setrvával ve styku s Markem Antoniem, jenž jako správce Itálie získával značnou popularitu. Už kvůli bezpočtu nosítek s milenkami, průvodům trpaslíků, tanečníků, akrobatů a hudebníků a bezesporu i kvůli onomu válečnému vozíku taženému lvím spřežením ho venkované i lidé z městeček považovali za skvělého chlapa. Vždy bujarý, vždy příjemný, vždy ochotný naslouchat, vždy hotov vyzunknout džbán nebo dva neředěného vína, přesto však vždy s perfektně splněnými úkoly – a nikdy se také nedopustil onoho omylu, že by tuto komickou masku zapomněl odložit, jestliže zavítal k jednotkám anebo k přístavním posádkám. Život byl prosté jeden jediný růžový sad táhnoucí se napříč celou Kampánii (jeho nejoblíbenějším krajem), opojná směs rozvernosti a moci. Antonius si ho užíval plnými doušky.

Zprávy z Afriky byly i nadále povzbudivé. Curio se bez nesnází uhnízdil v Utice a s úspěchem si vedl v řadě srážek s Attiem Varem a s Jubou.

Měsíc *sextilis* však přinesl trpkou proměnu v Illyriku i v Africe. Prostřední z bratrů Marka Antonia, Gaius, se usadil s patnácti kohortami na Curictě, ostrově v nejsevernější části Adriatického moře; tam ho zastihli pompeiovští námořní velitelé Marcus Octavius a Lucius Libo a napadli ho překvapivým útokem. Navzdory odvaze některých svých mužů pochopil Gaius Antonius, že je zle; poslal pro pomoc k caesarovskému námořnímu veliteli v Adriatickém moři Dolabellovi. Ten připlul, aby mu přispěl, měl ovšem čtyřicet pomalých a nedostatečně vyzbrojených lodí. Došlo k námořní bitvě a Dolabella byl z ostrovních vod vytlačen; jeho loďstvo bylo ztraceno a Gaius Antonius i se svými vojáky byl zajat. Nemístně povbuzen tímto úspěchem zaútočil Marcus Octavius na dalmatské pobřeží u Salony, která však před ním uzavřela své brány a postavila se mu na odpor. Posléze byl nucen svou bojovou akci přerušit a vrátit se do Épeiru, kam s sebou přivedl jako zajatce Gaia Antonia a oněch patnáct kohort. Dolabellovi se podařilo uniknout.

Pro Marka Antonia to nebyly příjemné zprávy, od plic si zaláteřil na bratrovu stupiditu, ale vzápětí už začal uvažovat, kterak by mohl Gaiovi Antoniovi dopomoci k útěku. Nejhorší bouře se však snesla na Dolabellovu hlavu – co to jen dělal, že prohrál nejen bitvu, ale přišel i o všechny lodě? Antonius odmítl naslouchat těm, kdo dokázali zůstat nad věcmi a snažili se mu vysvětlit, že pompeiovské lodi byly neskonale lepší než kocábky, kterými byl jako námořní velitel obdařen Dolabella.

* * *

Fulvia už přivykla životu bez Curiona. Šťastná sice nebyla, avšak přizpůsobila se. Tři děti, které měla s Publiem Clodiem, byly o pár let starší než malý Curio: Publiovi mladšímu bylo teď šestnáct a o svátku Juventas v prosinci už měl vstoupit mezi muže; Clodii bylo čtrnáct a hlavu měla plnou vysněných ženichů; malá Clodilla byla osmiletá

a přímo se zhlížela v malém Curionovi, kterému už byl skoro rok a začínal běhat a žvatlat.

Fulvia udržovala pravidelný styk s oběma Clodiovými vlastními sestrami, s Clodií, vdovou po Metellu Celerovi, a s Clodillou, rozvedenou bývalou manželkou nebožtíka Lucia Luculla. Obě odmítly znovu se provdat, daly přednost volnosti, které si teď mohly užívat, neboť byly zámožné a nepodléhaly rozhodnutím žádného muže. Právě v tomto ohledu se však Fulviiny zájmy se životní náplní Clodiových sester rozcházely; Fulvia měla své děti ráda a dobře jí bylo i v manželství.

A přátelství ji nepoutalo k ženě.

„Alespoň ne pokud jde o anatomii," pousmála se.

„Já vážně nevím, proč si tohle od tebe vlastně dávám líbit, Fulvie," zazubil se v oplátku Titus Pomponius Atticus. „Jsem přece šťastně ženatý a mám krásnou dcerušku."

„Jenomže ke všem těm svým penězům bys potřeboval ještě také dědice, Attiku."

„To snad." Povzdychl si. „Mor na všechny ty válkychtivé vojevůdce! Nemohu teď ani do Épeiru cestovat tak snadno, jak to bývalo zvykem, neřku-li vystrčit nos v Athénách, kde se to jen hemží těmi odpornými urozenými pompeiovci."

„Ale přesto udržuješ dobré vztahy s oběma stranami, ne?"

„To je pravda. Ovšem, má milá, ten, kdo je bohatý, by si měl spíš hledět Caesarových přívrženců než Pompeiových. Pompeius je jako vzteklý po penězích – kdekoho, o kom si jen pomyslí, že by nějaké mohl mít, hned moří o půjčku. A upřímně řečeno – mám pocit, že nakonec přece jen zvítězí Caesar. Takže dát se umluvit a Pompeiovi nebo jeho přívržencům něco půjčit je totéž jako naházet ty peníze rovnou do moře. Tudíž – žádné Athény."

„A žádní hezouncí chlapečci."

„Dokážu se bez nich obejít."

„To já vím. Je mi tě jen líto, že si to musíš odepřít."

„Líto je to i jim," řekl Atticus suše. „Já jsem dosti velkorysý milenec."

„Když už je řeč o milencích," řekla, „tak já Curiona značně postrádám."

„To je dost zvláštní."

„Zvláštní? A proč?"

„Mužští i ženské se zpravidla pokaždé zamilují do stejného typu. Ale u tebe tomu tak nebylo. Mezi Publiem Clodiem a Curionem je přece obrovský rozdíl, povahově i vzhledem."

„Nu, Attiku, v tom je právě skryto to dobrodružné na manželství. Po Clodiově smrti mi manželství nesmírně chybělo – a Curio mi byl neustále nablízku. Nikdy předtím jsem si ho nepovšimla jako muže. Ale čím déle jsem ho pak vnímala, tím víc pro mě byly právě ty rozdíly mezi ním a Clodiem přitažlivé. Ty jeho pihy, to, jak byl docela obyčejný. Ta neposlušná čupřina, co má na hlavě. Ten zub, co mu chybí. Pomyšlení na to, že bych měla zrzavé děťátko."

„To, jak děti vyhlížejí, nemá nic společného s mužem, který je zplodil," poznamenal Atticus zamyšleně. „Já alespoň jsem dospěl k názoru, že je matky ještě v lůně dokážou přimět, aby vypadaly, jak si to ony samy přejí."

„To je ovšem nesmysl," zachichotala se Fulvia.

„Ne, skutečně je to tak. Pokud je matka poté, co porodila, dítětem v nějakém směru zklamána, pak je tomu tak jen proto, že si tu jeho žádoucí podobu nepřála dosti silně. Když byla moje Pilia těhotná s Attikou, byla rozhodnuta mít holčičku s co nejmenšíma ouškama. Na ničem jiném jí nezáleželo, jenom na tom, aby to byla holčička, a na těch

malých ouškách, třebaže v obou rodech jsou obvyklá spíše velká ušiska. A vidíš – Attica má ouška docela malá! A je to holka.“

O podobných věcech se tito přátelé z nejlepších ostatně bavívali často; Fulvii zajímaly mužské názory na ženské problémy, pro Attika to zase byla výjimečná příležitost být sám sebou. Neměli před sebou žádná tajemství, netoužili vzájemně jeden druhého něčím ohromit.

Obvyklou pohodu, jakou bylo vždy prosyceno takovéto jejich popovídání, však náhle přerval příchod Marka Antonia. Sama jeho přítomnost uvnitř posvátného okrsku města byla tak znepokojivá, že Fulvia při pohledu na něho rázem zbledla a celá se roztřásla.

Měl zasmušilý výraz, choval se s podivnou nejistotou, neposadil se, nepromluvil, díval se všude jinam, jenom ne na Fulvii.

Chytila se rukou Attika. „Co se stalo, Antonie? Pověz!“

„Curio!“ dokázal ze sebe Antonius jen stěží vypravit. „Och Fulvie, Curio je mrtev!“

Měla pocit, jako by jí čísi ruka vší silou sevřela srdce; rozchlípila rty, tmavomodré oči jí zeskelněly. Zvedala se, současně však podklesla v kolenou, jako by se to všechno s ní dělo z nějakého vnějšího popudu; naprosto tu zprávu nedokázala vnímat, nedokázala jí uvěřit.

Antonius s Attikem ji pozvedli, usadili ji do židle s vysokým opěradlem, hladili jí ruce, které jako by rázem ztratily všechen cit.

To její srdce – kam se to jen řítí? Klopýtlo, stanulo, opět se rozbušilo, hynulo. Zatím se neozvala bolest. Ta měla přijít až pak. Postrádala slova, úžil se jí dech, takže nedokázala ani vykřiknout, neměla sílu někam utéci. Zcela tak, jako když se to stalo s Clodiem.

Antonius a Atticus na sebe nad její hlavou pohlédli.

„Co se přihodilo?“ otázal se Atticus a rovněž se roztřásl.

„Juba a Varus vlákali Curiona do léčky. Všechno se mu až do té chvíle dařilo, ale jenom proto, že to tak na něho nastražili. Curio nebyl žádný voják. Jeho armádu nadobro rozsekali – nezbyl z ní takřka nikdo naživu. Curio zemřel v bitvě. Bojoval až do konce.“

„Byl to přesně ten, jehož jsme si nemohli dovolit ztratit.“

Antonius se obrátil k Fulvii, odhrnul jí vlasy z čela a vzal ji svou obrovitou rukou za bradu. „Fulvie, slyšelas, co jsem říkal?“

„Já nechci nic slyšet,“ prohlásila vzdorovitě.

„Ano, co já vím. Jenomže musíš.“

„Marku, ale já jsem ho *milovala*!“

Och, co mě sem jen přivedlo? Ale on prostě přijít musel, imperium sem, imperium tam.

On i Lepidus dostali onu zprávu od téhož kurýra; Lepidus sedl na koně a odcválal k Pompeiově vile na Martově poli, kde Antonius podle Caesarova příkladu sídlil, kdykoli byl poblíž Říma. Antonia jako nejlepšího Curionova přítele z doby dospívání zasáhla jeho smrt nesmírně tvrdě, rozplakal se při pomyšlení na dávné časy i na to, čím vším se Curio mohl stát v Caesarově vládě. Ten blázínek, co si fasces svých liktorů dal ověnčit vavříny! Takhle lehkovážně si odejít!

Pro Lepida naproti tomu toliko zmizel z cesty jeden z rivalů. Ctižádost zatím Lepida nijak nezaslepila, spíše ho poháněla kupředu. A mrtvý Curio pro něho představoval nemalý krok vpřed. Jenomže ke své smůle neměl Lepidus dostatek prozíravosti, aby své uspokojení dokázal skrýt před Antoniem, jenž jako pravý Antonius setřel slzy,

sotva Lepidus dorazil, a odpřisáhl na místě pomstu Attiovi Varovi i králi Jubovi; Lepidus si tuto rychlou proměnu Antoniova rozpoložení mylně vyložil jako ochabnutí Antoniovy náklonnosti vůči Curionovi a otevřel před ním srdce.

„Mám-li být upřímný, může to být jen k dobrému," řekl s uspokojením.

„Jak jsi dospěl zrovna k takovémuhle závěru?" otázal se studeným tónem Antonius.

Lepidus pokrčil rameny. „Curio byl přece koupen, takže plně věřit se mu nedalo."

„Koupen byl i tvůj bratr Paullus. Platí to i o něm?"

„To přece proběhlo za docela jiných okolností," řekl Lepidus podrážděně.

„To máš docela pravdu. Curio odvedl za Caesarovy peníze dobrou práci. Paullus je spolkl, aniž poděkoval a aniž se čímkoli odvděčil."

„Nepřišel jsem s tebou zápolit, Antonie."

„To je dobře. Nejsi zrovna moje váha, Lepide."

„Svolám senát a zprávu mu budu tlumočit."

„Mimo pomerium, prosil bych. A tu zprávu jim sdělím já."

„Jak si přeješ. Předpokládám, že na mně tedy zůstane, abych o tom pověděl té děsné ženské." Lepidus se přinutil k úsměvu. „Ne že by mi to moc vadilo. Bude to cenná zkušenost tlumočit takovouhle novinu. Zejména někomu, koho nemám zrovna v lásce. Mne z toho srdce bolet nebude."

Antonius vstal. „Fulvii to povím *já*!" řekl.

„To přece nemůžeš!" vydechl Lepidus. „Ty do města vstoupit nesmíš!"

„Já můžu všechno, co chci!" zaburácel Antonius, jako když lva pustí ze řetězu. „Nechat ji, aby si to musela vyslechnout od takového kusu rampouchu, jako jsi ty? To radši umřu! Je to veliká žena!"

„Musím ti to zakázat, Antonie. Máš přece imperium!"

Antonius se ušklíbl. „Jaké imperium, Lepide? Dal mi ho Caesar, aniž k tomu měl jakékoli jiné oprávnění než svou sebedůvěru, že jednoho dne to bude moci doopravdy udělat. A až do té doby – dokud nebudu mít v ruce *lex curiata* – si budu chodit, kam budu chtít a kdy budu chtít!"

Odevždy se mu líbila, odevždy ji považoval za to nejlepší v celém Clodiově světě. Měl ji před očima, jak sedí pod starou sochou Gaia Maria po oné děsivé rvačce na Foru – jak spočívá na lehátku a přispívá svou troškou ke Clodiovým plánům – jak obratným manévrováním mírní Clodiovy výstřednosti – vnímal, že ani tolik nepřesunula svou náklonnost na Curiona, jako spíš toužila dál žít a milovat – věděl, že je to jediná žena v Římě, v jejímž rozkošném těle nevězí jedna jediná nevěrná kostička. Ta drzost od Lepida, dovolit si o ní říci, že je to „děsná ženská"! On, který má doma jednu potvůrku ze Serviliina hnízda!

„Marku, já jsem ho *milovala*!" opakovala teď Fulvia.

„Ano, já vím. Byl to šťastný muž."

Vytryskly jí slzy, zakolébala se. V návalu trýznivého soucitu si Atticus přitáhl židli blíže k ní a přitiskl si její hlavu na prsa. Pohledem se střetl s Antoniovýma očima; Antonius pustil Fulviinu ruku, přenechal ji Attikově péči a odešel.

Dvakrát během tří krátkých let už ovdověla. Při vší hrdosti na rodový původ a při vší své síle nedovedla vnučka Gaia Graccha snést pomyšlení na prázdnotu života náhle zbaveného vší náplně. Zakoušel snad stejný pocit i Gaius Gracchus v háji Luciny pod Janiculem tehdy před dvaaosmdesáti lety? Kdy se hroutily jeho plány, kdy hynuli jeho přívrženci, kdy jeho nepřátelé lačnili po jeho krvi? Nu, té se nedočkali. Zabil se sám. Museli se spokojit tím, že mu alespoň posmrtně uťali hlavu a odepřeli souhlas k pohřbení jeho těla.

„Pomoz mi umřít, Attiku!“ zasténala.

„A nechat tu po sobě sirotky? To cítíš tak málo ke Clodiovi? Ke Curionovi? A co malý Curio?“

„Já chci *umřít*!“ hlesla. „Nech mě umřít!“

„To nemohu, Fulvie. Smrt je konec všeho. A ty musíš žít dál pro své děti.“

*** * ***

Senát, jenž se skládal výlučně z Caesarových přívrženců (anebo z opatrných neutrálů, jako byli Philippus, Lucius Piso a Cotta), dospěl k názoru, že už není dál schopen odporovat Caesarovým přáním. Lepidus, sebevědomý a přesvědčivý, přistoupil k uskutečňování dalších Caesarových pokynů.

„Nerad se vracím k dobám, na něž je lépe zapomenout,“ řekl onomu ztenčenému sboru plnému obav z budoucnosti, „chtěl bych jen, abyste si v myslích vybavili, že také Řím po bitvě u Collinské brány byl naprosto vyčerpán a neschopen si vládnout. Lucius Cornelius Sulla byl ustanoven diktátorem z prostého důvodu: představoval jedinou naději Říma, kterak se znovu postavit na nohy. Bylo třeba činit opatření, která nemohla vzejít z atmosféry nějakých debat, z porovnání různých názorů, jakým způsobem mají být provedena. Čas od času bylo v dějinách republiky třeba svěřit blaho tohoto města a jeho říše do rukou jediného muže. Diktátora. Silného muže, jemuž ležely cele na srdci životní zájmy Říma. Je škoda, že naše nejposlednější zkušenost s takovým diktátorem představoval právě Sulla. Jenž po předepsaných šesti měsících neodstoupil a jenž nešetřil životů a majetku nejvlivnějších občanů země. Jenž proskriboval.“

Senátoři ho zasmušile poslouchali a přemýšleli, jak se jen může Lepidus domnívat, že přesvědčí tributní sněm, aby schválil rozhodnutí, o něž teď chtěl zjevně senát požádat. Nu, byli to Caesarovi muži; pro ně v tomto směru neexistovala volba. Avšak tributní sněmy byly ovládány jezdci, přesně těmi kruhy, z nichž si kdysi Sulla vybíral oběti pro své proskripce.

„Caesar,“ prohlásil Lepidus tónem naprostého přesvědčení, „není žádný Sulla. Jeho jediným cílem je ustavit dobrou vládu a zahladit rány po onom bezectném exodu, po zmizení Pompeia a jemu podrobených senátorů. Obchody skomírají, hospodářství je v troskách, trpí jak dlužníci, tak i věřitelé. Zvažte dosavadní dráhu Gaia Caesara, a uvědomíte si, že to není žádný zaslepený fanatik, žádný frakční vůdce. Udělá všechno, co je nezbytné učinit. A to jediným schůdným způsobem – bude-li ustanoven diktátorem. To, že přijmout takovéto rozhodnutí vám navrhuji zrovna já, pouhý prétor, není bez precedentu. Všichni to dobře víte. Potřebujeme totiž naléhavě konat volby, potřebujeme stabilitu, potřebujeme silnou ruku. Nikoli mou ruku, otcové senátoři! Navrhnout takového něco bych si nedovolil. Diktátorem Říma je třeba ustanovit Gaia Julia Caesara.“

Souhlas získal bez nesnází a usnesení pak předal shromáždění lidu, které představovalo všechen lid shromážděný v tribuích, patricije stejně jako plebeje. Byl by s ním měl patrně předstoupit před veškerý lid v centuriích, avšak centurijní shromáždění bylo až příliš nakloněno jezdcům. Těm, kteří by se proti ustanovení diktátora bezpochyby postavili nejostřeji.

Byl to pečlivě načasovaný krok; byl začátek září a Řím byl plný návštěvníků z venkova, kteří přijeli shlédnout hry, *ludi Romani*. Oba kurulští édilové, kteří za organizaci her odpovídali, prchli k Pompeiovi. Lepidus se nijak nezalekl a jako

současný vládce ve městě pověřil dva senátory, aby se chopili jejich úkolů, pokud jde o hry, a vybavil je k tomu penězi z Caesarových soukromých fondů. A nepřestával zdůrazňovat skutečnost, že se kurulští édilové svou nepřítomností zpronevěřili své povinnosti uctít Jova Nejlepšího Největšího a že tento prohřešek napravil až Caesar.

Jakmile se v Římě shromáždil dostatek venkovského obyvatelstva, nehrozilo už, že by hlasování mohli jakkoli zmanipulovat příslušníci první majetkové třídy; venkovští voliči, třebaže i jejich příjmy byly nemalé, se zpravidla rozhodovali pro muže, jejichž jména jim byla dobře známa – a oněch jedenatřicet venkovských tribuí přitom představovalo rozhodující většinu voličstva. Pompeius si nijak neposloužil svými neomalenými řečmi o proskripcích, jimiž postihne celou Itálii. Caesar se naproti tomu choval shovívavě a velkoryse, čímž si získal právě venkovany. Měli Caesara rádi. Věřili v Caesara. A tak na shromáždění všeho lidu hlasovali pro to, aby byl Caesar ustanoven diktátorem Říma.

„Ničeho se neobávejte," říkal Atticus v kruhu svých přátel plutokratů. „Caesar je konzervativec, žádný radikál. Nevyhlásí prominutí dluhů a nezačne s žádnými proskripcemi. Vyčkejte, a uvidíte."

Když koncem října Caesar dorazil do Placentie, věděl už najisto, že je diktátorem. Očekával ho tam správce Italské Galie Marcus Crassus mladší.

„Všechno je tu v pořádku, ovšem kromě toho fiaska Gaia Antonia v Illyriku," hlásil mu Crassus s povzdychem. „Byl bych rád, kdybych ti mohl říci, že šlo o nešťastnou náhodu, ale to dost dobře nemohu. Proč se Gaius Antonius – při všech bozích! – usídlil zrovna na ostrově, opravdu nevím. A místní lidé nám přitom byli tolik nakloněni! Tebe jedním slovem zbožňují, proto i každý z tvých legátů musí být muž na svém místě. Věřil bys, že si skupinka bojovníků z jejich řad postavila vor a pokusila se odrazit útok Octaviovy flotily? Neměli nic než oštěpy a kameny – žádné ballisty, žádné katapulty. Celý den dokázali vzdorovat všemu, co na ně Octavius metal. Když nadešla noc, spáchali raději všichni sebevraždu, než aby padli do rukou nepřítele."

Caesar a jeho legáti ho vyslechli se zasmušilými tvářemi.

„Kéž bychom my Římané," řekl pak Caesar sveřepě, „tolik nectili rodinné vztahy! Já sám jsem přece už *předem věděl,* že Gaius Antonius takhle popsuje cokoli, nad čím mu svěřím velení! Problém je v tom, že ať bych ho byl poslal kamkoli, všude by to bylo dopadlo stejně. Nu, jeho nebudu nijak postrádat. Curionova smrt je ovšem tragédie."

„Přišli jsme tak nesporně o Afriku," řekl Trebonius.

„A budeme se muset bez Afriky obejít, dokud nebude Pompeius poražen."

„Odhadl bych, že nejvíc potíží nám nadělá jeho loďstvo," řekl Fabius.

„Ano," řekl Caesar, rty sevřeny. „Je na čase, aby si Řím uvědomil, že ty nejlepší lodě jsou všechny stavěny na východním konci Našeho moře. Kde také získává lodě pro svou flotilu Pompeius, zatímco my jsme odkázání na italské a hispánské loděnice. Zabavil jsem sice všechny lodě, které nechal Ahenobarbus v Massilii, avšak Massilijští svá plavidla nebudují o mnoho lépe než loděnice v Narbonu, v Genui a v Pisách. Anebo v Novém Kartágu."

„Liburnové v Illyriku stavějí krásné malé galéry," řekl Crassus. „Velice rychlé."

„Já vím. Naneštěstí se tím v minulosti zabývali hlavně proto, aby vybavili piráty; není to dobře organizovaná výroba." Caesar pokrčil rameny. „Nu, uvidíme. Známe teď

alespoň své slabiny.“ Pohlédl tázavě na Marka Crassa. „Jak to vypadá s přípravami na poskytnutí plného občanství všem v Italské Galii?“

„Jsme téměř hotovi. Ocenil jsem, žes mi poslal Lucia Rubria. Zorganizoval přímo skvělý census.“

„Budu ho moci předložit k uzákonění, až se opět dostanu do Říma?“

„Poskytni nám ještě měsíc a budeš ho mít.“

„To je výtečné, Crasse. Já jsem zase toho *svého* Lucia Roscia nasadil na tom druhém konci, v Římě, což znamená, že bych mohl celou tuhle záležitost ukončit v závěru tohoto roku. Ti lidé čekají na své občanství od války s Italiky, a dvacet let už je tomu, co jsem se jim prvně zaručil svým slovem, že jim zajistím plnoprávné postavení římských občanů. Ano, je už nejvyšší čas.“

*** * ***

V blízkosti Placentie tábořilo osm legií – nová Šestá, Sedmá, Osmá, Devátá, Desátá, Jedenáctá, Dvanáctá a Třináctá. Podstatná část Caesarovy armády z Vlasaté Galie. Muži Sedmé, Osmé, Deváté a Desáté sloužili pod orly teď už desátý rok a byli na vrcholu svých bojových schopností; vesměs byli ve věku dvaceti sedmi až dvaceti osmi let a pocházeli z Italské Galie. Jedenáctá a Dvanáctá byly o něco mladší a vojáci Třinácté byli teprve jedenadvacetiletí, představovali tedy ve srovnání s ostatními úplná miminka. Šestá, ustavená teprve zjara a dosud nenasazená v boji, byla legie holobrádků, kteří se velice těšili na nějaký opravdový střet. Jak už řekl Caesar Gaiovi Treboniovi, sestávala jeho armáda v podstatě z mužů z Italské Galie a mnoho jich přitom pocházelo z protějšího břehu Pádu. Nu, co nevidět si už jistí tupci mezi senátory nebudou moci jen tak vzpomenout, že by tito muži mohli být z legií propuštěni, aniž by získali římské občanství.

Nábor do armády probíhal v tomto kraji čím dál tím úspěšněji, tak jak si lidé v západské oblasti Italské Galie uvědomovali, že jejich čtyřicetiletý boj za získání plných občanských práv spěje ke konci. Caesar se stával jejich hrdinou. K tomu, aby se mohl dát na pochod proti Pompeiovi na Východ, požadoval celkem dvanáct legií; Mamurra, Ventidius a jejich štáb dělali, co mohli, aby tyto Caesarovy počty naplnili, a když dorazil do Placentie, uvítali ho zprávou, že než skončí jeho přípravy k přepravě do Brundisia, budou tu skutečně stát připraveny Patnáctá, Šestnáctá, Sedmnáctá a Osmnáctá legie.

S vědomím, že jeho veteránské legie jsou mu plně oddány, se Caesar mohl v klidu věnovat záležitostem správy provincie. Vydal se navštívit svou kolonii Novum Comum, kde Marcus Marcellus ještě před dvěma lety nařídil zbičovat římského občana, a osobně tomuto muži vyplatil na veřejném shromáždění na tržišti náhradu za utrpěné příkoří. Odtamtud se vydal shlédnout starou Mariovu kolonii v Eporedii a její obyvatele, zastavil se na obhlídku velkého, životem kypícího města Cremony a pohrával si s myšlenkou vydat se ještě dále na východ podél úpatí Alp, aby i tam zpravil obyvatele o nadcházejícím přiznání plného občanství. Byl to významný tah, neboť zaručoval, že se početná populace v dosud bezprávné Italské Galii stane po svém zrovnoprávnění jeho klienty.

Od Gaia Trebonia však z Placentie přicválal kurýr se vzkazem, že se tam má Caesar okamžitě vrátit.

„Máme problém,“ hlásil Trebonius stručně, jakmile se Caesar objevil.

„Jaký problém?“

„Devátá se bouří.“

Poprvé za celou dlouhou dobu, co se znali, zažil Trebonius okamžik, kdy vojevůdce, naprosto ohromen, nebyl mocen slova.

„To není možné,“ řekl posléze zvolna. „To by mi přece moji chlapci nemohli udělat.“

„Obávám se, že ano.“

„*Proč*?“

„Byl bych raději, kdyby ti to řekli sami. Odpoledne se má dostavit jejich deputace.“

Sestávala z vyšších centurionů Deváté a vedl ji hlavní centurio sedmé kohorty, jistý Quintus Carfulenus. Původem z Picena, nikoli z Italské Galie. Dost možná, pomyslel si Caesar, zachovávající kamennou tvář, že Carfulenus vlastně patří do Pompeiovy klientely. Avšak i pokud tomu tak bylo, nedal to ničím najevo.

Vojevůdce přijal delegaci, celkem deset mužů, oděn v plné zbroji a sedě na své kurulské židli; na hlavě měl věnec z dubových listů, aby jim připomněl – ale cožpak by na to mohla Devátá byť jen na okamžik zapomenout? – že i on se dokáže ohánět jako voják v první bitevní linii.

„Co to má znamenat?“ otázal se.

„Máme toho už všichni po krk,“ řekl Carfulenus.

Caesar se nedíval na Carfulena, nýbrž na jeho centuriona *primipila,* Sexta Cloatia, a na jeho centuriona v hodnosti *pilus prior,* Lucia Aponia. Dva dobří chlapi, teď ovšem celí nesví; Carfulenus, drsný čtyřicátník, byl o dobrých deset let starší než oni. To není dobré, pomyslel si Caesar, jemuž v tomto okamžiku prvně svitl dosud netušený problém. Legátům musí dát okamžitě příkaz, aby ve svých legiích neprodleně prověřili pořadí v obsazování centurionských funkcí. Quintus Carfulenus, o mnoho starší, avšak stojící o jedenáct funkčních stupňů níže než Cloatius a Aponius, má v téhle legii, které velí Sulpicius Rufus, zjevně rozhodující vliv.

Za Caesarovou nepohnutou tváří a za jeho studeným pohledem vřela hotová bouře myšlenek a pocitů – žalu, nevěřícných pochyb, bezmezného vzteku. Nikdy by byl neuvěřil, že takového něco se může přihodit právě *jemu,* ani na okamžik by si byl nepomyslel, že by ho kdokoli z jeho milovaných chlapců přestal mít rád, že by se dokonce spikli, aby ho svrhli. Nevnímal toto poznání, že svou důvěru vyplýtval na nepravém místě, jako cosi pokořujícího; spíše to pro něho představovalo obrovské rozčarování, jemuž vzápětí následovalo skálopevné rozhodnutí tenhle proces obrátit, docílit, aby Devátá opět patřila *jemu,* rozdrtit Carfulena a všechny, kdo smýšleli stejně jako on, na kaši. Na kaši, a to doslova. Smrtelně doslova.

„A čeho máte až po krk, Carfulene?“ otázal se.

„Téhle války. Anebo líp řečeno, tohohle neválčení. Nevede se boj, který by měl cenu olověného denariu. Myslím tím to, oč na vojně jde. O opravdové bojování. O kořist. Jenomže namísto toho všechno, co jsme teď dělali, bylo pochodovat, dokud jsme nepadli, mrznout v mokrých stanech, zůstávat o hladu.“

„To jste po léta dělali i ve Vlasaté Galii.“

„Ale o to právě jde, veliteli. Tohle jsme celá léta dělali ve Vlasaté Galii. Jenže ta válka skončila. Už skoro dva roky je u konce. Ale kde zůstal nějaký ten triumf, co? Kdy dojde konečně k tomu, že budeme pochodovat v tvém triumfálním průvodu? Kdy už budeme z armády propuštěni, kdypak dostaneme nějaký ten kousek půdy, kdy se dočkáme našeho podílu z kořisti a z našich úspor v pokladnici legie?“

„Pochybujete snad o mém slově, že se zúčastníte mého triumfálního průvodu?“

Carfulenus se nadechl; byl naladěn bojovně, byl ve střehu, ale docela jist sám sebou si nebyl. „Ano, veliteli, to už teď pochybujeme.“

„A co vás k těmto závěrům dovedlo?“

„Myslíme si, že věci záměrně zdržuješ, veliteli. Myslíme si, že se chceš vyvléct z povinnosti nám řádně zaplatit. Že nás chceš odvést na druhý konec světa a tam nás pak nechat. Tahle občanská válka je přece fraška. My nevěříme, že je míněna doopravdy.“

Caesar natáhl nohy a zahleděl se na své boty, z jeho tváře se nedalo vyčíst pranic. Pak se jeho znepokojivé zraky pozvedly a upřely se na Carfulena, jenž zneklidněn poodstoupil; poté přelétly ke Cloatiovi, který nedokázal zakrýt trýzeň, která ho mučila, nato na Aponia, který zjevně toužil být všude jinde, jenom ne na tomto místě, a zvolna a hrozivě přejížděly postupně všech ostatních sedm mužů.

„Co hodláte učinit, když vám řeknu, že během pár dnů se vydáte na pochod do Brundisia?“

„To je jednoduché,“ řekl Carfulenus s obnovenou sebedůvěrou. „Do Brundisia nepůjdeme. Devátá neudělá ani krok. Chceme dostat své peníze a chceme být propuštěni tady, v Placentii, a pozemky chceme poblíž Verony. Já ovšem bych chtěl svůj kousek půdy dostat někde v Picenu.“

„Děkuji vám, že jste mi věnovali svůj čas, Carfulene, Cloatie, Aponie, Munatie, Considie, Apicie, Scaptie, Vettie, Minicie, Pusione,“ řekl Caesar a dal tak najevo, že každého z členů deputace zná jménem. Nepovstal, toliko pokývl, „Můžete odejít.“

Trebonius a Sulpicius, kteří byli svědky tohoto zcela mimořádného rozhovoru, stáli beze slova, vnímali, že hrozí strašlivá bouře, avšak neuměli si představit, jakou podobu na sebe vezme. Zvláštní věc, jak i za takového sebeovládání, při naprostém utlumení projevů jakýchkoli citů vyzařovala z Caesara přesto zlověstná nápověď trestu visícího ve vzduchu. Byl rozezlen, to ano. Byl však také otřesen. A to se Caesarovi až dosud nikdy nestalo. Jak jen se dokáže s tímhle vypořádat? Co vůbec může podniknout?

„Trebonie, nařiď Deváté, aby se zítra za úsvitu dostavila celá ke shromáždění na nástupišti. Povolej tam také první kohortu z každé legie. Chci, aby se této události zúčastnila celá armáda, i když jen v úloze diváků,“ řekl Caesar. Pohlédl na Sulpicia. „Rufe, cosi je hluboce v nepořádku s legií, kde muž nižší hodnosti manipuluje s jejími dvěma nejvyššími centuriony. Vezmi si k ruce ty vojenské tribuny, kteří jsou u řadových vojáků nejoblíbenější, a vyšetři, kteří z centurionů v Deváté mají dostatek předpokladů a přirozené autority k tomu, aby splňovali nároky na úlohu *primipila* a centuriona *pilus prior*. Cloatius a Aponius jsou k ničemu.“

Rada byla opět na Treboniovi. „Gaie, legáti velící mým ostatním legiím provedou obdobné šetření. Vyhledejte všechny, kdo se dopouštějí pobuřování. Odhalte centuriony, kteří ovládají výše postavené velitele. Chci, aby byla armáda pročištěna od hlavy až k patě.“

Za svítání se ke zhruba pěti tisícům mužů Deváté legie připojilo na nástupišti ještě šest set mužů prvé kohorty každé z ostatních sedmi legií, celkem čtyři tisíce dvě stě dalších vojáků. Hovořit k deseti tisícům shromážděných mužů bylo proveditelné, zejména pro Caesara, jenž si už jako prokonzul za tažení v Hispánii před třinácti lety k tomu vypracoval potřebnou techniku. Na přesně určená místa mezi vojáky byli v pravidelných rozestupech rozmístěni muži se zvlášť zvučnými hlasy. Ti, kdo stáli natolik blízko Caesarovi, aby ho ještě slyšeli, opakovali po něm vše, co řekl, s odstupem tří slov; další vlna reprodukovala, co slyšela od nich, a tak se pronesená slova Šířila celým zástupem. Jen málo bylo takových hlasatelů, kteří to dokázali, neboť vyvolávaná opakování se rozeznívala v kolosální ozvěně a mimořádně jim

znesnadňovala sledovat zpětně, co bylo řečeno. Nicméně se Caesarovi náležitým tempem řeči dařilo vliv těchto ozvěn potlačit.

Na mužích Deváté byly patrny obavy, ale i jistá odhodlanost. Když Caesar vystoupil v plné zbroji na pódium, přehlédl tváře před sebou, jež se mu ani v dáli neslévaly v nezřetelnou změť; bohům buďtež díky, pomyslel si, zrak mám dosud ostrý, nablízko i do dáli. Hlavou mu bleskla myšlenka, jež neměla pranic společného s nepokojem v legiích: jakýpak má teď asi zrak Pompeius? Sullu přece oči v tomto věku už zradily a nemálo ho to roztrpčovalo. Ve středním věku začínaly oči zlobit – stačilo podívat se na Cicerona.

Třebaže už v minulosti na shromážděních mnohdy nedokázal přemoci pláč, dnes měl k slzám daleko. Stál široce rozkročen, ruce připaženy, s *občanskou korunou* na hlavě, šarlatový plášť svého vysokého velitelského postavení upevněn na ramenou přes nádherně zdobený stříbrný pancíř. Bez přilby. Jeho legáti stáli na stupínku po boku vrchního velitele, vojenští tribuni ve dvou skupinkách po obou stranách pódia.

„Jsem zde, abych napravil jednu pohanu," zvolal vysokým, do dáli znějícím hlasem, který podle jeho zkušeností bylo slyšet dál než jeho přirozenou mluvu hlubokými tóny. „Jedna z mých legií se bouří. Vy, představitelé mých ostatních legií, ji tu máte celou před očima. Jde o Devátou."

Nikdo nezamumlal překvapením; zpráva se už rychle roznesla, třebaže muži byli ubytováni v oddělených táborech.

„Devátá legie! Veteráni celé války ve Vlasaté Galii, legie, jejíž standarty sténají pod tíží odměn za chrabrost, jejíž orel byl tucetkrát ověnčen vavřínem, jejíž muže jsem vždy nazýval svými chlapci. Jenomže teď se Devátá bouří. Její muži už nejsou mými chlapci. Stala se z nich obyčejná sběř, popichovaná a poštvaná proti mně demagogy převlečenými za centuriony. Za *centuriony!* Jak by asi nazvali tyhle špinavce, kteří zaujali jejich místa v čele Deváté, její dva skvělí někdejší centurioni, Titus Pullo a Lucius Vorenus?" Caesarova pravice vzlétla a ukázala na místo poblíž. „Vidíte je, muži z Deváté? Stojí tu před vámi oba, Titus Pullo i Lucius Vorenus! Byli už dříve povoláni k čestné službě při výcviku dalších centurionů zde v Placentii, ale dnes přišli, aby zaplakali nad zneuctěním své staré legie. Vidíte jejich slzy? To pláčí nad vámi! Ale já plakat nemohu. Na to jsem až příliš přeplněn pohrdáním, až příliš sžírán hněvem. Devátá porušila moji až dosud čistou dráhu; už nikdy nebudu moci říct, že žádná moje legie se nikdy nedopustila vzpoury."

Nepohnul sebou. I ruce zůstávaly připaženy.

„Představitelé mých ostatních legií, vás jsem povolal, abyste byli svědky toho, co učiním s muži Deváté legie. Dali mi na srozuměnou, že se z Placentie nehnou, že si přejí být propuštěni z armády tady a teď, vyplaceni se vším všudy i se svými podíly z devítiletého válčení. Nu, propuštěni být jistě mohou, ovšem nebude to nijak čestný odchod! Jejich podíl z devíti válečných let bude rozdělen mezi mé ostatní věrné legie. Půdu nedostanou žádnou a všechny do jednoho je zbavím občanství!

Jsem diktátorem Říma. Moje imperium je nadřazeno imperiu konsulů i imperiu správců provincií. Nejsem však Sulla. Nezneužiji ani v nejmenším moci spojené s úřadem diktátora. To, co tu dnes činím, nepředstavuje žádné využitkování diktátorských pravomocí. Jde pouze o spravedlivé a uvážené rozhodnutí vrchního velitele, jehož vojáci se vzbouřili.

Dokáži strpět ledacos. Je mi úplně jedno, jestli mí legionáři smrdí voňavkami a jestli jeden druhého obšťastňují do zadku – pokud se ovšem dokáží i přesto rvát jako divoké kočky a pokud mi zachovají naprostou loajalitu! Jenomže muži Deváté legie

tuto loajalitu porušili. Muži z Deváté mě obvinili, že je chci záměrně připravit o to, co jim náleží. Obvinili *mne!* Gaia Julia Caesara! Svého vrchního velitele po celých dlouhých deset let! Mé slovo už není mužům z Deváté dost dobré! Devátá se vzbouřila!“

Jeho hlas sílil; rozkřičel se – cosi, co na vojenském shromáždění až dosud nikdy neudělal. „*Žádné vzpoury trpět nebudu*! Slyšíte mě dobře? *Žádné vzpoury trpět nebudu*! Vzpoura je nejhorší ze všech zločinů, jakých se voják může dopustit! Vzpoura se rovná velezradě! A já naložím se vzpourou Deváté jako s velezradou! Zbavím její muže všech práv, všech jejich nároků a jejich občanství! A budu je decimovat!“

Vyčkal, až dozní poslední z hlasů reprodukujících jeho slova. Nikdo nevydal hlásku, jen Pullo a Vorenus plakali. Každé oko spočívalo jako přibité na Caesarovi.

„Jak jste jen mohli?“ zaburácel pak na Devátou. „Och, nemáte vůbec představu, jak jsem děkoval všem našim bohům, že tu dnes s námi není Quintus Cicero! Ale tohle už není jeho legie – tohle nemohou být titíž muži, kteří přes třicet dnů zadržovali přesilu padesáti tisíc Nerviů, ač do jednoho s nějakým zraněním, ač choří, ač museli sledovat, jak jejich majetek i jejich zásoby vzplály v požárech – *a kteří bojovali dál!* Ne, tohle už nejsou tamti chlapi! Tohle jsou fňukny, hrabivci, *bezectní otrapové*! O takových já už nedokážu říct, že jsou to *moji chlapci*! Takové já kolem sebe nechci vidět!“

A naráz vztyčil obě paže. „Jak jste jen mohli! Jak jste mohli uvěřit těm našeptávačům mezi sebou? Co jsem vám kdy udělal, čím jsem si tohle od vás zasloužil? Když jste hladověli, jedl jsem snad já líp? Když jste mrzli, spal jsem snad já někde v teplíčku? Když jste dostali strach, posmíval jsem se vám snad? Nebyl jsem snad po ruce, kdykoli jste mě potřebovali? Nedodržel jsem snad kdy slovo, které jsem vám jednou dal? Čeho jsem se to na vás dopustil? Řekněte mi, *čeho?*“ Zatřásl pažemi, ruce sevřel v pěsti. „Kdo jsou ti lidé mezi vámi, kterým věříte víc než mně? Jakýmipak vavříny mají ozdobeny skráně, na jaké já nemám? Jsou to snad miláčci samotného Marta? Jsou to snad větší muži, než jsem já? Prokázali vám snad větší služby než já? Obohatili vás snad víc než já? Ano, nedostali jste dosud své podíly na kořisti vyhrazené pro triumf – ale ty nedostala žádná z mých legií! Přesto jste však ode mne obdrželi mnoho – peněžní poukazy, které šly z mého vlastního měšce! Zdvojnásobil jsem vám žold! Opožďuje se snad jeho výplata? Ne, ani o jediný den ne! Neposkytl jsem vám snad náhradu za chybějící zisk z plenu, který občanská válka zakazuje? Tak čím jsem vám tedy ublížil?“

Paže poklesly. „Odpověď zní, muži z Deváté, že jsem neučinil nic, pro co bych si zasloužil vzpouru, i kdyby vzpoura byl nějaký dovolený způsob protestu. Ale vzpoura jako protest dovolena není. Vzpoura by byla velezradou, i kdybych býval tím nejhorším a nejkrutějším vrchním velitelem v celé historii Říma! Plivli jste mi do tváře. Nepoctím vás tím, že bych na oplátku plivl po vás. Pro mě už prostě nejste hodni toho, abyste byli *mými chlapci*!“

Jediný hlas se ozval, hlas Sexta Cloatia, jemuž se po tvářích řinuly slzy. „Caesare, prosím tě, to ne!“ zakvílel, vystoupil z přední řady a vydal se k pódiu. „Smířím se s propuštěním. Smířím se s tím, že přijdu o své peníze. I decimaci se dokážu podrobit, pokud na mě padne los. Ale nesnesl bych pomyšlení, že už nejsem jedním z tvých chlapců!“

Vystoupili všichni, všech deset mužů, kteří tvořili deputaci Deváté legie, hořekovali, prosili o odpuštění, nabízeli, že raději zemřou, jen když je Caesar nadále bude považovat za své chlapce, když jim opět věnuje svou někdejší důvěru. Žal se šířil od muže k muži; vojáci vzlykali a sténali. Nepředstíraně, ze srdce.

Jsou jako děti, pomyslel si Caesar, když je poslouchal. Dají se ošálit krásnými slovíčky z ošklivých hub. Obloudit jako Apulijci při jednání s šarlatány. Dětičky. Stateční, tvrdí, někdy i krutí. Nikoli však muži v pravém slova smyslu. Pouhé děti.

Nechal je poplakat si.

„Dobrá," řekl poté. „Nepropustím vás z legie. Nebudu na všechny pohlížet jako na velezrádce. Ale mám své podmínky. Chci oněch sto dvacet vůdců téhle vzpoury. Ti budou všichni vyhnáni, všichni pozbydou římské občanství. A budu je decimovat, což znamená, že dvanáct z nich oním tradičním způsobem zemře. Vydejte mi je hned teď."

Osmdesát z nich představovalo celou Carfulenovu centurii, první ze sedmé kohorty; dalších čtyřicet byli Carfulenovi centurionští přátelé. A také Cloatius a Aponius.

Losování, které mělo určit dvanáct mužů, jež mají zemřít, bylo předem tajně připraveno; Sulpicius Rufus si vlastním šetřením ověřil, kdo jsou skuteční vůdci vzpoury. Jeden z nich, centurio Marcus Pusio, mezi sto dvaceti muži, které Devátá označila, chyběl.

„Je mezi nimi někdo nevinný?" otázal se Caesar.

„Ano!" zakřičel hlas zprostřed Deváté. „Určil ho centurio Marcus Pusio. Ale vinen je sám Pusio!"

„Vystup, vojáku," řekl Caesar.

Nevinný muž pokročil kupředu.

„Pusione, zaujmi jeho místo."

Smrtící los si vytáhli Carfulenus, Pusio, Apicius a Scaptius; s nimi i osm řadových vojáků, všichni však těžce provinilí. Rozsudek byl vykonán neprodleně. V decurii každého z vylosovaných byly devíti zbylým mužům, kterým losování darovalo život, vydány kyje a s nimi rozkaz utlouci vlastníka smrtícího losu na kaši.

„V pořádku," řekl Caesar, když bylo po všem.

Nic však v pořádku nebylo. Už nikdy nebude moci říci, že se žádný jeho voják nikdy neprovinil vzpourou. „Rufe, máš už pro mne opravený seznam centurionů?"

„Ano, Caesare!"

„Pak podle něho přeorganizuj svou legii. Přišel jsem dnes o dobrých dvacet centurionů z Deváté."

„Jsem rád, že jsme nepřišli o celou Devátou," povzdychl si Gaius Fabius. „Je to otřesná záležitost!"

„A stačil k tomu jediný skutečně špatný chlap," řekl Trebonius, jehož truchlivá tvář posmutněla ještě víc. „Nebýt Carfulena, pochybuji, že by k něčemu takovému vůbec došlo."

„To je sice možné," řekl Caesar tvrdě, „ale došlo k tomu. Deváté to nikdy neprominu."

„Všichni ale špatní nejsou, Caesare," řekl rozrušený Fabius.

„Ne, jsou prostě jako děti. Ale proč vlastně lidé předpokládají, že dětem se *musí* odpouštět? Nejsou to přece zvířátka, jsou to členové lidského rodu. Měly by proto být schopny samostatně myslet. Deváté to neprominu. Zjistí to, až tahle občanská válka skončí a já je budu propouštět. Nedostanou pozemky v Itálii ani v Italské Galii. Půjdou do kolonie u Narbonu." Kývnutím všechny propustil.

Fabius a Trebonius kráčeli ke svým příbytkům společně, zprvu mlčky. Posléze se ozval Fabius. „Je to jen má představa, Trebonie, anebo se Caesar skutečně změnil?"

„Máš na mysli, že ztvrdl?"

„Nejsem si jistý, jestli je tohle docela správné slovo. Snad… ano, je si nějak víc vědom své výjimečnosti. Dává ti to smysl?"

„Naprosto.“

„A proč?“

„Och, události se valí,“ řekl Trebonius. „Slabšího muže už by byly rozdrtily. Jeho drží pohromadě to, že nikdy nezapochyboval sám o sobě. Ale ta vzpoura Deváté v něm cosi zlomila. Nic takového ho nenapadlo ani ve snu. Nevěřil, že by se právě jemu mohlo něco podobného stát. V mnoha směrech, řekl bych, to byl pro Caesara horší Rubikon, než celý ten potůček tam nahoře.“

„On si pořád ještě věří.“

„Bude si věřit ještě i tehdy, až bude umírat,“ řekl Gaius Trebonius. „Jenomže dnešek mu poskvrnil tu jeho představu sebe sama. Caesar vyžaduje dokonalost. Jeho velikost nesmí naprosto nic umenšovat.“

„Čím dál tím častěji se vyptává, proč nikdo nechce uvěřit, že on tuhle válku dokáže vyhrát,“ zachmuřil se Fabius.

„Protože ho čím dál tím víc zlobí pošetilost ostatních. Představ si, Fabie, jaké to musí být, když *víš*, že nikdo nestojí na tvé straně! A Caesar to ví. On přece svede všechno! Bezpočtukrát už to dokázal. A jediné, co doopravdy chce, je uznání svých schopností. Jenomže toho se mu nedostalo. Místo uznání se dočkal jen odporu. Tahle válka se vede proto, aby se všem dokázalo, co ty a já a Caesar – dávno víme. Bylo mu už padesát, a on aby stále ještě bojoval o to, o čem on se domnívá, že mu právem patří. Takže podle mého není divu, že je trochu přecitlivělý.“

*** * ***

Začátkem listopadu se osm legií shromážděných u Placentie dalo na pochod do Brundisia. Na překonání vzdálenosti oněch dvou set padesáti mil měly legie téměř dva měsíce; jakmile dosáhly Adriatického moře, vydaly se – namísto toho, aby překročily Apeniny a procházely v blízkosti Říma – podél pobřeží dolů k jihu. Denní pochodový úkol byl dvacet mil, což znamenalo, že každý druhý nebo třetí den byl vyhrazen odpočinku. Pro Caesarovy legie tato cesta představovala cosi jako báječnou procházku, zejména v této podzimní době.

Z Ariminia, které ho na sklonku tohoto roku vítalo se stejným nadšením, s jakým ho pozdravilo na jeho počátku, Caesar sám odbočil po Via Flaminia do Říma. Vzhůru přes půvabné vrchy své domoviny, krajinou s opevněnými městečky rozesetými po vršcích, s bohatou žloutnoucí trávou žírných pastvin, s hlubokými jedlovými a modřínovými lesy šplhajícími až k samým horským hřebenům a slibujícími hojnost stavebního dřeva ještě pro celá další staletí. Krajinou pečlivě vzdělávanou lidmi, pro něž sám ladný vzhled políček byl cílem jejich ctižádosti, jak to bylo vlastní všem Italům s jejich přirozeným sklonem k vizuální harmonii. Cestu, blahodárnou a konejšivou, absolvoval Caesar o něco volnějším tempem, než býval jeho obvyklý střemhlavý trysk; zastavoval se v každém městě, v každičkém hnízdě, aby se poptal, jak se tu věci mají, co lidé potřebují, nač Řím vůči nim zapomíná. Hovořil s *duumviry* i těch nejmenších municipií, jako by na jejich názoru nezáleželo o nic míň než na stanovisku římského senátu. Pravda je, docházelo mu, že jejich mínění je důležitější než co jiného. Řím jako všechna velká města byl do jisté míry umělým útvarem; tak jako všechny takovéto novotvary do sebe vsával veškerou sílu ze svého okolí, často na úkor a ke škodě méně početných a méně mocných sídel, jimž bylo souzeno ho živit. Kukaččí mládě v

italském hnízdě. S tím, jak rostl počet jeho obyvatel, rostl i jeho vliv. Jeho rostoucí davy vyhovovaly politikům. Jeho obrovitá populace zastínila všechny ostatní obce.

Jenomže Řím je skutečně všechny převyšuje, musel si Caesar připustit, když se od severu blížil k městu; jeho předchozí návštěva v Římě na počátku dubna jako by byla pouhým nezřetelným, snovým zážitkem; neměl tehdy vlastně ani čas město náležitě vnímat. Ne tak jako v těchto chvílích, kdy se jeho očím postupně otevíral pohled na sedm pahorků posetých oranžovými střechami z pálených tašek, jiskřících zlacenými prvky na krytině chrámů, se Štíhlými cypřiši a rozložitými piniemi, s klenutými akvadukty, s hlubokou modří širokého a mocného proudu otce řek Tiberu a s travnatými pláněmi Martova pole a Vatikánu rozkládajícími se po obou jeho březích.

Tisíce a tisíce mu vyšly vstříc uvítat ho, tváře rozzářené, náruče plné květů, kterými vystýlali cestu Paznehtíkovi – byl by vůbec mohl do města vjíždět v sedle jiného koně než Paznehtíka? Jásali, posílali mu polibky, pozdvihovali batolata a děti, aby se na ně také usmál, zahrnovali ho slovy lásky i povzbuzení. A on, oděn ve svůj nejlepší stříbrný pancíř, s *občanskou korunou* z dubových listů na hlavě, jel krokem za čtyřiadvaceti v nachu oděnými liktory, kteří příslušeli jako doprovod diktátorovi a ve svých svazcích prutů nesli vetknuty sekery. S úsměvem kynul zástupům na pozdrav, konečně ospravedlněn, vítězný! Zaplač, Pompeie! Poplač si, Catone! Rozplač se, Bibule! Jaktěživi nezakusíte tuto extázi. Co sejde na senátu, co na nějaké *osmnáctce*? *Tihle* lidé tady znamenají Řím, a *tihle* lidé mne nepřestali milovat! Je jich neskonale víc než vás, počtem jsou jako hvězdy na nebi ve srovnání s tou hrstkou vašich lucerniček. A všichni jsou *moji*!

Do města vjel bránou Fontinalis, podél pevnostního svahu Kapitolu a dolů ulicí Argentariů až k zčernalému spáleništi Porciovy baziliky, Hostiliovy kurie a budov senátu; ještě štěstí, že si Paullus s tím svým obrovským úplatkem počínal lépe než s konsulským úřadem a že dovedl stavbu Aemiliovy baziliky až do konce. A Caesarova vlastní bazilika, Basilica Julia, na protější straně dolního Fora, kde kdysi stávaly baziliky Opimiova a Semproniova, už začíná růst prakticky z ničeho, od samých základů. Zcela zastíní Aemiliovu baziliku. Stejně tak i Curia Julia, nový příbytek senátu, jen co najde čas projednat to se staviteli a její výstavbu zahájit. Ano, a k budově Domus Publiky přistaví onen chrámový fronton, tak aby pohled na ni z Via Sacra působil ušlechtilejším dojmem. Kromě toho dá celou její fasádu obložit mramorem.

Avšak nejprve zavítal do Regie, nevelkého chrámku pontifika maxima; vstoupil tam osamocen, s uspokojením shledal, že posvátné místo je čisté, bez hmyzu a jiné havěti, oltář že je neposkvrněn a oba vavříny že zdárně prospívají. Krátká modlitba k bohyni Ops a pak už ven a do protější budovy, k svému domovu, do Domus Publiky. To už neznamenalo oficiální návštěvu; vešel svým soukromým vchodem a zavřel za sebou dveře. Vrchovatě spokojené, štěstím vzdychající davy zůstaly venku.

Jako diktátor mohl i uvnitř pomeria nosit zbroj a jeho liktoři si do fasces směli vetknout sekery; jakmile zmizel v nitru Domus Publiky, pokynuli liktoři přátelsky divákům a odpochodovali do svého kolegia vzadu za hostincem na rohu Clivu Urbia.

Avšak pro Caesara formality dosud neskončily, neboť za onoho kratičkého dubnového pobytu v Římě do Domus Publiky vůbec nezavítal; měl se teď jako pontifex maximus pozdravit se svými svěřenkyněmi, Vestinými Pannami. Očekávaly ho už ve velkém chrámu společném pro obě části dvojdílné budovy. Och, kam se jen poděl všechen ten čas? Dnešní hlavní Vestina Panna byla ještě holčička, když tehdy odjížděl do Galie – jak ji tehdy jeho matka peskovala pro její zálibu v jídle! Quinctilia, teď už dvaadvacetiletá, představená Vestálek. Pravda, nijak od té doby nezhubla, ale jak s

úlevou shledával, vyrostla v bodrou mladou ženu, na jejíž kulaťoučké upřímné tváři se jevila pohoda a smysl pro praktické potřeby kolegia. Vedle ní stála Junia, jen o málo mladší, docela hezká. A tady už je jeho kosíček, Cornelia Merula, vytáhlá a pěkná osmnáctiletá dívčina. V řadě za nimi tři děvčátka, všechna přibyla až po jeho odchodu. Tři dospělé vestálky byly oděny v obřadním šatu, bílé řízy, bílé závoje přehozené přes povinných sedm smotků vlny, s *bullami* – medailonky – zavěšenými na ňadrech. Holčičky měly rovněž bílé řízy, hlavičky jim však místo závojů zdobily věnečky uvité z kvítí.

„Vítej, Caesare," řekla Quinctilia s úsměvem.

„Jak milé je být opět doma!" řekl a zatoužil přivinout ji k sobě, dobře však věděl, že nic takového mu není dovoleno. „Junie a Cornelie, vy jste ale vyrostly!"

Usmívaly se, přisvědčily.

„A kdopak jsou ty maličké?"

„Licinia Terentia, dcera Marka Varrona Luculla."

Ano, podobala se mu – podlouhlý obličejík, šedé oči, hnědovláska.

„Claudia, dcera censorova nejstaršího syna."

Brunetka, velice hezká, velice claudiovská.

„Caecilia Metella, z rodu Metellů Caprariů."

Zjevně divoška, prudká a hrdá.

„Fabia, Arruntia ani Popillia už tu nejsou!" podivil se. „Byl jsem zřejmě pryč až příliš dlouho!"

„Oheň ve Vestině krbu jsme ale i my udržovaly dobře," řekla Quinctilia.

„A díky vám je Řím teď v bezpečí."

S úsměvem je propustil a obrátil se pak, aby vstoupil do své vlastní poloviny onoho rozsáhlého domu. Teď už bez Aurelie. Trýznivé pomyšlení.

Pláč byl nevyhnutelný, byly to však slzy, které nezbytně musely být prolity. Uvítali ho ti, kdo náleželi ještě do dnů v Subuře – Eutychus, Cardixa a Burgundus. Jak nesmírně *zestárli!* Kolik jim vlastně je? Sedmdesát? Osmdesát? Co na tom záleží! Všichni jsou tak šťastni, že ho opět vidí! Och, a všichni ti Cardixini a Burgundovi synové! A také *oni* už šedivěli! Nikomu však Burgundus nedovolil, aby Caesarovi sejmul nachový plášť, pancíř a suknici z *pteryges;* Caesar měl co dělat, aby si mohl sám, jak náleželo, rozvázat stuhu svého imperia.

Teprve pak měl volnost jít vyhledat svou manželku, která mu vstříc nevyšla. Taková už byla její povaha, vyčkávat. Trpělivá jako Pénelopé tkající rubáš pro Láerta. Nalezl ji v místnosti, která bývala Aureliinou přijímací komnatou, avšak po matce už tam nezbylo ani stopy. Šel bosý, tak potichu, jako by byl jednou z jejích koček; nepostřehla vůbec jeho příchod. Seděla na židli, na klíně rezatého baculatého Felixe. Uvědomil si vůbec někdy, jak je půvabná? Sotva, jak teď i zdálky postřehl. Tmavé vlasy, dlouhá křehká šíje, jemně modelovaná tvář, krásná ňadra.

„Calpurnie," řekl.

Okamžitě otočila hlavu, tmavé oči se rozšířily. „*Domine*," řekla jen.

„Caesare, ne *domine*." Sklonil se, aby ji políbil, dokonale korektní pozdrav pro manželku, s níž žil sotva pár měsíců a pak ji po celá léta nespatřil: láskyplný, cituplný, napovídající víc. Posadil se na židli vedle ní, odkud jí viděl do očí. S úsměvem jí odhrnul z čela pramínek vlasů; dřímající kocour, jenž vycítil cizí přítomnost, pootevřel jedno žluté oko a převalil se na záda, všechny čtyři vzhůru.

„Ty se mu zamlouváš," řekla s překvapením v hlase.

„Aby ne. Zachránil jsem ho z mokrého hrobu."

„Tos mi nikdy nevyprávěl.“

„Ne? Někdo ho tenkrát chtěl zrovna hodit do vod Otce Tiberu.“

„Pak jsme ti oba vděčni, Caesare, on i já.“

Později toho večera, s hlavou spočívající mezi jejími ňadry, si Caesar povzdychl a protáhl se. „Jsem nesmírně rád, ženo,“ řekl, „že mi tenkrát Pompeius odmítl dát za ženu tu svou rozdováděnou dceru. Je mi jedenapadesát a jsem už trochu starý na všelijaké scény a taktizování ve své vlastní domácnosti, stejně tak jako ve veřejném životě. S tebou je mi tak dobře.“

Pokud to v hloubi srdce Calpurnii přece jen zabolelo, byla přesto schopna vnímat jak smysl toho, co Caesar právě vyslovil, tak i to, že to nebylo řečeno ve zlém. Sňatek byla prostě záležitost věcné úvahy, v jejím případě o nic míň, než by tomu bylo v případě svazku s onou svárlivou vzteklounkou Pompeiou Magnou. Okolnosti se prostě vyvinuly tak, že Caesarovou ženou zůstala ona a příchod Pompei Magny byl odvrácen. Což jí tehdy přineslo úlevu. *Nundiny,* které uplynuly mezi okamžikem, kdy jí otec sdělil, že se s ní Caesar hodlá rozvést a oženit se s Pompeiovou dcerou, a zprávou, že Pompeius Caesarův návrh odmítl, byly plné úzkosti, strašných obav. Jediné, co měl před očima Lucius Calpurnius Piso, byla ohromná částka, kterou byl Caesar tenkrát ochoten věnovat Calpurnii, aby se s ní mohl rozejít; jediné, co naproti tomu měla tehdy před očima Calpurnia, byl další sňatek, který by byl její otec samozřejmě dohodl. I kdyby součástí toho, co Calpurnii k Caesarovi poutalo, nebývala láska, byl to pro ni nesnesitelný pocit – přestěhovat se, přijít o všechny své kočičky, přizpůsobovat se nějakému naprosto odlišnému způsobu života. Klášterní prostředí Domus Publiky Calpurnii zcela vyhovovalo, neboť zahrnovalo i nejednu svobodu. A když za ní přišel Caesar, věděla, že ji navštívilo samo božstvo, které tak dokonale ví, jak ji potěšit, jak učinit milování příjemným. Vždyť jejím manželem je přece *První muž Říma.*

*** * ***

Publius Servilius Vatia Isauricus byl člověk klidné povahy. Tradičním rysem jeho rodiny byla loajalita: jeho otec, význačný plebejský aristokrat, byl jedním z těch, kdo se připojili k Sullovi, a zůstal jedním z nejdůslednějších Sullových stoupenců až do konce života onoho složitého a rozporuplného muže. Jelikož se však i Isaurikův otec vyznačoval vyrovnanou myslí, přizpůsobil se životu v posullovském Římě se ctí a s jistou noblesou. Neztratil nic z nemalého vlivu, jaký s sebou nese starobylé jméno a velký majetek. Snad proto, že v Caesarovi spatřoval cosi ze Sully, nalezl Vatia Isauricus starší v Caesarovi ještě před svou smrtí zalíbení; syn pak na tuto náklonnost prostě navázal, jak bývalo v rodině pravidlem. Stal se prétorem v roce, kdy úřad konsulů zastávali Appius Claudius a Ahenobarbus, a do jisté míry uchlácholil vystrašené *optimáty* tím, že obžaloval jednoho z Caesarových legátů. Nešlo přitom o žádné vybočení z jeho životních zásad, nýbrž o záměrný manévr; Gaius Messius nebyl pro Caesara nijak důležitý.

Kdykoli pak v následujících letech došlo v senátě k hlasování rozestoupením, stál vždy ve skupině Caesarových zastánců a nikdy a ničím se nedal zastrašit. Nebylo proto překvapením, že poté, co Pompeius s početnou skupinou senátorů prchli z Říma, Vatia zůstal. Caesar, jak bylo všem zřejmé, pro něho znamenal více, než mohlo plynout pouze z toho, že Vatia je manželem Serviliiny nejstarší dcery Junie. Vatia se také přes klepy – roznášel je po Římě Cicero – o jejím portrétu údajně nalezeném v zavazadlech

jakéhosi povaleče nízkého původu tehdy s Junií nerozvedl. Muž zvyklý zachovávat loajalitu ji zkrátka dodržoval za všech okolností.

Hned prvý den poté, co Caesar přibyl do Říma, mu vzkázal Marcus Antonius, že ho očekává v Pompeiově vile na Martově poli, a současně už také Marcus Aemilius Lepidus, jenž se přičinil o Caesarovo ustanovení diktátorem, čekal na rozmluvu s Caesarem v Domus Publice. Jako s prvým ze všech se však Caesar sešel s Vatiou Isaurikem.

„Nemohu tu s tebou, žel, pobýt dlouho," řekl Caesar.

„Předpokládal jsem to. Potřebuješ zřejmě přepravit svou armádu na protější břeh Adriatického moře ještě než nastanou rovnodenní bouře."

„A osobně je tam vést. Co si myslíš o Quintovi Fufiovi Calenovi?"

„Sloužil přece pod tebou jako tvůj legát. Cožpak jsi ho dostatečně nepoznal?"

„V tom směru to byl dobrý chlap. Ale tohle tažení proti Pompeiovi vyžaduje, abych přebudoval celé vrchní velení – nebudu mít k dispozici Trebonia, Fabia, Decima Bruta ani Marka Crassa, zato mám víc legií než kdy předtím. Zajímal by mě tvůj názor na Calenovu schopnost zvládnout nikoli velení jedné legii, ale službu v hlavním stanu."

„Když pominu jeho úlohu v té neslavné aféře Milona a Clodia, myslím, že by byl pro tenhle účel přímo ideální. Ostatně – při vší úctě k chudákovi Calenovi – on určitě přijal pozvání svézt se v Milonově voze, aniž měl sebemenší tušení, co Milo vlastně chystá. Kdyby nic jiného, pak už to, že si ho Milo vybral právě pro tuto úlohu, je samo o sobě výtečné doporučení. Calenus je patrně ze všech poctivců ten nejbezúhonnější."

„Ach!" Caesar se zaklonil na židli a upřeně se na Vatiu Isaurika zahleděl. „Chtěl by ses ujmout řízení Říma v mé nepřítomnosti?" otázal se.

Vatia Isauricus zamžikal. „Ty bys chtěl, abych se *já* stal tvým *velitelem jízdy?*"

„Ne, ne! Já nehodlám zůstat diktátorem, Vatio."

„Ne? Tak proč to všechno Lepidus vůbec podnikal?"

„Aby mi na postačující dobu zajistil diktátorské pravomoci. Tak abych mohl dát věci znovu do pohybu. Skutečně jen do chvíle, kdy se budu moci společně s mužem, kterého si vyberu, dát zvolit konsulem pro nadcházející rok. Byl bych rád, kdyby ses mým konsulským kolegou stal ty."

Bylo vidět, že je to potěšující zpráva; Vatia Isauricus se celý rozzářil. „To je pro mne velká pocta, Caesare!" Pak se však zachmuřil, nikoli obavami, ale v zamyšlení. „Provedeš to jako Sulla a budeš pro konsulské volby nominovat pouze dva kandidáty?" otázal se.

„Ale kdepak! Je mi úplně jedno, kolik mužů proti nám bude kandidovat."

„Nu, v senátě nebudeš mít opozici žádnou, ale *osmnáctka* je vyděšená z toho, co všechno bys mohl provést s hospodářstvím. A volební výsledky by zrovna nemusely být takové, jak bys je rád viděl."

Vyprovokoval tím Caesara k smíchu. „Ujišťuji tě, Vatio, že se jezdci z *osmnáctky* budou předhánět, aby nám mohli dát své hlasy. Ještě než uspořádám volby, mám v úmyslu předložit shromáždění lidu *lex data* shrnující hospodářská opatření. Rozptýlím tak všechny obavy a strachy, že mám v úmyslu prosadit prominutí dluhů, nemluvě o dalších stejně nezodpovědných činech. Co teď Řím potřebuje, je náležitá legislativa, která obnoví důvěru v obchodních kruzích a umožní lidem na obou stranách dlužnického bojiště, dlužníkům i věřitelům, slušně přežít. *Lex data* v mém znění to učiní rozumným a klidným způsobem. Ovšem i muž, kterého tu zanechám, aby Římu vládl, musí být rozumný a klidný. Proto bych si tě přál mít za svého kolegu. S tebou budu mít jistotu, že je Řím v bezpečí."

„Udělám všechno, abych tvou důvěru nezklamal, Caesare.“

Na řadě byl Lepidus, zcela jiný druh člověka.

„Během dvou let, Lepide, čekám, že se staneš konsulem,“ řekl Caesar laskavým hlasem, ani na okamžik nespouštěje oči z oněch pohledných, avšak čímsi znepokojivých lící; byla to tvář muže s vypjatým sebevědomím, podrývaným však různými slabostmi.

Lepidův výraz se proměnil, bylo na něm patrné zklamání. „Ne dřív než za dva roky, Caesare?“

„Podle *lex annalis* to dřív být ani nemůže. Nemám v úmyslu narušovat v Římě *mos maiorum* víc, než je nezbytně nutné. Třebaže jdu v Sullových stopách, nejsem žádný Sulla.“

„Tím ty teď argumentuješ na každém kroku,“ řekl Lepidus roztrpčeně.

„Nosíš velice starobylé patricijské jméno a máš ctižádost, která jeho význam jen posiluje,“ řekl Caesar chladně. „Připojil ses k vítězné straně, a vyplatí se ti to, to ti já zaručuji. Ale trpělivost, můj milý Lepide, ta skutečně *je* ctností. Přijmi ji za svou.“

„Dokážu být trpělivý jako každý jiný Říman, Caesare. Netrpělivý je ale můj měšec.“

„To je dosti ošemetné sdělení, které nevěstí příliš mnoho dobrého Římu pod tvou vládou. Ale já ti chci nicméně učinit jistý návrh.“

„Jaký návrh?“ zeptal se Lepidus ostražitě.

„Ty mi budeš podávat o všem zprávy, a já u Balba zařídím, aby do tvého hladového měšce pravidelně něco ukáplo.“

„Kolik?“

„To bude záležet na přesnosti těch informací, Lepide. Ale měj se na pozoru! Nechci slyšet žádná fakta přistřižená k tvým vlastním účelům. Chci přesné a výstižné popisy skutečnosti. Nebudeš mým jediným zdrojem informací a já nejsem žádný hlupák.“

Lepidus odcházel obměkčen, přesto však zklamán.

Zbýval Marcus Antonius.

„Budu tvým *velitelem jízdy*?“ zněla Antoniova otázka, kterou vyhrkl hned úvodem.

„Nebudu diktátorem natolik dlouho, abych nějakého potřeboval, Antonie.“

„To je ale škoda! Ze mě by totiž byl vynikající velitel jízdy.“

„O tom vůbec nepochybuji, pokud mohu soudit podle tvé činnosti v Itálii za posledních pár měsíců. I když mám ovšem naprosto zásadní námitky proti všem těm lvům, nosítkám, milenkám a šmíře. Příští rok naštěstí nebudeš mít příležitost počínat si jako Nový Dionýsos.“

Drsná vzdorovitá tvář se protáhla. „Proč?“

„Protože potáhneš se mnou, Antonie. Itálie bude dostatečně stabilní i bez tebe, neboť jako *praetor peregrinus* tu zůstane Marcus Caelius. Tebe já potřebuji jako člena svého vrchního velení.“

Oči hnědé až doruda se rozjasnily. „To je ovšem jiná!“

Takže tohle je ten vzácný případ, kdy jsem někoho dokázal skutečně potěšit, říkal si Caesar. Škoda jen, že Lepidů je na světě o tolik víc.

*** * ***

Mezi jezdci osmnácti prvních centurií – stejně jako u tisíců jezdců s nižším postavením v římském obchodním světě – došel Caesarův zákon *lex data* okamžité obliby. Jeho

význam přesahoval hranice města; ukázal se jako užitečný pro celou Itálii. Majetkové záležitosti, půjčky a dluhy byly upraveny řadou opatření, která nestranila věřitelům ani dlužníkům. Věřitelé, kteří už své půjčky považovali za nedobytné, dostávali možnost přijmout k jejich vyrovnání pozemky, ovšem cena půdy měla být stanovena nezávislými znalci, na něž měl dohlížet městský prétor. Dlužník, jenž měl řádně uhrazeny platby úroků, obdržel dvanáctiprocentní slevu z dlužné částky. Nikomu nebylo dovoleno přechovávat víc jak šedesát tisíc sesterciů v hotovosti. Horní úroková sazba všech nových půjček měla činit deset procent. A jako největší úlevu ze všech obsahoval Caesarův zákon ustanovení o tvrdých trestech pro kteréhokoli otroka, jenž by za úplatu poskytl informace o svém pánovi. Jelikož Sulla kdysi povzbuzoval právě udavače z řad otroků a dobře je odměňoval penězi a svobodou, říkala tato část zákona římským podnikatelům jasně, že Caesar skutečně není Sulla. Žádné proskripce nebudou.

Svět podnikání se přes noc počal zotavovat, neboť Caesarova zákona využili svorně všichni, dlužníci právě tak jako věřitelé, a oba tyto tábory si libovaly, že je to zákon výtečný. Rozumný a shovívavý. Atticus, jenž už od Rubikonu nepřestával opakovat, že Caesar není žádný radikál, se naparoval a kdekomu připomínal, že on to přece už dávno říkal, a blahosklonně přijímal projevy obdivu vůči své jasnozřivosti.

Žádný div, že když došlo k volbám na všech stupních magistrátních úřadů – kurulské činitele volily centurie, o kvestorech a vojenských tribunech se hlasovalo v tribuích plebejů – Caesarem diskrétně prosazení kandidáti do jednoho zvítězili. Ve volbách konsulů se vedle Caesara a Vatii Isaurika objevilo ještě několik dalších kandidátů, avšak Caesar se jasně umístil jako první konsul a Vatia jako jeho mladší kolega. Svým způsobem to byla forma, jakou *osmnáctka* prohlásila „díky, díky, díky“.

Doplňovala se uprázdněná místa v kněžských kolegiích a na Albských horách se odbývaly opožděné Latinské svátky. Věci se zkrátka pohnuly kupředu. Ale vždyť se věci přece vždycky daly do pohybu, jakmile se Caesar chopil vlády, rozpomínali se lidé. A tentokrát ho nebrzdí v činnosti žádný Bibulus.

Jelikož se Caesar nehodlal ujmout konsulského úřadu dříve než o Novém roce, podržel si až do tohoto dne úřad diktátora. Z tohoto postavení udělil plné občanství všem mužům v Italské Galii; stará, trpce pociťovaná křivda byla odčiněna.

Obnovil právo ucházet se o veřejné úřady pro syny a vnuky mužů, které Sulla proskriboval, a povolal podle svého vlastního výběru zpět některé vyhnance jako neprávem zapuzené. Výsledkem bylo, že se Aulus Gabinius stal opět římským občanem a nabyl vynikajícího postavení, zatímco pro Tita Annia Milona a Gaia Verra nic takového neplatilo.

Jako výraz díků lidu dal každému římskému občanovi přidělit mimořádnou bezplatnou dávku obilí a náklady na to uhradil ze zvláštního pokladu uloženého v chrámu bohyně Ops. Státní pokladna byla dosud napěchovaná k prasknutí, avšak Caesara čekala nezbytná velká výpůjčka k financování jeho tažení do Makedonie proti Pompeiovi.

* * *

Desátého dne jeho pobytu v Římě mu konečně vybyl čas svolat senát k řádnému zasedání; předchozí dva dny se senát sice rovněž sešel, bylo to však v takovém spěchu,

že senátoři sotva popadali dech; mnozí z nich už pozapomněli, jak vlastně vypadá Caesarovo životní tempo.

„Zítra odjedu," sděloval jim z kurulského pódia v Pompeiově kurii, kterou pro toto jednání zvolil záměrně; velice ho bavilo postavit se právě pod tu stále ještě se naparující podobiznu člověka, jenž už přestal být *Prvním mužem Říma.* Leckteří na něj naléhali, aby sochu odstranil; Caesar to rozhodně odmítl – jen ať Pompeius Magnus sleduje konání diktátora Caesara.

„Povšimli jste si jistě, že jsem nepodnítil ani jediný zákon, jenž by onu skupinu mužů, kteří mě očekávají na protějším břehu Adriatiku, zbavoval občanství. Nemám důvod považovat je za zrádce – ani proto, že se rozhodli postavit proti tomu, abych já usedl na konsulské křeslo, ani proto, že se pokusili připravit mne o mou *dignitas.* Je na mně, abych jim ukázal, že nejsou v právu, že se dali zavést, že jsou neteční k blahu Říma. A to, jak upřímně doufám, bez velkého krveprolévání – pokud nějaká krev vůbec poteče. Nechat krvácet své spoluobčany nepovažuji za zásluhu, jak přesvědčivě ukázal celý můj dosavadní postoj v tomto sporu. Co jim mám nejvíce za zlé, je, že ponechali svou vlast na pospas chaosu, že ji v bezvýchodné situaci prostě opustili. Ze byla východiska posléze přece jen nalezena, je moje zásluha. Teď je třeba tyto účty vyrovnat. Nikoli vůči mně, nýbrž vůči Římu.

Prohlásil jsem *nepřítelem římského lidu* jediného člověka, numidského krále Jubu, a to za podlou vraždu Gaia Scribonia Curiona. A poskytl jsem status *spojence a přítele národa římského* mauretánským králům Bokchovi a Bogudovi.

Nevím dosud, jak dlouho budu v Římě nepřítomen, odcházím však uspokojen, že Řím, Itálie a naše západní provincie budou pod řádnou a spravedlivou vládou teď znovu vzkvétat. Odcházím rovněž rozhodnut navrátit Římu a Itálii její východní provincie. Celé Naše moře musí být sjednoceno."

Zasedání se toho dne zúčastnili i ti, kdo až dosud opatrnicky vyčkávali:

Caesarův strýc Lucius Aurelius Cotta, jeho tchán Lucius Calpurnius Piso a manžel jeho neteře Lucius Marcius Philippus. Seděli s upjatým výrazem, jako by nad takové věci, jako je nějaká bratrovražedná válka, byli zcela povzneseni. Což bylo jakž takž omluvitelné u Cotty, dosud ochrnutého po dvojím záchvatu mrtvice, a snad i u Philippa, jenž byl odjakživa bytostně neschopen v čemkoli se postavit na něčí stranu. Svým postojem však přímo dráždil Lucius Piso, tak přerostlý, tak snědý a tak divošského vzhledu, že už Cicero si ho kdysi dobíral, že je to vlastně barbar zabloudivší do senátu. Naprostý samorost, jehož dcera byla až příliš pěkná, než aby si zasloužila mít ho za otce.

Teď si Lucius Piso slyšitelně odkašlal.

„Přeješ si snad promluvit?" otázal se ho zdvořile Caesar.

„To se ví, že si přeju."

„Mluv tedy."

Piso povstal. „Dřív než nás zatáhneš do války, Gaie Caesare, nebylo by snad politicky moudré navázat s Gnaeem Pompeiem nějaký styk a navrhnout mu jednání o smíru?"

Vzápětí už se ozval sarkastický šleh Vatii Isaurika. „Nono, vzbuď se, Lucie Pisone!" řekl a zapšoukl neslušně rty. „Nemyslíš, že na to už je trochu pozdě? Pompeius už se celé měsíce rozvaluje v královském paláci v Thessaloníce a na mírové návrhy měl věru dost času. Jenomže on si žádný smír nepřeje. A i kdyby o něj stál, nepřipustí to Cato s Bibulem. Takže se laskavě posaď a zavři hubu!"

„Překrásné!“ chechtal se toho dne ještě u večeře Philippus. „’Laskavě se posaď a zavři hubu!‘ Jak *delikátně* formulované stanovisko!“

„Nu,“ zazubil se Caesar. „Zřejmě usoudil, že je nejvyšší čas, aby řekl alespoň *něco*, ty černá ovečko naší rodiny! Zatímco ty si nad tím vším pluješ velebně dál jak královský koráb Ptolemaia Filopatóra.“

„Ta metafora se mi docela zamlouvá. A zamlouvalo by se mi i shlédnout jednou tuhle loď.“

„Největší, jaká kdy byla postavena.“

„Šedesát veslařů u každého vesla, jak se vypráví.“

„Nesmysl,“ odfrkl si opovržlivě Caesar. „Při záběru tolika muži najednou by to veslo působilo jako *ballista*.“

Malý Gaius Octavius dychtivě naslouchal, šedé oči dokořán.

„Co si o tom myslíš ty, mladý Octavie?“

„Ze země, která dokáže takovou loď postavit a pokrýt ji zlatem, musí asi být hodně, hodně bohatá.“

„O tom není pochyb,“ řekl Caesar a pozorně si chlapce prohlížel. Je mu teď už čtrnáct. V lecčems se už na jeho vzhledu projevuje puberta, i když mu na půvabu neubrala. Začíná v sobě mít cosi z Alexandrovy podoby, bohaté plavé kučery nosí delší, takže mu zakrývají ty jeho trochu odstávající uši. Spíše však vadila Caesarovi, jenž byl v tomto směru obzvlášť citlivý, jistá – ne snad přímo zženštilost, ale spíše nedostatečná jinošská mužnost. K svému vlastnímu překvapení shledával, že mu na budoucnosti tohoto mládence začíná nějak záležet, že by ho nerad viděl sklouznout směrem, jenž by mu znesnadnil jeho budoucí veřejnou dráhu. Na soukromý rozhovor s mladým Gaiem Octaviem mu teď sotva vybyde čas, ale kdesi v jeho přeplněném rozvrhu by se na něj místečko přece jen mělo brzy najít.

*** * ***

Jeho poslední návštěva v Římě platila Servilii. Zastihl ji o samotě v její přijímací komnatě.

„Líbí se mi ty tvé dva bílé pramínky ve vlasech,“ řekl, poté co jí vtiskl na rty přátelský polibek a uvelebil se na židli.

„Doufala jsem, že tě uvidím o trochu dříve,“ řekla.

„Čas je mým nepřítelem, Servilie. Tvým zřejmě ne. Nevyhlížíš ani o den starší.“

„Dobře o mě pečují.“

„Slyšel jsem. Lucius Pontius Aquila.“

Ztuhla. „Jak ty ses o tom dozvěděl?“

„Mám moře informátorů, ba spíše celý oceán.“

„Zřejmě mají nouzi o práci, když vyšťourávají i takovéhle lapálie.“

„Musíš ho asi postrádat, když se teď odebral podpořit Pompeia.“

„Náhrada se vždycky najde.“

„To věřím. Doslechl jsem se, že i Brutus vytáhl na pomoc našemu dobrému Pompeiovi.“

Svěsila koutky drobných tajnůstkářských úst. „Uch. To je něco, co u něho nedokážu pochopit. Pompeius přece zavraždil jeho otce.“

„Jenomže to už je dávno. Třeba pro něho jeho strýc Cato znamená víc než minulé zločiny.“

„To je tvoje chyba! Kdybys byl nezrušil jeho zasnoubení s Julií, byl by teď v tvém táboře.“

„Tak jako dva z tvých tří zeťů, Lepidus a Vatia Isauricus. Ale když máš na opačné straně zase Gaia Cassia a Bruta, nemáš vlastně co ztratit, viď?“

Pokrčila rameny, tenhle studený rozhovor se jí nezamlouval. Obnovit jejich poměr zřejmě nehodlá, to bylo zřejmé z každého jeho pohledu i pohybu. Teď, když na něm poprvé po deseti letech opět spočinula pohledem, byla znovu uchvácena jeho silou. Ano, silou. Ta pro ni byla vždy tím nejmocnějším lákadlem. Po Caesarovi byl každý další muž včetně Pontia Aquily *insulsus.* Pouhopouhé poškrabání, když ji zasvědilo, nic víc. Caesar teď byl neskonale starší, avšak nijak nezestárlý. Tvář měl zbrázděnu vráskami vypovídajícími o činech, o životě v tvrdých podmínkách, o překážkách, které musel překonávat. Tělo dosud pružné a výkonné jako kdysi. A totéž bezpochyby platilo i o oné jeho části, kterou neměla možnost spatřit a kterou už zřejmě nikdy neuvidí.

„Copak se stalo s tou hlupačkou, co mi psala z Galie?“ otázala se drsně. Uzavřel se do sebe. „Zemřela.“

„A ten její synek?“

„Zmizel.“

„V tomhle tys se ženami mnoho štěstí nikdy neměl, viď?“

„Vzhledem k tomu, kolik ho mám v jiných, důležitějších směrech, Servilie, mne to nijak nepřekvapuje. Bohyně Fortuna je velice žárlivá paní. Musím si ji předcházet.“

„Jednoho dne tě stejně opustí.“

„Ó ne! Nikdy!“

„Máš nepřátele. Mohli by tě i zabít.“

„Umřu,“ řekl Caesar a povstal, „až k tomu budu hotov.“

Zatímco Caesar postupně dobyl celý Západ, Pompeius Veliký zápolil s Épeirem, vlhkou, hornatou a neschůdnou krajinou, která představovala nevelkou enklávu ohraničenou na severu západní Makedonií a na jihu západním Řeckem. Nebyl to, jak Pompeius záhy shledal, zrovna nejvhodnější kraj k soustředění a výcviku armády. Svůj hlavní stan si Pompeius zřídil na pláních poblíž rušného přístavního města Dyrrhachia, přesvědčen, že se tu Caesar ještě dlouhý čas neukáže.

Nejdřív ze všeho se Caesar určitě pokusí zneškodnit hispánskou armádu. To by měl být přímo titánský střet mezi dvěma vojsky veteránů – svedený ovšem na pompeiovské půdě a v pompeiovských provinciích. Caesar k němu určitě nebude mít k dispozici všech svých devět legií; bude muset souběžně obsadit Itálii, Illyrikum, Vlasatou Galii – a kromě toho ještě někde sehnat dostatek vojáků, aby dokázal zákonné vládě vyrvat obilnářské provincie. Ať už se mu po Corfiniu podaří přesvědčit nějakých pár vojáků, aby přešli na jeho stranu, bude šťastný, obstojí-li počtem proti Afraniovým a Petreiovým pěti legiím.

Pompeiův optimizmus, pokud jde o výsledek bojů v Hispánii, ještě pár měsíců potrval a byl kromě toho živen i nadšenou odezvou, s jakou se Pompeius setkával všude na Východě. Nikdo, počínaje galatským králem Deiotarem přes kappadockého panovníka Ariobarzana až po řecké spojence v Malé Asii, si neuměl představit, že by veliký Pompeius mohl válku prohrát. Kdo vůbec je ten Caesar? Jak může srovnávat pár svých ubohoučkých vítězstvíček nad tak nicotným protivníkem, jako jsou nějací

Galové, se skvělou dráhou Pompeia Magna, vítěze nad Mithridatem a Tigranem? Kralobijce, kralotvůrce – a snad až na ten chybějící titul i vladaře sama! Přísliby vysílaných armád jen pršely, doprovázeny žel jen nevelkými – ba nepatrnými – finančními částkami.

Přímo herkulovské úsilí si od Pompeia vyžádalo zachování zdvořilého tónu vůči Lentulovi Crurovi, jenž ponechal pokladnu v plen Caesarovi. Co by teď bylo s Pompeiem, nebýt oněch dvou tisíc talentů, které dokázal Gaius Cassius vyždímat z Kampánie, Apulie a Kalábrie? Jenomže Pompeius už byl s penězi opět v koncích. Dyrrhachium zažívalo hotové žně, a to nejen na úrodných políčkách; otep sena se prodávala za desetinásobek běžné ceny, nemluvě o každém medimnu pšenice, o každém šrůtku slaniny, o každé hrsti hrachu a bobů, o každém seleti a kuřeti.

Znovu vyrazil Gaius Cassius na obhlídku, co by se dalo vyzískat ve velkých svatyních rozesetých po Épeiru, zejména v posvátném okrsku Dódóny, zatímco Pompeius svolal svou „vládu“ k zasedání.

„Pochybuje snad někdo z vás, že v této válce zvítězíme?“ obořil se na své posluchače.

Ozvalo se odmítavé zahučení, mumlání nesouhlasu týkajícího se především tónu otázky. Posléze se vyslovil Lentulus Crus: „Samozřejmě že ne!“

„To je dobře! Protože, otcové senátoři, budete muset na náš válečný vůz naložit také nějaké peníze.“

V zahučení zaznělo překvapení, v mumlání se skryla lecjaká slova nepatřící na senátní půdu. Konečně se ozval Marcus Marcellus: „Co tím máš na mysli, Pompeie?“

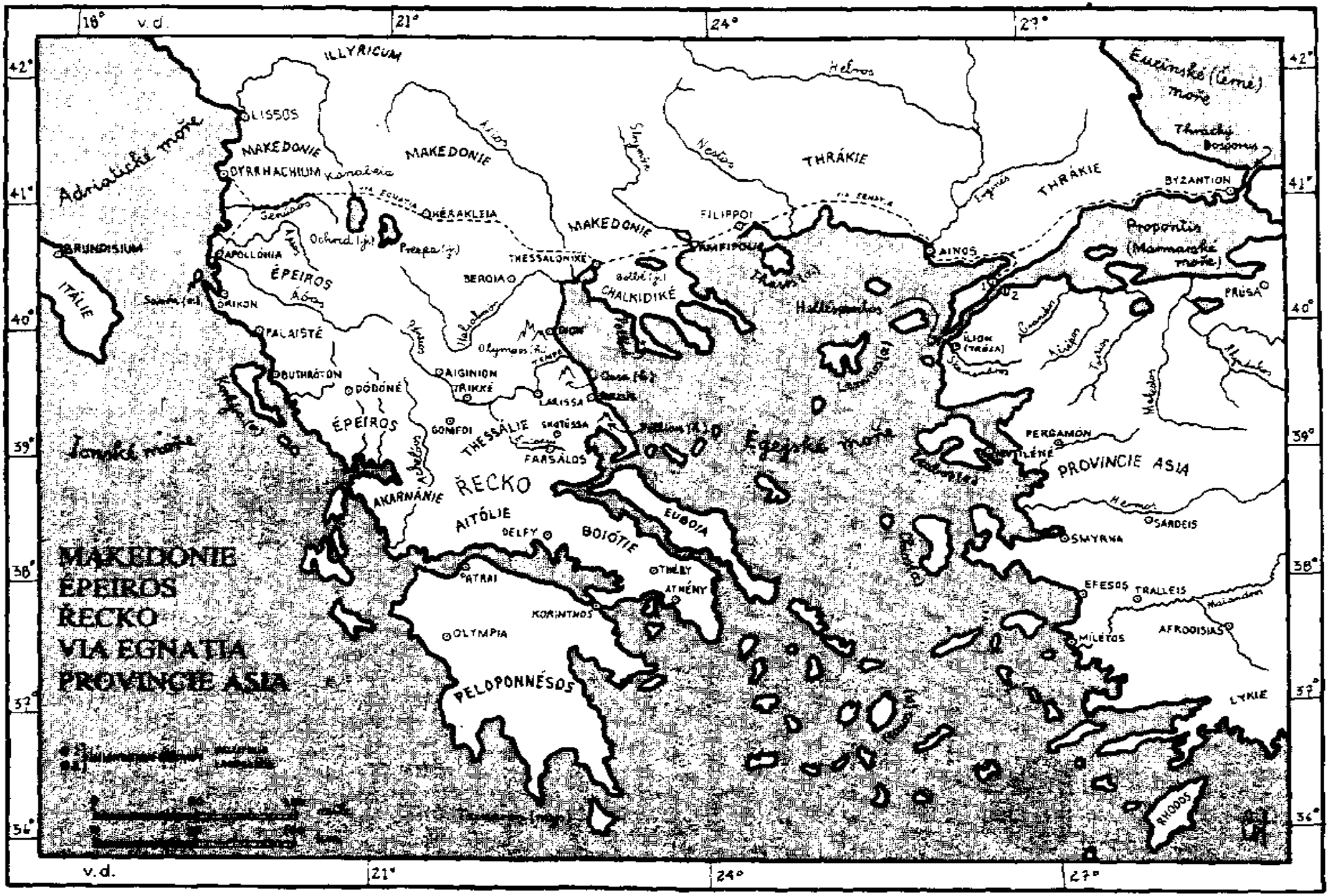
„Mám tím na mysli asi tolik, otcové senátoři, že bude třeba, abyste do Říma poslali pro veškeré peníze, které vám budou bankéři ochotni půjčit, a pokud to nebude stačit, budete muset začít prodávat svou půdu a své podniky.“

V zahučení se zachvěl úděs, v polohlasném mumlání bylo slyšet poznámky o neslýchané troufalosti. Nakonec se vyslovil tchán jeho vlastního syna, Lucius Scribonius Libo: „Nemůžu přece prodat svou půdu! To bych přišel o svůj senátorský census!“

„V tuto chvíli, Libone,“ procedil Pompeius mezi zuby, „má tvůj senátorský census asi takovou cenu jako pšouk v lahvičce! K tomuhle se prostě musíte všichni odhodlat! Každý si bude muset strčit prsty do toho svého finančního krku a vyblít dostatek peněz, abychom tu záležitost udrželi v chodu!“

Hukot pobouření, mumlání přešlo v neslýchaná slova, neslýchaný jazyk. A pak ze sebe vyrazil Lentulus Crus: „To je přece holý nesmysl! Co je moje, to je moje!“

A Pompeius ztratil nervy. Vybuchl svým příznačným přívalem osobně laděných urážek. „To je všechno tvoje vina,“ rozeřval se, „to ty máš na svědomí, že jsme teď bez peněz, Crure! Ty pokrytče jeden, ty pijavice, ty vřede na čele Jova Nejlepšího Největšího! To ty ses pochcal strachy a vystřelil jsi z Říma jako šipka z katapulty a státní pokladnu jsi nechal naditou až po střechu! A když jsem ti nařídil, aby ses do Říma vrátil a napravil to – to obrovské zanedbání svých konsulských povinností! – měls ještě tu drzost vzkázat mi, že tak uděláš, až já vytáhnu do Picena, zadržím Caesara a zabráním mu, aby se ti nedostal na to tvé tlusté zamřelé panděro! A ty mi tu teď budeš říkat, že žvaním nesmysly? Ty se budeš vzpouzet spolufinancovat tuhle válku? Nadělám ti na pinďoura, Lentule! Pomočím tě od hlavy k patě, Lentule! Pšouknu ti rovnou pod ten tvůj nafoukaný nos, Lentule! A jestli si nedáš dobrý pozor, Lentule, rozseknu tě vejpůl!“

18° v. d.
21°
24°
27°
42°
41°
40°
39°
38°
37°
36°
ILLYRICUM
Adriatické moře
LISSOS
MAKEDONIE
DYRRHACHIUM
Kanalia
Via Egnatia
OHÉRAKLEIA
Ochrid. j.
Prespa (j.)
BRUNDISIUM
ITÁLIE
APOLLONIA
ÉPEIROS
Aóos
DRIKON
PALAISTÉ
BUTHRÓTON
DÓDONÉ
Thyamis
Acheron
Kokytos
Iónské moře
AIGINION
TRIKKÉ
GOMFOI
THESSÁLIE
Pamisos
Enipeus
AKARNÁNIE
AITÓLIE
ŘECKO
DELFY
PATRAI
KORINTHOS
OLYMPIA
PELOPONNÉSOS
BOIÓTIE
THEBY
ATHÉNY
EUBOIA
Strymón
BEROIA
THESSALONIKÉ
Haliakmon
Olympos (h.)
Tempe
LARISSA
Pamisos (r.)
SKOTÚSSA
FARSÁLOS
Égejské moře
Nestos
Hebros
FILIPPOI
AMFIPOLIS
THRÁKIE
Via Egnatia
Egnatia
AINOS
Hellespontos
Thrácký Bosporos
Euxinské (Černé) moře
BYZANTION
Propontis (Mramorové moře)
PRUSA
ILION (TRÓJA)
Simois
Skamandros
Aisepos
Granikos
Makestos
Ilissos
LESBOS
MYTILÉNÉ
PERGAMON
PROVINCIE ASIA
Hermos
SARDEIS
SMYRNA
EFESOS
TRALLEIS
Maiandros
MILÉTOS
AFRODISIAS
LYKIE
RHODOS
MAKEDONIE
ÉPEIROS
ŘECKO
VIA EGNATIA
PROVINCIE ASIA
v. d.
21°
24°
27°

Ani zahučení, ani zamumlání. Senátoři stáli jako zkamenělí, v uších jim ještě doznívala peprná slova, jaká snad neslyšeli ani v dobách své vojenské služby, tak bývali vždycky rozmazlováni a hýčkáni. Pokleslé brady, střeva strachy jako na vodě.

„Až na Labiena tu nikdo z vás nedokáže vybojovat ani polštářovou bitvu v hampejzu! Nikdo z vás nemá nejmenší ponětí, co to vůbec znamená pustit se do války! Takže," říkal Pompeius a zhluboka se nadechl, „je na čase, abyste si k tomu trochu čichli. Hlavní věc, kterou k vedení války potřebujete, jsou peníze. Pamatuje si někdo z vás, co říkával Crassus? Že se nikdo o sobě nesmí opovážit říct, že je bohatý, pokud si nemůže dovolit postavit a udržovat jednu legii! Když umřel, uvádělo se jako výše jeho majetku sedm tisíc talentů, což byla asi tak polovice toho, co doopravdy vlastnil, ještě než ostatek zahrabal někde, kde ho nikdy nevyšťouráme! *Peníze*! Potřebujeme *peníze*! Já sám už jsem začal s prodejem svého vlastnictví v Lukánii a v Picenu a očekávám od každého muže, který je zde přítomen, že učiní totéž! Považujte to za investici do naší růžové budoucnosti," řekl žoviálně, teď už o mnoho spokojenější, když je měl tam, kde má každý správný velitel své vojáky mít – pěkně přišlápnuté pod botou. „Až bude Caesar poražen a Řím bude náš, sklidíme z toho, co teď do války vložíme, tisícinásobek. Takže teď laskavě rozvážete řemínky měšců a vyprázdníte je do našeho válečného vozu. Je to jasné?"

Zahučel souhlas, tu a tam zamumlání, že kdyby tohle byli jen věděli, kdyby se jen byli trochu usilovněji zamysleli, byli by se na to od začátku dívali jinak. Uzavřel to Lentulus Spinther. „Gnaeus Pompeius má plnou pravdu, otcové senátoři. Jakmile bude Řím patřit zase nám, získáme tisícinásobek našeho dnešního vkladu."

„To jsem rád, že jsme tohle vyřídili," řekl Pompeius vlídně. „A teď si rozdělíme úkoly. Metellus Scipio už je na cestě do Asie, kde dá dohromady veškeré peníze, které dokáže schrastit, a veškerá vojska, která dokáže zbubnovat. Gaius Cassius – jakmile se navrátí z výpravy za poklady épeirských a řeckých chrámů – bude následovat Scipiona do Asie a zorganizuje tam loďstvo. Gnaee, můj synku, ty se vypravíš do Egypta a od královny přivezeš válečné lodě, nákladní lodě a obilí. Aula Plautia v Bíthýnii bude třeba také trochu pobídnout – zapráskat bičem bude tvým úkolem, Pisone Frugi. Lentule Crure, ty se odebereš do provincie Asia a začneš i tam shromažďovat peníze, vojsko a lodě. Pomohou ti s tím Laelius a Valerius Triarius. Marku Octavie, ty zabavíš všechny dostupné lodě v Řecku. Libone, ty provedeš totéž v Liburnii – mají tam krásné malé galéry. Chci rychlé lodě, kryté lodě schopné vzít na palubu válečné stroje, ale žádná monstra – především tedy trirémy. Ale ani birémy nebudou k zahození. Quadrirémy a quinquerémy ber, jen pokud budou dostatečně hbité a dobře manévrovatelné."

„Kdo bude velet čemu?" otázal se Lentulus Spinther.

„To se ještě uvidí. Nejdřív je třeba sehnat ovečky do jednoho stáda, pak teprve se můžeme bavit o ovčácích." Pompeius pokývl. „Můžete se rozejít."

Titus Labienus zůstal. „To bylo vynikající," řekl.

„Pche!" prskl pohrdavě Pompeius. „V životě jsem neviděl bandu takhle neschopných kazisvětů! Jak se Lentulus Spinther jako správce v Kilikii opovážil jen *pomyslet*, že by dovedl armádu do Egypta?"

„Žádný Trebonius, Fabius ani Decimus Brutus mezi nimi není, to je jisté." Labienus si odkašlal. „Bude třeba se z Dyrrhachia přesunout, Magne, dřív než bude Kanabeia pro zimu neschůdná. Přemístit se někam do rovin poblíž Thessaloníky."

„Souhlasím. Je konec března. Počkám do dubna, abych měl jistotu, že Caesar táhne na západ. A pak se vydáme do slunnějších krajů, než je Épeiros. Tady neznají nic než

déšť, déšť, déšť.“ Pompeius vyhlížel zasmušile. „Kromě toho – jestli se tu zdržím jen o malinko déle, budu tu mít na krku ještě mnohem znamenitější muže.“

Titus Labienus našpulil ret. „Máš zřejmě na mysli Cicerona, Catona a Favonia, ne?“

Pompeius semkl víčka a otřásl se. „Och Labiene, modli se ke všem božstvům, ať k tomu nedojde! Ať Cicero zůstane v Itálii a Cato s Favoniem na Sicílii. Nebo v Africe. Nebo v zemi Hyperborejců. *Zkrátka všude jinde, jenom ne tady*!“

*** * ***

Modlitby byly oslyšeny. Uprostřed dubna se v Dyrrhachiu objevili Cato s Favoniem a v těsném sledu za nimi ještě také Lucius Postumius, aby poreferovali o tom, jak je Curio vypráskal ze Sicílie.

„A proč jste se nevydali do Afriky?“ vyptával se Pompeius.

„Připadalo nám, že bude lepší, když se připojíme k tobě,“ řekl Cato.

„Však jsem z toho taky bez sebe radostí,“ řekl vrchní velitel s naprostou jistotou, že sarkasmus se u Catona zcela mine cíle.

O dva dny později ovšem dorazil kdosi neskonale prospěšnější – Marcus Calpurnius Bibulus, jenž za návratu úřadu správce v Sýrii vyčkával v Efesu, až se události vyvinou do té míry, aby si mohl vybrat tu nejsprávnější cestu. Ne že by byl Bibulus vstřícnější a chápavější než Cato, avšak jeho vůle postavit se Caesarovi byla spojena se stejně důsledným odhodláním stát se skutečně užitečným, namísto aby jen planě kritizoval.

„Jsem opravdu rád, že jsi tu,“ uvítal ho Pompeius vřele. „Kromě mne a Labiena tu totiž není nikdo, kdo by měl představu, jak tuhle válku vést.“

„Ano, to je zřejmé,“ řekl studeně Bibulus. „Včetně mého váženého tchána Catona. Dej mu do ruky meč a on si povede výtečně. Ale vůdce to věru není.“ Naslouchal Pompeiovu shrnutí válečných příprav a souhlasně pokyvoval hlavou. „To byl vynikající způsob, jak se zbavit Lentula Crura. Ale jakou jsi zvolil strategii?“

„Vycvičit svou armádu tak, aby začala myslet jako armáda. Strávit zimu a jaro, možná i začátek léta, poblíž Thessaloníky. Je odtamtud blíž do Malé Asie a jednotky, které tam získáme, tak k nám budou mít kratší cestu. A Caesar se se mnou nestřetne, dokud se nepokusí vypořádat se s mou hispánskou armádou. Až v Hispánii prohraje, přeskupí síly a vydá se proti mně – to musí, jinak by mu nezbývalo než další boj vzdát, a to on neudělá, dokud bude mít třeba jen jednoho jediného vojáka. Je nezbytné, abych získal nadvládu na moři. Na *všech* mořích. Ahenobarbus už se vydal převzít obranu Massilie, která mi dala na srozuměnou, že bude respektovat své závazky vůči naší zákonité vládě. Caesara to zdrží ještě víc a přinutí ho to dál rozdělit své síly. Chci taky, aby okusil trochu té staré známé římské trýzně – nedostatku obilí v Itálii. Musíme se stát pány moří mezi Afrikou, Sicílií, Sardinií a italským pobřežím. Je třeba také Caesarovi překazit plavbu přes Adriatik, až se posléze rozhodne vydat se na východ.“

„To je správné,“ předl Bibulus blahem, „pěkně ho tam skřípnout a nechat Řím vyhladovět. Výtečně, výtečně!“

„Uvažuji o tobě jako o vrchním veliteli celého svého loďstva.“

Bylo to překvapivé sdělení. Nesmírně potěšen napřáhl Bibulus pravici a se srdečností u něho až nezvyklou se chopil Pompeiovy ruky. „Můj drahý Pompeie, to je pocta, které nebudeš litovat. Dávám ti své slovo, že odvedu poctivou práci. Lodi jsou mi sice zatím cizí, ale budu se učit. Tvrdě se budu učit!“

„Ano, myslím, že ty svůj slib splnit dokážeš, Bibule," řekl Pompeius, jenž už sám začínal věřit, že to bylo správné rozhodnutí.

Cato si tím tak jist nebyl. „Milovat svého zetě je bezesporu správné," sděloval svým obvyklým mentorským způsobem Pompeiovi. „On ovšem o člunech neví naprosto nic."

„O lodích," řekl Pompeius.

„Zkrátka o tom, co plave na vodě a pohání se vesly. On je povahou fabiovec, nikoli mariovec. Brání, zdržuje, odsunuje, obchází, ale neutká se v přímém střetu. Ty potřebuješ útočnějšího admirála."

„Jako například tebe?" otázal se Pompeius s klamavou vlídností.

Cato zděšeně ucouvl. „Kdepak! Měl jsem na mysli Favonia nebo Postumia!"

„Jsou to dobří chlapi, v tom s tebou souhlasím. Nejsou to však konsulárové a vrchním velitelem loďstva musí být konsulár."

„Ano, to je v souladu s *mos maiorum*."

„A chtěl bys, abych tímto velitelem loďstva jmenoval raději Lentula Spinthera, nebo některého z Marcellů, anebo abych snad odvolal z dosavadního pověření Ahenobarba?"

„Ne! Ne!" povzdychl si Cato. „Dobrá, ať je to tedy Bibulus. Pohovořím si s ním o potřebě větší agresivity. A musím si promluvit i s Lentulem Spintherem a s oběma Marcelly. A také s Labienem. Bozi, jak je ten člověk špinavý a neupravený!"

„Mám lepší nápad," řekl Pompeius a zatajil dech.

„Jaký?"

„Vyraž odtud – přiměju senát, aby ti udělil proprétorské imperium – do jižní části provincie Asia a dej mi tam dohromady loďstvo. Myslím, že Lentulus Crus, Laelius a Triarius budou s tímhle mít nahoře na severu práce nad hlavu. Ty se vydej na Rhodos, do Lýkie, do Pamfýlie."

„Ale – to bych už nebyl ve středu dění, Pompeie. Mne je zapotřebí v samém středu věcí! Všichni tady jsou tak *neukdznění*! Budeš mě tu přece potřebovat, abych spolu s tebou dal tyhle věci trochu do pořádku," řekl Cato poplašeně.

„Ano, potíž je ale v tom, že ty jsi v končinách, jako je Rhodos, proslul už dříve, Catone. Kdo jiný než moudrý, nepodplatitelný a tolik vážený Cato by dokázal přesvědčit Rhoďany, aby nás podpořili?" Pompeius popleskal Catona po ruce. „Něco ti poradím. Nech tady u mne namísto sebe Favonia. Dej mu potřebné instrukce. A pověř ho tím, co bys jinak musel dělat ty sám."

„To by snad šlo," rozjasnil tvář Cato.

„To víš, že to půjde," řekl bodře Pompeius. „A už pal, chlape! Čím dřív vyrazíš, tím líp."

„Zbavit se Catona je sice ohromné, ale pořád se ti tu ještě bude motat ten prďola Favonius," poznamenal nespokojeně Labienus.

„Jenomže opičák se nerovná svému mistru. A navíc ho poštvu na ty, kteří tak jako tak potřebují nakopat do zadku. A na ty," říkal Pompeius se širokým úsměvem, „co mně osobně lezou krkem."

*** * ***

Když přišla zpráva, že Caesar uvízl před Massilií a že se podle Ahenobarbova přesvědčení asi dál nedostane, rozhodl se Pompeius sbalit a dát se na pochod dále východním směrem. Zima už sice byla za dveřmi, ale zvědové ho ujišťovali, že

nejvyšší průsmyky v pohoří Kanabeia jsou dosud schůdné. V té chvíli dorazil z Kilikie Marcus Junius Brutus.

Proč ho právě pohled na tu mírnou, posmutnělou a neobyčejně nevojenskou tvář přiměl chytit Bruta do náruče a rozplakat se do jeho trochu přerostlých černých kučer, Pompeius nebyl později s to sám pochopit. Snad až na to, že tahle nevyhnutelná občanská válka představovala už od samého počátku nepřetržitý sled katastrofálního břídilství, svárlivého hulákání, nespravedlivého kritizování, odmlouvání a vzdorovitosti. A do toho se najednou objevil Brutus, naprosto nebojovný a příjemný člověk – Brutus, jehož hlas nedrásal nervy, jenž proti ničemu neprotestoval, jenž pro sebe nechtěl urvat žádné velení.

„Máme jistou Kilikii?“ otázal se ho, jakmile se opět uklidnil, nalil ředěného vína a usadil Bruta do nejpohodlnějšího křesla.

„Obávám se, že ne,“ řekl Brutus truchlivě. „Publius Sestius prohlásil, že aktivně Caesara podporovat nebude – ale že také neudělá nic, co by se Caesara mohlo jakkoli dotknout. Z Tarsu žádnou pomoc nečekej.“

„Och při Jovovi!“ vykřikl Pompeius a zaťal ruce v pěst. „Já potřebuji tu kilickou legii!“

„Neboj se, o tu nepřijdeš, Pompeie. Když jsem se doslechl, že jsi opustil Itálii, vyslal jsem tu legii právě do Kappadokie – král Ariobarzanés byl totiž zrovna v notném prodlení se splátkami na půjčky. Nedal jsem jí tedy rozkaz k návratu do Tarsu. Poslal jsem ji namísto toho přes Galatii a Bíthýnii k Helléspontu. Připojí se k tobě v tvém zimním táboře.“

„Ty jsi prostě poklad, Brute!“ usmíval se Pompeius; hladina v jeho poháru podstatně poklesla; olízl si rty a spokojeně se zaklonil. „Takže mohu přejít,“ řekl konverzačním tónem, „k jinému, podstatně důležitějšímu tématu. Ty jsi teď nejbohatší muž Říma a já nemám dostatek peněz, abych mohl vést tuhle válku dál. Prodávám už své nemovitosti v Itálii, stejně tak činí i ostatní. Och, nečekám samozřejmě, že bys i ty prodal svůj dům ve městě anebo *všechna* svá venkovská sídla. Ale potřebuji půjčku čtyř tisíc talentů. Jakmile válku vyhrajeme, budeme si moci celý Řím a Itálii rozdělit mezi sebe. Nemůžeš na tom prodělat.“

Oči, které se s takovou vážností a laskavostí upíraly na Pompeiovu tvář, se rozšířily, zalily se slzami. „To se neodvážím, Pompeie!“ vydechl Brutus.

„Neodvážíš?“

„Skutečně, neodvážím! Kvůli matce! Zabila by mě!“

Pompeius na něho ohromeně zíral, ústa dokořán. „Brute, vždyť jsi přece čtyřiatřicetiletý chlap! Tvůj majetek patří tobě, ne Servilii!“

„To si jí běž vysvětlovat *ty*,“. roztřásl se Brutus.

„Ale – ale – Brute, vždyť je to tak jednoduché! *Prostě to udělej*!“

„Nemůžu, Pompeie. Zabila by mě!“

A z tohoto stanoviska se Brutus nedal pohnout. Vypotácel se z Pompeiova luxusního domu v slzách, ve vchodu se téměř srazil s Labienem.

„Co je s ním?“

Pompeius dosud lapal po dechu. „To se mi snad zdá! Tomu prostě nedokážu uvěřit! Představ si, Labiene, že nám tenhle smrádek právě odmítl půjčit jediný sestercius! Je to nejbohatší muž v celé Itálii! Ale nic takového nemůže udělat, netroufne si vůbec pootevřít měšec! Jeho maminečka by ho prý zabila!“

Místnost se otřásla Labienovým řehotem. „Och, výtečně, Brute!“ řekl, když byl opět mocen slova, a utíral si oči. „Magne, právě jsi utrpěl porážku od prvotřídního

experta. Jak dokonalá výmluva! Na světě neexistuje nic, co by od sebe dokázalo oddělit Bruta a jeho penízky.“

*** * ***

Začátkem června usadil Pompeius svou armádu v táboře poblíž města Beroia, asi čtyřicet mil na západ od Thessaloníky, hlavního města provincie Makedonie, a sám se nastěhoval do paláce správce v onom velkém a silně opevněném městě – společně se svým doprovodem konsulárů a senátorů.

Věci se začínaly vyvíjet k lepšímu. Kromě pěti legií, které si s sebou přivedl z Brundisia, měl nyní i jednu legii římských veteránů dislokovanou na Krétě a v Makedonii, dále kilickou legii (o velice nízkém početním stavu) a dvě legie, které se vypeskovanému Lentulovi Crurovi podařilo vymámit z provincie Asia. Začínali se trousit i vojáci poslaní galatským králem Deiotarem, něco málo pěšáků a pár tisíc jezdců; bankrotující kappadocký král Ariobarzanés (jenž dlužil Pompeiovi ještě více než Brutovi) poslal jednu pěší legii a několik tisíc jezdců; královstvíčka Kommagéné, Soféné, Osrhoéné a Gordyéné přispěla jednotkami s lehkou výzbrojí; Aulus Plautius, správce Bíthýnie a Pontu, sehnal rovněž pár tisíc dobrovolníků; a také další různé tetrarchie a konfederace vysílaly vojáky. V dostatečném množství se konečně objevily i peníze, které Pompeiovi slibovaly zajistit, že bude s to vyživit armádu sestávající z osmatřiceti tisíc mužů římské pěchoty, patnácti tisíc dalších pěšáků, tří tisíc lučištníků, tisícovky prakovníků a sedmi tisíc kavaleristů. Od Metella Scipiona přišel dopis sdělující, že má dvě legie na plném početním stavu a překvapivě zdatné, připravené k přesunu, že je však vzhledem k nedostatku lodí bude muset odeslat po souši.

A v měsíci *quinctilis* došlo k příjemnému překvapení. Bibulovi námořní velitelé Marcus Octavius a Scribonius Libo zajali na ostrově Curicta patnáct kohort pěšáků – a s nimi i jejich velitele, Gaia Antonia. Jelikož vojáci byli ochotni Pompeiovi odpřisáhnout věrnost, jeho armáda tím ještě vzrostla. Námořní bitva, v níž Octavius a Libo zničili čtyřicet Dolabellových lodí, byla prvním z mnoha vítězství Pompeiova loďstva, které rychle vzrůstalo a které mělo, jak se ukazovalo, v osobě nezkušeného Bibula velice zdatného velitele, jenž se skutečně učil do úmoru a jenž v sobě objevil k této činnosti mimořádné nadání.

Bibulus své loďstvo metodicky rozdělil do pěti velkých flotil, z nichž v nadcházejícím měsíci září už jenom jedna jediná existovala pouze teoreticky. Jedna flotila, které veleli Laelius a Valerius Triarius, sestávala ze stovky velice dobrých lodí vyžádaných z provincie Asia; Gaius Cassius se ze Sýrie vrátil se sedmdesáti loďmi a převzal pak nad nimi i velení; Marcus Octavius a Libo měli na povel padesát lodí původem z Řecka a Liburnie; a Gaius Marcellus Maior a Gaius Coponius se ujali velení nad dvaceti vynikajícími trirémami, které Rhodos posléze věnoval neodbytně naléhajícímu Catonovi, jenž bez nich odmítal odejít. Dejte Catonovi *cokoli*, jen ať se ho už zbavíme, křičeli zničení Rhoďané.

Pátá flotila se měla skládat z těch lodí, které se mladému Gnaeovi Pompeiovi podaří vymámit z Egypta.

Přeplněn hrdostí na vysoce důležitý úkol, jejž mu otec svěřil, vyplul mladý Gnaeus Pompeius do Alexandrie rozhodnut vyznamenat se. Bylo mu toho roku devětadvacet let, a pokud by byl chod života v Římě nenarušil Caesarův vpád, byl by už příštího roku vstoupil do senátu jako kvestor. Nijak ho to netrápilo. Mladý Gnaeus Pompeius ani na okamžik nezapochyboval, že otec má jak schopnost, tak i sílu rozdrtit toho arogantního juliovského plaza na prach.

V době někdejšího otcova tažení na Východ nedospěl mladý Gnaeus Pompeius ke své lítosti ještě do věku, kdy by již byl mohl sloužit v jeho vojsku; svá elévská vojenská léta si odbýval v Hispánii ve fádním období míru. Podnikl samozřejmě po skončení vojenské služby povinnou cestu po Řecku a po provincii Asia, avšak nepodařilo se mu dosud navštívit ani, Sýrii ani Egypt. Metellus Scipio mu byl jen o stupínek méně protivný než jeho dcera a Gnaeova macecha Metella, proto se také rozhodl do Egypta raději doplout podél afrického pobřeží než tam putovat po souši přes Sýrii. Jeho bratříček Sextus, jenž byl o třináct let mladší, s Metellou naštěstí vycházel docela dobře, třebaže – tak jako všechny tři děti Pompeia Velikého – hořce želel Juliiny smrti. S Julií kdysi prožívala štěstí celá rodina. Zatímco Cornelia Metella, alespoň podle podezření mladého Gnaea Pompeia, nedokázala obšťastnit ani samotného ctižádostivce Pompeia Velikého.

Nevěděl ani, proč mu tyhle věci probíhají hlavou, když se opíral o příďové zábradlí a sledoval, jak v dáli podél lodi zvolna uplývá nazad bezútěšná poušť Katabathmu a z ní vystupující pásmo hor, za nimiž začínalo egyptské území a končilo území Kyrénaiky. Snad to bylo tím, že se čas vlekl a myšlenky se zatím mohly volně vznášet svým svobodným, ničím nerušeným prostorem. Stýskalo se mu po jeho mladé manželce Scribonii, snil o ní ve dne i za noci. Och, jak hrozné bylo naproti tomu to jeho manželství s Claudillou! Vlastně jen další důkaz, jak nejistý si byl jeho otec sám sebou, jak úporně se snažil, jen aby se celé jeho rodině za každou cenu dostalo těch nejurozenějších nevěst a ženichů. Bezvýrazná, ušlápnutá holčina, nezralá dosud pro manželství, zcela postrádající ony stimuly, po jakých mladý Gnaeus Pompeius prahl. A ten rámus pak, když se zakoukal do Libonovy dcerky a oznámil, že se s Claudillou rozvede a poté nově ožení s touhle rozkošnou koroptvičkou z Latia, po jejíchž lesklých peříčkách a plavných křivkách rázem myslí i tělem nesmírně zatoužil! Otec Pompeius zinscenoval jeden ze svých nejefektnějších výbuchů. Marně. Jeho nejstarší syn trval na svém rozhodnutí s pravou pompeiovskou tvrdošíjností a prosadil si svou. Výsledkem bylo, že Appius Claudius, bývalý censor, musel obdržet sinekuru v podobě pověření správcem Řecka, které mu udělila exilová vláda. Tam pak, pokud pověsti nelhaly, zpodivínštěl ještě víc než dosud a trávil čas zkoumáním geometrie pylonů, mumláním sentencí o silových polích, o neviditelných prstech prasíly a dalšími takovými žvásty.

Alexandrie se Gnaeovi zjevila naráz, jako Afrodíté vystupující z mořské pěny. Ještě lidnatější než Antiocheia nebo Řím, se třemi miliony obyvatel, se stala pravděpodobně nejvýznamnějším odkazem, jaký Alexander Veliký zanechal potomkům. Jeho říše nepřetrvala ani jednu jedinou generaci, avšak Alexandrie tu zůstala navěky. Třebaže polohou byla tak plochá, že i její nejvyšší pahorek, snová zahrada Páneion, musel být uměle navršen lidskou rukou a nepřevyšoval dvě stě stop, připadala oslněným očím mladého Gnaea Pompeia spíše jako elegantní dílo bohů než jako výtvor pouhých těžkopádných smrtelníků. Zčásti oslepivě bělostná, zčásti pestrá všemi barvami duhy, svěže posetá stromy pečlivě volenými pro svou štíhlost anebo pro oblost svých korun, byla Alexandrie rozkládající se na nejvzdálenějších březích Našeho moře jedním slovem nádherná.

A k tomu navíc Faros, obrovský maják na stejnojmenném ostrově! Mnohem vyšší než kterákoli stavba, jakou kdy mladý Gnaeus Pompeius spatřil, stupňovitý šestiboký hranol o třech poschodích obložený mramorem, byl skutečným divem světa! Moře kolem něho bylo barvy akvamarínu, s písčitým dnem a křišťálově čisté, neboť veškerý odpad odváděly velké stoky pod Alexandrií daleko na západ, tak aby okolí města neznečišťovaly splašky. A ten vzduch! Vlahý, přímo hýčkající. Hle, Heptastadion, hráz spojující ostrov Faros s pevninou a táhnoucí se ve své majestátní běli téměř na míli daleko! Se dvěma klenutými mostními oblouky vetknutými uprostřed, tak prostornými, aby pod nimi mohly proplout i největší lodi na cestě mezi Eunostem a Velkými přístavy.

A tam, přímo před ním, se už tyčil obrovský palácový komplex, propojený na opačné straně od něho se skalním útesem vybíhajícím do moře, na němž kdysi stála pevnost a jenž nyní ve svém nitru skrýval amfiteátr v podobě mušle. Takže tohle, uvědomoval si Gnaeus Pompeius, je *skutečný* palác. Jedinečný, jediný na celém světě. Tak rozsáhlý, že by zastínil i výšiny Pergama. Na prvý pohled vyhlížely stovky jeho sloupů jako přísně dórské, až na to, že měly hmotnější a objemnější dřík, že se zvedaly do mnohem větší výše a že byly v pásech výškou odpovídajících průměru sloupu pokryty pestrobarevnými kresbami; jinak však na jejich vrcholu řádně spočívaly frontony s metopami, vše jak se na významnou skutečně řeckou stavbu sluší. I když ovšem Řekové stavěli spíše na rovině. Alexandrijci, tak jak bylo zvykem i v Římě, svůj palácový komplex vyzvedli na skalnatou plošinu, k níž vedlo třicet stupňů! Och, a ty palmy! Některé podobné křehkým vějířům, jiné sukovitým pahýlům, některé s listy zpeřenými jako kapradí.

Uchváceným pohledem sledoval mladý Gnaeus Pompeius jak jeho loď uvazují u královského přístaviště, ověřil ještě příkazy vydávané ostatním lodím, oblékl si purpurem lemovanou togu, k níž ho opravňovalo prokonzulské imperium a s šesti nachově oděnými liktory před sebou – se sekerami vetknutými ve fasces – vystoupil na břeh ubytovat se v královském paláci a absolvovat audienci u egyptské královny Kleopatry VII.

* * *

Na trůn usedla sedmnáctiletá, teď už jí bylo téměř dvacet.

V průběhu prvých dvou let její vlády se triumfy střídaly s hrozícími pohromami. Započala své údobí skvělou plavbou vzhůru proti toku Nilu na pozlaceném královském korábu. I jeho nachová plachta byla vyšívána zlatem a Egypťané na březích padali do prachu před hrdě vzpřímenou královnou na její palubě, s devítiletým bratrem-manželem po boku (leč o stupínek níže). V Armantu se odbýval obřad býka Búchida, vyhledaného podle protisměrně stočených kudrn jeho neposkvrněné černé srsti. Její koráb tam vplul napříč nedozírným množstvím člunů posetých květy, ona sama byla oděna v obřadný úbor faraonů, na hlavě však měla pouze vysokou bílou korunu Horního Egypta. Její pouť vedla dál, podél rozvalin Théb až k prvnímu kataraktu a k ostrovu Elefantiné, tak aby k prvnímu a nejdůležitějšímu *nilometru* Kleopatra dospěla právě v den, kdy stoupající voda napoví konečnou výši záplav onoho roku.

Každý rok počátkem léta se Nil začal z tajuplných příčin dmout, vyléval se z břehů a rozestíral po polích onoho prazvláštního království – sedm set mil dlouhého, avšak s výjimkou rozdvojení řeky v úseku Ta-še a oblasti jezera Moeris (a ovšem i nilské delty)

stěží pět mil širokého – povlak černého hustého a úrodného bahna. Rozlišoval se trojí stupeň záplav: *lokte přemíry*, *lokte hojnosti* a *lokte smrti*. Odměřovaly se v řadě studen vyhloubených v odstupech na témže břehu mocné řeky. Celý měsíc trvalo, než záplava dospěla od prvního kataraktu k deltě, proto také byl odečet na *nilometru* v Elefantiné tak důležitý: podával celému království osudovou zprávu, jakého stupně zátop se toho léta země dočká. Na podzim se Nil vracel zpět mezi své břehy, půda byla zavlažena a zúrodněna.

Onoho prvého roku Kleopatřiny vlády dostoupila voda do spodní části *loktů hojnosti*, což pro novou vládkyni představovalo příznivé znamení. Každý odečet nad výší třiatřiceti římských stop se pohyboval už v *loktech přemíry*, které znamenaly zkázonosnou povodeň. Jakákoli výše hladiny mezi sedmnácti a dvaatřiceti stopami naproti tomu spadala do *loktů hojnosti*, které vydaly vydatnou závlahu; ideální hladiny zátop bylo dosaženo při dvaceti sedmi stopách. Pod sedmnácti stopami ležely *lokte smrti*, kdy Nil vůbec nevystoupil do takové výše, aby se vylil z břehů, a neodvratně následoval hladomor.

Za tohoto prvého roku také skutečný Egypt – Egypt řeky, nikoli Egypt její delty – jako by ožil pod vládou své nové královny, jež byla i faraonem – bohem na zemi, jímž se nikdy nepodařilo stát jejímu otci, Ptolemaiu Aulétovi. Osudy ptolemaiovských vládců Egypta, potomků jednoho z velitelů vojsk Alexandra Velikého a prvního z celé řady Ptolemaiů, měla do značné míry v rukou kasta kněží, národností skutečných Egypťanů. Teprve po splnění všech náboženských předpokladů a poté, co dosáhli požehnání kněží, mohli být král a královna korunováni na faraony. Neboť královské tituly byly součástí makedonské tradice, zatímco titul faraona plynul z ohromujícího bezčasí vlastního Egypta. Žezlo faraonů, *ankh*, nebylo jen náboženským symbolem, bylo i klíčem k nezměrným pokladům v podzemí Memfidy, neboť toto bohatství bylo cele ve správě kněží, a nijak nepodléhalo Alexandrii, kde po makedonsku žili král s královnou.

Sedmá královna Kleopatra však byla zajedno s kněžími. Tři roky strávila v dětství pod jejich dohledem v Memfidě, hovořila jak spisovnou, tak i lidovou egyptštinou a na trůn dosedla v důstojenství faraona. Byla první členkou ptolemaiovské dynastie, která mluvila egyptsky. Jako faraon měla svrchovanou božskou moc nad celým Egyptem; a jako faraón měla rovněž neomezený přístup – pokud by ho někdy potřebovala – k pokladnicím země. V neegyptské Alexandrii naproti tomu titul faraona její postavení v ničem neposiloval. Hospodářství Egypta a Alexandrie nijak nezáviselo na obsahu pokladnic v Memfidě; roční příjem krále z veřejných zdrojů činil šest tisíc talentů, stejné výše dosahovaly i jeho osobní příjmy. Soukromé vlastnictví v Egyptě neexistovalo; veškeré výnosy plynuly do majetku vládce Egypta a jeho kněží.

A tak se triumfy prvních dvou let Kleopatřiny vlády vztahovaly spíše k Egyptu než k Alexandrii, žijící zcela svým samostatným životem západně od Kanobského Nilu, nejzápadnější větve nilské delty. Za tyto své úspěchy do jisté míry vděčila i mystické enklávě lidu sídlícího ve východní části delty, na území zvaném Oniova země či prostě Onias. Tento nárůdek tvořil oddělený, do sebe uzavřený celek, bez jakékoli vazby na věrouku Makedonie i Egypta. Onias se stal domovem Židů, kteří kdysi prchli z helénizované Judey, poté co odmítli uznat schizmatického velekněze, a dosud si uchovávali atmosféru zaníceného židovství. Dodával Egyptu podstatnou část jeho armády a ovládal Pelúsion, jiný důležitý přístav Egypta na březích Našeho moře. Kleopatra, jelikož hovořila plynně jak hebrejsky, tak i aramejsky, se rázem stala miláčkem Oniasu.

Dobře zvládla první z dolehnuvších pohrom, vraždu dvou Bibulových synů. Současná hrozba však byla mnohem vážnější. Když nadešel čas druhých záplav její vlády, klesl odečet do *loktů smrti.* Nil nevystoupil z břehů, bahnitá voda se nevylila na políčka a nad vyprahlou půdou se neukázaly zelené lodyhy vzcházející setby. Neboť do egyptského království pražilo slunce rok za rokem den co den; životodárná voda nepřicházela z oblohy, nýbrž toliko s Nilem, a faraon byl tím, jehož všichni ztotožňovali s božským zosobněním řeky.

*** * ***

V době, kdy mladý Gnaeus Pompeius vplouval do královského přístavu v Alexandrii, to začínalo ve městě hrozivě vřít. Bylo sice třeba dvou až tří neúrodných let po sobě, aby se rodilí Egypťané sídlící podél řeky vyčerpali ze všech zásob, to však neplatilo o Alexandrii, která ze svých zdrojů nedokázala vydat takřka nic jiného než úředníky, obchodníky a otrocké služebnictvo. Svým charakterem byla Alexandrie typický překupník, sama o sobě nic neprodukující, přesto však s nejvyššími výdělky. Vyrábělo se tu luxusní zboží, jako například úchvatné nádoby zhotovené z tenoučkých mnohobarevných skleněných proužků; vzešli odtud nejpřednější světoví učenci; ovládala světový trh papyrem. Aniž přitom ovšem byla schopna samu sebe nasytit. To očekávala od nilského Egypta.

Žilo tu vedle sebe několik druhů lidí: jednak makedonské jádro tvořící aristokracii a žárlivě si střežící všechny nejvyšší funkce ve státní byrokracii; dále obchodníci, různí výrobci a ostatní podnikatelé, kteří představovali promísený makedonsko-egyptský živel; vedle nich obyvatelé značně rozsáhlého židovského ghetta ve východní části města v oblasti delty, povětšině řemeslníci, mistři umělecké výroby, odborně zdatní dělníci a učenci; nezbytnou součást Alexandrie tvořili písaři a úředníci, spíše Řekové než Makedonci, z nichž se rekrutovalo nižší úřednictvo a kteří pracovali rovněž jako zedníci a sochaři, učitelé a vychovatelé – a kteří také byli těmi, kdo sedali k veslům válečných i obchodních lodí; pobývalo tu i pár římských jezdců. Společným jazykem byla řečtina, občanství nebylo egyptské, nýbrž alexandrijské. Plnoprávnými občany Alexandrie bylo pouhých tři sta tisíc makedonských šlechticů, což bylo trvalým zdrojem stesků a trpkých výlevů ze strany ostatních skupin obyvatel. Až na Římany ovšem, kteří nad tak nicotnými emancipačními snahami jen pohrdavě krčili nos. Římské občanství jim bylo nade všechno ostatní, nevyjímaje občanství alexandrijské.

Potravin byla dosud hojnost; královna nakupovala obilí a ostatní produkty na Kypru, v Sýrii a v Judei. Zdrojem neklidu se však stával růst cen. Naneštěstí byli Alexandrijci všeho druhu – s výjimkou mírumilovných a do svého nitra ponořených Židů – povahou značně agresivní, do krajnosti nepoddajní a bez jakéhokoli respektu k vládcům. Znovu a znovu povstávali a svrhávali Ptolemaiovce z trůnu, nahrazovali jeho či ji jiným členem ptolemaiovského rodu a pak si to všechno znovu zopakovali, kdykoli se zachvěla míra zisku anebo stouply ceny životních potřeb.

Všeho toho si byla královna Kleopatra plně vědoma, když se chystala přijmout v audienci mladého Gnaea Pompeia.

Situace se pro ni dále komplikovala skutečností, že její bratr-manžel byl téměř dvanáctiletý a nebylo už možno ho přezírat jako pouhé dítě. Třináctý Ptolemaios sice dosud neprocházel pubertou, nehledě k oněm prvým záchvěvům předcházejícím podstatně větší tělesné proměny, které měl před sebou, přesto však zvládat ho se

stávalo stále obtížnější. Především ovšem vinou nedobrého vlivu dvou mužů, kteří působili na jeho život, jeho učitele Theodota a nejvyššího komořího Potheina.

Čekali už všichni tři v audienční síni, když tam královna rázným krokem vešla; dbala na to, aby to byl vskutku energický krok, neboť shledala, že taková chůze přispívá k navození dojmu sebedůvěry a autority, jejž její útlá postavička jinak příliš nevyvolávala. Malý král seděl na svém trůně, o něco menším a o stupeň níž postaveném, než bylo velké ebenové zlacené křeslo náležející jí. Dokud Ptolemaios neprokáže své mužství tím, že oplodní svou sestru-manželku, nemělo se mu dostat vyššího umístění. Měl na sobě nachovou tuniku a čapku makedonských králů a i vzhledem velice upomínal na svůj makedonský původ – pohledný, světlovlasý a modrooký, spíše Thrák než Řek. Jeho matka byla polosestrou jeho otce, a babička z matčiny strany byla princezna z arabské Nabateje. Tyto semitské kořeny se však na třináctém Ptolemaiovi nijak neprojevovaly – na rozdíl od Kleopatry, jeho polosestry. Její matkou byla dcera mocného a obávaného pontského krále Mithridata, vysoká a mohutná žena s tmavožlutými vlasy i s očima do tmavožluta, typickýma pro Mithridatovce. Třináctý Ptolemaios měl tedy v žilách semitské krve víc než jeho sestra, přesto však to byla právě ona, kdo byl obdařen semitskými rysy.

Poduška z tyrského nachu vyšívaná zlatem a perlami ležící před trůnem umožnila královně Alexandrie a Egypta usednout do přespříliš velkého křesla, a přesto mít nožky pevně opřeny; na podlahu vyvýšeného stupně z narudlého mramoru by byla Kleopatra jinak nedosáhla ani špičkami prstů.

„Je Gnaeus Pompeius už na cestě?“ otázala se.

Odpověděl jí Potheinos. „Ano, paní.“

Dosud se nedokázala rozhodnout, kdo z těch dvou je jí víc proti mysli, zda Potheinos nebo Theodotos. Nejvyšší komoří působil důstojněji a byl důkazem, že kleštěnci nemusí nutně být malí, obtloustlí a zženštilého vzhledu. Varlata mu odňali ve věku čtrnácti let, trochu pozdě možná, a to na příkaz jeho otce, makedonského aristokrata, jenž měl s mimořádně nadaným chlapcem velké plány. Nejvyšší komoří byl nejvýznamnějším činitelem u dvora a mohl se jím stát toliko eunuch, což byl prazvláštní výsledek vzájemně propletených makedonských a egyptských zvyků; uplatněny byly na chlapci čistě makedonské krve, a to proto, že tak velely prastaré egyptské tradice. V Potheinovi se spojovala vychytralost, krutost a nebezpečnost. Měl kudrny myší barvy, štěrbinovitá úzká očka, ale vcelku hezké rysy obličeje. A spřádal samozřejmě plány, jak by svrhl Kleopatru z trůnu a na její místo dosadil její polosestru Arsinoe, vlastní sestru třináctého Ptolemaia.

Zženštile působil naproti tomu Theodotos, navzdory svým nedotčeným varlatům. Pobledlý, schýlený, klamavě působící znaveným dojmem. Ani skutečný učenec, ani skutečný učitel, zato býval důvěrným přítelem jejího otce Auléta, a této šťastné okolnosti také vděčil za své postavení. To, čemu učil třináctého Ptolemaia, nemělo nic společného s historií, zeměpisem, rétorikou ani matematikou. Měl zalíbení v chlapcích a snad nic Kleopatru nesužovalo tolik jako pomyšlení, že Theodotos bezpochyby jejího bratra sexuálně zasvětí ještě dříve, než bude považován za dostatečně zralého, aby mohl naplnit jejich manželství. Budu se muset Theodota zbavit, pomyslela si. Zůstanu-li ovšem já sama dostatečně dlouho naživu. I Theodotos touží nahradit mě mou sestrou Arsinoe. On i Potheinos vědí, že mnou manipulovat nedokáží. Blázni! Cožpak nechápou, že Arsinoe sebou nedá manipulovat o nic víc než já? Ano, válka o to, kdo bude pánem Egypta, už začala. Zabijí oni mne, anebo zabiju já je? Ale už jsem se také

zařekla: toho dne, kdy zemřou Potheinos a Theodotos, zemře i můj bratříček. Hádek jeden jedovatý!

*** * ***

Audienční síň nebyla trůnním sálem. V onom ohromném komplexu budov existovaly místnosti, ba i paláce uvnitř paláce, pro kdejakou příležitost a kdejakého návštěvníka. Trůnní sál by byl ohromil i Crassa; audienční síň zcela stačila oslnit mladého Gnaea Pompeia. Architektura palácového areálu byla vně i uvnitř řecká, avšak své si tu řekl i Egypt a podstatné části výzdoby se ujali kněží-umělci z Memfidy. Stěny přijímací síně tak byly zčásti zlaceny, zčásti pokryty malbami, které tomuto římskému emisarovi připadaly zcela cizí. Jakoby dvojrozměrné lidské postavy, palmy a lotusy působily ploše a nepřirozeně. V síni nebyly žádné sochy ani nábytek kromě oněch dvou trůnů na vyvýšeném stupni.

Z každé strany pódia stál obrovitý muž, tak bizarní, o jakých Gnaeus Pompeius dosud jen slýchal, krom toho, že kdysi uviděl předvádět takovou ženu při jakési atrakci v cirku; třebaže však byla velice krásná, nemohla se s těmito obry měřit. Na nohou měli zlaté sandály, oděni byli v krátké leopardi suknice se zlatými pásy posetými drahokamy a také jejich hrdla obepínal zlatý límec blýskající drahými kameny. Každý z nich zlehka povíval velkým vějířem na dlouhé zlaté holi, jehož třmen se třpytil dalším zlatem a drahokamy a jehož účinná plocha sestávala z nejnádhernějších per všech barev, neskutečně velikých a jakoby nadýchaných. Nic z toho se ovšem nedalo srovnat s nádherou jejich kůže, která byla zcela *černá*. Nikoli hnědá – černá! Jako modré hrozny, pomyslel si Gnaeus Pompeius, dočerna tmavé, lesklé, avšak lehce švestkově ojíněné. Pokožka jako tyrský nach! Už dříve vídával podobné tváře na různých soškách; pokud měl zkušený řecký nebo italský sochař to štěstí, že takovouto postavu spatřil, okamžitě se chopil příležitosti a zpodobil ji. Sošku úplně černého chlapce přece míval Hortensius, Lucullus zase vlastnil bronzovou bystu dospělého černého muže. Byly to však pouhé odlesky oněch živoucích tváří, které měl nyní před očima. Vysoké lícní kosti, orlí nosy, velice plné, avšak jemně utvářené rty, černé oči pozoruhodného lesku. To vše korunováno kratičkými vlasy, tak vlnitými, že připomínaly kožešinu z nedonošených jehňátek z Baktrie, kterou si parthští králové považovali natolik, že jen oni sami měli právo ji nosit.

„Gnaee Pompeie Magne!“ vychrlil Potheinos a vyrazil vpřed, na sobě purpurovou tuniku a chlamys, řetěz svého vysokého úřadu zavěšen přes ramena. „Vítej, vítej!“

„Já *nejsem* Magnus!“ odsekl velice dotčeně mladý Gnaeus Pompeius. „Kdo jsi ty, korunní princ?“

Dívka na vyšším a větším z trůnů promluvila zvučným melodickým hlasem. „To je Potheinos, můj nejvyšší komoří,“ řekla. „Já jsem Kleopatra, královna Alexandrie a Egypta. Jménem Alexandrie a Egypta tě vítám. Pokud jde o tebe, Potheine, přeješ-li si zůstat, ustup zpět a nemluv, dokud nebudeš osloven.“

Oho! pomyslel si Gnaeus Pompeius. Toho ona nemá ráda. A jemu se zase nelíbí, že od ní má přijímat nějaké rozkazy.

„Jsem poctěn, veliká královno,“ řekl Gnaeus Pompeius se třemi liktory po každém boku. „A toto, předpokládám, je král Ptolemaios?“

„Ano,“ odpověděla královna úsečně.

Váží asi tolik jako namočený ručník, usoudil Gnaeus Pompeius, a když se postaví, bude měřit necelých pět poctivých římských stop; ruce má jako hůlčičky a hubený krček k tomu. Ale zato půvabnou pleť, temně olivovou, přesto však natolik průsvitnou, že se pod ní modře rýsují žíly. Světle hnědé vlasy má prazvláštně sčesány nazad, v jednotlivých palcových pramenech stažených z čela do uzlu na šíji; ze všeho nejvíc mu její účes připomínal obdobně rýhovanou kůru jednoho druhu melounu. Bílou stuhu královského diadému neměla uvázánu přes čelo, nýbrž až ve vlasech, a oděna byla velice prostě v řeckém stylu, její roucho mělo ovšem barvu nejvzácnějšího tyrského nachu. Na sobě neměla jediný šperk, až na sandály, které vyhlížely, jako by vůbec nebyly určeny k chůzi, tak křehké byly jejich zlaté ozdůbky.

Otvory bez okenic vysoko ve stěnách dovnitř vnikalo dostatek světla, aby rozpoznal, že její tvář je až žalostně nehezká, jen půvab mládí tento dojem poněkud změkčoval. Oči, posazené široko od sebe, odhadl na zelenozlaté, nebo možná oříškové. Rty k zulíbání, až na to, že byly teď tvrdě sevřeny. A její nos by býval rozměrem mohl soupeřit s Catonovým, mohutný zobec po židovsku zahnutý. Bylo dost těžké uvidět v této mladé ženě cokoli makedonského. Vysloveně východní typ.

„Je to pro mne pocta moci tě přijmout v audienci, Gnaee Pompeie," pokračovala oním zvonivým příjemným hlasem, dokonalou attickou řečtinou. „Je mi líto, že tě nemohu oslovit latinsky, ale neměla jsem dosud příležitost naučit se tomuto jazyku. Co pro tebe mohu učinit?"

„Předpokládám, že i v tomto nejodlehlejším koutě Našeho moře, veliká královno, už víš, že v Římě vypukla občanská válka. Můj otec – ten, který *skutečně nosí* jméno Magnus – musel prchnout z Itálie spolu se zákonnou vládou Říma. V současné době je v Thessaloníce a připravuje se utkat se zrádcem Gaiem Juliem Caesarem."

„Vím o tom, Gnaee Pompeie. Máte mé sympatie."

„Nu, ty jsou do začátku jistě výborným vkladem," pravil mladý Gnaeus Pompeius s onou bodrou beztaktností, jakou proslul už jeho otec, „nelze však u nich zůstat. Jsem zde proto, abych požádal o materiální pomoc, nikoli abych tu přijímal projevy soustrasti."

„Zcela správně. Cesta do Alexandrie je natolik dlouhá, že kvůli pouhým kondolencím ji nikdo neváží. Pochopila jsem už dříve, že asi přijíždíš, abys tu získal naši – eh – materiální pomoc. O jaký druh výpomoci má jít?"

„Mám za úkol získat flotilu složenou alespoň z deseti prvotřídních válečných lodí a šedesáti dobrých nákladních lodí, k nim dále žádám dodat dostatečný počet lodníků a veslařů a všech šedesát nákladních lodí potřebuji vrchovatě naplnit pšenicí a dalšími potravinami," vypočítával Gnaeus Pompeius.

Malý král sebou na svém menším trůně zavrtěl, pootočil hlavu – i on ji měl ovinutu diadémem – a ohlédl se na nejvyššího komořího a na štíhlého a trochu zženštile vyhlížejícího člověka vedle sebe. Jeho starší sestra, jež byla současně i jeho manželkou – jak dekadentně je to v těchhle východních monarchiích všechno zašmodrcháno! – okamžitě zareagovala tak, jak by se byla zachovala i římská starší sestra. Žezlem ze zlata a slonoviny, které držela v ruce, ho klepla přes prsty takovou silou, že až vyjekl bolestí. Hezký, teď ale našpulený obličejík obrátil opět kupředu, v jasně modrých očích slzy. Zamžikal, aby je zakryl.

„Jsem potěšena, žes požádal, abychom ti poskytli materiální pomoc, Gnaee Pompeie. Můžeš obdržet všechny lodi, které potřebuješ. V docích, které jsou součástí kibotského přístavu, leží pohotově deset výtečných quinquerém, postavených vesměs tak, aby unesly co nejvíc obléhacích strojů, všechny jsou dále vybaveny co

nejpevnějšími dubovými beranidly a jsou mimořádně dobře manévrovatelné. Mají obzvlášť pečlivě vycvičené posádky. Dám také okamžitě připravit šedesát velkých bytelných nákladních lodí z mého vlastního loďstva. Jsem vlastníkem veškerých egyptských lodí, válečných i nákladních, nikoli ovšem všech obchodních plavidel v Alexandrii.“

Královna se odmlčela, její tvář zpřísněla – a zošklivěla. „Nicméně, Gnaee Pompeie, nemohu ti věnovat žádnou pšenici ani žádné jiné potraviny. V Egyptě zavládl hladomor. Záplavy nedosáhly výše než po *lokty smrti;* setba nevzešla. Nemáme dost ani k nasycení našich vlastních lidí, zejména obyvatel Alexandrie.“

Gnaeus Pompeius, jenž se velice podobal svému otci, až na to, že jeho obdobně hustá čupřina vlasů neměla onu zlatou barvu, sykl mezi zuby a zavrtěl hlavou. „To nepůjde!“ vyštěkl. „Chci obilí a chci také další potraviny! A nedám se jen tak odbýt nějakým ’ne‘!“

„Žádné obilí nemáme, Gnaee Pompeie. Nemáme ani žádné jiné potraviny. Jak už jsem ti vysvětlila, nemůžeme ti v tomto směru vyhovět.“

„Nemáš nicméně na vybranou,“ řekl lhostejným hlasem Gnaeus Pompeius. „Je mi líto, že tvoji lidé hladoví, ale to není moje záležitost. Římský správce Quintus Caecilius Metellus Pius Scipio Nasica je dosud na svém místě v Sýrii a má víc než dost dobrých římských vojáků, aby se s nimi vydal na jih a rozdrtil Egypt jako švába. Jsi dost stará na to, aby ses upamatovala na Aula Gabinia a na to, co se tehdy odehrálo. Stačí, abych vyslal posly do Sýrie, a budete napadeni. A nepomýšlej na to, že bys se mnou mohla provést totéž, co s Bibulovými syny! Jsem syn Pompeia Magna! Dotkni se mne anebo kohokoli z mých lidí, a zemřeš velice bolestnou smrtí. Z mnoha hledisek by pro mého otce a pro exilovou vládu byla anexe Egypta nejlepším řešením. Egypt by se stal římskou provincií a vše, co dnes Egypt vlastní, by přešlo do římských rukou. Promysli si to dobře, královno Kleopatro. Vrátím se sem zítra.“

Liktoři udělali čelem vzad a s kamennými tvářemi odpochodovali, Gnaeus Pompeius je následoval.

„Ta drzost!“ vydechl Theodotos a spráskl ruce. „Och, nedokážu té aroganci vůbec uvěřit!“

„Ty drž zobák, učitýlku!“ okřikla ho královna.

„Smím už jít?“ otázal se malý král, slzy na krajíčku.

„Ano, běž už, ohavo! A odveď si s sebou i Theodota!“

Odcházeli, muž majetnicky objímal otřásající se chlapcova ramínka.

„Budeš muset stejně udělat všechno, co ti Gnaeus Pompeius nařídil,“ ševelil Potheinos.

„To vím i bez tebe, ty osle samolibá!“

„A modli se, mocný faraone, Eseto sestoupivší na Zemi, dcero boha Rea, aby tohoto léta dostoupil Nil až k *loktům hojnosti*.“

„Modlit se budu. Nepochybuji ovšem, že ty a Thedotos – a spolu s vámi i tvůj nohsled Achillas, vrchní velitel mé armády! – se stejně horlivě hodláte modlit k Sarápidovi, aby Nil setrval v *loktech smrti*! Dvoje nedostatečné záplavy za sebou by vysušily i Ta-še a jezero Moeris. Nikdo v Egyptě by neměl co jíst. Mé příjmy by se ztenčily natolik, Potheine, že by mi nezbývaly žádné peníze na nákup obilí. Pokud by vůbec někde jaké obilí na prodej bylo. Sucho udeřilo všude, od Makedonie a Řecka přes Sýrii až po Egypt. Ceny potravin se budou zvedat tak dlouho, dokud se nepozvedne Nil. Vy tři ovšem hrajete na to, aby se především pozvedli Alexandrijci, a to proti mně.“

„Jako faraon, královno," říkal Potheinos úlisně, „máš přece klíče k pokladnicím v Memfidě."

Královna se po něm pohrdavě podívala. „Jistě, můj nejvyšší komoří! Ale i ty velice dobře víš, že mi kněží naprosto nedovolí, abych utrácela egyptské poklady na záchranu Alexandrie před hladem. Proč by to také měli dělat? V Alexandrii nesmí žít nikdo z rodilých Egypťanů, natož aby získal její občanství. Což je stav, který já z dobrých důvodů nehodlám měnit. Nepřeji si, aby mé nejlepší a nejvěrnější poddané zachvátila alexandrijská nákaza."

„Pak ti ale nekyne dobrá budoucnost, ó královno."

„Ty mě považuješ za pouhou slabou ženu, Potheine. Děláš velkou chybu. Měl bys ve mně raději vidět sám Egypt."

*** * ***

Kleopatřino služebnictvo se počítalo na stovky, ale jen ke dvěma z nich přilnula Kleopatra s opravdovou náklonností, k Charmioně a k Eiras. Byly to dcerky z makedonských aristokratických rodin, které do jejích služeb přišly – když ještě všechny tři byly malá děvčátka – stát se společnicemi druhé dcery krále Ptolemaia Auléta a královny Kleopatry Tryfainy, dcery pontského krále Mithridata a jeho královny. Byly s Kleopatrou stejně staré a prožívaly spolu s ní všechny bouřlivé roky, které od té doby uběhly. Protrpěly si s ní rozvod Ptolemaia Auléta s Kleopatrou Tryfainou a příchod nové macechy. I ony zakusily Aulétovo vyhnanství. Odešly s Kleopatrou do tříletého exilu v Memfidě, kdy v Alexandrii zatím vládla nejstarší dcera Bereníké spolu se svou matkou Kleopatrou Tryfainou. Musely spolu s ní vydržet onu hroznou dobu po smrti Kleopatry Tryfainy, kdy Bereníké zoufale hledala manžela, jenž by byl přijatelný pro Alexandrijce. Všechny tři spolu viděly návrat Ptolemaia Auléta a jeho nový nástup na královský trůn. Společně zažily i onen den, kdy Aulétés zavraždil Bereníké, svou vlastní dceru. Spolu strávily i první dva roky Kleopatřiny vlády. Tolik let už celkem!

Byly jejími jedinými důvěrnicemi, a jim jediným vylíčila průběh audience, kterou udělila Gnaeovi Pompeiovi.

„Potheinos začíná být nesnesitelně sebejistý," řekla.

„Což znamená," řekla Charmion, velice půvabná černovláska, „že se chystá svrhnout tě z trůnu, jakmile k tomu uvidí příležitost."

„Och ano. Potřebovala bych se vydat do Memfidy a přinést náležitou oběť našim skutečným bohům," řekla Kleopatra rozmrzele, „jenomže to si netroufnu. Opustit teď Alexandrii by znamenalo osudovou chybu."

„Nepomohlo by napsat o radu Antipatrovi u dvora krále Hyrkana?"

„Naprosto ne. Ten je zcela nakloněn Římanům."

„Jak ten Gnaeus Pompeius vlastně vypadá?" otázala se Eiras, která vždy pomýšlela spíše na politiky než na politiku. I ona byla velice hezká, světlovlasá.

„Je podobný Velikému Alexandrovi. Vyhlíží makedonsky."

„A *líbil se* ti?" dorážela Eiras, modré oči roztouženě zamžené.

Kleopatra si unaveně povzdychla. „Abych ti pravdu řekla, Eiras, vůbec se mi ten člověk nelíbil! Proč se mě vůbec na takové věci vyptáváš? Jsem faraon. Mé panenství může náležet toliko tomu, kdo je mi roven krví a božskostí. Jestli máš o Gnaea Pompeia zájem, běž a vyspi se s ním. Jsi mladá žena, už dávno bys měla být vdaná. Jenomže já jsem faraon, božstvo sestoupivší na Zemi. Až se někomu oddám já, učiním

tak pro Egypt, ne pro své potěšení.“ Zkřivila tvář. „Věř mi, že pro nic menšího než pro Egypt bych nesebrala sílu uchovat své tělo nedotčené pro toho malého hádka!“

Na pochod do Dyrrhachia, po Via Egnatia na západ, se Pompeius začátkem prosince vydával s pocitem obrovského ulehčení. Sdílet palác v Thessaloníce s více než polovinou římského senátu se záhy ukázalo být čímsi jako zlým snem. Neboť všichni se samozřejmě postupně navraceli, od Catona až po jeho milovaného nejstaršího syna, jenž připlul z Alexandrie s nádhernou flotilou deseti quinquerém a šedesáti přepravními loděmi naloženými až k prasknutí. Měly vézt pšenici, ječmen, boby a cizrnu, jak se však ukázalo, tvořily jejich náklad takřka samé datle. Sladké a lákavé pro každého epikurejce, ale nic do žaludku vojáka.

„Ta vlčice jedna vychrtlá!“ zavrčel mladý Gnaeus Pompeius, poté co shledal, že jen na deseti z šedesáti lodí byla naložena pšenice; ostatních padesát obsahovalo datle ve džbánech, které *na vlastní oči* viděl plnit pšenicí. „Doběhla mě!“

Jeho otec, uondán společným působením Catona a Cicerona, se dal zlákat humornější stránkou věci a rozchechtal se, až smíchy slzel – jinou možnost ulevit si slzami teď neměl. „To nic,“ chlácholil rozčepýřeného synka, „jenom co porazíme Caesara, vyrazíme si do Egypta a tuhle válku zaplatíme z Kleopatřiných pokladů.“

„Bude mi velkým potěšením osobně se účastnit jejího mučení.“

„Ale, ale,“ pomlaskával Pompeius. „Takhle by přece milenec mluvit neměl. Všude se tu vykládá, žes ji už měl! Či tě snad na ni zatím přešla chuť?“

„Chuť bych na ni měl – pěkně propečenou a nadívanou datlemi!“

Pompeius se samým smíchem až svíjel.

*** * ***

Cato se vrátil těsně před příchodem mladého Gnaea Pompeia, velice uspokojen výsledkem své mise na Rhodu a plný dojmů ze setkání se svou polosestrou Servilillou, rozvedenou někdejší manželkou nebožtíka Luculla, a s jejím synem, Markem Liciniem Lucullem.

„Já ji prostě nechápu, právě tak jako nikdy nerozumím ani Servilii,“ vykládal zachmuřeně. „Když jsem na Servilillu narazil v Athénách – zdálo se, že se obává proskripcí, pokud by setrvala v Itálii – zapřísahala se, že už mě neopustí. Plavila se se mnou celým Egejským mořem, byla se mnou i na Rhodu. Tam se ale začala hašteřit s Athénodórem Kordyliónem a se Statyllem. A když nadešel čas z Rhodu opět odplout, prohlásila, že tam zůstane.“

„Ženské,“ řekl mu Pompeius, „jsou prapodivní tvorové, Catone. A teď už běž!“

„Nepůjdu, dokud nepřislíbíš, že trochu pozvedneš morálku galatských a kappadockých kavaleristů. Chovají se tu prostě nestoudně.“

„Jsou tady, aby nám pomohli zvítězit nad Caesarem, Catone, a nemusíme platit nic na jejich výživu. Pokud jde o mne, ať si klidně znásilní všechny ženské, co jich jen po Makedonii běhá, a jejich mužské ať třeba ztlučou do modra. Můžeš odejít.“

Dalším novým příchozím byl Cicero doprovázený svým synem. Vyčerpaný, zubožený, samá stížnost na všechny kolem sebe, počínaje oběma Quinty, bratrem i synovcem, až po Attika, jenž nejen odmítl promluvit proti Caesarovi, ale všemožně mu v Římě uhlazuje cestu.

„Žil jsem obklopen samými zrádci," hřímal na Pompeia, nebohé oči zanícené, víčka slepená. „Trvalo celé měsíce, než se mi vůbec podařilo odtamtud uniknout, a to jsem tam musel zanechat Tirona."

„Ano, ovšem," říkal Pompeius unaveně. „Poslyš, Cicerone, venku za hradbami před Larisskou bránou žije neobyčejně schopná léčitelka. Musíš za ni s těma svýma očima zajít. *Hned teď*! Prosím tě o to!"

V říjnu přibyli z Hispánie Lucius Afranius a Marcus Petreius s chmurnou zvěstí o své vlastní zkáze. Přivedli s sebou sice pár kohort vojáků, to však bylo pramalou útěchou pro Pompeia, otřeseného zprávou, že je po jeho hispánské armádě – a že tak Caesar dobyl dalšího nekrvavého vítězství. Nadto ještě vyvolal Afraniův a Petreiův příchod záchvat prudké nevole u mužů, jako byl Lentulus Crus, jenž se čerstvě vrátil z provincie Asia.

„Jsou to zrádci!" křičel Lentulus Crus rozčileně na Pompeia. „Já žádám, aby je náš senát soudil a odsoudil!"

„Ale mlč už, Crure, prosím tě!" okřikl ho Labienus. „Afranius a Petreius se alespoň dokáží pohybovat po bojišti, což je víc, než se dá říct o komkoli z vás."

„Magne, co je tenhle sprostý chám vlastně zač," zasyčel rozezlený Lentulus Crus, „že ho tu musíme vůbec trpět? Proč mám být já, patricijský Cornelius, urážen chlapy, kteří nejsou hodni toho, aby mi zavázali střevíc? Řekni mu, ať vypadne!"

„Hleď vypadnout sám, Lentule," řekl Pompeius, slzy téměř na krajíčku.

Vyhrkly mu posléze na polštář v noci po příchodu Lucia Domitia Ahenobarba, jenž připlul se zprávou, že se Massilia vzdala Caesarovi a že Caesar nyní ovládá vše na západ od Itálie.

„Mám nicméně docela slušnou malou flotilu," říkal Ahenobarbus, „a hodlám jí náležitě využít."

*** * ***

Bibulus se později v prosinci vydal za Pompeiem, právě když se jeho velká armáda prodírala průsmyky horstva Kanabeia.

„Co ty tu teď děláš? Neměl bys být spíš někde na pobřeží?" dotazoval se Pompeius nervózně.

„Upokoj se, Magne! Caesar se v Épeiru ani v Makedonii v dohledné době neobjeví," říkal Bibulus povýšeně. „Především není v Brundisiu ani zdaleka dost nákladních lodí, aby Caesar mohl své vojsko přepravit přes moře. Dále mám na Adriatiku kromě svých dvou flotil pod velením Octavia a Libona ještě i loďstvo tvého syna – a v Iónském moři hlídkuje Ahenobarbus."

„Ty asi už víš, že byl Caesar ustanoven diktátorem a že za ním stojí celá Itálie? A že nechystá žádné proskripce?"

„Vím. Ale nevěš hlavu, Magne, všechno nevypadá špatně. Poslal jsem Gaia Cassia a těch vynikajících sedmdesát syrských lodí do Tuskánského moře s rozkazem hlídkovat mezi Messinou a Vibonem a zabránit v cestě všem transportům obilí ze Sicílie. Jeho přítomnost také zabrání Caesarovi vyslat jakékoli jednotky do Épeiru ze západoitalských přístavů."

„Och, to je opravdu výborná zpráva!" zvolal Pompeius.

„Já si myslím, že ano." Bibulus se rozzářil naprostým uspokojením. „Jestliže ho skřípneme v Brundisiu, umíš si představit, jak se bude Itálie tvářit, až bude muset

venkov celou zimu živit jeho *dvanáct* legií? Jakmile se prosadí Gaius Cassius se svou blokádou námořní přepravy obilí, bude mít Caesar dost starostí s výživou civilního obyvatelstva. A kromě toho držíme Afriku, na to také nesmíš zapomenut.“

„To je pravda.“ Chmury se však vrátily. „Nicméně, Bibule, bych byl mnohem šťastnější člověk, kdybych tu byl měl ty dvě syrské legie od Metella Scipiona, ještě než jsem opustil Thessaloníku. Budu je potřebovat, jestliže – anebo jakmile – se Caesarovi podaří překročit moře. Osm z jeho legií je čistě veteránských.“

„A co zabránilo syrským legiím, aby tu byly včas?“

„Podle posledního Scipionova dopisu mu činí nesmírné potíže prorazit si průchod Amanem. Průsmyky obsadili Skenitští Arabové a on se jimi musí probojovávat krok za krokem. Nu, ty ostatně Amanus znáš, vždyť jsi tamtudy táhl.“

Bibulus se zamračil. „Pak ovšem musí ještě projít celou Anatolií, dřív než dospěje k Helléspontu. Pochybuji, že tu uvidíš Scipiona dříve než na jaře.“

„Takže jen doufejme, že tu do té doby neuvidíme ani Caesara.“

Marné naděje. Pompeius dosud zdolával výšiny severně od jezera Ochris, když se před ním začátkem ledna objevil Lucius Vibullius Rufus.

„Kde ty ses tu sebral?“ vyhrkl Pompeius ohromeně. „Mysleli jsme, že jsi v Přední Hispánii!“

„Já jsem prvním dokladem o tom, co se stane muži, jenž poté, co mu Caesar jednou prominul – po Corfiniu – jde a znovu se proti němu postaví. Zajal mě po Ilerdě a od té doby až doteď mě držel v zajetí.“

Pompeius vnímal, jak bledne. „Chceš tím říct –?“

„Ano, tím chci říct, že Caesar naložil čtyři legie do kdejaké kocábky, kterou sehnal, a den před nonami vyplul z Brundisia.“ Vibullius se neradostně usmál.

„Nikde neviděl jednu jedinou válečnou loď a přistál bezpečně na pobřeží u Palaisté.“

„U Palaisté?“

„Mezi Órikem a Korkýrou. První, co udělal, bylo, že mě poslal za Bibulem na Korkýře – abych mu vyřídil, že Bibulus právě propásl svou šanci. A aby od něho zjistil, kde tě najít. Máš před sebou vlastně emisara diktátora Caesara.“

„Bozi, ten má ale nervy! *Čtyři legie?* A to je všechno?“

„To je všechno.“

„Co vzkázal?“

„Že už bylo prolito dost římské krve. Že nadešel čas projednat podmínky urovnání sporu. Síly že jsou vyrovnané, žádná ze stran že nemá být považována za provinilou.“

„Síly že jsou vyrovnané,“ říkal Pompeius zvolna. „Čtyři legie.“

„To jsou jeho slova, Magne.“

„A jeho podmínky?“

„Že se ty i on obrátíte na senát, aby podmínky stanovil sám. Poté, co oba dva rozpustíte své armády. Rozpuštění vojsk žádá uskutečnit do tří dnů poté, co se k němu vrátím zpátky.“

„Senát a lid římský. *Jeho* senát a *jeho* lid,“ procedil Pompeius mezi zuby. „Byl zvolen prvním konsulem, diktátorem už není. Kdekdo v Římě a v Itálii na něho hledí jako na zázrak. Doopravdy to není Sulla!“

„Ano, vládne rozumnými slovy, nikoli nerozumnými prostředky. A všichni ti blázni v Římě a v Itálii mu to spolkli.“

„Nu, Vibullie, Caesar je zkrátka hrdinou dne. Před deseti lety jsem byl hrdinou dne já. Móda vládne, i pokud jde o hrdiny dne. Před deseti lety to bylo zázračné dítě z

Picena. Dnes je to patricijské princátko.“ Pompeius změnil tón. „Pověz mi – koho pověřil velením v Brundisiu?“

„Marka Antonia a Quinta Fufia Calena.“

„Takže v Épeiru s sebou nemá žádnou jízdu.“

„Velice poskrovnu. Dvě nebo tři galské eskadrony.“

„Bude spěchat do Dyrrhachia.“

„Bezpochyby.“

„Takže si raději svolám své legáty a dám armádě povel k usilovnému pochodu. Musím se dostat do Dyrrhachia dřív než on, jinak mě připraví o můj tábor v Dyrrhachiu i o přístupy k městu.“

Vibullius povstal, považoval to za pokyn k odchodu. „Co mám vyřídit Caesarovi?“

„Na Caesara se vykašli!“ řekl Pompeius. „Zůstaň tady a trochu nám pomoz.“

*** * ***

Pompeius stihl dorazit do Dyrrhachia ještě před Caesarem, ale jen o vlas. Západní pobřeží hornatého území zahrnujícího Řecko, Épeiros a Makedonii bylo rozhraničeno velice nezřetelně; za jižní hranici Épeiru obecně platil severní břeh Korinthu, ovšem do této oblasti zasahovala i řecká Akarnánie, a na severu se hranice Épeiru řídila libovůlí těch, kdo ji právě určovali. Pro římské vojevůdce ležela Via Egnatia – probíhající v délce téměř sedmi set mil Thrákií a Makedonií od Helléspontu až k Adriatiku – jednoznačně na makedonském území. Asi patnáct mil od adriatického pobřeží se rozdvojovala na severní a jižní větev; severní končila v Dyrrhachiu, jižní vedla do Apollónie. Proto také většina římských velitelů počítala Dyrrhachium i Apollónii k Makedonii a nepovažovala je za součást Épeiru.

Pro Pompeia, jenž do Dyrrhachia dorazil ve spěchu a ve značném zmatku, se stal nemalým otřesem poznatek, že k Caesarovi se přihlásil celý Épeiros a stejně tak Apollónia, jižní konec Via Egnatia. Vše na sever od řeky Apsos už Caesarovi fakticky náleželo. Caesar také vytlačil Torquata z Órika a Staberia z Apollónie bez krveprolití, tím nejjednodušším způsobem: místní lidé se s jásotem prohlásili pro Caesara a posádce další pobyt natolik zprotivili, že odešla. Nato se Caesar vylodil v Palaisté. Odtud vedla do Dyrrhachia nevhodně trasovaná a špatně vybudovaná a udržovaná cesta v délce něco přes sto mil, i tak by však byl Pompeia pochodujícího po řádné římské silnici Via Egnatia Caesar málem předstihl.

Aby situaci Pompeiovi dále zkomplikovalo, postavilo se i Dyrrhachium na Caesarovu stranu. Místní muži naverbovaní do armády i ostatní obyvatelé naprosto odmítli spolupracovat s římskou exilovou vládou, a zahájili dokonce podvratné akce. Pompeius potřeboval krmit sedm tisíc koní a téměř osm tisíc mul, takže si nemohl dovolit usadit se ve veskrze nepřátelském okolí.

„Nech mne, já už si to s nimi vyřídím,“ řekl Titus Labienus s takovým výrazem v palčivých černých očích, že by Caesarovi – a ovšem i Treboniovi anebo Fabiovi nebo Decimu Brutovi – bylo okamžitě jasné, oč jde: o Labienovu zrůdnou rozkoš z trýznění.

Neznaje míru barbarství v Labienově povaze se Pompeius jen naivně zeptal. „A jak ty je vlastně dokážeš zvládnout, když se to ostatním nedaří?“

Labienus odhalil v úšklebku mohutné žluté zuby. „Dám jim ochutnat něčeho, čeho se naučili bát i Treverové.“

„Nu dobrá,“ pokrčil Pompeius rameny. „Dej se do toho.“

Jakmile se kolem začaly objevovat celé stovky hrůzně zohavených těl épeirských mužů a žen, dospělo Dyrrhachium a jeho okolí k názoru, že bude přece jen moudřejší respektovat Pompeia, jenž – ačkoli zaslechl zvěsti o oněch hrůzách kolující jeho obrovitým táborem – se rozhodl neříci ani nepodniknout v tomto směru raději vůbec nic.

Poté, co se Caesar stáhl na jižní břeh Apsu, následoval ho Pompeius i se svou armádou a utábořil se na severním břehu přímo naproti němu; bylo to v místě brodu přes velkou řeku, kde jižní větev silnice Via Egnatia překračovala Apsos na cestě do Apollónie.

Od Caesara už Pompeia nedělilo nic než tento vodní proud… Šest legií římských vojáků, sedm tisíc jezdců, deset tisíc mužů cizích pomocných sborů, dva tisíce lučištníků a tisíc prakovníků – to vše proti čtyřem veteránským galským legiím, Sedmé, Deváté, Desáté a Dvanácté. Pompeius měl obrovskou početní převahu! Jistě, jistě, jistě, víc než dostatečnou! Jak by mohla taková síla, jakou měl teď k dispozici, podlehnout v boji s pouhými čtyřmi legiemi římské pěchoty? Prohrát bylo prostě vyloučeno. Naprosto vyloučeno. V tomto střetu by *musel* zvítězit!

A přece Pompeius prodléval na severním břehu Apsu, tak blízko opevněním Caesarova tábora, že by tam byl klidně mohl dohodit kamenem a trefit nějakého toho veterána do přilby. A nehýbal se z místa.

V duchu opět prožíval roky v Hispánii, kdy musel čelit Quintovi Sertoriovi, jenž se dokázal jako blesk vynořit jakoby odnikud, obejít všechny zvědy, udeřit se zničující silou na nepoměrně silnější armádu a vzápětí zase mizet kdesi ve skalách. Zas měl Pompeius ve vzpomínkách před očima, jak trčí pod hradbami Laura, opět jen civěl vzhůru na opevněnou Osku, s ohonem staženým mezi nohy znovu ostudně ustupoval přes Iberus a musel pak sledovat, jak si vavříny namísto něho odnáší Metellus Pius. I Lucia Afrania a Marka Petreia tam opět viděl, jak spolu s ním stojí proti Sertoriovi.

Och, s jak směšnou lehkostí právě tyhle dva pamětníky před necelými šesti měsíci z Hispánie vyprovodil Caesar!

Neměl tu Labiena s těmi jeho obvyklými posměšky na Caesarovu adresu, jež by Pompeiovi byly dodaly rozhodnosti. Labienus setrval v Dyrrhachiu, aby i nadále zaručil loajalitu jeho obyvatel. S ním tam naštěstí zůstali i všichni ti šťouralové a lehátkoví vojevůdci – Cato, Cicero, Lentulus Crus, Lentulus Spinther a Marcus Favonius. Ovšem nikdo z těch, kdo v současnosti s Pompeiem sdíleli tábor, neměl dost trpělivosti ani pohotovosti, aby mu dokázal vymluvit jeho pochybovačné nálady.

„Ne," prohlásil Pompeius k Afraniovi a Petreiovi po několika *nundinách* nečinnosti. „Počkám si ještě na Scipiona a na syrské legie, dřív než podstoupím bitvu. Zatím setrvám zde a budu tu tak vázat i jeho."

„To je moc dobrá strategie," řekl Afranius s úlevou. „Caesar už tam totiž strádá, velice strádá. Bibulus mu téměř zaškrtil veškerý přísun po moři; Caesar musí spoléhat jen na to, co dostává po souši z Řecka a z jižního Épeiru."

„Výborně. A tahle zima by ho měla vyhladovět docela. Přichází už rychle a brzy bude tu."

Zima však nenadešla ani dost rychle ani včas. Caesar měl u sebe Publia Vatinia. Blízkost obou táborů znamenala, že mezi strážemi obou armád docházelo přes řeku k jisté výměně názorů, do níž byli postupně vtahováni i legionáři, kteří měli právě volnou chvilku, a jež prospívala Caesarovi. Jeho muži, tak proslulí a obdivovaní pro svou odvahu a nezdolné odhodlání v době války v Galii, se stali terčem mnoha různých otázek ze strany zvědavých pompeiovců. Caesar, jenž v tom rozpoznal bezděčný projev

respektu, vyslal na hlídkovou věž nejbližší k Pompeiově táboru Publia Vatinia, aby k pompeiovcům promluvil. Nač prolévat římskou krev? K čemu ty marné sny o vítězství nad naprosto neporazitelným Caesarem? Proč Pompeius nevytáhne do bitvy, jestli se nebojí prohry? *K čemu tam vůbec jsou*?

Když se Pompeius doslechl, co se u řeky odehrává, byla jeho první reakce poslat do Dyrrhachia pro svého odborníka na problémy, Labiena, se zvláštní prosbou k Ciceronovi, aby se dostavil i on pro případ, že by se ukázalo užitečným pronést nějaký protiprojev. Výsledkem bylo, že se rozhodli připutovat i všichni ti lehátkoví vojevůdci (už se tak *nudili)*, včetně Lentula Crura, jenž tou dobou ovšem právě naslouchal mnohem rafinovanějšímu přemlouvání v podobě finančních nabídek od Balba Minora, jehož ke Crurovu přetažení vybídl Caesar. Modle se, aby ho nikdo v Pompeiově táboře nepoznal, musel se spolu se všemi ostatními vydat na tuto cestu i Balbus Minor.

Labienus dorazil právě v den, kdy měla započít jednání mezi Caesarem a pompeiovskou delegací vedenou jedním z Terentiů Varronů. Ke konferenci nedošlo, byla odvolána, jakmile se na opevnění objevil Labienus, Vatinia hrubě seřval a pak dal přes řeku mrštit celou spršku oštěpů. Zastrašeni Labienem se pompeiovští delegáti rozutekli a k žádnému vyjednávání už pak nedošlo.

„Neblázni, Labiene!“ volal Vatinius. „Jednej, dokud je čas! Šetři své muže, člověče! Nemař životy!“

„Dokud jsem tady, nebude se nikdo paktovat se zrádci!“ zakřičel Labienus. „Ale pošlete mi Caesarovu hlavu, a já si to třeba rozmyslím!“

„Ty ses vůbec nezměnil, Labiene!“

„A nezměním!“

Zatímco probíhala tato výměna názorů, Cicero v pohodlí Pompeiova velitelského příbytku pilně upíjel vína ve vzácně nerušené pohodě.

„Vypadáš dnes náramně čile a spokojeně,“ řekl Pompeius mrzutě.

„Mám k tomu také skvělý důvod,“ řekl Cicero, až příliš plný té radostné noviny – a neschopen odolat nutkání mistra slova zase jednou se s někým pobavit – než aby držel jazyk na uzdě. „Právě jsem přišel k velice pěknému dědictví.“

„Skutečně?“ otázal se Pompeius a oči se mu zúžily na pouhé štěrbiny.

„Och Pompeie, nemohlo mne zastihnout v příhodnějším okamžiku!“ jásal Cicero nevnímaje hrozící katastrofu. „Právě je splatná druhá část Tulliina věna – dvě stě tisíc, chápeš? – a já Dolabellovi dosud dlužím šedesát tisíc z první splátky. Dnes mi kvůli tomu psal.“ Zazvonil Ciceronův okouzlující smích. „Hádám, že času na psaní má teď celá *iugera*, jelikož je admirálem bez lodí.“

„Kolik jsi dostal?“

„Rovný milion.“

„To je přesně částka, kterou potřebuji!“ řekl Pompeius. „Půjč mi ji, Cicerone, jakožto svému vrchnímu veliteli a příteli. Nevím s výdaji na armádu kudy kam – už jsem si musel půjčit od všech římských vojáků, které tu mám, a to je pro velitele nesnesitelný pocit! Moje jednotky mají být mými věřiteli! A teď jsem se právě dozvěděl, že Scipio uvízl na celou zimu v Pergamu. Doufal jsem, že se dostanu z vody ven pomocí syrských peněz, ale…“ Pompeius pokrčil rameny. „Ten tvůj milion by znamenal podstatnou pomoc.“

Ciceronovi vyschlo v ústech, hrdlo měl stažené, seděl, dlouhou chvíli neschopen slova, zatímco ony trochu vystouplé, zářivě modré oči ho jako osud sám zpytovaly až do morku kostí.

„Poslal jsem tě tenkrát za tou léčitelkou v Thessaloníce, nebo ne? Je vidět, že tvým očím dost pomohla.“

Cicero s námahou polkl. „Ano, Magne, samozřejmě. Ten milion dostaneš.“ Poposedl na židli, upil trošku ředěného vína, aby se mu sevřené hrdlo poněkud uvolnilo. „Eh – nepředpokládám, že bys mi ponechal alespoň tolik, abych se mohl vyrovnat s Dolabellou?“

„Dolabella,“ pozvedl Pompeius hlas ve spravedlivém rozhořčení, „pracuje pro Caesara. Což může vyvolat pochybnosti i o tvé vlastní loajalitě, Cicerone.“

„Dostaneš ten milion celý,“ opakoval Cicero. Zachvíval se mu ret. „Och bozi, co já jen řeknu Terentii?“

„Nic, co by už nevěděla,“ zazubil se Pompeius.

„A té mé chudince Tullii?“

„Té pověz, ať řekne Dolabellovi, aby se o ty peníze přihlásil u Caesara.“

*** * ***

Výhodně usazen na ostrově Korkýra si Bibulus ve válce proti Caesarovi vedl mnohem zdatněji než opatrnický Pompeius. Těžce ho ranilo, že Caesar úspěšně unikl jeho blokádě – nebylo to přímo typické pro Caesara, že se zprávou o tom k němu vyslal právě zajatého pompeiovského legáta? Haha, doběhl jsem tě, Bibule! Nic by bylo Bibula nedokázalo vzpružit k činnosti víc než toto posměšné gesto. Pracoval i předtím tvrdě, avšak od Vibulliovy návštěvy bičoval sám sebe i své legáty nemilosrdně k maximálním výkonům.

Kdejaká loď, kterou dokázal sehnat, byla vyslána hlídkovat na Adriatiku; Caesar dřív shnije, než uvidí zbytek své armády! První krev je jalová, ale přesto chutná po krvi. Bibulus se osobně vydal na moře, dostihl třicet nákladních lodí, které Caesar využil pro přeplavbu, zajal je a spálil. Tak! O třicet lodí mají Antonius s Calenem méně.

Jedním z dvou Bibulových cílů bylo znemožnit Antoniovi a Fufiu Calenovi v Brundisiu sehnat dostatek lodí, aby mohli převézt do Épeiru osm legií a tisíc germánských jezdců. Aby toho dosáhl, vyslal Marka Octavia střežit Adriatik severně od Brundisia na italské straně, Scribonia Libona, aby hlídkoval přímo před Brundisiem a mladého Gnaea Pompeia, aby blokoval přístupy z řecké strany. Ať se Antonius s Calenem pokusí vypravit lodi ze severních adriatických přístavů anebo z Řecka anebo z jižních přístavů na západní straně italské boty, nemohou prostě uspět!

Druhým cílem bylo odříznout Caesara od přísunu zásob po moři včetně těch, které by byly vyslány z Řecka Korinthskou zátokou anebo kolem jižních břehů Peloponnésu.

Vyposlechl si fantastickou historku o tom, že Caesar, znepokojen touto svou vynucenou izolací, se pokusil v malé otevřené loďce vrátit do Brundisia a že je u ostrova Sasón zachvátila zuřící bouře. Na cestu se vydal údajně v převleku, tak aby nevyvolal paniku mezi svými vojsky. Když se pak kapitán plavidla rozhodl raději se vrátit, vyjevil mu prý Caesar, kým ve skutečnosti je, a přiměl ho pokračovat v plavbě, neboť přece má na palubě Caesara a s ním i Caesarovo štěstí. Učinili tedy druhý pokus, avšak posléze se pinasa musela vrátit do Épeiru a Caesara bez úhony vysadit, aby se vrátil ke svým mužům. Mohlo na tom být něco pravdy? Bibulus neměl představu. To, že vznesl vůči kapitánovi takový požadavek, by plně odpovídalo jeho nadutosti! Ale proč by takového něco vůbec podstupoval? Čeho by se domníval dosáhnout v

Brundisiu, co by jeho legáti – dva zdatní muži, jak si Bibulus musel připustit – nedokázali udělat sami?

Legendy tohoto druhu nicméně Bibula nutily k ještě většímu úsilí. Poté, co rovnodenní bouře znemožnily jakoukoli plavbu, a tím i únik z Brundisia, byl by si mohl dopřát zaslouženého odpočinku. Neučinil tak. K hlídkové službě mezi ostrovy Korkýrou a Sasónem nebyl pohotově vůbec nikdo – kromě vrchního velitele loďstva. A tak vrchní velitel loďstva tento úsek převzal, hlídkoval za každého počasí, neohřál se, neuschnul, pořádně se nevyspal.

V březnu se nachladil, odmítal se však vrátit na Korkýru tak dlouho, až se mu konečně rozhodnutí o tom samo vymklo z rukou. S hlavou rozpálenou horečkou, s rukama i nohama jako led, namáhavě dýchaje se zhroutil na svém stanovišti na vlajkové lodi. Jeho zástupce, Lucretius Vespillo, nařídil, aby se flotila vrátila na základnu; tady uložili Bibula konečně na lože.

Když se jeho stav nelepšil, přijal Lucretius Vespillo další významné rozhodnutí: poslat do Dyrrhachia pro Catona. Cato připlul na pinase, která se velice podobala loďce z oné legendy o Caesarovi, trýzněn obavami, že by opět mohl přijet příliš pozdě, než aby podržel za ruku milovaného muže, dříve než zemře.

Uši Catonovi prozradily, že Bibulus dosud žije, ještě dříve než vstoupil do místnosti; celý útulný kamenný domek v chráněném korkýrském zálivu se rozechvíval zvukem Bibulova namáhavého dechu.

Takový drobounký! Jak jen na tohle mohl Cato zapomenout? Bibulus byl schoulený na lůžku, které pro něho bylo až příliš velké, z jeho stříbrných vlasů a stříbrného obočí se působením živlů staly téměř stříbrné šupiny. Jen stříbrošedé oči, obrovské v oné propadlé tváři, ještě svědčily o životě. Přes celou místnost se střetly s Catonovými a zalily se slzami. Pozvedla se ruka.

Cato usedl na okraj lůžka, uchopil ji do svých silných dlaní, naklonil se k Bibulovi a políbil ho na čelo. Téměř sebou trhnul; bylo jako žhavé. Měl až pocit, že pomalé slzy řinoucí se z vnějších koutků očí musí na těch tvářích zasyčet, proměnit se v páru. Hoří! Plane! Hruď se Bibulovi dmula jako měchy, s hlasitým skřípavým sípotem, ach, a s jakou bolestnou námahou! Z plačících očí, skrze onu záplavu slz, zářila upřímná a hluboká láska. Láska ke Catonovi. Opět to má tedy být Cato, kdo osamí.

„Teď už mi nic nevadí, když ty jsi tady," řekl Bibulus.

„Zůstanu tu tak dlouho, jak budeš chtít, Bibule."

„Bral jsem si toho moc. Nemůžu přece nechat Caesara zvítězit."

„Caesarovi zvítězit nedovolíme, i kdybychom za to měli dát život."

„Chce zničit republiku. Je třeba ho zastavit."

„To oba dobře víme."

„Ostatním na tom ale tak nezáleží. Kromě Ahenobarba."

„To naše staré trio."

„Pompeius je jen propíchnutá měchuřina."

„A Labienus netvor. Já vím. Nemysli na to."

„Postarej se o Porcii. A o malého Lucia. Už mám jenom jednoho synka."

„Postarám se o ně. Ale nejprve je tu Caesar."

„Och ano, Caesar především. Ten má sto životů."

„Pamatuješ se, Bibule, jak ses zavřel doma, když jsi byl konsulem, abys pozoroval nebesa? To ho tenkrát strašně dopálilo! Zkazili jsme mu tím celý jeho konsulát. Přinutili jsme ho k neústavnímu jednání. Položili jsme tím základ pro obvinění z velezrady, jakmile tohle budeme mít za sebou…"

Onen jindy vrozeně hlučný, nemelodický, kazatelský hlas pomáhal tak celé hodiny tichounkým, něžným, laskavým, ba téměř šťastným tónem přítele ukolébávat do posledního spánku, téměř jako chůvina píseň. Sladce konejšil naslouchajícího Bibula a vyvolal u něho týž uchvácený a nemizící úsměv, jaký u dítěte doprovází poslech té nejkouzelnější pohádky. A tak, dosud se usmívaje, dosud sleduje Catonovu tvář, Bibulus zesnul.

Jeho poslední slova byla: „Caesara my zastavíme."

Nebylo to tentokrát jako po Caepionově smrti. Nezachvátil ho příval žalu, nezkoušel se divoce ubránit přítomnosti smrti. Když utichlo poslední Bibulovo zasípění, zvedl se Cato z lůžka, přeložil mu ruce přes prsa, dlaní mu přejel přes oči a uzamkl mu tak navždy víčka. Od první chvíle, kdy dostal v Dyrrhachiu tuto zprávu, měl už jasno, takže měl v opasku připraven zlatý peníz. Vsunul ho do pootevřených úst, dosud připomínajících úsilí o poslední doušek vzduchu, poté mu ještě přitiskl bradu a rty mu upravil do lehkého úsměvu.

„*Vale*, Marku Calpurnie Bibule," řekl. „Nevím, dokážeme-li zničit Caesara, ale nás on nezničí nikdy."

Lucius Scribonius Libo čekal spolu s Vespillem, Torquatem a několika dalšími venku přede dveřmi.

„Bibulus zemřel," zaburácel Cato.

Libo si povzdychl. „Náš úkol bude ještě o něco těžší." Pobídl Catona zdvořilým gestem. „Nenapiješ se trochu vína?"

„Děkuji, spíše víc než trošku. A neředěného."

Zhluboka se napil, jídlo však odmítl. „Dá se tu v téhle bouři najít nějaké místo na pohřební hranici?"

„Už se připravuje."

„Slyšel jsem, Libone, že se pokusil Caesara obelstít tím, že ho pozval k jednání do Órika. A že se tam Caesar skutečně dostavil."

„Ano, to je pravda. Bibulus se však s Caesarem odmítl setkat osobně. Pověřil mě, abych Caesarovi sdělil, že s ním nechce ani na okamžik být v jedné místnosti – z obavy, že by se nedokázal ovládnout. Sliboval si od téhle schůzky, že tak snad nahlodá bdělost toho ohavy při střežení pobřeží – ztěžuje nám zásobování našich lodí ze břehu."

„Jenomže ta lest nevyšla," řekl Cato a doléval si pohár.

Libo rozpřáhl ruce a zkřivil tvář. „Někdy mě až napadá, Catone, že Caesar snad ani není smrtelník. Vysmál se mi a odešel."

„Caesar je smrtelný člověk jako každý jiný," řekl Cato. „Jednoho krásného dne zemře."

Libo pozvedl číši a vyšplíchl trochu vína na podlahu. „Úlitba bohům, Catone. Abych se dožil toho dne, kdy se tak stane."

Avšak Cato se jen usmál a zavrtěl hlavou. „Ne, tuhle úlitbu já neučiním. Cítím v kostech, že dřív umřu já."

Z Apollónie to bylo napříč přes Adriatik do Brundisia osmdesát mil. Loď, jejímuž veliteli Caesar svěřoval za úsvitu druhého dubnového dne dopis, byla onoho typu, který mu velice přirostl k srdci v průběhu jeho

expedice do Británie – pinasa. Vlny se utišily, vichr od jihu se proměnil v pouhou brízu a z vrcholku kopce nebylo nikde na obzoru vidět jedinou loď, natož pompeiovskou flotilu.

Ještě před západem slunce přejal Marcus Antonius v Brundisiu dopis, jehož přeprava byla stejně poklidná, jako byla rychlá. Psal ho vlastnoručně Caesar, takže se dal přečíst snáze než většina ostatních písemných sdělení; rukopis byl písařsky úhledný, třebaže si písmo zachovávalo osobitost, a začátek každého slova byl vyznačen tečkou nad prvním písmenem.

> Antonie, rovnodenní vichřice už se vybouřily. Zima je tu. Je to typická situace, kdy nastane bezvětří. Dají se čekat až dvě klidná *nundina,* než se přižene další vlna bouří.
>
> Byl bych ti nesmírně povděčen, kdybys konečně zvedl ten svůj nadměrně vyvinutý zadek ze židle a přivezl mi sem zbytek mé armády. Ihned. Ty jednotky, které se ti nepodaří nacpat do všech těch nákladních lodí, co kde máš, nech na místě. Přednost mají veteráni a kavalerie, nové legie si nech až na konec.

„Starý pán je naštvaný," řekl Antonius Quintovi Fufiovi Calenovi. „Troubí na poplach. Do osmi dnů vyrážíme."

„Pro veterány a jízdu máme lodí dost. A z Galie právě dorazila Čtrnáctá. Bude mít devět legií."

„Dokázal už porazit s menším počtem mužů i lepší nepřátele," řekl Antonius. „Co bychom spíš potřebovali, je pořádná flotila před Brundisiem, aby zahnala toho Libona."

Nejobtížnějším úkolem bylo naloďování více než jedné tisícovky koní a čtyř tisíc mul; zabralo to celých sedm dní a sedm pochodněmi ozářených nocí skvěle organizované práce. Jelikož byl přístav v Brundisiu rozsáhlý a členěný v řadu malých zálivů chráněných před živly, bylo snadné nakládat všechny lodi přímo u úvazišť, poté s nimi odrazit a nechat je zakotvené čekat. Jedna po druhé se nákladní lodi plnily zvířaty a byly posílány do zálivů, každé volné místo mezi zvířecími těly a kopyty zaplněno podkoními, pomocníky a germánskými kavaleristy. Armádní vozy a obléhací stroje byly naloženy už před časem; ve srovnání s jízdou bylo poté naloďování pěchoty hračkou.

Flotila vyplula seřazena ještě dlouho před úsvitem desátého dubnového dne a záhy dostala čerstvý vítr od jihozápadu, takže navíc k veslům mohly být vztyčeny i plachty.

„Pro Libona nás to tam takhle dofouká až příliš brzy!" smál se Antonius.

„Jen abychom se udrželi pohromadě," řekl zasmušile Calenus.

Avšak Caesarovo štěstí dosáhlo až k nim a ochránilo je – tak alespoň si to vyložili muži Šesté, Osmé, Jedenácté a Čtrnácté legie, když se jejich lodi hnaly po Adriatiku s větrem v zádech, jenž jim nadouval plachtu, a klouzaly po souběžně se valících vlnách. Po Libonově loďstvu nebylo nikde ani potuchy, stejně tak nezkalila blednoucí nebe žádná bouřlivá mračna.

Před ostrovem Sasón je konečně zpozorovala pompeiovská flotila a začala je pronásledovat, podporována týmž větrem, který napomáhal Antoniovým lodím vzdalovat se jakémukoli nežádoucímu setkání.

„Bohové, ono nás to dožene až do Tergeste!" křikl Antonius, když se protahovali podél mysu u Dyrrhachia. Ale sotva domluvil – jako kdyby si to sami bohové přáli – vítr ulehl.

„Odboč ke břehu, dokud to jde," řekl úsečně kapitánovi stojícímu na přídi; muž pokývl dvěma kormidelníkům třímajícím na zádi obrovitá řídící vesla a oba chlapi se napřeli proti jejich klečím, jako by odstrkávali balvan.

„To je Coponiova flotila," řekl Calenus. „Dostihnou nás."

„Nedostihnou nás dřív, než najedeme na pláž – pokud to budeme muset udělat."

Pětatřicet mil severně od Dyrrhachia ležel Lissos a tady dal Antonius obrátit lodě přídí proti nepříteli, tak aby poskytovaly co nejmenší cíl pro beranidla Coponiových válečných galér, které teď byly sotva míli vzdáleny od opozdilců Antoniova loďstva a veslovaly už plnou nájezdovou rychlostí.

Náhle se však vítr stočil, od severu zadul bouřlivý poryv. S hysterickým jásotem sledovali všichni na Antoniových lodích, jak s ním pompeiovci marně zápolí, jak se jejich lodi zmenšují a mizí posléze pod obzorem.

Celý Lissos vyběhl přivítat Caesarovu armádu s nadšením, které bylo společné všem osadám podél pobřeží, a všichni se měli k dílu, aby pomohli tisícovkám zvířat na břeh v místech, která nebyla zdaleka tak dobře vybavena přístavišti jako Brundisium.

Přešťastný Antonius dopřál svým lidem jen tolik oddychu, aby si opět protáhli nohy na zemi, vyspali se trochu a najedli, a už za pomoci tribunů, centurionů a prefektů jízdy formoval armádu do pochodového proudu, aby se mohli vydat na jih vstříc Caesarovi.

„Anebo Pompeiovi," řekl Calenus.

Antonius obrátil podrážděně oči k nebi a pleskl se do mohutného stehna. „To snad není pravda, Calene! Ty doopravdy věříš, že takový šnek, jako je Pompeius, se k nám dostane dřív?"

* * *

Z nejvyššího pahorku v okolí tábora, odkud nepřetržitě sledoval moře, spatřil Caesar už zdáli své loďstvo a vydechl úlevou. Poté však, bezmocný cokoli podniknout, musel sledovat, jak je vítr zanáší vzhůru k severu.

„Zrušit tábor, vyrážíme k pochodu."

„Pompeius se rovněž hotoví k pochodu," řekl Vatinius. „Dorazí tam dřív než my."

„Pompeius se jako vojevůdce drží navyklých rutin, Vatinie. Bude si chtít pečlivě vybrat místo bitvy, takže nebude riskovat pochod někam za Dyrrhachium, protože nezná dostatečně dobře tamější terén. Odhaduji, že se zastaví na Genúsu poblíž Asparagia, ještě notný kus cesty na jih od Dyrrhachia – ovšem na Via Egnatia. Pompeius hrozně nerad pochoduje po špatných cestách. A musí se mi navíc také pokusit zabránit, abych se spojil s Antoniem. Proč tedy nevyčkat v záloze na místě, o němž ví – anebo se domnívá, že ví – že tudy bude muset má armáda projít?"

„A co uděláš ty?" řekl Vatinius a oči mu jen hrály.

„Obejdu ho samozřejmě. Přebrodím Genúsos deset mil dále ve vnitrozemí, půjdu po té venkovské cestě, kterou vypátrali naši zvědové," řekl Caesar.

„Ah!" vykřikl Vatinius. „Pompeius se domnívá, že Antonius dosáhne Asparagia ještě před tebou!"

„Pravda je, že Antonius pochoduje tak jako já – naučil jsem ho v Galii pohybovat se rychle. Jenomže ten náš Antonius není žádný hlupák. Nebo lépe řečeno – svou porci vtipné kaše si ujedl."

Byl to přesný postřeh. Antonius, jenž pochodoval po vedlejší cestě pár mil západně od Dyrrhachia, postupoval skutečně velice rychle. Nikoli však slepě. Jeho zvědové byli

obezřetní. Ještě před západem jedenáctého dubnového dne mu podali zprávu, že jistí místní lidé zjistili, že Pompeius číhá těsně na sever od Genúsu. Antonius okamžitě stanul, vybudoval tábor a očekával Caesara.

Dvanáctého dubnového dne se obě části Caesarovy armády spojily, radostný okamžik pro všechny veterány.

Antonius sám bujností přímo hopsal. „Mám pro tebe velké překvapení!“ sdělil Caesarovi, jakmile se setkali.

„Doufám, že nic nemilého.“

Jako jeden z oněch kouzelníků, které tak rád uváděl za svých divokých rejů v Kampánii, zašermoval Antonius rukou proti řadě svých nastoupených legátů. Ti se rozestoupili a za nimi se objevila postava vysokého pohledného čtyřicátníka, šedookého, s pískovými vlasy.

„Gnaeus Domitius Calvinus!“ zvolal Caesar. „To je *doopravdy* překvapení!“ Pokročil kupředu a stiskl Calvinovi ruku. „Co ty děláš v tak nectné společnosti? Byl jsem si jistý, že budeš u Pompeia!“

„Já určitě ne,“ řekl Calvinus s důrazem. „Připouštím sice, že jsem po léta býval loajálním straníkem *optimátů* – ovšem jen do března loňského roku.“ Jeho oči ztvrdly. „Jenomže, Caesare, já přece nemůžu mít nic společného s bandou zbabělců, kteří opustili svou vlast. Když Pompeius a ten jeho dvůr uprchli z Itálie, zlomili mi tím srdce. Jsem odhodlán jít s tebou, na život a na smrt. Zachoval ses vůči Římu a vůči Itálii jako velice rozumný muž. Rozumné zákony, rozumná vláda.“

„Mohls tam klidně setrvat, byl bych ti k tomu popřál mnoho štěstí.“

„Ne! Jsem schopný voják a chci být u toho, až se Pompeius a ostatní podrobí. Protože to oni udělají. To budou *muset* udělat!“

U prosté večeře spočívající v chlebu, oleji a sýru uděloval Caesar potřebné dispozice. Přítomni byli Vatinius, Calvinus, Antonius, Calenus, Lucius Cassius (bratranec Gaia a Quinta), Lucius Munatius Plancus a Gaius Calvisius Sabinus.

„Mám devět výtečných legií na plných stavech a tisíc germánských jezdců,“ říkal vojevůdce a žvýkal ředkvičku. „Až příliš mnoho lidí, než abych je všechny uživil tady v Épeiru po celou nadcházející zimu. Pompeius se v tomto terénu k bitvě neodhodlá a nepodstoupí ji zejména v tomto počasí. Na jaře odtáhne na východ do Makedonie a do Thessálie. Pokud k bitvě vůbec dojde, stane se tak tam. Je na mně, abych na svou stranu získal Řecko – budu potřebovat jak zásoby, tak i jeho přímou podporu. Proto teď svou armádu rozdělím. Lucie Cassie a Sabine, vy převezmete Sedmou a postaráte se o západní Řecko – Amfilochii, Akarnánii a Aitólii. Chovejte se tam velice slušně. Calene, ty si vezmeš pět prvních kohort Čtrnácté a polovinu mé jízdy a přesvědčíš Boiótii, že správná volba pro ně je Caesar. Což mi zajistí střed Řecka. Athénám se vyhni, ty nestojí za námahu. Soustřeď se především na Théby, Calene.“

„Takhle ale zůstaneš podstatně oslaben ve srovnání s Pompeiem,“ zachmuřil se Plancus.

„Myslím, že bych Pompeia dokázal ošálit i s pouhými dvěma legiemi,“ nedal se Caesar vyvést z klidu. „Nepodstoupí bitvu, dokud tu nebude mít Metella Scipiona s jeho dvěma syrskými legiemi.“

„Ale to je k smíchu!“ řekl Calenus. „Kdyby na tebe udeřil se vším, co má k dispozici, pak podlehneš.“

„Toho jsem si dobře vědom. Jenže on neudeří, Calene.“

„Doufám, že budeš mít pravdu.“

„Calvine, pro tebe mám zvlášť důležitý úkol,“ řekl Caesar.

„Udělám všechno, nač mé síly stačí.“

„Dobrá. Vezmi si Jedenáctou a Dvanáctou a pokus se vypátrat Metella Scipiona a ty jeho dvě syrské legie ještě dřív, než se spojí s Pompeiem.“

„Chceš asi, abych operoval v Thessálii a v Makedonii.“

„Správně. S sebou si vezmi jednu eskadronu mé galské jízdy. Poslouží ti jako zvědové.“

„Čímž ti tu zbyde jedna další eskadrona galských kavaleristů a pět set Germánů,“ řekl Calvinus. „Pompeius jich má tisíce.“

„A vyjídají ho ze zásob, to ano.“ Caesar otočil hlavu k Antoniovi. „Copak jsi provedl s těmi třemi legiemi, co zbyly v Brundisiu, Antonie?“

„Vyslal jsem je do Italské Galie,“ mumlal Antonius, ústa plná velkého sousta chleba namočeného v oleji. „Napadlo mě, že bys je mohl třeba potřebovat v Illyriku, takže jsem Patnácté a Šestnácté nařídil, aby napochodovaly do Aquileie. Ta další se přesunuje do Placentie.“

„Můj milý Antonie, ty jsi perla všech perel! Tos provedl naprosto správně. Vatinie, předávám ti velení v Illyriku. Vydáš se tam po souši, je to odsud rychlejší.“ Světlé oči se vlídně upřely na Antonia. „Neměj strach o bratříčka, Antonie. Pokud vím, zacházejí s ním slušně.“

„To je dobře,“ řekl Antonius drsným hlasem. „Je to kus pitomce, já vím, ale přece jen je to můj bratr.“

„Škoda jen,“ řekl Calvinus, „žes dovolil tolika skvělým legátům z galského tažní, aby letos zůstali doma v Římě.“

„Zasloužili si to,“ řekl Caesar poklidně. „Oni by určitě byli raději tady, s námi, jenomže každý z nich má před sebou svou politickou dráhu, které by se měl věnovat. Žádný z nich se přece nemůže stát konsulem, dokud si neodbyl úřad prétora.“ Povzdychl si. „Nesmírně ovšem postrádám Aula Hirtia. Nikdo se nedokáže vypořádat s úředničinou tak jako Hirtius.“

Když bylo po večeři, legáti se rozešli, jen Vatinius a Calvinus setrvali, aby Caesarovi dělali společnost; Caesar po nich chtěl novinky z Říma a z Itálie.

„Co to, pro všechno na světě, vjelo do Caelia?“ otázal se Calvina.

„Dluhy,“ odpověděl Calvinus stručně. „Vsadil všechno na to, že ty vyhlásíš všeobecné prominutí dluhů, a když jsi tak neučinil, byl vyřízen. Svým způsobem to byl slibný mládenec – Cicero nad ním plesal radostí. A počínal si dobře jako édil – probojoval výtečné podmínky vůči vodárenským společnostem a prosadil několik dalších velice potřebných reforem.“

„Mně se ovšem édilita příčí,“ řekl Caesar. „Muži, kteří úřad édila zastávají – nevyjímaje ani mne v minulosti – utrácejí mnohem víc, než si mohou dovolit, jen aby předvedli ty nejnádhernější hry. A z dluhů se pak už nevyhrabou.“

„Tobě se to ale povedlo,“ usmíval se Vatinius.

„To proto, že jsem Caesar. Pokračuj, Calvine. Od doby, kdy se nemohu volně plavit po moři, dovídám se toho pramálo. Vyprávěj.“

„Nu, jako *praetor peregrinus* se Caelius bezpochyby domníval, že si může počínat, jak se mu zlíbí. Chtěl prosadit svůj vlastní návrh na prominutí dluhů prostřednictvím shromáždění lidu.“

„A Trebonius se mu to pokusil zarazit, o tom vím.“

„Bezúspěšně ovšem. Ta schůze byla plná neuvěřitelného násilí. Nechyběl tam nikdo, komu na prominutí dluhů záleželo – a všichni byli odhodláni vynutit si přijetí toho zákona za každou cenu.“

„Předpokládám, že se tedy Trebonius obrátil na Vatiu Isaurika," řekl Caesar.

„Ty tyhle muže dobře znáš, takže tvůj odhad je spolehlivější než můj. Vatia dal okamžitě schválit *senatus consultum ultimum.* Když se ho dva tribunové lidu pokusili vetovat, vyhnal je – už na jeho podkladě – ze senátu. Počínal si dobře, Caesare. Schvaloval jsem mu to."

„Takže Caelius prchl z Říma a odebral se do Kampánie, aby se tam pokusil zbubnovat podporu mezi vojáky kolem Capuy. To bylo poslední, co jsem se ještě doslechl."

„Slyšeli jsme," řekl Calvinus lišácky, „že tě to znepokojilo natolik, že ses pokusil vrátit v otevřeném člunu do Brundisia."

„*Edepol*! Tyhle historky se ale šíří rychle!" zazubil se Caesar.

„Tvůj synovec Quintus Pedius byl prétorem, jenž byl pověřen vydat se na pochod se Čtrnáctou legií do Brundisia, a shodou okolností byl právě v Kampánii, když se tam Caelius sešel – hádej s kým? – s Milonem, který se pokoutně vrátil ze svého vyhnanství v Massilii."

„Áách!" protáhl Caesar dlouze. „Takže Milo se domníval, že zahájí svou privátní revoluci, co? Nepředpokládám, že by senát pod vedením Vatii a Trebonia byl natolik pošetilý, že by mu povolil návrat domů."

„Ne, Milo přistál ilegálně v Surrentu. S Caeliem si padli do náruče a dohodli se, že spojí síly. Caeliovi se podařilo dát dohromady asi tři kohorty zadlužených Pompeiových veteránů – vesměs oddaných velkým myšlenkám a vínu. Milo se nabídl, že sežene další."

Calvinus si povzdychl, poposedl. „Vatia a Trebonius vzkázali Quintovi Pediovi, aby situaci v Kampánii řešil v souladu s přijatým *krajním usnesením* senátu."

„Jinými slovy schválili mému synovci, aby zahájil válku."

„Ano. Pedius udělal se svou legií čelem vzad a střetl se s nimi nedaleko Noly. Došlo k bitvě. Milo v ní padl. Caeliovi se podařilo uniknout, ale Quintus Pedius ho pronásledoval, dostihl a zabil. A to byl konec celé téhle historie."

„Dobrý chlapec, tenhle můj synovec. Velice spolehlivý."

S povzdechem byl na řadě Vatinius. „Nu, Caesare, já jen doufám, že tohle byl poslední letošní problém na italské půdě."

„To doufám i já. Ale teď už snad chápeš, Calvine, proč jsem zanechal tolik svých nejloajálnějších legátů v Římě. Jsou to muži činu, žádné hašteřivé baby."

* * *

Pompeius se rozhodl usadit se na delší dobu u Asparagia na řece Genúsos jednak proto, že tak byl situován stále ještě severně od Caesarova hlavního tábora, zejména však proto, že i Dyrrhachium považoval za zcela zabezpečené. A tu – jako by před Pompeiem znovu vyvstával přízrak Apsu – se na jižním břehu Genúsu náhle objevil Caesar a den co den dával najevo, že je hotov k bitvě. Pro Pompeia to bylo o to nepříjemnější, že dobře věděl o tom, jak Caesar oslabil své jezdectvo rozdělením na dvě části, a že přinejmenším tři legie odeslal spížovat do Řecka; netušil ovšem, že do Thessálie současně míří Calvinus, aby odřízl přístup Metellovi Scipionovi – třebaže se už z různých dopisů dozvěděl, že se Calvinus mezitím otevřeně přidal k Caesarovi.

„Teď boj svést nemohu!“ říkal, jak Caesarovi referovali jeho zvědové. „Od svých vojáků nemohu v takovémhle vlhku, zimě a vánicích čekat plný výkon. Bitvu podstoupím, teprve až se ke mně připojí Scipio.“

„Takže uděláme něco pro to,“ řekl Caesar Antoniovi, „aby se ti jeho vojáčci trochu zahřáli.“

Se svou obvyklou překvapivou rychlostí zrušil tábor a zmizel. Pompeius se zprvu domníval, že se Caesar stáhl někam jižněji hlavně kvůli nedostatku potravy; pak mu však zvědové ohlásili, že Caesar o pár mil dále do vnitrozemí už překročil Genúsos a že směřuje k průsmyku vedoucímu k Dyrrhachiu. Celý vyděšený si Pompeius uvědomil, že mu hrozí odříznutí od jeho základny a od obrovských zásob, které tam nashromáždil. Pak se však uklidnil – je pro něho přece trvale otevřena Via Egnatia, zatímco Caesar nutně uvízne i s celou armádou na té trase, co si vybral a kterou mu průzkum popsal jako pouhé pěšiny. Ano, Caesara on hladce předstihne!

A těmito cestičkami šel osobně v čele pochodového proudu své armády Caesar, obklopený ošlehanými mladými veterány Desáté legie.

„Tak tohle je aspoň něco, Caesare!“ prohlásil jeden z těch drsných mladíčků, když se Desátá drala přes balvany a skaliska kupředu. „Konečně zase kus pořádný procházky!“

„Slabých pětatřicet mil, alespoň podle toho, co mi nahlásili pátrači, mládenče,“ zazubil se na něho Caesar. „To musíme zvládnout do západu slunce. Ten pacholek Pompeius se sice pohodlně batolí po Via Egnatia, ale já přesto chci – až on se konečně dohrabe k Dyrrhachiu – aby tím svým spláclým čumákem drcnul rovnou do našich zadnic. On si myslí, že vede římské vojáky. Jenomže já *vím*, že nikoho takového v té své sbírce pajdalů nemá. Všichni opravdoví římští vojáci jsou tady, se mnou.“

„To je tím,“ řekl Cassius Scaeva, jeden z centurionů Desáté, „že opravdický římský vojáci jsou odjakživa tam, kde jsou taky opravdický římský vojevůdci, a není opravdovější římskej vojevůdce než Caesar.“

„To se teprve uvidí, Scaevo, ale přesto ti děkuju za uznání. A teď už, chlapci, šetřte dechem, budete ho do večera ještě moc potřebovat.“

Za soumraku obsadila Caesarova armáda výšiny asi dvě míle od Dyrrhachia, nedaleko na východ od Via Egnatia; byly vydány rozkazy ke zřízení trvalého tábora, což znamenalo budování mohutné stavby ježící se opevněními.

„Proč ne na tamtěch vyšších kopcích, kterým místní lidé říkají Petra?“ ukázal Antonius k jihu.

„Nu, ty přenecháme raději Pompeiovi.“

„Ale tam bychom určitě měli výhodnější postavení!“

„Je to příliš blízko u moře, Antonie. Trávili bychom většinu času odrážením Pompeiových flotil. Ne, jen ať si Petrou poslouží Pompeius sám.“

Když následujícího jitra Pompeius konečně dorazil po Via Egnatia, zjistil, že Caesar už zaujal postavení mezi ním a Dyrrhachiem. Pompeius dal okamžitě obsadit peterskou výšinu a začal se tam opevňovat.

„Caesar by byl udělal líp, kdyby mě sem byl nepouštěl,“ řekl Pompeius Labienovi. „Mám tu mnohem lepší pozici a nejsem také odříznut od Dyrrhachia, protože jsem těsně u moře.“ Obrátil se k jednomu ze schopnějších legátů, svému zeťovi Faustovi Sullovi. „Fauste, pošli zprávu všem mým velitelům loďstev, že napříště se budou zásoby vykládat tady. A ať sem taky začnou převážet všechno, co je zatím uloženo v Dyrrhachiu.“ Našpulil ret. „Nechci, aby si Lentulus Crus stěžoval, že jeho kuchařičkům chybějí křepelky anebo *garum* do omáček na ty jejich kulinářské divy.“

„Tohle je past," zamračil se Labienus. „Caesarovi šlo jen a jen o to, aby předvedl, jak nás dokáže obklíčit."

Byla to přímo prorocká slova. Během následujících dnů už mohlo pompeiovské velení sledovat, jak Caesar opevňuje jeden po druhém řádku vršků asi půldruhé míle od Via Egnatia směrem do vnitrozemí; s budováním tohoto pásu začal od hradby svého vlastního tábora a nezadržitelně pokračoval dále k jihu. Pak začaly jednotlivé pevnůstky navzájem propojovat valy a příkopy.

Labienus si znechuceně odplivl. „*Cunnus* jeden! Chce nás tu zazdít. Skřípne nás tady u moře a znemožní našim mulám a koním pastvu."

* * *

Caesar svolal shromáždění celé armády.

„Takže jsme teď tady, chlapci, víc jak tisíc mil od našich starých bojišť ve Vlasaté Galii!" volal zvučně, s radostnou tváří a – což tomu kdy bylo jinak? – pln sebedůvěry. „Tenhle poslední rok vám určitě musel připadat nějaký divný. Samé pochodování, žádné kopání! Sotva kdy jsme zůstali o hladu! Nebyla snad noc, kdy bychom byli mrzli! Tu a tam se dokonce dalo zadovádět s ženskými na seně! Záložny legií nadité penězi. K tomu krásný výlet po moři, abychom si navíc trochu provětrali plíce!"

Odmlčel se.

„Skoro už začínám mít strach," pokračoval po chvíli s úsměvem, „aby se nám nezkrátily žíly! Takového něco si ovšem nemůžeme dovolit, hoši, či snad ano?"

„NE!" zahřměli vojáci, kteří se náramně bavili.

„Mně už taky došlo, že to takhle dál nepůjde. Nejvyšší čas, povídám si, aby se se ti *cunni* z mých legií konečně zase dali do toho, co jim jde nejlíp! A co vám jde nejlíp, chlapci?"

„KOPÁNÍ!" zařvalo vojsko a rozchechtalo se.

„To se ví, že ano! V tom jste totiž naprosté jedničky! Kopání! Začíná to vypadat, že během pár let se Pompeius přece jen sebere natolik, že začne uvažovat o bitvě – a vy jste přece nepřivykli jít do boje jen tak, aniž byste předtím přeházeli pár milionů košů hlíny, či snad ano?"

„NE!" ozvali se sborem vojáci za hysterického řehotu.

„Přesně tak jsem si to představoval i já. Takže teď se pustíme do toho, co umíme ze všeho nejlíp, mládenci! Bude se kopat a kopat a kopat! A tím to neskončí, kopat se bude vesele dál! Na Alesii budete vzpomínat jako na hotové prázdniny. Víte, jde mi o to, abychom kolem Pompeia pěkně utáhli smyčku a natlačili ho do vody. Jste pro, chlapi? Dáte se spolu s Caesarem do kopání?"

„DÁME!" zaznělo ryčně a v rukou vojáků se objevily tisíce mávajících šátků.

„Ty ho chceš obezdít," řekl pak Antonius zamyšleně.

„Zapamatoval sis to slovo dobře, Antonie!"

„Kdo by taky dokázal zapomenout na Alesii? Ale proč, Caesare?"

„Abych u Pompeia konečně probudil potřebný respekt," řekl Caesar a z jeho výrazu se nedalo usoudit, žertuje-li, či ne. „Musí totiž denně nakrmit přes sedm tisíc koní a devět tisíc mul. V těchhle krajích by to jinak nebyla tak těžká věc, v zimě tady spíš prší než sněží. Tráva tu nepovadne, roste bez přestání celý rok. Ale pokud ho obeženu hradbou, čekají ho problémy. A po dokončení valů mu bude jeho jízda k ničemu. Bude jí chybět prostor k manévrování."

„Stačí, přesvědčil jsi mě.“

„Och, důvodů je ovšem víc,“ pokračoval Caesar. „Chci také Pompeia pokořit před očima jeho klientských králů a dalších spojenců. Chci, aby si muži jako Deiotarus a Ariobarzanés ohryzali nehty na pahýly, až si budou lámat hlavy, kdy – a jestli vůbec – Pompeius sebere odvahu utkat se v bitvě. Od chvíle, kdy jsem tu přistál, má nade mnou dvojnásobnou převahu. A přesto se mu nechce do boje. Bude-li to pokračovat dostatečně dlouho, pak se možná někteří z těch cizích králů a spojenců rozhodnou svou podporu odvolat a odvedou si svá vojska zase domů. Oni si tenhle výlet totiž cele hradí sami – a ten, kdo platí, chce také vidět nějaké výsledky.“

„Máš naprostou pravdu, úplně jsi mě přesvědčil!“ zvolal Antonius a pozvednutím dlaní dával najevo, že se vzdává.

„Je také nezbytné předvést Pompeiovi, co pět a půl takových legií, jaké mám já, dokáže,“ pokračoval Caesar, jako by ho byl Antonius vůbec nepřerušil. „On sice moc dobře ví, že tu mám své veterány z Galie a ti že jen za loňský rok odpochodovali dva tisíce mil. Jenomže já teď po nich budu chtít, aby se prokopali tolika mílemi, kolik jen bude třeba, i kdyby si měli zadky ušoupat. I jim je jasné, jak vysoko máme do žlabu, takže pochopili, že si to odbydou patrně o hladu. Pompeius tu bude se svými flotilami hlídkovat donekonečna, a já jsem ani po Bibulově smrti nepozoroval, že by ve svém úsilí nějak polevily.“

„Divný konec, co?“

„Bibulus nikdy nevěděl, kdy přestat, Antonie,“ povzdychl si Caesar. „Upřímně řečeno, budu ho postrádat. Je to vůbec první z mých odvěkých nepřátel, kdo navždy odešel. Senát už nikdy nebude tím, čím byl až dosud.“

„Tam se věci naopak podstatně vylepší.“

„Možná v tom smyslu, že půjdou snáz. Ale to se netýká opozice jako takové. S nějakou by se totiž měl každý z nás trvale utkávat. Jestli mě něco děsí, Antonie, pak je to představa, že tahle pitomá válka skončí tak, že z mých oponentů nezbyde vůbec nikdo. To by pro mne nebylo příliš dobré.“

„Někdy,“ řekl Antonius a našpulil rty, až se jimi dotkl špičky nosu, „ti vůbec nerozumím, Caesare. Určitě se ti přece nezasteskne po těch všemožných schválnostech, kterými ti Bibulus ztrpčoval život! Dnes se směle můžeš pustit do čehokoli, co je třeba podniknout. Správná řešení ty najít dovedeš. Jenomže vylepšit nějak chod věcí v Římě ti trvale znemožňovali právě lidé jako Bibulus a Cato. Určitě ti bude líp bez takové opozice, která radši pozorovala oblohu, než aby se účastnila na vládě – a která má dvojí měřítko, jedno na své vlastní počínání, druhé na to, co děláš ty! Je mi líto, ale já se domnívám, že Bibulův konec byl skoro stejným požehnáním, jakým by byl odchod Catona. Jednoho máš s krku, druhého se ještě bude třeba zbavit.“

„Zřejmě máš větší důvěru v mou mravní sílu, než jakou občas mívám já sám. Sklon k samovládě je záludný, Antonie. Ještě se snad nenarodil nikdo – mne nevyjímaje – kdo by jí dokázal odolat v situaci, kdy nemusí čelit naprosto žádné opozici,“ shrnoval Caesar střízlivě. Pokrčil pak rameny. „Ať tak, či tak, Bibulovi tyhle úvahy život nevrátí.“

„Mnohem nebezpečnějším by se nakonec mohl stát Pompeiův syn s těmi děsivými egyptskými quinquerémami. Dokázal s jejich pomocí už zlikvidovat tvou námořní základnu v Óriku a v Lissu spálil třicet mých nákladních lodí.“

„Pche!“ mávl Caesar pohrdavě rukou. „To jsou všechno jen lapálie. Až se budu se svou armádou vracet do Brundisia, Antonie, bude to na *Pompeiových* nákladních lodích. A co znamená nějaké Órikon? Bez těch několika válečných lodí se dokážu

klidně obejít. Co Pompeius do této chvíle ještě nepochopil, je, že ode mne nebude mít ani na okamžik pokoj. Kamkoli se vrtne, všude mu půjdu v patách a nepřestanu mu ztrpčovat život.“

* * *

Za neustávajících květnových dešťů se rozpoutal bizarní závod, v němž obě strany zběsile kopaly a kopaly. Caesar usiloval, aby předstihl Pompeia a stlačil jeho zbývající území na minimum; Pompeius se činil, aby předehnal Caesara a své území tak o něco zvětšil. Caesar měl práci ztíženu neustálými sprškami šípů, kamenů z praků a balvanů z *ballist,* avšak Pompeia tísnily mnohem vážnější potíže pramenící zevnitř; jeho mužům se totiž takováto námaha příčila, kopat nechtěli a přiměl je k tomu toliko strach z Labiena, jenž dobře znal Caesara a výkony Caesarových vojáků, jakých byli schopni i za nejdrsnějších podmínek. S více než dvojnásobkem pracovních sil se Pompeiovi stěží dařilo udržovat si jakýs takýs náskok, nikdy však takový, aby se mu povedlo vytlačit Caesara nějak podstatněji východním směrem.

Čas od času docházelo k drobným ozbrojeným srážkám, zpravidla však neznamenaly žádné zisky pro Pompeia; strach z toho, aby nevyslal proti Caesarovi takový počet mužů, že by to vyvolalo všeobecný spontánní střet, mu zcela svazoval ruce. Navíc Pompeius zprvu ani plně nedocenil, že postavení na západním okraji území, jehož všechny říčky tečou západním směrem, je samo o sobě nevýhodou. Caesar měl obsazena místa jejich pramenů, Caesar proto také měl možnost ovlivnit Pompeiovo zásobování vodou.

Jedinou útěchou pro Pompeia bylo vědomí, že Caesarovi chybí účinná zásobovací cesta. Vše se muselo dovážet po souši ze západního Řecka; spojení lesními stezkami představovaly pouhé vyježděné koleje, rozblácené a nerovné, zásobování po moři blokovaly Pompeiovy flotily.

Pak mu ovšem Labienus jednoho dne přinesl pár oslizlých šedavých špalíčků čehosi vláknitého a lepkavého.

„Co je to zač?“ otázal se naprosto zmatený Pompeius.

„Základní denní dávky Caesarovy armády, Pompeie. O tomhle je živ Caesar a ti jeho chlapi. Kořeny z jedné místní rostliny, roztlučené, smíchané s mlékem a pak upečené. Oni tomu říkají ’chleba‘.“

S vytřeštěnýma očima vzal Pompeius jednu z oněch cihliček do rukou a chvíli s ní zápolil, až se mu konečně podařilo z nepoddajné hmoty ulomit jeden růžek. Strčil ho do úst, zakuckal se a hned ho zase vyplivl.

„Tohle určitě nejedí, Labiene! Tohle se jíst *nedá*!“

„Dá, a oni jsou o tom živi.“

„Odnes to, ihned to odnes!“ rozkřikl se Pompeius a celý se roztřásl. „Dej to pryč a hned to spal! A ani slovo o tom před mými vojáky – anebo před mými legáty! Kdyby se dozvěděli, co jsou Caesarovi vojáci ochotni polykat, jen aby mě tady dokázali ohradit – och, ti by se určitě ze zoufalství radši vzdali!“

„Neboj se, spálím to svinstvo a nikomu nic vykládat nebudu. A pokud chceš vědět, jak jsem k němu přišel, tak mi je s pozdravem poslal sám Caesar. Ať se mu vede, jak chce, nadutý je pořád stejně.“

* * *

Koncem května se situace s pastvou na Pompeiově území stávala kritickou; povolal své lodi a odeslal několik tisíc zvířat na dobré pastviny severně od Dyrrhachia. Městečko leželo na samé špičce nevelkého poloostrova, který dosahoval téměř opět až k pevnině. Po mostě, který překlenoval takto vzniklý úzký průliv, vedla Via Egnatia. Nebozí obyvatelé Dyrrhachia sledovali příchod tolika zvířat s úzkostí. Nepostradatelné pastviny, tolik potřebné pro ně samé, jim tímto okamžikem přestávaly náležet. A jen obavy z Labiena jim svazovaly jazyky a bránily jim v odplatě.

Během měsíce června pokračoval závod v kopání neochabujícím tempem dál; Pompeiovi koně a mezci uvěznění uvnitř jeho obranného postavení zatím hubli a chřadli a byli čím dál tím náchylnější k chorobám, které s sebou neslo vlhké a blátivé prostředí, v němž byli nuceni žít. Koncem června už mřeli takovou měrou, že Pompeius, nadále zoufale budující opevnění, už neměl dostatek mužů k tomu, aby dal zdechliny náležitě odklidit a zakopat. Všechno prostupoval pach tlejícího masa.

První, kdo si přišel stěžovat, byl Lentulus Crus. „Pompeie, nemůžeš od nás přece čekat, že budeme žít v tomhle – v tomhle *smradu*!“

„Neudržím kvůli tomu puchu vůbec nic v žaludku,“ řekl Lentulus Spinther, šátek u nosu.

Pompeius se jen andělsky usmál. „Můžu vám poradit jen jedno – sbalte si věci a vraťte se do Říma,“ řekl.

K Pompeiově smůle se oba dva Lentulové rozhodli raději trpět a dál ho zahrnovat stížnostmi.

Pro Pompeia to však představovalo jen podružný problém; Caesar totiž zatím začal pilně přehrazovat všechny říčky a zbavovat ho tak vody.

Když Pompeiova obranná linie dosáhla délky patnácti mil – a Caesarova sedmnácti – ocitl se posléze v obležení, dál pokračovat nemohl. Dostal se tak do zoufalé situace.

S Labienovou pomocí přiměl skupinu obyvatel Dyrrhachia, aby se vydali za Caesarem a nabídli mu, aby město obsadil. Počasí se s příchodem jara příliš nelepšilo; Caesarovi vojáci už byli ze života o onom „chlebu“ značně vyčerpáni. Ano, pomyslel si Caesar, stálo by za to podívat se trochu na Pompeiovy zásoby.

Osmého dne měsíce *quinctilis* na Dyrrhachium zaútočil. Jenomže zatímco byl takto vázán u města, Pompeius udeřil trojitým vidlicovitým náporem na pevnůstky v Caesarově linii. Dvě z pevností, na něž dolehla hlavní síla zteče, byly obsazeny čtyřmi kohortami Desáté legie pod velením Lucia Minucia Basila a Gaia Volcatia Tulia; jejich obranný systém byl vybudován tak dobře, že dokázali odrážet útoky pěti Pompeiových legií, dokud jim nepřispěchal z Caesarova hlavního tábora na pomoc Publius Sulla. Publius Sulla nato oněch pět Pompeiových legií zaskočil a zabránil jim v návratu dovnitř jejich vlastní linie opevnění. Na pět dní tak uvízly v zemi nikoho mezi oběma liniemi, shluknuty dohromady a vystaveny všemu, co na ně Caesarovy válečné stroje metaly. Než se Pompeiovi podařilo je odtud vyprostit, ztratily dva tisíce mužů.

Pro Caesara, pokořeného tím, jak byl oklamán, to bylo jen malé vítězství. Uspořádal přesto slavnostní pochod čtyř kohort Desáté před celou nastoupenou armádou a obtížil žerdě jejich standart dalšími vyznamenáními. Když mu ukázali štít centuriona Cassia Scaevy, obsypaný sto dvaceti šípy jako ježek, věnoval Caesar Scaevovi dvě stě tisíc sesterciů a povýšil ho na *primipila.*

Dyrrhachiu se nevedlo zdaleka tak dobře. Caesar vyslal dostatek mužů, aby ho dokázali obehnat valem, poté nahnal pasoucí se Pompeiovy koně a muly do úzkého průchodu mezi městem a políčky, kam mezitím obyvatelům města znemožnil přístup.

A jelikož neměli jinou volbu, jak přežít, začali konzumovat Pompeiovy zásoby. Kromě toho odeslalo město všechny muly a koně zpátky Pompeiovi.

*** * ***

Třináctého dne měsíce *quinctilis* oslavil Caesar dvaapadesáté narozeniny. Dva dny nato si konečně Pompeius musel připustit, že buď prorazí ven, anebo všichni zahynou vlivem rozkládajících se mršin a nedostatku vody. Jenomže jak to provést, *jak?* Ať se bušil do hlavy, jak chtěl, nedokázal Pompeius přijít na žádné řešení, které by mu umožnilo uniknout z obklíčení, aniž by současně riskoval rozhodující bitvu.

Příležitost se posléze naskytla v podobě dvou důstojníků Caesarovy eskadrony aedujské kavalerie, které Caesar využíval hlavně k jízdám tryskem od jednoho konce valu k druhému se vzkazy, pokyny a rozkazy. Tito dva důstojníci se provinili zpronevěrou fondů eskadrony. Třebaže Aeduové nebyli Římany, přijali přesto římské způsoby vojenského účetnictví a měli tři samostatné fondy: střádací, pohřební a běžný výplatní. Rozdíl byl v tom, že se o tyto finanční záležitosti starali vojáci sami, a to prostřednictvím dvou důstojníků určených k tomu volbou; římské legie měly k témuž účelu řádný účetní štáb, a kontroly byly stejně pravidelné, jak byly i nemilosrdné. Oba správci peněz aedujské eskadrony se defraudací dopouštěli už od chvíle, kdy jednotka opustila Galii. Odhaleni byli čirou náhodou. A náhoda je také na útěku vedla hledat spásu u Pompeia.

Vypověděli mu přesně, jak má Caesar rozmístěny své jednotky – a pověděli mu rovněž, kde je nejslabší bod Caesarovy linie.

Pompeius zaútočil časně zrána sedmnáctého dne měsíce *quinctilis.* Slabina Caesarova systému byla v nejjižnějším místě opevnění, tam, kde se val stáčel k západu a spadal k moři. Zde se ještě dobudovávala druhá hradba; tento vnější val nebyl hájen vůbec, ve směru od pobřeží pak nemohl být žádný z obou valů náležitě obsazen obránci.

Z Caesarovy strany měla onen jižní cíp na starosti Devátá; proti tomuto úseku započalo frontální útok všech šest Pompeiových římských legií, zatímco Pompeiovi prakovníci, lučištníci a část lehkooděnců z kappadocké pěchoty proniklo dozadu za nechráněný val a překvapilo Devátou z týla. Nevelká posila, kterou přivedl z nejbližší pevnůstky Lentulus Marcellinus, nemohla nic napravit; Devátá byla poražena na hlavu.

Situace se změnila, když na místo dospěl s dostatečnými dalšími posilami Caesar s Antoniem, avšak Pompeius zatím dobře využil získaného času. Převedl pět ze svých šesti legií do nového tábora vně Caesarovy hradby a šestou poslal obsadit nevyužívaný malý tábor opodál. Caesar odpověděl tím, že vyslal třiatřicet kohort, aby vytlačily onu izolovanou legii, nemohl však Pompeia pronásledovat, neboť mu v cestě bránily obranné systémy. Pompeius, jenž vytušil možnost nečekaného vítězství, nasadil veškerou svou jízdu okamžitě proti Caesarovi. Ten se však s neuvěřitelnou rychlostí stáhl, a Pompeius nejenže nepolapil Caesara, nýbrž sám nakonec už sotva lapal po vzduchu. Posadil se s uspokojením, aby trochu nabral dech – namísto aby jízdě vydal povel k pronásledování couvnuvšího Caesara.

„Ten chlap je úplný blázen!“ zahučel Caesar k Antoniovi, když měl celou armádu opět v bezpečí svého hlavního tábora. „Kdyby nám byl poslal tu kavalerii do týla, mohl mít válku vyhranou tady a teď. Jenomže přesně to on nedokázal udělat. Caesarovo štěstí, Antonie, může někdy spočívat i v tom, že protivník je prostě pitomec.“

„Budeme tohle postavení držet?“ otázal se Antonius.

„Kdepak. Dyrrhachium už nám k ničemu nebude. Zrušíme tábor a v noci odtud zmizíme.“

* * *

Pompeius byl stižen naprostou slepotou. S jásotem se vrátil do Petry a nedokázal ani z její výše včas postřehnout, že Caesar chystá svou armádu k pochodu.

Teprve ráno prozradila ztichlá pevnostní linie a to, že z Caesarova tábora nestoupá žádný kouř, že je Caesar pryč.

Pompeius se probral z nečinnosti natolik, že vyslal část jízdy na jih ke Genúsu, aby zabránila Caesarovi přebrodit řeku, avšak tito jezdci k brodu nedorazili jako první. Dosud jako opilí včerejším úspěchem se vrhli Pompeiovi kavaleristé do řeky, kde však vběhli rovnou do náruče těm Caesarovým jednotkám, s nimiž se nikdo z nich až dosud neutkal – jeho germánským jezdcům. Ti za pomoci několika kohort pěchoty Pompeiovy kavaleristy odrazili a způsobili jim těžké ztráty.

O kus dál na Via Egnatia narazila Caesarova armáda na Pompeia, jenž se přece jen rozhodl Caesara pronásledovat. Oné noci tábořila obě vojska naproti sobě, každé na jednom břehu Genúsu. Za poledne následujícího dne se Caesar vydal na cestu dále k jihu. Pompeius však nikoli. Někteří z jeho vojáků, nedbajíce jeho potřeby zůstat s Caesarem v kontaktu a v přímém rozporu s Pompeiovými rozkazy, se totiž vrátili do tábora v Petře pro všelijaké věci ze svého majetku. Pompeius, jenž vždy lpěl na co největších počtech své armády, se rozhodl vyčkat jejich návratu. Svého protivníka už pak nedohonil. Caesar zmizel z povrchu zemského, jako by byl pouhým přízrakem odkudsi z podsvětí – ztratil se kamsi směrem k Apollónii.

Dvaadvacátého dne měsíce *quinctilis* se Pompeius se svou armádou vrátil do Petry, aby tam výsledek náležitě oslavil a aby ho jako velké vítězství rozhlásil na všechny strany, zejména přes Adriatik, do Itálie a do Říma. Caesarův konec! Caesar poražen se dal na útěk! Pokud snad někoho v Pompeiově táboře napadalo, zda Caesar, skrytý kdesi i se svou nedotčenou armádou – ztenčenou jen o tisícovku mužů – je doopravdy odbytá veličina, nechával si své pochyby raději pro sebe.

Slavili i Pompeiovi vojáci, pro nikoho však nenadešel tak šťastný den jako pro Tita Labiena, jenž přivedl na přehlídku i několik set příslušníků Deváté zajatých v průběhu bitvy. Před Pompeiem, Catonem, Ciceronem, Lentulem Spintherem a Lentulem Crurem, Faustem Sullou, Markem Favoniem a mnoha dalšími předvedl Labienus naplno nestvůrnost své ukrutnosti. Muži Deváté byli nejprve vystaveni posměškům, urážkám a bití; pak se chopil díla sám Labienus se svými žhavými železy, nožíky, kleštěmi, ostnatými biči. Teprve poté, co byl každý ze zajatců oslepen, co mu byl vyříznut jazyk a uťaty genitálie a co byl bičem rozšlehán k nepoznání, je Labienus konečně dával stít.

Pompeius jen bezmocně přihlížel, tak ochromen a vyděšen, až se zdálo, že vůbec nechápe, že je v jeho moci nařídit Labienovi, aby ustal. Nic neučinil, nic neřekl, ani v dané chvíli ani poté, když jako obluzen bloumal po Petře.

„Ten člověk je netvor!“ řekl Cato, když ho dostihl. „Proč jsi ho nechal něco takového provést, Pompeie? Co je to s tebou? Právě jsme porazili Caesara, a ty tam stojíš, jako bys chtěl dát najevo, že nejsi schopen zvládnout svého vlastního legáta!“

„Ahhh!“ zařičel Pompeius, oči zalité slzami. „Co ode mne vlastně chceš, Catone? Co ode mne vůbec čekáš, Catone? Já tu přece nejsem žádný opravdový vrchní velitel, já jsem jen loutka, o které si kdekdo myslí, že si s ní může dělat, co chce! *Zvládnout Labiena*? Jak dokážeš zvládnout zemětřesení, Catone? Jak bys chtěl zvládnout muže, který dokázal vystrašit duši i z *Germánů*?“

„Já ovšem nadále nemohu podporovat úsilí armády,“ řekl Cato lpící na svých zásadách, „které velí lidé, jako je Labienus! Jestli ho nevyloučíš z našich řad, Pompeie, odmítám pod tebou dál sloužit!“

„Výborně! O jednoho otravu tu bude míň! Jen si klidně jdi!“ A za odcházejícím Catonem ještě zakřičel: „Jednu věc jsi zřejmě absolutně nepochopil, ty hlupáku! Že totiž tuhle válku nikdo z vás vést nedokáže! Nikdo z vás naprosto neumí velet vojsku! Zato Labienus ano!“

Vrátil se do své ubikace, kde už na něho čekal Lentulus Crus. Och, *odporný* chlap!

„To bylo ale svinstvo,“ ulevil si Lentulus Crus opovržlivě. „Milý Pompeie, musíš tu doopravdy přechovávat takové bestie, jako je Labienus? A co víc – nedokážeš už opravdu nic provést pořádně? Jak to, že se tu dovoláváš nějakého vítězství nad Caesarem, když jsi neudělal vůbec nic pro to, aby byl zničen? Vždyť on ti upláchl! Co ještě děláš tady?“

„Byl bych rád, kdybych se *já* mohl takhle vytratit,“ procedil Pompeius skrze zuby. „Pokud nemáš nějakou konstruktivnější připomínku, Crure, doporučil bych ti, aby ses vrátil do toho svého ústředně vytápěného domečku a začal balit všechny ty svoje pozlacené lorňony se zvětšovacími rubíny! Vydáváme se na pochod.“

A přesně to Pompeius čtyřiadvacátého dne měsíce *quinctilis* také udělal. V Dyrrhachiu zanechal pod Catonovým velením jen patnáct kohort raněných vojáků.

„Jestli ti to nebude vadit, Magne,“ říkal bázlivě Cicero, „zůstal bych taky raději tady. Obávám se, že ve válce příliš platný nejsem, ale tady snad mohu být něčím užitečný. Och, kéž by se k tobě mohl připojit můj bratr Quintus! Ten je k válčení jako stvořený.“

„Ale ano, zůstaň si tady,“ říkal Pompeius unaveně. „Tady ti žádné nebezpečí nehrozí. Caesar táhne do Řecka.“

„Jak to můžeš vědět? Co když se usadí v Óriku a pokusí se zabránit ti v návratu do Itálie?“

„Ten? Vždyť je to pouhý parazit, obyčejná pijavice, Cicerone. Nic víc než taková ta boule na kmeni.“

„Afranius ovšem trvá na tom, že bys měl další tažení na Východ vzdát, využitkovat času a udeřit na Caesara a hned pak se vrátit do Itálie.“

„Já vím, já vím! A pak honem na západ dobýt zpátky obě Hispánie. To je jen takový krásný sen, Cicerone, nic víc. Nechat Caesara kdekoli v Řecku nebo v Makedonii nestřeženého by byla pro naši věc hotová sebevražda. Přišel bych tak o všechny vojenské kontingenty z Východu a ztratil bych podporu svých klientských králů.“ Pompeius popleskal Cicerona po rameni. „O mne si, prosím tě, nedělej žádné starosti. Já vím, co mám dělat. Opatrnost mi napovídá, že proti Caesarovi musím volit fabiovskou taktiku – to jest nestřetnout se s ním. Jenomže tahle koncepce se příliš nezamlouvá ostatním. To už teď vidím jasně. Ovšem třebaže Caesar pochoduje svou obvyklou rychlostí, má před sebou ještě dlouhou cestu. Zaostane za mnou o celé dny. Budu mít dostatek času k výměně a doplnění koní a mul – dal jsem je nakoupit od Dáků a Dardanů; čekají už na mne v Héraklei. Nebudou patrně stát za mnoho, ale lepší

něco než nic.“ Pompeius se pousmál. „Touto dobou by mě už v Larisse měl také čekat Scipio se syrskými legiemi.“

Cicero na to neřekl nic. Obdržel nedávno dopis, jímž ho Dolabella naléhavě vyzýval k návratu do Říma, a takřka celou svou bytostí až zoufale toužil uposlechnout ho. Tady v Dyrrhachiu ho od milované vlasti alespoň nebude dělit nic víc než šíře Adriatiku.

„Dost ti závidím, Cicerone,“ řekl mu ještě Pompeius na rozloučenou. „Sem tam tu už teď snad vysvitne sluníčko, vzduch je tady příjemně vlahý. Jediné, co tu budeš muset vydržet, je Cato. Už mě informoval, že se mnou pošle Favonia, který se má ’postarat o mou neposkvrněnost‘. To jsou jeho slova, ne moje. A další společnost mi budou dělat ničemové jako Labienus, prostopášníci jako Lentulus Crus, rýpalové jako Lentulus Spinther a moje manželka a syn, o které se budu muset starat. S pouhým ždibcem takového štěstí, jaké má Caesar, snad dokážu přežít.“

Cicero stanul, ohlédl se. „Manželka a syn?“

„Ano. Cornelia Metella usoudila, že z Říma to má k *tatovi a* ke mně až příliš daleko. A Sextus ji v tom jen utvrzuje. Strašně by u mě chtěl sloužit jako *contubernalis.* Chtěli se ke mně připojit v Thessaloníce.“

„V Thessaloníce? Ty hodláš dojít až tak daleko?“

„Ne. Už jsem tam vzkázal, aby Sexta raději odvezla do Mytiléné. Na Lesbu budou alespoň v naprostém bezpečí.“ Pompeius pozdvihl ruce v podivně patetickém gestu. „Snaž se mě pochopit, Cicerone! Já na Západ táhnout nemohu! Kdybych to učinil, ponechal bych svého tchána a dvě dobré legie na pospas té pověstné Caesarově shovívavosti. Metellus Scipio Východ udrží a má žena a můj syn přejdou pod jeho ochranu. K vojenskému rozhodnutí zatím bude muset dojít někde v Thessálii.“

A tak to byl posléze Cicero, kdo stanul a sledoval Pompeia, jak se otáčí na podpatku a odchází. Oči se Ciceronovi zamžily, zamrkal, aby zaplašil slzy. Chudák Magnus! Jak staře najednou vyhlíží!

V Héraklei, tam kde Via Egnatia začínala opět klesat do přívětivějších končin poblíž Pelly, domova Alexandra Velikého, se k Pompeiově armádě začali opět navracet muži, kteří byli odveleni za nejrůznějšími úkoly: Brutus, jenž se snažil být užitečný tím, že poslušně klusal do míst tak vzdálených, jako byla Thessaloníké, a Lucius Domitius Ahenobarbus, který teď nechal loďstvo loďstvem a přispěchal za Pompeiem.

Pompeius v Héraklei převzal dodávku několika tisíc čerstvých koní a mul, dost k tomu, aby jimi nahradil ty, o něž přišel. Jejich dáčtí honáci s sebou přivedli samého dáckého krále Burebista, jenž už se doslechl o porážce Gaia Caesara u Dyrrhachia. Král Burebistas si samozřejmě neodpustil příležitost, aby osobně uzavřel dohodu s nejmocnějším titánem světového dění, pokořitelem mocného Gaia Caesara a králů Mithridata a Tigrana – a také jakési prastaré podivínské figurky z dalekého Západu jménem Quintus Sertorius. Nehledě k tomu, že se doma bude moci pochlubit svým poddaným, že vypil číši vína s proslulým Pompeiem Velikým. Jenž je doopravdy Veliký.

Události, jako byl příchod krále Burebista, přispívaly k tomu, že Pompeius konečně dostával lepší náladu; stejně příznivě na něho zapůsobily i zprávy, že se tak dlouho postrádaný Metellus Scipio se svými legiemi utábořil u Beroie a že jsou připraveni vydat se na další pochod do Larissy, jakmile k tomu dá Pompeius pokyn.

Pompeius ovšem nevěděl, že Gnaeus Domitius Calvinus, jenž velel Caesarově Jedenácté a Dvanácté legii, se při svém pátrání po místě Caesarova pobytu přiblížil až k samé Héraklei. U řeky Haliakmón se srazil s Metellem Scipionem a jeho syrskými legiemi a dělal, co mohl, aby Scipiona vyprovokoval k bitvě. Poté, co se u soupeře nesetkal s ochotou k boji a co ke střetnutí nebyl vhodný ani terén, rozhodl se Calvinus pochodovat směrem k Via Egnatia v přesvědčení, že i Caesar se bude ubírat touto cestou a že na ní bude mít před Pompeiem předstih. Po celém Řecku a Makedonii se totiž už rozletěla zvěst o Pompeiově údajném ohromném vítězství u Dyrrhachia, takže Calvinus usoudil, že právě tudy bude Caesar ustupovat před rozběsněným triumfujícím vítězem. Zpráva samozřejmě představovala jisté zklamání, nebyla však z těch, které by Calvina vedly k úvahám o potřebě změnit strany, i kdyby to legie byly vůbec připustily. Ty jednoduše odmítly čemukoli takovému uvěřit a hlasitě volaly po co nejdřívějším spojení s Caesarem. Všechno, co Caesar potřebuje, prohlašovaly, je shromáždit opět všechny své veterány z Galie. Jakmile je bude mít pohromadě, nandá to Pompeiovi a komukoli na celém světě.

Calvinus měl ve svém vojsku druhou z eskadron aedujské jízdy, šedesát kavaleristů, užíval jich k průzkumu. Sám jel teď v čele pochodového proudu doprovázen dvěma Aeduy. S vědomím, že Hérakleia už není vzdálena víc jak čtyři hodiny cesty, intenzívně pátral po známkách Caesarovy přítomnosti. A měl ji za potvrzenu, když přímo před sebou spatřil na cestě dva aedujské jezdce zdolávající právě klusem návrší. Oba Calvinovi aedujští společníci při pohledu na modrorudě pruhované šály zajásali, pobídli koně a vyjeli příchozím vstříc.

Zatímco se čtveřice bouřlivě vítala, povolil Calvinus svému koni uzdu, nechal ho sklonit hlavu a popásat se na svěží jarní trávě. Mezi Aeduy proběhla rychlá výměna slov v jejich mateřštině. Poté se jeho dva průvodci vrátili a druzí dva Aeduové odklusali směrem k Héraklei.

„Jak daleko to ještě máme k Caesarovi?“ otázal se Calvinus Karagda, jenž hovořil latinsky.

„Caesar vůbec není v Makedonii,“ řekl Karagdus zamračeně. „Dokážeš něčemu takovému vůbec uvěřit, veliteli? Ti dva ničemové pláchli k Pompeiovi i s pokladnou své eskadrony! A považují to doteď za tak žertovné, že se neudrželi, aby nám to nevyklopili. Rozhodli jsme se s Veredorigem zdržet se všech poznámek a zjistit raději všechno, co bude možné. A dobře jsme udělali.“

„Bohové někdy kráčejí podivnými stezkami,“ říkal zvolna Calvinus. „A co všechno věděli?“

„U Dyrrhachia došlo k bitvě, v níž Pompeius zvítězil – ale vítězství to nebylo nic moc velké, veliteli. Ti pitomci nechali Caesara, aby se stáhl s celou svou nedotčenou armádou. Nu, ztratil asi tisícovku mužů – a ty ze zajatců, kteří přežili, pak mučil a popravil Labienus.“ Aeduj se zachvěl. „Caesar se vydal na jih. Ti dva se domnívají, že je teď na cestě ke Gomfoi, ale nevěděli, kde přesně to má být.“

„V jižní Thessálii,“ řekl automaticky Calvinus.

„Ach tak. Nicméně v Héraklei je teď Pompeiova armáda. Pompeius se tam má sejít s dáckým králem Burebistem. Měli bychom se ale raději odtud rychle ztratit, veliteli. Ti dva darebáci prozradili všechny Caesarovy plány nepříteli. Veredorix a já jsme je nejdřív chtěli na místě zabít, ale pak jsme se rozhodli nechat je zatím běžet.“

„Co jste jim pověděli o naší přítomnosti tady?“

„Ze provádíme průzkum před spížovací jednotkou. Jen pár kohort že nás je,“ řekl Karagdus.

„Správně jsi udělal!“ Calvinus trhnutím pozvedl svému koni hlavu od pastvy. „Pojďte, chlapci, pustíme se směrem k jihu a po Caesarovi se poohlédneme spíše tam.“

*** * ***

Caesar nezvolil delší cestu přes vyprahlé pohoří táhnoucí se jako páteř západem Řecka a Makedonie. U Apollónie ústila do moře Áóos, jedna z hlavních řek stékajících z onoho hřbetu. Podél ní vedla do Tymfajských hor velice špatná cesta, která se pak úzkým průsmykem protahovala kolem pramenů říčky Péneios do nížin Thessálie. Spíše než aby vážili sto padesát mil pochodu navíc, odbočili Caesar a jeho armáda z lepších cest Épeiru a postupovali o svých obvyklých třicet až pětatřicet mil denně po trase, kde stačilo zbudovat na noc jen zběžný pochodový tábor; nepotkávali nikoho než ovce a ovčáky a do Thessálie vstoupili dosti daleko na sever od Gomfoi u městečka Aiginion.

Thessálie se přidala na Pompeiovu stranu. Podobně jako ostatní oblasti Řecka byla tvořena spolkem měst řízeným radou nazývanou Thessálská liga. Když se vůdce této ligy, Androsthenés z Gomfoi, doslechl o Pompeiově nedozírném vítězství u Dyrrhachia, vzkázal představitelům všech thessálských sídel, aby podpořili Pompeia.

Ohromeno rychlostí, s jakou si je výkonná a plně schopná Caesarova armáda podrobila, začalo Aiginion rozesílat horečné zprávy všem ostatním městům Thessálské ligy, že Caesar už pronikl do jejich země a že zdaleka nevyhlíží jako odbytá veličina. Nejbližším dalším městečkem, které poté padlo, bylo Trikké; nato Caesar táhl na Gomfoi, odkud poslal Androsthenés naléhavý vzkaz Pompeiovi, že se tam Caesar objevil mnohem dříve, než se čekalo. I Gomfoi kapitulovaly.

Třebaže podle kalendáře už začal měsíc *sextilis*, bylo dosud jaro; nikde zatím nedozrála žádná úroda a v kraji východně od hor značně dlouho nepršelo. Zčásti už tu hrozil hlad. Z těchto důvodů se také Caesar zaměřil na podrobení celé západní Thessálie; zajistil si tak zdroje zásob. Vyčkával tu rovněž, až se k němu připojí zbytek jeho legií. Odeslal mezitím rozkazy, jimiž do Thessálie povolával Sedmou, Čtrnáctou, Jedenáctou a Dvanáctou legii.

Jakmile se k němu opět navrátili Lucius Cassius, Sabinus, Calenus a Domitius Calvinus, přesunul se Caesar východně, na lepší silničky, které vedly k městu Larissa a k průsmyku Tempé vedoucímu dále do Makedonie. Nejschůdnější byla cesta vedoucí podél řeky Enipeus do Skotússy, kde Caesar hodlal odbočit k severu směrem na Larissu.

Necelých deset mil před Skotússou si Caesar na severním břehu Enipeu u vesničky Farsálos vybudoval silně opevněný tábor; obdržel zprávu, že Pompeius se už blíží, a terén u Farsálu zcela splňoval jeho požadavky na bitevní pole. Typické pro Caesara bylo, že si nejlepší postavení nezabral pro sebe. Vždy se vyplácelo působit dojmem, že je v jisté nevýhodě; průměrní vojevůdci – a Caesar už dávno ohodnotil Pompeia jen jako průměrného vojevůdce – měli sklon postupovat tak, jak radily taktické příručky, přijímali jejich poučky jako závaznou doktrínu. Farsálos se Pompeiovi určitě zalíbí: řádka vršků na severu svažujících se povlovně k rovince široké asi dvě míle, za ní pak bažinatý tok Enipeu. Ano, Farsálos bude plně vyhovovat.

*** * ***

Zprávu od Androsthena z Gomfoi obdržel Pompeius ve chvíli, kdy se zastavil ve svém starém výcvikovém táboře v Beroi. Okamžitě udělal čelem vzad a vydal se k průsmyku Tempé vedoucímu do Thessálie. Žádnou příhodnější cestu k dispozici neměl; volbě přímější pochodové trasy stál v cestě masiv hory Olympu a jeho do dáli se táhnoucí rozeklané předhoří. Před Larissou se konečně opět spojil s Metellem Scipionem a z mnoha důvodů si zhluboka vydechl úlevou, v neposlední řadě pro ony dvě veteránské legie navíc.

Poměry ve stanech vrchního velení se už od chvíle, kdy vojsko opustilo Héraldeiu, horšily. Všichni už se ztotožnili s názorem, že je nejvyšší čas odkázat Pompeia do patřičných mezí, v Larisse pak už dlouho narůstající nevole a vzdor nabyly vrchu.

Započalo to ve chvíli, kdy si jeden z Pompeiových vyšších vojenských tribunů, jakýsi Acutius Rufus, usmyslel povolat vrchní velení před vojenský tribunál, který on sám svolal. Tam, za přítomnosti Pompeia a jeho legátů, formálně obvinil Lucia Afrania ze zrady za to, že po Ilerdě opustil své jednotky; hlavním žalobcem se stal Marcus Favonius, jenž se s až nábožnou úzkostlivostí přidržoval Catonových instrukcí, že se má „postarat o Pompeiovu neposkvrněnost“.

Pompeiovi došla trpělivost. „Acutie, okamžitě tenhle nezákonný tribunál rozpusť!“ zaburácel, ruce v pěst a v tváři celý rudý. „Dělej! A padej odsud, než poženu před soud pro velezradu já tebe! A pokud jde o tebe, Favonie, měl jsem za to, že tvá zkušenost z veřejného života by tě byla měla už naučit, aby ses vyvaroval neústavního stíhání! Odejdi! Zmiz odsud! *Vypadni*!“

Tribunál se rozešel, avšak Favonius si pokoj nedal. Číhal na Pompeia, při sebemenší příležitosti ho znovu a znovu otravoval kázáním o Afraniově falešnictví, a Afranius, dočista bez sebe nad takovou nestoudností, hučel Pompeiovi do druhého ucha, aby už konečně toho Favonia vyhodil. Petreius se pochopitelně postavil na Afraniovu stranu a dorážel s ním na Pompeia jako o závod.

Velení v armádě přešlo cele na Labiena, jehož nejmírnějším trestem za sebemenší přestupek bylo zbičování; vojáci reptali a třásli se, temnými pohledy se dívali stranou a dohadovali se, jak nejúčinněji v průběhu bitvy, která – jak už všichni věděli – se blíží, vystavit Labiena oštěpům.

Při večeři Ahenobarbus konečně udeřil.

„A jak se daří našemu drahému Agamemnónovi, králi králů?“ otázal se, když vešel zavěšen do Favonia.

Pompeius na něho upřel zraky, bradu pokleslou. „Jak jsi mě to nazval?“

„Agamemnón, král králů,“ řekl posměšně Ahenobarbus.

„A myslels tím co?“ otázal se Pompeius nebezpečným tónem.

„Nu, žes dosáhl stejného postavení jako Agamemnón, král králů. Titulární hlava flotil o tisíci lodích, titulární představený celé skupiny králů, z nichž každý sám má asi stejné právo nazývat se králem králů jako ty. Jenomže uplynulo už celé tisíciletí od dob, kdy Řekové vtrhli do Priamovy vlasti. Člověk by skoro čekal, že něco se snad za tu dobu muselo změnit, ne? Ale nezměnilo. I v moderním Římě si pořád ještě musíme dát líbit Agamemnóna, krále králů.“

„Ty sám ses ovšem vžil do úlohy Achillea, co, Ahenobarbe? Budeš se vymračovat u svých lodiček, zatímco se svět rozpadá vniveč a nejlepší muži jdou na smrt, že?“ vyptával se Pompeius, rty bezkrevné až doběla.

„Nu, to ještě nevím,“ řekl Ahenobarbus pohodlně rozložen na lehátku uprostřed mezi Favoniem a Lentulem Spintherem. Vybral si jeden z rychlených hroznů dovážených sem lodí z chalkidické Palléné, kde vzkvétala tato výnosná pěstební

technika využívající rámů s napjatým pláténkem. „Vlastně jsem pomýšlel spíše na roli samotného Agamemnóna, krále králů.“

„Ale, ale,“ zakrákal Favonius, jenž se marně rozhlížel po nějakém prostším jídle – a byl v duchu rád, že tu není Cato a není svědkem toho, jak přepychově si Pompeiovo nejvyšší velení v této romanizované zemi žije. Rychlené hrozny! Dvacet let staré chioské víno dozrálé v amforách! Mořské ježovky dopravované sem spěšným kurýrem až z Rhizu a okořeněné zvlášť exotickou verzí přísady *garum*! Křepeličky vybírané mladým kvočnám z hnízda, jen aby co nejhladčeji vklouzly do chřtánu Lentula Crura!

„Rád by ses zkrátka přestěhoval do velitelského stanu, Ahenobarbe, že?“

„Nevím, jestli bych řekl ne.“

„A z jakých důvodů,“ vyptával se Pompeius a vztekle zápolil s krajícem chleba potřeným sýrem, „by sis chtěl takhle pohoršit?“

„Pohoršení,“ pravil Ahenobarbus, lysou lebku ozdobenu půvabným věnečkem z jarního kvítí, „plyne spíše z toho, že Agamemnón, král králů, se ne a ne rozhodnout, kdy už by konečně měl svést bitvu.“

„Jenomže ta jeho strategie je krajně rozumná,“ řekl Pompeius sveřepě. „Mým záměrem je udolat Caesara fabiovským způsobem. Utkat se s tím člověkem představuje zbytečné riziko. Ležíme mezi ním a jakoukoli slušnější zásobovací cestou. Řecko je sužováno suchem. Jakmile přijde léto, bude Caesar hladovět. Na podzim už vyrabuje v Řecku poslední zbytky jídla. A v zimě bude kapitulovat. Můj syn má na Korkýře vybudováno takové postavení, že přes Adriatik neproklouzne ani myš, u Messany vybojoval Gaius Cassius velké vítězství nad Pomponiem –“

„*Já* sem ovšem slyšel,“ přerušil ho Lentulus Spinther, „že po tomhle tolik vychvalovaném vítězství se Gaius Cassius utkal s Caesarovým starým legátem Sulpiciem. A že Caesarova legie, která bitvě přihlížela ze břehu, byla natolik zhnusena způsobem, jakým ji Sulpicius vedl, že naskákala do člunů, doveslovala ke Cassiovým lodím, obsadila je a dočista ho z nich vypráskala. On sám že šel nakonec přes palubu své vlajkové lodi, aby si zachránil kůži.“

„Nu ano, to je pravda,“ připustil Pompeius.

„Fabiovské prostředky,“ prohlásil Lentulus Crus mezi dvěma sousty šťavnaté sépie připravené ve vlastní šťávě, „jsou prostě směšné, Pompeie. Caesar v bitvě zvítězit nemůže, všichni to přece víme. Neustále si nám stěžuješ na náš nedostatek peněz, tak proč jsi takový umíněný, pokud jde o uplatňování téhle fabiovské taktiky?“

„Strategie, nikoli taktiky“ řekl Pompeius.

„To máš jedno – co na tom záleží?“ otázal se omrzele Lentulus Crus. „Já ti říkám, že v okamžiku, kdy Caesara konečně najdeme, musíme s ním okamžitě svést bitvu. Odbýt si to a vyřídit ho. A pak domů do Itálie a tam se pustit do proskripcí.“

Brutus tohle všechno poslouchal s rostoucí hrůzou. Jeho vlastní účast na obležení Dyrrhachia byla minimální; při sebemenší příležitosti se dobrovolně hlásil k cestám do Thessaloníky nebo do Athén anebo kamkoli jinam, jen pryč od téhle vzdouvající se odporné žumpy. Až v Héraklei si uvědomil, k jak hlubokému rozkolu mezi Pompeiem a jeho legáty dochází. Teprve v Héraklei se také doslechl o Labienově řádění. A až v Héraklei pochopil, že Pompeia nakonec zřejmě udolají jeho vlastní legáti.

Och, proč jen kdy opouštěl Tarsus a Publia Sestia, proč jen se vzdal onoho stavu úzkostlivé neutrality? Jak teď dokáže vymoci úroky z dluhů od takových lidí, jako jsou Deiotarus a Ariobarzanés, když jsou to právě oni, kdo financují tuhle Pompeiovu válku? Co jen si počne, jestli tihle tvrdohlaví mezci z velení nakonec dokáží vehnat Pompeia do bitvy, kterou on tak zjevně odmítá vůbec vybojovat? Vždyť on má vlastně

pravdu! Má plnou pravdu! Fabiovskou taktikou – anebo strategií – by nakonec vyhrál. A nestálo by už samo ušetření římských životů za to? Bylo by prolito daleko míň krve – což už to samo není dostatečný argument? *A co udělá on sám, jestli mu někdo vtiskne do ruky meč a pošle ho do boje*?

„Caesar už je vyřízený," řekl Metellus Scipio, jenž v tomto ohledu se svým zetěm nesouhlasil. Povzdychl si šťastně a usmál se. „Konečně se stanu pontifikem maximem."

Ahenobarbus se rázem vzpřímil. „Čím že se staneš?"

„Konečně budu pontifikem maximem."

„Leda přes mou mrtvolu!" zaječel Ahenobarbus. „Vždyť tahle veřejná pocta náleží mně a mé rodině!"

„*Gerrae*!" ušklíbl se Lentulus Spinther. „Tebe nikdo nezvolil ani obyčejným pontifikem, Ahenobarbe, natož abys uspěl ve volbách jako pontifex maximus. Máš tyhle prohry prostě v krvi."

„Budu tím, čím byl už můj dědeček, Spinthere! Získám za jediné volby dostatek hlasů, abych se stal pontifikem i pontifikem maximem současně!"

„Ne! Tenhle souboj bude věcí nás dvou, mou a Scipionovou!"

„Nikdo z vás nemá sebemenší šanci!" rozlítil se Metellus Scipio. „Příštím pontifikem maximem budu *já*!"

Všichni sebou trhli, když o drahocennou zlatou mísu třeskl odhozený nůž; Pompeius se sesmekl z lehátka, vstal a bez jediného ohlédnutí odešel z místnosti.

*** * ***

Pátého dne měsíce *sextilis* dorazil Pompeius se svou armádou k Farsálu a shledal, že Caesar už zaujal postavení na bližším severním břehu řeky, avšak dále na východ.

„To je přímo skvělé!" prohlásil Pompeius k Faustovi Sullovi, jenž jako hodný chlapec byl snad jediným ze všech legátů, s nímž si Pompeius ještě dokázal v klidu pohovořit. Nikdy nic nekritizuje, udělá všechno, co mu tchán řekne. Nu, ještě tu je také Brutus. Další slušný chlapík. Jenomže ten je pořád někde ulitý. Drží se z dohledu, odmítá se účastnit zasedání rady, ba i společných večeří. „Když se rozložíme tady na tomhle krásném svahu, Fauste, budeme notně vysoko nad Caesarem a přehradíme mu cestu do Larissy, k Tempé a do Makedonie."

„Dojde tu k bitvě?" otázal se Faustus Sulla.

„Já si ji nepřeji. Ale obávám se, že dojde."

„Proč oni jsou všichni pro?"

„Och," povzdychl si Pompeius, „protože kromě Labiena nikdo z nich není voják. Oni tomu prostě nerozumějí."

„Labienus o ni ale usiluje taky."

„Ten zase chce změřit své síly s Caesarem. K smrti touží po téhle příležitosti. Věří, že on je lepším vojevůdcem."

„A je skutečně?"

Pompeius pokrčil rameny. „Mám-li být poctivý, tak nevím, Fauste. Nemám sebemenší ponětí. I když Labienus by měl skutečně být tím lepším z těch obou. Byl po celá ta léta ve Vlasaté Galii Caesarovou pravou rukou. Takže se skoro přikláním k tomu, že je přece jen lepší."

„Bude to už zítra?"

Pompeius jako by se schoulil do sebe, zavrtěl hlavou. „Ne, ještě ne."

Ráno Caesar vyvedl vojsko z tábora v plné bitevní pohotovosti. Pompeius ho nenapodobil. Poté, co několik hodin vyčkával, poslal Caesar vojáky zpátky do chládku do tábora. Bylo sice teprve jaro, avšak slunce pálilo a vzduch, snad vlivem blízkého bahnitého toku, byl vlhký až k zalknutí.

Toho odpoledne si Pompeius povolal všechny legáty. „Rozhodl jsem se," oznámil vstoje, aniž kohokoli z nich vybídl, aby se posadili. „Bitvu svedeme tady, u Farsálu."

„Och výborně!" řekl Labienus. „Začnu hned s přípravami."

„Ne, ne, zítra ještě ne!" zvolal Pompeius s ulekaným výrazem.

Ba ani následujícího dne ještě ne. Jako by chtěl, aby si jeho muži nejprve trochu protáhli údy, je vyvedl z tábora, snad na jakousi vycházku – tak alespoň usoudili jeho legáti, jelikož Pompeius vojsko zkusmo sešikoval v místech, na která by po dlouhém běhu do kopce útočil leda blázen. A tak tedy Caesar, jenž věru blázen nebyl, nezaútočil.

Avšak osmého dne měsíce *sextilis*, když slunce už klesalo za jeho táborem k obzoru, svolal Pompeius legáty znovu, tentokrát do velitelského stanu a kolem velké mapy, kterou pro něho jeho kartografové nakreslili na pečlivě vyčiněné telecí kůži.

„Zítra," řekl Pompeius upjatě a poodstoupil. „Labiene, vysvětli celý plán."

„Bude to cele záležitost kavalerie," začal Labienus, pokročil k mapě a vybídl i všechny ostatní, aby přistoupili blíže. „Mám tím na mysli, že využijeme naší obrovské převahy v jízdních složkách jako hlavní páky, kterou vyvedeme Caesara z rovnováhy a nachystáme mu porážku. Caesar má pouhou tisícovku germánských jezdců. Mimochodem – za naší srážky s nimi se ukázalo, že Caesar vyzbrojil část svých pěšáků obdobným způsobem, jakým bojují i pěší Ubiové v řadách ubijské jízdy. Zapamatujte si to. Jsou sice nebezpeční, ale Caesar jich nemá zdaleka dost. Rozestavíme se zde, delší osa našeho postavení bude ležet mezi řekou a těmito vrchy. S našimi devíti římskými legiemi budeme mít nad Caesarem lehkou převahu, neboť on si musí jednu ze svých devíti ponechat v záloze. V tom je naše velká výhoda. My budeme mít v záloze patnáct tisíc mužů cizích pomocných pěších sborů. Přeje nám i terén; budeme bojovat z mírného svahu dolů. Z toho důvodu také zaujmeme postavení o něco dále od Caesarových prvních řad než je zvykem. A nebudeme to my, kdo zaútočí. Necháme jeho muže, aby se pěkně zadýchali, dřív než dorazí k naší přední linii. Pěchotu hodně stěsnáme, protože na její levé křídlo umístím šest tisíc jezdců – sem, pod ty kopce. Na pravé straně, u řeky, bude kavaleristů jen tisícovka – půda je tam příliš rozmáčená, než aby se tam jezdci mohli pořádně uplatnit. Mezi první pěší legii a jízdu na levém křídle zařadím ještě tisíc lučištníků a prakovníků."

Labienus se odmlčel, planoucím pohledem postupně přejel všechny přitomné. „Pěchota nastoupí ve třech sevřených blocích, každý o deseti řadách. Všechny tři bloky vyrazí do útoku současně. Údernou sílu budeme mít větší než Caesar, který má po ztrátách za uplynulé měsíce v Épeiru podle mých velice spolehlivých zpráv v každé své legii jen po čtyřech tisících mužích. Naše legie jsou na plných stavech. Necháme ty jeho udýchané vojáky zaútočit a jeho přední řady hladce odrazíme. Ale pravý půvab tohoto plánu je skryt v nástupu jízdy. Neexistuje způsob, jak by Caesar dokázal obstát vůči šesti tisícům jezdců, kteří napadnou jeho pravé křídlo. Zatímco lučištníci a prakovníci zasypou jeho krajní postavení napravo střelami, moji kavaleristé se přivalí jako lavina, rozpráší Caesarovu nepočetnou jízdu a pak obejdou jeho řady a napadnou celý jeho šik zezadu." S širokým úsměvem ustoupil od mapy. „Pompeie, řada je na tobě."

„Nu, není toho příliš mnoho, co bych měl ještě dodat," řekl Pompeius, vlivem vlhkého ovzduší značně zpocený. „Labienus bude velet oněm šesti tisícům jezdců na

mém levém křídle. Pokud jde o pěchotu, zařadím První a Třetí legii na levé křídlo. Ahenobarbe, těm budeš velet ty. Ve středu stane pět legií včetně dvou syrských. Velení středu se ujmeš ty, Scipione. Spinthere, ty převezmeš velení na pravém boku, nejblíže k řece. Budeš mít k dispozici osmnáct kohort nezařazených do legií. Brute, budeš Spintherovým zástupcem. Ty, Fauste, budeš zastupovat Scipiona. Afranie a Petreie, vy budete ve velení zastupovat Ahenobarba. Favonie a Lentule Crure, vy budete odpovídat za cizí vojska ponechaná v záloze. Mladý Marku Cicerone, ty si vezmeš na starost jízdní zálohy. Torquate, ujmi se záloh lučištníků a prakovníků. Labiene, urči někoho, kdo bude velet oné tisícovce jezdců u řeky. Zbývající z vás se rozdělí k jednotlivým legiím. Jasné?“

Všichni jen kývli, vědomi si náhle břemene, jaké na ně v tomto závažném okamžiku dolehlo.

Po rozchodu odcházel Pompeius spolu s Faustem Sullou. „Tak,“ řekl, „teď mají, co chtěli. Déle už jsem to nemohl vydržet.“

„Jsi v pořádku, Magne?“

„V lepším pořádku nikdy nebudu, Fauste.“ Pompeius popleskal zetě po rameni se stejnou srdečností, s jakou se při odchodu z Dyrrhachia loučil s Ciceronem. „O mne neměj starost, Fauste. Jsem už starý chlap. Za necelé dva měsíce mi bude osmapadesát. Nadcházívá čas… Všechny tyhle rvačky o moc duní prázdnotou. Vždycky se najde tucet mužů, kteří slintají při pomyšlení, jak konečně toho *Prvního muže Říma* povalí na zem.“ Unaveně se zasmál. „Představ si, že oni ještě najdou energii i na hádky o to, kdo z nich urve Caesarovo postavení pontifika maxima! Jako by na tom záleželo, Fauste. Vůbec na tom nezáleží. Bude po nich, po všech.“

„Nemluv takhle, Magne!“

„A proč ne? Zítra se všechno rozhodne. Já jsem to sice nechtěl, ale nelituji toho. Jakékoli rozhodnutí je lepší než pokračovat v životě vrchního velitele, jaký mě potkal.“ Objal Fausta kolem ramen. „Pojď, je čas svolat armádu k shromáždění. Musím jim přece oznámit, že ten dlouho očekávaný den nadejde už zítra.“

Než celá armáda nastoupila a než proběhly obvyklé předbitevní proslovy, snesla se tma. Auspicia se Pompeius jako augur rozhodl vykonat sám. Jelikož nikde v blízkosti nebyl žádný skot, bylo třeba za oběť vybrat čistě bílou ovečku; do ohrady nahnali tucet zvířat, umyli je a vyhřebelcovali, tak aby si z nich augur mohl zkušeným okem vybrat kus nejvhodnější k obětování. Když však Pompeius ukázal na mírně vyhlížející dvouzubou bahnici a když pak popa otevřel branku ohrady, vyrazilo všech dvanáct ovcí na svobodu. Teprve po dlouhé honbě byla konečně oběť – celá ušpiněná a neklidně se zmítající – chycena a obětována. Nebylo to příznivé znamení. V armádě se šířil rozruch, ozývalo se mumlání; Pompeius po ukončení oběti nelenil, sestoupil z augurského stupínku a s uklidňujícími slovy se vydal mezi své vojáky. Játra byla dokonalá, vše bylo v naprostém pořádku, ničím se není třeba znepokojovat.

A pak došlo k nejhoršímu. Všichni ještě hleděli k východu, směrem k Caesarovu táboru, neklid dosud neutichl, když se na indigově modré obloze náhle objevila mohutná ohnivá koule a jako řítící se kometa se snášela k obzoru. Dolů, dolů, dolů. Ve své stopě zanechávala celý roj jisker, nedopadla však na Caesarův tábor – což by bývalo dobrým znamením – nýbrž zanikla v temnotách kdesi v dálce za ním. Nepokoj ve vojsku znovu sílil, a tentokrát už se Pompeiovi nezdařilo utišit ho.

Spát šel odevzdán osudu, přesvědčen, že ať už zítřek přinese cokoli, bude to pro něho znamenat jen dobro. Proč by vůbec měl být povětroň špatným znamením? Jak by ho byl asi vyložil Nigidius Figulus, ta chodící encyklopedie starobylých etruských

augurských pozorování? Nemohli ho staří Etruskové naopak považovat za dobré *omen?* Římané se zabývali toliko játry, jen výjimečně se věnovali ostatním vnitřnostem a letu ptáků, kdežto Etruskové podchytili kdejaký jev.

Pár hodin před úsvitem ho probudilo zahřmění, probral se vsedě na lůžku a nedokázal si uvědomit, zda se předtím hlavou nedotkl až samé kožené stříšky stanu. Jelikož se vzbudil v pravý okamžik, upamatoval se tak živě na svůj sen, jako by dál trval jeho děj i kulisa. Na chrámek Venuše Vítězné nad jeho kamenným divadlem na Martově poli, kde Venušina socha měla Juliinu tvář i její štíhlé tělo. Byl uvnitř a právě ho zdobil trofejemi z bitvy, zatímco dole v auditoriu mu tleskaly a jásaly vstříc nadšené davy. Och, jaké dobré *omen!* Až na to, že bitevní trofeje vesměs pocházely z jeho vlastní strany: byla mezi nimi jeho nejlepší stříbrná zbroj, s nezaměnitelným pancířem zdobeným tepaným vyobrazením vítězství bohů nad Titány; dále obrovská rubínová lupa Lentula Crura; pramínek vlasů ustřižený kdysi z rudozlatého cůpku Lucia Cornelia Sully, otce Fausta Sully; Scipionova přilba, jež patřívala jeho předku Scipionu Africanovi a dosud nesla týž prastarý a moly prožraný chochol z rajčích per; a trofej z nejstrašlivějších, lesklá lysá Ahenobarbova hlava nabodená na germánském kopí. S věnečkem z kvítí.

Chvěje se chladem a současně zbrocen potem Pompeius opět ulehl, semkl víčka před oslepivými bílými blesky a naslouchal hřmění rozléhajícímu se v kopcích za jeho zády. Teprve když do stanu zabubnovaly valící se proudy deště, upadl konečně do neklidné dřímoty, ale myslí mu dál defilovaly detaily onoho hrůzného snu.

*** * ***

Úsvit s sebou přinesl hustou mlhu a dusivé bezvětří. V Caesarově táboře panoval čilý ruch; nakládaly se muly, zapřáhala se spřežení k vozům, vše se chystalo k pochodu.

„On tu bitvu prostě ne a ne podstoupit!“ vyštěkl Caesar, když přišel dobrou hodinu před svítáním vzbudit Antonia. „Řeka se po té bouřce vylila z břehů, půda je rozmočená, vojáci jsou celí mokří, tradadadá, tradadadá… Jako bych ho slyšel. Pořád stejný Pompeius, pořád stejné výmluvy. My se teď přesuneme do Skotússy, Antonie, dřív než Pompeius zvedne zadek, aby nám zabránil proklouznout kolem něho. Bozi, co je to jenom za mezka! Cožpak ho nic nepřiměje dát se konečně do boje?“

Starý pán už je zase naštvaný, usoudil ospalý Antonius podle Caesarova rozhořčeného tónu.

V bledém světle sinalého mlžného příkrovu se nedalo dohlédnout dál než k rovince oddělující Caesarův tábor od Pompeiova; vojáci pokračovali s nezmenšeným úsilím v bourání stanů.

Až se pak cvalem přiřítil aedujský zvěd k místu, odkud Caesar sledoval dokonalý pořádek, s jakým se devět legií a tisícovka jezdců chystaly organizovaně a v tichosti odtáhnout.

„Veliteli! Veliteli!“ lapal po dechu muž, sotva sjel ze sedla. „Veliteli, Gnaeus Pompeius vytáhl před svůj tábor a je sešikován – *k bitvě*! Doopravdy to vypadá, jako když se rozhodl bojovat!“

„*Cacat!*“

Byl to jediný výkřik, který mu sjel ze rtů. Dál už začal Caesar plynule chrlit rozkaz za rozkazem.

„Calene, nebojové síly ať odvedou všechna zvířata až na samý konec tábora! Klusem! Sabine, ať mužstvo začne strhávat zátarasy směrem k nepříteli a zaplní jimi přední příkop – chci, aby se pak všichni vyhrnuli ven rychleji, než když se *capite censi* cpou na lavice v cirku! Antonie, jízda ať sedlá do boje, nikoli k pochodu. Ty – ty – ty – a ty – sešikujte legie, jak jsme si řekli. Boj povedeme přesně podle dohodnutého plánu."

Když se mlha zvedla, čekala už Caesarova armáda na pláni, jako kdyby se toho rána vůbec nebyla chystala k nějakému pochodu.

Pompeius rozvinul své jednotky tak, že vojáci hleděli k východu – znamenalo to, že do očí jim žhnulo vycházející slunce – na čáře táhnoucí se půl druhé míle od výšin vlevo až po řeku, s obrovským houfem jezdců na levém křídle a s další, o mnoho menší skupinou kavaleristů po své pravici.

Caesar, třebaže jeho armáda byla o něco méně početná, roztáhl řady své pěchoty o něco více, takže Desátá, po jeho pravé ruce, stanula proti Pompeiovým lučištníkům a prakovníkům a proti části Labienovy jízdy. Zprava doleva sešikoval Desátou, Sedmou Třináctou, Jedenáctou, Dvanáctou, Šestou, Osmou a Devátou legii. Čtrnáctou, kterou oslabil z deseti na osm kohort, když legie v Aiginiu reorganizoval, umístil skrytě za tisícovku germánských jezdců na svém pravém křídle. Tito muži nesli podivnou výzbroj; namísto obvyklého *pila* měl každý voják dlouhé obléhací kopí opatřené zpětnými háčky. Caesarovo levé křídlo u řeky se bude muset ubránit bez pomoci jízdy. Publius Sulla, rázný voják, měl velení na pravém křídle; střed svěřil Caesar Calvinovi; levé křídlo měl na povel Marcus Antonius. Zálohu si Caesar neponechal žádnou.

Sám zaujal postavení na výšině za oněmi osmi kohortami Čtrnácté legie, které byly vyzbrojeny obléhacími kopími, seděl na Paznehtíkovi svým obvyklým způsobem – bokem, s jednou nohou zaklesnutou za obě přední sedlové hrušky. Pro každého jiného jezdce riskantní poloha, nikoli však pro Caesara, jenž se dokázal ve zlomku okamžiku přesmeknout do sedla a vyrazit cvalem vpřed. Byl rád, když vojáci vidí – pokud se ohlédnou – že je jejich velitel naprosto klidný, že si plně důvěřuje.

Och Pompeie, ty hlupáčku! Ty hlupáčku! Tys nechal celou tuhle bitvu na Labienovi. Vsadil jsi všechno na tři pošetilé, nanicovaté předpoklady – že má tvoje jízda takovou váhu, že se pod ní mé pravé křídlo zhroutí a že ho tví jezdci jednoduše obejdou a vrazí mi do zad – že tvá pěchota má dostatečnou sílu, aby odrazila mé chlapce – a že ty mé chlapce předem unavíš tím, že za tebou poběhnou přes celou tu širokou mezeru, co sis před sebou ponechal. Caesar zalétl očima k místu, kde seděl Pompeius na svém mohutném bílém *státním koni*, za oddílem svých lukostřelců a prakovníků, pěkně naproti Caesarovi. Je mi tě líto, Pompeie. Tentokrát nevyhraješ – a půjde o všechno!

Všechno bylo do posledního detailu připraveno už před třemi dny, každý den pak vše znovu probrali a procvičili. Když Labienova jízda zaútočila, Pompeiova pěchota k útoku nevyrazila, třebaže Caesarovi pěšáci ano. Ti ovšem v půli cesty k protivníkovi stanuli, aby nabrali dech, a poté do Pompeiových řad udeřili jako obrovité kladivo. Tisícovka germánských jezdců před Labienovým náporem couvla, aniž se s nimi utkala; než aby mařil čas jejich pronásledováním, zatočil se Labienus, jakmile dorazil do jedné třetiny linie Desáté legie, zpět. A naběhl přímo na zeď z obléhacích kopí osmi kohort Čtrnácté legie – která tuto techniku celé tři dny nacvičovala – na kopí, jež zasahovala galatské a kappadocké jezdce přímo do tváří. Přesně jako ty staré řecké falangy, kmitlo Labienovi hlavou. Útok jeho jízdy se zhroutil. To bylo signálem pro germánské kavaleristy, aby jí vpadli do boku jako smečka vlků. Současně se kolaps

kavalerie stal signálem pro Desátou, aby zaútočila do boku protivníka a pobila celý oddíl lukostřelců a prakovníků – ještě než se neohroženě pohroužila mezi beznadějně zmatkující Labienovu jízdu, jejíž koně s řičením padali jeden po druhém a jejíž jezdci uprostřed naprosté paniky padali jeden po druhém spolu s nimi a s nemenším křikem.

Všude probíhal boj stejně; Farsálos byla spíše jatka než bitva. Střetnutí netrvalo ani hodinu. Pompeiovy cizinecké pomocné sbory, které zůstaly v záloze, se daly na útěk, sotva spatřily, jak skončila jízda. Většina legií zůstala a bojovala, včetně obou syrských, První a Třetí, avšak osmnáct kohort u řeky na Pompeiově pravém křídle se rozprchlo všemi směry a i Antonius se tak stal naprostým vítězem dole u Enipeu.

* * *

Pompeius opustil bojiště spořádaným klusem, hned jakmile rozpoznal, že bitvu prohrál. Mor na Labiena a na jeho pohrdavý soud o Caesarových vojácích jako o zelených rekrutech odkudsi z druhého břehu Pádu! Tohle byly všechno veteránské legie a bojovaly jako jeden muž, obratně, s důmyslem, účelně! Pravdu jsem měl já, a mýlili se všichni moji legáti. Co si chce Labienus teď počít? Na bojišti Caesara neporazí nikdo. Ten člověk předčí všechny a ve všem. Je lepší stratég, lepší taktik. Já jsem odbytý chlap. Šlo snad Labienovi celou tu dobu o tohle? Usiluje snad o vrchní velení?

Dojel až do tábora, vešel do svého velitelského stanu, usedl s hlavou v dlaních a dlouhou dobu tak setrval. Neplakal; čas slzí už minul.

A tak ho tam nalezli Marcus Favonius, Lentulus Spinther a Lentulus Crus – sedícího, hlavu podepřenou oběma rukama.

„Pompeie, musíš vstát," řekl Favonius, přešel k němu a položil mu ruku na stříbrný zadní plát pancíře.

Pompeius neřekl ani slovo, nepohnul se.

„Pompeie, musíš vstát," zakřičel Lentulus Spinther. „Je po všem, prohráli jsme."

„Caesar bude co nevidět v našem táboře, musíš utéct!" zalykal se roztřesený Lentulus Crus.

Ruce poklesly; Pompeius pozvedl hlavu. „Utéct? A kam?" otázal se apaticky.

„To nevím! Někam! Kamkoli! Poběž rychle s námi, Pompeie, prosím tě!" naléhal Lentulus Crus.

Pompeiův zrak se vyjasnil natolik, že uviděl, že všichni tři už jsou oblečeni jako řečtí kramáři – na sobě tuniku, přehoz chlamys, klobouk s širokou střechou, střevíce ke kotníkům. „Takhle? V přestrojení?" otázal se.

„Bude to tak lepší," řekl Favonius, jenž přinášel další podobnou výbavu. „Rychle, Pompeie, postav se, dělej, prosím tě! Pomohu ti ze zbroje a navléct si tohle."

A tak Pompeius stál a strpěl, aby z římského nejvyššího velitele byl proměněn na řeckého obchodníčka. Když byli s jeho převlekem hotovi, rozhlédl se ještě obluzeně po velitelském stanu, a pak teprve jako by konečně začínal přicházet k sobě. Hořce se uchechtl a následoval své průvodce ven.

Tábor opustili na koních, bránou poblíž silnice vedoucí do Larissy, a odcválali ještě dříve, než do tábora dorazil Caesar. Larissa byla vzdálena pouhých třicet mil, natolik blízko, že nemuseli měnit koně, avšak všechna čtyři zvířata byla zchvácena, než skotusskou bránou konečně vjeli do města.

Přesto je však zpráva o Caesarově vítězství u Farsálu už předstihla; obyvatelé Larissy, která až dosud nadšeně stranila Pompeiovi, se hemžili v ulicích a jeden přes druhého se dohadovali, jaký je asi čeká osud, až Caesar přijde.

„Caesar vám neublíží," řekl Pompeius, když sesedl na agoře a sňal klobouk. „Klidně si můžete jít za svými záležitostmi. Je to shovívavý člověk, nic vám neudělá."

Byl samozřejmě ihned poznán, avšak – buďte díky všem božstvům – nikdo mu jeho prohru nepředhazoval. Jakže jsem to kdysi řekl Sullovi tam na té silnici před Benvenutem? Když byl tak strašně opilý? Lidé uctívají spíše vycházející než zapadající slunce… Ano, bylo to přesně tak. Caesarovo slunce vychází. A moje už zapadlo.

Kolem nich se shlukla poloeskadrona třiceti galatských jezdců, kteří se nabídli, že Pompeiovi a jeho společníkům poskytnou ochranu na cestě – pokud se ovšem vydají na východ, tím směrem, kde leží Galatie a kde je trochu klid. Vesměs šlo o Galy, část oné tisícovky mužů, které Caesar poslal darem Deiotarovi, tak aby nadarmo nezahynuli, ale aby se ani nemohli dopustit dalšího vzbouření. Převážně to byli Treverové, kteří se poté, co byli vyvrženi tak daleko od svých domovů, už naučili troše lámané řečtiny.

Pompeius, Favonius a oba Lentulové vyjeli na čerstvých koních thessaloníckou bránou z Larissy, skryti uprostřed skupiny kavaleristů. Když v průsmyku Tempé dospěli k řece Péneios, zastihli na ní bárku směřující k moři, jejíž majitel, vezoucí sklizeň své zeleniny na trh v Diu, se nabídl, že tam dopraví i čtyři uprchlíky. S poděkováním galským jezdcům Pompeius a jeho tři přátelé nastoupili na loď.

„Takhle je to mnohem lepší," prohlásil Lentulus Spinther, jenž se z předchozích prožitků zotavil mnohem rychleji než ostatní tři. „Caesar po nás bude určitě pátrat na silnici do Thessaloníky, sotva ale na bárce plné zeleniny."

V Dionu, pár mil severně od ústí řeky Péneios, měla čtveřice opět mimořádné štěstí. Uvázána u přístaviště tam čekala nevelká úhledná římská nákladní loď, která právě vyložila svůj náklad prosa a cizrny, a spolu s ní její čistokrevný římský kapitán jménem Marcus Peticius.

„Nemusíš mi ani říkat, kdo jsi," říkal Peticius a tiskl Pompeiovi vřele ruku. „Kam potřebuješ plout?"

Jednou jedenkrát učinil Lentulus Crus tu správnou věc; ještě než opustil tábor, pobral kdejaký stříbrný denarius a sestercius, které našel, snad za pokání, že v Římě zapomněl vyprázdnit z kobek státní pokladny peníze a zlato. „Řekni si, co budeš požadovat, Marku Peticie," prohlásil velkopansky. „Pompeie, kam to bude?"

„Amfipolis," zalovil Pompeius v paměti.

„To jste si dobře vybrali!" řekl bodře Peticius. „Tam já pak naložím plnou loď jeřábového dřeva – v Aquilei se špatně shání."

* * *

Pro Caesara, vítěze u Farsálu, byl onen devátý den měsíce *sextilis* spojen se značně smíšenými pocity. Jeho vlastní ztráty byly sice minimální; avšak ztráty na straně pompeiovců – odhadnutých šest tisíc mrtvých – mohly být dokonce ještě mnohem horší.

„Oni tomu chtěli," říkal zarmouceně Antoniovi, Publiovi Sullovi, Calvinovi a Calenovi, když vojsko započalo s úklidem bojiště. „Mé činy pro ně neznamenaly nic, a byli by mě i odsoudili, kdybych se neobrátil na své vojáky o pomoc."

„Dobří chlapci," řekl Antonius zaníceně.

„Odjakživa to byli moc dobří hoši.“ Caesar semkl rty. „Kromě Deváté.“

Převážná část Pompeiovy armády zmizela; Caesar se s jejím pronásledováním nenamáhal. I tak se už chýlilo k západu, když konečně našel čas vstoupit do Pompeiova tábora a prohlédnout si ho.

„Bozi!“ vydechl. „Ti si ale byli jisti svým vítězstvím!“

Všechny stany už byly slavnostně vyzdobeny, nevyjímaje ani příbytky řadových vojáků. Všechno kolem svědčilo o tom, že se chystala velká hostina: všude nachystané kupičky zeleniny, ryby, které musely být dovezeny čerstvé ještě toho rána a které zřejmě byly odklízeny do stínu ještě za zvuků bitevní vřavy, stovky a stovky čerstvě poražených jehňat, hory chleba, vrchovaté hrnce salátů, džbány plné naložené cizrny a tlučeného sezamového semínka smíšeného s drceným česnekem v oleji, koláčky celé lepkavé medem, oliv na kádě, nejrůznější sýry a věnce uzenek.

„Pollione,“ řekl Caesar svému nejmladšímu legátovi, Gaiovi Asiniovi Pollionovi, „nemělo by smysl přenášet všechno tohle jídlo z jejich tábora do našeho. Začni přesunovat naše chlapy sem, aby si tu užili slavnostní tabule, kterou jim tu prostřel jejich pozorný protivník. A ať to koukají ještě dnes večer všechno spořádat,“ zabručel. „Do zítřka už by spousta těchhle věcí tak jako tak vzala za své, a vojáky se zkaženým žaludkem já nemohu potřebovat.“

Oči však doopravdy vykulili až ve stanech Pompeiových legátů. Čirou náhodou došel Caesar do příbytku Lentula Crura jako do posledního. „Jako bych se znovu viděl v tom paláci u moře v Gytheu!“ řekl (narážka, které nikdo z přítomných neporozuměl) a zavrtěl hlavou. „Není divu, že se Lentulus Crus neobtěžoval vybíráním obsahu státní pokladny! Zbytečně by se vystavoval podezření, že ji vylupuje pro svou osobní potřebu.“

Pozlaceno tu bylo kdeco, lehátka byla potažena tyrským nachem, polštářky vyšívané perlami, stolky v rozích stanu z drahocenného citrusového dřeva; v ložničce Lentula Crura nalezli dokonce i velkou vanu z vzácného červeného mramoru, s nožkami v podobě lvích tlap. V kuchyňské části – na otevřeném prostranství vzadu za Crurovým stanem – objevili sudy naplněné sněhem, v němž spočívaly ty nejvzácnější mořské lahůdky: krevety, ježovky, ústřice, parmice. V dalších soudcích se sněhem byly uloženy nejrůznější ptáčci, jehněčí játra a ledviny, kořeněné uzenky. Těsto na chléb kynulo, omáčky byly vyrovnány v hrncích, jen je ohřát.

„Hmmm,“ řekl Caesar, „takže my to oslavíme tady! A pro jednou, Antonie, budeš moct jíst a pít, co hrdlo ráčí. Ráno ovšem,“ zazubil se, „bude zase všechno postaru. Nehodlám si na tažení žít jako nějaký Sampsikeramos. Nic bych se nedivil, kdyby si byl Crus obstarával sníh přímo z vrcholu Olympu.“

Doprovázen toliko Calvinem usedl pak v Pompeiově velitelském stanu, aby prozkoumal truhlice s papíry a dokumenty, které tam zůstaly.

„Bude třeba zase jednou oprášit tu starou pohádečku a světu napovídat, že jsem papíry svého protivníka spálil – udělal to už kdysi Pompeius v Osce po Sertoriově smrti – ale blázen by byl, kdo by si je předem důkladně neprohlédl.“

„A spálíš je?“ otázal se Calvinus s úsměvem.

„Ale jistě! Veřejně a slavnostně, tak jako to udělal tehdy Pompeius. Ale nejprve si je přečtu. Musíme to provést systematicky, Calvine. Já všechno nejdřív zběžně projdu, a to, o čem se budu domnívat, že stojí za důkladnější prostudováni, budu postupovat tobě.“

Mezi mnoha tucty fascinujících dokladů byla i poslední vůle a odkaz někdejšího egyptského krále Ptolemaia Auléta.

„Nu vida!“ řekl Caesar zamyšleně. „Tohle bude určitě dokument, který ohni neobětuji. Může se v budoucnosti ještě velice hodit.“

Všichni vstávali následujícího jitra mnohem později než obvykle, Caesara nevyjímaje; ten ovšem bděl až do svítání pročítáním obsahu nespočetných truhliček s papíry. Bylo to mimořádně cenné čtení.

Zatímco legie dokončovaly spalování těl a věnovaly se dalším úkonům nevyhnutelným po dosaženém vítězství, Caesar se svými legáty si vyjel po silnici vedoucí do Larissy. Tam narazili na podstatnou část Pompeiových římských jednotek. Třiadvacet tisíc vojáků požádalo o milost, kterou jim Caesar s radostí udělil. Nabídl pak vstup do svých legií všem mužům, kteří k tomu byli ochotni.

„Ale proč, Caesare?“ vyptával se udiveně Publius Sulla. „Válku jsme přece tady, u Farsálu, už vyhráli!“

Světlé, znepokojivé oči spočinuly na Sullově synovci s chladnou ironií. „Nesmysl, Publie!“ řekl. „Ještě dávno není po válce. Pompeius je dosud na svobodě. Stejně tak Labienus, Cato, všichni Pompeiovi velitelé flotil – a také jejich loďstva! – a přinejmenším další tucet jiných nebezpečných chlapů. Tato válka neskončí, dokud se mi všichni nepodrobí.“

„*Tobě*?“ Publius Sulla se zachmuřil, pak ale s ulehčením dodal: „Och! Ty máš na mysli, dokud se nepodrobí Římu.“

„Řím,“ řekl Caesar, „to jsem *já*, Publie. Farsálos to potvrdil.“

*** * ***

Brutus prožíval Farsálos jako zlý sen. Stále si nebyl jist, zda Pompeius pochopil příčinu jeho muk, takže byl nesmírně vděčen skutečnosti, že ho přidělil k Lentulovi Spintherovi na samém kraji pravého křídla u řeky. Stál proti nim však Antonius se svou Osmou a Devátou, a třebaže zejména Devátá byla doplněna málo zkušenými muži ze Čtrnácté, nikdo o nich později nemohl říci, že by byli protivníkovi zůstali něco dlužni. Přidělili mu koně a dostal rozkaz, aby dohlédl na kohorty zcela vpravo, na okraji sestavy. Na sobě měl dobře padnoucí pancíř, slonovinového orla na jílci svého meče sledoval pohledem zvířátka hypnotizovaného hadem.

Nedošlo vůbec k tomu, že by meč tasil. Znenadání propukl zmatek, uši mu zalehly křikem jeho mužů volajících „*Hercules Invictus*!“ a jakýmsi nesrozumitelným válečným pokřikem doléhajícím z řad Deváté. Ohromen shledával, že boj muže proti muži v první linii legie neznamená ušlechtilé klání dvojic, nýbrž masivní nápor obrněných těl, tlak, strkání, boj o fyzickou převahu, jemuž čelil náraz jiných opancéřovaných násilníků, protitlak, švihy, kopance a rány protivníka. Meče se blýskaly a bodaly, štítů bojovníci užívali jako beranidel a pák – jak vůbec rozpoznají, kdo je přítel a kdo protivník? Mají vůbec čas pohlédnout na barvu chocholů na přilbách? Jako ochromen trčel Brutus v sedle a jen se díval.

Zpráva o zhroucení Pompeiova levého křídla a jeho jízdy putovala bojovou linií způsobem, jejž Brutus nedokázal pochopit, až na to, že muži naráz přestali ryčet „*Hercules Invictus*!“ a začali namísto toho prosit o milost. Caesarova Devátá měla na přilbách modré chocholy z koňských žíní. Když se žluté chocholy jeho vlastních kohort náhle jakoby rozplynuly v moři modrých.

Brutus pobídl až dosud zkameněle stojícího koně kopnutím do žeber a vyrazil směrem k řece.

Celý den, až dlouho do noci, se skrýval v bahniscích zaplavených Enipeem, ani na okamžik nepustil uzdu svého koně z ruky. Když posléze jásot, výkřiky a smích Caesarových hodujících a oslavujících vojsk začaly dohasínat spolu s oharky jejich ohňů, vyhoupl se opět do sedla a ujížděl směrem k Larisse.

Když mu tam soucitný obyvatel města poskytl civilní řecký šat i přístřeší, Brutus ihned usedl a napsal dopis Caesarovi.

> Caesare, píše ti Marcus Junius Brutus, kdysi tvůj přítel. Prosím tě snažně, abys mi prominul troufalost, s níž jsem se připojil ke Gnaeovi Pompeiovi Magnovi a k exilovému senátu. Po mnoho měsíců už lituji okamžiku, kdy jsem se rozhodl opustit Tarsos a své místo legáta u Publia Sestia. Utekl jsem odtamtud jako pošetilý chlapec, který touží po světáckém životě. Jenomže se ukázalo, že mi takováto dobrodružství nesvědčí a nejsou mi ani po chuti. Jsem v podstatě, jak se ukázalo, do té míry nevojenská povaha, že v této úloze vyhlížím až směšně, a zcela také postrádám sebemenší chuť válčit.
>
> Městem se rozneslo, žes nabídl milost pompeiovcům všech hodností, pokud takovou milost už od tebe neobdrželi dříve a nezpronevěřili se jí. Slyšel jsem, že jsi dokonce ochoten omilostnit kohokoli i podruhé, pokud se za něho přimluví tví vlastní muži. Nic takového není v mém případě nutné. Žádám tě o milost poprvé. A i kdybych se ti jí snad nezdál hoden, prosím tě, abys mi ji udělil alespoň s pomyšlením na mou matku a na tvou drahou zesnulou dceru Julii.

Byl to tento dopis, jenž Caesara vyprovokoval k cestě do Larissy v doprovodu svých legátů.

„Najdi mi Marka Junia Bruta," řekl městskému ethnarchovi, jenž před něho okamžitě předstoupil, aby ho požádal o milost pro své občany. „Přiveď mi ho, a Larissa se vyhne veškerým důsledkům."

Brutus, jenž přišel oblečen dosud v řeckém oděvu, byl zubožený, vyhublý, skleslý, bez odvahy pozvednout tvář k muži na koni.

„Brute, Brute, co je s tebou?" uslyšel známý hluboký hlas a pak ucítil na ramenou stisk rukou. Kdosi ho objal pevným, ocelovým sevřením; na tváři ucítil dotek rtů. Konečně vzhlédl. Caesar. Kdo jiný měl takovéto oči? Kdo jiný v sobě spojoval dostatek mužné krásy i síly, aby dokázal až k samému zpustošení ovládnout i jeho matku?

„Můj milý Brute, jsem rád, že tě zase vidím!" říkal Caesar, rukou ho objímal kolem ramen a odváděl ho dál od svých legátů, kteří s ironickými úsměvy přihlíželi ze sedel.

„Dostanu milost?" šeptl Brutus, jemuž připadalo, že ona paže, jež ho ovíjí, se svou tíží a žárem zcela vyrovná závaží nadvlády jeho matky, kterou mu obludně připomínala. Olovu, pod nímž se musí zhroutit a které ho posléze zahubí.

„To sis snad dokázal spočítat, chlapče, že ji dostaneš!" řekl Caesar. „Kde máš své věci? Máš nějakého koně? Pojedeš se mnou, hned teď, zoufale už potřebuji někoho takového, jako jsi ty. Jako obvykle kolem sebe nemám nikoho, kdo by měl hlavu na fakta, cifry, přesné detaily. A mohu ti slíbit," pokračoval ten vřelý a přátelský hlas, „že ti v příštích letech pod mou ochranou bude mnohem líp, než by se ti kdy mohlo vést pod Pompeiem."

* * *

„Co zamýšlíš podniknout, pokud jde o ty uprchlíky, Caesare?" otázal se Antonius toho odpoledne, když se vrátili do Farsálu.

„Především je třeba jít po Pompeiově stopě. Máte o něm nějaké zprávy? Viděli ho někde, poté co odešel z Larissy?“

„Proslýchá se cosi o nějaké lodi v Diu,“ řekl Calenus, „a o Amfipoli.“

Caesar zamžikal. „Amfipolis? Potom ovšem směřuje na východ, a nikoli na západ anebo na jih. Co Labienus, Faustus Sulla, Metellus Scipio, Afranius, Petreius?“

„Jediný, o němž máme jistotu – pominu-li toho našeho miloučkého Marka Bruta – je Ahenobarbus.“

„To je pravda, Antonie. Jediný z předních mužů, kdo padl na farsálském bojišti. A druhý z mých nepřátel, který odešel. I když musím přiznat, že jeho nebudu postrádat stejným způsobem jako Bibula. Postaral se někdo o jeho popel?“

„Už je na cestě k jeho manželce,“ pravil Pollio, jenž, jak zjišťoval, dostával přiděleny prapodivné úkoly všeho druhu.

„Výborně.“

„Vyrazíme už zítra?“ otázal se Calvinus.

„Přesně tak.“

„K Brundisiu bude asi směřovat i značný počet uprchlíků,“ řekl Publius Sulla.

„Z toho důvodu jsem už vzkázal do Salony pro Publia Vatinia. O Illyricum se prozatím může starat Quintus Cornificius. Vatinius se ujme velení v Brundisiu a ten proud uprchlíků odkloní.“ Caesar se usmál na Antonia. „A pro tvůj klidnější spánek, Antonie – doslechl jsem se, že Gnaeus Pompeius mladší už propustil tvého bratra z Korkýry, kde byl zadržován. Je v pořádku a vede se mu dobře.“

„Za tu zprávu přinesu oběť Jovovi!“

Ráno už se Farsálos opět proměnil v ospalé, bahnité říční údolíčko uprostřed thessálských kopců; Caesarova armáda se rozdělila. S sebou na cestu do provincie Asia si Caesar vedl jen dvě legie, obě postavené z dobrovolníků z Pompeiových poražených legií. Jeho vlastní veteráni se měli vrátit na zaslouženou dovolenou v italské Kampánii pod Antoniovým velením. Spolu s Caesarem také putovali Brutus a Gnaeus Domitius Calvinus, jehož měl Caesar stále víc v oblibě. Ukázalo se, že je to dobrý chlap do každého počasí.

Pochod do Amfipole absolvovali v obvyklém Caesarově svižném tempu; pokud snad někdejším Pompeiovým legionářům připadalo náročnější, než jakému přivykli, nestěžovali si přesto. Pravda byla, že Caesar trval na *dobré* armádě; a v ní každý věděl, na čem je.

Amfipolis, ležící na Via Egnatia osmdesát mil východně od Thessaloníky – tam, kde doširoka se rozlévající řeka Strymón vytéká z jezera Kerkinitis a vbrzku už ústí do moře – bylo loďařské a dřevařské městečko. Základ jeho obživy, stromy, ovšem rostly dosti daleko ve vnitrozemí, takže pokácené kmeny byly do Amfipole plaveny po řece Strymón, a tam teprve byly rozřezávány a zpracovávány.

Zde očekával Marcus Favonius o samotě své pronásledovatele, o nichž bezpečně věděl, že přijdou.

„Žádám tě o milost, Caesare,“ pravil, když se setkali – další, koho porážka u Farsálu změnila k nepoznání. Agresivní chování i napodobování Catona byly ty tam.

„Velice rád ti ji uděluji, Favonie. Mám tu s sebou Bruta, který se na tebe už těší.“

„Takže jeho jsi omilostnil také.“

„Samozřejmě. Není mým úmyslem trestat slušné muže za to, že se zmýlili ve volbě svých ideálů. Doufám, že jednoho dne se v Římě všichni sejdeme u společného díla v jeho prospěch. Co hodláš činit ty? Dám ti s sebou dopis pro Vatinia v Brundisiu a uvedu v něm, cokoli bys rád.“

„Rád bych," řekl Favonius se slzami v očích, „aby se nic z toho všeho nebylo vůbec stalo."

„To bych si přál i já," řekl upřímně Caesar.

„Ano, to dokážu pochopit." Nabral dech. „Já sám bych nechtěl nic jiného než vrátit se na své pozemky v Lukánii a vést tam poklidný život. Žádné války, žádná politika, žádné spory, žádné rozkoly. Mír, Caesare. To je všechno, co si přeju. Mír."

„Víš, kam se odebrali ostatní?"

„Mířili nejprve do Mytilény, pochybuji však, že by měli v úmyslu tam setrvat. Lentulové říkali, že zůstanou s Pompeiem, alespoň prozatím. Těsně předtím, než Pompeius odplul, dostal zprávy od několika dalších. Labienus, Afranius, Petreius, Metellus Scipio, Faustus Sulla a pár dalších se vydali do Afriky. Víc nevím."

„A Cato? Cicero?"

„Kdo ví? Ale já si myslím, že i Cato se vydá do Afriky v okamžiku, kdy zjistí, že tam putuje tolik ostatních. V provincii Africa koneckonců existuje propompeiovská vláda. Pochybuji, že by se ti podrobila bez boje, Caesare."

Toho večera povečeřel Caesar v tichosti, sám s Brutem, avšak už za úsvitu byl na cestě k Helléspontu, s Calvinem po boku a s Brutem, k němuž se Caesar choval s mimořádnou pozorností, v pohodlné gize, kde měl k ruce i sloužícího.

Favonius si vyjel, aby sledoval – naposledy už, jak doufal – stříbřitý proud římských legií pochodujících po Římany zbudované silnici, přímé všude tam, kde to krajina dovolovala, jen s povlovnými stoupáními, nijak nevyčerpávajícími. Poslední, koho Favonius ještě zahlédl, byl sám Caesar v sedle bujného hnědého hřebce, jedoucí s lehkostí a elegancí hodné mnohem mladšího muže. Favonius věděl, že sotva bude z dohledu amfipolských hradeb, Caesar sesedne a dál bude pochodovat opěšalý, po vlastních. Koně mu byli dobří leda pro bitvy, přehlídky a okázalé podívané. Jak jen může člověk, jenž si je tak jistý svým majestátem, takhle tíhnout k zemi? Prazvláštní směsice rysů, tenhle Gaius Julius Caesar. Řídké vlasy mu v ostrém větříku foukajícím od Egejského moře povlávaly kolem hlavy jako stužky, páteř absolutně přímou, nohy, visící ze sedla bez jakékoli opory, stále stejně zdatné a šlachovité. Jeden z nejpohlednějších mužů v Římě, ale přitom žádný hezounek jako Memmius, anebo dokonce zženštilý krasavec jako Silius. Potomek Venušin a Romulův. Nu, kdo ví? Snad mají božstva skutečně nejraději své vlastní potomky. Och Catone, nestav se mu už na odpor! Jemu se nedokáže vzepřít nikdo. Stane se králem Říma – ale jen pokud si to on sám bude přát.

* * *

I Mytilénu už zachvátila panika. Zmatek se šířil po celém Východě jako výsledek srážky dvou římských titánů, tak nečekaný, tak hrozivý. Neboť onoho Caesara zatím znali toliko z druhé anebo třetí anebo dokonce čtvrté ruky; všechna jeho správcovství se odehrála na Západě a ony pradávné časy, kdy se zde na Východě tak krátce mihnul, dávno upadly v zapomnění. V Mytiléně se ještě vědělo, že když město Sullovým jménem oblehl Lucullus, bojoval tento Gaius Caesar v prvních řadách a za svou statečnost tu získal *coronu civiku.* Sotvakdo už ale věděl o bitvě, kterou Caesar vybojoval s Mithridatovým vojskem u Trall v provincii Asia, třebaže lidé v Trallech se teď rozpomenuli, jak mu tehdy postavili sochu v malém chrámku Victorie poblíž onoho bojiště, a spěchali, aby svatyňku náležitě uklidili a ujistili se, že je socha dosud v

dobrém stavu. A s úžasem přitom shledali, že mezi kameny před podstavcem Caesarovy sochy zatím vzešla palma, známka velkého vítězství. A známka velikosti onoho muže. V Trallech bylo o čem hovořit.

Řím už teď vládl světu okolo Našeho moře tak dlouho, že při jakémkoli otřesu mezi jeho mocnými jako by se vzápětí šířily bleskovou rychlostí trhliny všemi okolními zeměmi jako praskliny doprovázející zemětřesení. K čemu dojde? Jak teď bude vyhlížet svět a jeho složení? Je Caesar rozumný člověk Sullova druhu, zavede nějaká opatření, která zabrání vysávání zemí jejich správci a výběrčími daní? Anebo to bude další takový Pompeius Magnus, jenž správce a výběrčí v jejich drancování ještě podpoří? V provincii Asia, zcela vyčerpané Metellem Scipionem, Lentulem Crurem a jedním z Pompeiových podružných legátů, Titem Ampiem Balbem, se jednotlivé ostrovy, města a okrsky předháněly ve strhávání soch Pompeia Velikého a ve zřizování pomníků Gaia Caesara; velice rušno bylo právě u onoho chrámku Victorie u Trall, kde byla k vidění skutečná podoba nového *Prvního muže Říma.* V Efesu se spojila některá pobřežní města a zadala proslulým sochařským hutím v Afrodisiu pořízení kopií oné sochy z Trall. Byly vzápětí postaveny na jejich agorách a nápis na podstavcích zněl:

GAIUS JULIUS CAESAR, SYN GAIA, PONTIFEX MAXIMUS, IMPERÁTOR, PODVAKRÁT KONSUL, POTOMEK AREA A AFRODÍTY, BŮH UČINĚNÝ TĚLEM A SPASITEL LIDSTVA

Promyšlený tah, zejména v tom, že Caesarův původ po Martovi a jeho synovi Romulovi předřadil původu odvozovanému od Venuše a jejího syna Ainéa. Provincie Asia se pilně činila.

Do takovéto směsice panického strachu a nezřízeného pochlebování se Pompeius spolu s oběma Lentuly vylodil v přístavu Mytiléné na ostrově Lesbu. Celý Lesbos se sice kdysi vyslovil pro něho, ovšem kterak ho přijmout teď, po jeho porážce, byla nesnadná a delikátní otázka. Jeho příjezd znamenal, že dosud nebyl vypuzen z arény, že časem možná může nadejít nějaký další Farsálos. Jenomže – dokáže on zvítězit? Koloval názor, že Caesar ještě nikdy neprohrál žádnou bitvu (Pompeiovo „velké vítězství“ u Dyrrhachia bylo teď už všeobecné označováno za pouhé plácnutí do vody) a že porazit ho nedokáže nikdo.

Pompeius zvládl situaci dobře, setrval ve svém řeckém šatě a pověděl radě ethnarchů, že Caesar nejvíce proslul svou shovívavostí.

„Chovejte se k němu dobře,“ znělo jeho doporučení. „Vládne teď světu.“

Cornelia Metella a mladý Sextus už ho očekávali. Bylo to zvláštní shledání, dominoval mu Sextus, jenž svého zbožňovaného obce objal a hořce se rozplakal.

„Nenaříkej,“ řekl mu Pompeius a hladil ho po hnědých, spíše rovných vlasech; Sextus byl jediným z jeho tří dětí, jenž po Mucii Tertii zdědil tmavé vlasy.

„Měl jsem u tebe už dávno sloužit!“

„A sloužil bys, kdyby se události nevyvíjely tak překotně. Ale dokázals víc než to, Sexte. Postaral ses místo mne o Cornelii.“

„To je ženská práce!“

„Ne, to je práce pro muže. Rodina je základem všeho římského myšlení, Sexte, a manželka Pompeia Velikého je velice důležitá osoba. Stejně tak jako jeho synové.“

„Už nikdy tě neopustím!“

„To doufám. Musíme obětovat Larům a Penátům a Vestě, abychom se jednoho dne *všichni zase* sešli.“ Pompeius pustil Sexta z náruče a podal mu svůj šátek, aby se vysmrkal a osušil si oči. „A teď pro mne můžeš něco udělat. Začni psát dopis svému bratrovi Gnaeovi. Zanedlouho za tebou přijdu a dokončím ho.“

Teprve když Sextus, svírající šátek a stále ještě popotahující, odešel, aby splnil otcovo přání, měl Pompeius příležitost prohlédnout si důkladněji Cornelii Metellu.

Nezměnila se. Stále tentýž pohled, táž hrdost až přezíravost. Ale šedé oči měla zarudlé, víčka napuchlá a v očích, jež na něho upírala, byl patrný opravdový žal. Pokročil k ní a políbil jí ruku.

„Smutný den,“ řekl.

„*Tata*?“

„Odplul do Afriky, myslím. To časem zjistíme. Nebyl nijak zraněn u Farsálu.“ Jak těžce se to jméno vyslovovalo! „Cornelie,“ řekl a pohrával si s jejími prsty, „máš můj plný souhlas k tomu, aby ses se mnou rozvedla. Pokud tak učiníš, bude ti zachován celý tvůj majetek. Měl jsem naštěstí dostatek prozíravosti, abych naši vilu v Albských horách zapsal na tvé jméno. Takže se neocitla na seznamu toho, co jsem všechno musel prodat, abych měl peníze na tuhle válku. Nevztahuje se to ovšem na vilu na Martově poli. Ani na dům na Carinách. Ty patří mně, o ty může Caesar tebe a mé syny připravit.“

„Domnívala jsem se, že on proskribovat nebude.“

„Nebude proskribovat. Ale majetek vůdců v této válce bude konfiskován, Cornelie. Takový je zvyk a tradice. A on se proti jejímu uplatnění stavět určitě nebude. Proto si myslím, že by pro tebe bylo bezpečnější a rozumnější, kdyby ses se mnou rozvedla.“

Zavrtěla hlavou, na rtech se jí objevil jeden z jejích vzácných a trochu plachých úsměvů. „Ne, Magne. Jsem tvoje manželka. A tvou manželkou zůstanu.“

„Tak se alespoň vrať domů.“ Pustil její ruku a sám bezcílně mávl pravicí. „Já nevím, co se mnou bude! Nevím, co by bylo nejlepší, abych udělal. Nevím, kam odsud půjdu – ale zůstat tu také nemohu. Život se mnou teď nebude příliš jednoduchý ani pohodlný, Cornelie. Jsem poznamenaný muž. Caesar ví, že mne musí dostihnout a zajmout. Dokud jsem na svobodě, představuji zárodek uskupení pro další válku.“

„Říkám ti totéž co Sextus: už tě nikdy neopustím. Ale zcela určitě bychom se měli vydat do Afriky. Je třeba okamžitě vyplout do Utiky, Magne.“

„A je to skutečně nezbytné?“ Živě modré oči znovu zazářily z napuchlé tváře, poznamenané stejně tak jako jeho postava jakousi úzkostnou strnulostí, bolestí, raněnou pýchou, kterou dosud nedokázal nijak překonat. „Bylo to strašné, Cornelie. Nemyslím Caesara ani válku samu, mám na mysli ty mé druhy. Och, samozřejmě že ne tvého otce! Ten byl přímo pilířem síly. Ale on u toho po většinu času nebyl. U všeho toho osočování, popichování, ustavičného hledání chyb.“

„Na *tobě* že hledali chyby?“

„Bez přestání. Ničilo mě to. Možná že bych se byl dokázal i líp vypořádat s Caesarem, kdybych byl měl rozhodující slovo ve velitelském stanu. Jenomže toho jsem právě nedocílil. Velel Labienus, Cornelie, ne já. Takový sprostý chlap! Jak s ním jen dokázal Caesar vycházet? Je to barbar. Věřím zcela tomu, že jediný způsob, jakým on dosahuje fyzického uspokojení, je vydloubávat mužům oči – och, a horší věci, o kterých před tebou ani nemohu mluvit! A třebaže Ahenobarbus zemřel velice statečnou smrtí na bojišti, týral mne předtím, kde mohl. Nazýval mne Agamemnónem, králem králů.“

Otřesy posledních dvou měsíců, ustavičné stěhování sem a tam udělaly pro Cornelii Metellu mnoho; zpovykaná diletantská intelektuálka teprve objevovala, co je soucit – tolik potřebná vnímavost k citům druhých. A tak nyní nepodlehla omylu, že by si Pompeiova slova vyložila jako projev sebelítosti. Byl jako prastarý kámen ušlechtilého zrna, nahlodaný bez přestání dopadajícími kapičkami žíravé vody.

„Můj milý Magne, já si myslím, že hlavní příčina spočívala v tom, že oni si představovali válku jako nějakou další formu senátu. Ani v nejmenším nepochopili, že politika nemá s vojenskými záležitostmi pranic společného. Přijali *senatus consultum ultimum*, jen aby jim Caesar nemohl nic diktovat. Jak by si pak byli mohli nechat cokoli nařizovat od tebe?“

Pousmál se. „To je hluboká pravda. Měl bych ti asi povědět, proč se mi nechce do Afriky. Tvůj *tata* se tam bezpochyby odebere, to ano. Jenomže totéž platí o Labienovi a o Catonovi. Co by se v Africe změnilo? Ani tam bych nebyl pánem ve svém vlastním velitelském stanu.“

„Pak bychom měli hledat útočiště u parthského krále, Magne,“ řekla s rozhodností. „Tys vyslal svého bratrance Hirtia za králem Oródem. A on se raději nevrátil, třebaže mu tady nic nehrozí. Ekbatana je přesně to místo, které neuvidí ani Caesara ani Labiena.“

„Jenže jaké by to bylo hledět na sedm ukořistěných římských orlů? Žil bych tam ve společnosti Crassova stínu.“

„Kam jinam tedy?“

„Do Egypta.“

„To není dostatečně daleko.“

„Není, ale odtamtud se lze dostat dál. Umíš si představit, kolik by národy Indu anebo Seriky zaplatily za to, aby do svých služeb získaly římského vojevůdce? Dokázal bych si jejich svět získat za zaměstnavatele. Egypťané vědí, jak doplout do Taprobané. A v Taprobané bude určitě někdo, kdo bude znát cestu do Seriky anebo k Indu.“

Zářivě se usmála, byl na ni překrásný pohled. „Magne, to je skvělý nápad! Ano, pojďme spolu a se Sextem do Seriky!“

*** * ***

Nepobyl v Mytiléně sice dlouho, když však uslyšel, že je tam přítomen velký filozof Kratippos, vyžádal si u něho návštěvu.

„Jsem poctěn, Pompeie,“ řekl stařec v čisté bílé říze, na niž splýval jeho stejně čistě bílý plnovous.

„Nikoli, pro mne je to pocta.“ Pompeius neučinil pokus posadit se, stál a hleděl do vodnatých očí a podivoval se, proč z nich nevyzařuje moudrost. Cožpak filozofové nevyhlížejí vždy moudře?

„Pojďme se projít,“ řekl Kratippos a zavěsil se do Pompeia. „Zahrada je tu překrásná. Upravená je po římsku, samozřejmě. My Řekové nemáme dar zahradničení. Odjakživa považuji umění Římanů ocenit krásy přírody za důkaz vrozených hodnot římského národa. My Řekové jsme svůj smysl pro krásu vtiskli věcem, které člověk vytváří, zatímco vy Římané máte vlohy vnášet své výtvory přímo do přírody, jako by tam patřily. Mosty, akvadukty… Tak jsou dokonalé! My jsme třeba nikdy nepochopili krásu klenutého oblouku. Příroda,“ mlel Kratippos dál a dál, „není nikdy přímočará, Gnaee Pompeie. Příroda je kulatá jako celý náš svět.“

„Nikdy jsem nebyl s to kulatost světa pochopit.“

„Cožpak ji neprokázal Eratosthenés tím, že změřil délku stínu v Horním a Dolním Egyptě? Každá plošnost má svůj okraj. A jestliže je nějaký okraj, jak to, že se přes něj nevalí vody Okeánu a neřítí se dolů jako vodopád? Ne, Gnaee Pompeie, svět je koule uzavřená sama do sebe jako pěst. Špičky jeho prstů se líbají s bříškem jeho dlaně. A to, jak víš, představuje jistý druh nekonečnosti.“

„Rád bych,“ říkal Pompeius a pátral v mysli po vhodných slovech, „kdybys mi pověděl něco o božstvech.“

„Povědět ti toho mohu mnoho, záleží na tom, co vlastně toužíš poznat?“

„Nu, něco o jejich povaze. Co to vlastně je božství.“

„Myslím, že vy Římané máte k této odpovědi blíže než my Řekové. My si představujeme naše bohy jako obdobu mužů a žen, se všemi nedostatky, tužbami, chutěmi a zlozvyky. Zatímco římská božstva – ta skutečná římská božstva – postrádají tváře, nejsou žádného pohlaví, nemají tvář. Vy je nazýváte *numina*. Jsoucna tkvící ve vzduchu, součásti samotného vzduchu. Rovněž jistý druh nekonečnosti.“

„Ale jak oni vůbec žijí, Kratippe?“

Uslzené oči, jak Pompeius teď viděl, byly velice temné, vně duhovky však měly světlounký kroužek. *Arcus senilis*, náznak blížící se smrti. Nebude už dlouho na tomto světě. Na této zeměkouli.

„Existují sami od sebe.“

„Ne, čemu se *podobají*?“

„Sami sobě. Nedokážeme pochopit, jaká podoba to může být, neboť je neznáme. My Řekové jim přisuzujeme lidskou podobu, jelikož nic jiného si představit neumíme. Abychom je však učinili božskými, obmýšlíme je současně nadlidskými schopnostmi. Já sám věřím,“ říkal Kratippos tichounce, „že všechna božstva jsou v podstatě součástí jednoho velkého Boha. A opět jste vy Římané této pravdě blíž. Vy víte, že veškerá vaše božstva jsou jen dílem vašeho velkého Boha, Jova Nejlepšího Největšího.“

„A žije tento velký Bůh někde ve vzduchu?“

„Myslím, že *ono něco* žije všude. Nad námi, pod námi, uvnitř, vně, kolem, za i před. Já se domnívám, že i my sami jsme částí *onoho něčeho*.“

Pompeius si olízl rty, dospěl konečně k tomu, co ho v mysli zaměstnávalo nejvíc. „Žijeme dál i po smrti?“

„Ah! Odvěká otázka. Jiný druh nekonečnosti.“

„Podle toho, co se říká, jsou božstva – anebo Veliký Bůh – nesmrtelní. Tak zní definice. My zemřeme. Pokračuje ale nás život nějak?“

„Nesmrtelnost není totéž co nekonečnost. Je mnoho druhů nesmrtelnosti. Například předlouhý život Boha – je ale současně i nekonečně dlouhý? Nemyslím si to. Domnívám se, že Bůh se v nezměrných odstupech času rodí znovu a znovu. Zatím co nekonečnost je neproměnná. Nekonečno nemá začátek, nebude mít ani konec. Pokud jde o nás – nevím. Ty, Gnaee Pompeie, *ty* budeš nade vši pochybnost nesmrtelný. Tvé jméno a tvé činy budou žít ještě celá tisíciletí poté, co už tu nebudeš. To je sladké pomyšlení. A neznamená to snad, žes tak dosáhl božskosti?“

Pompeius odcházel nepříliš osvícen. Nu, neříká se to ostatně? Zkus Řeka nachytat, a skončíš s prázdnýma rukama. Svým způsobem také jedna obměna nekonečnosti.

* * *

Z Mytilény vyplul s Cornelií Metellou, Sextem a oběma Lentuly; postupoval východní částí Egejského moře od ostrova k ostrovu, nikde nezůstával déle než na jednu noc, nesetkával se s nikým, koho by znal, až konečně obeplul jihozápadní cíp Lykie a zakotvil ve velkém pamfylském městě Attalei. Tam nalezl neméně než šedesát členů exilového senátu. Žádné vynikající osobnosti, všichni zato notně vyděšení. Attaleia mu potvrdila svou nehynoucí loajalitu a věnovala mu dvanáct pěkných trirém schopných plavby na širém moři, spolu s dopisem od jeho syna Gnaea, jenž stále ještě setrvával na ostrově Korkýře. Jak jen se zvěst o Pompeiových pohybech mohla tak rychle roznést do všech koutů světa?

Otče, posílám opisy tohoto dopisu na mnoho míst. Prosím tě, zapřisahám tě, nevzdávej se! Slyšel jsem už od Cicerona, který zde byl – ale je už opět pryč – jaká muka sis musel vytrpět ve velitelském stanu. Ten Labienus! Cicero mi vše vyprávěl.

Dorazil sem spolu s Catonem a s tisícovkou raněných a zotavujících se vojáků. Nato Cato oznámil, že chce tyto vojáky odvézt dál, do Afriky, že vsak obyčejnému prétorovi nepřísluší velení, je-li po ruce konsulár – měl tím na mysli Cicerona. Chtěl se podřídit spolu s vojáky Ciceronově autoritě, ale ty znáš toho starého poděsa lépe než já, takže si dokážeš představit, co mu na to odpověděl. Nechtěl mít už nic společného s dalším odporem, s vojáky anebo s Catonem. Když Catonoví došlo, že se Cicero tajně chystá vrátit se do Itálie, přestal se ovládat a pustil se do Cicerona pěstmi a kopanci. Musel jsem ho od něho doslova odtrhnout. Jakmile se Ciceronovi naskytla příležitost, prchl do Pater a vzal s sebou i svého bratra Quinta a synovce Quinta. Bydleli do té chvíle u mne. Teď se asi všichni tři hašteří v Patrách.

Cato si poté vzal mé dopravní lodě – já pro ně nemám použití – a vydal se do Afriky. Neměl jsem tu naneštěstí žádného lodivoda, kterého bych mu mohl dát s sebou, takže jsem mu jen poradil, aby prostě zaměřil příděmi lodí k jihu a nechal se nést větry a mořskými proudy. Útěchou může být, že Afrika z jihu uzavírá celé Naše moře, takže se takto stejně nemůže dostat nikam jinam než *někam* do Afriky.

Z toho všeho mi plyne, že válka s Caesarem ještě zdaleka neskončila. Odpor se soustředí do Afriky, neboť všichni uprchlíci směřují právě tam. Prosím tě, zapřisahám tě, milovaný otče, seber všechny lodě, které budeš mít k dispozici, a připluj buď za mnou, anebo se vydej do Afriky.

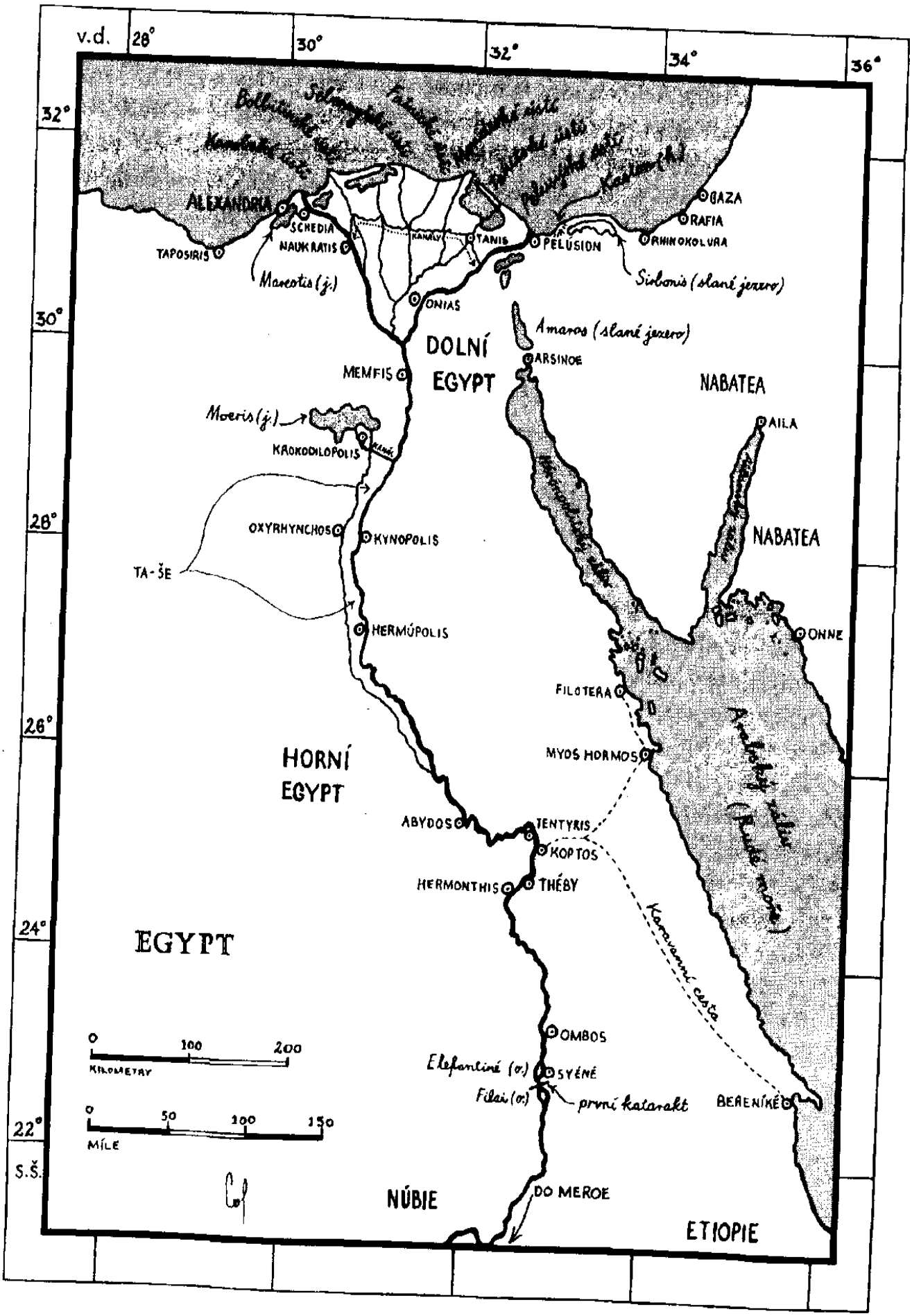
Pompeiova odpověď byla stručná.

Můj nejdražší synu, odpusť mi. Nemohu učinit nic, čím bych prospěl věci republiky. Mé dny minuly. A upřímně řečeno si nedovedu představit, že bych se opět ocitl ve velitelském stanu, kde by mi za zády seděli Cato a Labienus. Já už jsem svůj závod doběhl. Co uděláš ty, je na tobě. Měj se však na pozoru před Catonem a Labienem. Jeden je ideologický zaslepenec, druhý barbar.

Cornelia, Sextus a já odcházíme daleko, velice daleko. Neřeknu kam, pro případ, že by byl tento dopis někým zachycen. Oba Lentulové, kteří mě až do této chvíle doprovázeli, mne opustí ještě dříve, než zveřejním svůj nejbližší další cíl cesty. Doufám, že tady v Attalei se jim mezitím dokážu vyhýbat.

Dávej na sebe pozor, synku. Miluji tě.

Začátkem září nadešel čas k odjezdu; Pompeiova loď vyklouzla z přístavu, aniž se o tom dozvěděl někdo z obou Lentulů anebo někdo ze Šedesáti uprchlických senátorů. S sebou vzal tři z trirém, zbylých devět odeslal Gnaeovi na Korkýru.

v.d.
28°
30°
32°
34°
36°
32°
30°
28°
26°
24°
22°
S.Š.
ALEXANDRIA
SCHEDIA
NAUKRATIS
TAPOSIRIS
Mareotis (j.)
KANÁLY
TANIS
PELÚSION
GAZA
RAFIA
RHINOKOLURA
Sirbonis (slané jezero)
ONIAS
Amaros (slané jezero)
DOLNÍ EGYPT
ARSINOE
MEMFIS
NABATEA
Moeris (j.)
KROKODILOPOLIS
AILA
OXYRHYNCHOS
KYNOPOLIS
NABATEA
TA-ŠE
HERMÚPOLIS
ONNE
FILOTERA
Arabské pohoří
Rudé moře
HORNÍ EGYPT
MYOS HORMOS
ABYDOS
TENTYRIS
KOPTOS
HERMONTHIS
THÉBY
EGYPT
Karavanní cesta
OMBOS
Elefantiné (o.)
SYÉNÉ
Filai (o.)
první katarakt
BERENÍKÉ
0 100 200
KILOMETRY
0 50 100 150
MÍLE
NÚBIE
DO MEROE
ETIOPIE

Nakrátko přistáli v kilické Syedře, pak se pustili přes širé moře do Pafosu na Kypru. Prefektem Kypru, jenž nyní spadal pod římskou správu v Kilikii, byl jeden ze synů Appia Claudia Pulchra, bývalého censora, jenž se snažil udělat vše pro to, aby Pompeiovi všemožně pomohl.

„Velice jsem litoval tak náhlé smrti tvého otce," řekl Pompeius.

„I já," řekl Gaius Claudius Pulcher, na němž však žádná přílišná lítost nebyla patrná. „On se ovšem nadobro pomátl, jak asi víš."

„Cosi jsem se o tom doslechl. Byl však alespoň ušetřen takových věcí, jako byl Farsálos." Jak *těžké bylo* vyslovit to jméno „Farsálos"!

„Ano. On i já jsme odjakživa byli na tvé straně, což ovšem nemohu říct o celém claudiovském rodu."

„Všechny urozené rodiny jsou takto rozštěpeny, Gaie Claudie."

„Zde žel setrvat nemůžeš. Antiocheia a Sýrie se už přidaly k Caesarovi a Sestius v paláci správce v Tarsu měl k Caesarovi odjakživa blízko. Prohlásí se pro něho otevřeně co nevidět."

„Jaké vanou větry egyptským směrem?"

Gaius Claudius ztuhl. „Tam bych se teď nevydával, Magne."

„Proč ne?"

„Vypukla tam občanská válka."

Třetí záplavy za Kleopatřiny vlády dosáhly nejnižší úrovně; docházelo k tomu v zemi, kde se záznamy o nich vedly už po dva tisíce let. Nejenže záplavy zůstaly hluboko v *loktech smrti*, hladina dosáhla pouhých osmi stop. Bylo to nejníže, co kdy bylo naměřeno.

V okamžiku, kdy to Kleopatra uslyšela, pochopila, že toho roku nebude sklizena úroda nikde, ba ani v krajích Ta-še a při jezeru Moeris. Dělala, co mohla, aby katastrofu odvrátila. V únoru zveřejnila spolu s malým králem edikt, jímž nařídila, aby každá i sebemenší troška obilí sklizeného anebo skladovaného ve Středním Egyptě byla odeslána do Alexandrie. Střední a Horní Egypt se měl vyživit sám zavlažením úzkého údolí Nilu mezi prvním kataraktem a Thébami. Jelikož každé zrnko pšenice a ječmene vypěstované v Egyptě bylo vlastnictvím Dvojité koruny, byla Kleopatra plně oprávněna k vydání takovéhoto nařízení, jakož i k vykonání trestu nad každým provinilým obchodníkem s obilím anebo úředníkem – popravy a konfiskace veškerého majetku. Informátorům byla přislíbena odměna v hotovosti; informátorům z řad otroků navíc i svoboda.

Reakce byla okamžitá a bouřlivá. V březnu považovala královna za politicky správné vydat další edikt. Tem, kdo vlastnili korunou zaručené vynětí z daňové povinnosti anebo z vojenské služby, se tímto královským výnosem stvrzovalo, že zproštění zůstane v platnosti – ovšem pod podmínkou, že takto uspořené částky budou investovány do zemědělství. Celé království vně Alexandrie bylo třeba přimět k produkci obilí i tou nejpracnější cestou, jakou představovalo zavlažování při nedostatečných záplavách.

Začaly se hrnout protestní listy. A stejně tak i požadavky na poskytnutí osiva a prominutí daní, což Dvojitá koruna splnit naprosto nemohla.

Co bylo horšího, v Alexandrii to začínalo vřít. Ceny potravin závratně stoupaly, chudší lidé už prodávali svůj majeteček, aby sehnali peníze na trošku jídla, bohatší si

začali dělat zásoby jak hotových peněz, tak i trvanlivých potravin. Malý král a jeho sestřička Arsinoe se jen uculovali; Potheinos a Theodotos, za podpory vojevůdce Achillase, se vydávali na procházky po Alexandrii, nešetřili soucitem s nespokojenými obyvateli a dávali se slyšet, že nedostatek potravin je výsledkem Kleopatřina záměru vypudit vzpurné živly z města tím, že je vyhladoví.

V červnu tito tři spiklenci udeřili. Nálada v Alexandrii vzkypěla; z agory se vydal rozezlený dav ke královské enklávě. Potheinos a Theodotos mu otevřeli vrata a zástup vedený Achillasem vtrhl dovnitř. Tam však zjistili, že Kleopatra je pryč. Trojice se nedala vyvést z míry. Vetřelcům byla Arsinoe představena jako nová královna a malý král nasliboval zlepšení životních podmínek. Zástupy se rozešly do svých domovů; Potheinos, Theodotos a Achillas byli spokojeni. Čekaly je však značné potíže. Především nebyly naprosto k mání žádné další potraviny. Jednou uchvácenou moc však bylo třeba udržet a hájit; Potheinos vyslal egyptskou flotilu vydrancovat sýpky v Judei a ve Foiníkii, ubezpečen, že válka mezi Pompeiem Velikým a Gaiem Caesarem poutá všude natolik pozornost, že pár takovýchto loupeživých nájezdů projde když ne nepozorováno, pak alespoň nepotrestáno.

Další z jejich nesnází ovšem převážila nad všemi ostatními. Kleopatra zmizela. Dokud dosavadní královna zůstane na svobodě, nepřestane neúnavně usilovat o pád palácové kabaly malého krále, tím si byli jisti. Kudy jen mohla uniknout? Všichni Ptolemaiové, kteří kdy byli v minulosti svrženi z trůnu, se vždy nalodili a odpluli za moře! Nikde na celém dlouhém pobřeží se však nikomu ze špehů kabaly nepodařilo zjistit sebemenší důkaz o tom, že by Kleopatra byla uprchla na lodi.

* * *

Lodím se Kleopatra obezřetně vyhnula. V doprovodu Charmion, Eiras a obrovitého černého eunucha Apollodóra vyklouzla Kleopatra z královské enklávy oblečena jako zámožná Alexandrijka. Projela na oslíku Kanobskou bránou jen pár hodin předtím, než rozvášněné hordy vnikly do paláců, a u Schedie nastoupila i se svými společníky na malou bárku. Stranou od Alexandrie se tam napojoval na Kanobské ústí nilské delty průplav z jezera Mareotis. Do Memfidy, která ležela na Nilu těsně před místy, odkud se řeka začínala vějířovitě rozšiřovat v deltu, to nebylo více jak osm set řeckých stadií – stovka římských mil.

Memfis se opět stávala nejmocnějším náboženským centrem Egypta. Za faraonů Staré a Střední říše byla sídlem nejvyšších kněží kultu boha stvořitele Ptaha a soustředěny zde byly i poklady země. Od dob vlády faraona Senusreta její význam poklesl a její místo zaujaly Théby a uctívání Amona. Do Théb se přesunulo i sídlo náboženské moci a s ním i správa pokladnic. Avšak střídavé štěstí Egypta v době, kdy vymřeli poslední skuteční faraonové, znamenalo i úpadek Amonova kultu. Pak přišli Ptolemaiova, zrodila se Alexandrie. Memfis nabyla opět váhy, snad proto, že měla mnohem blíže k Alexandrii než Théby. První Ptolemaios, skvělý vládce, pojal myšlenku utužit pouto Alexandrie s Egyptem a přiměl Ptahova velekněze jménem Manetho, aby formuloval hybridní věrouku, zčásti řeckou, zčásti egyptskou, v níž se hlavními božstvy stali Zeus-Osirapis-Usir-Apis a Artemis-Eset.

K pádu Théb došlo poté, co se vzepřely proti vládě Ptolemaiovců za devátého Ptolemaia, jenž byl na nápisech uváděn jako Sótér II. a jemuž jeho poddaní říkali Lathyros, to jest Fazolka. Lathyros zmobilizoval svou židovskou armádu a mělké

válečné galéry určené pro říční plavbu a dovesloval vzhůru po Nilu až k Thébám, aby jim dal za vyučenou. Vyraboval je a srovnal se zemí. Amon na vzpouru strašlivě doplatil.

Avšak třítisíciletá tradice kněžské vlády v Egyptě si s pleniteli odevždy věděla rady. Každý faraon, jenž byl ukládán k věčnému odpočinku obklopen nesmírnými poklady, se zároveň stával i lákavým soustem pro vylupovače hrobů, kteří při okrádání mrtvých neváhali sáhnout k čemukoli. Dokud byl Egypt silný, dokázal takovéto bandity udržet na uzdě; poté však, co se Egypt stal kořistí cizích vpádů, byla většina z královských hrobek vyloupena. Vydrancování unikly jen ty hrobky, jejichž umístění zůstalo uchováno v tajnosti. A stejně tak i podzemní pokladnice.

V době, kdy Ptolemaios Fazolka vztekle rozrýval zemi při hledání tajných skrýší a měnil Théby v hromadu sutin, byly už poklady dávno opět ukryty v podzemních kobkách Memfidy. Lathyros zoufale potřeboval peníze; jeho matka, Kleopatra III., byla faraonem, dělala však všechno pro to, aby se jím nestal on sám. Nesnášela ho, dávala přednost jeho mladšímu bratru Alexandrovi, jehož posléze s úspěchem dosadila na trůn namísto Lathyra. Pro Egypt to byl osudný krok. Poté, co ji Alexander zavraždil, střetli se oba bratři v boji o vládu. A když byli oba dva mrtvi, poslal diktátor Sulla do Egypta vládnout Alexandrova syna. Byl to poslední legitimní mužský potomek ptolemaiovského rodu, nebyl však schopen zplodit děti. Ve své poslední vůli odkázal Egypt Římu a od té chvíle žil Egypt ve strachu z budoucnosti.

* * *

Z bárky Kleopatra vystoupila na západním břehu Nilu a na oslíku dojela až k západnímu pylonu okrsku, jenž zaujímal plochu celé čtvereční míle. Zahrnoval Ptahův chrám, budovu, v níž byli balzamováni Apiovi býci, skupinu domů určených pro kněží a jejich různé povinnosti a početné menší chrámy postavené na počest dávno již zemřelých faraonů. Pod nimi se nacházelo bludiště komnat, kobek a podzemních chodeb, které dosahovaly až do oblasti pyramid vzdálených několik mil odtud. V té části labyrintu, do které se vstupovalo z balzamovací síně Apiových býků, byly uchovávány mumie všech Apiových býků, kteří kdy žili, stejně tak jako mumifikovaných koček a ibisů. Do prostor labyrintu, kde byly vlastní pokladnice, se vcházelo tajným vstupem z Ptahova chrámu.

Vstříc jí vyšel Veb, doprovázen svým osobním knězem-předčitatelem *cherihebem*, pokladníkem, svými úředníky a skupinkou *mete-en-scu*, což byli řadoví kněží. Kleopatra, jež měřila sotva pět římských stop a nevážila více než půldruhého talentu, stanula, zatímco se dvě stovky mužů s hladce oholenými hlavami vrhly tváří k zemi, čela opřena o vyleštěné dlaždice z červené žuly.

„Bohyně sestoupivší na Zemi, Dcero Réova, Vtělení Esety, královno královen," oslovil ji Ptahův velekněz povstávaje pozvolna s řadou pečlivě provedených, postupně se zmenšujících úklon, zatímco jeho kněží zůstávali ležet na podlaze.

„Seme Ptahův, Neb-notrue, *wer-cherep-hemw*, Sekerchabaue, Ptahmose, Chamuasete," pronesla Kleopatra jakožto faraon a s láskou se na něho usmála. „Můj nejdražší Chame, jak jsem ráda, že tě opět vidím."

Jedinou oděvní součástí, jíž se Cham lišil od svých podřízených, byl zlatý nákrčník a náhrdelníky. Jinak si i on holil vlasy a neměl na sobě nic než bílou suknici ze silného lněného plátna, kterou měl upevněnu pod prsními bradavkami a jež mu plavně splývala

až do poloviny lýtek. Nákrčník – již od časů prvního faraona odznak úřadu Ptahova velekněze – byl široký zlatý plát kryjící jako pancíř horní hruď od hrdla a ramen až pod bradavky. Jeho vnější okraj tvořil značně zesílený zaplétaný zlatý lem posázený lazurity, karneoly, beryly a onyxy, jenž byl zakončen na levé straně podobou šakala a na pravé straně dvěma lidskými šlapkami a lví tlapou. Plát měl velekněz zavěšen na krku, na dvou zkřížených těžkých zlatých pletencích končících u lazuritů umístěných v místě bradavek. Přes nákrčník byly v pečlivém uspořádání navlečeny tři náhrdelníky ze zlatých provazců končících kotoučky se vsazenými karneoly; a ještě výše se vinulo šest dalších náhrdelníků, rovněž ze zlatých provazců, zakončených kříži o stejné délce ramen zdobenými drahokamy – tři níže, tři výše.

„Přicházíš v přestrojení," pravil starou egyptštinou.

„Alexandrijci mě právě svrhli z trůnu."

„Oh!"

Cham je odváděl do svého paláce, hranolovité budovy vystavěné z vápence a pokryté hieroglyfy a kartušemi všech Ptahových velekněžů, kteří kdy sloužili bohu původci všeho, jenž stvořil Rea, který byl rovněž Amonem. Po obou stranách vchodu stály sochy memfiské Ptahovy trojice: Ptah sám, vzpřímená lidská postava s přiléhavou čepičkou, až po hrdlo zavinutá do pláten jako mumie; Sachmet, jeho manželka, s hlavou lvice; a božstvo lotusu Nefertem korunované posvátným modrým lotusem a bílými pštrosími pery.

Uvnitř panoval bělostný chlad, i vnitřek však oživovaly kresby a ornamenty na stěnách kolem rozestavených židlí a stolků ze slonoviny, ebenu, zlata. Sotva zaslechla jejich hlasy, vešla žena; velice egyptská a velice krásná oním půvabem bez jakéhokoli výrazu, jak ho pěstila a zdokonalovala kasta egyptských kněží. Na hlavě měla černou paruku zastřiženou tak, aby odhalovala ramena, oblečena byla v trubicovité spodní roucho z průsvitného bílého plátna a ve svrchní šat se zvonovitými rukávy z onoho pohádkového tkaniva, jaké dokázali vyrobit pouze v Egyptě – průsvitného, jemně nařaseného.

I ona padla k zemi.

„Tachao," řekla Kleopatra a objala ji. „Matko moje."

„Tou jsem ti byla po tři léta, to je pravda," řekla Chamova manželka. „Máš hlad?"

„A vy máte dost co jíst?"

„Zvládáme to, Dcero Reova, i za těchto těžkých časů. Do mé zahrady vede z Nilu dobrý kanál; moji služebníci pro nás vypěstují všechno potřebné."

„Můžeš nakrmit můj doprovod? Jsou sice jen tři, ale chudák Apollodóros toho zato sní spousty."

„To zařídím. Ty seď, seď!"

Nad prostým jídlem sestávajícím z chlebových placek, vcelku pražených malých rybiček a datlí, to vše spláchnuto ječným pivem, vypověděla Kleopatra svůj příběh.

„Co hodláš podniknout?" otázal se Cham, tmavé oči přimhouřeny.

„Nařídit ti, abys mi poskytl dostatek peněz, za které bych si mohla zakoupit armádu v Judei a v Nabatei. I ve Foiníkii. Potheinos se dal slyšet, že se vydá vyloupit jejich sýpky, takže se domnívám, že sehnat dostatek vojáků tam nebude příliš těžké. Když Metellus Scipio loňského roku opouštěl Sýrii, nezanechal tam po sobě žádného zdatného muže – Sýrie se teď o sebe bude muset postarat sama. Pokud se vyhnu příbřežní oblasti, neměla bych mít s náborem vojáků žádné potíže."

Tacha si odkašlala. „Manželi, tys ale měl ještě cosi jiného, co bylo třeba s faraonem probrat," řekla tónem, jímž se časem naučí hovořit všechny manželky.

„Trpělivost, ženo, trpělivost! Dokončeme nejprve toto. Jak se vypořádat s Alexandrií?“ otázal se Cham. „Já docela chápu, proč byla postavena, a připouštím, že je dobré mít na Středním moři přístav méně zranitelný a méně zanesený bahnem, než je staré Pelúsion. Jenomže Alexandrie je parazit! Všechno si od Egypta bere, ale nic za to Egyptu nevrací.“

„To já vím. Cožpak jsi mne na toto nepřipravoval, když jsem tu žila? Kdyby byl můj trůn jistější, už dávno bych s tím byla začala něco dělat. Jenomže já si musím svůj trůn teprve upevnit. Sám dobře víš, že Egypt se od makedonské Alexandrie už odtrhnout nemůže, Chame. Tuhle škodu odčinit nelze. Jakmile bych to město jako faraon opustila a chtěla vládnout onomu vlastnímu a skutečnému Egyptu z Memfidy, Alexandrie by si jednoduše pozvala mohutné armády a rozdrtila by nás. Egypt je Nil. Mimo tuto řeku není kam ustoupit. Bylo by to tak snadné, cožpak to už kdysi nepředvedl Fazolka? Větry snadno dotlačí válečné galéry od delty až po první katarakt, a zpátky je pak zase donese proud Nilu. Skutečný Egypt by se stal otrokem Makedoňanů, míšenců a Římanů. Neboť by to byly římské armády, které by přišly.“

„Což mne, Bohyně seslaná na Zemi, přivádí k velice choulostivé otázce.“

Zelenožluté oči se zúžily; Kleopatra se zachmuřila. „*Lokty smrti,*“ pravila.

„Dvakrát po sobě. Tentokrát dosáhla vody pouhých osmi stop – neslýchaná věc! Lid na Nilu začíná reptat.“

„Proti hladu? To je přirozené.“

„Ne, proti faraonovi.“

„Vysvětli mi to.“

Tacha se nevzdálila. Jakožto kněžka hudebnice chrámu a manželka Veba byla oprávněna setrvat.

„Dcero Reova, říká se, že Nil setrvá v *loktech smrti,* dokud žena na faraonském stolci nebude oplodněna a neporodí mužského potomka. Povinností ženy v úřadě faraona je být plodnou, usmířit Krokodýla i Hrocha, předejít tomu, aby Krokodýl a Hroch svými nozdrami vysáli všechnu vodu záplav.“

„Toho jsem si vědoma stejně dobře jako ty sám, Chame!“ odpověděla Kleopatra rázně. „Proč mi tu připomínáš věci, které jsi mi vtloukal do hlavy, když jsem byla ještě děvčátko? Trápím se tím dnem i nocí! Ale co s tím mohu udělat? Můj bratr-manžel je ještě dítě a dává přede mnou přednost své sestře. Má krev je příliš zředěna krví Mithridatovců, není v ní dosti ptolemaiovského základu.“

„Musíš si nalézt jiného manžela, Bohyně sestoupivší na Zemi.“

„Není žádný takový. Žádný! Věř mi, Chame, zavraždila bych tu zmijku – mého bratra – v tu chvíli, kdybych mohla! I jeho mladšího bratříčka! I Arsinoe! Už jsme se nemálo proslavili tím, jak pobíjíme jeden druhého! Avšak celý ptolemaiovský rod se zúžil na nás čtyři, dvě děvčata, dva chlapce. Není žádný jiný muž, jemuž bych mohla obětovat své panenství, a já se ve jménu Egypta nespojím s nikým jiným než s božstvem!“ Zaskřípala zuby, byl to nepříjemný zvuk. „Má sestra Bereníké se o to pokusila! Jenomže jí to překazil Říman, Aulus Gabinius, ten raději dosadil na trůn mého otce. Bereníké pak zemřela otcovou rukou. A nedám-li si pozor já sama, zemřu také.“

Otvorem ve zdi pronikl dovnitř tenký paprsek světla, roztančily se v něm částečky prachu. Cham napřáhl dlouhé, hubené hnědé paže a roztáhl prsty. Na dlaždicové podlaze se objevil jejich stín. Překřížil dlaně, na zemi se objevil obraz slunce s paprsky kolem. Poté jednu ruku odtáhl a druhou vytvořil podobu *urea,* posvátného hada. „Znamení jsou prazvláštní a neodbytná,“ řekl zadumaně. „Znovu a znovu hovoří o

božstvu přicházejícímu ze Západu… Božstvo přicházející ze Západu. Vhodný manžel pro ženu na trůně faraonů.“

Ta, která byla faraonem, se napjala, zachvěla. „Ze Západu?“ řekla s patrným údivem v hlase. „Z Říše mrtvých? Domníváš se snad, že to má být Osíris vracející se z Říše mrtvých, kdo má oplodnit Eset?“

„A zplodit s ní syna,“ řekla Tacha. „Hora. Haruera.“

„Ale jak by to bylo vůbec možné?“ zeptala se dychtivě dívka, a nebyla to otázka faraonova.

„To se ukáže,“ řekl Cham. Povstal oním zdlouhavým způsobem, poté co nejprve před Kleopatrou padl na zem. „Zatím, ó královno královen, se musíme postarat o nákup dobré armády.“

*** * ***

Po dva měsíce putovala Kleopatra po celé Sýrii a najímala vojsko. Pro všechna království někdejší Sýrie se staly nejvýnosnějším obchodem dodávky žoldnéřů, kteří byli všeobecně považováni za nejlepší nájemné vojáky světa. Idumejci, Nabatejci. Nejlepší však byli židovští bojovníci. Kleopatra spěchala do Jeruzaléma. Tam konečně na vlastní oči uviděla i proslulého Antipatra – a zalíbil se jí. Přítomen byl i jeho druhý syn, Héródés; tímto ošklivým a arogantním mladíčkem si už tak jista nebyla. Dva rysy však oba měli společné – mimořádnou inteligenci a nezřízenou hrabivost. Za své zlato, jak jí naznačili, si u nich může koupit cokoli, jejich vojáky i jejich služby.

„Mám-li být upřímný,“ podotkl Antipater, vyvedený poněkud z míry tím, že onen křehounký výhonek degenerovaného rodu hovoří naprosto bezchybnou aramejštinou, „velice pochybuji, že by Pompeius Magnus měl sebemenší vyhlídky na to, že se mu podaří porazit toho záhadného muže ze Západu, Gaia Julia Caesara.“

„Muže ze Západu?“ otázala se nesoustředěně a zakousla se do lahodného granátového jablka.

„Ano, tak mu s Héródem alespoň říkáme. Všech svých úspěchů dobyl na Západě. Teď se ukáže, jak si povede na Východě.“

„Gaius Julius Caesar… vím o něm jen málo, až na to, že mému otci prodal status *spojence a přítele národa římského* a že mu potvrdil jeho nárok na trůn. Za značný peníz. Povězte mi, kdo ten Caesar vlastně je.“

„Kdo je Caesar?“ Antipater se naklonil stranou, aby si opláchl ruce ve zlaté míse. „Všude jinde než v Římě by to byl král, veliká královno. Jeho rod je prastarý a vznešený. Říká se o něm, že skrze Ainea a Romula je přímým potomkem Afrodíty a Area.“

Velké oči, půvabné jako zraky lvice, rázem zpozorněly; dlouhé řasy je zakryly jako závoj. „Pak je ale bohem.“

„Pro žádného z nás Židů samozřejmě nikoli – ale ano, na jistý stupeň božskosti by podle mého názoru nárok vznést mohl,“ řekl lenivým hlasem Héródés, jenž se tučnými, henou obarvenými prsty přehraboval v míse s ořechy.

Jak jsou tihle lidé z všelijakých těch syrských královstvíček domýšliví, pomyslela si Kleopatra! Chovají se, jako by pupkem světa byl Jeruzalém anebo Petra nebo Týros. Jenomže tomu tak není. Pupkem světa je Řím. A já bych chtěla, aby se jím stala Memfida! Anebo třeba i Alexandrie.

* * *

Se svou armádou v počtu dvaceti tisíc mužů, posílenou ještě dobrovolníky z okrsku Onias, prošla královna Alexandrie a Egypta po pobřežní cestě z Rafie, vedoucí mezi velkými slanými bažinami u jezera Sirbonis a mořem, a opevnila se na syrském svahu vrchu Kasion, písečného pahorku vzdáleného pouhých deset mil od Pelúsia. Pro rozhodnutí, kdo zasedne na Egyptský trůn, to bylo nejpříhodnější místo. Měli tu dostatek pitné vody i schůdnou zásobovací cestu do Sýrie, kde pro královninu armádu Antipater a jeho syn Héródés nakupovali potraviny – s tučným ziskem, proti němuž však Kleopatra nevznesla nejmenší námitky.

Achillas vytáhl s egyptskou armádou, aby se s Kleopatrou utkal; uprostřed září dorazil na pelúsijské úbočí hory Kasion a tam si rovněž zbudoval pevné postavení. Jako prozíravý voják měl Achillas v úmyslu Kleopatru nejprve náležitě vyčerpat, dříve než udeří. Za letního slunovratu, kdy bude pálit žhavé slunce, vytanou jejím žoldnéřům před očima spíše jejich chladivé domovy, než aby se jim zalíbilo v potu bitvy. Tehdy nastane čas ji rozdrtit.

Letní slunovrat! Doba příštích záplav! Kleopatra přecházela sem a tam svým příbytkem z vepřovic, všechno ji pálilo, nemohla se dočkat, až už bude s touhle záležitostí hotova. Svět se hroutí! *U Farsálu porazil Gnaea Pompeia Magna onen muž ze Západu*! Jenomže když teď sama musí sedět tady na hoře Kasion, jak ho dokáže přesvědčit, aby zavítal do Egypta? Aby tak mohla vůbec učinit, musí nejprve sedět zcela pevně na trůně, a pak teprve bude mu moci poslat pozvání k oficiální státní návštěvě. Římané zajížděli do Egypta rádi, ovšem jen na podívanou, každý chtěl vidět krokodýly a alespoň jednoho hrocha, toužil být oslněn zlatem a drahokamy, stanout v úžasu před obrovitými chrámy. Po utrápené tváře jí sklouzly slzy, Kleopatra se smiřovala s třetími záplavami v *loktech smrti*. Znamení, pokud je vykládal Cham, měla vždy pravdu. Bůh ze Západu, Gaius Julius Caesar, určitě přijde. Nikoli však před letním slunovratem.

* * *

Do pelúsijské rejdy doplul Pompeius časně zrána, dva dny před svými osmapadesátými narozeninami; starý a zanedbaný přístav byl přeplněn egyptskými válečnými loděmi a nákladními plavidly pro převoz vojska. Nebyla naděje na to, že by se protlačili ke břehu, ba ani na zakotvení někde poblíž blátivé pláže. Se Sextem po boku se opíral o lodní zábradlí a fascinovaně hleděl na onu vřavu u břehu.

„Musí tu *skutečně být* občanská válka," řekl Sextus.

„Nu, pokud opravdu zuří, nevypukla kvůli mně," pousmál se jeho otec. „Měli bychom nejprve asi někoho poslat na výzvědy, a pak se teprve rozhodneme, co dělat dál."

„Chceš pokračovat v plavbě do Alexandrie?"

„Snad, ovšem všichni tři kapitáni mi hlásí, že nám docházejí potraviny i voda, takže se tu budeme muset zdržet, dokud nedoplníme zásoby."

„Já se tam vydám," nabídl se Sextus.

„Ne, pošlu Philipa."

Sextus se zatvářil dotčeně; otec ho dloubl zlehka do ramene.

„To máš za to, Sexte, že ses před lety neučil pořádně řecky. Philipa posílám proto, že je to syrský Řek, ten se tam snadno domluví. Ty bys byl se svou attickou řečtinou brzy v koncích."

Gnaeus Pompeius Philip, jeden z Pompeiových propuštěnců, si přišel pro instrukce. Urostlý světlovlasý muž pozorně poslouchal, bez dotazů kývl a sešplhal po boku trirémy do člunu.

„Na obzoru je brzká bitva, Gnaee Pompeie," hlásil, když se o dvě hodiny později vrátil. „Sešla se tu snad půlka Egypta. Královnina armáda se opevnila na odvrácené straně pahorku Kasion, králova na tomhle úbočí. V Pelúsiu všichni říkají, že k boji dojde v nejbližších dnech."

„A jak mohou v Pelúsiu vědět, na kdy se bitva chystá?" otázal se Pompeius.

„Dorazil sem už malý král – což je dosti vzácná událost. Je ještě příliš mladý na to, aby vedl armádu – o to se stará nějaký Achillas – ale bez jeho přítomnosti bitvu zřejmě svést nelze."

Pompeius sedl a napsal mladičkému králi Ptolemaiovi dopis, v němž ho požádal o okamžité přijetí.

Na odpověď čekal marně po celý zbytek dne, což poskytlo Pompeiovi čerstvé náměty k úvahám. Před dvěma lety by byl takovýto dopis zapůsobil jako bodnutí oštěpem do zadku, i kdyby byl adresován samotným vládcům Olympu. A teď si dává i dětský král s odpovědí na čas.

„Zajímalo by mě, jak dlouho by trvala odpověď, kdyby ten dopis byl napsal Caesar," říkal Pompeius s trochou hořkosti v hlase Cornelii Metelle.

Pohladila ho po ruce. „Tím se netrap, Magne. Tohle jsou divní lidé, a mají proto i divné způsoby. Kromě toho tu sotvakdo ještě ví o Farsálu."

„Tomu bych nevěřil, Cornelie. Myslím, že touhle dobou se už o Farsálu dozvěděl i parthský král."

„Pojď si lehnout a vyspat se. Zítra odpověď jistě přijde."

*** * ***

Pompeiovu dopisu, který Philip předal tomu nejposlednějšímu úředníku, trvalo celé hodiny, než prošplhal žebříčkem papírující hierarchie; Egypt, jak se říkalo, by byl mohl dávat lekce z byrokracie i asijským Řekům. Krátce před západem dorazil konečně k sekretáři sekretáře nejvyššího komořího Potheina. Ten si pečlivě prohlížel pečeť a strnul. Lví hlava a kolem písmena CN POMP MAG? „Při Sarápidovi! *Při samém Sardpidovi*!" Utíkal za Potheinovým sekretářem a ten se ihned rozběhl za Potheinem.

„Pane můj! Pane můj!" zalykal se a mával malým svitkem. „Je tu list od Gnaea Pompeia Magna!"

Potheinos oblečený v lehké purpurové domácí říze, neboť s prací už toho dne skončil, se v okamžení sesmekl z lehátka, hmátl po svitku a nevěřícně se zahleděl na pečeť. Je to tak! Musí to být od něho!

„Pošli pro Theodota a Achillase," nařídil úsečně, došel ke svému stolku, posadil se a jasně rudý vosk rozlomil. Chvějícíma se rukama rozvinul jediný list fanniovského papíru a pustil se do luštění roztažených, jakoby pavučinovitých řeckých liter.

Než se dostavili Theodotos s Achillasem, byl se čtením hotov a seděl u okna, z něhož bylo vidět do pelúsijského přístavu s jeho nijak neutichajícím ruchem. Hleděl na tři úpravné trirémy zakotvené ve vjezdu.

„Co se děje,“ vyptával se Achillas, makedonskoegyptský míšenec, jenž po makedonských předcích zdědil vysokou postavu a po Egypťanech temnou pleť. Mrštný třicátník strávil celý svůj dospělý život jako profesionální voják a byl si vědom, že bude dříve nebo později muset porazit královnu, jinak ho čeká vyhnanství a zkáza.

„Vidíš tamhle ty tři lodě?“ ukazoval Potheinos.

„Podle vzhledu přídě byly postaveny v Pamfýlii.“

„A víš, kdo je na palubě jedné z nich?“

„Nemám nejmenší tušení.“

„Gnaeus Pompeius Magnus.“

Theodotos zaúpěl a sklesle dosedl na židli.

Achillas napjal svaly na holých předloktích, poté se dlaněmi vzepřel proti hrudní části svého pancíře z tvrzené kůže. „Při Sarápidovi!“

„Přesně tak,“ řekl nejvyšší komoří.

„Co požaduje?“

„Slyšení u krále a volný průchod do Alexandrie.“

„Krále bychom měli mít tady,“ řekl Theodotos a s námahou se zvedal. „Jdu ho sehnat.“

Ani Potheinos ani Achillas neprotestovali; cokoli se stane, bude podniknuto jménem krále, jenž byl oprávněn vyslechnout jednání svých rádců. Říci k tomu nebude mít co, to bylo jasné. Avšak má právo poslouchat.

Třináctý Ptolemaios se poněkud přecpal sladkostmi a bylo mu nedobře; jakmile mu však řekli, kdo je na palubě oněch trirém, nevolnost byla rázem ta tam, vystřídal ji zvědavý zájem,

„Och! Budu ho moci vidět, Theodote?“

„To se ještě ukáže,“ řekl jeho vychovatel. „Teď se pěkně posaď, poslouchej a nevyrušuj… veliký králi,“ dodal po kratičké úvaze.

Předsednictví se ujal Potheinos a pokývl Achillasovi. „Nejprve tvůj názor, Achillasi. Co podnikneme s Gnaeem Pompeiem?“

„Nu, z jeho dopisu se toho moc vyčíst nedá, je to jen žádost o audienci a o bezpečný přístup do Alexandrie. Má tři válečné lodi, k tomu nepochybně i pár vojáků. Není to ale nic, co by nás muselo znepokojovat. Podle mého soudu,“ říkal Achillas, „bychom mu slyšení měli poskytnout a do Alexandrie ho pak vpustit. Předpokládám, že se chce vydat za svými přáteli v Africe.“

„Mezitím,“ řekl znepokojeně Theodotos, „se ovšem rozkřikne, že tu vyhledal naši pomoc, že jsme ho přijali a že se setkal s králem. U Farsálu nezvítězil – u Farsálu on *prohrál*! Můžeme si tohle dovolit vůči jeho pokořiteli, mocnému Gaiu Caesarovi?“

Potheinova pohledná tvář neprozradila, co si myslí on, pozorně Theodota vyslechl stejně jako předtím Achillase. „Prozatím,“ řekl, „uvedl přesvědčivější důvody Theodotos. Co si myslíš ty, veliký králi?“

Dvanáctiletý král Egypta se samou vážnosti až zamračil. „Souhlasím s tebou, Potheine.“

„Výborně, výborně! Pokračuj, Theodote.“

„Zvažme to všechno dobře, prosím! Pompeius Magnus právě prohrál v zápase o prvenství v Římě, nejmocnější říši západně od Parthského království. Zesnulý král Ptolemaios Alexandros odkázal Egypt v poslední vůli, kterou předal římskému diktátorovi Sullovi, Římu. My zde v Alexandrii jsme tento odkaz zvrátili a vyhledali jsme otce našeho současného krále, abychom ho dosadili na trůn, Marcus Crassus za pokusu o anexi Egypta zemřel. I to jsme dokázali moudře obejít a řečeného Gaia

Caesara jsme uplatili, aby Aulétovi stvrdil jeho právo na trůn.“ Jeho hubená a horečnatá nalíčená tvář se úzkostně stáhla. „Tento Gaius Caesar se teď stal, dá se klidně říci, pánem celého světa. Smíme si ho dovolit čímkoli podráždit? Jediným lusknutím prstu nám může opět odejmout to, co nám věnoval – nezávislost Egypta. Může zcela změnit náš osud. Může nás připravit o naše poklady, o náš způsob žití. Je to chůze po ostří břitvy! Urazit v osobě Gaia Caesara celý Řím – toho se nelze odvážit.“

„Máš plnou pravdu, Theodote,“ řekl rázně Achillas. Zaťal ruku v pěst a zamyšleně si hryzl klouby. „Vedeme teď svou vlastní válku – *tajnou* válku! Nesmíme k ní ani v nejmenším upoutat pozornost Říma – co kdyby v Římě usoudili, že nejsme schopni řešit se své vlastní problémy sami? Ten testament dosud existuje. Je stále ještě v Římě. Navrhuji Gnaeovi Pompeiovi Magnovi ráno vzkázat, aby odrazil a odplul. Neposkytnout mu naprosto nic.“

„Co ty si o tom myslíš, veliký králi?“ otázal se Potheinos.

„Achillas má pravdu!“ vykřikl třináctý Ptolemaios, ale pak si povzdychl. „Když já bych ho ale chtěl vidět!“

„Theodote, chceš k tomu ještě něco dodat?“

„Chci, Potheine.“ Vychovatel vstal ze židle, obešel stůl, postavil se za záda malého krále, počal hladit chlapcovy temnězlaté vlasy a pak sjel rukou na jeho hlaďounkou mladou šíji. „Já se totiž obávám, že to, co navrhuje Achillas, není dost rázné. Veliký Caesar se pochopitelně nevydá pronásledovat Pompeia osobně – pán světa k tomu má dostatek legií a flotil, má stovky legátů, které tím může pověřit. Jak víme, putuje teď Caesar římskou provincií Asia jako nějaký král. Kde teď asi je? Říká se, že zavítal do domoviny svých předků, do Ília, do starodávné Tróje.“

Oči malého krále se přivíraly; opřel se o Theodota a posléze zadříml.

„Proč,“ otázal se Theodotos a sevřel karmínem přibarvené rty, „neposlat mocnému Gaiovi Caesarovi jménem krále Egypta dar? Proč neposlat onomu mocnému Caesarovi hlavu jeho nepřítele?“ Zamrkal načerněnými řasami. „Říká se, že mrtví už nikoho nehryznou.“

Rozhostilo se ticho.

Potheinos sepjal ruce, které měl položeny na stole před sebou, a zamyšleně se na ně zadíval. Poté vzhlédl, příjemné šedé oči dokořán, naprosto klidné. „Je to tak, Theodote. Mrtvý muž už nehryzne. Pošleme Gaiovi Caesarovi hlavu jeho nepřítele.“

„Ale jak to provést?“ otázal se Theodotos, potěšen, že právě on připadl na toto řešení.

„To ponechte na mně,“ řekl suše Achillas. „Potheine, napiš Pompeiovi Magnovi královým jménem dopis, že bude přijat u slyšení. Odvezu mu ho osobně a vylákám ho na břeh.“

„On sotva bude ochoten přijít bez tělesné stráže,“ řekl Potheinos.

„Přijde. Znám totiž jistého muže – Římana – jehož tvář Pompeius dobře zná. Muže, jemuž Pompeius důvěřuje.“

*** * ***

Rozednilo se. Pompeius, Sextus a Cornelia jedli zatuchlý chléb s onou nechutí, jakou nevyhnutelně vyvolává jednotvárná dieta, a zapíjeli ho vodou, která měla lehce slanou příchuť.

„Doufejme,“ říkala Cornelia, „že se nám v Pelúsiu podaří alespoň doplnit zásoby.“

Objevil se propuštěnec Philip, celý rozzářený. „Gnaee Pompeie, dopis od krále Egypta! Na *nádherném* papíře!“

Pečeť byla rozlomena, jediný list papyru – och, skutečně nádherný papír! – rozvinut a Pompeius se s mumláním začal prodírat krátkým řeckým textem. Pak vzhlédl.

„Nu, audienci mám přislíbenu. Během hodiny pro mne přijede člun.“ Ulekaně vzhlédl. „Bozi, musím se oholit! A budu potřebovat svou *togu praetextu!* Philipe, zavolej mi komorníka, prosím.“

Stál, náležitě oděn jako prokonsul senátu a lidu římského, po jeho boku z jedné strany Cornelia Metella, z druhé Sextus, a čekali nádhernou pozlacenou bárku s purpurovou plachtou, až vypluje od břehu a zamíří k nim.

„Sexte,“ řekl Pompeius pojednou.

„Ano, otče?“

„Co kdyby sis na chvilku našel nějakou zábavu?“

„Eh?“

„Jdi se vyčurat přes zábradlí na opačném boku, Sexte! Nebo se třeba chvíli někde dloubej v nose! Cokoli prostě, abych mohl na okamžik zůstat s tvou nevlastní matkou o samotě!“

„Aha!“ řekl Sextus a zazubil se. „Jistě, otče. Samozřejmě, otče.“

„Je to hodný chlapec,“ řekl Pompeius, „i když někdy trochu nedovtipný.“

Ještě před třemi měsíci by byla Cornelia Metella takovýto rozhovor považovala za dětinskost; dnes se rozesmála.

„Byl jsem s tebou dnes v noci velice šťastný, Cornelie,“ řekl Pompeius, přešel k ní a objal ji kolem boků.

„Učinils velice šťastnou i mne, Magne.“

„Možná, lásko moje, že bychom se spolu měli trochu víc plavit po moři. Nevím, co bych si byl od přistání v Mytiléné počal bez tebe.“

„A bez Sexta,“ řekla rychle. „Je báječný.“

„Nu, věkem k tobě má blíž než já! Mně bude zítra osmapadesát.“

„Miluju ho nesmírně, ale je to pořád ještě chlapec. Já mám ráda starší muže. Přišla jsem už dokonce na to, že ty máš pro mě ten naprosto správný věk.“

„Serica bude báječná!“

„To si myslím i já.“

Stáli tak v důvěrné blízkosti, opřeni jeden o druhého, až posléze přišel Sextus a zachmuřil se. „Hodina už je pryč, otče, a víc, ale žádnou královskou bárku nevidím. Jenom ten člunek tamhle.“

„Pluje směrem k nám,“ řekla Cornelia Metella.

„Takže je to možná ona,“ řekl Pompeius.

„Ta že je určena *pro tebe*?“ řekla Cornelia a v jejím hlase náhle zazněl mrazivý tón. „To ne! Nikdy!“

„Měj na paměti, že už nejsem *První muž Říma.* Jenom starý a unavený římský prokonsul.“

„Pro mě ne!“ procedil Sextus skrze zuby.

Tou dobou už veslice, přece jen o něco větší než převozní člunek, přirazila k jejich boku; muž na zádi, oblečený v pancíři, vzhlédl vzhůru.

„Hledám Gnaea Pompeia Magna!“ zvolal.

„Kdo si s ním přeje mluvit?“ otázal se Sextus.

„Vojevůdce Achillas, vrchní velitel královy armády.“

„Pojď na palubu!“ křikl Pompeius a ukázal na provazový žebřík.

Cornelia Metella chytla Pompeia oběma rukama za předloktí. Překvapeně se na ni ohlédl. „Co se děje?“

„Magne, mně se to nelíbí! Ať ten člověk chce cokoli, pošli ho pryč! Prosím tě, zvedněme kotvy a odplujme odsud! Budu radši živa o zatuchlém chlebu až do Utiky, než abych setrvala tady.“

„Tss, tss, všechno je v pořádku,“ řekl Pompeius a vyprostil se z jejího sevření, zatímco se Achillas plavně přehoupl přes zábradlí. Vykročil mu s úsměvem vstříc. „Vítej, vojevůdce Achillasi. Já jsem Gnaeus Pompeius Magnus.“

„Poznal jsem tě hned. Tvoji tvář si nelze splést. Tvé sochy a bysty jsou po celém světě! Až v Ekbataně, jak se vypráví.“

„Dlouho tam nevydrží. Počítám, že už mé sochy svrhávají a stavějí na jejich místa Caesara.“

„Ne tak v Egyptě, Gnaee Pompeie. Pro našeho malého krále jsi hrdinou, sleduje dychtivě všechny tvé počiny. Vyhlídka na to, že tě uvidí, ho vzrušila natolik, že dnes v noci ani nespal.“

„Nemohl tedy poslat něco lepšího než tuhle skořápku?“ zavrčel Sextus.

„Ach, za to může ten chaos v přístavu,“ řekl přívětivým hlasem Achillas. „Všude je plno válečných lodí. Jedna z nich narazila nešťastnou náhodou na královskou bárku a proděravěla ji. A výsledkem je tohle.“

„Nenamočím si, doufám, togu? Nemohu se přece dostavit před egyptského krále urousaný,“ řekl Pompeius bodře.

„Nesmočíš si ani nitku,“ řekl Achillas.

„Magne, prosím tě, *nechoď nikam*!“ šeptla Cornelia Metella.

„Já souhlasím, otče. Nedej si tuhle urážku líbit!“ řekl Sextus.

„Vážně,“ řekl Achillas, usmál se a odhalil tak, že už přišel o dva přední zuby, „tohle plavidlo mají na svědomí jen současné okolnosti, nic jiného. Ale přivedl jsem s sebou jednu tvář, kterou znáš, abych rozptýlil tvé možné obavy. Vidíš toho muže v centurionském odění?“

Pompeiovi už oči nesloužily příliš dobře, zjistil však, že přivře-li ze tří čtvrtin jedno oko, druhé se náležitě zaostří. Zkusil to a vyrazil mohutný picenský radostný výkřik – Caesar by ho byl označil za galský. „Nu, to snad ani není pravda!“ Otočil se k Sextovi a ke Cornelii Metelle, tvář rozzářenu. „Víte, kdo sedí tam dole v té jejich oficiální skořápce? Lucius Septimius! Fimbriovský *primus pilus* z časů tažení do Pontu a do Arménie! Několikrát jsem ho vyznamenal a byli bychom spolu došli málem až ke Kaspickému moři. Jenže jsme se pak raději vrátili, protože se nám nelíbila všelijaká tamější havěť. Nu tak, Lucie Septimie!“

Poté už by bývala skoro hanba kazit mu radost. Cornelia Metella se spokojila napomenutím, aby na sebe dal Pompeius pozor, zatímco Sextus ještě pohovořil s oběma centuriony z První legie, kteří trvali na tom, že poplují s nimi, když na Pafosu Pompeia objevili.

„Střežte ho náležitě,“ zamumlal Sextus.

„Tak pojď, Philipe, pospěš si!“ řekl Pompeius a navzdory nachem lemované toze už hbitě přelézal zábradlí.

Achillas, jenž sešplhal po boku dolů jako první, pobízel Pompeia, aby zaujal samostatné místo na přídi. „Je tam nejsuššeji,“ řekl.

„A ty se posaď hned tady za mne, Septimie, ty pacholku stará!“ říkal Pompeius a urovnával si togu. „Och, to je radost tě po letech zase jednou vidět! Co vlastně děláš v Pelúsiu?“

Philip a jeho otrok byli usazeni uprostřed lodi, mezi dva ze šesti veslařů, za nimi pak oba Pompeiovi centurioni a na samé zádi zůstal Achillas.

„Odešel jsem tady do výslužby, poté co tu Aulus Gabinius zanechal v Alexandrii posádku," říkal Septimius, značně prošedivělý veterán, jenž v bojích přišel o oko. „Po té šarvátce se dvěma Bibulovými syny se tu pak všechno rozsypalo – nu, ty asi víš, oč šlo. Radovi vojáci byli posláni do Antiocheie, předáci byli popraveni. Ale centuriony si tenhle Achillas radši nechal. Takže jsem teď tady, v legii složené ze samých Židů."

Pompeius se s ním ještě chvíli bavil, ale cesta ubíhala velice pomalu a Pompeius začal mít starost o svůj nadcházející proslov; připravit si květnatý projev k dvanáctiletému chlapci v řečtině byl dost nesnadný úkol. Otočil se na sedačce a zavolal dozadu na Philipa.

„Podal bys mi laskavě můj projev?"

Philip se natáhl a svitek mu předal. Pompeius ho rozvinul, nahrbil se nad ním a znovu ho pročítal.

Pláž byla znenadání tu; byl natolik zabrán do četby, že její blízkost ani nevnímal.

„Doufám, že s tou kocábkou vyjedeme dost vysoko, abych si nezablátil střevíce," řekl se smíchem Septimiovi a připravoval se na trhnutí, až člun přistane.

Veslaři se činili, loďka vyjela vzhůru po bahnité pláži, mimo dosah vln, a zůstala stát.

„Vzhůru!" zavelel sám sobě, podivuhodně šťasten. Noc s Cornelií byla vášnivá, další bujaré noci ještě přijdou, a mohl se už začít těšit na Seriku, na nový život, kde starý voják bude moci ty exotické tamní obyvatele učit všelijaké římské triky. Říkalo se, že tam žijí lidé, jimž rostou hlavy z prsou – muži se dvěma hlavami – muži s jediným okem – mořští hadi – och, co všechno asi shledá za oním vycházejícím slunkem?

Klidně si nech Západ pro sebe, Caesare! Já jedu na Východ. Za Serikou a za svobodou! Co vědí lidé v Serice o Picenu, co jim na něm záleží, co jim záleží na samotném Římu? Serové budou i přivandrovalce z Picena, jako jsem já, považovat za rovného jakémukoli Juliovci anebo Corneliovci!

Cosi chřuplo, roztrhlo se, zapraskalo. Tělem už napůl z člunu Pompeius otočil hlavu a uviděl Lucia Septimia stát těsně za sebou. Po stehnech se mu rozlévalo cosi teplého; na okamžik se domníval, že se snad musel pomočit, až pak ho do nozder udeřil nezaměnitelný pach. Krev. *Jeho*? Ale vždyť neucítil žádnou bolest. Nohy se pod ním podlomily, padl jak dlouhý tak široký do špinavého uschlého bahna. *Co se to děje*? *Co je to se mnou*? Ucítil, spíše než uviděl, jak ho Septimius převrací, vytušil meč směřující do jeho hrudi.

Jsem římský šlechtic. Nesmějí spatřit mou tvář, až budu umírat, nesmějí spatřit ona místa mého těla, která mě činí mužem. Musím zemřít, jak se na římského šlechtice patří! Pompeius učinil poslední křečovitý pohyb. Jednou rukou si stáhl togu přes stehna, druhou si jejím záhybem zakryl obličej. Hrot meče vedeného silnou a obratnou rukou mu vnikl do prsou. Pak už se Pompeius nepohnul.

Oba centuriony bodl Achillas do zad, avšak zabít dva muže najednou se ukázalo obtížné. Vypukl krátký zápas; na pomoc mu přispěchali zadní veslaři. Philip a jeho otrok, dosud jako přimraženi k sedačce, si náhle uvědomili, že i jim hrozí smrt. Vyskočili z loďky a dali se na útěk.

„Pustím se za nimi," zavrčel Septimius.

„Za mizernými Řeky?" otázal se Achillas. „Co ti dva dokáží?"

Poblíž už čekala nevelká skupinka otroků, u nohou velké hliněné měsidlo. Achillas pozvedl paži; otroci se chopili nádoby – zdála se být velice těžká – a vydali se jim vstříc.

Septimius mezitím odtáhl togu z Pompeiovy tváře a odkryl ji: její výraz byl klidný, nic ji nepoznamenalo. Zaklesl špičku meče pod tuniku s širokým purpurovým pruhem na pravém rameni a rozřízl ji až po pás. Smrtelná byla druhá rána; šla přesně do srdce.

„Utnout hlavu od takovéhohle těla nebude lehké. Sežeňte mi někdo pořádný špalek."

Nalezli špalek. Septimius jím vypodložil Pompeiovu šíji, pozvedl meč a ťal. Úhledně a čistě. Hlava se odkutálela o kousek dál; tělo se sesulo do bahna.

„V životě by mě bylo nenapadlo, že to budu já, kdo ho jednou zabije. Je to dost komické… Dobrý vojevůdce to býval, alespoň z těch, co jsem měl možnost poznat… Jenomže živý mi nebyl nic platný. Hlavu mám dát do toho hrnce?"

Achillas kývl, pohnut mnohem víc než tento římský centurion. Když Septimius hlavu pozvedl za bohaté stříbřité vlasy, vedraly se Achillasovi do očí slzy. Zazdálo se mu…, ale co vlastně?

Měsidlo bylo až po okraj plné žíravého natronu, do něhož balzamovači na počátku mumifikačního procesu namáčeli na celé měsíce tělo zbavené vnitřností. Jeden z otroků pozvedl dřevěné víko; Septimius hlavu spustil dovnitř a rychle uskočil, aby ho nezasáhla vyšplíchnuvší tekutina.

Achillas znovu pokývl. Otroci měsidlo pozvedli za provazy provlečené jeho uchy a odnášeli ho před svým pánem kamsi pryč. Veslaři sesunuli člun opět na vodu a rychle odplouvali od břehu; Lucius Septimius zabodl svůj meč do uschlého bahna, aby ho očistil, pak ho zasunul zpět do pochvy a odcházel za ostatními.

* * *

Několik hodin nato se Philip a jeho otrok přikradli k místu, kde na opuštěné pláži leželo Pompeiovo bezhlavé tělo, v toze, na níž zasychající karmínové skvrny už počínaly hnědnout, ale jejíž porézní vlněná tkanina dosud nasávala další a další krev.

„Tak jsme tady v Egyptě ztvrdli," řekl otrok.

Zmožen pláčem Philip apaticky odvrátil oči od Pompeiova těla. „Ztvrdli?"

„Ano, uvízli. Už odpluly, víš, ty naše lodi. Já je viděl."

„Pak tu není nikdo, kdo by se o něho postaral, jen my dva." Philip se rozhlédl kolem sebe, kývl. „Alespoň naplaveného dřeva je tu dost. Není divu, že nás zavezli právě sem; je to dočista opuštěný kout."

Oba dva se pachtili, dokud nenavršili šest stop vysokou hranici; vyzvednout na ni tělo nebylo lehké, ale i to se jim podařilo.

„Nemáme oheň," řekl otrok.

„Tak si ho běž od někoho vyprosit."

Snášela se už tma, když se otrok vrátil, v ruce dýmající kovové vědérko.

„Nechtěli mi ten kbelík dát," říkal otrok, „ale já jsem jim povídal, že potřebujeme spálit Gnaea Pompeia Magna. Tak potom řekli, ať si ho tedy vezmu."

Philip nasypal řeřavé uhlíky doprostřed narovnaných, do stříbrna vymáčených klacíků, ujistil se, že toga je na všech stranách správně zastrkána pod tělo, a spolu s otrokem pak poodstoupil a vyčkával, zda hranice chytne.

Chvíli to ještě trvalo, když však poté dřevo vzplálo, vyvinulo takový žár, že osušilo i Philipovy čerstvě vytrysklé slzy.

Vyčerpáni se uložili opodál ke spánku; v onom nehybném vzduchu bylo u ohně příliš horko. Když ráno na místě hranice nalezli už jen zčernalé oharky, zchladili je pomocí vědérka mořskou vodou a dali se do sbírání Pompeiova popele.

„Když já nepoznám, co je popel z něho, a co ze dřeva," postěžoval si otrok. „Je mezi tím určitý rozdíl," říkal mu trpělivě Philip. „Popel ze dřeva se rozpadá. Kosti ne. Pokud si nebudeš jist, zeptej se mě."

Shrabali to, co nalezli, do vědérka.

„Co budeme dělat teď?" vyptával se otrok, chudáček, jenž míval na starosti jen praní a umývání.

„Vydáme se pěšky do Alexandrie," řekl Philip.

„Ale nemáme žádné peníze," řekl otrok.

„Gnaeus Pompeius mi svěřil svůj měšec, abych mu ho opatroval. Máme za co se najíst."

Philip zvedl vědérko, vzal otroka za zplihlou ruku a vykročil cestou po pláži, pryč od neklidného Pelúsia.

FINIS

AUTORČIN DOVĚTEK

Když jsem nyní ve svém vyprávění dospěla k létům, jejichž děje jsou v antických pramenech už výtečně dokumentovány, byla jsem nucena přijmout jistá omezení daná rozsahem, jaký moji nakladatelé ještě budou ochotni tolerovat, a látku jsem musela spíše přebírat a vybírat, než abych se snažila vypovědět vše do nejmenších podrobností. Zejména když samy Caesarovy *Zápisky* – jak o bojích v Galii, tak i o občanské válce s Pompeiem – tolik rozhojnily naše zdroje poznání starověku.

* * *

Existuje, myslím, málo pochyb o tom, že Caesarovy *Zápisky* o válce ve Vlasaté Galii jsou v podstatě jeho zprávami pro senát, a tak jsem je také chápala; diskuse se dnes vede spíše o to, zda Caesar tyto své depeše publikoval v jednom celku začátkem roku 51 př.n.l., anebo zda je zveřejňoval postupně, jednu po druhé. Sama jsem se přiklonila k první možnosti a nechala jsem ho tedy vydat prvních sedm knih jako jeden jediný svazek na počátku roku 51 př.n.l.

Pokud jde o mé pojetí *kodexu*, viz toto heslo v glosáři.

Množství podrobností obsažených v Caesarových *Zápiscích o válce galské* je až děsivé, stejně tak i bezpočet jmen, která se v nich objevují, mihnou se jednou jedinkrát a nikdy už pak o nich nepadne zmínka. Zvolila jsem proto cestu, která takovýto ojedinělý výskyt osob, o nichž se dále nic nedozvíme, přece jen poněkud omezuje. Quintus Cicero má například v zimním táboře u Mosy ve svém štábu vojenské tribuny, jejichž jména jsem se rozhodla vůbec neuvádět. Totéž platí i o Sabinovi a Cottovi. Spíše než vojenští tribunové leželi ostatně Caesarovi vždy na srdci jeho centurioni, a já jsem se tedy řídila jeho příkladem ve všech situacích, kde by další a další nová jména z řad římské aristokracie čtenáře jen zbytečně mátla.

Zamanipulovala jsem si poněkud se *Zápisky o válce galské* ještě v několika směrech, v jednom případě dosti podstatným způsobem. Jde o Quinta Cicerona, jenž koncem roku 53 př.n.l. prochází stejně tvrdou zkouškou, jakou musel podstoupit již na počátku onoho roku v zimním ležení. Je opět oblehnut ve svém táboře, tentokráte u oppida Atuatuky, odkud již předtím uprchli Sabinus a Cotta. Pro zestručnění jsem tuto událost zpracovala jako střet se Sugambry, a to za pochodu; zaměnila jsem rovněž jeho Čtrnáctou legii za Patnáctou, neboť později je pak dosti obtížně stanovit, kterou že legii vlastně Caesar vedl s takovým spěchem z Placentie do Agedinka. V zájmu stručnosti jsem také zasáhla do líčení průběhu Caesarova zimního přechodu Cebenn.

Drobnější úpravy vyplynuly z Caesarových vlastních nepřesností. Jeho údaje o vzdálenostech například jsou dosti nespolehlivé. Někdy je na pováženou dokonce i sám popis událostí. Zjednodušeno bylo rovněž vylíčení souboje mezi centuriony Pullem a Vorenem.

Jednu z dosti podstatných záhad galské války představuje poměrně malý počet Atrebatů, které byl král Kommius schopen přivést s sebou na pomoc Alesii. Nepodařilo

se mi zjistit žádnou bitvu, kde by snad byli už předtím Atrebaté hromadně zahynuli; až do Labienova drobného zaintrikování stáli ostatně Atrebaté spolu s Kommiem na Caesarově straně. Jediné, co jsem si dokázala představit, bylo, že se vydali hromadně na pochod, aby podpořili Parisie, Aulerky a Bellovaky, když Titus Labienus počal tyto kmeny na Sequaně (Seině) vyvražďovat, zatímco Caesar byl upoután tažením proti Gergovii a Noviodunu Nevirnu. Asi bychom místo „Atrebaté“ měli správně číst „Bellovakové“, neboť Bellovaků přežilo dosti velké množství, takže s nimi později nastaly nemalé potíže.

Stejně tak jsem se v zájmu zjednodušení příliš nezabývala rozličnými kmeny velkých galských uskupení: Mediomatriky a ostatními klany Treverů, Ambarry a Segusiavy z aedujské konfederace ani rozmanitými kmeny Armoriků, od Esubiů přes Venety až po Venelly.

* * *

Pár let po Caesarově smrti se v Římě objevil muž z Vlasaté Galie, jenž o sobě tvrdil, že je Caesarovým synem. Podle starověkých pramenů se Caesarovi svou fyziognomií i podobal. Na tomto podkladě jsem vybudovala příběh Rhiannon a jejího syna. Účel byl dvojí: především jsem tak chtěla zdůraznit své přesvědčení, že Caesar *nebyl* neschopen plodit děti, že však s žádnou ženou nesdílel lůžko na dostatečně dlouhou dobu, aby k tomu mohlo dojít; za druhé mi to poskytlo možnost důvěrnějšího pohledu na život a zvyky Galů. Ammianus je v tomto směru neobyčejně poučný, i když jde o pramen pozdější.

* * *

Moderní badatelé už publikovali nemálo prací na téma, proč vlastně poté, co Caesar překročil Rubikon, nesetrval Titus Labienus na jeho straně a proč přešel na stranu Pompeia Velikého. Obvykle se zdůrazňuje hlavně skutečnost, že Labienus patřil do Pompeiovy klientely, jelikož byl Piceňan původem z Cingula a byl v Pompeiových službách již jako tribun lidu v roce 63 př.n.l. Faktem ovšem zůstává, že Labienus pracoval mnohem více pro Caesara než pro Pompeia, a to i v době svého tribunátu. Ze spojenectví s Caesarem Labienovi rovněž kynul mnohem větší prospěch než z aliance s Pompeiem. Zpravidla se předpokládá, že „Ne!“ řekl Labienus Caesarovi; mne ovšem napadlo, proč by tím, kdo vyslovil ono „Ne!“, nemohl být Caesar? Logickou oporu pro to poskytuje osmá kniha *Zápisků o válce galské.* Tento osmý svazek nenapsal Caesar, nýbrž jeho fanaticky oddaný přívrženec Aulus Hirtius. Na jednom místě dává v tomto díle Hirtius najevo nelibost nad tím, že Caesar ve svém sedmém svazku odmítl zaznamenat Labienovu intriku proti králi Kommiovi; zůstává tedy na něm, Hirtiovi, aby zapsal to, co nebyla – jak si čtenáři mého příběhu mají možnost ověřit – než hanebná a nízká lest. Tedy něco, s čím by byl podle mne Caesar nemohl souhlasit. Caesarův počin u Uxelloduna, záležitost až běda nepěkná, se přece udál veřejně, před očima všech. Tak jak měl Caesar zřejmě ve zvyku jednat. Labienus naproti tomu postupoval pokradmu, zákeřně. Všechno podle mého názoru nasvědčuje tomu, že Caesar Labiena sice v Galii toleroval kvůli jeho vynikajícím vojenským hodnotám, že si ho vsak nehodlal – jakmile překročil Rubikon – připustit do svého tábora; spojit se s

Labienem i politicky by pro Caesara bylo patrně znamenalo cosi jako oženit se s kobrou.

* * *

Pokud jde o to, co vlastně pronesl Caesar, když překračoval Rubikon, svědčí důkazy spíše pro Plútarchovu než pro Suetoniovu verzi. Pollio, jenž byl výroku přítomen, říká, že Caesar v tu chvíli ocitoval část kupletu ze hry básníka a dramatika *nové komedie* Menandra, a to v řečtině, ne latinsky. „Jen leťte, kostky!“ řekl tedy vyzývavě, *nikoli* „Kostky jsou vrženy“. Připadá mi to velice pravděpodobné. „Kostky jsou vrženy“ zní až příliš pochmurně a odevzdaně. Naproti tomu hráčské „Leťte, kostky!“ je doprovázeno spíše rozverným pokrčením rameny – mluvčí připouští, že stát se může ledacos. A Caesar nebyl žádný fatalista. Byl to muž, jenž dovedl riskovat.

* * *

Komentáře o občanské válce nevyžadovaly zdaleka tolik úprav jako *Zápisky o válce galské.* Na jednom jediném místě jsem pozměnila sled událostí, když jsem nechala Afrania a Petreia vrátit se k Pompeiovi dříve, než k tomu asi ve skutečnosti došlo. Důvod byl jednoduchý: zachovat je i v povědomí těch čtenářů, kteří právě nepatří k odborně zaujaté veřejnosti.

* * *

A nyní k mapkám. Hovoří většinou samy za sebe. Toliko Avaricum a Alesia vyžadují pár slov na vysvětlenou.

To, jak si tyto jedinečné situace představujeme, se povětšině opírá o mapy z devatenáctého století a o modely vzniklé v době, kdy se Napoleon III. zcela ponořil do svého *Života Caesarova* a kdy nechával plukovníka Stoffela překopávat Francii, jen aby si mohl prohlédnout Caesarův tábor a místa jeho bitev.

Do jisté míry jsem se tedy od těchto map a modelů odchýlila.

V případě Alesie, kde tyto vykopávky potvrdily, že Caesar ani v nejmenším nepřeháněl ve svých zprávách o tom, co tam dokázal, se od Stoffela liším v názoru na dvě věci (které, jak musím dodat, nejsou v sebemenším rozporu s Caesarovým líčením). Nejprve k Caesarovým jezdeckým táborům. Ve Stoffelově podání jim naprosto chybí jednak propojení s obléhací hradbou, jednak voda. Bylo tedy třeba je včlenit do Caesarových opevnění a situovat je na přirozené vodní toky v takovém místě, kde by se Galům nemohlo podařit vodu odvést. Koryta potoků se v průběhu tisíciletí dokáží podstatně proměnit a přemístit, takže si dnes stěží dokážeme učinit představu o tom, kudy vlastně tekly říčky podél Alesie před oněmi dvěma tisíci let. Letecký průzkum ukázal, že římské obléhací stavby kolem Alesie měly přímé a pravidelné tvary, tak jak to odpovídalo římským vojenským zvyklostem. Proto jsem i půdorysy jezdeckých táborů, které Stoffel načrtl jako zcela nepravidelné, zčásti uzpůsobila do podoby obdélníků. Za druhé jsem dospěla k přesvědčení, že Rebilův a Antístiův tábor představoval v Caesarově obléhacím kruhu jakýsi uzávěr, a tak jsem ho také v mapce zakreslila. Na Stoffelových mapách je od systému opevnění odtržen a navozuje dojem, jako by Caesarova obruč nebyla vůbec dovřena. Nedokáži si představit, že by se takovéto chyby mohl Caesar dopustit. Využít naopak právě tohoto

zranitelného tábora jako svého druhu uzamčení celého systému – vzhledem k tomu, že Caesar obléhací val nemohl hnát napříč kopcem – dává zcela smysl. Obsadil tak toto slabé místo hned dvěma legiemi.

Pokud jde o Avaricum, liším se od modelů ve čtyřech směrech. Především nevidím důvod, proč by neměla být terasa spojující oba Caesarovy boční valy stejně vysoká jako toto ohrazení. Jestliže se rovnají výškou, vytváří se na nich nahoře plošina pro nástup ke zteči a vojáci na ni mohou plynule proudit z kteréhokoli směru. Za druhé nechápu, proč by obranné věže Avarika měly být vybudovány tam, kam by na ně bezpochyby snadno dopadly přemosťovací lávky z protějších Caesarových obléhacích věží. U kmene, jako byli Biturgové, proslulí pohádkovým bohatstvím železa, čelily Caesarovým věžím bezpochyby železné štíty; avarické obranné věže určitě našly vhodnější uplatnění jinde. Za třetí jsem zredukovala ochranné štíty proti střelám – tak jak jsou na modelech znázorněny na bočních hradbách – na polovinu, jelikož by tu nebyly bojovníkům usilujícím o dobytí plošiny pranic platné. Jsem přesvědčena, že právě tyto ochranné štíty sloužily jako kryt římským ženijním jednotkám. Za čtvrté jsem nahoru na nástupní plošinu neumístila a nenakreslila žádné kryty ani palisády; nikoli proto, že by tam nepatřily, ale proto, aby bylo vidět, jak tato plošina vlastně vyhlížela.

* * *

Portréty.

V tomto díle jich je méně než v předchozích. Caesarova podoba je autentická. Stejně tak i tvář Tita Labiena, vytvořená podle busty z leštěného mramoru v muzeu v Cremoně. Onen lesk ovsem kreslení značně znesnadňuje. Ahenobarbus je údajně rovněž autentický. Předlohou k podobizně Quinta Cicerona je busta považovaná původně za portrét jeho slavnějšího bratra, avšak podrobnější zkoumání prokázalo, že o hlavu Marka Cicerona nejde. Tvar lebky je zcela odchylný a portrétovaný muž je mnohem lysejší, než byl kdy Marcus Cicero zachycen na kterékoli ze svých byst. Přesto se Ciceronovi nápadně podobá. Nemohl by to tedy být, napadlo mne, jeho mladší bratr Quintus?

Vercingetorix je převzat z profilu na minci.

Kresby Metella Scípiona a Curiona nejsou jejich ověřenými podobiznami, byly pořízeny podle portrétních byst z prvního století př.n.l.

Předlohou pro portrét Pompeia Velikého byla jeho proslulá busta v Kodani.

* * *

Shromažďuji si veškeré odborné podklady sama, několika lidem jsem však přesto zavázána díkem za neúnavnou pomoc, kterou mi poskytují. Je to především moje odborná redaktorka, profesorka Alanna Nobbsová z *Macquarie University v* Sydney a její kolegové a kolegyně; moje oddaná družina sekretářek, hospodyň a všeumělů; Joe Nobbs; Frank Esposito; Fred Mason; a můj manžel, Ric Robinson.

* * *

Příští svazek se bude jmenovat *Říjnový kůň.*

GLOSÁŘ

absolvo
„Osvobozuji!“ Latinský termín užívaný porotci, pokud se rozhodli obžalovaného osvobodit.

Agedincum
Oppidum náležející Senonům. Soudobé Sens.

agora
Otevřené prostranství, zpravidla obklopené kolonádami nebo veřejnými budovami, které v každém řeckém nebo helénistickém městě sloužilo jako veřejné shromaždiště a středisko občanského života. Jeho římskou obdobou bylo forum.

Alba Helviorum
Hlavní sídlo Helviů. Leží poblíž současného Le Teil.

Albis
Řeka Labe.

Alesia
Oppidum Mandubiů. Současné Alise-Ste.-Reine.

Alexander Veliký
Král Makedonie a posléze téměř celého tehdy známého světa. Narodil se roku 356 př.n.l., jeho otcem byl Filippos II., matkou Olympias z Épeiru. Jeho učitelem a vychovatelem se stal Aristotelés. Ve věku dvaceti let nastoupil Alexander, poté co byl jeho otec zavražděn, na trůn. Rozhodl se uskutečnit otcem plánované tažení proti Persii a vtrhnout do Malé Asie. Potlačil nejprve veškerou opozici v Makedonii a v Řecku a pak vytáhl v roce 334 př.n.l. v čele čtyřicetitisícové armády do Anatólie. Když osvobodil všechny řecké městské státy od perské nadvlády, pokračoval v likvidaci odporu v Sýrii a v Egyptě, kde si v místě dnešní Siwah údajně vyžádal Amonovu věštbu. Rok 331 př.n.l. ho zastihl na pochodu do Mezopotámie proti perskému vládci Dáreiovi.
Dáreios utrpěl porážku u Gaugamél; Alexander postupoval dál, dobyl království Peršanů (Médii, Susiánu a Persii) a získal pohádkovou kořist. Od Kaspického moře postupoval dále na východ, podrobil si Baktrii a Sogdiánu a po tříletém tažení, které si vyžádalo nesmírné náklady, dosáhl Hindúkuše. Aby si zajistil uzavřené smlouvy, oženil se se sogdiánskou princeznou Roxanou, načež vyrazil dále do Indie. Odpor v Paňdžábu zlomil porážkou krále Pora na řece Hyfasis, odkud pak podél toku Indu pochodoval k moři. Další plány Alexandrovi posléze zkřížila jeho vlastní vojska, která odmítla následovat ho dál směrem ke Ganze. Obrátil se tedy opět k západu a svou armádu

rozdělil na dvě části; polovina vojska putovala s ním po souši, polovina se vydala po moři pod velením admirála Nearcha. Loďstvo však zadržel monzun a i Alexandrův pochod napříč Gedrosií byl doprovázen strašlivými útrapami. Posléze se to, co z Alexandrových armád zbylo, spojilo znovu v Mezopotámii; Alexander se utábořil v Babylonu. Tam byl stižen horečnatým onemocněním a v roce 323 př.n.l. ve věku třiatřiceti let zemřel, ponechávaje svým nižším velitelům, aby se o jeho říši uprostřed válek a rozbrojů podělili mezi sebou. Roxanin synek, který se narodil po Alexandrově smrti, ***z*** ní nezdědil pranic. Zdá se, že Alexander usiloval o to, aby byl uctíván jako bůh.

Ambrussum
Město v římské provincii Galia na silnici Via Domitia do Narbonu a do Hispánie. Leželo poblíž dnešního Lunelu.

Anatólie
Zhruba současné Turecko. Pojem Anatólie zahrnoval Bíthýnii, Mýsii, římskou provincii Asia, Lykii, Pisidii, Frygii, Paflagonii, Pontos, Galatií, Lakaónii, Pamfýlii, Kappadokii a Armenii Parvu (Menší Arménii).

animus
Nejlepší definici jsem nalezla v *Oxfordském latinském slovníku*, takže ji ocituji: „Mysl jako protiklad těla; duch anebo duše, které spolu s tělem společně utvářejí celistvou osobnost člověka.“ Nesmíme se ovšem dát svést k tomu, abychom Římanům připisovali víru v nesmrtelnou duši.

Aous
Řeka Vijosë v současné Albánii.

Apollónia
Jižní konec silnice Via Egnatia, která vedla z Byzantia a z Helléspontu k Adriatickému moři. Apollónia ležela při ústí řeky Aous (Vijosë).

Apsus
Řeka Seman v současné Albánii. V Caesarově době patrně tvořila hranici mezi Épeirem na jihu a západní Makedonií na severu.

Aquae Sextiae
Město v římské provincii Zaalpská Galie, v jehož blízkosti dobyl roku 102 př.n.l. Gaius Marius obrovského vítězství nad germánskými Teutony. Jeho dnešní jméno je Aix-en-Provence.

aquilifer
Voják, který nesl stříbrného orla legie, orlonoš.

Aquitania
Území mezi řekou Garumna (Garonne) a Pyrenejemi.

Arar
Řeka Saône.

Arausio
Město Orange.

Arduenna
Ardenský les.

Arelate
Arles.

Ariminum
Rimini.

armillae
Široké zlaté nebo stříbrné náramky udělované za odměnu římským legionářům, centurionům a nižším důstojníkům a vojenským tribunům.

Arnus
Dnešní řeka Arno. Jejím tokem byla vymezena hranice mezi Itálií a Italskou Galií na západ od apeninského předělu.

atrium
Hlavní přijímací prostor římského soukromého domu; ve střeše mělo zpravidla pravoúhlý otvor *(compluvium),* pod nímž byla vodní nádrž *(impluvium)* zprvu užívaná jako rezervoár vody pro domácnost. V Caesarově době měla už jen ozdobnou povahu.

auctoritas
Latinský termín, který se nesnadno překládá, neboť v sobě obsahoval mnohem víc, než je náplň dnešního slova *autorita.* Vyjadřoval výjimečnou osobnost, vliv, postavení ve veřejném životě – především však schopnost ovlivnit věci prostou váhou významu jeho nositele. *Auctoritas* s sebou nesl svému držiteli již sám o sobě každý římský magistrátský úřad, nebyla však zdaleka výsadou jen pro ty, kdo je zastávali; stejně tak se jí těšili i první senátor, pontifex maximus, další kněží a auguři, konsulárové, ba i občané žijící v soukromí a stojící zcela mimo senát. Třebaže se například plutokrat Titus Pomponius Atticus nikdy nestal senátorem, jeho *auctoritas* byla mimořádně silná.

augur
Kněz, jehož povinnosti spočívaly v usuzování o vůli bohů. Spolu s dalšími augury tvořil *kolegium augurů,* oficiální orgán státu, jenž míval dvanáct členů (šest patricijů a šest plebejů), dokud v roce 81 př.n.l. Sulla tento počet nezvýšil na patnáct; nadále pak v kolegiu augurů převyšoval počet plebejů o jednoho člena počet patricijů. Nové členy původně kooptovalo samo kolegium augurů, roku 104 př.n.l. však Gnaeus Domitius Ahenobarbus prosadil zákon, podle něhož museli být všichni příští augurové voleni shromážděním sedmnácti tribuí vybraných z celkového počtu pětatřiceti losem. V roce 81 př.n.l. Sulla doplňování sboru augurů volbami zrušil a zavedl znovu kooptaci, avšak po jeho smrti byla opět obnovena forma volby. Augur nepředpovídal budoucnost ani nevěstil podle toho, co ho právě napadlo; zkoumal toliko určité předměty nebo jevy, které měly poskytovat představu, zda zamýšlený počin má, anebo nemá přízeň bohů, ať už šlo o konání shromáždění lidu, vypovězení války, předložení nového zákona anebo

jinou státní záležitost včetně voleb. K výkladu příslušných znamení existovala dokonce závazná příručka, jíž se augur řídil; augurové tedy věstili „podle knihy“. Augur nosil *togu trabeu* s purpurovými a šarlatovými pruhy, dalším jeho odznakem byla dlouhá zakřivená berla zvaná *ítituus.*

Auser
Řeka Serchio v Itálii.

Avaricum
Největší oppidum Biturigů, údajně nejkrásnější oppidum v celé Vlasaté Galii. Dnešní město Bourges.

ave
Latinsky *buď pozdraven.*

Axona
Řeka Aisne.

ballista
Za doby římské republiky stroj určený k metání kamenů. Střela se kladla na lžícovité rameno, které pak bylo napruženo silně napjatými provazy; rameno se v okamžiku, kdy byla odstraněna pojistka, vymrštilo vzhůru, překlopilo se a dopadlo na tlustou tlumicí výstelku, kámen z jeho lžíce byl přitom vržen na značnou vzdálenost, danou jeho váhou a velikostí metacího stroje.

barbar
Termín je řeckého původu a má silné onomatopoické podbarvení. Při prvním poslechu řeči těchto národů měli totiž Řekové pocit, že jde vlastně o zvuky zvířecí, podobné štěkotu – „bar-bar“. Slova se neužívalo k označení kmenů a národů sídlících na březích Středozemního moře, vztahovalo se převážně na plemena a národnosti považované za necivilizované, kterým podle úsudku Římanů chyběla kultura hodná úcty a ocenění. Za barbary byli označováni Galové, Germáni, Skythové, Sarmati a ostatní obyvatelé stepí.

Belgové, Belgica
Belgové byly kmeny smíšeného keltského a germánského původu. Jejich náboženstvím byl druidizmus, pohřby však konaly častěji žehem než do země. Některé z nich, jako například Treverové, dospěly ve svém vývoji až ke každoroční volbě magistrátů zvaných vergobretové, povětšině však ještě žily pod vládou králů; královský titul nebyl dědičný, nýbrž se získával soubojem nebo jiným způsobem zápolení. Belgové obývali onu část Vlasaté Galie, která se nazývala Belgica a která se rozkládala na sever od řeky Sequany (Seiny) až po Rhenus (Rýn), severně od území Mandubiů.

Beroea
Veroia v Řecku.

Bibracte
Oppidum Aeduů, dnešní Mont Beuvray.

Bibrax
Oppidum Remů, leželo blízko dnešního Laonu.

biréma
Galéra určená k boji na moři a ovládaná vesly, třebaže mívala i stožár a plachtu (obojí však zůstávalo na břehu, pokud se předpokládala ozbrojená akce). Některé birémy byly částečně anebo zcela kryty palubou, většinou však byly otevřené. Zdá se, že veslaři v nich seděli ve dvou výškových úrovních u dvou samostatných řad vesel, přičemž horní veslaři byli vysunuti na krakorcích nad boky lodi, zatímco vesla dolní řady procházela boky lodi a byla v průchozích otvorech utěsněna koženými manžetami. Birémy se stavěly ze smrkového nebo jiného měkkého dřeva, hodily se k plavbě na klidném moři a k boji se jich dalo využít toliko za příznivého počasí. Jako všechny válečné lodice nezůstávaly birémy trvale ve vodě, nýbrž byly vytahovány do přístřešků na břehu. Byly značně štíhlé (poměr délky k šířce byl přibližně 7: 1), na délku měřívaly kolem 30 metrů. Plavila se na nich zhruba stovka veslařů. Těsně pod čárou ponoru Čněl z jejich přídě bronzem okutý bodec využívaný k najíždění na jiné galéry a k jejich potápění. Birémy nebyly vybavovány metacími stroji ani neměly posádku námořní pěchoty, nebojovaly zahákováním nepřátelské lodi a střetem muže proti muži. V Řecku i v době římské republiky tvořili jejich posádku nájemní veslaři, nikdy otroci. Otroci ukovaní k veslům se na galérách objevili až v křesťanské době.

Brundisium
Dnešní Brindisi.

Burdigala
Oppidum akvitánských Biturigů ležící poblíž ústí Garumny (Garonne). Dnešní Bordeaux.

Cabillonum
Oppidum Aeduů na řece Arar (Saône).

cacat!
Ulevující a značně vulgární výkřik: Nasrat!

Capenská brána
Porta Capena. Jedna ze dvou nejdůležitějších bran v Římě (druhou byla Porta Collina, Collinská brána). Ležela za Cirkem Maximem, za ní pak začínala silnice, jež se poté asi ve vzdálenosti jednoho kilometru štěpila ve dvě samostatné hlavní cesty – Via Appia a Via Latina.

capite censi
Známí také jako *proletarii.* Doslovný překlad zní „započítávaní podle hlav“, neboť jediné, co při sčítání lidu mohli censoři s těmito nemajetnými občany a jejich rodinami udělat, bylo fyzicky je spočíst. Byli přespříliš chudí, než aby mohli náležet k některé z majetkových tříd, a převážnou většinou příslušeli do jedné ze čtyř městských tribuí, takže jejich hlasy nestály svým významem vůbec za řeč. Byli proto bez jakéhokoli politického významu – vládnoucí třída si ovšem dávala dobrý pozor, aby dostávali z veřejných prostředků dost najíst a aby pro ně byla zajištěna hojnost zábavy. Příznačné

pro ně je, že po všechna staletí, kdy Římanům patřil svět, nepovstali *capite censi* ani jednou proti bohatším. Ti *capite censi*, kteří žili na venkově, sice do jisté míry představovali cenné voličstvo ve shromážděních, kde se hlasovalo po tribuích, jenomže si jen zřídka mohli dovolit dostavit se v čase voleb do Říma. Vyhýbala jsem se důsledně termínům „masy“ nebo „proletariát“, neboť jejich postmarxistický obsah nelze na chudinu starověku nijak uplatnit.

Carantomagus
Oppidum náležející Rutenům. Poblíž dnešního Villefranche.

Carcasso
Pevnost v římské provincii Gallia na řece Atax, nedaleko Narbonu. Dnešní Carcassone.

Carinae
Jedna z nejluxusnějších římských obytných čtvrtí. Zahrnovala i Fagutal a zaujímala severozápadní část temena pahorku Oppius; rozprostírala se od Velie až po Clivus Pullius. Směrem k jihozápadu se z ní otevíral pohled k Aventinu.

Caris
Dnešní řeka Cher.

carpentum
Čtyřkolový uzavřený vůz tažený šesti až osmi mulami.

Cebenna
Dnešní Massif Central, Cévennes.

Cenabum
Hlavní oppidum Karnutů na Ligeru (Loiře). Současné Orléans.

censor
Censor byl nejvznešenější z římských magistrátů (úředníků), třebaže neměl imperium, a neměl proto právo na doprovod liktorů. Censoři byli dva, voleni byli centurijním sněmem na období pěti let (které se nazývalo *lustrum).* Hlavní činnost censorů se však zpravidla soustřeďovala do prvních osmnácti měsíců tohoto období. Censorem se nemohl stát nikdo, kdo předtím už nezastával úřad konsula; o censorství se zpravidla ucházeli jen ti konsulárové, jejichž *auctoritas* a *dignitas* byly zcela mimořádné. Censoři zkoumali a regulovali členství v senátu a v jezdeckém stavu a řídili provádění censu, všeobecného sčítání občanů v celém římském světě. V jejich pravomoci bylo přeřazovat občany z jedné tribue do jiné stejně tak jako z jedné třídy do druhé. Prováděli kontrolu majetku vzhledem k zařazení občana do majetkových tříd. Uzavírali také jménem státu veškeré hospodářské smlouvy, od pronájmu výběru daní až po veřejné práce.

centurie
Jakékoli uskupení jednoho sta mužů.

centurijní snem
Na centurijních shromážděních *(comitia centuriata)* byl lid – jak plebejové, tak i patricijové – rozdělen podle tříd, a to na základě zjištěného majetku občanů. Bylo to tedy v podstatě rozřazení ekonomické. Jelikož původně šlo o shromáždění branného mužstva, scházela se každá ze tříd vně posvátné hranice města na Martově poli, na místě zvaném *saepta.* Po jednom stu mužů bylo ovšem pouze v *osmnáctce* prvních, tj. jezdeckých centurií, zatímco počet mužů v ostatních centuriích v Caesarově době již stovku značně přesahoval. Centurijní shromáždění se každoročně scházela k volbě konsulů a prétorů – a zpravidla každých pět let také k volbě censorů. Byla rovněž povolávána k projednávání obžalob z velezrady *(perduellio)* a mohla také přijímat zákony. Běžně však k projednávání zákonů ani k soudním jednáním svolávána nebyla.

centurio
Řádný profesionální člen velitelského systému římské legie. Je nesprávné vidět v centurionovi jakousi obdobu dnešních poddůstojníků; centurioni (setníci) měli význačné postavení, nijak nezkomplikované moderními společenskými přehradami mezi důstojníky a poddůstojníky. Římský vojevůdce sotva hnul brvou, jestliže v boji ztratil třeba i vyšší vojenské tribuny, byl však otřesen, přišel-li o své centuriony. Odstupňování hodností centurionů bylo tak spletité, že se až dosud žádnému soudobému badateli nepodařilo stanovit, kolik hodnostních stupňů mezi centuriony vlastně existovalo a jakým způsobem jich dosahovali. Nejníže postavený centurio velel skupině osmdesáti legionářů a dvaceti mužům nebojových sil (viz heslo *nebojové jednotky).* Každá kohorta v legii měla šest centurií a šest centurionů; služebně nejvyšší z nich, *pilus prior,* velel jak první centurii své kohorty, tak i celé kohortě. Rovněž deset mužů velících deseti kohortám tvořícím jednu legii bylo hodnostně rozlišeno, přičemž *primus pilus* (v Caesarově době už byl tento termín stažen na *primipilus),* služebně nejstarší centurio legie, byl podřízen přímo veliteli legie (jímž byl buď jeden z volených vojenských tribunů, anebo jeden z vojevůdcových legátů). V dobách republiky byli do hodnosti centurionů povyšováni řadoví vojáci. Centurio byl vybaven jasně rozpoznatelnými odznaky své hodnosti: jako jediný z římských vojáků nosil chrániče holení; ochrannou košili měl nikoli drátěnou, nýbrž z kovových plátků; chochol na přilbě, který měl vyztužený, nečněl dopředu a dozadu, nýbrž napříč; v ruce třímal sukovitý prut z vinné révy jako odznak své kázeňské pravomoci. Vždy byl ozdoben i řadou získaných vyznamenání.

cimbuří
Ochoz na vrcholku hradeb plně chráněný až nad výši stojícího obránce. Cimbuří poskytovalo ochranu těm, kteří se právě nepodíleli na přímém střetu s nepřítelem.

Circus Flaminius
Cirk na Martově poli nedaleko od Tiberu a Fora Holitoria. Byl zřízen roku 221 př.n.l., pojal asi padesát tisíc diváků a sloužíval občas ke schůzím různých sněmů.

Circus Maximus
Starý cirk vybudovaný králem Tarquiniem Priskem, ještě dříve než vznikla republika. Zcela vyplňoval Vallis Murcia, údolí mezi Palatinským a Aventinským pahorkem. Třebaže pojal až sto tisíc diváků, je doloženo, že propuštěncům byl v době republiky

při hrách do Cirku Maximu pro nedostatek míst přístup odepřen. Ženy směly v Cirku Maximu sedět společně s muži.

citrusové dřevo
Nejvýše ceněný řezbářský materiál starověku. Získávalo se z objemných výrůstků na kořenech cypřišovitého stromu *Callitris quadrivavis vent.* rostoucího v hornatině severní Afriky, od Amonovy oázy a Kyrenaiky až po vzdálený Atlas v Mauretánii. Navzdory tomu, jak se nazývá jeho dřevo, není tento strom nijak příbuzný s citrusovníky ani oranžovníky.

cognomen
Poslední z jmen římského muže, jehož ctižádostí bylo odlišit se nějak od dalších příslušníků rodu, s nimiž měl shodné prvé jméno *(praenomen)* a rodové jméno *(nomen).* Mohl přijmout cognomen podle vlastní volby, tak jak to učinil Pompeius cognominem Magnus, anebo mohl setrvat při jménu, kterého se v jeho rodu či rodině užívalo jako cognomina již po celé generace, jako tomu bylo u Juliů s cognominem Caesar. V některých rodinách bylo třeba užívat i více než jednoho cognomina: za nejlepší příklad může posloužit Quintus Caecilius Metellus Pius Scipio Nasica, jenž byl adoptován Caecilii Metelly. Pro stručnost se mu běžné říkalo Metellus Scipio.
Cognomen se často odvozovalo od nějakého výrazného osobního rysu nebo i tělesné vady – od velkých uší, plochých chodidel, hrbu, otékajících nohou – anebo připomínalo mimořádné válečné činy – tak jako u rodu Caeciliů Metellů, jehož členové přijímali cognomina Dalmaticus, Balearicus, Macedonicus a Numidicus, vesměs ve vztahu k zemím, které jednotliví příslušníci rodu podrobili. K nejnápaditějším cognominům náležela bezesporu pojmenování vysloveně sarkastická – když například cognomen Lepídus, což znamená poctivec, zdobilo naprostého lotra – anebo mimořádně vtipná, když například muž tak jako tak už opatřený mnohonásobným cognominem – Gaius Julius Caesar Strabo Vopiscus (Strabo znamenalo Šílhoun a Vopiscus napovídalo, že je to zbylé z dvojčat) – přišel ještě k jednomu dalšímu, Sesquiculus, což značilo, že je mnohem víc než Prďoch, totiž Jedenapůlprdoch.

comata
Dlouhovlasá, vlasatá.

comitia
Viz *sněmy.*

condemno
„Odsuzuji!“ Výrok, kterého užívala porota, pokud shledala obžalovaného vinným.

consultum
Termín pro rozhodnutí přijímaná senátem. Jeho plný název zněl *senatus consultum.* Takováto usnesení senátu ovšem ještě neměla platnost zákona; byla to pouhá doporučení sněmům, aby určitý zákon přijaly. Žádný ze sněmů, jemuž byla doporučení určena, nebyl nijak zavázán se jím řídit. Jistá consulta nicméně nebyla žádnému ze sněmů vůbec předkládána, a přesto je celý Řím za zákon přijímal; týkala se především zahraničních záležitostí a válek. Platnost zákona přiřkl této skupině rozhodnutí senátu

až Sulla v roce 81 př.n.l. Většina senátních usnesení byla určena nejvyšším úředníkům jako pokyny, doporučení nebo dobrozdání.

contio
Rokovací schůze k předběžnému prodebatování návrhů zákonu nebo jiné agendy sněmů. Všechny tři sněmy byly povinny projednávat veškerá opatření nejprve v *contio* (mn. č. *contiones).* Třebaže tu ještě nedocházelo k hlasování, šlo nicméně o schůzi s formální platností, kterou mohli svolávat pouze zplnomocnění úředníci. Navrhovatelé zákonů tu měli příležitost ověřit si postoje voličů ke svým návrhům.

contubernalis
Elév vojenské kariéry, zpravidla z vynikajícího rodu. V hierarchii římských vojenských velitelů stál na nejnižší příčce hodnostního žebříčku, neprodělával však výcvik na centuriona. Centuriony se nikdy nestávali tito elévové, nýbrž pouze zkušení bojovníci, vybíraní z řadových vojáků podle svých vrozených velitelských schopností. Vzhledem k urozenému původu byl *contubernalis* zpravidla přidělen ke štábu legátů a neočekávala se od něho přímá účast v boji, ledaže by o to sám požádal.

Cora
Řeka Cure.

Corduba
Španělská Córdoba.

corona cívica
Druhé nejvyšší římské vojenské vyznamenání. Byl to vínek z dubových listů a dostával ho jako výraz ocenění ten, kdo zachránil životy svých spolubojovníků a dokázal přitom až do konce bitvy udržet postavení, kde k záchraně došlo. *Corona civica* byla udílena jen za podmínky, že zachránění vojáci před vojevůdcem slavnostně odpřisáhli, že tomu tak skutečně bylo. L. R. Taylorová tvrdí, že k Sullovým reformám ústavy náleží i jedna důležitá změna týkající se právě udělování nejvyšších vojenských vyznamenání, korun či věnců; přichází s hypotézou, že Sulla na základě precedentu týkajícího se Marka Fabia Buteona přiznal nositelům těchto vyznamenání členství v senátu bez ohledu na jejich stáří a společenské postavení. To by řešilo složitou otázku, kdy se vlastně stal členem senátu Caesar – podle domněnky **L.** R. Taylorové to bylo ve věku dvaceti let, poté, co u Mytilény získal *coronu civiku.* Velký Matthias Gelzer s jejím předpokladem sice vyslovil souhlas, žel jen v pouhé poznámce pod čarou.

cubitus
Řecká a asijská délková míra (loket), která mezi Římany nedošla zvláštní obliby. Délka cubitu se běžně udávala jako vzdálenost mezi loktem a sevřenou pěstí dospělého muže a činila asi 450 mm.

cultarius
Této podoby slova užívá Scullard; oxfordský latinský slovník dává přednost znění *cultrarius.* Byl to zaměstnanec státu pověřený náboženskými úkoly, jehož jedinou povinností se zdá být podřezávání hrdla obětních zvířat. Za úkol měl patrně i následný úklid po ukončení oběti.

cunnus, cunni
Neobyčejně obscénní latinská nadávka: kunda.

Curia Hostilia
Budova senátu. Římané věřili, že ji vystavěl Tullus Hostilius, bájný třetí římský král, odtud i její jméno („radnice Hostiliova“). Shořela v lednu roku 52 př.n.l., když dav spaloval tělo Publia Clodia. Znovu byla vybudována teprve poté, co se Caesar stal diktátorem (nazývala se pak Curia Iulia).

Curicta
Ostrov Krk při liburnském pobřeží dnešního Chorvatska.

Dagda
Hlavní bůh druidizmu. Jeho živlem byla voda, byl manželem Velké bohyně Dany.

Dana
Nejvyšší bohyně druidizmu. Jejím živlem byla země a byla manželkou Dagdy, třebaže, jak se zdá, v nijak podřízeném postavení. Stála v čele panteonu bohyň, jako byly Epona, Sulis a Badb.

Danubius
Dnešní Dunaj, Donau, Dunarea. Římané prozkoumali spíše prameny této řeky než její vyústění do Euxinského (Černého) moře; Řekové zase znali lépe její ústí a dali jí jméno Istros.

Decetia
Oppidum Aeduů ležící na řece Liger (Loire). Současné Decize.

decurie
Pro Římany znamenal tento pojem jakoukoli skupinu deseti mužů, ať šlo o senátory, vojáky či liktory.

demagog
Původně řecký pojem, jenž označoval politika obracejícího se především k davům. Římský demagog (šlo takřka bez výjimky o tribuna lidu) dával před senátem přednost prostoru Comitia, avšak jeho programem rozhodně nebylo nějaké „osvobození mas“, a také zástupy, které mu naslouchaly, se nerekrutovaly z řad chudiny. Termín označoval muže spíše radikálních než konzervativních názorů.

denarius
S výjimkou jedné nebo dvou velice řídkých ražeb zlatých mincí byl denarius nejvyšším platidlem republiky. Byl z ryzího stříbra, vážil skoro čtyři gramy a byl poměrně malý – zhruba velikosti našeho desetihaléře. Jeden talent se rovnal 6250 denariů. V oběživu se patrně vyskytovalo více denariů než sesterciů, avšak účtování se dělo vždy v sesterciích, nikoli v denariích.

diadém
Nebyla to koruna ani tiára, ale silná bílá stuha, asi 25 mm široká, na obou koncích vyšívaná a často ukončená třásněmi. Byla symbolem moci helénistických panovníků; nosit ji směl toliko král nebo královna. Jak máme možnost vidět na mincích, obtáčela se kolem hlavy, někdy až nad hranicí vlasů (tak jak to vidíme u Kleopatry VII.) V týlu se vázala na uzel a její konce splývaly volně na ramena.

dignitas
Také pojem *dignitas* označuje – podobně jako *auctoritas* – postavení muže v římském světě. *Dignitas* představovala právo muže na veřejné uznání plynoucí z toho, čeho svým vlastním úsilím dosáhl. Vystihovala souhrn jeho čestnosti, hrdosti, rodového původu a předků, váhu jeho slova, jeho inteligenci, jeho skutky, schopnosti, znalosti a lidskou cenu. Ze všech hodnot, které římský šlechtic vlastnil, byl nejcitlivější právě na svou *dignitas* a tu si také nejúzkostlivěji chránil.

domine
Pane!

Domus Publica
Oficiální státní rezidence pontifika maxima a – v době republiky – i sídlo šesti Vestiných Panen, jimž byl pontifex maximus nadřízen. Budova stála na Foru Romanu, přibližně v jeho středu.

druid
Kněz druidského náboženství, které ovládalo spirituální (a často i světské) myšlení Galů, ať již Keltů anebo Belgů. Vycvičit druida trvalo dvacet let, požadovalo se od něho, aby si do paměti vměstnal vše, co náleželo k jeho povolání – od posvátných zpěvů přes obřady až po zákony. Nic nebylo zapisováno. Vysvěcení kněží zůstávali druidy až do konce života. Měli povoleno se oženit. Jako vládci všeho myšlení neplatili daně ani poplatky, nevykonávali vojenskou službu a byli ubytováváni i stravováni na účet kmene. Z jejich řad vzcházeli kněží, právníci a lékaři.

Durocortorum
Hlavní oppidum Remů. Soudobá Remeš.

duumviri
Dva muži, kteří stáli v čele správního orgánu obce. Voleni byli každoročně.

Dyrrhachium
Současné Durrés v Albánii.

Edepol
Poměrně mírný a společensky přijatelný výraz podivu, jenž by v překladu byl blízký citoslovci „Bože!“. Slovo *edepol* užívali především muži. Ženy si obdobně ulevovaly výkřikem „*Ecastor*!“

édil
V Římě existovali čtyři magistráti nazývaní édilové (*aedilis)* – dva plebejští a dva kurulští. Jejich povinnosti se vesměs týkaly města Říma. Jako první byla zřízena funkce plebejských édilů (roku 493 př.n.l.), kteří dostali za úkol pomáhat tribunům lidu při výkonu jejich úřadu, zvláště pak měli ochraňovat práva plebsu ve vztahu k jeho kultovnímu středisku, Cereřinu chrámu. Na édily záhy přešlo právo dozoru nad všemi budovami města, jak veřejnými, tak i soukromými, a nad archivací plebiscitů odsouhlasených v plebejském shromáždění, stejně tak jako nad veškerými rozhodnutími senátu *(consulta),* která uzákonění plebiscitů nějak ovlivňovala.
Plebejští édilové byli voleni plebejským shromážděním, neměli právo usednout do kurulského křesla ani právo na doprovod liktorů. Poté byl roku 367 př.n.l. zřízen úřad dvou kurulských édilů, aby i patricijové získali podíl na správě veřejných budov a archivů. Kuruluští édilové byli voleni shromážděním lidu, kde byl zastoupen všechen lid, jak patricijové, tak plebejové, byli proto oprávněni zasednout na kurulskou židli a být doprovázeni dvěma liktory. Velice brzy se však kurulskými édily stávali stejně tak plebejové jako patricijové. Od třetího století př.n.l. pak nesli všichni čtyři édilové společné odpovědnost za péči o římské ulice, za dodávku vody, za stoky, dopravu, veřejné budovy, za stavební předpisy pro soukromé budovy, za veřejné sochy a zařízení, trhy, váhy a míry (souprava váhových a měrových standardů byla uložena v podzemí chrámu Castora a Polluka), za hry a za zásobování obyvatelstva obilím. V jejich pravomoci bylo udílet římským občanům i ostatním obyvatelům pokuty za jakékoli porušení pravidel týkajících se uvedených oblastí; takto získané peníze ukládali édilové do své pokladny k financování her. Édil – jak plebejský, tak kurulský – nebyl sice nezbytným stupínkem na *cursu honorum,* přesto však představoval cenný magistrátský úřad bezprostředně předtím, než se muž ucházel o prétorství.

Elaver
Řeka Allier.

Elysejská pole
Velice pozoruhodné místo v posmrtném životě, vyhrazené jen nemnohým lidem. Zatímco o běžných stínech nebo duších zemřelých Římané soudili, že jsou bez jakéhokoli vědomí, pouhé chvějivé a prchavé bytosti náležející do neradostného a šerého podsvětí, stínům některých postav se vedlo jinak. Tartarus byla ona část Hádu, kde byli mimořádně zlí lidé jako Sisyfos nebo Ixíón odsouzení k doslova věčné trýzni nějakého úkolu, jehož výsledky jsou ustavičně mařeny nebo kaženy. Elysejská pole neboli Elysium byla naproti tomu v Hádu místem blížícím se představě ráje nebo nirvány Pozoruhodné je, že přístup jak do Tartaru, tak do Elysia byl vyhrazen těm, kdo byli nějakým způsobem spojeni s božstvy. Ti, kdo byli uvrženi do Tartaru, se provinili vůči bohům, nikoli vůči člověku. A ti, kdo se ocitli v Elysiu, byli buď syny bohů nebo manželi a manželkami bohů anebo s dětmi bohů uzavřeli sňatek. Ukazuje to patrně na nutkavou touhu některých mužů a žen být už za života uctíváni jako božstva anebo stát se bohy alespoň po smrti. Alexander Veliký si přál být prohlášen za boha. A o totéž usiloval, tvrdí někteří, i Caesar.

Épeiros
Ta část západního Řecka a Makedonie, která leží u Adriatického moře a rozkládá se od řeky Apsu (Semanu) na severu až k Ambrackému zálivu na jihu, ve vnitrozemí pak až

po vysoká horstva. Území současné Albánie se s Épeirem příliš přesně neshoduje; na rozdíl od starověkého Épeiru zasahuje mnohem více na sever a nedosahuje naproti tomu dosti daleko na jih.

epikúrejec
Stoupenec názorů řeckého filozofa Epikúra. Epikúros původně zastával hedonizmus dovedený do takové krajnosti, že už tak říkajíc jednou nohou stál na půdě askeze; slast měl člověk v daném okamžiku vychutnávat toliko jednu jedinou a zakoušet ji měl jen s takovým požitkem, aby jakékoli přehánění už samo o sobě zážitek zmařilo. Účast na veřejném životě stejně jako jiné náročné činnosti byly zapovězeny. V Římě byly tyto zásady podstatně uvolněny. Římský aristokrat se mohl prohlásit za epikúrejce, a přesto se věnovat politické dráze. Na sklonku republiky se pak hlavní slastí epikúrejců stalo jídlo a víno.

Esus
Druidský bůh války. Jeho živlem byl vzduch.

ethnarcha
Obecné řecké pojmenování představeného vesnice nebo města. Existovala i jiná, specializovaná jména, nechtěla jsem však zaváděním takové pestřejší terminologie čtenáře zbytečně mást.

Euxinské moře
Dnešní Černé moře.

faléry
Lat. *phalerae,* okrouhlé stříbrné nebo zlaté tepané medaile o průměru 70 až 100 mm. Původně je nosili jako odznak své hodnosti římští jezdci a stejně byli ozdobeni i jejich koně. Časem se staly vojenským vyznamenáním za mimořádnou statečnost v boji. Zpravidla se udílely v počtu devíti (ve třech řadách po třech falérách), pospojovány ozdobnými řemínky, za něž si je voják zavěšoval na drátěnou košili nebo na pancíř. Takřka nezbytně jimi musel být ozdoben každý centurio.

fasces
Svazky březových prutů předepsaným způsobem obřadně křížem převázané červenými řemínky.
Původně to byl odznak moci starých etruských králů, vytrval však v římském světě po celou dobu republiky až do císařství. Nosili je muži zvaní liktoři (viz *liktor)* před kurulským magistrátem nebo promagistrátem jako viditelný symbol jeho imperia. Prutů bylo třicet, jeden za každou ze třiceti kurií podle původního členění římských mužů na tribue (kmeny) v dobách římských králů. Uvnitř pomeria města Říma tvořily fasces pouhé svazky prutů jako připomenutí, že kurulský magistrát zde má právo jen kárat, nikoli trestat na hrdle; mimo pomerium byly do svazků prutů navíc vetknuty sekery na znamení, že kurulský úředník tu má i hrdelní pravomoc. Jediný, komu příslušelo i uvnitř pomeria právo mít ve svazcích prutů vetknuty sekery, byl diktátor. Počet fasces odpovídal stupni imperia – diktátorovi jich náleželo čtyřiadvacet, konsulovi nebo prokonsulovi dvanáct, prétorovi a proprétorovi šest a kurulskému édilovi dvoje.

fasti
Fasti byly původně dny, kdy bylo dovoleno zabývat se podnikáním, avšak časem se jejich význam rozšířil: staly se kalendářem, soupisem obsahujícím data svátků a slavností a také seznam konsulů (patrně proto, že Římané se v letopočtech nejlépe orientovali podle toho, kdo byli v daném roce konsulové). Obsažnější vysvětlení naleznete v glosáři ke knize *První muž Říma.*

fellatrix
Žena, která saje muži penis.

flamen
Kněz určený ke službě jedinému římskému božstvu. Flaminové náleželi k nejstarším římským kněžím. Flaminem Dialis, zvláštním knězem Jovovým, byl zprvu Caesar (ve věku třinácti let byl Jovovi zasvěcen Gaiem Mariem); Sulla ho později tohoto závazku zprostil.

forum
Veřejné shromaždiště v římských městech a obcích. Prostranství bylo obestavěno veřejnými budovami a arkádami s obchody a úřadovnami.

Forum Boarium
Masné tržiště umístěné na startovním konci závodiště na Cirku Maximu, pod Palatinským Germalem. Na Foru Boariu stál Herkulův Velký oltář a několik dalších chrámů zasvěcených Herkulovi.

Gades
Současný Cádiz.

Galie
Zpravidla se za Galii považuje území dnešní Francie a Belgie. Galie existovaly čtyři: římská provincie Gallia Narbonensis (běžně nazývaná jen Provincie), jež zahrnovala středomořské pobřeží od Níkeie (dnešní Nice) po Pyreneje včetně výběžku do vnitrozemí sahajícího od Cebenny (Cévennes) k Alpám až po Lugdunum (dnešní Lyon); země Belgů, která se rozkládala severně od řeky Sequany (Seiny) od Atlantiku až k Rhenu (Rýnu); území Keltů ležící mezi Sequanou a Garumnou (Garonne); konečně pak země souhrnně nazývaná Aquitania sahající od Garumny až po Pyreneje. Poslední tři uvedené Galie nesly společný název *Gallia Comata*, Vlasatá Galie.

garum
Značně páchnoucí koncentrát vyráběný z ryb, jehož se používalo jako základu pro mnoho omáček. Labužníci si ho vysoce cenili.

Garumna
Řeka Garonne.

Genava
Dnešní Ženeva.

Genúsus
Řeka Shkumbin v současné Albánii.

G**ergovia**
Hlavní oppidum velice mocného galského kmene Arvernů. Nacházelo se v blízkosti dnešního Clermont-Ferrandu.

Germánské moře
V podstatě Severní moře a Baltické moře.

Gerrae!
Nesmysl! Pitomost!

Gladiátor

V době republiky existovaly jen dva typy gladiátorů, Galové a Thrákové. Toto rozlišení se týkalo toliko stylu boje a výzbroje, nemělo nic společného s jejich národností. Tehdy také ještě gladiátoři nesváděli boje na život a na smrt, neboť představovali cennou investici těch, kdo byli jejich vlastníky; získat je, vycvičit, živit a ubytovávat byla dosti nákladná záležitost. Jen málo gladiátorů bylo původně otroky. Většinou šlo o dezertéry z římské armády, kteří dostali na vybranou: buď být zbaveni občanství anebo si odsloužit určitou dobu jako gladiátoři. Úvazkem gladiátora bylo šest let anebo třicet utkání (vybojoval asi pět střetnutí do roka), poté mohl podniknout, co se mu zlíbilo. Nejlepší z gladiátorů se stávali pro lid Itálie a Italské Galie málem národními hrdiny.

gladius
Římský meč. Byl krátký, jeho čepel nepřesahovala 60 cm, oboustranně broušený. Končil hrotem. Meč prostého vojína měl jílec dřevěný; ti výše postavení bojovníci, kteří si to mohli dovolit, mívali jílec meče ze slonoviny vyřezávaný do podoby orla.

Gorgobina
Hlavní oppidum Bójů. Současné St.-Parize-le-Chatel.

helénizmus
Termín vyjadřující šířící se vliv řecké kultury ve starověkém světě v době po smrti Alexandra Velikého. Podíl na tomto působení měl životní styl, architektura, oblékání, řemesla, formy vlády, obchodní praktiky i řečtina sama.

Hérakleia
Město poblíž současné Bitoly v Makedonii.

Hierosolyma
Helénistické pojmenování Jeruzaléma.

hlasování
Hlasování v Římě bylo timokratické, což značí, že váha jednotlivých hlasů byla značně ovlivněna majetkovým postavením hlasujících a že bylo nepřímé. Ať už jedinec hlasoval v centuriích nebo v tribuích, jeho vlastní hlas mohl ovlivnit pouze kolektivní

rozhodnutí té centurie nebo tribue, v níž se hlasování zúčastnil. Hlasování v porotách probíhalo odlišně. Hlas každého porotce měl přímý vliv na výsledek procesu, jelikož porota přijímala závěr na základě většinového rozhodnutí, nikoli dosažením naprosté jednomyslnosti, jako je tomu dnes. K tomu, aby se muž mohl stát porotcem, musel být přinejmenším *tribunem aerarii.*

hostis
Termín, jímž byl označen muž, kterého senát a lid římský prohlásily za veřejného nepřítele.

hry
Latinsky *ludi*. Veřejné zábavy pořádané určitými magistráty běžného roku, které se konaly v jednom ze dvou cirků (zpravidla v Cirku Maximu). Zahrnovaly závody válečných vozíků (byla to nejoblíbenější část her), atletické soutěže a divadelní představení pořádaná v provizorních dřevěných divadlech. Gladiátorské zápasy *nebyly* součástí republikánských her (pořádaly je soukromé osoby, zpravidla v souvislosti s pohřebními obřady za zemřelé příbuzné, a to na Foru Romanu). Přístup na hry měli všichni svobodní římští občané a občanky, nikoli však propuštěnci ani propuštěnky; cirky nepojaly ani všechny občany, natož pak propuštěnce.

Cheruskové
Germánský kmen sídlící v oblasti pramenů řek, které se vlévají do Severního moře.

chlamys
Svrchní oděv v podobě pláštěnky, který nosili řečtí muži.

Iberus
Řeka Ebro.

Icauna
Řeka Yonne.

idy
Třetí z trojice pojmenovaných dní v měsíci, které tvořily pevné body v počítání času. Data se uváděla zpětným odpočtem od každého z těchto dnů – kalend, non, id. Idy nastávaly patnáctého dne dlouhých měsíců (března, května, července a října) a třináctého dne měsíců ostatních.

Ílium
Římské pojmenování Tróje.

Ilerda
Lérida v současném Španělsku.

Illyricum
Divoká hornatá země na východních březích Jaderského moře. Jeho obyvatelé náleželi k indoevropskému plemeni nazývanému Illyrové, dělili se na kmeny a vzdorovali nejprve řeckým a pak římským vpádům do příbřežních oblastí. Skutečnost, že Illyricum

zůstalo vůči Caesarovi za jeho občanských válek loajální, napovídá, že dlouhá léta, kdy byl jeho správcem, pro ně neznamenala špatné časy.

imperium
Imperium představovalo stupeň autority, jakou požíval kurulský magistrát nebo promagistrát. Mít imperium znamenalo, že je muž vybaven autoritou svého úřadu a že mu nelze odporovat – za předpokladu, že postupuje v mezích svého imperia a v mezích zákonů, podle nichž směl jednat. Imperium bylo udíleno prostřednictvím *lex curiata* a trvalo pouze jeden rok. Prodloužení imperia pro správce provincií podléhalo schválení senátu a lidu římského (případně jen lidu).
Vnějším znakem imperia byli liktoři nesoucí před jeho držitelem na ramenou fasces; čím větší byl počet liktorů, tím vyšší bylo i mužovo imperium.

imperium maius
Neomezené, mimořádně přiznané imperium, jež bylo nadřazeno i imperiu konsulů zastávajících toho roku úřad. Nejvýznačnějším držitelem imperia maius by Pompeius Veliký.

in absentia
Termínu se užívalo pro kandidaturu na úřad, s níž senát (anebo lid, pokud to zákon vyžadoval) vyslovil souhlas v nepřítomnosti kandidáta. Mohlo jít o případy, kdy uchazeči o úřad vyčkávali na Martově poli, neboť jejich imperium jim bránilo překročit pomerium a osobně se účastnit volebního boje o získání úřadu. Cicero v roce 63 př.n.l., kdy byl konsulem, prosadil zákon, jímž byla kandidatura *in absentia* zapovězena*;* Pompeius v době svého konsulátu bez kolegy v roce 52 př.n.l. tuto zásadu ještě zpřísnil.

in suo anno
Doslova „ve svém roce“. Výrazu se používalo o mužích, kteří dosáhli kurulského úřadu přesně ve věku, jaký zákony a zvyky pro držitele úřadu předpokládaly. Stát se prétorem a konsulem *in suo anno* byla velká pocta, neboť to znamenalo, že muž zvítězil ve volbách hned napoprvé.

interkalace
Vzhledem k tomu, že římský rok měl pouhých 355 dnů, vsouvala se každý druhý rok po měsíci únoru přibližně dvacítka dnů, byla to takzvaná interkalace. Spíše ovšem bychom měli říci: měla se vsouvat. Velice Často se tak nedělo, takže kalendář záhy notně předbíhal skutečné roční období. Ve chvíli, kdy Caesar sáhl k reformě kalendáře, zaostávaly už roční doby o celou stovku dnů – tak dlouho předtím byly interkalace opomíjeny. Starat se o ně měla kolegia pontifiků a augurů; pokud byl Caesar, jenž se pontifikem maximem stal roku 63 př.n.l., přítomen v Římě, byly interkalace prováděny náležitě, avšak sotva odešel roku 58 př.n.l. do Galie, tyto pravidelné opravy až na jednu nebo dvě výjimky opět ustaly.

interrex
Doslova přeloženo znamenal tento výraz „mezikrál“. Pokud Řím neměl o Novém roce žádného konsula, který by mohl nastoupit úřad, ustanovil senát některého *z* patricijských senátorů, vůdce decurie, aby se této funkce dočasně ujal jako *interrex.* Zastával svůj úřad po pět dnů, načež byl určen další *interrex*, jehož úkolem bylo

uspořádat volby. Někdy ovšem druhému *interregovi* v této povinnosti zabránily násilnosti, takže museli následovat další senátoři v této funkci, dokud se nepodařilo volby uskutečnit.

Itálie
Pojmenování celého poloostrova. Hranici mezi vlastní Itálií a Italskou Galií tvořily dvě říčky, na západ od Apenin Arnus a na východ od nich Rubico.

Italská Galie
Latinsky *Gallia Cisalpina,* což znamená „GaIie na této straně Alp", čili *Galie Předalpská,* Obyvatelé Italské Galie, která se rozkládala severně od řek Arnu a Rubiconu a mezi městy Ocelum na západě a Aquileiou na východě, byli považováni za Galy pocházející z galských kmenů, které do Itálie vtrhly roku 390 př.n.l. Pro konzervativnější římské mysli proto nebyly hodny plnoprávného římského občanství. V duších usedlíků v Italské Galii se tento despekt stal bolavým místem, zejména pro Galy na severní straně od řeky Pádu; otec Pompeia Velikého, Pompeius Strabo, prosadil zákon přiznávající plné římské občanství alespoň těm, kdo sídlili na jih od Pádu, již roku 89 př.n.l., avšak obyvatelům žijícím severně od této řeky bylo občanství i nadále odepřeno a byli považováni za jakési občany druhého řádu, s pouhým latinským právem. Caesar byl jednoznačným stoupencem udělení plného občanství všem v Italské Galii a byl to také první zákon, který prosadil, když byl koncem roku 49 př.n.l. ustanoven diktátorem. Přesto byla Italská Galie i nadále spravována spíše jako římská provincie než jako součást vlastní Itálie.

iugerum
Římská jednotka plošné míry pro vyměřování pozemků. V současné měrové soustavě by jedno iugerum (jitro) bylo rovno 0,252 hektaru (tedy přibližně jedné jeho čtvrtině). Dnešnímu čtenáři navyklému počítat v hektarech tedy postačí údaj v iugerech vydělit čtyřmi.

jezdci
Latinsky *equites,* příslušníci skupiny, kterou Gaius Gracchus pojmenoval *ordo equester, jezdecký stav.* V dobách římských králů tvořili skutečně jezdeckou složku římské armády; koně byli tehdy ještě vzácní a drazí, takže osmnáct původních centurií, které byly složeny výlučně z jezdců, dostávalo státního koně z veřejných prostředků. Když se později zrodila a rozvíjela republika, začala tato rytířská kavalerie postupně ztrácet na významu. Přesto se však počet jezdeckých centurií v jednotlivých majetkových třídách rozrůstal. V druhém století př.n.l. už Řím nestavěl žádné vlastní jízdní jednotky, dával přednost pomocným jezdeckým oddílům sestaveným z Galů. Z jezdců se stala sociálně a ekonomicky vyhraněná skupina, která s vojenskou organizací měla už pramálo společného. O příslušnosti do jezdeckého stavu tou dobou rozhodovali censoři již výlučně z majetkového hlediska, třebaže republika i nadále osmnácti stům nejváženějším jezdcům (z osmnácti centurií označovaných jako *osmnáctka)* poskytovala tzv. státního koně. Počet příslušníků každé z těchto prvotních osmnácti centurií byl udržován na původním stavu jednoho sta mužů, zato ve zbývajících jezdeckých centuriích (bylo jich jedenasedmdesát až pětasedmdesát) narůstal počet jezdců značně vysoko nad stovku.

Až do roku 123 př.n.l. náleželi k jezdcům i všichni senátoři, avšak onoho roku vyčlenil Gaius Gracchus senát jako samostatný sbor tří set mužů. Šlo o dosti umělý zásah; zatímco všichni ostatní příslušníci senátorských rodin byli i nadále považováni za jezdce, senátoři sami nebyli zařazeni do tří ryze senátorských centurií, nýbrž jim bylo povoleno setrvat ve svých dosavadních centuriích.
Podle ekonomického měřítka musel mít jezdecký příslušník první majetkové třídy roční příjem 400 000 sesterciů; ti jezdci, jejichž příjem se pohyboval mezi 300 000 a 400 000 sestercii ročně byli patrně *tribunové aerarii*. U senátorů se předpokládal příjem 1 milionu sesterciů za rok, toto hledisko však nemělo oficiální platnost; někteří censoři byli v tomto směru shovívaví, jiní ho naopak striktně uplatňovali.
Skutečný rozdíl mezi senátory a jezdci spočíval v druhu činnosti, jakou si směli vydělávat na živobytí. Senátorům bylo zapovězeno veškeré podnikání, které nesouviselo s vlastnictvím půdy, kdežto jezdcům v něm nic nebránilo.

Kalábrie
Notná léčka pro současné Italy! Dnešní Kalábrie tvoří špičku italské boty, zatímco v římských dobách to byl název její paty. Jejími nejdůležitějšími městy byly tehdy Brundisium a Tarentum. Jejími obyvateli byli illyrští Messapiové.

kalendy
První ze tří pojmenovaných dnů, které představovaly pevné body v měsíci. Kalendy připadaly vždy na prvý den v měsíci. Původně se měly shodovat s fází měsíčního novu.

kartuš
Osobní hieroglyf, individuální pro každého z egyptských faraonů, uzavřený do rámečku – buď oválného, nebo obdélníkového se zaoblenými rohy. Tento zvyk se udržel až do doby posledního ze všech faraónů, Kleopatry VII.

katafraktarius
Jízdní těžkooděnec chráněný řetízkovou brní od hlavy až k patě, stejně jako jeho kůň. V této době byli kataftaktariové především součástí vojsk Arménie a království Parthů, svým způsobem to ovšem byli předchůdci středověkých rytířů. Vzhledem k váze zbroje měli i obrovité koně pocházející z chovů v Médii.

katapulta
V době republiky válečný stroj určený zejména k metání velkých dřevěných střel podobných šípům. Jeho mechanismus se poněkud podobal kuši. Caesar ve svých *Zápiscích* uvádí, že to byla zbraň velice přesná a smrtící.

Keltové
Ryze keltské kmeny ve Vlasaté Galii. Obývali území na jih od řeky Sequany a početně převažovali nad Belgy (v poměru čtyři ku dvěma milionům). Jejich náboženské obyčeje byly druidistické; své mrtvé nespalovali, pohřbívali je do země. Podobně jako mnohé kmeny žijící v Aquitánii byli i Keltové sídlící v dnešní Bretani menšího vzrůstu a tmavší pleti než ostatní keltské kmeny. Někteří Keltové si na kmenové radě volili krále, většina kmenů se však klonila ke každoroční volbě dvojice vergobretů.

Kimberský Chersonésos
Jutský poloostrov, dnešní Dánsko.

Kimbrové
Germánský kmen, jenž původně sídlil v severní části Jurského poloostrova (dnešního Dánska). Podle Strabona se Kimbrové vydali hledat novou domovinu poté, co je odtamtud někdy kolem roku 120 př.n.l. vypudily mořské záplavy. Ve spojení s Teutony a smíšenou skupinou Germánů a Keltů (Markomany, Tiguriny a Cherusky) se ve snaze najít si nová sídla vydali na pouť napříč Evropou, až se posléze střetli s Římem. V letech 102 a 101 př.n.l. je posléze rozdrtil Gaius Marius a jejich migrace tím skončila. Asi šest tisíc Kimbrů se nicméně uchýlilo k příbuznému kmeni Atuatuků na území dnešní Belgie.

klientský král
Cizí panovník se mohl stát klientem ve službách Říma jakožto svého patrona, čímž pro své království získával titul *spojenec a přítel národa římského.* Byly však i případy, kdy se cizí panovník stal klientem některého římského občana. Cizí krále měli mezi svými klienty Lucullus a Pompeius.

kodex
V podstatě spíše kniha než svitek. Podle dochovaných svědectví představoval kodex za Caesarových dnů poněkud nemotorný svazek dřevěných destiček, po levé straně provrtaných a svázaných dohromady koženými řemínky. Ovšem už sama délka Caesarových písemných zpráv pro senát užití takových plátků dřeva vylučuje. Já osobně se domnívám, že Caesarovy kodexy byly zhotoveny ze svazku papíru prošitého při levém okraji. Oporu pro tuto představu spatřuji ve skutečnosti, že podle dochovaného popisu byly jednotlivé listy Caesarových kodexů pro jednodušší čtení členěny do tří sloupců – což by ovšem při použití dřevěných destiček bylo sotva možné, pokud by se v takovém bloku dřeva ještě vůbec mělo dát listovat. Caesarovy literární zpracované „Zápisky“ kolovaly ovšem v podobě svitku, jak bylo v té době běžné.

kohorta
Taktická složka legie, která se skládala ze šesti centurií. Každá legie měla deset kohort. Když se projednávaly pohyby jednotek, počítal vojevůdce původně ve svých záměrech spíše s kohortami, než aby hovořil o celých legiích – takže přinejmenším do Caesarovy doby patrně vysílal do boje anebo stahoval z bitvy jednotlivé kohorty. Caesar už ovšem dával zjevně přednost operování s celými legiemi, nikoli s kohortami. Pompeius měl naproti tomu ve stejné době u Farsálu osmnáct kohort, které nebyly začleněny do žádné legie.

kolegium
Skupina nebo sdružení mužů, které pojil nějaký společný zájem. V Římě existovala kněžská kolegia (například kolegium pontifiků), kolegia politická (kolegium tribunů lidu), správní kolegia (kolegium liktorů) i kolegia obchodní či podnikatelské povahy (například bratrstvo pohřebníků). Jisté skupiny mužů nejrůznějšího druhu, včetně otroků, se sdružovaly v takzvaná kolegia křižovatek, která se starala o nejvýznamnější římské křižovatky a organizovala také každoroční slavnosti křižovatek, *compitalia.*

konsul
Konsul byl nejvyšší římský úředník s imperiem a úřad konsula (slovu „konsulát“ se dnes odborná literatura zčásti vyhýbá, neboť se ho v současnosti užívá především k pojmenování diplomatické instituce) byl považován za nejvyšší příčku *cursu honorum.* Každoročně volil centurijní sněm dva konsuly na období jednoho roku. Svého úřadu se noví konsulové ujímali na Nový rok, prvního ledna. Ten, kdo dosáhl požadovaného počtu hlasů jako prvý, se stával prvním konsulem. Přejímal fasces na měsíc leden, což znamenalo, že druhý neboli mladší konsul zatím jen přihlížel. V únoru přešly fasces na mladšího konsula a pak se pravidelně po celý rok v úřadě po měsíci střídali. Každého z konsulů doprovázelo dvanáct liktorů, avšak pouze liktoři toho konsula, jenž v daném měsíci vykonával úřad, nosili na ramenou fasces. V posledním století republiky se už oběma konsuly mohli stát i plebejové, naproti tomu nebylo přípustné, aby oba konsulové byli patricijové. Náležitý věk ke zvolení konsulem byl pro muže čtyřicet dva let, dvanáct let poté, co jako třicetiletý vstoupil do senátu; existuje ovšem hodnověrný doklad o tom, že Sulla roku 81 př.n.l. schválil pro patricijské senátory privilegium, podle něhož měli možnost ucházet se o úřad konsula (i prétora) o dva roky dříve než senátoři plebejští; znamenalo to, že se patricij mohl stát konsulem už ve čtyřiceti letech. Konsulské imperium nebylo nijak omezeno; mělo platnost nejen v Římě a v Itálii, ale také v provinciích, a bylo nadřazeno imperiu prokonsulského správce provincie, pokud nešlo o správce, jemuž bylo uděleno *imperium maius.* Tím byl opakovaně poctěn Pompeius, zřídkakdy ho však získal kdokoli jiný. Konsul mohl velet jakékoli armádě.

konsulár
Titul náležející muži poté, co absolvoval úřad konsula. Konsulár požíval mimořádné vážnosti u ostatních členů senátu. Než se stal Sulla diktátorem, byli konsulárové ve sněmovně vždy žádáni, aby se vyslovili k projednávané věci anebo vyjádřili svůj názor jako první, před všemi ostatními. Sulla toto pořadí změnil, přednost vyhradil magistrátům vykonávajícím právě úřad a dále těm, kdo už byli zvoleni pro příští období. Konsulár však mohl být i nadále vysílán jako správce do provincií, pokud se senát rozhodl ho touto funkcí pověřit. Mohl být také požádán, aby převzal i jiné povinnosti, například péči o dodávky obílí.

Korkýra
Současný ostrov Korfu neboli Kérkyra.

kurulské křeslo
Kurulské křeslo, *sella curulis,* byla skládací židle vyhrazená pouze pro magistráty s imperiem. Usedali na ně konsulové, prétoři a kurulští édilové; usoudila jsem, že plebejští édilové tak činit nemohli, jelikož nebyli voleni celým lidem římským. Křeslo bylo zhotoveno ze slonoviny, s bohatou řezbářskou výzdobou, mělo esovitě zakřivené nohy zkřížené do velikého X, takže ho bylo možno složit. Bylo sice opatřeno područkami, vzadu však nemělo žádné opěradlo. Pravděpodobné je, že muž, jenž si odbyl svůj konsulský rok, byl oprávněn kurulské křeslo si podržet a zasedat v něm nadále i jako konsulár. Jak znám poměry v Římě, domnívám se, že asi nešlo o majetek státu a že stát dokázal ty, kdož měli nárok v kurulském křesle usednout, přimět, aby si ho také sami obstarali a zaplatili.

kvestor
Nejnižší příčka na *cursu honorum* římských magistrátských úřadů. Býval to vždy volený úředník, avšak dokud Sulla v době své diktatury neurčil, že napříště bude výkon funkce kvestora jedinou formou, jakou má muž možnost vstoupit do senátu, nebylo třeba, aby budoucí senátor nejprve absolvoval kvestorský rok; censoři měli právo muže do senátu kooptovat. Sulla pak zvýšil počet kvestorů z dosavadních dvanácti na dvacet a stanovil dále, že muž se smí stát kvestorem až po dovršení třiceti let. Hlavní povinnosti kvestora byly fiskální povahy a o jejich druhu se rozhodovalo losem. Kvestor mohl být přidělen ke službě ve státní pokladně přímo v Římě nebo k vybírání daní, přístavních poplatků a odvodů kdekoli v Itálii nebo také převzít péči o finanční záležitosti správce provincie. Muž, který se vydával do provincie jako správce, si mohl svého kvestora jmenovitě zvolit. Funkční období kvestora začínalo pátého prosince.

latus clavus
Široký purpurový pruh, který zdobil pravé rameno tuniky senátorů. Jenom oni byli oprávněni ho nosit. Jezdci měli tenký nachový pruh, *angustus clavus*, a ti, kdo nepříslušeli k jezdeckému stavu, neměli na tunice pruh žádný
.

lectus imus, lectus medius, locus consularis
Lectus bylo lehátko užívané většinou k jídlu *(lectus funebris* byly pohřební máry). Lehátka byla uspořádána po trojicích do tvaru U; z pohledu od dveří jídelny *(triclinia)* bylo vidět dovnitř tohoto U; lehátko napravo bylo *lectus imus,* lehátko uprostřed tvořící dno onoho U, se nazývalo *lectus medius* a lehátko nalevo se jmenovalo *lectus summus.* Společensky nejvýznamnější byl *lectus medius.* I místa na lehátcích byla odstupňována z hlediska společenské závažnosti, pán domu měl své místo na levé straně středního lehátka. Místo pro čestného hosta, *locus consularis,* bylo na pravé straně lehátka *lectus medius.* Také ze stolečků, o něco nižších než lehátka, bylo před lehátky sestaveno obdobné U. V době republiky byla lehátka vyhrazena mužům; ženy sedaly na židlích umístěných u stolečků, naproti lehátkům.

legát
Nejvyššími důstojníky ve štábu velitele římské legie byli jeho legáti. Hodnosti legáta mohli dosáhnout toliko členové senátu; legáti podléhali pouze vojevůdci a byli nadřízeni všem vojenským tribunům. Ne vždy to však byli mladí mužové. Někdy tuto funkci přijímali i konsulárové, kteří se do zajímavých válek buď hlásili dobrovolně (jelikož se jim zastesklo po vojenském životě), nebo šlo o vojevůdcovy přátele či příbuzné – anebo se naléhavě potřebovali obohatit z kořisti.

legie
Nejmenší římská vojenská jednotka schopná vést samostatně válku – i když takového něco dostávala jediná legie za úkol zřídkakdy. Dvě až šest legií spojených v jeden celek tvořilo armádu; situace, kdy armáda sestávala z více než Šesti legií, byly výjimečné.
Legie zahrnovala 4280 řadových vojáků, 60 centurionů, 1600 nebojových pomocných sil, asi 300 mužů těžkých zbraní a 100 zbrojířů. Legie se členila na deset kohort po šesti centuriích. Jezdectvo v Caesarově době už nebylo součástí legie, ale tvořilo samostatnou jednotku. Ještě před Caesarem bývala legie patrně vybavena asi třiceti kusy těžkých zbraní, a to spíše katapultami než ballistami; Caesar zavedl užití vrhacích zbraní do bitevních operací jako prostředku k oslabování nepřítele a zvýšil jejich počet

na padesát. Legii velel legát nebo – pokud náležela konsulům v úřadě – volený vojenský tribun. Jejími profesionálními důstojníky byli centurioni. Třebaže všechny jednotky legie tábořily společně, neubytovávaly se hromadně; byly rozděleny do skupin po osmi vojácích a dvou mužích nebojových sil, kteří spali ve společném stanu a připravovali si společně i stravu. Praxe římské armády nutně vzbuzuje respekt u každého, kdo se seznámil s hrůzami americké občanské války. Římští vojáci jedli čerstvou stravu, neboť si sami mleli obilí a pekli si chléb, vařili kaši a další základní jídla a dostávali dobře nasolené anebo vyuzené vepřové a slaninu, jimiž si je ochucovali, stejně tak jako sušené ovoce. Hygienická zařízení v táboře čelila pití znečištěné vody a střevním infekcím. Armádě nestačí k pochodu plné žaludky, její pevný krok je podmíněn i tím, jak dokáže předejít nemocem. Jen málokterého římského vojevůdce lákalo velet více jak šesti legiím, právě kvůli obtížím s jejich zásobováním; nad četbou Caesarových *Zápisk*ů pochopíme, jak význačné místo právě on přisuzoval tylovému zabezpečení, neboť většinou řídil součinnost devíti až jedenácti legií.

lex
Množné číslo *leges* – zákon. Slovo *lex* bylo časem vztaženo i na plebiscita přijímaná na shromáždění plebejů. Zákon nebyl považován za platný, dokud nebyl vyryt do kamene anebo do bronzové desky a uschován ve sklepení pod Saturnovým chrámem. Zákony ovšem nemohly setrvat v těchto místech nadlouho, neboť chrámový prostor byl omezený a sídlila v něm i státní pokladna. Poté, co bylo dokončeno Sullovo Tabularium, byly pak zákony trvale ukládány zde. Zákon nesl název po muži nebo mužích, kteří ho navrhli a kteří pak prosadili i jeho schválení, ovšem koncovka tohoto pojmenování vždy připomíná, že slovo *lex* je v latině ženského rodu. Zákony mohly později být – a někdy také byly – opět zrušeny přijetím nového zákona, který stará ustanovení rušil nebo měnil.

lex curiata
Zákon, jímž bylo kurulskému magistrátu nebo promagistrátu udělováno jeho imperium. Byl přijímán třiceti liktory, kteří představovali třicet původních římských kurií. Přijetí *lex curiata* bylo nezbytné i v případě, že měl být patricij adoptován plebejem.

lex data
Zákon předkládaný magistrátem, jenž musel být doprovozen doporučením senátu. Žádný ze sněmů, kterému ho magistrát předložil, neměl právo činit v něm změny.

lex Julia Marcia
Zákon předložený konsuly Luciem Juliem Caesarem a Gaiem Marciem Figulem v roce 64 př.n.l. zrušil až na několik málo výjimek všechna rozmanitá kolegia, spolky a bratrstva, jimiž se Rím jen hemžil. Jeho hlavním terčem byla bratrstva křižovatek, v nichž navrhovatelé spatřovali potenciální politické nebezpečí. Publius Clodius, poté, co roku 58 př.n.l. jako tribun lidu bratrstva křižovatek obnovil, toto podezření jen potvrdil.

lex Plautia de vi
Zákon předložený Plautiem v sedmdesátých letech př.n.l. se týkal násilí při veřejných shromážděních.

lex Pompeia de iure magistratuum
Neblaze proslulý zákon prosazený Pompeiem za jeho konsulátu bez kolegy v roce 52 př.n.l. Zavazoval všechny uchazeče o kurulský úřad, aby se za kandidáty přihlásili uvnitř posvátných hranic Říma; když při jeho projednávání Caesarova frakce připomněla, že zákon deseti tribunů lidu Caesarovi umožňuje ucházet se o úřad konsula *in absentia*, řekl Pompeius jen „Ouha" a připojil k zákonu dodatek, jímž byl Caesar z této zápovědi vyjmut. Dodatek ovšem nebyl vepsán na bronzovou tabulku spolu se zákonem, takže platnost zákona postrádal.

lex Pompeia de vi
Zákon přijatý, když byl Pompeius v roce 52 př.n.l. konsulem bez kolegy. Posiloval účinnost *lex Plautia.*

lex Pompeia Licinia de provincia Caesaris
Zákon prosazený Pompeiem a Crassem za jejich druhého konsulátu v roce 55 př.n.l. Přiděloval Caesarovi všechny jeho provincie na dalších pět let a zapovídal jakoukoli diskusi v senátě o tom, kdo tyto provincie obdrží po Caesarovi, až do března roku 50 př.n.l.

lex Trebonia de provinciis consularibus
Zákon navržený Gaiem Treboniem jako tribunem lidu v roce 55 př.n.l. Přiděloval Pompeiovi obě Hispánie a Crassovi Sýrii jako provincie a na období pěti let.

lex Villia annalis
Prosadil ho roku 180 př.n.l. tribun lidu Lucius Villius. Zákon stanovil minimální věk, od něhož mohl muž zastávat některé kurulské úřady, a zřejmě obsahoval i podmínku, že musí uběhnout lhůta deseti let od prvého výkonu úřadu konsula, než se muž smí o tento úřad ucházet podruhé.

lid římský
Populus Romanus. Pod toto označení spadali prakticky všichni římští občané, kteří nebyli členy senátu; vztahovalo se na patricije stejně jako na plebeje a na *capite censi* právě tak jako na občany *osmnáctky.* Ve smyslu „národ římský" zahrnoval ovšem i senátory.

Liger
Řeka Loire.

liktor
Muž, jenž byl členem oficiálního doprovodu kurulského magistráta, kamkoli šel tento volený úředník za výkonem své funkce. Liktoři pochodovali před magistrátem, aby mu razili cestu davem, a zdržovali se pak v jeho blízkosti pro případ, že by bylo třeba proti někomu zakročit anebo vykonat nějaký trest či zjednat pořádek. Liktor musel být římským občanem a byl zaměstnancem státu; nezdá se ovšem, že by jeho společenské postavení bylo příliš vysoké, a byl zřejmě zcela odkázán na štědrost magistráta, která vyvažovala jeho nevalnou mzdu. Na levém rameni nosil liktor svazek prutů nazývaný fasces. V Římě na sobě měl prostou bílou togu, o pohřbech nosil černou; mimo Řím

oblékal šarlatovou tuniku, staženou širokým černým koženým pásem pobíjeným bronzovými ozdobami, a do svazku prutů měl vetknutu sekeru.
Liktoři měli i své kolegium, umístění jeho sídla však není známo. Situovala jsem ho dozadu za chrám Larů Praestites na východní straně Fora Romana (za velký hostinec na rohu ulice Clivus Urbius), neexistuje však žádný konkrétní údaj, o který by tuto lokalizaci bylo možno opřít.
Kolegium liktorů, kterých muselo být několik set, bylo členěno na decurie po deseti mužích, v čele každé stál prefekt; celkový dohled nad všemi decuriemi společně vykonávalo několik představených kolegia.

Lissus
Dnešní Lezhë v Albánii.

Lugdunum
Dnešní Lyon.

Lusitanové
Národy žijící v nejzazší západní a severozápadní Hispánii. Byly méně vystaveny vlivu helénistické a římské kultury než Keltiberové a původem to byli asi spíše Iberové než Keltové, třebaže i jim v žilách kolovala obojí krev. Členili se na kmeny a vedle pastevectví zřejmě už také obdělávali půdu a kutali rudy.

Lutetia
Ostrov v řece Sequaně (Seině), jenž sloužil jako hlavní oppidum keltského kmene zvaného Parisii. Současná Paříž.

magistráti
Volení představitelé senátu a lidu římského. S výjimkou vojenských tribunů náleželi v Caesarově době všichni automaticky do senátu. Charakter jednotlivých magistrátských funkci nejlépe ukazuje připojený diagram: plyne z něho hodnostní stupeň, kým je kdo volen a zda magistrátovi náleží imperium, či ne. Politická dráha, *cursus honorum*, vedla přímou cestou od kvestora přes prétora až ke konsulovi; censoři, oba druhy édilů a tribunové lidu nebyli magistráty, kteří by byli součástí *cursu honorum.* S výjimkou censorů bylo funkční období všech magistrátů jednoleté. Diktátor byl zvláštní případ.

maiestas
Majestát, pojem zahrnující v sobě výsostnost, moc a slávu římského lidu či národa *(populus Romanus).* V právní oblasti se termín *maiestas* (či *maiestas minuta)* vžil pro označení deliktů dotýkajících se urážky římského státu, jako byly velezrada, vlastizrada, zneužití úřední moci ap.

malárie
Tato infekční choroba způsobovaná čtyřmi druhy *plasmodií* a rozšiřovaná samičkami komárů rodu *Anopheles* byla endemicky rozšířena po celé Itálii. Římané rozlišovali trojí zimničné onemocnění: čtyřdenní (záchvaty zimnice se při ní dostavovaly každý čtvrtý den), třetidenní (se záchvaty každé tři dny) a nejzhoubnější formu, kdy v nástupu záchvatů chyběla jakákoli pravidelnost. Římané už také poznali, že se tato choroba nejčastěji vyskytuje v bažinatých krajích, proto se tak obávali Pomptinských bažin a

okolí Fucinského jezera. Nevěděli ovšem, že rozhodujícím pro její přenos je onen komár.

marca
Galský název pro koně. Galština měla blízko k latině a pro Římany nebylo těžké galštině se naučit; mnohdy není ani dnes jasné, zda jde o slovo převzaté do galštiny z latiny, anebo zda jde o galské slovo zdomácnělé v latině.

Marsové
Jeden z nejdůležitějších neřímských kmenů na území Itálie. Marsové žili na březích Fucinského jezera, které jim náleželo, a jejich území sahalo až pod vrcholky Apenin. Do vypuknutí války s Italiky v letech 91 - 88 př.n.l. byli vůči Římu vždy loajální. Marsové uctívali hady a prosluli také jako jejich zaklínači.

Martovo pole
Campus Martius, pláň táhnoucí se severně od serviovských hradeb, na jihu ohraničená Kapitolem a na východě Pincijským pahorkem; zbylou hranici tvořilo velké ohbí Tiberu. V republikánském období to dosud nebylo zabydlené předměstí Říma, nýbrž místo, kde tábořily armády triumfujících vojevůdců, kde mládež prodělávala výcvik ve zbrani, kde bývala ustájena a cvičena spřežení pro vozatajské závody, kde se konaly sněmy centurií a kde zelinářské zahrady soupeřily o prostor s veřejnou zelení. V ostrém ohbí řeky byly tůně, kam se chodilo plavat a které nesly název Trigarium, na sever od nich v jejich těsném sousedství pak vyvěraly léčivé horké minerální prameny nazývané Tarentum. Napříč Martovým polem probíhala Via Lata (Via Flaminia) na své trase k Mulvijskému mostu; v pravém úhlu tuto cestu protínala Via Recta.

Massilia
Současná Marseille.

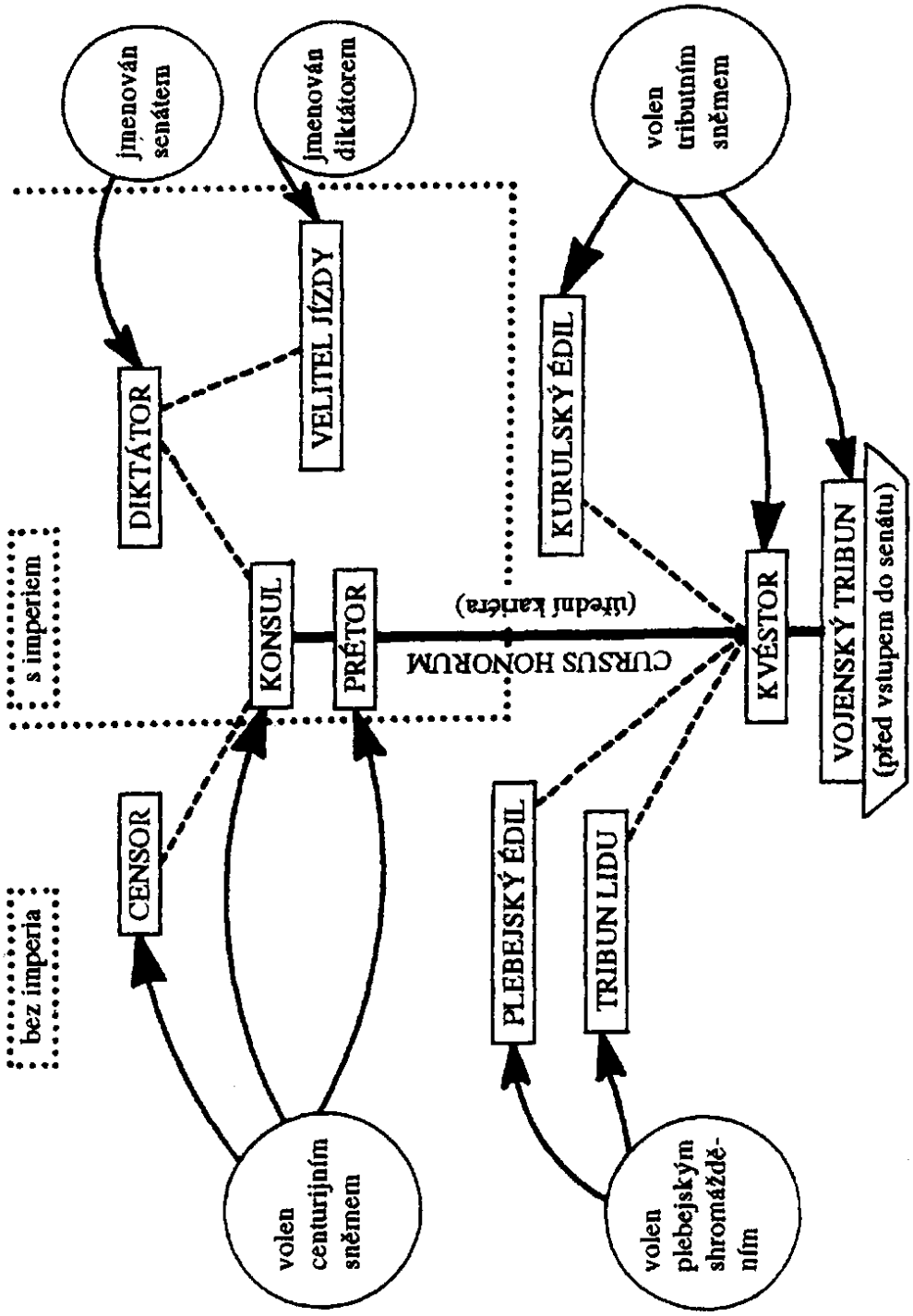
Mater
Latinsky *matka.*

Matisco
Jedno z oppid náležejících větvi Aeduů známé jako Ambarrové. Leželo na řece Aram (Saône). Současný Mâcon.

mentula
Velice pádná a obscénní latinská nadávka znamenající penis.

Mercedonius
Pojmenování dvaceti dnů vkládaných v římském kalendáři za měsíc únor, aby se vyrovnal rozdíl mezi kalendářními údaji a skutečným ročním časem.

Metiosedum
Hlavní oppidum větve kmene Parisiů nazývané Meldové. Bylo vybudováno na ostrově v řece Sequaně (Seině). Současný Melun.

Římští úředníci

meum mel
Latinská lichotka, jejímž základem je slovo *mel*, „med“. Volně lze přeložit „má nejsladší“.

Mons Fiscellus
Dnešní Gran Sasso, nejvyšší hora Itálie.

mos maiorum
Ustálený pořádek věcí, pojem, který zahrnoval zvyklosti a vžitá pravidla vlády a veřejných institucí v Římě. Sloužil jako nepsaná římská ústava. Slovo *mos* znamenalo vžitý zvyk, *maiores* v této souvislosti byli předci. Shrnuto znamenal *mos maiorum* zvyky předků a způsob, jak se věci dělaly až dosud – a jak by se měly dělat i nadále.

Mosa
Řeka protékající dnešní Belgií (Maas) a Francií (Meuse).

Mosella
Řeka nazývaná dnes Moselle.

murus Gallicus
Způsob, jímž Galové stavěli hradby svých oppid. Principem bylo zabudování velice dlouhých silných trámů do kamenného zdiva. Hradby tak odolávaly beranidlům, neboť jim kameny dodávaly potřebnou tloušťku a kmeny zase pružnost, jaká běžným zdem chybí.

Narbo
Současné Narbonne.

nebojové jednotky
V každé legii bylo šestnáct set mužů tohoto zařazení. Byly to pracovní síly, nikoli otroci, svobodní muži, většinou římští občané. Je dost pravděpodobné, že si prací ve funkci pomocné síly mohl římský občan odbýt svou povinnou vojenskou službu, pokud se necítil dostatečně zdatný pro boj sám.

Nemausus
Současné Nimes.

Nemer
Latinsky znamenalo toto slovo prostě „dřevo“, avšak v galštině se jím rozuměl jednoznačně dub.

Nemetocenna
Oppidum náležející belgickým Atrebatům. Současný Arras.

nemeton
Posvátný dubový háj druidů.

nony
Druhý ze tří pojmenovaných dnů, které představovaly pevné body v měsíci. Nony nastávaly sedmého dne dlouhých měsíců (březen, květen, červenec a říjen) a pátého dne v ostatních měsících.

nosítka
Krytá kabinka s nožkami, na kterých spočívala, když byla postavena na zemi. Dopředu i dozadu z ní na obou stranách čněly vodorovné tyče; za tyto žerdě je nosilo čtyři až osm mužů. Nosítka byla poměrně pomalá, avšak v celém starověkém světě to byl zdaleka nejpohodlnější ze všech známých dopravních prostředků. Nosítka nejbohatších lidí byla dostatečně prostorná, aby pojala dvě osoby a sloužícího určeného k jejich obsluze.

Noviodunum Biturigů
Oppidum náležející Biturigům. Dnešní Neuvy.

Noviodunum Nevirnum
Oppidum, které patrně patřilo Aeduům, třebaže bylo vybudováno na samé hranici s územím Senonů. Leželo na soutoku řek Liger (Loire) a Elaver (Allier). Dnešní Nevers.

Novum Comum
Kolonie s plnými římskými právy zřízená Caesarem na západním konci jezera Larius (dnešní jezero Como); zda byli jeho obyvatelé skutečně svobodní je poněkud sporné, neboť jeden z magistrátů, Gaius Claudius Marcellus starší, se nerozpakoval dát jednoho z nich zbičovat. Současné Como.

nundinus
Tržní den, který nastával každý osmý den. Názvu se takřka vždy užívalo v množném čísle, *nundinae.* Interval osmi dnů, které tvořily římský týden, se nazýval *nundinum.*

obstrukce
Dnešní pojmenování pro politickou praxi starou jako parlamenty samy. Dříve jako nyní to znamenalo umořit přednesený návrh nekonečným řečněním.

Octodurus
Současné Martigny ve Švýcarsku.

Oltis
Řeka Lot.

oppidum, oppida
Galská pevnost, pevně ohrazený prostor. S několika málo výjimkami nebylo oppidum užíváno jako sídliště, nešlo tedy o město. Kmen v něm v sýpkách a skladištích uchovával své poklady a zásoby potravin, bývala tu i sněmovní síň. Některá oppida byla sídlem krále nebo hlavního théna. Nemnohá, jako například Avaricum, se stala skutečnými městy.

Oricum
Současné Oriku v Albánii.

orlové
Jednou z mnoha reforem, jež v římské armádě provedl Gaius Marius, byla ta, že každé legii věnoval stříbrného orla na vysoké žerdi, dole zahrocené, takže ji bylo možno zabodnout do země. Orel určoval, kde má legie své postavení, a náležel k jejím nejrespektovanějším symbolům.

Padus
Řeka Pád, italsky Po.

palisády
Opevněná část hradeb čnící nad úroveň střetového ochozu. Byla zpravidla členěna na předprseň, přes kterou se bojovalo, a na cimbuří sloužící jako kryt.

paludamentum
Jasně šarlatový plášť, jaký nosili vojevůdci.

pancíř
Název zbroje, která obepínala horní část trupu, avšak neměla podobu drátěné košile. Pancíř sestával ze dvou dílů, krunýřů, zpravidla bronzových, železných nebo i z tvrzené kůže, z nichž přední chránil mužovu hruď a břicho, zadní jeho záda od ramen až po kříž. Pláty byly navzájem spojeny na ramenou a pod pažemi řemínky. Existovaly pancíře zhotovené na míru, které přesně přilehly k trupu, ostatní byly uzpůsobeny pro průměrnou postavu. Velitelé nejvyšších hodností – vojevůdci a legáti – měli pancíře zdobené tepanými reliéfy a postříbřené (výjimečně byly i zlacené). Zřejmě jako označení svého imperia nosil vojevůdce a snad i nejvyšší z jeho legátů na pancíři uprostřed mezi prsními bradavkami a pupkem úzkou nachovou šerpu; byla předepsaným způsobem uvázána na uzel.

parmice
Druh ryby žijící při písčitém anebo bahnitém dně u ústí řek.

pater familias
Hlava rodinné jednotky. Jeho právo nakládat se členy rodiny zcela podle své vůle bylo striktně chráněno zákonem.

patres conscripti
Když římští králové ustavili senát (podle tradice tak učinil sám Romulus), skládal se tento sbor ze stovky patricijů nazývaných *patres*, „otcové“. Poté, co byl v počátcích republiky senát rozšířen o plebeje, říkalo se jim *conscripti*, „zapsaní“ – vybraní bez voleb. Společně se pro patricijské a plebejské členy senátu užívalo pojmenování *patres et conscripti;* časem oba rozlišující názvy splynuly v jeden a všem členům senátu se posléze říkalo *patres conscripti.* (V českém překladu *otcové senátoři.)*

patricij, patriciát
Patriciát byla původní aristokracie Říma. V římské společnosti, která byla tak silně oddána uctívání předků a tolik si cenila urozeného původu, měla příslušnost k patriciátu nedocenitelný význam. Nejstarší patricijské rodiny náležely k aristokracii ještě dříve, než Řím vůbec vznikl, nejmladší rody (Claudiové) se zřejmě vynořily až v počátcích republiky. Titul patricijů si tito aristokraté zachovali po celou dobu trvání republiky, stejně tak jako si podrželi vysokou prestiž, jaké nemohl dosáhnout žádný plebej, jakkoli vznešeného původu. V posledním století republiky se patricij nicméně neodlišoval od plebejů už ničím jiným než krví; prapůvodní výsady patricijů byly postupně odbourávány vlivem bohatství a dravosti velkých plebejských rodin. Ani na samém sklonku republiky však nebylo možno důležitost patricijské krve ani v nejmenším podceňovat. Proto se také na muže, jako byli Sulla a Caesar, pocházející z nejstarších patricijských rodů, pohlíželo jako na potenciálně schopné prohlásit se římskými králi, zatímco Gaius Marius a Pompeius Veliký, ač patřili jednoznačně k nejuznávanějším hrdinům, na titul krále Říma nemohli vůbec pomýšlet. To jediné, co mělo v Římě skutečný význam, byla stále ještě patricijská krev.
V průběhu posledního století republiky vydávaly ze svého středu senátory (a někdy i prétory a konsuly) stále ještě tyto patricijské rody: Aemiliové, Claudiové, Corneliové, Fabiové (ti už jen s využitím adopce), Juliové, Manliové, Pinariové, Postumiové, Sergiové, Serviliové, Sulpiciové a Valeriové.

pedariové
Viz *senát.*

peristyl
Většina domů bohatých římských občanů, ať už byly postaveny ve městě či na venkově, byla vybavena nezastřešeným nádvořím zvaným *peristyl.* Peristyl měl rozmanité rozměry, zpravidla byl ozdoben i vodní nádrží a vodotryskem. Těm, jimž se tato příležitost naskytne, vřele doporučuji, aby navštívili staré *Getty Museum* v Malibu v Kalifornii; je to věrná replika vily v Herculaneu, která patřívala Caesarovu tchánovi Luciovi Calpurniovi Pisonovi. Neodolám tomuto lákadlu za žádné cesty do Kalifornie. Tam uvidíte peristyl, jaký má být!

Picenum
Lýtko italské „nohy v botě“. Jeho západní hranici tvořily hřebeny Apenin; na sever od Picena ležela Umbrie a na jih Samnium; na východě bylo ohraničeno Adriatickým mořem. Obývaly ji kmeny italického a illyrského původu; tradovalo se, že sem, na východ od apeninského hřbetu, připutovali Sabinové a že se usadili zde v Picenu, kam s sebou také údajně přinesli svého kmenového ochranného bůžka – datla (latinsky *picus).* Podle něho pak údajně dostalo jméno celé toto území. V tomto prostoru se usídlil i galský kmen nazývaný Senonové, když roku 390 př.n.l. do Itálie vpadl král Brennus. Politicky se tato oblast rozpadala na dvě části – severní Picenum, úzce spjaté s jižní Umbrií, bylo zcela pod vlivem mocného rodu Pompeiů; Picenum na jih od řeky Flosis či Flusor bylo spíše pod vlivem kmenů blízkých Samnitům.

pilum
Množné číslo *pila.* Římský pěchotní oštěp, zejména oštěp v úpravě Gaia Maria. Měl velice malý železný hrot se záludnými zpětnými háčky, jenž přecházel v násadec,

rovněž železný; tvarované dřevěné ratiště výborně sedělo v ruce. Mariovo zdokonalení spočívalo v tom, že spoj mezi kovem a dřevěnou částí byl zeslaben; když se vržený oštěp zaryl do štítu nebo do těla nepřítele, hrot se ulomil nebo ohnul, a nepřítel jím tedy nemohl mrštit zpátky. Po bitvě vojsko všechny poškozené oštěpy na bojišti sesbíralo; řemeslnicí z doprovodných jednotek je pak snadno opravili.

pilus prior
Viz centurio.

Pindenissús
Nad lokalizací tohoto místa jsem nakonec kapitulovala. Ať jsem hledala, jak jsem hledala, žádný Pindenissús jsem nevypátrala. Cicero nám zanechal zprávu, že leží v Kappadokii a že je musel obléhat celých *sedmapadesát* dní, než je posléze dobyl. Což je pro mne spíše dokladem o míře vojenské zdatnosti Cicerona a jeho legáta Pomptina než měřítkem odolnosti a síly oné obce. Jinak by toto město určitě bylo vešlo ve známost.

Placentia
Současná Piacenza.

plebej, plebs
Plebejové byli ti *římští* občané, kteří nebyli patriciji – čili náleželi k plebsu. Na počátku republiky se plebej nemohl stát knězem, magistrátem ani senátorem. Tato situace netrvala dlouho; dosud výlučně patricijské pozice začaly jedna po druhé podléhat náporu plebsu, jenž početně patricije značně převyšoval – a několikrát pohrozil odchodem z Říma. Na sklonku republiky už z příslušnosti k patriciátu plynulo pramálo výhod – krom té, že každý dobře věděl, že patricij je „lepší člověk“.
Jelikož plebej nebyl patricijem, vytvořil si plebs svou vlastní novou aristokracii, která jeho příslušníkům – pokud z jejich rodin vzešli prétoři anebo konsulové – umožňovala považovat se rovněž za šlechtice. V systému římské šlechty tak přibyl další rozměr.

plebejský sněm
Viz *sněmy.*

podex
Neslušné až vulgární pojmenování zadního tělního otvoru.

Pomerium
Posvátná mez ohraničující město Řím. Byla vyznačena bílými mezníky zvanými *cippi*, vytyčena byla údajně králem Serviem Tulliem a setrvala beze změny až do Sullovy diktatury. Pomerium se však nekrylo přesně se Serviovými hradbami, což napovídá, že to patrně nebyl on, kdo hranici posvátného okrsku vymezil. Uvnitř pomeria se nacházel celý původní Romulův Palatin, nikoli však již Kapitol a Aventin. Podle tradice směl pomerium rozšířit jen ten, kdo by byl zároveň podstatně zvětšil i římské území. V náboženském slova smyslu existoval vlastní Řím jen uvnitř pomeria, vše mimo ně bylo už toliko římské území.

pontifex
Řada etymologů soudí, že v nejranějších dobách Říma byl pontifex stavitelem mostů (*pons* znamená v latině most, pontifex je tedy ten, kdo mosty buduje) a že budování mostů bylo považováno za mystické či magické umění, při němž se jeho tvůrce dostává do úzkého vztahu k božstvům. Ať už tomu bylo jakkoli, v době republiky znamenal pontifex jednoznačně kněze. Jako člen zvláštního kolegia sloužil římským magistrátům a komiciím jako poradce ve všech náboženských otázkách – a nevyhnutelně se i on sám stával magistrátem (zvolení pontifikem znamenalo, že mohl získat téměř jakýkoli veřejný úřad). Zprvu se mohl pontifikem stát toliko patricij, avšak zákon *lex Ogulnia* z roku 300 př.n.l. nově stanovil, že polovinu z celkového počtu členů kolegia musí tvořit plebejové. Do roku 104 př.n.l. bylo kolegium pontifiků doplňováno o nové příslušníky formou kooptace jeho ostatními dosavadními členy; toho roku však Gnaeus Domitius Ahenobarbus prosadil zákon, podle něhož museli nově být všichni knězi a augurové voleni sněmem tvořeným vylosovanými sedmnácti tribuemi (z celkového počtu pětatřiceti). Sulla se pokusil systém kooptace obnovit, avšak v roce 63 př.n.l. byla znovu potvrzena forma volby. Ani za podmínek kooptace ani při volbě nemuseli kněží nezbytně dosahovat věku předepsaného pro **se**nátory. Jejich pověření bylo doživotní.

pontifex maximus
Hlava státem řízeného římského náboženství a nejvyšší ze všech kněží. Býval vždy volen, třebaže máme dobrý důvod se domnívat, že Quintus Caecilius Metellus Pius, poslední pontifex maximus před Caesarovým zvolením do této funkce, z volby nevzešel. Podle jedné poznámky Plinia Staršího totiž koktal – což bylo pro úřad, kde záleželo na naprosté slovní přesnosti a dokonalosti, krajné nežádoucí. *Lex Labiena* z roku 63 př.n.l., jímž se doplňování kněžských a augurských kolegií formou volby obnovovalo, přišel velice vhod Caesarovi, pokud – jak já věřím – byl i pontifex maximus až do přijetí tohoto zákona jmenován, a nikoli volen. Caesar se totiž o úřad nejvyššího pontifika ucházel bezprostředně po schválení *lex Labiena* a při volbě jednoznačně uspěl.
Pontifex maximus byl tímto úřadem pověřován doživotně. Zprvu se patrně vyžadovalo, aby to byl patricij, avšak zanedlouho už býval pontifikem maximem často i plebej. Stát mu přiděloval jako obydlí svou nejvýznačnější budovu, Domus Publiku v samém středu Fora Romana. V republikánské době se o ni pontifex maximus dělil napůl s Vestinými Pannami. Oficiální sídlo jeho úřadu bylo v Regii, jelikož však v této titěrné starobylé stavbičce nebylo místo na žádné pracovny, úřadoval nejvyšší pontifex doma, tedy v bezprostředním sousedství Regie.

popa
Státní zřízenec s kultovním pověřením. Celá jeho funkce, jak se zdá, spočívala v tom, že palicí omráčil obětní zvíře, nepochybně však po skončení oběti pomáhal i s úklidem obětiště.

Portus Gesoriacus
Vesnice při Fretu Britanniku (Doverské úžině). Současná Boulogne.

Portus Itius
Vesnice při Fretu Britanniku (Doverské úžině), pár mil severně od Portu Gesoriaku. Obě tyto vsi ležely na území belgických Morinů. Dosud se vedou spory, zda Portus Itius je současný Wissant, anebo spíše Calais.

praefectus fabrum
Jeden z nejdůležitějších mužů v římské armádě, třebaže po formální stránce vlastně vůbec nešlo o vojáka. Jako civilista ustanovený do své funkce vojevůdcem odpovídal za všestranné vybavení a zásobování armády, od obstarání zvířat a zabezpečení píce pro ně až po proviantní zásobování mužstva. Vzhledem k tomu, že s dodavateli a obchodníky uzavíral množství smluv na nákup vybavení a zásob, měl značný vliv – a pokud to nebyl člověk pevných morálních zásad, získával tak i značnou příležitost k osobnímu obohacení na úkor armády. To, že muži tak vlivní a mocní, jako byl Caesarův hlavní *praefectus fabrum*, gadský bankéř Lucius Cornelius Balbus, byli ochotni tuto funkci přijmout, napovídá, že nebyla nevýhodná. A nezdá se, že by byl on anebo jeho nástupce Mamurra Caesarově armádě podstrkovali nějaké druhořadé vybavení.

praenomen
Prvé ze jmen římského muže. Existovalo jich nemnoho – snad necelá dvacítka – přičemž dobrá polovina z nich buď nebyla běžně používána, anebo se jejich využití omezovalo toliko na jeden rod, jako například jméno Mamercus vyskytující se výlučně v rodu Aemiliů Lepidů. Každý rod dával přednost určitým praenominům, zpravidla jen dvěma nebo třem z oněch dvaceti. Dnešní badatel může často již z mužova praenomina usoudit, zda byl jeho nositel skutečným členem urozené rodiny, jejíž rodové jméno užíval. Juliové například volili pouze praenomina Sextus, Gaius a Lucius; muž nazývající se Marcus Julius proto zcela určitě nebyl Juliovec a patricij, nýbrž spíše potomek Julii propuštěného otroka. Liciniové pojmenovávali své syny Publius, Marcus a Lucius; u Cornelií převažovali Publius, Lucius a Gnaeus; patricijští Serviliové střídali Quinta a Gnaea. Appius se vyskytoval výlučně u Claudiů Pulchrů.

praetor peregrinus
Zvolila jsem termín „cizinecký prétor“, neboť tento úředník se zabýval osobami, které nebyly římskými občany, V Sullově době jeho povinnosti spočívaly ve vedení sporů a výkonu právních rozhodnutí; cestoval proto po celé Itálii, kromě toho se však zabýval i soudními případy týkajícími se cizinců, které byly projednávány na půdě Říma.

praetor urbanus
Městský prétor. Od Sullových dob se jeho povinnosti týkaly téměř výlučně soudních jednání, a to spíše civilních než kriminálních. Jeho imperium nesahalo dále než po šestý milník od Říma, nesměl také opustit Řím na souvislou dobu delší deseti dnů. Pokud nebyl v Římě přítomen žádný z konsulů, stával se městský prétor nejvyšším magistrátem ve městě. Měl tedy právo svolávat k zasedání senát, odpovídal za provádění vládní politiky, a pokud by byl hrozil útok na Řím, byl povinen organizovat i obranu města.

pratur
Dnes již vyhynulý předchůdce našeho skotu, V Caesarově době se tento obrovitý divoký sudokopytník stále ještě potuloval neproniknutelnými hvozdy Germánie, třebaže z Arden tehdy již vymizel.

prétor
V hierarchii římských magistrátů zastával prétor druhé nejvyšší místo. Na samém počátku republiky se prétory nazývali dva nejvyšší úředníci vůbec. Avšak koncem čtvrtého století př.n.l. už bylo pro tyto dva magistráty užíváno pojmenování „konsul"; prétor tím sestoupil o jednu příčku níže. Po mnoho dalších desetiletí pak byl představitelem tohoto úředního stupně jediný prétor; zjevně šlo o *praetora urbana,* neboť jeho povinnosti byly omezeny na město Řím, čímž byli konsulové uvolněni pro vedení válek. Roku 242 př.n.l. byla vytvořena funkce dalšího prétora, *praetor peregrinus,* do jehož působnosti spadaly záležitosti týkající se cizinců a italského území, nikoli však Říma. Když pak Řím postupně získával zámořské državy, ustanovoval další prétory a pověřoval je správou provincií, a to zpravidla v roce jejich úřadu, nikoli až o rok později jako proprétory. V posledním století př.n.l. bylo ročně voleno obvykle šest prétorů, někdy i osm.
Sulla v době své diktatury udržoval počet osmi prétorů, omezil však jejich pravomoce v průběhu funkčního období výhradně na činnost v jím ustavených soudních tribunálech. Nadále se pak z prétorů stali soudci.

Priapus
Původně důležité řecké božstvo plodnosti, v Římě se z něho však stal spíše symbol štěstí. Byl zobrazován jako ošklivý a groteskní mužík, jeho hlavním znakem však byl penis, vždy v erekci a mohutného rozměru – natolik, že tento phallus byl mnohdy větší než sám Priapus. Množství levných keramických lampiček bylo utvářeno do podoby Priapa, přičemž plamének plápolal přímo ze špičky jeho údu. Římský postoj k Priapovi na mne působí spíše dojmem láskyplné náklonnosti než zbožné úcty.

primipilus, primus pilus
Viz *centurio.*

privatus
Muž, jenž byl členem senátu, avšak nevykonával žádný úřad.

pro: prokonsul, promagistrát, proprétor, prokvéstor
Předpona „pro" značila, že muž plnící povinnosti magistráta tento úřad v dané době nezastává. Promagistrát si zpravidla už období svého úřadu odsloužil a byl pak pověřen výkonem určité funkce – zpravidla v provincii – v zastoupení konsulů, prétorů nebo kvestorů toho roku. Byl vybaven stejným imperiem jako odpovídající magistráti v úřadě.

proletarii
Lidé tak chudobní, že jedinou věcí, kterou mohli Římu dát, byli děti – *proles.* Viz *capite censi.*

propuštěnec
Otrok, jemuž byla dána svoboda. Třebaže to byl po technické stránce svobodný člověk (a pokud byl jeho předchozí pán římským občanem, i on sám získával propuštěním římské občanství), setrvával propuštěnec jako klient pod patronací svého dřívějšího pána, jenž měl přednostní nárok na jeho čas a služby.

prorogace
Ve významu užívaném v této knize znamenala prorogace prodloužení promagistrátského pověření nad obvyklou dobu jednoho roku.

proskripce
Římské pojmenování praktiky, která není zdaleka omezena jen na římskou éru: znamená, že se mužovo jméno ocitne na jakémsi seznamu, na jehož základě je jako psanec pak zbaven všeho, často i života. Tento postup nedoprovázel žádný zákonný postup, proskribovaný muž neměl nárok na řádný proces, na uplatnění jakéhokoli svědectví ke své obhajobě ani na uvedení svědků, kteří by mohli vypovídat o jeho nevině. Prvním, kdo se provinil nestoudnými proskripcemi, byl Sulla, poté co se stal diktátorem; proskriboval asi čtyřicet senátorů a kolem šestnácti set jezdců; většina z nich byla pobita, majetek všech pak posloužil k naplnění prázdné státní pokladny. Od Sullových časů vyvolávalo pouhé slovo „proskripce“ v Římě naprostou paniku.

předprseň
Ochoz na vrcholu hradby měl ochrannou zídku, která umožňovala odrážet útočníky přes její horní okraj. Sahala do výše prsou, odtud i její jméno.

pteryges
Řecké slovo užívané pro suknice z kožených pruhů, které nosili římští vyšší velitelé; pteryges byly uspořádány ve dvou vrstvách, takže dobře chránily podbřišek a bedra.

publikáni
Výběrčí daní. Sdružovali se do obchodních společností, které uzavíraly se státní pokladnou smlouvy na výběr daní a poplatků v provinciích.

quadriréma
Viz *quinqueréma.*

quinctilis
Prapůvodně pátý měsíc římského roku, jenž kdysi začínal březnem. Pětku si ve svém názvu zachoval tento měsíc i poté, co byl začátek roku přesunut na první leden. Z jeho pojmenování v různých současných evropských jazycích ho známe jako *julius;* z Ciceronových dopisů víme, že toto jméno získal již za Caesarova života.

quinqueréma
Běžný a velice oblíbený typ starověké válečné veslice, nazývané také „pětka“. Podobně jako biréma, tríréma a quadriréma to byla štíhlá a dlouhá loď určená toliko k vedení námořního boje. Kdysi se soudilo, že quadriréma měla čtyři řady vesel nad sebou a quinqueréma že jich měla pět, avšak dnes je obecně přijímán názor, že žádná galéra nemohla mít více než tři takové řady nad sebou, spíše však jen dvě. Název quadriréma

a quinqueréma se patrně vztahuje k tomu, kolik mužů celkem bylo u vesla anebo u dvou vesel nad sebou. Pokud by týmž veslem zabíralo pět mužů, postačilo by sice, aby zručnost v jeho vedení měl pouze veslař sedící u vnitřního konce; vládl by veslem a obstaral by tím nejnáročnější úkony, zatímco čtyři ostatní by přispívali toliko silou svých svalů. Jenomže při obsluze téhož vesla pěti veslaři by na počátku každého záběru museli všichni muži vstát a na konci záběru pak opět dosednout na lavici. „Pětka“, kde by muži mohli při veslování sedět, by vyžadovala tři vesla nad sebou jako na trirémě, přičemž nejhořejší a střední veslo by bylo obsazeno dvěma muži a dolní jedním.
Zdá se, že existovaly všechny tyto tři varianty quinquerém a že každá obec nebo stát z těchto typů volily podle svého vkusu.
Jinak byly quinquerémy kryty palubou, vesla horní řady měla oporu v havlinkách na vysunutých krakorcích a na lodi byl prostor pro výsadkové jednotky i pro metací stroje. Součástí lodní výstroje byl i stěžeň a plachta – ty ovšem byly před očekávaným bojem ponechávány na břehu. Veslařů na ní bylo kolem 270, námořníků asi 30; směstnalo se na ně i kolem 120 mužů námořní pěchoty. Podobně jako na všech válečných galérách předkřesťanské éry obsluhovali vesla i na quadrirémách a quinquerémách výhradně námezdní veslaři, nikdy otroci.

Quirites
Oficiální označení římských občanů civilního stavu; neužívalo se ho pro vojáky.

reduta
Součást opevnění předsunutá před samotnou hradbu, jakási malá pevnůstka. Mívala zpravidla čtvercový nebo mnohoúhelníkový půdorys.

Regia
Nevelká starobylá budova na Foru Romanu, kterou snad vystavěl druhý římský král Numa Pompilius. Měla podivný tvar a byla orientována k severu. Za Caesarovy doby už dlouho sloužila za působiště pontifika maxima, třebaže nebyla dostatečně prostorná, aby v ní mohl pontifex maximus vykonávat svůj úřad; k tomu sloužily přístavky. Byl to zasvěcený chrám s oltáři některých nejstarších a nejtajemnějších římských božstev – Opsiconsivy, Vesty a Marta posvátných štítů a oštěpů.

republika
Výraz původně sestával ze dvou slov – *res publica* – znamenajících to, co vytváří z národa jeden celek; tedy jeho vládu. Řím byl *skutečnou* republikou, neboť jeho výkonní vládci byli voleni, nikoli ustanovováni na podkladě dané legislativy: spíše tedy americký typ vlády než westminsterský systém uplatňovaný v zemích Britského společenství národů.

Rhenus
Dnešní Rýn.

Rhodanus
Řeka Rhône.

rostra
Rostrum byl okovaný lodní zobec z dubového dřeva, jímž válečné galéry prorážely nepřátelské lodi. Roku 338 př.n.l. zaútočil konsul Gaius Maenius na loďstvo Volsků v přístavu Antium a porazil je na hlavu. Na paměť zkázy Volsků jako hlavních protivníků Říma dal Maenius z lodí, které poslal ke dnu anebo ukořistil, tyto zobce vytnout a zabudovat do řečnické tribuny na Foru Romanu, do stěny přiléhající k amfiteátru Comitia. Od těch dob bylo ono řečnické pódium známo jako rostra – lodní zobce. I další vítězní námořní velitelé následovali Maeniova příkladu, a když už se na stěnu roster žádné další útočné klounovce nevešly, byly nově ukořistěné zobce upevňovány k vysokým sloupům vztyčeným kolem tribuny.

Rubico
Dosud trvají spory o to, která z řek tekoucích z Apenin do Adriatického moře je vlastně oním Rubikonem, který Sulla určil za hranici mezi Italskou Galií a vlastní Itálií. Většina odborných autorit se přiklání k tomu, že je totožný s dnešním Rubikonem, to je však jen kratičký a mělký tok, který vůbec nedosahuje k Apeninám, takže se také nepřibližuje k pramenům Arna, které tvořilo hranici na západní straně italského poloostrova. Když jsem pročítala Strabona a ostatní starověké prameny popisující tuto oblast, upoutala mou pozornost spíše řeka Savio, která skutečně pramení až u vrcholků Apenin. Toky tvořící nějakou hranici musely být dostatečně vodnaté a velké, tuto úlohu nemohly plnit pouhé potoky. V úvahu by mohla přicházet i řeka Ronco ležící severněji než Savio, pokud by ovšem její ústí neleželo tak blízko Ravenny. Hlavním problémem je podle mého názoru to, že máme jen velice nedokonalou představu, kudy vlastně řeky ve starověku protékaly, chybí jakákoli říční mapa z oné doby; v průběhu středověku tu proběhly rozsáhlé odvodňovací práce, takže poloha řek ve starověku mohla být docela jiná než dnes.

říjnový kůň
O říjnových idách (tedy v době, kdy zpravidla končívala vojenská tažení) byli vybíráni nejlepší váleční oři toho roku a v páru zapřaháni do válečných dvojkolek. Jejich závody se patrně konaly spíše na travnaté ploše Martova pole než na dráze cirku. Náruční (pravý) kůň vítězného spřežení se stal *říjnovým koněm.* Po závodě byl na oltáři zvlášť k tomu postaveném u závodiště obětován Martovi. Zvíře bylo rituálním způsobem probodeno oštěpem, poté byla jeho hlava oddělena a hojně obložena koláčky zvanými *mola salsa,* zatímco jeho ocas a genitálie byly spěšně odvezeny do budovy Regie na Foru Romanu a oltář v Regii byl zkropen jeho krví. Ocas a genitálie pak byly odevzdány Vestiným Pannám, které nejprve svlažily i Vestin oltář krví oběti a poté, co obětinu důkladně rozmělnily, ji spálily; popel uchovaly pro jinou každoroční slavnost, *parilie.* Odseknutá hlava koně byla posléze vhozena mezi dvě soupeřící skupiny, obyvatele Subury a jejich protivníky z Via Sacra. Ti pak o hlavu svedli zápas. Pokud zvítězil dav z Via Sacra, přibil hlavu zvenčí na stěnu Regie; pokud vyhráli Subuřané, přibili ji na vnější stěnu Turris Mamilia, nejvyšší budovy v Subuře.
Kde byl původ tohoto prastarého obyčeje, není známo; neznali ho patrně ani sami Římané z pozdního období republiky, věděli snad jen tolik, že celá věc má jakousi souvislost s ukončením ročního období vojenských tažení. Nevíme ani, zda zvířata účastnící se závodu byli *státní koně,* či ne; bude nám snad prominuto, když budeme předpokládat, že ano.

Sabis
Řeka Sambre.

sagum
Římský vojenský plášť do nepohody. Podobal se mexickému ponchu, měl kruhový střih s otvorem uprostřed, kudy se prostrčila hlava. Sahal patrně až k bokům, takže ponechával paže volné. Zhotoven byl z ligurské surové, velice mastné vlny (takže odpuzoval vodu).

Sallustius
Římský historik Gaius Sallustius Crispus byl Caesarovým současníkem. Je zajímavé, že oba dějepisci, kteří žili ve stejné době jako Caesar a Caesara osobně znali, mu byli ve svých dílech nakloněni; druhým byl Gaius Asinius Pollio. Sallustius měl zřejmě poněkud bujnou povahu; prvně vůbec proslul tím, že na něho Milo vzal bič za to, že si zadováděl s Faustou, Milonovou manželkou. Dvě ze Sallustiových děl trvale přežívají: dějiny války s numidským Jugurthou a příběh spiknutí Lucia Sergia Catiliny.

Salona
Dnešní Split.

Samara
Současná řeka Somme.

Samarobriva
Oppidum patřící belgickým Ambianům, spojeneckého kmene Atrebatů. Dnešní Amiens.

Samnium
Ona část italského poloostrova, která leží mezi Latiem, Kampánií, Apulií a Picenem. Byl to hornatý, nepříliš úrodný kraj; samnitská městečka byla malá a chudobná, náležely mezi ně Aeclanum a Bovianum. Obě zámožnější sídla, Aesernia a Beneventum, byly kolonie s latinským prá.vem, vsazené sem Římem, aby na toto území dozíraly a vytvářely v něm zárodek prořímského smýšlení. V Samniu žili původní Samnité, vedle nich však také kmeny zvané Frentanové, Paelignové, Marrucinové a Vestinové; Samnité sídlili i na některých místech jižního Picena a jižní Kampánie.
Několikrát v dějinách Říma uštědřili Samnité jeho armádám krutou porážku. Jejich odpor trval ještě v roce 82 p.n.l., kdy se jako poslední vojenská síla mariovské strany utkali se Sullou v bitvě o Řím u Collinské brány. Vítězem se stal Sulla.

Sampsikeramos
Přímo příslovečný východní potentát, máme-li věřit Ciceronovi, jenž se – jako typický slovíčkář – přímo zamiloval do samého zvuku jména *Sampsikeramos.* Byl to král Emesy v Sýrii, což nepředstavovalo nijak vysoký stupeň moci či dokonce bohatství. Co bezpochyby Sampsikeramos dokázal nejlépe, bylo stavět svůj nanicovatý majetek co nejvíc na odiv, a to těmi nejexotičtějšími způsoby. Pompeius se s ním setkal během své organizace nové provincie Syrie. Cicero mu později – kdykoli se poškorpili – přišíval přezdívku Sampsikeramos.

satrapa
Původně titul udílený perskými panovníky provinčním nebo územním správcům. Termínu se chopil Alexander Veliký a po něm pak i arsakovští králové Parthie a arménští králové. Oblast spravovaná satrapou se nazývala satrapie.

Scaldis
Řeka Schelda v Belgii.

Scipio Aemilianus
Publius Cornelius Scipio Aemilianus Africanus Numantinus se narodil roku 185 př.n.l. Nebyl to Cornelius ze scipionské větve, nýbrž syn vítěze nad makedonským králem Lucia Aemilia Paulla, jenž ho předal k adopci staršímu ze synů Scipiona Africana. Matka Scipiona Aemiliana byla z rodu Papiriů a jeho ženou byla Sempronia, přeživší dcera Cornelie, matky Gracchů, a tedy sestra bratří Gracchů.
Po vynikající vojenské dráze v průběhu třetí punské války v letech 149 a 148 př.n.l. se stal Scipio Aemilianus roku 147 př.n.l. konsulem. Jelikož dosud nedosáhl potřebného věku, setkala se jeho volba s rozhořčeným odporem v senátě. Byl vyslán do Afriky, aby velel římským vojskům v boji s Kartágem ve třetí punské válce. Osvědčil v této válce neúnavnost a nesmírnou důkladnost, která se stala základem jeho další úspěšné dráhy; vybudoval hráz před kartáginským přístavem, uzavřel ho a sevřel město blokádou. Kartágo padlo roku 146 př.n.l. a Scipio v něm neponechal kámen na kameni. Současná věda dosti pochybuje o zkazce, podle níž dal do půdy zaorat sůl, aby získal naprostou jistotu, že město z trosek již nikdy nepovstane – Římané ovšem příběhu o zasolení orné půdy pevně věřili. V roce 142 př.n.l. se stal censorem, a to nepříliš úspěšným (vzhledem k nepřátelskému postoji svého kolegy, druhého censora); v letech 140 a 139 př.n.l. se vydal jako římský vyslanec lodí na Východ, doprovázen svým přítelem filozofem Panaitiem. Roku 134 př.n.l. se stal podruhé konsulem a byl pověřen, aby se vypořádal s Numantií, městem v Přední Hispánii. Když k ní Scipio Aemilianus přitáhl, měla za sebou tato nevelká osada jíž několik desetiletí odporu proti celé řadě římských armád a jejich vojevůdců. Scipio se s ní vypořádal během osmi měsíců. Když Numantie konečně padla, vyvrátil ji Scipio do základů a čtyři tisíce jejích obyvatel dal buď popravit, anebo odvléci do otroctví.
Z Říma počaly docházet do Hispánie zprávy, že jeho švagr Tiberius Gracchus podrývá *mos maiorum;* Scipio se proti němu spolčil se Scipionem Nasikou, jejich společným bratrancem, s cílem Tiberia Graccha zničit. Třebaže v době, kdy se Scipio roku 132 př.n.l. vrátil do Říma, byl Tiberius Gracchus již mrtev, byl za osnovatele jeho smrti přesto všeobecně považován právě on. A pak roku 129 př.n.l. Scipio ve věku pětačtyřiceti let zemřel, tak náhle, že neutuchaly pověsti o tom, že byl zavražděn. Hlavní podezřelou byla jeho žena, Sempronia, Gracchova sestra; svým manželem hluboce opovrhovala a celý Řím to dobře věděl.
Povahou byl Scipio prazvláštním způsobem rozporuplný. Jako intelektuál s nezměrnou láskou k řecké kultuře se stal středem skupinky mužů, kteří podporovali a povzbuzovali její nositele, jako byli právě Polybios, Panaitios a také latinský dramatik Terentius. Jako přítel projevoval veškeré vlastnosti, které se u přítele předpokládají; jako protivník byl krutý, chladnokrevný a naprosto bezohledný. Byl to organizační génius, dokázal se však dopouštět i neslýchaných chyb, jako třeba ve svém odporu k Tiberiovi Gracchovi. A třebaže to byl člověk mimořádně kultivovaný a vtipný a muž s vybraným vkusem, po morální a etické stránce byl nadobro okoralý.

senát

Latinsky zněl jeho název *senatus.* Původně byl senát výlučně patricijský orgán, jenž měl zprvu sto členů a sloužil jako poradní sbor krále. Záhy po vzniku republiky už bylo senátorů kolem tří set, mnozí z nich byli plebejové. Vzhledem ke starobylosti senátu chybělo jakékoli formální vymezení jeho práv, pravomocí a povinností. Členství v senátě bylo doživotní (pokud nebyl muž své senátorské hodnosti censory zbaven pro poklesky v chování anebo pro zchudnutí), což předurčovalo oligarchickou podobu, jaké postupně nabyl. Celé dějiny senátu byly poznamenány usilovným bojem jeho členů o uchování nadvlády ve státě. Dokud Sulla neomezil vstup do senátu podmínkou předchozího absolvování úřadu kvestora, bylo přijímání nových senátorů plně v pravomoci censorů. Zákon *lex Atinia* stanovil, že členy senátu se automaticky po svém zvolení stávají tribunové lidu. Podmínkou pro členství v senátu byla majetková hranice, ač zcela neoficiální; senátor měl mít roční příjem jednoho milionu sesterciů.

Jen člen senátu směl na tunice na pravém rameni nosit *latus clavus,* široký červený pruh. Obuti byli senátoři do uzavřených střevíců kaštanové barvy (černobílé sandály patří až do doby císařství), dále byli ozdobeni prstenem, jenž původně býval železný, později však byl nahrazen zlatým. Smuteční oděv senátorů měl na tunice přes rameno jen úzkou pásku jezdců. *Togu praetextu* s nachovým okrajem směli nosit pouze senátoři, kteří už za sebou měli některý z kurulských úřadů; ostatní senátoři oblékali prosté bílé togy.

Schůze senátu se musely konat v řádně zasvěcených prostorách; senát měl svou vlastní jednací síň, Kurii Hostiliovu, avšak scházíval se i leckde jinde, podle uvážení toho, kdo schůzi senátu svolával. Schůze senátu mohly probíhat toliko od východu do západu slunce a nesměly být svolávány ve dnech, kdy se konaly sněmy, třebaže naproti tomu směly být zařazeny i na komiciální dny, pokud právě nejednalo žádné shromáždění.

Ať už bylo pořadí mluvčích stanoveno v různých údobích jakkoli, měl v udělování slova patricij vždy přednost před plebejem stojícím jinak na téže úrovni. Ne všem členům senátu bylo dovoleno hovořit. *Senatores pedarii* (pojem by odpovídal poslancům ze zadních lavic v britském parlamentu) směli sice hlasovat, avšak v debatě jim slovo udělováno nebylo. Neexistovalo žádné omezení, pokud jde o délku nebo obsah senátorova projevu, takže se běžně užívalo zdržovací taktiky – nekonečného řečnění. Pokud šlo o nedůležitou záležitost anebo pokud byli zjevně všichni zajedno, mohlo hlasování proběhnout zvednutím ruky, ovšem formální hlasování se konalo rozestoupením, což znamenalo, že senátoři opustili svá místa a postavili se na tu nebo onu stranu předsednické tribuny, podle toho, zda hlasovali pro či proti, a počet senátorů v obou skupinách pak byl zjištěn fyzickým spočítáním.

Senát byl odevždy spíše poradním než skutečným legislativním tělesem a vydával svá *consulta* nebo dekrety na vyžádání sněmů nebo konsulů. Pokud šlo o závažnou věc, musel být přítomen určitý minimální počet senátorů, *quorum,* aby se hlasování vůbec mohlo konat; nevíme ovšem přesně, jaký počet mužů toto quorum představovalo. Většina schůzí senátu bezpochyby nebývala příliš navštívena, jelikož neexistovalo pravidlo, podle něhož by se muž přijatý do senátu musel jeho jednání povinně účastnit, byť třeba jen nepravidelně.

Byly oblasti, kde měl senát svrchované právo rozhodování, třebaže nebylo opřeno o zákon: plně měl senát v rukou především daně, neboť mu byla podřízena státní pokladna; senátu byly dále vyhrazeny veškeré záležitosti zahraniční politiky; výlučnou záležitostí senátu bylo i jmenování správců provincií, řízení chodu provincií, vedení válek a rozhodování o přijímání cizích kultů do římského náboženství.

senatus consultum ultimum
Celý název zněl *senatus consultum ultimum de re publica defendenda.* Bylo to krajní usnesení senátu, jehož podoba se zrodila roku 121 př.n.l., kdy Gaius Gracchus sáhl k násilí, aby uchránil své zákony před zrušením. Senát consultum ultimum přijímal, aby nemusel k potlačení násilností jmenovat diktátora. V podstatě to bylo vyhlášení výjimečného stavu, třebaže jeho dopad na občanská hnutí byl zpravidla v usnesení jasně limitován. *Senatus consultum ultimum* bylo nadřazeno pravomocím všech vládních orgánů a funkcionářů. Na jeho základě měli konsulové všemi prostředky zajistit vnitřní klid ve státě.

Sequana
Řeka Seina.

Serapis
Hybridní hlavní božstvo většiny helénizovaného Egypta, zejména Alexandrie. Serapis byl, jak se zdá, »zaveden« za vlády prvního z Ptolemaiů, někdejšího velitele armády Alexandra Velikého, a to jako podivuhodný kříženec Dia, Osirise a ochranného boha býka Apise – Osirapise. Serapisovy sochy byly pojaty řeckým způsobem a zpodobňovaly vousatého muže s velkou košíkovitou korunou na hlavě.

Serica
Tajuplná země, kterou my známe jako Čínu. V Caesarových časech ještě „hedvábná cesta“ neexistovala; takzvaným *hedvábím* bylo tehdy předivo můry žijící na ostrově Kóu v Egejském moři.

sestercius
V účetní praxi Římané zpravidla počítali v sesterciích, třebaže denarius, o vyšší hodnotě, byl pravděpodobně běžnější mincí. V latinských textech se pro sestercius užívalo zkratky HS. Byla to malá stříbrná mince o váze zhruba **1** g, jejíž hodnota se rovnala čtvrtině denariu.

Sextilis
Původně, v dobách, kdy římský rok začínal březnem, to byl šestý měsíc; zachoval si své jméno i poté, co se Nový rok přesunul na prvý leden. Známe ho dnes jako srpen, avšak v řadě jazyků pojmenování srpna dodnes připomíná jeho někdejší latinský název *augustus*, jejž měsíc *sextilis* dostal po smrti císaře Augusta.

Sicoris
Řeka Segre ve Španělsku.

sněm
Latinsky mn. č. *comitia;* kterékoli z různých shromáždění římského lidu svolané k projednání státních, legislativních, soudních nebo volebních záležitostí. V Caesarově době existovaly tři druhy skutečných sněmů – centurijní shromáždění, shromáždění lidu v tribuích a plebejské shromáždění.
Na centurijních shromážděních *(comitia centuriata)* byl lid – jak plebejové, tak i patricijové – rozdělen podle tříd řídících se zjištěným majetkem občanů, bylo to tedy v podstatě rozřazení ekonomické. Jelikož původně šlo o vojenská shromáždění branných

sil, scházela se každá ze tříd mimo posvátný okrsek města, na Martově poli na místě zvaném *saepta.* V Caesarově době ovšem již bylo do každé centurie – s výjimkou prvých osmnácti, kde se počet udržoval na stovce mužů – natěsnáno mnohem více než sto občanů. Centurijní shromáždění se každoročně scházela k volbě konsulů, prétorů a (zpravidla každých pět let) také k volbě censorů. Byla svolávána i k projednávání nejzávažnějších obžalob z velezrady *(perduellio)* a mohla přijímat zákony. Běžně však ke schvalování zákonů ani k soudnímu řízení užívána nebyla.
Shromáždění lidu, *comitia populi tributa,* dovolovalo plnou účast patricijů a členilo se podle třiceti pěti *tribut,* do nichž byli rozděleni všichni římští občané. Shromáždění lidu svolával konsul nebo prétor, scházelo se obvykle na dolním Foru Romanu v prostoru Oomitia. Volilo kurulské édily, kvestory a vojenské tribuny. Dokud Sulla nezřídil své stálé soudy, konaly se před ním i procesy; v Caesarově době se scházelo, aby formulovalo a schvalovalo zákony, a dále k volbám nižších úředníků (prétorů, kvestorů aj.)
Plebejské shromáždění *(concilium plebis* nebo *comitia plebis tributa)* byl rovněž tributní sněm, patricijové však na něj přístup neměli. Jediným magistrátem, jenž byl oprávněn je svolat, byl tribun lidu. Mělo právo navrhovat a schvalovat zákony (nazývané plebiscita) a vést soudní procesy, třebaže tato činnost po zavedení Sullových stálých soudů víceméně ustala. Místem jeho konání bylo Comitium. (Viz též *hlasování* a *tribus)*

Sol Indiges
Jedno z nejstarobylejších italských božstev. Jakožto zosobnění Slunce byl manželem Tellury, Země. Náležel k nejuctívanějším. Přísaha, při níž se ho přísahající dovolával jako svědka, měla mimořádnou váhu.

správný čin
Rčení užívané těmi, kdo se ztotožnili s učením stoicizmu. Znamenalo, že čin je dobrý, náležitý, spravedlivý.

stadium
Řecky *stadion.* Řecká délková míra, 180 – 190 metrů. Jedna římská míle se rovnala zhruba osmi stadiím.

státní kůň
Kůň, jehož vlastníkem byl stát – to znamená senát a lid římský. Podle římské tradice byla v době posledních římských králů přijata praxe vybavovat 1800 *jezdců* z osmnácti nejpřednějších centurií koněm určeným k účasti ve válce; tento obyčej pak pokračoval po celých pět století trvání republiky. Přidělování státního koně bylo omezeno na příslušníky prvních osmnácti centurií první majetkové třídy. Je doloženo, že mnoho senátorů si uchovalo právo na státního koně i poté, co Gaius Gracchus senát vyčlenil z jezdeckého stavu. Držba státního koně byla svědectvím o mužově významu.

stoik
Stoupenec filozofického myšlení formulovaného helénizovaným Foiníčanem Zénónem. Třebaže je Zénónův systém obsáhlý, lze ho shrnout do zásady, že jediným skutečným dobrem je ctnost a nemorálnost nebo nečestnost že představují jediné skutečné zlo. Zénón učil, že přirozené strasti, od bolesti a smrti až po chudobu, nejsou podstatné;

dobrý je člověk mravný a ctnostný, a dobrý člověk je vždy šťastný. Stoicizmus, pojmenovaný podle sloupové síně v Athénách, kde Zénón učil, zvané *stoá poikilé*, pronikl posléze do Říma. Mezi jeho prakticky smýšlejícími obyvateli nedosáhl nikdy výraznější obliby, přesto však měl i zde své přívržence. Neproslulejším z nich se za republiky stal Cato Uticensis, Caesarův nejrozhořčenější odpůrce. V době císařské se stoicizmus svým zdůrazněním vnitřní svobody vůle stal oporou části senátorské opozice proti násílnickým císařům.

Subura
Nejchudobnější a nejlidnatější čtvrť města Říma. Ležela na východ od Fora Romana v údolí mezi oppijským výběžkem Esquilinského pahorku a Viminalem. Její obyvatelé odevždy představovali mnohojazyčné a svobodomyslné společenství; v Subuře žilo mnoho Židů, v Caesarově době tam stála i jediná římská synagoga. Suetonius uvádí, že v Subuře vyrůstal i diktátor Caesar.

Suebové
Germánský kmenový svaz, který obýval pusté lesnaté kraje Germánie, jižně od soutoku Rhenu (Rýna) s Mosellou až po Vosegus (Vogésy), Juru a pomezí s územím Helvetiů (Švýcarskem). Jméno znamenalo *poutníci.*

Suessionum
Hlavní oppidum belgických Suessionů. Současné Soissons.

Sugambrové
Germánský kmen žijící na území při řece Rhenus (Rýn), od jeho soutoku s Luppiou téměř až k soutoku Rýna s Mosellou. Byl početný, půdu vzdělával orbou.

sui iuris
Termín naznačující, že muž anebo žena nepodléhá žádné autoritě, jako je třeba *pater familias,* a že tedy plně odpovídá za svůj vlastní život a plně disponuje svým majetkem.

Sulla
Lucius Cornelius Sulla Felix; jeho pozoruhodný život líčí prvé tři díly tohoto cyklu: *První muž Říma, Koruna z trávy* a *Přízeň Fortuny.*

superstes
Pozůstalý, přeživší.

svině
Hrubý slitek kovu. Železo, měď, stříbro, zlato a některé další kovy se uchovávaly v podobě slitků – *sviní, housek* – různé váhy. Housky stříbra a zlata byly hladší a mívaly pravidelnější tvar, jelikož tyto drahé kovy jsou poměrně měkké. Slítky z obecných kovů se tvarem snad podobaly vepři – vespod byly oblé, svrchní stranu měly bradavčitou.

svobodný muž
Muž zrozený jako svobodný a nikdy neprodaný do otroctví.

talent
Váha břemene, jaké unese dospělý muž. V talentech se vyjadřovaly velké peněžní částky a cena zlata v prutech, avšak užití této váhové jednotky se neomezovalo jenom na peníze a na drahé kovy. V přepočtu by jeden talent vážil zhruba 26 kilogramů. Talent zlata se váhou rovnal talentu stříbra, byl ovšem nepoměrně cennější.

Tamesa
Temže.

Taprobané
Soudobý ostrov Srí Lanka (Cejlon).

Taranis
Druidský bůh hromů a blesků. Jeho živlem byl oheň.

Tarnis
Řeka Tarn.

Tarpejská skála
O jejím přesném umístění se dodnes vedou vášnivé spory, ví se však, že byla v dohledu z dolní části Fora Romana, neboť až od roster bylo údajně dobře vidět, jak jsou z ní svrhováni odsouzenci. Šlo patrně o převis skalnatého hřebene Kapitolu, jelikož však jeho výška nepřesahovala pětadvacet metrů, musela Tarpejská skála zřejmě činit nad smrtícími skalisky v hlubině pod ní – neexistuje alespoň žádná zpráva o komkoli, kdo by byl pád z ní přežil. Bylo to tradiční místo poprav zrádců a vrahů z řad římských občanů, kteří z ní byli buď svrhováni, anebo snad přinuceni skočit sami. Zejména tribunové lidu si libovali v hrozbě, že senátory, kteří se jim protivili, dají shodit z Tarpejské skály. Umístila jsem ji na úroveň chrámu Hojnosti.

tata
Latinské domácké slovo označující otce – původem blízké současnému anglickému „daddy“ *(a ovšem i českému důvěrnému oslovení otce).* Pro obdobné pojmenování matky, rovněž takřka univerzálně platné, jsem zvolila výraz *mama* (v latině psané *mamma).*

Tellus
Římská bohyně země, byla italického původu. Poté, co byl do Říma roku 205 př.n.l. z Pessinúntu přivezen *pupeční kámen* Magny Mater, uctívání Tellury začalo v Římě upadat, avšak u Italiků oblibu nikdy neztratila. Tellus měla velký chrám na Carinách, zpočátku byl přímo impozantní. V průběhu posledního století př.n.l. chátral. Uvádí se, že ho obnovil Quintus Cicero.

Tergeste
Současný Terst.

Teutoni
Viz *Kimbrové.*

Thessaloníké
Soluň.

toga praetexta
Toga s nachovým lemem vyhrazená kurulským magistrátům, kteří ji nosili i po uplynutí svého úředního období. Nosily ji i jejich děti obojího pohlaví až do doby, kdy byly považovány za dospělé, tedy zhruba do věku 16 let.

Tolosa
Současné Toulouse.

torquis
Masivní okrouhlý náhrdelník nebo kruh, zpravidla zlatý. Prstenec nebyl zcela uzavřený, byl přerušen asi palcovou mezerou. Nosil se tímto rozevřením dopředu; oba konce neuzavřeného kruhu byly zesíleny a zdobeny nákončím, zvířecí hlavičkou nebo jiným ornamentem. Torquis byl známkou keltského původu, třebaže ho někdy nosívali i Germáni. V miniaturní podobě byl stříbrný nebo zlatý torquis udělován jako římské vojenské vyznamenání za statečnost. Nosil se na rameni drátěné košile nebo pancíře.

Trevír
Augusta Treverorum, současný Trier v Německu.

tribun lidu
Tento úřad vznikl záhy po založení republiky, kdy se vyhrotil střet plebejského stavu s patriciji. Tribunové lidu volení shromážděním plebejů skládali přísahu, že budou chránit životy a majetek příslušníků plebejského stavu a že každého plebeje ochrání před případnou zvůlí patricijských magistrátů. Kolem roku 450 př.n.l. už bylo tribunů lidu deset. Zákon *lex Atinia de tribunis plebis in senatum legendis* z roku 149 př.n.l. stanovil, že muž zvolený za tribuna lidu se automaticky stává členem senátu. Vzhledem k tomu, že tribunové lidu nebyli voleni vším lidem (to jest jak plebeji, tak i patriciji), neměli podle nepsané římské ústavy vlastně žádnou skutečnou moc a nebyli stejnými magistráty jako vojenští tribunové, kvestoři, kurulští édilové, prétoři, konsulové a censoři; jejich úřad se omezoval na plebs a jejich síla spočívala v přísaze, kterou skládal plebejský stav k zaručení bezpečnosti – to jest nedotknutelnosti – svých volených představitelů. Moc tribuna lidu tkvěla i v jeho právu uplatnit veto téměř proti všem orgánům vlády; tribun lidu mohl vetovat i činnost nebo návrhy zákonů svých devíti tribunských kolegů nebo kteréhokoli magistráta – případně i všech magistrátů včetně konsulů a censorů; tribun lidu mohl vetovat konání voleb; mohl vznést veto proti přijetí jakéhokoli navrhovaného zákona; a mohl také vetovat i rozhodnutí senátu, dokonce i taková, která se týkala války a zahraničních vztahů. Jedině diktátor (a snad i *interrex)* nepodléhal pravomoci tribunů a jejich veta. V dosahu působnosti plebejského sněmu mohl tribun lidu vykonat i trest smrti, pokud mu někdo bránil ve výkonu jeho povinností.
S úřadem tribuna lidu nebylo spojeno žádné imperium a pravomoc toho, kdo tento úřad vykonával, sahala pouze po první milník od Říma. Podle zvyklostí zastával muž úřad tribuna lidu toliko po jedno období, až teprve Gaius Gracchus tuto tradici ukončil; ani poté však nebylo běžné, že by se muž o tento úřad ucházel více než jedenkrát. Tribun

lidu setrvával v úřadě jeden rok; toto období počínalo desátým dnem měsíce prosince. Svou úřadovnu měli tribunové lidu v Porciově bazilice.
Jelikož skutečná moc spojená s funkcí tribuna lidu spočívala v negativním působení – vetu (nazývanému *intercessio)* – vztah tribunů k vládě byl spíše obstrukční než konstruktivní povahy. Konzervativní živly v senátě na tribuny lidu sočily – pokud je ovšem neměly koupené. Jen velmi málo tribunů lidu provádělo skutečnou sociální politiku. Státní moci se postavili na odpor v úřadě tribuna lidu Tiberius a Gaius Sempronius Gracchus, Gaius Marius, Lucius Appuleius Saturninus, Publius Sulpicius Rufus, Aulus Gabinius, Titus Labienus, Publius Clodius, Publius Vatinius, Gaius Trebonius, Gaius Scribonius Curio a Marcus Antonius; někteří z nich za to zaplatili životem.

tribunus aerarii
Příslušník jezdeckého stavu, jenž měl roční příjem 300 000 sesterciů a jehož postavení tak bylo nižší než jezdce s censem 400 000 sesterciů.

tribus
V počátcích republiky neznamenala pro Římany tribue *(tribus)* nějakou etnickou skupinu občanů, nýbrž politické členění sloužící toliko chodu státní správy. Tribuí bylo celkem třicet pět; jedenatřicet jich bylo venkovských a jen čtyři byly městské. Šestnáct nejstarších tribuí neslo jména různých patricijských rodů, *gentes,* naznačující, že občané do nich náležející byli buď členy těchto patricijských rodin, nebo že původně žili na půdě, která těmto rodům náležela anebo že do těchto tribuí byli začleněni censory po skončení války s Italiky v letech 91 až 88 př.n.l. Když se v ranných a středních letech republiky začalo římské vlastnictví území na italském poloostrově rozrůstat, byly vytvářeny tribue nové, tak aby bylo možno i nové občany včlenit do římského veřejného života. Jádrem nových tribuí se stávaly kolonie s plným římským občanstvím. O čtyřech městských tribuích se soudilo, že je zřídil král Servius Tullius, třebaže jejich skutečný vznik je třeba klást do doby o něco pozdější. Poslední tribue, pětatřicátá, byla zřízena roku 241 př.n.l. Každý člen tribue měl v tributním sněmu jeden hlas, avšak tento hlas ovlivňoval toliko výsledek hlasování jeho tribue – a ta pak dále uplatňovala jenom jeden hlas, mínění prosté většiny svých členů. To znamenalo, že v konečném rozhodování nezmohlo obrovské množství voličů zapsaných ve čtyřech přeplněných městských tribuích vůbec nic, jelikož ty měly váhu jen čtyř z celkového počtu pětatřiceti hlasů. Příslušníkům venkovských tribuí přitom nic nebránilo žít uvnitř města Říma, a ani jejich potomci nebyli nuceni přejít do městské tribue. Většina senátorů a jezdců první a druhé majetkové třídy náležela k venkovským tribuím. Patřit do venkovské tribue bylo pokládáno za čestnější postavení.

triréma
Spolu s birémou nejběžnější a nejužívanější starověká válečná galéra. Jak plyne už z jejich názvu (řecky *triéra),* měly trirémy tři řady vesel. Současně s jejich nástupem kolem roku 600 př.n.l. se objevuje i novinka v podobě krytého krakorce vysunutého za bok lodi – havlinky (havlinkami byla později vybavena většina galér, i birémy). Všechna vesla na trirémě byla stejné délky, přibližně 5 metrů, tedy poměrně krátká. Trup průměrné trirémy byl zpravidla dlouhý kolem 40 metrů, uprostřed nebyla loď širší než 4 metry (nepočítaje vysunuté havlinky); poměr délky k šířce byl tedy 10: 1.

U každého vesla byl jen jeden muž. Veslaře ve spodní řadě Řekové nazývali thalamit, obsluhoval veslo, které bylo vysunuto otvorem v boku, tak nízko nad čárou ponoru, že muselo být utěsněno koženou manžetou, aby loď otvorem v obšívce nenabírala vodu. Thalamitů bylo na každém boku asi 27, vesel thalamitní úrovně bylo tedy 54. Veslaři ve střední řadě se řecky říkalo zygita; jeho veslo bylo vysunuto z boku lodi otvorem umístěným těsně pod lubem. Počet zygitů na trirémě se rovnal počtu thalamitů. Obsluha vesel na krakorcových havlinkách se nazývala thranitové; tito veslaři seděli nad zygity a byli vysunuti za bok lodi na sedačce umístěné v krytu krakorce. Jejich vesla procházela dnem těchto budek, které bylo umístěno asi o půl metru níže než lub. Jelikož vysunuté krakorce dovolovaly umístit vesla i na zužující se přídi a zádi, měla triréma na každém boku 31 thranitů (v poměru k 27 thalamitům a 27 zygitům). Triréma byla tedy hnána zhruba 170 vesly; nejtěžší práci vykonávali thranité, jelikož jejich vesla měla největší zátěž.
S konstrukcí trirémy vznikla loď přímo předurčená k taktice najíždění na bok nepřátelského plavidla. Útočné bodce proto dostaly dva hroty, byly větší, robustnější a důkladněji okované. Kolem roku 100 př.n.l. tvořily trirémy základ válečné flotily, neboť v sobě spojovaly rychlost, pohybovou energii a obratnost při manévrování. Většina trirém byla kryta palubou a mohla navíc pojmout ještě kolem 50 mužů námořní pěchoty. Postavena byla z měkkého, zpravidla borového dřeva a byla stále ještě natolik lehká, že ji bylo s večerem možno vyvléci na břeh; její posádka ji dokonce dokázala přetáhnout na válečcích na značnou vzdálenost po souši. Jelikož tyto lehké lodi z řídkého dřeva rychle nasákaly, vytahovala je posádka na souš každou noc. Pokud měla řadová bojová loď náležitou péči, vydržela plavbyschopná nejméně dvacet let. Města a obce, které udržovaly stálé vojenské loďstvo (například Rhodos), budovaly zpravidla i přístřešky k suchému uskladnění plavidel vytažených na břeh. A právě rozměry těchto pomocných staveb k úschově lodí – tak jak byly ověřeny archeologickým průzkumem – potvrzují, že bez ohledu na to, kolik měla válečná loď celkem vesel, nepřesáhla jejich délka 60 metrů a šířka 6 metrů.

trofej
Ukořistěná nepřátelská výzbroj natolik význačného vzhledu nebo pověsti, aby dokázala zapůsobit na civilní obyvatelstvo vítězné země. Bylo zvykem římských vojevůdců, pokud dosáhli nějakého významného vítězství, trofeje (zpravidla zbroj a bojové zástavy) natrvalo vystavit. Mohli tak učinit v podobě památníku přímo v prostoru, kde byla bitva svedena, nebo v nejvyšším bodě horského průsmyku (tak jak to učinil Pompeius) anebo v chrámu, který k tomu účelu postavili a zasvětili v Římě (čemuž většina vítězů dávala přednost).

třídy
Pět majetkových tříd, které v Římě existovaly, znamenalo ekonomické rozdělení občanů podle výše jejich majetku nebo stálého příjmu. Nejzámožnější náleželi do první třídy, občané páté třídy byli nejméně majetní. Ti římští občané, kteří patřili mezi *capite censi*, se nepočítali do žádné třídy, a nemohli tedy ani hlasovat v centurijním shromáždění. Avšak ani členové třetí třídy nebývali leckdy vůbec pozváni k hlasování, pokud už věc shodně odhlasovaly centurie třídy první a druhé.

Tuatha
Druidský panteon bohů.

tumultus
V mé knize je tohoto termínu užito pro stav občanské války.
tunika
Nejběžnější oděvní součást téměř všech starověkých národů na březích Středozemního moře včetně Řeků a Římanů. Římská tunika měla spíše volný a beztvarý střih, bez záševků (Řekové záševků používali k tomu, aby tuniku zužovaly v bocích); tunika halila trup od ramen a paží až po kolena. Rukávy byly patrně vsazované (lidé ve starověku už uměli nastříhat látku, šít a uzpůsobit oděv tak, aby byl pohodlný při nošení), někdy byly rukávy i dlouhé. Římané tuniku nosili buď přepásánu Šňůrou, anebo ji stahovali koženým opaskem s přezkou; vpředu bývala římská tunika nad koleny zhruba o osm centimetrů delší než vzadu. Vznešenější Římané, kdykoli opouštěli domov, pravděpodobně oblékali togu, avšak muži nižších tříd togu nepochybně nosili jen při zvláštních příležitostech, například při hrách, o volbách nebo při zjišťování censu. Proti vlhkému nebo chladnému počasí se chránili raději nějakou pláštěnkou než togou. Obvyklým materiálem na tuniku byla nebarvená vlna režného odstínu, není však třeba pochybovat o tom, že každý mohl nosit oděv jakékoli barvy (kromě nachové ovšem, která se ve většině zákonů proti přepychu zpravidla objevovala na čelném místě zákazů); lidé v antice dovedli barvit látky dobře a v mnoha krásných odstínech.

Ubiové
Germánský kmen, jeho sídla se táhla od Rýna při jeho soutoku s Mosellou daleko do vnitrozemí. Byli to vynikající jezdci.

Uxellodunum
Hlavní oppidum kmene Kadurků. Leželo patrně v místě současného Puy d‘ Issolu.

vale
Sbohem.

Valentia
Současná Valencie

Varus
Dnešní řeka Var.

Vellaunodunum
Oppidum kmene Senonů. Současné Triguères.

Venus Erucina
Venuše vládnoucí milostnému spojení, zejména v jeho nejnevázanějším a nejméně morálním smyslu. O svátku Venuše Eruciny jí obětovaly prostitutky, jelikož byla ochránkyní nevěstek.
Chrám Venuše Eruciny před Collinskou bránou získával většinu prostředků z darů od vděčných prostitutek.

Venus Libitina

Ona tvářnost Venuše (jež byla bohyní životní síly), která měla co činit s vyhasínáním života. V Římě byla velmi významným chtonickým (s podsvětím souvisícím) božstvem a zasvěcen jí byl chrám, který stál vně Serviových hradeb, v podstatě v samém středu rozsáhlé římské nekropole (hřbitova) na Campu Esquilinu. Přesné místo známo není. Okrsek chrámu byl značné veliký, náležel k němu i posvátný háj, patrně cypřišů, které byly spojovány se smrtí. Sídlili zde římští pohřebníci a hrobaři, kteří tu bezpochyby měli zřízeny různé stánky a boudy. Ve správě chrámu byly záznamy o úmrtích Římanů a vzhledem k tomu, že za každý zápis bylo nutno zaplatit, byla svatyně dosti bohatá. Pokud se Řím z jakéhokoli důvodu ocitl bez konsulů, byly v tomto chrámu uloženy i konsulské fasces, spočívaly na zvlášť k tomu určeném lehátku; také sekery, které se do svazků prutů zasouvaly jenom mimo Řím, byly v opatrování chrámu Venuše Libitiny. Domnívám se, že i římská pohřební bratrstva (společenstva zajišťující důstojné pohřební obřady svých členů), kterých bylo bezpočet, byla nějakým způsobem spojena s Venuší Libitinou.

vergobret
Galský magistrát. Kmen každoročně volil dva vergobrety, kteří pak působili jako jeho vůdci. Tato funkce byla běžnější u Keltů než mezi belgickými kmeny, třebaže i velice belgičtí Treverové volili své vergobrety.

verpa
Latinský vulgarismus užívaný spíše jako zaklení než jako výraz pohrdání. Označoval penis – zřejmě jen ve ztopořeném stavu, kdy je předkožka stažena nazpět – a napovídal osočení z homosexuality.

Vesontio
Hlavní oppidum Sequanů. Současný Besançon.

Vestiny Panny
Vesta byla prastará a temná římská bohyně, bez mytologie a bez podoby. Splývala v jedno s krbem, samým středem rodinného kruhu – neboť právě rodinný život to byl, co nejvíce stmelovalo celou římskou společnost. Na její oficiální veřejný kult sice dozíral sám pontifex maximus, její význam však byl takový, že měla svůj vlastní sbor kněžek, šest Vestiných Panen. Zasvěcovány jí byly ve věku od šesti do osmi let, skládaly slib naprosté čistoty a sloužily Vestě třicet let; poté byly ze slibu vyvázány a poslány zpět do běžného života, dosud v plodném věku, kdy mohly mít ještě děti. Málokterá propuštěná vestálka se však provdala; takovéto sňatky byly považovány za neblahé.
Neposkvrněnost vestálek byla ztotožňována se samým štěstím Říma; v čistém kolegiu Vestiných Panen nacházela zalíbení sama Fortuna. Pokud byla vestálka obviněna z toho, že se slibu čistoty zpronevěřila, byla postavena před tribunál k tomu účelu mimořádně svolaný; její údajný milenec nebo milenci byli souzeni před jiným soudem. Pokud byla shledána vinnou, byla uvržena do podzemní kobky zvlášť k tomu vyhloubené; ta pak byla zasypána a vestálka v ní byla ponechána, aby tam zemřela, zbavena veškerého spojení s lidmi. Pokud byl odsouzen její milenec, čekalo ho zbičování a pak ukřižování na *neblahém stromě.*
Navzdory takovému děsivému osudu hrozícímu za porušení ctnosti nevedly vestálky život nějak úzkostlivě oddělený od ostatního světa. Za předpokladu, že k tomu dala předem souhlas Nejvyšší Panna Vestina – a v některých případech sám pontifex

maximus – směla se vestálka účastnit i večeře v soukromém domě. Kolegium vestálek bylo rovno mužským kněžským kolegiím a navštěvovalo slavnostní shromáždění pořádaná k náboženským příležitostem.
V době republiky sdílely Vestiny Panny sídlo s pontifikem maximem, žily ovšem odděleně od něho i od jeho rodiny. Vestin chrám se nacházel nedaleko od pontifikova obydlí *(Domus Publica).* Byla to nevelká, okrouhlá, velice starobylá budova, kde plál věčný oheň jako symbol rodinného krbu; opatrovaly ho vestálky a nesměl nikdy a z žádných příčin vyhasnout.

Vienna
Dnešní Vienne.

Vigemna
Současná řeka Vienne.

villa
Venkovské nebo zemědělské sídlo zámožných Římanů.

vir militaris
Mohli bychom užít pojmu „voják z povolání“. Muž, jehož celý život se točil kolem vojska a který sloužil v armádě dál (jako vojenský tribun) i poté, co už splnil stanovenou dobu služby v armádě anebo předepsaný počet vojenských tažení. Pokud chtěl velet legii, musel vstoupit do senátu, a pokud by se byl ucházel o velení armádě, byl by musel ve volbách získat alespoň úřad prétora.

Virodunum
Oppidum náležející jedné větvi Treverů známých pod jménem Mediomatrikové. Současný Verdun.

Vlasatá Galie
Nepořímštěná Galie.

vojenští tribunové
Mladší členové vojevůdcova štábu, kteří zaujímali vyšší postavení než elévové a stáli níže než legáti. Vojenských tribunů existoval v armádě velký počet; byli by měli oprávnění velet legii, zpravidla však tímto velením pověřování nebyli; vesměs byli zařazováni jako důstojníci jezdectva. Pro vojevůdce vykonávali práce ve štábu a mohli být pověřováni speciálními úkoly.

zimnice
Starší název pro malarický záchvat provázený třesavkou.

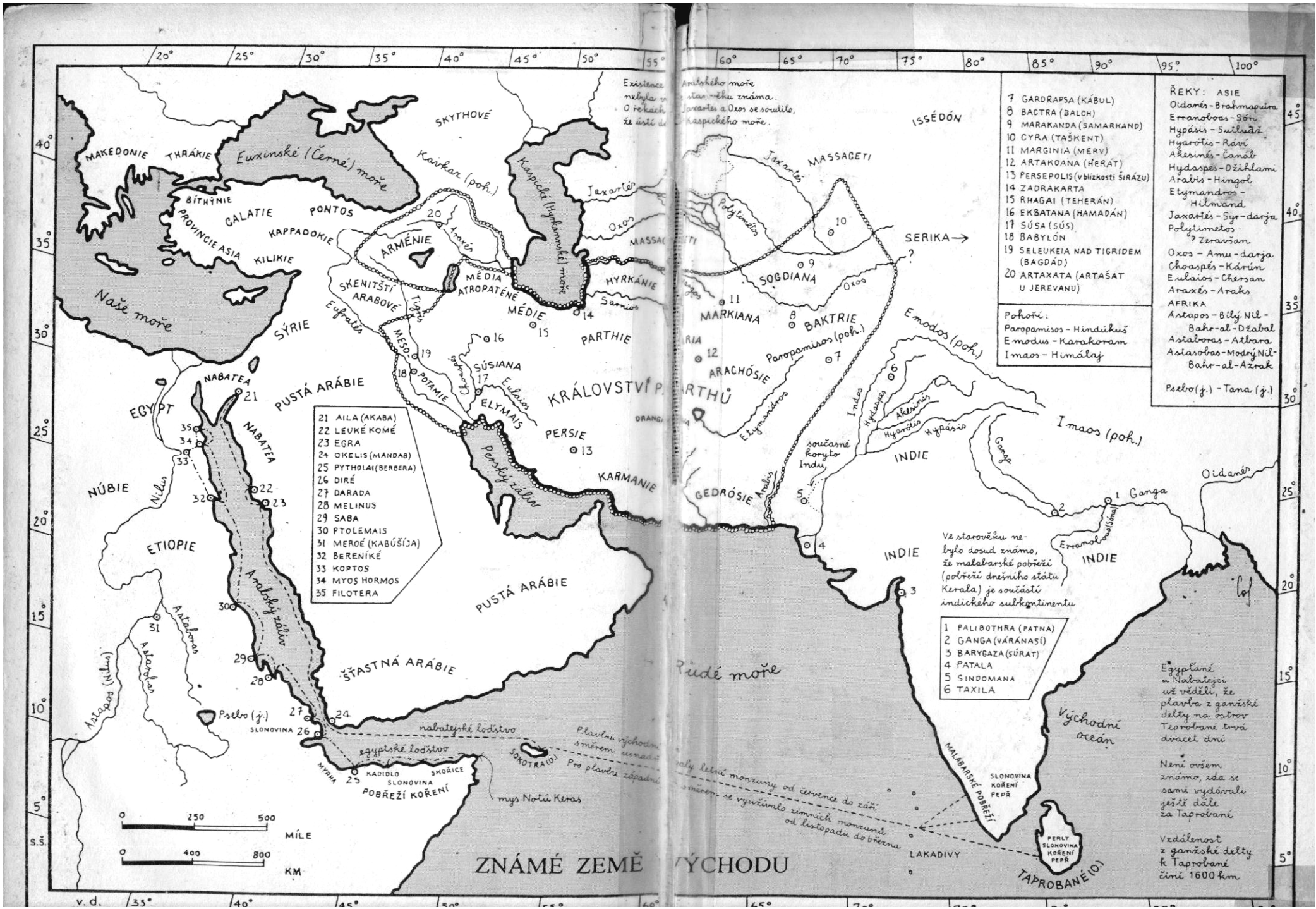
COLLEEN McCULLOUGHOVÁ

CAESAR

Z anglického originálu Caesar
(William Morrow and Company, Inc., New York, 1997)
přeložil Vladimír Svoboda
Odborná revize doc. dr. Václav Marek
Ilustrace na obálce Igor Piačka
Obálku navrhla Viera Fabianová
Technická redaktorka Helena Illíková
Mapy upravil Jan Žbánek
Vydalo nakladatelství Ikar Praha, a. s.
v koedici s Euromedia Group, k. s., a Knižním klubem
v roce 1999 jako svou 694. publikaci
Vydání první
Sazbu zhotovilo Sdružení MAC, spol. s r. o., Praha
Vytiskly Tlačiarne BB, spol. s r. o., Banská Bystrica

TS 13/34

ISBN 80-7202-542-2 (Ikar. Praha)
EAN 978-80-7202-542-8
ISBN 80-242-0133-X (Euromedia Group. Praha)

ZNÁMÉ ZEMĚ VÝCHODU
Euxinské (Černé) moře
Kaspické (Hyrkánské) moře
Rudé moře
Perský záliv
Arabský záliv
Východní oceán
Naše moře
MAKEDONIE
THRÁKIE
BÍTHYNIE
GALATIE
PONTOS
PROVINCIE ASIA
KILIKIE
KAPPADOKIE
SKYTHOVÉ
Kavkas (poh.)
ARMÉNIE
SKENITŠTÍ ARABOVÉ
MÉDIA ATROPATÉNÉ
MÉDIE
PARTHIE
HYRKÁNIE
SÝRIE
Eufrat
MESOPOTAMIE
SÚSIANA
ELYMAIS
KRÁLOVSTVÍ P.
PERSIE
KARMANIE
NABATEA
PUSTÁ ARÁBIE
EGYPT
NÚBIE
ETIOPIE
Nilus
ŠŤASTNÁ ARÁBIE
Astaboras
Astapus (Nilus)
Pselo (ř.)
SLONOVINA
nabatejské lodiřstvo
egyptské lodiřstvo
KADIDLO
SKOŘICE
MYRHA
POBŘEŽÍ KOŘENÍ
SOKOTRA (O.)
mys Notú Keras
Plavbu východním směrem usnadňovaly
Pro plavbu západním
21 AILA (AKABA)
22 LEUKÉ KOMÉ
23 EGRA
24 OKELIS (MANDAB)
25 PYTHOLAI (BERBERA)
26 DIRÉ
27 DARADA
28 MELINUS
29 SABA
30 PTOLEMAIS
31 MEROÉ (KABÚŠÍJA)
32 BERENÍKÉ
33 KOPTOS
34 MYOS HORMOS
35 FILOTERA
0 250 500 MÍLE
0 400 800 KM
S.Š.
v. d.
Jaxartés
Oxos
MASSAGETI
ISSÉDÓN
SERIKA
SOGDIANA
MARKIANA
BAKTRIE
ARACHÓSIE
GEDRÓSIE
INDIE
Paropamisos (poh.)
Indos
Hydaspés
Akesinés
Hyarótis
Hypásis
I maos (poh.)
Ganga
Oidanés
Erranoboas (Sónas)
současné koryto Indu
Ve starověku nebylo dosud známo, že malabarské pobřeží (pobřeží dnešního státu Kerala) je součástí indického subkontinentu
MALABARSKÉ POBŘEŽÍ
SLONOVINA KOŘENÍ PEPŘ
PERLY SLONOVINA KOŘENÍ PEPŘ
LAKADIVY
TAPROBANÉ (O.)
Egypťané a Nabatejci už věděli, že plavba z ganžské delty na ostrov Taprobané trvá dvacet dní
Není ovšem známo, zda se sami vydávali ještě dále za Taprobané
Vzdálenost z ganžské delty k Taprobané činí 1600 km
1 PALIBOTHRA (PATNA)
2 GANGA (VÁRÁNASÍ)
3 BARYGAZA (SÚRAT)
4 PATALA
5 SINDOMANA
6 TAXILA
7 GARDRAPSA (KÁBUL)
8 BACTRA (BALCH)
9 MARAKANDA (SAMARKAND)
10 CYRA (TAŠKENT)
11 MARGINIA (MERV)
12 ARTAKOANA (HERÁT)
13 PERSEPOLIS (v blízkosti ŠIRÁZU)
14 ZADRAKARTA
15 RHAGAI (TEHERÁN)
16 EKBATANA (HAMADÁN)
17 SÚSA (SÚS)
18 BABYLÓN
19 SELEUKEIA NAD TIGRIDEM (BAGDÁD)
20 ARTAXATA (ARTAŠAT U JEREVANU)
Pohoří:
Paropamisos - Hindúkuš
E modus - Karakoram
I maos - Himálaj
ŘEKY: ASIE
Oidanés - Brahmaputra
Erranoboas - Són
Hypásis - Sutludžr
Hyarótis - Rávi
Akesinés - Čanáb
Hydaspés - Džihlam
Aralis - Hingol
Etymandros - Hilmand
Jaxartés - Syr-darja
Polytimetos - ? Zeravšan
Oxos - Amu-darja
Choaspés - Kárún
Eulaios - Chersan
Araxés - Araks
AFRIKA
Astapos - Bílý Nil - Bahr-al-Džabal
Astaboras - Atbara
Astasobas - Modrý Nil - Bahr-al-Azrak
Pselo (ř.) - Tana (ř.)